POD KOROUHVÍ KRISTOVOU

EXERCIČNÍ KNIHOVNY Č. 2

POD KOROUHVÍ KRISTOVOU

SESTAVIL P. KONRÁD M. KUBEŠ T. J.

III. VYDÁNÍ

ROZJÍMÁNÍ SVATOIGNÁCKÝCH EXERCICIÍ, OBŠÍRNĚJI ROZVEDENÁ A UPRAVENÁ PRO KLERUS A INTELIGENCI

KŘÍŽ KRISTŮV JEST MŮJ PRAPOR,
MÝM KRÁLEM BOŽÍ SYN,
STÁT KE KŘÍŽI CHCI VĚRNĚ,
NEŽ KLESNU V HROBU STÍN.

(Ter. v. Dalberg.)

TYS NÁŠ VŮDCE, MY TVŮJ VOJ!

(Z písně k Jezulátku.)

NENAZÝVEJTE SE VŮDCOVÉ; JEDINÝ
JEST VŮDCE VÁŠ, KRISTUS.

(Mt 23, 10.)

VYDALA BRNĚNSKÁ TISKÁRNA V BRNĚ

Liber, cui titulus Pod korouhví Kristovou, editio tertia aucta, a P. Conrado M. Kubeš conscriptus,

imprimi potest.

Pragae die 11. iulii 1945.

THEOPHILUS SPÁČIL S. J.,
Praepositus Prov. Bohemiae S. J.

Ex Episcopali Consistorio Brunensi.

Brunae die 8. Novembris 1945.

N. 7012.

Nihil obstat:
Dr CAROLUS SKOUPÝ,
censor ex officio.

Imprimatur:
Dr JOSEPHUS KRATOCHVÍL,
Vicarius Capitularis.

MATCE VTĚLENÉ MOUDROSTI

S NEJVROUCNĚJŠÍM SRDCEM VĚNOVÁNO

TOTO DÍLO

A JEHO OSUDY SVĚŘENY JEJÍ PŘEMOCNÉ OCHRANĚ

aby jím byl trojjediný Bůh oslaven, její božský Syn lépe poznáván a více milován, aby DUCH sv., který ji zastínil, udělil na její přímluvu světlo a sílu všem, kteří jsouce dobré vůle budou v tomto dílku hledat pravdu, poučení, vysvětlení, povzbuzení, útěchu, aby vykonalo co nejvíce pro nesmrtelné duše, vykoupené předrahou krví výkvětu jejího panenského lůna, a aby bylo všem vyznavačům Kristovým novým dokladem slov milé písně:

OBLOHY A ZEMĚ KRÁSA ZHYNE,
SLOVO SYNA TVÉHO NEPOMINE.

ÚVOD.

Návštěva Štrbského plesa...

Nikoli za sezony; až po ní... Jest pozdní podzim; výletníci jsou už zase dávno v kancelářích nebo ve školních lavicích, neruší tě tedy, když se na břehu posadíš. V pozadí strmí do výše skalnaté nebetyčné vrchy, lemující pěticípé jezero, dole je vroubí tmavé jedle, a obojí, hory i stromy, se zrcadlí v černé hladině, jejíž vlnky jsou sotva znatelně zčeřeny vánkem. Vytrváš-li v zadumání až do chvíle, kdy vyjde plná luna nebo se vyrojí voje hvězd na temnou báň a mihotají se ti nad hlavou i v jezerních vodách, je ti, jako bys byl první člověk, jenž tam zavítal; živé duše nevidět a neslyšet, ba ani rybka si nezahraje ve vlnách.

Jak je ti při tom? Do smíchu právě ne, ale také necítíš rozervanost. Jak líčit ty pocity? Řeholníku jest blaze v tom klidu, jako by klečel ve své domácí kapli před svatostánkem. A světák? Tomu bývá teskno, bolno u srdce, asi jak to líčí Hálek ve známé básni. Proč? Protože tam v té samotě a klidu jsou oba dva blíže Bohu, a oba dva to cítí.... tam se táhnou hlavou myšlenky, na které není kdy ve světském hluku a v rámusu všedního života. Bůh, duše, věčnost... Proto je tam tak blaze du i, která jest Bohu vždycky blízká a jím se ráda obírá, proto tak teskno světáku, který s tak vážnými myšlenkami jest málo spřátelen. Walter von der Vogelweide († 1230), muž proslulý svými milostnými básněmi i milostnými dobrodružstvími, jenž jako trubaduři putoval od hradu k hradu, ode dvora ke dvoru, vážných myšlenek si nikdy nepřipustil, vážnými problémy si hlavu jakživ nelámal, začíná svou nejproslulejší báseň slovy:

„Na kamenu sedě, jsem nohu s nohou křížil,
lokty o ně opřel a v myšlenky se hřížil..."

Co najednou? Inu, přišla na něho chvíle, jaká občas přicházívá i na nejlehkomyslnějšího: „Co je tvůj život? Co vykazují jeho stránky?" Náš pěvec uvažuje o čtyřech ideálech tehdejšího básníka: zdravé tělo, jasná hlava, hodně peněz, velká

sláva... Jak zřídka kdy se komu podaří jich dosíci! Ani on, nejproslulejší všech německých poetů svého století, jich nedosáhl. A což přízeň Boží, spása duše?... Věci nevýslovně cennější a vyšší! „Chci-li přítelem Božím se stát, tuto chvíli jím mohu být." (Augustin.) Uvažuje o tom chvíli, ale najednou jakoby polekán, že jednou vážné myšlenky zavítaly do jeho lehkomyslné hlavy, lekne se cizího nenadálého nevítaného hosta, honem vstane a jde dál svou cestou, cestou dosavadního lehkomyslného života.

„Ach, bohužel, to u mne nejde,
by v mém srdci spojeno
zemské štěstí s Boží láskou,
pro ni není stvořeno."

Petrarka v kterési kanzoně mluví podobně: „Kráčím zadumán..." a naříká, že o jeho srdce bojují tři ideály: ctnost, sláva, smyslnost. Pěkné pořízení, tyto tři věci stavět na jeden stupeň vedle sebe a všechny nazývat ideály! Či neví, kterému z nich podat ruku? Anebo spíše nemá síly, aby šel za tím, jejž poznal jako jedině pravý? Herakles na rozcestí stojí mravně výše než on! Goethe a Schiller si aspoň stěžují: „Je to bída, zpola pohan, zpola křesťan..., kéž by nás byli nechali tím, čím jsme byli!" Tedy celými pohany! Doznání vpravdě upřímné, a proto mně milejší než pokrytecké výroky jiných, kteří za ctnostné chtějí platit a nečistými být, a proto svou nízkost se snaží zakrýt pestrými fábory „jako smetiště koberci při procesí". (Cervantes.) Lidé, vážných myšlenek neschopní a jich se děsící — proč? Protože za nimi vzápětí jde vážný požadavek: „Tedy!... Naprav se! Zanech dosavadní lehkomyslnosti! Zapři sám sebe! Procitni, jenž spíš, a povstaň z mrtvých, a osvítí tě Kristus." (Ef 5. 14) A toho se hrozí víc než děcko strašidla.

Proto i útěk před samotou! „Zdá-li se ti blažeností být daleko od lidí, jsi buďto Bůh nebo hovado," míní Jan Voss.[1]) „Osamělost jest hořká," vzdychá Hamerling. Pius Wolff však praví: „Jsem sám, ne však osamocen." (Einsam bin ich, nicht alleine.) Seneka soudí, že nic neprospívá člověku jako žít v ústraní a mluvit s lidmi málo, sám s sebou mnoho. Schopenhauer tvrdí, že osamělost jest úděl všech vynikajících duchů:

---

[1]) Buďto karikoval a překroutil výrok Aristotelův nebo mu nerozuměl: „Kdo jest v samotě živ, buďto jest Bůh nebo divoká zvěř."

všecko naše neštěstí podle něho pochází odtud, že nedovedeme být samotni. Hlavní snahou mládeže prý by mělo být, aby si navykala snášet osamělost, poněvadž jest zdrojem štěstí a vnitřního klidu. Výroky, jak vidno, docela protipólové. Jak je vysvětlit? Rozřešení záhady najdeme u Smilesa: „Pro velké duchy jest samota sytícím zdrojem, pro malé duchy mukou." Vojín Psichari, Renanův vnuk, našel cestu k Bohu delším pobytem na poušti: „Jen s chvěním lze psát v přítomnosti nejsv. Trojice."

Ne samým chlebem živ jest člověk (Lk 4. 4, viz Md 16. 26); člověk má nejen tělo a tělesné potřeby, má i duši, a ta má též jistá práva a jisté požadavky, které nutno respektovat. Duše, vyšší část lidské přirozenosti, ta činí člověka člověkem. Věnuje-li skoro celý čas starostem o vezdejší život, sluší se alespoň občas na ni si vzpomenout a dát jí, co jí patří. K tomu nás vede denní modlitba, nedělní mše sv., velkonoční sv. přijímání, poslouchání slova Božího. To jsou chvíle, vyhrazené duši, nazývané řádnou starostí o vlastní spásu (cura ordinaria). Kromě toho jest ještě mimořádná péče (cura extraordinaria), k níž nejsme vázáni pod hříchem, jež není a nesmí být na denním pořádku, a to jsou na př. misie a exercicie. Věnujeme duši několik dnů, nikoli jednu, dvě hodiny — zamyslíme se důkladně nad tím, co jest život, spása, věčnost; podrobíme své nitro mimořádné zevrubné revisi, jak činíváme tělu (do lázní, na zotavenou . . .) nebo stroji (auto, generální prohlídka). Ne samým chlebem . . . dodejme: „A též ne samým smíchem živ jest člověk," obsah života nejsou samé zábavy a kratochvíle.

„Pojď sem, synu, uč se moudrým býti . . ." Tak začíná Komenský svůj Orbis pictus. Ať vědomky, ať nevědomky, napodobil slova Písma: „Pojďte, synové, poslyšte mne, bázni Boží chci naučit vás." (Ž. 33, 12; viz i jiné četné výroky didaktických knih S. Z.) Na bránu exercičního domu lze právem umístit některý z těchto výroků. Jenže tu nejde o teoretickou „papírovou" moudrost, jde o moudrost praktickou. „Nauč se pravé moudrosti, abys podle ní dovedl být živ a tak zařídit své jednání, by to bylo k tvému vlastnímu dobru, a pokud bude vůle Boží, i k blahu bližního."

Co ti ukáží exercicie? Všelicos.

a) Tebe samého, tvé nedokonalosti a nedostatky, vše, co ti schází . . . a tys o tom nevěděl! Užasneš, až poznáš, jak daleko jsi pravé dokonalosti, o svatosti ani nemluvě. Jak

umíral kardinál Richelieu! S jakými slovy na rtech! Biskup z Lisieux, přítomný jeho posledním okamžikům, praví: „Děsil jsem se, vida toho člověka umírat jako světce." Muž, jenž se neštítil prostředků hodných bandity, vydává si na prahu věčnosti svědectví, že mu svědomí nečiní pražádných výčitek! Podobně mluvil při smrti Pombal a jiní — lidé, neznající sebe.

b) Cestu k Bohu, kterou si mnozí představují docela nesprávně; jedni jako příliš snadnou... věz, že ti nebe nespadne samo do klína! Druzí jako příliš nesnadnou... „Tomu, kdo činí, co na něm jest, neodpírá Bůh milosti!"

K čemu tě povzbudí exercicie? K opravdové práci o reformě života! Podají ti účinné prostředky, abys ji provedl!

Aby toho bylo dosaženo, musíš projít trojí cestou. Očistnou, jejímž cílem jest svléci starého člověka, člověka hříchu... Osvětnou, jejímž cílem jest obléci nového člověka, obléci Krista... Cestou spojení, jejímž cílem jest po odstranění všech překážek spojit nás s Bohem — cíl, pro který jsme stvořeni. Proto pojď do samoty a poznej, že jediného jest zapotřebí — spasit duši. Exercicie, škola duchovního života (palaestra, tělocvična). Pokrok v duchovním životě závisí na třech činitelích; kteří to jsou? Tvé zděděné schopnosti, sklony dobré i zlé — ony podporují, tyto brzdí; výchova šťastná nebo nešťastná; tvá vlastní vůle. Tohoto posledního činitele, jenž jediný jest v tvé moci, se exercicie chopí, aby eventuelně napravil, co snad první dva pokazili. Školit a vyškolit vůli... Pevná vůle jest prostředek, jímž můžeme dosíci pro duši všeho, když nám nechybí milost Boží. Člověk slabé vůle jest v duchovním směru ubožák, byť měl nadání sebevětší. Jiný, prostředních schopností, ale pevné vůle, dopracuje se daleko větších výsledků jak ve všedním životě, jde-li o studium, o nějakou akci a pod., tak i na dráze ctnosti.

Reforma života.. Bez zevrubného poznání sebe není možná, ale sebepoznání samo nestačí. Lucere vanum est, vědomí samotné jest plané a neplodné, nemá-li ozvěnu v praktickém životě. Non sum qualis eram — nejsem takový, jaký jsem byl (Horác)... Není vzácností slyšet: „Odcházím z exercicií s jinými názory." Zdaž také s jinými mravy? „Stal jsem se jiným člověkem, a proto se mi i všecky věci musí jevit jinými." (Goethe.)

Vězme ještě, které překážky znemožňují zdárný výsledek exercicií. Podle sv. Bernarda lze je vyjádřit čtyřmi slovy: sensus egens (exigens), smyslnost, jež protestuje, když chceme

učinit rozhodné předsevzetí, rázně se vzchopit, tělu něco odpřít a nutit je k práci. Cura pungens, přílišná starost o věci časné — teď necháme svět běžet a věnujeme tyto dny jedině své duši, pro kterou nám je Tvůrce dává. Culpa mordens, svědomí, jež se ozývá... umlčíme je důvěrou v Boží milosrdenství. Phantasma irruens, rozptylování, roztržitost, jež znemožňuje soustředění. Pryč s tím vším! Rceme s apoštolem: „Nyní jest čas příhodný, teď jsou dny spásy." (2 Kor 6. 2)

„Vymaň se ze světského hluku a uchyl se v klidnější přístav. Nemysli, že tě zvu k línému a nečinnému klidu, abys snad zahálkou utloukal, cokoliv jest v tobě života a schopnosti k dílu. Ale věř mi, že důležitější jest znát stav vlastního života než stav veřejného hospodářství (obírat se sám sebou, jak život zařídit, než politikou, na níž beztak vlivu nemáme). Rozjímej, co tvou duši čeká, kam se dostaneme, až své smrtelné tělo opustíme... Tento způsob života (samota) ti umožní mnoho dobrého: mít lásku ke ctnostem a cvičit se v nich, zapomenout na hříšné žádosti, naučit se žít a umírat, požívat naprostého klidu, a vůbec budeš moci rozvinout mnohonásobně všechnu svou dovednost." (Seneka, De brevitate vitae.)

O exerciciích platí, co řekl Aug. o Písmě sv.: „(Pán...) postavil ti je před oči jako zrcadlo, jež ti věrně ukáže tvou tvář. Nebude ti pochlebovat, nepochlebuj sám sobě ani ty! Viz, jsi-li takový, jaký máš být; nejsi-li, snaž se jím být..."

Četba: Následování Krista, kniha I., kap. 20; II. kap. 5; III. kap. 1., 2. 3., Bohumila sv. Františka Sal. kn. I., kap. 1; II. kap. 12; V. kap. 1. Ve šlépějích Neposkvrněné 31. červenec. Na konci každého rozjímámí buď připojíme neb označíme vhodnou četbu, jež má za účel rekapitulovat a prohloubit myšlenky, jakož i utvrdit afekty, v rozjímání rozváděné nebo vzbuzované.

* * *

Neuvádím přesně místa, odkud citáty vzaty; praktický účel knihy toho nevymáhá a dílko by příliš vzrostlo. Citáty ze sv. Otců a theologů jsou vzaty z originálu a ručím za každý z nich. Citáty z literatury profánní vzaty z největší části z originálu (autoři čeští, italští, španělští, angličtí, někteří němečtí a francouzští). Co se filosofů týče, nezbylo mi, než spolehnout se na svědectví jiných. Čtu-li v odborných dějinách filosofie, psaných se stanoviska katolického i nekatolického, kde autor zřejmě čerpal z pramenů (ne jako náš Drtina), svorné názory

o filosofii pana X. a pana Y., jakož i souhlasné výroky toho a onoho, nebude mi nikdo zazlívat, že jsem svorným výpovědem několika svědků uvěřil, na jich svědectví se spolehl a citát od nich převzal. Pochybuji velice, že všichni profesoři filosofie, tedy „odborníci", přečetli Kanta, Hegela, Hartmanna a jim podobné — jednak není každému originál přístupný, jednak neměli ani oni chuti tou temnou změtí se prokousávat.

Prvních 12 kapitol nejsou vypracované meditace. Jest přece zřejmo, že tolik látky nelze v triduu do dvou promluv směstnat. Jsou to rozvedené pravdy t. zv. fundamentu, hodící se za duchovní četbu prvního dne exercicií, a skýtají exercitátorovi množství materiálu pro první dvě exerciční rozjímání, o cíli člověka a o užívání věcí stvořených.

R. 1942 jsme se pokusili o toto nové vydání. Pražská „kulturní" rada zakázala — viz o tom v úvodě k svazku V. „V záhonech Mariiných."

*

Dnes mi byl z řádové censury vrácen rukopis 3. vydání. Rozšířeno o drobnější stati a doplněno dvěma novými kapitolami. Krom toho věnován větší zřetel autorům netheologům, jichž mentalita, ať totožná s křesťanským (t. j. katolickým) názorem životním, ať jemu opačná, přispívá podle mého soudu k osvětlení a tudíž i k jasnějšímu a hlubšímu pochopení svatých pravd.

Na Velehradě, ve svátek Navštívení Panny Marie 1945.

Autor.

1. S BOHEM ČI BEZ BOHA? Bez Boha!

Zavrhli slovo Hospodinovo,
a proto v nich moudrosti není. (Jer 8. 9)

A) Společné východisko: „Za štěstím ..."

Dogmatika, věda posvátná, jednající o Bohu a věcech božských, začíná traktátem De Deo uno (o Bohu jednom), De Deo trino (o Bohu v Trojici), a pak teprve přichází De Deo Creatore — o Bohu Stvořiteli a jeho díle, tvorstvu, především andělech a člověku.[1]) Exerciční knížka přiměřeně svému účelu začíná úvahou o cíli člověka, první a základní praktické pravdě. Sv. Ignác vyvozuje cíl člověka z pojmu stvoření. I my tak ve čtvrté kapitole učiníme. V této úvaze nebudeme tento problém řešit dogmaticky (theologicky), nýbrž filosoficky, a zveme k ní každého, kdož jest dobré vůle, buďsi on kdokoli, třeba bezvěrec. Krok za krokem nechť sleduje naše vývody — ať namítá, má-li co proti nim, ať je uzná, velí-li tak láska k pravdě.

Chceme-li jít spolu, musíme se napřed dohodnout o společném východisku. Nejsme-li s odpůrci zajedno v ničem, jak možno se dorozumět? Staří apologeté, hájící pravdy sv. víry proti židům, na př. Justin, navázali na Písmo sv. Starého Zákona, jejž židé uznávali a spolu s věřícími pokládali za knihu Boží; obhájci katolictví proti protestantům, na př. Edmund Kampion, mohli navázat na evangelia, jež oběma stranám byla společná. Tertullián, Atanáš a jiní, kteří měli co dělat s pohany, navázali na existenci božstva, na dokázaná fakta... Nač navážeme my? Jest ještě vůbec co společného nám a „moderním" bludařům, agnostikům, bezvěrcům...? Jest — jediná pouze věc, a ta nám bude východiskem.

Věc každému známá a samozřejmá, věc, o níž vydává svědectví naše vlastní sebevědomí a jíž nemůže nikdo popřít — leda ten, kdo činí násilí pravdě a za-

---

[1]) Potom De Deo Redemptore (kristologie a soteriologie, nauka o vtělení, o Vykupiteli a vykoupení), de Deo Perfectore (o dokonání vykoupení v jednotlivcích: — nauka o milosti, svátostech a posledních věcech člověka čili eschatologie).

vírá oči před každodenní zkušeností i před tím, co jeho srdcem hýbe. Nahlédni do hlubin duše a najdeš tam touhu, která všechny ostatní tužby převyšuje, vlastně v sobě uzavírá: „Co mne učiní šťastným?“ Rozhlédni se kolem sebe; co vidíš? Zdaž ne všeobecnou honbu za štěstím? Nahlédni do literatury minulých věků i doby nynější; nezaměstnává je namnoze týž problém? Otázka, kde hledat a kde najít pravé štěstí? „Svorné a jisté jest mínění všech, kdož zdravý rozum mají, že všichni lidé šťastni být chtějí; jak jím být a kterak se jím stát — když na hledání toho se pustila slabost smrtelných, nesčetné a velké povstaly spory, jimiž filosofové všechnu svou práci i čas ztrávili.“ (Aug.) Zda může být člověk smrtelný i blažený zároveň, veliká jest mezi lidmi otázka. (Týž.) Věřím v pokrok, věřím, že lidstvo jest určeno k blaženosti. (Heine.) Tedy „pokrok“ najde onu tajemnou blaženost. „Štěstí“, sladké slovo; snad prázdný zvuk, snad klamné zdání. (L. Nicolai.)

Stůj si na jakémkoli stanovisku a „vyznávej“ kterýkoli filosofický systém; jako každý jiný, tak i ty jsi nucen udat nějaké „nejvyšší dobro“, které podle tebe jest buďto cílem nebo výslednicí lidského života. Nevyjímám ani vyznavače nirvany ani pesimisty — oněm jest cílem „rozplynutí v nic“, těmto násilné sebezničení. Jen skeptiky a jejich „nevinné“ ignoramus necháme nepovšimnuty.

Někdo jako Augustin chce milovat „a být milován“, jiný jde za Césarem a jemu podobnými: „Jen výš...“ Kroesus: „Jen víc...“ Herakles v báji dá před pohodlnou cestou rozkoše přednost trnité cestě ctnosti a práce, jen když ho přivede k nesmrtelnosti, Sokrates hledá štěstí v moudrosti, Jeronym v poustevně, Gertruda v klášteře, Vincenc Paulánský si řekne: „Jiné blažiti jest úkol člověka,“ a po jeho příkladě nesčetné dívky: „Chci obšťastniti tisíce, nikoli jen jednoho.“ Při volbě povolání se dere tato otázka v popředí a bývá často rozhodující: „Budu v něm spokojen a šťasten?“ Ve všedním životě ceníme obyčejně věci podle toho, zdali a do jaké míry nás mohou uspokojit a oblažit. Vývoj kultury té které doby jest projevem toho, co dotyčná doba pokládá za štěstí; podle toho, zda o něm soudí správně či nic, řídívá se náš úsudek o její ceně nebo bezcennosti — prá-

vem, neboť odpověď na onu otázku ji ovlivňuje a dá jí určitý ráz a směr. Alchymista, který celý život věnuje nalezení elixíru života nebo kamene moudrosti, Číňan, kterému peníze jsou vším, Germáni, kteří i život za hrobem si představovali jako válčení a pití, klasické Řecko, jehož heslem bylo pěstovat umění a hovět poživačnosti, Říman, pachtící se za vládou, sofista, hledající štěstí ve falešné moudrosti, stoik a farizej, který je hledal v líčené pokrytecké ctnosti...

Kde najdu pravé štěstí? Tato otázka jest totožná s druhou: „Jaký jest cíl a smysl lidského života?" Poznám-li jej, jsem na cestě k pravému blahu. [2]) Nejrůznější odpovědi byly na tuto otázku dány. Indický Budha, perský Zoroaster, řečtí filosofové, jejich moderní kolegové, každý odpovídá jinak. I náš nebeský učitel, vtělená moudrost, ukazoval cestu k pravému štěstí těm, k nimž byl poslán. Z neznalosti pravého štěstí pochází veškeren hřích. (Řehoř Nys.) Praví-li Börne: „Být šťasten je také ctnost", pak jest zřejmo, že neví, co je ctnost nebo neví, co je štěstí. Dosažení ctnosti se našim silám nevymyká jako štěstí, a štěstí není zásluhou jako ctnost.

Všechny odpovědi, byť se různily sebevíc, můžeme rozvrhnout ve dvě skupiny. První tábor hlásá: „Člověk může najít štěstí jedině zde na zemi, na vlastní pěst, sám." Druhý tábor odpovídá: „Člověk může najít štěstí jedině v Bohu — nikoli zde, nýbrž na věčnosti." Názory docela opačné, mají však společné východisko, touhu po štěstí. Oba je hledají, ale cestami veskrze protivnými. Sledujme napřed cesty, po nichž se bere první tábor.

---

[2]) Kdo by nevěděl, jak se namáhali antičtí filosofové o odpověď na otázku, v čem záleží nejvyšší dobro a tudíž i cíl lidského života! Rozumí se, že společný cíl všech, nikoli několika vyvolených, ať si je nazveš miláčky štěstěny nebo nadčlověky, nebo „hořejšími desetitisíci" (Nath. Parker Willis 1844). Jest výsadou dneška — zda radostnou či truchlivou, pomíjím — že filosofové à la Nietzsche, vyučení ve škole Darwinově a spějící jako raci k mentalitě starořeckých sofistů, píší jen o „geniech" a pro ně; „lid" jest podle nich pouze podnožím velikosti a žebřem ke štěstí těchto „geniů". Svět jest jen materiál ke hnětení pro genia. (Zum Kneten; Vierordt.)

B) Do bludiště! Modlářství a modly.

„Buďte zemi věrni!“ (Nietzsche.) Tento tábor staví tudíž do středu svého světového názoru člověka, sebe. Já, to jest pól a centrum, k němuž vše směřuje. Je-li nějaká bytost nadzemská, je to činitel, s nímž netřeba počítat. Většina zastánců tohoto názoru však praví přímo: „Není Boha!“ Anthropocentrický, egocentrický názor — vyjádřil jej Feuerbach okřídleným slovem: „Verzicht auf das Jenseits, Konzentration (u. Beschränkung) auf das Diesseits“ — vzdát se myšlenky na onen svět, soustředit se a omezit na tento svět. Co to znamená jiného, než se odpoutat od Boha a ode všeho nadpřirozeného, nebo aspoň od obojího abstrahovat? Goethe, mluvčí těchto nových pohanů, praví svým rouhavě neomaleným způsobem: „Milí bozi, když nám dáte zemi, ponecháme vám vaše nebe.“ Heine přenechává nebe „andělům a vrabcům“, a třetí se honosí: „My už si pomůžeme a vyjdeme sami, bez půjčky u onoho světa.“ Člověk je tudíž podle jejich nauky soběstačný, nepotřebuje Boha aniž co jiného mimozemského. Proto rozluka — rozluka Boha a člověka, víry a vědy, výchovy a náboženství, církve a státu. Místo kultu máme kulturu. „V těchto bídných dobách je svět tak rozhárán, že sotva kdo s druhým se v něčem shodne, vyjma jedinou věc, boj proti Pánu a Pomazanému jeho.“ (Kristu; Richard a S. Victore.) Schiller tvrdí přímo, že víra v Boha (v Krista) oloupila svět o štěstí, a Heine hlásá: „Dobrý si najde už na zemi ráj, zlý má již na zemi peklo.“

Člověk je tedy svým vlastním cílem. (Selbstzweck.) Kult „člověčenství“ prohlásil Comte a jiní před ním i po něm. Stoik prohlašoval pyšně: „Známka mužného charakteru jest, když člověk jest svým vlastním bohem.“[3]) Schiller: „Pojměte božstvo svou vůlí, a ono

[3]) Epiktet však žádá: „Ukažte mi, prosím vás, při bozích, skutečného stoika, rád bych ho jednou viděl! Nemůžete-li mi ukázat žádného hotového, ukažte mi tedy aspoň takového, který jest na cestě k hotovosti (k ideálu stoické dokonalosti) . . . duši, která se nehněvá, neláteří, v ničem nepochybí, není závistivá ani žárlivá . . .“ Filosofové nekonají to, co mluví; kdyby se podle vlastních slov i řídili, co by bylo blaženější nad ně! (Seneka).

sestoupí se svého světového trůnu.“ Rokitanski: „Sesadili jsme bohy, a na jejich místo posadili člověka.“) Fráze bombastická, blasfemie vůči Nejvyššímu, hodná otce lži. Přihlédněme, co pravdy na ní jest. Boha sice lidu vzali, zato vyskákalo v tmách tím více bludiček a bůžků. Tento věk je tupý,... on nemá Boha, on má pouze modly (Vrchlický; viz kap. 9), **a kolik! Živé nebo mrtvé, ale něco musí mít, čemu by se klaněl. Konají se poutě k hrobům jistých „velikánů“, provozovali s nimi modloslužbu za živa, i v zemích, kde „bohy“ sesadili. Ale „boha“ lidé mít musí. Komu jest pravý Bůh příliš vznešený,[5]) pořídí si modlu, fetiše, „udělá sobě boha, rytinu,**

---

[4]) „Exstinctis diis successit humanitas.“ Tak tento profesor, jenž prý provedl na 60.000 pitev mrtvol a vychovával akademickou mládež pro „nebeské ideály“.

[5]) Der Mensch muss seine Götter haben,
das liegt ihm einmal nun im Blut;
wem wahre Gottheit zu erhaben,
der zieht vor Götzen seinen Hut.
Ja selbst der superkluge Spötter,
der alles göttliche verachtet,
hat zum Privatgebrauch sich Götter
nach seinem Schlag zurechtgemacht.
Der fröhnt dem Kultus der Materie
und sein Prophet ist Epikur,
und Jener fügt zur Gottesserie
als neue Göttin die Natur.
Von seiner Weisheit Zinnen schauet
mit Kennerblick der Philosoph (Haeckel!);
im Zopfstyl ist die Welt gebauet,
er baut sie neu aus Kraft und Stoff.
Was braucht's noch einen Herrn und Meister
als Lenker über'm Sternenzelt?
„Entwicklung“ ist der wahre Kleister,
der diese Welt zusammenhält.
Es installiert der „neue Glaube“ (Haecklův!)
Mama Natur als Urpotenz
und krönt sie mit der Nebelhaube
und macht ihr seine Reverenz.
Und kennt er freilich ihre Wunder
nicht über'n nächsten Stern hinaus —

pokleká před ní a modlí se k ní, řka: Vysvoboď mne, neboť bůh můj silný jsi ty!" (Is 44, 17) **Dňem i nocí sloužíte cizím bohům.** (Avila, Audifilia.) **„Před modlářstvím směšné modlářů jsou strachy."** (Čech, Dagmar.) **Místo „Pozdrav Bůh" nebo „Pochválen buď J. K." si zavedou jiný pozdrav. „Heil H.!" To jsou bohové tvoji, kteří tě vyvedli z Egypta! Kolik bohů živých i neživých „moderní člověk" má!**

Modly a Bůh — jaký rozdíl? Bůh věčný, nestvořený, stvořil člověka „k svému obrazu"; modly, fetiše si stvoří člověk sám „podle svého gusta", a klaní se jim, jak dlouho za dobré uzná — dokud nepřijdou do módy nové modly. Robespierre, Napoleon I. i III. Führer, Duce... Dokud je úspěchy držely, byli modlou národa; při prvním neúspěchu je jejich ctitelé sami s oltářů smetli. Stojí ti lidé výše než Eskymák, který svým „bohům" nařeže nebo je rozbije a pořídí si nové, když s nimi není

---

das Bischen Menschenweisheitsplunder
reicht just für einen Götzen aus!
Und was da immer sich der Wage,
dem Zirkelmasse mag entzieh'n,
das gilt ihm nur als müss'ge Frage,
es existieret nicht für ihn!
Zeigt auch sein Pseudokosmos Lücken,
zerklüften tiefe Risse ihn,
kühn weiss er sie zu überbrücken
mit Theorie'n und Phantasie'n.
Zu eigner Weisheit höh'rer Ehre
darf man schon glauben dies und das,
und wenn's auch nicht bewiesen wäre
mit Wage und mit Zirkelmass!
Heidi! Wie flott sich's so kutschieret!
Ein Jeder dreht nach seinem Sinn
die Kurbel, die die Welt regieret,
der Eine her, der Andre hin.
Ein Jeder nimmt, was mit fünf Sinnen
er fassen mag, als Welt in Kauf,
und steckt als Weltensonne drinnen
des eignen Witzes Lämpchen auf!

(M. Reymond, Das neue Brevier des Häckelismus II. Škoda, že se nedožil let 1935—45; rasismus by mu byl dal námět k veršům ještě jadrnějším!)

spokojen, když mu na př. nepomohou při lovu? Což bohyně rozumu? Chaumette mluví v konventě: „Pryč s mrtvými bohy! Na jejich místo posadíme ‚lidství'." V pařížské katedrále, zasvěcené nejčistší Panně, posadili „bohyni" na hlavní oltář, k její cti provozovali celou noc orgie a blasfemie po způsobu starých ctitelů moabského Beelfegora, sidonské Astarty, fryžské Kybely. Také „pokrok"! Jaký Bůh, takový kult, takové náboženství. Z centra civilisace se šířila osvěta na „temný" venkov. Kde bohyni neměli, dodala Paříž, kolik bylo třeba — o operetní zpěvačky a lehké ženštiny nebylo ve středisku osvěty nikdy nouze.

Nejmodernější způsob modloslužby je rasismus. Místo „člověka" staví na oltář rasu nebo národ; tím samozřejmě dojde větší obliby a rychlejšího rozšíření, neprovozujeť modlářství s celým lidstvem, pouze s vlastním národem, tedy sám se sebou, což jest vítanější, milejší i praktičtější. Beztak onen první druh modloslužby zůstal jen na papíře, masy si z něho vzaly jen „praktickou" větu, že nad člověkem nikoho není a že mu tudíž nemá kdo co poroučet.

Zato tento nový druh modlářství přešel hravě našim severním sousedům v krev rychleji než morová nákaza a posedl moslimským fanatismem kdekoho. Co jest rasismus? Lze jej definovat jako racionelní chov dobytka, aplikovaný na species Homo sapiens, ale ne všeobecně, jen na určitou („nordickou") rasu.[6]) Tedy poslední důsledky darwinismu, do krajnosti domyšleného a v praxi uvedeného! Typické jest, že filosofa darwinismu učinili

---

[6]) Horský pravil v r. 1906: „Co vyplyne z přirozené morálky? Náboženství se změní v racionelní pěstění potomstva jako zvířat, chudobince, nemocnice, blázince a jiné dobročinné ústavy se prohlásí za zbytečné, ano nemravné." Prorokoval dobře! Místo „přirozené morálky" bych byl řekl „z Darwinovy nauky", kterou Ottův slovník nazývá „vznešenou". Boj o život, kde slabý jedinec prý právem podléhá, aplikován na národy, a máme 1939—1945. Slabý národ se podle nich právem stává kořistí silnějšího, jako rybka kořistí žraloka. Když se Pius XII. ujal práv malých národů, zakázali nacisté jeho encykliku číst a šířit, pičili po ní a zabavovali... Papežství prohlašováno bez ustání od našich lidí za nepřítele našeho národa; nuže, kdo se nás zastal, když nás i „přátelé" r. 1938 zradili?

filosofem svým! Tedy Hitler jejich bohem a Nietzsche jejich prorokem! Jejich ideologie se přimyká nápadně k jeho filosofii.[7]) Za heslo si obrali jeho uvedený výrok: „Zůstaňte zemi věrni", a dodávají, že se hrdě vzdávají každého „utíkání se" do onoho života. Tak čteme v katechismu Hitlerovy mládeže od Griesmayera. „Máme povinnost proti všem ostatním názorům světovým fanaticky bojovat, protože všechny ostatní jsou netolerantní (! a vy?), **zásady svého světového názoru šířit všemi prostředky.** (Tedy účel nám posvěcuje . . .!) **Německý národ jest představitelem největších a nejsvětějších hodnot (Werte), jest nejlepším a nejušlechtilejším národem na zemi. Vše, co německému národu prospívá, je dobré, vše, co mu škodí, jest zlé; té zásady se musíme s nepohnutelnou pevností držet. Boj o vládu našeho národa musíme vést všemi prostředky, protože jest nepopiratelná vůle přírody, aby nejlepší národ vládl." Toho náhledu byl kdekterý loupežný národ; rozumí se, že za nejlepšího pokládal sebe. Sparťané a Heloti! Nebyli Češi v drahé „Říši" skutečně Heloty?**

Vyjímám z dopisu německé studentky: „Jakožto Němka mám na prvním místě povinnost být Němkou a smýšlet nacionalisticky. Vše mezinárodní jest mi cizí. Církev jest mezinárodní .[8]) Naše rasa jest nám svatá,

---

[7]) Už Nietzsche prohlašuje křesťanství za náboženství „eminentně protiarijské", a jinde praví: „Hřích jest židovský cit, židovský vynález, a v důsledku tohoto židovského pozadí chtělo křesťanství všecek svět požidovštit." S tím srovnejme výroky nacistických autorů, na př. Rosenberga; „Starý Zákon byl pokusem učinit nás duševně židy." Ale již předtím Scherr († 1886): „Bible znamená požidovštění našeho národa." Benj. Disraeli, syn pokřtěného žida Isáka, Angličan, více žid než křesťan († 1881): „Křesťanství jest židovství." Tento ovšem chce učinit židovské rase kompliment. Vědí pánové, že před nimi na to vše „přišel" již pohanský filosof Kelsos ve 2. stol.? A při tom o několik stran dále dokazuje jejich kolega, že „báje evangelií" vznikly vlivem staroindických (tedy arijských!) mythů, že přešly do křesťanství z bramanismu a buddhismu! Semitské protiarijské náboženství narozené z arijské mythologie! Jako čeština z němčiny!

[8]) Čtu recensi Šustova románu Cizina; autor prý zachytil zdařile konflikt české duše s římským universalismem. Tedy

krev nesmí být hanobena. Církev zakazuje vzít si za manžela Němce jinověrce, ale sňatek s pokřtěným židem pokládá za platný. To jest hanobení rasy "(Rassenschande.) Ubohá církev! V revoluci ji chtěli zadávit, že prý jest proti jejich „právům člověka" a proti jejich „svaté" nauce o rovnosti všech; proticírkevním šlágrem 1789 až 1793 byla okřídlená fráze „Liberté, égalité, fraternité." Rasismus chce církev zdeptat zas proto, že hlásá rovnost všech, jak čteme u nacistických a rasistických skribentů: „Každé náboženství, které hlásá rovnost všech lidí neb aspoň všech věřících, tedy především křesťanství, jest naším nepřítelem." (Nepřítelem rasismu, nikoli vaším!) Tito zapřisáhlí nepřátelé židů si sotva uvědomují, že svůj světový názor převzali od nich. Židovský rasismus, který rozdvojil izraelský lid a jeho Mesiáše, postavil se jako zeď mezi ně a přibil hlasatele pravdy, všeobecné rovnosti a vzájemné lásky všech na kříž. „Kdo jest můj bližní?" „Každý, i opovržený Samaritán . . ." Dosíci vlády nad všemi národy světa, to byl jejich sen; z duše a zásadně pohrdat každým příslušníkem cizí rasy („gojimem"), pokládat sebe za elitu lidstva, to byla jejich národní ctnost, jejich mentalita, a to očekávali i od Mesiáše. Staré zboží v novém obalu! Místo „máme otce Abrahama" slyšíme něco o otcích z Valhaly,[9])

---

též jakýsi druh rasismu! — Jedni vytýkají církvi, že stranila mocným tohoto světa; po nich přijdou jiní a vytýkají, že se vždy obracela k nejubožejším (řeknou „k spodině lidstva"); před třemi čtvrtinami století se vyskytli fanatikové či vědomí lháři, kteří tvrdili, že církev pro otroky neučinila nic; teď najednou ji viní jako ze zločinu, že tuto „chátru" osvobodila a učinila rovnou nadčlověkům, čímž stírala rozdíly ras a rasy mísila. Co říkáte nyní, když přišli jiní, silnější vás, a sehnuli vám šíji až k zemi? Jest přece podle vašeho učení, že silnější rasa jest povolána přírodou, aby zdeptala slabší rasu a jí vládla!

[9]) Snad není nikdo tak naivní, aby soudil, že ti lidé v bohy Valhaly skutečně věří. Je to zřejmá nevěra, ale poněvadž toto slovo už dostává nelibou příchuť a slovo „náboženství" přichází do módy, neprohlašují se podle pravdy za bezvěrce a mluví o „hluboce věřících nacistických socialistech" (Griesmayer l. c.) — věřících samozřejmě ve své „národní" bohy, nikoli v „semitského" Boha křesťanů. Nevěra v hávu víry! Nesoudnost lidu, drzost vůdců, bláznovství tu i tam!

a místo „gojim“ se říká „méněcenná rasa, podčlověk“, místo „lid Jehovův“ se deklamuje o nadčlověku, o Herrenvolk nebo Adelsvolk der Erde. Nikoli křesťanství, ale protisemitský rasismus jest nauka eminentně talmudistická, semitská, židovská! Té ironie osudu!...

Jest zajímavé, že tyto dva směry (učení Comteovo ze století 19. a rasismus století našeho), na pohled sobě tak blízké, se v teorii i v praxi tak rozcházejí, jsouce protichůdné jako oheň a voda. Oba svrhli s trůnu osobního Boha. Koho dosadit? Comte: „Člověčenstvo“, a na podtisku všeobecného bratrství předkládá svůj systém. Rasismus jeho „člověčenstvo“ jen poněkud redukoval. „Nikoli lidstvo, pouze národ...“ a ze všeobecného bratrství obrátkou nepřátelství proti všem (à la tygr v džunglích), hlásané a činem praktikované. Je to jako v chemii; dvě látky na pohled příbuzné, a jak rozdílné vlastnosti i účinky! Stačí molekule odejmout nebo přidat jediný atom, anebo nahradit jiným! „Nevinná“ voda H_2O, a kysličník vodičitý H_2O_2, snadno zápalný a divě explodující, přijde-li ve styk třeba se střepinami skla! Kyslík uhličitý CO_2 a uhelnatý CO, první s typickou chutí a zápachem, těžký plyn, oheň dusící, druhý bez chuti, bez zápachu, lehký, hořící! Nebo sádrovec $Ca\ SO_4$, hořká sůl Mg_2SO_4 nebo krystalky solí $Hg\ SO_4$, $Ag_2\ SO_4$. Nahraď kov vodíkem, a máš jedovatý tekutý vitriol H_2SO_4, od něhož radno zůstat na distanc!

Rasismus, spojený s německým proslulým nacionalismem a neméně proslulým pruským barbarstvím, vyvrcholil v hitlerismu, kde se modloslužba provozovala nejen s rasou a „národem“, nýbrž s jediným člověkem. Že ho skutečně posadili na trůn, odkud „svrhli Boha“, přesvědčí každého pohled do nacistické literatury nebo do novin z let 1934—1944. „Sloužit Vůdci jest bohoslužba.“ (Griesmayer l. c.) Mnohonásobného vraha, střídajícího bez ustání mimomanželské styky, toho si vybrali za boha! Slovo apoštolovo z první kapitoly listu k Římanům se opakuje, a slovo žalmu 105. 20 platí i dnes. Zaměnili Boha, svou chloubu, za tvora ... za jakého tvora! Za netvora... Jaká modloslužba! Inkové, klanějící se slunci, stáli po té stránce výš!

Modlářství demokratického 20. stol.... Provozuje se, kamkoli pohlédneš, provozuje se v malém (čti na př. hovory zamilovaných v románech!) provozuje se

ve velkém, a je tím nebezpečnější, čím všeobecnější, tím nakažlivější, čím veřejnější, nejnebezpečnější a nejnakažlivější, jde-li o „národní" modlu. „Velká jest Diana Efezských" (Sk 19. 34), veliký Jupiter Říma, jediný jest náš Vůdce, a kdokoli se našeho „boha" dotkne, dotýká se zřítelnice našeho oka. (Zach. 2. 8) Proč byli staří křesťané voděni na smrt? Nechtěli se klanět národním bohům! Tím se dopustili „velezrady" a stávali se nepřáteli státu, byť byli pro vlast i krváceli, jako Mořic a Eustach. Navlas tak tomu bylo za Alžběty anglické; katolíci nectili „božskou" královnu — dostatečný důvod, aby byli mučeni a zabíjeni co velezrádci, třebaže v boji proti Filipově armádě obětovali jmění i životy. Dnes? Nezdá se nikterak, že bychom po té stránce stáli výš! Nechať vstoupí do duše Bůh, a zhroutí se modly. (Aug.)

Jiné doby, jiní lidé, jiní lidé, jiní bozi;
staré bohy smete doba, div, čtvrt století že vládli.
Ať za výskání a plesu nebo s proklínáním, v slzách,
s poplvaných oltářů svých kácejí se v trosky, ve prach.[10])

Že jsou věřící tohoto způsobu modlářství docela prosti? Na schovávanou bychom si hráli jeden před druhým, kdybychom odpověděli: „Ano, věřící nesklonili nikdy kolena před modlami dne." Eliáše těšil Hospodin, že má v Izraeli ještě sedm tisíc mužů, kteří nesklonili kolena před Bálem (3 Kr 19. 18), Windthorst a jeho legie se nevrhli na zem před „modlou dne", jak hrdě v berlínském parlamentě vůči původci kulturního boje prohlásil . . . tento mluvčí a vůdce katolíků měl v Bismarcko-

[10]) F. Weber. Jistě vzbuzovalo hnus, když jsme viděli, jak v letech 1939—45 jisté noviny plivaly po tom, jemuž málo měsíců předtím pálily o závod zápal. Luza ráda plivá po tom, čemu se dříve klaněla nebo klanět musila. Chceš je omluvit tím, že byli nuceni? Sami si vyčítali, že někteří z nich dobrovolně a ochotně se podjímali větších výkonů, než bylo shora komandováno. Charakterně jednali katoličtí kněží, projevivše se důstojnými následovníky kněží buditelů; bylo jim vyhrožováno, že prý protektorátní vláda i „Říše" mají prostředků dost, aby je „exemplárně potrestaly" za jejich pasivní chování vůči „Říši a Vůdci", a kněží mlčeli na kazatelnách dál, třebaže se nad nimi vznášel hrozivý přízrak koncentráku.

vě hohenzollernském protestantském Prusku za nejurputnějšího boje proti církvi větší svobodu slova než kdokoli v Hitlerově nacistickém Německu po uzavření přátelského konkordátu s Apoštolským stolcem, než v italském Římě Pius IX., jehož mrtvolu chtěla luza svrhnout do Tibery, poněvadž se nesklonil před modlou veřejného mínění, jíž tehdy bylo sjednocení Italie. Proč byl v dubnu 1938 vídeňský arcibiskup volán do Říma? Papež mu musil připomenout, že křesťanský pozdrav zní: „Laudetur J. Ch.", nikoli: „Heil H." Čím to je, že se osobní kult nikdy neprovozoval v takové míře jako v demokratickém 20. stol.?[11]) Proč od dob Lessingových vzkříšena manýra Kainitů, zvyk zbožňovat netvory dějin? I u nás! Tito bludaři 2. stol. zbožňovali kdekterou ohavu, odsouzenou ve svaté knize (viz kap. 3); moderní veršovci oslavují vyvrhele lidstva, odsouzené dějinami. Machar skládá ódu na Nerona, a jeho nestudovaní i polostudovaní čtenáři byli přesvědčeni, že vyznavači Kristovi z nenávisti poházeli blátem památku tohoto nepřítele svého náboženství; máte vy ponětí o tom, jak jeho portret vykreslili pohanští historikové jeho národa, na př. Tacit, Sueton a jiní?

Duše bez Boha... Je-li Bůh z duše vykázán, nastává modloslužba. Každý si pak vyrábí bohy, jací mu jsou přiměřeni, t. j. jaký jest sám; krutý Assyřan Marduka, nečistý Feničan Molocha, smyslný Řek Afroditu a cizoložce Zea, Francouz, „osvícený", povznesený nade vši „pověru", bohyni rozumu (r. 1793), zbabělý Talián Garibaldiho, hejsek nějakou kinohvězdu... Kdo nevěří v Boha jednoho a pravého, musí si učinit bůžky mnohé

---

[11]) V září 1937 při smrti prvního presidenta republiky, jenž přec od katolické víry přešel k protestantství, tvrdily jisté noviny, že byl „nositelem sedmera darů Ducha sv." — Čím to, že za života Pia XI. jeho životopisy jen pršelo, a po smrti, kdy bylo možno jeho životní dílo celeji ocenit, se neobjevil ani jediný! Přec r. 1939 a 1940 censura ještě neřádila! — Opisuji typický postřeh: „Za našich dnů lze psát o světa vzniku nebo o významu řeckých dramatiků, o severní točně nebo o prášku na hmyz, o mlhovině v Orionu nebo o šachovém turnaji, ale musíš při tom připomenout, vyzvednout, zdůraznit zásluhy a velikost Vůdce, sic budeš stíhán pro neloyální protistátní projev..."

a falešné. To, do čeho se právě zadívá, stává se jeho modlou a ohniskem jeho života, ne však trvale. Tužba za tužbou, vášeň za vášní, a v nenasytném střídání a změně hledá náhražku za dobro jediné, pravé, nekonečné, jež by duši plně uspokojilo. „Modly dne..." (Ketteler.) A protože jen na „den", pominou s ním, a zítra přijdou do módy noví bůžkové, a i ti budou zrazeni a hozeni do starého železa, jakmile přijdou jiní, skýtající větší vyhlídky. A nebudou-li ti „bohové" mít zhola nic? Přivábí aspoň tím, že jsou noví; každá novinka láká a zve: „Zkus to se mnou nebo u mne..."

C) Povznesli jsme člověka!

Má jakýsi stín pravdy alespoň druhá část uvedené fráze, totiž, že „pozvedli člověka"? Posadili ho prý na trůn Boží, asi jako Lucifer se naň kdysi posadil, či vlastně posadit chtěl. Jak klesla cena člověka! Pro starověké pohanstvo jsou typická tři slova: žena, otrok, stát. Žena... Větší rozkoše nad pohlavní pohan neměl, proto nedovedl ani za dob rozkvětu ve státě nejkulturnějším na ženu pohlédnout jinak, leč... Muž tím snižoval jak sebe, tak ženu. Že byly čestné výjimky, nepopírám, ale to byly právě výjimky. Voltairovo slovo, že člověk si učinil Boha k svému obrazu a podobenství, platí o těch, na které ostrovtipný pán nemyslil, o Hellenech; cizoložný Zeus byl věrný výraz jejich mentality i života. Otroctví, největší skvrna tehdejšího sociálního života. Stát, zbožňování státu, všemohoucí suverenita státu, která železnou nohou drtila osobní svobodu a důstojenství člověka, svobodu svědomí (svobodu ve smyslu křesťanském, nikoli luterskou, která je zotročením svědomí), práva jednotlivce i rodiny. Stát byl kolos, stroj, jenž pohltil, zpracoval a ztrávil každou „jednotku", jež se do jeho koleček dostala. Staré pohanstvo nemělo úctu ani k sobě ani k bližnímu, nemělo ponětí o důstojnosti lidské přirozenosti. Dovolené, čestné, svaté bylo, cokoli stát schválil; špatné, hříšné a zlé, cokoli zakázal[1]). „Co bylo publikánstvo? Hřích, koncesovaný zákonem." (Chrys.)

[1]) „Dobré je vše, co Německu prospívá, špatné, cokoli mu škodí." (Griesmayer l. c.)

Na otázku, který národ starověku byl nejkulturnější, odpověděl Bossuet: „Židé.“ Jsem jist, že mnohý čtenář se usměje, ale velký biskup nemluvil do větru. Ve státě pohanském byl člověk „jednotkou“, jeho osobnost neznamenala nic. Ale čtěme Starý Zákon! Zákonodárství lidu izraelského respektovalo osobnost člověka jako žádný jiný národ, Řekové a Římané nejméně. Ve středověku, době víry, kdy křesťanství ovládalo život veřejný i soukromý, byla osobní práva respektována více než v kulturním Římu — a než dnes! Staropohanská nauka o všemohoucnosti státu, vzkříšená Hegelem, vyplavala na světlo denní a šíří se víc a víc. Stát se stal molochem, jemuž každý občan bezohledně obětován, a „svatokrádežná statolatrie“ (zbožnění státu, Quénard, L'évangile du royaume de Dieu) se stalo náboženstvím moderních státníků a diktátorů. Nacistické Německo dosáhlo po té stránce rekordu. „Národ je vše, ty nejsi nic“ bylo jeho zásadou a heslem, které jsi mohl číst na každé stránce jeho výchovných tiskovin. Řecké republiky spolu s římskou vynikaly nad „Říši“ alespoň tím, že stát nebyl ztělesněn v jedné osobě. Dojde-li k tomu tam, kde všemohoucnost státu jest prvním článkem ústavy nebo zákoníku, máš despotu a modlu v jedné osobě, otroctví a modloslužbu, nad kterou těžko si představit něco nižšího a svobodného občana nedůstojnějšího. A lid tomu navykl, jako by se nic přirozenějšího nedalo myslit! (Str. 21 n.)

Když tolik nesmyslných názorů o Bohu, kolik teprve o člověku? (Tert.) Povznést člověka v jeho vlastních očích, dát jeho životu pravý obsah, vrátit mu právo na život, o které ho křesťanství či spíše víra v Boha (v „bohy“) připravila, učinit ho svobodným, svéprávným autonomním.

Sedím bezradně nad stohem výpisků z nejrozmanitějších autorů cizojazyčných. Všechny citovat nemožno, a vybírat těžko! Tu mi přijde do rukou krátký článek profesora Ivana Bureše v knize Antická kultura (Praha 1927), jenž podává tresť všeho, co jiní o věci obšírně psali. Dobře, omezím se tedy jen na něj. „Antika, t. j. smysl pro přírodu... ideálně jsou vyvinuty všechny schopnosti duševní i tělesné v největší dokonalosti. Naproti tomu křesťanství má ideál v přemáhání přirozenosti.“ Měl říci: „p o r u š e n é přirozenosti“, jež se zavěšuje na ducha, táhnouc jej dolů, do nížin, a zamezu-

jíc jeho vzlet vzhůru! „Křesťanství odvrací od skutečného života, vybájivši si z výroků Kristových jiný život posmrtný.“ Výroky Páně jsou až příliš zřejmé, že není třeba z nich věčný život „vybájit“, a co se týče „odvracení od skutečného života“, stačí povrchní studium středověku, doby víry, abys viděl tehdejší rozmach na všech polích lidského snažení, vědy, umění, hospodářství, mnichové mýtící lesy, pěstující hospodářství, vyučující zdarma mládež, píšící knihy a malující překrásné miniatury atd. „Musíme s lítostí přiznat, že mnoho hlubokých studní, které nám Římané a hlavně Řekové naplnili zdravou, živou vodou, zkalilo nám křesťanství narkotikem z onoho světa.“[13]) Škoda, že z té „zdravé, živé vody“

---

[13]) Což neotevřel nacismus ony „studny zdravých a živých vod“ zase dokořán? Jaké ovoce a požehnání z toho pošlo? Alja Rachmanová psala deník v letech 1917 a následujících; najde se též nějaká Češka, která uveřejní deník, psaný r. 1945 a svědomitě všecko referující? Ubohé drahé české dívčiny, nemáte tušení, kolik Zdrávasů se za vás neslo k trůnu Neposkvrněné od těch, které neznáte a kteří vás chápali a s vámi cítili! — Kdo Burešův článek pozorně přečte, pozná: „Kolik slov, tolik políčků logice.“ Křesťanství prý se docela přirozeně vyvinulo z pozdní dekadentní půdy antické, jest posledním výtvorem antiky vůbec, a při tom B. tvrdí, že jest nejvyšším kontrastem antiky, ucpalo jeho čisté studny, zavrhovalo tělesnost, umění, vědy, politiku, bylo proti státnímu zřízení, fanaticky nesnášenlivé, negace všeho pozemského života (co slovo, to nepravda), a od pohanství pronásledováno tři staletí . . . Kde jest přirozený vývoj, tam jest přechod z jednoho do druhého a nad slunce zřejmé příbuzenství. Novočeština se vyvinula ze staročeštiny, ne však čeština z turečtiny. O socialismu lze říci, že se „vyvinul“ z komunismu, ne však bezvěří z náboženství nebo naopak. Čisté křesťanství s vírou v jednoho Boha z nemravného pohanského mnohobožství!

Jak to, že dítko zadávilo otce a antika nepoznávala v křesťanství své dítě a plod svého lůna? Od dob humanismu a zvláště osvícenství (Schiller, Bohové Řecka) se rozšířilo přesvědčení o „blahých dobách“ republik řeckých a římské. I čisté věřící duše (Charlotta Cordayová) se daly někdy svést na scesti. „Klasický starověk měl nebe na zemi, křesťanství toto nebe zničilo a odkázalo nás na onen svět.“ Socialisté se toho chopí a hlásají do světa: „Musíme tedy to nebe zase na vezdejší svět přinést.“

se sama antika otrávila a shnila, zvláště známým „řeckým hříchem", jemuž hověti se nepokládalo za nic nečestného (Sofokles, César, prý i Sokrates). Jak mocným motivem byla víra v život budoucí, jsou dokladem biografie světců; nebylo nikterak uspávajícím narkotikem, naopak nejmocnější vzpruhou k velkým činům bylo vědomí: „Pracuji pro věčnost!" Pak mluví o tom, že křesťanství ochudilo lidstvo o pravou radost z pozemského života, záležející hlavně v pohlavních rozkošech. „Pohlavní život, osa všeho pozemského žití..."

To je tedy nejvyšší hodnota života! Člověk se stává zvířátkem... Filosofové velebené antiky by se byli ostýchali tak mluvit, a třebaže byli ideálu křesťanské ctnosti životem vzdáleni, slovy přece ctnost velebili, kromě lidí à la Epikur.

„Budete jako bohové..." Heslo opakované bez ustání od chvíle, kdy bylo po prvé do světa vrženo, a zaněcující vznětlivou touhu po velikosti a svobodě. Bludaři slibovali svým lidem vyšší velikost než jakou svým věrným přinesl Kristus (gnostikové, manichejští atd., atd.), reformátoři osvobodili člověka ode jha církve, z katolíků učinili křesťany a obdarovali je „evangelickou svobodou", podrževše jen bibli. Deisté z křesťanů učinili lidi, zavrhli všechno zjevené náboženství, podrželi jen Boha, a obšťastnili své lidi „právy člověka" — běžná fráze ve Francii koncem XVIII. stol. (tisk, filosofové, parlament — jak ona „práva" vypadala v praxi, viděla Evropa v letech 1789—95.) Materialismus učinil s pomocí Darwinovou z lidí zvířata anebo hmotu (Lammetrie, Moleschott, Büchner atd.), zavrhli i Boha a popřeli duši. „Nemohli jste stavět, leč jste napřed zbořili; ale zač může stát budova, která z trosek se buduje? (Optatus z Mileve.) Nemohli zbudovat lež, aniž napřed zbořili pravdu. Tuto musili podvrátit, aby mohli vystavět, co chtěli. Tak buduje každý, jenž vlastního materiálu nemá. (Tert.)

Za jiný konec to vzal Kant.[14]) „Jest ohavnost a nemorál-

---

[14]) I on měl „mnoho světlých okamžiků". (Str. 46.) Praví na př.: „Kde vezme d o m n ě l ý nevěrec důkaz, že neexistuje nejvyšší bytost?" Sám však poskytl nevěře vydatnou pomoc i zbraň svou filosofií, že existenci Boha nelze dokázat; co nelze dokázat, to pro mne prakticky neexistuje! Nemá vliv na můj život a konání!

nost, je-li člověk podroben cizímu, byť i božskému zá konu, a jeho poslušen; svobodným a vznešeným se stává teprve, když si jest vědom, že stojí mimo všechnu moc." Tedy autonomie rozumu i vůle, a to absolutní. Člověk sám sobě určí a tvoří cíl, cestu k němu, právo, svědomí, zákon... ve věcech etiky tedy naprostý subjektivismus. Člověk svým cílem, zákonodárcem, soudcem... Ale kdo by nepozoroval, kam to vše bije? Neexistuje nevěra, jež by neměla nějaké vedlejší úmysly, jak poznal už Augustin: „Nikdo nepopírá Boha leč ten, v jehož zájmu jest, aby Bůh neexistoval." Is fecit, cui prodest. Byl jsem nevěrec, protože zkažený. (Malíř Bucher.) V díle O městě Božím praví Aug.: „Světa veselost jest netrestaná nepravost. Ať cizoloží lidé, ať smilní, ať se ohavnostmi poskvrňují, a ať je za to nic zlého nestihne... tu vizte tu světa radost! Tyto neřesti ať nebičuje hlad ani nějaká obava, ať je všeho hojnost, v pokoji tělo, v bezpečí neřestná mysl... hle, vizte světa radost." (Dodává: „Jest však projevem velkého milosrdenství nenechat nepravost bez trestu.") Naprostou pravdu má a upřímně ze srdce mluví onen lupič v Schillerových Loupežnících, který filosofuje: „Vzpomínka na Boha budí strašnou sousedku (myšlenku), a její jméno zní Soudce..."

„Člověk jest všeho života začátek, centrum a konec." (Feuerbach.) Stirner postoupil dál: „Já, tak se jmenuje jediný bůh, kterému mám povinnost sloužit. Osvobození lidstva bude teprve potom dokonáno, až člověk nad sebou nebude uznávat žádnou vyšší moc, až každý bude pokládat sám sebe za svého jediného boha a pána, a své rozkoše za jediný cíl života." Goethe: „Život k vůli životu." Touto filosofií dostávají samozřejmě vášně nedotknutelný glejt, touto propustkou vyzbrojeným se nesmí nikdo postavit v cestu, žádná hlídka je nesmí zadržet, žádná závora jim nesmí zatarasit průchod. Smyslný život pak má absolutní hodnotu a stojí na špici všech hodnot; méně učeně: „Lidský život jest zezvířečtěn" — docela ve smyslu Darwinovy teorie! „Do svobodných výšin chceš? Po hvězdách tvá duše žízní? Leč i tvé zlé pudy žízní po svobodě, chtivostí štěkají ve svém sklepě, když tvůj duch se namáhá otevřít všecky žaláře." Tak Nietzsche, a podle jeho filosofie jsou ty pudy docela v právu!

Tajemná přitažlivost nevěry a bezbožnosti se skrývá ve dvou věcech, hned otevřeně bez obalu pro-

hlašovaných, hned jen nepřímo nadhozených nebo i zamlčovaných („kdo čteš, rozuměj" — a čtoucí rozumějí!), ve smyslnosti a pýše. Jedna vede k druhé. Kdyby lidé měli na tom zájem, pochybovali by a popírali by i násobilku a věty geometrické. (Hobbes.) Kdyby s pravdou $2 \times 2 = 4$ byla spojena nějaká mravní povinnost, tisíce bystrých hlav by se namáhalo dokázat, že $2 \times 2 = 5$. (Paschal.)

V klasickém starověku byl prý člověk svoboden; křesťanský středověk prý ho zotročil, jelikož prý ho přinutil „sloužit Bohu", a novověk prý mu zas svobodu a svéprávnost vrátil. „Vyhrabali člověka, našli člověka..." Diogene, to bys otvíral oči! Jenže temný středověk by spínal úžasem ruce nad zotročením novověkého člověka. Nevolník míval mnohdy více svobody než dělník za francouzského liberalismu nebo v zemích bez Boha. (Viz Grupp, Kulturní dějiny středověku, šest svazků.) Novověký militarismus by byl středověkem též prohlášen za otroctví — a právem! Vzpomeňme roku 1914! Rodině, ba i sirotkům bez matky vyrván bezohledně živitel, a nevrátil-li se, ponechal stát opuštěné sirotky osudu; při tom nemohlo umírajícího českého vojína blažit ani vědomí, že cedí krev a obětuje život za vlast, bojoval a umíral za zájmy docela cizí! Fridrich II. pruský, nevěrec non plus ultra, nacpal české studenty, hájící Prahu, do svých pluků, takže musili střílet na své krajany, a na kterých bojištích ubožáci vykrváceli pro zájmy německého neznaboha a nepřítele svého národa, ví samo nebe. „Pozvedli člověka", a utratí ho jak mouchu, po stovkách a tisícovkách, jak máme v živé paměti. Viz některý „nejmodernější" stát! „V Indii se jeden blázen postí za celý národ, u nás se celý národ postí za jednoho blázna..." (Pražská floskule z r. 1942.) Moderní stát v rukou jednoho.

Nepopíráme suverenitu státu ve věcech jeho kompetence, ale upíráme mu právo znásilňovat svědomí, a sáhnout na svaté svazky rodinné. Za Alžběty anglické byly katolickým rodičům násilím odnímány dítky a dávány na výchovu fanatickým protestantům; byl někdy v Papežském státě dospělý nebo nedospělý násilím nucen k přijetí katolické víry?

Oni mluví o „právech člověka", svatá víra o jeho povinnostech, a přec svatá víra ho činí svobodným a oni otrokem. „Nesesmilníš" — jak těžká

povinnost! Ale tím chrání svatá víra dívce její nejsvětější poklad před nejbídnějšími piráty, zatím co nevěra hlásáním „volné lásky" vydává dívku na pospas každému bídáku. „Pomni, abys den sváteční světil" — povinnost, a v ní obsaženo nezadatelné právo na nedělní oddech. Dufaure prohlásil r. 1848: „Křesťanství obrodilo a pozvedlo lidstvo vytyčením povinností, nikoli práv." Práva člověka... běžná fráze ve Francii koncem 18. stol., okázale prohlášená revolucí, a právě za ní se ukázalo, jak tato práva respektovali ti, kteří se dostali k veslu. Kdo nepatřil k nim, neměl právo na život, který mu Tvůrce dal; jediné právo všem společné bylo dát se od jakobínů vodit na lidské jatky.

Jest velmi instruktivní pozorovat, jak vysoce „stoupla" cena člověka ve státech bez Boha. Za největších despotů středověkých, pokud věřili v Boha, se nezacházelo s nevolníky tak, jako dnes se „svobodnými" tam, kde Boha a víru vymýtili z života soukromého i veřejného. I v minulosti bylo mnoho lidí utraceno bezdůvodně, ale nikdy tak systematicky a s tak rafinovanou krutostí jako od bezbožců ve Francii po r. 1789, ve Španělsku po r. 1933, v Callesově Mexiku po r. 1926 a v nacistickém Německu. V „temném středověku" musilo předcházet soudní jednání[15]), ve velké revoluci dostačilo pouhé podezření, aby byl kdo odpraven; středověk ctil ctnost i u nepřítele (statečnost a vlastenectví), u nás po r. 1939 zatýkáni a odpravováni ti, kteří za dob svobody pro svou vlast pracovali, aniž Němcům nějak ublížili nebo zájmy Německa poškodili, obětavá láska k vlasti byla jejich jediným zločinem. Zajatec nebo uvězněný pokládán za věc nedotknutelnou (res sacra reus), t. j. nesměl být bez důvodu týrán; jak jednalo v tom směru gestapo? Pověstná vestfálská féma neměla mučíren a popřála slovo obhajobě, odsouzený sprovozen se světa provazem; jak popravovali své oběti nacisté? Za skvrnu a hanbu člověčenstva i humanity se označuje středověká tortura; za prvé, španělská inkvisice zavedena v novověku, a za druhé,

[15]) Výjimku znám jedinou, tak zvané Raungerichte, někdy v 12. stol. v Rakousích, když za bezprávního stavu se rozmohly vraždy a loupení netušenou měrou; aby obnoven byl jakýsi řád, dostačilo vraha nebo lupiče soudci udat, a byl okamžitě odklizen.

všecky její krutosti jsou nevinnost vůči tomu, co se dálo v koncentrácích. Vrátily se doby assyrských despotů, kdy váleční zajatci mučeni a v mukách umírali; rozdíl je ten, že gestapo mělo moderní vymoženosti, kterými se daly muky rafinovaně stupňovat.

V Callesově Mexiku nejen že byli nevinní věřící beze všeho výslechu odstřelováni, mučeni, zvláště kněží, a jak! Bylo sáhnuto i na čest dívek, a Pius XI. trpce poukázal na to, že všechny tyto neslýchané bestiality kulturní svět „pochoval komplotem všeobecného mlčení".[16]) A to vše se dálo ve jménu svobody. — „Protože jest v Mexiku svoboda, nesmějí být trpěny kláštery", v kterých sestry dobrovolně se oddaly životu modlitby a práce, „nesmějí katolíci vykonávat bohoslužby". Pozvedli člověka, a

---

[16]) Nemožno mi ubránit se myšlence, že bestiality nacistického nevěreckého Německa dopustil Pán na náš národ proto, že u nás bylo líčeno Callesovo Mexiko jako ráj svobody, jednak od placených novinářů, jednak z nenávisti k církvi a ze sympatií s jejími utlačovateli. „Člověk musí jako pes zakusit na vlastní kůži, co je karabáč" (Rachmanová); musili jsme na sobě zakusit požehnání nevěry; nebýt toho, pokračovali by bezcharakterní článkaři ve svém řemesle dál a lid by toužil po „ráji bezvěří", jak po něm toužili ve Francii před r. 1789. Že nenávist církve jest u českých bezvěrců někdy větší než odpor k vrahu našeho národa, svědčí výrok, učiněný při Husových oslavách v B. 1945: „Hitler našemu národu způsobil mnoho zlého, ale neupálil nikoho jako církev Husa." Za prvé, mohl bych ostří obrátit proti tobě: „Jako husité upálili mnoho českých katolických laiků, a kněží a mnichů." Za druhé, Hus dokonal v plamenech asi za pět minut a to byla daleko lehčí smrt než dlouhá bolestná smrt mučených a umučených v koncentrácích! Za třetí, tento výrok o církvi učiněn v době, kdy se mluvilo o „sbratření" a kdy neprozíraví katolíci uveřejňovali programy Husových oslav a sami se zdržovali jakéhokoli projevu proti sektářům a bezvěrcům! Za čtvrté, když začátkem května 1945 prchali Němci z jižní Moravy, upálili ze vzteku v turistické chatě na Bunči docela nevinného zaměstnance; v koncentračním táboře v * * * upálen katolický inženýr Alex. Petrovský z Příbramě 2. července 1942; musil sám dříví k své hranici nanosit; sdělil příbuzným protestantský farář z Čáslavska, očitý svědek — úředně jim sděleno, že zemřel na zánět plic.

my bychom právem o nich mohli říci totéž, co císař Augustus o Herodovi: „Raději být jeho hys (vepř) nežli hyios (syn).“ Slovo Kanonenfutter, slovo, jež mne vždy naplňovalo odporem a skoro hrůzou — před bezedným egoismem a bezohledností toho, kdo tento výraz vynalezl,[17]) i toho, kdo této věci k dosažení svých cílů užívá...

Bezbožečtí filosofové mluví nejinak. Schopenhauer s krajním opovržením nazývá člověka „Fabrikware der Natur“, Jindř. Lenthold, Švýcar, tulák jako Kain (zemřel 1879 v blázinci), v jedné ze svých chmurných básní praví: „Největší neskromnost jest víra v nesmrtelnost... chtít od přírody(!), aby bídného lidského tvora i v nejnepodařenějších exemplářích na věky uchovala.“ Takto pojímají křesťanskou nauku o nesmrtelnosti! Jako pohan v Quo vadis a snad ještě hůř nežli on!

Divně s touto smutnou zkušeností souhlasí zásada moderní bezbožecké etiky o suverenitě a nezodpovědnosti vlastního já. Přesto jest všeobecně přijímána. Člověk svým pánem, svým zákonodárcem, svým soud-

---

[17]) Po prvé u Shakespeara, užito od zhýralce Falstaffa (Jindř. IV. 1. část, 4. 2.) Jak docela jinak pojímá důstojnost člověka a vznešenost jeho přirozenosti svatá víra! Bernard ve svých adventních a vánočních řečech! „Jaká důstojnost člověka, jejž sám Bůh v jeho bídě vyhledal, jehož přirozenost na sebe vzal, a to z ženy, jehož bratrem se stal, pro jehož rány lék nad pomyšlení drahocenný přinesl, nikoli víno a olej, nikoli balzám, nýbrž svou vlastní nejdražší krev. Člověče, tak usilovně hledaný a tak draze vykoupený, pamatuj, jakou cenu máš, čí těla údem jsi se stal, a styď se vracet se do prachu a bahna neřestí...“ Tak a podobně mluví clairveauxský opat. Podobně Tomáš Akvinský. „Převeliké dary, křesťanskému lidu božskou štědrostí udělené (má na mysli svaté svátosti, zvláště Eucharistii), udělují mu důstojnost nevýslovnou.“

Důstojnost člověka vpravdě respektuje jedině církev Kristova. Viz, jak přijímá na svůj klín narozené dítko! Při křtu maže jeho tělo svatým křižmem, jímž při svěcení jsou mazány stěny chrámové, dávajíc tím najevo: „Tvé tělo jest chrámem Ducha sv. Měj úctu sám k sobě!“ Úcta k vlastnímu tělu jest podstata ctnosti andělské (svaté čistoty). Přese všechny zvučné fráze cítí i nevěrec, že kdokoli se propůjčuje mimo manželství, zahazuje se, šlape po vlastní důstojnosti, nemá úcty k sobě.

cem... Komu by se takové učení nezamlouvalo! „Povýšili člověka v jeho vlastních očích", a ve skutečnosti ho snížili. Aby mu dopomohli k tomuto domnělému povýšení, popřeli jeho závislost na Bohu, a na druhé straně ho učinili nevolníkem státu a jiných reelních neb ideelních mocností. Je-li Bůh jeho cílem, pak je člověk jako palma pnoucí se hrdě k slunci. Je-li sám sobě cílem, je jako kleč plazící se po zemi. „Budete jako bohové..." A co našel lehkověrný? Povýšení či propast bídy? Zdaž proto kralovat budeš, že se přirovnáváš k cedru? (Jer 22. 15)

D) Dál do bludiště! Zmatek nad zmatek.

(Cíl a cíle.)

Jak mnoho štěstí najde „moderní člověk" při svém soustředění na tento život? Jeden z jejich tábora ať nám to poví. Goethe ve Faustovi... Neustálé marné honění, neustálé marné zápolení, aby uspokojili nenasytnou touhu duše po tom, co by ji mohlo naplnit.

Maria Panna... Úcta mariánská pozvedla dívku a ženu z prachu, vložila jí na čelo diadém, jí hříchem stržený, učí ji, aby měla úctu sama k sobě, muže vede k tomu, aby měl úctu k družce života, jinocha, aby pohlížel na dívku očima čistýma.

Eucharistie..., jaká důstojnost křesťana, jejž sám Syn Boží sytí svým nejsv. tělem..., věc, o níž se nezdálo ani pohanům v jejich nejsmělejších bájích, ani prorokům v jejich nejskvělejších předpovědích! Kdo měl co dělat s vedením duší, ví, jak andělskou čistotou se stkvějí ti, kdo často k tomuto pramenu posvěcení přistupují.

Poslední pomazání... Až ke hrobu člověka provází církev. S jakou úctou svěřuje zemi bezduchou schránku zesnulého! Bez ustání svými obřady a svátostmi mu připomíná: „Nejsi kus hmoty, nejsi jako zvířátko, k vyšším věcem jsi narozen... I když tělo ve hrobě zpráchniví a ty zaplatíš smutný tribut smrtelnosti, za hrobem tě čeká život nepomíjející, a ten si zajisti životem člověka hodným a důstojným..."

Goethe vidí ve svátostech jen kus pěkné poesie. Jenom poesie? Ať srovná věřícího křesťana, těchto prostředků milosti náležitě užívajícího (čistého jinocha, dívku), s vlažným věřícím nebo s bezvěrcem, který jich jest dalek!

„Člověk jest pro tento svět..." Tedy aby se oddával požívavosti; to podle vás smysl a cíl lidského života. Je to pochopitelné, a s vaší strany důsledné. Není-li Boha, není-li vyššího života, jak možno mluvit o vyšších hodnotách životních? Pak dojdete samozřejmě, „automaticky", k závěru: „Jsem na světě, abych plným douškem pil z toho, co mi tento život skýtá." To jest logika bezbožců Starého Zákona; i tehdy byli lidé, kteří se „omezili jen na tento život". Jejich životní názor a filosofii najdeš v druhé kapitole knihy Moudrosti a v knize Kazatel. (2. 10; 3. 22) „Učiň si život příjemným, jak můžeš." Co jiného to znamená, ne-li návrat k pohanství? Tehdy o Bohu a o věčnosti nic nevěděli, pročež vyšších cílů mít nemohli a neznali. Dnes o Bohu vědí a zúmyslně ho ignorují nebo přímo popírají, aby se mohli zařídit na zemi co nejpohodlněji. Pokládají svět za veselou tančírnu, jemnější z nich za pěkné museum. Jejich heslem jest Kolumbovo: „Země! Země!" „Po smrti nechci nic, tady se chci mít dobře," vyjádřila jejich filosofii bez vzletných frází jakási žena, s kterou jsem měl co dělat. Kdysi se takovým říkalo „tělesní", a nebyli nikterak pokládáni za výkvět inteligence. Zdaž se i divoši na nejnižší úrovni kultury neomezují taktéž výhradně na tento svět? Či mám uvést známý typus z literatury, zvaný bonvivant? Soběstačnost... A přece zůstane pravda, že „krátký život nenechá napřísti mnoho nadějí." (Horác.) Uč se uchopiti štěstí, neboť štěstí jest vždy tu! (Goethe; proč ho tedy neuchopil sám? Což nedoznal, že nebyl nikdy šťasten?)

Ovšemže — těch pozemských cílů jest celá spousta. V nejrozmanitějších odstínech se vyskytují, nabízejí, pěstují — od nejjemnějších až k nejhrubším. Lepší duchové à la Humboldt si oberou za životní cíl vědu. Krásný cíl — kdyby jej spojili s vírou v Tvůrce! Ale právě o tomto badateli kdosi prohodil: „Podobá se člověku, jenž prohlíží zámek, jeho park, sbírky, knihovnu, a neuzná za dobré poslat pánu zámku svou navštívenku." Věda bez Boha, chladná... jen počítá, měří, všecko uvádí na matematické formule, a nechá srdce prázdné. Uvedený badatel prohlásil na sklonku života (89letý): „Mám v sobě peklo, smutek, nespokojenost." Jinde prohlašuje za nejšťastnějšího člověka pod sluncem idiota, jelikož prý si nemusí lámat hlavu otázkami,

odkud a k čemu na světě jest. Takový je konečný výsledek, jehož se dopracovala bezbožecká filosofie! Tak mluví muž, jenž procestoval celou zeměkouli a viděl přírodních krás do nasycení! „Celý život je největší nesmysl.“ Kam asi dospějí ti, kteří si oberou daleko nižší cíle?

Věda, rozumí se, že bez Boha, ale jen k tomu, aby zpříjemnila život; docela důsledně: stojíť u těchto lidí ve službách „země“. Tedy utilitarismus! Nebývá v učebnicích první otázka: „Jak se dá tohoto vynálezu nebo objevu prakticky využít“ (vykořistit pro pozemské pohodlí)? Jak docela jinak smýšlel o vědě věřící katolický středověk! Bernard a Bonaventura přísně kárají a odsuzují ty, kteří studium snižují na pouhý prostředek k vydělávání chleba. Můj poměr k vědě jest orientován podle mého životního cíle; jsem-li věřící, vede mne věda v první řadě k poznání a oslavě moudrosti Tvůrce; jsem-li pozemský, jest mi jen prostředkem k dosažení mých pozemských cílů.

Tím, že církev mluví o mimopozemském cíli lidského života, dodává mu vznešenosti a ceny nadzemské. „Rien de mortel pour un coeur immortel.“ Svatá víra prý negace života; cožpak tím, že označuje život za přípravku pro vyšší věčný život, pojímá pozemský život negativně? Jaké znehodnocení života? Naopak, čím kratší, tím drahocennější... každý okamžik má „věčný“ význam. Jest znehodnocením obecné školy či snad její negací okolnost, že jest přípravkou na studia středoškolská? Kdo využitkuje těch let více, kdo se pilněji učí a pojímá školu „positivněji“, ten, kdo ví, že obecná škola jest pro něho konec všeho „učení“, či kdo se připravuje na přijímací zkoušku? Jest znehodnocení akademických studií, když při nich myslím na povolání, kde je chci uplatnit? Která výprava stojí v našich očích výše, Kolumbova, jež měla neviděný (ale jistý!) cíl za mořem, či honců, kteří se soustřeďují jen na to, co vidí, na zajíce, jejž vyplaší z houští? Obojí člověk, pozemský i nebeský, jest zapomnětlivý; onen totiž zapomíná nebeského Jerusalema, tento pozemského Babylona. (Bernard.) „Neprosím, abys je vzal se světa, nýbrž, abys je chránil ve světě zlého.“ (Jan 17. 15)

Věda... Vidím-li, čím se „učenci“ někdy zabývají, dám si bezděky otázku: „Což už skutečně nemají lidé

zhola nic na práci?" Píše se docela vážně („vědecky") a bádá se, jak velký byl Diogenův sud, jak těžký Heraklův obušek, zda Vergilův Eneáš vstoupil na půdu Italie pravou či levou nohou, jaké jméno asi měl Achilles, když přestrojen za děvče žil na Chiu, zda v klasickém Řecku se připravovaly vaječníky se slaninou či s máslem — o to vše mají odborníci „učené" spory. Cardones psal básně dlouhé jak tasemnice, dbaje pilně toho, aby ani jednou v nich nepřišlo písmeno r, Ponares psal své pijácké písně ve formě sklenice, Vilém Lehman vypočítal velikonoce do r. 22.000, dr Götz v Lubecku napsal r. 1708 třísvazkové pojednání o učencích, jejichž otec byl švec, kteří sami byli napřed ševci a pak, nechavše ševcoviny, věnovali se vědě, kteří zůstali celý život ševci a při tom pěstovali vědu, kteří se jmenovali Antonín, kteří utonuli nebo zmrzli, kteří se neoženili. Lenkfels napsal knihu „o 55 učencích, kteří zemřeli v 55. roce". V U. S. A. pracovalo 160 lidí dva roky o statistice, které ženy se nejvíce vdávají — stálo to 68.000 dolarů, a výsledek: „Ženy výšky 168 cm, objemu boků 87 cm."

Věda je věda — to chápe jen „moderní člověk"...

Přejděme k jiným pozemským cílům. Umění... ale jen potud, pokud skýtá a působí rozkoš. Kino, divadla, koncerty, ba i poesie a výtvarné umění; vše se pěstuje jen proto a potud, protože a pokud zpříjemňuje život a zjednává rozkoš, rozumí se, že smyslnou. Umělecké výtvory jsou věrným ohlasem té které doby. Vzpomeňme věřícího středověku a jeho dómů nebo jeho Danta, pohlédněme do věřícího Španělska a na obrazy Murillovy, a uvažme, čemu se říká „umění" dnes! Špinavá doba, špinavé „umění". Praví-li Platen († 1835): „Váš život patří uměnám, pouze pro ně dán byl vám," nenalézám případnější odpovědi než slovo vídeňského filosofa Feuchterslebena († 1849): „Umění nemůže člověku zjednat útěchy; předpokládá takové, kteří útěchy nepotřebují." Nejlepším dokladem jeho slov jest Platen sám, v srdci rozervaný, nešťastný, a přec praví s pyšným pohrdáním, že „umění není služkou davu" — tedy jen pro několik vyvolených!

Další cíle: civilisace, obecné dobro, kultura... Protestanté Schleiermacher, Paulsen, Wundt, St. Mill, s nimiž nevěda souhlasil věřící katolický chemik Liebig, když řekl: „Spotřeba mýdla jest měřítkem kultury."

Nejsou ovšem sami. Co tomu říci? Civilisace, která má na zřeteli zevnější blahobyt? Byla vždy provázena úpadkem mravnosti! Obecné dobro? Individuelní štěstí tedy neznamená nic? Člověk jest jen „jednotka, článek v řetězu člověčenstva, krůpěj, pohlcená veškerenstvem"? Jest mým cílem štěstí cizí či štěstí moje? Hartmann, nesmyslný jako vždycky, praví: „Cílem našeho života jest vysvobození absolutna z muky jeho existence." Kultura? „Můžeme se těšit v duchu z onoho listu dějin, na kterém bude jednou zanesen a odvážen podíl naší generace na vývoji kultury." (Th. Ziegler, cituje P. Cathrein T. J.) **Dobře, uvidíme, zda někoho povzbudíš k práci a obětem, potěšíš v trampotách nebo naplníš blahem, když mu připomeneš, že r. 3500 bude napsáno** (snad!) **v nějaké školní učebnici dějin, že 20. století také trošičku přispělo k rozmachu kultury, ačli nebude 36. století soudit o století 20. jako vy dnes o středověku, nebude-li pozdějším věkům příslovečné jako typický doklad pro recidivu do zmizelého barbarství a tmy.**[18]) **Kdyby chtěli domyslit, přišli by k Nietzscheově nadčlověku. Matka, vychovávající sebesvědomitěji dítko, dělník poctivě pracující v továrně, student u knihy, Milosrdná sestra i její nemocný, ti všichni mohou pramálo přispět k pokroku vaší kultury! Tedy zase jen hrstka vyvolenců...**

---

[18]) Podobně A. Forel, citovaný od téhož P. Viktora Cathreina: „Každý budiž spolupracovníkem pro lepší a šťastnější lidstvo budoucnosti." A tito lidé mají jen pohrdavý úsměšek pro misionáře, řeholníka, kněze, který nepracuje frázemi, nýbrž zasvěcuje a obětuje celý život, aby bližním i jejich synům, současníkům i pokolením budoucím, zjednal štěstí za cenu vlastní oběti! „Nestarám se o budoucí život; zdaž nebudu žít dosti ve svých dětech, vnucích, dětech svých bratří?" A teď běž a povzbuď touto starověkou sentencí někoho k oběti nebo ho potěš v útrapách! — Ostatně lze právem soudit, že „onen list dějin, na němž bude odvážen podíl naší generace na vývoji kultury", dá našemu století svědectví: „Klackovská léta Evropy". Jako kluk - klacek ohrnuje Evropa nos nad vším, co bylo otcům ctihodné a svaté, co posvěceno tradicí věků atd. Smýšlí a mluví o středověku jako klackovský studios o chudých rodičích, kterým přec vděčí za to, že se mohl domoci vzdělání. Jinde o tom obšírněji promluveno.

Přibývá s kulturou a civilisací i radosti a štěstí? Rousseau a Schopenhauer to popřeli! Tvrdí dokonce opak! Paulsen pak odmítá oba směry (optimismus i pesimismus) jako „plané, nedokázané povídání", a St. Mill souhlasí. „Nejspokojenější jsou suroví divoši, a u kulturních národů nevzdělané třídy; čím více roste kultura toho kterého národa, tím více roste i jeho nespokojenost." (Hartmann.) Nejblaženější život záleží ve vykonávání nějaké mechanické povinnosti. (Schil.; tedy v nádenické práci, kterou se zaměstnávají i divoši, nikoli ve studiu!)

Strauss filosofuje: „V učení Ježíšově jest snaha po zisku (Erwerbstrieb) a priori neuznána, její působnost na rozmach vzdělanosti a humanity nepochopena; křesťanství se v tom směru jeví přímo jako princip kultuře nepřátelský. Živoří v dnešních kulturních a průmyslových národech jen tím, že světské vzdělání rozumové na něm (křesťanství) činí korektury; to pak (světské vzdělání) je buď velkomyslné nebo slabé a pokrytecké, že ty opravy přičítá ne sobě, nýbrž jemu. Veškeré žití a snažení (Leben und Streben) kulturních národů dneška je zbudováno na světovém názoru, který jest Ježíšovi přímo opačný (schnurstracks entgegensetzt). Das Wertverhältnis zwischen dem Diesseits u. dem Jenseits jest na obou stranách docela opačné, a z toho plyne nejen požívavost, nejen podivuhodný pokrok techniky a průmyslu, nýbrž i objevy věd přírodních, stejně jako politické snahy a národnostní útvary, ano i výtvory básnictví a ostatních uměn, tedy vše nejlepší a nejpotěšitelnější, co vykvete z půdy světového názoru, jenž nepojímá Diesseits s pohrdáním, nýbrž jako soujem cílů svých snah."

Co na to říci? Že tu plave pravda na lži jako několik kapek oleje na vodě. Vědy přírodní pěstovala i doba víry (Za pravdou K. kap. Věda a středověk), třebaže ne v takovém rozsahu. Uměním předčila nynější dobu nevěry, a to v každém směru. Dante, Tasso, Camoens, Calderon (výprava jeho autor sacramentales, vůči níž jest dnešní divadlo břidilem), Murillo, Raffael, Correggio, Tizián, vůbec Quatrocento a Cinquecento, Michelangelo, gotické dómy. Jen s tím, co řekl o požívavosti a politických snahách, souhlasím — ale zda to vše jest „nejlepší a nejpotěšitelnější", co z bezvěří může vykvést, ať posoudí, kdo na svém těle zakusil to, co Francie 1789—1795 a naše vlast 1939—1945.

Mentalitu tohoto směru vyjadřuje překrásnou poesií F. Weber v úvodu eposu Dreizehnlinden. Výr, personifikace falešné vědy a materialistického smýšlení i snažení světa, docela ve službách satanových, oslovuje básníka, chystajícího se opěvovat vítězství kříže nad temnotami pohanství:

„Přestaň klinkat, přestaň brnkat! Kdo ti dnes dá něco za to?
Milejší zvuk, milejší břink má pro moje uši zlato!
Hoď ty zplesnivělé listy pod kotel, až jiskry srší!
Uhlí dnes jen potřebujem, pára dnes jen něco platí!
Papírovou tvoji moudrost, ztrouchnivělé hadry stranou!
Nechť jsou jednou užitečné! Dbej radš, pod kotlem ať vzplanou!
Násobilka jen ať platí, kolo, páka, válec, kladka;
ostatní vše — bídné smetí! V peci ať už plá a praská!
Nechať praská, nechať srší, až to v kotli vře a syčí!
Přestaň klinkat, přestaň brnkat, koho tyto zvuky těší?“[19])

V předposledním zpěvu téhož eposu se opět ujímá výr slova. Hledí do budoucnosti (děj spadá do r. 822—23), „filosofuje“, prorokuje a svou pozemskou filosofii i své proroctví vyjadřuje několika strofami. Napřed oslovuje saského jinocha, jenž vzal na sebe sladké jho Kristovo:

„Pomatený, hloupý snílku! Dal ses obmýt v křestní lázni?
Služ si Bohu, služ si bohům, křesťan, pohan, oba blázni!
V boji s krutým Římem volal vůdce zdeptaných kdys směle:

---

[19]) Básník mu odpovídá:
„Žlutý brachu, chápu dobře! Jasná mi tvá moudrost kletá!
Odvěkým jsi nepřítelem Bohem spaseného světa!
Ó, jak rád bys ve moždíři na prášek svět zetřel zcela,
v zkumavce a na pánvičce destiloval ducha z těla!
Ó, jak rád bys chtěl jej v náruč Molochu dnů našich vmésti,
aby rozplynul se v dýmu podle Sibylliny zvěsti!
Starý výre, žlutý brachu, ať tě zlobí, ať tě hněte:
v přebohatém Božím sadě ještě purpur růže kvete;
ještě kvete bílá lilje, ještě v snivém tichu háje
ve skrytém sní údolíčku modrý kvítek, pozdrav máje;
ještě slyšet milé trylky, jara dech když zimu odvál...
Slavík poslední svou píseň ještě dávno neodzpíval...“

„Není bohů nad námi tam, proto ani práva dole!
Proto k boji, ku ochraně nutno vlastní zbraně užít!
Potlačení! Máte právo, právo své si sami dobýt!“
Spartaku! Nechť vavřín věnčí čelo tvé! Tvář světa změní
revoluční heslo tvoje: „Nad námi tam bohů není.“[20])
Mudřec nechce vléci žitím víry břímě, písek v pytli;
nejkrásnější cestování s nejlehčími zavazadly!
S nejlehčími zavazadly, svižně, drze, zdvihnout hledí!
Napřed vesele být živi! Jak kdo umře, sám ať hledí!
Víra? Iluse a podvod! Já, výr, věřím jenom v sebe;
ctít jen sebe, pravá moudrost, to jen nese, ne však nebe!
Myslitel já, vrchní výrů, zřím již velikých dob známky:
nauka má zvítězí a opanuje hrady, zámky.
Až mé kotle budou vříti, komíny až budou dýmat,
lesy, nebe, zemi, všecko v černý kouř až budou jímat,
mlýny mé až budou mlíti, kladiva má budou bušit,
vzejde bohům soumrak, a mně možnost, v prach, co
božské, zkrušit.
Víra — zbabělosti dítě! Pokolení prostá víry,
bez bohů, se ucházejí o ďáblovy pyšné dcery.
Vašim dětem zdar![21]) Kdo láme kříž, i žezla zlomí. Synu!
Spálených se chrámů nese dým kol spálených též trůnů.
Buďte moudré, malé sovy! Starému jen věřte výru!
Jak se věci utvářejí, vidím já, výr, vrchní výrů!
Strpení jen! Tisíc roků mine, jak když bičem šlehne,
a pak vám dám velké věno: celý svět, jejž oko shlédne.
Rvete se oň! Nejostřejší drápy urvou plnou míru;
onen svět jest komedie, tento svět však patří výru!“
(Jene Welt ist für die Katze, diese Welt gehört der Eule.)

Sovy, pokolení výra... „Semeno starého hada...“
Lidstvo proniknuté jeho duchem, materialistické,
pozemské...[22])

---

[20]) Přeloženo volně; v originále: „Spartakus! Mit Lorbeerreisen sei dein Denkerhaupt umwoben; deine Freiheitsbotschaft lautet: ‚Keine Götter sind dort oben‘...!“

[21]) Glück zur Brut!

[22]) I teď dostává odpověď; v doslovu básník píše:
„A já vyzpíval ji přece, píseň svoji, jež teď končí,
tobě na vzdor, starý výre, i tvé bohaprázdné řeči!
Mnohdy bych byl málem zoufal, vida komíny tvé dýmat,
mysle na tvůj břitký výsměch, slyše kladiva tvá hřímat.

Není pochyby... Zmaterialisovaný svět, jehož veškeren život, všecko snažení i všecko myšlení se vyčerpává stroji, utluče v sobě „továrními kladivy" všecko pochopení pro vyšší hodnoty. Napřed nevážnost, lhostejnost a pohrdání, pak pochybování, pak zapírání (negace) **a nevěra, potom přímo nenávist všech vyšších „hodnot" a konečně vyhlazovací boj proti nim. Ostatně o tom dole.**

P o l i t i k a, další cíl... Ale zase jen pokud koho baví nebo pokud vynáší. Malí lidé („diváci") **ji pěstují, protože je to baví; jen pozoruj, jak se skoro vrhne na ranní číslo novin, jak jest pohřížen v četbu, nevidí, neslyší, a pak mudruje jako diváci při představení, jak by to mělo nebo nemělo, mohlo nebo nemohlo být, co by dělal on a co jiný. Velcí** („herci") **ji pěstují, protože vynáší. Neměl bych místo herci říci hráči? Jako hráči na burse — hrají hazardně ne o tisíce nebo miliony své, hrají o štěstí a čest celého národa** (Polsko ve stol. 18. i 20.), **a když prohrají, utekou nikoli ze života jako hráči v Monte Carlo, nýbrž za hranice jako Košut 1849 nebo Thurn & Cie r. 1620, a národ ponechají osudu. Blaho vlasti jim není cílem, nepracují ve službách vlasti, jako naši kněží buditelé. Věřící vlastenci přinášejí pro vlast oběti, jiní „vlastenci" ji mají za dojnou krávu, ať už z ní dojí dukáty nebo tituly. Jací vlastenci, praví a jak křišťál jasní byli proroci! Isaiáš, Jeremiáš** (čti jeho Pláč!), **Oseáš, Amos, Micheáš, Nahum...**

N á r o d o h o s p o d á ř s k é cíle, z podobných důvodů. Na př. práce... Jednomu jest prostředkem k zbo-

---

Těžká doba! Úctyhodné tradice jsou dnes jen bájí,
pokrytci a posměvači oltář Kristův podrývají.
Moc a zlato přední bozi, srdce pustá, zrádný přítel,
právo v prachu, z trosek staví bláznivý svět nový Babel.
Vpravdě těžké doby! Jejich divý hluk mi hučí v duši:
„Jiné zpěvy chceme slyšet! Jiná nauka nám sluší!"
Ne pro masy psal jsem verše, pro toho jen, pro onoho,
s obecným kdo nejde davem po široké cestě..."

Autor těchto stránek je si též plně vědom, že jeho knížka není pro masy; kdo se těm chce zavděčit a být od nich ctěn, musí jinak struny naladit! „Jiné zpěvy chceme slyšet..." Jen kdo se nedá strhnout proudem davu, který dnes unáší sem a zítra tam, včera za tím, dnes za oním, a zítra za nějakým neznámým, jen pro toho jsou tyto řádky psány!

hatnutí, druhý, méně sobecký, s tímto cílem spojuje i prospěch bližního, třetí ji činí samu posledním cílem, pracuje, aby pracoval; velkovýroba jistého druhu! Tu se práce stává takřka sportem, někomu však v pravém slova smyslu modlou, Molochem, jak vidět tam, kde Marxovy zásady byly v praxi provedeny důsledně a do krajnosti. V teorii na př. u Bebela; každý prý bude závodit (?) s ostatními v práci o společném dobru (??), lenochů a zločinců nebude (???) atd. Egoismus a společné dobro jest prý totéž! U socialistických vůdců beze vší pochyby; pracovaliť o „společném dobru" tím, že se sami na útraty dělného lidu řádně obohatili. (Singer atd.) Měl snad Bebel na mysli závodění tohoto druhu? Jisto jest, že skutečnost se vedle jeho papírového fantazírování jaksi divně vyjímá.

Další cíl: k u l t t ě l a, od cestování a sportu až k nejhrubší smyslnosti. Kdo má lepší, dopřeje si lepších; kdo jich nemá nebo pro koho jsou příliš „slabé", spokojí se nebo vyhledá si hrubší. Vyznavači Epikurovi... „Dobře se mít!" Ať toto dobré ‚pomění' se pojímá jakkoli, ctnost v jejich systému místa nemá. V čele stojí rozkoš, ta jest vůdkyní, ta směrodatná, ta udává tón. Cokoli nemůže přispět k zjednání nebo zvýšení rozkoše, jest bezúčelné, škodlivé, špatné, proto pryč s tím! Odříkání? Leda když jsou přesyceni! Aby se pak mohli na požívání vrhnout s novou chutí! Protestantský kazatel Steudel praví: „Ztratil-li život všecku možnost k dalšímu udržení mé životní radosti (jaké radosti!), nemá významu, abych déle žil, a nemám tudíž ani povinnosti být déle živ!" Tedy revolver! Věděl tento „křesťan", že podobné názory vyslovil již Seneka? Ze tří čtvrtí stoik, honosil se, že přijímá pravdu od každého, kdekoli ji najde, a převzal i nejeden náhled Epikurův! „Sladké jest žádosti plně ukojit a nechat jich."

Veršovci, rozjaření vášní a mluvící tudíž pravdivě, co smýšlejí a cítí („in vino veritas"), jsou toho plni. „Naše heslo: Užívat! Radostně! Ne líně stát tam, kde radost nám pučí..." (Voss.) Žít znamená užívat, proto pryč se starostmi! Čas jest pro smrtelného krátký! (F. Jakobs.) Užívejte rozkoší života! Jsmeť jenom jednou na světě! (J. Jünger.) Užil jsem pozemského štěstí; žil jsem a miloval jsem. (Schiller; ich habe gelebt und geliebt.) Kdo dovedl bez žen býti, ten byl málo platen v žití. (Logau.) Boleyno-

vá u Calderona: „Užívajíc chci spět ve smrt, proto v záhubu se vrhám; vždyť přec musím jednou umřít!“ Mluví-li někteří známí literáti jinak, může jim každý jejich čtenář a ctitel říci: „Lékaři, uzdrav se sám.“ Na př. Goethe měl též jednou lucidum intervallum: „Užívat činí nízkým.“ (Geniessen macht gemein.) Schopenhauer: „Blázen běží za rozkošemi života a pozná, že se dal podvést.“ Richard Hugo jim sice praví: „Ano, ano, pravdu máte, užívati není žít; na nejnižších pudech lpěti zvířat nízký osud jesti, avšak člověk nemůž taký bídný úděl mít!“ Ale co zmůže takový ojedinělý hlas volajícího na poušti!

Pohlavní rozkoše... Románová literatura je té věci plná, filosofie pomáhá, sociální poměry podporují (koedukace, lázně, společný tělocvik atd.). „Štěstí jest jen láska, láska jen jest štěstím.“ (Chamisso.) „Šťastna jest jedině duše, která miluje.“ (Goethe.) Rozumí se, že ten ni onen nemá na zřeteli čistou lásku křesťanské charity, oba dva jen smyslnou, tělesnou „lásku“. Bez pohlavního zabarvení se nedá dnes myslit báseň ani román ani socha nebo obraz. Katolický středověk byl prý neschopen pravé poesie, jelikož církev zakazuje „zdravou smyslnost“ (rci: bezuzdnou náruživost!), jediný to prý pramen pravé poesie. Těm dávej Danta! „Není potupné ženě být tím, čím se narodila; ale potupné jest muži, že v ní hledá jenom podnět ustavičných pokušení.“ (Ambrož; s tím srovnej frivolní výrok Heinův: „Küsse mich und schane dreist, denn ich selber bin ein solcher.“)

Kult rasy, poslední důsledek Darwinovy nauky. Nezamítáme hygienická opatření, hledící zamezit dědičné duševní zatížení nebo dědičné šíření jistých zákeřných chorob (tuberkulosy) a pod. Ale jak jej pojímají darwinští atheisté, za výchovný systém, kde duše docela ignorována, musí být nazván bez okolků tak, jak jsme jej nazvali na str. 21. Haeckel prohlašuje zvyk Sparťanů pobíjet neduživé děti za zřízení účelné a užitečné „jak pro dobro rodiny, tak pro dobro společnosti,“ a doporučuje zabíjení nevyléčitelně nemocných — ne vyhladověním, jak činí některé nekulturní mongolské kmeny, ani zapíchnutím a upečením, jak činí někteří kanibalové, nýbrž morfiem, jak se sluší civilisované době a zemi. Huxley, Plötz a jiní protestanté vyznávají a hlásají totéž „náboženství“.

Filosofie tyto zásady hlásá učenou formou, básník a romanopisec je činí prostému lidu přístupnými a propaguje je populárním způsobem. Moderní literatura mimokřesťanská stojí skoro veskrze ve službách této demoralisující filosofie. „Hegelovi žoldnéři (das Hegelische Kriegsvolk), propuštění ze služeb filosofie, činí teď nejistými silnice historie a poesie.“ (Grillparzer.) Zdálo by se sice, že tato filosofie si počíná dětinsky. Dítě se ptá při všem: „Dá se to jíst? Je to dobré?“ Ne-li, nemá věc pro ně smyslu. „Moderní člověk“ uznává také jenom účel, který může teď a zde v tuto chvíli a na tomto místě vidět, hmatat, zužitkovat. Povznésti se do nadsmyslné sféry, hledat nebo uznat vyšší cíle, to nedovede. Pravím, tak by se zdálo, ale věc má své vážné pozadí. Které? To nám poví další kapitola.

2. PO OVOCI POZNÁTE JE! (Mt 7. 16.)

Když slepý slepému jest vůdcem,
oba do jámy padnou. (Mt 15. 14)

Kniha Moudrosti líčí nedostižnou poesií veškeru protismyslnost a zvrácenost lidského života, který se vědomě odtrhl od věčného zdroje veškerého žití. Konec její první kapitoly a několik kapitol dalších obsahují hlubokou filosofii hříchu a zla. Převrácenost falešného pojetí a ocenění pozemského života, s kterým se shledáváme u hříšníka a rozkošníka (hedonisty) **dnes stejně jako autor svaté knihy v době před příchodem božského Učitele, je tak plasticky, místy skoro dramaticky líčena, že ve světové literatuře stěží najdeme k uvedené stati důstojný protějšek.** (Viz Ve šlépějích N. 127.) **Celý uvedený úsek svaté knihy by bylo lze nadepsati: „Není Boha! Jenom země! Užívejme . . .“ A k tomu zároveň slovo Pavlovo: „Jejich k o n e c zahynutí . . .“** (Fil 3.19) **Konec . . . Vizme, kam vedou jejich bludné cesty!**

A) Emancipace těla.

Z nauky plyne m o r á l k a, z teorie p r a x e. Jaké jsou jejich mravní zásady a předpisy? Nietzsche, hlavní apoštol této nauky, praví: „Všechno jest dovoleno, nač máš chuť; přemáhat se jest proti mravnosti, hovět vášni je ctnost.“[1]) Zase nutno doznat: „U tebe docela důsledné a logické.“ Není-li nikdo nade mnou, kdo mi může rozkazovat? Je-li člověk svým vlastním zákonodárcem, jak prohlásil Kant a po něm veškeren zástup jeho následovníků, pak má Nietzsche docela pravdu. Je-li rozkoš a poživačnost cíl a smysl života, proč bych si měl co odpírat anebo se čeho zdržovat? Proč by bylo zlé a hříšné vášni hovět? Tak došel jmenovaný saský filosof logicky k poslednímu důsledku: „Jenseits von Gut und Bös“ —

---

[1]) Si libet, licet. (Máš-li k čemu chuť, jest dovoleno; Spartianus Aelius, 3. stol. po Kr.) Podobně Mohamed. Jan Zlatoústý mluví jinak: „Etsi licerent (hřích), non decerent.“ Bůh pravdy nebyl jich učitelem; vykládají si pojmy dobra a zla, jak se jim zlíbí: jednou je jim dobré to, co jindy prohlašují za zlé, a naopak. (Tert.) Tedy již staří sektáři mluvívali jako Nietzsche!

genius, nadčlověk, t. j. ten, který jeho nauku bez výhrady přijímá, jest povznesen nad dobré i zlé, pro něho neplatí rozdíl mezi dobrým a zlým, neplatí žádný zákon nebo přikázání, jemu jest dobré a dovoleno vše, co on sám schvaluje, co se mu líbí, co mu chutná.

Nietzsche není sám ani ojedinělý. Wieland napsal v letech, kdy se oddával nejpustším výstřednostem: „Všecka přednost, kterou má genius před plebejcem, záleží v tom, že dovede vymyslit systém, podle kterého neřesti nejsou vůbec neřestmi.“ Filosof nadčlověčenství měl tedy předchůdce i v tom! Sandová mluví podobně. „Geniové, elita lidstva, jsou tedy ti, kteří mají „právo“ prohlásit zlé za dobré (správněji snad: „S v é neřesti za ctnosti“ neb aspoň za dovolené) a dělat si, co chtějí, třeba i vraždit, loupit, pálit...“ Proč by ne! Má-li jeden „genius“ právo škrtnout přikázání šesté, proč by neměl druhý „genius“ právo škrtnout přikázání páté nebo sedmé? Divno jen, že státy, které vaši filosofii podporují a vyznávají, nerespektují toto „právo“ vašich geniů. Ale to jen mimochodem, a taktéž jen mimochodem Lutherovým ctitelům, že tyto zásady, pravé etické monstrum, plynou z jeho učení: „Není zapotřebí dobrých skutků.“ Místo „věřící“ (rozuměj: luterán) řeknou „moderní“ lidé „genius, nadčlověk“, a věc jest konec konců táž — rozdíl jenom ten, že domyslili a vyvodili z jeho nauky v š e c k y logické důsledky.

Takové zásady jsou porušené přirozenosti lidské ovšem velice milé a ráda se jich chápe. Andělskými jazyky hlásají tito lidé své evangelium světu, a svět slyší raději je než vážné slovo Kristovo: „Zapři sebe sám.“ Zvláště mládeži netřeba dvakráte říkat: „Jen hověj a užívej!“ Pokud člověka a jeho přirozenost známe, pochopíme, co z těch zásad vyplyne.

Především e m a n c i p a c e t ě l a, v níž duch zahyne, a z ní plynoucí vláda náruživostí. Jejich „dogmatika“ (nauka shora uvedená) emancipovala člověka z područí Boha Stvořitele a Zákonodárce. Emancipace těla z područí ducha jest přirozený důsledek morální. Tam škrtli první desku Desatera, vzápětí za ní se řítí i druhá. Napřed „osvobozen“ rozum (od pout víry), nyní „vysvobozena“ ze „svěrací kazajky“ mravnosti i vůle. „Člověk jest od přirozenosti frivolní; chceš si udělat život snesitelný? Zapomeň a užívej!“ Tak Voltaire; dochází k témuž

závěru, třebaže vyšel z východiska docela opačného než Nietzsche a Wieland.

Tedy žádost těla. Tato věc jest namnoze cíl, k němuž všecky jejich učené výklady směřují a kolem něhož se všecko otáčí. Když se jim zprotiví neustálé pokrytectví a přetvařování, doznají to otevřeně sami. Tak učinil na př. Schiller. Vznešený boj mezi svědomím a smyslnými svody mu připadal otrockým jhem, jak se otevřeně přiznává. Ctnost jest sice vznešená, ale jest prý otroctvím. Rozkoš nás spoutává pouty z růží, a svoboden je ten, kdo tyto okovy radostně na sebe bere, nikoli ten, jenž pro ctnost se bije. „Ne, dál už nechci vésti povinnosti těžký boj, mé srdce nemůže tu oběť snésti, já odkládám svou zbroj . . .“

Kdysi pln „nerozvážného nadšení“, v naději ve věčnou odměnu, přísahal ctnosti nejsvětější přísahu, dnes v ní vidí Molocha, jenž od něho vymáhá oběť jeho životního štěstí.

„Já přísahal, ba ano, přísahal jsem,
že budu vášně krotit;
zde vem svůj věnec, slib svůj odvolám,
a nech mne za to hřešit . . .
Na tvém temném mostě, ty strašná věčnosti,
já poutník nyní stojím,
a vracím ti tvůj úpis na štěstí;
já o štěstí nic nevím.“[2])

A na konec si lehkomyslně zavýskne: „Blažený, omámen rozkoší, kdo oželí tak snadno jako já svůj přehluboký pád.“ Věčná odměna, kterou nazývá dlužním úpisem na mrtvé, jest podle něho prázdný klam.

Tak mluví z nových pohanů ten nejlepší. Soudí a mluví tak on samojediný? Nepostřehli jsme v jeho verších hluboký kus psychologie? Kolik takových Schillerů existovalo a existuje? Kněží, kteří zradili prapor Kristův, vidí v těchto slovech jasnou fotografii svého nitra. Už

---

[2]) Citát vzat z Weissovy Apologie. Jinde veršuje týž poeta: „Jen mezi smyslnosti štěstím a mezi duše klidem zbývá lidským srdcím teskná volba.“ Jak on volil, jsme právě slyšeli, a jak o své volbě soudí, uslyšíme. — Člověk, který jde, a neví, kam dojde. (Dante.)

„. . . Ó lidské plémě, jež stvořeno, bys vzhůru sem se neslo,
při sebeslabším vánku proč se hroutíš?“ (Dante, Par. 12.)

Jeronym a Theodor Studita mluví o mniších, kteří po složení svatých slibů a dlouholetém kajícím životě utekli z kláštera, a nakonec vydechli duši „v náručí Evy". Za Bernarda jich nescházelo, za Luthera jich byly legie, a dnes? Promluv s těmi, kteří odešli do nové sekty!

Ve slovech Schillerových vidí historii svého vnitřního procesu jinoch a dívka, kteří opustili Boha a Krista — nikoli protože studovali, nýbrž z týchž důvodů jako jmenovaný básník. A těch jinochů a dívek jest celá armáda. Jako on, hodili ctnosti i nebi k nohám „úpis štěstí"; budou je hledat jenom zde na světě. Ale ukáže-li se, že ta poukázka na věčné štěstí nebyla falešná — co potom?

Pravda neskrývá tvář před čistým srdcem; mnozí však, nedbajíce čistoty srdce, zkusili dříve o pravdě mluvit než ji začali hledat — a pak buď hrubě zbloudili, nevědouce, o čem mluví, nebo přišli u jiných v potupu (turpiter viluerunt), jiné učíce, sami sebe nenaučivše... (Bernard.) Beznáboženská etika, která nedovede nic povědět o cíli pouti, a dává pro pouť předpisy! Průvodce, vůdce, jenž cíl nezná a chce ukazovat cestu a dokonce vést! „Běž..." Táži se, k a m ? „Etika (rozuměj beznáboženská) je světový názor (tedy věda), který se nedá dokázat, a snad je vůbec nedokazatelný." (Jodl.) Jinými slovy: „Pojď za mnou, ale já ti za nic neručím!" Neručí „za výsledek"... A opět mimochodem podotýkám lidé, kteří vytýkají nám, že naše svatá víra visí ve vzduchu, neopírajíc se o nižádné nebo jen fiktivní důkazy, prohlásí v nestřežené chvíli, že nedokázali a dokázat nemohou folianty svých protikřesťanských vývodů a útoků. Platí nejen o Jodlovi a Jodlově filosofii!

Sledujme dále důsledky jejich nauky. Sebeláska, e g o i s m u s..., podle nich obojí je ctností. Nietzscheův nadčlověk bezohledně rozdrtí a zdeptá každého, kdo mu přijde v cestu anebo jest překážkou k dosažení jeho egocentrických cílů. Jeden ho odklidí revolverem, druhý udáním gestapu, třetí ho znemožní zákeřnickými články v nějaké tiskovině..., každý, jak se dá; a co tito provozují v malém, provozuje jiný pomocí tanků, vrhačů a jiných lidumilností ve velkém. Bezohledný egoismus německého nacismu! Rytířský duch, který podle zásad křesťanských chrání bezbranné a slabé, ať jednotlivce, ať přepadené národy, za ně se exponuje a obětuje, jest podle

něho nerozum, hloupost, poblouznění. Nedal Mussolini Piu XII. na srozuměnou: papež akcí ve prospěch evropského míru se činí zřejmým nepřítelem fašistické Italie, spřáhnuté s Hitlerem? Silnější má právo zdeptat slabšího! To jest docela v pořádku, boj o život à la Darwin. „Vezmi si příklad ze zvířat!" Frivolní Heine veršuje: „Když nic nemáš, dej se pohřbít, darebáku! Jen ti lidé mají právo žít, kteří mohou plné kapsy mít."

Pýcha života, vládychtivost... Vzpomeňme korunovaných egoistů, Ludvíka XIV., Napoleona... Že ve válce vykrvácely miliony, že ožebračeno a o živitele připraveno na tisíce rodin, že zpustošeny celé země — to je jim lhostejno. Vždyť střediskem světa jsou oni, celý svět je tu k vůli nim, podle Nietzscheových zásad jej právem vykořisťují.

Žádost očí, hamižnost, peníze... Jak si k nim pomohou, na tom nesejde. Lichvář, který přivede na mizinu řadu rodin, ředitel banky nebo záložny, který svým krachem zástupy služebných připraví o úspory, ti všichni (třeba mlčky) hlásají: „Nadčlověk má právo tak jednat." Zvláště pak žádost těla vládne a vábí, protože poskytuje největší rozkoše, a to dokonce zadarmo. Zadarmo? Uvidíme hned.

B) Negace života, radosti, štěstí.

Přicházíme k další otázce: „Jaké následky má a k jakým koncům vede tato teorie a praxe?" Tohoto světa (domnělé) štěstí jest ve skutečnosti veliké neštěstí. (Bonaventura.) Nikdy nebylo tak rafinovaného požitkářství jako dnes, nikdy však nebylo také tak málo pravé radosti a spokojenosti. Člověk se vrhá do víru rozkoše, až je utlučen duševně i tělesně. Respice finem! Cokoli konáš, konej rozumně a pamatuj na konec! Po ovoci poznáte strom. Jaké ovoce přinesla lidstvu nauka a morálka tohoto tábora?

Přinutíme její apoštoly, aby nám to sami pověděli. Ale než se otážeme jich, otážeme se faktů, protože řeč faktů jest působivější než řeč slov, nejen na prostý lid, i na vzdělance! Fakta — už jsme se jich dotkli, a stačí jen zmínka. Nač se šířiti o tom, co každý z nás viděl a sám na sobě zakoušel? „Po ovoci poznáte je..." Ovoce darwinismu dozrálo v rasismu, setba nevěry ve velkém

doposavad třikrát, v převratech 1789, 1917, 1939. Robespierre a teď Hitler; pekelné kolony, noyády, fusillády, hrozná bída a hlad po 1789, truchlivé zjevy po první světové válce, bestiality po roce 1939. Darwinismus jest odbyt, a jeho ovoce dřív nebo později uschne. Nevěra odbyta není! Toto pole nedá peklo z rukou nikdy! Drobný plevel na něm roste stále; může však kdo vědět, kdy pekelná setba vydá zase tak hojnou žeň jako 1939—1945? V této generaci sotva; ale až se na lidumilnosti gestapa zapomene —

Od faktů přejdeme k filosofům a vyčteme z jejich stránek, jaké ovoce jich morálka přináší. V teorii negaci života. Slyšme napřed výroky jejích hlasatelů. Schopenhauer prohlašuje: „Ten život nestojí za nic, nejlépe udělat mu konec. Nemá cíle, leč aby co nejdříve skončil. Lidstvo by nejlépe udělalo, kdyby se smluvilo a jednoho dne se všichni zavraždili.“ Alfred de Musset píše v sedmnácti letech: „Celý život bych prodal za několik krejcarů, kdybych nemusil umřít. Zbytek života bych nejraději utopil v pivě nebo punči.“ Nietzsche tvrdí docela vážně: „Život jest zlo; chtít být živ, jest zločin.“ Tak nás žene pesimismus k sebevraždě vůle, t. j. vzbuzuje nechuť a odpor jak k životu, tak k práci, a z této omrzelosti plyne často sebevražda skutečná. Kolik sebevražd jinochů zavinilo čtení spisů posledně jmenovaného filosofa!

Takové jest ovoce nevěry, duše bez Boha. Buduješ-li sám na sobě, vzděláváš ruinu. (Aug.) Chce své neštěstí, kdo volí věc, v níž jest příčina jeho neštěstí skryta. (Týž.) Je cesta, která se zdá člověku přímá, ale konec její vede k zahynutí. (Př 16. 25) Malý blud na počátku ukáže se velkým na konci. (Dionysius Kartusiánský.) Místo Boha modly... Nebyli lidé zachováni od model, nýbrž modly od lidí! (Aug.) Vizte, jakým bohům svěřili Římané své město! (Týž.) Oč ustoupíš s pravé cesty, o to se přiblížíš smrti. (Basil.) Člověk odhodil víru v Boha, tím pozbyl i důvěry v sebe a lidskou důstojnost, pozbyl i úcty k sobě, k níž vede křesťanství. „Nedá se nic dělat, musím zůstat tím, čím jsem,“ totiž zvířátkem. Nač boj proti náruživostem, když už předem vím, že jest vše marné? Přetrhl pouto, jež ho pojilo s Bohem, tím strhl za sebou všechny mosty a znemožnil si návrat pro případ, že by svůj omyl poznal a chtěl ze svých bludných cest k pravdě zpět.

Richard Lví srdce byl přiváben k mřížím svého vězení, když slyšel píseň ze vzdálené milé domoviny. Odysseus se dal do pláče, když na dvoře krále Feaků slyšel o vlastních bludných cestách, ale tito lidé? Někteří sice pocítí cosi jako touhu po ztracené vlasti; z melancholických básní Lenauových vane tento smutek nad ztraceným rájem víry. Heine se též někdy prozradil, ale ostatní? Vizte, zda mysl tak dlouho napájená bludy vám dovolí o něčem rozumně uvažovat. (Aug.) Kdákat a snášet vejce jest dvojí! Toužíme, doufáme, a vytoužené štěstí se nám stane břemenem. (Th. Körner.)

Jako ten, kdo padne do bahna, snaží se i druhého do bláta povalit, aby sám se nezdál být opovržený: tak i ti, kdož ze ctnosti vypadli, hledí i jiným nohy podrazit, aby nebyli v necti samotní; a těchto pro ostatní jako vnadidla na udici užívá ďábel. (Efrém.) Příliš zvráceně sám sebe miluje, kdo chce i jiné vidět v bludu, aby nebyl jeho blud patrný. Oč lépe a užitečnější, když sám zbloudil, aby jiní nebloudili, aby jejich upozorněním byl bludu zbaven. Když však nechce, aspoň ať jiné nečiní společníky svého bludu. (Aug.) Je-li kdo ve vodě, nesejde na tom, má-li jí nad hlavou několik metrů nebo jedinou stopu: utone tak jako tak. (Stoa.)

Tím už jsme se dotkli následků, jež má nauka těchto lidí v praxi: Nechuť k životu, nespokojenost, omrzelost, rozervanost, jež se stupňuje někdy až k sebevraždě (t. zv. filosofická sebevražda), vždycky však tato nauka vede k sebevraždě národů. Zíráme-li na věc se stanoviska čistě hygienického, dospějeme k truchlivým objevům. Nedivíme se, že lékaři lomí rukama. Vykazuje-li předválečná statistika, že v Praze jest 20% akademické mládeže nakaženo venerickými nemocemi a v Berlíně dokonce 50% středoškolských studentek (za režimu Hitlerova daleko horší!), jaká budoucnost se tu rozevírá našemu zraku? Vydali jsme se na hledání štěstí, sledovali jsme první tábor na těch cestách, a teď nechme mluvit je. Ať nám sami povědí, jak to jejich štěstí vypadá!

„Co člověku připadalo nejtoužebnějším, to se mu jeví bezcenným, když toho dosáhne, a nové cíle ho dráždí k novým podnikům.“ (Hartmann — v tomto dílku vždy citován Eduard von Hartmann.)

Týž naříká jak zoufalec nad bídou a šílenstvím vezdejšího bytí, a mluví o „slídění po posledním uspokojivém

východisku z tohoto pekla"[3]), t. j. po sebevraždě. Muž, jenž prohlašuje křesťanství za ilusi a srovnává je s blouznivým mládím, honícím se za ideály, které neexistují, a moderní dobu s věkem mužným, jehož cílem prý nejsou blouznivé fantomy, nýbrž sláva, majetek, věda „prakticky upotřebitelná" atd... Jul. Kirchmann: „Co se týče pozemského štěstí a dobra, stouply neobyčejně všechny prostředky k tomu. Co do bytu, pokrmu, šatu, atd., jsou na tom i nejnižší třídy daleko lépe, než v minulých staletích. I o duchovních statcích to platí (vzdělání, šířící se do všech vrstev . . .). Ale zapomínáme, že mít nějaké dobro jest jen jedna složka štěstí, a ta že jest nepůsobivá, schází-li druhá, totiž vnímavost pro ně. Sytý člověk nezakouší žádné rozkoše při nejlepším obědě. Krom toho nás zkušenost poučuje o dvojím zákonu: čím více stoupají rozkoše, tím více klesá vnímavost pro ně...; důstojník, jenž dostává jedenáctý řád, nemá ani desetinu radosti, kterou zakusil při prvním, a kdo každý den jde do zábavy, jest brzo lhostejný při každém dalším pozvání. Za druhé stoupáním rozkoše stoupá vnímavost pro sebemenší bolest. Rozmazlená zpěvačka jest zoufalá, když se jí méně tleská. Z toho plyne, že při trvajících dobrých poměrech nemá množství statků vliv na velikost štěstí" („píchá jej dobré bydlo"). Tak zúčtoval s vezdejším štěstím muž, jenž nehleděl na svět černě a jenž světa sám užíval — mluví tedy ze zkušenosti! Maně vzpomínáme Césara. Když už nezbývalo, po čem by toužil a za čím by se ještě mohl pachtit, povzdechl si: „To je vše?" Kratičký úsek života nedovoluje kouti dlouhé naděje. (Horác.) Kolik pokusů učinit z vezdejšího života ráj, a všechny zklamaly. Poslední slova Septimia Severa († 211): „Omnia feci, et nihil expedit." (Vše jsem vykonal, a ovoce žádné!)

K uvedeným výrokům připojíme ještě několik. Heyse: „Život lidský jest jako zvířátko při vivisekci." Goethe, miláček štěstěny, zahrnován od osudu vším, co si může lidské srdce přát, píše r. 1775 (tedy 26letý): „Mně jest jako otrávené kryse..." Za dva roky píše: „Já to nevydržím." On to sice vydržel, ale jak skončilo mnoho čtenářů jeho Werthera, není neznámo. V rozmluvách

---

[3]) „Namenloses Elend des Daseins, Grimm über den wahnwitzigen Karneval der Existenz, Spähen nach einem letzten befriedenden Ausweg aus dieser Hölle."

s Eckermannem osvědčuje, že ve svých 75 letech nezakusil pravé spokojenosti ani čtyři týdny. Schiller píše r. 1785 (taktéž 26letý): „Nebyl jsem ještě nikdy šťasten, neboť sláva, obdiv a vše, co s tím souvisí, nemůže vyvážit ani jediný okamžik pravého blaha.“ Po třech letech ho slyšíme mluvit podobně, a jinde píše: „Hlava prázdná, srdce pusté.“ Bismarck tvrdil, že nebyl ani 24 hodin plně šťasten. Když takto mluví mužové „štěstím pronásledovaní“, jak se asi vede vyděděncům štěstěny? Ale „mnohdy znechucené pochoutky mučí bohatce víc než chudáka hlad.“ (Bern.) „Mnohý se stane moudřejším, když ztratí ilusi, než když najde pravdu.“ Umírající Anatole France: „Pokládali mne za šťastného — nebyl jsem ani hodinu v životě šťasten.“ Slavný, bohatý, rozmařilý — bez Boha! Jeho rozmrzelá nevolnost odpočívá na širokých polštářích jeho štěstí. (Goethe.)

Tu poznal jsem, podušky zlatý lem
a hedvábí že žalost neodnímá... (Čech.)

„Mně štěstí brána zamčena, já osiřelý stojím tu, a všecko klepání jest zcela marné...“ (Walter v. d. Vogelweide.) „Jen žalost, žalost všude, kam slunko dosvitne.“ (Arnim.) Čítej blahé chvíle žití, čítej dny, kdys netrpěl, věz, že lépe by ti bylo, bys byl na svět nepřišel! (Byron.) Člověče, ty ubohý štvanče (Lebensgehetzer), věčně doufající a věčně klamaný Tantale! (O. Ludwig.) Lenau napřed touží rozplynout se „tiše v nic v pohledu a blízkosti“ své zbožňované, a potom zklamán prosí noc, aby ho navždy pohřížila ve svou tmu. Celý život jest klam... Celý život sotva dostačí, aby ses naučil tomu jedinému: pohrdat životem. (Seneka; jinde dokonce praví: o d e j í t z života!) Feuerbach prohlašuje život za blázinec a káznici, Schelling ujišťuje, že „život jest fraška“.

Jako tito, tak soudí a mluví mnozí. Puškin, Poe, Sandová, Turgeněv, Schopenhauer...

Pomíjíme ty, kteří jsou dii minorum gentium, veličiny druhého a třetího řádu. Přečti si na př. Kotzebue, Výbuch zoufalství, nebo Nöthigovy verše:

„Denken muss ich hochragender Räume;
längst das Gebäude des Glückes zerfiel,
nur dem Zigeunergesindel der Träume
dient noch mein Herz zum Asyl.“

Scheffel, básník „životní radosti“ (prý!), **píše:**

„Fahr wohl, o Welt, du Katzenjammertal,
was sie auf dir hantieren,
ist Wurst mir und egal.“

Velebený kdys Machar:

„A nemám žádných ideálů,
bych hnal se pro ně v bouře jek;
mám srdce chladné jako skálu,
a v srdci nenávist a vztek.“

Člověk, jenž toužil po „pohádkově krásné, blahé, šťastné, mužně a nezdolně z d r a v é“ (!) **antice, bohaté prý na vznešené ideály a pravou moudrost... Že jemu, kterému přešla téměř v krev, nezanechala v duši nějaký ten ideál, na které byla prý i bez Krista tak „bohatá“!**

Narodil se, žil, oženil se a umřel. (Gellert.) **Honzík odešel, jak přišel.** (Na náhrobku Lafontainově, snad od něho samého složeno.)

Tak vypadá duše a život moderních velikánů. Sebevědomá slova o soběstačnosti člověka, a pusté rozervané srdce, jež samo sobě dostačit nemůže a samo sobě vydává svědectví, že k dokonalému štěstí mu nedostačí bez Boha celý svět. Nahlížím do své sbírky příkladů, a čtu: dvacetiletá dívka vrací se z plesu, a neodloživši ani šperky, kterými byla ověšena, vezme revolver... Tam se milionář zastřelil, protože měl dlouhou chvíli; onde zase 89letá milionářka z omrzelosti života skončila podobně — kolik podobných příkladů lze se dočíst v novinách každou chvíli! Kolik básníků, proniknutých zásadami tohoto tábora, skončilo právě tak! Louisa Brachmanová v posledních verších se obrací nikoli k Bohu, nýbrž k bohům a prosí je za klid duše.[4]) Nejinak mluví rozervaná a pustá duše našeho básníka:

---

[4]) V tomto i v minulém století jest módou, že veršovci místo o Bohu mluví o bozích. Vysvětlitelno by bylo v žertovných úslovích, kde by tento zjev měl důvod v úctě k jménu Božímu. („Kdo pod vlastní střechou zmokne, toho ani bozi nelitují.“) Ale jde-li o věc vážnou? Veršovcům „bohové“ řídí loďku života, „bohové“ trestají bezpráví, „bohové“ dávají moudrost atd. Věříš-li v Boha, proč mluvíš o bozích? Nevěříš-li, pak si hraješ s pojmy a provozuješ komedii, vážného předmětu málo důstojnou! Anebo si přece netroufáš svou blasfemii vmésti

„Zde věčně bloudíme, jak lesem štvané laně,
a jdeme bez cíle a plni nejistot.
‚Kam?‘ ptá se zrak náš, bloudící v ty dálky maně,
v něž stopy vrývají náš trud, žal, slzy, pot.
Nás štěstí opouští jak zoufající ptáče,
kdy sad náš oprchá a den se ukrátí...“

Jiný (K. Kučera) nemluví o mnoho radostněji:

„Ó lidské štěstí! Klam tvé jméno pravé!
Svit bludičky dél trvá v dáli tmavé,
let jepice, jež ve svém hyne vzniku...“

Nöthig vzdychá: „Zatím co jiní už u cíle dávno, já ještě jen bloudím a čekám.“ Myslí snad na Boha? Ale kdež! Očekává toužebně smrt, „dobrou přítelku“! Kotzebue (a před ním méně surově Goethe) se nehrozí ani blasfemie.

„Tázal ses mne, Tvůrce, zda chci za hrst blaha
bez váhání trpět moře trpkých bolů?
Ha, kdo jsem, co dělat mám
v stádu tygrů, opic?
Jaký plán měl se mnou Bůh,
proč mne vlastně stvořil?“ (Výbuch zoufalství, 1791.)

Tamtéž čteme: „Nesmrtelností jsi mi povinen! Viz, já od tebe ji žádám!“[5])

Teskno poslouchat jejich fráze, tím ubožejší, čím vyleštěnější. „Osud“ to myslí s člověkem dobře. (Schefer.) „Osud“ člověka pozvedá i drtí. (Schiller.) Málokdy se postaví „osud“ moudrému v cestu. (Sen.) „Osud“ člověka jest jako vítr. (Goethe.) Naše „osudy“ nejsou mimo nás, nýbrž v nás a v naší vůli. (Jul. Grosse.) Dětskýma rukama v kola chceš osudu sáhnout? Hromový tohoto vozu běh nižádný smrtelník zastavit nemůž! (Grillparzer.) Podobně jim odpovídá věřící Cervantes: „Kdo se může pochlubit, že si zarazil hřeb do kola osudu?“

---

přímo v tvář Nejvyššímu, a proto o bozích mluvíš a Boha míníš? „Zač laskavosti bohů vděčíš, sklání tvář svou k zemi; co námahy a umění plod tvého, povznáší tě k nebi.“ (An. Grün.) Pak ovšem! „Věř jen v štěstí, věř jen v bohy.“ (Trau dem Glücke... Matthison.) Viz str. 19.

[5]) Tento muž, tak nadaný a tak bezcharakterní, autor znemravňujících komedií, které měly zhoubný vliv na divadlo doby jeho i pozdější, autor pamfletů, redaktor polovládní revue, potlačující každý projev svobody, a zároveň od r. 1817 vyzvědač ve službách Ruska, zavražděn 1819.

C) Důsledky.

Z neznalosti pravého štěstí pochází veškeren hřích. (Řehoř Nys.) **Budeme v mrákotách sledovat nepravost a na světlo vytáhneme učence temnoty** (ingenia tenebrarum; Tert.). **Lidstvo totiž, jak vidět, z této nauky onemocnělo, onemocnělo na smrt. Onemocní-li kdo z pokrmu, je zřejmo, že pokrm byl nezdravý. Onemocní-li duše z nauky, jest patrno, že jest bludná. A my jim to dokážeme z jejich vlastního doznání. Slyšme filosofa, s nímž jsme začali. Nietzsche píše: „Běda, mám chuť ještě žít? Mám ještě nějaký cíl? Mám přístav, k němuž má loďka pluje? Co mi zbylo? Znavené srdce, nestálá vůle, polámaná křídla. Kde jest můj domov? Po něm se ptám, ten jsem hledal a hledám, a nenašel. Ó věčné kde, ó věčné nikde, ó věčná marnosti!" Tak mluví muž, jenž chtěl být důsledný a zbořil všechny „lživé mosty" k „starým ideálům", t. j. ke křesťanství. Vytýká moderním, že jejich „přesvědčení" jest slátáno ze samých nedůsledností a sobě odporujících životních názorů. Sám nechtěl z křesťanství převzít nic, a proto mu také nezbylo zhola nic, leč zoufalství, prázdnota, beznadějnost. Doznává však přece: „Co nejlepšího v nás jest, pochází z cítění** (měl říci: „smýšlení") **dřívějších dob. Slunce našeho života zapadlo, ale nebe jím ještě září a svítí, třebaže toho nevidíme." Berger: „K čemu jsem na světě? Záhadou mi svět, záhadou jsem já, záhadou je dobro, záhadou je hřích... Ty duše znavená, netaž se tak dlouho, kam a odkud jdeš. Záhadou je svět, záhadou jsi ty."**[6])

[6]) Světlo, které nepochází od ohně (moudrost nepocházející od Krista), jest buďto vypůjčené nebo fingované (nepravé; Bern.). Förster k tomu podotýká: „Moderní člověk myslí, že může být živ bez křesťanství, a nevěda z něho ještě žije... Jako pozdní pohané se modlili ve všech chrámech, aby si to nepokazili se žádným bohem, tak moderní člověk živí sebe a svoje bezmyšlenkovitě hromadou duchovních prvků, nasbíraných ve všech leženích víry a nevěry. Nietzsche se svou důsledností dopomohl k vyjasnění situace, přivedl soběstačnost a sebezbožnění individuelního rozumu ad absurdum. Co znamená pro duši Kristus, bude jasno teprve tehdy, až širé vrstvy se pokusí žít bez něho... Nietzsche svou nenávistí Krista připomíná Antikrista, jenž předchází a připravuje jeho koneč-

Hartmann a Strauss pochodili stejně jako Nietzsche. Nakonec vyrukují s doznáním: „Člověk nemá cíle.“ Heine, prostopášník, před sňatkem s Muratovou (žil s ní sedm let v hříšném svazku, a osm let před smrtí „Matratzengruft“ — porucha míchy!) **Posměvač bez mužnosti, bez mravnosti, bez charakteru... Tento „učitel lidstva“ se táže beznadějně, okořeňuje své zoufalé otázky jako vždy šibeničním humorem: „Rozřešte mi záhadu života! Mučivou, prastarou záhadu! Rcete, co je člověk, odkud přišel, kam jde, kdo bydlí ‚nad zlatými hvězdami?‘ Jen blázen čeká odpověď!“ Totiž od tebe, od nevěrce a nevěry! Ve své „Gruft“ přišel tedy k poznání, že nelze nebe jen tak beze všeho přenechat andělíčkům a vrabcům** (str. 18), **že přec asi někdo trůní „nad zlatými hvězdami“.**

Lidé, kteří na počátku sebevědomě volali: „Nechte Boha, nechte náboženství, nechte křesťanství a pojďte k nám! Naší ‚víry‘ se držte!“ (Nostram sectam tenete! Aug.) **Svobodu, p r a v d u a štěstí najdete u nás! Dáš-li se svést, následuješ-li je na trampotné cestě trním a hložím, křovím a pouští, nechají tě nakonec ležet, a na tvou otázku: „Kdy konečně budu u cíle?“ odpovídají: „Nikdy!“ „Kde najdu pravé štěstí?“ „Nikde!“ Tito dva a Fichte s nimi popírají, že štěstí jest možné. „Kdo čeká štěstí, jest blázen. Štěstí je strašák; u filosofů ho nenajdeš, leda v kazatelských knihách, ale pak jsi nezralý pro světlo moderní vědy.“ Také důkaz! Kdyby byli upřímní, řekli by: „Nadpřirozené štěstí neuznáváme, a pozemské, které jsme vám slibovali, vám dát nemůžeme.“**

Kdyby mluvili jako Seneka (Loď se potopí téhož dne, kterého si hrála na vlnách) **nebo jako Aischylos** (Smrtelných osud ve štěstí vesluje, na skrytém náhle se útesu rozbije), **nebylo by s podivem; vyřkli by jen denní zkušenost, vyjádřenou nesčetnými příslovími a úslovími všech jazyků. Oni však tvrdí, že štěstí, pokoj a klid ducha jest fantom z báchorek! Odpustíme do jisté míry Sofoklovi,**

---

né vítězství. Byl mluvčím světodějného šílenství, totiž víry, že pouhý abstraktní (rceme s Kantem: autonomní) rozum je kompetentní soudit o pravdě a bludu. V Nietzschovi iluse moderní spisovatelské učenosti ničí všechny pevné životní pravdy.“ Jak dlouho budete moudrými v očích vašich? (Bernard.)

praví-li, že nejlépe jest vůbec se nenarodit (srov. Kaz 4. 3), odpustíme i Herodotovi, tvrdí-li stejně jako jeho souvěrci, že určenému osudu neunikne nikdo, ani bohové. Ale lidé, žijící v době osvícené světlem Kristovým? Ovšem, kdyby se neobraceli k světlu božské Pravdy zády, nemluvili by jako mužové, kteří žili v temnotách pohanství! „S osudem, jenž vládne zemí touto, uzavříti nelze věčné pouto." (Schiller.) Jako dým se rozplynuly ideály, které kdysi v opojeném srdci plály. (Týž.) Na tomto srdci končí moje bludná pouť... (Týž.) Na srdci pomíjejícího tvora místo na srdci Tvůrce! Podobně mluví Freiligrath, dávaje svým veršům nadpis: „Klid a mír v milence" (na jak dlouho?) a Beethoven, jenž píše r. 1801 „své jediné Nesmrtelné".

Nöthig se táže, co jest život (Leben) pozpátku čtený? „Mlha!" (Nebel.) „Celý svět je k zoufání truchlivý", lká Lenau. Goethe, jenž při vzpomínce na neřesti mladých let si blaze povzdychl: „W i r i r r t e n u n s aneinander, o es war eine schöne Zeit", pravil později, že se „člověk" žen brzo nasytí, a na konci života: „Jsem již znaven touto honbou." Hamlet ve známém dramatě necení svůj život ani za jedinou jehlu, Heine tvrdí, že život jest nemoc, svět velký lazaret a smrt náš nejlepší lékař. Stejně mluví C. Weber, jenž prohlašuje smrt za radikální kuru, následuje v tom Sofokla („Smrt, poslední všech nemocí lékař") a Euripida („Smrt, nejlepší medicina pro všecka pozemská zla"). Goethe nejinak: „Am Leben kranken wir alle." Jan Seidl na konci své životní pouti: „Jsem jak vyřazená loď, jak odložená karta, jak docela otřený kámen, a nevím, nač ještě čekám." Byron prosí: „A jestli jednou klesnu ve stín hrobový, pak ať mne z něho nikdo nebudí."[7]) Vierordt: „Jest smrtelníků jistě úděl nejblažší, že svět jich zapomene v době nejkratší."

---

[7]) Proč ustanovil tento protestant bez víry v Krista, aby jeho dcera byla vychována ve víře katolické? Chtěl pravděpodobně, aby byla šťastnější než on, a věděl, kde asi kvete štěstí, za kterým se sám marně honil! Jeho matka byla opuštěna od manžela, když mu byly dva roky, on opuštěn od manželky rok po sňatku, v Italii žil tři léta v nedovoleném poměru s vdanou hraběnkou Guiccioli, kterou až do smrti vášnivě miloval. Kdyby nebyl svůj toulavý život předčasně svou vinou skončil (36 let!) a kdyby byl své geniální básnické na-

Bez konce bychom mohli hromadit doklady. Jindřich Rückert se táže: „Štěstí... Kde je chytit? Kde je lapit? Kde jest možno vypátrat je?“ U Gutzkova má odpověď: „Nikde nelze dopadnout je, co ty hledáš, pravé štěstí...“[8]) Nikde... Mimo Boha! Na zemi! Ve tvorech, v nichž vy všichni je hledáte! „Nikde...“ „Nezraje žádné blaho pod lunou“, praví Schiller, který přec v milostných básních líčí, jak „srdce blahem oplývá.“[9]) Cestu do pohádkové říše štěstí se nezdařilo dosud vynalézti. (Nöthig.) Světácký Walter v. d. Vogelweide už ve 13. stol.: „Buď sbohem, ty slz údolí, ty sídlo trpkých bolů, ty dome běd a svízelů, kde srdce bolí, bolí.“ (Ade, verfluchtes Trauertal...) Dramaturg Ferd. Raimund, jenž skončil sebevraždou 46letý, 1836:

„Tu hádají se, pravého kde štěstí
as najdou usměvavou líc,
a navzájem se blázny zvou, a nakonec
ni ten, ni onen neví nic.“

Kant osvědčuje, že by nechtěl hrát ještě jednou nanovo „hru života“, Bedřich Rückert si nepřeje zpět žádný ze 70 roků svého života atd. atd. Takových lidí se ptej, kde hledat a najít pravé štěstí! Připadají nám jako hrdina v pohádce: šel hledat poklad, a vrátil se s motykou a s prázdnýma rukama. „Chcete být šťastni, vím. Ukaž mi lotra, zločince, nečistého, svatokrádce, všemi nepravostmi poskvrněného, všech neřestí plného, jenž by nechtěl být blažen. Vím, všichni chcete být blaženi, ale kde by mohl člověk pravou blaženost najít, hledat nechcete. Hledáš zlato, ale zlato tě neučiní blaženým. Proč

dání postavil do lepších služeb než beznadějného světobolu, jakým dobrodiním by lidstvu byl!

[8]) Tak mluví muž, jen v předmluvě k listům Schleiermacherovým žalostně touží: „Ach, kéž by nebyl svět nikdy o Bohu věděl! Oč by byl šťastnější!“ O to, oč šťastnější byla velká francouzská nebo každá jiná revoluce nad věřící dobou zbožného Otce vlasti u nás nebo sv. Ludvíka ve Francii!

[9]) Srovnej jeho výrok nahoře! Již jsme upozornili, jak si tito lidé odporují jeden druhému a mnohdy týž sám sobě. Dát vybrané výroky těchto „vychovatelů lidu“ dohromady, máme tak strakatý a děravý kabát, že kazajka největšího otrhance by se vyjímala jako královský háv vůči němu. Popřete, můžete-li!

hledáš lež? V tomto životě nemůžeš být blaženým, nikdo jím nemůže zde být. Dobrou sice věc hledáš, ale tato země není kraj, kde bys ji našel. Kdybys hledal zlato tam, kde ho není, řekl by ti každý: ‚Co kopeš? Co zemi znepokojuješ? Děláš příkop, do něhož sestoupíš, nikoli příkop, v němž něco nalezneš!‘ Nepravím ti: ‚Nicotné jest, co hledáš‘ (štěstí), nýbrž: Není tam, kde ho hledáš.“ (Aug. Pasch. s. 2.)

Schopenhauer mluví o štěstí podobně jako předešlí: „Štěstí jest fata morgana, jež v dáli vypadá vábně a mizí, jakmile se přiblížíme ... Svět je říše náhody a bludu, ti dva v něm vládnou ve velkém i v malém, a vedle nich ještě bláznovství a zlomyslnost mávají bičem. Proto vše, co jest lepší, jen s námahou se propracuje, co šlechetné a moudré, málokdy se objeví nebo uplatní. V říši myšlení vládne zvrácenost, v říši umění nechutnost a banálnost, zlo a úskočnost v říši činů.“ Touží najít pravou blaženost v úplném zničení nirvany, a zoufale doznává, že to jest nemožnost. Nietzsche o něm praví, že se chce dostat z tortury ven ... jakoby on na tom byl lépe! Praví sice: „Být nadčlověkem, stojí za to, aby kdo byl živ“ (ist eines Lebens wert), ale jeho závěrečné vyznání, které jsme již slyšeli, zní jinak! (Str. 59.) Jeho „přehodnocení všech hodnot“ (Umwertung aller Werte) je typický doklad, jaký směr ovládá filosofii těchto mužů; vše postavit na hlavu, prohlásit za dobré, co dosud všeobecně platilo za špatné, a naopak. Kam dospěli, jsme viděli. „Nic mně a moudrosti této, jež ochutnaná zavání tělesností, požitá přináší smrt.“ (Otravu; Bernard.)

„Drž se jen zaklínačů svých a spousty kouzel svých, kterými ses zaměstnávala od mladosti své, zdali ti co prospějí. Jsi hotova s množstvím rad svých: ať nyní vystoupí a tebe vysvobodí měřičové nebes, kteří ve hvězdách pátrají a každého měsíce ti oznamují, co tebe stihne. Aj, jako pleva jsou, kterou spálí oheň; nezachrání ani sami sebe z moci plamene. Tak se stane všem, o něž jsi stála, tvým druhům od mladosti tvé. Každý vrávorá svou cestou a není nikoho, jenž by tě vysvobodil.“ (Is 47. 12 nn.) „Ti, kteří jsou tvoji vůdci, jsou tvými svůdci, a cestu stezek tvých ukrývají“ (Is 3. 12); t. j. neukazují ti, kam vedou tvé cesty (tak doslovný překlad). „Jakmile Efraim znamenal svou nemoc a Juda svou jitřící ránu, běžel Efraim k Assurovi (= Assyrie), a Juda poslal

k Velkému králi (assyrskému). Avšak ten vás nemůže zhojit, aniž uzdravit vaši hnisající ránu. (Os 5. 13)... Nepoznali, že já jsem jich spasitel... Ať je tedy Assur jejich králem, kdyžtě se vzpírají vrátit se ke mně! (11, 3. 5.) Přijde den, že se budou falešní proroci hanbit svých vidění a falešných předpovědí (Zach 13. 4). Hleďte, aby vás nikdo nepodvedl zvučně znějící moudrostí (per philosophiam) a prázdným klamem, jenž se opírá o lidské ustanovení a ne o Krista." (Kol 2. 8)

Pythagoras mluví o „jarmarce života" (Md 15. 12: „Za hračku pokládá bezbožný naše živobytí a trhem plným zisku jest mu život.") Bismarck tvrdil 1859, že na této zemi neexistuje jiného leč pokrytectví a kejklířství — doklad francouzského rčení, že život jest komedií pro člověka, u něhož převládá rozum, a tragedií pro toho, u něhož převládá srdce a cit.

„Plnými plachtami, s tisícem stěžňů,
vyplul kdys jinoch na širý oceán v svět;
plachty jsou strhané, na bídném člunu
vrací se stařec k tichému přístavu zpět." (Schiller.)

K tichému, bezpečnému, domovskému přístavu... Kéž by tak aspoň učinili! Zpět v otcovský dům, byť jako marnotratní synové. Jenže k tomu se neodhodlají; vytrvají na svých bludných cestách a raději zahynou hlady.

D) Jejich poslední slovo.

Které? N i r v a n a! Zničení sebe! To prý jest cílem člověka. V tom patrný krach moderní filosofie. Vzdávají se vší naděje, že najdou pravdu, t. j. že nám dají spolehlivou odpověď na otázku, kterou jsme začali: jaký jest smysl a cíl lidského života. Ignoramus et ignorabimus.

Nevíme... Projev jejich lhostejnosti nebo zoufalství. Někdy l h o s t e j n o s t... Lidé, kteří nad závratně hlubokými záhadami života lehkovážně tančí jako vodoměrka na hladině![10]) Lhostejnost, přecházející až v šibeniční humor. „Chystám se teď hledat ono velké ‚snad'; spusťte oponu, fraška jest odbyta." S těmito slovy na rtech prý vydechl duši Rabelais, humanista, cynický satirik, kněz tulák a pobuda. († 1553.)

[10]) F. Weber: „Über abgrundtiefe Rätsel huscht der Mensch mit leichtem Sinne sorglos, wie auf blauen Schlünden spielt und tanzt die Wasserspinne."

„Kdo ví, več se popel náš as jednou změní? Já to nevím, já si počkám na to překvapení.“ (R. Begas.) Co jiného jest život, ne-li komedie, kde ten v té a onen v oné masce vystupuje a dělá herce (seine Person agiert), až mu jeho principál pokyne, aby odstoupil. (Erasmus, humanista kněz, důstojný protějšek Rabelaisův.) — Jindy zoufalství, jak ostatně zřejmo z nejednoho již uvedeného citátu.

„Je všecko marno,
pevný bod mi schází;
ach, klid kdy dotkne konečně se skrání?!
On vždy jde, a nikdy nepřichází.“

Tak V. Dyk. Týž jinde:

„A lítost palčivá srdce mé jala,
chvíli jež bolela, chvíli jež hřála;
že já jsem nepronik hlouběji, hloub!
Kdybych byl v hloubku šel, do výše stoup!
Teď pozdě litovat...“

Jiní si dokonce na své nevědomosti zakládají — žebrácká pýcha, kterou šlehl jemnou ironií autor Labyrintu světa. („Sokrates každému o sobě, že nic neví, povídal.“) Slyšme na př. J. Arbesa: „Kde jsou meze dobra a zla? Kdo z nás se odváží tvrdit: ‚Až potud‘ —? Žal i naše radost, naše přání (!) a naše skutky nejsou než výsledkem působení nesčíslných tajemných sil přírodních. (??) V pýše své (!!) domníváme se býti stvořeni k životu věčnému — přece víme, že život náš jest jako pohozená jiskřička... povlovně hasne, až uhasne navždy...“ Co cítil Neruda kdes na asijských hranicích („Mne nevábí nic dále v svět, mne nevábí nic k vlasti zpět“), vyjadřuje i jejich mentalitu. Nevábí jich věčná vlast, nepoutá jich k sobě již ani místo jejich vezdejšího putování — jaký potom div, že přijmou Senekovu radu? (Str. 56.) Pyšni na svou nevědomost... K tomu tedy jejich veškeré nekonečné filosofování, aby poznali, že o cíli života nevědí víc než Indián u Orinoka!

Nevíme... Desperavimus (Jer 2. 25)... Vzdali jsme se vší naděje... Toto beznadějné slovo jest finale jejich vývodů. Dostali se do slepé uličky, ve které nemohou dál a ze které nechtějí ven! Oberou člověka o všecko, a pak jako psu mu hodí kost: rozkoš. Chytej si ji, tam letí!

Zbloudili tedy (Md 5. 6) — proč? Protože řešili svůj problém bez Boha. Na něho zapomněli anebo ho vymýtili, a jako v matematickém pochodu chyba učiněná v první rovnici vede k závěru docela bludnému, byť jinak všecko bylo správné, tak i zde. Hromada roští nepomůže, chybí-li pevná hůl. (Rückert.)

Hledali kdysi pravdu, opravdově a upřímně ji hledali, jenže mimo Boha, protože o něm nevěděli, a kam došli? Člověk na sebe odkázaný celou pravdu nenajde. — Skepse byla konečnou stanicí jejich cesty. Seneka může platit za šťastného, když mohl říci: „Správnou cestu, kterou pozdě jsem poznal, znaven a zemdlen neustálým blouděním (lassus errando), jiným teď ukazuji . . .“ A byla to zaručeně správná cesta? . . . Dnes hledají pravdu zase, jenže fingovaně — opět bez Boha, ne že by ho neznali, ale protože o něm vědět nechtějí, a dospějí tamže, kam jejich předchůdci. — Kantův kriticismus je bratr skepticismu. Někteří nevidí, protože jsou slepí. Jiní mají oči, ale jsou v temnotách, a proto nevidí. Konečně existují takoví, kteří ani nejsou ve tmách ani slepí, a nevidí, protože zavírají oči, a ti jsou nejhorší, protože oči schválně před světlem zavírají. (Origenes.) — Krom toho hledají a slibují i štěstí, jak jsme viděli — rozumí se, že zase bez Boha, a docházejí k závěru: „Štěstí — co je štěstí? Muška jenom zlatá, která za večera kol tvé hlavy chvátá . . .“ (Heyduk; zakusil sám na sobě, když dceruška, kterou blouznivě miloval a opěvoval, mu zemřela ve čtvrtém roce věku.)

Ba ještě méně než to — iluse, bláhovost . . . a vplují do vod pesimismu. Skepse jest pesimismus rozumu (poznání), pesimismus jest skepse vůle. Schopenhauer nemá Kantovi co vytýkat. Viz pozn.[10]) P e s i m i s m u s, jenž se objevuje vždycky v době dekadence a odumírající kultury neb v dobách sociálních krisí jako plíseň neb houba na hnijícím dřevu, jest v módě i dnes. „Ve filosofii je dnes pesimismus v módě. Schopenhauer jest bůh a Hartman jeho prorok.“ (Nordeau.) Světobol 13letého děvčete jest k smíchu; u filosofů se mu říká „systém“. V budhismu a bramanismu vedl k nečinnému kvietismu, v antické Helladě, zemi „snů a blaha“, k misantropismu (Timon!), dnes v praxi podlamuje vůli k životu a chuť k práci. Indický vedl k zvrácené, čistě negativní askesi (život a radost v sobě ponenáhlu utloukat), antický a moderní jest radikálnější, zlikviduje s životem naráz.

Zavrhli slovo Hospodinovo; co moudrosti jim ještě zbylo? (Jer 8. 9) Ať se nehonosí moudrý svou moudrostí; kdo se chce honosit, nechať se honosí tím, že je tak prozíravý, aby poznal mne, že já jsem Hospodin. (9. 22 n.) Jeden za druhým podvádějí; všichni o překot se nabízejí, že zhojí rány mého lidu, všichni lehkomyslně ubezpečují: „Štěstí, pravé štěstí" (vám opatříme) — tam, kde přec štěstí nebylo. Měli by se stydět za svou hanebnost! Ale nestydí se žádný z nich, odvykli studu za svoje lži. Hlásali lež — proroci falešní, které jsem já neposlal, které jsem nezplnomocnil, ke kterým jsem nemluvil. Ubezpečovali: „Nezakusíte hladu (po slově Hospodinově), nestihne vás meč." A nyní leží po ulicích Jerusalema ti, kterým mluvili, kteří je poslouchali a jim uvěřili, vysíleni hladem a postínáni mečem... (Viz Jer 6. 13 nn, 14. 14 nn.) „Ó, kdyby člověk svou mocí vše pořídil, jak brzo by Boha ze světa odklidil!" Kdyby vše pořídil... klid v srdci, štěstí na zemi, řád ve společnosti...

E) Ještě jednou: „Bez Boha."

Bez Boha... Praví-li Vierordt: „Byť v próze mohls utíkati před Bohem, přec v básnictví se neobejdeš bez něho", lze jeho výrok pozměnit a říci: „Byť v teorii na papíře, tvůj systém bez Boha obstál, však život — ten se neobejhe bez něho." Mnozí z těch zbloudilých poznávají a doznávají svou bídu, ale „kdo nemoc poznal, ještě nezhojil!" (Shak.) Byron, Lenau, Renan...[11]) Kotzebue vzdychá: „Tak to nemůže vždy zůstat zde pod tím proměnlivým měsícem" — ale kde hledat lék?

Vidí, jak to dopracovali, jaké ovoce jejich nauka přinesla, a přece na bludné cestě trvají. Na bezbožeckou nevěru by měli ukázat a říci: „Tam přichází původce veškeré mé bídy." (Shak.) Než by se vrátili k Bohu, raději vzdychají po starém zmizelém „pohádkovém" světě pohanských bohů (Schiller a jeho následovníci). To má být

[11]) Království Boží nezáleží ve slovech, nýbrž v síle. (1 Kor 4. 20) Co dostačí tomu, jemuž Bůh nestačí? (Aug.) Kdyby tě nabádal bratr tvůj, syn matky tvé nebo syn tvůj aneb dcera tvá aneb manželka, jež spí v lůně tvém, anebo přítel tvůj, jenž ti byl milý jako duše tvá, řka: „Pojďme a služme bohům cizím": nepovoluj mu, aniž ho poslouchej; bez milosti ho usmrtíš, tvá ruka bude první na něm... (Dt 13. 6 nn)

náhražkou za život a štěstí v jediném pravém Bohu![12]) Pohádkové blaho klasického starověku... O tom by se mohlo leccos říci! Atheny, kde na 20.000 svobodných připadlo 400.000 otroků. Sparta, kde tento poměr byl ještě horší... Ale neptejme se těch otroků, jak byli blaženi ve svém údělu, nýbrž oněch vyvolených svobodných. Plato praví: „Ty naše radovánky mi připomínají zločince, který před popravou jí a pije." U Homera praví Zeus: „Ze všeho, co na zemi leze a dýchá, není nic zbědovanějšího nad člověka." Hesiod: „Lidstvu zbylo jen hořké utrpení, pro které není útěchy ani záchrany." Podobně mluví Euripides a jiní. To bylo ono vychvalované štěstí pohanského starověku!

Není rozkošnou věcí tento život zde na zemi (non est delicata res vivere; Seneka). Našli se sice i lepší duchové mezi nimi, ale ti nehlásali zásadu: „Soustředit se na tento pozemský život." Kleanthes na př. praví: „Kdo jen po věcech pozemských baží a za nimi se honí, nebude nikdy šťasten." Pythagoras a Plutarch prohlašují za vrchol moudrosti: „Následuj Boha." Bůh (jim ovšem neznámý, Sk 17. 23) jim byl ideál, podle něhož člověk měl formovat sebe. Euripides prohlašuje za první povinnost bázeň boží, jmenovaní dva filosofové (spolu s Ciceronem, Senekou a Isokratem) za první ctnost prohlašují zbožnost. Tak soudili nejlepší mezi pohany. „Vzhůru musíš, duše, hledět, když je dole temnota!" (Když se dole zatmělo; Spitta.)

„Moderní filosofii, zvané Diesseitsphilosophie, chybí právě to, nač je tak pyšná: nejhlubší obsah života (des Diesseits) — nikdy se nesnažila objasnit a respektovat temné stránky lidské přirozenosti (t. j. nedovede záhadu utrpení vysvětlit ani zjednat jí lék). Důvod k tomu udává Pascal... ten, kdo nevěří v Boha a Vykupitele, velmi zřídka má sílu a moc, aby pojal veškeru skutečnost (realitu) života. Proto postrádáme u moderních onu pravou všeobecnost životního názoru, jež respektuje všechny stránky skutečnosti... Poněvadž tedy tato filosofie, omezující se jen na tento život (tak zvaná „Diesseitsreligion"), nikterak nezpracovala nejhlubší obsah vezdejšího života (des Diesseits), selže především a ne-

[12]) „Proč jinde si vyžebráváš, čím sám oplýváš?" (Bern.; „proč žebráš u světa za krůpěj štěstí, jež ti plnými ručejemi podává Bůh?")

omylně tam, kde musí člověk zápolit s tragikou života ať v sobě, ať mimo sebe. Či bude kdo tvrdit, že kult Goetha někomu zjednal útěchu a sílu v těžkých pokušeních, ranách osudu, vnějších i vnitřních konfliktech? Dovedl Goethe krásou svých veršů zdržet jediného člověka od nepěkného činu? Lze Goethem obrodit opilce a hříšníky, sjednotit rozervané? Hlasatele této filosofie („die Diesseitstheoretiker") měli by býti tázáni: ‚Zachránili jste už kdy svými zásadami duše zbloudilé? ... Vrátili jste zoufalým životní radost?' Tuto otázku dát, znamená na ni odpovědět ... V tom záleží podivuhodná universalita Kristova: v něm jest spojena nejvyšší kultura, (t. j. moudrost), nedostižná něžnost cítění, podivuhodný styl života a řeči, a zároveň moc nad zločinci, jež dovede mocně pohledět a zasáhnout do nejtemnější bídy a nejhroznějšího pekla lidského bytí! Právě ten, kdo má co dělat s docela rozháranými dušemi, ví, že s nimi o jejich záležitostech dovede mluvit jedině Kristus ..." (Förster.) Pošetilec je každý, kdo to nechápe; jsou to bezduché vidiny, věci k smíchu. (Jer 10. 14 n.)

Foerster upozorňuje i na to, že podle lékařských autorit nervové nemoci dneška jsou zaviněny z velké části touto „Diesseitsphilosophie", jež člověka a jeho duševní mohutnosti koncentruje docela na pozemské, čímž se pozemským vjemům a událostem dostává drtivé ničící moci nad vnitřním životem duše. Víra v Boha staví duši nad tento pozemský život, tím jí dává pevnou oporu, nedosažitelnou střelami časných pohrom, odnímá vnějším věcem jejich uměle vystupňovaný vliv, odvádí draždidla vášní, zatím co filosofie vezdejšího světa jim člověka nejen ponechává na pospas, nýbrž přímo vrhá do jejich spárů. Víra podává člověku návod, jak může i ze zevnějších „poruch" těžit a pro vnitřní život získat. Ale jak může nemocný „silou ducha" ukáznit nervy, když lékař sám prohlásí: „Duch jest činnost nervů!" Nemocné nervy léčit jejich vlastním produktem! Filosofie vezdejšího světa nedává člověku do rukou vládu nad hmotným světem, nýbrž činí ho nevolníkem hmoty. Kdo nechce, aby ho pásl Kristus, toho pohltí smrt (Ambrož) — lépe řečeno: satan.

Což, svrhne-li celý národ „oficielně" Boha a klaní-li se modle? Jaké ovoce a štěstí klidí potom on? Jaké všichni ostatní? Kdo má oči k vidění, otevř je a viz —

Rasismus, hitlerismus...[13]) „Nechtěli být poslušni dobrotivého Otce na nebi, a musili se chvět před pozemským tyranem, oddaným nečistotě, před vrahem, před člověkem podobným asijským despotům.“ Nevěřící inteligence víc než kdokoli jiný! Dostačí jen vyslovit slova „koncentrační tábory, tortura, popravy...“ Tedy samé lidumilnosti, staré i moderní, vypočítané na rafinované mučení ubohých obětí. Někdy v roce 1925 to bylo; akademicky vzdělaný inteligent mi praví: „Jsem věřící, ale nechtěl bych žít ve středověku. Vzpomeňte jenom tortury! Něco takového jest teď zhola nemožné! Moderní lidstvo má přece jen více humanity...“ Jen to dopověděl, a byli jsme svědky řádění Callesových pochopů v Mexiku, po málo letech řádění bezvěreckých zlosynů ve Španělsku, a konečně řádění Hitlerova gestapa u nás. Když se psalo, co tropí lidé prostí víry za hranicemi, nechtěli tomu naši lidé věřit nebo zavírali zúmyslně oči. Pán musil dopustit, aby pocítili na vlastním těle, jaké požehnání přináší nevěra, jakými dobrodinci lidstva jsou ti, kdož svrhnou s trůnu Boha. Nechcete sloužit Otci, otročte tedy satanu a jeho nástrojům a zakoušejte blaho této nové služby!

---

[13]) Nacisté neslavili sice den svržení Boha, naopak, jejich „Vůdce“ dokonce bral jméno Boží nadarmo v každém proslovu. Ale stačí nahlédnout do jejich literatury, a ukáže se nám nad slunce jasněji, že se chystali k všeobecnému vyhlazovacímu boji proti křesťanství, jen co se „vypořádají s nepřáteli“. Jejich uvedený katechismus píše doslova: „Nacista věří v božství (an das Göttliche), v jednotu vesmíru, v matku zemi, v osud, ve tvůrčí moc naší krve, v náš národ a jeho poslání, v našeho Vůdce. Božstvo se ztělesňuje nejvznešeněji v národě (rozuměj v německém národě!), náš národ representuje nejvyšší elitu všeho lidstva (den Höchstwert des Menschentums), Vůdce ztělesňuje nejvyšší elitu (die Höchstwerte) našeho národa, dal našemu bytí zase význam (Sinn) a cíl, jest naším vykupitelem z potupy (Schmach), z čehož plyne, že sloužit Vůdci jest bohoslužba.“ (Str. 22). Tento vyhlazovací boj proti křesťanství byl též touhou a programem Hitlerova pomocníka, našeho ministra Em. Moravce, jak zřejmo z jeho projevů. Pán ovšem zhatil plány těch, kteří povstali a sešli se v jedno proti němu a proti Pomazanému jeho. (Ž 2) Zhatil je dříve, než se kdo nadál!

3. VE SLUŽBÁCH SATANA.

V chrámě Božím jako Bůh se posadí, počínaje sobě, jako by byl Bůh. (2 Sol 2. 4)

A) Nevěra?

Novověká filosofie a její snaha po pravém štěstí skončila tedy krachem, ale ještě nejsme hotovi.[1]) Slyšme opět Schillera: „V ráji by byl člověk zůstal nejšťastnějším a nejduchaplnějším zvířetem, věčně dítětem. Jest však povolán (od koho?) **k něčemu vyššímu, totiž aby se stal tvůrcem svého vlastního štěstí. Z ráje nevinnosti, nevědomosti a otroctví měl přejít do ráje svobody a poznání. Domnělá neposlušnost vůči zákonu Božímu byla jen první hnutí rozumu, první pokus samostatnosti, bez odporu největší a nejšťastnější událost historie lidstva; od té doby se datuje jeho svoboda, a filosof volá lidstvu k tomu kroku ‚prosit', ať slouží ke zdraví!"** (Cituje P. Alb. Weiss.)

To je mi divná nevěra, která najednou mluví o ráji, o Bohu a o jeho zákonu. Ale tento polopohanský básník sotva věděl, že tuto myšlenku vyslovili už dávno před ním jiní. Sotva co věděl o sektách křesťanského starověku. Ofité (ofis = had) **mluvili jadrněji a důsledněji než on: „Ďábel** (had) **jest největším dobrodincem lidstva, naučil je pravé moudrosti a zprostředkoval mu pravé poznání. Bůh ze závisti nepřál člověku duševního pokroku, a proto pozbyl práva na jeho úctu." Podobně mluví Marcion a kainité. Když bezbožci slavili den svržení Boha ve svátek Narození Páně 1922 a když chtěli postavit věčný památník svého historického činu, byli na rozpacích, komu mají postavit na paměť sochu, zda Luciferovi, Kainovi či spíše Jidášovi. Konečně se rozhodli pro posledního, jeho socha s pěstí hrozící nebi**

---

[1]) Závěrem budiž výrok žáka největšího kazatele Orientu: „Šik veršovců (poetarum phalanx) lži báchorek zadělal rozkoší, z mnohých a rozmanitých travin namíchal nápoj, jímž opojil mysl lidí. Druhý šik, jenž měří filosofii (moudrost) délkou vousů... vida, jaké směšnosti tato básnická „bohověda" zbájila, vymyslil jiné cesty bludu, jež však lidi do téže záhuby zavedly." (Theodoret.)

jest projev jejich kreda. Zdalipak věděli, že kainité před sedmnácti staletími prohlašovali Kaina, Jidáše a sodomity za velké duchy?[2]) Právě tak málo to věděl Garrido Canobal, odchovanec Callesův, guvernér státu Tabasco v Mexiku, jenž před lety svým synům dal jména Lucifer, Satan a L.

Z nevěrců se najednou vyklubali ctitelé ďábla. Tento směr (satanismus) **jest rozšířenější než prostý věřící vůbec tuší. Adama a Evu prohlašují za dobrodince lidstva nejen „nevěřící" filosofové, nýbrž i někteří protestantští teologové, kteří už dávno vpluli do vod racionalismu. Prvotřídní dobrodinci lidstva, ne proto, že mu dali život** (tomu ti moderní ctitelé opic à la Darwin a Haeckel nevěří), **nýbrž proto, že nám ukázali cestu k hříchu a tím nám prý rozsvítili pravé světlo. Kdyby nám svým skutkem nebyli otevřeli bránu pravé kultury, svobody, samostatnosti, štěstí, žili bychom doposud jako zvířátka v zoologické zahradě Edenu. Tak se můžeš dočíst u Hegela, Pücklera, ba ani ženy se neostýchaly tuto blasfemii opakovat** (Stanhopeová), **aby se jim snad nevytýkalo, že nestojí na výši doby a pokroku. Zajímavo však jest, že jinde Schiller vzdychá, jak by to prý bylo krásné, kdyby se člověk mohl nenuceně pohybovat po zeměkouli**

---

[2]) „Bůh je pronásledoval, ale bezmocně; moudrost jim vzít nemohl. Duch a pokrok byl na straně těch, kteří se odpoutali ode jha Božího. Vyšší vědění je přivedlo k tomu, že zlomili pouta otroctví. Je-li kdo hoden božské pocty, je to Jidáš. Jeho skutek byl činem osvobozujícím." Tertullián píše o nich (Apol. 47): „Hájí též Jidáše zrádce, prohlašujíce ho za podivuhodného a velikého pro výhody, jež prý lidstvu přinesl. Vida prý Jidáš, že Kristus chce podvrátit pravdu, vydal ho, aby pravda vyvrácena nebyla." Že historické doklady (evangelia) motivují jeho čin docela jinak, jim nikterak nevadilo. „Oslavují hada a dávají mu přednost před Kristem ... Eva zjednala svým činem lidskému pokolení vědomost dobrého a zlého ..." Ofité bylo společné jméno gnostických sekt (kainité — nejhorší z nich — naasseni, peráti, sethiáni ...) Většina hověla smyslnosti, jejich „evangelia" mají někdy obsah velmi obscénní — doklad, že každý odpad od Boha jest provázen nebo vede k nečistotě! Ofité, o nichž mluví Origenes (proti Kelsovi 6. 28), byli docela zvrhlí, plni nenávisti vůči Kristu.

jako čtyřnožec. Jednou by rádi měnili s ďáblem, jenž svým osvobozujícím činem je povznesl prý k samému božství, jinde touží po údělu němé tváře.

Kam jdete? Hynete, a nevíte. (Quo itis? Peritis, et nescitis.) **K větší bídě vedou cesty tyto, po nichž** (ke štěstí) **běžíte. Ale právem porobě propadl, jenž králem povrhl a odpadlíka se přidržel.** (Padlého anděla; deseruit imperatorem et defecit ad desertorem; Aug. **Chráněnci** (ochránci) **smrti jsou a ne pravdy.** (Ignác z Antiochie.)

Satanismus — zbožnění satana. Není to sice nic nového, jak jsme viděli; moderní filosofie ohřála učení starověkých sekt, a poesie se ovšem jako vždycky těchto „nových idei" zmocnila. Lenau ve svém Faustovi zbožňuje ďábla stejně jako Lermontov ve svém Démonu, Byron ve svém Kainu a Manfredovi, Daumer hlásá náboženství ďábla, Béranger právě tak, Baudelaire, tento Zola mezi básníky, má litanie na satana; anglická, francouzská, italská literatura je toho plná, Immermann Sandová, Shelley[3]) Švéd Fröding o závod pálí zápal padlému andělu za to, že se pokusil svrhnout Boha s trůnu. Jakoby existoval mezinárodní svaz satanův. (Alb. Weiss.)

O zednářských lóžích prozradil bývalý „bratr" Leo Taxil, že tam provozují bohoslužby satana. Později prohlásil, že prý svými spisy si udělal z celé Evropy blázny (1897). **P. Albert Weiss k tomu podotýká: „Lhář zůstane lhářem, jemu nelze věřit nikdy** (ani když se zapřísahá, že mluví pravdu, ani když tvrdí, že lže); **ale čím to, že líčení Taxilovo souhlasí skoro doslova se starověkým kultem ďáblovým, o němž Taxil neměl ani ponětí, a tím**

---

[3]) Miltonovi, jehož Ztracený ráj má více obdivovatelů a oslavovatelů než čtenářů, nelze nic vytýkat, co uvedeným literátům. Praví-li však o něm literární historie, že jeho „postava satana patří k nejgrandiosnějším výtvorům fantasie světové literatury", vzbuzuje-li u čtoucího tato „tragická postava" dokonce sympatie, nelze leč označit tuto chválu za velmi pochybnou přednost Miltonova eposu. „Náš boj s ním (s Bohem) nebyl zcela bez slávy, byť sebestrašnější byl výsledek..." Krom toho, třebaže padlý anděl podle samého Miltona není „leč hřích" a hřích jeho živel, nepojal by věřící katolický básník do svého díla blasfemie, které do něho pojal protestant.

méně co věděl o sektách ofitů a kainitů, jež sotva zná odborně vzdělaný theolog? Od ofitů až k zednářům, od II. do XIX. století tytéž zjevy...“

B) Nikoli nevěra — nenávist Boha!

Bresciani ve svém Veronském židu vypravuje, co se dálo v Římě za revoluce 1848. Tam existovaly pravé skrýše zločinců a neřestí. Satanu postaven oltář, jemu se klaněli a pálili mu kadidlo, jeho uctívali „mysteriemi“, o nichž nemožno mluvit. Kolem oltáře každou noc tančilo dvanáct lehkých ženštin „posvěcených“ za kněžky. Tito zednáři dostali do své moci Velebnou Svátost, vložili ji na misku, s dýkami se rozestavili kolem a oslovili satana: „Ty, náš pane, přijmi hold těla a krve tvého největšího nepřítele. Zde leží Kristus u tvých nohou, dělej s ním, co chceš; tys ho jednou skrze židy přivedl na kříž, a dobře jsi udělal: chtěl ti vyrvat tvé království, odplatil jsi mu podle zásluhy. Užívej nyní nás, křesťanů, abychom ho zahrnovali ještě větší potupou. Hrozí peklem každému, kdo v něho nevěří. My v něho věříme, a přece se jeho pekla nebojíme... Teď ať za to pyká, že kázal chudobu, poslušnost, lásku k nepřátelům.“ Potom dýkami svatou hostii probodali a vhodili do ohně jako zápalnou oběť démonu. Tak se dálo noc co noc na Janikulu. Autor díla byl pak obviněn, že prý si tuto nehoráznou lež vymyslil. Věc byla r. 1851 úředně zkoumána, nalezen dům, kde se tak dálo, a ukázalo se, že Bresciani nesdělil ani stý díl ohavností a blasfemií, jež se tam tropily.

Vilém Marr se chlubí: „Dosáhli jsme toho, že většina dělnictva pokládá Boha za svého osobního nepřítele.“ Daumer vykládá: „Křesťanství musí zahynout, ne proto, že jest náboženství, nýbrž protože jest falešné, zlé, zkázonosné. Existuje jen dobré, pravdivé, spásonosné náboženství přírody; tomu se ochotně a radostně podrobit jest rozumné a ctnostné (myslí při tom na VI. přikázání); ďábel slibuje blaženější ráj než křesťanství.“ Jako modloslužební židé S. Z.! Od nečistých bohů svých sousedů mohli doufat a dostávali „blaženější pozemský ráj“ než od čistého náboženství Hospodinova!

Proudhon, přítel Renanův, socialista, píše ve svém Système de contradictions économiques: „Bůh jest

nepřítel lidské přirozenosti... Tvé království má konec. Tys triumfoval, a nikdo si netroufal tobě odporovat. Teď jsi poražen. Tvé jméno, zasvěcené kletbě a pohrdání, bude od lidstva vypískáno. Bůh jest hloupost a zbabělost, pokrytectví a lež, tyranství a bída, Bůh jest zlo..." Nemáme chuti opisovat další (celou stať najdeš v uvedeném Brescianově díle). To jsou blasfemie zavržence, takové, že ďábel ho nemůže předstihnout. Ctitelé ďábla v zemi vzdělanosti, horší než nekulturní mesopotamští Kurdové Jezidi; tito alespoň nemají Boha v nenávisti!

To že jest nevěra? Nikoli, to jest cosi ještě horšího než nevěra, to jest nenávist Boha, infernale odium Dei, hřích proti Duchu sv., specifický hřích démonův. Ti lidé v Boha věří, ale nenávidí ho. Lze to pozorovat v malém u jistých učitelů a profesorů, jak středoškolských, tak i vysokoškolských. Mluví-li profesor svým žákům nebo posluchačům denně o Bohu a náboženství celé hodiny při staročeštině, při biologii, při logaritmech, je sám nejlepším důkazem, že existuje ten Bůh, jehož popírá a jenž mu nedá pokoje. Věřícím často musíme vytýkat, že na Boha málo myslí, „nevěrec" na něho myslí bez ustání. Tento psychologický zjev — nikoli ojedinělý, nýbrž velmi častý — má také nějaký důvod a žádá vysvětlení. Mluví-li kdo ve společnosti vždycky, ať vhodně, ať nevhodně, o plicích, o srdci, o žaludku, pozná každý na první pohled, že nemá tyto orgány v pořádku. Nikoli, že jich nemá, nýbrž že mu působí potíže. Kdyby kdo svým žákům denně vykládal, že strašidla nejsou a že turecké nebe je báchorka, pomyslili by si, že má fixní ideu. Co říci o „nevěrci", jenž denně se vrací k svým ideám o Bohu a křesťanském náboženství? Opakuji: to není nevěra. Ti se snaží přesvědčit především sami sebe, že neexistuje ten Bůh, jehož hlas se stále v jejich nitru ozývá. Asi jako onen osel, jenž v noci neustále hýkal, aby si dodal kuráže. Jen ať se had skrývá, jak může, a veškeru moudrost svou kroutí v koutech temných skrýší, světla se štítící živočich (lucifuga bestia; Tert.).

Ale vraťme se k svému tématu. Demonolatrie — kult satana. Nelze-li Boha svrhnout s jeho trůnu jinak leč pomocí ďábla, staň se tak. Ale za to musí na uprázdněný trůn posadit jeho. Tito lidé jsou téměř ještě horší než jejich vůdce. Lucifer jest sice ve zlém utvrzen a zatvrze-

lý, nepodrobí se Bohu a nenávidí ho, ale při tom ví, že právě to jest příčina jeho neštěstí, jeho pekla, jeho muk. Naši mudrci a veršovci vidí v jeho boji proti Tvůrci projev nejvyšší moudrosti a velikosti, hodný, aby byl v poesii a filosofii oslavován. „Klaním se ti, satane, protože tys první pozdvihl prapor vzpoury." Předstihli ďábla zlobou a blázny hloupostí.

Nietzsche nenávidí Boha, protože ho nekonečně předčí. Pro člověka není prý záchrany — leč v hříchu Luciferově, t. j. v nenávisti Boha. „Osvoboďte člověka od Boha, a bude stát v mladistvé síle!" A on sám od Boha „osvobozen", když v pološílenství trávil poslední léta? Jeho výrok o Kristu na smrtelném loži? Sám tím podepsal rozsudek smrti celé své filosofii.

Působí tísnivě touto literaturou se obírat. Všimněme si ještě Carducciho, člověka, jenž neznamenal zhola nic a naráz svým hymnem na satana se stal nejoslavovanějším lyrikem Italie. Když ve svátek Panny bez poskvrny počaté 1869 se shromáždil vatikánský koncil, nesehnali zednáři lepšího projevu svého smýšlení nad jeho „hymnus", který tehdy znova ve svých novinách otiskli.

„Zdráv budiž, satane, ty pane vzpoury,
vůdce ty svobodných a dárce míru,
tobě se klaníme, oběti nesem,
protožes rozdrtil Boha a víru.
Lidstva jsi dobroděj, povstání vůdce,
padlého Jehovy vítězný škůdce."

Dál už nenávist Boha jít nemůže. Jsme u cíle lidské zloby a zároveň u konce své úvahy. Člověk jest stvořen, aby Bohu sloužil, hlásá svatá víra. Oni prohlásili, že chtějí člověka povznést v jeho vlastních očích a zbavit ho nedůstojného otroctví. Kam to přivedli? Jeden směr zabředl do močálu neřestí a udělal z člověka zvířátko. To bylo to slibované povznesení. Druhý směr ho zavlekl do pouště, a tam ho ponechal osudu. To bylo to hledané štěstí. A konečně třetí směr, nechtěje sloužit Bohu, dal se nakonec dobrovolně do služeb satana. To byla ta kýžená svoboda. K tomu netřeba poznámek. „Po ovoci poznáte strom," řekl božský Učitel, když mluvil o falešných prorocích. (Mt 7, 16. 20.)

Čtení: Kniha Moudrosti, kap. 2—5, kap. 13. Ve šlépějích Neposkvrněné 127—128. Viz zvláště Weiss, Apologie II.

VLOŽKA KE KAPITOLE 1-3.

Chce-li kdo po zásluze ocenit bezbožeckou mimokřesťanskou filosofii, nechť poslechne, jak sami druh o druhovi soudí. Páni se vzájemně znají lépe než je známe my, a krom toho, nám by za podobný úsudek vtiskli signaturu bezpříkladného fanatismu. Co mají tito „průkopníci" pravdy společného? Namnoze jen dvě věci, nevývratné přesvědčení o vlastní naprosté neomylnosti a hluboké opovržení vůči všem kolegům, lovícím v témže rybníku filosofie.

Kolem r. 1800 byl učiněn výrok: „Za sto let zaujme Kant místo Ježíše Krista." Ale téhož roku vydává Bardilli, pantheista, dílo: „Základy logiky, očištěné od bludů dosavadní logiky, zvláště Kantovy." Mimochodem podotýkám, že B. píše stejně zmateně a nesrozumitelně jako K. Současný Herder praví o K., že jeho spisy jsou „öde Wüsten, voll leerer Hirngespinste im anmassendsten Wortnebel." Schopenhauer: „Starý Kant fantazíroval... Ten člověk má spíše právo na blázinec než na autoritu filosofa... Zmatené povídání beze všeho důkazu, činí násilí pravdě," ale to mu nevadí, aby učinil Kantovi poklonu, že prý „zasadil smrtelnou ránu důkazům existence Boží." Fichte: „Kant je třetí největší strážný duch svobody po Kristu a Lutherovi," a při tom tvrdí, že jeho filosofie jest „naprostý nesmysl, jemuž nikdo nerozumí." Hegel: „Kantovy důkazy jsou zdánlivé, jeho morálka nesmyslná." Nietzsche lije na „starého K." špínu svého posměchu: „Nihilista s křesťansko-dogmatickými vnitřnostmi," nazývaje ho kraloveckým Číňanem a idiotem. „Jeho všecka věda jest sen... stejně upjatá jako podivná tartufferie" (farizejství)... Fouillé: „K. jest poslední z církevních Otců." Hartmann: „Co na jednom místě hájí, na druhém vyvrací, a pak zase hájí... Známo, že si mate pojmy, jeho důkazy jsou sofismy; přívalem slov a dovedným odváděním pozornosti od hlavní věci zastírá hypotetický charakter svých dedukcí, celý důkazný pochod visí ve vzduchu, podkládá svým slovům více smyslu." Tedy sylogismy o čtyřech terminech![1]) Ale jinde ho nazývá „velkým kraloveckým myslitelem." A zase jinde, docela naopak než Schopenhauer: „Z Kantovy kritiky důkazů existence Boží nezbylo nic leč důkaz, ne právě nový, že ontologický důkaz a priori jest nemožný... Šílenství (pomatenost) na

[1]) Sylogismus o čtyřech terminech: „Býk bučí. Býk je souhvězdí. Tedy jisté souhvězdí bučí. — Sultán je pes. V Turecku vládl sultán. Tedy Turkům vládl pes."

nás zeje z jeho spisů. Worstschwall, Wahnsinn...“ Tak mluví tito lidé o K., který ještě dnes jest prohlašován za krále filosofů! Jeho velký ctitel a komentátor, zakladatel „Kantovy společnosti“ (1904) Vailinger praví, že jeho Kritika čistého rozumu jest dílo, co do geniálnosti a kontradikcí nepřekonané. Adickes: „Mluvit u K. etiky o důslednosti, jest holý výsměch.“

Fichte praví o své nauce, že „jí jest vylit Duch svatý na veškeré lidstvo.“ (Joel 2. 28.) Schelling o něm píše: „Arogantní podvodník, podvádí sebe i svět, puntičkář, slovíčkář...“ Feuerbach: „Nejohavnější zrůda pomatenosti, která mrzačí rozum a prodává nápady kvasící fantasie za filosofii.“ Hegel: „Učení Fichtovo stejně jako Kantova morálka je teorie, nad niž není nepraktičtější a nesmyslnější. V mravním názoru K. je celé hnízdo bezmyšlenkových kontradikcí, jeho i F-ův systém jest mrzačení přirozenosti.“ Hegel: „Naprostá vědecká neplodnost.“

Hegel vydává sám sobě toto svědectví: „Já jsem pravda a učím pravdě... Já jsem upevnil (postavil) základy filosofie, upravil její systém a vymezil hranice všeho vědění.“ Schopenhauer o něm soudí: „Hegeliáda, tato škola mělkosti, tento krb nerozumu... H. jest pravý drzý Unsinnschmierer, bez ducha, nevědomý šarlatán. Kant donutil publikum, aby si namluvili, že jeho povídání není nesmysl, a to proto, že jest hodně temné. Od té doby se každý nesmysl ukryl za temnou záclonu. Fichte byl první, jenž toho privilegia v hojnosti užíval. Schelling se mu v tom vyrovnal. Brzo byli oba předstiženi armádou hladových skribentů, bez ducha a upřímnosti. Ale největší drzosti „im Auftischen baren Unsinns, Zusammenschmieren sinnleerer rasender Wortgefechte“, jaké bylo dotud slyšet jen v blázinci, dostoupila v Hegelovi Jeho filosofie je šaškovina pro pimprlové divadlo, bude dodávat nevyčerpatelné thema k posměchu o jeho době. Nesmyslné višivaši, duchovní Kaliban.[2]) Není osvědčenějšího prostředku zpitomět jinocha a učinit ho docela neschopným než pilné studium H. spisů.“ Heine „děkoval Bohu, když vhodil do kamen Hegelovu filosofii.“ Lange: „Hegelův systém jest velkolepá, časovým potřebám odpovídající nesmyslnost.“ Schelling: „Hegelova filosofie je truchlivá episoda v dějinách světové moudrosti, jest potvornější než kterákoli dřívější.“

---

[2]) Kaliban, u Shakespeara, blbý a surový „Naturmensch“, spíše zvíře než člověk, neumějící ani mluvit.

Schelling. . O něm Schopenhauer: „Prázdný, temný, hloupý sofista...“ Humboldt: „On a jeho přívrženci jsou nejhorší brak (Lumpenpack), na který kdy slunce svítilo, pokrytecký kejklíř, jeho moudrost je staré opotřebované haraburdí, páchnoucí plesnivinou; jeho arogance je důkaz, jak málo rozumnějšími a mravnějšími činí lidi spekulativní filosofie.“ Zeller: „Nechutná směs“. Baur: „Galimatyáš.“ Feuerbach: „Je to filosofie zlého svědomí; dlouhá léta se plížila ve tmě, protože věděla, že den jejího objevu bude den její smrti... filosofie nejsměšnější ješitnosti, fraška filosofického Cagliostra 19. stol., který ubohému Německu jen nasypal písku do očí.“

Schopenhauer prohlašoval sebevědomě: „Já jsem závoj pravdy odhalil více než kterýkoli smrtelník přede mnou; napsal jsem paragrafy, jež možno pokládat za vnuknuté od Ducha svatého (v něhož nevěřil!). Já chci nyní filosofii vrátit její stará práva, Hegel a ostatní sofisté zavinili, že filosofie se stala předmětem všeobecného posměchu... Jsem přesvědčen, že se stanu největším filosofem 19. stol“ Pokládal se za „vyšší bytost, která se musí chránit pěti šestin darebáků nebo bláznů nebo hlupáků světa.“ Průměrní lidé jsou prý „bídné továrenské zboží“. Strauss o něm praví: „Ten člověk jest protivný egoista, blázen na vlastní pěst, poslední důsledek jeho studií jest nesmyslný.“ (Absurd u. empörend.) Nietzsche: „Je to rytíř beze vší naděje (Ritter ohne Hoffnung), který se chce z tortury dostat ven.“ Nordeau v díle Lügen der Kulturmenschheit: „Teď je v módě pesimismus. Sch. je dnes bohem a Hartman jeho prorokem.“ (Parodie slov koránu o Allahovi a Mohamedovi.) Hartmann: „Jako je jisto, že Sch. byl neschopen pochopit Hegela, tak je jisto, že Hegel by byl nad ním ohrnul nos, kdyby ho byl znal.“ Strauss: „Sch. je blázen.“

O všech praví ironicky Wolff: „Herrlich! Etwas dunkel zwar, aber es klingt wunderbar!“

Strauss... Nietzsche o něm praví: „Zástupce mělkého ducha, nepřátelského všemu, co veliké.“ Přírodovědec Wigand: „Žalostněji než jím atheistická filosofie zlikvidovat nemohla, ničemu nerozuměl...“ Reukauf: „Strauss, kterého Pfleiderer přirovnává ke Goliášobijci, jest akrobat, provozuje v logice své kejklířské kousky.“

Schleiermacher píše židovce Jettě Herzové, že k ní chce přijít „z náboženství, že v ní chce uvidět universum“. Schlegel k tomu podotýká: „Plíží se vůkol jako jezevec, aby na všech subjektech očenichával universum.“

Nietzsche praví nadutě o Zarathustrovi, že jím podává lidstvu nejcennější knihu, co jich kdy bylo napsáno. Žid Nordeau načrtl jeho portrét takto: „Činí dojem šílence s pěnící hubou... nadávky, proklínání, zaťaté pěsti, někdy divý smích šílence... tu a tam jasná myšlenka, jak tomu u bláznů bývá... Aby své tvrzení dokázal, o to se nikdy nepokouší..." Hartmann: „Čtenář očekává, že najde nezbadatelnou hloubku myšlenek, a nachází prázdnotu." Heine: „Pro něho jest jediné místo: blázinec." Jeho konec ukázal, že Heine neměl docela nepravdu! A tento člověk se stal prorokem a evangelistou „moderního" lidstva, zvláště nacismu.

Hartmannovi Nietzsche oplatil, nazývaje ho „filosofickým cizopasníkem". Týž N. píše o myslitelích, kteří „hledí sami do sebe jako do chaosu a labyrintu", prý „drží duchové, kteří by rádi zapřeli a skryli, že jsou zlomená, pyšná, nevyléčitelná srdce" — jako by on byl lepší! Lange: „H-ův Unbewusster je strašák."

Humboldt byl veleben jako strážný duch 19. stol., ztělesněný ideál vykupitele světa a kníže vzdělanosti. Nepatří vlastně mezi filosofy, jeho oborem byly vědy přírodní a zvláště geografie, nicméně uvádíme výrok Schopenhauerův, jenž tohoto muže bez víry nazval modlou své doby.

Moleschottovi věnuje Schopenhauer toto uznání: „Jako by to psal nějaký holičský tovaryš (Barbiergeselle), jenž něco slyšel o anatomii... so grass unwissend, roh, plump, knotenhaft ist das Zeug." Lange: „Jeho výklady jsou metafysická mlha, která v naší vlasti, na mlhy tak bohaté, nenajde sobě rovné." O Büchnerovi týž Sch.: „Doufám, že tomu klukovi bude profesura odňata. Tito lumpi otravují hlavu i srdce zároveň a jsou nevědomí jako boty, hloupí a špatní." O Renanovi jeho ctitel Horst: „Nevím, zda si někdy nedělá ze čtenáře blázny." Volkmann: „Renanův román ‚Život Ježíšův' dokazuje, že R. jest nevědomec."

Haeckelově filosofii činí Loofs v Hallu tuto poklonu: „Člověk... jenž o křesťanství neví ani tolik, co žáček obecné školy, chce o vědě a o křesťanství mluvit." Chvolson: „H. ve fysických otázkách neuvěřitelně nevědomý." Reinke: „Jeho kniha (Welträtsel) jest symptom vědecké zvrhlosti." Paulsen: „H. byl fanatik atheismu. Slova, slova — nic jiného leč slova, aby zakryl chudobu myšlenek. Kniha vědecky bezcenná." A přece tato kniha přeložena do všech evropských jazyků, ba i do indického, náklad se odhaduje na více než milion výtisků, takže lze říci, že žádná kniha 19. ani 20. stol. nebyla

tak rozšířena jako tato. — O Vogtovi Gleisberg: „Blázen, jenž bez ohledu na skutečnost předpisuje přírodě zákony." Tak lidé, kteří jsou zajedno v tom, že nauka Kristova modernímu člověku nedostačuje a musí být nahrazena dokonalejší, lidé, kteří se do jednoho kurážně o to pokoušejí, a pak sami druh druha popravují.

Spinoza... Bayle: „S., nejnechutnější filosofie, která diametrálně odporuje nejjasnějším pojmům lidského rozumu." Schelling: „Nejnesrozumitelnější systém, který kdy existoval." Schopenhauer: „Ubohé sofismy!"

Jacobi... Schelling: „Ať se slavnostně vzdá rozumu a stane zakladatelem novověkého řádu dobrovolné hlouposti, pro nějž však najde stěží jiné členy než ty, kteří jsou dobrovolnou hloupostí zatíženi." Hegel: „Galimatyáš, samé nesmysly."

Kantovci K. Reinholdovi činí poklonu Schelling: „Stopy pomateného rozumu, ano totální pomatenosti; nejhrubší nevědomost, naprostá nesmyslnost, šílenství, nevědomá arogance, hlubina nesmyslnosti, neforemný výkal mozku."

Tak se páni vzájemně portretují a ušetřili nás tudíž námahy, že se nemusíme v potu tváře podejmout této nepříliš lákavé malby sami. Mimochodem jsou dokladem slov katolického filosofa Balmesa: „Nevěra se spojuje s luzou, s jejími způsoby a mravy!" Leibnitz mluví o lidech, kteří chtějí být vůdci lidstva, kteří „s velkou výřečností mluví o vznešenosti vědy a při tom si vzájemně nadávají tak, že..." Jelikož jeden druhého prohlásili za nevědomce, blázny atd., vyvrátili jejich útoky na pravdu Kristovu sami. „Od Kanta existují spekulativní dynastie bohů, které hledí jedna druhou svrhnout s trůnu. Teď zápolí spolu až příliš mnoho nápadníků koruny (Kronpretendenten), německá filosofie jest zmatený chaos, jedněm pohoršením, druhým bláznovstvím." (Fichte.) „Filosofie jest neškodná, ale také neužitečná hračka líného rozumu. Bezradnost v hlavě, nečinnost v srdci, sprostota a nerozmyslnost, slovem bezcharakternost jest nutná vlastnost pravého učence." (Feuerbach.) „Filosofie jsem se vždy chránil, stál jsem na stanovisku zdravého rozumu." (Goethe.)

Pro zajímavost ještě několik paběrků. Voltaire dává radu: „Jest nutno lhát jako ďábel, beze strachu, nejen tu a tam, nýbrž nestydatě a bez ustání. Jen lhát, přátelé, jen lhát! Já to dělám nejinak!" Věděl, že podobnou radu, ač ne tak důsledně, dal svým lidem již Luther? — O Holbachovi praví Goethe: „Jak prázdno jest nám u srdce v této atheistické polonoci

(Halbnacht)! Jen hmota a zase hmota, která se od věčnosti hýbe vpravo, vlevo . . ." Goethe prohlašován dnes za světového duchovního vůdce, jenž ukázal lidstvu pravou cestu v době, kdy všecka věda prý selhala. Současný konvertita Stolberg o něm míní: „G. je tvrdošíjný v nejvyšší míře . . ." Mluví o obrovské velikosti duchů, kteří se nepoddají ani věčným zjevným pravdám.

Vzpomínám jednoho místa v Mickiewiczově Panu Tadeáši. V opuštěném zámku sloužící Gervázi, jenž neměl co na práci a jehož titulovali klíčníkem; nosil svazek klíčů s lesklým střapcem po boku, až konečně našel dvoje dveře. „Je za svůj peníz spravil, a denně odmykáním dveří těch se bavil . . ."

Který filosof je dnes duchovním vůdcem lidstva? Stává se, že celá Evropa naráz vzplane, když se zčista jasna objeví nějaká nová hvězda na obloze duchovního života. Ale jako každá „Nova" má jen krátký život, tak i filosof, jenž přijde do módy. Paulsen naříká nad „babylonským zmatkem ve filosofii". Lépe by prý bylo, kdyby bylo méně prázdné honby za originálností a více úcty k velkým myšlenkám minulosti, více navazování na tradici. Právě v nejvyšších a posledních otázkách jest ve filosofii anarchie. Eucken: „Soudit podle moderní filosofie se vším jejím chaosem a nekonečným zmatkem, vzbuzovalo by zdání, že jest všeho obsahu prosta." Souhlasíme s oběma, ale nepropadají i oni aspoň do jisté míry témuž, co jiným vytýkají? Navázat na tradici, ano; ne se řídit „metodou filosofů", kteří napřed vyhodí všecko do povětří, a pak na troskách začínají „z gruntu" nanovo, a to „originelně", ne podle staletých osvědčených zákonů architektonických, nýbrž každý podle zákonů svých, neosvědčených, nevyzkoušených, ale jednou z předností v očích moderního člověka vynikajících, že jsou totiž zbrusu nové. Jaký potom div, že jejich stavba se jim řítí na hlavu ještě dřív, než dojdou ke střeše! Na půdě, kterou sami podminovali, nemůže být bezpečné a trvalé ani jejich stavení! „Navázat na tradici". . ., držet se logických zákonů správného myšlení, které mají být filosofii týmž, čím matematice násobilka, sic je subjektivismu otevřena brána dokořán. Pustí-li se však do hloubky nebo do podrobností, nastane nesnáz. Jde-li o pravdy, které nejsou naprosto evidentní, naváže ten na toho a onen na onoho. Naváže . . . to jest, půjde kousek cesty s ním, a pak se pustí cestou svou, a jako máme polokantovce (Liebmann, Volkelt), tak bychom měli polohegelovce atd. Tedy přece jen cestou svou! Tomu se za vašich předpokladů nelze vyhnout! Za vlády autonomie

rozumu, kterou proklamujete! A kde potom jaká norma, aspoň negativní, která by byla výstrahou: „Stůj! Dále tímto směrem ne! Zde začíná oblast bludu!" Paulsen a Ihering se utěšují, že jednou university zaujmou místo církve a budou „svědomím" národů. Tedy konec konců autorita! Tam po bludných cestách dospěla novověká filosofie, která se pyšně honosí, že není ancilla theologiae Autoritu věčné Pravdy pyšně zamítla, a autoritu lidského rozumu chce na její trůn posadit! Nám ovšem netřeba se strachovat; university ani vojenské nebo obchodní akademie nebudou tak brzo „svědomím národů".

Jiří Reinhold[3]) uvádí radu některých katolických učenců: „Zlato, které lze najít v moderní filosofii, přetavit v bohoslužebné nádoby." (Zu Gefässen des Tempeldienstes umgiessen.) Už P. Alb. Weiss měl s takovými co dělat, a učinil smutnou zkušenost, že tito katoličtí lidé, „chápající moderního člověka a rozumějící mu lépe než zkostnatělí theologové jeho ráže," činili neznabohům poklony a zdvořile s nimi i o nich psali, a na něho, bojovníka Kristova, vylévali jed svého „moderně katolického péra". Nejsem zásadně proti tomu, abychom přijali pravdu od kohokoli, ať nám ji podává „Suarez, Kalvín nebo Strauss." Jenže . . . Dovolím si skromný dotaz: „Proč oni rozšafní katolíci nepřetavili sami to zlato v nádoby ke službě Boží?" Protože těžko přetavit, co není! Ani alchy-

---

[3]) Jiří Reinhold na rozdíl od jiných apologetů uvádí z tábora nepřátel citáty, které jsou v souhlasu s křesťanskou filosofií; dala by se z nich bezmála v hrubých obrysech načrtnout. Jenže každý si z nich vyvozuje důsledky, hodící se pro jeho systém. Na svých křivolakých cestách se přiblíží cestě prostřední (pravdě!), ten v tom bodě, onen v onom, a hned se od ní zas vzdalují. Hartmann na př. docela správně soudí: „Instinkt zvířat se všemi svými účelnostmi jest beze sporu projevem inteligence, které přec zvíře je prosto." Je tedy mimo ně? „Ano" — ale H. ji nehledá v Bohu; jeho Unbewusster jest jejím zdrojem! — Hegel píše docela vážně: „Zvíře žere proto, že pochybuje o realitě (skutečnosti!) věcí smyslům přístupných a jest plně přesvědčeno o jejich nicotnosti." Ve školách, kde mají „zaostalci temnou" scholastickou metodu, by profesor na takovou definici ex cathedra okamžitě odpověděl: „Quomodo proba ? Jaký pro to uvedeš důkaz?" Hegel sotva věděl, že jeho pohanský kolega z 2. století, filosof Kelsos, napsal: „Sloni mají vznešený pojem o svatosti přísahy a vysoký stupeň zbožnosti."

místa jako dr. Jan Faust a Paracelsus by to nedokázali! Okřídlené diktum, vyslovené po prvé, pokud vím, Lessingem, platí především moderní filosofii: „Brachu, ty přinášíš leccos nového a leccos pravdivého; jenže to nové není pravda, a to pravdivé není nové.“ Prý „mluvit k modernímu člověku řečí, kterou on chápe a které by rozuměl.“ Rcete upřímně: „Která by mu byla po chuti!“ Prý by se „modernímu člověku neměly předkládat důkazy, kterými se proti současným bludům bojovalo ve 13. stol.“ Ty důkazy potírají i dnešní bludy! Ba i důkazy Tertulliánovy z druhého a třetího století nepozbyly ostří, protože bludy vašeho „moderního člověka“ jsou jen moderně vyšňořené nápady starých bludařů. Proti starým bludům v novém kabátě staré zbraně v novém rouše! Pfleiderer sice prohlašuje katolické učení o nezměnitelnosti zjevených pravd za naivní optimismus. Je-li komu milejší starobylý moderní skepticismus, je to jeho věcí; ale dokud matematik nebude pokládat za naivní optimismus nezměnitelnost násobilky, nebudu Pfleidererovi přizvukovat. Či jest vám blaze v subjektivismu moderní filosofie? Bez eufemismu místo „subjektivismus“ užijeme výrazu „chiméry“ nebo českého: „vlastní nápady“, mající se skutečností společného tolik, co obludy na střeše pařížské katedrály, zasvěcené nejsv. Panně.

Pohleďme na ono „zlato moderní filosofie“ poněkud blíže. Jiří Reinhold cituje několik ukázek; kdo mi ty výroky vysvětlí, smí si z mých knih vzít, kolik jich bude chtít. Kant na př. píše: „Das Dieses ist jetzt gesetzt als nicht dieses oder als aufgehoben und damit nicht Nichts, sondern als ein bestimmtes Nichts o. als ein Nichts von einem Inhalte, nämlich dem Diesen.“ Jinde: „Das Wesen als durch die Negativität seiner selbst sich mit sich vermittelndes Sein ist die Beziehung auf sich selbst, nur indem sie Beziehung auf Anderes ist, das aber unmittelbar nich als Seiendes, sondern als ein Gesetztes u. Vermittelndes ist.“ V češtině máme překlady z arabštiny, na př. korán nebo Tisíc a jednu noc, máme drobné překlady z perštiny, čínštiny, sanskrtu; proč nepřeložil ještě nikdo H. či K., když se jim o překot pálí zápal? Uvedené ukázky jsou svědectvím, že s Číňanem není tak těžko se dorozumět jako s H—lovou němčinou. Stoupenec Kantův Reinhold obdařil svět touto perlou: „Was ist vernünftiges Wesen? Das Wesen, welches sich selber als Wesen an der Wirklichkeit als solcher wiederholt, folglich als Wesen, welches als Wesen an der Wirklichkeit den Charakter des Denkens als Denkens annimmt.“ Lidé, kterým scholastika připadá „temnou“ a nezáživnou,

prohlašují tyto nesmysly za „scharf - u. tiefgedachte kurze treffende Lehren.“ (Kuno Fischer.) Hegel po této stránce závodí s Kantem, Hartmann s oběma, a „moderní člověk“ si počíná jak oni královi ministři spolu se šéfem v pohádce u šarlatána, který se nabídl, že zhotoví králi šaty nevídané krásy, ale jenom moudří lidé prý je budou vidět. Za nemoudrého nechtěl platit ani král ani ministři aniž který z jeho loyálních poddaných; proto chválil kdekdo o překot nevídanou (neviděnou!) krásu královského hávu, když moudrý vládce s korunou na hlavě a žezlem v ruce kráčel pod nebesy městem v košili.

Zlato moderní filosofie... Několik dokladů z Jiřího Reinholda o něco rozšířených. Kant: „Metafysika jest nemožná; rozum marně rozpíná křídla k letu, aby se pouhou mocí spekulace povznesl nad svět smyslů.“ Tedy na cestě k materialismu a sensualismu! Schopenhauer: „Nutné kredo všech spravedlivých a dobrých jest: Věřím v metafysiku.“ Hegel: „Pouhými fysiky jsou jen zvířata; člověk jest rozený metafysik.“ Fichte, Schelling, Hartmann: „Podstatu světa skrytou za smyslovými zjevy dokonale prohlédáme.“ Fichte, Jacobi: „Všecka realita je poznatelná jen vírou.“ Hegel, Schelling: „Věděním, nikoliv vírou.“ Kant: „Existuje Ding an sich.“ Fichte: „Nemožnost!“ Hegel: „Extrémní subjektivismus Fichtův jest nemocí naší doby, která přišla k zoufalému resultátu, že naše vědění jest čistě subjektivní.“ Kant: „Jest Bůh — od světa rozdílný, ale nedá se dokázat.“ Spinoza & Cie: „Bůh jest se světem totožný.“ Schopenhauer, Büchner, Haeckel & Cie: „Není Boha.“ Kant, Hegel: „Bůh jest bytost osobní.“ Fichte: „Bůh není jiného než mravní světový řád.“ Strauss: „Důkazy, jimiž Fichte vyvrátil osobního Boha, jsou pro všecky doby nevývratné.“ Harnack zase osobního Boha „zavedl“. — Leibnitz: „Světový řád jest nejlepší, jaký jest možný.“ Schopenhauer: „Nejhorší, jaký se dá myslit a uskutečnit.“ — Hegel: „Jediné, co existuje, jest duchové.“ Haeckel & Cie: „Existuje jen hmota.“ — Schelling: „Původní stav člověka byla blízkost Boha.“ Darwin & Cie: „Nikoli, člověk se vyvinul ze stavu zvířecího.“ — Hume: „Život jednoho člověka nemá pro vesmír většího významu než nějaká ústřice.“ Hegel, Schelling: „Člověk jest cíl všeho přírodního vývoje, jest vlastně vtělený Bůh.“ — Haeckel & Cie: „Organický život se dá vysvětlit beze zbytku z atomů, pohybu, tepla a elektřiny.“ Schopenhauer: „Blázni!“ — Hume, Schelling, Haeckel: „Individuelní nesmrtelnost jest iluse.“ Goethe: „Jest jistá.“ Hegel: „Zvíře nemá všeobecných

pojmů, pročež neschopno řeči." Darwin: „Vyšší druhy živočišné mají začátky řeči, umění, mravnosti, náboženství." Hume, Schleiermacher: „Náboženství záleží v citu." Hegel: „Tím snižujete člověka na zvíře, kterému přec cit nechybí, a přesto náboženství nemá." — Fichte, Hegel: „Idealismus jest jediný správný a jediný možný názor životní." Jacobi: „Je to jakýsi druh šílenství." Pantheismus: „Vývoj světa jest pokračovací proces poznávací." Schopenhauer: „Napřed byla slepá vůle, k níž jako cizopasník se přidružil mozek jako orgán poznání." Darwin & Cie: „Oba blázni, napřed byla hmota . . ." — Kant: „Nevíme, zda věci ve skutečnosti jsou takové, jak se jeví našim smyslům." Locke, Comte: „Jen to lze určité poznat, co vnímají naše smysly; co je nadsmyslné, vymyká se našemu poznání." Berkeley: „Pravý opak! Hmotný svět se vymyká našemu poznání, jediným předmětem poznání jsou naše představy." Montaigne, Hume: „Vůbec nic nelze s určitostí poznat." — Jako škála barev od bílé k černé vypadá strakatina moderní filosofie, od materialismu, empirismu, sensualismu, agnoticismu až k idealismu, fenomenalismu, pantheismu, theosofismu, skepticismu. Schopenhauer mějž poslední slovo: „Filosofie jest netvor s mnoha hlavami, z nichž každá mluví jinou řečí."

KRÁTKÁ REFLEXE A DUCHOVNÍ ČTENÍ KE KAPITOLE 1—3.

Otiskujeme ze Zjevení sv. Jana několik veršů kapitoly 12 a 13:

„A ukázalo se znamení veliké na nebi: žena oděná sluncem, měsíc pod nohama jejíma, a na hlavě její koruna dvanácti hvězd. A viděno jest jiné znamení na nebi: drak veliký, ryšavý, jehož ocas strhl třetinu hvězd s nebe a svrhl je na zem. Drak pak stál před ženou, aby synáčka jejího zadávil. Porodila totiž žena synáčka, jemuž jest dáno ovládat všechny národy žezlem železným. Její dítko však bylo vzato k Bohu na trůn jeho. I svržen jest drak ten veliký, jenž slove ďábel a satanáš, jenž svádí veškeren okrsek země; svržen jest na zem, a andělé jeho s ním svrženi jsou. Tu viděl jsem šelmu, vystupující z moře, podobnou pardálovi, tlapy její jako medvěda a tlama její jako lví. A viděl jsem, jak jedna její hlava byla **zbita na smrt**, ale její smrtelná rána byla uzdravena; i divila se tomu veškerá země a **šla za šelmou** a klaněla se draku, jenž jí dal sílu velikou a moc a trůn svůj, klaněli se i šelmě řkouce: ‚Kdo jest podoben šelmě, a kdo **bude s to s ní zápasit?**“ I dána jí byla tlama veliká, mluvící **řeči naduté** a rouhavé proti Bohu, a dána jest jí moc vládnout 42 měsíce.[1]) Bylo jí i dáno, aby bojovala se svatými (věřícími! s vyznavači jména Kristova!) a vítězit nad nimi, ano, byla jí i dána **moc nad všelikým pokolením** a kmeny, jazyky a národy; i **klaněli se jí** všichni, kdož přebývají na zemi a jejichž jména nejsou zapsána v knize Beránka... (Obyvatelé země) byli svedeni, aby si udělali **obraz šelmy**, jež byla na smrt zraněna a zase ožila, a kdožkoli se neklaněli obrazu té šelmy, povražděni jsou. A rozkázáno bylo všem, malým i velkým, bohatým i chudým, svobodným i otrokům, aby **měli znamení šelmy na pravé ruce** své nebo na čele, a aby nikdo nesměl kupovat ani prodávat, kdo neměl znamení nebo jméno šelmy nebo počet jména jejího. Počet pak šelmy jesti 666.“[2])

---

[1]) T. j. tři a půl roku, polovina ze sedmi roků. Sedm jest číslo posvátné, znamenající plnost veškerenstva: Bůh a svět, tři (nejsv. Trojice) a čtyři (čtyři světové strany). Šelma tedy nebude vládnout na věky, nýbrž jen do času, ovšem hodně dlouho... dosti dlouho, aby natropila škody nedozírné.

[2]) Co toto apokalyptické číslo znamená, vykladači Písma nesouhlasí. Nejvíce se blíží pravdě výklad, že šelma jest Anti-

K tomu dodáváme: Revue Schildwach, Basilej, 30. července 1938 uveřejnila fotografii průvodu v Hamburku. Procesí, vlajky, na domech prapory, po obou stranách ulice špalír obecenstva, hlava na hlavě, uprostřed neseno cosi jako veliká dřevěná monstrance,... ale místo Velebné Svátosti zlomený kříž Kristův, hákový kříž. Před „monstrancí", po stranách a za ní kráčejí mužové v pláštích podobných pluviálu, někteří v ruce meč nebo cosi, co připomíná biskupskou berlu, a každý na prsou znamení apokalyptické šelmy. (Vojíni Kristovi, křižáci, nosili hrdě kříž Kristův!) Vše zosobněný boj proti dítku ženy, viděné na nebi s dvanáctihvězdnou korunou. Proroctví Janovo se týká dob před příchodem Páně, poslední etapy boje církve proti mocnostem temna. Ale předzvěsti se vyskytují už dříve. Zamysli se nad slovy, v předešlém odstavci tučně vytištěnými, a vzpomeň zlomeného hákového kříže. Šelma, r. 1918 na smrt zbitá, ožila a mluvila rouhavé, naduté řeči proti Kristu.[3])

---

krist, jenž děiaje falešné zázraky, jak v téže kapitole Zjevení výslovně řečeno a jak Pán předpověděl (Mt 24. 24), prohlašuje se za Krista (ib 23 n) a snaží se co nejvíce se přiblížit jeho síle, dokonalosti a moci (opičí se po něm... napodobí ho) ... šestka se blíží co nejvíce sedmičce, symbolu dokonalosti, ale nedosáhne jí. Číslo šelmy, trojnásobná šestka, trojnásobná (mnohonásobná) špatnost. Krom toho v řečtině 666 se píše Χξς První písmeno, převrácený kříž, zlomený kříž, nevěrou stržený kříž, symbol boje proti pravému kříži Kristovu. Pius XI. při Hitlerově návštěvě u Mussoliniho, Führera u Duce, pravil: „Nad Římem vlaje kříž, ale to není kříž Kristův." Druhé písmeno má podobu hada; had starý, jenž slove ďábel a satanáš, a jenž stojí v pozadí všeho boje proti Kristu. Třetí písmeno má tvar vzpouzející se a vzdorující malomoci lidské. Celek jest znetvořený monogram Kristův Χς, znetvořený oním hadem uprostřed. I náš monogram na deskách pochází z Katakomb. XP, XPICTOC, Kristus. αω, alfa a omega, začátek a konec; ryba (s hostií) jest symbol Kristův: ΙΧΘΥϹ, Ἰησοῦς Χριστὸς Θεοῦ υἱὸς Σωτήρ, Ježíš Kristus, Boží Syn, Spasitel.

[3]) Abychom předešli nedorozumění, upozorňujeme: jsme daleci tvrzení, že uvedená místa ze Zjevení sv. Jana se týkají toho, co jsme zažili v letech 1939-45. Chceme jen ukázat na **podobu** mezi tím, co čeká církev v nedozírně daleké budoucnosti, před koncem světa (jehož hodiny podle slov Páně nikdo nezná), a mezi tím, co se děje už nyní. Tato podoba činí slova Páně tím jistějšími, jak věřícím, tak pochybovačům.

„Bludaři se honosí, že nevkládají na šíji jho víry, nýbrž že otvírají zdroj poučení.“ (Aug.) Tedy fráze ze 4. stol., ne teprve šlágr reformátorů a osvícenců! Fráze, kterou lákali odjakživa mělké duchy. Ale jakmile se k nim kdo přidá, shodiv se šíje jho svaté víry Kristovy, „vhodí mu okamžitě na krk obojek lidské víry své, nutíce ho, aby bez důkazu přijal, co tvrdí oni.“ (Tert., Aug.) Tedy už ve 3. stol.! Každý desertér, sběhnuvší od korouhve Kristovy, zařaděn okamžitě pod korouhev satana k boji „proti Pánu a Pomazanému (Mesiáši) jeho.“ (Ž 2) Viz kap. 26. Netolerantní nevěra věrné Kristovy bojkotovala už za Juliána Odpadlíka, vlastně už za Decia a římských pronásledovatelů církve.

Všichni lidé jsou rozvrženi na dva tábory, ve dvě města, dobrých a zlých. Tato dvě města jsou rozdílná nikoli místem, žijíť obyvatelé obou pohromadě, mnohdy pospolu, v témže domě; liší se jedině **smýšlením**. Město zlých, jež nezáleží z ulic a náměstí, nýbrž z lidí, kteří sami sebe nezřízeně milují a pyšně o sobě smýšlejí, má různé názvy: Egypt, místo temnoty (protože jedni z nich žijí ve tmách nevěry, druzí v noci hříchu), Babylon, místo zmatení. Chtějí hřešit a při tom ujít trestu; nechtějí uniknout trestu tím, že se chrání Boha urážet, rádi by mu unikli lstí... Kdyby tito pyšní poslouchali Boha, žili by spjati poutem společné řeči. Protože však nechtějí, jsou trestáni zmatením (Babel!), nerozumějí řeči Boží, nerozumějí jeden druhému, nerozumějí ničemu stvořenému (neumějí číst v knize přírody!), nerozumějí nic z věcí, jichž porozumění by jim přineslo užitek nebo prospěch (viz kapitolu 10—13), nikdo z nich nerozumí ani sám sobě. Jak mnoho věcí, které je o rozvahu připravují, se děje v jich srdci! Nevědí si rady, hned pláčí, hned se smějí, ale všecko převráceně. Hned zoufají, hned jsou nadutí, teď něco s námahou hledají, a když najdou, litují své námahy; něco si přejí a dělají pravý opak, a to vše proto, že se nedávají vést rozumem, nýbrž vášní. (Avila.)

Protože člověk jest bytost rozumná a má podle rozumu být živ, tito však žijí podle svých nezřízených žádostí, žijí převráceným způsobem, žijí životem zvířecím, nikoli rozumným, jenž jediný jest člověka důstojný. Protože Bůh jest duch a my mu máme sloužit životem duchovním, ne životem zvířete, nechtějí mu tito sloužit vůbec, jelikož jejich život odporuje jeho přikázáním. Poněvadž pak vzájemná svornost a jednota věřících pochází z toho, že každý žije ve svornosti sám s sebou a v jednotě s Bohem, nemohou tito od Boha oddě-

lení obyvatelé města zlých (Babylona) mít ani pravý a trvalý pokoj mezi sebou: z jejich řečí, z jejich jednání, z jejich shromáždění (dodejme: z jejich spisů!) čiší jen spory, hádky a nesvár. Tito lidé neužívají ani sebe ani tvorů k cíli, pro nějž jsou stvořeni. Vztahují sebe i všechny věci k svému já, jsouce ve svých očích cílem jak sebe samých, tak věcí všech. Proto právem se jim přikládá název Babylon, protože všechny jejich vztahy k Stvořiteli jsou zvrácené. (Týž.)

Přikládá se jim též název Sodoma a tisíce jiných názvů, jež všechny označují jejich zlobu, ač veškeru jejich zkaženost plně vyjádřit nemohu. Tento rod lidí to jest, jenž má významný název „svět". Toto slovo neznamená viditelný svět od Boha stvořený, který jest sám v sobě dobrý. Pán jím označuje lidi, kteří mají smysl jen pro tyto viditelné věci a jenom to, co viditelné jest, milují — to, co nazval sv. Jan pýchou života, žádostí těla a žádostí očí. (1 Jn 2. 16) Kdo toto miluje, zahyne, kdo však plní vůli Boží, trvá na věky (Ib 17; týž autor.)

Z tohoto města nutno vyjít... Z Egypta rozkázal Hospodin lidu israelskému neprodleně odejít a jít do země zaslíbené, byť i s velkými obtížemi; Babylon opustit přikázal Bůh Abrahamovi. Toto město s jeho obyvateli to jest, jež opustit poručil Bůh Lotovi (Sodoma) a rozkázal mu zachránit se na hory, na výšiny víry a ctnosti. Jest na pováženou bydlit v domě, jenž jistojistě se zřítí a pochová všechny, kdož v něm jsou. Věz, že přijde den, kdy se vyplní vidění sv. Jana: „Viděl jsem anděla..., jenž volal hlasem velikým: Padl, padl Babylon onen veliký, a stal se bydlištěm duchů nečistých... Babylon, jenž vínem smilstva svého (nevěry a hříchu) opájel národy a s nímž smilnili i králové... (Zj 18, 1 nn) Vyjděte z něho, lide můj, abyste neměli podíl na jeho hříších a nebyli stiženi i jeho ranami... (Ib 4)." Bl. Jan Avila, Audifilia 97 n.

„Proč jsi nevěřil ve vznešená tajemství sv. víry?" „Protože byla pro můj rozum příliš vysoká a vznešená, a já nevěřil, že tys tak vznešený a veliký." „Proč jsi nevěřil v mé vtělení?" „Protože v tomto tajemství se projevila taková láska k člověku a já nevěřil, že ty bys mohl tolik lásky k němu mít." Nevěrec se tedy pohoršuje na věcech vznešených i nízkých, a kořen všeho je to, že o Bohu nízce **smýšlí** a pokládá ho za **omezeně velkého** a za **omezeně dobrého.** Tak alespoň úmyslem, když nemůže skutkem, omezuje jeho velikost a vznešenost, jakož i jeho dobrotu a lásku. Nevěra nenachází na Bohu žádný jiný nedostatek, leč že jest příliš vznešený, dobrý a svatý. (Avila.)

Přikládá se jim též název Sodoma a tisíce jiných názvů, jež všechny označují jejich zlobu, ač veškeru jejich zkaženost plně vyjádřit nemohou. Tento rod lidí to jest, jenž má významný název „svět". Toto slovo nepochází od tohoto světa, který stvořil Bůh, neboť ten jest sám v sobě dobrý, nýbrž odtud, že tito lidé mají smysl jen pro tyto viditelné věci a jenom to, co viditelné jest, milují — to, co nazval sv. Jan pýchou života, žádostí těla a žádostí očí. (I. Jn 2. 16.) Kdo toto miluje, zahyne, kdo však plní vůli Boží, trvá na věky.

Z tohoto města nutno vyjít... Z Egypta rozkázal Hospodin lidu Israelskému neprodleně odejít a jít do země zaslíbené, byť i s velkými obtížemi; Babylon opustit přikázal Bůh Abrahamovi. Toto město s jeho obyvateli to jest, jež opustit poručil Bůh Lotovi (Sodoma) a rozkázal mu zachránit se na hory — na výšiny víry a ctnosti. Jest na pováženou bydlit v domě, jenž jistojistě se zřítí a pochová všechny, kdož v něm jsou. Věz, že přijde den, kdy se vyplní vidění sv. Jana: „Viděl jsem anděla..., jenž volal hlasem velikým: ‚Padl, padl Babylon onen veliký, a stal se bydlištěm duchů nečistých... Babylon, jenž vínem smilstva svého (nevěry a hříchu) opájel národy a s nímž smilnili i králové... (Zj 18. 1 nn). Vyjděte z něho, lide můj, abyste neměli podíl na jeho hříších a nebyli stiženi i jeho ranami...' (Ib 4)."

„Proč jsi nevěřil ve vznešená tajemství sv. víry?" „Protože byla pro můj rozum příliš vysoká a vznešená, a já nevěřil, že tys tak vznešený a veliký." „Proč jsi nevěřil v mé vtělení?" „Protože v tomto tajemství se projevila taková láska k člověku a já nevěřil, že ty bys mohl tolik lásky k němu mít." Nevěrec se tedy pohoršuje na věcech vznešených i nízkých, a kořen všeho je to, že o Bohu **nízce smýšlí** a pokládá ho za **omezeně velkého** a za **omezeně dobrého.** Tak alespoň úmyslem, když nemůže skutkem, omezuje jeho velikost a vznešenost, jakož i jeho dobrotu a lásku. Nevěra nenachází na Bohu žádný jiný nedostatek, leč že jest příliš vznešený, dobrý a svatý. (Bl. Jan Avila, Audifilia, 97 n., 41.)

4. REGEM CUI OMNIA VIVUNT VENITE ADOREMUS.

Králi, jemuž vše žije, pojďte,
klanějme se jemu! (Liturgie).

A) S Bohem!

Den co den začínají kněžské hodinky žalmem 94., žalmem chvály: „Pojďme, plesejme Pánu!" Po celý boží rok je tento chvalozpěv ouverturou oficielní modlitby církve, vyjma jen poslední tři dny Svatého týdne. „Pojďte, klanějme se jemu!" Přijde den Dušiček nebo koná se pohřeb, a církev ani tu si tento zpěv neodepře, ledaže zpívá v hlubších tónech. V chóru veškerá asistence v černých paramentech, na oltáři ani jediný květ, ani jediná hořící svíce ... za úplného ticha, jež není přerušeno ani jediným tónem varhan, v bezprostřední blízkosti katafalku s rakví zesnulého začnou hlubokým hlasem hodinky za zesnulé. „Pojďte, klanějme se Pánu!"

Oč nám však jde, jest invitatorium, verš, který se několikráte do žalmu vkládá. Tento verš se každodenně mění, odpovídaje náladě toho kterého svátku nebo dne. Ale sotva které invitatorium působí na duši tak jako dušičkové. Jindy obsahuje slova církve, dnes slova Božského Spasitele: „Regem, cui omnia vivunt, venite adoremus — Králi, kterému všecko žije, pojďte, klanějme se jemu!" To jsou první slova církve u katafalku. Svět prohlásí nad rakví: „Konec" — a tento ortel zní jako biblické mane, thekel, phares (Dn 5. 25): „Sčetl dny tvoje, a udělal jim konec; zvážil tě na váze, odvážil všechny skutky tvého života, dobré i zlé, a soudil tě podle nich; rozdělil vše, co jsi měl, a dal dědicům." R. 1930 si vymínil jakýsi zednář ve Frankfurtě, aby žádný kněz jeho rakev ke hrobu nedoprovázel. Příbuzným se zdálo být přece jen málo důstojné a přiměřené beze slova ho zahrabat; smluvili se tedy, že každý položí na hrob věnec a něco při tom propoví. První přistupuje syn zesnulého: „Auf Wiedersehen — na shledanou!" Kterýsi věřící muž ho okamžitě opravil: „Auf Nimmerwiedersehen — nikdy na shledanou!" Jak může mluvit o shledání, kdo nevěří v nesmrtelnost duše a budoucí život?

Docela jinak mluví nad rakví církev. Její první slovo: „Tento zemřelý žije!“ Zdá se být kontradikcí, a přece obsahuje hlubokou pravdu. „Jaká útěcha pro pozůstalé,“ řekneš snad ty. Já však pravím: „Jaké poučení pro nás! Jak hluboká pravda svaté víry jest obsažena v těchto slovech Páně!“ Fundamentální dogma svaté víry jest tímto veršem vyjádřeno. Problémem všech náboženství a filosofických systémů jest otázka: „Co jest za hrobem? Žije člověk i po smrti, či jest všemu konec?“ Staří materialisté odpovídali: „Konec!“ Lepší pohanští filosofové odpovídali: „Žije!“ Myšlenka na to, že duše jest nesmrtelná, naplňovala zvláštní útěchou a radostí Sokrata, Katona i jiné v poslední hodině.

Nevěra není nikterak vymoženost XX. století. Nevěrci byli před deseti staletími mezi křesťany (averroisté), před třiadvaceti staletími mezi pohany (na př. Euhemeros z Messiny), před dvaceti staletími mezi židy. S těmito měl nebeský Učitel co dělat. Bylo to v úterý po jeho triumfálním vjezdu do hlavního města. Pán přichází naposled do domu Božího, naposled učí zástupy, a toho dne poštvalo peklo proti němu všecky své nástroje. Farizeové, herodiáni, saduceové, tři politickonáboženské strany, jež se nenáviděly na smrt, podaly si toho dne ruce k společnému tažení proti Spasiteli. Farizeové, „ultramontáni“ — herodiáni, vládní strana, vykřičení za odrodilce a zrádce — saduceové, racionalisté mezi židy, „osvícenci,“ chce-li je kdo tak nazvat, volnomyšlenkáři v židovském národě — ti všichni chtějí Pána před zástupy blamovat. Jedni jsou odbyti a musí ustoupit s kolbiště, ale ihned nastupují druzí. Dnes nepovolí, dokud nenáviděného kazatele neporazí. Saduceové, k nimž patřila velekněžská rodina, nakažení nevěreckou pohanskou filosofií helenistickou, nevěřící v nesmrtelnost duše ani ve vzkříšení těla a v život posmrtný... Není zde možno rozvádět jejich úskočnou otázku a zdrcující odpověď božského Mistra. (Lk 20. 27—38) Svou odpověď zakončil Pán slovy: „Bohu všecko žije.“ Tato slova Páně s malou obměnou tvoří dušičkové invitatorium. „Králi, kterému všecko žije, pojďte, klanějme se jemu.“

Problém života záhrobního... Jak jej řeší nevěra! Jak vysvětluje všeobecné přesvědčení lidstva, vyskytující se u národů kulturních i kmenů, žijících ve stavu divokosti, že za hrobem nějaký život existuje!

Přesvědčení odporující vášním, jimž by bylo milejší, kdyby za hrobem nebylo nic, odporující i pozorování smyslů, jež všude vidí zánik a jež při pohledu na mrtvolu by spíše vedly k úsudku: „Je po všem, po smrti není nic.“ Slyšme některé „vědecké“ výklady: člověku prý život připadal krátkým, proto si ho chtěl prodloužit, a zbájil jeho pokračování za hrobem ... prý se mu zdálo o zesnulých, a procitnuv, měl radost, že ještě žijí (což zdálo-li se mu o zvěři, na níž si den předtím pochutnal?) ... prý ve své samotě si vykouzlil jiný svět mimo sebe .. Jako vždy, když jde o Boha a jeho existenci, nelituje nevěra námahy, aby nějaký výklad našla, zdařilý nebo nezdařilý, jímž by jako brejlemi mámení mohla hledět na nepohodlné pravdy a sama sebe přesvědčit či spíše přemluvit, byť to stálo znásilnění rozumu a logiky — dokud se nenajde výklad zdařilejší!

„Antropologie svědčí, že představa o životě po smrti jest sen, který v tisíceronásobných obměnách snili všichni národové.“ (Paulsen.) Doznává tedy fakt, jenže tento nepopiratelný fakt volá po vysvětlení! Stejně jako jiné fakty, na př. přírodní zjevy! „Odkud přicházíme? Kam jdeme? Tyto otázky zanikají na nekonečném břehu Neznáma bez odpovědi, ba dokonce i bez ozvěny. Když jsme přírodu zbadali až k posledním mezím, stojí vlastní tajemství ještě před námi; nepřiblížili jsme se k němu ani o krok, a tak zůstane před námi vždy.“ (Tyndall.) Tito mluví aspoň vážně o věci tak vážné, Alex. Humboldt mluví cynicky: „Die blauen Dinge jenseits des Grabes.“[1]) (Heinův výrok viz str. 18.) Ať mu odpoví W. Humboldt! „Kdybychom byli postaveni na tuto zemi nevybaveni jistotou o věčném životě, byli bychom vlastně uvrženi do bezedné bídy.“

Opustí-li pevný základ křesťanské pravdy, jsou jako na houpačce — hned nahoru, hned dolů, hned hmotaři, hned duchaři, ale vždy mimo pravdu. — „Bohu všecko žije.“[2])

Bůh stvořil všechno k trvání, εἰς τὸ εἶναι, nikoli k zániku. (Md 1. 14) Zdaž jsi člověka nadarmo stvořil? (Ž 88. 48) „Dílem rukou svých, Pane, nepohrdej.“ (Viz Job 10. 3)

---

[1]) Jemand etwas blau machen = nabulíkovat.

[2]) Bohu, překrásný poetický obrat, dativus commodi, vyjadřuje, že Bůh jest cílem všeho.

Tak jako malíř nebo sochař lne k dílu, které jeho ruka vytvořila, ba skoro je miluje a nedopustil by, aby je kdo zničil, tak Bůh miluje vše, co stvořil. (Md 11. 25) I dítě se dá do pláče, zboříš-li mu domek, který si z karet nebo hlíny vystavělo. I dravec brání své mladé, kterým dal život. A což Tvůrce veškerenstva? Stvořil vše jenom do času, jako dítě, které své vojáčky nastrká do písku? „Bloudíte, neznajíce Písem ani moci Boží," řekl nebeský Učitel saduceům při uvedeném rozhovoru. (Mt 22. 29) To jest velký blud, jak naší tak některých minulých dob: „Po smrti není nic!" Našim učencům bych pak k jejich výkladům podotkl: „Nezpytujte, jak člověk přišel na myšlenku, zda existuje život za hrobem, nýbrž raději si dejte otázku, jak přišel k náhledu, že za hrobem života není."*)

Bezbožcům z dávného starověku (Md 2) stejně jako nevěrcům za dob Kristových i jako jejich společníkům v osvícenské době XVIII. a XX. století platí slovo Páně: „Bloudíte..." neznajíce Písem, nedbajíce hlasu zdravého rozumu, který i lepším pohanům ukázal správnou cestu. „Bloudíte, zavíráte oči, nechcete vidět, abyste mohli nerušeně hovět svým choutkám. Zde příčina vaší nevěry. Nauka o věčnosti, o životě záhrobním, kde jest soud, kde odměna za dobré a trest za zlé, jest vám nepohodlná." Neřekl již Augustin, že Boha a věčnost popírá jedině ten, kdo si z toho může slibovat nebo očekávat zisk?

Bloudíte, a jednou doznáte jako bezbožníci v knize Moudrosti (5. 6): „Zbloudili jsme tedy." Pán pravil

*) Umělec, který vstoupí do kláštera, ustává od tvorby, netvoří, a jest plně spokojen. Virtuos Cohen v karmelitánském klášteře v Agenu, malíř B. u beuronských benediktinů atd. Jakýsi obraz naší pravdy: „Bůh by byl sám v sobě plně a dokonale šťasten, i kdyby nebyl tvořil a svět stvořil." Vzpomeňme umělců, kteří tvořili z čisté lásky k umění, a sami z toho všeho nic neměli, leda oběti. Torquato Tasso (Poutník str. 59), Achtermann... Mohli vést život klidnější, bezstarostnější, bohatší! Advokátní kancelář by byla vynášela víc! Tvořením jeho umělecké nadání nevzrostlo, leda rutina, a o té u Tvůrce nemůže být řeči. Nebo vynálezci, jako Edison, jenž osvědčoval, že pracuje jen pro bližní, aby jim pomohl „zkrášlit" život.

tehdy saduceům: „Synové tohoto věku se žení a vdávají, ti však, kteří budou za hodny uznáni dosíci onoho věku..." (Lk 20. 34 n.) Božský Spasitel dělí těmito slovy lidstvo na dva tábory, syny tohoto věku a syny příštího věku, syny světa a syny světla, syny této země a kandidáty nebes, naznačuje jejich tužby a zároveň dvojí osud, jenž tyto dvě třídy lidí čeká.

O dvou táborech byla řeč v předešlé úvaze. Sami jsme viděli, jak bloudili a zbloudili synové tohoto světa. Jedni místo k Bohu k oltáři satana, druzí do močálu tělesnosti, třetí do budhistické nirvany: rozplynout se v nic — k tomu závěru jako k cíli lidského života po dlouhém hledání přišli. Přese všecko však nemohou popřít a v sobě potlačit touhu po životě, po vyšším, věčném nesmrtelném životě, touhu každému člověku vrozenou. Či je tato tužba planá, vložená do lidského srdce, aby je mučila a nikdy nebyla ukojena?

Přicházíme teď k druhému táboru — táboru těch, kteří stavějí do středu svého životního názoru Boha... osobního, inteligentního, Boha Stvořitele nebe i země, všech viditelných a neviditelných věcí.) Co vedlo Boha k tomu, aby stvořil svět? Jistě ne motiv fysický, t. j. nikoli nutnost. Kdo nebo co ho mohlo k stvoření přinutit? Tedy jen etický motiv jej vedl k stvoření světa (člověka): jeho láska a dobrota. Stvořil svět, aby zjevil svou moc, moudrost a lásku. Chtěl kolem sebe bytosti, jimž by dal podíl na svém vlastním blahu a štěstí, nebo jinými slovy, jimž by sdělil (mnoho-li by chtěl) z pokladů své dobroty.

Na otázku, proč Bůh stvořil svět, odpovídá nám Písmo: „Všecko pro sebe samého učinil Hospodin." (Př 16. 4) Totéž vyjadřuje známá pravda z katechismu: „Bůh stvořil svět k své cti a slávě." Jako mnohé jiné pravdy svaté víry jest i tato pojímána často nedokonale a nesprávně. Někteří katoličtí theologové minulého století

---

[3]) Protagoras prohlásil zásadu: „Člověk jest měřítkem (normou) všeho." Plato naproti tomu tvrdil: „Bůh jest měřítkem všeho." V těchto dvou slovech jest vyjádřen kontrast pohanské a křesťanské kultury i jejich životního názoru, a zároveň rozpor a rozdíl obou táborů, o nichž v této úvaze mluvíme. Pozvedli člověka tím, že ho učinili měřítkem všeho, asi jako kdyby osel udělal svůj zpěv měřítkem vší hudby.

(Günther, Hermes) se zapomněli tak dalece, že v tomto tvrzení viděli samolibost Tvůrce. Zapomněli, že jeho sláva a blaženost není schopna rozmnožení, a jestliže stvořením svou slávu „zjevil", obšťastnil tím své tvory a ne sebe.

Znázorněme si tuto pravdu přirovnáním. Ujme-li se kníže nádenického synka a pošle jej na studie, aby byl jednou ředitelem jeho statků, můžeme též říci, že jej vychoval „pro sebe"; bude v tom však někdo vidět samolibost nebo dokonce ziskuchtivost knížete, či spíše projev dobroty a lásky k žebráckému dítěti?

Stvořil lidi pro sebe..., aby mohl komu udělit ze svých pokladů, anebo po lidsku řečeno, aby se mohl těšit pohledem na bytosti, které učinil šťastnými. Stvořil je pro sebe..., aby byli členy jeho královské rodiny, nestvořil je pro svět, aby světu sloužili a ve světě i se světem pominuli jako zvířátko.

Pro tebe jest zlé, pohrdneš-li jménem Páně, nikoli pro Boha. (Aug.) Všecko stvoření volky nevolky jedinému Pánu a Bohu svému jest podrobeno... Spravedlivý mu slouží dobrovolně, nespravedlivý mu slouží okovy spoután, ale všichni Boží prozřetelnosti slouží. Jedni poslouchají ochotně jako dítky a konají, co dobré jest; jiní jsou spoutáni jako otroci a děje se s nimi, co spravedlivé jest; ale jak dobrým tak zlým dobře podle práva činí[4]) ... Zákonům Nejvyššího nevyhne se nikdo: dobří podle jeho zákona jednají, zlí podle jeho zákona trpí. (Aug., De agone Chno.)

---

[4]) Dobrý oslavuje Boha dobrovolně, jsa mu svobodně podroben, zachovávaje jeho přikázání a jsa (v onom životě) věčným dokladem jeho dobrotivosti a lásky; zlý bude věčným dokladem jeho svatosti a spravedlnosti a bude i tak, třebaže proti své vůli, Boha oslavovat. Dokladem přírodních sil, působících neodolatelně a mocně, sledujících a dosahujících svého cíle neomylně a jistě, je královská palma, která se od prvního klíčení semene těmto plastickým životním silám „poslušně podrobila" a dala se od nich takřka nést, až jejich pomocí dosáhla plné dokonalosti; dokladem jest i vyvrácený strom nebo rozmetaný dům, jenž se jim „postavil na odpor" a svou zhoubou hlásá mimojdoucímu moc a sílu orkánu neb laviny. Síla přírodní nemá zisku z urostlé palmy ani škody ze zlomeného dubu.

Svět jest učiněn a zařízen podle „promyšleného" plánu, je tudíž výraz a uskutečnění božské idey; protože však nesměřuje k tomu, aby jím jeho umělec a Tvůrce dosáhl nějaké výhody neb užitku pro sebe, nezbývá leč ještě jediná jen možnost: svět jest výraz a uskutečnění umělecké idey, zevnější („viditelný") reflex, obraz, vyjádření božské nestvořené neviditelné krásy — a to k tomu cíli, aby tvorové rozumní tuto Boží krásu a) z neviditelného světa vyčetli (poznali), b) jí se blažili, z ní se těšili, c) Boha tímto poznáním a uznáním oslavovali. (Viz kap. 6.) V celém jeho rozsahu poznávají vesmír pouze andělé, jsou tudíž jen oni s to ideu božské krásy, pokud jest ve světě ztělesněná, plně poznat — ne ovšem plně pochopit Tvůrce samého.

Ale jak anděl, tak člověk, ať obdařen adekvátním, ať inadekvátním poznáním krásy díla Božího, jest povolán k vyššímu cíli, než aby byl jen homogenní součástkou viditelného vesmíru: tvor rozumem obdařený nemůže být k užitku jiného tvora, jakožto k svému jedinému neb nejvyššímu cíli, nemůže být bezvýhradně podřízen jinému tvoru jako absolutnímu cíli svého bytí, tak aby celým svým bytím byl k jeho oslavě nebo prospěchu.

Vyšší mírou a ve vyšším smyslu patří „sám sobě" — ne však, že by byl svým cílem! — totiž je svobodný, nemůže být naprostým majetkem tvora[5]) — a protože jest Bohu podobnější a bližší než tvorstvo nerozumné, plyne z toho, že může a má Tvůrce více a dokonaleji oslavovat — a že jest nejen schopen, nýbrž i povolán k blaženosti, podmíněné vědomou oslavou Tvůrce a plynoucí ze spojení s ním; tvor nerozumný spojení s Bohem schopen není.

---

[5]) Zde důvod, proč se mi nezamlouvá pobožnost „otroctví lásky", být z lásky „otrokem sv. Panny". Slovo „otrok" vyjadřuje a znamená naprosté majetnictví, a to přísluší vzhledem k nám jedině Tvůrci. Tvrdí-li kdo, že toto „otroctví lásky" jest důsledkem křestní úmluvy, že tedy přijetím křtu se každý stává „otrokem" (naprostým majetkem) sv. Panny, pak prostě popírám; „otrokem" či majetkem jest člověk jen vzhledem k Bohu, a to ze dvou důvodů: z důvodu (ex titulo) stvoření... stvořil si nás z ničeho, pro sebe; a z důvodu vykoupení... svůj majetek zaprodaný do otroctví satanova si znova vykoupil, zaplativ za něj plnou cenu.

Tedy jen láska a dobrotivost vedla Boha, by stvořil svět a člověka. Dát tvorům podíl na svém štěstí..., tím jest určen cíl rozumných tvorů: Bůh sám, spojení s Bohem a z něho plynoucí blaženost. Ale jako Bůh stvořil člověka nikoli nutně, nýbrž svobodně, a svobodně dal mu i cíl, tak zase člověk může svého cíle dosíci jenom svobodně, t. j. není k Bohu tažen fysickou nutností jako kámen k zemi, musí se svobodně pro Boha rozhodnout a musí se i přičinit, aby ho dosáhl. Tím jest člověk odkázán na onen svět. Cíl člověka není zde na zemi, ve věcech stvořených, nýbrž na onom světě v Bohu. Docházíme tudíž k závěru docela opačnému než první tábor: odpoutat se od tohoto světa a soustředit všechny síly k dosažení onoho života.

Člověk sám tak omezený, nedostatečný, tolika bídám podrobený, na tolika činitelích závislý, nemůže být vlastním cílem, jak jsme už s dostatek poznali. Ostatní tvorové, právě tak omezení a nedokonalí, ba snad ještě více, mohou tím méně být jeho cílem. Sv. Tomáš Aq. ve své filosofické Summě rozebírá zevrubně, proč ve věcech pozemských nelze najít uspokojení, a proč tedy nemohou být cílem člověka.

„Tělesné rozkoše nemohou být naším posledním cílem. Příroda vkládá do jistých úkonů rozkoš, aby k nim člověka přivábila; těmi úkony sleduje však jiné cíle (natura dat delectationes propter operationes). Při tělesných rozkoších jí jde o zachování jednotlivce nebo druhu. Krom toho tyto rozkoše má i zvíře; nemůže tedy v nich záležet nejvyšší štěstí a poslední cíl bytosti rozumné. Dosažení cíle přivádí člověka k nejvyšší dokonalosti; nelze však mluvit o zdokonalení celého člověka podle obojí jeho stránky (tělesné i duševní), když spočine ve věci, která stojí hluboko pod ním. Kromě toho užívání těchto rozkoší se mu stane záhubným, jestliže se mu oddává bez míry. Nejvyšší štěstí však musí být takové, kde by nebylo nebezpečí přesycení, znechucení nebo poškození, byť by ho požíval sebe více."

„Poslední cíl člověka nemůže tudíž záležet v lidské cti a slávě, protože není v naší moci, činí naše štěstí závislé na milosti a nemilosti jiných." Kdo svou velikost na cizích rtech závislou učinil, hned jest velký, hned malý, hned nicotný. Neradno svěřit svou slávu lidským ústům, skříni to bez zámku a bez klíče, otevřené každé-

mu, kdo by chtěl škodit. (Bern.) „Nadto jest lidská čest často nepravá, opírajíc se o nesprávné nebo nedokonalé poznání, takže se jí může dostat i nehodným, nehledě k tomu, že jest nestálá, jak nestálé jest lidské srdce."

„Jak dlouho bude broskev před tvým oknem kvést? Až příliš rychle zmizí vší té krásy lesk!" (Čínské přísloví.)

To jest světa běh; co mládo stoupá, staré zapadá. (Shak.) Vycházející slunce má vždycky víc ctitelů než zapadající — a západ čeká i tvé slunce, slávychtivý! Když byl všemohoucí kancléř Viléma I. v nemilosti od Viléma II. r. 1890 propuštěn, byl to „pohřeb první třídy"; snesl se na něho pravý déšť vyznamenání, titulů (odmítl!), „nekrologů" ... Max v Schillerově dramatě Piccolomini osvědčuje, že krvavý vavřín válečné slávy by dal s radostí za první fialku, která přinese jaro. Nejen projev šlechetného srdce — pravý opak egoistů à la Fridrich II., Condé, Napoleon — Max je i dobroděj lidstva a muž širokého rozhledu. „Krvavý vavřín", majetek jediného, velmi brzo uschne a zvadne!

„Pozemské statky nemohou být posledním cílem člověka, protože samy sebou mu nezjednávají žádného dobra, jsouce jen prostředkem, aby si za ně opatřil rozkoše nebo slávu nebo cokoli jiného. Peníze jsou tedy člověku užitečné jen tehdy, když je vydává, nemůže být tedy pramenem blaha jejich držení (possessio). Kromě toho jsou pozemské statky podrobeny nestálému osudu, proti své vůli o ně člověk přichází, může se jich dostat i nehodnému, jejich dosažení taktéž není docela v naší moci. Nakonec sluší uvážit, že nejvyšším dobrem nemůže být to, čeho lze užít k dobrému i zlému. Že pozemská moc nemůže být posledním cílem člověka, plyne z řečeného. Jedním slovem: Nenajdeme na zemi nic, co by touhu po štěstí tak plně ukojilo, že by již člověk po ničem více netoužil. Nikdo zde na zemi v tomto životě není prost všeho zla, a i kdyby byl, kalila by mu jeho blaho vzpomínka, že smrtí vše skončí. (Není pravé dobro, které nám může býti odňato proti naší vůli; Aug.) Pravé a úplné štěstí však vylučuje jakýkoli smutek a ztrátu."

Tak dochází světec (argumentum exclusionis) k závěru, jediné tedy, co zbývá, jest, hledat své štěstí mimo svět: t. j. v Bohu. Buď člověk pravého štěstí nenajde vůbec, nebo je najde jedině v životě za hrobem. Je-li však stvořen pro onen svět, jest na zemi cizincem, poutníkem ...

Je-li však na zemi cizincem, ať si na ní jako cizinec počíná, ať nežije, jako by měl na ní domovské právo, ať je jí duchem cizí. „Bratři, zapřisahám vás jakožto poutníky a cizince, abyste se zdržovali tělesných žádostí..." 1 Pt 2. 11) Jak dobrý, tak i zlý jest zde poutníkem. Nemysli, že dobrý odejde a zlý zůstane doma: oba odejdou, ale ne oba na jedno místo: různá místa je pojmou, protože různé zásluhy je přivedly. (Aug.) Hroutí se svět... Hroutí-li se, proč se nechystáš k přesídlení? Kdyby ti stavitel řekl, že tvůj dům se co nevidět zhroutí, zdaž by ses nepustil dříve do stěhování než do reptání? (Týž.)

Bůh naším cílem... Dává nám zemi, a raduješ se, milovníče země; čím více by ses měl radovat, když dává sám sebe? (Aug.) To jest ovšem cíl veliký, vznešený, jehož nízká duše nechápe.

„Člověče, proč jsi tak nízký sám sobě, jenž jsi tak drahocenný Bohu? Proč, jsa tak vysoko ve vážnosti u Boha, jsi v takové nevážnosti sám u sebe? Proč stále pátráš, odkud jsi, a nepátráš, k čemu na světě jsi? Zdaž celý tento světa dům, jejž vidíš, není učiněn pro tebe? Pro tebe jest rozměřen den, pro tebe jest nebe ozářeno rozmanitým leskem slunce, měsíce a hvězd, pro tebe země ozdobena květy, háji a plody, pro tebe jsou v povětří, ve vodách a na polích stvořeny roje živočichů. V tom jest důvod, proč tě stvořil ze země, abys ty byl pánem věcí pozemských a měl s nimi společné hmotné tělo. Ale neučinil tebe pozemského věcem pozemským tak rovným, aby tě neučinil duší nebešťanům podobným. Dal ti duši s nebe, dal ti tělo ze země, aby v tobě byla udržena pevně svornost nebe i země. Co by se ještě dalo přidati k tvé cti, přemýšlí Tvůrce tvůj: vtiskne ti svůj obraz, aby na zemi neviditelného Tvůrce viditelný obraz zpřítomňoval, a svěřil ti, abys ho na zemi zastupoval, aby nebyl bez zástupce Božího svět tak rozlehlý a velký. Aby se člověku nedostalo této cti, první ze všech andělů v závisti volil raději být v ďábla proměněn, jen aby neviděl člověka takovou slávou zahrnutého." (Petr Chrysolog, s. 148.) Juno nezáviděla tak Trojanům římské hradby, jako démoni závidí celému lidstvu věčné statky. (Aug.)

Málo mu bylo (Kristu), že nás učinil bratry, kdyby nás nebyl učinil svými údy. Tak velice ti taková důstojnost znicotněla? Kdyby se ti jí nebylo dostalo, byl bys po ní

toužil. Protožes ji obdržel, jí pohrdáš? Jestliže chceš smilnit proto, že nemáš úcty sám k sobě, měj alespoň úctu ke Kristu, jenž v tobě dlí. (Aug.) „K tobě se obrací má řeč, jenž neznaje důstojenství svého původu, nepozoruješ ani cenu a vznešenost svého obnovení. Při stvoření tě předešel Tvůrce slávou a ctí, t. j. dal ti obojí dříve než sis vůbec co mohl zasloužit. Při vykoupení tě zahrnul láskou a milosrdenstvím, abys hanbě se za nevděčnost svou, docela obrátil vši lásku svou k Stvořiteli svému, jenž tolikeré umění a dovednost vynaložil, abys nikoho jiného krom něho nemiloval.“ (Bonaventura.) Nevím, proč denně se pro nicotnosti mučíme, kdyžtě Stvořitele dosíci nemůžeme. Ó Pane, jakého bezpráví se vůči tobě dopouštíme, když ty se nám s takovou láskou nabízíš a sdílíš, a my nedbáme! (Týž.) Ale dej se připravit o naději dosažení cíle, a veta jest po vší tvé síle (vzata ti všechna chuť k práci; Aug.). Obrátil jsi se k Bohu — změněn byl předmět tvé lásky, změněna radost; nepravím odňata, nýbrž změněna (zušlechtěna; týž).

B) I zde důsledky.

Z nauky plyne morálka, jak jsme už v minulé úvaze slyšeli. Jaké důsledky plynou pro můj praktický život z pravdy: „Mým cílem jest Bůh?“ To budou rozvádět následující úvahy. Omezíme se jenom na několik slov. Ten, jenž mi dal existenci a život, dal mi také cíl. A ten, jenž mi dal cíl, určil mi také cestu, po které se k němu mám ubírat. Člověk nemůže jít k Bohu cestou jakoukoli, protože každá k němu nevede. Nevedou všecky cesty do Říma, nedostaneš se tam po kterékoli pěšince, která by se ti líbila, kterou by sis vybral. Jinými slovy: člověk si nemůže sám vytvořit morálku (zákony mravního řádu), jakou by chtěl a jaká by se mu líbila, t. j. takovou, s níž by jeho vášně byly spokojeny a srozuměny a jež by se neprotivila jeho choutkám. Musí přijmout mravní řád svého Tvůrce; nesmí a nemůže žít, jak by chtěl, nýbrž jak předpisuje Bůh, či lépe, jak vymáhá věčná svatost a moudrost Tvůrce. To je ten věčný zákon (lex aeterna), o kterém bude zevrubně pojednáno v díle III. kap. 7. Dejme tomu, že by člověk co nejlépe řídil loď a ztratil s očí cíl: co platno, že kormidlo co nejlépe drží a jím výborně vládne? Takový je ten, jenž co nejlépe

běží mimo cestu. Po cestě běžím, po vlasti toužím. Chraň se pýchy mimo cestu, chraň se lenosti na cestě (abys v pýše s cesty nesešel, nebo abys líně po ní nekráčel a tak cíle nedošel; Aug.).

A ještě jeden důsledek: člověk obdařen tak vznešeným cílem, musil být od Tvůrce vyzbrojen přiměřenými prostředky, aby ho dosáhl... Nadpřirozený cíl může být dosažen jen nadpřirozenými prostředky, k patření na tvář Boží a k věčnému spojení s Bohem může být připuštěn jenom ten, jejž Tvůrce napřed učinil členem své rodiny, svým dítkem... Povýšení do řádu nadpřirozeného! Tu již přecházíme s pole úvah čistě rozumových na pole víry, od pravd, jež může rozum poznat sám, k pravdám zjeveným, k tajemstvím sv. víry. Činíme tak proto, abychom ulomili znova osten námitce, že víra svým učením o cíli člověka a o jeho povinné podrobenosti zákonu Nejvyššího ho o jeho důstojnost připravuje. Pravý opak jest pravda..., třebaže mu nikterak nezastírá jeho nicotnost jakožto tvora u přirovnání s Tvůrcem, staví na druhé straně do nejzářivějšího světla jeho nevýslovnou důstojnost u přirovnání s tvory, úvahou o jeho nezaslouženém omilostnění „Co je člověk, srovnává-li se s božskou přirozeností? Podle Abrahama prach a popel, podle Isaiáše vadnoucí tráva, podle Davida ani tolik ne, podle Kazatele marnost, podle Pavla ubohost. A tento člověk, jenž ve vesmíru jest pouhopouhé nic, od Boha, Pána vesmíru, za syna byl přijat, nad vlastní přirozenost povýšen, nesmrtelný ze smrtelného se stal..." (Řehoř z Nyssy.) Ubohost a nicotnost člověka, ponechán-li sám sobě nebo srovnán-li s Tvůrcem... Vznešenost člověka, povýšeného do řádu nadpřirozeného. „Člověče, jenž máš účast na božské přirozenosti, pozoruj sebe, poznej sám sebe, a bedlivě uvažuj, kdo vpravdě jsi ty a co jest vše to, co vůkol sebe vidíš: abys pozoruje věci ty, nemyslil, že sebe v nich vidíš (t. j. že jsi jim roven)... Poznáním sebe se uvarujeme mnoha hříchů, jež z nevědomosti pocházejí. Ale jako našim tělesným očím jest dáno, že pozorujíce vše mimo sebe, samy sebe viděti nemohou, tak i našemu duchu se vede: zatím co všechny ostatní věci zpytuje, sám sebe nevidí (nezná). Ať tedy v tomto směru očí následuje: jako ony se vidí v obraze, hledíce na svou krásu a podobu v zrcadle, tak nechť se duše obrátí jako

k zrcadlu k tomu, k jehož obrazu a podobenství byla stvořena. Pak teprve se pozná, když bude hledět na svůj pravzor..." (Týž.)

Varovat se hříchu... ne výhradně z motivu bázně, jak nám vytýkají, nebo snad se smutným pohledem k nízkým rozkošem: „Kdyby nebylo pekla, nemusil bych vám s krvácejícím srdcem dát sbohem..." Jako by nečetli sv. Pavla: „Nevíte, že tělo vaše jest chrámem Ducha svatého? A tento chrám byste chtěli znesvětit hříchem?" (Viz 1 Kor 6.)

Blažen jest, kdo má vše, co chce, aniž co špatně chce.

„Nejsme otroci, nýbrž dítky..." (Gal. 4. 31), jsme synové královští... nezahazujme se! Žijme, jak se na syny královské sluší. Jsme svobodni... Tvá vůle, která se nazývá svobodnou,[6]) konajíc zlé, stává se služebnou (otrokyní; Aug.). Která moc jest člověku zhoubnější nad jeho vlastní vůli, stane-li se zvůlí? (Týž.) Synem se zoveš; nechceš-li být (otci) podoben (a zároveň podroben!), kterak chceš být dědicem? (Týž.) Blažen jest, kdo má vše, co chce, aniž co špatně chce. (Aug.)

Víra v osobního Boha vede tedy člověka k vážnějšímu, vznešenějšímu, důstojnějšímu pojetí života, zatím co nevěra vede k nezbytné honbě za požitky (kap. 2.). Kdo ve vleku moderní filosofie se od Tvůrce odtrhne a víře v osobního Boha se vymkne, smete brzo i vědomí každé mravní i právní povinnosti (Str. 48 nn.) Opakuje-li kdo po Kantovi: „Můj rozum není nikterak s to, aby dospěl k pevným a určitým závěrům co do existence Boha,"

---

[6]) Překrásně Bonaventura: „Creatura quae est ad imaginem Dei facta, quia capax est Dei, est beatificabilis; quia rationalis, est disciplinabilis; quia libera, est ordinabilis et deordinabilis Hinc est, quod rectitudo veritatis legem homini imponere debuit, in qua ad beatitudinem invitaret, ad veritatem erudiret, ad justitiam obligaret, ita tamen, ut voluntatis libertatem non cogeret. Consummatio beatitudinis non datur nisi his qui servaverunt justitiam a rectitudine veritatis impositam." Breviloquium VII. 1. — Zase podotýkám k poznámce 5. na str. 98: sv. Pavel na každé stránce svých listů zdůrazňuje netušené omilostnění, že jsme z otroků byli učiněni dítkami Nejvyššího; důsledek tohoto omilostnění jest, že jsme i duchovními dítkami Matky Boží.

pak není ani s to, aby poznal všeobecně platnou a vížící závaznost jakékoli povinnosti; a teď mi ukaž někoho, jenž dospěv až sem, nesetřese tíživé jho povinnosti, jak vůči Tvůrci, tak vůči bližnímu (rodině, státu . . .)! Kdo si dá vázat ruce a kdo obětuje své osobní choutky bledému fantomu povinnosti, o níž neví, zda existuje a zda ho zavazuje!

K nejinému konci dojdou, kteří místo osobního Boha najdou náhražku, ať v „bohu" pantheistickém, ať v jakémkoli. Na př. „bůh přítomný ve státě" — tomuto Hegelovu bohu, ať se jmenuje Mexiko nebo jakkoli[7]), mám sloužit s vynaložením všech obětí, i oběti života? Jeho mám poslouchat? Kdo mne k tomu může ve svědomí zavázat? Anebo postavím-li pomocí jisté teorie Stvořiteli „stolici za dveře" (Vogt), t. j. prohlásím-li ho za zbytečného a člověka „jmenuji" prvním druhem třídy ssavců, kdo neb co by mne mohlo omezovat, abych vražděním a loupením se nezúčastnil „boje o život," jenž podle nich v říši živočichů všeobecně vládne?

Věřící Albán Stolz píše r. 1841 do svého deníku: „Bože, zbuduj ze mne vysoký svatý dóm ve světě duší, dóm, jehož zvony by daleko zněly, jehož kříž by bylo zdaleka zřít, k němuž by se shromažďovaly zástupy křesťanů z blízka i z dáli . . ." To jest opravdu vznešené pojetí života, vznešený cíl, velkého ducha vpravdě důstojný. Vědomí, že Bůh má právo a nárok na celé mé srdce, schopnosti, síly — nárok, o nějž se nemůže dělit s nějakým tvorem, stojícím hluboko pod ním. Boží slávu hledat, „Boží práci" konat — a kromě Boha nedopustit nikomu v mém srdci kralovat. Sloužit Bohu z vědomí povinnosti (kap. 7.), z lásky (o tom později), ne z bázně před trestem! Velké duše světců zdůrazňují toto vznešené smýšlení nejednou. Viz o tom více v díle III.

„Řekne-li špatná ženská svému milovníku v zimě: ‚V lehkém šatě se mi více líbíš,' raději mrzne, než by se jí nelíbil. Když toto zmůže láska nečistá, co teprve by měla dokázat v nás čistá láska k Bohu? Proto duše, jež Boha vpravdě miluje, nedopustila by se hříchu ani tehdy, kdyby jí Bůh řekl: ‚Já tě pro tento hřích sice nezavrhnu,

---

[7]) Rozumí se, že pražská kulturní rada ve službách Hitlerových tuto větu škrtla. Ovšem, mutato nomine de te fabula narratur!

ale nelíbíš se mi...' Tato věc má u duše milující větší moc a vliv, než sama bázeň před peklem." (Aug. s. 161; viz III. díl, kap. VII. B.)

Co velkého jest na tom, bojí-li se kdo trestu? Kdo by se ho nebál? Bojíš se zákona toho, jehož oklamat nemůžeš: neboť kdybys ho oklamat mohl, co bys asi netropil? Žádostivost nevypuzuje láska, nýbrž úsní bázeň. (S. 169.)

Kdo koná dobré jen proto, že se bojí trestu, nemá pravé lásky Boží, nepatří mezi (jeho) dítky. Ale kéž by alespoň trestu se bál! Strach jest otrok, láska jest svobodná. Aby se ďábel nezmocnil tvého srdce, nechť jde napřed otrok a vyhradí (zabezpečí) místo královně, jež přijde za ním. Jednej tak alespoň ze strachu před trestem, nejsi-li ještě s to konat dobré z lásky ke ctnosti. Přijde paní, a otrok odejde, protože dokonalá láska vyhání bázeň. (S. 156; zároveň odpověď Nietzschovi a jiným, že křesťan koná dobro jen „když je za to zaplacen" nebo ze strachu před bičem.)

Co se konečně týče ovoce této nauky, táži se: činí lidstvo a národy nešťastnými víra nebo nevěra? Koho učinilo jediné přikázání desatera nešťastným? Revoluce, vražedné války, rozvrat rodin a společnosti — najdeme tyto zjevy tam, kde vládne Bůh a živá víra v něho, či tam, kde jest vykázán ze společnosti? Viz o tom III. díl, kap. XII. a XXIV. („Společnost bez Boha" — tam doklady.) Jde-li o ochranu majetku, svobody, života, dobrého jména, společenského řádu, kde jsou na tom lépe, tam, kde jest nevěra s bodáky anebo víra bez bodáků?

Netřeba mnoho slov. Dostačí ukázat legie světců: „To jest ovoce mé nauky." I zde po ovoci poznáte strom. Dokladem mohou být i černé listy církevních dějin. „Tam to přivedli moji synové, když se od mé nauky odchýlili..." zvrhlí vyznavači svatého učení Kristova. Julián odpadlík se vrátil k pohanským bájím a pohanským filosofům, jednu věc však chtěl vzít z křesťanství s sebou: charitu... Květ ulomený od kořene chtěl přesadit do bezživotné pouště a oddával se bláhové naději, že tam vzejde a vydá nemenší plody než na stromě víry Kristovy! Protestantismus zuřil dlouhá staletí proti klášterům, bořil jejich zdi a pobíjel nebo vyháněl jejich obyvatele. Konečně po třistaletém boji chtěl zavést ve vlastním domě cosi podobného, co v katolické církvi nenáviděl a čemu nemohl odepřít úcty: Milosrdné sestry. Pokusil se o to... jeho dílo bylo mrtvě narozené dítě,

neschopné života (viz Eversovy spisy!), **protože neoživované Duchem svatým, Duchem, jenž jest princip všeho nadpřirozeného života v církvi. Nevěra chce ukázat světu, že i v jejím táboře najde lidumilnost pohostinnou střechu, a musí k tomu vynaložit materielní prostředky: může koupit službu lidských rukou — ať pro sebe nebo pro jiné — ale nikdy ne lásku lidských srdcí, jež by se zdarma věnovala trpícím a ubohým.** (Lacordaire.)

Ostatní ctnosti? Zbytečno je probírat. Nevěra si toho jest ostatně dobře vědoma, co jí schází, a aby zakryla svou chudobu, raději nejkrásnější ctnosti prohlašuje za slabost nebo poblouzení.

Slyšeli jsme již řeč jejich koryfeů. Ano, nelze-li jinak, prohlásí se i blíženská láska a lidumilnost za nerozum a za hřích proti přírodě. (Nietzsche.) **Ale bláto blátem neočistíš** (Řeh. Vel.), **oheň ohněm neuhasíš** (Eřr.), **krásu ctnosti a její nedostatek ve vlastním táboře, jakož i ohavnost hříchu frázemi nezastřeš. Neřest neřestí neuzdravíš.** (Bonav.) **Je-li přece zapotřebí** (z ohledu na veřejný řád) **přimět ke konání dobra, musí na pomoc zákony. Vynutit to, co v našem táboře se koná svobodně a z lásky. Ale nadarmo toho zákon zkrocuje, nad nímž nepravost panuje.** (Aug.)

V minulé úvaze se honosili jistí lidé, že zjednali člověku pravou velikost. Historie nazývá různé lidi velikými. Duševně veliký jest beze sporu ten, který předbíhá svým duchem svůj věk, vidí dál do budoucnosti, kam nedosáhne zrak jeho krátkozrakých vrstevníků. Zákonodárce jako Lykurg, jenž předvídal potřeby svého národa i okolnosti, do kterých by se mohl dostat, a svými zákony zajistil Spartě nadvládu nad Peloponnésem na půl tisíce let..., vládce jako Rostislav, který viděl, že jen přijetí křesťanství může zajistit jeho národu trvání a kulturu..., politik jako Otto I., který podřízením pražského biskupství metropoli mohučské zajistil svým nástupcům závislost Čech na Německu..., papežové jako Pius X., jehož některé konstituce (na př. Ne temere) **jsou dokladem, jak daleko viděl... O takových mužích můžeme říci, že jsou velicí[8]).**

---

[8]) Pozemská velikost... František Borgiáš stojí šest týdnů po smrti královny Isabelly nad její mrtvolou, hledí na zohavenou tvář dámy, jež platila za nejsličnější z celé Evropy...

A právě tito bývali často, ba skoro obyčejně od svých vrstevníků nepochopeni. Předbíhají je, a ti nejsou s to, aby sledovali jejich orlí vzlet, aby chápali myšlenky, slova, jednání — oni, kteří jen po zemi se plazí. Proto mužové vpravdě velicí klidívají posměch a pohrdání. Teprve budoucí věky je pochopí.

„Poslíčku říše Mlékové,
po jakém po zákonu
kupí se světů milion
světelných do záhonů?“
„Ach, snad už zhasly světy ty,
snad už je po nich veta,
od mého vzletu vrší se
tisíce věků léta.“
Jako ta lidská myšlenka:
po věcích teprv hřímá —
po věcích lidstvem zachvěje —
myslitel dávno dřímá.

(Kosmické písně; básník oslovuje světelný paprsek, letící k nám celá tisíciletí.)

Věřící křesťan? Ten předbíhá své vrstevníky o celou věčnost. Myslí při všem na věčnost, pracuje pro věčnost, koná vše z ohledu na věčnost; proto jest na posměch lidem, kteří vidí jen několik kroků před sebe a kolem sebe, kteří nevidí dál a nevidí víc, než ten svět, na němž se pohybují, pro nějž pracují, jehož užívají. Lidé, kteří vidí jen k hrobu, zatím co křesťan vidí a hledí za hrob, do věčnosti, do budoucího věku. Nehledí, co nás cestou potkává, nýbrž co nás na konci čeká. (Efrém.) **To jest náš cíl a naše pravá velikost: budoucí věk. „Kteří budou za hodny uznáni budoucího věku...“ A toho dosáhne jedině ten, jenž pro svůj cíl pracuje a prací si ho vydobude.**

„Ó vy slunce země, jak vypadá váš západ!“ Denně možno jeho slova opakovat. Lidé, s nimiž se za živa tropila modloslužba, a za rok po smrti?... Jejich obrazy, jimiž nahrazeny kříže, se po krátké době stěhují, a Bůh se svým trůnem jest zase uveden na své čestné místo — — po smutné zkušenosti, že Bůh jest přece jen ještě činitel, s nímž se musí počítat — v životě jednotlivců i v osudech národů. Díky Bohu, že jednotlivci i národové najdou cestu k němu aspoň zkrušeni metlou, když ji opustili zahrnuti blahobytem.

Jak má ta práce vypadat a v čem záleží? V plnění vůle Boží. V tom, jedině v tom jest pravá velikost člověka. Sám ze sebe nepatrný, stává se velikým v královských službách, ve službě svého Boha a Tvůrce.

Co platno člověku, kdyby celý svět získal, a sám sebe ztratil? (Lk 9. 25: detrimentum sui faciat, sám sebe zmrhal.) **Křesťanství jest náboženství vyššího života** (Jenseitsreligion), **nikoli náboženství země — proto se jeho význam neomezuje a nevyčerpává časností, t. j. pozemskými zájmy a cíli. Být křesťanem, t. j. Kristův — to naše povolání na zemi a naše cesta k pravé nepomíjející trvalé velikosti.**

* * *

Čtení: Žalm 8. 18. 22. 23. 26. 36. 41. 83.; Is 55. 60. Následování Krista III. 9. Bohumila I. 10.

ČTENÍ KE KAPITOLE 4.

Neříkej: „Před Bohem jsem skryt; kdo si na mne tam nahoře vzpomene? Ve velkém množství se ztrácím; co jsem já v tak nesmírném tvorstvu?" Ejhle, nebe a nebesa nebes, moře a veškerá země a vše, co jest v nich, chvěje se před tváří jeho; spolu i hory a pahorky a základy země hrůzou se třesou, když Bůh pohlédne na ně. Skutky spravedlnosti jeho kdo vypoví? Člověk zpozdilého srdce soudí (o nich) zbloudile, nerozumný a bloud smýšlí (o nich) pošetile.

Slyš mne, synu, a nauč se (pravé) vědomosti, a slova má srdcem pozoruj. Povím ti promyšleně, jaké síly vložil Bůh od počátku v díla svá, podle pravdy poučím tě o něm. Odvěkým úradkem Božím vznikla díla jeho, a od stvoření jich rozlišil části jejich. Ladně spořádal svá díla, a sféru působnosti podle rodu jejich jim vymezil. Druh druha netísní, nikdy se nevzpírají pokynu jeho. Poté pohlédl Bůh na zemi a naplnil ji svými dobry. Živoucími tvory pokryl veškeren povrch její, a do ní se opět navracejí. Člověka stvořil Bůh ze země, a zase ho v ni obrací. Odpočítané dny a lhůtu dal jemu, a odevzdal mu moc nade vším, co na zemi se hýbe. Podle sebe samého oblekl ho mocí, a k obrazu svému jej učinil. Vložil bázeň před ním do všeho živočišstva, aby panoval nad zvěří i ptactvem. Svobodnou vůli, jazyk, oči a uši mu dal, i srdce k přemýšlení, a uměním rozumu jej naplnil, dobré i zlé mu ukázal. Položil oko své do srdce jeho (t. j. obdařil jej rozumem) a zjevil mu velikost činů svých, aby chválil svaté jméno jeho a velebil velikost skutků jeho. Nadto dal lidem poznání a zákon života ve vlastnictví. Smlouvu věčnou uzavřel s nimi, o přikázáních svých je poučil. Velikou vznešenost jeho vidělo oko jejich, a velebný hlas uši jejich slyšely. Přikázal jim: „Bedlivě se varujte všeho bezpráví," a sdělil všem povinnosti, jež má každý vůči bližnímu. Cesty jejich jsou před ním vždycky, nejsou skryté před očima jeho. Všecky skutky jejich jsou jako slunce před tváří Boží, a oči jeho bez přestání patří na cesty jejich. Nejsou ho tajny zločiny jejich, všechny nepravosti jejich jsou jemu zjevny.

Ten, který na věky žije, stvořil všechno vesměs, Bůh jediný zůstává králem nepřemoženým na věky. Kdo jest schopen vypravovat skutky jeho? Aneb kdo vystihne veliká díla jeho? Moc velikosti jeho kdo vypoví, a milosrdenství jeho kdo vypraví? Nelze nic ubrat ani přidat, aniž lze zbadat podivuhodná díla Boží. Když jest člověk u konce, tu teprv začíná, a když

přestane, jest na rozpacích. Co jest člověk? A jaký (pro Boha) užitek z něho? Co dobrého a co zlého zmůže? Počet dnů lidských, dlouho-li žije, jest sto let — za krůpěj z moře nutno je cenit a jako zrnko písku, tak nicotné jsou ty (krátké) roky vůči dnu věčnosti. (Sir kap. 16, 17, 18.)

Nebo se zjeví sláva Hospodinova, a uzří ho všeliké tělo spolu, neboť ústa Hospodinova promluvila. Slyš, volá hlas: „Zvěstuj!" I řekl jsem: „Co mám zvěstovat?" „To, že všeliké tělo jest tráva, všeliký půvab jako polní květ. Usychá tráva, vadne květ, jakmile vítr Hospodinův zavane na ně. Vpravdě jsou lidé jako tráva. Usychá tráva, vadne květ, ale slovo Hospodinovo trvá na věky." Kdo změřil hrstí svou vody, a nebesa pídí kdo rozměřil? Kdo pojal do míry prach země, kdo zvážil na váze hory a pahrbky na závaží? Kdo vystihl ducha Hospodinova, aneb kdo byl rádcem jeho a poučil ho? S kým se radil, aby se od něho poučil a naučil stezce soudu, aby byl od něho vyučen umění, a cestu moudrosti aby si dal od něho ukázat? Aj, národové jsou před tváří (jeho) jako krůpěj na okovu a jako hrášek na vážkách, ostrovy jsou jako nepatrný hrášek. Ani Liban by nestačil k zanícení ohně, a všechna zvěř jeho by nepostačila k zápalné oběti. Všichni národové jsou před ním, jako by nebyli, nic nejsou a za nicotnost platí u něho . . . Trůní nad okrskem země, jejížto obyvatelé jsou jako kobylky; rozprostřel jako záclonu nebesa, jako stan k přebývání je rozpjal. Onť mate záměry knížat, vládce zemské uvádí v niveč. Sotva jsou štípeni, sotvaže zapustí kořeny do země kmen jejich, zavane na ně dech jeho, a usychají; vichr jak plevu je odnáší. Komu tedy chcete připodobnit mne, praví Nejsvětější? Pozdvihněte k nebi očí svých a vizte, kdo je stvořil. Kdo vyvodí a spočítal voje hvězd, a jménem všechny je volá? Pro množství síly a veliké moci jeho ani jedna z nich nehyne. Proč tedy pravíš, Jakube, a proč říkáš, Izraeli: „Skrytáť jest cesta má před Hospodinem, a právo mé před Boha mého nepřichází?" Zdaliž nevíš a zda jsi neslýchal, že Bůh věčný jest Hospodin, Tvůrce končin země? Neustává ani neumdlévá, nevystihlá jest moudrost jeho. On dává znavenému sílu, a slabému moc v hojnosti udílí. Klesá a umdlévá zdatnost jinochů, a mladiství (plní síly) se hroutí. Ale ti, kteří doufají v Hospodina, čerpají novou sílu, vznášejí se na perutích jak orlice, běží a nezemdlí, jdou a neustávají. (Is 40.)

Takto praví Hospodin, král Izraelův a vykupitel jeho, Hospodin zástupů: „Já jsem první a poslední, kromě mne není žádného Boha. Kdo se mi vyrovná? Ať jen předstoupí!

Ať zvěstuje a poví mi (vše), co se stalo od doby, kdy jsem za pradávna člověka stvořil! A budoucí, co ještě přijde, ať nám oznámí!" Kovář se chopí železa, pomocí ohně a kladiva vyrobí modlu. Pracuje o ní vší silou až do zemdlení... Tesař roztáhne šňůru, poznamenává ji hrudkou, spravuje ji uhelnicemi a kružidlem ji rozměřuje, až jí dodá tvářnosti muže... Jiný porazí cedr anebo vezme cypřiš a dub, který si vypěstil mezi stromovím lesa, nebo sosnu, kterou štípil a která vlahou deště zmohutněla, jež lidem za palivo bývá. I on z ní vezme, aby se zahřál, zatopí jí, aby si napekl chleba. Ze zbytku pak udělá sobě boha a klaní se jemu; udělá ze dřeva rytinu a pokleká před ní. Částí si zatopí, částí si upeče maso, uvaří pokrm a nasytí se. Z ostatků dřeva pak si udělá boha, modlu, před níž pokleká a které se klaní, modlí se k ní řka: „Vysvoboď mne, neboť bůh můj silný jsi ty." Nemají rozumu ani úsudku; zaslepeny jsou oči jejich, aby neviděli, a mysl, aby nepochopili. Žádný neuvažuje, žádný nepováží ani nenahlédne, aby si řekl: „Díl z něho spálil jsem ohněm, při uhlí jeho napekl jsem chleba, pekl jsem maso a jedl jsem, a z ostatků si udělám modlu? A před špalkem dřevěným budu klekati?" (Is 44)

Já jsem Hospodin, a není jiného; kromě mne není Boha. Přepásal jsem tě, ačkoli mne neznáš, aby poznali od východu slunce až do západu, že není Boha kromě mne. Jáť jsem Hospodin, a není jiného, já, kterýž tvořím světlo a dělám tmu, působím pokoj a sesílám zlé, já Hospodin činím to všecko. Běda tomu, kdož odpírá Stvořiteli svému, jsa střep jako jiné střepy hliněné. Zdaliž dí hlína hrnčíři svému: „Co děláš? Dílo tvé ničemné jest." Já jsem učinil zemi a člověka na ní jsem stvořil. Já jsem, jehož ruce roztáhly nebesa, a všemu vojsku (hvězd) jejich rozkazuji. (Is 45)

Spořádal jsi vše podle míry, počtu a váhy. Neboť uplatnit velikou svou moc je ti vždy možno, a síle ramene tvého kdo odolá? Neboť jak prášek na váze jest celý vesmír před tebou, jako krůpěj rosy, jež před svítáním na zemi padá. A přece slitováváš se nade všemi, poněvadž všechno můžeš... Neboť ty miluješ vše, co jest, a nemáš v nenávisti nic z toho, co jsi učinil. Zajisté, kdybys byl něco nenáviděl, nebyl bys to stvořil; jak by mohlo co obstát, kdybys ty nechtěl? Avšak ty šetříš všech věcí, protože všecko jest tvoje, Hospodine, milovníče všeho živoucího: neboť nesmrtelný duch tvůj jesti ve všem. Protož pln laskavosti tresceš bloudící a varuješ je, připomínaje jim, čím hřešili, aby zanechajíce zloby své, uvěřili v tebe, Hospodine. (Md 11 a 12)

Hledejte Pána, dokud se nalézti dá! Vzývejte ho, dokud blízko jest! Neníť myšlení moje (jako) myšlení vaše, a cesty vaše nejsou cesty mé, praví Hospodin. Nikoli — jak vysoko jest nebe nad zemí, tak vysoko jsou cesty moje nad cestami vašimi, a myšlení moje nad myšlením vaším. Neboť jako déšť a sníh sestupuje s nebe na zemi a již se nevrací, nýbrž napájí zemi a zúrodňuje a schopnou ji činí, aby vydala símě... tak jest slovo mé, jež vychází z úst mých: nevrátí se ke mně bez účinku, nýbrž dokoná vše, co jsem chtěl, a vyplní, k čemu jsem je poslal. (Is 55)

5. NOVERIM ME!

Neznati Boha nebo neznati sebe:
obojí dostačí k zavržení. (Bern.)

A) Co je člověk? (Ž. 8.)

Noverim me, noverim te — Pane, dej, ať poznám sebe, ať poznám tebe. Tato slova, připisovaná sv. Augustinu (prý jeho oblíbená modlitba), **jsou základ veškerého mravního života. Poznat sebe, poznat Boha, to znamená poznat i náš vzájemný poměr; mé povinnosti vůči Bohu, jeho práva vůči mně. Podle toho poznání pak v praxi upravit život — to úplně dostačí k tomu, abych se stal světcem. „Jako z poznání sebe se ve mně rodí bázeň Boží, kteráž jest začátkem moudrosti, tak naopak z neznalosti sebe pochází pýcha, a ta jest začátek všeho hříchu. Z neznalosti Boha pak přichází dovršení všeho zla."** (Bern.)

Noverim me — první otázka: „Kdo jsem já? Co jest člověk?" Že poznání sebe samého jest první podmínka dokonalého života, nahlédl už Sokrates, a 150 let předtím Chilon. („Poznej sám sebe!") **Epiktet** (zemřel kol r. 90 po Kr.) **hlásal, že poznat vlastní slabost a nicotnost jest začátek filosofie. „Mnozí mnoho znají a sebe neznají"** [1]) (Supp. Bern.; Petr Dam.) **„Tak umírá všechněm znám, a při tom neznal sebe sám."** (Bauquelin d. Y.) **Augustin ve svých Vyznáních si stěžuje, že mnoho bádal a studoval, a do svého nitra se nepodíval. Sebe zapomínal a zanedbával, a přece důležitější jest zkoumat sebe než studovat nebe i zemi. „Lidé se chodí obdivovat vrcholům hor**

---

[1]) Důvod, proč se neznají, či lépe, proč správně poznat sami sebe nemohou nebo nechtějí, udává sv. Bonaventura: „Z pravé moudrosti jest vyloučen člověk ctižádostivý, protože se chce zdát být více než ve skutečnosti jest . . . nečistý, protože jest správného poznání a moudrosti vůbec neschopen . . ., bezbožný, protože duši pravé nebeské moudrosti neotevře . . ., prostý blíženské lásky, protože kořen moudrosti jest spravedlnost." (In Epiph. 1.) „V tom záleželo všechno blaho člověka, aby pastviny (pokrm pro duši, po pravdě hladovějící) nalezl ve svém Tvůrci; ale duše vyšla ven, k jiným dobrům, a smlouvu učinila s rozkošemi světa" (Amatorium), a proto pravdu a pravé poznání nalézti nemohl.

příboji moře, vodopádům, širému oceánu, drahám hvězd, a opouštějí sami sebe — a nediví se tomu!... Stal jsem se sám sobě zemí nesnáze a přehojného potu..." Neznáš-li sám sebe, pak neznáš zhola nic. (Kard. Hugo.) Nejvlastnějším studiem lidstva jest člověk. (Goethe.) Měl by být! Nikoli předmětem studia na pitevním stolu, nýbrž tak, jak praví Augustin. Přec však dáváme Goethovi za pravdu, chtěl-li říci: „Nejvlastnějším studiem myslícího lidstva..." Jen je-li tato myslící třída lidstva po tolika staletích s tímto svým studiem již hotova! Aby se nepodobala věčnému studentovi! Schopenhauer se prochází v drážďanské botanické zahradě a ponořen v hloubání, hází rukama a gestikuluje; dozorci bylo jednání neznámého nápadné, přistoupí k němu... „Kdopak jste?" „Příteli, kdybyste vy mi mohl říci, kdo jsem, byl bych vám zavázán velkými díky..."[2])

Co je člověk... Jak důležitá jest odpověď na tuto otázku! Jak mnoho závisí na jejím správném zodpovědění! Odpověď tato dá celému našemu životu určitý, přesně vymezený směr, našemu charakteru a všemu jednání určitý ráz. Podle ní si zařídí člověk cestu, kterou se jeho život ubírá. Proto tolik záleží na správném zodpovědění této otázky. Ze správné odpovědi vyvodím se železnou důsledností, co jest můj životní cíl i určení, k čemu na světě jsem, a to jest nejdůležitější problém a největší záležitost, která má každému na srdci ležet. Nesprávná odpověď zavede člověka na scestí, jeho rozum do labyrintu bludů a jeho vůli do křoviska hříchů, odkudž se nevyplete. Platí o jednotlivci, platí i o celé společnosti. Nesprávnou odpověď lze poznat okamžitě na zhoubných účincích.

„Co je člověk?" lámou si hlavu věřící i nevěřící filosofové křesťanských dob. „Nevlastní bratr dravců,

---

[2]) Doufám, že slavný autor Parergů věděl, kdo je, ale nevěděl, co je; od věčné Pravdy odpověď na svou otázku přijmout nechtěl, a sám se za ní nadarmo pachtil. Očitý svědek mi vypravoval, že ve francouzském velkoměstě měl odborník, universitní profesor, ve velkém sále, inteligencí přeplněném, přednášku o vývoji živočišných druhů. Hotov — ještě otázka: „Odkud se vzal na zemi člověk?" Odmlčel se, hrobové ticho... „Je ne sais pas — nevím," úklona, konec.

syn země, sídlo smutku, shluk čtyř živlů, vasal červů," dí Lipsius. Zoologové bez víry dají odpověď „snadno a rychle". Jejich jménem nás poučuje Brehm v úvodě ke knize o ssavcích: „První kmen, obratlovci, první třída ssavci, první řád, jediný rod, jediný druh: Homo sapiens. Člověk není nic víc a nic míň než zvíře s teplou krví, kojící svá mláďata." A odpověď na záhadu, která celá staletí zaměstnávala mysli badatelů, jest hotova. Vykuchají lidskou mrtvolu, vykuchají zabitého králíka, položí obé podle sebe a řeknou: „Ejhle..." Jednoocí lidé, kteří nedovedou vidět leč jen hmotu a jsou neschopni pozvednout hlavu i zrak ke hvězdám nebo zahledět se do vlastního nitra. Vyznají se ve vykucháváni lidského těla, dovedou je analysovat do nejmenších podrobností, pojmenují každou kost a kůstku i každý sval, každou cévu a každý nerv, každou blánu i každou šťávu, dovedou ti povědět více méně přesně i její chemické složení, a to je vše.

Slyšme některé odpovědi. Materialismus praví: „Člověk jest pouhá náhoda (Solon ke Kroesovi)..., nic víc než shluk atomů, kus hmoty, která se hýbá několik let na této planetě"..., v nejlepším případě vyvinuté zvíře..., „plavá bestie, nádherný živočich pravěku" (die blonde Bestie, das prachtvolle Tier der Urzeit; Nietzsche, „filosof darwinismu"). Kdyby byl četl prastarý náhrobní nápis na hřbitově v Doberanu u Rostocku v Mecklenburce, byl by poznal, že už několik staletí před ním měla tato „filosofie" své vyznavače.[2])

Jaký vliv má tato odpověď na veškerý společenský život! Jen otevřít oči! Není-li člověk více než zvíře, pak ať žije, jak jest zvířátku přiměřeno. Jest jedině pro tento svět, proto ať světa užívá. Z toho honba za smyslnými požitky, ukájení nejnižších choutek... To jest důsledné a logické a to byla již logika bezbožců Starého Zákona. (Md 2, Kaz 2.) „Můj žaludek nemá smyslu pro nesmrtelnost." (Heine.) Prázdným by nám život připadal, kdyby den co den neskýtal dívky, humor, dobrý žaludek... (Nöthig; a co ti, kdo na to nemají? Viz výrok Heinův str. 18!)

---

[2]) „Hier ruhet Gottlieb Merkel, in sin (seiner) Jugend was hei'n (war er ein) Ferkel, in sin Oeller (Alter) was hei'n Swin (Schwein), min Gott, wat mag hei nu wol sin (was mag er nun wohl sein)?"

Dívky a sklenička vína vyhojí veškeren žal; mrtev už za živa byl, kdo nepil a nemiloval. (Goethe; proč tedy nesáhl k této medicině, když mu bylo jako zvířátku při vivisekci a jako otrávené krvse? Viz str. 55.) **Zbytek života jest lhostejný; nechme ho běžet, kam chce!**[3]) **Cynicky zní výrok v operetě Cikánský baron** (Jan Strauss ml.): **„Mein idealer Lebenszweck ist Borstenvieh, ist Schweinespeck." Cynický, ale upřímný — nač si hrát pokrytecky na schovávanou? Ale... Pamatuj na konec! Kam tato filosofie vede? Lidstvo nezbytně shnije v bahnisku neřesti. Nelze pozvednout k nebi hlavu sehnutou jhem satana** (Bern.) **nebo tělesnosti. „Co jest člověk, je-li jeho statek nejvyšší jen spát a jíst? Jest hovado, nic víc; jenž vyzbrojil nás darem myšlení, ten nevlil božský rozum v nás, by ladem ležel v nás a plesnivěl."** (Shak.)

Ale důslednost logiky rozpřádá uvedené zásady dál. Člověk prý plavá bestie... Darwinova zásada o výběru (selekci), **aplikovaná na člověka, vede důsledně k tomu, že zákony a normy platné pro chov dobytka jsou uplatňovány a prováděny i v lidské společnosti. Vypěstit čistokrevné plemeno! Nač dělat rozdíly! V nejvyšší species ssavců Homo sapiens stejně jako v jiných druzích, ať se jmenují Bos domesticus nebo Canis familiaris! Přistoupí-li k tomu ještě Darwinův boj o život, pak jest vědecky podepřeno a zdůvodněno jakož i právně proklamováno právo silnějšího — věc, která byla známa již bezbožcům knihy Moudrosti** (2. 11.): **„Slabí jedinci nechať zahynou..., ať je silnější zadáví..., co slabé, není k ničemu..."**[4])

---

[3]) Týž. — Mluv o životním názoru jistých „velikánů" jako jest právě tento! Pročteš jeho díla, řadíš výpisky, a máš před sebou nejpestřejší směsici výroků sobě odporujících. (Str. 46.) Samozřejmě nemám na zřeteli výroky, které klade do úst postavám svých dramat, aniž s nimi souhlasí, nýbrž výroky jeho! Týž Goethe jinde na př. praví: „Nic pomíjejícího jako dosavad! Bychom se zvěčnili, k tomu jsme tu!" „Souhlasím s Lorenzo Medici, že jsou mrtvi pro život tento, kdož nemají naděje v život jiný." „Kdo si s životem zahrává, nakonec nedobře dopadá." Jeho poslední slova byla prý: „Víc světla! Víc světla!" Prý...

[4]) Satiricky o Darwinovi M. Reymond: „Doch in einem wicht'gen Stücke fand darin sich eine Lücke: ‚Darwins neue

Docela jinou odpověď než hrubý materialismus dává na naši otázku K a n t a jeho následovníci. „Člověk je svým suverénem, svým svrchovaným pánem, svým cílem.“ (Selbstzweck) **) Již Seneka mínil: „Filosofovi dostačí jeho vlastní velikost; jest nepřemožitelný, podoben vysokým horám; čím více se jim blížíš, tím více ti před očima rostou; nade vše lidské jest povznesen.“ Co demokratičtější Kant učinil právem všech, omezuje Seneka na elitu lidstva a činí výsadou „vybraných“... Tedy zastřená nauka o nadčlověku!**

Jaké důsledky z toho vyvodí praxe v životě, důslednější mnohdy než filosof u stolu? Jeho nechá na půl cestě a sama domyslí... Jsem-li já svůj suverén, nemá mi nikdo co poroučet, nemá práva omezovat mou svobodu ani fysickou ani mravní; jsem tedy svým vlastním zákonodárcem a mohu si dělat, co chci. „Já jsem absolutní; povinnosti k jinému neexistují, a tudíž ani morálka. My lidé máme druh k druhu pouze vztahy upotřebitelnosti. Vše musí sloužit mým zájmům, a co k tomu dopomáhá, jest mým právem.“ (Mäx Stirner, rodným jménem Kašpar Schmidt.) **Nevím však, jak bys mluvil, kdyby t e b e chtěl nějaký Napoleon užít jako Kanonenfutter; podle tvé filosofie má k tomu právo![6]) Jinými slovy ji lze vyjádřit takto: „Já jsem střediskem svých snah, mám právo zapřáhnout kdekoho do svého jha a obojku, mám právo vyssát a vykořistit do krajnosti kdekoho; čím lépe to dovedu, tím větší jsem duch; účel mi posvěcuje prostředky.“ Filosofie zločinců, nejsurovějších egoistů,**

Theorie passt auch auf den Menschen sie?‘ Schlau wie wenig Philosophen liess er diese Frage offen, und das liebe Publikum selber streiten drum herum! Nun entstand ein Disputieren, Deuten, Raten, Kommentieren, Feder- und Kathederkrieg, aber Charles Darwin — schwieg. Darwins Lehre zu ergänzen, zog nun Tom (Tomáš Huxley) die Konsequenzen, welche Charles mit Bedacht nicht vor's Publikum gebracht. Dieses gute Beispiel lockte ... atd. (Das neue Laienbrevier des Häckelismus, v Bernu.)

[5]) Ale týž Kant jinde: „Čím lidé civilisovanější, tím větší herci.“

[6]) Spisy tohoto gymnasijního a potom soukromého učitele se dočkaly několika vydání a jsou dokladem bezmyšlenkovitosti čtoucích mas, ať jde o nádeníka nebo o universitního

bezohledných a bezcitných vykořisťovatelů, ať jde o vykořistění dělnických mas nebo nezkušené dívky nebo ubohého domkáře, kterého nouze přivedla k prahu lichváře. Krádež, loupež, podvody, padělání podpisů, úpadky, pomluva, vražda, to vše jest mým právem, podporuje-li to mé zájmy.

Egoismus Nietzscheova nadčlověka jest tedy docela oprávněn, stejně jako egoismus revolucionářského spiklence, a konec jest anarchie, kde se všichni vyvraždí. Nelze pochybovat, že filosof nadčlověčenstva[7]) soudil rozumněji než fantasta budoucího socialistického ráje (str. 48), jest zato tím odpornější. Správně nahlédl, že není možno, aby všichni bez rozdílu trůnili; pak mu ale nezbývalo, než posadit na prestol lidstva pouze několik vyvolených „aristokratů ducha" či „geniů"; ostatní lidé? „Profanum vulgus, stádo určené k podezdívce, na které budeme my budovat palác své velikosti." Nevysvětleno ovšem, od koho jsou tito „Herdenmenschen" určeni, aby byli podnožím oněm několika „Herrenmenschen". Osudem? Kdo neb co jest tento váš „osud"? Jalová fráze, prázdné slovo! Že takový nadčlověk čili „aristokrat ducha" nebo „genius" může být po mravní stránce bídák, netřeba snad podotýkat; je to však docela v souhlase s Nietzscheovým systémem; vždyť podle něho jsou právě tito povzneseni „nad dobro i zlo", t. j. netřeba jim dbát, je-li dobré či zlé, co konají. Jaký div, že mu jsou či musí být sympatickými jisté postavy z dějin, které jsou šlechetným srdcím odporné. Napoleon, Fridrich II. Stejně pochopitelné, že k jeho nejnadšenějším vyznavačům se hlásí taktéž charakterové, vzbuzující u lidí vpravdě velkodušných odpor a hnus.

Že i toto „řešení" naší otázky vede k vládě náruživostí, stejně jako jeho pravý opak (materialismus, str. 49), jest samozřejmo. Vždyť nikdo nemá práva mi zakazovat

---

profesora. Čtou, schvalují, kývají hlavou, načež láteří na středověké papeže, že prý si osobovali („usurpovali") a prosazovali neomezená práva (jednali tedy pouze podle vaší filosofie!) a velebí novověkou osvícenskou humanitu ... všecko jedním dechem!

[7]) Věděl Nietzsche, že termín „nadčlověk" má velmi úctyhodné stáří? Hesiod, Homér, Seneka, Lucián mají rčení „supra hominem esse"; z nových Goethe a Grabbe.

nebo bránit, když se mi chce jím hovět. „Já svým cílem, já suverén...“ a tu se objeví člověk, jenž k dosažení svých cílů mne může upotřebit jako „jednotky“, jedné z mnohých, „sebere a sečte lid jako berany, statisíce pěších, i desetitisíce jezdců“ (1 Kr 15. 4), a papírová filosofie o nezávislosti člověka se ukáže prázdnou ilusí. Kant smýšlel o člověku příliš „vysoko“, „vyprostil“ ho ze závislosti na Tvůrci, a konec byl týž jako v materialismu: snížení člověka. Přestane-li být Bůh cílem člověka, pak se stane jeho cílem tento nízký hmotný svět, nebo on sám cílem svým — v obojím případě věc nedostatečná, v prvním věc nehodná jeho lásky, toužení a snahy, v druhém věc nemožná.[8]) A že kontrasty si někdy podávají pravice (extrema se tangunt), je dokladem Nietzsche sám. Jednou mluví o nadčlověku, jindy je mu člověk plavou bestií.

Což ve velkém? První názor a nauka, provedená v celé společnosti, vede k chovu dobytka; jednotlivý „kus“ při tom neznamená nic, ledaže se výtečně hodí „pro plemeno...“, o právech „jedinců“ nemůže být řeči. Druhý názor, či „filosofie“ aplikovaná na národy? Proč by si nemohl na světovém jevišti říci i celý národ to, co si smí říci několik vybraných v úzkém kruhu svého působení? Nevím, jakým právem by mohl vyznavač Nietzscheovy filosofie vytýkat starým Římanům, že se pokládali za Herrenmenschen, za Herrenvolk, určený a zrozený k tomu, aby vládl a ostatní všecky Herdenvölker učinil podnožím svých nohou! Barbaři, Sklavenvölker, zrození, aby Římu, této aristokracii mezi národy země, otročili a sloužili! A bylo-li by nutno, kdyby na př. tak vymáhala národní expanse nebo jiné politickohospodářské důvody, nesměl by takový „druhotřídní“ národ nic namítat, kdyby ho „nadčlověk mezi národy“ ostřím meče, jedem, robotárnami a pod. i nadobro vyhubil,

---

[8]) Řekneš o někom: „To jest otrok.“ Může být, ale možná, že jest duchem docela svobodný! „Jest otrok...“ Ale ukaž mi někoho, kdo není otrokem! Jeden otročí tělesné vášni, druhý lakotě, třetí ctižádosti, a všichni lidské bázni. (Seneka.) Nic snazšího, leč aby kdo klamal sám sebe, domnívaje se, že něčím jest, nejsa ničím. (Řeh. Naz.) Člověče, v největších věcech malichemý! (Týž.) Mezi dobrým a zlým se potácí život lidský. (Řeh. Nys.)

jako na př. Angličané Tasmance, Španělé Azteky, Peruány (Inky) a nesčetné menší indiánské kmeny, v čemž je následoval ještě „strýček Sam“ (USA) v minulém století. „Uvolni mi místo, já se tu chci posadit...“ „A kam mám jít?“ „Po tom mi nic není...“ Že tato filosofie stejně jako první jest hrobařem všeho práva, jest na bíledni.

Noverim me... Co je tedy člověk? Kde jest pravda? Jako u všech bludů, tak i zde... Ani vpravo ani vlevo, nýbrž uprostřed. Člověk není ani zvířetem ani svým suverénem a neomezeným zákonodárcem a pánem. Slovo Goethovo v Ifigenii lze poněkud obměnit a říci: „Příliš velký, než aby byl lidí otrokem, příliš malý, než aby se mohl zvát Nejvyššího soudruhem.“ Jedině správnou odpověď podává sv. víra, a rozum nezkalený předsudky musí uznat, že tato odpověď jest správná. Otevři Písmo sv. a čti na první stránce první verš první knihy Mojžíšovy: „Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi.“ Bůh stvořil vše, co na světě je, stvořil i člověka, stvořil také mne. Tu máme odpověď, a to jedině správnou odpověď na naši otázku. Člověk je tvor, dílo rukou Božích. „Co jest slyšeti od tebe o sobě, leč sebe poznat?“ (Aug.) A připojme hned k vůli úplnosti: „Člověk je stvořen z hlíny země k obrazu a podobenství Nejvyššího.“ U Miltona oslovuje Adam anděla: „Synu nebes.“ A anděl oslovuje jeho: „Synu nebes a země.“ Hluboká myšlenka! „Chceš-li člověku, co v něm jest Božím podobenstvím, odhalit, nesmíš mu ni to, co v něm pozemského, utajit.“ (Rückert; do slova: „zvířecího“.) Jsi z prachu stvořen! Nesmíš (nemůžeš!) býti ohněm! (Perský básník Sadi 1291.) Ale doplňme a rceme: „Jsi též z nebeského světla stvořen! Nesmíš být hlínou!“ Leč o tom později; nyní má pro nás význam první část naší věty, a proto teď věnujme zřetel jenom jí: „Člověk je tvor.“

S t v o ř e n í jest z á k l a d n í d o g m a svaté víry. Každé vyznání víry začíná touto pravdou („Věřím v Boha, Stvořitele nebe i země“), je to první pravda katechismu, první pravda, kterou matka vštěpuje dítku („Kdo tě stvořil?...“), je to i první pravda exerciční. Svatý Ignác začíná svou knížku slovy: „Člověk jest stvořen...“

Fakt stvoření jest z á k l a d v š e h o p o z n á n í B o h a, jak přirozeného, tak nadpřirozeného. Především přirozeného... Boha, jenž sám v sobě jest ne-

viditelný a smyslům nepřístupný, může rozum poznat jen z díla jeho rukou, tak jako nepřítomného poznávám z toho, co vytvořil: poutníka ze stop v písku, autora z knihy, ničitele ze zpustošeného kraje... Podle drápu lva, podle stínu sochu (poznávám a chválím, Řeh. Naz.). Viděl Boha v keři hořícím Mojžíš, ve víru bouřlivém Job, v oblaku Isaiáš, ve světle Pavel, v hlasu a hřmění všechen Izrael, v jeho dílech ty a každý člověk. Neviděl jsi umělce, ale vidíš ho v jeho uměleckém díle, chválíš ho a u jiných ho oslavuješ. Vidíš zabitého lva, a třebaže jsi neviděl toho, který jej přemohl, obdivuješ se mu přece pro jeho sílu. (Efrém.)

Z tvorů mohu poznat nejen existenci, nýbrž i dokonalosti jejich Tvůrce, a to jen proto a potud, poněvadž a pokud jest jejich příčinou a zároveň jejich pravzorem (causa efficiens et exemplaris). V uvedených příkladech poznávám nejen existenci oněch lidí, do jisté míry lze mi poznat i jejich vlastnosti, jakož i výši jejich dokonalosti... čím mistrnější báseň neb hudební skladba, socha neb stavba, čím krutější zpustošení, čím pošetilejší kousek politický nebo diplomatický... Kdo popírá stvoření, nezbytně a důsledně musí popřít i možnost přirozeného poznání Boha, protože není zhola ničeho, z čeho neb na čem bych Tvůrce poznal... není nic, čím by mi mohl svou existenci projevit, není známek, z nichž bych na něho mohl soudit. Žádná komunikace, žádné pojící pouto, nejinak než jako otázka o dějinách a kultuře indiánských kmenů, vyhynulých dávno před objevením Ameriky — kmenů, jež nepozůstavily po sobě žádné památky ani písemné ani stavitelské, žádný výtvor svých rukou, v němž by ztělesněná idea svědčila o výši úrovně jejich ducha! Pak byl v právu jedině agnosticismus, nikoli Kant a jeho „praktický" postulát!

Z faktu stvoření může rozum odvodit řadu poznatků: Bůh jest cíl všeho tvorstva i člověka, v jeho oslavě záleží blaženost svobodných tvorů, vše stvořené jest člověku prostředkem (má mu jím být a může jím být) k dosažení tohoto cíle. Pro praxi jest dogma stvoření pramenem všech ctností: pokory, lásky, poslušnosti, vděčnosti, úcty k sobě i bližnímu, správného užívání (nezneužívání) spolutvorů.

Fakt stvoření jest i základ všeho pravého přirozeného i nadpřirozeného náboženství a morálky.

Nesmím ovšem náboženství pojímat jako nějaký citový stav, jak se dnes namnoze děje. Jde-li o cit, ten může být vyvolán a živen prostředky přerozmanitými, mythologickými báchorkami a falešnými hypothesami. To jest protestantský subjektivismus. Pravé náboženství se musí opírat a vycházet z pravdy, a ta jest věcí poznání rozumového, nikoli citu. Náboženství mne poučuje, jaký jest můj poměr a vztah k Bohu. Mít náboženství znamená tento vztah poznat a podle něho v praxi svůj mravní (etický) život zařídit. Cíl každého náboženství jest spojení s Bohem, předpoklad náboženství jest závislost na Bohu. (Viz III. díl, kap. 23. 24.)

Uvidíme ihned, jak z dogmatu stvoření s důsledností a přesností skoro matematickou vyvodíme vše, co pravé náboženství učí a co nám v mravním ohledu ukládá. Krok za krokem, sylogismus za sylogismem, jako v matematickém důkazu rovnice za rovnicí, či spíše jedna ze druhé, jako v řetězu článek jedním držen a druhý drží, do obou vpleten a oba spojuje, vše pak tvoří celek, který se opírá o skobu držící první článek: tak náš řetěz vývodů, důkazů a důsledků. Suverénní práva Boha vůči mně, má závislost na něm, povinnost podrobenosti, poslušnosti a služebnosti, můj životní cíl (oslava Tvůrce a má blaženost ve věčném spojení s ním), úcta k sobě samému, především k svému tělu, respektování svatých práv mých spolutvorů — to vše plyne z této pravdy: jsem tvor, dílo rukou Božích.

Z toho pochopíme, proč nová filosofie brojí jak proti Bohu (t. j. proti křesťanskému pojmu osobního Boha) a veškerému nadpřirozenému řádu, tak proti dogmatu stvoření. Svému boji dají ovšem vědecký nátěr. Stvoření, jež hlásá bible, se pojmenuje „semitský názor světový, semitská teorie o původu světa, semitská mythologie.“ Nám Evropanům jest prý přiměřenější arijský názor světový (budhismus!) anebo ještě raději „moderní vědecký názor o původu světa“ — rozumí se, že bez Tvůrce.

Tím však padá každé náboženství. Hlásají-li přece do světa, že „mají také náboženství“, pak jest jejich tvrzení kontradikce (náboženství bez Boha jest contradictio in adjecto, nevěra a náboženství se vylučují jako kruh a čtverec..., contradictio in terminis) a znásilňování (překrucování) pojmů.

Názory odpůrců dogmatu stvoření lze rozdělit ve dvě nebo tři skupiny (odezíráme-li od dualismu s jeho dvěma principy, dvěma staviteli světa, dobrým, jenž stvořil ducha, a zlým, demiurgem, jenž stvořil hmotu — systém, jenž vymřel už dávno spolu s gnostickými a jinými sektami, a proto prakticky netřeba ho dbát):

a) Pantheismus, vyskytující se v přerozmanitých formách. Nejznámější je ta, jež učí, že svět se vyvinul z prabytnosti (emanace); **tuto si však nepředstavuje jako křesťanského Boha, v němž jest veškerá plnost bytí** (ὁ ὤν) **a jenž jest aktivita sama** (actus purus), **nýbrž co možná neurčitě a neosobně** (τὸ ὅλ), **takřka prázdně.**

b) Materialismus, jenž kromě hmoty neuznává nic. Hmota pak podle něho jest sama od sebe a věčná. Jak vznikly jednotlivé formy? Dnes se odpovídá: „Vývojem“ (evolucí); **kdysi: „Náhodou.“**

c) Empirismus, positivismus a spřízněné systémy, které na otázku o původu světa odvětí, že se zodpovědnost nedá. „Ignoramus..., vymyká se to jakémukoli zjištění pokusem, zkušeností, smysly...“

Jsem tedy tvor. Uvažme nyní krátce, co znamená být tvorem a mít Tvůrce. F. W. Faber na to ve svém hlubokém pojednání („Tvůrce a tvor“) **odpovídá asi takto:**

Zamysli se nad některým člověkem, tobě docela neznámým. Co o něm víš? Začátek jeho historie sahá daleko — až do věčných úradků Božích. V mysli Boží měl od věčnosti své místo, byť se ti zdál na světě sebenepatrnějším. Bůh viděl všecky tvory, kteří kdy budou možni — také tohoto člověka. Čím byl, než ho Bůh stvořil? Nic; jen jeho obraz byl v mysli Nejvyššího, a jedině na Bohu záleželo, zda tomuto možnému tvoru dá existenci či nic. Bůh se rozhodl, že mu existenci dá. Tím tento člověk přešel ze stavu možnosti do stavu skutečnosti. Jak? Tím, že ho Bůh stvořil... začal být, začal žít. „Ruce tvé mne celičkého vytvořily.“ (Ž 118. 73.)

Připomeň si ještě jednou: Bůh samojediný jest sám od sebe, všecko ostatní dostalo existenci od něho — také tento člověk. Bůh existovat musí, jest naprosto nutný; tvor existovat nemusí, žádný není nutný, ani jediný, nevyjímaje ani Neposkvrněnou Pannu a lidskou přirozenost Syna Božího. Všichni tvorové jsou kontingentní. Nebyl-li tedy člověk, o němž mluvíme, nutný, jest zřejmo, že ho Bůh stvořit nemusil. Proč ho stvořil?

Protože chtěl. Jiného důvodu nenajdeš, dělej co dělej. Jediné na svobodné vůli a rozhodnutí Tvůrce závisela existence tohoto člověka. Nebylo zákona, který by Boha omezoval nebo ho nutil, nebylo ohledu, jímž by byl vázán. Stvoření bylo tedy pro toho člověka milostí, na kterou práva neměl a mít nemohl.

Stvořením uveden tento člověk do nepřehledné řady tvorů, a spolu s nimi do největší vůbec myslitelné závislosti na Tvůrci, především co do trvání (conservatio). Neměl práva na to, aby existenci dostal, a když ji obdržel, neměl práva, aby ho Bůh v následujícím okamžiku na živu ponechal a udržel. Teď tu jest — bude tu ještě v příštím okamžiku? Uzná-li jeho Tvůrce za dobré, ano — jinak se rozpadne v původní nic. Každý další okamžik jest nová milost. Paprsek není schopen existence, kdyby ho slunko neustále nevyzařovalo; stačí, by zadrželo svou působnost, a paprsek přestane být. „V něm všechno trvá," praví o Tvůrci apoštol národů (Kol 1. 17), a v knize Moudrosti čteš otázku (11. 26.): „Co by mohlo trvat, kdybys ty nechtěl?" Dionysius Areopagita nenazývá Boha všemohoucím, nýbrž „všedržícím". Každý okamžik rozmnožuje závislost každého tvora na Bohu a jest nová položka v jeho účtech.

Ještě však není všecko vyčerpáno. Bez zvláštního přispění Tvůrce nemohl by ten člověk učinit ani jediný pohyb očním víčkem, vyslovit ani slovo, vzbudit ani myšlenku (concursus). „V něm žijeme, hýbeme se a jsme." (Sk 17. 28.) Daleko více Bůh toho člověka drží než matka dítko při jeho prvních pokusech učinit krok. Jsme v Bohu jako pták ve vzduchu; odstraň vzduch, a pták padá k zemi, orel se svými mohutnými křídly stejně jako vrána nebo střízlík. „Kam bych odešel od ducha tvého? Anebo kam bych před tváří tvou uprchl? Kdybych na nebesa vstoupil, ty jsi tam, pakli bych sobě ve hrobě ustlal, ty přítomen jsi. Kdybych si vzal křídla jitřenky (a uletěl), abych přebýval na kraji moře, i tam by mne povedla ruka tvá. Řeknu-li: ‚Aspoň temnoty jako soumrak přikryjí mne,' i noc jest (pro tebe) světlem vůkol mne . . ." (Ž 138.)

Poněkud triviálně praví Schiller: „Nepomůže-li nám Bůh, žádný císař nám pomoci nemůže." Ušlechtile sv. Ambrož: „Vůle Boží jest měřítko všech věcí." Jiný: „Veliká jest sláva, která nižádnou chválou neroste a nižádnou hanou se nemenší." (Kassiodor.)

B) Důsledky.

Jaké důsledky plynou pro člověka z pravdy: „Já jsem tvor?“

a) Naprostá závislost na Bohu; o ní jsme již zčásti mluvili. Závislost ve všem, závislost všude, závislost vždycky: včera, dnes, zítra, v životě, ve smrti, po smrti, po celou věčnost, uzná-li Tvůrce za dobré nechat ho celou věčnost na živu. Větší závislost je nemyslitelná, na světě jí není podobné. Je tvoru podstatná, obsažena v pojmu tvor, a ani Bůh zázrakem nemůže toho člověka nebo některého jeho spolutvora z této závislosti vyjmout. Musil by učinit, aby nebyl tvorem, a to jest absolutně nemožné, tak jako ani zázrakem nemůže Bůh učinit, aby dvakrát dvě nebyly čtyři. Závislost dítka na rodičích jest jen slabý odraz toho, o čem mluvíme. Otec mu dá šaty, jaké chce, určí, půjde-li na procházku a kam půjde, a dítě nemá práva ptáti se proč.

Je-li řeč o Tvůrci, lze mluvit jen o absolutismu, naprostém absolutismu. Je to však osvícený absolutismus v nejušlechtilejším a zároveň v nejpřesnějším smyslu. Absolutismus takový, jaký na zemi neexistuje a existovat nemůže. Vládce má povinnosti vůči poddaným, poddaní mají práva vůči vládci. U Boha jest jinak. Tvor nemá pražádných práv vůči Tvůrci, Tvůrce nemá nižádných povinností vůči tvoru, leda ty, které na sebe dobrovolně vzal, totiž jestliže tvoru snad něco slíbil, a pak jest povinen spíše sobě a svému slovu než tvoru.

Osvícený absolutismus, jaký jest možný jen nekonečné Moudrosti a nekonečné Lásce... Nemá rádce ani pomocníka; jeho moudrost nepotřebuje onoho, jeho všemohoucnost vylučuje tohoto, jeho velebnost nepřipouští jednoho ani druhého. „Kdo vystihl ducha Hospodinova a kdo byl rádcem jeho, že by mu byl pověděl? S kým se radil, aby ho poučil a naučil jej stezce spravedlnosti a vyučil jej vědění a cestu rozumnosti mu ukázal? Aj, národové jsou před ním jako krůpěj na okovu a jako prášek se počítají, a ostrovy jsou jak nepatrný atom.“ (Is 40. 13—15) Ráčí-li Tvůrce přece někoho užít jako pomocníka při některém díle, jest to pro tvora vyznamenání a čest. Odtud plyne na př. důstojnost křesťanských rodičů, kterých užívá co pomocníků při zrození nové, rozumem obdařené bytosti, odtud důstoj-

nost katolického kněze, jehož užívá za nástroj k posvěcování duší, odtud důstojnost Neposkvrněné Panny, kterou vyvolil za pomocnici při svém největším díle, totiž vtělení Syna Božího a vykoupení lidstva.

Naprostý absolutismus... Tvůrce obdařil tvora — také onoho člověka, o němž byla řeč — jistým množstvím darů, odměřil mu schopnosti duše i těla, a ten člověk nemá práva se ptát: „Proč jsi mi dal tyto a ne ony? Proč ne víc?" Tvůrce mu dal tolik, kolik chtěl, a ty, které chtěl, a nikdo neměl práva ho v tom omezovat nebo volat k zodpovídání.

Proč toho člověka postavil právě sem a ne tam? Proč právě do těchto okolností a ne do jiných? Protože chtěl. Proč mu určil toto povolání a ne ono? Proč ho nestvořil o deset, o sto, o tisíc let dříve nebo později? Jediná odpověď na tyto a podobné otázky zní: „Protože chtěl, protože tak uznal za dobré." Stvořil, koho chtěl, stvořil každého, jak chtěl a kdy chtěl, postavil ho, kam chtěl.[9])

Ten člověk nebyl tázán na své mínění a dobrozdání, když měl na svět přijít; nebude tázán, až bude musit odejít. Jeho Tvůrce ho odvolá, až bude chtít a kdy bude chtít. Ten člověk nebude mít ani práva, aby ho Bůh napřed upozornil, aby se mu ohlásil (nemocí) **nebo dokonce dal mu volbu, kdy, kde a jak by si to přál. Proč musí odejít právě v tomto věku, v tomto úřadu, uprostřed této práce? Protože Bůh chce. Slovo „proč" jest**

---

[9]) Nebylo a nebude nikdy dovoleno Bohu říci: „Proč teď? Proč tak pozdě (jsi Mesiáše poslal)?" Božích úradků nepronikl nikdy lidský důmysl. (Aug.) Sem patří též problém, jímž si přemnozí bohoslovci lámali hlavu — a velmi často nadarmo (už za křesťanského starověku, viz Anon. De voc. Gentium): povolání k pravé víře, udílení milosti (i v tom jest Tvůrce naprosto svoboden!). Sv. Augustin, jehož se někteří rádi dovolávají, mluví docela jinak než oni: „Koho Kristus k sobě táhne a koho nikoli, proč tohoto a ne onoho, o tom nechtěj všetečně soudit, nechceš-li zbloudit. Proč tento byl Boží prozřetelností přiveden ke křtu a onen nikoli? Myslíš, že ty jsi s to zbadat, před čím se svatý apoštol v bázni sklonil? Ptáš se po důvodech — já s bázní se skláním před vznešeností (Božích úradků); vysokost vidím, hlubin nepronikám. Apoštol nazval soudy Boží nevyzpytatelnými, a ty je chceš zpytovat?"

navždy vyškrtnuto ze slovníku tvora, když mluví s Tvůrcem. Řeknu-li však: „Protože Bůh chtěl," nepředstavujme si to po lidsku na způsob tyrana, jenž jedná podle své bezohledné libovůle. Abych toto slovo „protože Bůh chtěl" zevrubně vysvětlil, musil bych připojit dogmatický traktát o vůli Boží. Nám dostačí vědět, že vůle Boží jest nejvýš svatá, moudrá, dobrotivá, že Bůh chce blaho a štěstí svých tvorů.

Nesmí tedy tvor nikterak projevit Tvůrci své přání? A smí-li, jak si má počínat? Co dělat, když něco od něho chce? Jen p r o s i t může, nic jiného. Prosit, aby mu dal to neb ono, pokud je s tím Tvůrce sám srozuměn a pokud se to nepříčí jeho nejsvětější a nejmoudřejší vůli. Modlitba — pokorná modlitba.

b) Další důsledek: naprostá b e z m o c n o s t, křehkost... nedokonalost tvora. Co zmůže člověk se všemi vymoženostmi moderní vědy a techniky? Dohromady nic. Škrabe trochu do slupky planety, po níž pobíhá. Zdá se nám sice úžasným, co dokáže. Snaží se podrobit si celou přírodu, nutí její síly do svých služeb, spoutá páru, překlene propasti, sdrátuje celou zeměkouli, ovládá vzduch, elektřina musí sloužit jeho denním potřebám i jeho pohodlí a zábavě. Posaď k radiu člověka před půl stoletím zesnulého, a bude žasnout, jaká kouzla se dějí — to vše člověk dokáže, a sám? Jak jest křehký jeho život a jeho zdraví! Na kolika činitelích jest závislé! Pokrm, o nějž se musí mnohdy rvát s nerozumnou přírodou, vzduch, světlo, déšť, úroda... jak jest člověk závislý nejen na Tvůrci, nýbrž i na spolutvorech! Tak to Tvůrce chtěl, aby tím více vynikla lidská bezmocnost. Vím, Pane: osud člověka nespočívá v jeho rukou; nikomu není dáno, aby sám řídil své kroky na životní pouti. (Jer 10 23)

Jak omezené jsou schopnosti těla i duše! Orel vyniká nad člověka zrakem, lev silou, gazela rychlostí. Kéž bys věděl, jak málo je toho, co máš! A i to málo brzo ztratíš, neuchová-li ti je ten, jenž ti je dal! (Bern.) Což lidská věda? Je toho mnoho, co člověk ví, ale ještě více toho, co neví. Moderní věda, zakládající si tolik na svých výkonech, jak jest nedokonalá! Mnoho by musil studovat ten, kdo by chtěl plně pochopit toto slovo. Každý kámen jest lidskému rozumu knihou tajemství a záhad. Ve všech oborech věd, zvláště přírodních, se střídá hypothesa za

hypothesou; co je dnes věda, to je za deset let zastaralá domněnka, překonané stanovisko, odbytá teorie. Tak málo člověk ví o tom, co se stalo před ním, zhola nic o tom, co se stane po něm. Nemá tušení, co ho čeká zde, a o tom, co ho čeká za hrobem, ví maličko — a to maličko ví jen proto, že Tvůrce sám mu to ráčil zjevit.

V boji se živly patrna malomocnost člověka nejlépe. Pombal při zemětřesení v Lisaboně 1751 vidí, že nezbývá, leč „pochovat mrtvé a starat se o živé“... pyšný Titanic, jenž nastoupil svou první a poslední plavbu přes oceán s nápisem: „Tuto loď ani Pán Bůh nerozdrtí,“ a nemusil přijít Pán Bůh, stačila ledová kra... taifun, cyklon, větrná smršť, samum... Pompeje, Krakatau, Martinique... vulkán a zemětřesení, podle očitých svědků nejhrůznější ze všech přírodních zjevů... Co jest člověk, že na něj vůbec shlédnouti ráčíš? (viz Job 17, Ž 8. 5.)

Jak pomíjející jest člověk! Hory tu stojí tisíce a tisíce let, a on? „Ovane jej vítr, a již ho není...“ (Žalm 102. 16.) Jak úchvatně líčí lidskou nicotnost Job v kapitole 7., 10., 14! „Jak stín mráčku na lučině míjí, míjí lidský život...“ (Media in vita mortis sumus, středověký zpěv.)

Nedostižnou poesií vyjadřuje naši myšlenku Ž. 102: „Člověk — Bůh... Člověk — jako tráva jsou dny jeho (Is 40. 6: „Všecka krása jeho...“), jako polní květ, tak odkvétá. Ovane ho vítr, a již ho není, není po něm ani památky. Hospodin — na nebesích postavil si trůn, královská moc jeho vládne nade všemi. Všichni andělé ho chválí, silou přemocní, plní slovo jeho, pokynů všech poslušni...“ První hlas, jejž jsme vydali, byl pláč, na znamení, že do údolí slz a pláče jsme vstoupili. (Bern.)

C) Stavovské ctnosti tvora.

Z toho všeho plynou stavovské ctnosti, které jakožto tvor musím pěstovat. Nesmím nikdy zapomenout, že jsem tvor, a podle toho si musím počínat. Na začátku jsme si řekli: „Podle toho, jak odpovím na otázku, co jest člověk, zařídím celý svůj život.“ Nuže, odpověď jsme slyšeli: člověk je tvor. Jsem-li tedy tvor, patřím-li Bohu, jsem-li jeho majetek a na něm veskrze závislý, co do existence i co do trvání a jednání, pak mám vzhledem k němu jistojistě nějaké povinnosti.

1. První povinnost tvora: naprostá poslušnost a podrobenost vůči Tvůrci a jeho zařízení. Pochopili jsme, co v této úvaze řečeno? Pak z ní matematicky odvodíme: jediná odpověď tvora na každé slovo Hospodinovo jest a musí býti: „Mluv, Pane, neboť slyší služebník tvůj." (1 Kr 3. 9 n.) Slovo Pavlovo: „Co chceš, Pane, abych učinil?" (Sk 9. 6) a nade vše krásněji slovo vyvolené Panny „Aj, služebnice Páně" (Lk 1. 38) vyjadřují tuto pravdu. Jsem služebník Nejvyššího, a tento náš vzájemný poměr nemůže změnit nebo zrušit ani on, jako nemůže změnit pravdu $2 \times 2 = 4$. Nemohu být ničím jiným leč tvorem („buďto nic, nebo tvor"); stvořením jsem se jím stal, jsem jím, zůstanu jím na věky, budu-li věčně žít.

Lidské srdce cítí samo, že soběstačné není, že tudíž musí být doplněno nebo snad dokonce i vyplněno. Čím? Kdyby vědělo, neb aspoň tušilo! Neúplné... Jaký pocit vzbuzuje v duši neúplná věc? Radostný, spěje-li určitě a jistě k vytčenému, určitému, nikoli mátožnému cíli, tím radostnější, čím rychleji a „vědoměji" k němu spěje; novostavba, dospívající dítko, geografická výprava... Trapný pocit, zůstává-li neúplnou a nedokonanou. Opuštěná továrna s nedostavěnými zdmi, nedokončeným komínem, prázdnými nehotovými ubikacemi... nebo rozšroubovaný stroj, jedno kolečko tu, druhé tam, zde válec, onde páka...

Absolutní dokonalost jest význačná vlastnost Tvůrce (kap. 6.); nedokonalost jest typická vlastnost tvora — nutná a nezbytná; ne v tom smyslu, že Tvůrce do něho nedokonalosti vložil — plynou samy sebou z jeho omezenosti. Tvor nemůže být nekonečný — jeho konečnost (omezenost) jest kořen všech ostatních nedokonalostí: závislost, proměnlivost, časovost, dokonalost pouze relativní atd. Není nikterak vina neb chyba umělce, jestliže jeho umělecké dílo ze sádry vyrobené se otírá, větrá, rozpadává... musí tak být, protože je ze sádry. Proč tedy nevzal mramor, žulu, ocel, zlato? Protože tak chtěl... A i kdyby byl vzal jiný materiál: dílo by bylo trvanlivější, krásnější — ale odolalo by všem ničivým činitelům? Bylo by absolutně dokonalé, neschopné vyšší dokonalosti?

Soběstačnost jest vlastní jen Tvůrci. Chceš i člověka prohlásit za soběstačného? Veškerá zkušenost

dějin i dne povstane proti tobě, a tvé vlastní svědomí tě obviní z bludu. Odkud ta nezřízená láska k tvorům, již má člověk takřka v krvi? Plyne z jeho omezeného, konečného bytí, jemuž však jest vrozena touha po zdokonalení co nejvyšším. Jest omezen, nestačí sám sobě, a doufá od tvora doplnění své omezenosti a nedostatečnosti. Proto k němu lne! Od jednoho si marnivý slibuje zvýšení své krásy (šperky...), od druhého čeká ctižádostivý rozmnožení své moci a slávy, ve třetím hledá vědychtivý doplnění své moudrosti (knihy...), smyslný jest dokladem, že sám v sobě člověk blaho a klid soběstačného štěstí nemá, a proto je vyhledává jinde, v rozkoši, kterou mu poskytne jiný... Zapomíná, že naprosté ukojení všech tužeb, pravé a úplné zdokonalení své omezené bytosti, může tvor najít jen v dobru neomezeném, nekonečném, absolutním..., t. j. ve svém Tvůrci.

Srdce člověka... Že není soběstačné, zřejmo již z toho, že už zde, za pobytu na pozemské hroudě, vyhledává spojení s bytostí, kterou by mohlo milovat, u níž by našlo porozumění a tudíž doplnění, s kterou a u níž by bylo blaženo, která by je eventuelně i vyplnila. Obrazem řečeného nám může být ideální čistá láska snoubenců. Jeden nachází v druhém oporu, ozvěnu smýšlení a názorů, takřka druhou, a to snad i lepší polovinu svého já, krátce doplnění sebe, a v tomto duchovním spojení s ním zakouší pocit nevýslovného blaha jako v Tisíci a jedné noci král Šehrijár v čisté a věrné Šeherezádě. Záleží-li láska blahovůle ve vzájemném sdílení, jest zřejmo, že při lásce výlučně tělesné sdílí druh druhu jenom tělesná dobra, a taková „láska" shnije obyčejně ještě dříve než obojí tělo v hrobě. Láska k dívkám, které v Tisíci a jedné noci jmenovaný král před svou cudnou a ctnostnou chotí „miloval"! Jsou-li dva spojeni láskou čistou, sdílejí si především vnitřní duchovní dobra, jeden z druhého „těží", ovšem v nejušlechtilejším slova smyslu, a tak klíčí touha docela nebo zpola vědomá: „Patřit si navždy, abychom mohli bez přestání čerpat jeden z vnitřních pokladů druhého, ne pouze chvilkami za občasného shledání," jak opětně na oné arabské sbírce pohádek patrno.

Takové ideální spojení dvou duší jest jakési napodobení spojení duše s Tvůrcem. Jakési, poněvadž bez

jakékoli nedokonalosti není ani ono, za druhé, že docela duši nenaplní žádná stvořená osoba nebo věc, byť sebedokonalejší, a za třetí, že smrt roztrhne i tento svazek, tedy ani takové spojení a blaho už z něho prýštící není trvalé. O jiných věcech, kde srdce skoro neuvědoměle hledá doplnění sebe a vyplnění prázdnoty, která v něm jest, nemluvím; to jsou bídné karikatury toho, o čem jednáme.[10])

Jak pozná člověk, že jest na falešné cestě? Najde-li to, co jest jeho skutečným blahem, ovládne duši pocit štěstí, uspokojení, klidu; zmýlí-li se, nedosáhne-li (v pomíjejícím tvoru!) toho, co si sliboval, ustoupí chvilkový pocit blaha rozčarování, rozladění, disharmonii, a pustá prázdnota dává pociťovat svou přítomnost ještě víc. Nedochází k tomuto procesu „vystřízlivění" den co den? Opilec po pitce, jiný po zábavě, oslavenec po oslavě (Voltaire po „apotheose", čtvrt roku před smrtí!), vášnivý po svatbě... To ni ono nebylo pravým štěstím, bylo to jen omámení, po němž nastoupí prázdnota bývalá, teď dvojnásob tíživá. Ve své sbírce příkladů čtu: „Spáchali sebevraždu... ten nad bednou zlata, onen po svatební cestě, třetí po návratu ze zábavy, čtvrtý uprostřed triumfů, zasypáván potleskem..."[11])

---

[10]) Za neveselých dnů odpadové horečky po r. 1918 filosofoval kdekdo, co vlastně bylo příčinou a podnětem onoho hnutí, v kterém tolik kněží zradilo korouhev Kristovu. Postavte se na stanovisko kterékoli, sympatisujte si s nimi nebo je odsuzujte, jedno popřít nemůže přítel ani nepřítel, totiž, že neodpadali kněží, které bylo lze právem nazvat muži modlitby. Kněžská duše, vyplněná Bohem, nepotřebuje jiného doplnění, a proto po něm ani nezatouží. Kněz bez Boha hledal doplnění jinde — jeden tu, druhý onde. Srovnej výrok omilostněné duše o misálu, mešní knize, tedy per metonymiam o eucharistickém příteli a svatosvaté oběti: „Ty snoubenko kněžské duše, dokud má tebe rád, netouží po jiné a jest šťasten."

[11]) Každá z trojí žádostivosti, očí, těla a cti (pýchy života), působí, že zapomínáme na cíl, pro nějž jsme stvořeni, na Boha a na nebe; tělesná vášeň má po této stránce truchlivý primát. Nejen že zapomínáme — nečistý o něj vůbec nestojí a jím přímo pohrdá. Čti jen, jak líčí v románech své pocity! „Věčně bych chtěl v tvém objetí být..." Eucharistie jest

Vojín se nesmí vzpírati proti nařízení vůdce, služebník nesmí reptat proti rozhodnutí pána, námořník nesmí ani slovem odmluvit kapitánovi, jde-li o apodik-

---

nejmocnější lék proti této vášni, proto i vštěpuje co nejhlouběji do mysli i do srdce první exerciční pravdu a udržuje nás vždy živým vědomí našeho nadzemského cíle. „Vzhůru srdce! Nejsme občané země, nebuďme tedy pozemští!" Eucharistie toto „sursum" nejen k nám volá, tato svátost je v nás i působí a živé uchovává. Tělesná vášeň spojuje člověka v nejhrubší formě s tím, co jest v něm zvířecího, Eucharistie nás spojuje se synem panenské Matky, se zdrojem vší svatosti a vznešenosti. Tělesnou vášní se uplatňuje v Adamových synech to, co předurčeno k hnilobě a rozkladu hrobu, Eucharistie vkládá do lidské přirozenosti dítek Božích zárodky nesmrtelnosti a připravuje v nich nejvyšší zdokonalení. Tělesná vášeň ovládá člověka proto, že mu skýtá narkotickou rozkoš, ovšem chvilkovou a tudíž falešnou. Eucharistie zaplavuje duši blahem a radostí čistou, která jest předzvěstí věčného blaha, pramenícího ze spojení s trojjediným Bohem. Odvrátit se od Boha a přiklonit se k tvoru zaviňuje všecku bídu a neštěstí, jak v ráji, tak v životě každého jednotlivce; vrátit se k Bohu a znovu navázat spojení s ním znamená návrat a obnovu ztraceného štěstí, a tato obnova se udržuje Eucharistií. Člověk je stvořen, aby Boha oslavil — svědomitou poslušností jeho zákona; nejvznešenější projev podrobenosti a závislosti na Tvůrci a zároveň nejvznešenější úkon chvály jest oběť — obětí jedině pravou jest nyní pouze oběť Kristova, jak kalvarská, tak její denní zpřítomňování v eucharistickém tajemství. Kristus oslavil Otce, stav se poslušným až k smrti kříže, .. obětní smrt byla vyvrcholení a závěr jeho poslušnosti, a oběť mše svaté jest nejvznešenější oslava Tvůrce, jeho jedině důstojná a plně hodná. Avšak cíl oběti není zničení, nýbrž odevzdání sebe Tvůrci a spojení s ním, s nejsvětějším . . . zničí se leda to, co v nás nesvatého. (Ve šlép. N.) Tu se stýká nejprimitivnější pravda katechismu („Buď Boha poslušen") s nejhlubším mysteriem svaté víry. Eucharistické tajemství, chrám, oltář, nás učí: „Bůh jest původ všeho, cíl všeho, pramen života a udržovatel života, pán života a všeho, co na zemi jest; člověk jest z Boha a pro Boha, a tohoto spojení s ním dosáhne jedině zásluhou oběti Kristovy, která Tvůrce plně oslavila a nám jest zřídlem všech milostí, jichž se vyhnaným synům Adamovým kdy dostalo nebo dostane."

tický rozkaz — osud Alexandra Selkirka (Robinsona v románě Defoeově) jest mu výstrahou. Větší poslušností jsem já povinen Bohu.[12]) Starý Zákon, tato vpravdě výchovná kniha všeho lidstva, svědčí na nesčetných stránkách, jak Tvůrce zdůrazňoval povinnost bezvýhradné poslušnosti. „Lepší (důležitější a Bohu milejší) jest poslušnost než oběti." (1 Kr 15. 22) Prorok, jenž se dopustil malé neposlušnosti, byl z trestu od lva udáven (3 Kr 13), neposlušný Achan musil být ukamenován (Jos 7), právě tak jako onen, jenž proti rozkazu Hospodinovu sbíral v sobotu roští. (Num 15. 32n). I když Bůh dopustí neštěstí anebo vezme člověku nejdražší, co má, musí každý opakovat: „Hospodin dal, Hospodin vzal, buď jméno Hospodinovo pochváleno." (Job 1. 21) Postavíli Bůh koho do těžkých okolností, vede-li ho cestou trnovou, žádá-li od něho oběti, nesmí tvor nikdy proti jeho zřízení protestovat, nesmí ani slovem ani chladným jednáním nebo nevšímavostí dát najevo, že s ním nesouhlasí a jeho disposice neschvaluje. Kdyby se tak choval, ukázal by, že zapomíná na to, čím jest: že je tvor a Bůh jeho Tvůrce, jeho svrchovaný, neomezený, absolutní Pán.

Ve světle této pravdy nahlédneme snadno, jak nesprávně mnozí vykládají výrok pokorné služebnice Páně: „Kterak se to stane, poněvadž muže nepoznávám?" (Lk 1. 34) Nejblahoslavenější Panna prý kladla podmínku: „Jenom pak vyhovím, zůstane-li mé panenství neporušeno." Mluví-li tvor s Tůrcem, žádá-li Tvůrce něco od tvora, nesmí se tvor nikdy opovážit říci: „Jenom s tou podmínkou poslechnu, když . . ." Nezbývá, leč přisvědčit sv. Bernardu a Dionysiovi Kartusiánskému: „Kdyby si byl Bůh přál, aby se svatá Panna vzdala panenství, byla by bezvýhradně poslechla." Jediná jest vznešenost: plnit vůli Boží. (Chrys.)

---

[12]) Slova Fridricha II.: „V mé říši může každý spasit duši podle své fazony" může vyslovit jen nevěrec jako byl on. Jemu nesměl voják říci, že mu bude sloužit podle své fazony, zaměstnanec tak nesmí říci zaměstnavateli, ať státu, ať privátní osobě, a tvor to nesmí říci Tvůrci. On jest král, on rozhoduje, jak mu kdo má sloužit, on každému určí místo a úřad ve svém království.

Sloužit Tvůrci, jak on chce, kde on chce, ve stavu, do kterého on mne uvedl. „Studující pohrdá studiem a shání se po vavřínech básnických; učitel pokládá učitelství za své vedlejší povolání a baží se státi spisovatelem, ne-li redaktorem; advokát přenechává své klienty Pánubohu a stará se o vyšší politiku; rolník zanedbává své hospodářství a dere se o rozličná výborství; řemeslník zaměňuje verpánek předsednickým křeslem v různých spolcích; atd., atd." (Čech.) Žel, že autor Výletů jako každý satirik církvi cizí dovede jen postřehnout negaci a bičovat nedostatky. Posměch sám však uzdraví nemoci naší společnosti a doby právě tak jako posměch uličníků slepce nebo chromého. Bodavě, jedovatě, jak uštknutí bolestně přibíjí na pranýř jeho bídu, které jest si ubožák beztak sám vědom... Proč nehledají satirikové též léky na hnijící rány, které dovedou „duchaplně" (t. j. nešetrně) odkrývat očím všem? Protože ve své lékárně ho nemají a k nám nechtějí! Exercicie sv. Ignáce by doplnily uvedený výrok našeho básníka. „Pohleď na pokorného a poslušného služebníka Božího, ve kterém přebývá všechna plnost božství, v němž jsou všecky poklady moudrosti a vědění a který léta zacházel se širočinou v tesařské dílně, protože to byla vůle Otce! Sloužil Otci ve stavu, v němž ho Otec chtěl mít..." Viz, a n á s l e d u j ! „Nepřišel jsem plnit vůli svou, nýbrž vůli toho, který mne poslal." (Jn 6. 38)

Velký hřích starých pohanů byl, že místo Tvůrci se klaněli tvorům. (Md 13, Is 44, Ř 1. 25 atd.) Velký hřích moderních pohanů jest, že zbožňují sebe. (Viz kap. 1. C. a 9.) Základní dogma moderního člověka jest sebezbožňování. Člověk má prý jednat autonomně, t. j. podle svého vlastního zákona — a jen pak zasluhuje jméno sebevědomého pravého člověka — nikoli heteronomně, t. j. podle cizího (božského) zákona. Duch dnešní doby jest duch revoluce a vzpoury, především proti Bohu. Autorita Tvůrce jak nad naším myšlením (víra), tak nad naším jednáním (mravní řád, zákon) jest jakožto znehodnocení člověka navždy vymýtěna z moderní filosofie. Je to trochu divné. Luther popíral svobodu vůle a přitom mluvil o svobodě svědomí; i moderní filosofie svobodnou vůli popírá, přitom prohlašuje katolíky za nesvobodné jedině proto, že se zákonu Božímu dobrovolně podrobují, a má „svobody" plná ústa. Duch revolu-

ce... Základní pravda, o které právě uvažujeme, učí něčemu jinému. Proti Tvůrci nesmí tvor hnout ani prstem.

2. Druhá povinnost: uctivost k Bohu. Jedná-li tvor s Tvůrcem, musí si osvojit náležitou skromnost, a mluví-li o něm, přiměřenou uctivost. Smutné vysvědčení vydává slavný apologeta některým theologům, když jim vytýká, že mluví o Bohu a božských věcech jako „chemik o brómu nebo čpavku." (P. Weiss.) Pozorujeme však zjevy ještě smutnější. Jsou lidé, kteří si počínají náramně servilně, jde-li na př. o kus chleba, ale mají radost, když se mohou odškodnit beztrestnou surovostí vzhledem k jinému, třeba k Tvůrci. V tom vidí svobodu; divná svoboda a hrdinství, když si troufá tam, kde se nemusí ničeho bát, jak ona koza v bajce, která se střechy láteřila na vlka. Bůh chce, abych se mu podrobil svobodně, a ta svoboda záleží v tom, že jsem to poznal a uznal za svou povinnost, a že jsem ochoten ji plnit, byť se nade mnou nevznášela hůl. Kde hůl, tam poslušnost soumara, a Bernard praví pěkně: „Bůh nechce soumary, nýbrž svobodné."

Uctivost... jest známo, že Newton sňal klobouk, kdykoli vyslovil jméno Bůh, že Ampère se modlíval kleče nepohnutě na zemi. Na tuto povinnou uctivost nesmíme zapomínat ani v případě, kdy nás Tvůrce zkouší nebo trestá. O Jobovi jsme již slyšeli. Co mu však v neštěstí řekla jeho žena (2. 9: „Ještě trváš ve své prostotě? Zlořeč Bohu a umři!"), jest známka, že nikterak nechápala, jak nutno si počínat vůči Tvůrci. Právě tak zlostná Tobiášova žena, která mu jednou stejně jako jeho příbuzní předhodila: „Teď se ukázalo, zač tvoje naděje stála a co sis svými almužnami vydělal." (2. 22.) Docela jinak mluvil a smýšlel on: „Nemluvte tak, jsme synové svatých a onen život očekáváme, který Bůh dá těm, kdož trvají pevně ve víře v něho." (2. 18.) Jak trestal někdy Pán i nepatrnou neuctivost vůči němu, svědčí opět nejedna stránka S. Z.: Synové Aronovi, kteří vzali k bohoslužbě obyčejný oheň, Betsamitští, kteří neuctivě pohlédli na archu úmluvy (1 Kr 6. 19), Oza, jenž se téže archy neuctivě dotkl (1 Kr 6. 6 n), nemluvě o hrubých urážkách a projevech neuctivosti (na př. Baltassar, Dn 3. 26 nn). Nevezmeš jména Božího nadarmo...

3) Třetí stavovská povinnost tvora: odevzdanost do vůle Boží. „Buď vůle tvá..." nejkrásnější

prosba Otčenáše. Jeho vůle musí vždy rozhodovat, a tvoru musí prostě dostačit vědomí: „Je to vůle Boží, Bůh to tak chce.“ I dítěti musí dostačit, když ví, že otec si to tak nebo onak přeje. Někdy jest ovšem hodně těžké zvolat: „Buď vůle tvá!“ Ani našemu božskému vzoru v Getsemanské zahradě to nebylo docela lehké! Je to však moje svatá povinnost, dokud jsem tvor a dokud jest Bůh nade mnou; jsem v jeho rukou a musím dát sebou vládnout, jak on chce. Toho si musím být vědom, i když jeho disposice se protiví mé smyslnosti, pýše, sebelásce.

Stavovských povinností tvora bychom napočítali ještě víc. Jisto jest: jediný motiv a důvod, abych něco učinil nebo se toho zdržel, jest křižácké heslo: „Bůh to tak chce!“ Co záleží na věci samé, vím-li, že jest od Nejvyššího přikázána nebo zakázána! Nikoli hledět na to, zda mne vábí či nic, nýbrž na to, zda Bůh ji dovoluje či nedovoluje. To budiž jedinou normou a měřítkem mého jednání. Vtělený Syn Boží, který jakožto člověk vstoupil též do řady tvorů, nás učí sám těmto stavovským ctnostem. „Aj, služebník můj, v němž zalíbila sobě duše má,“ praví o něm nebeský Otec. (Is 42. 1.) Poslušný služebník Páně, poslušný až k smrti, a to smrti kříže.

Být podroben vůli Tvůrce ve všem a všude že člověka znehodnocuje? Co nesnižovalo vtěleného Syna Božího, nemůže být ponižujícím ani pro mne. Kromě toho se zamysleme: Vůle Boží je nejmoudřejší, nejsvětější, nejdokonalejší. Jestliže se jí tvor podrobí a jí se řídí, jedná moudře, svatě, dokonale. Jedná-li proti ní podle omezené a nezřízené vůle své, jedná nemoudře, nesvatě, nedokonale. To vše platí pro každého tvora rozumem obdařeného, pro anděly v nebi a člověka na zemi, platí i pro mne, byť bych byl jediný na světě a byť mi Tvůrce řekl: „Kraluj sám rybám ve vodách a ptactvu v povětří.“ Křesťanská dokonalost záleží v tom, abys nekonal vůli svou, nýbrž vůli toho, který tě stvořil. (Aug.) Pouč mne, Pane, abych plnil vůli tvou; nepoučíš-li mne, budu plnit vůli svou a budu od tebe opuštěn... Plnění přikázání není břímě, jež tiskne k zemi, nýbrž křídla, jimiž vzlétáš k nebi. (Týž.)

Vše, co v této úvaze řečeno a o čem bude řeč v úvaze příští, jest jen důsledek správného pojmu a nauky o stvoření. Jinými slovy, abychom se vrátili k otázce položené

na začátku úvahy: to vše plyne z odpovědi (jedině správné) na otázku, co člověk jest: tvor a nic víc. Každý školák ví, co jest trojúhelník, každý primán musí vědět, že součet jeho úhlů obnáší 180°, ale ani ten ani onen neví, že tato prostá věta jest základem všech trigonometrických výpočtů. Vypočítat vzdálenost míst na zemi, ke kterým nemožno se dostat, vypočítat výšku nepřístupných hor, vypočítat vzdálenost hvězd — tyto všecky matematické operace a výpočty se opírají o tuto prostou geometrickou větu a z ní čerpají, možno-li toho slova užít, svou existenci. Naše prostá věta katechismu: „Člověk je tvor" dostačí, abychom z ní matematickou přesností a železnou logikou vyvodili svůj poměr k Bohu, svůj cíl a určení, význam a účel života, poměr k bližnímu a k spolutvorům, krátce všecko, co se týká našeho mravního života a co tvoří jeho obsah.

Otvírám astronomické dílo, které mám po ruce, a čtu: „Znám kouzelný proutek... tím proutkem objevím věci, o kterých nikdo nemá ani tušení, které jsou daleko od nás, tak daleko, že tam žádný člověk ještě nepřišel a nikdy nepřijde... proutek, který mi dovede vyprávět podivuhodné věci o cizích světech, existujících v nedostižné dáli. Co je ten kouzelný proutek? Nic jiného leč trojhranná tyčinka, jakých na lustru v saloně uhlídáš na tucty, s kterou jsme si jako děti hrávali, dívali se skrze ni na svět a měli radost, když jsme viděli zde modrý strom, tam zelený dům, vedle žlutý plot, onde červenou pumpu..., ale málokdo ví, jaké divy ta tyčinka dokáže." Pak vysvětluje autor, co jest spektrální analysa a jak její pomocí lze poznat chemické složení hvězd. Tak jednoduchá věc, a přece má pravdu, když praví „kouzelný, čarodějný proutek." Na hrobě Frauenhoferově, věřícího učence, čteme slova: „Učinil nám hvězdy bližší," t. j. překlenul propast mezi nimi a námi.

Takové prisma, takový kouzelný proutek, jsou dvě pravdy svaté víry, první a poslední článek modlitby Věřím v Boha: 1. Věřím v Boha, Stvořitele nebe i země; 2. věřím v život věčný, t. j. mám nesmrtelnou duši. Nejznámější, řekli bychom nejjednodušší pravdy, které zná každé věřící dítko, ale málokdo tuší jejich kouzelnou moc; hledím-li skrze ně do dáli na Boha a na věčnost, překlenuly propast, která mne od nich dělí, a člověk nahlédne skrze ně tam, kam noha žádného smrtelníka

nevstoupila. I o těchto pravdách můžeme říci: „Učinily nám Boha a věčnost bližší."

Tolik je jisto: buďto jest cílem člověka sloužit Bohu, nebo hledat sebe. Někdo by snad byl v pokušení přidat třetí možnost: hledat štěstí ve tvorech. Ale člověk hledá jen v takovém tvoru štěstí, který mu lahodí a z něhož čerpá rozkoš. Konec konců přijdeme tedy zase k tomu: hledá s e b e. I smyslný člověk, jenž blázní za děvčetem a ji zahrnuje dárky, chce ji k vůli sobě a pro sebe. Eros jest zřejmý egoismus, třebaže to není na první pohled tak zřejmé. Nutno tedy zůstat u alternativy: buď Boha, nebo sebe. Čím více však kdo hledá sebe, tím jest malichernější; čím více hledá Boha a své nicotné já potlačuje, tím jest vznešenější a vyšší, jak již pověděl svatý Augustin a jak nám osvětlí další úvahy.

„Podle těla od rodičů oněch pocházím, skrze něž jsem dříve propadl zavržení než dostal narození. — Hříšní hříšného ve hříchu zplodili, bídní bídného do bídy uvedli. Nic od nich nemám leč bídu a hřích a porušitelné tělo toto, jež nosím, a spěji k těm, kteří branou smrti již odtud odešli. Hledím-li na jejich hroby, nevidím v nich nic leč popel a červy, hnilobu a hrůzu. Co jsem já, byli oni, a co jsou oni, budu jednou já . . ." (Bern. supp.)

Č t e n í : Gn 1., Job 7. 14. 17. 28. Žalm 8. 102. 138.

Následování Krista I. 2. 22. II. 5. III. 8. 20. Ve šlép. N. str. 22—26.

Odevzdanost do vůle Boží: Násl III. 17. 25. Bohumila I. 9. Ve šlép. N. 95—97.

ČTENÍ KE KAPITOLE 5.

A) Z knihy Jobovy.

Bojování jest život člověka na zemi; jak dny nádeníka jsou dny jeho. Jako otrok, toužící po stínu, a jako nádeník, jenž čeká konec práce . . . i mně se dostalo měsíců strádání, a noci plné trápení mi byly údělem. Lehnu-li si, myslívám: „Kdypak asi vstanu?" Pak zase večera se nemohu dočkat, neboť jsem přesycen bolestmi až do tmy. Tělo mé oděno hnilobou a skvrnami prachu, kůže má uvadla a svraštila se. Ještě kratičko, a rozpadne se (tělo) . . . Rychleji než tkalcův člunek letí mé dny, pomíjejí beze vší naděje. Rozpomeň se, Pane, že jako vánek jest můj život; mé oko po druhé již štěstí nezakusí. Tvé oči budou mne hledat, a mne již nebude. Jako oblak, jenž hyne a mizí, tak ten, kdo sestoupí v hrob; již nevystoupí, nevrátí se již nikdy do svého domu, aniž ho zase kdy uzří bydliště jeho. (Kap. 7.)

Ano, zajisté, já vím, že tak jest! Jak může člověk obstát, rovná-li se s Bohem silným? Kdyby se s ním někdo chtěl příti, nemohl by mu odpovědět na věc jedinou z tisíce. Nejvýš moudrý jest a silný v své moci. Kdo mu kdy odporoval a zdráv vyšel? On přenáší hory dříve, než se nadějí, a podvrací je v rozhorlení svém. On vyšinuje zemi z jejího místa, že sloupy její se otřásají; on přikáže slunci, a nevyjde, a hvězdy zamyká jako pod pečetí; on sám rozprostírá nebesa a kráčí po vlnách mořských. On učinil Arktura i Oriona, Hyady a souhvězdí jižního nebe; on činí věci veliké, nevystižné, podivuhodné, kterých nelze spočítat. Přichází ke mně, a já ho nevidím; odchází, a já nepozoruji. Náhle (někoho) odnese, a kdo mu v tom může bránit? Aneb kdo může říci: „Proč tak činíš?" Bůh — jeho hněvu nikdo nemůže odolat, pod ním kloní se ti, kdož nesou zemi. Kdo tedy jsem já, abych vedl s ním při, abych slovy mu domlouval? Byť bych i v právu byl, nechci se hájit, ale svého Soudce prositi budu. I kdybych ho vyzval, aby se dostavil k soudu, nemyslím, že by dbal mého hlasu. Ve vichru by mne potřel, nepopřál by mé duši oddechu, hořkostmi by mne nasytil. Je-li řeč o síle, jest on nejsilnější; jde-li o spravedlivý soud, kdo se odváží svědčiti pro mne? Kdybych se chtěl ospravedlnit, má ústa mne odsoudí; chtěl-li bych svou nevinu dokázat, usvědčí mne ze lži. I kdybych poctivý byl, nepozná toho má duše, a mým životem bylo by mi pohrdat! (Kap. 9.)

U něho je moudrost i síla, od něho přichází rada i rozum. Zadrží vody, a všecko vysychá; vypustí-li je, zpustoší zemi. U něho je síla, u něho moudrost; jeho jest bloudící i svůdce. Přivádí rádce k bláznivým koncům, uvádí vládce v pošetilost. Pásy panovníkům odvazuje a jejich bedra pouty přepasuje. Dává odvádět kněžstvo beze slávy, podvrací ty, kteří pevně stáli. Bere výmluvnost řečníkům osvědčeným, tak jako starcům rozumnost odnímá. Vylévá potupu na pány urozené, a pásy velmožům uvolňuje. Zjevuje, co bylo hluboko ve tmě, vyvádí na světlo věci ze stínu smrti. Rozmnožuje národy a zase je hubí, vyvrácené pak úplně obnovuje. Bere rozum knížatům země, nechá je bloudit po poušti bezcestné. Tápají bez světla, ve tmách, a jako opilí vrávorají. (Kap. 12.)

Člověk, narozený z ženy, krátce žije, a nasycen jest mnohými bědami. Jako květ vzchází a vadne: prchá jako stín a nemá stání. A na toho ráčíš mít oko otevřené, a na soud mne s sebou poháníš? Může-li kdo učinit čistým toho, jenž z nečistého pochází? Nikdo, krom tebe jediného. Vyměřeni jsou dnové jeho, měsíce jeho jsi odpočítal a vymezils mu hranice, jichž nelze mu překročit. Odstup maličko od něho, aby si odpočal jako dělník, když přijde jeho hodina. Ano, strom může mít naději; když jej i podetnou, zelená se, a jeho ratolesti zase pučí. Shnije-li v zemi jeho kořen, odumřel-li v prachu jeho pařez, sotvaže počije vláhy, zpupení se a vzroste v houštinu jak nová sazenice. Ale zemře-li člověk, veta jest po něm; zahyne-li, kam se poděl? Jako vody, které unikly z moře nebo z řeky vyprázdněné a vyschlé, tak i člověk, usne-li, nepovstává; dokud nebe stává, neprocitne, z jeho spánku nikdo ho neprobudí. Kéž bys na onom světě mne uschoval a skryl, dokavadž nepomine tvůj hněv! Kéž bys mi stanovil lhůtu, kdy se rozpomeneš na mne! Zdalipak oživne člověk, jenž zemřel? Po všecky dny roboty své bych čekal na chvíli, kdy přijde na mne změna; zavolal bys mne, a já bych ti odpověděl; na dílo svých rukou by ses rozpomenul; mé kroky bys počítal a mých přestoupení bys nepamatoval, zapečetil bys jak v měšci mé hříchy a má provinění bys odpustil. (Kap. 14.)

B) Ze sv. Bernarda.

Veskrze pravé slovo, že zápolením je lidský život na zemi. Klamný jest vpravdě život náš, a co horšího, ošemetně nás dovede klamat: všemožně podvádí nás smrtelné. Mění tvář, mění hlas, hned tvrdí, hned zapírá, a při tom se nestydí.

O svém vlastním trvání různým různě mluví, ano i témuž člověku každou chvíli mluví opačně, věci sobě odporující mu namlouvá. Hned tvrdí o sobě, že jest krátký, hned se tváří, že jest příliš dlouhý. Těší-li tě dále hřešit, hluboce vzdychá nad svou krátkostí. Není falešná tato krátkost, ale falešné jest vzdychání. Proto s truchlivostí vzpomíná věci, pro kterou by si měl spíš blahopřát. Vždyť tomu, jenž hřešit neustává, jest opravdu na prospěch, aby jeho ohavnostem, jimž vůle mezí neklade, alespoň nutnost (smrt) konec učinila. Jistě by prospělo tomu, jenž duší jest mrtev, aby i tělem rychleji umřel, ale ještě lépe by jemu bylo, kdyby se byl nikdy nenarodil člověk ten. (Mt 26. 24) Ostatně sama vzpomínka na krátkost života by měla být spíše ochranou proti hříchu a ne podnětem k němu, jakož psáno jest: „Pamatuj na poslední věci své, a nikdy nezhřešíš." (Sir 7. 40) Ale jestliže tak přílišně v tobě vládne hřích, ano tak přílišně tebe těší hříchu sloužit, že se rmoutíš pro krátkost času, kdy mu (hříchu) sloužit můžeš, a tak velice miluješ širokou cestu, že všemožně toužíš učinit ji hodně dlouhou, kdybys mohl: chtěj nechtěj není daleko její konec, ale tys vpravdě dalek království Božího (Mar 12. 34), a zdá se, že jsi smlouvu se smrtí a úmluvu s peklem učinil. (Is 28. 15, 18.)

Takovým lidem, kteří celým srdcem se oddali tělesným rozkoším, klamný život upřímně doznává svou krátkost, aby tělesně žalostnili po příkladě svého vůdce (satana), že jen krátký čas mají (Zj 12. 12), a aby tím více po všemožných zločinech prahli... ale těmže lidem, začnou-li se snad někdy hrozit vzpomínky na smrt a chvěti se v očekávání hrozného soudu, ihned ten ošemetný život se tváří být dlouhým, aby byli přesvědčeni, že mohou bezpečně ještě mnohá léta vesele ve hříchu trávit a že k pokání času dost. Ale jako na ony přijde hrůza, které se hrozí (Job 3. 25), ba něco ještě horšího je stihne než čeho se bojí, totiž, že nejen čas ohavností rychle pomine, nýbrž i nastane čas či spíše věčnost hrozného trestu; tak i na tyto přijde náhle záhuba, že se nedožijí ani polovičky dnů (Is 38. 10), které si bláznivě slibují.

Divím se, že připomínáš, že vše jest nám dáno, kdyžtě nám skoro nic neslouží, jak bychom si přáli. Zdá se, že některé věci nám slouží, ale jen s naší prací! Jen když my napřed sloužíme jim! Domácí zvířata nám v ničem nepomohou, nejsou-li od nás zkrocena a krmena. Sama půda, jež by k nám měla být lidštější, nedá nám chleba bez potu tváře naší. Ba i když ji vzděláváme, rodí nám trní a hloží. A ostatní věci?

Přihlédneme-li bedlivě, více služeb vymáhají od nás než prokazují nám. (De div. 1. 2.)

Uvažuj, člověče, co jsi byl před narozením, co jsi od narození až ke skonání, a co budeš po tomto životě. (Quid fuisti ante ortum, quid es ab ortu usque ad occasum . . .) Z nízké hmoty vytvořen a v bídné pleny zahalen . . . Tak oblečen a ozdoben jsi přišel mezi nás, a nepomníš, jak bídný jest původ tvůj. Tělesná krása a mladistvá síla vymazaly z tvé mysli vědomí toho, co je člověk. Nic není člověk, leč pěna tělem učiněná, křehkou oděná krásou. Pěstuj je, jak chceš, tělo zůstane tělem. Co se tedy pyšníš, jsa prach a popel, jehož početí hřích, narození bída, žití trest, umříti úzkost? Ó duše, obrazem Božím ozdobená, k jeho podobenství stvořená, jeho krví vykoupená, schopná věčné blaženosti a vyvolená dědička božské dobroty, co tobě a tělu, skrze něž vše toto trpíš? (Bern. supp. Medit. 3.)

(Bedřich Ozanam viz kap. 7.)

6. NOVERIM TE!

Já jsem, který jsem. (Ex 3. 14)

Od tvora obracíme zrak k Tvůrci. Pane, dej ať poznám tebe! Druhá otázka: Co jest Bůh? Na to nám odpovídá sám: „Já jsem alfa a omega — začátek a konec.“ (Zj 1. 8; 21. 6; 22. 13; Is 41. 4; 44. 6; 48. 12.) **A ještě krásněji v druhé knize Mojžíšově u hořícího keře** (3. 14): **„Já jsem, který jsem.“ Při korunovaci Napoleonově vystrojilo jednu slavnost město Paříž. Večer na poli Martově připraven trůn a nad ním nápis v ohnivých literách: „Já jsem, který jsem.“ Napoleon měl tolik smělosti, že se na trůn posadil. Uplynulo málo přes deset let, a na ostrově Sv. Heleny měl dost času k uvažování, aby poznal, že je ještě někdo nad ním, jenž má v rukou i osudy vládců.**

Vraťme se k oněm slovům Exodu. Tato slova Hospodinova jsou nejvyšší a nejdokonalejší zjevení o bytnosti Tvůrce v celém Písmě. Vrhají nejjasnější světlo na podstatu a přirozenost Boha a vymýtí všecky bludy. Ego sum, qui sum; LXX ἐγώ εἰμι ὁ ὤ **nikoli pantheisticky** τὸ ὄν, **prázdné a bezobsažné, nýbrž plnost absolutního bytí** (essendi). τὸ ὄν **jest společno všemu, co a vůbec nějak existuje;** ὁ ὤν , **ten, který jest** (rozumí se „sám od sebe“ , **přísluší jedině Bohu.** Ὁ ὤν **hebrejsky Jahve, Jehova.**[1]) **Maimonides, židovský středověký filosof, praví: „Ostatní jména Tvůrce jsou vzata z jeho působení, jenom toto jméno** (Jehova) **označuje jeho přirozenost a bytnost.“ Nesčetněkrát čteme toto jméno ve S. Z. „Já Jehova** (t. j. já ten, kterýž jsem), **toť jméno mé, a slávy své jinému nedám.“** (Is 42. 8) **„Já Jehova, první a poslední, já sám.“** (41. 4) **„Já jsem, já jsem, kterýž jsem, a není jiného kromě mne .“** (43. 11.) **V první kapitole Zjevení čteme** (v. 8): **„Já jsem alfa a omega — začátek a konec, ten, kterýž jest a kterýž byl a kterýž přijde.**

---

[1]) „Der Seiende, the Being.“ — Z neznalosti Boha pochází dovršení veškeré nepravosti (a z neznalosti sebe začátek všeho hříchu; Bern.). Cum talia de Deo, qualia de homine figmenta? (Tert.) Obraťme jeho výrok a rceme: „Když tolik a takových bludů o člověku (kap. 1.), kolik o Bohu?“

Já jsem, kterýž jsem. Bůh jediný jest Jehová, t. j. ten, který existuje sám sebou, sám od sebe a ze sebe, skrze sebe, existuje nutně. Božská aseita (Deus est a se, III. k. 1. 2.) je těmito výroky vyjádřena tak, jako první verš Písma sv. hlásá jeho absolutní kausalitu a stvoření všech věcí z ničeho, tudíž jejich absolutní závislost na Tvůrci a kontingenci (ab alio, tamtéž). Bůh první příčina a poslední cíl, absolutní příčina a konečný cíl všech věcí. Obojím může být jen jako Stvořitel.

Bůh jest... Modly nejsou... Tvorové jsou jen proto a potud, protože a pokud jim Bůh existenci dal. Z něho a skrze něho a pro něho jest všecko (Ř 11. 36: Ex ipso, per ipsum, in ipso; řecký text: in i p s u m)... Absolutní příčinnost Boha vzhledem ke všemu, co existuje, bez jakékoli výjimky, se nedá ostřeji vyjádřit.

A) Bůh — původ všeho.

Ex quo omnia, od něho vše pochází — já jsem alfa — začátek bez začátku, příčina bez příčiny. Bůh svou existenci nemá od nikoho, ale z jeho rukou vyšlo vše, co na světě jest. Bůh jest přede vším tvorstvem. Nebylo nebe, nebylo země, a on tu byl (přesněji „on tu jest"), byl tu sám, sám sobě dostačil, sám sobě dostačí po celou věčnost. K svému blahu nikoho nepotřeboval a nepotřebuje. Miliony světů nezvětší jeho bohatství a slávu (leda, že bychom mluvili o zevnější slávě, gloria externa), chvalozpěvy miliard vyvolených nezvýší jeho blaženost, zavrženci svým rouháním nezmenší jeho štěstí. Jako odvislost a bezmocnost jest charakteristická známka tvora, tak absolutní neodvislost a moc jest vlastnost Tvůrce. On jediná bytost na nikom nezávislá. Jako jsme v knize Jobově našli překrásné líčení lispké ubohosti a malomoci, tak v ní najdeme i překrásná líčení velebnosti a všemohoucnosti Tvůrce. Čtěme na př. kap. 38. a 39.

Velebnost a vznešenost Tvůrce roste před naším zrakem, když se ponoříme do rozjímání o této pravdě. Od něho vše pochází..., bez něho není nic ze všeho, co učiněno jest. (Jan 1. 3) Dogmatika se honosí nejednou stránkou, kterou bychom měli spíš rozjímat na kolenou se sepjatýma rukama, než studovat sedíce za stolem.

Ex quo omnia... Stvořil vše, co jest: od zrnka písku až k serafínu v nebi, od krůpěje rosy na stéble trávy až k hvězdám na obloze, od mušky v květu až k lidské duši — vše musí volat: „Stvořitel můj jsi ty!" I nejbl. Panna... Mohl stvořit více bytostí? Mohl jich stvořit méně? Mohl stvořit jiné? Mohl! Proč právě tyto a ne jiné? Proč ne více nebo méně? Proč vůbec svět stvořil? Proč nezůstal sám jako ve věčnosti před začátkem světa, soběstačný a na nikoho nejsa odkázán? Protože chtěl. Už jsme slyšeli tuto odpověď několikráte. (Str. 76 n.) To jest jediná odpověď na tyto a podobné otázky.

Stvoření jest podle dogmatické terminologie privilegium incommunicabile. Co znamená tento výraz? Bůh ve své moudrosti a lásce uzná někdy za dobré dělit se o svou moc s tvory, t. j. propůjčit jim část své moci. Mohl by každého z nás chránit bezprostředně proti úkladům ďábelským, ale činí to skrze strážné anděly. Mohl by tělo dítka vytvořit bezprostředně, avšak používá k narození dítěte rodičů. I k svému největšímu dílu, vtělení Syna Božího a vykoupení lidstva, ráčil užít jako pomocnice omilostněné bytosti. (Str. 126.) Jde-li však o stvoření, o tuto moc se nemohl s nikým dělit, nikomu ji propůjčit, ani andělu ani Matce Boží, ba ani lidské přirozenosti svého jednorozeného Syna. Učinit něco z ničeho, k tomu jest třeba moci nekonečné, a tu nemožno tvoru propůjčit, ještě nemožnější než svěřit člověku, aby „držel" zeměkouli.

Faktum stvoření zajistilo Tvůrci řadu nezadatelných naprostých a nejvyšších práv nad každým tvorem zvlášť a nade vším tvorstvem dohromady, právě tak jako na tvora tento fakt uvalil řadu povinností, od kterých není dispense. Mnohá temná záhada a mnohý problém se rozřeší a vyjasní ve světle této pravdy: „Bůh jest můj Tvůrce." Na mnohé proč ti tato pravda odpoví, jak hned uslyšíme. Písmo svaté, zvláště S. Z., odvozuje či lépe opírá všechny dokonalosti Boží o pojem Tvůrce. Z toho, že všecko stvořil, plyne, že jest všemohoucí, vševědoucí, vševládnoucí, všudypřítomný, všudypůsobný, věčný (viz na př. 2 Mk 1. 24 n); protože jest Tvůrce všeho, jest soběstačný, nepotřebuje nikoho a ničeho (Sk 17. 24nn), proto v něm žijeme a hýbáme se a jsme (ib 28), proto všechno řídí a spravuje a o všechno pečuje, proto jeho prozřetelnost vším vládne. (Md 14. 3)

Dva hlavní důsledky vyvodíme teď z pravdy „Bůh jest alfa — začátek a původ všech věcí, Tvůrce všeho“:

a) Naprosté dominium — panství — Bůh jest Pán a majetník všeho, co stvořil. Toto dominium jest absolutní dvojím způsobem:

1. Extensivně, t. j. panství Tvůrce jest všeobecné — vztahuje se na vše, co z jeho rukou vyšlo. Není bytosti, jež by z tohoto úvazku byla vyňata, aneb jež by mohla být kdy tohoto poddanství zproštěna. Majetkem Tvůrce jest poslední atom, jenž zapomenut někde ve vesmíru kolotá, stejně jako jím jest Neposkvrněná Panna a Kristus Pán svou lidskou přirozeností. I Matce Boží může a musí Tvůrce říci jako ke každému z nás: „Moje jsi ty.“ (Is 43. 1)

Moje jest všecka zvěř lesa, mé jest živočišstvo na všechněch horách. Já vím o každém ptáčeti nebes — co v poli se hýbe, mně náleží všecko. Můj jesti okrsek země, mé jest vše, čeho jest plný... (Ž 49. 10 nn.) Já jsem učinil zemi a člověka na ní stvořil, já jsem, jehož ruce rozpjaly nebesa a jenž všemu vojsku jejich (hvězdám!) rozkazuji. (Is 45. 12) Hospodinova jest země i veškerá plnost její, okrsek země a všichni, kdož obývají v něm. (Ž 23. 1) Aj, Hospodinu Bohu tvému patří nebe a nebesa nebes, země a všechny věci, které jsou na ní. (Dt 10. 14)

Důsledky z této pravdy vyvozuje sám Tvůrce u dvou největších proroků Staré Úmluvy. Slyšme napřed Jeremiáše (27. 5 nn): „Já jsem velkou mocí svou (všemohoucností svou!) stvořil zemi, člověka i zvěř na povrchu země. Protož dávám ji, komu za dobré uznám. Nyní dávám všecky ty země v ruku Nabuchodonosora, krále babylonského, služebníka svého. Proto budou všichni ti národové sloužit jemu i jeho synu a jeho vnuku, až i jemu a jeho říši přijde její hodina, kdy mocní národové a velcí králové si ji podrobí.“ Zamysleme se nad tímto výrokem Hospodinovým! Nabukadnezar, modlářský král, jenž vězel ve hříších hloub než jistá ryba v bahně, nazýván služebníkem Hospodinovým, a dokonce od něho samého. Jak tomu rozumět? My bychom ve svém jazyce vyjádřili tuto myšlenku poněkud jinak: „Nástroj můj, nástroj mého hněvu a trestu, nástroj mých nevyzpytatelných odvěkých úradků.“ Služebník, jenž jest povinen Tvůrci dobrovolně sloužit a jehož jako nejochotnějšího a nejoddanějšího služebníka může a dovede

Tvůrce užít k provedení svých záměrů i bezděky, t. j. bez jeho vůle a mimo jeho úmysly, ba proti jeho vůli. Babylonský král sledoval válečnými výboji záměry své, Tvůrce, bez jehož vůle nespadne ani ptáče se střechy a jenž samojediný mu dal při jeho taženích i vítězství, sledoval tím záměry svoje, uživ cizího modlářského krále k potrestání svého vlastního modlářského lidu. Až tato metla v rukou Hospodinových splní svůj úkol, odhodí ji; „přijde jeho hodina . . ." Kdo by při tom nevzpomněl Napoleona, ctižádostivého, vládychtivého výbojce, ve víře docela lhostejného, jehož užil Pán co metly k potrestání osvícenské, racionalistické nevěřící Evropy? Kdo by nevzpomněl Führera, ještě ohavnějšího nástroje hněvu Božího?

„Až přijde jeho hodina, sehne jeho šíji jiný, mocnější." O tom mluví druhý prorok (Is 45. 1 nn): „Toto praví Jehova Kyrovi, Pomazanému svému, před nímž rozptýlím národy a bezmocnými učiním krále, před nímž otevru brány, takže se mu žádná neuzavře: ‚Já půjdu před tebou, měděné brány rozrazím a železné závory přerazím, dám ti skryté poklady a uschované šperky' . . ." Kyros taktéž modloslužebník! Toho užívá nyní Tvůrce, aby pokořil pýchu Babylona a vysvobodil ze zajetí svůj dostatečně ztrestaný lid; tedy opět nástroj, tentokráte i Boží slitovnosti. „Dím o Kyrovi: ‚On jest můj pastýř,' neboť veškerou vůli mou vykoná" (Is 44. 28) — nevěda a bezděky! „Řekne Jerusalemu: ‚Zase vystavěn buď!' a chrámu: ‚Buď zase obnoven!' (Ib.)"

Tato pravda vrhá mocné světlo na nejednu temnou záhadu. V příštím odstavci (str. 151.) nám to bude ještě zřejmější. Světci z ní dovedli vyvodit velmi praktické důsledky! Bůh, neomezený pán všeho tvorstva, může tedy užít kteréhokoli k jakémukoli cíli, k uskutečnění kteréhokoli svého úmyslu, též k naší odměně a k našemu trestu! David dostává na vybranou, který trest si chce zvolit, a jest náhledu: „Lépe být mrskán od nebeského Otce než od některého jeho služebníka." (Viz I Par 21. 13) I my bychom mnohdy rádi volili jako on; jenže nám neponechává Tvůrce volnost volby, a trestá nás skrze své tvory, kolikráte horší než jsme my, jak jsme na př. viděli na zbujnělé Evropě mrskané Hitlerem. Jindřicha II. anglického a Jindřicha IV. německého, nehodné syny církve, trestal jejich vlastními syny, Ludvíka XIV.,

původce tolika nespravedlivých válek, trestal porážkami jeho vojů, prostopášnou, hýření oddanou Paříž trestal krutým hladem za německého obležení r. 1870 až 1871, znemravnělý renesanční Řím, jenž byl nepřímo příčinou vzniku luterského hnutí, pustošením protestantskými voji r. 1527 — za medicejského Klimenta VII., jenž spolu s medicejským Lvem X. neprozíravou politikou, sledující více zvětšení moci vlastního rodu než blaho církve, zavinil rozmach protestantismu k nedozírné škodě víry Kristovy. Královského cizoložce trestal smrtí narozeného dítka i všech starších synů. (2 Kr 12. 14; 13. 28 n; 18. 14; 3 Kr 2. 24)

A naopak, svou církev nebo své věrné může chránit a zachránit skrze kteréhokoli tvora. Pius VII., jehož volbu chtěly katolické vládnoucí rody zamezit, jest zvolen, slaví vjezd do Říma pod ochranou rozkolnického Ruska, protestantské Anglie a mohamedánského Turecka, katolíkům v Anglii dopomohl k jakési svobodě Napoleon — nepřímo, nikoli zúmyslně a vědomě, svými válkami proti albionskému soupeři! Řád T. J., zrušený na nátlak katolických Bourbonů, udržel Pán v pravoslavném Rusku skrze nevěřící a nemravně žijící carevnu (Kateřinu II.), a to jen na tak dlouho, než mu evropští vládcové zase otevřeli hranice svých říší, načež byl jejím vnukem Alexandrem I. ze země vypověděn... v době, kdy bylo na západě řádových členů třeba jako soli!

Jako suverén může ve své říši dopřát útulku, komu chce a kde chce, přidělit území nebo úřad komu chce a jaký chce, užít k čemu chce, odepřít co chce a vyloučit odkud chce, ať ze školy nebo z úřadu, vzít nebo udělit hodnost, kterou chce, tak i nejvyšší suverén a neomezený pán všeho tvorstva. Tím přecházíme k dalšímu.

2. Intensivně, t. j. Tvůrce má úplnou, neomezenou moc nad každým tvorem, může s každým naložit, jak chce a jak se mu líbí. Jako hlína v rukou hrnčířových, tak jste vy v rukou mých, dome israelský. (Jer 18. 6) „Zdaž hrnec může říci hrnčíři: Proč jsi mne takto učinil? Zdaž nemá hrnčíř moc a právo, aby z téže hlíny učinil jednu nádobu ke cti a druhou k potupě (t. j. jednu k účelům vznešeným a jinou k nízkým)?“ (Ř 9. 20) Dá-li hrnčíř nádobě takový neb onaký tvar, vyrobí-li z hlíny elegantní vázu pro salon nebo prostou misku do sklepa, rozbije-li nádobu, nečiní jí tím křivdy. Či by snad mohla

protestovat? Již to, že existuje, jest pro ni „milost", musí být hrnčíři „vděčná", že z beztvárné hlíny se jí existence dostalo. Ale platí-li o každém přirovnání, že kulhá, platí to i o tomto. Daleko větší práva vůči svým tvorům má Tvůrce než hrnčíř vůči nádobě. Tento nevytvořil hlínu, kdežto Bůh celého tvora stvořil z ničeho; onen dal existující hlíně jen určitou formu.[2])

Při dobytí Jericha rozkázal Hospodin, aby všecka kořist byla zničena (Sd 6. 17 nn), a Achan dopadl zle, když si z ní potají malou část osvojil (7. 24 nn). Při dobytí města Hai si směl lid kořist ponechat (7. 27) — tážeš se, proč? Protože nejvyšší suverén může s každým svým tvorem naložit zcela libovolně. Jen jeho svatost a nekonečná moudrost kladou meze této moci a tomuto právu. Jeho dobrota by na př. nedovolila, aby stvořil lidské pokolení jedině k tomu, aby beze vší viny bylo věčně mučeno v pekelných plamenech. Kalvínova predestinace tomu učí, ne sice o celém lidstvu, nýbrž o jednotlivci. Že prý to není proti Boží spravedlnosti... Ale proti pravdomluvnosti! „Bůh chce, aby všichni lidé byli spaseni." (1. Tim. 2, 4.)

Tvůrce a Vládce všehomíra jest v š e m o h o u c í — Tato vlastnost, nespojená s dobrotivostí a svatostí, působí na tvora drtivě, provázená vědomím dobrotivé lásky Nejvyššího povznáší, vlévá důvěru, jest útěchou ve chvílích, kdy srdce krvácí, posilou, když svět nechá člověka na holičkách a vlastní síly se ukáží nedostatečnými, chrání před malomyslností a zoufalstvím, jest oporou odevzdanosti do vůle Boží, jehož prozřetelnost vše mile vede a řídí. Pohanští bohové — ať zosobněné síly přírodní, tedy nesvobodné, ať personifikované lidské vášně, tedy nesvaté, ale v obou případech mocnější než nepatrný člověk... Vyzbroj takového boha mocí nebo silou neb dokonce všemohoucností! Stane se tyranem, ať škodí člověku zúmyslně („zlí" bohové!), ať trestá za jeho viny. Ubohý smrtelník žije pak v neustálém strachu. Čti, co o tom vypravují misionáři! V zástupu tisícihlavém rozeznají snadno křesťana od pohana; tam klidný výraz tváře, zde zasmušilost — na pohádko-

---

[2]) Scholastická filosofie to vyjadřuje slovy: „Deus dat esse simpliciter, homo dat rei tale esse. Deus a non esse ad esse, homo formam (rei jam existenti)."

vě nádherném Ceylonu nebo rajsky krásných korálových ostrovech Oceanie.[3])

Odezíráme-li však od toho, co právě řečeno, opakujeme: Bůh má nad tvory moc naprostou; může člověku vzít život, kdy chce, může mu odejmout dary, které mu svěřil (majetek, zdraví, schopnosti duše), může mu určit stav, jaký chce, tomu vznešený a onomu nízký — může na něho vznést úkol a úřad, jaký za dobré uzná, po případě žádný; má právo uložit mu tuto práci a onu oběť, a tvor má povinnost v poslušnosti pokorně se sklonit před jeho disposicí a řízením a vykonat, co mu Tvůrce uložil, ať je mu to snadné nebo nesnadné, příjemné nebo nemilé... „I když hřešíme, jsme tvoji... a když nebudeme hřešit, víme, že jsme majetkem tvým." (Md 15. 2)

Tak zvaný problém Jidášův a jiné záhady, z nichž mnozí nemohou najít východiska, stanou se jasnými ve světle této pravdy. Již Tertullián se jimi musí zabývat a odpovědět Marcionovi (Adv. M. 2.): „Je-li Bůh dobrý a nechtěl člověku neštěstí, je-li vševědoucí a věděl předem, že Adam padne, je-li všemohoucí a mohl pád člo-

---

[3]) Žádné pohanské náboženství nespojovalo ve svých bozích dobrotu a moc, jako náboženství uctívající pravého Boha. „Čím mouchy ničemným jsou klukům, tím my jsme bohům: z kratochvíle nás zabíjejí jen..." (Shak., Lear 4. 1.) Ostatně na scestí přijde každý, kdo některou Boží dokonalost pojímá jednostranně, odtrženou od ostatních. Spravedlnost bez milosrdenství se stane pramenem hrůzy, po spáchaném hříchu pramenem zoufalství. Dobrotivost bez spravedlnosti se stane podnětem bezstarostného hovění hříchům a opovážlivého spoléhání na milosrdenství Boží — věc velmi vítaná „věřícím bezbožníkům", od dob Marcionových (viz čtení ke kap. 22) až k dnešním „přátelům Boha" a vášní, nepřátelům jeho zákona, čistoty, sebezáporu a pokání. „Bůh je tak dobrotivý, nikoho nezavrhne... Bůh není tyran, nemluvte při kázání o tom, že nás trestá..." Madame Thianges na dvoře Ludvíka XIV.: „Jsem přesvědčena, že si to Bůh rozmyslí, než některého šlechtice odsoudí do pekla..." Vševědoucnost bez trestající všemohoucnosti nezdrží nikoho od tajného hříchu, vševědoucnost bez svatosti vede k učení o absolutní predestinaci a reprobaci, všemohoucnost bez řídící prozřetelnosti vedla k deismu, jenž po čase vplul docela do vod atheismu. (Stol. 18.)

věka zamezit, nikterak by se nebylo stalo (co v ráji se přihodilo)...“ Saul nemá práva si stěžovat: „Proč jsi mě učinil králem? Žádal jsem tě za to? Kdybys mne byl nechal v selském stavu a nepovoloval mne od pluhu k trůnu, nebyla by mne čekala ona nešťastná výprava, která se stala příčinou mého neštěstí a zavržení.“ Tvůrce mu na to dá odpověď jedinou: „Já jsem tak chtěl.“ Nešťastný král by měl právo jen v jednom případě si stěžovat: kdyby mu totiž Bůh byl dal úřad, nikoli však milosti potřebné a nutné, aby mohl úkolu na sebe vznesenému dostát. Ale svatá víra učí, že Bůh dává každému bez výjimky dostatečné milosti, aby mohl jeho vůli plnit ve všech okolnostech, do nichž ho přivede.

Právě tak Jidáš. „Proč jsi mne učinil apoštolem? Kdybys mne nebyl vyvolil, nebyl bych teď zde! Proč jsi na mne dopustil pokušení? Proč jsi mne raději dříve neodvolal se světa, dokud jsem byl v milosti?“ „Já jsem tak chtěl, já jsem tak za dobré uznal; milostí nutných k tomu, abys mohl mou vůli plnit a pokušení přemoci, jsem ti neodepřel, a na více jsi práva neměl... nemáš tedy pražádné výmluvy... tys měl povinnost mé vůli se podřídit, s mou milostí spolupůsobit...“ Též Adam se pokoušel na Boha vinu svalovat: „Žena, kterou jsi mi za společnici dal, mne svedla...“ jako by chtěl říci: „Proč jsi mi ji dával? Nebýt jí, nebyl bych zhřešil.“ I věřící se mnohdy rádi vymlouvají na osud, na Boha, ba i na jeho spravedlnost nebo prozřetelnost.

Někteří lidé (někdy i theologové!) činí dojem, jako by Pánu Bohu předepsali „maršrutu“ — odpusťte mi ten triviální výraz — a když Tvůrce podle ní nechce jít, respektive když filosofující páni zjistí z bible nebo z učení víry nebo ze zkušenosti, že podle ní nejde, začnou o víře pochybovat nebo přestanou i věřit; jde-li o theology, kroutí všelijak obecně přijaté bohoslovné pravdy, ba i články víry, jen aby se daly tak neb onak uvést v soulad s jejich náhledy. To neznamená pravdy svaté víry vysvětlovat, nýbrž znásilňovat! Jiní zase dají Pánu Bohu do rukou zákoník s paragrafy, a když se podle nich nemíní řídit (když to „neklape“), konec, zlikvidují se zjevenými křesťanskými pravdami a podrží jen „víru“ v Boha, jakého si sami vytvořili. Vzpomínám děvčátka, které po botanické hodině přiběhlo ke katechetovi: „Velebný pane, na této květince jest chyba!...“ Arbes

na př. píše asi toto: „Vzpírám se věřit v takového Boha, který se těší z toho, že vidí celá staletí a tisíciletí tisíce svých tvorů v mukách . . .“ Učí sv. víra, že se z toho těší? Asi jako otec, který dal syna na studie, kluk studovat nechtěl a nechtěl, až z něho byl pobuda! Potěšení z toho otec valné nemá, ale pobudu přec v domě trpět nebude a nemůže!

Uvedený problém Jidášův, Saulův a jim podobné jsou nám problémy jedině proto, že bereme na Tvůrce měřítko příliš nebo docela lidské. Onen zákoník s paragrafy, o němž učiněna zmínka, by byl na pravém místě v rukou člověka, nelze jej však vložit do rukou svrchovaného suveréna nebes a země, tak jako s břidlicovou tabulkou a kamenným pisátkem, kterým „pracuje“ žáček první obecné, nemůže „pracovat“ Raffael nebo Dürer.

Neznámý autor kniby De vocatione Gentium má překrásné stati o nevyzpytatelných úradcích božské prozřetelnosti. „Jest zjevno, co se děje, není však zřejmo, proč se tak děje. Co chtěl Bůh ponechat v skrytu, o tom se nesluší badat, co však učinil zjevným, to se nesluší ignorovat. V oněch věcech nebudiž člověk nedovoleně zvědav, v těchto ať se neukáže trestuhodně nevděčným. Úradky Boží jsou daleko nevyzpytatelnější v tom, jak milost některé k životu volí a volá, než v tom, jak spravedlnost hříšníky trestá. Kde nelze zbadat, proč tak soudí (jedná), nechať dostačí vědět, kdo tak soudí (jedná).“ V celém díle překrásně a hluboce pojednává o jednom z největších problémů katolické theologie: „Bůh jest naprosto svoboden v udílení milosti“ . . . . suverénně svoboden. (Viz kap. 8.) „. . . pánu nesmí nikdo činit výtky, že si ze svých otroků toho neb onoho oblíbí, rodičům se nesmí zazlívat, když svobodně s dítkami disponují; kdo smí tedy vytýkat nejvyššímu Pánu a Otci všech, že v jeho velkém domě různé úřady i dary v největší rozmanitosti se rozdílejí? Vzhledem k jejich udílení není přípustno Boží soudy arogantně diskutovat a hanět, nýbrž s bázní se jim klanět. Milosti Boží se dostává všem lidem, stejnou prozřetelností a společnou dobrotivostí, avšak rozdílnou mírou a přerůzným způsobem. Kdo k přijetí víry přijde, toho pomoc Boží k dosažení podpírá; kdo víry nedojde, vlastní tvrdošíjností jí odpírá. Proto žádný z těch, kdož hynou,

nemůže se vymlouvat, že mu bylo světlo pravdy odepřeno, aniž kdo jiný se smí svou spravedlností honosit, kdyžtě ony smetla do propasti vlastní hříšnost a tyto přivedla k slávě Boží milost. Ani zavržencův nářek není oprávněn, ani osobivost ospravedlněných není důvodná, kdyby totiž onen prohlásil, že si nezasloužil trest, aneb tito tvrdili, že si zasloužili milost."

Správné poznání Boha a jeho neomezených suverénních práv vůči tvorům jest i u věřících vzácné, a přece jest nezbytný předpoklad správného pojetí a zařízení našeho života, tedy nezbytné především tomu, jemuž doopravdy jde o vlastní dokonalost. Proč Nejvyšší volá některý národ k světlu sv. víry dříve a jiný ponechá dlouho v temnotách bludu, proč někdo pravdy sv. víry vssál s mlékem mateřským, jiný se k nim probil po dlouhých urputných bojích a jiný se k nim vůbec nepropracoval, to vše závisí v první řadě na svobodném rozdílení milosti. Bůh chce, aby všichni lidé byli spaseni a přišli k poznání pravdy (1 Tim 2. 4): každému uděluje dostatečné množství milosti (gratia sufficiens), aby došel spasení, ačli se jí chopí a s ní svědomitě spolupůsobí. Ale milosti zcela mimořádné? Takové, že jejich světlu rozum neodolá, jejich moci se vůle nevymkne a jí bezděky se poddává, jak vidno na př. na obrácení židovských konvertitů Šavla z Tarsu nebo Ratisbonna ze Strassburku... obrácení, jež bylo dílem jediného okamžiku, bez vnitřních bojů... milost, jež by byla stačila za stejných předpokladů i k obrácení nějakého Diokleciána? Takové milosti není Nejvyšší povinen nikomu dát a dává je jen výjimkou. „Dostačí tobě má (obvyklá) milost" (2 Kor 12. 9, gratia ordinaria); nemáš vlastně práva ani na tu, můžeš si ji však vyprosit, a já se zaručil, že ji každému prosícímu — někdy i neprosícímu — dám, třeba si ji v pravém smyslu zasloužit nemůže nikdo. Ale sedět v království mém po mé pravici nebo levici, to si nemůžete ani vyprosit, to jest svobodný dar mého Otce. (Mt 20. 23)

Nabídni Pánu všechny své schopnosti a celý život; on přece není povinen tě užít k vykonání velkého díla pro svou čest a slávu, k jakému vyvolil Bernarda, Dona Boska, Terezii... Může tě i odvolat dříve, než se ti vůbec naskytne možnost něco velkého pro Boha vykonat. Nejeden a nejedna četli již životopis sv. Aloise nebo Terezičky, byli rozníceni touhou stát se jak oni „zápal-

nou obětí lásky", a nedosáhli ani zdaleka jejich svatosti.. Proč? Jen proto, že nebyli schopni tak velkých obětí jak oni? Jest ještě jiný důvod: k dosažení takového stupně dokonalosti jest zapotřebí mimořádných milostí, zvláštního vyvolení. Pán však si přeje, aby většina vykoupených se spokojila s nižším údělem a kráčela cestou obyčejné křesťanské dokonalosti, aby netoužili a neucházeli se o mimořádné mystické dary, třebaže každý má povinnost snažit se, aby dosáhl ve svém stavu dokonalosti co nejvyšší. Někoho milost takřka nese, jiný se musí pracně probíjet, ačkoliv nakonec velkých obětí nebývá ušetřen ani onen. Ba, Bůh má právo dát „zadarmo" nehodnému, co odepře prosbám „hodnějšího". Dva pronásledovatelé lidu Božího: Antioch a Šavel, oba smeteni s koně nebo vozu, když spěchali k dalším krutostem; jeden smeten k trestu (2 Mak 9), druhý, aby se stal nádobou vyvolenou a aby skrze něho Pán vykonal více než skrze jiného, jenž mu byl oddán od mladosti.

Ovoce tohoto správného poznání práv Nejvyššího a jeho naprosté svobody v udílení milosti jest trojí: a) Spokojenost s údělem, jehož se komu od Tvůrce dostalo. b) Svědomitá práce a plnění vůle Boží ve všech situacích života. c) Varování se hříchu. Kdokoli hřeší, t. j. kdo jedná proti poznané vůli Boží, vymyká se z područí Tvůrce a vzpírá se v neposlušnosti a odboji proti němu, podstupuje obrovské risiko, a Pán nás důtklivě varuje, abychom se nikdy neopovažovali takové risiko na sebe brát... ve vlastním zájmu! Hřešil první izraelský král, hřešil i druhý, prvního Bůh zavrhl, k druhému posílá proroka a vybízí k pokání. Kdesi dva spoluvinníci — svůdce sklácen dříve, než hříšný skutek dokonán, svedený nechán na živu. Ale i kdyby to byl Pán učinil naopak a smetl svedeného, nemohl by tento naříkat na Boha: neposlechl ho, šel za hlasem tvora a odvrátil se od Boha, třebaže věděl, že to činit nemá, riskoval věčnou lásku Boží a svou spásu, a velikost risika i nebezpečí se ukázalo.

Kdyby si byl tvor lépe vědom této naprosté neodvislosti a svrchovanosti Tvůrce a svého poměru k němu, počínal by si trochu pokorněji a neosmělil by se reptat. Pošle-li Tvůrce mor, krupobití, povodeň, která zničí úrodu, není nikomu zodpověden a nečiní nikomu křivdu. Všecko reptání proti Bohu má zde svůj původ. Nejsme

si vědomi jeho práv, zapomínáme, že nám Bůh může své vlastní dary (zdraví, úrodu) zase odejmout a že nemusí vyhovět každému našemu rozmaru; ba, i když ho pokorně prosíme, není nikterak povinen naší prosbě vyhovět. A nejen, že se nesluší reptat, tvor nemá práva ani všetečně vyzvídat: „Proč jsi tak učinil?"

Víme sice, že Tvůrce nám slibuje věčný život jako odměnu za naše zásluhy, ale ty záslužné skutky jsou nám možny jen s jeho milostí. Bůh v nás korunuje a odměňuje vlastně dary své, jak praví pěkně Augustin. Je to asi tak, jako když matka dá dítku peníze, aby si opatřilo dar, jejž pak dá otci k svátku. Tak Bůh uděluje nám milost, abychom s její pomocí vykonali záslužné skutky a za ně si „koupili" nebe. Četl jsem už nejedno pojednání o pokoře, ale všecka dohromady na mne nepůsobila tak jako zevrubné studium traktátu o milosti pomáhající. Pročti si jej v některé velké dogmatice a poznáš, jak nicotný a ubohý je člověk ponechaný sám sobě, vlastním silám, t. j. vlastní slabosti. I kdyby Bůh nic nesliboval, jest tvor povinen mu sloužit do posledního dechu, byť ho to i život stálo. „Učiníte-li vše, co vám přikázáno, rcete: Služebníci neužiteční jsme, co jsme byli povinni učinit, učinili jsme." (Lk 17. 10) Tato slova, jež věčná Pravda řekla k učedníkům, nejsou ani zdvořilostní fráze ani nadsázka.

Hospodinu Bohu svému se klaněti a jemu samotnému sloužiti budeš. (Lk 4. 8) — Klanění, každý (náboženský) úkon, jímž projevuji a osvědčuji vědomí nejvyšší absolutní suverenity Tvůrce, ji uznávám a vyznávám. Jen Bohu trojjedinému (a lidské přirozenosti vtělené druhé božské osoby) přísluší tato pocta, nikomu jinému. Tobě sluší se klaněti, Hospodine (Bar 6. 5); klanějte se jemu, všichni andělé jeho. (Ž 96. 7) Dlužno vstát dříve než slunko k oslavě tvé a při východu světla klaněti se tobě. (Př 16. 28) Boha nikdo neuctívá dostatečně, jak jest Bůh hoden, nýbrž jen spravedlivě, jak je tvor povinen. (Jan Damašský.)

F. W. Faber i F. Förster poukazují na to, co dodává Písmu Starého Zákona jeho mimořádnou unkci, jež tak mile na čtoucího působí. Nade vším zmatkem a lomozem vášní se vznášejí s klidnou mohutností nebetyčných velehor práva a požadavky Tvůrce. Při tom syna zemských niv nikterak nedrtí, nýbrž povznášejí.

Odpad od Boha, jeho neštěstí a hanba není nikde tak pociťována jako tam: člověk na bludných cestách okamžitě přistižen zakouší „požehnání“ své „svobody“, a vždy volán zpět k svému pravému povolání. Čtěme proroky, zvláště Jeremiáše! Síle a moci jeho kázání se neubrání nikdo. „Pojďte, klanějme se jemu ..“ (Ž 94)

b) Jurisdikce — pravomoc... Na rozdíl od dominia se jí rozumí právo vládnouti poddaným. Patrno tedy, že se může vztahovat jedině na bytosti rozumné. Když byla řeč o dominiu, jež pojímalo i tvorstvo nerozumné, přicházely termíny: Bůh — majetník, tvor — jeho majetek. Teď přicházejí termíny: Tvůrce má nejvyšší autoritu — tvor jest mu povinen poslušností. Poslušnosti je schopen jenom tvor obdařený rozumem!

Autorita Tvůrce... Jest nejvyšší, jaká se vůbec dá myslit. Vyniká nade vši autoritu stvořenou tím, že ji má Bůh sám od sebe. Každá jiná autorita na zemi i na nebi jest dána od něho. Autorita rodičů, vládce, církve... Tropí-li si v moderní době posměch z úsloví „král z Boží milosti“, jest to jen doklad jejich duševní omezenosti. Není-li z Boží milosti králem, t. j. nemá-li pravomoc shůry (Jan 19. 11) od Boha, jakým právem si ji osobuje? Snad právem silnějšího? Co do lidské přirozenosti jsme si docela rovni, a „právo“ silnějšího vládne jen mezi dravci. Napoleon, jejž nikdo neprohlásí za omezence, se zamyslil nad tím, když viděl svou druhou manželku psát na adrese otci (císaři Františku I.) slova: „Veličenstvo z Boží milosti“, a doznal, že skrývají hluboký smysl.

Bůh má též své poddané sám od sebe. Nikdo mu jich nedal, nikdo mu je nemůže vzít, nikdo nemůže jeho poddaným něco rozkazovat proti jeho vůli („Nutno poslouchat Boha více než lidí“, Sk 5. 29), nikdo nemůže nikoho od jeho rozkazů osvobodit, není od nich odvolání. Dualismus, s jakým se setkáváme v některých náboženstvích, na př. Zoroastrově (dvojice bohů, bůh dobrý Ormuzd a zlý Ahriman), jest nerozumná fikce: jeden paralysuje činy druhého. Zatím co Job pravil: „Pán Bůh dal, Pán Bůh vzal“, musili by oni říci: „Pán Bůh dal a satanáš vzal.“ Nadto pomněme ještě, že poddaní nejsou k vůli vládci, nýbrž vládce k vůli poddaným. O Bohu jediném to neplatí. On jediný není k vůli nám, svým tvorům; my, jeho tvorové, jsme pro něho.

Autorita Tvůrce jest naprosto neomezená. Autorita jedněch jest omezena časem, na př. rodičů — dítě dospěje, a jejich pravomoc pomíjí. Autorita jiných jest omezena místem — za hranicemi svého území nemá stát co poroučet. I autorita církve jest omezena. Vztahuje se sice na všecky vykoupené, ale jen pokud jsou na živu, a jest nadto omezena zákonem božským a přirozeným (lege naturali et divina), nemůže na př. měnit desatero, zavádět nové svátosti, dovolit manželství mezi bratrem a sestrou atd. Autorita Tvůrce není omezena jen na část lidí, jí podléhají všichni andělé i lidé za živa i za hrobem, nevyjímaje ani Matku Boží a Krista Pána podle jeho lidské přirozenosti. I svatá Panna byla povinna a zavázána pod těžkým hříchem být Boha poslušna a být hotova ke všemu, cokoli by jí byl poručil. Její věčně památné slovo: „Aj služebnice Páně" jest důkazem, že si toho byla dobře vědoma. Ani zavrženci nejsou z tohoto všeobecného zákona vyňati — zprávy evangelistů o vymítání démonů jsou toho dokladem. Padlí andělé poznali svého Pána, jemuž se musili okamžitě na slovo podrobit, ať rádi či neradi. Ani Bůh nemůže nikoho dispensovat od povinnosti podrobenosti a poslušnosti, tak jako nemůže sám sebe zničit nebo učinit, aby přestal být Tvůrcem a já tvorem.

Z toho, co řečeno o autoritě Tvůrce, plyne, že jest naprosto a absolutně svoboden, když přikazuje, odměňuje nebo trestá. Může přikázat, cokoli chce. „S prostředního stromu ať nejíš" (Gn 2. 17) — tak řekl člověku beze všeho odůvodnění, a nebyl povinen mu vysvětlovat důvody svého zákazu. Přestupek Adamův byl těžký hřích nikoli proto, že snad na onom ovoci co záleželo, nýbrž že byl neposlušnost a tudíž pohrdnutí autority Nejvyššího. Bůh jest taktéž úplně svoboden, když odměňuje... zdali vůbec naše zásluhy odmění, co odmění, jak je odmění. Nejinak svoboden, když trestá — zda-li tvora potrestá za jeho vinu či zdali mu dá čas k obrácení, jak dlouho mu jej poskytne, zda odpustí, za jakých podmínek odpustí, komu odpustí... Není povinen odpustit každému. „Jeden bude vzat a druhý zanechán" (Mt 24. 40 n); odvolá-li koho okamžitě po spáchaném hříchu a dá-li jinému čas, aby se vzpamatoval, nečiní nikomu křivdy a užívá jen svého práva. Bůh může zloby některého ze svých tvorů užít co metly

k potrestání druhého, a pak ho v milosti přijmout; jiného užije za nástroj obrácení druhého, a nakonec jest „klíčník nebeské brány“ zavržen, ukáže-li se milosti nehodným.

B) Bůh — cíl všeho stvořeného.

Já jsem omega — konec, cíl všeho. „Pro něhož všecko jest.“ (Ř 11. 36)

Podle astronomické teorie dodnes zastávané mají všecky oběžnice původ ve slunci, kolem něho ustavičně krouží a jednou se do něho zase vrátí. Činíme slunku výtky, že se všechny planety točí kolem něho? Vždyť se tak děje jedině proto, že jim dalo vznik a že jim dává i světlo, teplo, život... všecko oživuje a oplodňuje. Proto jest jejich pramenem, střediskem, cílem; bez něho by neexistovaly ani samy, ani život na nich. Vyraz některou hvězdu z její dráhy, zbav ji všeho spojení se sluncem a všeho jeho vlivu, a co ji čeká?

Život nás už dávno vyléčil z iluse, které jsme se snad kdysi oddávali, že se totiž svět bude točit kolem nás. Přese všechno zbožňování a sebezbožňování člověka (str. 81) jsme si dobře vědomi: člověk si může nanejvýš namlouvat, že jest střediskem světa a normou všeho. Skutečnost ho však brzo poučí: svět nebude sloužit tobě; sloužit musíš ty — — komu? Tomu, kdo jest tvým posledním cílem! A nejenom ty... všecko tvorstvo spolu s tebou musí kroužit, je-li ten výraz dovolen, kolem bytosti, která jest všeho tvorstva původem a cílem, prapříčinou všeho.

Co jest vlastně cíl? To, pro co která věc jest, pro co má působit a k čemu má směřovat. Protože v tomto smyslu může být o cíli řeč jen při věcech stvořených (Bůh přece není pro něco nebo někoho jiného), nutno ještě naši definici modifikovat a mluvit o cíli, který ta která věc jakožto stvořená má, t. j. na základě a pro svou příčinnou závislost na Tvůrci a ve vztahu k němu.

Každá věc stvořená má svou příčinu (viz III. kap. 1.2.), má též nějaký účel (cíl, viz III. kap. 3). Jenom mimochodem podotýkám: ti, kteří tuto větu popírají, v praxi se jí řídí ve všech oborech věd. Objeví pod drobnohledem nějaký mikroskopický orgán, a jejich první otázka: „K čemu ten orgán jest?“ Objeví na listu (taktéž pod drobnohledem) průduchy, a okamžitě táž otázka. To přece

činí vědu vědou: zpytovat, bádat a hledat jak příčiny, tak účel každého přírodního zjevu a každé věci. Vzdát se toho znamená vzdát se vědy. (Viz tamže.)

Schiller mluví s posměchem o knihkupecké reklamě: „Nic není pro lidstvo tak důležité jako znát svůj životní cíl; za 12 grošů se teď u mne prodává . . ." Jde-li o filosofickou vymoženost, je to ovšem k smíchu; ale katechismus? Snad stál též 12 grošů, snad ještě méně, ale slovo Kristovo jest přístupno všem, gratis, a jest život a pravda! A že otázka po životním úkolu jest každému otázkou nade všecky otázky, nebude snad ani autor Viléma Tella popírat.

Cíl . . . Každá bytost rozumně jednající má na zřeteli nějaký cíl, pro který jedná a kterého chce svým jednáním dosíci (finis operantis). Malíř Orbaneja z Ubedy, o němž mluví Don Quijote, bude sotva od koho pokládán za výkvět moudrosti. („Co malujete?"-„Až co z toho vyleze . .") Nějaký cíl měl tedy i Tvůrce, když stvořil člověka. Jaký?

Všimněme si zase nějakého člověka jako v minulé úvaze, tedy docela neznámého. Jeho narození jest pro něho událostí neskonalé důležitosti a nedozírného významu. Následky jeho narození (stvoření) sahají až za hrob. Vnikněme do bezedné nekončící věčnosti, jak daleko naše fantasie dovede: vždycky tam toho člověka najdeme. Proč? Prostě proto, že se kdysi narodil, že byl stvořen a při stvoření od Tvůrce obdařen nesmrtelnou duší.

Ten člověk se nemohl sám učinit, stvořil ho Bůh, a ten Bůh mu zároveň dal nějaký úkol, jejž musí vyplnit. Jaký? Nevím — není mi známo, jaký úkol tomu člověku připadl nebo připadne v řetěze tvorů. Ale jeden úkol má všecko tvorstvo, všichni lidé, i tento člověk. Mohl se narodit o tisíc let dříve nebo později, o tisíce kilometrů dál, ve stavu a situaci docela jiné, ale jeden úkol má a bude mít vždy: sloužit Bohu. Jest na světě pro Boha, musí ho svým životem oslavit a tím své duši zajistit spásu. To jest společný cíl a určení všech lidí, co jich kdy na světě bylo, jest a bude, tedy i jeho.

Pravíme-li o tvorstvu nerozumném, že jest stvořeno ke cti a slávě Boží, pak oslavuje Tvůrce tak, jako na př. obraz hlásá slávu (dovednost) svého mistra. Příroda hlásá moc a moudrost svého Tvůrce nevědomě, svou existencí, jako onen obraz v obrazárně — předpokládaje ovšem,

že tu někde jest, jenž tu krásu pozoruje (v „knize přírody" čte — k čemu kniha bez čtenáře?) a z ní si tvoří úsudek o moudrosti Tvůrce. Tvor rozumný však má schopnost a povinnost oslavovat Boha vědomě (gloria formalis na rozdíl od gloria objectiva). Jest totiž uschopněn, aby Boha jako svého nejvyššího pána, nejvyšší dobro a nejdokonalejší bytost rozumem poznal, má povinnost, aby to i uznal a pak svou vůli jemu podrobil. To vyjadřují první slova exerciční knížky: „Člověk jest stvořen, aby Boha chválil, ctil a jemu sloužil." Zase věc, jež povznáší člověka nad tvory nerozumné.

To jest nejvznešenější cíl, jakého se mohlo člověku dostat. Vyššího a čestnějšího cíle, úkolu a povolání nemůže tvor na širošírém světě najít, aniž jiný mu ho může dát, nevyjímaje samého Tvůrce. Člověk je tu, nikoli aby sloužil některému ze svých spolutvorů — člověk nemůže být žádnému tvoru absolutně podřízen, aby byl jedině k jeho užitku nebo k jeho oslavě. Bůh jest jediný cíl přiměřený důstojnosti člověka jakožto bytosti obdařené nesmrtelnou duší, rozumem a vůlí. „Stvořil jsi nás pro sebe." (Aug.) Viz str. 96.

V kap. 5. (str. 126 nn) jsme uvažovali o nicotnosti tvora — u porovnání s Tvůrcem. Neméně však jest pravda, že jest cosi velikého v tom, být tvorem, být dílo nekonečně moudrého a mocného Tvůrce, a nikoli dílo slepé náhody, shluk atomů. Ve svátek Neposkvrněné Panny se čte epištola z kap. 8. knihy Přísloví. Věřící duše při tom rozjímá o velikosti a důstojnosti sv. Panny, jež byla od věčnosti předmětem Boží záliby a lásky, od věčnosti vyvolená, předurčená, a to za pomocnici při díle nejsvětějším, k úřadu nejvznešenějšímu, totiž stát se Matkou Osvoboditele, zrodit světu Vykupitele, mít činnou účast na tajemství vtělení, být pomocnicí při díle vykoupení lidstva. Ale každý tvor rozumný, každý člověk, ty stejně jako já, byli jsme předmětem Božích úradků . . . i na nás Bůh od věčnosti myslil, každému určil místo a úřad v království svého jednorozeného Syna. A byť to byl úřad v očích světa sebenepatrnější: pojat očima víry jest veliký — úkol plnit vůli Boží, zastávat úřad daný nám ne od lidí, nýbrž od Tvůrce, a svědomitým jeho vyplněním zjednat věčný život sobě a snad i nejednomu z našich bližních, z našich spolutvorů, jichž věčný

osud učinil Bůh do jisté míry závislým na nás. Ve věčných úradcích svých určil nám Tvůrce i místo v nebeské slávě, v zástupu svého dvořanstva, čistých nebeských duchů — cíl, na který ani andělé práva neměli a jehož dosažení umožněno slabému člověku...

„Bohu sloužit znamená kralovat." (Liturgie.) Kdo slouží Bohu, jest povznesen nad jakékoli ohledy lidské a nad lidskou bázeň. Vzpomeňme Ambrože nebo Basila, jak neohroženě odpovídá ten i onen císařům, před nimiž se všecko plazilo a chvělo. Basilovi na jeho svobodnou odpověď praví dvořan: „Nikdo nikdy takto s císařem nemluvil." „Podle všeho neměl nikdy co dělat s katolickým biskupem." Mnich Theodor Studita i poustevník Afraates mluví s byzantskými vládci stejně svobodně jako sv. Basil, a o tom, jak svatí mučedníci byli povzneseni nade vši bázeň tělesnou a lidskou, mají Acta martyrum nesčetné krásné doklady. Kdo pohrdá úsudkem chválících, pohrdá i opovážlivostí podezřívajících. (Aug.)

Co dobrého vykonali pro lidstvo oni hrdinové z minulé úvahy, kteří střediskem všeho učinili sebe? Myslím, že bychom musili dlouho hledat. Ti však, kteří sloužili a slouží Bohu, byli vždy dobrodinci lidstva, a to tím více, čím horlivěji a svědomitěji tento svůj životní úkol plnili. Co vykonal pro bližní právník Alfons Liguori, když opustil službu světa a vstoupil do služeb Božích! Co universitní profesor František Xaverský, co důstojník Ignác z Loyoly, co místokrál František Borgiáš, co hudební virtuos Cohen — pravím, co vykonali pro dobro lidstva předtím, než do služeb Nejvyššího vstoupili, a co potom! Nejen pro bližního, nýbrž i pro sebe — stali se světci (Cohen není kanonisován). Zde se stýkají oba extrémy svatosti, první základy a nejvyšší dokonalost.

Také já si musím být vědom: jsem tu pro Boha. On můj suverén — já jeho služebník. Když stisknu knoflík, čekám, že se zvonek okamžitě ozve, a když se ozve, čekám, že služebník okamžitě přijde. Má Bůh na mou poslušnost a ochotu menší právo než já na poslušnost svého služebníka?

Jsem-li pro Boha, musím se snažit k němu se dostat. Moje důstojnost jakožto tvora, obdařeného rozumnou, svobodnou a nesmrtelnou duší, vymáhá, abych **vlastním přičiněním cíle dosáhl.** (Str. 103)

Nestačí vědět, že jsem pro Boha stvořen, že on můj cíl a že má povinnost jest tohoto cíle dosíci. Musím též vědět, k t e r a k mohu a mám dojíti cíle, pro nějž jsem stvořen. „Co čině život věčný obdržím?“ (Lk 18. 18) Odpověď na to dostaneme v pozdějších úvahách.

V dosažení cíle spočívá naše štěstí. Co znamená krátké slovo „zmařený cíl?“ Bartoloměj Diaz hledí se slzami k mysu Dobré naděje, od kterého zahnán bouří — tak blízko cíle, a musí zpět! Richard Lví srdce má k Jerusalemu již jen jediný den cesty, a musí se vrátit — nevstoupil a neuzřel město Boží — zmařená výprava, nadarmo všecka námaha a oběti. Podobně tvor, jenž nedosáhne cíle, nedosáhne Boha, pro nějž je stvořen. Zmařená existence, a to v nejvlastnějším slova smyslu. Z m a ř e n á e x i s t e n c e — nadarmo žil, nadarmo byl na světě, nadarmo jest všecko, co konal. Každý má na vybranou: buď Bohu sloužit, jak jest jeho životním úkolem, a tak Boha dosíci, anebo být n a v ě k y z m a ř e n o u e x i s t e n c í, na věky nešťastný. Vidíš, že jest cosi velikého a neskonale vážného ten lidský život. Zdalipak jej opravdu tak vážně pojímáš, jak jej pojímat máš?

Věz: každá věc jest jen potud oprávněna, pokud může vyhovět účelu, pro který jest. Žárovka má „právo“ na existenci, dokud může svítit, hodinky, dokud mohou ukazovat čas... Co s věcí, která jest neschopna svému účelu vyhovět? Zhaslá žárovka, uschlý strom... k čemu zabírá místo v zahradě? Podetni jej (Lk 13. 7) a vyhoď ze zahrady! Nemůže vyhovět svému účelu, a proto jest ve světě zbytečný.

Schopenhauer, o kterém lze stejně jako o jiných filosofech užít výroku učiněného o Don Quijotovi jeho hostitelem, že „má velmi mnoho jasných okamžiků“, praví hluboce: „Život jest úloha, daná každému k vypracování; v tom smyslu jest slovo defunctus, užívané o zesnulých (= své úlohy uspokojivě zhoštěný), velmi pěkný výraz.“ Úlohu, kterou mu dal T v ů r c e! Tu když svědomitě vyplnil!...

Četl jsem již několik „statistik“, co vykoná člověk za 70 let života. „24 let ztráví spánkem, 3 léta hovorem o počasí, Angličan 6 let telefonováním, Francouz 3 léta komplimenty, mužové 3 léta vojnou, dámy všech kultur. národů 6—8 let toaletou...“ Všech 70 let tak rozpitváno, jako chroust... Kolik let asi hříchem? Možná, že

půl života; kolik hodin Bohem (modlitbou)? Snad ani jedinou.

Jít k Bohu... Jak? Jak nás Bůh vede k cíli, pro nějž nás stvořil? Zákony; nikoli fysickými, jimiž řídí tvorstvo nerozumné a jimž naprostou nutností podléhají. Člověka vede Bůh zákony mravními: ukazuje mu cestu, káže, aby po ní šel, zve ho, aby po ní šel, ale nikdy ho násilím netáhne. Tak se sluší, aby jednal s tvorem obdařeným rozumem a svobodnou vůlí. Tvor jest sice svoboden, může se vymanit a nedbat zákonů Nejvyššího, ale jak to s ním dopadne? Jako s turistou v Alpách, který vidí značky a nedbá jich; jaký bude konec? Někde v propasti s roztlučenými údy.

„Králi, kterému všecko žije..." Proč neřekl Pán: „Skrze něhož všecko žije?" Vždyť tak čteme v Písmě (Jan 1. 3): „Všecky věci skrze něho učiněny jsou, a bez něho není učiněno nic, co učiněno jest." Slovo „skrze něhož" označuje Boha jako našeho původce, ale Pán saduceům i církev v invitatoriu nám chce říci něco víc. Proč nepravil Pán: „V němž všecko žije", jak řekl apoštol národů? (Sk 17. 28) I to jest pravda, že v Bohu vše trvá — jest nejen původce a stvořitel, jest i zachovatel všeho tvorstva a všeho života ve vesmíru. Pán chce říci něco víc: „Jemuž všecko žije" — slovo, které označuje Boha jako náš cíl a tím zároveň jako našeho původce a zachovatele. Jemuž všecko žije, jemuž všecko slouží, buďsi dobrovolně, ochotně a z lásky, anebo odepře-li mu dobrovolnou službu, bude mu podrobeno proti své vůli. Tvor sice může prohlásit: „Nebudu sloužit!" Pak ale bude proti své vůli dokladem a zároveň oslavou trestající spravedlnosti, svatosti a velebnosti Boží.

„Prales bouří klaný, motýl vánkem hnaný, bitvy rachot hrůzný... nevinnosti snění, vášní rozechvění, Bohu všecko kolem rozkoší i bolem hřímá, hučí, šeptá, jásá, kvílí, reptá věčný chvalozpěv." (Svatopluk Čech.)

Kdyby původce těchto veršů byl upřímně věřící křesťan, byl by snad přidal ještě další verše a zmínil se, že též chvalozpěvy vyvolených i proklínání zavržených jsou oslavou Boha. Tvůrce ovšem chce, aby všichni byli oslavou jeho dobroty. „Všechno tvorstvo jest podrobeno jedinému Bohu a Pánu svému, ať chce nebo nechce. Spravedlivý slouží dobrovolně, nespravedlivý v okovech, všichni Boží prozřetelnosti slouží. Jedni poslouchají jako

synové a konají, což dobrého jest, jiní jsou spoutáni jako otroci a děje se s nimi, což spravedlivého jest. Ale jak dobrým tak zlým dobře se děje (podle toho, jak zaslouží). Nikdo zákonům Nejvyššího neunikne: dobří podle nich jednají, zlí podle nich trpí... Hospodin všecko učinil pro sebe samého, také bezbožníka ke dnu zlému. (Př 16. 4) Zdaž proto vstaneš (z mrtvých), protože chceš, anebo když nechceš, nevstaneš, anebo nevěříš-li ve vzkříšení, proto nevstaneš?" (Aug.)

Tím končíme svou úvahu. Z předešlé i z této nahlédneme nezvratně: v křesťanské nauce o stvoření je skryt ferment obnovy a uzdravení všech moderních falešných věd, především moderní odkřesťaněné filosofie a zchátralého dnešního lidstva. Dogma stvoření jest základ křesťanské věrouky, základ a východisko exercicií, základ mravnosti, ctnosti a spokojeného života. Mluví zkušenost, mluví historie... Uznat a respektovat práva Tvůrce, poznat a plnit povinnosti tvora, a bude ve společnosti řád; lidstvo však neuznává práva Tvůrce, a odtud zmatek a rozvrat.

Veškeré pravé praktické náboženství záleží v tom, aby se člověk choval, jak se na tvora sluší, t. j. aby všecko jeho konání bylo ke cti a slávě Boží. V tom však záleží jeho pravá důstojnost a velikost — v tom, že jedině Bůh jest jeho pánem a nikdo jiný. Nikoli pryč od Boha, nýbrž blíže k Bohu. V tom tkví i naše blaho a naše štěstí, na jehož hledání jsme se vydali. (Str. 16 nn) Zde přecházejí pocity vznešenosti a velebnosti, které oduševňovaly předešlou úvahu, v pocity oddanosti a lásky: nekonečný Tvůrce, před nímž se skláníme, chce naše štěstí, a poslušnost, kterou nám ukládá, nás vede k věčnému blahu. Pocity naší vlastní ubohosti a nicotnosti ustupují zde přesvědčení o naší velikosti. Člověk jest v pravdě cosi velikého, protože má nesmrtelnou duši, která jest odleskem Tvůrce, stvořená k jeho obrazu a podobenství, jak zevrubně zvíme v kap. 14. Zpěvem k oslavě svatosvaté a nerozdílné Trojice Boží končíme.

Vyznáváme jediného Boha, Pána všemocného,
nerozdílnou Trojici:

Otce, Slovo, Lásku jejich v třech osobách, ne v třech dějích,
vyznává duch věřící.

Moudrost Otce Synem slove, Láska obou Duch se zove. —
Syn jen z Otce pochází,
osobní pak výron obou svatý Duch jest; každou dobou
z Otce, Syna vychází.
V zrcadle svůj vidíš obraz, tváře svojí věrný výraz —
chápej mluvu naznačnou!
Otec v Synu zrcadlí se, v Duchu svatém milují se
oba láskou společnou.
Otci Syn jest zcela roven, nikdy od něj nerozdvojen,
od věků Duch s nimi spojen svazkem, který nezlomen;
stejně věčný, stejně mocný, všedržící, vševládnoucí,
vševědoucí, všemohoucí, všude s nimi přítomen.
Jedno bytí, jedna činnost, jedno chtění, jedna znalost*),
vše v Trojici jedno je;
stejná moc i panování, stejné světa spravování,
v Trojjednom vše stejné je.
Táž podstata, tatáž bytnost, táž jest všech tří přirozenost,
osoby jen různí se.
Nejsou jeden, jsou však jedno, Slovo Otci, Duchu rovno,
všem třem anděl klaní se.
Otec slunce, Syn je světlo, svatý Duch jest žáru teplo,
tři osoby, jeden Bůh;
to však pouhé podobenství — osob svatých důstojenství
nepochopí lidský duch.
Moudrost, kterou cherub stkví se, před tajemstvím tímto tmí se,
byť i vzlétla k oblakům;
hloubky Boží není míra, jejího dna nedozírá
archandělů bystrý um.
Králi věků, Hospodinu, pějí voje cherubínů,
kolem trůnu stojíce;
serafínů srdce hoří, v světlo tvé se stále noří,
ó blažená Trojice!
Když vše míjí, vše se mění, stálosti když v světě není,
tebe nejme proměna;
nebe širé s dálnou zemí tebe slaví s tvory všemi:

---

*) Poznání, poznávání, vědění.

věčné věky chválená
Trojice buď blažená!
Všeho tvorstva moc a krása Bohu trojjednomu jásá,
ve prach sklání kolena;
dej, ať k nim se přidružíme, s nimi tebe velebíme:
„Věky věků chválená
Trojice buď blažená!“

(Sekvence Adama a S. Victore Profitentes unitatem; upravená a rozšířená.)

Čtení: Job 9, 12, 25, 26, 38, 39, 40. Žalm 73, 103, 144, 148. Is 6. Násl. III. 9, 21, 40. Ve šlép. N. 22—26.

ČTENÍ KE KAPITOLE 6.

Kde jsi byl, když základy kladl jsem zemi? Pověz mi to, jestliže to víš! Kdo jí rozměry ustanovil, aneb kdo roztáhl měřičský provazec na ni, víš-li to? Na čem jsou upevněny základy její? Aneb kdo položil úhelný kámen její za jásotu hvězd jitřních a za plesání všech synů Božích (andělů)? Kdo zavřel jakoby dveřmi moře, když takřka z lůna země vycházejíc mocně vytrysklo, když jsem mu dával oblak za oděv a mrákotou jako plénkami je ovíjel? Vylámal jsem mu hranice, položil mu závory a brány a řekl jsem: „Až potud půjdeš a ani krok dále! Zde budeš tříštit bujnost svých vln!" Který den života svého jsi přivolal jitro a zoře vykázal místo?... Chopil ses kdy cípů země a všechny bezbožníky z ní vytřásl, tak aby se změnila (pod rukou tvou) jako hlína pečetítkem, aby se zbarvila jako roucho, by vzato bylo bezbožným světlo jejich a rámě zdvižené (ke hříchu) aby zlomeno bylo? Přišel jsi kdy k pramenům moře a po dně mořské propasti ses procházel? Otevřely se ti brány smrti a viděl jsi dveře hrobové temnosti? Přehlédl jsi šíři země? Pověz mi, jestliže ji všecku znáš! Která cesta vede k obydlí světla a kde má místo své temno, abys přivedl to i ono časem svým a zas je odvedl po stezkách domů? Můžeš to vědět! Vždyť už tenkrát ses narodil a počet dnů tvých veliký jest! Vešel jsi kdy do skladů sněhu? Viděl jsi skladiště krupobití, které chovám pro doby pohrom na den bojování a války? Kterými cestami se rozděluje světlo a kde se rozchází východní vítr na zemi? Kdo prolamuje průduch prudkému lijavci a dráhu hučícímu hromobití, aby pršelo na zemi liduprázdnou, na poušť, kde nebydlí žádný člověk, aby byl napojen kraj pustý a bezcestný, a aby byl dán vzrůst pučící zeleni? Má-liž déšť otce? Kdo plodí krůpěje rosy? Z čího lůna vychází mráz, a nebeské jíní kdo plodí? Jako kámen tvrdnou vody, povrch tůně (mrazem) tuhne. Můžeš přitáhnout svazky Kuřátek aneb uvolnit pouta Orionu? Vyvádíš zvířetník v čas jeho a dáváš vycházet Velkému medvědu s jeho dětmi? Jsou ti známy zákony povětří? Ukládáš mu, by nad zemí vládlo? Můžeš na oblak zavolat, aby přívalem vod tě zaplavil? Vysíláš blesky, že ihned jdou a že ti řeknou: „Ejhle, tu jsme!"? Kdo vložil do mraků moudrost, kdo dal beránkům (mráčkům) rozum? Čí moudrost má oblaky spočítány, kdo vylévá nebeské měchy, když půda ve slitinu ztuhla a když hruda splynula s hrudou? Můžeš nachytat kořisti lvici a žravost mláďat jejích nasytit, když k zemi se tiskne na mí-

stech skrytých a na číhané leží v houštinách? Kdo připravuje krkavci pokrm, když jeho mláďata volají k Bohu a on sem tam poletuje nemaje potravy?

Zdaž známa ti doba, kdy kamzík říje? Či hlídáš snad laně, jež pracují k slehnutí? Spočítals, kolik měsíců jsou březí, a je známa ti doba, kdy rodí? Mohutnějí mláďata jejich, rostou pod širým nebem, vycházejí a k nim se již nevracejí. Kdo dal svobodu divokému oslu? Kdo rozvázal pouta tomu poběhlíku, jemuž za bydliště jsem určil poušť, za domov slatinné pláně? Ryku města se posmívá, křiku honákova neslyší. Prohledává vůkol hory, jda za pastvou; po všem, co zelené, pátrá. Zdalížpak zubru se zachce sloužiti tobě anebo přenocovat u tvojich jeslí? Připoutáš zubra provazem k líše? Bude poslušně brázdy ti orat? Můžeš se spolehnout na něj, poněvadž velkou má sílu? Zdaliž mu výtěžek práce své svěříš? Můžeš mu věřit, že ti obilí sveze, že ti je shromáždí na tvoje humno? Ty-lis dal pávům pěkné křídlo anebo péro čápu a pštrosu? Vejce svá svěřuje zemi, na písku nechá je hřát se; nedbá, že snad je rozmačká noha, že snad je rozšlape divoká zvěř. Tvrdý jest na svoji mláď, jako by nebyla jeho, a nedbá, že marná jest námaha jeho. Bůh totiž mu odepřel moudrost, nedal mu rozum. Když však přijdou lovci, prchá, směje se koni i jezdci. Zdali dáváš koni sílu, vybavils hřívou mu šíji? Zdali ho do skoku jak kobylku ženeš? Kopytem hrabe, těší se síle, statně jde naproti ozbrojencům. Směje se strachu, nebojí se, aniž ustoupí meči. Nad ním zachřestí toulec, blýská se kopí a štít. S hlukem a dusotem po zemi pádí, nedá se zadržet, když zazní trubka. Jak slyší polnici, zařehtá, z daleka čije již srážku, hřímání vůdců a bitevní ryk. Zdali tvou moudrostí pernatí sokol a křídla svá rozpíná k jihu? Zda k slovu tvému vznáší se orel a na horách vysokých staví si hnízdo? Na skalách sídlí, přebývá na skalním špičáku, na nepřístupných útesích. Tamodtud slídí po kořisti, z daleka vidí ji oči jeho. Mláďata jeho střebají krev, a kde jsou mrtvoly, tam jest on též. (Job 38. 39.)

Kdo smí říci tobě: „Co jsi učinil?“ Aneb kdo se smí postavit na odpor tvému soudu? Kdo tě bude obviňovat, zahubíš-li národy, které jsi ty stvořil? Aneb kdo vystoupí proti tobě jako obhájce nešlechetných? Neníť jiného Boha krom tebe. Ani král ani usurpátor nemůže ti činit výtek kvůli těm, které jsi potrestal. Protože však spravedlivý jsi, spravedlivě vše řídíš a pokládáš za neslučitelné s mocí svou, abys koho zavrhl, kdo trestu nezaslouží. Tvá moc jest základ tvé spravedlnosti,

a poněvadž jsi vládcem všeho, vykonáváš milosrdenství nade vším. Neboť jen tehdy ukazuješ svou sílu, když kdo nevěří v dokonalost tvé moci; u těch pak, kdož ji znají, trestáš jejich vzdor. Třebaže mocně panuješ, milosrdně soudíš a s velkou shovívavostí nám vládneš. Ale kdykoli bys chtěl, (neomezená) moc je ti k disposici. Neboť když nepřátele dítek svých, hodné smrti, s tak velikou pozorností, ba s prosbami trestáš, dávaje jim čas i příležitost, aby se od zlého odvrátili, jak šetrně asi trestáš své syny?... Nespravedlivé, kteří v bláznovství život trávili (v bláznivé modloslužbě), ztrestal jsi jejich vlastními ohavnostmi. Neboť zašli příliš daleko na stezkách bludu. Kdo se však směšným trestem napravit nedá, zakusí trest, jaký Boha jest hoden ... a na takové přišel nejkrajnější trest. (Md 12.)

7. VERE DIGNUM EST...

(V čem záleží pravá velikost.)

Bohu sloužiti znamená kralovat. (Liturgie.)

Vmysleme se do katolického chrámu. Slavná mše sv.... Zpívá se právě preface, duše se nese mimoděk vzhůru, jakoby slyšela zpěv andělských chórů, a chvalozpěv skutečně končí andělským hymnem: „Sanctus, sanctus, sanctus...“ Lid jako na povel vpadá do zpěvu kněze a pokračuje: „Ó svatý, svatý, svatý jest Bůh náš Hospodin — tak svatou hrůzou jatý ti zpívá serafín.“

Začátek preface: „Vere dignum et justum est... vpravdě hodno a spravedlivo jest, slušno a spasitelno, abychom tobě vždycky a všude díky vzdávali, Pane svatý, Otče všemohoucí, věčný Bože.“ Místo slov „díky vzdávali“ vložme do zpěvu „věrně sloužili“, a užijme tohoto výroku za podklad ke krátké rekapitulaci rozjímaných pravd.

Spravedlivo jest, abychom tobě sloužili. Důvody jsme slyšeli: protože nás stvořil, protože nás při existenci zachovává. Albán Stolz vypravuje o muži, jejž sám znal, Mikuláši Paule. Ve velké revoluci odsouzen na smrt, milostí Boží („čirou náhodou“) unikl popravě, a pak pokládal za svou povinnost celý život (plných 40 let) **věnovat službě Boží... pojímal svůj život za nezasloužený dar nebes. Je snad naše povinnost menší proto, že nám jistá poprava nehrozila? Nevznáší se nad naší hlavou smrt neustále jako Damoklův meč? Není každý okamžik i našeho života dar nebes? Znám případy, že smrtelně nemocný se mimo vše očekávání uzdravil, a pak soudil a jednal jako onen Paule. — Rci sám: jest větší milost zázračné uzdravení po dlouholeté bolestné nemoci, anebo zdraví, jež nám Tvůrce popřává bez přetržení? Když poslední mužský potomek Bourbonů, hrabě Chambord, žijící v Rakousku, modlitbou Dona Boska zázračně uzdravený z těžké nemoci, brzo potom náhle při lovu zemřel, pravil světec, tázaný od kohosi na příčinu neočekávané smrti: „Pán mu vrátil život pro Francii, nikoli pro lov.“ Bohu jej měl věnovat!**

Kdo jest charakter, kdo chce být důsledný, uzná a plní tuto povinnost: „Spravedlivo jest, abychom tobě do

posledního dechu sloužili." Filip August naříkal před Inocencem III.: „Mně je tak těžké se podrobit, dej mi dispens od VI. přikázání." „Nemohu, je to zákon Boží a ne můj. Proti jeho vůli a zákonu nemůžeme zhola nic činit, ani ty, ani já. Tvému vojínu je také těžko, když musí opustit své drahé a jít do deště kulek. Uč se i ty podřídit se vůli Boží a konej vůči Bohu, co žádáš ty od svého vojína. Větší právo na službu tvou má Bůh!"

Lancknechti přísahali na prapor: „Raději padnu, než bych ho odhodil. Ztratím-li pravou ruku, budu ho držet levou; přijdu-li i o tu, budu jej držet zuby. Obklopí-li mne se všech stran nepřátelé, zavinu se do něho a tak padnu." Vykopávky v Pompejích objevily vojína stojícího na stráži. Dusil se, rukou se chránil proti otravným plynům, ale svého místa neopustil. Má Tvůrce menší právo na naši věrnost a vytrvalost v jeho službě? Zvonovec, „mariánský" pták, žijící v brasilských pralesích, s peřím bělostným, s hlasem čistým jako kov nebo zvon, ozývá se ráno, v poledne a večer, jakby oslavoval Tvůrce tam, kde neslyšet Anděl Páně. V poledne, když všecko ptactvo pro vedro mlčí, po západě slunce, když ostatní zpěváci spí, může slyšet turista jeho hlas jako harmonicky zladěné zvuky, chválící Tvůrce. Kdyby celý svět spal, kdyby odepřel Pánu svou službu, nejsem nikterak od své povinnosti osvobozen já.

Hodno a slušno jest, abychom tobě sloužili, i v případě, že by to naší povinností nebylo. V dějinách se setkáváme s muži, kteří u vědomí svého povolání buďto se chránili všeho nedůstojného nebo změnili nadobro dosavadní lehkomyslný život. Tomáš Becket, napřed dvořan a povolný nástroj panovačného krále Jindřicha II., stává se arcibiskupem, a od té doby žije svatě a zastává neohroženě práva církve až k prolití krve.

Pochopili jsme velebnost Tvůrce? Nicotnost tvora? Jsme si vědomi, co znamená naše povýšení do nadpřirozeného stavu dítek Božích? Nejvyšší jest nejen naším suverénem, nýbrž otcem, nejen vládcem, nýbrž i dárcem. Šlechetné srdce, velkomyslný duch při pomyšlení na to nebude uvažovat, kam až sahá jeho povinnost a kde přestává, a bude hledět dobrovolnou službou osvědčit Pánu, že není nikterak s to se mu odvděčit za vše, čeho se mu od něho dostalo.

V d ě č n o s t, třetí pohnutka, jež nás nutká, abychom službě Tvůrce věnovali dary duše i těla, které od něho máme. Dívčina, jež měla vzácný dar krásně vyšívat, věnovala svou první větší práci místnímu kostelu: pěkně vyšité antipendium. Krásný projev vděčnosti vůči dárci všech darů! Kdybychom celý život službě Boží věnovali, je tím náš dluh již zapraven? Stvoření, vykoupení, povolání k pravé víře, milosti přirozené i nadpřirozené... Ale žel, jak vlažná naše služba! Nikdo by netrpěl služebníka, jenž by mu tak nedbale sloužil, jako my Bohu. (Salvián.) **Synové tohoto světa horlivěji, statečněji a trpělivěji pracují a trpí pro zisk pomíjející než my pro Boha a pro odměnu věčnou.** (Dion. Kart.) **Jak horečně pracoval Voltaire pro satana a jeho zájmy — za jakou odměnu? Ďáblu ti lidé do zemdlení slouží, a sám ďábel ďábelsky se jim odmění.**[1])

Slovo „nutnost, povinnost" působí někdy ledově, jako by neúprosně železnou rukou svírala naši svobodu. Ale povinnost sloužit Bohu není pro tvora břemenem, jest c t í, a zušlechťuje jej co nejvíce. — „Č e s t n o j e s t..." Třebaže každá služebnost jest plná hořkosti, u tebe jest služebnost svobodná — svobodná, protože se neslouží z nutnosti, nýbrž z lásky (servit... non necessitas, sed caritas; Aug.). **Jsem tvůj služebník, protože od tebe stvořen; jsem svoboden, protože vykoupen. Nechci ti sloužit s reptáním; reptání nedosáhne toho, abych ti nemusil sloužit, zaviní jen, že ti budu špatně, jako špatný služebník sloužit.** (Aug.) **Závazek sloužit Bohu plyne z pojmu tvora, patří tedy k jeho přirozenosti. Co však patří k přirozenosti věci, nemůže pro ni být ponižující**

---

[1]) Jediné jejich potěšení: „blahé" vědomí, že poškodili věc Kristovu. Nenávist Boha a církve jest vášeň démonická, lze-li tak říci, a ta zaslepuje víc než kterákoli vášeň. Po anexi Ceylonu od protestantských Holanďanů r. 1659 a Rakouska 1938 nahlížel kdekdo, tam i v cizině, že není nikterak diplomatické urážet náboženské cítění katolického obyvatelstva a pronásledovat jejich víru — tak si nezískali loyálnost nových poddaných. Ale nenávist Krista nedbá ničeho, ani primitivních požadavků nezbytné politické prozíravosti a opatrnosti; nenávist Kristova jest někdy mocnější než láska k vlastnímu národu, ba k vlastnímu životu. U nás řekl před r. 1938 profesor X. Y.: „Nežli náboženství zpět do škol, raději ať praskne republika."

ani škodlivé. Jest pokořující nebo dokonce škodlivé pro zemi, že krouží kolem slunce? Nebo pro úd, že „slouží“ tělu? Pěješ chvály, když oslavuješ Boha, když obviňuješ sebe; nic vznešenějšího jazyk nečiní: Boha chval, na sebe žaluj. (Aug.)

Naopak, v tom, že Bohu sloužit smím, spočívá má přednost, v tom mé privilegium a vyznamenání. Čím vyšší a vznešenější pán, tím čestnější služba. Kdysi vedli i války o to, komu přísluší „právo“ být císařským číšníkem. Stačí všimnout si služebné dívky. Čím vznešenější panstvo, tím čestnější služba. Avšak nejen to; dívka „odkouká“ jemné způsoby...

Já však sloužím Králi všech králů. Dá se myslit vznešenější služba? Tvůrci se přiblížit znamená být osvícen, jeho se bát, přináší radost, jemu sloužit jest kralovat. (Anon., Ep. ad Demetr.) Skládáš-li naději v jiného člověka, jsi nezřízeně pokorný. Skládáš-li ji sám v sebe, jsi nebezpečně pyšný. Kdo jest nezřízeně pokorný, nespěje vzhůru; kdo jest nebezpečně pyšný, jistě se zhroutí dolů. (Aug.) „Celá Evropa mi neimponuje,“ říkával kterýsi státník. Stejně mluví ten, kdo slouží Bohu: „Neznám lidské bázně, netřeba mi dbát lidských ohledů.“ (Str. 126 n.) Kdo miluje Boha, tomu jest lhostejný celý svět (vilescit; Efr.). A že by styk s bytostí nekonečně dokonalou zůstal bez vlivu na duševní život? Co znamená stále opakovaný výraz „sloužit Bohu“? Plnit jeho vůli! Je-li vždy mým měřítkem to, co káže nekonečná moudrost, mé jednání jest vždy správné, dokonalé, bez chyby, v daných okolnostech nejlepší. V čem záleží dokonalost tvora? Aby se co nejvíce připodobnil Tvůrci. (Dion. Kart.) Srovnávám-li vůli svou s vůlí jeho, smýšlím-li jako on, jednám-li jako on, t. j. řídím-li se podle jeho vůle, nekonečně dokonalé, dosáhl jsem pravé dokonalosti.

Vůle Boží musí být v životě křesťana neochvějný bod, s nímž nesmí být hnuto, kol něhož se otáčí veškeren jeho život jako dveře ve veřejích, jenž ho i drží nad zmatkem a v kolotání života. Pevná vůle Boží — nestálost světa — jaký to kontrast! Drž se vůle Boží, a budeš „nepohnutým sloupem“ (Acta s. Luciae)... veškerá zloba pekla nebude s to tebe vyvrátit. Půjdeš-li za vůlí svou, jsi vydán na pospas a stáváš se bezmocnou hříčkou, světa a vášní — lidských ohledů, lidské bázně, vlastních náruživostí. Nechceš-li sloužit lásce, nezbývá leč abys

sloužil neřesti (caritati — iniquitati); zle si tě podmanila hříšná žádost, spasitelně nechť si tě podrobí svatá láska (cupiditas — caritas). Jsi-li dobrý, i když sloužíš, svoboden jsi; jsi-li zlý, byť bys i kraloval, otrokem jsi — a to ne jediného člověka, nýbrž což horšího jest, tolika pánů, kolika neřestí. (Aug.)

Legenda o sv. Kryštofu jest ilustrací toho, co řečeno. Suverénem nejsem a nebudu. Komu tedy chci sloužit? Christofor v legendě z jakési vrozené hrdosti se rozhoduje: „Jenom nejvyššímu pánu." Nezahodím se, abych sloužil nižšímu. V tom spočívá pravá svoboda dítek Božích. Slouží Bohu, neotročí světu, ani vášni. Volí-li kdo nejvznešenější stav pod sluncem, řekne se o něm, že se rozhodl sloužit Pánu Bohu. Svým členům, kteří zemřeli v pověsti svatosti a jimž chystá čest oltáře, dává církev nejprve čestný název „ctihodný sluha Boží." Není čest pro Boha, že mu sloužím já, nýbrž jest ctí pro mne, že já jemu sloužit s m í m. Ze sebe není tvor nic. Čím jest a co má, tím jest a to má od Boha. Kupecký příručí Zema de Sylva, vstoupivší do státních služeb španělských, stoupal výš a výš, stal se nejvyšším úředníkem a konečně povýšen do šlechtického stavu. Jaký přídomek si zvolí? Markýz de la Ensenada (= v sobě nic, ze sebe nic), aby nezpyšněl a pamatoval na svůj původ. Jedinou vlast máme všichni: nebeský Jerusalem; i původ máme všichni společný; chceš-li totiž na tuto zemi pohledět, poznáš, že prach jsi. (Jeronym, s malou obměnou.) Sloužíš-li Bohu a jej ctíš, sobě prospíváš, nikoli jemu. Nikdo neřekne, že prokázal dobrodiní pramenu, když z něho pil, nebo světlu, když vidí. (Augustin.)

Tím, co řečeno, jest vyvráceno pochybné pojetí naší exerciční pravdy. Bohu sloužit... Nepravím: „Obsluhovat." Obsluhovat se dá a musí dát dítě, protože si samo posloužit nemůže, obsluhovat se dá nemocný, z téhož důvodu, obsluhovat se dá hejsek, protože je lenoch a nadutec, obsluhovat se dají velcí páni, protože „na to mají", mohou si sloužícího vydržovat a askese jsou dalecí. U Tvůrce není obsluhování — je to služba, královská služba; nepřináší výhody a zisk jemu, zato zušlechťuje toho, kdo mu slouží, obdobně jako když někdo „slouží" vědě, umění, pravdě... Římská vestálka, odsouzená k tomu, aby sloužila falešným bohům, bohům, které nemohla milovat, kteří nemilovali, nemohli vlít útěchu,

nemohli odměnit . . . Ubohé dívčiny! Kdo by se divil, že onu „čestnou“ službu pojímaly jako nesnesitelné břímě, jako zmaření životního štěstí. Jak jinak věřící křesťan!

„Spasitelno jest, abychom tobě sloužili . . .“ Právě jsme vyvrátili domněnku, že Bůh má prospěch a zisk z naší služby. Teď přicházíme k úvaze: sloužit Bohu jest nejen mou povinností, nejen spravedlivo, hodno, slušno a na výsost čestno, jest pro tvora též spasitelno. Denně umírá na tisíce lidí, a poslední poučení, které si odnášejí ze světa, jest, že jedině služba Boží udělá člověka šťastným v životě[2]) i ve smrti, a že vše ostatní jest marnost. Abaelard jest jedním z nich. Kde hledal štěstí! Ve slávě, lásce, v učenosti, a našel je v Bohu, v chudé cele clugnyackého kláštera. Pravá blaženost zde připravována být může, v úděl nám zde dána býti nemůže. (Aug. sup.)

Má blaženost na věčnosti jest podmíněna tím, abych v životě plnil vůli Boží. Proč mne vlastně Bůh postavil na tento svět, kdyžtě jsem stvořen pro onen svět? Postavil mne sem jenom nakrátko, na chvilku, dočasně . . . abych mu těch několik let sloužil a tím si nebe zasloužil (vysloužil). Odepřu-li Bohu svou službu, co tím získám? Jak pochodil Adam? Vyvinul se z náručí Otce, a dostal se do spárů tyrana. Smetl s šíje sladké jho Tvůrce (Mt 11, 30), a vložil na sebe tvrdé, železné okovy satana. Ve službách Božích platilo pro něho: „Vzhůru srdce!“ Satan ho však přikoval k zemi.

„Moje blaženost na věčnosti . . .“ Jenom ona? Ne také mé blaho časné? Upozorňujeme na to v exerciciích stále a stále, jak plné životnosti jsou všecky exerciční pravdy.

---

[2]) Čtěme pojednání o první světové válce, německá, italská, francouzská, anglická . . . každý ji pojímá jinak, jeden svaluje vinu na druhého. Nejvíce si umývají ruce největší vinníci, naši sousedé, ale všichni jsou zajedno, že byla metlou; dodejme: „Kdyby byli národové žili podle vůle Boží a nešlapali po právech božských a lidských, bylo by lidstvo té pohromy ušetřeno.“ Tak ve velkém, tak i v malém. Kdo měl příležitost nahlédnout do mnoha rodin, ví, co je příčina všeho neštěstí: v rodině je hřích, nevládne Bůh . . . Že dojde k druhé světové válce a to pro nepravosti zbujnělé Evropy, bylo zjeveno svatou Pannou v portugalské Fatimě ještě dřív, než první válka skončila. (1917.)

Mám samozřejmě na zřeteli exercicie ignaciánské! Sloužit Bohu... Odepřít mu tuto povinnou službu, t. j. nedbat jeho přikázání, jest zkázonosné pro každého tvora po každé stránce. Pomíjeje doklady z dějin, že totiž každý národ sobě kopal a vykopal hrob, když obecně a důsledně zákony Nejvyššího ignoroval a přestupoval (viz o tom více Za pravdou Kristovou kap. 7—12), omezuji se na doklady ze všedního života, exercitantům bližší, a proto působivější. Poslední válka... Zbujnělá Evropa nedbala Boha ani jeho přikázání, a pak sténala pod bičem, který sama na sebe upletla. Ty, jenž jsi nedbal přikázání šestého, co ses tolik divil a durdil, že jiný nedbal přikázání sedmého a pátého? Tys loupil, co patřilo Bohu, a divil ses, že jiný loupí, co patřilo tobě! Tys nedbal vůle Boží, chtěje se „mít dobře", a jiný jí nedbal stejně jako ty z téhož důvodu, chtěl se také „mít dobře" — tentokrát na tvé útraty! Tu „ve velkém", a v obcích nebo v rodinách „v malém". Nesloužíš Bohu ty, neslouží mu i jiní, a odtud všecka bída, mravní i hmotná. Ne nadarmo zdůrazňuje církev v liturgii, že tajemství naprostého blaha a štěstí nazaretského domku záleželo v tom, že se tam ode všech a ve všem Bohu sloužilo.

Spasitelno... Jen to jest pro tvora spasitelno, co jest přiměřeno jeho přirozenosti, na př. rybě voda. Vytáhni ji z živlu, v němž a pro nějž ji Bůh stvořil, a hyne; vymkne-li se sama, vymrští-li se na břeh, čeká ji týž osud. Což úd, který nechce sloužit a vymkne se?

Otevři Písmo Starého Zákona. Sloužit tvorům místo Tvůrci se pokládá nejen za jeden z největších zločinů, je i příčinou všeho neštěstí. „Proč přišlo na vás všecko toto veliké zlo? Protože opustili mne otcové vaši a chodíce za bohy cizími, jim sloužili." (Jer 16, 10) „Protože jsi nesloužil Hospodinu, Bohu svému, v radosti a s potěšením srdce, budeš sloužit nepříteli svému o hladu a žízni a ve vší nouzi, a vloží jho železné na šíji tvou, dokavadž tě nerozdrtí."(Dt 28 47 n) Boha se boj a přikázání jeho zachovávej, to jest souhrn všeho, co jsi slyšel, a v tom záleží celý člověk — tak zní závěrečný verš knihy Kazatel. Dobu mesiášskou líčí proroci, zvláště Isaiáš, jako šťastnou dobu, kdy všichni národové budou sloužit Hospodinu zástupů. Apoštol národů vyprošuje věřícím nejednou poznání vůle Boží (na př. Kol 1. 9), jako by chtěl říci: „Stačí, když poznáte svatou vůli

Nejvyššího." Předpokládá totiž, že křesťan ji bude bez výhrady plnit, jakmile ji pozná.

Jan Lucemburský měl na štítu heslo: „Servio — sloužím." Bylo jeho heslo projevem otrockého či rytířského ducha? Otrok by mohl nést na čele vypálené totéž heslo, ale sotva by dodalo jeho zjevu nějaké majestátnosti nebo hrdosti. Slouží — přinucen! Pod knutou! Onen český král nosil své heslo s hrdostí. „Sloužím —" Záleží na tom, komu! Obecnému dobru? Pravdě? Spravedlnosti a právu? Svobodě vlasti? Bohužel, onen král si snad ani nebyl vědom, že slouží své sebelásce, jevící se ctižádostí, touhou po vavřínech a dobrodružstvích. Rytířský řád Johanitů (Maltézských rytířů) měl podobné heslo. Jejich znakem byl bílý kříž v červeném poli, nad ním koruna, se které splýval růženec vinoucí se kolem kříže, a jejich heslo znělo: „Pro fide — za víru." Tedy též „sloužím" — ale komu! Bohu, kříži, víře Kristově!

My věřící nemáme důvodu, abychom si stěžovali na nedostatek povzbuzujících příkladů. Indický misionář P. Lievens T. J. umírá v 37. roce vysílen ve službách blíženské lásky, karmelitán Heřman Cohen umírá nákazou ve vojenské nemocnici za války r. 1871, dobrovolně se přihlásiv k duchovní správě nemocných a raněných zajatců, kanovník Ségur, apoštol opuštěné pařížské mládeže a dělného lidu, umírá spíše vyčerpaností než stářím, bohoslovec Eck na smrt nemocný spěchá do Řezna, kde se protestantským theologům bezmála již podařil jejich úskok, již získali katolické bohoslovce pro tak zvanou císařskou knihu, do níž byla pojata dvojsmyslná formule o ospravedlnění, mající za účel zakrýt roztržku. Eck lživé tkanivo prohlédl a roztrhl k nemalé mrzutosti Melanchtonově a Butzerově, kteří chtěli tak do katolického tábora vpašovat své bludy, a brzo potom umírá († 1543), zůstávaje do smrti věren svému heslu, které psal na všecky své knihy: „Soli Deo gloria, samojedinému Bohu sláva." Alja Rachmanová uvádí výrok profesora, odpovídajícího na její obavy, že revoluce snad všecko zmaří: „Náš život jest v rukou Božích; musíme tak pracovat a plnit svou povinnost, jako by nebylo zítřka, jenž všemu udělá konec." S těmito muži srovnej krále, kteří jako oni předčasně umírali, ale proč — z pustého a prostopášného života, od Alexandra Vel. až k Josefu II.

Jak se namáhá svět, aby vytloukl co největší zisk z malého kapitálu! Co se však dá srovnat se službou Boží? Za konečný výkon nekonečný úrok, za několik let svědomité služby věčná odměna. Nezamyslili jsme se ještě nad tímto nepoměrem? Co nám může svět za naše služby dát? Ať dá cokoli, vše jest omezené a pomíjející. Krom toho nelze zároveň sloužit Bohu a mamonu. (Lk 16. 13) Není možno své srdce rozdělit mezi dva pány. Zde nezbývá než být důsledný. Kdo nechce, aby ho pásl Kristus, toho shltne smrt. (Ambrož.) Čím více milovník světa na Boha zapomíná, tím více jest od něho opuštěn, a čím více lne k světu, tím méně chápe dobra, jichž pozbývá. (Bonav.) Málo ti prospěje, že se nazýváš křesťanem, nebudou-li tvé skutky v souhlase s tvým jménem. Co získá vojín, je-li ve voji a pro krále nebojuje! Lépe by bylo do voje nevstupovat než ve voji být a pro vládce nepracovat. Jakž by se vyhnul trestu ten, jenž od krále jest živen a pro něho nebojuje? (Jan Chrysostom.)

Nebojuje . . . Což jest služba Boží bojování? Někdy beze vší pochyby! Jako Indián dobrovolně se zaprodavší do otroctví si musil zahozenou svobodu úpornou dřinou zase „vysloužit", tak si musíme my vydobýt svobodu, o kterou nás připravil praotec neblahé paměti. Sloužíme Bohu . . . abychom si „vysloužili" svobodu! Nevrhá toto pojetí nové světlo na uvedené slovo: „Spasitelno jest"? Bohu sloužíme, a ovoce své práce klidíme my! Černý katechista v misiích Bílých otců, ohrožovaný na životě pohanským soukmenovcem, nepřestane-li hlásat Krista, odpovídá: „Vedu válku se satanem, a kdo vede válku, musí být připraven, že přijde o život." (Hoffnung č. 28.) O život přijde, a svobodu si vybojuje . . . Jaké to oxymoron, jaký protiklad! A přec pravdivý!

Čím větší úsek našeho života byl zasvěcen službě Nejvyššího, tím lépe ho bylo využito. Patřil jí celý tvůj život? Pak je tvůj úděl záviděníhodný. Markýz Fénelon se hlásí v 16. roce u Ludvíka XIII., prose, aby byl přijat do armády . . „Jste ještě příliš mlád." „Budu tedy mít tím více času sloužit Vašemu Veličenstvu." Tvůrce by neměl mít tak rytířsky smýšlejících hrdinů? V klášteřích, v nemocnicích, pod doškovými střechami, na světovém jevišti (Windthorst a jiní), ve školních učebnách, v universitních sálech, v atelierech umělců (Führich a jemu podobní),

všude . . . Tvůrce má na naši bezvýhradnou službu větší právo než kterýkoli zaměstnavatel nebo vládce. Darius III. nabízí Alexandru Velikému rozdělení říše, a dostává odpověď: „Nemohou být na světě dvě slunce vedle sebe, a na zemi dva králové vedle sebe. Buďto se mi podrobíš, nebo svedeme spolu zítra rozhodnou bitvu." Tak smýšlel a mluvil smrtelník, ovšemže plný domýšlivosti; a ty bys chtěl, aby se o tvé srdce dělil tvůj Tvůrce se světem nebo nějakým tvorem? Dvě věci nesnesou dělení, vláda a láska. Jde jen o to, abys zjistil, má-li či nemá-li tvůj Tvůrce právo na tvou službu a lásku. Má-li to právo a máš-li ty smysl pro spravedlnost a právo, vyvoď z toho důsledky pro sebe ty sám.

Uzavřeme úvahu poznámkou sv. Pavla: „Veselého dárce miluje Bůh." (2 Kor 9. 7) Ke všemu, co řečeno, připojujeme ještě: Sloužit Bohu radostí, nikoliv s nechutí, jako bych bral na sebe obtížné břímě. S ochotou — neodměřovat, co jsem povinen mu dát a co ne.

Bylo to před světovou válkou. Z Čech se konala pouť do Lurd. Na jistém nádraží v rakouských zemích pozdravili hodnostáře, jenž pouť provázel, Češi v městě usedlí. Po oficielním uvítání ptá se kapucína, jejich duchovního správce: „Jak se vám tu vede?" „Jsme tu vyděděnci, jak to před chvilkou ta maličká pověděla," odvětil ukazuje na družičku. Kolikrát jsem si na tu událost vzpomněl! Čest a sláva Boží — není skutečně vyděděncem na naší zemi? Sloužit Bohu jest zaměstnáním andělů, bylo životním úkolem vtěleného Spasitele, Matka Boží se prohlašuje za ochotnou služebnici Páně, a my? Naše služba? Jako bychom se strachovali, abychom Tvůrci nedali trochu více než jsme povinni!

„Vysílá světlo, a ono jde; volá je, a ono poslouchá; hvězdy zavolal, a řekly mu: ‚Tu jsme', a zářily k potěšení tomu, který je učinil." (Bar 3. 33 nn.) Tentýž prorok oslovuje své souvěrce: „Blaženi jsme, Izraeli, protože co Bohu se líbí, bylo nám zjeveno" (4. 4) . . . jak jsme blaženi, že známe vůli Boží a že ji můžeme plnit! „Slyš, Izraeli, přikázání života[3]): ušima je vyslechni, abys

[3]) Hluboká myšlenka: přikázání **života** — přikázání Boží nejsou svěrací kazajka, jíž veškerá aktivita, iniciativa a volnost stísněna, sevřena, znemožněna, jež svobodu lidského

znal moudrost. Co jest, Izraeli, že v zemi nepřátel dlíš? Zestaral jsi v zemi cizí, poskvrněn jsi s mrtvými, přičten jsi k těm, kteří sestupují do podsvětí. Opustil jsi zdroj moudrosti. Neboť kdybys byl cestou Boží kráčel, bydlil bys zajisté ve věčném míru.“ (Bar 3. 9 nn.)

Ne nám, Pane, ne nám, nýbrž jménu svému dej slávu. (Ž 113. 9) **Toto heslo starého řádu prozrazuje smýšlení skutečně rytířské. Sloužit Nejvyššímu z lásky, nechtít z toho pro sebe procenta a provisi. Vše pro tebe! Tak jako jiný zakladatel řádu si obral za heslo: „Všecko k větší cti a slávě Boží!“ Nikoli kramářský duch: „Něco za něco.“ Řekl-li sv. Mořic císaři, jenž ho nutil k modloslužbě, že on a jeho druzi ho budou poslušni „až k oltářům“, t. j. potud a dál ne** (pouze v tom, co se nepříčí zákonu Božímu), **jednali docela správně. Ale nečiníme snad my podobnou výhradu, když mluvíme s Tvůrcem? Pouze k oltáři a dál ne! Až sem, ale více ode mne nežádej, tuto oběť já ti na oltáři svého srdce nepřinesu! „Takový kůň jest hoden obdivu, jenž bez uzdy hbitě klusá; jestliže uzdou a opratěmi přinucen pěkně v řadě jde, jaký to div? Pěkný poklus nutno přičíst nikoli jeho vlastnostem, nýbrž opratím a uzdě...“** (Chrys.) **Co od nás mnohdy vynutí bázeň lidská, k tomu nás spíše měla pohnout láska Kristova.** (Aug.) **To jest velký duch, jenž se docela odevzdá Bohu.** (Seneka.) **Je-li žádostivost naším přístavištěm, v němž kotvíme, jest docela lhostejno, zda sloužíme Kristu za peníze či nic, zda pro zemi či nebe...** [4]) **Naše zásluhy se měří podle lásky, ta však nezáleží ve sladkých pobožnostech, nýbrž v dobrovolném odevzdání sebe, abychom plnili vůli Boží...Jednat čestně, ale ne**

---

ducha mění v nehybný trám. Přikázání nejsou mravní smrt, nýbrž podmiňují správný nerušený rozvoj vnitřníno (i vnějšího!) života, jsou cesta k pravému životu — jich zanedbávání bylo Izraeli cestou k zahynutí.

[4]) Hledáme v tom případě **sebe,** nikoliv Krista... i apoštolské práce jsou někdy bezcenné, protože v nich hledáme vlastní potěšení! Již za dob sv. Bernarda byli lidé, kteří měli slovo Lva Vel. stále v ústech (k „větší slávě Boží“, ep. 40), ale málo dbali toho, aby je prováděli skutkem. „Obvyklé rčení, všední slovo: pro **Boha** (konám... chci konat...); ale není-li v našich ústech planou frází, přehluboké slovo,

k vůli ctí! Jsou lidé, kteří rozumem poznávají, že všechna čest a sláva patří Bohu, ale vůlí mu ji odnímají (Avila).

* * *

„Hospodinu svému se klaněti a jemu samojedinému sloužiti budeš . . ." (Lk 4. 8) Známe toto slovo, víme, kdo, kdy a ke komu je pronesl. „Nebudu sloužit . . ." Heslo, jímž vůdce odboje učinil nešťastným sebe i člověka . . . On, pouhý duch, vzepřel se proti Nejvyššímu z pýchy; člověk, poddávající se nezřízeně své tělesnosti, opouští službu Boží k vůli tvorům. (Viz kap.8.—13.) Pokušitel ví, kde v člověku nejslabší útočný bod. — Události u Jordánu ho poučily, že před ním stojí Mesiáš. Pokusí se o to, aby zvrátil jeho poslání? Byť byly vyhlídky sebebeznadějnější, pokušitel se pokusí — — Mesiáš — přišel, aby vysvobodil toho, jenž odepřev službu povinnou Bohu, stal se robem ve službách satana; jeho získat bylo úkolem Mesiášovým. Dobře — satan mu nabídne prostředek, jenž nikdy neselhal, chtěl-li kdo masy získat — získat **pro sebe**, nikoli pro Boha.

„Jsi-li Syn Boží . . ." Máš-li moc konat zázraky . . . Zázrak, jejž učiníš pro ukojení vlastního hladu, opětuj později, až budeš od lidu žádat oddanost, víru . . . Dej jim jíst, a budou tvoji! Člověk běží za tím a slouží tomu, kdo mu dá najíst! A při tom zapomíná dárce všeho dobra, i vezdejšího chleba, a jest dvojnásob přikován k zemi.

„Ne samým chlebem živ jest člověk . . ." Jsou vyšší „hodnoty" . . . sociální otázka není výhradně otázkou žaludku, jak tvrdil Malthus, Bebel a tisíce jiných; a což vyšší stránka lidské přirozenosti? . . . Což ono „vzhůru srdce?" „K Bohu . . ." Satan svým pokušením svádí: „K zemi . . ." **Jeho** lidé to jsou, jichž veškerý život se vyčerpává v ukojení tělesnosti, ať žaludku, ať pohlavních rozkoší. (Str. 45.)

Odmítnut po prvé i po druhé, pokouší a pokouší se po třetí. „Toto vše patří mně . . ." Kníže tohoto světa (des Diesseits)! „Komu chci, tomu to dávám . . ." Pokud Tvůrce, pravý majetník všeho, ti dovolí! „Dávám —" rci raději: „Opatřuji —" a to těm, kteří se chopí mých metod: lži, politiky podvodu nebo násilí, nezřízené touhy za pozemskými statky . . . „Všecko ti dám . . ." Tobě, dobyvateli duší, budu nápomocen, budu ti duše do sítí vhánět — s jednou podmínkou: uznáš-li mne za svého suveréna a pána, dáš-li se naplnit mým duchem a naplníš-li jím i ty, které získáš — jsi-li ochoten pracovat **pro mne!** . . .

Odpověď Páně: „Přišel jsem, abych sloužil Otci — abych cestou dobrovolné služby Boží přivedl k pravé velikosti i člověka, o něhož ti jde —“

Bedřich Ozanam píše v den 40. narozenin, málo měsíců před smrtí: „Dnes je mi 40 let; více než polovina obvyklé životní pouti leží za mnou. Přede mnou se rozevírá čestná kariéra, s pracemi jsem již tak dalece hotov, že mohou být podkladem díla, o němž jsem dávno snil. Mezitím však mne přepadla zákeřná choroba, za kterou snad vězí úplná vyčerpanost. Mám tedy opustit vše, co jsi mi na zemi, dobrý Bože, dal? Nechceš se, Pane, spokojit jen s částí mé oběti? Kterou ze svých nezřízených náklonností ti musím obětovat? Nechceš přijmout oběť mé literární sebelásky, mé akademické ctižádosti, a kdyby to musilo být, i oběť mých studijních plánů? Prodám-li polovinu svých knih, abych výtěžek věnoval charitě, zasvětím-li vyučování učňů a vojínů všechen zbytek svého života, jenž mi zbude po vykonání mých stavovských povinností, spokojíš se s tím, Pane a Bože můj? Dal bys mi za to milost, abych po boku své manželky zestaral a dokončil výchovu svých dítek? Možná, Pane, že nechceš nic z toho všeho, že nepřijmeš mou nabídku a mou oběť odmítneš: mne chceš ty mít, nikoli mé věci. Půjdu tedy, když mne zavoláš, a nemám práva naříkat. Dals mi 40 let ... Jen aby moji drazí se nepohoršovali nad tím, že nechceš nyní vykonat zázrak, abys mne uzdravil. Zdaž jsi mne před pěti lety nezavolal takřka do života zpět a nepopřál mi odkladu, abych za své hříchy konal pokání a lepším se stal? Všechny modlitby, jež byly tehdy k tobě vysílány, jsi vyslyšel; proč by nebyly vyslyšeny i ty, které jsou k tobě vysílány teď a jež jsou ještě hojnější než byly tehdy? Snad je vyslyšíš jiným způsobem, snad dáš, aby má nemoc se stala zdrojem požehnání, a to požehnání vyliješ na mou manželku, dítky, na všechny mé drahé. Upoutáš-li mne po ty dny, co ještě budu živ, na lůžko, byly by příliš krátké, abych ti poděkoval za ony dny, které jsem byl živ. Jsou-li tyto řádky poslední ze všech, které jsem kdy psal, buďtež chvalozpěvem tvé dobroty ...“

*

Čtení: Žalm 1, 118 (části!). Is 49, 1—7. Násl. III. 10; dobrodiní Boží III. 22.

Bohumila I. 20. Ve šlép. N. 58—60.

STVOŘIL JSI NÁS, Ó BOŽE, PRO SEBE...

(Krátká reflexe o dosavadních exercičních pravdách.)

Veliký jsi, Hospodine, a vší chvály hodný: velikost tvá je nevystihlá a moudrost tvou nemůže nikdo změřit; a přece tě chválit chce člověk, nepatrná částka všeho tvorstva tvého. Člověk stenající pod břemenem své smrtelnosti, pod svědectvím hříchu — svědectvím to, že pyšným se ty, Bože, protivíš. Přece však chválit chce tebe člověk, tak maličká částečka stvoření tvého. Ty povzbuzuješ člověka, aby tě chválil, neboť **stvořil jsi nás pro sebe, a nepokojné jest srdce naše, dokavadž nespočine v tobě.**

Blahoslavený, kdo miluje tebe, a přítele v tobě, a nepřítele pro tebe; neboť jen ten neztrácí mižádného přítele, jemuž jsou všichni drazí v tom, jenž nemůže být ztracen. A kdo jiný to jest leč Bůh náš, Bůh, jenž stvořil nebe a zemi? Tebe nikdo neztrácí, leč kdo sám tebe opouští. Ten pak, jenž tě opouští, kam jde a kam prchá, leč od tebe, milovaného Otce, k tobě, přísnému soudci? Neboť kamkoli se srdce člověka mimo tebe obrací, bude proniknuto bolestí, byť se i obrátilo k nejkrásnějším věcem, které jsou mimo tebe. Vznikají, zanikají, rostou, dospívají, dospělé stárnou a hynou. Bože, Tvůrce všehomíra, veškerenstva, tebe nechť chválí má duše pro díla tvých rukou, ale nechať k nim nepřilne láskou smyslnou. Všecky spějí k zániku a drásají duši zhoubnými žádostmi, ona však v tom, co miluje, chce spočinout. Avšak spočinout nemůže ve věcech stvořených, protože netrvají, nýbrž pominou, a všecky spěchají k vytčenému konci.

Nebuď pošetilá, duše moje, a nedej se ohlušit hlukem své marnosti. Věčné Slovo tě volá, aby ses vrátila. V Bohu zakotvi, jemu svěř, co jsi od něho dostala, jsouc již tolikerým zklamáním znavena. Bohu svěř, co od něho máš, a ničeho nepozbudeš. Co jest na tobě vrtkavého, bude utvrzeno, co nemocného, bude zhojeno. Proč následuješ převráceně svého těla? Ono nechať následuje tebe, která jsi se obrátila na pravou cestu. Jestliže se ti líbí věci viditelné, oslavuj v nich Boha a obrať svou lásku k tomu, který je stvořil. Jestliže se ti líbí duše, v Bohu je miluj, protože i ony jsou proměnlivé, a jen když jsou v něm zakotveny, mají trvání. Snaž se spolu s sebou přivésti je k němu, a rci jim: „Jeho milujme, on vás učinil, a není daleko. Kam se ženete do zkázy? K čemu putovat po cestách obtížných a neschůdných? Odpočinutí není tam, kde je hledáte. Hledejte odpočinek,

ale hledejte ho tam, kde jej můžete nalézt. V krajině smrti hledáte blažený život . . .“

Pane a Bože můj, ty se přibližuješ jenom těm, kteří jsou zkroušeného srdce, ale nedáváš se nalézti pyšným, i když ve své učené zvědavosti dovedou spočítat hvězdy a písek, vyměřit prostory nebes a vyzkoumat dráhy hvězd. Tyto výzkumy konají důvtipem svého rozumu, který jim udělila tvá dobrota, a vpravdě objevili mnoho a určili na mnoho let napřed den a hodinu zatmění slunce a měsíce, a jejich výpočet nezklamal: stalo se, jak napřed oznámili. Lidé, kteří neznají těch pravidel, diví se tomu, kteří pak je znají, nadouvají se, a v bezbožné pýše se vzdalují od tebe, pravého světla; dovedou o tolik napřed určiti zatmění slunce, a nedovedou si uvědomit své vlastní vnitřní zatmění, protože se nesnaží s vděčností bádati, od koho důvtip k takovému bádání obdrželi.

Jejich zlo záleží v tom, že neznají tebe, Tvůrce těch věcí, jež oni měří a počítají; neznají ani sami sebe, považují se za vynikající a zářivé hvězdy, a hle, jsou svrženi na zem a zatemněno jest nemoudré srdce jejich. Mluví sice mnoho pravdivého o věcech stvořených, ale Pravdu věčnou, Tvůrce všech těch tvorů, nehledají upřímně, a proto ho nenalézají. A naleznou-li ho přece, neoslavují ho jako Boha, ani mu neděkují, nýbrž nicotnými se stávají ve svých myšlenkách, tvrdíce, že jsou moudří, a přičítajíce sobě, co je tvé. **Nešťasten, jenž všecko zná, a nezná tebe.** Oč lépe jest na tom ten, jenž dovede brát užitek se stromu, třebaže neví, jak jest vysoký a objemný, než ten, jenž umí změřit všecky jeho větve, není však jeho majitelem, ani nezná toho, kdo ten strom stvořil.

I já jsem se ubíral po cestách bludných, a hledal pravdu tam, kde jí nalézti nelze. Když jsem se pak dotazoval svých přátel[1]) na to a ono, slibovali mi: „Faustus[2]) přijde a vysvětlí ti vše.“ Přišel konečně, ale čím byla jeho slova pro mou žízeň? Takovými věcmi byly mé uši už přesyceny. Co platno hladovému, že se mu pokrm podává ve vzácných nádobách, kdyžtě hladu neukojí? Co platno mně, že lahodně mluvil,

---

[1]) Manichejců, do jejichž sekty zabloudil, protože slibovali pravé poznání a duše Augustinova žíznila po pravdě. Místo moudrosti však našel blud.

[2]) Manichejský „biskup“, jenž u nich platil za slunce moudrosti.

když mi pochybností mých nevysvětlil? Poznal jsem v něm člověka, který přečetl několik řečí Ciceronových a něco spisů Senekových a tím si osvojil výmluvnost. Když jsem mu však předložil své otázky, doznal otevřeně svou nevědomost. Byl si totiž vědom své neznalosti v těch věcech a neostýchal se ji vyznat. Nepatřil mezi takové, jakých jsem mnoho poznal, kteří se snažili mne poučit, a sami zhola nic nevěděli.

Vzdal jsem se tedy vší naděje, že by mi kdo mé pochybnosti rozřešil. Nenalézaje prozatím nic lepšího, rozhodl jsem se zůstat zatím tam, kam jsem zapadl, totiž u Manichejců, dokud by se nic vhodnějšího nenaskytlo. Tak ten Faustus, jenž se mnohým stal osidlem smrti, stal se mně začátkem obrácení, a nevěda i nechtě, přivedl mne na cestu pravdy.

Přišel jsem totiž do Milána, tam jsem slýchal neděli co neděli biskupa Ambrože vysvětlovat lidu slova pravdy, a vždy víc a více jsem nabýval přesvědčení, že se dají rozplést všechny ty uzly pomluv, které podvodníci upletli proti katolické víře. Poznával jsem, že po tolik let jsem neštěkal vlastně proti víře, nýbrž proti smyšlenkám jejích nepřátel. Ačkoliv jsem církev tvou ještě neuznával za učitelku pravdy, viděl jsem přece, že neučí tomu, z čeho jsem ji tak těžce obviňoval. Zdržoval jsem se však každého souhlasu, boje se ukvapení. Jako ten, kdo zkusil špatného lékaře, netroufá si svěřit se ni dobrému, tak bylo i s mou nemocnou duší: jen víra ji mohla uzdravit, já však odkládal léčení ze strachu, abych zas nepropadl bludu.

Od té doby jsem dával přednost katolické víře, vida, že v církvi beze všeho klamu se věří tomu, co lidský rozum nechápe, zatím co oni vědění drze slibují a při tom žádají, abychom slepě věřili tak nesmyslným a zbájeným věcem, jichž naprosto dokázat nemohou. Potom ty, Pane, ponenáhlu milosrdnou rukou jsi se mne dotekl a přeměnil mé srdce tím, že jsem rozvažoval, jak mnohým věcem věřím, ač jsem jich neviděl, ani jim nebyl přítomen, když se udály — tak mnohým zprávám o místech a městech, jichž jsem neviděl, tak mnohým přátelům, lékařům a jiným a jiným, konečně tak neochvějně jsem věřil, že jsem se zrodil z těch, které nazýváme rodiči, ač bych toho nemohl vědět, kdybych nevěřil tvrzení jiných; vůbec že bych nic v tomto životě nesvedl, kdybych jiným nevěřil. O všem tom jsem přemýšlel, a tys byl u mne; vzdychal jsem, a tys mne slyšel; kolísal jsem, a tys mne vedl; šel jsem po široké cestě tohoto světa, a tys mne neopustil.

Prahnul jsem po hodnostech, penězích a smyslnostech, a ty ses mi smál. V těchto žádostech jsem trpěl přehořké muky.

Ach, jak jsem byl tehdy nešťasten! Tys způsobil, že jsem své neštěstí pocítil v den, kdy jsem se chystal přednést na císaře chvalořeč, plnou lží, chtěje klidit chválu od těch, kteří věděli, že lžu. Mé srdce bylo plno těchto starostí, když kráčeje milánskou ulicí, jsem zpozoroval žebráka, jenž žertoval a byl vesel, podle všeho proto, že se najedl. Povzdechnuv, řekl jsem přátelům, kteří mne doprovázeli: „Jaké muky nám připravují naše pošetilosti! Vším svým úsilím nechceme dosíci ničeho jiného leč radosti, a v tom nás ten žebrák už předešel, zatím co my tam snad nikdy nedospějeme." Tedy čeho onen žebrák dosáhl několika vyžebranými haléři, totiž radosti z pozemské blaženosti, toho já jsem dychtil dosíci po cestách obtížných a neschůdných. On ovšem neměl pravé radosti, ale já jsem svou ctižádostí hledal radost, která byla ještě méně pravá. A přece on byl pln radosti, já pln neklidu, on beze vší starosti, já pln obav. Vím sice, že jest rozdíl mezi radostí a radostí, a že radost ze svaté naděje se nevýslovně liší od radosti toho ubožáka. Byl však na tom lépe než já, protože si poctivě k svému vínu pomohl, zatím co já jsem si pomáhal ke slávě lží. Často jsem uvažoval o svém stavu, a usmálo-li se na mne štěstí, netroufal jsem si vztáhnout po něm ruku, protože prchlo dříve, než jsem je mohl zachytit.

Vzpomínal jsem na celý ten dlouhý čas svého života. Již přišel třicátý rok, a já stále vězel v témž bahně, dychtiv jen užívat přítomnosti, která mi stále utíkala a mne rozptylovala. Rozhodl jsem se, že obrátím kroky na cestu, na niž mne rodiče jako hocha uvedli, a přece jsem váhal zaklepat, aby se mi konečně otevřelo vše ostatní. „Zanechme již jednou těch marností a nicotností, a věnujme se výhradně své duši. Tento život jest pln bídy, hodina smrti nejistá, a přikvapí-li znenadání, kam se z toho světa odeberu? Kde se pak naučím tomu, co jsem zde zanedbal? Či nebudu musit pykat za tuto svou nedbalost? Nemůže být žertem ani bajkou, co křesťanská víra po celém světě hlásá. Bůh by nebyl pro nás vykonal tolik a věci tak neobyčejné, kdyby tělesnou smrtí skončila i duše." Když jsem prodléval v těchto myšlenkách, jež jako větry zmítaly mým srdcem, léta ubíhala, a já jsem se nemohl rozhodnout, abych se obrátil k Bohu, den ode dne jsem odkládal. Toužil jsem po blaženém životě, ale bál jsem se ho hledati tam, kde jedině ho lze najít; hledal jsem jej, a utíkal jsem před ním.

Ó křivolaké cesty! Zle domýšlivé duši, která se od tebe odvrací a doufá, že najde něco lepšího než tebe! Obrací se a převrací se, na znak, na bok, na hruď, a všude nalézá nepohodlí. Jen v tobě nalezne odpočinutí, a hle, tys pohotov a pravíš: „Pojďte, já vás povedu, doprovodím vás až k cíli, a tam vám udělím pravou svobodu."

Nebe i země a vše, co na nich jest, se všech stran volají ke mně, abych tě miloval. Tázal jsem se země, a ona mi řekla: „Já nejsem Bůh tvůj!" A vše, co na ní jest, vyznalo totéž. Tázal jsem se moře a propastí a všech živočichů v nich, a odvětili: „Nejsme tvým Bohem, hledej ho nad námi." Tázal jsem se větrů, a celé ovzduší se svými obyvateli odpovědělo: „Nejsem Bůh." Ptal jsem se nebe, slunce, měsíce a hvězd, a řekly: „Ani my nejsme ten Bůh, kterého hledáš." I řekl jsem všem věcem, kteréž obklopují smysly mého těla: „Řekly jste mi o mém Bohu, že vy jím nejste. Povězte mi alespoň něco o něm." I zvolaly hlasem velikým: „On nás stvořil." Ptal jsem se, pozoruje věci stvořené, a odpovědí mi byla jejich vlastní krása. Tázal jsem se celého vesmíru na svého Boha, a odpověděl mi: „Nejsem Bůh, ale Bůh mne učinil." Zdaž krása vesmíru nezáří všem, kdož mají zdravé smysly? Zvířata vidí tu krásu, ale nemohu se tázat, neboť schází jim rozum, jenž by usuzoval o tom, co mu smysly hlásají. Lidé sice se mohou tázat, aby poznali neviditelné vlastnosti Boží z věcí stvořených; dávají se však spoutat láskou k nim (k tvorům), a kdo jest spoután, není s to, aby správně soudil. Příroda taktéž neodpovídá leč tomu, kdo se jí **správně** táže: jednomu jest němá, k jinému mluví. Mluví sice ke všem, ale ne všici jí rozumějí. Jenom ten přírodě rozumí, kdo má oči k vidění.

Pozdě jsem tebe miloval, Kráso tak stará a přece tak nová, pozdě jsem si tě zamiloval! Tys byl uvnitř, a já venku, a vrhl jsem se na všechny tvory, které jsi stvořil. Tys byl se mnou, ale já jsem nebyl s tebou. Odvrátil jsem se od tebe, Bože můj, a bloudil jsem. Vzdálil jsem se příliš od tebe a stal jsem se zemí plnou bídy, a zakusil sám na sobě, že největším trestem sám sobě je duch nezřízený. Okusil jsem konečně tebe, a lačním i žízním po tobě. Dotkl jsi se mne, a vzplanul jsem touhou po tvém pokoji. V tobě jest úplný mír a nerušený život. Kdo po tvých cestách kráčí, vejde v radost Pána svého a bude se mít nejlépe v Dobru nejvyšším.

(Velmi zdařilý překlad Vyznání sv. Augustina vyšel u Kuncíře v Praze.)

8. HOSPODAŘTE S NIMI!

Cokoli ti z příjemností tohoto světa bude uštědřeno, to vše budiž ti jen podporou na cestě, nikoli vnadidlem vášně. (Lev Vel.)

A) Cíl všeho stvořeného mimo mne.

Turista, stojící uprostřed krápníkové jeskyně a netušící, jakými divy jest obklopen... Tu naráz magnesiový plamen ozáří všecko to podzemní bohatství a krásu, a jemu jest, jako by byl přenesen do jiného světa. Tak jest každému, kdo po prvé slyší rozjímání o užívání věcí stvořených. Pravdy, jež mu připadají tak samozřejmé, tak logicky důsledné, a o nichž nikdy neslyšel ani nečetl, na něž sám nikdy nepřišel — a jež jsou přece tak „praktické", životní. Exercicie neuvádějí do jiného „pohádkového" světa; jejich úkolem jest vyzbrojit nás pro život v tomto skutečném světě; to však činí tak důsledně a důkladně, beze vší polovičatosti a kompromisu, že rozum jimi osvícený žasne — připadá si jako slepec, jemuž naráz vrácen zrak, či spíše jako uzdravený daltonista (kdyby tato věc byla vyhojitelná). **Teď vidí znenadání v docela jiných barvách věci, s nimiž měl co dělat den co den! Úvaha o užívání tvorů jest logický důsledek a praktická konkluse prvního exercičního rozjímání o cíli člověka; obě dvě jsou stěžeje, v nichž se otáčejí celé exercicie, pokud zříme k jejich logické stránce.**

Tvorstvo... Od Tvůrce obracíme zrak k jeho dílu — k tvorům, kteří nás obklopují. Z nesprávného pojímání tvorů pochází mnoho bludů. Nikoli snad z nesprávného poznání, čím jsou samy v sobě (zda světlo jest vlnění nebo fluid, zda země se točí či stojí); **podstata přemnohých věcí a zjevů přírodních je nerozřešené tajemství dodnes, a u některých jím zůstane pravděpodobně navždy. Bludy, o které nyní jde, pocházejí z neznalosti poměru tvorů k Tvůrci. Boha totiž poznáváme jedině z věcí stvořených** (odezíráme-li od zjevení). **Proto je pochopitelno, že z jejich nesprávného pojetí pocházejí bludy jak filosofické, tak theologické. Materialismus, pantheismus, atheismus hlásající, že tvorstvo jest samo od sebe; kacířský dualismus, manicheismus,**

sekty gnostické, buďto tvrdící, že všechno tvorstvo jest zlé, stvořené od zlého boha, nebo rozlišující tvory na dobré a zlé; modloslužba, pokládající tvora za božstvo; požitkářství, pojímající pochybeně poměr tvorstva jak k Bohu, tak k člověku; k tomu přidejme různé pověry... „Bludné pojímání tvorstva zaviňuje pochybené poznání Boha a odvádí mysl lidskou od něho“ (Tom. Aq.), **a má proto neblahý vliv na praktický život. Každý blud ontologický nebo kosmologický vede k bludu theologickému. Neoplatonikové, popírající bezprostřední stvoření, došli k agnosticismu: Boha nelze s určitostí poznat. Gnostikové, mluvící o tvorech špatných, přišli k závěru o špatném bohu, jakožto jich původci** (demiurg). **Atheisté šli ještě krok dál a řekli: „Není Boha.“**

Který jest cíl a určení věcí stvořených?[1]) Jak si má člověk vůči nim, svým „spolutvorům“, počínat? V této

---

[1]) Theologie se obírá světem hmotným jen pokud má vztah k Bohu jakožto jeho dílo, a k člověku, pokud jsou věcí stvořené ustanoveny k jeho službám; exercicie si jich všímají jen s tohoto druhého hlediska, přiměřeně k svému veskrze praktickému účelu. Tím nás sv. víra učí **nadpřirozenému pojímání** všeho stvořeného a časného. Co znamená tento výraz? Vztahovat vše k Bohu, mému poslednímu cíli, a k spáse mé duše. Co mi ta která věc **prospěje pro věčnost?...** S nadpřirozeného hlediska tvorstvo pojímat, z nadpřirozených pohnutek ho užívat, k nadpřirozenému cíli ho využitkovat — tomu všemu mne naučit, jest účelem tohoto rozjímání. Málo co schází i věřícím duším jak toto. Že člověk bez víry nebo ve víře lhostejný vidí v tvorech jen nástroj k ukojení choutek, nemůže být s podivem. Ale duše snažící se o dokonalost!... Křesťanství nás učí pojímat všechno vznešeně — také své spolutvory. Modlitba před stolem a po stole jest projev tohoto nadpřirozeného pojímání. „Buď že jíte nebo pijete, nebo cožkoli činíte, všecko k slávě Boží čiňte.“ (1 Kor 10. 31) I této tělesné funkci, které se smrtelný člověk vyhnouti nemůže, se dostává posvěcení, a člověk veden k tomu, aby se dovedl ovládat a nedopustil, by duch byl docela tělem absorbován. Jak pěkně zní v modlitbě před stolem slovo žalmu: „Oči všech doufají v tebe, Hospodine, a ty jim dáváš pokrm v čas příhodný; otvíráš ruku svou a naplňuješ všecko živočišstvo požehnáním.“ (Ž 144, 15 n.) Různá žehnání v rituálu nás vedou k tomu, abychom v každé věci, byť sebenepatrnější,

věci musí být každému jasno. Nejsou jeho cílem, nenajde v nich tudíž pravého a trvalého štěstí. (Str. 54 nn) Nicméně denně se s nimi stýká, s některými se stýkat musí, nevyhne se spolupráci s nimi, a mnohdy jest na ně nezbytně odkázán. O všech možno užít slov, jichž užívá církev o svátostném chlebu: „Nedopusť, aby bylo věřícím k odsouzení to, co jsi jim za lék milostivě udělil..." Ale dary vzácné (= schopnosti), když je pozorujem v zlých rukou, ve zkažené duši, se jedem, zkázou, ohavností stanou. (Shakespeare.)

Všimněme si napřed určení (cíle) všeho stvořeného. „Vše, co se hýbe na zemi, ve vodách i v povětří, všecko jsem odevzdal vám, jak živočišstvo, tak i bylinu zelenou." (Viz Gn 9. 2 n.) Všecko na zemi je tedy stvořeno pro člověka, jak praví exerciční knížka. „Pro člověka bylo rozpjato nebe, rozsvíceno slunce, pro něho běží měsíc po obloze a moře rozlévá své vody, zdroje se pramení a řeky tekou, pro něho založena země, upevněny hory, pro něho jsou louky a zahrady, semena i stromy... pro něho Zákon, proroci a apoštolé, pro něho jednorozený Syn Boží stal se člověkem a zemřel, pro něho cezena nejdražší krev a taková výkupná cena zaplacena..." (Chrys., Hom. in Ecl. apost.) Vše stvořeno pro člověka, ale ne všecko jest dáno každému k disposici.[2]) Jenom něco těch tvorů, kteří naplňují vesmír, svěřuje

---

našli nadpřirozené motivy a vztahovali ji k nadpřirozenému cíli. „Vylij, Pane, své požehnání na tuto věc a uděl, aby zdraví těla a ochranu duše od tebe dosáhl, kdokoli jí podle vůle a zákona tvého bude užívat." (Bened. ad omnia.) Viz svěcení potravin (chleba...), železnice, různých přístrojů...

[2]) Proč byla první kapitola Písma sv. mnohému kamenem úrazu? Zapomínalo se, že Mojžíš bral vše s praktického hlediska a chtěl říci jen tolik: „Svět je stvořen pro člověka, aby byl jeho příbytkem." Napřed temná masa osvětlena („Budiž světlo"), pak rozpjata „střecha domu", pak upravena pevná půda a ozdobena rostlinstvem, jež bylo zároveň i spižírnou pro živočišstvo atd. I církev založil Kristus pro člověka, aby ho vedla do nebe, svátosti ustanovil pro člověka, jakožto nástroje jeho posvěcení („sacramenta propter hominem"); tím spíše nutno říci, že i stát jest pro člověka — nikoli člověk pro stát! To byl blud starých Řeků a zvláště Římanů, to jest blud moderních hlasatelů všemohoucnosti a absolutní

Tvůrce jednotlivci. „Bůh nedává všechno dobré jednomu člověku.“ Něco jich přidělil i mně. Je to vpravdě p ř í d ě l — příděl, přesně odměřený, při čemž vlastníkem zůstává Bůh. Nedává nikomu tvory k disposici tak, že by byl jich neomezeným pánem a že by s nimi mohl nakládat, jak by se mu líbilo. Vše, co máme, jest půjčka od Boha. (Linné.)

Tuto myšlenku rozvádí pěkně podobenství o hřivnách. (Mt 25) Tolik a tolik darů mi Bůh dal, tolik tvorů mi ze svého bohatství svěřil. Proč právě tolik? Proč ne více? Proč právě tyto? Protože tak chtěl, protože tak uznal za dobré. Poznáváš tuto odpověď? (Str. 127.) První věc, která jest v podobenství patrna: Bůh rozdílí své dary přirozené i nadpřirozené docela s v o b o d n ě. (Deus est liber in distributione gratiae.) Kdo by mu mohl předpisovat normy nebo dávat směrnice, podle nichž by se měl v rozdílení svých darů řídit? Podobenství sice praví, že hospodář rozdal hřivny každému „podle jeho schopností“; pamatujme však, že i ty schopnosti jsou od Tvůrce. Dal každému schopností, kolik chtěl, a na jeho svobodném rozhodnutí záleželo, zda dopřeje každému, aby ty schopnosti plně uplatnil. Sv. Augustin praví o svém synu Adeodatovi, že žasl nad jeho nadáním, a přec zemřel dříve, než je mohl ve službách Tvůrce uplatnit. Onen rys v podobenství znamená pouze, že Pán od nikoho nežádá, co by bylo nad jeho síly.

Pro člověka plyne ze všeho, že musí být naprosto s r o z u m ě n a spokojen s tím, jak Tvůrce svými dary disponuje. Každá nespokojenost neb dokonce reptání jest urážkou dárce — vždyť nikdo nemá práva na sebemenší dar, i za ten nutno děkovat! Nadto jest nerozumná ... nač se oddávat planým tužbám? Pracuj každý se svými hřivnami a nehleď na jiné. Kde málo hřiven,

---

suverenity státu (Hegel a jiní), z tohoto bludu plyne řada bludných nauk, na př. macchiavellismus. „Cokoli státu prospívá, jest dobré ...“ (Macchiavelli; jedna z jeho regulí: „Vulpinari“ — být prohnaný jak liška!) Tedy státu je účelem posvěcován každý prostředek! Jim je stát modlou a člověk pouze stavebním kamenem státní budovy, bezprávnou neživou „jednotkou“. Neslyšeli jsme to od nacistů den co den? Jinde zas okřídlená a dávno již otřelá fráze: „Pomoz mi budovat stát“ — to je tedy nejvyšší a vlastně jediný cíl lidského života!

tam malá odpovědnost. (Řehoř Vel.) Lépe pochodí, kdo maje hřivnu jedinou, předstoupí před věčného Soudce se ziskem stoprocentním, nežli ten, jenž při deseti hřivnách se vykáže ziskem jednoprocentním.

Taktéž nezáleží zhola nic na tom, jak d l o u h o komu Pán hřivny ponechá, jak dlouho jej nechá hospodařit. V podobenství o dělnících na vinici se dočítáme, že stejnou mzdu jako ostatní dostali ti, kteří jen jedinou hodinu pracovali, jen když ji vyplnili pilnou prací. Vítu de Fontgalland stačilo několik let, aby si zajistil nebe, svatá Růžena z Viterba zemřela ve 12. roce věku. „Čínská světice", Ta-Žun, byla dívka patnáctiletá, skonala za tři roky po přijetí sv. křtu, o osmnáctiletém Stanislavu Kostkovi čte církev slova: „Dokonav v krátce, naplnil věky mnohé" (Md 4. 13), jinému v osmdesáti letech řekne Pán: „Nenalézám skutků tvých plných před Bohem" (Zj 3. 2), t. j. nevytěžil jsi tolik, kolik jsi mohl a měl. Aby si kdo zajistil nebe, k tomu netřeba mnoho času, nýbrž mnoho h o r l i v o s t i.

„H o s p o d a ř t e s h ř i v n a m i..." Tvor nesmí na tato slova svému Tvůrci odpovědět: „Nechci..." Důvod známe. (Str. 130 n.) Toto slovo by bylo v pravém slova smyslu crimen laesae maiestatis, urážka suverénní velebnosti Tvůrce. Tvor nesmí vzdorovat, nesmí práci odmítnout, musí z rukou Tvůrce přijmout schopnosti ty, které mu podává, a těžit s nimi, jak mu předpisuje. Při tom se musí řídit j e h o směrnicemi a být hotov každou chvíli skládat počet. Víme, jak dopadl služebník, jenž prováděl pasivní resistenci a pak cynicky řekl: „Zde tvá hřivna, tu máš, co tvého jest." Učinil tak z lenosti? Či spíše z uražené pýchy a ze vzdoru, že dostal jen jednu? Nevíme; ale co ho stihlo, víme předobře. Jeho povinností bylo vpravit se do postavení, jež mu Pán dal, a do okolností, do nichž jej postavil. Co jest příčinou, že se mnohý do své situace nechce vpravit? Nezřízené tužby, vášně, náklonnosti. „Hospodařte..." Tedy správně investovat kapitál, nám Tvůrcem svěřený! (Str. 227 n.) Investovat v š e c h e n kapitál... Vysoké nadání a dary ducha nepředpokládají více zásluh než zděděné statky (Smil.) nebo rod; zásluhou se stane jejich správné vvužití, trestáno bude jich zneužití nebo nepoužití.

Nyní však poznámka. V úvodu k této úvaze (I. díl) se praví: „Tvorové mají člověku na cestě k cíli pomáhat."

Zde slyšíme: „Hospodařte s nimi.“ Neodporujeme sami sobě? Přihlédněme zblízka, a pochopíme souvislost. Věci stvořené mají člověku na cestě k cíli pomáhat... to neznamená, že ho budou automaticky strkat vpřed. Sám musí vhodné vybírat, nevhodné odmítat, oněch se držet, těchto se varovat nebo zdržovat. Jako tvor obdařený rozumem a svobodnou vůlí má s nimi zacházet tak, aby mu byly pomůckou k dosažení cíle. Knihy jsou studentovi pomůckou, a nejinak badateli jeho přístroje. Kdyby knihy samy studenta automaticky strkaly vpřed...! Užívat knih, užívat přístrojů v laboratoři, užívat nástrojů v hospodářství... užívat tvorů. Tvorové mi pomáhají k dosažení mého věčného cíle jen tehdy, když jich správně užívám. V tom význam mých spolutvorů pro mne: vedou mne k Bohu. Z toho, co učiněno jest, chci si učinit stupně k tobě. (Aug.) Třebaže lakotu všude Bůh jako spravedlivý soudce zavrhuje, přece o správném užívání pozemských statků jako pravý učitel nás poučuje. (Týž.)

Nelze tedy říci, že věci stvořené jsou pro nás bezvýznamné — to by znamenalo prohlásit za bezvýznamné dílo Stvořitelovo, a činit tudíž výtky jeho nekonečné moudrosti. Mluvit o věcech stvořených s pohrdáním znamená pohrdat dílem Božím. Pohrdat máme a musíme jimi jen tehdy, když, zpronevěřujíce se svému úkolu, mění se v Sirény a pokoušejí se odlákat nás od cesty, po níž se ubíráme z vyhnanství do vlasti. Na dílo božské všemohoucnosti pohlíží člověk s údivem, vida v něm odlesk nekonečné krásy a dokonalosti Boží.

Ale naopak nesmíme dát tvorům nad naším srdcem právo a moc, jež přísluší jedině jejich Tvůrci; nesmíme dovolit ani připustit, aby v našem srdci zaujali jeho místo a posadili se na jeho trůn. Vésti nás k Bohu, to jest jejich úkol, k tomu jsou stvořeni. Ukázat nám cestu k němu, podporovat nás na té cestě, pomáhat nám k němu, a když to učinili, nemají nad to, co by nám dali. Jako žebř, po kterém stoupáme vzhůru, jako kolejnice, které jsou jen k tomu, aby po nich vlak dospěl cíle; bude se kdo více zajímat o ně než o cíl cesty? Člověk má sloužit Bohu, věci stvořené mají sloužit člověku. „Země odjakživa slouží potřebám lidí.“ (Plinius st.)

Jak mohou tvorové toto své poslání plnit? Rozmanitě. První způsob jest společný všem bez rozdílu.

B) Tvorové — cesta k Tvůrci.

Vzpomínat budu na díla Hospodinova, a co jsem viděl, budu zvěstovat. (Sir 42. 15.) Knihou všem společnou je tento viditelný svět, aby se v něm mohl o Boží moudrosti dočíst, kdokoli by chtěl. (Bern.) Jsou krásní ti tvorové Boží? Jakž by ne! „Kdybych tvrdil opak, křivdil bych nebeskému umělci, z jehož rukou vyšli.“ (Aug.) Velké dílo a Boha veskrze důstojné jest svět. Bůh neučinil nic, co by ho bylo nehodno, třebaže každé dílo jest nižší svého umělce. Proto svět u Řeků kosmos (= ozdoba) se zove... Jediný kvíteček z trní, jediná mušlička z moře, jediné ptačí pírko... je snad důkazem neobratnosti Tvůrce? Napodob, dovedeš-li, stavbu včel, příbytky mravenců, sítě pavouků, stvol trávy!... (Tert.) Všechno tvorstvo mi připomíná Tvůrce, poučuje mne o jeho moci, moudrosti a dobrotivosti; jak v zrcadle v něm vidím dokonalosti toho, jenž je stvořil. Lidská duše potřebuje tvorstva jako vozidla, po němž by dospěla k poznání Tvůrce. (Bern.) Svět... velký a podivuhodný hlasatel velebnosti Boží... (Řehoř Naz.) „Co to krásy („blaha“) rozseto světem věčnou láskou Boží, a přece tolik lidí vůkol nevidí než trn a hloží.“ (Vl. Šťastný.)

Z poznání věcí viditelných se člověk může a má povznésti k poznání neviditelného Boha. Chudému světci z Assisi, jenž neměl nic a jemuž přec patřil celý svět, mluvil každý lístek a každý kvítek o Bohu. Čti jen jeho hymnus o slunci! Velkému theologovi Raymundu Lullovi celá příroda připomínala lásku Boží. Duše milující Boha patří na vše, co Bůh stvořil, a ve všem se jí jeví Bůh více láskyplný než podivuhodný. (Richard a S. Vict.) Není hřích k tvorům sklonit se v lásce, neodvracíme-li se při tom od jejich Tvůrce. Bez hříchu se z tvorů těšit můžeme, když se jejich kráse divíme, a naše záliba v nich může býti i záslužná, je-li jejich krása od nás na Stvořitele vztažena. (Bonav.)

Oč lépe jsme na tom po této stránce my, než ne větší světlo středověkého bohosloví! My můžeme v tvorstvu „vidět“ Boží krásu daleko více, poněvadž můžeme své oko ozbrojit přístroji, o kterých oni neměli ani zdání. Dalekohled, drobnohled, spektroskop, polarisační mikroskop... Zvláště drobnohled, co ten již nám odhalil krásy ve vi-

ditelném díle božského umělce! Při exerciciích v Y. pověděl exercitátor malým studentkám leccos o květinkách, hvězdičkách, životu v krůpěji vody a ukázal, jakým kazatelem jest nám každá ta kapka, každý lístek a kvítek, každé světélko na nebeské báni. Dívčiny po exerciciích se svěřily vychovatelce: „Ctihodná sestro, velebný pán jistě na Pána Boha myslil, když ty věci ve škole studoval...“

Ale nejen světci, nejen theologové, všichni velcí badatelé odkrývali v přírodě stopy božské moudrosti. „Boha poznáváme z přírody stejně jako z Písma svatého, a radujeme se z obojího zjevení,“ praví Keppler.[3]) Na tomto faktu jsou zbudovány důkazy existence Boží (kosmologický a teleologický). Vůdcem k Bohu jest nám při nich viditelné tvorstvo. „Slunce ho hlásá svým zjevem, když vychází — výtvor to podivuhodný, dílo Nejvyššího... Popatř na duhu a dobrořeč tomu, který ji stvořil, neboť překrásná jesti v svém lesku... Mnoho budeme mluvit (o kráse tvorstva), a dojdou nám slova; výsledek všech řečí: on jest (všecko) ve všem. Jest (však

[3]) Tento protestantský badatel, jehož se jesuité vřele ujímali a kterého jeho luterští souvěrci až k smrti uštvali, končí své dílo o souladu světů slovy: „Pane a Stvořiteli můj, jenž světlem hvězd v dalekém světě rozsetých v nás rozněcuješ touhu po božském světle slávy, abys nás mohl jednou přijmout do věčného světla své milosti, děkuji ti, že jsi mi dopřál, abych se radoval z tvého tvorstva, abych žasl nad dílem tvých rukou. Zjevil jsem slávu tvých skutků lidem, pokud můj duch tvou nekonečnost (z nich) pochopit mohl.“ Linné píše na počátku díla Systema naturae: „Viděl jsem Boha nekonečného, nesmírného, vševědoucího, všemohoucího, jak se mi jevil v přírodě, a žasl jsem... Pozoroval jsem některé jeho stopy ve věcech stvořených, ve kterých i z nejmenších vychází najevo jeho nekonečná moudrost a moc a dokonalost.“ Astronom Mädler: „Má-li astronomie původ v nebesích, ať se toho ukáže hodnou, ať šíří poznání Boha zkoumajíc ony pravdy, jež z velkých skutků Božích vyzařují.“ Podobných výroků by se ze spisů a z řečí proslulých vědců dala nasbírat velká kytice. Kneller, Christentum u. die Vertreter der modernen Wissenschaft. Ušlechtilejší z pohanů smýšleli podobně. Pythagoras děkoval bohům a obětoval jim hekatombu, když objevil svou větu.

ještě) **mnoho věcí** (nám) **skrytých, větší nežli jsou tyto: neboť jen maličko skutků jeho vidíme.**" (Sir 9. 43; viz celou kap.) **Nač by Bůh člověka stvořil, kdyby nechtěl být od něho poznán?** (Atan.)

Křesťanství jest vzdáleno nerozumné a nepřirozené převrácené askese indického fakira, který se navždy zamkne do tmy, aby nikdy neviděl slunko ani květy. Jest vzdáleno pyšné soběstačnosti Diogenovy nebo řeckých misantropů, kteří nenáviděli lidi i svět.[4]) **Něco jiného jest nenávidět, něco jiného nezbožňovat... Židé? Rabbi Simon praví v talmudu: „Jdou-li žáci s učitelem cestou, hovoříce o Zákoně, a přeruší-li který rabína zvoláním: „Mistře, jak krásný strom", dopustil se takového hříchu, že by měl být ztrestán smrtí." Pohané nebyli o nic lepší židů. Pro krásy Alp, pro rudé zabarvení skal a oslňující lesk ledovců, pro nádherný východ nebo západ slunce neměli pochopení. Ani jediný popis alpských krás se nám v římské literatuře nezachoval,**

---

[4]) Slovo „svět" má v Písmě i řeči theologů a asketických spisovatelů význam několikerý. Někdy znamená lidstvo, jež dávajíc se ovládat duchem temnoty a proniknuté jeho zásadami, uplatňuje je v praxi; nenávidí každého, kdo se nedá jimi znásilnit, a nemá lásky ani k těm, kteří smýšlejí jako on. Tento svět jest Kristu a jeho svaté nauce cizí, před ním nás Pán varoval a jeho ducha světci nenáviděli, milujíce při tom zbloudilé a snažíce se je přivést k pramenu pravého blaha. Jindy znamená slovo svět marnosti a titěrnosti pozemské, za nimiž se honí malí duchové, a tím každý velký duch pohrdá. Znamená-li však dílo rukou Božích, nepohrdáme jím nikterak. „Uvažuj alespoň (duše lidská), jaký závdavek (věčného života) ti Pán dal... Neobyčejný jest jeho závdavek, vznešený jeho dar; neslušelo se na velkého Boha, aby ti dal nějakou maličkost. Co ti vlastně dal?... Pohleď na celý tento svět a uvažuj, zda jest v něm něco, co by ti nesloužilo. Dobrodiní přijímáš, a dárce nepoznáváš? Miluj tyto věci pozemské, ale jako tobě podrobené a Bohu sloužící, miluj je jako dary Boží, jako závdavek Snoubence, jako dary přítele, jako dary Pána. Nikoli (milovat) tyto místo něho, ani tyto jako jeho, nýbrž tyto pro něho a jeho nad ně. To jest čistá láska, jež nemá nic nezřízeného..." (Hugo a. S. V., De arrha animae.) Něco jiného jest člověka milovat, něco jiného v člověka skládat naději. Ono Bůh přikazuje, toto zapovídá. (Aug.)

jen nářky na bídné neschůdné cesty. César na cestě přes Alpy si krátil dlouhou chvíli tím, že psal gramatické dílo De Analogia. Jak docela jinak pojímá přírodu věřící křesťan! Maďarský (daciánský) Simplicissimus popisuje výlet do Vysokých Tater r. 1683, v době, kdy ještě byly zahaleny pověrečnou bázní a pověstmi o dracích atd.: „Seděli jsme (studenti) pohromadě, jedli, zpívali, modlili se a děkovali Bohu, že nás dovedl až sem. S obdivem jsme oslavovali jeho dílo." (Viděli kamzíky, medvědy, divoké koně...) Podobně mluví věřící Albrecht Haller r. 1728: „Cestujeme, abychom okusili krásy přírody, ne abychom viděli lidi a jejich dílům se divili.[5]) S tím srovnejme výrok „moderního" Jindř. Rückerta, jenž mluví o „podvodné herečce přírodě"!

Jinak než on a než rabíni učil nás Pán. „Pohleďte na lilie polní... na ptactvo nebeské..." (Lk 12. 24, 27) Sv. František, jenž pohrdl světem jako málokdo jiný, miloval přírodu a měl lásku ke každému kvítku... po příkladě Božského Mistra, jenž právě v oné řeči, kde nás varoval před nezřízenou láskou k pozemským statkům, tak krásně mluvil o liliích, o ptáčcích...

Kvítko polní, krásnější než byl Šalomoun ve vší slávě své... (Mt 6. 29) Tráva, která dnes jest a zítra jest vržena do pece... Sněhová vločka, která v málo vteřinách roztaje... Hvězdice, tak krásné a tak jemné, kdo dokáže je napodobit! V přírodě všecko jest krásné, od sněhové vločky až k vulkánu, od krůpěje vody k vodopádu, od svatojanské mušky k blesku a bouři, všecko mne vede k Bohu a o něm mluví. Chápeme slova: „Dobrořečte všecka díla Hospodinova Hospodinu, chvalte a oslavujte ho na věky." (Dn 3. 57) Tento chvalozpěv mládenců v peci ohnivé se modlívala církev denně, časně zrána v kněžských hodinkách, když vycházející slunko probouzelo všecko k životu. Co půvabu a krásy vložil Bůh do živé i neživé přírody! Jediná kapka rosy na stéble trávy, v které slunko vykouzlilo duhové barvy... ale ta tráva a ta krůpěj neví nic o své kráse; jen lidský duch, který

---

[5]) Dnes? Sport se zvrhl namnoze v hledání rekordů. Jaký smysl mají dostihy tohoto druhu! Za jedenáct hodin na Mont Blanc a zase zpět... Jak si mohou přírodních krás vůbec všimnout! Jak se mohou pohledem na ně povznést k jejich Tvůrci!

ji pozoruje a vnímá, může se radovat a velebit Umělce, jejž chválí dílo jeho rukou. (Maria I. III.) Příroda jest vpravdě zjevení Tvůrce, t. j. odhaluje lidskému duchu Boha, jakožto původce vší krásy. „Mluví nám o Bohu." Jak krásně to vyjadřují některé žalmy, na př. žalm 103., perla celého žaltáře, píseň hodná básnického praotce sv. Panny! Všichni tvorové jsou krásní, všichni tvorové jsou dobří, všichni mají podíl na věčné nestvořené kráse. (Dion. Kart.) Příroda není sice ani jediné ani úplné zjevení Boha; jsou ještě jiné prameny lidského poznání, jež nám sdělují o Bohu víc než příroda, třebaže ne s takovou poesií, na př. řád etický. Pěkně to vyjadřuje sluneční žalm 18: „Nebesa vypravují slávu Boží..." Ale více nežli nebesa nám zjevuje o Bohu mravní řád (zákon Páně), jak rozvádí týž žalm v druhé polovině.

Tvorstvo jest podle Basila ze Seleucie „žebř, jejž vytvořil Bůh a jímž umožnil vzestup k sobě těm, kdož ho milují", podle sv. Bonaventury „stín a malba prvního Původce všeho", podle Řehoře Vel. „stopa Tvůrce", podle sv. Vincence Ferrerského „zrcadlo představující Stvořitele... Bůh vykreslil tento svět jako tabuli plnou obrazů, ukazujících božské dokonalosti", podle sv. Basila („Velikého", biskupa novocesarejského) k n i h o u... „Veškeren tento svět není nic jiného leč kniha z písmen sestavená, jež zjevně osvědčuje a hlásá slávu Boží, a jeho převznešenou velebnost zvěstuje tobě, rozumem obdařený tvore..." Kniha, jejíž krásu mohou i slepí číst, jak praví Origen, a v níž podle řeckého historika Sokrata (pokračovatel Eusebia Cesarejského, † kolem r. 440.) bez ustání čítal sv. Antonín poustevník. Přišel prý k němu jednou filosof a ptal se ho, jak tráví čas v tmavé jeskyni, vzdálen světa i lidí? „Mám knihu, kterou čtu dnem i nocí. Má kniha jest příroda, vesmír všech věcí od Boha stvořených. Tuto knihu lze i ve tmě číst, tak jasná jest... může ji i písma neznalý číst, tak snadná jest..." Tomáš z Villanovy podotýká: „Šťasten, kdo v této elementární knize dovede čítat. Nepohrdejme jí, neboť jest krásná a velká, a moudrost z ní září... Jenže my jako maličcí se obdivujeme kráse písmen a nedovedeme číst ani jí porozumět... jako maličcí nebo venkované, kteří hledí na krásné latinské nápisy v chrámech, nerozumějíce jim. Kéž bychom četli! Kéž bychom jako svatí vnikli do pochopení tvorstva Božího! Jakou

radost a jakou moudrost bychom pod skořápkou odkryli! Jak hluboká filosofie a theologie se skrývá v těchto věcech, jen kdybychom jim rozuměli!" Ant. Fernandez T. J. mluví podobně: „Bůh dal lidem do rukou knihu překrásně vlastní rukou napsanou, aby jí jako modlicí knihy užívali, aby v ní hned jeho všemohoucnost, hned jeho moudrost četli..."

Egyptský král opatřil svou velkou knihovnu nápisem: „Lékárna duší." Pošli nezkušeného nebo neodborníka do lékárny, bude hledět na láhve, krabice, skrývající v sobě „lidské zdraví", a bude si vědět rady právě tolik, co s hieroglyfickými nápisy na egyptském obelisku. Ale aby kdo nabyl schopnosti a dovednosti číst v knize přírody, k tomu netřeba leč „mít oči a tolik rozumu, abys člověkem slouti mohl." Kolik tvorů, tolik učitelů, kteří „beze vší práce tvé, ano s největší rozkoší tvou budou tebe učit a tobě tajemství božská vyjevovat. To jest jejich jediné zaměstnání, to jest jejich povinnost, to účel, pro nějž stvořeni jsou..." Jan Zlatoústý praví: „Není tvora, byť sebenepatrnější, aby hlasem nad kterýkoli pozoun jasnějším nehlásal velebnost jména Božího." Podle Trismegista lze „zrovna rukama hmatat ve tvorech moudrost Tvůrce; všude se nám vtírá do očí jeho obraz..." Tvorstvo však „chválí Boha hlasem naším." (Aug.) Tázal jsem se tvorů na jejich Stvořitele, jejich krása mi byla odpovědí. (Týž.) Proto dal Athenagoras vesmíru jméno varhany Boží... Hluboký výrok! Každý tvor pěje svým způsobem Boží chvály, a souzvuk jest nádherná oslava Tvůrce. Ribadeneira, nerozlučný průvodce sv. Ignáce, sděluje o něm, že pohled na nejnepatrnější věc povznášel jeho mysl k Bohu: květinka, lístek, brouček... Ale nezamiluj se do toho, co on stvořil, tak, abys odstoupil od toho, jenž to vše stvořil. Miluješ-li, co učinil, miluj více toho, jenž učinil; je-li krásné, co učinil, oč krásnější ten, jenž učinil! (Aug.) Tedy od nejstarších dob jsou světci názoru, že „krásná příroda jest reflex božské krásy." Ostatně viz již Md 13.

F. W. Faber velebí školu Skotovu, že „skýtajíc ve svém filosofickém systému důstojné místo stvoření, liší se od ostatních škol tím, že pojednává o kráse Boží jako o jeho zvláštní vlastnosti. Mysl zanícená krásou, jak tomu jest u básníků, vidí moc a moudrost a spravedlnost a milosrdenství Boží tím jasněji v tvorstvu, pro-

tože na všechny tvory hledí ve světle Boží krásy. Krása jest více než moc a moudrost! (Rozumí se, že v tvorstvu . . . v Bohu spadají v jedno!) **Něco může být mocné neb moudré, a přec není krásné, protože jest nepoměrno a nesouladno. Ale vše, co v přírodě jest, je krásné, je stejně odraz božské krásy jako projev jeho moudrosti a moci. Tato krása lpí na tvorech pro jejich původ** (ratione originis, protože vyšly z rukou nekonečné Krásy) **a nikdy jich úplně neopustí.“** (Betlem, k. VI.)

„Přírodní vědy jsou spojenci bohovědy . . . (Viz o tom více ve III. dílu.) **Jejich hluboké studium jest podstatnou součástí bohovědné výchovy. Vědy přírodní mají dnes daleko větší význam a důležitost než metafysika a psychologie. Sloučily se totiž s celou řadou základních problémů, jsou ve stálém pokroku, uvedeny v systém, což je činí způsobilejšími, aby jich mohl bohoslovec použít . . .“** (Tamže.)

Pravá askese se nezakládá na podceňování tvorů, mnohem méně na diogenovském nebo fakirském pohrdání jimi. Jest jednostranné a pochybené pojetí, vidět v nich zrůdu pekla, pokládat je jen za překážku duchovního pokroku a ne za cestu k Bohu. Ale neméně nízké pojetí má ten, kdo je zkoumá a „studuje“ odtržené od Boha, od pramene vší krásy. Nízké názory o tvorstvu vedou k nedokonalým názorům o Bohu — jsou však našemu povrchnímu rozumu pohodlnější a našim vášním vítanější.

Čím to, že díla některých badatelů jsou tak chladná a fádní? Nevidí nebo nechtějí vidět umělce, a tím pozbyli pochopení pro i d e u ztělesněnou v díle, v němž hloubají dnem i nocí. Nemají pochopení pro celek; činí dojem lidí, kteří rozeberou mosaiku a rozdělí kaménky mezi sebe: jeden zkoumá zelené, druhý červené, a třetí modré . . . že tvoří všechny dohromady umělecký obraz, to si neuvědomí. „Specialisování vědy!“[6]) Jak mohou potom poznat umělce? Odcházejí z života nepodivivše se nikdy podivuhodným dílům Božím. (Chrysostom.)

---

[6]) „Tu jeden k vůli jednomu písmenu na klínovém nápise dře oči až k oslepnutí, druhý se stal hrdinou dne, protože našel na smetišti účet babylonského kramáře . . .“ Tak asi mluví P. Alb. Weiss. Görres v úvodě k své Mystice mluví ještě drastičtěji.

Nevyšinou-li se k poznání jednotící ideje, jest jejich poznání nejen kusé a nedostatečné, nýbrž připravují se i o radost, jíž zakouší duch dovedoucí se vnější viditelnou skořápkou propracovat k neviditelné skryté tvůrčí myšlence. Ledový chlad spočívá na jejich dílech, veškerá věda přírodní se redukuje na hromady mrtvých číslic: kolik tyčinek má šeřík a kolik lilie, jakou hustotu rtuť a jakou voda... Jaký div, že takovou knihu čteme bez zájmu a odkládáme lhostejně! Školní učebnice přírodopisu, fysiky, chemie! Jaký div, že takové „studium" se studentovi do duše protiví a jej odpuzuje. Vezmi však do rukou dílo věřícího učence, a hned vnikne i do nejsušší vědy život, a ty čteš knihu bez dechu jako povídku. U nich jest příroda takřka živá, kdežto u oněch zbyl jen kostlivec.

Tvorstvo vede člověka k poznání Tvůrce... jen dá-li se vést! Je-li vůle ochotna! Jestliže vůle se nechce dát vést, zničí sama jejich poslání. Málo platny turistické značky u cesty, jestliže jich poutník co vůdců[7]) neužije.

---

[7]) Hitlerova censura toto slovo škrtla a nahradila je výrazem „pokynů". Škrtla: „Cestuješ-li v horách, potřebuješ vůdce... Michael jest vůdce nebeských legií..." Místo toho: „Vedoucí nebes ých vojínů", aby snad tato poznámka nezavdala podnět k vytvoření českých legií jako po r. 1914. Kdyby některý papež zakázal užívat slova „učitel" a udal za důvod, že učitelem všeho křesťanstva nebo lidstva jest jedině on! Sotva by byl „temný" středověk jeho dekret přijal tak loyálně, jak přijali synové osvíceného 20. stol. tento výnos z Berlína. Jak nadhozeno v předmluvě, pražská „kulturní" rada, která na rozkaz z B. vší kultuře kopala hrob, censurujíc toto dílko, škrtala kdekterý citát a výrok Nietzschův, Bismarckův, Foerstrův atd., autorů katolických, protože mluvili v duchu katolickém, nekatolických a zvláště nacistických, protože mluvili v duchu nekatolickém a v očích čtenářů by se byla jejich mentalita, lidumilnost, tolerance a svobodomyslnost vybarvila, anglických, poněvadž Anglie s Führerem válčila atd. Než Italie nechala spojence na holičkách, nesmělo se o ni a o její „velké muže" zavadit, potom se smělo do ní řezat s chutí usilovnou. Censura škrtala celé odstavce a strany, z knihy zbyly téměř jen desky, a nakonec zakázána vůbec, prý pro její „tendenci". Nebyl bych ji vydal v tak zmrzačené podobě, i kdyby byli milostivě dovolili. Takové

Pak je na tom stejně, jako kdyby neexistovaly, a cíle nedojde. Málo platná hřivna, nechám-li ji ležet ladem, nechci-li jí užít, abych si za ni zjednal statky nehynoucí. Kapucín František z Aschaffenburku praví: „Tři věci z ráje nám Bůh ponechal: hvězdy, květinky, dětské oči . . .“ Hvězdy a květinky, vůbec krásy přírody, aby mluvily k člověku o Bohu, když pro jeho hřích přestal k němu a s ním mluvit Bůh . . . aby se od nich o Bohu dovídal, když se o bezprostřední styk s ním svou vinou připravil.

Překrásné úvahy a pojednání o tvorstvu a jeho cíli má sv. Bonaventura. „Tvorstvo — sedmeronásobné svědectví Boží moci, moudrosti a dobroty, všemohoucnosti Otce, moudrosti Syna, lásky Ducha sv. a) Původ tvorstva — stvořením, rozlišením a vyzdobením — hlásá Boží moc, která je z ničeho uvedla v bytí, moudrost, která vše jasně roztřídila, dobrotu, která je hojnou krásou obdařila. b) Velikost vesmíru a jeho rozsah do dálky, šířky a výšky hlásá velikost a nekonečnost Boží. c) Množství tvorů, v němž lze konstatovat rozmanitost rodovou, druhovou, individuelní, ukazuje nepřeberné bohatství Boží. d) Krása tvorů, odlesk krásy Boží. e) Plnost tvorů, odlesk nevyčerpatelné plnosti Boží. f) Činnost tvorů, přirozená, umělecká, mravní mluví o mnohonásobné, nikdy neustávající působnosti Boží. g) Řád tvorů, patrný v jejich trvání (dřívější a pozdější), umístění (vyšší a nižší), vlivu (vznešenější a méně vznešení), zjevuje Boží moc; řád božích zákonů, přikázání a soudů zjevuje jeho moudrost; řád Božích dobrodiní, milostí a odměn zjevuje jeho dobrotivost. Kdo se tak jasnou oslňující září stvořených věcí nedá osvítit, je slepý; kdo tak mocným voláním tvorů se nedá probudit, jest hluchý; kdo pro to vše Tvůrce nechválí, jest němý, a kdo z tolika indicií prapůvodce všeho stvoření nepozná, jest hloupý.“ (Itin. 1. 14 n.) Tvorstvo jest jako zrcadlo; abys viděl v zrcadle obraz, je třeba za prvé, aby zrcadlo bylo čisté a vybroušené, a o to se postaral Tvůrce; za druhé, aby tvé oko nebylo zakalené, a o to se musíš postarat ty. Filosofové nevěřící po-

---

vědě, jaká byla pěstěna od těchto synů osvíceného 20. stol., přísluší jméno politické prost.. ..... A naše drahé 20. stol. tomu přivyklo tak hravě, že v tiskárnách prostě konstatovali: „Nejnovější předpisy . . . Jest jiná politická situace . . .“

znávají jen přirozenost věcí, nepostřehnou v nich stopu božské moudrosti, pročež nejsou s to, aby přešli od stínu k světlu, od cesty k cíli, od šlépěje k pravdě, od knihy k jejímu autoru. (Týž.) Poznávat Boha skrze tvory jako po žebři nebo zrcadlem jest vlastní jen smrtelnému člověku (viatoris), a to ve stavu přirozenosti neporušené jako zrcadlem jasným, ve stavu přirozenosti porušené jako zrcadlem zatemněným; poznávat Boha ve tvorech (jeho přítomnost a působení v nich) jest možno na cestě k nebi nedokonale, v nebi (comprehensorum) dokonale... Všecko je stvořeno, aby bylo projevem Boží dobroty, něco je stvořeno, abychom na této dobrotě měli podíl, hmotné věci jsou stvořeny, aby nám sloužily. (Týž.) Tvorstvo člověka buďto bezděky učí nebo ho užitečně podporuje nebo ho k blahu duše cvičí, anebo ho i trestá. (Podle téhož světce.) Oblažuješ mne, Hospodine, svými tvory; plesám nad dílem tvé pravice. Jak velká jsou díla tvá, Pane, jak přehluboké záměry tvoje! Jenom kdo nemá rozumu, toho nechápe, jen blázen toho nemůže vystihnout. (Ž 91. 5 nn)

Po pádu do hříchu se změnil poměr člověka k tvorstvu. Ne že by tvorové se jinými stali, nýbrž že člověk pozbyl milosti. Jako zdravému oku nečiní slunce obtíží, naopak jest mu zdrojem rajského blaha, kdežto nemocnému působí nesnesitelné muky... ne že by slunko bylo jiné tu a jiné tam, nýbrž že oko se změnilo. (Bonav., rozšířeno.) Abychom užili obrazu nahoře uvedeného: jasné zrcadlo se zakalilo, a člověk v něm nevidí jasně jako dříve, ano může přijít tak daleko, že v něm nevidí nic, zvláště když ještě zúmyslně přimhuřuje nebo dokonce zavírá oči.

V 13. kapitole knihy Moudrosti si Tvůrce téměř stěžuje, že učinil lidem svět tak krásný, a že mu jsou za to tak málo vděčni. Zamilovali se do krásy tvorů, místo co by od toho zrcadla obrátili zrak vzhůru ke kráse nestvořené, jež se v nich jen slabě zračí a jíž mohli jen tak málo pojmout.

Chyba, je-li příroda někomu sfingou, na niž hledí a jíž nerozumí. Chyba, jestliže se jí klaní a jí vzdává čest, patřící jedině jejímu Tvůrci... Egypťané, přinášející oběti Nilu, „svému největšímu dobrodinci", Peršané uctívající oheň, Inkové klanějící se slunci a nedovedoucí se povznést na výši pojímání vyjádřenou v žalmu 148. 3:

„Chvalte Hospodina, slunce a měsíc, chvalte ho všechny zářivé hvězdy.“ Běda, kdož se odvracejí od světla tvého, a zatemnění lnou k vlastní sladkosti. Milujete-li tak krůpěj, jaké lásky hoden jest zdroj? (Aug.) A nemenší chyba, pokládá-li kdo přírodu za restauraci, jejíž jediný úkol jest dodávat jeho stolu rafinované pochoutky.

Tím přecházíme k dalšímu. Slyšeli jsme právě, jak plní tvorstvo svůj první a nejčestnější úkol, jejž vůči člověku má: státi se mu žebřem, po němž stoupá k Tvůrci jejich i svému — a této cti je zbavuje falešná věda, svedena bludnými náhledy rozumu. A což další způsoby, jimiž tvorové člověku slouží a podporují ho na cestě k cíli? Tam zase zvrácenost vůle maří jejich poslání a jejich určení.

C) Ve službách člověka.

Napřed vysvětlíme několik pojmů.

Filosofie rozeznává trojí dobro:

a) počestné, bonum honestum — takové, po němž člověk touží a toužiti smí k vůli němu samému (ctnost, svatost, vědění . . .), protože má v sobě vznešenost, jež je hodna, abychom se po ní pachtili;

b) lahodící, bonum delectabile — člověk po něm touží proto, že v něm nachází lahodu a rozkoš, ať jemnou, ať hrubou (pokrm, sport, hudba, výtvory umění . . .);

c) prospěšné, bonum utile — po něm touží člověk jedině proto, že mu může být užitečné, t. j. dopomoci k dosažení dobra jiného. Pojímá je tedy jen jako prostředek k cíli; kdyby mu takovým prostředkem věc být nemohla, ani by si jí nevšiml (lék — k dosažení zdraví; škola — k dosažení vzdělání; nástroje a přístroje všeho druhu . . .). Jsme v jistém smyslu cílem stvořených věcí (Aristot.; „eorum quae sunt“), a ony našimi služebníky, pro nás a k vůli nám.

Dobro prospěšné může poznat jedině rozum jako takové, tedy jen bytost inteligentní. Totéž platí i o dobru počestném, kdežto dobro lahodící poznávají i smysly, tedy i zvíře. Někdy táž věc může býti jak dobrem lahodícím, tak prospěšným (pokrm — prostředek k udržení života). Živočich vyhledává jisté věci jen proto, že mu působí smyslovou rozkoš; jest však nade vši pochybnost jisto, že ty věci a úkony mají krom toho ještě jiný vyšší

cíl než pouhé ukojení smyslné tužby. (Strana 99.) Z toho jest nutno soudit na inteligenci, která tyto lahodící rozkoše učinila „vnadidlem“ k dosažení cílů, o nichž nerozumný živočich nemá tušení a jež jsou nezbytně nutny k udržení druhu nebo jiných nezbytných podmínek přírodního (fysického) řádu. Instinkt do přirozenosti živočicha vložený jest regulátor, jenž jej řídí, aby nevybočil z mezí a aby se mu rozkoš nestala záhubnou podle známého přísloví „omne nimium vertitur in vitium“ („všeho moc škodí“).

Co člověk? Protože rozum, kterým jest obdařen, může posoudit, co jest mu na prospěch a co na škodu, nevložil Tvůrce do jeho přirozenosti takový „regulátor“, o němž právě byla řeč. Jest tedy povinností rozumu, aby uvažoval, jak dalece smí vyhledávat a užívat věcí stvořených, aby mu nebyly ke zkáze. Pokud jde o dobra prvního řádu (počestná), tu není nebezpečí nezřízenosti — nanejvýš ve způsobu, jakým jich užívá, na př. baží-li po vědění z nekalých pohnutek (z hříšné zvědavosti) nebo oddává-li se studiu nebo pobožnosti na úkor důležitějších povinností („nábožní lenoši“). Úskalí vězí v dobrech druhého a třetího řádu.

Člověk baží po dobrech lahodících jen pro ně samy — pro rozkoš, kterou mu skýtají, a to jest nezřízenost. Augustin za dob svého bloudění uvažoval, zdaž by nebylo vpravdě štěstím, kdyby v jisté smyslné rozkoši mohl trvat věčně, bez obavy přerušení. Tím se ovšem převrací mravní řád: místo v Bohu hledá cíl a štěstí v tvoru. Svět však není velká ochutnávárna ani hřiště, třebaže jest namnoze takto pojímán.

Nejinak, jde-li o dobra třetího řádu (prospěšná). Kolikrát i zde člověk zapomíná, že jsou mu jen prostředkem k cíli! Sport, jemuž obětuje zdraví, místo co by jím zdraví podporoval... knihy, které shromažďuje jen z jakési vášně, nemaje kdy je číst... majetek, při němž zapomíná, že jest mu dán jedině k tomu, aby si učinil přítele z nepravého mamonu, aby byl přijat do věčných stanů... I tu jest mravní řád převrácen. Jednoho z dvojího jest nám učinit, buďto pro Krista všechno opustit anebo s Kristem se o všechno rozdělit. (Řeh. Nz.; charita!)

Stále a stále se nám vrací slovo: „Láska k věcem stvořeným... nezřízená láska k věcem stvořeným.“

Analysujme tento pojem a přijdeme k tomu, že jde vlastně o sebelásku, o hrubou sobeckou sebelásku. „Láska“ k tvorům se nakonec vybarví jako hrubý egoismus, jest jako bumerang, který míří na kořist, opíše oblouk a vrací se k tomu, kdo jej vymrštil. Smyslný že má skutečnou lásku k oběti své náruživosti? Jeho „láska“ se vybarví, když mu z ní hrozí vzejít závazky nebo když mu ukládá oběť. O ukojení vlastní náruživosti mu šlo, ne o blaho té, s kterou se sladce a na pohled něžně laškoval. Není nikterak ochoten skočit do ohně pro tu, kterou „miloval“. To platí o každém stvořeném dobru. Stačí srovnat našeho Karla IV. s Ludvíkem XIV. a jinými potentáty. Otec vlasti chtěl učinit velkým a šťastným svůj národ, „sluneční král“ sebe; ukázalo se, když bylo zjevno, že jeho „velkorysé plány“ a podniky jsou národu zhoubou... Kdyby mu bylo šlo o říši, byl by okamžitě upustil od toho, co ohrožovalo její blaho. Na poli vědy podobně. Linné a Pasteur nebo Edison. Slavný švédský botanik miloval svou scientia amabilis, ale více miloval svou slávu; květinky mu byly prostředkem a cestou k ní. Francouzský biolog a americký pionýr všestranného zužitkování elektřiny o slávu nestál, a projevy cti se mu do duše příčily. Vynálezce berlínské modře všemožně svůj objev tajil, aby všecek zisk patřil jemu, a trvalo dlouhá léta pokusů, než se přišlo na to, že k jejímu zhotovení jest nezbytná živočišná krev. Lidumil Kneipp se netajil s ničím, co objevil a co mohlo prospět trpícím bližním. Mějme to vše na paměti při dalších vývodech! Láska k tvorům není nic jiného než zakuklená sebeláska...

Kdyby byl člověk pouhá monáda, která by neměla jiných vztahů leč k Bohu, tedy zcela osamocen, anebo kdyby byl pouhý duch, který nemá s hmotným světem co dělat, neměla by tato úvaha v exerciciích místa. Ale jsa jednak tvorem společenským, jednak složen z duše a těla, postaven od Tvůrce do světa, mezi tvory, se kterými se musí denně stýkat a kterých musí denně užívat, musí zaujmout nějaký „postoj“ vůči nim. Dvojí nutno mít na zřeteli:

a) Člověk jest na věci kolem sebe odkázán, potřebuje jich, neobejde se bez nich. Na některé jest odkázán nezbytně, ačli nemá jeho tělesný život zahynout, jiné jeho časný život aspoň podporují nebo zpříjemňují; jsou mu tedy nutné nebo alespoň prospěšné:

Ne všecko, co je na citeře, zvučí, ale všecko má účel. (Petr Dam.)

b) Nemůže k nim zůstat lhostejný. Ano, kdybychom byli jako andělé bez těla nebo jako kámen bez života... Ale tělesný člověk? Kdo by necítil, že věci ho obklopující na něho působí? Někdy tak mocně a tak neodolatelně, takřka magicky... Jednou ho k sobě táhnou jako magnet, jindy ho odpuzují jako stejnojmenné elektrické póly... stačí jen se ocitnout v dosahu jejich působnosti, stačí věc spatřit, zaslechnout „její" hlas, ba dostačí i živá představa nebo vzpomínka, a nitro okamžitě reaguje — nepokojné jak střelka, když se dostane do magnetického pole. Netřeba nám někoho, kdo by neustálým připomínáním rozněcoval lásku nebo nenávist jak otrok onomu králi: „Buď pamětliv Athéňanů."

Těmto pocitům, příjemným nebo nemilým, se nelze ubránit, stejně jako když se kdo v zimě postaví ke kamnům nebo vstoupí do lednice. Ať chci, ať nechci, lehtají, lichotí, bodají, obtěžují. (Aug.) Ale hned podotýkám: cit v moci člověka není, vůle však ano — může si „poručit" a odtrhnout se od příjemných kamen, odepřít si lahodnou sladkost, požít odporný lék, přinutit se k nemilé práci. O tom bude řeč dole — tam zároveň udány směrnice k správnému užívání tvorů a upozorněno na užívání pochybené. Nelze však popřít, že je třeba velké mravní síly, aby se duše vyprostila z tenat tělesného světa a smetla se sebe vše, co se na ni přivěsilo a na ní ulpělo cestou po moři tohoto života. Podobá se lodi, která svobodně brázdí vlny přímo k cíli, či spíše vraku zmítanému větry a proudy, obalenému chaluhami, ulitami, pokrytému pěnou a solí?

Věc je ztížena ještě tím, že lidská přirozenost, dědičným hříchem zraněná, nepodrobí se ochotně a snadno rozkazu rozumu... Rozpor mezi tělem a duchem pozorovaný a konstatovaný pohanským básníkem („Video meliora...“), vysvětlený a odůvodněný sv. Pavlem, zavinil praotec na samém prahu historie lidstva. Vůle nakloněná k zlému tak snadno se zaplete v léčky smyslnosti a běží bezmocně tam, kam ji táhne tělo hříchu. Nebýt toho, hravě by se člověk udržel v oné rovnováze, o níž bude řeč. Nyní však ho to stojí námahu, zápolení, boj, pot, krev... Jezdci vyražena uzda z ruky a kůň ho unáší, kam chce.

Jak řečeno na str. 195., všichni tvorové jsou odleskem (byť sebeslabším) krásy božského umělce, z jehož rukou vyšli. V ráji byli člověku dáni co bohaté věno, a tam jejich krása a líbeznost v něm budila jen ušlechtilé city, jen obdiv božské moudrosti a lásku k jejich i vlastnímu Tvůrci. Po spáchaném hříchu se tato líbeznost a lahoda tvorů stala člověku osidlem, budíc a dráždíc v něm hříšnou žádostivost, a on podléhá jejich kouzlu tak, že k nim přilne, obětuje jim čest Tvůrce i spásu duše. Jim, tvorům... správněji řečeno, své nezřízené sebelásce, která z nich čerpá lahodu, sladkou a jedovatou zároveň, té obětuje Boha i své věčné štěstí. Creaturae non sunt immundae causaliter vel formaliter, tamen occasionaliter ex earum usu. (Bonav.) In omnibus talibus non usus rerum, sed libido utentis in culpa est. (Aug.) Stále se nám vrací myšlenka: ani věci samy, ani jich užití není zlé; pouze převrácené užívání jest hříchem.

Co má tedy člověk dělat, aby jeho chování k věcem stvořeným bylo správné a nezávadné? Musí se propracovat k tomu, aby se vymanil z jejich jakéhokoli vlivu, aby nebyl pod nimi, nýbrž jako jich král nad nimi. „Vládněte zemí a vším, co v ní jest..." U porušené přirozenosti to předpokládá, že musí k tvorům přistupovat s jakousi obezřetností, než se jme jich užívat, nejinak než v laboratoriu, kde má dělník co dělat s radiem nebo elektřinou a pod.; černé brýle na očích, aby se chránil oslnění a oslepnutí, s gumovými rukavicemi na rukou... opatrně, co možná isolován... Tak člověk ve světě. Nedbá-li toho, hrozí mu zkáza — od tvorů, kteří mu měli být k užitku. Zvláště má-li co dělat s ohněm, t. j. s tělesnou vášní. Krajní opatrnost!

Krátce lze říci, že jest dvojího zapotřebí: umět každou věc správně ocenit, umět ji podle její pravé ceny správně upotřebit. Teorie a praxe — a jako všude jinde i zde je praxe daleko těžší než teorie.

a) Rozum musí umět tvory správně ocenit, odvážit přesně cenu každého z nich — jak? Na vážkách věčnosti. „Co mi to prospěje pro věčnost?" (Quid hoc ad aeternitatem? Sv. Alois.) To jest jediné správné, spolehlivé a směrodatné měřítko k správnému ocenění a užívání věcí stvořených. Z teoretické úvahy o cíli člověka plynou důsledky pro praxi. Jsem stvořen pro Boha, nikoli pro svět... mohu své pravé a trvalé

štěstí najít jedině v Bohu, nikoli ve tvorech... Z toho neúprosnou logikou odvodím tři důsledky:

1. Kterákoli věc stvořená má pro člověka význam a cenu jen potud, pokud mu může k dosažení věčného cíle (Boha) napomáhat. Z množství lodí v přístavě má rozumný poutník zájem jen na té, která ho může přivést k cíli; jen o ten lék mezi všemi se nemocný rozumně zajímá, který mu může dopomoci k zdraví.

2. Věc, která člověku k dosažení cíle nápomocna být nemůže, jest pro něho bezcenná. Kterákoli věc, z tohoto svého určení vytržená, pojatá bez vztahu k mému cíli, jest pro mne nicotná, jako součástka stroje, vyňatá z celku. Byť byla dílo mistrovské a bezvadné, sebepěknější, sebedrahocennější a sebevzácnější, není k ničemu, leda aby si s ní děti hrály, ať jde o kolečko, péro nebo i rubínové ložisko. Nůž má pro mne význam a cenu, pokud může řezat; ne-li, jest pro mne bezcenný stejně jako žárovka, která nemůže svítit.

3. Věc, která je člověku v dosažení cíle překážkou — tím, že jeho dosažení ztěžuje nebo dokonce znemožňuje — jest mu přímo škodlivá a záhubná. Lék, který nabytí zdraví znesnadňuje nebo činí nemožným! —

Každý tvor má totiž dvojí cenu či hodnotu; jednu sám v sobě, druhou vůči mně — a podle této druhé hodnoty musím tvory odvažovat! Leč právě v tom vězí někdy léčka pokušitele. Věc sama v sobě hodnotná neb aspoň nezávadná (vážnost u bližních, vysoké postavení, vliv, rodinné radost, vzdělání, obchodování „ve velkém" atd.), může být závadná a nebezpečná, když zkoumám, co váží a platí pro mne. Protože v sobě jest vysoce hodnotná, nechce si rozum vášní omámený dát říci, že mně jest nebo může být zkázonosná. Bohatství v rukou štědrého, v rukou lakomce... Moc, vážnost, autorita, vliv muže ctnosti, pokorného Řehoře VII., nebo ctižádostivého Napoleona... Spisovatelský talent Dantův a Voltairův..

Svrchu uvedené příklady (loď, lék hodinky, nůž...) jsou zřejmé, jasné, a krom toho zároveň poučením: ve všedním životě, v přirozeném řádě, jde-li o dosažení časných cílů, dovede člověk rozumně volit. Proč nejedná podobně, jde-li o nadpřirozené statky, o dobra věčná, o věčný cíl a věčné štěstí? Proč si navalí tvory jako balvany do cesty, vedoucí k věčnému cíli? Životní heslo mladičkého světce z Gonzagy je známka velkého ducha,

projev hluboké životní moudrosti, vznešeného a vpravdě nadpřirozeného pojímání světa se vším, co má a co dává, a nadto výraz nejzřízenější lásky a úcty k sobě samému. „K vyšším věcem jsem zrozen, ne abych tělu otročil.“ (Sv. Stanislav Kostka.)

Vše ocenit podle pravé ceny... Kdo to dovede, toho lze nazvat znalcem („Moudrý jest, kdo pojímá věci, jak jsou.“ Bern.), a to nejlepším, nejpraktičtějším, universálním znalcem. Žel, že to dovedeme obyčejně teprve tehdy, když se s životem loučíme, kdy toto poznání nemá pro nás praktického významu, když už ho nemůžeme užít. Na prahu věčnosti... Pečlivě se zaznamenávají poslední slova velikánů, a přečasto vyjadřují slova Kazatele: „Nyní poznávám, že všechno jest marnost“ — a málokdo se dá poučit z cizí škody, málokdo z jejich slov odvodí důsledky pro sebe! Zmoudří také až ve chvíli, kdy mu hromnička bude svítit na odchod z probitého, pro věčnost nevyužitkovaného života. Ďábel v pohádce i ve skutečném životě vždy nakonec sebere duši, která ho užila k dosažení toho neb onoho časného dobra neb úspěchu.

Pojímat vše pod zorným úhlem věčnosti, nadpřirozeně... Kdo vše odvažuje na vážkách věčnosti, vystříhá se mnohých omylů a nepřeplatí tak snadno věc bezcennou; ušetří si mnohé zklamání a nedá se svést, když vášeň a svět lichotí; uvaruje se mnoha neprozřetelností, které pak horce odpyka a které mu připraví mnohou trpkou chvíli. Nedržme se slabých větví svých tužeb, nýbrž opírejme se o pevný kmen vůle Boží. (Avila.) „Aj, nyní spolehl jsi na hůl třtinovou a to ještě nalomenou, na Egypt; opře-li se kdo o ni, zlomí se pod ním a vrazí se mu do ruky a probodne ji. Takový jest farao, král egyptský, všechněm, kdož doufají v něho.“ (4 Kr 18. 21.) O třtinu zlomenou ses opřel, a pevnou oporu kříže jsi opustil! (Efrém.) Miluješ Boha, a jsi (jako Petr) po moři kráčející: zrádná hladina světa jest pod tebou; miluješ svět, a pohltí tě; své milovníky svět nenese, nýbrž pohlcuje. (Anselm.) „Vaší chybou bylo, že jste se opírala docela o tvora. Tvor se však může pod vámi zhroutit, a pak i vy se zhroutíte spolu s ním. To je důsledné, to je logické, to je nezbytné.“ (Pierre l'Érmite jedné dámě.) Věci stvořené k nám volají: „Pomoci vám můžeme, oblažit vás trvale nemůžeme.“ Co vlečeš srdce po zemi? Vzhůru

srdce! Odpovídáš: „Mám je (vzhůru) k Pánu" — a máš srdce zasypané zemí! (Aug.)

b) V ů l e musí být ochotna věcí stvořených podle jejich pravé poznané ceny u p o t ř e b i t, užívat jich jen k účelům, pro něž jsou. Tedy z teoretického poznání vyvodit důsledky pro p r a x i. A právě zde se vyskýtá obtíž... Pravdu v předešlém odstavci rozváděnou nahlédne a uzná každý, kdo jest přesvědčen o existenci Tvůrce a života posmrtného. Pomíjejícnost všeho pozemského nepopře ani nevěrec, prostě proto, že jí popřít nemůže. Najdi mi někoho, kdo nad otevřeným rovem si nepovzdychne: „Marnost nad marnost... dým jest lidský život, a mizející vánek jeho sláva..." Tam vidí každý: „Marnost a pomíjejícnost jest dědicem všeho pozemského" (Efr.), červ všeho pozemského štěstí. Ale odejdou od hrobu, a co si odnášejí? Nanejvýš poučení jako bezbožci S. Z.: „Jezme, pijme, zítra umřeme." (Is. 22. 13.) Pochován mrtvý, a spolu s ním i vzpomínka na smrt. (Aug.) Čím sladší země, tím trpčejší pohroma (ve smrti, Efrém).

Což věřící křesťan? V hloubi duše jest přesvědčen, že při každém přání jeho srdce, při každém rozporu mezi náklonností a povinností, při každé volbě a v každé situaci mu má být normou uvedené slovo sv. Aloise. Ale nezřízené náklonnosti! Srdce tak snadno přilne k nějakému tvoru, tvor se postaví jako zeď nebo jako mrak mezi něho a Tvůrce. Místo, co by ho k Tvůrci vedl, odvádí jej od něho, připraví ho o něj. Vášeň, t. j. porušená lidská přirozenost, má docela jiné měřítko pro ocenění a užití věcí stvořených — nikoli ohled na věčnost, nýbrž: „Lahodí mi ta která věc? Lahodí-li, sem s ní — ne-li, pryč s ní a pryč od ní..." Jen to má v očích pozemského člověka cenu, co l a h o d í, jen to jest hodno, aby se za tím pachtil, po tom dychtil, a vše ostatní odmítá. Měřítko naprosto z v r á c e n é, hodné němé tváře — u živočichů se skoro veskrze kryjí pojmy „lahodné — prospěšné"... co zvířeti lahodí, to mu i prospívá až na nepatrné výjimky. (Viz str. 205.) Člověku? Věc mu může velice lahodit — a přece mu být na škodu! A naopak. Dokladem jest mnohá dívka, která nyní prolévá hořké slzy pro jedinou sladkou chvilku. (Viz kap. 13.)

Goethe vzdychá: „Ó ženy, ty ženy! Probíjíme s nimi času příliš mnoho, nabažíme se jich velmi brzo; ale

vždyť jsme jen jednou na světě." Z toho bys měl vyvodit závěr: „Neprobíjejme tedy s nimi ten drahocenný čas, který nikdy nedostanem zpět!" Jisto jest, že každý z nás probil nejednu chvilku, které se dalo užitečněji vynaložit. Kdyby před námi ležel celý náš život a my měli sloupat vše, co jsme promarnili titěrnostmi, tedy v pravém slova smyslu hračkami, hrajíce si bezúčelně se spolutvory, mnoho-li by z celého života zbylo? Nevedlo by se nám jako při loupání některých ořechů? Tak velký, to bude jádro! Ale když oloupáme napřed dužinu, pak odstraníme skořápku, ukáže se jadérko tak nepatrné, že žasneme. Tak maličko zbude i z našeho života, čeho rozumě využito pro službu Boží a tudíž pro naši věčnost!

Mluvíme stále o užívání věcí stvořených, hlavně o nezřízeném užití. Myslíš při tom výhradně na smyslové rozkoše, společné člověku s živočišnou říší? Vinou našeho praotce se nezřízenost vloudila všude, i do věcí, které jsou projevem inteligence, povznášející člověka nad němou tvář! Především jazyk... Řeč, výsadní právo člověka, daná mu k tomu, aby si s bližním sděloval, co jeho duše myslí a srdce cítí, aby dopřál vhled do vlastní duše, komu za dobré uzná — a co nezřízeností právě v tomto projevu myslícího, rozumem a svobodnou vůlí obdařeného ducha! Nikde tolik, co zde, ničím se neproviňujeme tak často a tak těžce jako nesprávným užíváním tohoto daru Božího, tohoto projevu našeho příbuzenství s říší čistě duchovou! Praví-li sv. Jakub: „Kdo slovem neklopýtne, ten jest dokonalý" (3. 2), má na mysli nejen to, že by takto byl každý prost nesčetných hříchů, pocházejících z nezřízeného mluvení; chce tím dát na srozuměnou, že ten, kdo se naučil dokonale ovládat jazyk, dokáže se ovládnout ve všem jiném... ukázněnost v tomto směru jest trenování pro sebezápor vůbec, jest vlastně vysoká škola sebekázně; hravě ti půjde vše ostatní, absolvuješ-li tuto s výtečným prospěchem. Viz o tom podrobněji V záhonech Mariiných. Tam učiněna i zmínka o exercičním mlčení. Pomíjeje ostatní důvody, proč jest vymáháno (viz o tom I. díl), upozorňuji jen na to, že ignaciánské exercicie jsou školou askese a že oněch několik dní nebo hodin duchovní samoty jest zároveň jakási zkouška sebevlády. „Zkusiž se, máš-li se v moci, dovedeš-li si poručit, dovedeš-li být pánem sama sebe..." Kolikrát jsi již duchovní cvičení

vykonal, tolikrát možná tato nepatrná zkouška dopadla naprosto nedostatečně. — Tvá domnělá ukázněnost ztroskotala snad dříve, než jsi v předvečer šel na lože, možná, že již cestou ze sálu nebo z kaple, ani na půl hodinky jsi nedovedl své perpetuum mobile zastavit... Jakou oběť by tedy mohl Pán od tebe žádat? Jak dokážeš přemoci daleko těžší pokušení než k bezúčelné hovornosti? I po té stránce nám ukládá Pán zdrželivost a sebezápor; pravilť přec, že budeme skládat počet i z každého zbytečného slova, což teprv ze slov zlých! Často z nepatrné věci povstává těžký nepokoj, z jediného slova mnoho řečí, z lehkého žertu velká rozpustilost. (Tom. Kemp.)

Co pověděno o povídavosti, platí i o zvědavosti a jiných nezřízených projevech inteligence. Jest zvíře zvědavé? Tleskni a pozoruj, zda se vrabci budou ohlížet, kdo to tleskl, jako ty se ohlížíš v exerciční kapli jako na povel, když někdo otevře dveře nebo jde-li exercitátor mezi promluvou dozadu. Zvědavost, jak jméno ukazuje, není zřízená touha „vědět"; chce nezřízeně „zvídat", po čem jí nic není, obsah dopisu nebo krabice, „obsah" včerejšího večírku, nedělní promenády nebo ranní domácí vojny na sousední pavlači. Dovede-li exercitátor tuto úvahu specialisovat a analysuje-li život do podrobností, dopomůže přítomným k takovému sebepoznání, že doznají: „Jako by na nás obdukci prováděl." Ano, ukáže ti tvé nitro, rozloží je takřka před tvým zrakem, a tím ti ukáže tebe samého. Tvé oko bylo jakoby zakalené, že nevidělo, exercicie ti zákal snímají.

Všechna práce tvá v tomto životě jest uzdravit oko tvého srdce, abys Boha viděl. K tomu účelu se slaví přesvatá tajemství (mše sv.), k tomu cíli se káže slovo Boží, k tomu směřuje vše, co svatá kniha vypravuje, aby totiž bylo oko tvé očištěno od věci, která mu zamezuje pohled na Boha. (Aug.)

Čtení: Následí. K. III., 32. 43. 53.

9. NEBUDEŠ MÍT BOHŮ JINÝCH KROMĚ MNE! (Ex 20. 3.)

Kdo vidí Tvůrce, tomu veškeré tvorstvo nedostatečné jest. (Řehoř Vel.)

Opět modloslužba.

„Rozumná úvaha o stvoření vede člověka k tomu, aby správně věcí stvořených užíval: neboť tvorů máme užívat k tomu, k čemu je Bůh stvořil. Stvořil je však k dvěma věcem: k slávě Boží a k užitku našemu.[1]) Máme jich tedy užívat k slávě Boží, abychom se tím Bohu líbili, a k užitku svému, abychom totiž užívajíce jich, nepáchali hřích. To nás však přivádí k poznání lidské důstojnosti. Bůh totiž vše stvořil pro člověka, a člověk mezi všemi tvory jest hned po andělích Bohu nejpodobnější. Nikterak tedy nemáme své důstojenství snižovat hříchy a nezřízenou touhou po věcech hmotných, jež jsou daleko nižší nás a k naší službě stvořeny: nýbrž máme se tak chovat, jak nás Bůh učinil. Bůh totiž učinil člověka, aby vládl všemu, co jest na zemi, a sám podroben byl Bohu ...“ (Tomáš Aq., Expos. Symb. Ap.)

J. Kleutgen T. J., navazuje na rozjímání o cíli člověka, praví: „Cíl, pro nějž je stvořen, má mít člověk neustále na očích a ve všem jej sledovat ... Má-li však ve všem tento cíl sledovat, musí být svět zařízen tak, abychom ho mohli k dosažení svého cíle užít, abychom k tomu mohli použít všeho, co kolem nás jest a se děje. A tak tomu skutečně jest. Bůh ve své moudrosti a dobrotě svět tak zařídil. Jedno však není tak zřejmé, totiž, že tvorové, kteří nás obklopují, jakož i události a osudy lidského života bývají největší a nejobvyklejší překážkou naší spásy ... Vše, co kolem sebe vidíme a slyšíme, by

---

[1]) Bůh nás volá (vede k sobě) skrze anděly, skrze apoštoly, metlami nebo zázraky, někdy blahobytem a někdy zase trampotami tohoto světa. (Efrém.) — Tuto stať „o užívání tvorů“ podáváme co možná obšírně z ohledu na exercitátory. Patří totiž k nejtěžším partiím exercičním; proto stále v různých obměnách opakujeme a co nejhojnějšími citáty z Otců dokládáme vůdčí ideu: „Nelnout k věcem stvořeným — užívat jich podle vůle Boží, k blahu duše a ne k její zkáze.“

nám mělo neustále připomínat Boha a být podnětem, abychom o něm a o jeho cestách uvažovali. A právě těmito zevnějšími věcmi se podaří ďáblu nás rozptylovat... Statky a radosti vezdejšího života jsou nám dány, abychom jednak mírným jich užíváním, jednak tím, že se jich rozumně zdržujeme, přinášeli hodné ovoce spásy. Ale běda! Starosti, bohatství a rozkoše života spíše v nás zárodky dobrého udusí..." Svět se svou plností půvabných tvorů volá k rozumu: „Povznes se vzhůru, nade mne!" Ale zároveň svými nabídkami vábí smyslnost: „Ke mně, sem pojď!" Místo za prostředky nabízí své věci srdci za cíl. Vztahy, poutající člověka k světu viditelnému, stávají se hlasem Sirén, a běda, nedovede-li učinit, co onen bludný král svým druhům! Přikloní-li se veškerou energií své touhy po štěstí k dobrům tohoto světa! Všecka (pozemská) dobra k vůli nám Bůh stvořil, my sami však svou zvrácenou vůlí z nich ssajeme zlo a hřích. (Origen.) Kdo hledá na zemi nebe, tomu se země stane peklem. (T. Pesch.)

Bys více rděl se za své bludné cesty
a slyše opět Sirén svůdné zpěvy,
si statečněji vedl, poslyš nyní:
Při prvním šípu svůdných pokušení
měls ihned oči zvednout k nebi vzhůru,
ne dát si ohnout křídla, sletět k zemi
a čekat více ran od klamné krásy...
(Dante, Purg. 31.)

Zneužíváme svých spolutvorů. Z jakého důvodu? Z nezřízené sebelásky... ta jest jediný vinník, ať se jeví pýchou nebo smyslností. (Str. 52.) — Jakým způsobem? Tím, že si z nich činíme modly nebo otroky.

První způsob nepravého užívání: činíme si z nich modly, přeceňujeme je... hledáme v nich, co do nich Tvůrce nevložil a co nám dát nemohou. Jsme-li pak zklamáni, horšíme se na ně a ne na sebe... jako by slída za to mohla, že není zlatem!

Tím, že k věci nezřízeně lnu, jí ceny nepřidám! Nebudeš mít bohů jiných kromě mne... (Ex 20. 3) A člověk přec přesevše tak snadno propadá modlářství, činí si modly ze svých spolutvorů, opouští Tvůrce k vůli nim. Jak je toto modlářství rozšířeno! Není to sice modloslužba jako za dnů Isaiášových; kulturní Evropan se

neklaní dřevěné neb kamenné modle, zato provozuje modloslužebnictví jiného rázu. Co jest jeho modlou? Vše, co nezřízeně miluje. (Bern.) Každá osoba nebo věc, které dává přednost před Tvůrcem. „Zaměnili Hospodina, svou chloubu, za tele požívající seno.“ (Ž 105. 20) „To jsou bohové tvoji...“ (Ex 32. 8) Počátek odpadu od Boha jest vyhledávat modly, a vyhledávání model se stalo zkázou života; nebyly s počátku modly, ani na věky nebudou; jalové blouznění lidské je uvedlo na svět: proto krátké trvání jest jim uloženo... (Md 14. 12 nn.) Platí i o modlách dnešního lidstva! „Neb tento věk je mrzký, tupý podlý: on nemá Boha, on má jenom modly.“ (Vrchlický.) Všimněme si některých!

A) První modla: zlaté tele.

Apoštol a učitel milosti nazývá lakomství modloslužbou (Gal 5. 20), Sirach tvrdí, že lakomec by i duši prodal, kdyby mu kdo za ni co dal (10. 10), a Jidáš prodal samého Syna Božího. „Quid non mortalia pectora cogis, auri sacra fames“ si povzdychl Vergil — proklatá touha po zlatě, čeho by nebyla schopna! Peněz všecko jest poslušno. (Kaz 10. 19) Žádost očí, první ze tří zdrojů všeho hříchu. (1 Jn 2. 16) Bohatství jest léčka, a každý se snaží se do ní co nejvíce zaplést. (Bern.) Pán mluví o kříži, utrpení, sebezáporu, a učedníci nenamítají nic. Když však prohlásil, že spíše velbloud projde uchem jehly než bohatec do království nebeského,[2]) zvolali v úžase: „Kdož tedy bude moci být spasen?“ (Mar 10. 26), kdyžtě láska k mamonu ovládá kdekteré srdce? Tak mluví oni, chudí učedníci chudého Mistra! Znali svět dobře! Věřící prodá všechny statky, nic si neponechá, vše věnuje chudině, a pozbude vážnosti i v církvi samé, protože přestane být bohatý. (Ambrož.)

Neopatrným jest blahobyt tím, čím oheň vosku. (Bern.) Ale Pán odpovídá: „S milostí Boží jest všechno možné.“ Ďábel nám proto škodu působí, ne aby odňal peníze — víť, že ničím nejsou — nýbrž aby nás tak přiměl k rouhavému slovu. (Chrys.) Pohrdejme penězi, nepohrdejme

---

[2]) Uchem jehly nazývají dosud v Orientě vedlejší městskou bránu, určenou jen pro pěší. Velbloud jí samozřejmě neprojde, ledaže by složil náklad a plížil se po kolenou.

peklem! (Týž.) Bohatství budiž tobě podporou na pouti, nikoli vnadidlem žádosti; jeť k tomu, abys ho užíval co nástroje k nutnosti, nikoli k zjednání rozkoší. Užívej ho jako pocestný v hospodě stolu, nádoby, lůžka. (Aug.) Máš-li zlato, buď jeho pánem, nikoli robem; zlato stvořil Bůh k tvé podpoře, a tebe k svému obrazu. Jsi-li pánem svého zlata, chuďas od tebe ošacený tvou zásluhou Boha chválí; jsi-li otrokem zlata, nešťastný, od tebe oloupený k vůli tobě se rouhá. Lakota, zlá paní: zabraňuje ti konat dobré. (Týž.) Zlou radu ti dává lakota, abys hromadil pro budoucnost, a nemůže ti slíbit ani zítřek; abys shromažďoval na zemi, a nemůže ti zajistit stálé bydliště; abys kupil poklady na poklady, a nemůže ti poradit, kde a jak je uchovat..., aby se jich jednou nezmocnil snad tvůj nepřítel! (Týž.)

Peníze mohou být nástrojem požehnání, a mohou být i nástrojem kletby; mohou být lékem, mohou být jedem; mohou být ochrannou pravicí, mohou být vraždícím mečem; mohou rozsévat úsměv, mohou vynutit slzy. Viz misie! Misionář obklopen zástupem černošských dětí, spínajících k nebi ruce a svolávajících milosti na neznámého dobrodince za mořem! Viz ožebračenou rodinu, proklínající lichváře! Koho vedou peníze k ďáblu? Ne toho, kdo je má, jen toho, kdo jest láskou k nim posedlý! (V latině slovní hříčka: „Possidet — possessus".) S kolika ďáblovými pomocníky se spojila žízeň bídného mamonu! S bezcharakterností, krutostí, křivopřísežnictvím, nespravedlností, bezcitností, zradou, špatností, nekalou konkurencí, vykořisťováním, nečestnou spekulací, podvodem, lichvou, zlodějstvím, kuplířstvím, vraždou, válkou, nemravností všeho druhu (divadlo, kino, romány...), všecko je jí dobré, jen když vydělá! Kolika hříchů se dopouštíme jen proto, abychom si k něčemu pomohli! Ctižádostivý k slávě, nenasytný vládce k zemi, smyslný k lahodě, lakomec k zlatu! Každý prostředek jim dobrý, jen když vede k cíli! Jidáš, Fridrich II. pruský, Pombal, Burská válka, Garibaldi, vzpomeň krutostí v dlouhé občanské válce mezi růží bílou a červenou, kde o trůn válčili příbuzní a vzájemně vraždili sebe i své stoupence. Mnohdy nejen že nedosáhne toho, co hledal, stihne ho nadto i trest. V uvedené válce se oba rody, Lancasterové a Yorkové vyvraždily, a za 120 let seděli na trůně skotští Stuartovci, a zajatec

na Sv. Heleně se mohl dovídat z novin, jak si Evropa blahopřeje, že se ho zbyla. Nejpraktičtější předsevzetí exerciční nutno učinit zde: „Nechci nic, k čemu bych si musil dopomoci hříchem."

Uvedené příklady z dějin a jim podobné znázorňují zřejmě strašnou zhoubu, kterou ve světě působí nezřízená žádost očí. Nicméně nebylo by radno omezit se jen na tyto postavy z uplynulých staletí, které rozsévaly na Evropu zkázu z královských paláců nebo z diplomatických sborů, pracujíce „statisíci bodáků" (výrok Ludvíka XIV.), najatými žháři, kterými týž král pustošil naši vlast, koncentračními tábory nebo jakkoli jinak. Vzbuzovali bychom dojem, že tato neřest jest zkázonosná jen ve velkém, že ve všedním životě netřeba se jí tak děsit, a nadto by se dalo snad i soudit, že exercicie jednají o věcech, které jsou nás daleky, mimo nás, netýkají se nás. Proto jest nezbytno vsunout i příklady ze všedního života, exercitantům blízké, a proto i působivější, aby mohli takřka hmatat jak nezřízenost této vášně, tak především její osudné následky, což jest hlavní a pro praktické předsevzetí nejdůležitější.

Doklady z každodenního života... Mám je uvádět? Nezná jich každý sám na tucty? Aspoň událost z jedněch exercicií, kde se mi truchlivé obrazy téměř vysypaly jako v pohádce z pytlu dukáty — žel, že nezářily tak jako ony. První přišla dívka, sklíčená... Rodiče jí činí násilí, i bitím ji nutí k sňatku s člověkem, kterého nemůže ani cítit, s neznabohem, opilcem, který má jen jednu pěknou záviděníhodnou vlastnost: majetek, peníze, statek. Tak neuvěřitelně tvrdí, bezohlední a bezcitní k prosbám, slzám, životnímu štěstí vlastního dítěte. Jde o peníze, to rozhoduje, a přec nebudou ty peníze jejich, ani by dívka neumřela bídou, kdyby dovolili podat ruku jinému. Hned za ní přichází druhá, z velmi zámožné rodiny, ještě truchlivější. „Závidím chudobným dívčinám, které mohou volit podle přání svého srdce..." Pak třetí, prosí mne za modlitbu pro svou sestru... odpadla k vůli bohatému ženichovi, přese všecko varování a prosby rodičů i sourozenců. „Chci se mít jednou na světě dobře..." Potom čtvrtá, vypravuje mi o družce mně dobře známé, s kterou jezdívala rok co rok na exercicie, naposled loni. Letos nepřišla, bojí se, že by dopadla jako doma, kde nedostala rozhře-

šení... Proč? Zapletla se v tenata, pan šéf ji přímo zahrnuje penězi a dary, a ona za to zaprodává svou dívčí čest. Podotýkám hned, že po čase skončila žalostně, skoro náhle, při jisté „operaci", bez svatých svátostí, a veselí příbuzní vzpomínali s blahým pocitem „štědrého" šéfa. Pátá hořce vzlykala; její bratr, pokladník v X., uvězněn pro zpronevěru; příležitost ho svedla k zločinu, nikoli hlad anebo nouze jeho drahých. Žádost očí, touha po mamonu, vražednice pokoje v rodinách, spokojenosti v srdcích, životního štěstí, mnohdy i věčného štěstí a Božího požehnání.

Trojí žádostivost, peněz, smyslných požitků a cti, trojhlavá saň z pohádek, které musila být denně obětována bezvadná panna, tak dlouho, až téměř vylidnila zemi nebo město, a nakonec padl los na princeznu. Nebýt milujícího prince, který ji vysvobodil a tak učinil přítrž dalšímu vylidňování!... Trojí nezřízená vášeň, o které jednáme v této celé kapitole, vylidňuje duši, zbavujíc ji ctností a zásluh, vylidňuje církev, vylidňuje nebe, a pohltí konečně to nejdražší, co duše má, její „princeznu", nejvzácnější poklad, pravou víru, nejkrásnější zdobu, perlu ctností i královnu ctností, čistotu a lásku. Jen milost božského milovníka duší je s to zastavit další zhoubu a nanovo osázet květy pustý úhor našeho srdce. Ale podmínka nezbytná — spolu s milostí Kristovou se pustit v boj s touto dravou saní, přemáhat ji a odporovat jí, seč síly stačí, spoutat ji okovy křesťanského sebezáporu!

Věci nemají ve služebnost a pouta uvádět tebe; ty máš křesťanskou svobodu ovládat je! (Avila.) Otrokem tě činí žádostivost, svobodným tě činí láska (cupiditas — caritas; Aug.) Lakomství jest peněz otrokem, nikoli jich pánem, kdežto milosrdenství ukazuje, že má tolik sloužících, kolik penízů. (Petr Chrys.) Není ani stopy spravedlnosti v srdci, ve kterém si lakota učinila příbytek. (Lev V.) Žádného ušlechtilého hnutí není schopna láska k penězům. (Týž; amori pecuniae vilis est omnis affectus.) Žádostivý peněz nebojí se dát v sázku i život (ba i věčnost!) pro nepatrný zisk. (Týž.) Kdo dovede prospat omámení (opici, crapulam) tohoto světa, pohrdá mamonem a za nic jej nemá (Ambr.), leda že by mu byl prostředkem k dosažení nebe. (Lk 16. 9) „Mamon... ze všech padlých andělů ten nejnižší, vždy jeho smýšlení i zrak jen dolů obrácen, víc obdivu měl pro zlato a světa nádheru než

na Boha by hleděl tváří v tvář... Ó nediv se, že v temnu podsvětí se poklady a zlato stále hromadí; jeť peklo hodno toho jedu nejvíce!" (Milton.) V časopise Hoffnung vypravuje kterýsi Holanďan: „Poznal jsem svět důkladně... V každém člověku jest hlad po štěstí; za ním se honí způsobem poctivým i nepoctivým, mnohdy i zločinným, začež musí pykat někdy celí národové. Poněvadž však za peníze si může opatřit vše, vily, zámky, auta, čest, slávu, dívky, požitek za požitkem, proto hledí kdekdo, aby dostal do rukou co možná nejvíc tohoto chladného kulatého kovu. Jest neuvěřitelné, jak dovede toto mrtvé chladné zlato učinit lidskou duši tak tvrdou a bezcitnou: utlumí všechna něžná hnutí srdce. Ale tu stojí sedmé přikázání: ‚Nepokradeš!' ‚Hlouposti', odpovídá hlasu svědomí. Zlato ho učiní neznabohem..."

Vše se dnes penězi měří a veškerá řeč se točí kolem nich. Pokládá-li kdo koho za šťastného, o penězích mluví; pokládá-li za ubohého, lituje ho, že peníze mu scházejí; jde-li o sňatek, o vstup do vojska, o umění nebo očkoli jiného, jen po penězích se každý ptá a jen kvůli nim díla se chápe. (Chrys.) Jdeme cestou, vidíme ohromné lány polí, ptáme se: „Komu náležejí?" „Tomu —" „Blažený člověk!" Marnost z tebe mluví. Blažený je ten, jehož pánem jest Bůh. (Aug.) Veškeren svět se otáčí kolem zlata — toť jeho osa! (W. Müller.) Skoro všichni peníze (ze zločinů) obviňují, ale sami ochotně je pod svou střechou přijímají. (Aug.) Kradou, kde se naskytne příležitost, a dávají tomu jméno výdělek. (Shak.) Zlato nepřijde nikdy nevhod, byť je dala sama ďáblice. (Týž.) „... Zlato, zlato jen! To každé dveře tobě otevře, to podplatí i fořty Diany, že do sítí zvěř sami vženou zlodějům..." (Týž.) „Ach, zlato černé bílým učiní, co špatné, dobrým, pěkným ohyzdné, co staré, mladým, podlé počestným, a zbabělci dá hrdinnosti zář... Ó bozi, zlato mnohdy odloudí vám od oltářů kněze... Ten žlutý zlosyn vázat, trhat dovede i nejsvětější svazky; on ctí zloděje a prašivinu krásnou učiní..." (Týž.)

Schiller míní, že peníze jsou bůh, jenž vládne zemi, a jinde mluví o „všemohoucím zlatě", které i mouřenína zbílí. Jeho kolega mluví „echt" pohansky: „Chudoba, toť největší je trýzeň, bohatství však nejvyšší je dobro." (Goethe.) V antickém Řecku jednou na divadle pro podobný výrok autora vypískali! Osvícený novověk jej

klidně kvituje. Kdo by nevzpomněl krutostí, páchaných křesťanskými Evropany, katolickým Španělskem, a ještě horším protestantským Německem (Welserové!) na Indiánech po celá staletí, aneb lovů na černé otroky! Křesťanští podnikatelé si za velké peníze kupovali od křesťanských vládců monopol a obchod s těmito ubožáky! Nelidskosti, páchané v procesech s čarodějnicemi, nejtemnější skvrna protestantského novověku, který po té stránce daleko předstihl katolický „temný" (prý) středověk, měly dvojí pramen; prvním byla germánskopohanská pověra — a druhý, ještě mocnější? Interkonfesijní a internacionální hamižnost soudců! Obohacovali se majetkem ubohých obětí! Jak dlouho budete otroky peněz a nezamilujete si svobodu? (Chrys.) Nízké jest vše, co jest pozemské (Ambrož), nedostatečné vše, co má konec. (Bonav.) Nechme stínu, kdož slunce hledáme! (Amb.) Abraham a S. Cl. vzdychá: „Peníze všecko rozsoudí a všecko urovnají, všecko omluví a všecko podporují, dají každé neřesti úhledný nátěr a na každou ránu hojivý ‚flastr', pokřivený ‚handl' udělají rovným, zachrání před šibenicí i kolem, a jsou jako slunce: to když nesvítí, jest chmurné počasí." Po svém způsobu mluví v rýmovačce: „Wer hat zum Schiffmann kein Geld, der schifft unglücklich in der Welt. Verfluchtes Geld! Was Übel machst du in der Welt! Du verstösst alle Gerechtigkeit auf der Welt! Vermaledeytes Geld! Du vermagst alles in der Welt! Darum gebühret dir der Titel allgewaltiges Geld, allgemeiner Herrscher auf der Welt." A při tom jest otravná moc mamonu taková, že bych se pranic nedivil, kdybych zvěděl, že některý lichvář s cigárou v ústech, čtoucí tuto stať, si autora pochvaluje, jak řízně jim to dovede povědět. V satiře Kulhavý ďábel jest podobná scéna; lichvář po kázání o vydírání a lichvě si libuje, že to „ten kazatel umí", a jde domů s člověkem, kterého se chystá odřít. Který věřící by nenahlédl a neuznal, co řečeno! Ale v praxi? Mnohý závidí tomu, s nímž by měl mít soustrast (Bern.), člověku, jenž duši zlatu zaprodal. „Beatus populus, cui haec sunt." (Ž 143) Jak málo jistoty v naší naději! Jak málo trvání v našich radostech! (Chrys.)

Lakomce peníze dráždí, ale nesytí. (Polybius Syrský.) Ale hipponský učitel podotýká: „Proti lakotě mluvili mnozí, řečníci, filosofové . . ., všechen spisovatelů rod a

příslušníci všech stavů mnoho již proslovili proti lakomství; mnohem více jest (a mnohem vzácnější!) lakoty být prost než hlučně mluvit o jejích neřestech. (Aug.) Seneka, o němž praví autor Labyrintu světa, že mezi tunami zlata sedě, chudobu vychvaloval, má docela pravdu, praví-li: „Chceš-li koho učinit šťastným, nepořídíš nic, rozmnožíš-li jeho bohatství, nýbrž když zmenšíš jeho žádostivost. (Non est quod augeas divitias, sed minuas cupiditates.) Ale co pořídí sebelépe míněná slova světců a filosofů, kdyžtě tak málo pořídil příklad samého nebeského Učitele? Bez povšimnutí jdou i věřící mimo . . . „Jen mamon sedí dnes na stolci světa a chřestí miskou, již podává kolem, a každý z těch, kdo spěje drahou žití, tam něco hodí: jeden svoje mládí, druhý čest a třetí dobré jméno, a všichni duši.“ (Vrchlický.)

Platí jak o žádosti očí, tak o každé nezřízené vášni, o žádosti těla i o pýše života a o všech nezřízenostech, které z nich plynou; o závisti, o hněvu, o ctižádosti . . . Rybář nespouští nikdy do vody udici bez vnadidla (Efrém); tak ďábel na statky světa drahocenné duše chytá. K nebi povznes duši, aby se nedala vnadidlem polapit do léčky! (Ambrož.)

Je-li nižší tebe, co miluješ, miluj to tak, abys z toho čerpal pro duši, ne aby sis z toho ukul okovy (ad consolandum ama, non ad illigandum); nepřilni k těm věcem tak, aby se staly takřka údy tvého těla a ty pak začal se mučit a žalostnit, až by ti byly utínány. (Aug.) Jinými slovy: přilne-li tvé srdce nezřízeně k nějaké věci stvořené, poteče krev, až bude od ní násilně odtržena, a k této nedobrovolné rozluce dříve nebo později dojde! Mnoholi lásky věnuješ těmto věcem nízkým, tolik jí ubíráš Bohu. (Bas.) Bedlivě uvažuj, co třeba s bohatstvím činit, ať neleží u tebe ladem, co ti Bůh uštědřil. Nepravím: „Zahoď je“, nýbrž „uchovej“. Pošli je napřed a jdi za nimi (statky). Chceš poklady shromažďovat? Dobře, nepravím: „Nečiň toho“, nýbrž radím ti, k d e je máš shromažďovat. (Aug.) Najdeš-li lepšího strážce než Krista, svěř mu své poklady. (Týž.)

Nakonec praktická poznámka ze Smilesa.[3]) Tento

[3]) Praktické poznámky tohoto rázu nutno při exercicích do tohoto rozjímání neustále vplétat, protože jinak by mělo povahu čistě negativní, a nic není ignaciánských exercicií tak

„praktický“ filosof právem tvrdí, že způsob, jak člověk zachází s penězi, t. j. jak si k nim pomáhá a jak je vydává, jest jedna z nejjistějších známek jeho praktické (rceme: přirozené) moudrosti. „Třebaže peníze nesmějí být pokládány za hlavní cíl lidského života, nejsou nikterak maličkostí, kterou by bylo možno nebo rozumno se stoickým klidem pohrdat. Některé z nejpěknějších vlastností lidské přirozenosti jsou spřízněny se s p r á v n ý m u ž í v á n í m p e n ě z; velkodušnost, poctivost, spravedlnost, sebeobětavost, šetrnost, prozíravost... Naopak mají tyto ctnosti svůj protějšek v lakotě, podvádění, nespravedlnosti, sobectví, marnotratnosti, výstřednosti, neprozíravosti. Šetrnost jest vlastně jen smysl pro pořádek, aplikovaný na úpravu našich výdajů, a jsouc tudíž dcerou sebeovládání, zříká se přítomné rozkoše k zajištění budoucího dobra; je tedy vítězstvím rozumu nad zvířecími instinkty. Šetrnost nečiní peníze modlou; považuje je jen za užitečný prostředek. Musíme nosit peníze v hlavě, ne v srdci, jak praví Swift. Nikoli peníze, nýbrž nezřízená láska k penězům vede k zlému. Nezapomínejme při tom nikterak, že moc peněz se neobyčejně přeceňuje. Největší díla ve světě byla obyčejně vykonána od mužů, kteří měli k disposici prostředky nepatrné, nikoli lidmi bohatými, ani sbírkami. Křesťanství!... Umělci, vynálezci, filosofové bývali málo zámožní, aspoň s počátku. Bohatství jest spíše překážkou než vzpruhou činnosti těm, kteří se v něm narodili a vyrostli.“

B) Druhá modla: Moloch.

T ě l e s n á v á š e ň, smyslnost, ž á d o s t t ě l a, druhý zdroj všeho hříchu. Navazujíce na poslední poznámku předešlého odstavce a na výrok anglického protestantského filosofa, uvádíme hned výrok andělského učitele scholastiky, jemu obdobný: „Smyslová a

---

vzdáleno jak to. Viz dole str. 239. Naše vývody v textu zdůrazňují přiměřeně svému účelu nicotnost věcí, v nichž většina lidí hledá štěstí a životní cíl; nicméně bylo by pochybené soudit, že cílem ignaciánské askese jest chudoba Diogenova nebo bezradostnost fakirova, kterému sebetýrání jest cílem, nikoli prostředkem k tomu, aby si duch udržel vládu nad tělem.

tělesná dobra, nevyjímaje rozkoše pohlavní, pojata sama v sobě, neodporují rozumu (už proto ne, že je do lidské přirozenosti vložil sám její Tvůrce!) spíše rozumu slouží jako nástroje, jichž užívá k dosažení určitých cílů. Nezřízenost vězí v tom, že smyslnost po nich baží bez ohledu na požadavky rozumu (někdy i proti nim!); proto nutno je ovládat." (2. 2. 141. 3). Jako analogii připojuje světec poznámku: „Nižší část lidské přirozenosti prchá před tělesnými zly, což by nebylo samo v sobě hříchem, kdyby prchajíc před nimi, nevzdalovala se zároveň dobra, která vyšší část naší přirozenosti vymáhá a žádá." Chce říci: „Není hřích prchat před pronásledováním a mukami, leda že bys tím zradil Krista, že by ses zřekl víry v něho, abys mukám, žaláři a smrti unikl."

Kdo však tělesné rozkoše vyhledává a jim se celou duší oddává, dávaje se jimi docela ovládat a takřka absorbovat, ten z nich činí modlu, a jakou! Jak nízkou, jak ohavnou, a jak otrocky se jí klaní! Jen uvaž, jak jedná a mluví smyslný! „Tys mé všecko, já jsem jedině tvůj, věčně tvůj..." Smím tak mluvit k jinému než k Tvůrci? Slyš slova národní písně: „Kdybych Pána Boha jako tebe miloval, byl bych svatý jak andělé v nebi..." Není to zřejmá modloslužba? Pro svou modlu jest hotov učinit vše, pro ni zapře i Boha. Co jest u děvčete nejčastější příčina odpadu?

„Já chci užívat!" Poživačnost jest matka nesčetných zločinů, matka nevěry a bezbožectví. Ale do takového života zase hřmí jedno přikázání. „Nesesmilníš..." A mnozí, otroci vášně, prodají Boha, aby se sami mohli zaprodat náruživosti. Aby uchlácholili svědomí, křičí jeden přes druhého: „Není Boha!" Proto je tolik nevěrců. Dělejme, co je nám milo (libet), třebaže není nám dovoleno (licet), abychom užili aspoň rozkoše časné, když nejsme hodni věčné. Tak aspoň upřímně mluví neznabozi u Augustina. Mají pravdu, ale konec těch věcí jest zahynutí. „Morieris propter mulierem..." (Gn 20. 3) Zemřeš k vůli ženě... Jest vpravdě modloslužbou, bláznovstvím, když tvoru sloužit stavíš nad Boha, když blouznivě se vůle sklání tam, co jejím žádostem tak lahodí, ač nemá ani stínu domnělé své vznešenosti... (Shak.)

Jak prohnanou advokátkou se jeví lidská nevědomost, když jde o její prospěch! Zvláště bojí-li se, aby nepřišla

o něco že svých rozkoší nebo výhod světa! Najde se více lidí, které zdržuje od přijetí křesťanství spíše nebezpečí, hrozící jejich rozkošem, než které hrozí jejich životu.[3]) Smrti se konečně nehrozí ani blázen, poněvadž nemožno jí se vyhnout, ale rozkoš nezamítá ani mudřec, protože jak bláznu, tak i moudrému jest pozemský život příjemný jedině svými rozkošemi. (Tert., tamže.) Nelne-li mysl lidská k věcem tělesným, nese se vzhůru. (Atan.)

Bohatec v podobenství (Lk 12)... Neví si rady, co počít s tak hojnou úrodou. „Jez, duše má..." Že by se jeho úroda dala jinak zužitkovat, že tu jsou ruce chudých, které by ji donesly do nebeských stodol, to ho ani nenapadlo. „Jez, duše má..." Sv. Basil praví: „Což jsi vepř, že takto k své duši mluvíš?" Vzpomeňme jen starých Římanů a jejich hostin! Rozumný filosof si byl vědom: „Jíme, abychom žili, nežijeme, abychom jedli." Labužník převrátil tuto zásadu docela. Dobra lahodící... slyšeli jsme o nich již výrok andělského učitele[4]) a zvěděli, proč Tvůrce jisté sklony do lidské přirozenosti vložil a proč s jistými úkony spojil rozkoš; jsou jen cestou k dosažení jistých, a to ještě podřadných cílů, nemohou tedy být samy nejvyšším cílem, v němž by duše měla stanout. Není větší ubohost nad falešnou veselost. (Bernard.)

Ve skrytu duše dříme touha po vyšším světě, po světě světla a dokonalosti, jehož občankou duše kdysi byla a z něhož vinou těla byla vypověděna do tohoto světa hmoty a temna, nedokonalosti a nízkosti. I pohané tušili, co sv. víra s určitostí hlásá. „Cizím tělem (smyslným, tobě málo podobným) jsi oděna, duše, vyhnaná ze vznešených krajů života do země smrti." Duše nemůže v sobě docela zničit nutnost a touhu odevzdat se neomezeně ideálu nadzemské čistoty. Toto odevzdání sebe přenášejí nesčetní na obraz smrtelného člověka. Duše prázdná Boha, vzdálená víry a neznalá vznešených ideálů, jež jedině jsou jí hodny a jež podává sv. víra, soustřeďuje

---

[3]) Více těch, které odvrátí od pravdy Kristovy obava, že by musil nechat hříšných rozkoší, než těch, které odvrátí bázeň před mučednictvím.

[4]) Str. 99. Delectationes propter operationes. Seneka vyslovil tutéž myšlenku: „Příroda přimísila rozkoš nutným věcem, ne abychom ji vyhledávali, nýbrž aby, jsouc připojena věcem, bez nichž žít nemůžeme, činila nám je lahodnějšími."

všechno své smýšlení a snažení na pozemskou bytost, a nakonec nezbytně ztroskotá na neudržitelnosti této záměny, jak pěkně praví Förster. Zklamán, protože v pozemské nespolehlivosti hledal, co by ho uspokojilo. „Duše se zamiluje do pozemské vadnoucí krásy a ztrácí se v jejích bludných zahradách.“ Nechceš se dát polapit, a osidlo miluješ? Či snad proto nejsi lapen, že jsi s l a d c e lapen? Čím více (tvorové) blaží, tím více rdousí. (Aug.) Rozkoš pomine, hřích zůstane; minulo, co lahodilo, trvá, co bodá: žalostné otroctví! (Týž.)

C) Třetí modla: vlastní já.

Předešlou kapitolu jsme nadepsali slovem: „Hospodařte s hřivnami...“ Tedy správně investovat kapitál, od Tvůrce svěřený. Co toto slovo ve všedním životě znamená, ví každý. Ten neb onen přišel na mizinu, protože svůj ohromný kapitál špatně investoval. Pochybená investice... Užijme tohoto obchodního termínu i pro náš předmět, převeďme jej v řád nadpřirozený! Všecky věci jsou k tomu, aby nám pomáhaly Boha oslavit, co nejvíce oslavit, a tak si zajistit co nejvíce i vlastní věčné blaho. Investovat statky pozemské, máme-li jaké, investovat své práce, schopnosti, a to tak, aby se za prvé neztratily, aby nebyly nadarmo — kdo se rád chopí práce, o které ví už předem, že jest planá? — a za druhé, aby přinesly co největší „úrok“, užitek, především nám, pak i jiným. O pozemských statcích byla obšírná stať. Jak lehce jest možno je investovat! Vzít je s sebou nemůžeme, sníst je nemůžeme, ledaže bychom patřili k typu lidí zvaných „bonvivant“[5]), kteří zlato promění v hospodě v jinou valutu a pasou pak svůj žaludek. Tedy buď nechat vše jiným, smějícím se dědicům, nebo...

---

[5]) Neznámý autor zpěvu Adhortatio ad clerum:
„Quid est avaritia nisi vilis cultus?
Vanitatum vanitas, cordium tumultus!
Pereunt divitiae, perit homo stultus,
miser, postquam moritur, statim fit sepultus.
Semper carnes carnibus addere curatis,
cum pigmentis species multas madidatis,
vino meracissimo scyphis deauratis
utrem ventris sordidum saepe recreatis.“

Lakomec jest nešika; neinvestuje svůj kapitál vůbec, a nakonec? Propadlé kupony... propadlé pro nebe! V nebeské směnárně za ně nic nedostane! Neprozíravý... že včas své penízky neproměnil v nebeskou valutu, jak radí Pán u sv. Lukáše! (16. 9) Co na tom heroického a nad lidské síly, z nadbytku krmit hladové? Tak snadno si mohl zajistit místo ve věčných stanech! Bůh nechce, abychom svůj majetek zničili (Aug.), a agilní člověk nenechá „kapitál" (hřivny) ležet ladem. Zdařilou investicí mnoho vyděláme, a Pán si přeje, abychom vydělali co nejvíce! Za drobnost velký úrok! Slibujeť věčnou odměnu za číši studené vody, z lásky k němu podanou. Neprozíravost se však dá někdy ošálit a zaviní chybnou investici i u agilního muže. Příležitost nám dána božskou prozřetelností, jí však využít jest věcí člověka. (Podle Schil.)

Jak to, že agilní se dá ošálit? Mám na mysli další hřivny, zdraví, práci, nadání, schopnosti; mužové, jako byli velcí dobyvatelé všech věků, nebyli nikterak příslušníci oné třídy, kterou jsme nazvali bonvivant. Odezíráme od žijících před příchodem Páně a všimneme si jen mužů v Krista věřících. Což nevěděli, jak své hřivny investovat? Jakž by nevěděli! Ale vlastní ctižádost je omámila, a místo co by svých vzácných darů užili k oslavě Boží a blahu bližního, užívali jich jen k ukojení svého egoismu, vládychtivosti... třetí modla, vlastní já, třetí zdroj všeho hříchu a zla, pýcha života, sobectví, ctižádost... Ve službách této modly probíjí člověk nikoli žlutý kov, nýbrž věci daleko drahocennější a vzácnější, své schopnosti. Napoleon... Že svůj život neprobil? Nuže, co dobrého vzešlo z jeho podniků budoucím generacím? Co jeho spoluobčanům? Modlářství, a jaké! Pálí zápal a obětuje blaho i životy tisíců a milionů svému já...

Jak divou dovede být tato modloslužba! Není zběsilejší vášně nad uraženou pýchu, praví Bona. Feničané i jejich kolonisté v Kartagu obětovali Molochovi dítky, často jediné dítko rodičů, tedy nejdražší, co měli. Modle, o níž mluvíme, jest člověk s to obětovat nejdrahocennější statky, cizí i své, časné i věčné, jest hotov dopustit zkázu vlasti i církve anebo obojí i zničit, jen když jeho já jest uspokojeno, když uražená pýcha pomstěna. Ale i když nejde o uraženou pýchu, je toto modlářství zlé.

„Po cestách slávy já bral se stále, její hlubiny i mělčiny jsem dokonale zbadal... Hleď na můj pád, viz, co mne ztroskotalo! Jen pryč, jen pryč s ní, se vší ctižádostí! Tím hříchem v nebi andělé kdys klesli; co může člověk ctižádostí získat?..." (Shak.; slova Wolseyova.)

U Calderona (El cisma...) týž Wolsey k Boleynové: „... Já domníval se věru, že ti stojím blíž než otec; otec učinil tě ženou, kněžnou učinil jsem já..." Ona však soudí sama u sebe: „Ten, kdo otevřel mi dveře, můž je zítra zase zavřít; nechať dnes má svrhne ruka toho, kdo mne včera zvedl!" Diplomaticky počítali oba, a konec? Padl Wolsey, brzo po něm Boleynová, oba oběti nezkrocené ctižádosti. „Jeť sláva světa na vodě jak kruh, jenž zvětšuje se stále víc a víc, až vlastní šíří rozplyne se v nic..." (Shak.)

Existují ještě jiné modly, jejich jméno jest legie. (Mar 5. 9) Politika, sport, karban..., modly hned jemnější, hned hrubší. I práce a věda se může stát modlou. Nemá-li továrník pro samou práci kdy vzpomenout si na to, že má též duši a že jí třeba též jakýsi zřetel věnovat, zapomene-li badatel v laboratoři pro samou vědu na rodinu, na děti a jejich výchovu, i na Boha, věnoval-li Gabelsberger všecko myšlení svým těsnopisným zkratkám a šel bez povšimnutí mimo rakev vlastního dítka a slzy trpící manželky, trávil-li farář Dzierzon všechen čas u včeliček a o farnost se nestaral, to vše jsou modly, to vše jest nezřízenost. Místo co by sebe i věci stvořené podřídil Bohu, činí z nich svůj cíl; jim patří veškeré jeho myšlení, snažení i srdce. Všímej si pečlivě, co miluješ a čeho se strachuješ, z čeho se těšíš a proč truchlíš, a pod rouchem řeholním ducha světáckého nalezneš. (Bernard.)

Modloslužba, klanět se modlám, byl hřích starých dob. Nevěra, popírat Boha a klanět se svému já, jest hřích nových dob. Lnout nezřízeně k tvorům, činit si z nich modly, dávat jim přednost před Bohem, to jest hřích všech dob. Klademe své štěstí do rukou tvora, činíme je závislé na tvoru... Vlož své srdce do rukou Božích! (Ambrož.) Službu Boží pokládá mnohý za nedůstojnou, a službě tvorů se oddává! Proti výslovnému rozkazu Nejvyššího! Tím služebný poměr mezi viditelnou přírodou a člověkem převrácen. Člověk otročí — proč? Protože to jeho vášni lahodí — a duch při tom

musí mlčet. „Spoután pouty Milkovými, přec zůstávám vítězem!“ Kdo nad kým? Tělo nad duchem![6]) Stát nepohnutě v přívalu a útoku vášní, v křížovém ohni nezřízených vášní!

Hřích a původce hříchu ďábel odcizil duši Bohu, a tvor jda za svým svůdcem, opustil svého Spasitele a Tvůrce, duše bloudila a místo Boha pravého uctívala modly, bůžky falešné. Odtud vznikla modloslužba pohanů, odtud převrácenost bludařů. Tak bloudila duše, že vše, co jí Bůh dal k službě, to uctívala jako boha. Zdaž nebylo vše stvořeno pro člověka? Čti Písmo! A kdo nechce číst Písmo, toho zdravý rozum sám přesvědčí. Vše volá: „Nejsem Bůh tvůj...“ (Aug.) Miluj cokoli, můžeš-li, co není od Boha stvořeno. Rozhlédni se po celém tvorstvu a zpytuj, zda tě léčkou žádostivosti drží a Tvůrce milovati tobě brání něco jiného leč jedině nějaká věc stvořená od toho, jehož ty zanedbáváš? Otaž se tvorstva; je-li která věc sama od sebe, trvej v ní; je-li však od Boha, není svému milovníku osidlem ničím jiným leč jen tím, že se jí dává přednost před Tvůrcem. (Non ob aliud perniciosa est amatori, nisi quia praeponitur Creatori; Aug.) Nemožno, aby věc horší než ty tě učinila lepším. (Týž.)

Velice se zahazuje každý, kdo do společenství lásky své připouští (lásku a srdce své věnuje) věci, které jsou nečestné neb aspoň jeho lásky nehodné. Především je tedy nutno, aby každý povážil, čím jest, a poznávaje důstojnost svou, nečinil své lásce hanu tím, že by miloval věci daleko nižší než jest sám. Třebaže všechny věci, samy o sobě pojaté, jsou pěkné, srovnáme-li je s krásnějšími, nicotnými se stávají. Neoddávej se, duše, lásce prodejné (noli habere amorem prostitutum); víš přece, že láska jest oheň, oheň však hledá potravu, aby hořel. Dej tedy pozor, abys mu nedávala věci, které by spíše kouř nebo zápach působily. Měj na zřeteli vlastní krásu a poznáš, jakou krásu by si měla zvolit tvá láska. (Hugo a S. V. Soliloq.) Lásku k Bohu nemůže milovník země

---

[6]) Jedna z mystických řeholnic kláštera Engeltalu (stol. 14.) při smrti děkovala všem svým údům, že věrně sloužily Bohu. „Pán dal mi jazyk, jím budu ho velebit.“ (Sir. 51. 30) Rozvádíme zde obšírně s jiného hlediska, co řečeno na str. 27 nn a 47 nn.

otrockým svým srdcem pojmout; jestliť pln lásky k marnostem: láska k Bohu chřadne láskou k světu. (Anon.) „Ve vůli lidských synů láska kmitá vždy čistá, ač-li pravým směrem dýše, jak žádostivost v zlé jest vůli skrytá.“ (Dante, Parad. 15.)

Není člověka, jenž by nemiloval, jde však o to, co miluje. Nekáže se nám, abychom nemilovali, nýbrž abychom rozumně volili, co chceme milovat. (Aug.) Prokleté buďtež modly..., protože skrze ně tvorové Boží se stali nástrojem urážení Boha, pokušením lidským duším a pastí nohám nemoudrých. (Md 14. 11)

Tak veskrz špatným není v světě nic, by nemohlo být nějak k užitku, tak dobrým nic, že špatným užitím by zhoubu nepřineslo člověku. I ctnost, když vykonána špatně, neřest jest... Hle, něžný kvítek chová prudký jed, a zároveň má sílu léčivou; svou vůní čerství duši znavenou, leč pro tělo jest pokrm smrtící. Tak v duši mé se dvojí skrývá moc, zlá žádost spolu s vůlí k dobrému — a převládne-li zhoubná zlého moc, hned zastře srdce hřích a smrti noc. (Shak.)

„Nechce vědět (dcera izraelská), že já jsem dárce tolika zlata a stříbra, jehož užila k zhotovení model.“ (Os 2. 8) Podobné zneužívání darů Božích vytýká lidu Ezechiel (16. 19 nn): „Můj olej a moje kadidlo jsi jim (modlám) obětovala (dcero izraelská); můj pokrm, který jsem ti dal, jemný chléb, olej a med, jímž jsem tě živil, přinášelas jim v oběť..., ano, tak daleko jsi šla, žes vzala i syny a dcery, které jsi porodila mně, a jim jsi je obětovala. Nestačilo ti snad, žes sama odpadla, musilas i mé dítky zabíjet a jim dávat...?“ Aron myslil, když bude od lidu žádat šperky, že nebudou chtít, aby jim zhotovil modlu. Jak se zklamal! Pro svou modlu učiní a obětuje člověk vše.

Pro svou modlu... Kolik lidí, kteří mají skutečně nějakou modlu svou, a té se klanějí, té přinášejí zápal, té obětují vše, i sebe. Bláznovství jest zbožňovati to, co pro jediného jenom cenu má. (Shak.) Má-li autor Troila pravdu, pak nevím, jak by pochodili ctitelé různých Laur, Min Beatricí, Charlott...

Volá Pán skrze proroky, apoštoly a evangelia, a z mnohých málokdo dbá. Volá satan tanci a ďábelskými popěvky, a shromáždí kol sebe celé masy. Milovník lidského pokolení (filanthropos) zve všechny pravě: „Pojďte ke

mně všichni, kdož jste obtíženi," a nikdo ho neposlouchá. Volá ďábel, nepřítel lidstva (misanthropos), a všichni k němu běží. (Efrém.) Když se docela věnujeme a takřka ponoříme do věcí časných, kdopak nám uvěří, že k jiné věci spějeme? (Chrys.)

Hluboce jako vždy praví andělský učitel scholastiky: „Řád vymáhá, aby tvor rozumný byl poddán Bohu a vládl ostatním tvorům (ut sit sub Deo et super ceteras creaturas). Z převrácení tohoto řádu pochází dvojí zlo, poddává-li se totiž člověk nižšímu tvoru nezřízenou láskou nebo nechce-li být poddán Bohu z pýchy." (2. 2. 19. 2) Pýcha svádí porušenou přirozenost vyhnaných Adamových synů k tomu, aby odepřeli Tvůrci povinnou podrobenost, a z trestu za to dopouští Nejvyšší, že týž člověk se nedůstojně zahazuje — jak? Tím, že otročí tvorům a s nimi provozuje modloslužbu, stavěje je na oltář, odkud Boha smetl nebo odkud se Tvůrce sám vzdálil, nechtěje a nemoha se o něj dělit rovným dílem s rivalem!

Čtení: Následování K. III. 15. 27.

10. PORUŠITELNÉ TĚLO TÁHNE DUCHA K ZEMI... (Md 9)

Maličkosti.

Nelni srdcem k tomu, co jen na chvilenku život krášlí! (Schiller.)

„Tvorové, pokud na nich jest, neodvádějí od Boha, nýbrž k němu vedou, jak praví sv. Pavel. (Ř 1. 20) **Že přece od Boha odvádějí, jest vinou těch, kdož jich nerozumně užívají, podle Md 14. 11:** (Tvorové v rukou pohanů) **‚se stali zkázou pro duše a osidlem nohám nerozumných.‘ Neodváděli by však od Boha, kdyby v nich nebylo něco dobrého, co od Boha mají“** (a čím člověka vábí; Tom. Aq. 1. 65), **kdyby v nich nebyla jakási lahoda, odlesk nekonečné sladkosti Nejvyššího, jak praví ve Vyznáních světec z Hipponu. Lahoda, která nezušlechťuje duši,... pouze smyslnosti lichotí, ji ukojuje a jí chvilkové potěšení působí!**

Věci smyslnosti lahodící máme po ruce, a ty působí na tělesného člověka silou téměř magickou; zde dávám Epikurovi, Nietzschovi & Cie za pravdu, že se jim smyslnost porušeného člověka ubránit nemůže — ledaže se chopí prostředků milosti, modlitby a sv. svátostí. Sladkosti plná jsou osidla smrti. (Bern.) **Statky věčné, jež jsou naším cílem, jsou vzdálené, neviditelné, působí vábivě na smysly; jen rozum osvícený vírou o nich poučuje, a nadto jejich dobytí stojí námahu a boj. Kdo se plaví přes proud a hledí do vln, snadno dostane závrať; obrať zrak k hvězdám!** (Avila.)

V nadpise této kapitoly pravíme: „Porušitelné tělo . . .“ Porušitelné a porušující! Porušuje duši, s kterou jest manželským svazkem spjato, naše ubohé smrtelné a smyslové tělo, živá nákaza, a tento každodenní, nade vše pomyšlení intimní styk s touto „živou nákazou“ jest horší než ustavičný bezprostřední styk s tuberkulosním. Jako železo; dělej co dělej, okysličuje se nutně bezprostředním stykem se vzduchem, který je obklopuje se všech stran, a ty s něho pilníkem rez stírej sebepilněji, chytá se ho zas a zas. A nestíráš-li? Pak je rez sežere docela. Počni si něco se zarezavělým klíčem! Ze zámku ho nedostaneš, děj se co děj! Jsou vůbec v tomto

vyhnanství duše vpravdě zlaté, kterých se rez nechytá, stejně jak tohoto vzácného kovu? Jsou-li, jak vzácná to výjimka! Rez... Mohli jsme užít i jiného přirovnání; duše v porušitelném těle jako nemocný ve vlhké místnosti, kterou mu nelze opustit. Slunko jest jediným účinným lékem, jen slunko ho může zachránit... slunko Boží milosti a lásky!

Místo obšírných výkladů uvádím rozhovor se starším řeholníkem. Jsem jist, že se na mne nebude horšit, bude-li tyto řádky číst. „Můj život ve světě byl docela světský. Práce, jídlo, spánek, a pokud možno i zábava. Povinnostem jsem se nevyhýbal, ale rozkošem jsem také nešel z cesty, byť nešlo o hrubé a nízké. Zpříjemnit si život, pokud bylo lze. Potom do kláštera... Tam jsem se naučil konat vše pro Boha. Rozumí se, že starý člověk se nedal tak snadno vyhodit; neplatí o mně, co řekl o sobě P. Roh, že starého Adama v noviciátě vyhodil oknem. Porušitelné tělo, nešťastná tělesnost... Hned se vloudí tu, hned tam, stůj si na stráži sebeostražitěji. Jako dým z kamen... Ucpávej si kdekterou skulinku, některá přec zůstane, byť slabounká jako vlásek, a tou se čpící kouř protlačí. Večer při zpytování svědomí: ‚Zde jsi zase povolil svému tělesnému já, to se zítra nestane!‘ Nestalo, a zato se stalo něco jiného, dým tělesnosti vnikl jinou skulinkou, a když jsem ji večer ucpal, protlačil se nazítří třetí, čtvrtou... Jednou u stolu, po druhé při rozhovoru, jednou pohodlí, po druhé rozmrzelost, po třetí jiná neukázněnost... V mladých letech jsem četl v jisté asketické knížce, že s tělesností budeme mít co dělat usque ad agonem, až k poslednímu zápasu, a já nevěřil. ‚Až mi bude padesát nebo šedesát, bude už dávno pokoj...‘ Není pokoj! Nešťastné porušitelné tělo! Jak jste to řekl s tím pilníkem... Přijdou exercicie, důkladná čistka, všeobecné pilování, a po nich? Rez se chytá duše nanovo. Jak by to s námi vypadalo, nebýt denního zpytování, týdenní zpovědi, ročních duchovních cvičení! Ubohá duše, která s takovým druhem kopulována pro celou dobu životní pouti!“

Nadepsal jsem tuto kapitolu též „maličkosti“. Už jinde jsem tak učinil (V záhonech Mariiných)... Maličkosti, které hlodají na věcech velikých a přivádějí je k zkáze, necháme-li je bez povšimnutí. Maličkosti... Zpytuj na př. modlitbu! Sotva k ní poklekneš, jsi obklo-

pen jako rojem bzučících komárů myšlenkami všeho druhu. Vtírá se ti, cos slyšel nebo co se ti stalo včera, předevčírem, před rokem, co zamýšlíš pro zítřek, pro příští prázdniny, pro spolkovou schůzi, pro hospodářství, pro cestu k starostovi nebo do Švýcarska... Naše roztržitosti při rozmluvě s Tvůrcem, naše zvlažnění v duchovním životě, naše liknavé nebo pražádné pokroky ve ctnostech, naše každodenní klopýtání na cestě k cíli, to vše zaviňují maličkosti — hned vědomé, hned bezděké ústupky dotěrné tělesnosti. A když se při nich přistihneme nebo si je uvědomíme alespoň při večerním skládání počtu z dnešního vladaření, musíme si volky nevolky doznat: „Jak jsi malicherný..."

Jen malicherný duch lpí na nicotnosti — a nicotné jest vůči Bohu vše, co není Bůh. Co říci o knížecí snoubence, pro kterou kníže poslal komonstvo a která dá srdce nějakému čeledínu z komonstva? Tvůrce vyvolil tvou duši pro nebe, věci stvořené jsou komonstvo, jež jí má cestu k nebi umožnit a v jistém smyslu i zpříjemnit, a ona se odevzdá některému tvoru. Nezahazuje se? Nestává se tím Boha nehodnou? Nezklame se? Mithridates VI. chce uvést do svého domu sličnou Monime z Mileta, dostává od ní odpověď, že jen jako královna překročí práh jeho paláce, pošle jí tedy diadém (vlněnou pásku vroubící čelo, odznak královského důstojenství), a Monime jest na vrcholu štěstí. Lidské štěstí!... Její manžel jest poražen od Římanů, a boje se, aby nepadla vítězi do rukou, vzkazuje jí, aby sama skončila život. Chce se zardousit diadémem, vlněná páska se přetrhne — hodí ji na zem a šlape po ní: „Bídný hadr, ani k tomu se nehodí!" Řeholní slib chudoby jest krajní důsledek této exerciční pravdy. Jím se vzdáváme pozemských statků, přetrhneme navždy pouto, jež nás víže k zemi, aby se pozemské věci nevěšely na duši a nezdržovaly ji ve vzletu k Bohu. „Aj, opustili jsme všecko a šli jsme za tebou." (Lk 18, 28)

Marnost nad marnost a všechno je marnost. (Kaz 1. 2) Nic lehčího, než o marnosti a pomíjejícnosti světa filosofovat s tváří filosofa, pro něhož nic pozemského nemá půvabu ani přitažlivosti, jenž nad to vše povznesen, a nic těžšího, než v praxi podle toho jednat! Pro jaké nicotnosti takový kazatel marnosti někdy vzdychá! Na jakých titěrnostech si zakládá! „Žebráku se zdá, že se mu

dostalo dědictví; nic šťastnějšího nad něho! Vidí se obklopen zlatými poháry... Probudí se, a pláče — a zlobí se na toho, jenž ho vzbudil... Ty tak lpíš na tomto ohavném světě; jak bys k němu lnul, kdyby byl sličný? Jak bys asi sbíral květy, jenž nemůžeš ruku odtrhnout od trnů?" (Aug.)

Uvažujme, co hořkosti jest přimíseno i k tomu, co sladkého a příjemného nás na naší životní dráze potkává. Jak klamné, jak podezřelé, jak nestálé, jak pomíjející jest vše, co láska tohoto světa rodí, co sličnost a krása nám slibuje! (Hugo S. V.) Z úst světce, jenž „činil a učinil", lze spíše tato a podobná slova vyslechnout než z úst filosofa, jenž „mezi tunami zlata sedě, chudobu vychvaloval." (Komenský o Senekovi; citováno i jinde.)

Tituly ani k věčnému životu nepomohou ani od věčné smrti nevysvobodí. (Afraates.) Kdo tě chválami zahrnují, věnec ze sena ti na hlavu kladou, praví Jan Zlatoústý. Tento světec oslovuje nastrojenou ženštinu, jež přišla na jeho kázání: „Proč sem jdeš, kdyžtě víš, že budu proti marnivosti mluvit? Či chceš ukázat, kdyby tisíc Pavlů to řeklo (1 Tim 2. 9), že se neobrátíš? Jestliže šatem jednu předčíš, předčí tebe zase druhá! Chceš se lidem líbit — vlastně ne líbit, nýbrž řevnivostí a závistí je naplnit!" Jinde: „Co nám vrátí žaludek z toho, co jsme mu dali? Stercora. Co planá sláva? Žárlivost. Co nemírné spoření? Starosti. Co nečistá vášeň? Peklo. Marnost nad marnost... Vpravdě vší víry hoden jest tento žalobce rozkoší, jenžto nad nimi takový ortel vyslovil..."

Srdce lpí na tisícerých maličkostech, které se nám zdají nepostradatelné, a přece je musíme opustit. Nejen ve chvíli, kdy s životem a vším viditelným světem zlikvidujeme, kdy k smrti znaveni odejdeme a pozbudeme všeho zájmu na věcech kolem nás. Denně ztrácíme proti své vůli, co jsme nechtěli opustit dobrovolně. (Řeh. Vel.) Život nám rve z rukou jednu věc za druhou, málo dbaje toho, že srdce krvácí. A my? Jde-li někdy do živého, raději obětujeme něco ze své víry než ze svých statků; nechceme opustit s bolestí, na čemž jsme lpěli s radostí. Tak praví Augustin, světec, jenž dobře postřehl, že v tom směru nejsme o nic lepší než děti, tropící srdcervoucí křik, když jim z rukou bereme nějakou tretu. Těm snad se usmějeme, snad je za to i káráme nebo i trestáme,

a sami nejsme o nic rozumnější. Nevěříš? Netřeba jít pro doklad daleko; do vlastního srdce nahlédni! Rci, zůstal bys klidný, kdyby ti dnes byl vzat tento pokojík, tento úřad, tato funkce ve spolku, tento stolek, tento kus šatu? Snad by ti bylo horší než operace, kdybys měl změnit místo, dát sbohem této osobě, této věci... Jak nezřízeně miluješ věci časné, poznáš (pocítíš), když o ně přijdeš. (Aug.) Nevím, zda bys nebyl pro nějakou maličkost nešťasten jako Silvio Pellico pro sametový polštářík.[1])

To nás činí malichernými — tvorové, na nichž celým srdcem lpíme a jimž se tím stáváme podobnými. Čím více přibývá náklonnosti, tím více se připodobňujeme milovanému předmětu. Kdo nezřízeně miluje tvora, sestupuje k jeho ubohosti, vlastně pod ni — láska se nespokojí s rovností, stává se otrokem milovaného! Jak může být schopna spojení s Bohem duše propadlá otroctví tvora? Nejsvobodnější je ten, kdo na ničem nelpí. Není naše cesta životem poseta hroby těch, kteří mohli vykonat leccos velkého a mnoho dobrého, a nevykonali — jedině proto, že se přilepili na tvora? Což teprve dějiny! Ty jsou plny takových dokladů; Jindřich VIII. a Eduard VIII. nejsou jediní!

„Svět to, co slibuje, na pohled skutečně dává, totiž zde, v kraji mrtvých, kde právě dlíme. Co však Bůh slibuje, chce nám dát v zemi živých, kam teprve přijdeme. Proto se mnohým nechce čekat na toho, jenž jest pravdomluvný, a nestydí se milovat toho, jenž jest ošemetný. Nám se vysmíváte, že doufáme dary věčné, jichž nevidíme, a přece nevíte sami, co vám přinese zítřek, jejž často očekáváte růžový a nacházíte pochmurný. Vy sami bez přestání doufáte ve věci časné, a přece přečasto vás naděje zklame; nicméně neustávají vás toužebností rozněcovat věci, jichž ještě nemáte, vaše mravy kazit, když už je máte, a vaše srdce mučit, když už jich nemáte. Zdaž tyto věci pozemské vás nerozněcují, když po nich toužíte, vám nezevšedňují, když jich dosáhnete,

---

[1]) Tomuto těžce zkoušenému šlechetnému muži odpustíme, že tak lpěl na této památce — na podušce, na níž spočívala hlava jeho mladičké milované snoubenky, když vyprosivši mu milost (odsouzen na smrt!), vracela se v dostavníku do Milána, aby včas přinesla císařské rozhodnutí.

vám z rukou neunikají, když je ztrácíte?" (Aug. ad Rom. 157.) Existuje trojí amplius („jen víc") — jen ještě více peněz, více slávy, více života a jeho rozkoší. Trojí věčně hladové a věčně nenasytné amplius.

Peklo a lakomec nikdy neřeknou: „Dosti jest." (Basil.) Pijavice má dvě dcery: „Ještě, ještě." Tři věci jsou, jež se nikdy nenasytí, a čtvrtá, jež nikdy neřekne: „Dosti jest"; peklo, nečistá vášeň (os vulvae), vyprahlá země, a oheň nikdy neřekne: „Dost." (Př 30. 16) Čím méně lidská mysl chápe věci věčné, tím sladšími jí připadají věci časné. (Řehoř Vel.) Milujeme hořkosti tohoto světa, za prchajícím běžíme, k hroutícímu se lneme, a protože ho v pádu zadržeti nemůžeme, hroutíme se s ním. (Týž.) Člověk všemi svými údy pracuje (bojuje) pro svého nepřítele, k své vlastní záhubě. (Pet Chrysolog.) Budeš-li s pohrdáním hledět na pozemské smetí, s radostí budeš toužit po nebeském štěstí. (Aug.)

Jaký strom, takové ovoce. Radost, kterou člověk čerpá z tvorů, jest jako ony, krátká, planá, nikoli čistá, vždy s bolestí smíšená. Člověk jimi uráží Tvůrce. A přece jsou stvořeny k tomu, abychom skrze ně Bohu sloužili a po nich jako po žebři k Bohu vystupovali. (Avila.) Ale pochopitelno, že duše smyslná nerozumí, nechápe; jako bys čínsky mluvil... „Vaše věci (pozemské) všechny mají jak vy v sobě zárodek smrti." (Parad. 16; slova Cacciaguidova k Dantovi.)

Tys neměl, Vykupiteli, kde bys hlavy sklonil, leda na tvrdém lůžku kříže; protože mysl skláníme k tvorům, opíráme se o tvory, milujeme tvory a chceme od nich být milováni, činíme si z nich podušku pro svou hlavu, místo co bychom spočívali na božském Srdci tvém. (Avila.) Když konečně víření smyslů pomine, když člověk z omámení vystřízliví, vzpomíná na jisté věci s úsměvem, na př. hračku, pro niž hořce kdysi jeho dětské oči slzely, na jiné s odporem jako Goethe na jinošský věk nebo Dante na poblouzení mladých let. Slyš jen: „...Mne tak okouzlila a jala krása světa lichým zdáním... Sta kopřiv lítosti mi srdce žhalo, a vše, co kdysi nejvíc milovalo, hnus a odpor v něm teď zůstavilo." (Purg. 31.)

Lituje svých poblouzení, v srdci klíčí nenávist k věcem, které odvracely od hesla: „Vzhůru srdce!" Čím více se mu dříve líbily a čím více ho od Boha a od cíle

odvracely, tím větší nenávist teď k nim pociťuje. (Purg. 31.) „Byl jsem konečně odpoután od světa falešného, jehož láska znešvařuje duši.“ (Parad. 15.)

V úvaze, kterou jsme tuto kapitolu začali, jsme se krátce zmínili též i o léku. I o tom jsem pojednal zevrubněji jinde (I. a V. díl exerciční knihovny) jakožto o duchovní therapii. Každodenní zpytování, spojené s určitým praktickým předsevzetím... Jak jméno samo ukazuje, nejde o lék, který by rázem jako operací veškeru „nákazu“ z duše odstranil. Zpytovat, zkoumat, kde se plíseň či rez zase uchytla, a vzít pilník... Den za dnem pracovat o tom, abychom v sobě potírali starého Adama a nového člověka podle Srdce Ježíšova v sobě vypěstili. Připomínám opětně, že úvahy tohoto rázu, jako jest úvaha o užívání tvorů, musí být provázeny praktickými pokyny, sic vyzní naprázdno. Zkus to sám na sobě! Přečti si tuto kapitolu... Uznáš, co řečeno, sklapneš knihu, a půjdeš vyšlapanou cestou. Rozum jest přesvědčen, ale vůle nedostala povzbuzení, aby svaté pravdy uváděla v život, a dostala-li přec, jest málo platné, nebyl-li připojen i návod, jak v praxi uvádět to, o čem slyšela a uvažovala. Jako sami od sebe nepřijdou exercitanti na to, co o nezřízeném užívání věcí stvořených řečeno, tak nepřijdou sami ani na to, jak „porušitelnému“ tělu a jeho vlivu na duši a duchovní život čeliti. A to jest přec dílem exercicií; nejen „konstatovat“ a ukázat cestu „dolů“, po které synové Adamovi klesají v propast tělesnosti; je třeba i povzbuzovat a ukázat jim i cestu vzhůru, po níž by se z tenat vybavili a probili se k jasnému slunci nehynoucího světla.

Čtení: Násled. K. I. 22. II. 7. III. 16.

11. DESPOTISMUS.

Deset jich musilo zahynout, abys ty mohl zbohatnout. (Přísl.)

Extrema se tangunt, extrémy jsou spřízněné, praví prastaré fakty osvědčené přísloví národa Vergilova. Ve sféře psychické, a někdy i ve sféře fysické! Stačí pohlédnout na sluneční spektrum. Nejzdravější pro oko barva, zeleň jarní lučiny, jest v oné sedmě duhového pruhu právě uprostřed. Zabočíš-li nalevo, dostaneš se do t. zv. horkých barev, vrcholících červenou; zabočíš-li napravo, sestupuješ do studených, jichž krajním koncem jest fialová. Jak rozdílné tyto dvě krajní úseky spektra! Nejlépe vidět na vlastnostech paprsků infračervených a ultrafialových. Ale sviň spektrum v kruh, a co zjistíš? Fialová přechází v červenou, jako zelená ve světle modrou! Nejde o optický klam, jak určitě zjištěno míšením barev, skutečně jedna v druhou přechází, aspoň co se týče zrakového vjemu. Tak je to i v životě, ať jde o filosofa filosofujícího u stolu nebo o mravní zásady prováděné v praxi. Feuerbach, napřed ohnivý přívrženec Hegelova idealismu, popírajícího existenci hmoty, se stává výstředním materialistou, popírajícím existenci duchového světa a nepřipouštějícím nic kromě hmoty. Protestant Wieland, jako jinoch přemrštěně zbožný, se pak vrhá v náruč nejpustším orgiím — jeho náboženství mu nemohlo poskytnout pevné opory a vytrvání! V tom i onom případě jest pravda Kristova uprostřed a stojí pevně jako maják ve vlnobití, vysoko nad těmi, kteří se nechají vlnami bezmocně unášet vpravo nebo vlevo. Už v úvahách o cíli člověka jsme to postřehli. (Kap. 1.—3.)

Nejinak tomu, když jde o to, jaký postoj zaujmout k věcem stvořeným. Odchýlí-li se kdo od směrnic podaných sv. vírou, zabočí buď příliš vpravo nebo vlevo, buďto si z tvorů činí modly nebo otroky. Ale jako jest pochybené a zvrácené jim se klanět, tak jest převrácené a nedovolené je znásilňovat — druhý extrém, druhý způsob nesprávného užívání, do kterého upadá, kdo opouští „zlatou střední cestu". V předešlém případě člověk zahazoval a snižoval sebe; zde zase snižuje své spolutvory a činí je otroky své náruživosti. Důvod je týž

chce si zjednat nějakou rozkoš, ať jakoukoli, tělesnou nebo duševní. Na některých hříších je zvlášť patrno, jak člověk snižuje spolutvora na nástroj svých choutek. Prohodil-li Napoleon: „Co mi záleží na několika desítkách tisíců vojáků," řekl-li Condé, že jediná veselá noc v Paříži vyváží životy, kterými na frontě plýtval, je-li Anna d' Austria lhostejná k domluvě Talonově (chtěla nové daně, a lid byl již nadobro vyssátý ... „Madame, věnujte bídě lidu v komůrce svého srdce aspoň nějaké místečko ..."), nezáleží-li Anně Boleynové nic na tom, že zrušením klášterů sta žebráků bude umírat hlady nebo vehnáno na cesty zločinu a že odpadem Anglie tisícové přijdou o věčnou blaženost, jen když ona bude královnou, osopí-li se Fridrich II. pruský na své generály: „Chlapi, cožpak chcete věčně žít?" jako by tu byli jen pro něho a pro jeho nenasytnou ctižádost, je-li nečistému lhostejno, že zlomí dívčí život, a lichváři, že přivede na mizinu rodinu: to vše jsou doklady toho, co řečeno o vykořisťování tvorů. „Modloslužba" zůstává, nabývá jen jiného zabarvení: místo tvora stavíš na oltář své já.

Dějiny a všední život jsou podobnými výjevy posety. Odporný pohled na rodinu, vládne-li takový duch mezi dětmi, a běda společnosti, je-li jím ovládána ve velkém. V předešlé kapitole jsme jednali o lidech, kteří nemají úcty k sobě; v této jde o lidi, kteří nemají úcty k bližnímu. Nejsem stvořen pro tento svět, t. j. pro věci pozemské; ale totéž platí mírou nezeslabenou i o mých bližních a vůbec o všech věcech; nejsou stvořeny pro mne jako pro svůj poslední cíl, nejsem jejich neomezený pán, nejsem jejich naprostým majetníkem. Jak rozumět slovům sv. Ignáce: „Všechno na zemi stvořeno pro člověka," jsme již vysvětlili; vše pro něho stvořeno, aby mu bylo nápomocno na cestě k cíli, nikoli, aby se vším nakládal, jak by chtěl. Víno stvořil Bůh pro potěšení lidí, nikoli k opilství. (Sir 31. 35)

Chápeš již, co znamená slovo v záhlaví této kapitoly a proč jsme je zvolili. Despotismus ... Člověk, který zaujímá k svým spolutvůrcům, především k bližním, postoj stejný jako nějaký despota na Kongu k svým poddaným ... Všichni by mu měli být k službám, všecky vidí u svých nohou. Tato mentalita jest výplodem nejhrubšího nietzschovského egoismu, filosof darwinismu a nacismu by se nyní mohl chopit slova. Egoismus ...

I o něm zevrubněji pojednáno jinde (V záhonech Mariiných) s několika typickými doklady. Krom jiných se mi vtiskla v paměť rozmluva s matkou jakéhos zhýralce. Dáma nedovedla pochopit, že Pán spravedlivě mrská ničemníka, který má na svědomí několik zlomených dívčích lilií; jí bylo téměř samozřejmé, že jsou jen proto na světě, aby se daly vykořistit od jejího synáčka, a pak odhodit jako vyssátý citron, jako muška, z které pavouk vyssaje krev, jako bezbranná kořist nějakého dravce v indických džunglích. S touto „episodou" v životě jednoho rozmařilce, která byla zároveň tragedií v životě několika svedených, vykoupených drahocennou krví Kristovou, srovnejme to, co čteme v uvedeném již katechismu Hitlerovy mládeže. Celý svět jest jen pro ně, pro ty, kteří se dali přesvědčit od saského filosofa, že jsou Herrenvolk, a že všichni ostatní národy jsou pouze k tomu, aby byly podnožím jejich nohou. Co z tohoto egoismu pošlo, zakoušeli jsme na vlastním těle dost a dost.

Despotismus tohoto druhu rozsévá jen zkázu, zkázu všude, kdekoli se jeho jedovaté býlí uchytí. Ale zkáze propadne nakonec i „despota" sám. „Ve velkém" je to očividno; pára konečně expansí roztrhne kotel, byť se zdál sebeodolnější; a v malém? Beztrestně nepřestupuje zákony Nejvyššího nikdo, beztrestně nelze soustavně a důsledně potlačovat určení, kterého se našim spolutvorům od Tvůrce dostalo. Vzpomeňme byzantských despotů, od kterých se dal lid zotročovat a které odklízel jednoho za druhým, když jejich despotismus přestoupil všecky meze, vzpomeňme na úrodnou Dalmacii, kterou Benátčané bezohledně vykořistili, vymýtivše kdekterý les, čímž ji učinili poloviční pouští, vzpomeňme podobných případů, kde vyhubení rostlinstva, stromoví nebo jistého druhu živočichů se vymstilo především a nejvíce na zhoubcích a vykořisťovatelích samých. V dosavadních úvahách jsme jen slyšeli slova: „Převracet řád, stanovený Tvůrcem, jest nezřízenost." Ponenáhlu, zřejměji a zřejměji, se vynořuje v pozadí Nemesis... každé převrácení a přestoupení mravního řádu vrhá velmi temný stín jak na přestupníka, tak mnohdy i na ty, které ve svou nezřízenost zapletl, a žádné nezůstává bez trestu. Rozjímání cesty očistné nám vše objasní; zatím zůstáváme ještě při své úvaze o tom, jaký postoj se sluší zaujmout k věcem nás obklopujícím.

Pravíš: „Všechny věci stvořené jsou dobré." Nikdo to nepopírá! Každý (věřící) **ví, že vesmír od Boha stvořený jest dobrý a člověku k službě určený. Ale protože** (mnozí) **Boha řádně neznají, je samozřejmé, že nevědí, jak má být podle jeho přání užívano nebo neužíváno toho, co stvořil, a že zároveň nevědí, která to moc s ním nepřátelsky zápasí, aby padělala** („zfalšovala") **užívání božího tvorstva. Musíme tedy mít na zřeteli, nejen od koho jest vše stvořeno, nýbrž i od koho jest paděláno. K jakému užití jest každá věc stvořena, ukáže se teprve potom, když poznáme, k čemu stvořena není. Jest velký rozdíl mezi stavem neporušenosti** (rajské) **a mezi stavem padlého člověka, protože jest velký rozdíl mezi Stvořitelem a padělatelem.**[8]) **Vražda na př. se provede dýkou nebo jedem. Dala tvůrčí prozřetelnost těmto věcem** (železu, z něhož se vyrábí dýka, nebo bylinám, z nichž se připravuje jed) **existenci k tomu, aby se staly nástrojem k zabití člověka?**[9]) **Nikoli; každý způsob vraždy zakázal jediným a zásadním přikázáním: „Nezabiješ!" Člověk nedostal**

---

[8]) Padělatelem myslí Tertullián nezřízené vášně porušené přirozenosti lidské, jichž satan užívá za nástroj k svádění a pokousení člověka, a tím tedy k hříchu a k boji proti Bohu. Tyto vášně, přivábené lahodou, kterou skýtají věci stvořené, přivedou pak člověka na scestí.

[9]) „Naší zlobě podaří se vypátrati na sta jedů, které zhubí život lidí." (Calderon.) Kolem r. 1930 byla ve středním Slovensku neobyčejná úroda melounů, 1 q nemohl být prodán ani za 5 Kč; co dělat? „Zkusíme, zda by se z nich nedala vyrábět kořalka." Proto dárce všeho dobra takovou úrodu neposkytl! Roku 1933 zničeno na světě 568.000 vagonů obilí, 144.000 vagonů rýže, 25.000 q cukru, aby ceny neklesly; téhož roku zemřelo na světě dva a jedna třetina milionu lidí hladem, někteří z hladu spáchali v zoufalství sebevraždu. Kdo myslí v lidumilném 20. stol. na to, že přebytečné zásoby Božího daru by ruce chudobných zanesly do nebeských sýpek! Na to myslívaly jen středověké „temné" kláštery. — Podobně jako africký apologeta z Karthaga v textu uvedený mluví jeho nemnoho mladší krajan Cyprián: „Hlas jest dar Boží, sluší se tedy zpívat ohavné písně? Bůh dal lidem železo, aby jím vzdělávali zemi, zdaž se proto jím smějí vzájemně vraždit? Bůh stvořil víno, kadidlo a oheň; zdaž k tomu, abychom tím provozovali modloslužbu?"

oči k ukájení hříšných žádostí, jazyk k špatným řečem ruce k násilí, duše není vlita do těla, aby byla dílnou k vymýšlení úkladů, podvodů, nespravedlnosti. Veškerý důvod zavržení vězí ve zvráceném užívání tvorů. Či dal Bůh člověku oči k tomu, aby ve rvačce o ně přišel? Tím, že koní se užívá při ohavných představeních v cirku, stalo se jich užití z daru Božího služebností satanovou. (Tert., De spectaculis.)

Zlí . . . Každý z nich sobě a všichni navzájem si škodí. Toho jsou žádostiví, co nebezpečně jest milováno a co snadno může být odňato, a to si druh druhu odnímá, když se pronásledují. Trápí se ti, kterým vzato, radují se ti, kteří vzali, ale taková radost jest zaslepenost. Raduje se i ryba, když nevidouc udici, vnadidlo pohltí. Tak i ti, kteří se pro pozemské statky za blažené pokládají; na udici jsou chyceni! Přijde čas, že zakusí, jaká mučidla s takovou chtivostí pohltili. (Aug. De ag. Chno.) Nad tebou jest Bůh, pod tebou tvé tělo; služ vyššímu ty, aby nižší sloužil tobě. Opovrhl jsi vyšším? Mučí tě nižší. (Týž.)

Kdo své spolutvory řečeným způsobem „znásilňuje" (vykořisťuje), jest stejně nesvobodný jako ten, kdo si z nich činí modlu a jim se klaní. Vpravdě svobodný jest jedině ten, kdo jest zakotven v Bohu a tím vymaněn z vleku a područí svých náruživostí, které ho přikovají k tvorům — nutíce ho, aby jim buď nedůstojně otročil nebo je tvrdě zotročoval. V obojím případě chce z nich vyssát kdejakou smyslnou sladkost. Podmínka spojení s Bohem jest, aby se duše odpoutala od tvorů (detachement, Losschalung). Spojení s Bohem udržuje modlitbou, odpoutání od tvorů dosahuje sebezáporem. Duch modlitby jest výkvět první exerciční pravdy (o cíli člověka), duch sebezáporu jest ovoce druhé exerciční pravdy (o cíli a užívání tvorů).

Sebezápor sám jest výslednice obou stěžejních ctností, statečnosti (sustine) a umírněnosti (temperantia, mírnit se v touze po rozkoších a v užívání jich, abstine; viz kap. 13). V tomto životě není ctnost nic jiného, leč milovat to, co milovat se sluší. To pak volit jest prozíravost (prudentia), od toho nikterak žádnými obtížemi se nedat odvrátit je statečnost, od toho žádnými lákadly se nedat odvrátit jest umírněnost, od toho nižádnou pýchou se nedat odvrátit jest spravedlnost. (Aug.; čtyři kardinální ctnosti!) Oběť, nejdokonalejší způsob a projev spojení

s Bohem, jest u padlého člověka vždy spojena se sebezáporem — obětuje kus svého smyslného já (někdy i celé „já"), jež tvorové k sobě nezřízenou rozkoší vábí a poutají. Ale právě tím se stává svobodným; čím více zproštěn tvorů, tím volnější, aby vzlétl k Tvůrci. Světec z Assisi byl svobodnější než kterýkoli milionář současný nebo dnešní. Kterého daru Božího spasitelněji užívá vykoupená svoboda, leč že se dovede (dobrovolně) zdržovat věcí dovolených, jež dříve se nedovedla zdržet zakázaných? (Lev Vel.) Lakomý obchodník a bláznivý milovník, oba dva mučedníci satanovi. (Gerson; avarus mercator et stultus amator martyres sunt diaboli.)

Všechno bohatství tohoto světa jsou věci omezené, konečné, nedokonalé, a když už nemohou dát člověku zhola nic, jest nejchudším žebrákem pod sluncem, byť mu patřila celá Amerika. Podobenství o bohatci („Blázne, této noci požádají duše tvé od tebe, a to, cos nashromáždil, čí bude?") končí božský Učitel slovy: „Tak to dopadá s každým, kdo není bohat v Bohu." (Lk 12. 21)

Být bohat v Bohu, mít statky nekonečné... Světci! Nejen že byli bohati sami, mohli nadto ze svého nadpřirozeného bohatství plnýma rukama rozdílet po celá léta. Kdo není bohat v Bohu, kde najde pravé bohatství? Jako statkář, na jehož statku našlo dříve obživu tolik lidí a jenž své jmění probil, a teď chodí od jednoho k druhému, žebraje o kus chleba — obraz člověka, jenž nemaje Boha a probiv své nadpřirozené statky, chodí od tvora k tvoru, hledá („žebrá") na každém štipec radosti pro svou nenasytnou a neukojitelnou touhu po blahu: jak ho mohou nasytit, když sami hladoví a stejně jako on žebrají zase jinde! Od žebráka žebrák nezbohatne! „Toužíte-li po tom, abyste byli bohatí, pravé bohatství milujte" (Řehoř Vel.), po nadpřirozených statcích se pachtěte.

Jest ještě jeden způsob nesprávného užívání tvorů; podceňujeme je, odmítáme je, protože se nám nelíbí, nezjednávají nám lahodu, a my se nedovedeme z tohoto subjektivního dojmu vyprostit a povznést se k objektivnímu úsudku. Neměříme cenu věci podle prospěchu, vždy jen podle okamžitého dojmu, který na nás udělá. Žijeme pro přítomnost a nehledíme do budoucnosti — krátkozrakost, za niž často pykáme. Lpíme na zevnějšku, a nejdeme do hloubky — povrchnost, jež

se obyčejně vymstí. Hoch si tak počíná při volbě snoubenky, ale neděje se tak skoro všude a ve všem? Fridrich II. hořce litoval, že odmítl služby Laudonovy, protože se mu nelíbil, a ještě trpčeji litoval francouzský král, že z téhož důvodu odmítl Eugena Savojského, když žádal o přijetí do jeho armády. Podceňovali ... protože se jim nelíbili! Nemocný odmítá lék, protože je mu trpký, hoch se neučí, protože je mu to protivné, hříšník se vyhýbá sv. zpovědi, protože mu jest sebezapřením ...

Kdo se nazývá učedníkem pravdy, nesmí běžet za bloudícím davem. Dáváme-li radostem přítomnosti přednost před statky budoucími, kráčíme širokou cestou, a tu nás provází velký dav, strhnou nás zástupy stejně smýšlejících. Chceme-li ukojit hněv nebo vášeň, oplatit bezpráví, pak nás též unášejí masy. Milujeme-li lichocení, provázejí nás taktéž všichni, kdož pravdy jsou vzdáleni. Chceme-li se však těchto chyb varovat, stoupáme úzkou cestou, a na ní najdeme málokoho. Zřídka a stěží najdeme společníky tohoto výstupu. Mnozí sice se tváří, jako by chtěli jít s námi, ale po čase po scestných pěšinách bludu se vracejí na širokou cestu davu. (Sulpitius Severus.)

Čtení: Násl. K. III. 31. Md kap. 2. 3.

12. KOMPAS NA MOŘI ŽIVOTA.

Tělu ani nedopřávej věcí zbytečných,
ani mu neodpírej věcí nezbytných.
(Lev Vel.)

A) Bezpečná regule.

Užívat tvorů... Viz, jak nemocný „užívá"! V určitou hodinu, určitou dávku, ne víc, ne míň, nic jiného. Odchýlí se od této normy, a lék nedosáhne svého účelu. Druhý nemocný? Užívá také, ale ne totéž a ne týmž způsobem jako první. Důvod je zřejmý; každý lék má v sobě něco prospěšného a něco škodlivého, a co prospívá jednomu, neprospěje druhému. Tak každá věc stvořená; má své dokonalosti, má i nedokonalosti, a podle toho může být tomu na prospěch, onomu na škodu. Slanost mořské vody... té rybě jest zkázou, oné živlem, v němž žije a mimo nějž hyne, moři prospívá, k pití se nehodí. Žádná věc není a nemůže být absolutně dokonalá — to vězí v podstatě tvora. Omezenost (konečnost) sama již je nedokonalost, tak jako u sebelepšího žáčka první třídy jest nedokonalou uzounká sféra jeho deseti číslic, s kterými dovede „pracovat", u porovnání s logaritmy. Ani andělé nejsou veskrze dokonalí; u jejich vůle nebyla vyloučena možnost hříchu, jejich rozum nemůže pojmout všecku pravdu aniž pochopit docela Boha, jejich moc není nekonečná; jinými slovy: nejsou absolutně svatí, nejsou vševědoucí, nejsou všemohoucí. Vymýtit všechnu nedokonalost znamenalo by učinit tvora absolutním nejvyšším dobrem, jímž jest Tvůrce sám.

Prostě řečeno: táž věc může být někomu k dobru, a to ještě jen do jisté míry, a druhému ke zlu — taktéž za jistých předpokladů. Proto praví exerciční knížka: „Potud má člověk věcí stvořených užívat, pokud ho podporují na cestě k cíli, a potud se jich má varovat (z nich se vymanit), pokud mu jsou v dosažení cíle překážkou." Strom potud přijímá vláhu, pokud je prospěšno, nezbytno, nutno; vnuť mu jí více, a hyne; odejmi mu potřebnou, a hyne též. Pijeme, abychom se na nohou udrželi, ne abychom padli. Víno jest dobrý společník, jen když s ním rozumně zacházíš. (Shak.) Potud — pokud (tantum — quantum), zlatá zásada, jež jako kompas nás vede labyrintem světa, bludištěm nesčetných tvorů

kteří obklopují naši životní cestu. Nic snadnějšího, než v teorii oprávněnost této zásady uznat; nic těžšího, než v praxi ji provádět. Odkud všechen hřích, ne-li odtud, že nezřízeně zacházíš s věcmi, jež jsi obdržel k užívání! (Aug.) Na meči pocházejícím z r. 1643 napomíná bojovníka nápis: „Netas mne nikdy bez nutnosti, nevkládej mne zpět do pochvy beze cti."

Jde-li o věc života vezdejšího se týkající, provádíme ji bezděky, všude a svědomitě. Jestiť tak samozřejmá! Potud se zatopí v kamnech, potud se přimísí soli do pokrmu, tak silný elektrický proud se vede drátem, pokud je žádoucno, třeba, nutno, nic víc, nic míň. Není tato směrnice i zlatou regulí veškerého umění? Potud přitlačí virtuos smyčec na strunu, pokud je třeba, tolik barvy, světla neb stínu nanese malíř na plátno, kolik je třeba, tolik efektu vloží řečník do svých slov, kolik nutno; básník, sochař, zpěvák, každý umělec se tou zásadou musí řídit. Je-li čeho příliš mnoho nebo příliš málo, nelze dílo nazvat krásným. Krása záleží především v proporci jednotlivých částí, ať jde o krásu těla, stavby, hudby nebo zpěvu. Z atelieru umělce zajděme do řemeslnické dílny. I tam vládne tato zásada, jde-li mistrovi o to, aby zhotovil dílo upotřebitelné a praktické. Šat... příliš mnoho nebo příliš málo jej učiní jak nepraktickým, tak i nevkusným.[1])

In medio virtus, ctnost je vždy uprostřed; šetrnost... příliš mnoho se zvrhne v lakomství, příliš málo v marnotratnictví. Chyba mluvit příliš mnoho, chyba mluvit příliš málo. Prozíravost (prudentia), první stěžejní ctnost, nazývaná od bohoslovců ředitelkou všech ctností, je i ředitelkou duchovního života. Umělec, který onu zásadu dovede do krajnosti uplatnit, vytvoří dílo vpravdě

---

[1]) Tomu všemu se řekne rozumné a praktické využití (použití) věcí stvořených. Marius, plebejec, ucházející se o vrchní velení ve válce proti Jugurthovi, praví (u Sallustia): „Nestudoval jsem řeckou literaturu, jež studovaným pánům k statečnosti zhola nic neprospěla. Ale za to jsem se naučil s nepřítelem bojovat, zimu i vedro snášet..." Doklad „praktické" moudrosti! Quid hoc ad finem? Či jsem si nevytkl zhola žádný cíl? Student vstupující do školy a nevědoucí, co má studovat a proč to má studovat. K tomu slovo Liviovo: „Hannibale, vítězit umíš, vítězství využít neumíš."

umělecké. Člověk, který ji dovede důsledně uplatnit v mravním životě, učiní svůj život uměleckým dílem (kap. 14), učiní jej opravdu „krásným“, dokonalým. Ale právě v mravním směru jest obtíž. Jak těžko duši jít střední cestou a v praxi se důsledně řídit normou, kterou uznává a jejíž oprávněnost jest jí nad slunce jasnější! Kde jest důvod? Vášeň se věsí duši na křídla a táhne ji dolů, abychom chtěli buďto víc (peněz, slávy, pití...) nebo míň (almužny, postu...). „Dvojí láska v tomto životě při každém pokušení zápasí spolu, láska světa a láska Boží. Která z obou zvítězí, ta jako závaží táhne milujícího za sebou. Přišel Kristus, aby změnil naši lásku a z milovníka země učinil milovníka nebes. Očisť svou lásku! Vody tekoucí do stoky usměrni aby svlažovaly zahradu! Miluj otce, ale ne více než Tvůrce. Miluj toho, který tě zrodil, ale ne více než toho, který tě stvořil. Miluj matku, ale ne více než církev, jež tě zrodila k životu věčnému.“ (Aug.)

„Potud — pokud“... neklonit se ani vpravo ani vlevo. Jak ale dosáhnout této duševní rovnováhy? Sv. Ignác praví: „Jest nutno, abychom se učinili[2]) lhostejnými vůči všem věcem stvořeným, pokud je dovoleno naší svobodné vůli.“ Tato slova světcova by mohla snadno vést k nedorozumění, pročež nutno je vysvětlit. Pracovat vší silou o tom, abychom se učinili lhostejnými... Zde nejde o lhostejnost smyslů nebo citu — ta jest člověku v těle smrtelném naprosto nemožná (viz I. díl kap. 5.); jde o lhostejnost vůle. Že ani tuto nesmíme pojímat jako apatii, viz tamže. Lépe by se hodil výraz rovnováha; co znamená? „Neustálou sebevýchovou, přemáháním sebe a ovládáním svých žádostivostí (askesí) nutno dosíci toho stupně dokonalosti, že vůle se nepřikloní nezřízeně k žádné věci stvořené, byť ji vášeň k ní táhla sebevíc.“ O to se má člověk vytrvalou prací snažit — prací nikoli několika dnů nebo měsíců; je to neúnavná práce, jejímž ovocem je taková pevnost vůle, že se neoctne nikdy ve vleku a v područí některé nezřízenosti. Pravím: „V područí...“ Tvrdit, že jest nemožné jakékoli klopýtnutí, že ctnostný křesťan dokáže nikdy ani v nejmenším nepovolit sebelásce, jest

---

[2]) Nepraví „stali“ nebo „byli“; užívá výrazu, jenž předpokládá usilovnou námahu a práci.

pelagiánský blud, odporující jak učení sv. víry, tak naší vlastní každodenní zkušenosti. To byla výsada jediné ze všech dcer Eviných, a té nedosáhla ani ona vlastním úsilím, to byl svobodný dar milosti Boží, udělený pouze vyvolené Matce vtělené Moudrosti.

Lze dosíci toho ideálního stavu, jak jej světec vymáhá? Kdokoli chce duši spasit, jest povinen snažit se, aby ho dosáhl a jemu se přiblížil, co síly stačí. Anděl se v této „lhostejnosti" (rovnováze) cvičit nemusí, protože jeho tužby na věcech stvořených nelpí. Zvíře se v ví cvičit nemůže, protože k věcem smyslnosti lahodícím mu nelze být lhostejným, nemáť svobodnou vůli; hladový pes vidoucí kus masa! Člověk a) m ů ž e se udržet v rovnováze, protože není zvíře; má svobodnou vůli, je s to věci se zdržet, byť sebevíc lákala, neb se jí podejmout, byť sebevíc odpuzovala; b) m u s í se snažit dosíci této rovnováhy, protože není anděl, a věci stvořené budou na něho působit, vábit nebo odpuzovat, dokud bude duše v smrtelném těle.

Rozum stanoví krvi zákony, ale horká krev chladný zákon přeskočí... Nemají-li vážky našeho života na jedné misce rozum, jenž drží v rovnováze druhou misku, plnou smyslnosti, pak krev a (porušená) přirozenost nás vede k největším špatnostem a nejnerozumnějším prostopášnostem. (Shak.) Naše tělo jest zahrada, a vůle zahradník. (Týž.)

Další slova exerciční knížky: „Pokud je dovoleno naší svobodné vůli" nejsou bezvýznamná. Někdy člověk lhostejným zůstat nesmí! U každé věci, s níž se na životní pouti setkám, jsou tři možnosti: buď vidím zřejmě, že mi k dosažení věčného cíle nápomocná být může, a pak netřeba uvažovat — té se chopit musím, ať je mi příjemná nebo odporná. (Modlitba, sv. zpověď, sebezápor.) Nebo vidím určitě, že jest mi na cestě k Bohu překážkou, a pak též netřeba úvahy... již pouhé rozmýšlení by bylo chyba a hřích. Zde platí: „Nezabiješ, nesesmilníš, nepokradeš, nepromluvíš křivého svědectví, nepožádáš...", jedním slovem: „Nesmíš, není ti dovoleno." (Mar 3. 4) Konečně třetí možnost: věc jest pro dosažení mého cíle bezvýznamná, anebo mně jest nemožno poznat, zda mne může podporovat či zda by mne odvedla. Tohoto případu se týkají slova světcova: „Zůstat lhostejným" (indiferentním). Vůle se musí udržet v rovnováze a nedbat

vášně, jež bez ohledu na prospěch mé duše volá: „To chci, to nechci."

B) Uprostřed osidel kráčíme...

Takřka na prahu exercicií slyšíme slovo: „Nezřízená vášeň..." A za ním hned druhé: „Pod tebou bude žádostivost tvá..." Smutné dědictví po prarodičích, dané do vínku každému dítku Adamovu, vyjma jedinou omilostněnou bytost... tu, jež podle vůle Boží měla se stát nejmocnější pomocnicí, nejpevnější oporou a nejjistější ochranou v bojích o čistotu srdce, nedostižným vzorem, nepokáleným zrcadlem, nejdokonalejším ideálem ctnosti andělské. Vášeň nás očekávala a se sklopenýma očima vítala při našem vstupu do slzavého údolí. „Ai, v nepravostech počat jsem, a v hříchu počala mne matka má." (Ž 50. 7) Její zárodek vložen již před narozením do naší přirozenosti, a třebaže neviděn, byl tu a rostl spolu s námi. Jako ptáče, nemající tušení, že mezi vejci jeho hnízdečka bylo vloženo cizí nevítané plemeno, a zděsí se, když po čase zpozoruje, jak netušený, neznámý a nezvaný host roste a roste, jak vytlačí z hnízda „domácí", jak nenasytná jest jeho žravost, neukojitelný hlad... Sami v sobě osidlo nosíme, všude neseme s sebou vlastního nepřítele. (Bern.) O erotické a tudíž vášnivé lásce užívá Cervantes slov Horácových: „Má tutéž vlastnost jako smrt — napadá totiž paláce velmožů i chatrče chudáků." Podobně mluví o tělesnosti Jeronym.

Nezřízené vášně... Odkud se v člověku vzaly? V kterési klášterní škole se tázalo šestileté děvčátko, kdy a proč Pán Bůh stvořil čerta. Tvůrce vložil do lidské přirozenosti jisté sklony (pudy), které mu měly být nápomocny k dobrému a uschopnit ho, aby mohl hodně a důstojně plnit své poslání ve světě, totiž být králem a knězem (prostředníkem) viditelného tvorstva. První sklon: radost ze života, jevící se jednak touhou pro sebezachování (jednotlivec!), jednak pudem pohlavním (pokolení!). Tento pud obsahuje v sobě odlesk tvůrčí moci a byl nezbytný, aby člověk splnil úkol, jemu od Hospodina daný: „Ploďte se, množte se, naplňte zemi." (Gn 1. 28) Druhý sklon: získávat, dobývat, shromažďovat... Tento byl nutný, aby člověk splnil druhý úkol jemu od Tvůrce

uložený: „Vzdělávej zemi!“ (Gn 2. 15), učiň ji bydlištěm člověka důstojným, uprav svůj život na ní důstojně, jak se sluší na krále přírody. Třetí sklon: uplatnit se... hájit své oprávněné osobní zájmy, jak jest přiměřeno plánu a vládci viditelného tvorstva.[3])

Trojí sklon, trojí pud, jeden jako druhý plně v kázni ducha, tři ochotní a vydatní pomocníci v plnění velkého a vznešeného poslání člověka. Nepřehlédněme slovo: „P l n ě v kázni ducha...“, plně poddáni duchu, v němž nebylo nejmenší nezřízenosti. Proto nebylo možno, aby došlo ke konfliktu nebo k třenicím; nikdo by ve stavu rajské neporušenosti nebyl uplatňoval své zájmy aniž vyhledával radosti ze života nebo shromažďoval na úkor druhého. Naprostá harmonie v člověku, naprostý soulad ve společnosti.

Hřích zmařil tuto harmonii v člověku i ve společnosti; trojí sklon či pud, o kterém byla řeč, se v pravém slova smyslu vykolejil, přišel z rovnováhy, těžiště se přesunulo, a postavení lidského ducha uprostřed jeho království se stalo labilní... místo pevnosti vratkost, blízká překocení. Vášně a pudy se staly hříchem Adamovým nezřízenými. Člověk ve své nezřízenosti za prvé hledá vždy jen privátní potěšení a rozkoš, radost ze života a snaha po zachování pokolení se zvrhla v divé rozkošnictví, požívavost a bezuzdnou tělesnost, ve které duch se stává docela otrokem těla, a tělesný smyslný člověk otrokem satana. Za druhé nemá nikdy dost na statcích pozemských. V neovládané nenasytnosti a hltavosti chce stále víc a víc, chce vše, co oči vidí, jako by v neživých viditelných věcech bylo pravé štěstí a jako by na zemi byla jeho věčná domovina; tak se stává hrabivý satanovým nevolníkem. Při tom zhola nedbá, bude-li bližní zkrácen nebo ve svých právech poškozen; bezohledná sebeláska a egoismus hledá jen vlastní potěšení a vlastní zájmy, což patrno zvláště na třetím sklonu. Uplatnit se... Člověk učinil autoritu, slávu a moc svým cílem. Tím se stala planou a nicotnou; on však nedbaje toho, přehoupne se přes všechny meze, které Tvůrce vytkl, šlape po cizích právech, ba nechce ani Boha nad

[3]) V němčině přiléhavé termíny: Lebens= (Geschlechts=), Erwerbs=, Geltungs= t r i e b. (Viz P. Gruber T. J. Des hl. Ign. Weg.)

sebou mít. Napoleon toto smýšlení zřejmě projevil při korunovaci, nechtěje přijmout císařskou korunu z rukou papeže, náměstka Božího, tedy od Boha. „Běda tomu, kdo na ni sáhne...“ Tak se stává pyšný člověk satanovým obrazem.

Zde rodiště trojí žádostivosti. Poznáváš známý trojlístek? Žádost těla, očí a cti (pýchu života)? Trojí nezřízenost, kterou se člověk stává kořistí satanovou, a jako vykázal ze srdce Boha, tak bude spolu se satanem vykázán z Božího království. Dokud byl člověk láskou s Bohem spojen a poslušností mu podroben, oduševňovala ho i zřízená láska k sobě samému; ta ho vedla k tomu, aby byl dbalý své důstojnosti a aby důstojně svého královského postavení jednal i žil. Svobodně, neomezován, neobtěžován, neodváděn a nesváděn žádnou nezřízeností se pohyboval mezi tvory, či lépe řečeno byl povýšen nad tvory, mezi nimiž a s nimiž na této planetě pobýval. To byla ušlechtilá vláda, člověka důstojné kralování a panství nad věcmi stvořenými. Hříchem se tato zřízena sebeláska zvrhla; chce jinak než chce Bůh, jinak než vymáhá spása duše, žádá, co žádá smyslnost a pýcha, a místo, co by tvorům vládl, oddává se jim, „daruje se“ jim, zahazuje se,[4]) bera na sebe jejich jho v bezuzdné náruživosti. Sytí-li však v sobě žádostivost, krmí v sobě zvíře, to roste a roste, a duch? V područí těla utlučeno vše, co v duši andělského.

Tyto nezřízenosti se prozrazují v porušené přirozenosti Adamových synů, čím více spějí k letům pohlavní dospělosti. Jako zkažená krev! Čím více dospíváš, tím hojněji a zkázonosněji se na povrchu kůže projevuje, co nezdravoty v žilách skryto. Často již v dítěti se různé ty nezřízenosti ukazují, někdy brzo, velmi brzo, ale nejhrůznější z nich jsou v něm obyčejně ve stavu latentním. Plevel nerozeznat od osení, až když dospívá, když se objeví klas a nalévá zrno, plod, první to známka dospělosti. A teď vytrhávat plevel, stále a stále, až do chvíle žní! Je dospívání člověka podobno chvostňáku (druh rajek)? Vyklube se z vejce jako neopeřené ptáče, ponenáhlu se však ukazuje a rozvíjí jeho krása, pera zlatá, nachová, smaragdová, až konečně nádherný pták, živící se jen

---

[4]) „Das Sichverschenken, Sichwegwerfen an die Kreatur.“ Gruber l. c.

šťávou květů a nesestupující nikdy s větví do prachu země, se vznáší před naším zrakem... Či spíše jest člověk podoben živočichům, kteří v mládí mají jakýs takýs půvab, ale čím větší, tím ohyzdnější? Kondor, velebný zjev, když se vznáší majestátně vysoko nad zemí, v paprscích slunce, blízko nebi, hnusný zjev, když se se své výše spustí na zem, kde zočil zdechlinu. Duše, jež stažena náruživostí do prachu země, do močálu... duše povolaná, aby vzlétla ke hvězdám.

Andělský a zvířecí prvek dříme v prsou každého Adamova syna, a ten nutno ze všech sil potlačovat, krotit, brzdit, ovládat, držet na uzdě. To jest veliký úkol každého vykoupeného, jak neustále opakuje apoštol milosti: „Svléci starého člověka (Ef 4. 22, Kol 3. 9) a obléknout Krista." (Ř 13. 14, Gal 3. 27, Fil 4. 24, Kol 3. 10; viz o tom I. díl.) Svléci starého hříšného Adama, ořezávat svůj vinný kmen neustále od nezdravých výhonků, očistit duši... Cesta očistná, jež ve velkých exerciciích zabere sotva čtvrtinu, vyplňuje celý náš život, tvoří obsah práce o vlastní dokonalosti, a světec ani nad hrobem nemůže říci, že cestu očistnou definitivně zlikvidoval a že mu netřeba již jejich cvičeb, sebezáporu a zdrženlivosti.

Církev odsoudila jistý blud Beguardů; člověk podle nich prý může dosíci takové dokonalosti, že již nepotřebuje pokání (potlačovat vášně!) a že mu dostačí samotná láska k Bohu. Jaký sebeklam! I dnes lze tento nesprávný názor slyšet. Neznáš sebe, neznáš lidskou přirozenost, klameš sebe, klameš jiné! Světci, kteří dosáhli nejvyššího stupně lásky k Bohu a čistoty srdce, konali přísné pokání (Alois!), a tobě že stačí láska sama? Láska se osvědčuje obětí a ty se oběti vyhýbáš! Odvoláváš se, že ti bylo řečeno: „To není hřích, toto je dovoleno." I kdyby dovoleno bylo, láska neodměřuje, láska dává Bohu víc, než co jest nezbytně povinna! A přece tyto jemné koncese dělané vášni nejsou dovoleny! Bůh je zakazuje! Zavedou tě ponenáhlu do těžkých hříchů, jako jinocha a jako všechny bludaře, na př. Bratry a Sestry svobodného ducha, kteří zamítali pokání, jimž stačila (prý) samotná láska k Bohu a kteří pěstovali při schůzkách volnou lásku. Ořezávat neustále nezdravé výhonky, toť první cíl, úkol i obsah křesťanské askese, toť nezbytný předpoklad pravé lásky k Bohu, nikoli citové nebo předstírané.

Nezřízená vášeň ve svých nejrozmanitějších podobách, od „nevinné“ sběratelské vášně až k zběsilosti uražené pýchy... Žádost očí, těla a cti: trojnásobné pouto, které těžko přetrhnout (Kaz 4. 12), a mnozí jsou ve vleku tohoto trojího pouta marnosti. (Bern.) Návštěvníci londýnské zoologické zahrady si troufali dráždit tygra, ne však harpyji. Harpyje zhoubná, americký dravec, pták žravý a divý — jeho hrozivého pohledu, v němž se zračí odvaha i vztek a zuřivost, se děsili i nejodvážnější. Pařáty zohýbala tyče klece, hrůza naplňovala diváky, když jí vhozeno do klece živé zvíře. Tak zběsilá dovede být někdy nezřízená, neovládaná, nepotlačovaná vášeň. Proto není divu, že v exerciční knížce jí věnuje sv. Ignác mimořádný zřetel. Vášeň... Mužové, kteří se zdáli být z ocele, stávají se měkcí jako vosk, když jim zalichotí vášeň. (Plato.) Povolí ve chvíli, kdy se chystají k rozhodné smrtící ráně. Připomínají nám krále z řeckého bájesloví. Menelaos, zrazen a opuštěn od Heleny, která šla za Parisem a tím zavinila deset let trvající krvavou válku s Trójou. Konečně Trója vyvrácena, nevěrná padne do rukou svému prvnímu manželovi — co by každý čekal, leč že ji probodne dýkou? On však, jak ji uzřel, dýku odhodil a zrádnou Helenu políbil! Polovičatí, měkcí — dají si ujít vítězství, když bylo už tak blízké!

Žádostivost jest matka hříchu... Evu z ráje vyhnala, Kaina bratrovrahem učinila, Egypťanku na Josefa poštvala, srdce synů israelských Nejvyššímu odcizila, Jidáše přiměla, že Pána slávy do rukou bezbožníků vydal... nás ze sboru svatých vylučuje, od nebešťanů odděluje. Žádostivost není rána, která by se dala mastí zhojit neb kterou by bylo lze olejem zacelit; jest jako strom který má listí velmi husté listí a v tom listí hnízda zmijí se skrývají... (Efrém, Paraen. 40. ad monach.) Hříšná žádostivost, svobodnou vůlí oplodněna, počne hřích, hřích pak, byv dokonán, plodí smrt. (Aug.)

„Namaluj rozkoš, jen přimaluj též ďábla k ní.“ Tak radí Schiller, jenže romanopisci málo jeho rady dbají; ti k rozkoši přimalují vždy anděla, a autor Bohů Řecka se sám vlastní zásadě zpronevěřil na nejedné stránce. Saar praví upřímně a frivolně: „Nezazlívejte básníku, že občas jako jiná světla pije z louže života.“ Přesto má Schiller pravdu, a Lessing dodává: „Dovol ďáblu, aby tě chytil za jediný vlásek, a jsi navždy jeho.“ Myslili jste,

že lev usnul, kdyžtě neřval? (Schil.) „Rinčíš svými řetězy a sobě namlouváš, že andělská to hudba.“ Tak praví Goethe, a jinde mluví navlas tak jako ten, jejž napomíná: „Ach, nejsvětější (!!) z našich pudů, proč působí nám tolik trudů!“

Nezřízená vášeň... Jak dovede zfanatisovat davy, jak zaslepit jednotlivce! „Rovnost, volnost slyším volat, ženy v hyeny se mění, svaté nic nikomu není.“ (Schil.; kdyby byl žil po r. 1939!) Zlé zdá se dobrým tomu, jehož srdce některý bůh vede v zkázu. (Sof.) A byť nešlo o zřejmou zlobu, byť ti mohl výmarský dvorní básník svědčit jako komusi jinému: „Zúmyslně nechybil jsi nikdy, vždy jen lehkomyslnost tě svedla,“ přec i lehkovážnost tě může zaplést v osidla, ze kterých si nepomůžeš ty, ze kterých tě nevyplete jiný. Velká jest moc návyku, dobrého i zlého. (Chrys.) Hříchu se dopustit znamená padnout do studny; oddat se hříšnému návyku znamená nadto otvor studny zúžit, a to tak, že nemožno dostat se ven. (Isid.) Odvahy mu dodávala vášeň (audacem faciebat amor, Ovidius), ale často žalostně končívá, co rozkošně začíná. (Inoc. III.)

C) Otroctví či svoboda?

Výraz „otroctví vášně“ jest až příliš běžný, takže se často při něm nic nemyslí jako při každé větě, která častým užíváním se stala frází. Ale analysujme ten termín poněkud důkladněji! Žíznivý shlédne nenadále za letního vedra perlit se ve sklence Gambrinův mok, ženatý muž spatří znenadání děvče, k němuž chová až příliš velkou náklonnost.[5]) Pouhým vjemem předmětu vzniknou v tom i onom mocné afekty, pocity, bezděky, samovolně... latinský termín pro vášeň jest velmi

[5]) Volíme dva případy — jeden dovoleného a druhý nedovolené ukojení smyslové tužby. — Kvůli porozumění upozorňujeme na rozdíl mezi smyslový a smyslný; **smyslové** je vše, co se týká animálního (živočišného) života, ať poznání (zrakem, hmatem ... vůbec smysly), ať bažení po animálních rozkoších nebo jich zakoušení, pokud nepřekročuje meze dovoleného; zřejmo, že smyslovost patří k podstatě člověka jako bytosti složené z duše a **těla**, a není hříšná. **Smyslný** naproti tomu je ten, kdo rozkoše smyslové vyhledává, po nich touží a jim i hoví **nezřízeně**.

výstižný! P a s s i o... nikoli aktivita, čin... člověk je vzhledem k vzniklému afektu docela pasivní, tak pasivní, že někdy vznikne i proti jeho rozhodné vůli! Smyslovým poznáním (pohledem, sluchem, vůní nebo jakkoli), jest ovlivněna a vzbuzena vznětlivost[6]) smyslové stránky lidské přirozenosti, a za afektem jde vzápětí tužba, žádost... Ozve se dříve a žene se za předmětem dříve než rozum učiní úsudek, zdali předmět jest naší touhy hoden a je-li vůbec dovoleno po něm toužit a jej mít, dříve než vůle se dostane ke slovu a řekne ano nebo ne... Smyslnost vleče jak rozum tak vůli tam, kam jest sama tažena. Naprostá pasivita! Teprve když se jí postavíme na odpor, začíná aktivita, činnost!

I u živočichů konstatujeme tuto pasivitu. Nutně zakoušejí či trpí hnutí vášní... Ale u nich je to jediná jim možná činnost, žijí jen sensitivním (smyslovým) životem, a tato hnutí v nich neodpírají vládě rozumu, kterého přec zvíře nemá, jsouce nadto brzděna instinktem; proto nejsou nezřízená, jsou v souhlasu s jejich animálním životem. U člověka odporují rozumu, jsou tedy proti vyšší stránce jeho přirozenosti, jsou nezřízené, jestliže jich rozumem a vůlí neovládá.

V Adamovi se hnula smyslnost, když spáchal hřích a tak se odtrhl od Boha, pramene života, a propadl smrti. Tedy smyslnost a smrt ruku v ruce! Patří do téže kategorie. Jsou projevem porušitelnosti animálního života! Tato živočišná přirozenost se ukazuje jak u člověka, tak u zvířete hlavně a především v projevech pohlavního pudu, spojených s tělesným hnutím. Nikde se nejeví „zákon smrti" tak jako zde.[7]) Duše nejen že nemá moci nad hnutím tělesnosti; stěží si uchová vládu nad užitím těla! Tu cítí všecku nízkost svého animálního života a zároveň svou nedostatečnost a mdlobu. Vědomí vlastní vznešenosti jakožto obrazu Božího a sestry andělů

---

[6]) Proto nezbytnost bdít nad smysly.

[7]) Že pohlavní pud není projevem „zákona smrti"? Se smrtelností živočišných bytostí jde ruku v ruce, z ní pochází! Smrtí by tělesné bytosti vymřely, pohlavní pud zajišťuje druhu i rodu „věčné" trvání; patří tedy do sféry života vegetativního a jest „N a t u r t r i e b" par excellence. Bezmocně, bez odporu nebo dokonce nezřízeně se mu poddávat jest nedůstojnější otroctví než se poddávat žravosti nebo pití.

tento pocit ještě stupňuje... z tohoto kontrastu vzniká hluboký stud, když se pohlavní pud ozve a jím se animální život projeví; jenom ten, kdo v sobě všecku ušlechtilost utloukl, jest všeho studu prost.

Po tomto poněkud těžkém úvodě, jenž správně pochopen vrhá světlo na naše vývody, se tážeme, jak soudili o nezřízených vášních lepší pohané. „Vítězství nad vášní tělesnou jest nejušlechtilejší." (Plato.) Nic není tělu tak na škodu, jako tato vášeň, a přece tisíce lidí leží spoutáno v jejích okovech („sladkých poutech"), a to i mužové, kteří chtějí platit anebo i platí za velikány a aristokraty ducha! „Žádné otroctví potupnější nad dobrovolné. Lépe pochodíme, když vášním poručíme, než když jim otročíme. Nevidím, kterak by se mohla která nezřízenost redukovat na takovou míru, aby mohla být spasitelná neb užitečná." (Seneka.) Týž vypravuje o jinochovi, jenž se tázal filosofa Panaetia, zda mudřec smí hovět „lásce", a dostal prý od něho odpověď: „Co moudrých se týče, to pomiňme. Nám však, mně a tobě, kteří máme daleko k pravé moudrosti, není radno, abychom upadli ve věc tak nízkou, bezmocnou a vzrušující. Snadnost i nesnadnost ‚lásky' stejně jest škodlivá: snadností se dáme polapit, s nesnadností zápolíme. Proto jsouce si vědomi své slabosti, raději toho nechme." Ale týž Seneka praví nedůsledně jinde: „Jablka nejlépe chutnají, když mizejí. Jak sladko, žádosti napřed unavit a pak je opustit!" (Napřed se jimi nasytit a přesytit, a pak jich nechat.) Pohan, nepodporovaný milostí Kristovou, se nedal zapřít a prozradil se přec.

Důsledný dovede být jen učedník Kristův; jen on chápe a důsledně plní slovo Písma: „Pod tebou bude žádostivost tvá, a ty vládnouti budeš nad ní." (Gn 4. 7) Není tento výrok Hospodinův diplom šlechtické svobody dítek Božích? „Budeš vládnout...", ne však iure nativo jako rozený princ a následník trůnu, jemuž vláda sama do klína padne, nýbrž jako dobyvatel; vybojuj si vládu a svobodu se zbraní v ruce! Nehoden svobody každý, kdo nechce nebo nedovede ji bránit nebo vydobýt. Tys povolán k svobodě, k vládě, ale za cenu vlastního přičinění. Nic silnějšího nad duši, která nechce neřestem sloužit. (Theodoret)

„Vládnouti budeš nad ní..." Smyslnému člověku připadají tato slova jako ortel smrti, horší než slovo mučír-

na. Jako kdysi Herodes a celý Jerusalem s ním se při zprávě o narozeném Mesiáši a Osvoboditeli ulekl; shnilý pokoj a poroba byla židům milejší než boj o svobodu. Smyslný se dá s radostí ovládat, nechce „vládnout", raději otročit „za hrnec ztuchlé rýže", za smyslnou rozkoš; milejší jest mu být jako vepř v kalu než jako jelen na svobodě neb orel v oblacích. Jde za ní (rci: za náruživostí) jako vůl na jatky... nevěda, blázen, že do okovů je tažen, až šíp mu pronikne útroby... jest jako pták spěchající v osidla a netuší, že mu jde o život. (Př 7. 22 n)

Toto slovo „svoboda, otroctví" chápe nejlépe ten, kdo se skutečně s nějakou nezřízeností rytířsky potýká, snaže se ji doopravdy z duše vymýtit, a ono to nejde tak hravě. „Zase jsem klesl, zase jsem se dal přemoci", doznává při zpytování a vyznává při sv. zpovědi. Hnusí se mu vášeň, protiví se mu poroba, těžce ji nese, trpce ji cítí, učinil xkráte co nejpevnější předsevzetí, a přece zase... Stydí se, že rytíř a muž („duch") zase poražen od ženy („vášeň, rozkoš, náruživost, náklonnost..."). Ale ty opětovné pády, jichž tak želí, jsou mu dokladem, že skutečně bojuje, třebaže jest každou chvíli raněn. Měj se na pozoru, abys snad proto nezakoušel boje, poněvadž zvrácený (shnilý otrocký) pokoj v tvé duši vládne! (Aug.) Když jsi za náruživostí šel, řetězu jsi necítil; počal jsi odpírat, a objevil se (řetěz), jenž tě držel; chtěl jsi uniknout, a objevily se okovy. (Týž.) Okovy, jež tě poutaly k věcem stvořeným... Nezřízená láska a náklonnost k nim jest příčinou všeho zla, příčina boje, o němž je řeč. Co jiného znamená tento boj, leč bránit hranice? Odpírat nezřízené náklonnosti vstup do srdce nebo ji mocí z něho vyhánět? Nutit srdce, aby se odtrhlo od toho, co nebezpečně miluje... co mu připadá tak sladkým...

Když se nepřítel snaží obelstít člověka, v tu neřest, k níž jeho přirozenost (temperament) se s oblibou kloní, ho zaplétá, aby, raduje se ze svých pout, nechtěl jich být zproštěn. Chytrý a prohnaný nepřítel velmi dobře ví, kterými a jakými pouty by bylo radno nás spoutat; ví, kdyby někoho proti jeho vůli v okovy uvrhl, že by se co nejrychleji snažil z nich se vyprostit. Proto vhodí každému na šíji okovy jemu příjemné a milé, v nichž by mu blaze bylo, aby se tak ze své poroby těšil. Jeho vlastní pouta jsou každého tajná. (Sua quemque latent vincula;

Efrém, De morbo ling.) **Traviči mísí jed nikoli do hořkých a odporných pokrmů, nýbrž do lahodných; tak i ďábel podává jed v medu a sladkostech.** (Tert.) **Kdo nejméně podezřelý, ten smrtelnou zasadí ti ránu.** (Řeh. Naz.) **Víno a ženy k bláznovství přivedly moudré.**(Sir 19. 2) **Nic ohavnějšího nad to, co vymyslilo tělo a krev** (17. 30); **mnoha zlému naučila zahálka** (33. 29); **seno, hůl a břemeno oslu, chléb, kázeň a práce otroku** (tělu; 33, 23). **Povolíš-li duši její choutky, učiní tě posměchem nepřátelům tvým.** (18. 31) **Vášeň tělesnou kdo zdolá, toho sotva co na světě může ještě lákat.** (Basil.)

David přemohl lva, a sám byl přemožen na střeše; lva zahubil i vlka zabil, a sám od mušky (nepatrného pokušení) **v míru byl poražen a povalen.** (Efr.) **Uvažuj, že hrstka prachu a popela tě rozněcuje, a přestaneš blouznit** (Chrys.); **zamysli se nad tím, po čem blouzníš, a zardi se** (Efr.); **mysli denně na to, že umřeš, a nebudeš nikdy myslit na ukojení žádostivosti.** (Jeron. s malou obměnou.) **Potupné jest, když jsi věkem již zestaral, že jsi žádostivostí ještě nikterak nezestaral.** (Řeh. Naz.) **Čeho jest se vůli bát, leč aby snad uzřevši na zemi mrtvolu neb něco podobného, nebyla touhou po ní lapena; jest se i bát, kdyby snad stud zamezil hřích těla** (apostasiam corporis), **by vlažnost odtud vzniklá nezavinila hřích srdce** (apostasiam cordis; Bern.).

O nezřízených vášních možno užít slov Ciceronových ke Katilinovi: „Žádný zločin leč jen skrze tebe, žádná neřest bez tebe." O tělesné vášni praví Jeronym: „Neštítí se špinavých cárů žebráka, neostýchá se purpuru královského; nevyhýbá se boudám chuďasa, přebývá i v paláci velmožů." Alfons Lig.: „Tuto neřest z křesťanského lidu odstraň, a svatými je nazvu." Fantasie jest vydatná pomocnice této nepravosti. Neuvěřitelno, jak dovede omámit, očarovat, narkotisovat, a uvěří ti jinoch nebo dívka, že fantasie jest lhářka? Že ty líbezné obrazy chovají v sobě jed a hnilobu hrobu, puch a bahnisko močálu? Což musí napřed každý sám sednout této podvodnici na lep a vlastní škodou být poučen, než uzná, ovšem již pozdě, že exercicie měly pravdu? Lze často pozorovat, že ti, kteří tělesné rozkoše okusili, spíše jí pohrdají, než ti, kteří ji nikdy nepoznali; zakušená jest v opovržení, nepoznaná jest předmětem stálého toužení. (Jeron.) **Hnula se v tobě hříšná žádost, a již** (svolením)

poskvrněn byl duch; nedošlo ke skutku, nebylo poskvrněno tělo, ale co platno, že dům jest čistý, když obyvatel domu nečistý? (Aug.)

D) Drobné koncese nepříteli.

Ale i křesťan, který chvalitebně žije, každý alespoň v něčem povolí tělesné žádostivosti; ne-li až do bahniska neřesti, aspoň k malým pokleskům, buďto jen někdy nebo tím častěji, čím jsou menší. (Aug.) **Žel, že již za Tertulliána se našli věřící, kteří nejapnými výmluvami chtěli zastřít své nízké tužby a špinavé nitro. Tehdejší pověstné divadlo![8]) „Na divadle se ukazuje neřest, abychom si tím více zamilovali ctnost[9]) . . . tam se učí světem i životem pohrdat křesťané, kteří jsou beztak vždy na smrt připraveni . . .“ Týž vypravuje, že jednu ženu zlý duch v cirku posedl. Při exorcismu byl tázán: „Jakým právem jsi napadl křesťanku?“ „Plným právem, protože jsem ji našel na svém území.“ Kde zábavy** (hříšné) **a rozkoše, tam mají andělé smutek a ďábel svátek.** (Ef .) **Moc požívavosti jest tak veliká, že jí povo-**

---

[8]) Co praví on o divadlech, lze říci dnes o biografech. „Divadlo jest vlastně svatyně Venušina. Jak byl tento druh staveb do světa uveden? Censoři, pečliví dobrých mravů, vznikající divadlo již několikráte zbořili. Proto Pompejus, vystavěv onen pevný hrad vší možné hanebnosti, měl obavu, že censor vysloví jednou kárné slovo proti jeho památce; vystavěl tedy nad divadlem chrám Venušin, a v ediktě, jímž lid k zasvěcení zval, nazýval stavbu nikoli divadlem, nýbrž chrámem Venušiným, a tak mu pověra pomohla udělat si ze strážců mravnosti blázny. Otec chrání doma uši své dcery každého špatného slova, a pak ji bere do divadla k tak necudným řečem a posuňkům. Na ulici rvačku zamezuje nebo odsuzuje, v divadle zápasníky povzbuzuje. Nikdo nejde bez afektu k zábavě . . .“ Kdyby byl Hus místo Wikleffa četl tohoto starokřesťanského apologetu, byl by se u něho dočetl, že křesťané, jež varoval před navštěvováním ohavných divadel a cirků, žádali, aby jim uvedl důkaz z Písma! „Kde stojí v Písmě psáno: Nepůjdeš do cirku . . .?“ Nic nového pod sluncem, ani Husova „duchaplná“ obhajoba v Kostnici.

[9]) Dnes výmluvou navlas stejnou hájí věřící hoch nebo dívka četbu kluzkých románů; výmluva úctyhodného stáří!

líme, jakmile se naskytne příležitost, a svědomí propadá sebeklamu. (Tert.) Zbraňujme jim (vášním) vstup, protože snadnější jest je odmítnout než vyhnat. (Seneka: spíš odbudeš na prahu žebráka, než vypudíš z domu vetřelce.) Protože nám není snadno se vyprostit, jest nejlépe vůbec nezačít. Řekneš: „Jen trochu", ale ono „trochu" se protáhne do dálky, a nebude mít konce tam, kde ty bys potom chtěl. (Týž.) Ovládnout sebe jest víc než jiným vládnout. (Ambr.) Neboj se nepřítele vnějšího; přemoz sebe, a svět je přemožen. Co ti může udělat zevnější pokušitel, ať ďábel, ať jeho náhončí? Nepřítele zevnějšího mnohdy necítíš, ale cítíš vlastní žádostivost; ďábla nevidíš, ale vidíš to, co tě láká...

Nic více nedovoluj tělu leč jen tužby, bez nichž být nemůže. (Ambr.) Chybujeme, nikoli přinuceni nějakou nezbytností, nýbrž pouhou nevázaností neukázněné vůle. (Lev Vel.) Žádostivosti jsou nenasytné, podvracejí nejen jednotlivce, nýbrž i celé rodiny, ba otřásají mnohdy i celým státem. (Cicero.) Vášeň — zběsilá vládkyně (furiosa domina); koho chytí, toho drží, pokoje mu nedá dnem i nocí. (Ambr.) Kdo od mládí svého otroka (tělo) hýčká, nad smutným koncem jednou spláče. (Př 29. 21) „Dej uzdu svému jazyku, když jsi ve společnosti — a svým myšlenkám, když jsi sám."

Starý kazatel (Fabián Veselý T. J.) praví: „Sv. Pavel ve Filippech vyhnal ze služebné ďábla, a za to byl mrskán, z města vyhnán... Proč? Páni nechtěli mít děvečku samotnou, nýbrž s ďábelstvím! Dnes má hospodář děvečku, ale spolu s ní chce mít ďábelství, a když při misii volá kazatel: „Není ti dovoleno", když vymýtá démona a děvče chce zachránit, stává se ze souložce Herodes (vrah jordánského kazatele), kazatele mrská aspoň jazykem, když nemůže metlou (jako tam Pavla), a do pekla ho ‚vinšem svým' odesílá, když ho z města vyhnati nemůže..."

Brát náruživci předmět jeho vášně... Benediktin Berthorius vypravuje, že v kterémsi pohanském chrámu byly dvě modly, jež zjevovaly tajné věci. Kterési noci byl chrám vykraden; pochopitelno, že se strážcové tázali modly, a ta vinníka prozradila. Rozlícený zloděj přikázal druhům, aby příští noci jí rozbili hlavu, by nemohla po druhé už nic vyjevit. Stalo se... Strážcové se táží teď druhé modly... „Ignosce, domine, tempora

sunt nimis periculosa; qui jam verum dicit, caput perdit." P. Veselý k tomu podotýká: „Jsou skutečně doby zlé; kdo řekne pravdu, o hlavu přijde... Ó, kdyby to v lidské moci bylo, což by mnohý kazatel se po kázání domů bez hlavy navracel!" Stačí vzpomenout prvního kazatele, jenž se nebál zahřmět náruživosti: „Není ti dovoleno..." (Mar 6. 18) Ovidius vypravuje o Leandrovi, jenž noc co noc k milence „přes moře" plaval. Jednou tonul, i prosil vody, aby ho pohltily raději na zpáteční cestě. „Parcite, dum propero, mergite, dum redeo." Každý afekt, který vyšine duši z rovnováhy, možno nazvat opilstvím. (Basil; moderně: „narkosou.")

„Varuje-li nás Pán před hříšným pohledem (co tedy říci o jiných něžnostech?), chrání nás před urputným zápolením. Kdo vám všetečnost očí (a jiné věci) dovoluje, řka, že to není hřích, ten vás beze zbraně pouští mezi pekelnou zvěř! Bůh tě nebude chránit jako Daniela ve lví jámě nebo jako mládence v ohnivé peci... Což všechno nic jiného není leč do koudele rozsvícenou fakuli strkati." (P. Veselý T. J.) Když dobrovolně výheň roznítíš, jistě jí budeš pohlcen, neboť nejsi bez těla, jsi člověk. (Chrys.) Bůh spravedlivě jedná s těmi, kteří nechtěli se zlého vystříhat, když mohli, že později se mu nemohou ubránit, když by chtěli; a ti, kteří se nevarovali zla (vášně hříchu), které předvídali, nemohou se z jeho tenat vyplést, když je na sobě zakusili... V blátě, do něhož upadnout se jim dříve hnusilo, teď ležeti si libují. (Ubi taedebat cadere, libet iacere; Řehoř Vel.) O Jordánu praví Hegesipp: „Dvěma jezerům vítězně unikl, ve třetím uvízl." Náruživost táhne svého otroka, kamkoli chce. Stěží nad ní zvítězí, nad kým ona jednou zvítězila. (Hildebert.)

Tetigisse periisse est. (Dotknout se, znamená zahynout.) Byť bys kovový byl, postavíš-li se k ohni, konečně se roztavíš; vydávaje se v nebezpečí, dlouho bezpečen nebudeš. (Isidor Sevilský.) Samson pozbyl síly v Dalilině klíně, ale nenabyl jí na klíně, kde o ni přišel. „Lva zardousil, ale vlastní vášeň přemoci nedovedl; roztrhal okovy nepřátel, ale pouta své náruživosti roztrhnout neuměl." (Ambr.) Nepříliš bezpečně zavíráš ovečku s vlkem samotnou. (Řeh. Naz.) Já k tomu svoluje, vrhl bych se v moře, za krátkou radost zkusil dlouhé hoře. (Shak.)

Tento anglický převýborný znalec života nepraví nic nového. Už Ovid ze zkušenosti osvědčuje, že „začátek

lásky (smyslné!) je sladký, ale konec hořký," a Písmo sv. mluví nejinak. (Př 2. 18; 5. 3 nn; 7. 21 nn atd.) Žádostivost zlého jest lahodná, konec hořký nad hadí jed. (Afr.) Před rozkoší žádost, po rozkoši žalost. (Efr.) „Co Helena nás všecky stála už, to věru za to nijak nestojí, boj bychom pro ni vedli ještě dál..." (Hektor v Troilovi u Shak.) Post visum risus, post risum venit ad usum, post usum tactus, post tactum venit ad actum, post actum factum, post factum poenitet actum. Milkovat a při tom moudrým být, to není ani bohům dopřáno. (Publitius Syrus.) Zeyerův Plojhar s odporem vzpomínal „ženy upíra", do jejichž tenat ho zapletla neovládaná vášeň; odporem ho naplňuje vzpomínka na někdejší „rozkošný" hřích — a na někdejší vlastní velikou hloupost! „Bouře vášní mne mnohokráte zahnala k rozmilým vílám a k ohyzdné Kirke" (Nöthig), v které jsem zprvu viděl serafa nebes!

Magnet blouznění přitahuje mocně. (Gutzkow.) „Náměsíčník, básník, milenec, jsou zcela jenom fantasie dohromady všech. Milenec zas vidí půvab, krásu Heleny se třpytit v tváři mouřenínky své; to slepý pud, jenž tělo zbožňuje a v žábě bohyni jak modlář spatřuje." (Shak.) Co potupnějšího, než boha sám si vyrobit? (Chrys.) Takový fantasta by vyslovil docela vážně ironii téhož anglického dramatika: „Však před tebou i Jupiter by klekl, své Junony by s radostí se zřekl; by milencem se navždy tvojím stal, své božství ochotně by za to dal." Věřící křesťan dá ochotně věčný život za to, aby mohl hovět vášni! Rumunská národní píseň pěje: „Šel bych i do pekla, živý a rád, kdyby má přemilá se mnou též šla."

„Nepřijmeš úplatků, jež zaslepují rozšafné (Ex 23. 8). jelikož dary zaslepují oči moudrých (Dt 16. 19)... úplatky a dárky zaslepují oči soudců." (Sir 20. 31) Jenom žádost očí? Každá nezřízená vášeň člověka zaslepuje! „Zaslepila je zloba jejich." (Md 2. 21) Závist, ctižádost, uražená pýcha a zvláště tělesná náruživost... (Omnis amor caecus; non est amor arbiter aequus.) Hněv, zlý rádce... Cupido et ira pessimi consultores, hněv a žádostivost jsou nejhorší rádci, míní Sallustius.

Nejen hněv, každá vášeň jest špatný rádce, osudný vůdce... jehož rady dbát je na pováženou, a jeho vedení se svěřit jest často fatální. Každý, kdo měl s dušemi co dělat, by o tom mohl vypravovat kroniky. Duše mnohdy ideální, nadějná, buď vlastní neopatrností (ne-

vyhýbala se příležitosti!) nebo „nešťastnou náhodou“ okusila sladkého jedu, a byla ztracena. Domlouvej jí, jak chceš a jak dovedeš... „Já vím, že se to dělat nemá, že to mému stavu nesluší, že se tím přivedu v neštěstí, ale nemohu si pomoci...“ Snad ti i poděkuje za tvou dobrou vůli, s níž se pokoušíš o záchranu, ale... „Nemohu si pomoci...“ Jako morfinista, když jednou navykl své neřesti. Jen si nemysleme, že oni nešťastní odpadlí kněží po r. 1918 byli veskrze špatní nebo od počátku ničemní! Ďábel nikdy nespí, zná lidskou přirozenost a její slabosti, ví, jak útočit, kde naše Achillova pata, a dosáhne-li toho, že mladá duše okusí... Kde plot nejnižší, tam ďábel přeskočí. „A otevřely se oči jejich“ (Gn 3. 7)... poznali věc, rozkoš, pocit, jehož dotud nezakusili a neznali... „Ó stromů králi! Nejvzácnější všech! Ó požehnaný dárce poznání!“ (Eva v Miltonově Ztraceném ráji.) Jak pyšný byl, že dobré zná i zlé! Však dobra pozbyl, zlé si vydobyl! Ó, kéž by byl se s dobrem spokojil a nikdy poznat nechtěl, co jest zlé!“ (Milton o Adamovi.)

Tělo, svět, ďábla přemáhám...[10]) Který z těch tří nepřátel jest nejurputnější? Který uvádí v největší porobu ducha, jestliže se mu poddal? Tělesnost! „Doma se jí nic neodepře, a běda, narazí-li na odpor zevně! Souboje o děvče, úkladné vraždy soupeřů skutečných nebo domnělých, vraždy ‚milovaných‘, když nechtěly patřit jim...“ V malém? Žárlivost... Nedbá taktu a důstojenství, postižený zapomíná vší velikosti (Cald.) a zahazuje se... sestupuje k nízkosti psa, rvoucího se o zdechlinu.[11])

„Láska tě svedla? Láska je blesk, ta vždycky spálila, čeho se dotkla.“ Adam vzdychá a viní Evu (u Miltona): „Jak vidím, všecko neštěstí a zlo má vždycky tentýž počátek a zdroj, vždy pochází jen od ženy.“ Archanděl Michael ho opravuje: „Rci: od mužů zženštilých!“ Amon u Calderona jest upřímnější: „Nikoli, ta není

[10]) Adam a Eva měli jedinou řeč; místo ní jsou nyní řeči mnohé, nesčetné a zmatené, ale dají se uvést na tři: řeč světa, těla a ďábla. První hovoří o marnostech a nicotnostech, druhá o smyslných lahodách, třetí o věcech špatných a zlých. (Avila.)

[11]) I když jde o učeneckou žárlivost, kterou oblíbenost jiného žene někdy až k nepříčetnosti. Tato žárlivost má zdroj v pýše, Calderon má na mysli žárlivost smyslnou.

nijak vinna, ta, od které jsem smrtnou ránu dostal..." Ale brzo zřejmo, že i on blouzní. „Jest ona víc než ženou?" „Ovšemže." „Pak sobě dávej vinu, Amone!" Varován: „Pomni nebezpečí!" „To mne neodstraší!" Boleynová u téhož dramatika praví skoro cynicky: „Mně ztráta celičkého nebe ni jedné nevynutí slzy, ni hrůzy pekla neodstraší mne."

Aristoteles vypravuje, že Kréťané ponechávali otrokům naprostou volnost, pouze zbraň a přístup do cvičiště jim zakázali. Pochopitelné... chtěli-li je udržet v poddanství! Jednej jak oni! Dej tělu, cokoli chce, jenom ne vládu nad duchem, jenom ne svobodu jeho žádostem. „Zapři sám sebe..." Přemáhej sebe! A to i v maličkostech! V maličkosti povolit není maličkost! Na př. náladovost... Jaká maličkost! A přece... Znal jsem kohosi, jenž se jí poddával, a nedivil jsem se po letech, když jsem slyšel, že zabředl velmi hluboko ve věci odporující svaté čistotě. Jak by se dovedl opřít těžkému pokušení, kdo se nedovede nebo nechce přemáhat v maličkostech! Nepovolit ani v nejmenším nižádné nezřízenosti... Kdo z pouhé zvědavosti povolí žádostivosti zraku, do klidné duše dravou šelmu pouští. (Chrys.)

Při tragediích se mluvívá o tragické chybě; mnohdy nepatrnost, kterou hrdinova neopatrnost učinila podnětem nebo příčinou jeho zkázy, někdy opominutí, někdy neprozřetelné slovo, jímž nic zlého nemyslil, neuvážený neb nedosti uvážený čin, mnohdy i některá jeho vlastnost, vášeň — Koriolán! „Pro maličkost rozlítí na sebe lid, a pro maličkost na něho zanevře" — k jeho i svému neštěstí! Co na divadelních prknech pohádka, to v životě skutečnost. Taková „tragická chyba" zničí mnohdy nadobro tvé štěstí, časné i věčné...

Sv. Ignác jest výborný znatel lidského srdce. Přesvědčíme se o tom nejednou, patrno to i zde, kde mluví o nezřízených vášních. Principiis obsta, v začátcích se postav na odpor prvnímu hnutí nezřízenosti. S hlubokou psychologií praví: „Non se determinando ob aliquam affectionem inordinatam," nedat se ovlivnit nějakou nezřízenou náklonností. Jsa výtečným znalcem lidské přirozenosti, ví dobře, že nelze všechny nezřízenosti ze srdce vytrhat — toho se nám dostane až v onom životě; v těle smrtelném to byla výsada jediné ze všech dcer Eviných, odezíráme-li od lidské přirozenosti vtě-

leného syna Božího. Proto nepraví „necítit žádnou nezřízenost", nýbrž „nedat se jimi ovlivnit", když se vůle pro něco rozhoduje. Ani jediná nezřízená náklonnost nesmí mít v duši hlasovací právo, ba ani poradní hlas, protože jediná stačí k věčnému zavržení. (Saul, Herodes, Jidáš...) Jed, který okamžitě nepůsobí, není proto méně nebezpečný. (Lessing.) Kdo si s kočkou hraje,[12]) s tím si hraje i ona. (Schefer.)

Čeho třeba k tomu, abych byl zavržen? Jediný těžký hřích! A čeho třeba, abych se dopustil těžkého hříchu? Jediné pokušení. A co příčina, že v pokušení podlehnu? Jediná nepřemáhaná, nepotlačovaná, nezřízená náklonnost... na pohled maličkost! Staří si vypravovali o báječné rybě; když se zakousla do lodi, nemohla loď s místa, byť byla sebevětší. Taková ryba neexistovala, ale nezřízená náklonnost dokáže, co onen zbájený živočich, byť byla v duši jediná. Je-li orel chycen za jediný dráp, nemůže se vznést k nebi a je ztracen, byť křídla byla rozpjata a celé tělo volné. (Efr.) Šíp lehce letí, lehce do těla vniká, ale věř mi, ne lehkou zasazuje ránu. (Bern.) Muchomůrky rostou zvláště po dešti tak hojně a tak rychle, za chvilku jich jest plno, kde byl prázdný les. A přece nespadly s nebe! Tisíce výtrusů, neviděných a ukrytých v půdě, jen čekalo na „příležitost", která by je probudila k životu! Kolik vášní dříme v duši! I ony jen čekají na příležitost... Jak často docela neočekávaně, téměř bleskurychle z nich vypučí celá kolonie hříchů!

Před lety tázáni účastníci exercicií: „Zdaž se řídíte podle toho, jak vám to exercitátor pověděl?" „V životě to tak nejde, jak jsme to tam slyšeli..." Měli při tom na mysli právě tyto pravdy: o užívání tvorů, o přemáhání nezřízeností. Myslili snad, že křehký člověk nedokáže ty zásady provést důsledně, do nejmenšího, vždy a všude? Pak s nimi souhlasím — toho ideálu smrtelný syn hříšného Adama v těle smrtelném nedosáhne. Chtěli snad říci, že vůbec nelze podle exercičních pravd jednat, t. j. že se ani nepokusili, aby je aspoň poněkud ve skutek

[12]) „Hat, mit dem du lange spieltest, endlich dich gekratzt das Kätzchen, und nun siehst du, armer Junge, weinend auf dein wundes Tätzchen? Elmar, geh! Du bist verloren! Ständ in Brand dir Saal und Scheuer, minder wäre dir verderblich jene Glut als dieses Feuer." (F. Weber.)

uvedli? Pak vinili sami sebe z lenosti. Nechtěli podstoupit boj, zahodili zbraň při první srážce. „Nedat se ovlivnit“, co jiného to znamená leč odpírat, bojovat, snažit se vymanit? A nedobudeme-li celé posice, pokoušet se o to, abychom dobyli alespoň kus... nemožno-li nepřítele vytlačit docela, zatlačit ho alespoň o píď, a zítra zase o píď... Stavět chrám křesťanské dokonalosti s mečem v ruce, jako Nehemiáš a jeho lid budoval jerusalemské zdi a dům Hospodinův mečem opásáni. (2 Esd 4)

Vášně... Vzpouzejí se? Potlačuj! Bojují? Bojuj! Denně potlačovány být mohou, z duše nadobro vytrhány být nemohou. Něco jiného jest žádostivosti necítit, něco jiného za žádostivostmi nejít. Necítit je jest úděl dokonalých (vyvolených), nejít za nimi jest úkol bojujících. Tímto bojem jest vyplněn veškeren život spravedlivých. Špatní proti vášním nebojují, nýbrž jsou od vášní vlečeni. Svatí své tělo vedli, nebyli jím vlečeni. Tělo se nezdrží, když je (duch) na uzdě nedrží. (Aug.) Naše mužné podniky a plány často zhatila jediná žena (Herder.)

Nedat se ovlivnit nezřízenou náklonností... Hne-li se v někom marnivost (při zdaru v práci nebo při chvále), žádost očí (při pohledu na nějakou věc) atd., neznamená to ještě, že se dal vášní ovládnout. Cítí ji, ale nepovolil jí. Není sice tak snadné zkrotit okamžitě každé nezřízené hnutí v zárodcích. Je to velký úkol, který nám exercicie ukládají. Bez této věci by byla všecka práce o vlastní dokonalosti hračkou. Není však podle Písma život lidský ustavičný boj? (Job 7. 1) Práce a boj jest naším údělem, bez boje není vítězství, a bez vítězství není koruny.

Četba: Násl. I. 6. III. 11. 42. Bohumila I. 22—24.

13. SUSTINE, ABSTINE!

Co jest sebezápor? Obětovat výhody okamžiku budoucímu dobru; sebeovládáním se liší člověk od zvířete. (Smiles.)

A) **Dura lex, sed lex.**
(Tvrdý zákon, ale je to zákon!)

Citát v záhlaví uvedený by bylo lze dobře pozměnit; místo „výhody" rceme „lahody", a místo „budoucímu dobru" rceme „vyššímu dobru". Tedy obětovat lahody okamžiku, lahody tělesnosti, vyššímu dobru — to jest sebezápor, a sebezápor jest nezbytný každému, kdo chce skutkem provádět, co pověděno a rozvedeno v předešlé kapitole. Nesčetnými doklady a důkazy jsme si ukázali, jak zle se vymstí nesprávné užívání tvorů v řádě přirozeném, ve všedním životě. Což teprv, jde-li o řád nadpřirozený, o spásu duše! A to přec máme ve svých úvahách na zřeteli! O duši nám jde, o to, aby naše spása nebyla ohrožena, aby nebylo zmařeno dosažení cíle, pro nějž jsme stvořeni!

Zamyslili jsme se nad lidmi, kteří hořce želeli, že se jen ptali, zda se jim to neb ono líbí či nelíbí. (Str. 212.) **Měřítko veskrze pochybené a někdy i osudné, byť šlo jen o dobra přirozená; měřítko dvojnásob a trojnásob pochybené a vždy osudné, jde-li o statky nadpřirozené, o dobro a prospěch duše. Duch lidský snadno tak se dá tím hnouti, co líbí se mu právě.** (Dante.) **Jenže . . .Sladkostí oplývají osidla smrti!** (Efr.)

Opakuji: Kdyby šlo někomu jen o přirozenou praktickou moudrost, vzhledem k časnému vezdejšímu životu, našel by v úvaze o věcech stvořených nepřebernou pokladnici neocenitelných pokynů, směrnic a zásad, byť docela odezíral od moudrosti a prozíravosti nadpřirozené. Vizme napřed, jaký postoj vůbec může kdo k světu, který ho obklopuje, zaujmout, má-li učinit nějakou volbu, tedy pro něco se rozhodnout. Trojí možnost. Někdo vůbec nevolí a nevybírá, vezme, co se mu právě naskytne („co mu přijde do cesty"). **Jeden čte všecko, co se mu do rukou dostane. „Stojí ta kniha nebo ty noviny za to? Nebude ta četba bezúčelnou ztrátou, ne-li přímo**

utloukání času? Není ta tiskovina škodlivá? Neohrozí mou víru? Nenaplní mysl hříšnými představami?" Na to vše se netáže; vrhne se na každý potištěný kus papíru, který mu přijde do rukou, jako pes na každou kost, přes kterou klopýtne. Podobně, jde-li o divadlo nebo o kino, o zábavu nebo o společnost; dostačí mu, že to četl na plakátě na vývěsní tabuli. Jaká tu řeč o reflexi, o úvaze, o volbě? Dokonce o rozumné volbě!

Druhá možnost: Volí to, co se mu líbí. Dětinské počínání. Klučina dostane k svátku malířské náčiní a pustí se s chutí do díla. „Namaluji andělíčka" — a namaluje. Tvářičky zelené jak brčál... „Ale jak jsi ho namaloval!" „Mně se zelená barvička líbí!"... Jiný rozdělil slovo velbloud na konci řádku „ve-Mbloud"... „Já, prosím, rád píši velké M..." Směješ se nebo se durdíš, že tě bavím takovými dětinskostmi? Hned budeme spolu zpytovat svědomí, jsi-li ty po té stránce lepší! Prozatím podotýkám tolik: již okolnost, že něco mé porušené přirozenosti lahodí, jí chutná, jí se líbí, musí mi být podezřelá a nutit k dvojnásobné ostražitosti, tak jako lékař věnuje pozornost všelijakým „chutím nemocného, ležícího v horečce."

Třetí možnost: „Co mi to prospěje pro věčnost..." Je tato zásada Aloisova též naší směrnicí při všem konání? Dáváme si tuto otázku, kdykoli máme něco volit, pro něco se rozhodnout, učinit nějakou disposici?... Třebaže se jinak známe málo, v tomto směru zná každý své srdce až příliš dobře, než aby se oddával ilusi a odpověděl vyhýbavě nebo dokonce nepravdivě. Rozhodující pro naše jednání bývá i nám norma, kterou jsme svrchu jako nerozumnou odsoudili: „Líbí se mi to? Chutná mi to? Zjedná mi to potěšení?..." I do věcí svatých vniká tato nákaza, zaviněná dědičným hříchem. Namlouváme sami sobě mnohdy, že to neb ono konáme z lásky k Bohu nebo k bližnímu, a zatím hledáme sebe... dbáme, aby naše smyslnost nepřišla zkrátka.

Že mi ta která věc lahodí nebo se líbí, není naprosto důvod, abych ji volil, a právě tak okolnost, že mi je trpká, není nikterak důvodem, abych se jí vyhýbal. Věc může nesmírně lahodit, a přece je na škodu buď tělu nebo duši aneb obojímu. A naopak, něco mi může být nad pomyšlení trpké a bolestné, a přece je mi prospěš-

né, ba snad i nutné, nechci-li zahynout (lék, operace ... sebezápor, zpověď!). Ne tedy volit to, co lahodí a proto, že to lahodí, nýbrž co duši prospívá. Ne prchat před tím, co je odporné, nýbrž co duši škodí. To ovšem nejde tak hravě, to vymáhá značnou sílu vůle a sebekázeň, to předpokládá vládu ducha nad tělem a jeho touhami i sklony. Nestačí, abys pohrdal tím, cokoli ti lahodilo; pohrdej i tím, co tě děsilo! Pohrdej, nutno-li, žalářem, mukami, okovy, smrtí. (Aug.)

„Prarodičové naši ... odvrátivše se od poznání a lásky toho, jenž jediný a vpravdě jest, oddali se rozmanitým žádostem těla; když pak žádostivostí mnoha věcí hořeli, tak k nim přilnuli, že se i děsili pomyšlení je opustit. Tím se stalo, že duše nic jiného sobě neoblibovala, leč jen věci smrtelné. Nechtíc se vzdát žádostivostí, bojí se smrti a oddělení od těla. Nemohouc mnohdy dosíci, čeho žádala, naučila se i zabíjet a nespravedlivě jednat. Když se duše přestala obírat věcmi nebeskými, začala svých schopností zvráceně užívat a s potěšením se obírala lahodami tělesnými, pokládajíc rozkoš za jediné a pravé dobro. Láskou k rozkošem spoutána začala se jim rozmanitě oddávat, a zneužívá svých schopností jedině k ukojení svých žádostí. Člověk nehleděl k tomu, co prospívalo a se slušelo, nýbrž k tomu, k čemu měl moc (právo silnějšího!); duše plná všech náruživostí tělesných, na Boha zapomněla a jen na to myslí a tím se obírá, co se jí líbí a co jí lahodí. Hledíc jen na věci přítomné, soudí, že neexistuje nic krom toho, co lze vidět a co smyslům přístupno jest, že není jiného dobra krom dober časných a tělesných ... Proč se nenavrátí k Bohu tak, jak se od něho odvrátila? Mohla by, kdyby se vyzula ze všech ohavností a žádostivostí, v něž se oděla.“ (Atan. contra Gentes.) Ke stromu vlastní vůle vztáhli ruce. (Anonymus.)

Často mluvíváme o tom, že nutno jest varovat se světa. Kéž, jak snadná jest řeč, tak opatrné a svědomité bylo i srdce! Ale bohužel, často se do něho vplíží had pozemských žádostí, a světské marnosti mysl zatemní a zaberou, takže čeho se snažíš varovat, o tom právě přemýšlíš a v duchu přemítáš. Toho se chránit, je člověku přenesnadné, docela se z toho vymanit však docela nemožné. Neníť v naší moci naše srdce ani naše myšlenky, jež znenadání se vyhrnouce, mysl i ducha zmatou a ji-

nám je táhnou, než jsi ty si předsevzal. Často právě ve chvíli, kdy se chystáme vzhůru mysl pozvednout, na zem nás marné myšlenky srážejí. (Ambr. De fuga saec.)

Sustine et abstine — snášej a zdržuj se... Hořká regule, ale nutná, nechci-li zahynout, nechci-li se minout cíle. Snášej, co je ti snad těžké a nemilé, vymáhá-li tak blaho tvé duše. A ještě těžší: zdržuj se a odtrhni se od toho, co tě neodolatelně vábí a láká, hlásá-li rozum, že je ti to ke zkáze... byť i srdce při tom krvácelo. „Pohoršuje-li tě oko tvé neb ruka tvá nebo noha tvá, utni ji..." Kolik nešťastných pláče tuto chvíli někde v koutku, protože nechtěli rozumět tomu vážnému slovu Páně! Kolik zavrženců si dává vinu, že ho nedbali! (Viz kap. 30.) Své fantasii uzdu nepovol tak příliš. Nejsvětější přísahy jsou jenom sláma pro tvou vřelou krev! Víc zdržuj se!... (Shak.)

Zdržovat se a snášet — dvě ctnosti, jež duši očišťují a činí ji schopnou božského života. Zdržovat se... to znamená, štěstí tohoto světa nevěřit; snášet... to znamená v pohromách tohoto světa se nehroutit. (Mundi felicitati non credere, infelicitati mundi non cedere; Aug.) Všichni, kdož jsou Kristovi, ukřižovali tělo své s žádostmi jeho. Na tomto kříži ustavičně musí křesťan pnít po celý tento život, jenž samými pokušeními se prodírá. Tento život není doba k vytažení hřebů; nesestupuj s tohoto kříže, nechceš-li se zabořit do pozemského bahna. (Týž.)

Nebýt nezřízených vášní!... Ty se v nás ozvou dříve, než se rozum dostane k slovu; ty nedbají jeho rozhodnutí, i když se k slovu dostal; ty proti jeho radě nebo rozkazu táhnou k vůli tomu, co lahodí jim. Nikdy neřeknou: „Pamatuj na konec" — hledí jen na přítomný okamžik, a co jim na tom záleží, jak dopadneš ty? Při tom se dovedou tyto „staré" neodbytné přítelkyně naše (Aug.) tak lichotivě vtírat, zapověděné ovoce tak vábivě fantasii představovat... Sirény Odysseovy!... V ráji byl jen jeden zapověděný strom, v údolí slzavém jich je na sta. Tam Eva nemluvila doslova pravdu, když pravila: „Hospodin přikázal nám, abychom se ho ani nedotýkali..." Nám však platí tento rozkaz: „Ani se ho nedotýkej, ani na něho nepohlédni...!" Ať nemusíš slzami platit neopatrný pohled! (Avila.) „Předčasný pohled na pozdě poznaného!" (Shak., Julie o Romeovi.) Ale už Ovid

se táže, odkud v člověku tak velký hlad po zapověděném ovoci... Tělesná vášeň — té jest štěstí jednotlivce docela lhostejno!

„Kdokoli by pohlédl (žádostivě) na manželku bližního svého..." (Mt 5. 28) Pro tebe jest stromem zakázaným, jen jeden muž na světě má na ni právo. Přijde snoubenec... „Nesmíš! Prozatím jest tobě stromem zakázaným..." A tak o všech věcech. „Vás k zakázané jabloni had stále vábí sladce..." (Puškin.) „Spěcháš, kam káže vášeň — lenochu, spěj, kam velí láska!" Tak sv. Augustin, ale nepopírá, že velké mravní síly je třeba, aby to kdo dokázal, a té člověk vášni oddaný nemá. „Čisté lidi tvoří silná vůle, nikoli slabost!" (Ambrož.) Jak těžkým nám připadá právě ve chvíli pokušení slovo Páně: „Zapři sám sebe (Lk 9. 23) ... pod tebou bude žádostivost tvá a ty vládnouti budeš nad ní." (Gn 4. 7) Apoštol národů zakusil na sobě hořkost tohoto zákona. Mluví o dvojím zákoně, vyšším zákoně rozumu a o zákonu údů. Tělo žádá proti duchu, a duch? Proti svému lepšímu přesvědčení koná věci, jež žádá tělo. Ale týž apoštol prohlašuje, že nutno odpírat až do krve, a v nesčetných obměnách opakuje slovo: „Nebudete-li žádosti těla přemáhat, zahynete... království Božího nedosáhnete... " „Ochutnal jsem maličko medu, a musím umřít..." (1 Kr 14. 43) Malou rozkoš musím zaplatit životem. V pozůstalosti kteréhosi jinocha našli peníz zavinutý v papíře, na němž bylo napsáno: „Za jeden zlatník ztracená nevinnost..." O kolika vykoupených by se mohlo říci: „Za krátké potěšení zlomený život, ztracená duše, prohraná věčnost..."

„Tělo mluví o rozkošech a lahodách, jednou zřetelně a jasně, jindy pod záminkou potřeby a nutnosti. Boj s tímto nepřítelem, nehledě k tomu, že jest namáhavý, jest i nebezpečný, neboť jeho zbraně jsou rozkoše a lahody, a tyto zbraně předčí silou všechny ostatní. Že tomu tak jest, patrno z toho, že mnozí se dají přemoci rozkošemi, kteří se nedali přemoci zlatem, mukami, ctižádostí. Není divu; tento boj je tak skrytý a tak zrádný! Kdo by věřil, že v lichotivých slovech se skrývá smrt, věčná smrt, kdyžtě smrt je nejtrpčí, co existuje, a rozkoše jsou sladkost sama? Zrádné rozkoše jsou pohár zlatý, plný jedu. Byla zrada, když Joab, objímaje Amasa, jej probodl, a když Jidáš, líbaje božského Mistra, ho vydával

na smrt." (Avila.) Nehleď na to, že jde o jediné slovo (pohled, myšlenku . . .), nýbrž zkoumej, zda v něm snad nevězí mnoho nebezpečí. (Chrysostom.)

. . . „O čem dumáš?" pravil Vergil ke mně.
Já odvětil mu: „Žel, ty nešťastné zde,
co sladkých snů, co tužeb rozkoš svůdná
sem přivedla v ta místa věčných bolů!"
(Dante, Inf. 5.)

Při slově „pokušení" má dítě na mysli jen svádění k neposlušnosti, ke krádeži, k nezbednosti . . . tedy k věcem, jež se zdárně vychovávanému dítěti protiví. Nemá ještě potuchy, že existují pokušení lahodná, velmi lahodná . . . tak lichotivě se vtírají, tak mile a vábivě kynou a zvou . . . a přece jsou tyto svůdné vášně naše největší nepřítelkyně, jsou zrádkyně. Je-li tomu tak — a každý zkušený ví, že tomu skutečně tak jest — pak jest naším největším přítelem ten, jenž nás na ně upozorní a před nimi varuje. A to jsou ignaciánské exercicie! Varují nás před nepřítelem, jenž chce a dovede zničit naše životní i věčné štěstí! „V řádně uspořádaných státech se dostává velkých odměn a vyznamenání těm, kteří odkryjí zrádce. Tak na př. Tiberius odměnil Antonii, manželku Drusovu, jež mu objevila zradu chystanou od Sejana, Kroesus z vděčnosti postavil zlatou sochu obyčejné služebné dívce a dal ji umístit v delfském chrámě za to, že mu sdělila úklady jeho věrolomné nevlastní matky . . ." (Segneri.)

„Tak mnoho jsem já světu sloužil,
a byl bych sloužil ještě víc,
však pramalý jen vděk jsem klidil,
má naděj rozpadla se v nic;
jen zklamání je teď můj úděl:
svět dělá, jak by nerozuměl . . ."
(Walter von der Vogelweide.)

Kráčel labyrintem života s brejlemi mámení na očích, proto se mu zdála světská nicotnost tak vábivá a ladná; jako jiným, bylo i jemu blaze v této narkose; až když mu je vlastní trpká zkušenost sňala, poznal a doznal sám:

„Svět jest zevně krásný, bílý, zelený, růžový,
ale zevnitř vane černé smrti dech morový."

„Jak krásný a sličný je tento svět, k zahynutí zrozený! Zrádcem je svět: hody, jež satana jsou hodny, ctitelům svým předkládá. Bláznivý jest svět i synové jeho... Svět podvádí všechny, kteří ho milují.“ (Efrém.) Kde tanec, tam ďábel. (Chrysostom.)

Na věci světa hledíme i my dlouhá léta brejlemi mámení nebo při svitu kouzelné svítilny. Laterna magica... ale co jest první podmínka, aby obrázky byly pěkné? Zhasnout světlo! Tma! Posviť si na ně, a zblednou, zmizejí... Tak maluje i vášeň: nepravdivě, falešně — aby tě podvedla! Lživá fantasie... Ďábel prchavé rozkoše světa maluje tak živými a ladnými barvami, že se našim očím nejeví tak, jakými ve skutečnosti jsou, nýbrž za jaké on je podává. (Efr.) Za každou věcí s větší chtivostí se ženeme, než potom dosažené sladkosti ssajeme. Kdo vstává od stolu se stejnou chutí, s jakou k němu sed? (Shak.)

V němčině jsou slova, znamenající nezřízenou vášeň, skoro do jednoho složena ze slova „sucht“: Trunksucht, Habsucht, Gewinnsucht, Ehrsucht, Selbstsucht... Odtud přísloví, že každý má nějakou svou „Sucht“. Jisto jest, že tím zdařile vystižena chtivost, se kterou se vášeň za svým předmětem žene. Žene — a nakonec jest zklamána! Slovo znamenající úbytě je též složeno ze „sucht“! Schwindsucht, Lungensucht! Ženeš se za předmětem své nezřízené vášně, a tím i hyneš! Jako plíce chtivě ssající kyslík jím jsou spáleny, zatím co umírněnost po té stránce by zajistila trvání i zdraví!

Žalostí jest koupen sladký rozkoše jed. (Horác.) Rozkoš tvorů s hořkostí se mísí. (Eckhart, kolem r. 1300.) Přihlédneš-li blíže k osidlům nepřítele, shledáš, že medovou sladkostí jsou oblita. (Efr.) Ta sladkost, jež mu blaze jako lotos chutná, mu v krátce bude jako rebarbora hořká. (Shak.) „Träume lügen, und die Träumer liegen.“ Láska (smyslná!) jest jen dým; když zhrdnuta, jest moře slaných slz, když vyslyšena, krátký zákmit oku. (Shak.) Maličkost, jež lehká jako pírko, žárlivému váží víc než celé svaté Písmo. (Týž.)

Ale konec těchto věcí jest zahynutí. (Fil 3. 19) Člověče, ty nad hroby hoduješ! (Goetne.) Rozkoš dělá bez starosti tatrmany nad propastí. (Geibel.) Aby tě zachránil, volá k tobě ten, jehož srdce tě věčnou láskou milovalo a miluje: „Zapři sám sebe...“ A to slovo jest smyslnému člo-

věku tak těžké, hroznější než smrt! Zapři sám sebe — slovo věčné Pravdy. Ale ukaž dítěti lékaře a rci: „To je ten, jenž ti zakazuje cukrovinky, jenž ti onehdy působil bolest, jenž tě řezal a pálil . . .“ Nebude ho pokládat za svého úhlavního nepřítele? U pohanských klasiků se dočítáme, proč byli křesťané od pohanů pokládáni za nejohavnější a nejodpornější „sektu“, proč jim byli předmětem hnusu a odporu. Pro „nenávist pokolení lidského“ — ta věc je učinila tak smutně proslulými! Proto byli obviňováni, žalářováni, souzeni, mučeni. „Nenáviděli pokolení lidské“ — protože slovem i životem hlásali: „Zapři sám sebe . . .“ (Viz kap. 30.)

Sotva nalezneme na světě věc, k jejímuž poznání přijde člověk tak pozdě. Mnohý teprve ve chvíli, kdy se s životem loučí. Tisíckrát od vášně podveden, tisíckrát zklamán a zrazen, a zase se jí svěří, zase jde za ní, zase je přesvědčen, že jen ona jest jeho přítelkyně, schopna a ochotna ho oblažit pravým štěstím. Příklad jiných ho svádí. Kdekdo jde tou cestou — že by tedy byla nepravá a její konec zahynutí? „Kolik lidí vede žádostivost těla jako na řetěze, velké i malé, a nikdo si jich nevšimne . . . snad proto, že jich je tak mnoho. A nikdo se nenajde, jenž by nad nimi prolil slzu soustrasti. Kdyby byly vdovy, jež by oplakávaly své mrtvé syny jako vdova Naimská, vzkřísil by je Kristus ze smrti jako jejího syna.“ (Avila.) Aby nemusili vést urputný a nepřetržitý boj s nepřítelem, sami se mu spoutáni vydávají. (Týž.)

Kdyby tento život pojímali jako přípravu na věčný život! Ale je-li člověk jen pro tento svět . . . Zde patrno, jak tato nauka činí člověka mravním slabochem, jenž není s to povznést se nad sebe, z prachu k hvězdám. Pro takového jest slovo „zapři sebe sám“ bláznovstvím. Zapírat se, když si můžeme udělat život pohodlný a když jsme jen jednou na světě! Křesťanství jest náboženství mravní síly. Rozhodni se buď zvítězit nebo zemřít. (Avila.) Nepohřbívej však zdánlivě mrtvého, zvláště ne zdánlivě mrtvou vášeň!

Jakou moc tento hmotný svět nad duší má! Člověk se honosí, že si podrobil celý viditelný svět a spoutal jeho tajné síly, a zatím tento vnější svět si podrobil jeho ducha a spoutal jej okovy rozkoše jediného okamžiku! Každá tělesná rozkoš nezřízeně hledaná jest hřeb, jenž přibíjí duši k tělu, člověka k zemi, a zne-

možňuje vzlet k výšinám. Duše se propůjčuje za služebnou tělu a jeho žádostem, všechnu svou energii staví do služeb a nálad nižšího světa, a tím sděluje těmto tužbám něco ze své vlastní přirozenosti: touha po nekonečném blahu se zvrátila v nenasytnost rozkoší omezených. Běda, že s takovým nákladem k bráně smrti se pachtíte. (Bernard.) Kdyby uvnitř skříně seděl sám ďábel a zvenčí se na něho (nápadníka) usmívalo jen toto pokušení (láhev vína), sázím hlavu, že tuto skříň zvolí. (Shak.)

„Mluví se o harmonii ducha a těla v antice... Ve skutečnosti mezi smyslností a duchovním životem člověka není harmonie, nýbrž kontrast. Pokoj (pravý) jest jen tam, kde smyslnost jest podrobena duchu." (Förster.) Zdánlivý ovšem tam, kde tomu je naopak; ten však nemá dlouhého trvání. Ovládat tělesnost... ale lze mluvit o nějaké vládě tam, kde si oba přísahají věčné bratrství? Kde nakonec vyšší ke všem žádostem nižšího řekne: „Budiž"? Samson a Dalila... hrdina, jenž rukama zardousil lva, zamiluje si hospodskou ve „Vinném údolí" a bídně hyne v jejích sítích. „Zalíbila se očím mým"... to byla jeho jediná odpověď. Tolikráte poznal její prohnanost a zrádnost, ale nepříčetný „láskou"... (Sd 14.) Duch a tělesná vášeň... Harmonie... Lepší duchové i v antice si byli dobře vědomi, že v lidské přirozenosti jest rozpor! „Život jest samé úskalí, a právě do těchto úskalí nás táhne záhadná náklonnost." (Euripides.) Vysvětlete mi, hrabě Örindure, tento rozpor v přirozenosti (člověka; Müllner, Die Schuld.) Byl si vědom, že vyslovil otázku, kterou si myslící lidstvo láme hlavu už tisíciletí? Záhadu starší než potopa světa? Tělo a duch... Popřej oběma časem naprostou volnost, a brzo zakusíš na sobě, že v této „svobodě" tělo ovládne a duch zanikne. Mezi vaším „jest dovoleno" a naším „není dovoleno" se kymácejí a potácejí duše všech. (Optatus Mil.) Katolická víra zná jen otroky a šlechtice smýšlení; před Bohem existuje jediná svoboda: nebýt otrokem hříchu (vášně; Sulp. Sev.) Veršovci ovšem prohlašují tělesnou vášeň za vrchol blaha. (Str. 27.) „Das Ewig-weibliche zieht uns hinan", praví Goethe. „Zieht uns hinab", praví Nietzsche! Horác je jist, že „mladost jest pramálo bez tebe, Venuše, sladká."

John Stuart Mill nepokrytě praví: „Jest nutno uznat askesi ve smyslu staré církve. Kdo si nikdy nic dovole-

ného neodepře, od toho nemůže nikdo čekat, že si odepře i věci nedovolené. Doufám, že přijde chvíle, kdy budou děti zase jako ve starověku vedeny, aby ovládaly své choutky a dobrovolně na sebe braly sebezápor." Förster praví k mládeži: „Jen se nesmějte lidem, kteří dobrovolnou chudobou hledí uniknout všemu tomu balastu pohodlí a přepychu, jenž končí obyčejně morální smrtí... Lidem, kteří slibem čistoty obětují smyslný pud, jenž nás olupuje o nejkrásnější. Snažte se alespoň v něčem následovat jejich sebekázeň, odvraťte se od bezuzdné změkčilosti a poživačnosti naší doby, jež nemá porozumění pro nejdůstojnější životní cíl člověka. Učiňte aspoň jeden sebezápor, sic nebudete nikdy praví a celí mužové." „Uč se přemáhat sám sebe." (Paulsen.)

Kdo v boji jedné straně pomáhá, přispívá k porážce druhého: a tak, kdo s tělem přátelí, proti duchu s ním bojuje. (Basil.) Za martyrium ti počte Bůh boje o sv. čistotu. Mučedníci byli hotovi raději umřít než zapřít víru, věřící jsou hotovi raději trpět než svolit v pokušení a tak přestoupit vůli Boží. Bůh ti dá jednou podíl na jejich oslavě, protože jsi měl na zemi podíl na jejich námaze. Nadto těš se i tím, že máš sám v sobě důkaz, že Boha miluješ, když totiž z lásky k němu nečiníš, co tělo žádá. (Avila.)

Chopit se tedy pevnou rukou kormidla, pevně řídit loď, aby neodbočila vpravo ani vlevo, na útesy ani na mělčinu... nedbat nezřízených tužeb sebelásky a smyslnosti. Nechceš-li, zakusíš sám, že ve vlastním hyne žáru ctižádostivý bez cti a slávy, hrabivý bez nahrabaných peněz, cizoložce bez cizího lože. (Podle Cald.) Velká světice Alexandrijská, „vždy čistá" Kateřina, patronka filosofů, jako Eliáš na Elisea vylila takřka svého ducha na světice nosící její jméno. Kateřina Sienská, Boloňská, di Ricci, di Raconigi, všecky vynikají mystickými dary. K nim patří i sv. Kateřina Janovská, jež napsala „dějiny" své duše, ovšem dějiny docela jiného rázu než milá světice z Lisieux. Líčí cesty, po kterých kráčela. „Duše a tělo učinily spolu smlouvu, že půjdou ruku v ruce k nebi. Sebelásku vzaly s sebou jako průvodkyni a prostřednici. Ta se však raději spojila se smyslností, a obě přemluvily duši... spojila duši s tělem, že šla bez námitek, kamkoli chtělo." Rozmarně se čte, jak duše dává tělu a sebelásce výpověď: „Nebudu dbát vaší škody, byť vás to i život

stálo, tak jako vy jste nedbaly škody mé. Já byla kdysi paní, ty ses mi podvodem vnutilo za bratra; myslily jsme, že bude nejlépe, když bude jeden vládnouti nad druhým, a na konec jsi vládlo ty nade mnou samo. Pokládám tělo za nemocné, a proto mu dám jen tolik, kolik jest nemocnému přiměřeno; také ne vše, co by chtělo, nýbrž uložím mu dietu." Tělo vzdychá: „Já to nevydržím." „Musíš to vydržet..."

B) Co tobě do světa, jenžto ses zřekl vší pýchy satanovy? (Aug.)

„Žádný tvor mezi Boha a mne"... Dopustím-li, aby se některý mezi mne a mého Tvůrce postavil, zakusím brzo smutné následky: odvede mne od něho, alespoň dočasně, oslabí mé přátelství s ním, zdrží mne na cestě k cíli. Lneš-li k zemi, patříš tomu, jemuž bylo řečeno: „Zemi jísti budeš po všechny dny života svého." (Aug.) Věci samy v sobě n e j s o u z l é — to byl blud gnostiků a manichejců. Úsměv vzbuzuje, líčí-li některé „náboženské" knihy pozemské statky jako výplod pekla. Jsme jisti, že autor sám tomu sotva věří. Peníze... jak úpěnlivě prosí misionáři o almužnu! Jak těžce trpí a pomalu pokračují misie pro nedostatek materielních prostředků! Věci samy v sobě jsou dobré.[4]) Spásu přinášejí tvorové světa, není v nich zkázonosného jedu." (Md 1. 14.) Nebezpečí vězí jinde; léčka jest ve zlatě, osidlo ve stříbře, hřeb jest však láska k nim (Ambr.), t. j. n e-

[4]) Platí o každé věci od Boha stvořené! I pohlavní láska jest vložena do lidské přirozenosti od Tvůrce, a kdo jí užívá způsobem a v mezích od něho stanovených, nechybuje nikterak.

Čech má v Petrklíčích pěkné místo, jež lze dobře uvést v naší souvislosti. Jinoch, osudem od kola štěstěny odstrčený najde zlaté klíče.

„Zda to pekla vábná léčka?
Či dar dobré víly snad?
Ó vy klíče, vaším zlatem
otevru si štěstí hrad,
přivinu si ke rtům jednou
slastí plnou číši mednou..."
Prodal vetešníkovi za měšec zlata...
„Jaká rozkoš! Jaký život!
Kéž by trval tisíc let!"...

zřízená láska k nim jest jako hřeb, jenž k nim duši přikovává. Pak platí slovo Bernardovo: „Bohatství stěží nebo snad vůbec nikdy nelze mít bez lásky.“ Zlato zlému zlé a dobrému dobré; ne že by dobrým někoho činilo, nýbrž že dobře užito od toho, jejž dobrým nalezlo. (Aug.) **Jak mnohým byla čest příležitostí záhuby! A jak mnohým podnětem k prokazování dobrého!** (Týž.) **Neobávám se pokrmu, jako by on byl nečistý, nýbrž žádostivosti — ta jest nečistá... A kde je člověk, jenž se jí nedá** (u stolu) **unést alespoň poněkud za meze nezbytnosti?** (Aug.) **Nevládne na zemi** (ve věcech stvořených) **smrt, ale bezbožní ji přivolávají slovem i skutkem** (Md 1. 16), **činíce tak ze spásonosných tvorů nástroje smrti. Tedy ne věci samy, ale způsob, jak jich užíváme, bývá často nezřízený, a proto hříšný — užíváme jich proti vůli Nejvyššího, způsobem, jejž Tvůrce zakazuje — po příkladě svých prarodičů neblahé paměti. Pohromy na moři pocházejí mnohdy ne z přirozenosti moře, nýbrž z nezkušenosti** (neopatrnosti) **plavců.** (Jan Chrysostom.) **Zlato není lakota, ale lakotu jsem nepoznal leč skrze zlato; víno není opilství, ale opilství jsem nepoznal leč skrze víno; avšak lakota zlato obviňuje a opilec vše na víno svádí**[5]**...** (Petr Chrysolog.) **Jed v rukou**

...Kráčí z města junák bledý,
klobouk tiskne do oka,
s pustou hlavou, těžkým srdcem
povzdechl si zhluboka:
„Ach, vy klíče, klíče zlaté,
přeškoda vás nastokrát...“

Mohl si jimi totiž otevřít nebeskou bránu! Probil za rozkoš rychle zmizelou blaho bez konce! „Ďábel dává nicotnost, aby odňal věčnou blaženost; podává stín, aby připravil o pravdu.“ (Chrysostom.)

[5]) Věci samy sebou ti nepomohou k cíli, ani tě nepřivedou k záhubě. Všechno záleží na tom, jak jich užíváš. Pozemské statky... vzpomeň sv. Alžběty Durynské a Jidáše. „Čiňte si přátele z mamony nepravosti (Lk 16, 9), aby vás přijali do věčných stanů“, užívejte k dobru pozemských statků, abyste si jimi zasloužili nebe. Jednomu se stanou cestou k věčnému životu, jinému tytéž statky se stávají osidlem. Proč? Jeden jich užívá podle vůle Boží a druhý proti vůli Boží. Pozemská moc... Běda mocným, praví Pán, ne že by moc samu od-

moudrého jest lék, v rukou blázna jest jed. (Cassanova.) Co praví Calderon o meči, platí o všem (o nadání, autoritě, moci, statcích), když jest nesprávně užito: „Kdysi ho nosil (tasil), aby jím chránil, nyní ho nosí, aby jím vraždil.“

Každý hřích jest vskutku (opravdová) nezřízenost a zvrácenost člověka: od Tvůrce, jenž jest nade vším, se odvrací, a k nízkým věcem stvořeným se obrací... Nerozum, když opouštěje vyšší dobro, skláníš se k dobru nižšímu. (Aug.) Obracíš se nikoli k věcem zlým, ale způsobem zlým: ne že by věci stvořené byly zlé, nýbrž proto si počínáš zle, poněvadž proti řádu a zákonu se skláníš od toho, jenž jest dobro nejvyšší, k tomu, co nižší jest. Není lakomství vinou zlata, nýbrž vinou člověka, jenž zlato nezřízeně miluje, opustiv spravedlnost; aniž nečistota jest neřestí sličné tváře, nýbrž neřestí duše, jenž zvráceně miluje tělesné rozkoše, nedbajíc sebeovládání.. (Týž.) Boj se tedy zla, jež v tobě jest, totiž nezřízené žádostivosti své. Bůh tě učinil služebníkem dobrým: ty sis ale v srdci zlého pána stvořil... Zaslouženě jsi podroben pánu, kterého jsi sobě sám učinil, poněvadž jsi nechtěl být podroben Pánu, který tebe učinil. (Týž.) Nezneužívej svobody k tomu, abys nevázaně hřešil, nýbrž užij jí, abys nehřešil. Kdo se odvrátí od pravého světla, už jest slepý; trest svůj ještě necítí, ale již ho má. Zdá se ti malý tento trest? Kdybys při krádeži okamžitě pozbyl oka, každý by v tom viděl prst Boha všudypřítomného; a hle, zraku srdce jsi (hříchem) pozbyl, a přece hřešíš! (Týž.)

Co dobrého vykonal „nepravý mamon“ v rukou „svaté“ milionářky, Španělky Doroty de Chopitea, od r. 1845 až do její smrti r. 1891! Lope de Vega si dal dobře své verše platit (97.000 dukátů, tehdy!), Albán Stolz nepsal své vzácné knihy zadarmo, oba dva však věnovali všecko charitě... již za svého živobytí, ne po smrti!

---

suzoval, nýbrž moc zneužitou ke zlému. (Chrys.) Zase srovnej na př. sv. Václava, jenž jí užíval k dobru svých poddaných, s Fridrichem II., s Führerem a jinými, kteří jí užívali k nespravedlivým válkám a krveprolévání. Radosti života rodinného... Svatá Františka Římská a odpadlý kněz! Bůh mi ukazuje cestu k cíli, Bůh mi také předpisuje způsob, jak mám tvorů užívat, aby mne skutečně na cestě k cíli podporovaly, a to sedmi „paragrafy“, obsaženými v druhé desce Desatera.

Ďábel, věda, že Boha nejen slovy, nýbrž i skutky zapíráme, mnohým, jimž nemohl vzít víru, vzal lásku, nasev na pole jejich srdce plevel lakomství, a tak oloupil o ovoce dobrých skutků ty, jež nemohl oloupit o víru. (Lev Vel.) Milionář, věřící, nemůže katolickému podniku na výsost důležitému a pro záchranu mládeže nevyhnutelnému věnovat ani haléře, poněvadž se „vydal nadobro z peněz" — koupil právě dva velkostatky...

Dovede každý peněz rozumně užívat? Jest věru štěstí, že Pán Bůh většinu lidí zlatem nezahrnuje. Kdykoli většina lidí přespříliš zbohatla, propadali neřestnému životu. Paříž za ministra J. Lawa r. 1719 byla horší než Sodoma, a v malém? Při stavbě v X., kde se spěchalo a dělníci byli nadprůměrně placeni, nastala neslýchaná demoralisace. Karban, pití, Venuše, rozmařilost a prostopášnost všeho druhu.

Apoštol se neděsil bohatství, nýbrž nemoci s ním spojené. (1 Tim 6) Nemoc tato jest převeliká pýcha. Veliký duch, jenž uprostřed bohatství touto nemocí není pokoušen. (Aug.) Týž světec o bohatci v podobenství: „Recondebat perituros fructus periturus, nihil largiens Domino, ad quem exiturus." Jestliže ti Bůh dal statky a štěstí světa, dal ti je k útěše, nikoli k záhubě. (Týž.)

Dostane-li se bohatství do rukou člověka hloupého, hloupějším ho učiní; jestliže do rukou nestoudného, nestoudnějším ho udělá. (Chrys.) Žena sličná a pošetilá jest jako vepř se zlatým prstenem v nose. (Př 11. 22) Malá čest pro zlato, když jest v chřípích vepře! (Avila). Před lety jsme četli, že v Brazilii vynalezli stroj, jenž za hodinu zničí tolik a tolik žoků kávy, že ohromné množství naházeli do moře... že jinde vytápěli parní kotle pšenicí, nevědouce si rady s nadbytkem — a tisíce chudých nemělo chleba! K tomu dává Pán bohatou úrodu? To náš vděk za ni?

Duše rozumem obdařená může správně užívati časného a tělesného štěstí, neoddá-li se docela tvoru, zanedbávatíc při tom Tvůrce, nýbrž užívá-li svého štěstí ke službě Boží (postaví-li je do služeb Tvůrce), který duši přeštědře obdařil poklady své dobroty. Jako dobré jest vše, co Bůh stvořil, od tvorů rozumem obdařených (andělů a lidí) až k nejnižší hmotě: tak jest i duše s to dobře všeho užívat, jen když si zachovává řád: aby totiž neopouštějíc vyšších a neklonic se nezřízeně k věcem

nízkým, jejichž stykem se sama stává horší, nízkost spolu s tělem nepropadla, nýbrž zřízenou láskou povznášela sebe i tělo. Jestliže duše převráceně věcí stvořených užívá, neunikne nikterak řádu a zřízení tvůrce: jestliže totiž ona dobrých věcí užívá špatně, užije on špatných věcí dobře: kdo se oddává nezřízenostem ve hříchu, podle Božího soudu zřízeně propadá trestu. (Aug. Ep. 140.) Kdo schopností přirozených užívá špatně, podobá se člověku, jenž proti sobě obrací a sebe zraňuje mečem, jímž má bojovat proti nepříteli (ďáblu; Basil). Svou krásou jsi se připravil o moudrost. (Ez 28. 17)

Možno navázat krátkou úvahu a pohrdání světem. Jak nesprávně se v některých asketických knihách pojímá i tato věc! Cynikové (Krates) i pesimisté (Schopenhauer) jsou odstrašujícím příkladem. Tento filosof dovedl sice člověku ukázat svět v jeho nicotnosti, ale nebyl s to dát mu vyšší cíl; o iluse jej obral, a obraného nechal ležet jak oni lotři na Quarantanské poušti v podobenství o milosrdném Samaritánu. Prospěl tím lidské duši? Pouhá negace jí nestačí! „Nemůžeš-li mi dát nic lepšího, vrhnu se zpět do víru vášní — nějakou radost musím mít — když ne pravou, pak aspoň falešnou . . .“

Ten, jejž milosrdný Samaritán znamenal, přinesl lidské duši docela jiný lék. „Pohrdej vším světem, jedině Tvůrce ať je ti drahý.“ (Aug.) Pohrdej, t. j. nelni k němu. Svět bez nadpřirozeného určení nemá pro duši smyslu ani významu; co by mohlo myslícího člověka poutat k životu? Pak jest nezbytný důsledek „filosofická“ sebevražda, tak rozšířená v antickém Řecku a zvláště v Římě. Jak docela jinak než Schopenhauer mluví o marnosti světa kniha Kazatel! Závěr není apatická resignace vůči osudu, jemuž nelze se vyhnout, ani zoufalá pesimistická beznadějnost. „Marnost nad marnost“, praví první verš knihy. „Suma všeho, co jsi slyšel, jest: Boha se boj a přikázání jeho zachovávej; v tom záleží všecka dokonalost člověka“, čteme na konci knihy.

Pohleď na Führichův obraz: Pán sedí pod stromem, jeho apoštolé na zemi kolem něho, někteří sedí, někteří leží, oči všech lpí na jeho rtech; ve větvích švitoří ptáčci, vůkol celá příroda v květu . . . Pán ukazuje rukou na ptáčátka nad hlavou, na květy kolem sebe, a praví: „Popatřte na ptáčata, že nesejí ani nežnou, nemají špi-

žírny ani stodoly, a přece Bůh je živí... popatřte na lilie polní, kterak rostou: netkají ani nepředou, pravím však vám, že ani Šalomoun ve vší slávě své nebyl tak oděn jako jedna z nich. Jestliže tedy trávu, která dnes na poli jest a zítra bude do pece vržena, Bůh tak odívá: čím více vás, malověrní? Nehledejte tedy, co byste jedli nebo co byste pili, ani nebuďte o to nemírně starostliví.. ale hledejte především království Božího, a toto vše bude vám přidáno." (Lk 12. 23 nn.)

Führichův obraz neodpovídá docela skutečnosti: Pán mluvil tato slova před tisícehlavým zástupem, který se kolem něho tísnil se všech stran. V exerciciích však není na závadu, představíme-li si božského Mistra, že tak mluví v soukromí k apoštolům i k nám. Právě před uvedenými slovy káral Pán hamižnost farizeů i lidu, hamižnost, pro kterou zapomínali na Boha, na duši, na nebe. Všechny jejich starosti, práce a pachtění platilo jen pozemským věcem. Pán nezakazuje sice veškerou starost o věci časné, ale uvádí do našich starostí a prací povinný řád: nejprve království Boží, napřed duše a nebe, a pak teprve vše ostatní.

„Pohleďte na ptactvo nebeské: jsou stvořeni jen pro tuto zemi, ne pro nebe, a přece nepečují nemírně o věci k životu potřebné. Pohleďte na havrany: neshromažďují zásob, snad zakusí trochu nouze v zimě, ale dovedou ji snést. A vy, malověrní, pro nebe stvoření, to nedokážete?" Zde klíč k pravé spokojenosti: po ničem pozemském nezřízeně netoužit. Máme-li co jíst a co na sebe vzít, jsme spokojeni. (1 Tim 6. 8) Jeden starý filosof praví: „Stojím v zástupu, rozhazují se oříšky... padne-li mi který do rukou, vezmu si ho, ale nehoním se za nimi chtivě jako dav." Rozumíš, co tím chtěl říci? Nemá-li křesťan síly, aby ho předčil, měl by se alespoň snažit, aby se tomuto pohanovi vyrovnal.

Setkám se po letech se známým. „Ještě si dopisuješ s tím neb s oním? Ještě pěstuješ šachy a sbíráš známky? Ještě hovíš lovecké vášni?" Mávne rukou: „Teď jsou jiné starosti." Co v hodinu smrti? Kdesi těžce nemocnému poslali vzkaz: stojí-li ještě o jisté velmi výnosné místo, mohl by je teď dostat. „Dejte je, komu chcete, já mám teď jiné starosti." Jaké? Duši, věčnost, přípravu na cestu... teprve teď? To mělo být vždycky tvou první starostí! Umírající Colbert mluvil podobně.

Co jest lidský život? Řada známostí, které kdysi byly a již nejsou. Naše životní loďky pluly nějakou dobu podle sebe, pak se ale musily rozejít: jeden vpravo, druhý vlevo. Při loučení nějaká slza, nějaký čas jsme vzpomínali a si dopisovali, ale vzpomínky bledly a dopisy byly řidší, až přestaly docela. Sejde s očí, sejde s mysli... Takové jest lidské srdce! I ono srdce, na němž jsi si snad troufal hrady stavět. Nezazlívej mu to! Tvé srdce není jiné!

Projděme lidský život. Dítě, bezstarostný věk — u něho rozhoduje ž a l u d e k. „Dá se to jíst?" Dítě si často získáš jedinou cukrovinkou. Nechápe a diví se, když vidí matku plakat; vždyť ji nic nebolí!

Jinoch, dívka — první starosti, první bolest. U nich rozhoduje s r d c e. Horuje, touží, dá se získat a uchvátit krásou, ať skutečnou, ať zdánlivou. Doba bojů, doba tříbení... Jaro života... Podobá se toto jaro krásnému máji či spíše bláznivému dubnu?

Muž, žena... srdce ustupuje rozumu, rozhoduje h l a v a, Teď přicházejí opravdové starosti, těžké starosti, jež vrývají do tváře vrásky jednu za druhou a plaší úsměv s tváře. V letech, kdy nutno nést břímě dne i horka, na místo mladické horoucnosti a žáru nastupuje klidná rozvaha.

Stařec... ten se všemu usmívá. Vše zmizelo: druh, s nímž se proháníval po lese, krása, která ho okouzlovala, zamilované švitoření, ruch života, do něhož se vrhl, starosti mužného věku... Vše předal jiným, a teď se jen usmívá všemu, pro co jako dítě plakal, pro co jako jinoch horoval, pro co jako muž se dřel. Teď ho vídat častěji v kostele, jako by teprve teď pochopil slova Páně: „Pečujte především o království Boží." Poslední naučení, jež člověk z života odnáší: „Všecko jest marnost kromě milovati Boha a jemu samému sloužit. Všecko vratké, všechno pomíjí, jen Bůh trvá na věky."

Trochu se zasníme, chvilku jsme šťastni,
trochu se milujem, chvilku se máme,
někdy si zboříme štěstí své vlastní
a potom na věky sbohem si dáme. (Sládek.)

In terra orimur, in terra morimur, in terra moramur paulisper. (Bernard.)

*

Rozpravě o cíli člověka a o užívání věcí stvořených jakož i o spáse duše dává exerciční knížka jméno „úvaha", nikoli rozjímání. Vysvětlení viz Ve škole Kristově. Nejlépe je to zřejmo na thematu, kterým jsme se právě obírali. Úvaha o užívání stvořených věcí... Její pojetí jak s hlediska filosofického, tak theologického, ve světle přirozené etiky i nadpřirozené askese může být nad pomyšlení hluboké, a čím hlubší, tím i přesvědčivější, ale vyňata z rámce exercicií může snadno dostat censuru jak nejedno kázání: „Přesvědčí, ale neobrátí." Přesvědčí — každého, kdo jest přístupen rozumovým důvodům, ale od přesvědčení k obrácení, k uvedení v praxi, jest cesta daleká. Teprve další cvičby, nazvané v exerciční knížce „rozjímání", jsou s to vdechnout této úvaze život a pohnout vůli k tomu, aby v praxi konala, co rozum uznal a o čem se dal plně přesvědčit. Rozjímání o hříchu a jeho následcích, o Kristu, našem božském vzoru...[6]) Tam znova a znova se vrací exercitant k těmto základním exercičním pravdám, zvláště k úvaze o užívání tvorů, ta nabývá čím dále tím větší životnosti a nutká vůli k rozhodnutí: „Viz, kam dospěl ten neb onen tím, že tuto pravdu ignoroval, jí nedbal, proti ní se prohřešil, tak a tak, v tom neb onom... Viz svého božského Spasitele a Mistra, jaký ti dává příklad chudoby, odříkání, odpoutání od světa i ode všeho, co lahodného nabízí... lépe řečeno, čím lahodně láká a svádí..."

---

[6]) Je tu jakási analogie s mravokárci à la Luther. Dovede mluvit na plná ústa o svobodě svědomí, a vychová lidi krajně nesnášelivé k svědomí a náboženskému přesvědčení jiných; dovede mluvit na plná ústa o lásce, a jeho lidé jsou naplněni stranickým záštím čím dále fanatičtějším; z jakého důvodu? Protože o lásce jen mluví, ale neukazují na vznešeném vzoru, jak ji v praxi provádět; sami jí nemají ani zbla, pročež konkrétně nedovedou ani na sobě ani na jiném dát příklad, jak lásku ve styku s bližním praktikovat. Sv. Ignác v exercicíích položí napřed základ — úvahami, které přesvědčí rozum, a pak přikročí k „zpracování" (pohnutí) vůle, aby podle božského vzoru Kristova uváděla v praxi, co teoreticky poznala a jako jedině správné uznala. Ignaciánské exercicie jsou organismus, nikoli hrstka nebo hromádka nebo hromada nesouvisících promluv; jsouce podobné stromu, vyrůstají z kořene základních úvah až k plnosti zralých plodů.

Na konci úvah o cíli člověka jsme si pověděli (v Poutníku str. 106), že obyčejně naplní duši vážnými myšlenkami, vážným pojetím života, ale že stoprocentní pochopení jeví jenom ten, kdo je opouští pln radosti: „Plesej, duše moje, nejsi stvořena pro pozemský prach, jsi od Boha a pro Boha, povolána k svobodě dítek Božích a k věčnému kralování s Kristem, ne k službě světa..." Na konci úvah o užívání věcí stvořených lze zjistit analogii. Kdo je s porozuměním prodělá, kdo osvícen světlem Ducha sv. je plně pochopí a jimi se dá proniknout, odchází obyčejně velmi vážně, ne-li zamyšlen. „Objevil jsem v sobě spoustu nezřízeností, a s těmi se volky nevolky musím pustit v boj, nechci-li riskovat dosažení cíle, pro nějž jsem stvořen." Zpytuje svědomí, činí předsevzetí... Nevím, nebude-li mnohý „zkušený" exercitant, který duchovní cvičení snad už dvacetkrát nebo i vícekráte prodělal, překvapen, když se doví, že tato úvaha v praxi provedená neznamená toliko boj, že zjednává duši netušený klid. O tom několik slov.

Svět a jeho dobra lákají a sytí trojí žádostivost; tím se stávají podnětem nesčetných, přesněji vyjádřeno většiny našich hříchů. Stačí vzpomenout šestého a sedmého přikázání. Odpoutat se od věcí stvořených neznamená zůstat s duší prázdnou; vyhodíš ze srdce bůžky, a uvedeš do něho Boha, zmizejí modly a do duše vejde Bůh, odpoutáš se od tvorů, a dosáhneš tím spojení s Tvůrcem, kteréž tvorové nezřízeně milovaní znemožňují a jemuž se stavějí v cestu. Spočinout v Bohu znamená klid, pokoj, blaho. Není to myšlenka veskrze augustinovská? Neshledáváme se s ní u velkého afrického učitele církve skoro na každé stránce, zvláště v jeho Vyznáních?

Zajímavo jest, že ve mši svaté o Marii Panně, Matce svaté útěchy (de Consolatione), je táž myšlenka liturgicky vyjádřena, nikoli přímo, jen latentně, ale jest, a dostačí jen promeditovat mešní formulář, abychom ji tam objevili. Matka svaté útěchy... hledáme tedy u ní útěchu ve svých žalech, u ní, Těšitelky sklíčených, a liturgické modlitby jejího svátku nás povzbuzují: „Když tě nouze, bída svírá, k nebesům svůj obrať hled..." První modlitba: „Pane Ježíši Kriste, Bože vší útěchy, uděl nám, abychom my, kteří nejčistší Rodičku tvou, Matku svaté útěchy, uctíváme na zemi, mohli se jednou těšit

z jejího věčného společenství v nebesích." Sekreta: „Přijmi, Hospodine, dary, které ti obětujeme, slavíce památku nejčistší Panny Marie, která nás těší ve všem našem soužení, a uděl nám, aby mysl naše, osvícena shůry světlem Ducha sv., pozemskými dobry pohrdala a po nebeských vždycky toužila." Tedy lék a útěcha v každém soužení jest odpoutat se od tvorů a zalétat k nebesům, k věčným nehynoucím statkům! Na konci mše sv.: „Zdroji života, Pane Ježíši (kterého jsme právě v Eucharistii přijali!), naplň mysl naši přívalem rozkoše své, abychom pod ochranou nejbl. Panny, Matky svaté útěchy, po věcech pozemských šlapali a tak nebeskými dobry osvěžováni být mohli." Epištola mluví o sedmi darech Ducha svatého (Is 11. 1 nn) ... Duch svatý svými dary nás odpoutává od prachu země a spojuje s Tvůrcem, učí nás správně cenit dobra časná i věčná a vlévá zálibu ve věcech nadzemských. Evangelium vzato z tajemství Navštívení Panny Marie, tajemství radosti a blaha, blaha plynoucího ze spojení čisté duše s Bohem.

Tento myšlenkový proces nás vede k Eucharistii — tedy navlas stejně jako na konci úvahy o našem cíli. (Str. 132[11]). Tato nejsvětější ze všech svátostí uskutečňuje v nás spojení s Bohem, a duše odcházející od stolu Páně „plná Boha", t. j. proniknuta živým vědomím svého spojení s Kristem, zakouší předzvěst čistého blaha nebešťanů; po sv. přijímání je v duši tak klidno, že tu chvíli jí k jejímu štěstí Bůh plně dostačí; cítí se skutečně zbavena a zproštěna všeho tíživého balastu všeho pozemského. „Prodloužila jsem díkučinění na celé hodiny, nevnímajíc času ani okolí, a jen nerada jsem se vracela ve svět, v jeho prosaické a hmotné starosti ..." Duše, roznícená žárem živého vědomí přítomnosti eucharistického Krista, zapomíná i na pokrm, tedy na nejnutnější požadavky tělesné; nemyslitelno, že v den sv. přijímání by se provinila nestřídmostí nebo si marnivě hrála se šperky anebo se vzpomínkami na nedávný úspěch při hudebním výstupu. Dokud „eucharistická vůně" v nás, dokud nás nepohltí zas všední život a nezavalí duši prachem svých nicotností, dotud je jí blaze v jejím spojení s Bohem a odpoutání ode tvorů. To jest duch úcty eucharistické! To proto, že tato svátost jest předzvěst nebes, kde nám bude Bůh vším a kde pozemské tresty nebudou mít pro duši nejmenší přitažlivosti.

Vzpomínám jisté dívčiny a jistého kněze. Ona k sv. přijímání, on k nejsv. oběti bral na sebe vždy sváteční oděv; ona si dovolila jakýsi přepych, když šlo o vazbu modlicí knížky, on, jinak velmi šetrný, aby měl prostředky ke skutkům charity, nelitoval peněz na výzdobu oltáře a na čistotu rouch. Což církev? Co nejdražšího svět skýtá, brala a bere ke mši svaté. Stříbro, zlato, drahokamy, hedvábí určila pro posvátné nádoby, pro kněžská roucha, pro vazbu svatých knih; umění zasvětila liturgii k důstojnému slavení svatého tajemství eucharistického, architekturu, štětec, poesii, zpěv... a při tom mnichové bydlili a bydlí v chudičkých celách, oblékají hrubý šat, řeholní regule jim předpisují prostý stůl... Tomu se říká správné užívání věcí stvořených! Ke cti a slávě Boží, ne k vlastnímu pohodlí nebo poživačnosti!

Eucharistie vede věřící i k tomu, aby se varovali všeho, co by duši poskvrnilo, ne-li déle, alespoň v době mezi sv. zpovědí a sv. přijímáním. Mělo by tak být ustavičně! Před přikleknutím k svátostné hostině jsme si velmi živě vědomi, že ta neb ona věc stvořená by duši poskvrnila, a zdržíme se jí, byť lákala sebevíc. Ale což nemáme být tak disponováni, abychom mohli k svátostnému stolu přistoupit každého dne a kterékoli chvíle? Zdržujeme se ochotně a rozhodně, bez slzy lítosti, jistých věcí, abychom nebyli zítra vyloučeni od svátostné hostiny... proč nás k nemenší zdrželivosti nevede touha, abychom nebyli vyloučeni od věčné hostiny v nebi?

A ještě jedna věc. Eucharistická o b ě ť... V pojmu oběti jest vždy obsaženo: „Vzdát se něčeho, zříci se nějaké věci nám milé..." Jde-li o oběť přinesenou Tvůrci, znamená odevzdat tu kterou věc jemu jako dar, tak jako vládci, kterému přinášíme „dary" jednak povinné (desátky, prvotiny, daně...), jednak dobrovolné podle starověké zásady: „Neobjevíš se před tváří svého vládce s prázdnýma rukama." Vzpomeňme adorátorů, skládajících hold betlemskému králi židovskému! Výše nad dary viditelné stojí dar neviditelný, vzdáme-li se totiž něčeho, co se na nás Tvůrci nelíbí, a učiníme-li tak z lásky k němu. V přeneseném smyslu se i při tom mluvívá o oběti; taková oběť má cílem i následkem a důsledkem zdokonalení sebe samého, a duše takto čím dále tím více zdokonalovaná jest schopnější a hodnější spojení s Tvůrcem. Největším darem by bylo, kdybychom

zdokonalivše se takto na nejvyšší možnou mírou a spálivše v sobě vše, co v duši nesvatého, odevzdali Tvůrci sami sebe. V jistém smyslu se tak děje ustavičným zasvěcením sebe; ale ať tím či oním způsobem, každá lidská oběť jest nedokonalá. Veskrze dokonalá a Boha důstojná byla oběť Kristova. Ve stavu přirozenosti, porušené Adamovým hříchem, teče při každé oběti krev, ať skutečně, ať obrazně, totiž když krvácí srdce, které obětuje Tvůrci svého „Isáka". Ani oběť Kristova nebyla bez krve; odříkání po celou dobu pozemského života, snížení, utrpení... My ho v tom následujeme a jeho oběti se připodobňujeme, zapomínajíce na sebe a neustálým přemáháním sebe loupajíce s duše slupku za slupkou... nezřízenou náklonnost k tvorům jednu za druhou.

*

Čtení: Kniha Kazatel. — Násl. K. III. 37. 41. 44. 56. Boh. III. 23. Ve šlép. N. 77.—94.

Řekl jsem v srdci svém: „Nuže, zkus to nyní s rozkošemi! Užívej!" A shledal jsem, že i to je marnost. Smíchu jsem řekl: „Bláznovství!" a veselí: „Co darmo klame?" Vykonal jsem díla veliká: vystavěl jsem si zahrady i štěpnice a vysadil jsem je stromy všelikého ovoce. Nadělal jsem sobě rybníků, abych jimi svlažoval sady a parky. Zjednal jsem sobě služebníků a služebnic, a měl jsem mnoho čeledi v domě; k tomu i stáda skotu a bravu — větší než všichni, kteříž byli přede mnou v Jerusalemě. Nashromáždil jsem sobě také stříbra a zlata i klenotů od králů i krajin; opatřil jsem si zpěváky a pěvkyně i jiné rozkoše synů lidských, dívek bez počtu. A tak velikým jsem učiněn, větší než všichni, kteříž přede mnou v Jerusalemě žili; nadto i moudrost trvala se mnou. Čehokoli žádaly oči mé, neodepřel jsem jim, aniž jsem zbraňoval srdci svému jakékoli rozkoše; i veselilo se ze vší práce mé, a to byl úděl můj... Ale jakž jsem se ohlédl na všecka díla svá, kteráž učinily ruce mé, a na práci, při níž jsem se nadarmo potil, uzřel jsem ve všem marnost a trápení ducha... (Kaz 2.)

Nic stálého a pevného na zemi. Lidskou slávu a život přirovnává Písmo k odpolednímu stínu a vadnoucí trávě. Co bezcennějšího než stín? Co rychleji opadá než tráva a květ? Ještě nejistější a nestálejší jest vše, co člověk má! Co nenadálejší než smrt, byť bychom se pyšnili, jako bychom neměli nikdy umřít? Dobře praví prorok: „Všecko na světě jest marnost, všechen žijící člověk: jako stín pomine člověk", a co horší jest: „Shromažďuje poklady, a neví, pro koho je hromadí." (Ž 38. 6 n; Ondřej Krétský, S. 21. In vitam hum.)

Člověk — květ jednoho dne, prchavý stín, kořist, kterou smrt snadno uloví... Hrst země, a přec k věcem nadzemským se nese; prach, a přec o nebeských rozjímá. Velikost a nízkost se v něm pojí, a na té i oné lpí mnoho nedostatků. Jsa naposled ze všech věcí stvořen, byl nad ostatní tvorstvo výsadou obrazu Božího obdařen a v roucho nesmrtelnosti zvláštním dobrodiním Nejvyššího oděn, aby šatem neporušitelnosti mohl být dodatečně obdařen. Ale o to vše lstí ďáblovou nadobro připraven nepožívá již cti rajského občanství, nehonosí se královskou vládou nad přírodou. Tehdy nad námi vynesen ortel: „V prach se navrátíš..." Ó přehořkého výroku, jemuž ode věků nikdo se ubránit nemohl! To jest ovoce rady hadovy a přestoupení přikázání Božího, to první neposlušnost a přilnutí k věcem tohoto světa! Pěkný byl na pohled a lahodné chuti

plod, jenž mi zjednal smrt... Potupného zohavení (obrazu Božího ve mně) příčinou se stal sladký plod, život ve smrt proměniv a neporušenost porušením zastřev... (Týž.)

Když věci tak stojí a kdyžtě náš život tolika zlům jest podroben, proč se neodpoutáme od těchto nestálých věcí a nepečujeme o věci nepomíjející? Proč nespějeme zpět k bývalé ztracené slávě? Zdaž bychom pak nehleděli více vzhůru k nebi a nenechali dole zemi? Zdaž nepohrdneme potom vší viditelnou krásou a nezatoužíme znova po kráse neporušitelné? Proč se činíme otroky neřestí, byvše stvořeni svobodní? Neznešvařujme své vrozené šlechtictví pozemskou nízkostí! Nelněme k této bídné zemi, jež spěje k zániku, zapomínajíce nebeské vlasti! Nedávejme přednost věcem stvořeným před tím, co nás čeká ve věku budoucím! Nechať nám nejsou žádoucnější věci porušitelné nad nesmrtelné! Nezříkejme se nebeského domova, abychom si zemi příbytkem učinili spolu s těmi, kteří ve hrobech bydlí... (Týž.)

Časnými pohromami trestá Bůh zvůli a lenost těch, kteří věcí stvořených špatně užívají, aby hledali jeho milosrdenství v neštěstí, kteří se nebáli jeho spravedlnosti ve štěstí. (Anon.)

Nestůjme tu celý den zahálejíce. Víme přece, co hledáme a kdo nás najal. Boha hledáme, Boha očekáváme. Není to nepatrná věc ani zaměstnání malých duší. Hle, nyní doba hledání, hle, nyní dnové nalézání. (Viz 2 Kor 6. 2) Hledejte Pána, dokud může být nalezen, hledejte ho, dokud blízko jest. (Is 55. 6) Přijde čas, kdy nebude místa k hledání, až totiž ona studnice slitovnosti naprostým suchem bude navždy vysušena. Budete mne pak hledat, a nenaleznete mne. (Jan 7. 34) Proto teď zkuste (zkoumejte) sami sebe, bratří milení, zda jste na cestě, zda jste nevybočili, zda se radujete ve službě Boží, zda bez pohromy a bez únavy běžíte cestou přikázání Božích (Ž 118. 32), zda jste každý den svěžejší v pokroku ve ctnostech a v dokonalosti... Dvojí pouto nás víže k Bohu: pouto bázně, a to jest pevné a tvrdé: děsí se pekelných muk, a proto zůstává v předsevzetích neochvějné; pouto lásky, a to jest ještě pevnější, ale milé. První se podobá hřebům, které nás přibíjejí na kříž, druhé jest jako stužka, která nás víže k Bohu. (Bern., De div. 4.)

Jest vědění světa, a to nás učí marnosti. Jest vědění těla, a to nás učí rozkoším. Toto je jako nerozumná matka, která vzdaluje od dítěte veškerou práci — tělo takto zhýčkané se brání a nesnese, abychom se ho dotkli byť jen koncem prstu. Ono jest jako nerozumný otec, jenž chce, aby se syn něčemu

naučil a pak z toho měl slávu. Tak i svět má člověka k tomu, aby mnoha pracemi se obíral, aby měl nač být pyšný a čím se nadýmat. Marnost a rozkoš jsou dvě sestry, dvě pijavice, jež volají: „Ještě, ještě." (De div. 21.)

O čem jistě víme, že to Bůh chce, to máme chtít i my. O čem víme, že to Bůh nechce, od toho se musíme i my odvrátit. O čem však není jisto, zda to Bůh chce nebo nechce, to ani my nemáme chtít nebo nechtít. A právě zde jest veškeré nebezpečí dokonalosti, protože si rádi leccos namlouváme a sami sebe svádíme. K tomu přistupuje, že nechceme upřímně hledat vůli Boží, protože chceme konat svou, a při tom na svou nevědomost se vymlouváme. Který věřící křesťan by byl tak nešťastný, že by se opovážil nechtít to, co Bůh určitě chce, nebo chtít, co Bůh jistě nechce? Ale uprostřed jest nebezpečí pro ty, kteří se obrátili. Jako uprostřed ráje stál strom přestoupení, u něhož způsobili katastrofu naši prarodiče, strom vědění dobrého i zlého; nikoli dobrého pouze, ani jenom zlého, nýbrž **dobrého i zlého...** Odkud pochází všechen neklid srdce, leč že jdeme za svou vůlí a pro to, co chceme, nerozvážně se v srdci rozhodneme? Když se nám to náhodou zakáže nebo zhatí, jsme náchylni k reptání a netrpělivosti... (De div. 26.)

Všichni (věřící) hledáme ve světle víry, co svrchu jest (t. j. věříme ve věčný život), ale nezdá se, že bychom stejně po něm bažili, jako bychom byli navnaděni sladkostmi tohoto světa. Odevšad se nám cpe a vnucuje láska světská se svými radostmi či lépe svou bezradostností. Ale světskými tužbami pohlceného ducha čistá radost od nich odvrací... Vše pod sluncem je dřina a bolest, a marnost a sklíčenost ducha. V čem vlastně z těch všech věcí doufáš najít něco útěchy nebo pomoci? Hledáš-li **v sobě,** najdeš jen ubohé prázdné srdce, ode všech zapomenuté. Hledáš-li **pod sebou,** najdeš porušitelné tělo své, jež duši k zemi táhne. Hledáš-li **kolem sebe,** i toto pozemské obývání tíží mysl mnoho přemýšlející (Md 9.) Hledej tedy **nad sebou!** Přenes se přes nepravosti tyto, bdělé velmi a ostražité neúnavně, aby jim nikdo neunikl do onoho města Božího. I kdyby tě přepadly, byť i zradily, zanech jim v rukou plášť, a třeba bez šatu unikni rukám jejich... (Bern. In Ps. 90 s. 16.) Nač vlečeme s sebou pouta? Dejme tomu, že jsou zlatá: ale daleko lépe jest být bez nich svoboden, než za ně být držen. (Týž.)

Otrok těžce nese, že není svoboden; svobodný těžce nese, že nepochází ze vznešeného rodu a že se nemůže vykázat

řadou sedmi předků, kteří se vyznamenali jako výtečníci při koňských závodech; kdo jest rodem vznešený, naříká si, že nemá velké bohatství, boháč lká, že nad městy nevládne, generál, že není králem, král, že jest mnoho zemí, jež mu nejsou poddány... (Basil, In Julittam Mart.)

Pyšný chce být sám, nestrpí vedle sebe jiného. Jest učený? Nenávidí druha. Má peníze? Mučí ho, vidí-li, že i jiný oplývá bohatstvím. Jest statečný nebo slavný? Dej mu společníka, a chřadne. Bloudí ve své samotě (Ž 106. 4), nemůžeť zajisté sám bydliti na zemi. (Bern. De div. 1.)

Cesty Páně jsou cesty správné, cesty krásné, cesty plné, cesty rovné (viae plenae, viae planae): správné bez bludu, protože vedou k životu: krásné bez bláta, protože učí čistotě; plné zástupů, protože již celý svět veplul do sítí Kristových; rovné bez jakékoli nesnáze... (Bernard.)

Jsou lidé, kteří život svůj zanedbávají, a po věcech pomíjejících toužíce, dobrům věčným nerozumějí, nebo rozumějíce jim, jimi pohrdají; ani bolesti při tom necítí, ani rady rozumné nepřijímají, a neuvažujíce, jak drahocenné jsou věčné statky, o něž se připravili, nešťastní za šťastné se v pozemských radostech pokládají. Neobracejí očí mysli své k světlu věčné pravdy, pro niž byli stvořeni, nesměřují svými tužbami k úvaze o věčné vlasti, nýbrž v tomto vyhnanství, do něhož uvrženi byli, sami sebe opouštějíce, místo vlasti milují vyhnanství, a ve své zaslepenosti jako v záři pravého světla jásají... (Řeh. Vel., Moral. I. 10.)

Viz, že Kristus docela jinak než svět o blaženosti učí a mluví. Světu jest vlastní měřit štěstí člověka podle věcí nejistých a prchavých, které zde jednou musíme zanechat, jako by řekl: „Blahoslavený lid, jenž těmito věcmi oplývá." (Ž 143.) Ba dokonce ty, jež Kristus za blahoslavené prohlašuje, pokládá bláznivý svět za ubohé a nešťastné, a obyčejně jimi pohrdá a od nich se odvrací, takže i proto Kristus osvědčuje apoštolům: „Amen, amen, pravím vám, že vy budete plakat a lkát, svět však se bude radovat..." (Jan 16. 20.) Správně pravil Šalomoun: „Kdo kráčí cestou pravou a Boha se bojí, jest v pohrdání u toho, jenž neřestnou cestou se ubírá." (Qui infami graditur via; Př 14. 2. — Petr Kanisius, Notae ev.)

Zvířata stvořil Bůh s tváří obrácenou k zemi, tebe postavil se země na dvě nohy a chtěl, aby tvoje tvář hleděla vzhůru. Ať není tvé srdce v rozporu s tvou tváří! Neměj tvář obrácenou k nebi a srdce k zemi! (Aug.)

Divíme se tvému tvrzení, že všecko jest nám dáno, kdyžtě nám skoro nic neslouží podle přání. Zdá se sice, že některé věci nám slouží, ale jen s naší spoluprací! A to ne dříve, dokud my napřed nesloužíme jim! Dobytčata nám nepomohou, dokud my je nenakrmíme, a země sama, jež by k nám měla být laskavější, nedá nám chleba bez potu naší tváře. Ba i když ji vzděláváme, rodí nám trní a hloží, a ostatní věci, přihlédneme-li bedlivě, více služeb vymáhají od nás než prokazují nám. „Milujícím Boha vše napomáhá k dobru" (Ř 8. 28.), praví apoštol. Ale všimni si bedlivě, že není řečeno: „Slouží po vůli," nýbrž: „Napomáhají k dobrému." Neslouží podle našeho rozmaru, nýbrž k našemu prospěchu; nikoli k rozkoši, nýbrž ke spáse; nikoli podle přání (k pohodlí), nýbrž k užitku. K těm pak věcem, jež nám napomáhají k dobru, nutno počítat i obtíže, nemoce, samu smrt, ba i hřích. Či nám hřích nenapomáhá k dobru, stane-li se člověk hříchem pokorněiší, horlivěiší, opatrněiší? Vše, co nám utrpení zde na zemi připraví, jest chvilkové, lehké; co nám sláva v nebesích chystá, věčné. Co si na nejisto dny a roky slibuješ a počítáš? Míří hodina, míří i trest... Nikdo v tomto bídném životě se nemůže honosit, že unikl tomuto dvojímu trápení: lopocení a bolesti... (Bern. De div. 1 et 2).

Zatvrzelý však činí metly Boží podnětem dalších hříchů. „Seslal jsem hlad na všechna města vaše, nedostatek chleba na všech místech vašich, vy však jste se neobrátili ke mně. Nedal jsem vám deště po tři měsíce před žní, na jedno město jsem dštil vláhu a na druhé nikoli, vy však jste se neobrátili ke mně, praví Hospodin. Bil jsem vás žhoucím větrem a obilní snětí, zničil jsem zahrady a vinice vaše, vaše olivy a fíkoví požraly housenky, vy však jste se nenavrátili ke mně, praví Hospodin. Poslal jsem na vás mor jako na Egypt, mečem jsem zbil jinochy vaše, pln hněvu proti vám jsem ohněm zapálil obydlí vaše, vy však jste se neobrátili ke mně, praví Hospodin. Podvrátil jsem vás jako Sodomu a Gomorrhu, vy však jste se neobrátili ke mně, praví Hospodin. Proto připrav se, Izraeli, abys předstoupil před Boha svého!" (Am 4. 6 nn.) „Jděte jen do Bethelu, a hřešte, do Galgaly, a hřešte ještě víc! Přinášejte (modlám) denně oběti své a desátky každého třetího dne!" (4. 4.)

Bůh ze zlého, jež na nás dopouští, chce nám uvinout korunu; ďábel ze zlého, jež na nás uvalí, chce nám ukovat okovy. Hlavní jeho snaha v boji jest vzíti nám odvahu. Naše síla proti němu jest naděje v Boha... Naděje neopustí člověka, dokud on se nespustí jí. (Avila.)

Sv. Jeronym praví, že v Písmě najde věřící pokrm i lék pro všechny situace, v nichž se může octnout. Sklíčí žalost tebe, stihne pohroma celou společnost — v těžké chvíli naideš vždy útěchu ve svaté knize, nikdy neodložíš bibli malomyslný. Já sám to zakusil v září 1938 po mnichovské konferenci. Jak na mne působila jistá prorocká místa při vzpomínce na naše tehdejší spojence! Tak po celých sedm let, ve chvílích, kdy nám bylo nejtíž, kdy mnozí na pokraji beznadějnosti. „Zpět až za hranice budou tě hnát všichni spojenci tvoji, přepadnou tě a násilí ti učiní, kteří s tebou spřáteleni byli... Tvoji spolustolovníci kladou ti léčky, a ty nemáš o tom ani tušení..." (Abd 7.)

Proroci neustále připomínali lidu, že pohromy, jež ho stihly, jsou trest za jeho nevěru: opustili Boha a spoléhali se na pomoc lidskou — Is 7, Achaz nestojí o Hospodina, má zajištěnou pomoc assyrského krále, ten ho však nechal na holičkách. Hospodin si stěžuje: „Všichni jejich králové padají, ke mně však nevolal žádný z nich... Odvrátili se ode mne, a já je mám vysvobodit? Dosazují krále beze mne, knížata ustanovují bez mého vědomí... Zpět musí Efraim do egyptského otroctví! Ať je Assur jeho králem, kdyžtě se vzpírají vrátit se ke mně! Odvrátili se ode mne, a já je mám vysvobodit? Volám-li je k sobě, nezvedne se žádný z nich. Zasíveite v spravedlnosti, budete klidit v lásce! Oni však sejí vichr, a budou žít bouři... Nepravost jste seli, pohromu klidili a požíváte ovoce lži." (Os kap. 7., 8., 11.) Zdroj moudrosti jsi opustil. Kdybys byl kráčel po cestách Páně, byl bys zakoušel vždy plně blahobytu. Nyní však poznej, co pravá moudrost, odkud můžeš čekat dlouhý život a štěstí, zářící oči a pokoj. (Bar 3. 12 nn.) Jenom skloňte šíji svou a služte babylonskému králi! (2. 21.)

Když „bratří Poláci" zneužili naší tísně, vzal jsem do rukou Abdiáše: „Vyhlazen budeš na věčné časy, protože jsi byl tehdy při tom, když barbaři vnikli do jeho bran a kostky metali o Jerusalem. Tehdy byl jsi jako jeden z nich... Ty aspoň neměl jsi přihlížet v den tvého bratra, v den jeho neštěstí, a neradovat se v den jeho zkázy, nevysmívat se v den útisku! Ty aspoň neměl jsi vtrhnout branou mého lidu v den jeho bídy, nepásti se na jeho pohromě v den jeho neštěstí, nevztáhnout ruku v den jeho zkázy..." (Tak praví Abdiáš vv. 10 nn. k Edomu, „bratru" Izraelovu — Edomští byli potomci Esaua, bratra Jakubova.)

„Poslali synové Davidovi pět mužů, aby vyzkoumali zemi... I přišli do Lais a viděli, že tamější obyvatelé žijí po způsobu

Sidonských bezstarostně, v klidu a míru. Nikdo nerozněcoval sporů, každý mohl nerušeně požívat svého zboží. Byli Sidonu vzdáleni a ode všeho světa odděleni. Vrátivše se (vyzvědači) domů... pravili: „Vzhůru, vytáhněme na ně..." Vytáhli tedy proti Lais, pobili všecko obyvatelstvo ostřím meče a město spálili, a vystavěvše si nové, usadili se tam..." (Sd 18) Jakž bych byl při tom nevzpomněl Führera! Při pohledu na jeho pramálo rytířské akce (noční zákeřné přepady sousedů v březnu a květnu 1938) jsem též listoval v bibli:

„Běda těm, kteří zlé vymýšlejí, aby je provedli pod ochrannými perutěmi noci, protože mají k tomu moc! Líbí-li se jim role, uloupí je, nebo dům, seberou ho... plášť stáhnou tomu, jenž nic zlého neobmýšleje jde svou cestou... (Mich 2.) Jeho síla platí mu za Boha..." (Hab 1. 11) Ke králi babylonskému, jehož jako Napoleona nebo Hitlera užil Hospodin co metly k potrestání svého lidu, praví prorok: „Mnoho národů jsi oloupil (zpustošil), proto i tebe oloupí (zpustoší) zbytek národů pro krveprolití (krvavé zločiny), spáchané na lidech a pro zločiny spáchané na zemi, městě a všech obyvatelech jeho. Tvůj plán přinesl hanbu tvému domu. Mnoho národů jsi zničil, sebe však zapletl ve hřích." (Hab 2. 8 nn) To je ten, jenž myslil: „Já jsem jediný na světě, a kromě mne není nikoho." (Sof 2. 15) Srdce věřících Čechů se těšilo, že naše první vítězná legie na Sibiři si dala jméno sv. Václava. Na domluvu Masarykovu bylo nahrazeno jménem Husovým. A právě do oktávy sv. Václava padl truchlivý 30. září 1938. „Kde jsou bohové jejich, v něž skládali naději? Ať vstanou a pomohou vám, a v nesnázi vaší ať vás ochrání!... Oběti přinášeli bůžkům, bohům, jichžto **neznali otcové vaši;** skálu (ochránce), která tě zplodila, opustil jsi, a zapomněls na Boha, Stvořitele svého..." (Dt 32.) V truchlivých dobách stol. XVII. a XVIII. a v šestiletí 1939—45 nezpíval náš národ nikdy „Kdož jste boží bojovníci", nýbrž „Svatý Václave..."

Habakuk prosí Hospodina, aby ztrestal izraelský lid pro strašné zločiny, které páchá. Hospodin odpovídá: „Nemyslí, že nevidím a že budu věčně mlčet k úplatkům, loupežím, vraždám (nenarozených dítek ve 20. stol.!) a smilstvu (manželské nevěrnosti a rozlukám!), kterými jest poskvrňována země. Pošlu na ničemníky krále chaldejského..." „Ale, Hospodine, Chaldové jsou ještě horší než my!" „Vím, však i na ně dojde, ale napřed jich užiji, abych jimi jako metlou ztrestal vás." Až metla vykoná své poslání, hodí ji nebeský Otec do ohně. (Aug.)

Proidi se mnou krok za krokem prorocká místa, která jsem tolikráte v truchlivých dnech našeho ujařmení čítal. „Hospodin zavrhne ty, ve které, lide Jakubův, doufáš; nebudeš mít s nimi (svými spojenci) pražádného štěstí. (Jer 2. 37) Milovníci tvoji se tě nabažili, ukládají ti o život (4. 30), zapomněli na tebe a zhola nic se po tobě neptají, tebe nedbají, nemají ohledu na tvou slepou důvěru v ně a na to, cos pro ně vykonal, když tě nepřítel ranil. (30. 14; přátelé tvoji tě zradili...) Z křoví se zvedne dravec, zhoubce národů se na tebe vrhne, opustí peleš svou, aby tvou zemi proměnil v poušť: toho dne bezradní budou tvůj král a knížata tvá. (4. 7 nn) Přivedu na tebe národ zdaleka, národ, jehož řeči neznáš aniž rozumět budeš tomu, co mluví. Jeho toulec — hrob otevřený (nenasytný), on stráví tvůj chléb a tvoji žeň, dáviti bude tvé syny i dcery, pozří tvůj skot i tvoje ovce, shltne tvé vinice i ovoce tvé. Nezničím vás sice nadobro v oněch dnech, ale budete-li se ptát: „Proč dopustil na nás Hospodin Bůh všecko to zlé?" odpovíš (Jeremiáši) jim: „Jako vy jste mne opustili a sloužili bohům cizím ve vlastní zemi, praví Hospodin, tak budete sloužit cizincům v zemi, jež nebude patřiti vám..." (5. 15 nn) Slyš přec, lide bláhový a nerozumný, jenžto máš oči a nevidíš, máš uši a neslyšíš... (5. 21) Učiním vás obrazem hrůzy všem královstvím země, k děsu a na posměch veškerým národům, za to, že slov mých jste nedbali. (29. 11)

Proti beznadějnosti sílila jiná prorocká slova: „Navraťte se k Hospodinu Bohu svému, jehož jste opustili, a já uzdravím vás..." Zvedni se, zvedni se, povstaň, Jerusaleme! Pil jsi z rukou Páně kalich prchlivosti jeho, teď dám jej pít utlačovatelům tvým, kteří ti řekli: „Sehni se, bych mohl kráčet po tvojí šíji." A tys učinila svou šíi jako silnici těm, kteří tu šli a po tobě šlapali. (Is 51. 17, 21) Utlačovatelé tvoji se nadouvají (52. 5), rozpjali (v rozhlase) jazyk jako lučiště; lží, nikoli právem se vzmohli, kráčejíce ze zlého ve zlé. (Jer 9. 3) Ale do dvou let zlomím jho Nabuchodonosora, krále babylonského, spočívající na šíji všech národů. (28. 11)

Při pohledu na zpupnost našich ujařmitelů, kteří se chystali po vyhlazení našem vyhladit i církev, se drala na rty slova modlitby: „Pusť, Pane, strach svůj na pohany, kteří tě nehledají, aby poznali, že není Boha krom tebe; zdvihni svou ruku nad těmi, kteří jsou ti cizí, aby poznali tvou moc. Jako před tváří jejich jsi byl zveleben v nás (tím, žes nás zaslouženě ztrestal za vše, čím jsme tě uráželi), tak buď zveleben před tváří naší i v nich (za to, že zpupně se vzdouvali proti tobě),

aby poznali, jakož jsme poznali i my, že není jiného Boha krom tebe, Hospodine. Kteří mučí tvůj lid, ať sami propadnou zkáze; rozdrť hlavu vůdců nepřátel našich, kteří se chvástají: ‚Není jiného nad nás.' Smiluj se nad lidem svým . . ." (Sir 36)

Hospodin odpovídá, obraceje se k nástroji svého hněvu: „Tys byl kladivem v mých rukou, válečným nástrojem v mé pravici. Skrze tebe jsem rozdrtil národy a říše, ale teď odplatím tobě všecku zlobu tvou, kterous na lidu mém páchal, odplatím tobě před očima jejich. Teď dojde na tebe, ty horo zhouby, kterás pustošila veškerou zemi, vztáhnu ruku svou na tebe a srazím tě s trůnu (se skály, 51. 20 nn). Byť bys i vystoupil k nebesům vzhůru a sobě vysoko postavil tvrz, již nemožno dobýt, přec na ni přijdou ode mne zhoubci." (51. 53) Mnoho národů jsi zpustošil, a co národů zbude, bude pustošit tebe — pro tvé vraždy, páchané na lidech, a pro zločiny, kterés na městech páchal. (Hab 2. 8)

Den odplaty líčí úchvatně Nahum v kap. 2 a 3: „Rozchvaťte stříbro! Rozchvaťte zlato! Zásob je bez konce! Hromady všelikých skvostů! Tygr jich naloupil pro svoje mladé, pro svoje tygřice dávil; loupeží naplnil jeskyně svoje, kořistí peleše své. Aj, já jdu na tebe, Hospodin praví, mláďata tvoje zahubí meč, vozy tvé nechám proměnit v dým, ze země vyplením loupeže tvé, hlas tvojich poslů nikdy už nebude slyšen. Ó běda ti, ty město krve, kde všecko plno jest lží, plno jest násilí a loupeže bez konce! Slyš — práskání bičů! Slyš — hrčení kol! Ženou se oři! Rachotí vozy! Útočí jezdci! Blýskají meče! Oštěpy jiskří! Mrtvých jest množství! Bez počtu mrtvol! Bez konce padlých! Padáme přes ně! Každý, kdo uzří tě, od tebe prchá. ‚Ninive padlo!' Kdo by měl soucit? Kdepak se najde, kdo by tě těšil? Vůdce tvůj dřímá, voje tvé leží, lid tvůj jest rozptýlen po horách vůkol! Nikoho není, kdo by ho svolal, pro tvoje rány není už léku, zhojiti nelze los, jenž tě stihl. Kdo o tom slyší, rukama tleská. Kdopak je na světě, koho by zloba tvá nebyla postihla? . . ."

Svému lidu pak praví Hospodin: „Budou-li zase konati zlé před mýma očima, nedbajíce mých slov, budu i já litovat dobrého, jež jsem jim prokázal." (Jer 18. 10) Nepravostí zlých tak dlouho Bůh trpělivě snášel, dokud se mu mohli líbit dobří tím, že jich nenásledovali. Dočasná zloba bezbožného se stává věčnou korunou spravedlivého. (Ignoti De voc, Gent.) Fysická zla sesílá Bůh, by pravé zlo, hřích, buď zamezil neb zhojil aneb trestal. Šleháno jest tělo, aby uzdravena byla duše. Bůh odnímá bohatství těm, kdož ho zle užívali, aby jim

byl vzat nástroj, jímž páchali nespravedlnost. Nečiníš výtěk lékaři, jenž některé údy řeže a některé i pálí, ba odpočítáš mu peníze a nazýváš ho zachráncem — a nebojíš se proti pravému lékaři a zachránci rouhavými řečmi jazyk ozbrojit? (Basil.)

Jak blahobyt, tak nouze bývá podnětem hříchu: bohatec se nadouvá pýchou, nuzný se dá strhnout k nemístným nářkům. (Ignoti Ep. ad Demetriadem.) — Kamkoli se obrátím, nikde bezpečnosti; bojím se věcí, jež lahodí, bojím se věcí, jež bodají; jak práce, tak klid bojují proti mně: na obou stranách léčka, na obou stranách nebezpečí. (Bern.)

Neobrátili se k Hospodinu, když je bičoval. Bylo snad lépe, když je vším zahrnoval? Slyšme Oseáše:

Ze svého stříbra a zlata vyrábějí sobě modly k své vlastní záhubě. (8. 4) Čím více půda plodila, tím hojnější modly si dělali. (10. 2) Ztučněli při dobré pastvě. Ano, ztučněli a pozvedlo se jejich srdce; proto mne zapomněli. (13. 6) Jejich skutky (vášně!) nedovolují, aby se obrátili k Bohu svému, protože duch modloslužby (smilstva) je ovládá, a proto nechtějí nic vědět o Hospodinu. (5. 4)

Svatou a blaženou záměnou nechať si (všichni) koupí křesťanskou svobodu, a když se tak stanou dítkami Božími, nechať se jim stane chudoba zdrojem bohatství, trpělivost příčinou statečnosti, pokora podnětem povýšení... Ať nemyslí, jak milovníci světa soudí, že jest známkou malého srdce nebo liknavého ducha pohrdat pozemskými statky, zprotivit si pomíjející pocty, nehledat slávu tam, kde „veleben jest hříšník, jemuž se vše daří podle přání, a kde blahoslaven ten, jenž nepravost páchá" (Ž 9. 23)... **Tvůrci** nechť slouží, jemuž přiblížit se znamená slávu, jehož se bát přináší radost, jemuž sloužiti činí nás králi (cui appropinquare clarescere est, quem timere gaudere est, cui servire regnare est; ad Demetr.)

Jak špatně dávat, tak i špatně spořit
jest chyba, která nebe loupí... (Dante, Pg 7.)

14. K OBRAZU A PODOBENSTVÍ SVÉMU . . .

(Gn 1.)

Lume v'è dato a bene ed a malizia.
(Dante.)

Nejde jen o to, abychom se do přístavu dostali, nýbrž aby loď při tom nebyla docela prázdná. (Aug.)

A) Mám duši, jedinou, nesmrtelnou . . .

Mohl by Bůh stvořit svět bez bytostí, obdařených rozumem? Na první pohled se zdá být věc jednoduchá — jako vždy při povrchním pozorování, a bez rozmýšlení odpovíme: „Proč by nemohl?" Ale uvažujme hlouběji, a dojdeme k jinému závěru! Co by bylo možné Boží všemohoucnosti, odporovalo by jeho moudrosti — bylo by tedy Bohu nejvýš moudrému zhola nemožné. Kdyby z jeho tvůrčí ruky vyšlo jen živočišstvo, rostliny a neživá hmota, jaký účel by vesmír měl? Pro koho by jej byl stvořil? Svět by byl kniha bez čtenáře, divadlo bez diváků. Nebylo by nikoho, jenž by z pozorování věcí viditelných se povznesl k poznání jejich neviditelného Tvůrce. Učitel nemaluje na tabuli písmenka pro sebe, nýbrž aby se z nich učili žáčci. Tvůrce nemusil stvořením přesvědčit o vlastní moci, moudrosti, dobrotě a kráse sebe. Ba ani pro anděly nestvořil viditelný svět, protože poznávají Boha jinak než z věcí stvořených. „Svět stvořen pro člověka . . ." praví exerciční knížka.[1]) Viz výrok Aristotelův na str. 205.

---

[1]) Vše stvořeno pro člověka . . . Ne ve smyslu, že cíl všech věcí stvořených jest j e d i n ě v tom, aby člověk **všechny** poznával a všech užíval. Kolik věcí by pak svého cíle nedošlo! Předhistorická fauna a flora, neobjevené hvězdy, neznámí tvorové . . . Smysl oné věty je ten, že vše může člověku přímo nebo nepřímo sloužit; vše mu jest podřízeno jako prostředky, buď k udržení života nebo jako ukazovatelé vedoucí jej na pravou dráhu. Tedy nikoli, že ve světě vše přijde na to, co člověk „tomu řekne" a jak rozhodne, nýbrž že všichni tvorové mu mohou být užitečni, jde-li o dosažení cíle. Člověk jest cíl všeho viditelného tvorstva . . . Tím však mu dán úkol, a to velký úkol. Jsa jediný tělesný tvor, schopný duševní činnosti,

Sv. Bonaventura praví svým obvyklým, hluboce theologickým a zároveň poetickým způsobem: „Protože Bůh jest nejvyšší moc, stvořil vše, aby sám sebe oslavil. Protože jest naprosté světlo, stvořil vše, aby se jiným zjevil. Protože jest neskonalá dobrota, stvořil vše, aby se svým tvorům sdělil. Není však slávy, schází-li, kdo by oslavoval. Není zjevení, chybí-li, kdo by poznával. Není sdílení dobra, neexistuje-li, kdo by ho požíval. A protože toho všeho jest schopen jenom tvor rozumem obdařený, nemůže tvorstvo nerozumné být stvořeno pro Boha přímo, nýbrž jen prostřednictvím člověka, jenž (spolu s anděly) **jest stvořen pro Boha bezprostředně. Svou dobrotu Bůh jednak ukázal, a to ve tvorech všech; jednak ji sděluje, a k tomu stvořil bytosti rozumem a vůlí obdařené, zatím co bytosti čistě tělesné jsou k tomu, aby člověku sloužily.“** (Breviloq.)

K tomu se pojí druhá otázka: když tedy Bůh stvořil knihu i jejího čtenáře, vesmír a člověka, mohl jej stvořit bez nesmrtelné duše? Zase táž odpověď: „Když se rozhodl, že stvoří tvory, kteří by ho ctili a chválili, odporovalo by jeho moudrosti, dát jim existenci jen na několik let nebo třebas na několik tisíc let.“ „Díla Boží jsou dokonalá.“ Co Bůh tvoří, musí aspoň v jistém směru trvat na věky. Chtěl být od tvorů poznáván a chválen — nikoli krátký okamžik, nýbrž věčně.[2])

---

musí si být vědom, že všechna odpovědnost za správné užívání hmotného světa spočívá na něm! Že tento názor nelze nazvat antropocentrickým, jest zřejmo — vždyť člověk sám má zase vyšší cíl, jsa stvořen pro Boha, k jehož oslavě jakožto poslednímu cíli má užívat věcí stvořených, jichž bezprostředním cílem jest sám. Viz celou úvahu o užívání věcí stvořených, kap. 10—13. Sv. Řehoř Nys. přečasto ve svých řečech zabočí k úvaze o tom, že do duše lidské je vtisknut obraz Boží, jenž hříchem je sice zatemnělý, nicméně může naším přičiněním s pomocí milosti Boží opět nabýt bývalé krásy. Myšlenka, že člověk jest mikrokosmos a jako takový zástupce a takřka kněz všeho tvorstva, jest u něho častá. Po něm ji opakuje sv. Řehoř Vel. (Str. 311.)

[2]) To jest jeden z důvodů, o něž se opírá skotistická sentence o předurčení vtělení Syna Božího. Díla Boží jsou dokonalá . . . Bůh se nechtěl (ač mohl) spokojit s chválou nedostatečnou; chtěl, aby se mu dostalo od tvorstva oslavy nekonečné. Té

Boží moudrost tudíž vymáhala, aby stvořený viditelný svět vyvrcholil jako ve své koruně v člověku, v bytosti viditelné, obdařené rozumem, svobodnou vůlí a nesmrtelností. Rozum a svobodná vůle... obojí se vzájemně vymáhá jako sever a jih, kladný a záporný pól. Kde jest rozumové poznání, tam i svoboda vůle — nehledě k tomu, že by čest a chvála Tvůrci od rozumného tvora vzdávaná byla bezcenná, kdyby nebyla svobodná a dobrovolná. Plané by však bylo rozhodnutí: „Chci Bohu svobodně sloužit, být mu dobrovolně poddán, jemu docela náležet" v případě, že by životem na zemi vše končilo. Nač se tedy rozhodovat? Jaký rozdíl mezi tímto „ano" a mezi vzpurným „nebudu sloužit", když by toho nic nestihlo a onen svým rozhodnutím nic nezískal? Oba by stejně vzali za své... nebyla by pak podoba s žáčkem, jenž ve školní hodině „podpisuje" různé „dlužní úpisy", nemající pro něho pražádného významu ani důsledků? Nemá-li člověk nesmrtelnou duši, jaký smysl má přikázání: „Konej dobré, varuj se zlého"?

Mám duši... nesmrtelnou duši... Tato pravda jest již obsažena v předešlých úvahách, třebaže jsme ji zřejmě nevyjádřili. Cíl člověka jest Bůh, věčný život... jaký smysl by toto slovo mělo, nebýt nesmrtelné duše? „Nehledejme štěstí v tomto hmotném světě, protože ho v něm nenajdeme..." Toto odvrácení od světa hmoty vede přirozeně k obrácení do vlastního nitra, jak poznal a zakusil na sobě již sv. Augustin. Nestačí však pouze

---

však nebyl schopen žádný seraf, tím méně pozemský člověk. Vtělená božská osoba jedině byla s to oslavit trojjediného Boha tak, jak jest hoden, jen ona mu mohla vzdát chválu nekonečné ceny, a tu mu vzdala jako hlava veškerého tvorstva. My pak spojujeme své nedokonalé a nedostatečné chvály s chválami jeho: „Skrze něhož velebnost tvou chválí andělé..." Proto tato theologická sentence tvrdí, že by se byl Syn Boží vtělil, i kdyby nebyl člověk hřešil... Kristus by pak ovšem nebyl naším Vykupitelem, nýbrž jen naším prostředníkem a naší hlavou. — Filosofický důkaz nesmrtelnosti duše podáváme ve III. díle. Nesmrtelnost a duchovost duše se filosoficky dokazuje z jejích schopností (mohutností): z rozumu, jenž poznává věci nadsmyslné, a ze svobody vůle. Naše otázka svrchu uvedená budiž tedy pojata „populárně".

správný názor o životním cíli a úkolu mít: jest nezbytno, aby celý ž i v o t byl tímto přesvědčením p r o n i k n u t. Žít duchovně, dopomoci duši k vládě ve vlastní domácnosti!

Naše heslo: „Vzhůru! K Bohu! K vyšším věcem jsem zrozen!" Ale provádí-li kdo tuto zásadu v praxi, důsledně, každým slovem a skutkem, může být jist, že budou na něho hledět jako na cizokrajnou bytost. Nepojímají tak naše katolické světce? Svět je tak ponořen v hmotu a hmotné cíle! Světci pokládali život na zemi jako vyhnanství z pravé domoviny; ale bylo jim to na závadu, aby nevykonali mnoho pro blaho bližních? Velcí zakladatelé řádů! Ignác ... a přec si často povzdychl: „Jak se mi hnusí tato země, pohlédnu-li k nebesům!" Sv. Joana Chantal ... „Modlila se celý den, ale nikterak jí to nevadilo, aby neplnila nejsvědomitěji povinnosti manželky, matky, hospodyně ..." A konečně založením řádu zajistila křesťanskou výchovu dívek příštích generací. Člověk nadpřirozeně smýšlející jest zakotven ve vyšších dobrech, synové tohoto světa vášnivě lnou k časným dobrům ...

Být zakotven v nadzemském neznamená být nečinný. Naopak: ve světle věčného určení pojímá duše daleko vážněji věci, jež jiný bere na velmi lehkou váhu. Nepřátelé sami jsou nám svědky. Lecky na př. praví s posměchem: „Vládce, jenž uvažuje o tom, jaké následky válka může mít, musí tedy (podle katolického učení) mít na mysli, že jediné zaklení zraněného vojína, krádež jednoho kuřete nebo zneuctění jediné dívky (to vše klade na týž stupeň!) je větší neštěstí než ... úpadek jeho vlastní moci." Ano! Ztráta jediné duše jest větší neštěstí a zlo než ztráta půl země. Ale možná, že by Lecky mluvil jinak, kdyby byl sám tím vojínem neb onou dívkou. Učení Kristovo od „přátel" demokracie tak tupené staví výše čistotu a duši poslední dívky než moc a slávu kteréhokoli potentáta.

Povinnost člověka spasit svou duši ... Ti, kteří víře vytýkají, že vede k nečinnosti, neznají sami své nitro a nejsou si vědomi toho, co mluví. Důvod jejich boje jest přece především ten, že víra vymáhá neúprosně č i n n o s t, a to činnost opravdovou! Nehlásá líný pokoj kvietismu ani lhostejnost, nýbrž naléhá na rozvinutí všech nejušlechtilejších schopností ducha. Byla snad

ve středověkých klášteřích nečinnost? Stačí vyslovit jména St. Gallen, Reichenau, Clugny, Clairveaux... Lidé jako Josef II. ovšem takovou činnost málo chápali (poslal do kteréhosi milánského ženského kláštera balíky plátna, aby prý ušily vojákům košile). Jestliže norimberské řeholnice za Charity Pirkheimerové pěstovaly hudbu a zpěv, zhotovovaly bohoslužebná roucha, vyšívaly, malovaly iniciálky, studovaly, předčily kterýkoli klášter na evropské pevnině, nepokládá jejich práci mnohý za činnost snad proto, že toto umění nehovělo smyslnosti a že jejich studium se netýkalo opic, jak drasticky se vyjádřil Schopenhauer. Perly středověké mystiky, na při díla sv. Gertrudy a Mechtildy Hagedornské, jednostranný novověk též vysoce necení. Ale budiž — mají-li porozumění jen pro vnější činnost, můžeme jim uvést i pro ni dokladů dost. Korespondence sv. Bernarda a Petra Ctihodného (Clugny)... jeden se omlouvá druhému, že pro nával práce se celý rok nedostal k odpovědi. Píše-li Bernard knihu De consideratione, v níž dává pokyny papeži Eugenu III., jak spravovat církev, nelze leč uznat, že taková činnost měla důsledky dalekosáhlé.

Ale i kdyby toho nebylo — práce o vlastním spasení vyžaduje celého člověka, vymáhá činnost neustálou, intensivní. „S bázní pracujte o své spáse." (Fil 2. 12) „Mistře dobrý, co mám činit, abych života věčného dosáhl?" (Lk 18. 18) „Chceš-li do života vejíti, zachovávej přikázání," odpovídá Pán. Kdyby zachovávání zákona Božího nevymáhalo práci, práci takovou, kterou pohanský filosof prohlásil za „největší vítězství", totiž zvítězit nad vlastními nezřízenostmi, neměla by sv. víra tolik nepřátel!

B) „Tvá duše jest krásnější..."

Jsou to slova sv. Jana Vianneye k dítku, jež mu podávalo pěknou kytici. Hugo a S. Victore má nedostižné dílo o kráse omilostněné duše (Soliloquium de arrha animae). „Bůh jest ve světě jako král ve svém království, v církvi jako otec ve svém paláci, v duši jako snoubenec ve své komnatě... (De arca Noe.) Snoubenec tvůj dal ti život, dal ti svůj obraz, dal ti nebeské šperky, dává ti královský pokrm se svého stolu k udržení zdraví, k občerstvení, k napravení krásy, k rozmnožení tvé sličnosti...

dal ti zrcadlo, Písmo sv., abys v něm svou tvář viděla a svou zdobu upravila, a kdybys přec svou krásu poskvrnila, dal ti slzy, aby ses zase očistila. Tobě, duše, dal Bůh, že j s i — a nejen to: nadto ještě ti dal, že k r á s n á a sličná jsi[1]). Velice jsi se mohla honosit a velice jsi musila být střežena, abys takového daru nepozbyla, abys takovou ozdobu nepotřísnila, abys takovou krásu neporušila, abys přijdouc o ni, nebyla ubožejší než kdybys ji vůbec nedostala: aby spolu se ztrátou sličnosti tě nemučila hanba ohavnosti; ale viz, cos učinila, duše má: svého Snoubence jsi opustila, a s jinými v hříšné lásce jsi hřešila: tak opovrženou, tak nízkou, tak nečistou ses stala, že svého snoubence hodna už nejsi.“ (De arrha animae.)

„Tato snoubenka jest daleko nižší než Snoubenec — nižší rodem, nižší krásou, nižší důstojenstvím: a přec k vůli této Mouřenínce z daleka přišel Syn věčného Krále, aby si ji zasnoubil. Mojžíš Mouřenínku si zasnou-

---

[1]) Ubohost duše, již před narozením zaprodané hříchem praotce, nezasloužený vznešený dar jejího omilostnění a ničemnost jejího odpadu líčí Hospodin u Ezechiele (k. 16.): „Tvůj kořen a tvůj rod jest ze země kananejské (pohanské, prokleté), otec tvůj byl Amorrhejec a matka tvoje Heťanka. Když ses narodila, nebylas vodou čistě obmyta, nebylas v plénky zavinuta; oko nikoho se neslitovalo nad tebou, aby ti byl něco z těchto věcí ze slitovnosti prokázal. Bylas pohozena na zemi — tak málo cenili tvůj život. Tu jsem šel já mimo, viděl jsem tě ležet v té krvi, a řekl jsem k tobě: „Buď živa . . .“ Svým pláštěm jsem tě zahalil, vešel jsem s tebou ve smlouvu a stala ses mou. Obmyl jsem tě vodou, pomazal tě olejem, oblekl tě v pestré roucho, opásal tě kmentem a přioděl tě závojem z hedvábí. Šperky jsem tě ozdobil, dal jsem ti náramky a náhrdelník, prstenec, náušnice a nádhernou korunu na hlavu. Zdobila ses zlatem a stříbrem, běl, med a olej jsi jídala, stala ses překrásnou a dosáhla jsi důstojnosti královské. Pověst o kráse tvé roznesla se mezi národy . . . Ale tys (mne opustila a) smilnila s každým, kdo se ubíral mimo . . . A nedosti na tom, že sama jsi odpadla: což jsi musila i dítky mé pobíjet a (modlám) obětovat? Nerozpomněla jsi se dnů svého dětství, kdy jsi ležela bezmocná a opuštěná ve své krvi . . . Nuže, nes nyní sama následky odpadu svého a neřestí svých!“

bil, ale nebyl s to, aby ji bělostnou učinil. Kristus však tu, kterou nízkou a ohavnou si zamiloval, krásou a vznešeností obdaroval..." (Bern. II. p. Epiph.) „Duše naše jest zasnoubena Snoubenci nesmrtelnému, zásnub jsou sv. svátosti. Co od tebe žádá Bůh, leč tvou spásu? Jsi-li však nedbalý a nechceš-li se dát spasit, sám sebe zahubíš. Bůh neušetřil pro tebe vlastního Syna, a ty, nešťastníče, se nesmiluješ sám nad sebou? Probuď se poněkud ze sna a měj slitování sám s sebou! (Efrém, De judicio.) Jak tě cenil Bůh, posuď z toho, čím pro tebe se stal. (Bernard.)

Z nejkrásnějšího a nejhlubšího díla sv. Terezie Il castello interiore (hrad našeho nitra) — mohlo by být též nazváno „Cesta duše k Bohu" — vyjímám o kráse duše několik slov: „Svou duši můžeme pojímat jako křišťálový hrad, jako ráj, v němž Pán přebývá... Nenalézám nic, k čemu bych krásu duše přirovnala; byť byl náš rozum sebebystřejší, nikdy nepochopí krásu duše, tak jako není s to pochopit krásu Boha, jenž sám praví, že nás stvořil k obrazu a podobenství svému. Proto marné úsilí zbadat dokonale krásu tohoto hradu. Ostatně dostačí výrok božské velebnosti, že duše jest stvořena k obrazu Božímu, abychom z něho učinili závěr na její důstojnost a krásu... Jest nevyrovnatelně velký nerozum zabývat se pouze tělem a jen mimochodem si uvědomit, že máme také duši, protože jsme to slyšeli nebo protože víra nás tomu učí, a docela zřídka uvážit, jaké statky může pojmout, nebo kdo v ní přebývá, nebo jakou cenu má. To je důvod, proč se tak málo staráme, abychom se snažili její krásu vší pečlivostí udržet. Všechna naše starost jest obrácena k hrubému obezdění tohoto hradu, totiž k tělu..."

Královsky vznešené pojetí člověka ve světle jeho určení a cíle, ve světle exercičních pravd! Člověk stojí mezi Bohem a světem — srovnávali jsme ho s Tvůrcem (kap. 5. a 6.), a uvědomili si jeho nicotnost. Zavěsili jsme ho na váhu spolu s ostatními věcmi stvořenými (kap. 8. 9.) a žasli nad jeho velikostí.[2]) Exerciční úvahy člověka

[2]) „Je pravda, že nejsme skoro nic, ale uvážíme-li, co člověk dokázal svým duchem, co sejde na tělesné slabosti? Co na nepatrnosti země, toho zrnka písku, na němž několik okamžiků bydlíme?" (Arago.) Vpravdě, lidská činnost vyniká neskonale nad činností hmoty — objevení věty Pythagorovy

ponižují, když v nerozumné pýše s inamlouvá, že něčím jest, nejsa ničím (Gal 6. 3); zároveň však ho ve vlastních očích povyšují, když pokušení ho svádí k nízkostem. Nezahazuj se! Bůh obmýšlí s tvou duší něco velikého... nečiň ji ty nevolnicí těla, připoutanou k pozemské hroudě! Nejsi otrok země, nýbrž dítě nebes!

„Stvořil Bůh člověka k obrazu a podobenství svému," čteme na první stránce Písma. Kdykoli tato slova slyšíme, myslíváme na svou duši. Zdaž toto pojetí odpovídá docela přesně smyslu Písma svatého? Nikoli; celý člověk jest obrazem Tvůrce. Ale potud máme pravdu, že obrazem Božím činí člověka jeho nesmrtelná duše. „K obrazu a podobenství Božímu..." Tato slova jsou podklad pro všechno hlubší pojetí člověka a jeho přirozenosti, jak ve vztahu k Bohu, tak v jeho poměru k věcem stvořeným, tak i v ohledu k jeho mravnímu a náboženskému vývoji a zdokonalení. Že na př. jest schopen být povýšen do řádu nadpřirozeného, přijat za syna Božího, povolán k věčné blaženosti: to vše by bylo nemožné, kdyby svou nesmrtelnou duší nebyl obrazem Tvůrce.

V originále Písma sv. (v hebrejském textě) čteme: „Učiňme člověka k svému obrazu a jakožto své podobenství." Podobně mluví svatá kniha o dítku, že jest obrazem svého otce. (Na př. Gn 5. 3) O nikom jiném neužívá tohoto rčení, ani o andělích, jen o člověku a o Synu Božím. (Md 7. 26; 2 Kor 4. 4; Kol 1. 15: „Jsa obraz Boha neviditelný.") Nelze říci: „Člověk má v sobě obraz Boží", asi jako peníz má obraz vládce. Člověk obrazem Božím jest, od chvíle, kdy z tvůrčích rukou Nejvyššího vyšel; smysl slov Písma lze též vyjádřit takto: „Učiňme člověka tak, aby byl naším obrazem a vyjadřoval naši podobu... aby byl náš obraz, oděný viditelným tělem." Učinil jsi ho málo menším andělů, praví latinský text 8. žalmu; hebrejský text s malou obměnou: „Učinil jsi ho málo menším Boha."

---

jest vyšší hodnota než energie, vytvořená niagarským vodopádem. Ale etické hodnoty stojí ještě výš než intelektuální, o nichž Arago mluví — vznešenější jest skutek blíženské lásky než objev radia neb vynález drobnohledu. Nade vším pak stojí skutky nadpřirozené.

Duše Bohu podobná vlita do těla, a člověk, jakožto tělo oživené nesmrtelným duchem, jest viditelný „živoucí obraz živoucího Boha“ (Scheeben), plastický obraz Tvůrce (Otcové), odlesk nekonečné velebnosti Nejvyššího... Vším tímto se Adam stává korunou všeho viditelného tvorstva. Vznešenost duše se přelévá i na tělo, jež jest jejím chrámem.[3]) Královská postava, hlava i oči vzhůru, majestátní krok (Ovidius!). S ostatními členy hmotného světa má člověk společné všecko, kromě této věci jediné, jež ho činí obrazem Božím: nesmrtelné duše. Z ní plyne jeho povýšenost nade všemi viditelnými tvory země. Podílem na důstojenství Nejvyššího se mu dostává důstojnosti nevystihlé, a ta se jeví ve světle této pravdy v daleko vyšším lesku než když ji pojímáme s jiného hlediska, na př. úvahou, jak dovedl zbadat tajemství přírody, změřit nebe, odhalit život v krůpěji vody atd.

Jak se obraz Boží v člověku jeví?

a) Podstata obrazu Božího („bohopodobnost“) záleží hlavně ve třech věcech: rozumu, vůli a neporušitelnosti (nesmrtelnosti). Jen osoba obdařená rozumem může vládnout, jen svobodná vůle může Boha vědomě oslavovat. Neporušitelností duše se dostává člověku na rozdíl od pomíjejících věcí mimo něj a od hmotné části jeho vlastní přirozenosti podílu na božské nezměnitelnosti a věčnosti. Bůh stvořil člověka nezničitelným, obrazem podobným sobě ho učinil. (Md 2. 23) Jsme rod Boha samého (Sk 17. 29) — stačí jen správně pojmout tento výrok pohanů ve světle víry a netřeba na něm nic měnit.

Z toho plyne závěr: duše nesmrtelná nemůže dostat existenci plozením tělesným — jak by mohlo porušitelné tělo zrodit bytost neporušitelnou? — nýbrž jen přímým úkonem Tvůrce; je tedy od něho stvořena bezprostředně. Z toho plyne další, že též jedině od Boha může dostat

---

[3]) To jest jeden z důvodů, proč má člověk své tělo chovat v uctivosti. Svatá čistota není leč úcta k sobě samému, k tělu vlastnímu (a v důsledku toho i k tělu bližního), jež má podíl na kráse a vznešenosti duše, jakož i na jejím povolání k věčnému životu. — Jako Bůh svou všudypřítomností ve všech věcech jest, je udržuje a v nich působí, tak duše činí své tělo tělem lidským, v něm celém jest přítomna, svou přítomností je při životě udržuje, v něm a skrze ně působí.

pravidla svého (mravního) **života. Žádná bytost, byť to byl nejvyšší cherub aneb serafín, nemůže dát člověku normu jednání, jež by byla sama sebou pro něho ve vědomí závazná; člověk jest v pravém smyslu e x e m p t n í, nepodřízen nikomu, leč přímo svému suverénu a Tvůrci. Žádná vůle nemůže jeho vůli vázat, leč jen svrchovaná vůle Nejvyššího[4]), žádný tvor se nesmí postavit mezi něho a Stvořitele, nikdo nemůže na jeho srdce učinit naprosté nároky, duše nemůže být majetkem nikoho krom Boha.**

Z toho plyne i to, že nic nemůže duši nasytit a její touhu po štěstí ukojit, leč jedině Bůh. Duševní život člověka jest schopen, aby dostal týž o b s a h a směr jako život b o ž s k ý. Jinými slovy: jako je duše Bohu podobná svou podstatou, může a má mu být podobná i svým životem. Nikoli hledat to, co je učiněno pro tělo... mít vyšší aspirace! „Svatí buďte, jako já svatý jsem." Etický život člověka se nám jeví s tohoto hlediska v novém lesku[5]), a tato úvaha vrhá nové světlo na pravdy, o nichž jsme již rozjímali (o cíli člověka, o užívání tvorů).

b) Za druhé tím, že jest uschopněn a povolán, aby v l á d l v i d i t e l n é m u t v o r s t v u, podobně jako Bůh ovládá svou prozřetelností všechno tvorstvo, viditelné i neviditelné. A č k o l i v i on jest pouze dílo Tvůr-

---

[4]) Král z Boží milosti! Všechna autorita pod sluncem může člověku vládnout jen z vůle Boží, od Boha zplnomocněná jako jeho zastupitelka, v jeho intencích a podle jeho směrnic. Viz listy sv. Pavla!

[5]) Rien de mortel pour un coeur immortel (str. 38); srdce stvořené pro nesmrtelnost neukojí žádná věc smrtelná... nenabízej nic pomíjejícího srdci stvořenému pro věčnost! Že člověk ve svých tužbách, snahách a pracích se má povznést nad sebe, nad hmotný svět, jest Straussovi zřejmo z toho, že tak učinit **může.** Pro smyslné požitky jest zvíře, o ty jest sdostatek postaráno ve světě živočišném, kde všechny smyslné tužby a snahy jsou plně rozvinuty a vyčerpány. Žádná bytost není na světě k vůli něčemu, čeho jest již dosaženo na nižším stupni života: rostlina není k tomu, aby byla jen hýbána jako kámen, dokonalost živočicha nezáleží v tom, aby jen rostl jako strom. Žel, že se tento muž bez víry nevyšinul k poznání pravého cíle člověka: vidí ho jen v práci... Ale tolik poznal, že musí být hledán a nalezen ve sféře nadsmyslné.

ce, přec má vládu nad bytostmi, které jsou nižší než on. Protože však i on jest dílem Božím, jest jeho vláda pouze sdělená, jemu propůjčená, zástupná. Člověk je takřka zástupce a náměstek Tvůrce na zemi, jest hmotnému tvorstvu tím, čím rodiče dětem neb autorita společnosti. To jest nejhlubší význam slova „král viditelného tvorstva". Stvořitel postavil člověka do středu svého díla, a kolem něho jako kolem centra rozestavil své tvory, pro něho je stvořil a jemu podřídil. „Vládněte nad rybami mořskými i nad ptactvem nebeským i nad všelikým živočišstvem, hýbajícím se na zemi." (Gn 1. 28)

Svou přirozeností hmotně duchovou jest člověk pojící článek mezi říší duchů a hmoty, jest mikrokosmos, maje „s každým tvorem něco společného (a moha tak být representantem, prostředníkem a knězem všehomíra): s kamenem hmotné tělo, s rostlinou život, se živočichy cítění, s anděly rozum a vůli." (Řehoř Vel.) Člověk vpravdě prostředkuje spojení hmotného světa s Bohem: svět hmoty, pro člověka bezprostředně stvořený, oslavuje Tvůrce teprve skrze něho, jen jeho prostřednictvím se odnáší k Bohu jako k svému poslednímu cíli. To není dáno andělům, jejichž vztah k světu viditelnému jest čistě zevnější. Člověk oslavuje Boha nejen v sobě a skrze sebe jako andělé, nýbrž i spolu s hmotným světem a jeho jménem. To však znamená, že jest veleknězem všeho tvorstva. Taková jest důstojnost člověka, viditelného obrazu Božího![6]) Proto Syn Boží, neviditelný obraz Otce, veskrze dokonalý a jemu docela rovný,

---

[6]) Jak dalece tato vznešená důstojnost člověka byla hříchem porušena, snížena, suspendována, jak dalece vykupitelským dílem Spasitelovým obnovena, o tom nelze nyní mluvit. Vláda nad přírodou, jíž se některým světcům jako mimořádného charismatu dostalo (sv. Františku z Assisi a j.), jest ojedinělé obnovení rajského stavu a doklad, jak by byl vypadal podle původní ideje Tvůrce poměr člověka k přírodě. Taktéž nelze rozvádět, jen krátce upozorňujeme, jak těžké proviny se člověk dopouští, když zneužívá svého postavení v tvorstvu, a místo co by byl knězem, stojícím mezi světem a jeho Stvořitelem, volí raději být otrokem hmoty a jejích choutek, po případě vykořisťuje tvorstvo k svým sobeckým zájmům a náruživostem.

vzal na sebe viditelný obraz Boží, t. j. člověka, nikoli anděla.

„Učiňme člověka a nechať vládne...“ K vládě jsi narozen, člověče, proč tedy sloužíš zmatkům? Proč zahazuješ důstojnost svou? Proč se oddáváš v služebnost hříchu? Proč se činíš otrokem ďáblovým? (Řeh. Nys.) **Trojí jest urozenosti druh: první má původ v nebi, a ta jest od Boha** (a trvalá). **Druhá pochází z krve, a ta jest porušitelná. Třetí jest působena ctností, a ta má být milována. Jest ještě čtvrtý druh urozenosti, jež záleží v dekretech vladařů, a tu budu za něco velkého pokládat a cenit, až si budu opice vážit proto, že dostala titul krále zvířat.** (Řeh. Naz.) **Nebuďme nízcí sami sobě, kteří Bohu tak drahými jsme byli.** (Eusebius Gall.) **U zvířat nenajdeš více než to, co na nich vidíš, u člověka není nic nižšího nad to, co na něm vidíš.** (Ambrož; viditelné tělo jest nižší část lidské přirozenosti!)

c) Duše... ptám se: „Čí tento obraz?“ Odpověď zní: „Boží...“ Chci-li posoudit krásu a cenu obrazu, ptám se především po umělci. Nebeský umělec... Duše jest nejkrásnější a nejdokonalejší dílo Boží na zemi — tak krásné a dokonalé, že Syn Boží neváhal vzít na sebe lidskou přirozenost a prostřednictvím duše spojit se svou božskou osobou i lidské tělo.[7]) **Drahocenná... „Jak drahocenný jsi, ó člověče, nevěříš-li Stvořiteli, otaž se Spasitele.“ „Koupeni jste za cenu velikou, nikoli za zlato nebo stříbro, nýbrž za drahocennou krev Beránka neposkvrněného.“ Byl by to vše Syn Boží konal, kdyby neměla duše takové ceny? K čemu vynaložit tolik práce, proč podstoupit tolik utrpení, kdyby neměla duše cenu v jistém smyslu nekonečnou?**

---

[7]) Již přirozená krása duše převyšuje vše, co na zemi jest. Což teprve její nadpřirozená krása? „Díla Boží jsou dokonalá...“ Tvůrce se nespokojil tím, že stvořil díla tak umělecká jako jest anděl a člověk. Toho i onoho povýšil do řádu nadpřirozeného, ozářil svatostí, posvěcující milostí, jíž se dostává tvoru podíl na božské přirozenosti, božském životě. Duše zdobená milostí... jak vystihnout tuto novou nezaslouženou, všecko převyšující ozdobu a krásu? Analogie z přírody vzaté jsou nedostatečné. Rozdíl mezi oblázkem a broušeným démantem... mezi světlem svíčky a duhou... mezi křišťálem ve stínu nebo prozářeným slunečním jasem...

I když byla zablácena, hříchem potřísněna,[8]) byla od Boha hledána, milována, jeho nejdražší krví obmyta. Jestliže jsi sám sobě bezcenným se stal, pomni ceny, kterou jsi byl vykoupen. (Bern.) Nemohu být nízkou sama sobě, jež jsem se Bohu tolik líbila (praví duše, Hugo a S. V.). Je cosi podivuhodného v tom, že na tvoru lze najít krásu, jež upoutá oko Nejvyššího, takže po ní zatouží. (Avila.)

Potom se táži i znalců, co řeknou oni o ceně tohoto obrazu Božího; ptám se kupců a pozoruji jejich nabídky. Jeden praví: „Toto všechno tobě dám, budeš-li se mi klanět... dopustíš-li se těžkého hříchu, zaprodáš-li mi svou duši." Vše, co lahodí lidské pýše a smyslnosti, by dal za jedinou duši, kdyby mohl, a ví, že by neprohloupil. Ptám se světců, osvícených Duchem pravdy, ptám se kajícníků, proč konali tak tuhé pokání, a slyším odpověď: „Abychom odčinili hříchy a zachránili duši." Ptám se misionářů, proč opustili vlast, své drahé, pohodlný život i vábnou budoucnost, a zvolili si život plný strádání, odříkání a netušených obětí, a odpovídají: „Z lásky k drahocenným duším." Ptám se mučedníků, ptám se Aloise, ptám se Marie Louisy, jež versailleský mramor a hedvábí zaměnila za chudobu karmelského kláštera, ptám se Růženy, princezny panormské, ptám se Rosalie, dcery hraběte z Palerma, jež ze sicilského dvora, kde všechny okouzlovala, prchla do jeskyně na hoře Quisquina a tam do smrti poustevničila, světu ztracená... V očích světa jest jejich jednání bláhové, ve světle víry na ně hledíme s úctou a pokládáme jejich jednání za projev nadpřirozené moudrosti. Alexander nebo César vytáhli, aby dobyli sobě svět, a dosáhli do jisté míry svého cíle. U hlavního oltáře milostné svatyně montserratské čteme: „Odtud vytáhl Ignác z Loyoly, aby dobýval Kristu duše." I on dosáhl, po čem toužil. V očích světa jsou velcí oni dva, ve světle víry soudíme jinak.

Hospodine, Králi náš,
jak podivuhodné jest jméno tvé
po širé, dálné zemi!

---

[8]) Obraz Tvůrce v duši zatemněn být může, zničen být nemůže. (Petr Damianský.)

Ty, jehož vznešenost oslavuje vysokost nebes
výmluvněji než nevýřečná ústa lidských dítek:
tys dílem svým si zjednal chválu,
bys plně umlčel jak odpůrce, tak protivníka svého.
Pohlédnu-li k nebi, dílu rukou tvých,
na měsíc a hvězdy, které tys stvořil:
co je člověk, že naň pamatuješ?
Co syn země, že ho navštěvuješ?
A přece málo menším andělů (Boha) jsi ho učinil,
slávou a ctí jsi ho ověnčil,
ustanovils ho vládcem nad dílem rukou svých,
vše jeho vládě jsi podrobil:
všecička stáda skotu a ovcí,
nadto i veškerou zvířenu polní,
ptáčata nebes a ryby mořské,
vše, co se kdekoli ve vodách hýbe.
Hospodine, Králi náš,
jak podivuhodné jest jméno tvé
po širé, dálné zemi! (Žalm 8.)

15. CO PLATNO ČLOVĚKU . . . (Mt 16. 26)

Ve spánku ti nepřijde království nebeské. (Lev Vel.)

Existuje tedy ještě jiný svět než tato hmotná viditelná země — jiný život než krátký pomíjející život těla, a o dosažení tohoto života, vyššího, nehynoucího, věčného života, se musí člověk přičinit sám, jsa ovšem podpírán milostí Nejvyššího. Pracujte ne o pokrm, jenž hyne, nýbrž o pokrm, jenž zůstává k životu věčnému. (Jan 6. 27.) **Známkou nejnižší úrovně kulturní byla vždy okolnost, že nevěděli nic o duši. S čím vyšší vzdělaností a mravní úrovní se setkáváme, tím vyvinutější vědomí o existenci duše objevujeme. Řecká filosofie, ve svém rozkvětu representována Sokratem, Platonem a Aristotelem, byla o nesmrtelnosti duše přesvědčena; nejjasnější postavy římských dějin** (Kato, Cicero) **nejinak . . . při smrti jim bylo toto vědomí útěchou.**[1]) **Hudební skladatel Jan Ryba, jenž v návalu trudnomyslnosti skončil život v lese nad Voltuší r. 1815, byl nalezen s rozpravou Senekovou o nesmrtelnosti duše v rukou. V trudnomyslnosti . . . sic bych se tázal, zda nebyl pohan; křesťan umírá s křížem a růžencem v ruce, a o životě budoucím čerpá poučení z evangelia.**

Dante ve svém veledíle mluví s největším opovržením o těch, kteří popírají existenci duše. Vycítil, že tím degradují člověka na zvíře. Úpadek kultury i mravnosti nastal všude tam, kde se šířila nevěra. Pochopitelné a důsledné: není-li života za hrobem, musím si pospíšit, abych co nejvíce na světě užil. Vrhnout se v náruč poživačnosti! Nízká úroveň moderního názoru životního a mravní pokleslost dnešního lidstva je sotva kde tak patrna jako v popírání existence a nesmrtelnosti duše. „Vzdáváme se věčného života, volíme úděl němé tváře, jen nás nechte hřešit . . .“ (Viz str. 50.)

Jak docela jinak tam, kde přesvědčení o nesmrtelnosti duše ovládá všechno smýšlení a konání! Nic nedodává naší duši takovou cenu jako okolnost, že nevezme nikdy za své. Nic nedodává našemu životu takové vážnosti a

---

[1]) Popírá-li tedy moderní pohanstvo existenci duše, je to pokrok či spíše návrat k nekultuře předpotopního člověka?

významu, nic nepohání k opravdové práci o vlastní spáse jako vědomí, že máme nesmrtelnou duši. O jejím věčném osudu pracuji, ať chci nebo nechci, ať jsem si toho vědom nebo ne. Jako žák po celý rok pracuje o svém vysvědčení a nakonec nějaké dostane, buď způsobilosti nebo nezpůsobilosti, tak každý člověk se připravuje na onu „přijímací zkoušku" do nebeské kurie. Komu na tom doopravdy nezáleží, aby při ní obstál, ten sotva obstojí. Ale jaké vyhlídky potom? Co ho čeká, bude-li od věčné hostiny Beránkovy vyloučen? „Pracuj svědomitě, jak se sluší na řádného vojína Kristova!"

Lhostejnost vůči věčným statkům, zhoubná nemoc dnešní doby... nemoc ne právě řídká i u těch, kteří nepropadli naprosté nevěře. Projevují ji slova v úvodě Čechových Petrklíčů: „Nevím, nedbám, co se dálo po té ztrátě v nebi; pro mne nemají tam věru klíčů zapotřebí..." K péči o život vezdejší nutká leccos; hlad, ohled na rodinu... Ale kolik lidí na světě by pracovalo, kdyby je k tomu nedonucoval hlad, tato velká „hybná síla"...? A onen život? Zde nás nenutí nic ani fysicky, ani morálně. Bůh žádá svobodnou službu, a my si počínáme jako student, jenž má dobrovolně studovat. Sotva kde patrna mělkost lidské povahy jako zde. Peregrina před konversí cestovala po Tyrolsku a jižním Německu a líčí své dojmy: „V katolických krajích... Tu vidím z vlaku vížku kostela, tu a tam u cesty kříž, onde slyším z dáli hlas zvonu, jinde zase objevím kapli v lese neb obraz na stromě, a to vše ke mně volá: ‚Zde žijí lidé, kteří si jsou vědomi, že mají nesmrtelnou duši', a srdce se mi radostí rozšíří. Věže jsou jako prst ukazující k nebi a hlásající: ‚Vzhůru srdce, tam je tvá pravá vlast.' Na hřbitově... vidím klečet někoho u hrobu, na němž hoří světlo... Kdyby nevěřil, že jest duše, co by tu dělal? Proč by se modlil? Jak chladné jsou vůči tomu protestantské kraje..."

Ano, naše chrámy, pobožnosti, svaté svátosti, obřady, svěcení, žehnání, obrazy svatých v našich příbytcích atd. atd., to vše nám připomíná: „Máš duši." Ale již pohanům připomínaly jejich obřady, že člověk jest něco více než hrst prachu... zračí se v nich temné vědomí vyššího budoucího života.

Nesmrtelnost... Jest však dvojí nesmrtelnost, jako jest dvojí život. Jedna přirozená, a tou jest obdařena

každá duše. Druhá nadpřirozená... povoláni jsou k ní sice všichni, ale ne všem se jí dostane. O tu se musíme přičinit a svědomitou prací vydobýt. „Nic by nám neprospělo, že jsme se zrodili, kdybychom nebyli znovuzrozeni..." pěje církev na Bílou sobotu. Všichni z mrtvých vstaneme, ale ne všichni budeme proměněni (oslaveni, 1 Kor 15. 51). Všichni budeme věčně žít, záleží však na tom, jak bude ten náš věčný život vypadat. O komsi pravil Pán, že by mu bylo lépe, kdyby se nebyl nikdy narodil.

„Co platno člověku, kdyby celý svět získal a na duši své škodu trpěl..." P. Protazzi T. J. navštívil jednou Cavoura, aby mu poděkoval za jistou službu. Ministr ho oslovil: „Vy jesuité jste známi, že vynikáte zkušeností světovou, odvděčte se mi nějakou prospěšnou radou." „Dvě slova vám dám: ‚Co platno'..." Hrabě nerozuměl, kněz doplnil tedy výrok nebeského učitele... Cavour se zachmuřil: „Na to je už pozdě." Nebylo pozdě, ale za rok stál řeholník nad jeho rakví. Svět slepý jest, a ty přicházíš z něho... (Dante.) Jenom chtěj být spasen: milost Boží neschází těm, kteří jsou své spásy dbalí. (Efrém.) Dokud ti život zbývá, kovej a piluj si klíč k rajské bráně: ta brána po tobě touží a čeká na tvůj příchod. (Týž.)

Co platno... Středověké rčení: „O Caesar, torqueris, ubi es, laudaris, ubi non es..." Jsi mučen tam, kde jsi, a chválen tam, kde nejsi. S různými pocity stojí římští poutníci v koloseu Flaviově, místě hrdinného zápasu věrných Kristových. Hledíme do arény... ten písek tam byl zkrápěn drahocennou vláhou... Proč tam vyznavači jména Kristova cedili krev? Z jediného důvodu: aby neztratili duši, nepřišli o věčnost. O obé je chtěl připravit soudce, žádaje od nich, aby zapřeli Krista. Od arény pohlédneme k sedadlům, jež stoupají stupňovitě kol dokola vzhůru. Na 50.000 diváků tam mělo místa, tam římská luza řvala: „Křesťany lvům..." Každý z těch, kteří tam kdy vstoupili, měl nesmrtelnou duši, a ta duše žije! Pominuly doby císařského Říma, utichl řev šelem, ustalo pronásledování i krvavé scény v aréně, jen ohromný cirkus tu stojí jako němý svědek pohanských krutostí i vítězného zápasu mučedníků; ale duše všech žijí — kde? Na to není odpověď těžká. Buď anebo... Pomine i ohromná budova, ač přečkala celá staletí, zmizí s povrchu země

jednou i věčné město, nepomine však ani jediná duše, která kdy z tvůrčích rukou Nejvyššího vyšla.

Na samém prahu velkonoční doby, jejímž účelem jest dokonalá obnova celé křesťanské obce, čte církev úryvek z epištoly ke Korintským: „Vizte, jaké oběti a práce podstupují synové tohoto světa, aby co odměny vítězství se jim dostalo vadnoucího věnce. Nám však jde o korunu věčnou, neporušitelnou... a my se dáme v neúnavné práci předstihnout od nich? Není to zahanbující?" Podobně mluví sv. Jan Chysostom: „Kéž bychom věnovali své duši a zajištění věčných statků aspoň tolik, co věnujeme získání statků pozemských. Je sice smutné, že žádám od vás jen tolik, ale kéž byste alespoň tolik konali...!"

Ten, jenž tě stvořil bez tvého přičinění, nespasí tě bez tvého přičinění. (Aug.) Bůh dává každému ptáčku zobání, ale nehází mu je přímo do hnízda. Něčím nad pomyšlení velikým tě Bůh u č i n i l, a proto pochopitelně něco velkého od tebe ž á d á. Pohanský básník si byl vědom, že bohové před slávu položili pot, t. j. že velkých výsledků se nedoděláme leč usilovnou prací. Řecký malíř se sklání nad svou prací, opravuje to a ono, s takovou pečlivostí, jako by jeho vlastní život na tom závisel, a praví: „Maluji pro věčnost." Jakou píli vynakládáme my své velké záležitosti? Ty spíš, a tvůj čas letí. (Ambrož.) Jen tam lze doufat v bohatou žeň, kde byla vynaložena píle při setí. (Lev Vel.) Jinak užívá téhož obrazu sv. Řehoř Naz.: „Sej, když jest čas k setí, svážej plody, když jest čas žně, ale o své spáse pracuj ustavičně."

Básníci i filosofové zvučnými slovy nejvíce vychvalují a zvelebují mužnost, odvahu, práci, boj; zato pro lenost, zbabělost a liknavost nemají leč slova opovržení. Budiž. Ale já mám právo jejich výroky prohlásit za prázdné fráze. Proč? Protože tíž lidé brojí vší silou proti církvi a víře Kristově, a to jen proto, že žádá, vymáhá a ukládá opravdovou práci a boj. Vybojovat si nebe... bojovat s nezřízenými vášněmi, a to se chvalořečníkům práce a boje pramálo zamlouvá. Jen čti, jak jinde vyhlašují za vrchol blaha, dá-li se kdo bezmocně „spoutat pouty Milkovými"! Práci a boj vzletnými verši i nadšenou prózou oslavují, a sami o něm nechtějí ani slyšet! Pokládáte-li zápolení a mužnost opravdu za věc tak vznešenou a chvályhodnou, skýtá vám víra Kristova příležitostí

dost, abyste v „závodišti ctnosti“ (1 Kor 9) osvědčili svou statečnost a hrdinnost, tužili svou sílu a pokusili se o dosažení vavřínu vítězství!

Po příkladě apoštola národů nazývají i sv. Otcové život křesťana cvičištěm (palaestra), kde zápolí o korunu věčné slávy až do vypětí všech sil. Rozum, vůli i tělo (smysly, fantasie) je nutno „zapřáhnout“, všichni musí zápolit, a to doopravdy. Polovičatý boj jest už předem prohrán, polovičaté zápolení s nezřízenými vášněmi jest jistá porážka, polovičaté dobývání hradu nedobude, polovičaté hájení ho neuchrání. „Ty nejsi ještě muž, jenž satana by sevřít moh.“ (Mefisto v Goethově Faustu.) Čím pevněji se chopíš kopřivy, tím méně pálí! Krev mohutněji vře při lovu na lvy než při honbě zajíců. (Shak.) Oč však jde v boji, o němž jednáme my! „Já vidím sítě, jež nás obkličují!“ „Já cítím sílu všecky protrhnout!“ Tak Leicester a Mortimer u Shak. Sítě, osidla, léčky nepřítele naší spásy... Silnější je ten, jenž s námi jest, než ti, kteří bojují proti nám — tak na jednom místě svědčí svatá kniha. Ale sami nesmíme složit ruce v klín! K silnému, těžkému šípu patří též silný luk; ten bez silného ramene nenapne celý pluk. (J. Rückert.) Nepatřit k těm, kteří „touží po koruně a bojí se boje.“ (Arnobius ml.)

Netvrdíme, že práce o spasení vlastní duše jest vždycky a u každého bojováním až do krve. Zápolení s nezřízenou vášní, zvláště tělesnou, může být někdy urputné dost a dost. Ale jinak? Celé legie věřících se omezují na minimum: jsou spokojeni, dostanou-li se do nebe „postranními dveřmi“ a bude-li jim tam dopřáno nějaké místečko „v koutku“. Komu však jde o to, aby se dostal k Tvůrci co nejblíže, ten si musí své místo vydobýt usilovným a vytrvalým bojem.

Co znamená vlastně spasit duši anebo, jak se dětem říká, přijít do nebe? Znamená dosíci nejvyšší nám možné dokonalosti, a ta záleží ve spojení se zdrojem vší dokonalosti a svatosti. Každá věc stvořená se rozvíjí a mohutní, aby došla nejvyššího stupně dokonalosti, který jí jest přístupný, a dosáhne ho, není-li jí v tom bráněno (není-li omezována) vlivy ať vnějšími, ať vnitřními. Viz dub, rostoucí volně v širém poli! Dlouholetým vytrvalým vzrůstem... Nejsa však bytostí sebevědomou a svobodnou („právní“ a „morální“), vzmáhá se (roste) samočinně, t. j. takřka automaticky, jeho dokonalost

není ovocem jeho přičinění a tudíž ani záslužná, a nejsa nesmrtelný, zase odumírá.

Jinak duše. Jest nesmrtelná, a proto na dosaženém stupni dokonalosti potrvá věčně; jest sebevědomá, a proto se má o dosažení dokonalosti přičinit sama, pracovat o ní vědomě; tím zároveň řečeno, že záleží na ní, jak vysokého stupně dosáhne — ten vyššího, onen nižšího; jest svobodná, a proto dosažená dokonalost je záslužná, hodná odměny („koruny, vítězného věnce", 1 Kor 9. 24 n., Fil 3. 14, 1 Sol 2. 19, 2 Tim 2. 5; 4. 8.... oblíbená myšlenka sv. Pavla, předmět jeho nejhoroucnější naděje!). Kdo chce vystoupit nad minimum dokonalosti, nezbytně nutné k věčnému spasení, má možnost... Každému volná a přístupná, ale za cenu úsilí a boje! Zevnější a vnitřní vlivy, brzdící náš duševní vzrůst, na které jsme poukázali nahoře, jsou u člověka zvláště mnohé a mocné (Smutné dědictví po praotci!) Smésti a setřásti s křídel vše, co se na ně věsí, aby duše volně vzlétla k Tvůrci, vytrhat z půdy plevel, aby vzešlé símě dokonalosti nebylo rušeno a udušeno, pilníkem setřít s duše rez, aby se v ní obraz Nejvyššího co nejjasněji zračil, vyklidit z komnaty srdce vše, na čem tak houževnatě lpí a s čím téměř srostlo, aby mohlo být docela naplněno Bohem a jeho milostí: toť onen boj, o kterém mluvíme — a kterého se bojíme, ke kterému se do jeho krajních důsledků málokdo odhodlá. Kdo patří k nevelké četě těch, kteří tolik síly rozvinout chtějí a dokáží, dosáhne takového spojení s Bohem, takové dokonalosti a svatosti, jaké se obdivujeme na světcích.

Čtěme jen jejich životopisy! Nikoli povrchní, nikoli několik dat, nikoli jejich zevnější působení, studujme jejich vnitřní život, a pak pochopíme, proč mluví církev v kanonisačním procesu o hrdinných (heroických) ctnostech. Na př. sv. Terezie Avilská... Nadlidským hrdinstvím byla její pokora, její trpělivost v tělesných bolestech, její pevnost v pokušeních všeho druhu, její odevzdanost ve strastech, její láska a její sebezápor, kterým odumřela nadobro světu a žila jedině Bohu, jehož čest a slávu měla ne pouze na rtech, kterou vždy a všude hledala a šířila skutkem... Takovým bojem a úsilím jest duše nejen zbavena vší strusky, jím jest i uschopněna, aby pojala co nejvíce „věčného světla", aby co nejtěsněji spojena s Bohem — rozum pojme co nej-

více jeho věčné pravdy, vůle co nejvíce jeho nekonečného dobra (svatosti), a z obojího plyne co největší blaženost: rozumu z poznání pravdy, vůli z požívání pravého věčného dobra. To znamená spasit duši, to znamená dosíci vyššího stupně slávy v nebi!

Veliký, vznešený cíl nám určil Tvůrce; ale, jak řečeno, jeho svatost a moudrost i důstojnost člověka jakožto svéprávné bytosti vymáhá, aby si ho vlastním přičiněním vydobyl. „Cestu znáš..." (srov. Lk 18. 20), cestu Božích přikázání. Svědomitě je zachovávej, a dovedou tě k cíli. Co platno člověku... Co platno poutníku, že kráčel stinnou alejí, že našel na chvilku krásný odpočinek ve smavém háji, že uzavřel výhodnou koupi, nedojde-li cíle! Zemdleli na cestě (Mt 15. 32)... Karavana, která jde Saharou a cestou spatří hned tu, hned tam ležet mrtvého — Nedoputovali... s tím rozdílem, že tito nemohli, kdežto o těch, kteří nedoputují nebeského Sionu, nutno říci, že nechtěli, že se nepřičinili — že nepracovali. Nevěrec proto, že neměl víry, lhostejný proto, že neměl pevné víry, věřící proto, že neměl živé víry. Vášeň nebo lenost—

Mluvívá se o mučednících vědy. Euler oslepl, probděv celou noc nad matematickým problémem. Polární výpravy jsou posety rovy hrdinů, sníh Alp a Himalají se stal hrobem tolika odvážných badatelů, kteří ne ze sportu, nýbrž z vědeckých zájmů se pokusili vzdorovat sněhovým bouřím a vystoupit na vrcholy nedostupné. A my? S jakou dřinou vymáháme pomíjející dědictví; laciněji se dala opatřit perla Kristova. (Jeron.) Prostým věřícím bych řekl: „Stojí nebe za to, abychom mu věnovali trochu píle a práce?" Inteligentovi přísluší slovo Pavlovo: „Kdo nebude svědomitě bojovat, nedosáhne koruny" (2 Tim 2. 5), a tato koruna záleží v nejvyšším mravním zdokonalení, jak zvíme v úvaze o nebi. (III. díl.) Jako učenosti a moudrosti nedosáhne, kdo pilně nestudoval, tak nemožno dosíci bez přičinění zpodobnění s Bohem, v němž záleží podstata věčné blaženosti (spása duše). Vinicí jest duše naše: u muže moudrého všecko pěstěné, u nemoudrého vše jest zdivočilé. (Bernard.) Jsi dělníkem ctnosti, bratře, Kristus tě najal na svou vinici; kde boje, tam i odměny; trpělivostí se posilni k zápasu! (Efrém.)

Naše liknavost... Nepravím slabost, nýbrž liknavost, protože všecka naše slabost jest zaviněná. Jsme slabí

v poznání, ale jen proto, že nehledáme dostatečného poučení. Slabých sil, ale jen proto, že neužíváme horlivě prostředků svátostných, jež nám sv. víra skýtá. Slabí v konání, protože neprosíme za pomoc shůry. Rádi se vymlouváme na lidskou křehkost... jsme jako třtina, a vydáváme se bez důvodu bouři (vášním), jsme prý beze zbraně, a žertujeme s tygry. Nemůžeme vzlétnout k výšinám... jak možno, upíráme-li zrak stále jen k zemi? Špatně umřít se bojíš, špatně být živ se nebojíš; naprav raději špatný život! (Aug.) Ať miluje lidský duch své tělo, ať miluje Adam svou Evu, ale nechať ji nemiluje tak, že by jejího hlasu byl více poslušen než hlasu Božího. (Bernard.) Žijeme, jako bychom nazítří měli umřít, a budujeme, jako bychom měli věčně na zemi žít. (Jeroným.)

Liknavost, polovičatost, odkládání — O Daunovi prohodil Latrille: „Jest jako stvořen k tomu, aby vedl stoletou válku bez valných výsledků." Věřící, kteří nezajistí duši nebe, ani kdyby jim dal Tvůrce sto let k disposici! Karel XII. provázen pouze třemi důstojníky vrazí do Drážďan, bez ohlášení vejde do královského paláce, nasnídá se tam, počíná si pánovitě, jako by byl ve vlastním a ne v nepřátelském městě, August II. hledí jako vyjevený, nenapadne ho nepřítele zajmout. Až druhý den svolává státní radu. „Dnes přemýšlí o tom, co měl udělat včera —" Polovičatá politika Rakouska za krymské války: Nechtělo si rozhněvat tu ani onu válčící stranu, a popudilo tím proti sobě obě dvě — Slovák, polovičatý — Maďaři ho za svého nepokládali, a vlastní ho měli za zrádce. Polovičatý věřící (na př. po r. 1918) ...odpadu se hrozil, k ohavnostem se neodhodlal, ale neměl síly být důsledný — alespoň nějakou koncesi! Ale i ta byla těžce hříšná, a výsledek? Bůh ho za svého pokládat nemohl, a svět se k němu neznal. Jen jeden se k polovičatému rád hlásí —

Kristus Pán, náš Spasitel — vykoupil nás, a tím nám umožnil, abychom došli spásy. Došli, dosáhli, dopracovali se spásy. — Populární přirovnání nám věc osvětlí. Otec pracuje do únavy, splatí všechny dluhy a shromáždí kapitál — tím umožní synu studie. Umožní — více vykonat nemůže. Udělal vše, co na něm bylo, ale teď se musí syn sám snažit, aby pomocí těžce zjednaných prostředků svědomitě a vytrvale studoval. Nemožno,

aby otec za něho studoval, za něho skládal zkoušky, za něho dosáhl postavení. To jest osobní povinnost syna — otec opatřil jen prostředky. Spasit duši — osobní povinnost každého vykoupeného — spasit ji a dosíci nebe — pomocí prostředků, jež nám božský Vykupitel svou trpkou prací zjednal.

Celý církevní rok nám připomíná, co pro naši spásu vykonal Bůh a co pro ni máme vykonat my. Advent — církev vzbuzuje v duši t o u h u po nadpřirozených statcích a milostech mesiášských — tím, že dává před naším zrakem defilovat prorokům S. Z., opakujíc jejich toužebné prosby: „Kéž bys přišel a spasil nás — kéž bys prolomil nebesa a sestoupil — rosu dejte, nebesa, shůry . . .“ A v pozadí těchto toužebných vzdechů stojí osoba Křtitelova: „Vy, kterým se dostalo štěstí, že jste se dočkali Mesiáše, připravte Pánu cestu do svých srdcí! Chopte se prostředků spásy a sebeposvěcení, po nichž marně toužili spravedliví a proroci! Nenechte je ležet ladem . . .“ Trojí příchod Páně: pro nás lidi a pro naše spasení sestoupil s nebe a narodil se z Marie Panny — abychom mu modlitbou a pokáním připravili srdce čisté, by je mohl svými milostmi navštívit — aby nám při třetím příchodu nebyl soudcem, nýbrž odplatitelem a oblažitelem. Bez opravdové a usilovné práce o vlastním spasení je tedy jeho první příchod pro nás marný, a třetí bude hrozný. D r u h ý příchod Kristův — do duše — je tedy cíl adventu! O vánocích rozjímáme o tom, co pro naše duše vykonal Otec (per appropriationem!). „Otec Syna poslal . . .“ Nám — „Tak Bůh miloval svět . .“ (Jan 3. 16) V době svatopostní ještě mohutnější volání než v adventě: „Pokání čiňte . . . Dnes, uslyšíte-li hlas Páně, nezatvrzujte srdcí svých.“ Ve svatém týdnu rozjímáme, co pro naše duše vykonal Syn. „Nikdo nemá větší lásky, leč aby život položil za přátele své . . .“ (Jan 15. 13) V době velikonoční dostáváme návod, jak zužitkovat pro duši tajemství utrpení a oslavy Vykupitele. Trháme ovoce se stromu kříže a hledíme za tím, jenž odešel připravit nám místo — O letnicích rozjímáme, co pro naše duše vykonal Duch svatý. „Zdroj živý, plamen, lásky dech . . .“ Pak Tedeum (slavnost nejsv. Trojice), oslava tajemství lásky (Božího těla), nebeského pokrmu našich duší, bez něhož bychom na strmé cestě k cíli zemdleli . . . ještě svátek vykupitelské lásky Srdce Je-

žíšova, načež svátky světců, našich bratří... ti nám ukazují, kudy se máme za Kristem ubírat. V nedělích po sv. Duchu jsme v epištolách i v evangeliích poučováni, co dělat a jak žít, abychom duši spasili, a konečně v měsíci dušičkovém zní mocně andělské pozouny zvoucí k soudu. „Smrt přichází blíž a blíž..." Jsi připraven? Účty v pořádku? Životní úkol vyplněn? Zcela — svědomitě — mistrovsky?

„Život každého člověka má být uměleckým dílem" (Shaftesbury). Souhlasím, jenže v jiném smyslu než tento muž bez víry svůj výrok pojímal. Umělecké dílo... jest na světě mnoho věcí, jež mají právo na tento název? Jsou věci tohoto druhu pravidlem či spíše ojedinělou výjimkou? Továrenského („jarmarečního") zboží jsou plná skladiště, a v našem století továren jest i lidský život jako to zboží: všecko podle jedné šablony. Narodil se, chodil do školy — jest moderní školská výchova uzpůsobena, aby vytvořila z dětských duší dílo umělecké? — naučil se číst, psát, trochu počítat, pak šel do kasáren, oženil se, předtím „zápasil" s druhy, ať jemně v palestře nebo hrubě někde jinde, potom se hádával se ženou, jedl, pil a spal, šel do pense a umřel. To jest obvyklý obsah „moderního" života. Umělecké dílo... To se nevyrábí strojem, nýbrž ruční prací, nikoli po tuctech, nýbrž dlouhou vytrvalou prací, jež předpokládá „odborníka", jíž předchází idea, na níž musí být patrna individualita.

Dvojí řád stvořil Bůh: přirozený, a při něm pomocníka neměl; jeho určení nám bylo sděleno v úvaze o užívání tvorů. Pak vyšší, nadpřirozený řád, a při jeho uskutečnění vymáhá Tvůrce spolupůsobení svých tvorů. Přirozený život těla není v naší moci, aniž jakákoli jiná přirozená moc je s to jej udržet věčně. Přirozený život duše trvá sice věčně, ale též bez jakéhokoli našeho přičinění nebo spolupůsobení. Ať chceš, ať nechceš, tvá duše bude věčně žít. Nadpřirozený život duše však na našem spolupůsobení závisí, může být věčně udržen, ale ne bez našeho přičinění. Duše jest ráj, svěřený člověku, aby ho střehl a vzdělával, aby ho zbavil plevele a ozdobil květy, aby tak dílo Boží se zastkvělo ve vší kráse. Jen pak bude duše schopna, aby byla jedním z oněch „živých kamenů", z nichž jest zbudováno město Boží, nebeský Sion. Tak mluví církev slovy Písma a Otců v kněžských ho-

dinkách na posvěcení chrámu, tak pěje i sama v obou hymnech. Být nedbalý ve velkém nebezpečí (jde o spásu!) není známka bezpečnosti, nýbrž zoufalství. (Týž.) Jde-li o to, abychom ušli zavržení, je vše velké, co pravím. (Rhab. Maur.)

Umělecké dílo... hledá-li kdo život, jenž by měl právo na název onoho anglického filosofa, nechť vezme do rukou biografie světců. Dovede-li autor mistrně vylíčit jejich vnitřní život... kterak z neotesaného kusu mramoru usilovnou prací vytvořili dílo, jež může být chloubou a ozdobou nebeského města Božího (Aug.)! Efrém, obrácený hříšník, Terezička, nepošpiněná květinka, Řehořové, Basil, hvězdy první velikosti na obloze církve, „nepatrný" milý František, mystická duše řeholnice Gertrudy a vedle ní Anna Maria Taigi, manželka nádeníka, andělský Jan Berchmans v klášterním zátiší, žijící životem na pohled co nejprostším, „všedním", a neúnavný podnikavý Jan Bosko, stkvějící se mimořádnými charismaty, darem zázraků, proroctví atd., třináctiletá Anežka a devadesátiletý Alfons... nenajdeš ani dva docela stejné! Každý ten život jest dílo vpravdě umělecké. Proč se nepokusit o něco podobného? Nač ponechávat očistci, aby nás uschopnil věčného spojení s Bohem? Proč se spokojit s posledním místem v nebi, kdyžtě Bůh nás zve: „Posedni výše..."? Proč dokonce se vydávat v nebezpečí, že jako kámen naprosto nevhodný budeme vymýceni z nebeského Sionu? „Pro věčnost maluji", bylo heslo řeckého malíře. „Pro věčnost pracuji", budiž heslem křesťana. („Crede, stude, vive, pinge aeternitati!")

Uměleckému dílu musí předcházet idea, a ta není možná, nemáme-li na očích vznešený cíl. Cíl člověka musí být vyšší než jest on sám, sic nemůže být o nějakém zušlechtění řeči. Jak by mohl vyšší dokonalosti dosíci od věcí, jež stojí hluboko pod ním! Proč se svět drží zuby nehty zásady: „Člověk nemá vyššího cíle?" Dvojí „výhoda" jim z toho kyne: jsou zbaveni (jak mylně soudí) povinnosti vzdělávat svůj ráj, o němž byla řeč, a mohou beztrestně (jak klamně myslí) hovět náruživostem. Pěknou radu jim dává Aristipp, otec rozkošníků: „Jen potud jest slušno mírnit se v rozkoši, pokud je nutno, aby sis rozkoš prodloužil a stupňoval." Tedy stupňování rafinovanosti! Vynakládat práci na to, aby se tím

více k zemi přikoval a znemožnil si jakýkoli vzlet k ideálnějším cílům!

Odkládáme... „Pamatuj na duši, dokud máš k tomu čas!“ Odkládat práci o spáse duše, váhat, to znamená netečnost, lhostejnost k osudu své duše, nechuť k práci... obojí může být zkázou! Eugen Savojský u Zenty... jen několik hodin času... než nastane noc, než Turci přejdou Tisu, sic navždy unikne příležitost zlomit jejich moc a zabezpečit říši mír na celá staletí... těch několik hodin mělo rozhodnout o všem... Jak horečně spěchal, jak hleděl využít drahocenných vteřin času!

Není možno zde veselit se s ďáblem a jednou kralovat s Kristem... (Tom. Kemp.) Chraň si svou spásu! Jednou pro ni umřel Kristus. Nenajdeš druhého Krista, jenž by ještě jednou pro tebe umřel. (Hugo a S. V.)

Věřící vyznavače Kristovy nutno ještě upozornit na velmi nebezpečný a osudný sebeklam. Pod různými záminkami se totiž rádi dispensují od povinnosti pracovat o vlastní dokonalosti a spáse duše. Pod různými záminkami... na pohled oprávněnými! „Já pracuji pro Boha, to a to jest pro blaho bližního, tato akce přispívá k šíření království Kristova... proto si mohu odpustit modlitbu, rozjímání, zpytování, sebezápor, ba i nedělní mši sv....“ Někteří jdou tak daleko, že i řeknou: „Mé politisování, má politická řeč ve spolku nebo na táboře lidu pomůže církvi víc než všecko modlení, než to, čeho bych dosáhl ve škole katechismem u maličkých...“ Jaký omyl! Jaký sebeklam! Světci soudili jinak! Sv. Alfons v pravidlech svého řádu nedovoluje, aby kněz pod záminkou zpovídání vynechal ranní rozjímání nebo díkůčinění po mši sv. Nesmí od oltáře přímo do zpovědnice; napřed vykonat předepsané díkůčinění! Světec věděl, že takové zanedbávání pochází z nezřízenosti, nikoli z horlivosti!

P. Fab. Veselý T. J. vypravuje povedený klášterní příběh. Na začátku týdne ohlašuje čtenář v jídelně: „Každého dne všichni v noci vstanou a půjdou do chóru na kněžské hodinky, vyjma profesory, doktory a lektory (učitele); ve středu, v pátek a v sobotu zachovají všichni předepsaný půst, vyjma profesory, doktory a lektory; obden budou konat kající skutky, vyjma profesory, doktory a lektory.“ Když byl s ohlašováním hotov, zakončil obvyklým závěrem: „A za to udělí vám Bůh

život věčný." Kdosi u stolu připojil: „Vyjma profesory, doktory a lektory..."

Ani svaté studium ani apoštolská práce nenahradí a nikoho nezbaví povinnosti pracovat o své dokonalosti a o své spáse. Passaglia, Döllinger, Lamennais, Loisy a jiní mužové jsou toho dokladem. Měli nejlepší úmysly, vykonali mnoho pro Boha (pérem), a protože zanedbávali sebe, nedbali, aby sobě osvojili dostatečný fond ctnosti, především pokory, podlehli v těžkém pokušení. Co teprv říci o těch, kteří si myslí, že za své apoštolské práce smějí žádat od Pána provisi ve formě dispense od některého přikázání, na př. šestého! Nejeden odpadlý, kdysi horlivý kněz po r. 1918 je toho dokladem!

Lze slýchat nářek, že čas prchá. Pravda — my, krátce žijící smrtelníci, máme naspěch, jen věčný Bůh nikdy pospíchat nemusí. Naspěch — ať jde o tiskovou akci, ať o jakoukoli věc ve prospěch království Kristova. My, kteří jsme nabídli své služby Kristu, musíme spěchat. Jenže mnozí, kteří naříkají, že čas prchá, měli by naříkat na sebe, že ho řádně nevyužitkují. I kdybychom měli před sebou dlouhý věk, bylo by nutno šetrně jej rozměřovat. (Sen.) Soudí-li tak pohanský filosof, čím více apoštol Kristův? Je-li čas nejdrahocennější ze všeho, jest plýtvání časem největší marnotratnost. (Franklin.)

V Manchestru se podařilo s obrovskými stroji, za strašných obtíží a s ohromným nákladem vyrobit půl kapky (0.02 g) „těžké vody", jejíž každý atom kyslíku má atomovou váhu 18 místo 16. Cui bono? Jaký prospěch ze vší té námahy a nákladu?

Ve velkoměstě auto porazilo a těžce zranilo starce. Sběh lidu, strážník zapisuje číslo auta, povyk nepopsatelný, jak to za podobných příležitostí bývá, i lékař tu a konstatuje: „Ještě pět minut." Tu se prodere zástupem děvčátko, sklání se k umírajícímu: „Vzbuďte se mnou dokonalou lítost..." Pět minut drahocenného času, pět minut, jež rozhodnou o jeho věčnosti, a nikoho nenapadne, že ten umírající má duši. Jeden volá „vodu", druhý „kapky", třetí „záchranu", bezradní a nečinní, jen dítko si uvědomí, oč jde. (Hoffnung.)

*

„Já a moje duše..." Těmito slovy bychom mohli zhruba charakterisovat mentalitu dob víry. Výsledek

tohoto hesla jest sebranost mysli, a ta ovane stejně čtenáře Následování Krista nebo korespondence sv. Bernarda jako turistu, pohlížejícího ke klenbě svatovítského dómu nebo procházejícího se po křížové chodbě kláštera ve Valladolidě. „Já a svět...“ Tato slova vyjadřují mentalitu nové doby, a výsledek? Rozptýlenost, hon, chvat... všude, ať pohlédneš na prsty píšícího u psacího stroje nebo na divě se točící kolo v továrně. „Praktický“ (t. j. vydělavačský) Američan se svým heslem „Čas jsou peníze“ je typus „moderního“ člověka: věnovat nějakou minutu Bohu, duši, sobě — to by mu bylo nenahraditelnou ztrátou. Jako by člověk byl stvořen pro svět, zatím co svět je pro člověka! Seneka, pohan, dává příteli radu: „Zařiď svůj život tak, aby ses mohl alespoň někdy tu a tam věnovat sám sobě.“[2])

Kdo se chceš naučit modlit, jdi na moře... S malou obměnou pravím: „Kdo chceš cítit blízkost Tvůrce a s ním se chvíli obírat, kdo chceš poznat, že existuje vyšší svět než ten, kde v prachu a kouři žiješ, odejdi do samoty“ — buď do exerciční samoty, nebo si vyhledej v lesích, v horách, v tiché hvězdné noci samotu, kde bys byl sám se svým Tvůrcem. O sv. Benediktu se praví, že miloval hory, t. j. že benediktini podle jeho příkladu stavěli své kláštery v překrásných zákoutích horských, kde by byla duše Bohu blíž. Monserrate, Georgenberg, jako hnízdo na vysoké skále, uprostřed horstva, dole se rozevírá rokle, svahy porostlé jedlemi a buky, v pozadí zasněžení velikáni... jak by to nepovznášelo ducha vzhůru! Nebo Traunkirchen, skalní výstupek zabíhající do alpského jezera, a na něm klášter, zrcadlící se v křišťálových vlnách, od světa odloučen, rámus profánního života tam nevniká... Proč si i turista někdy povzdych-

---

[2]) Tolik práce, tolik proseb, tolik kroků — mnohdy bezvýsledných — pro tělo, pro časnost, a ani jediná myšlenka pro duši, ani jediná minuta pro věčnost! Spása duše — to jest „zaměstnání“ pro ty, kteří nemají co dělat... pro poustevníky, pro kláštery, pro lidi světa vzdálené, pro pensisty. Tak jsme docela přilnuli k zemi! I věřící pokládají tu a tam rozjímavé kláštery za zbytečné, za přežitek starých dob, a soudí jako liberální ministr Ratazzi, jenž v Piemontě rušil klášter za klášterem a Boskovi radil, aby založil řád — aby vláda lacino zbavena péče a starosti o opuštěné hochy!

ne: „Já bych tu nejraději navždy zůstal!“ Vycítí, jak blahodárné jest duši, když jest sama s Bohem a nechá běžet materialistický svět se všemi jeho tužbami a lahodami.

Nemám v úmyslu volat tě do ustavičné odloučenosti ze světa, kam tě Pán postavil. Není to také nutno — duši můžeš zajistit její nadpřirozenou krásu a spásu i tam. Spasíme duši, budeme-li plnit vůli Boží, a tu můžeme plnit vždy a všude. Ale zajděme teď spolu aspoň v myšlenkách na skalnatý vrch hory Alverno (dnešní La Verna u Avezza). **Chata „nouzově“ spletená z větví, a před ní stojí muž, hledí k nebi, zamyslí se a praví: „Nahoře otevřený ráj, dole zející peklo, a uprostřed mezi oběma křesťan —“ Chápeš jeho výrok? Možno připojit slova sv. Jana Zlat.: „A na tobě všechno záleží“** (tu es totius negotii dominus — do tvých rukou vloženo rozhodnutí, co bude tvým údělem —). **Nahoře ráj, dole peklo, ty uprostřed —**[3])

---

[3]) Poustevník na Alvernu, v nočním tichu . . . Nepoznáváš? Chudý svatý! Rád dlíval v samotě oné hory. Ve svátek Nanebevzetí P. M. r. 1224 se tam odebral na zcela opuštěné pusté místo — jediná cesta k němu byl hrubě otesaný kmen, položený přes hlubokou divou rokli. Bratr Lev dostal rozkaz, aby dvakrát denně světce navštěvoval: v poledne, aby mu přinesl trochu chleba a vody, a o půlnoci, aby se s ním modlil kněžské hodinky. Den za dnem plynul, bratr Lev plní věrně svou povinnost. Přijde zase půlnoc — překrásná jasná noc, jaké v Apenninách nejsou v září vzácností. Bledé světlo úplňku rozlévá mystický jas po tmavé zeleni stromů i po bílém písku hory, takže se zdálo, jako by lehká sněhová pokrývka ležela na celém kraji, kam až oko dohlédlo. Ani lístek se nepohnul, ani ptáče ve větvích nezašelestilo, hluboký svatý klid. V nočním tichu se ozve hlasité volání. „Domine, labia mea aperies“, volá bratr Lev — umluvené znamení. Ale tentokráte žádná odpověď. Volá po druhé, po třetí, nic — jen ozvěna jeho slov zní z hlubokého lesa. Stojí, váhá, konečně se rozhodne a jde přes kmen, plíží se potichu ve stínu stromů, až konečně slyší a pak i uzří světce. Klečí, ruce rozpjaté, tvář obrácená k nebi, mluví hlasitě: „Můj Pane, můj Bože, kdo jsem já, a kdo jsi ty? Já ubohý, nicotný tvor, a ty velký, nekonečný, vznešený Bůh — “ (Viz str. 126 n.) A v tomto nekonečném dobru má jednou moje duše na věky spočinout — ačli se přičiním! Jak

Duše — o samotě se svým Tvůrcem — na modlitbách, v rozjímání — — Na břehu moře, v lesní tišině, na vrchu hory — — (Viz str. 9.)

Nádherní živočichové nežijí v městském prachu ani v polích, nýbrž daleko vzdáleni světského lomozu. Kolibříci, okřídlené drahokamy, jejichž nádheru vyjadřuje samo jméno: horská, lesní, květinná víla, slunný ptáček, topasový, rubínový, ametystový kolibřík, víla nádherná, královská... Nebo rajky... jako by se bály, že prach města by je připravil o jejich nádheru... Krásné duše se nerodí ve hluku a dýmu všedního života, nýbrž v tichu samoty před svatostánkem.

Okus a viz, jak sladký jest Pán. (Ž 33. 9) **Poznej, že jsou vyšší hodnoty než ty, jež chápe a cení jen materialistický duch... že člověk jest víc než toto smrtelné tělo, jež po málo letech se rozpadne v prach.**

Než se však rozpadne, jest každému smrtelníku vykonat veliký úkol: zajistit mu slavnou nesmrtelnost... tím, že zajistí spásu své duše! V čase, za těchto několik kvapících dnů, máme ten velký úkol vyplnit... Jaká tedy cena každé minuty! Ne ve smyslu kramářského Američana, jak řečeno, nýbrž ve smyslu daleko vyšším. Drahocenný čas!... O ceně času píše Seneka: „Čas nám částečně urvou jiní, částečně nám uniká. Velká část života uniká těm, kdož konají zlé, největší část těm, kdož nekonají nic, celá těm, kdož konají něco jiného (než co konat mají). **Nejpotupnější ztráta, jež zaviněna naší nedbalostí** (platí především o ztrátě duše a nebe!). **Sbírej a pečlivě uchovávej úlomky času, o který tak lehkomyslně přicházíš. Najdi člověka, jenž by opravdu cenil čas, jenž by si vážil každého dne, jenž by chápal, že denně umírá.**

---

asi trávili tutéž noc v nedalekém Avezzu, Florencii, Sieně, Pise, pokud neodpočívali po denní námaze? Jak trávili v celém Toskánsku ony dny, jež věnoval světec výhradně Tvůrci a své duši? Urputné politické boje (Guelfové a Ghibellini!), neúnavná práce o hospodářské povznesení měst, velkolepé stavby — to byly v očích tehdejších křesťanských světcových krajanů důležitější starosti a hodnotnější využití času než jeho rozjímání na Alvernu. „Nemá co dělat —" Nuže, co zbylo dnes ze vší práce těch, kteří pro duši „neměli kdy"? A to, co vykonal František — pro sebe, pro současné, pro příští generace?... Ještě dnes klidí církev ovoce jeho práce!

Cokoli času uplynulo, smrt drží, a zatím, co neustále odkládáme, život míjí. Všecko jest cizí, jenom čas patří nám. Příroda nás učinila majetníky této jediné věci, tak prchavé a kluzké, a o ni nás připraví, komukoli se zachce. Méně budeš na zítřku záviset, jestliže dnes se chopíš díla. Přidá-li nám Bůh k dnešku ještě zítřek, s radostí ho přijměme — ten jest nejšťastnější, kdo zítřek bez starostlivosti očekává. Tak máme uzavřít každý den, jako by jím byl náš život uzavřen.“ Týž filosof vypravuje o labužníku, jenž nesen od hostiny, dal si zpívat: „Je po všem“, a podotýká: „Co onen dělal ze zlého svědomí, dělejme my z dobrého: jdouce na lože, říkejme vesele: ‚Dokonal jsem život‘ (t. j. žijme tak, abychom mohli večer klidně zavřít knihu účtů i života, kdyby nás Tvůrce odvolal).“

*

Čtení: Bohumila I. 1—3. 18. V. 1. Násl. III. 47. Ve šlép. N. 58 nn, 72 nn.

16. MASSILLONOVA ÚVAHA.

Přijdou dny, praví Hospodin, kdy pošlu hlad na zemi, nikoli hlad po chlebě neb žízeň po vodě, nýbrž hlad slyšet slovo Hospodinovo. (Am 8. 11)

Nedivím se, že lehcí lidé o věčnosti pochybují a že se namáhají co síly stačí, aby odstranili neb aspoň zeslabili pravdu, jež je tak nemilosrdně burcuje z jejich hříšných rozkoší. Žít v jistém očekávání věčných muk — v tom jest nesporně cosi strašného. Svět pochopitelně nemá zalíbení v důkazech pro tuto jemu tak truchlivou myšlenku, a proto odjakživa vynakládal vši píli na to, aby ji vymazal jak ze srdce, tak i z mysli člověka. Vidí, že víra ve věčnost jest uzda, jež jest lidským vášním velmi obtížná, a že se mu nikdy nepodaří klidně a směle hovět ohavnostem, dokud z lidí neučiní nevěrce.

Nevěrec se táže: „Kdo ví, zda smrtí vše neskončí?" Tato nejistota jest podezřelá z ohledu na z d r o j, z něhož pramení, bláhová ohledně d ů k a z ů, o něž se opírá, povážlivá pro n á s l e d k y, jež z ní plynou... Pramenem vší nevěry jest zkažené srdce. Čím nezřízenější mravy, tím více se o tomto článku víry (o věčnosti) **pochybuje. „Peklo jest předsudek, věčnost jest strašák..."**

Rozhodne-li se kdo, že se postaví na stranu těch, kteří nic nevěří, a chce-li být docela klidný při všem, co nám víra o věčnosti hlásá, musí mít daleko rozhodnější a přesvědčivější důkazy, než jaké nevěra má. Jest nadmíru riskantní dát v sázku vlastní věčnost, odmítnout víru svých předků a náboženství všech věků i přesvědčení všech národů, není-li k tomu člověk očividnou pravdou takřka přinucen. Jaké důkazy vlastně mají? „Nevíme, co za hrobem bude, člověka i hovada jednostejné jest zahynutí" (Kaz 3. 19), **nikdo se odtamtud ještě nevrátil... A ještě nicotnější důkazy uvádějí, tak nicotné, že by pro ně nikdo nedal v sázku ani výhru jediné partie, nerci-li věčnost. To jsou tedy ony „nepřekonatelné" důkazy, jež bezbožník staví proti víře celého světa! To je ta jistota, která před forem jeho rozumu vyváží vše, cokoli na světě jest dokázáno co nejjistěji a nejzřejměji. „Nevíme, co se na onom světě děje..." Jediná bezdůvodná pochybnost tedy dostačí, aby z vás učinila bezbožníky,**

ale všechny důkazy náboženství nejsou s to, aby vás učinily věřícími! Pochybujete, zda existuje nějaká věčnost za hrobem, ale již předem žijete, jako by žádné nebylo! Nemáte pražádného jiného důkazu, na němž své mínění stavíte, leč svou nejistotu, a nám vytýkáte víru jako lehkověrnost, hodnou jen nevzdělanců! Kde jest lehkověrnost, na straně věřících nebo nevěrců? Věřící jest o věčnosti přesvědčen, protože o ní mluví Písmo, jediná kniha hodná víry; protože o ní mluví apoštolové, a to byli mužové poctivci, ti zázraky stvrdili svou nauku, ti pro pravdu cedili krev, jim obrácení celého světa vydává svědectví, jež až do konce věků bude mocně svědčit proti bezbožným; protože se vyplnila proroctví, jediná známka pravdy, kterou podvod nemůže napodobit a falšovat; protože to potvrzují tradice všech dob, tradice, jež největší mužové, jakož i nejmoudřejší a nejmravnější národové pokládali za jisté. Slovem, jsou to důkazy, jež naši thesi (tvrzení) činí při nejmenším pravděpodobnou. Nevěrec nevěří ve věčnost, protože mu jest jaksi pochybná a podezřelá. Kdo je tedy lehkověrnější, ten, jehož víra se opírá o to, co všem lidem platí za pravdě nejpodobnější, nebo ten, jenž se rozhoduje, že bude věřit: „Nic není", a to vše jen pro slabou pochybnost? Ale přesto si bezbožník namlouvá, že užívá rozumu lépe než věřící a hledí na nás jako na lidi slabé, sebe však pokládá za velkého ducha, povzneseného nad obecné předsudky lidí...

Ale i kdyby důvody, jež nevěra uvádí, se vyrovnaly plně důvodům, jež má pro nesmrtelnost víra: měl by si nevěrec alespoň přát, aby byl pravdivý názor sv. víry, protože ten názor přináší člověku tolik cti, poučuje ho o jeho nebeském původu a o jeho věčné naději. Měl by si přát, aby učení bezbožců bylo nepravé, protože je to učení truchlivé, člověka pokořující, stavějíc ho na roveň zvířatům, která žijí jen pro tělo; učení, jež nedává člověku ani cíl, ani naději, ani určení, a jež omezuje jeho osud na několik dnů, které rychle mizejí.

Jak nízká jest duše bezbožce, kdyžtě při takové nerovnosti důkazů raději věří, že jest učiněn jenom pro zemi, a rád se pokládá za hrst prachu, za druha volů a býků! Avšak tito lidé mají své důvody, aby odmítali čest, kterou náboženství prokazuje jejich přirozenosti, a aby věřili, že s tělem všechno hyne. Smyslní, nestoudní,

zženštilí lidé, kteří nemají jiného vůdce leč svůj zvířecí pud, jiného pravidla leč své výstřední žádostivosti, jiného zaměstnání leč aby ukojenou žádost vždy novými a novými rafinovanostmi znova dráždili a budili... lidi tohoto druhu nestojí ovšem žádnou námahu věřit, že v nich není žádný zdroj duchovního života a že celá jejich bytost záleží jen v těle; a protože napodobují život nerozumných zvířat, přivlastňují si i jejich přirozenost.

A dejme tomu, že není žádná věčná odměna; co tedy ztratil věřící? Nic, leda několik smyslných letmo prchajících potěšení. Rozpadne se v nic, a jeho „blud" nemá pro něho dalších následků. Jestliže však věčnost jest, jestliže se tedy mýlí a sám sebe klame ten, jenž se vzpírá v ni uvěřit, co riskuje? Ztrátu věčných statků! Věčný oheň! Srovnejte oba osudy a rcete: nemá-li bezbožný pro své tvrzení jistoty — jakože nemá — kterou stranu by měl zvolit? Má raději riskovat krátké trvání několika dnů nebo celou věčnost? Lnout k přítomným rozkošem, jež trvají krátce a beztak šťastným neučiní, či strachovat se budoucnosti, jež konce nemá?

Je-li člověk stvořen jen pro tento svět, jen k tomu, aby hověl smyslům, proč nás smyslné rozkoše plně neuspokojí? Proč nechávají v srdci prázdno a smutek? Nemůže-li člověk doufat jiného štěstí leč pozemské, proč ho nikde na světě nenajde? Proč ho bohatství znepokojuje, pocty obtěžují, rozkoše unavují, věda pokořuje, a místo co by jeho touhu po vědění ukojila, jen dále dráždí jeho zvědavost? Proč to vše nemůže vyplnit dalekou prostoru srdce, nýbrž vždy je nechává neuspokojené? Všichni ostatní tvorové jsou spokojeni se svým údělem a jsou svým způsobem šťastni v okolnostech, do nichž je Tvůrce přírody postavil. Člověk jediný jest nespokojený, hříčka svých choutek a žádostivostí, jen člověk nenajde na zemi nic, co by jeho srdce plně ukojilo. Čím to? Zdaž ne proto, že... nejste zde na zemi na pravém místě, protože jste stvořeni pro nebe, protože vaše srdce jest daleko větší než svět, protože země není vaše vlast, a protože vše, co není Bůh, není nikterak a naprosto pro vás? Odpovězte, můžete-li, anebo raději otažte se svého vlastního srdce a začněte věřit...

A ještě jedna věc: jestliže s tělem vše hyne, kdo byl onen nevyrovnatelný čaroděj, jenž dovedl přemluvit všechny lidi na všech místech a za

všech dob, že mají nesmrtelnou duši? Jak mohlo lidské pokolení připadnout na podivnou myšlenku o nesmrtelnosti? Kdyby byl člověk zrozen jen pro smyslné požitky, mohla by se na světě udržet a být všeobecně přijata myšlenka, jež jest tělesné přirozenosti člověka tak velmi daleka (totiž o nesmrtelnosti duše)? Je-li stejně tak jak dobytek stvořen jen pro časnost, pak by mu nepřipadlo nic nepochopitelnějším než pojem nesmrtelnosti. Zdaž by byl stroj z hlíny slepený, nemající jiného štěstí leč smyslné, připadl na myšlenky tak vznešené a na pojmy tak ušlechtilé? Či byl s to je sám ze sebe vydat? A tato myšlenka, jež by neměla na světě najít ani jediného, jenž by na ni připadl, našla všeobecné přijetí u všech národů, nejdivočejších i nejkulturnějších. Poznání jediného Boha mohlo být ve vědomí národů zničeno; jeho vznešenost, moc a nekonečnost mohla být z jejich rozumu a srdce vymýcena; mohly se vyskytnout a ve světě žít národové bez bohoslužby, bez náboženství, bez Boha; ale všichni očekávali budoucnost... myšlenka na nesmrtelnost duše nemohla být z jejich srdce vymýcena, a třebaže zapomněli na Boha, nemohli necítit sebe, svou duši nesmrtelnou. Čím to, že národové, různící se co nejvíce postavou, mentalitou, charakterem atd., v tomto jednom bodě se scházejí všichni, a chtějí být nesmrtelní? Není to následek společné úmluvy, protože jsou od sebe vzdáleni; není to předsudek výchovy, protože mravy, obyčeje a bohoslužba, což vše jest výslednicí zvyku, se u nich naprosto různí...[1])

---

[1]) Další důvod: „Veškeré zákonodárství národů by musilo být docela jiné, protože stávající se opírá o víru v nesmrtelnost. Musily by být jiné mravy, zákony, zvyky... jiné názory na manželství, na cudnost, čest, poctivost.“ Dnes by asi osvícený kazatel z oratoria sv. Filipa Nerského mluvil jinak. Bohužel, jak mravy nejširších vrstev, tak zákonodárství jest silně ovlivněno materialistickou darvinskou filosofií, činící člověka kusem hmoty, případně lépe organisovaným zvířetem. „V tom záleží ‚vznešená‘ filosofie bezbožců: všechny pojmy, jež má lidstvo o ctnosti a neřesti, jsou převráceny a zničeny.“ Kdyby četl Nietzschea! „Nejsvětější zákony společnosti mizí...“ Odklizování dítek! „Mravy hynou...“ Jako dalšího důkazu se dovolává úcty, prokazované „hrobům našich předků“, úcty, jež by neměla smyslu, kdyby nebylo víry v ne-

Sami pohané poznali, že slepý pud nemůže být jediným vůdcem lidských činů; nepochází tedy z prvního stvoření lidské přirozenosti, nebo musí v něm být nějaká nezřízenost, protože všechny zákony, co jich kdy na světě bylo dáno, nemají žádného jiného cíle, leč krotit tento pud, a protože všichni lidé, kteří kdy měli jméno lidí ctnostných a moudrých, svodů tohoto pudu nenásledovali. V lidské přirozenosti jest sice též pud k ctnosti a čistotě. Proč dává bezbožný přednost pudu k smyslnosti? Snad proto, že jest nejprudší? Ale právě tato prudkost jest důkazem jeho nezřízenosti! Co pochází od přirozenosti, je daleko klidnější...

Naděje bezbožných zahyne (Př 10. 28)... t. j. naděje, že tímto životem vše skončí. Bylo by to tak pro ně dobře! Kdyby jim Bůh popřál osud, po jakém touží! Naděje bezbožného zahyne, ne však jeho zločiny, a trest za ně nebude mít konce. Smrt učiní konec jeho neřestem, ne však jeho neřestným žádostem. Chtěl by, aby trvaly věčně, a proto mu Bůh vyměří věčný trest za rozkoše, o nichž si přál, aby věčně trvaly[2]... (Massillon, kázání o věčnosti.)

Lidstvo tedy nehladoví nikterak po slově Hospodinově, nýbrž žízní po slovech bludu a lži — pravý opak slov Amosových, uvedených v záhlaví této kapitoly. Jak tonoucí stébla, tak se chytá kdekterého domnění, jež má jen jakýsi stín důkazu — důkazu, o nějž by aspoň poněkud mohli opřít svou thesi: „Není věčnosti."

Že popírání věčných trestů není vymoženost moderní filosofie a badavého ducha, nýbrž ovoce nevěry, jsou dokladem tyto výroky sv. Jana Zlatoústého, muže, jenž žil ve čtvrtém století. ‚Kdepak je peklo?' „Proč se o to staráš? Jde o to, abychom ukázali, zda peklo jest, nikoli, kde jest... ‚Bůh je dobrotivý, nestane se, aby koho do pekla zavrhl...' ‚Tedy nadarmo je to v Písmě psáno?'

---

smrtelnost duše. Lidé dovedou však býti velmi nedůslední a nedomyslit, zvláště dnes, kdy prý smí „každý myslit"!

[2]) Tato myšlenka vzata ze sv. Bonaventury, Breviloquium VII. 6: „Hřích, jehož se kdo dopustil nelitovav ho, ustavičně v duši trvá, od života věčného vzdaluje, pochází z vůle, jež by se ráda ustavičně ve hříchu kochala; třebaže rozkoš trvá chvilku, nezřízenost má ráz ustavičnosti, a vůle po smrti navždy lne ke zlému..."

‚Nikoli, nýbrž jen aby pohrozil.‘ ‚Tedy ani dobrým nedá odměnu?‘ ‚A to ano, tak se sluší...‘ Co tudíž psáno o věčné odměně, to jest pravda a to se vyplní, nikterak však to, co se týče trestu!... Ó nedozírné prohnanosti ďábelské! Ó jeho nelidské lidskosti! Počítá totiž takto: protože ví, že bázeň před trestem působí jako uzda, že se zdržujeme hříchu, dělá a pokouší se všemožně, aby ji ze srdce vytrhal. Podobně mluvili lidé, když sto let Noe archu budoval. Kdo nevěří v peklo, ať pomní Sodomy, ať na Gomorrhu vzpomene: což to vše jsou jen hrozby, planá slova a mávání do vzduchu? Jedinou nepravost páchali, a proto déšť ohně je spálil. Nyní se tropí tisíce podobných a ještě těžších nepravostí, a nesesílá na ně Bůh podobný oheň. Pročpak asi? Protože jiný oheň jest jim připraven...“ (De perfecta caritate.) **Jinde praví týž světec o lidech popírajících peklo: „Ó oslovského náhledu! Všechny tyto názory** („dogmata“) **se rodí z rozkošnictví. Kdyby ti, kteří peklo popírají, chtěli být ctnostně živi, okamžitě by o něm byli přesvědčeni a nikterak by o něm nepochybovali.“ Lutherovo učení, že víra samotná dostačí k spáse, mělo už tehdy přívržence, kteří se ho velmi rádi chápali.[3]) Jim odpovídá týž učitel církevní: „Jen nevěřící budou zavrženi? Nebudeme-li skládat žádný počet ze svých skutků na soudě, pak je na tom nejlépe ďábel a má se nejméně čeho bát, protože zná Boha lépe než mnozí lidé a v něho věří. Kdo nedbá dobrého života, přál by si, aby nebylo ani soudu[4]) ani odplaty...“** (Ad Rom 3.)

---

[3]) Pravíš tedy, že milosrdenství Božího se dostane všem hříšníkům, ať trvají v jakýchkoli hříších, jenom když věří, že Bůh je osvobodí, že jim odpustí... takže nemůže zahynout žádný ničemník, jenom když věří...“ (Aug.) Tak učili i talmudisté (židovští rabíni) a zčásti i Mohamed, tak marcionité (Tert. Adv. M.). Existovali však již ve 4. stol. i racionalisté. — „Obvyklý zjev: mnozí nevěřící proto se nechtějí státi křesťany, poněvadž jsou se svým životem spokojeni. ‚Vždyť žijeme řádně, k čemu nám zapotřebí Krista...‘ Budiž! Nechať se podle tvého soudu skutky bez víry nazvou stromy dobrými: dostačí vědět, že před Bohem jsou plané...“ (Aug.)

[4]) Slyšte tedy slovo Hospodinovo, posměvači, kteří ovládáte lid můj... Řekli jste totiž: „Učinili jsme úmluvu se

„Ale pravíš: Jak může hrozit trestem a peklem ten, jenž tolik miluje?“ Právě proto, že miluje: bázní totiž jako uzdou tě drží a krotí, když se ženeš do zlého, a přičiňuje se všemožně, aby po dobrém i po zlém zdržel tvou duši k ničemnostem tak nakloněnou, aby ji k sobě přivedl a odvedl ode vší nepravosti, která jest horší než peklo. Směješ-li se mým slovům a raději chceš rozhodně v nepravosti dny trávit než konat pokání jednoho dne, není to nic divného: je to známka ducha hříchu oddaného a nedokonalého. Tak i děti, vidí-li přicházet lékaře s nožem, křičí a utíkají, a raději chtějí v nemoci setrvat a zhynout, než snést krátkou bolest a být uzdraveny.“ (Ad Rom 9.)

Bůh nechce projevovat svou moc trestáním, ale protože hříšník nechtěl užít jeho shovívavosti k pokání, nýbrž připravil materiál k Božímu hněvu, užil ho Bůh k výstraze jiných, a tak ukazuje svou moc... Věci tak hrozné (pekelné muky) jsou jistým lidem více na posměch než bajky. Kdo by jich poslouchal, toho není, a kdož se smějí, těch jsou zástupy, a vám se zdá, že žertuji. Mělo by dostačit vědomí, že člověk hříchem v sobě zohavuje obraz Boží, aby rozumem obdařený byl od nemoci odvrácen. Protože však většina lidí se více bojí trestu než hříchu, proto připojil Bůh trest. (Týž.)

Hugo a S. V. píše zase takto (De sacram, II. 14. 9): „Jak to tam (v pekle) vypadá, vědět chtějí, varovat se ho nechtějí. Stále se na ně vyptávají, zda by jim snad někdo neřekl, že to tak není. Jako na spasného posla čekají, zda by snad někdo nepřišel a neřekl jim to, co chtějí slyšet. Tváří se, jako by hledali pravdu, ne že by pravdu milovali ti, kteří nemilují ctnost, ale přejí si, aby bylo pravda to, co chtějí (totiž, že není pekla). Proto se stále vyptávají, zda by konečně dostali odpověď, jakou by chtěli, a když jim někdo vydá svědectví podle pravdy proti jejich očekávání, zhroutí se, protože neslyšeli, co chtěli...“

---

smrtí, a s peklem jsme smlouvu uzavřeli: až se povalí jako povodeň metla, nepřijde na nás, neboť v lež jsme složil naději svou, lež jsme učinili svou záštitou.“ Zrušena bude smlouva vaše se smrtí, a vaše úmluva s peklem neobstojí: až se přivalí jako povodeň pomsta, budete jí na pospas vydáni a jen potrestání naučí vás rozuměti tomu, co jste slyšeli. (Is 28. 15 nn.) Jen se směj a pohrdej: přijde, jenž bude vymáhat (počet; Aug.).

„Nepředbíhej, milé tělo, dobu vyměřenou. Teď můžeš leda překážet duši v díle spásy, o vlastní spáse však pracovat nemůžeš. Všechno má svůj čas: raději buď duši nápomocno, aby mohla o své spáse bez překážky pracovat, neboť budeš-li s ní teď trpět, budeš s ní jednou i kralovat. (Ř 8. 17) Pokud zamezuješ obnovu (oslavu) její, potud zamezuješ i svou vlastní, protože nemůžeš ty samo být oslaveno dříve, než uvidí Bůh obnovený obraz svůj v ní. Vznešeného hosta, tělo, chováš, velmi vznešeného, a veškerá spása tvá závisí na spasení jeho. Měj takového hosta v uctivosti; ty sice bydlíš v zemi své, duše však, jsouc vyhnána (ze své otčiny), jest na této zemi poutnicí a od tebe jest hoštěna. Rci, kdyby nějaký venkovan dostal vznešeného hosta z ciziny, zdaž by se sám nespokojil s nepatrným koutečkem svého domku, jen aby hostu se dostalo, jak se sluší, místa přednějšího? Jednej ty podobně! Nedbej obtíží, působí-li ti jaké; hleď jen, aby tvůj host byl u tebe důstojně chován; je to pro tebe ctí, musíš-li se snad k vůli němu uskrovnit.

Nepohrdej však a nepodceňuj svého hosta proto, že se ti zdá být cizincem a příchozím. Uvažuj bedlivě, co ti jeho přítomnost přináší; on je to, tvá duše to je, jež dává očím zrak, uším sluch, jazyku hlas . . . co je v tobě života, co krásy, to jest darem tohoto hosta. Jakmile se od tebe odloučí, nebudou oči nic vidět, uši ohluchnou, ty samo ztuhneš, a brzo se staneš hnijící odpornou mrtvolou. Proč tedy pro lecjaký malicherný časný požitek zarmucuješ a urážíš tohoto hosta? Raději trpělivě a ochotně se mu ke všemu nabídni, posluž mu ve všem, co by mohlo přispět k oslavě jeho i tvé. Rci svému hostu: „Pán se rozpomene na tebe a vrátí ti ztracenou důstojnost, a pak i ty rozpomeň se na mne.“ (Gn 40. 14)

Jistěže tě bude pamětliv k tvému dobru, budeš-li mu dobře sloužit, a až přijde k svému pánu, promluví s ním o tobě a bude se přimlouvat za svého hostitele a řekne: „Když jsem z trestu za svou vinu byla daleko vyhnána od tebe, chudý jeden, u něhož jsem byla pohostinu, měl se mnou slitování. Onť zajisté vše, co měl, a nakonec i sám sebe vynaložil v můj prospěch, nešetře sebe k vůli mně, v postech mnohých, v pracích přehojných, ve bdění nad míru, o hladu a žízni, v mrazu a nouzi. (2 Kor 11. 27) Odplať mu, Pane, místo mne.“ Jaká to bude sláva, jaké jásání, až Tvůrce veškerenstva, jenž pro spásu duše přišel ponížený a neviděný, k oslavě tvé, ó ubohé

tělo, přijde ve velebnosti a všem zřejmý, ne ve slabosti a ponížení, nýbrž v slávě a majestátu svém!

Jak dlouho tedy, tělo slepé, nerozumné, pomíjejících a chvilkových rozkoší budež vyhledávat, kdyžtě víš, že za to budeš uznáno nehodným slávy, která tě čeká, ba dokonce že budeš na věky mučeno nevýslovnými tresty?" (Bern., in Adv. VI.)

Nebyla bys obrazem Trojice nejsvětější, ó duše lidská, kdybys při smrti vzala za své... Viz a pozoruj krásu svou, abys poznala, jakou krásu máš milovat. A nestačíš-li k tomu, abys sama sebe, jak se sluší, pozorovala, proč alespoň se neučíš od jiných, co o sobě máš soudit? Máš snoubence, o jehož kráse bys mohla vědět, že tak krásný jednorozený Boží Syn by nebyl uchvácen pohledem na tebe, kdyby ho k tobě nepřivábila jedinečná sličnost tvá... „Když jsi byla daleko, přišel jsem, abych tě přivedl zpět. Když jsi po horách a po lesích bloudila, hledal jsem tě. Mezi kamením a v roští jsem tě nalezl, na ramenou nesl a Otci svému odevzdal jsem tebe. Pro tebe jsem pracoval, hlavu svou trním dal ověnčit; ruce hřeby probodnout a srdce kopím otevřít, krev jsem za tebe vycedil, tolika křivdami a útisky jsem byl zraněn pro tebe, a ty se hříchem odlučuješ ode mne..." Stvořil mne, když jsem nebyla, vykoupil mne, když jsem zhynula, ujal se mne, když jsem zbloudila, nevědomou učil, hřešící spasil, téměř zoufající posílil, a když jsem klesla, pozvedl... (Aug.)

Jsi nakreslen, člověče, od Pána Boha svého: nezruš krásný obraz, stkvějící se nikoli zdánlivým, nýbrž pravým leskem, obraz vtisknutý nikoli do vosku, nýbrž milostí do duše. (Ambrož.)

Dostačí, abychom uvážili, kdo jsme a z kterých částí složeni: pak pomine všechna pýcha našich myšlenek. Proto ze dvou částí nás složil Bůh, aby nízkost těla tě udržovala ve skromnosti, kdyby se pýcha o tebe pokoušela. Kdyby ti však přišlo na mysl něco nedůstojného, co by znamenalo odpad ode cti tobě od Boha udělené, vznešenost duše nechať tě povzbudí, abys s anděly závodil. (Chrys.)

Synu, pamatuj na poslední věci své, a na věky nezhřešíš. (Sir 7. 40) Rozpomeň se na svůj začátek, všimni si prostředku, pamatuj na konec. První naplňuje zahanbením, druhé působí bolest, třetí nahání bázeň (inducunt pudorem, ingerunt dolorem, incutiunt timorem). Uvaž, odkud jsi přišel, a zastyď se; kde jsi, a povzdechni si; kam jdeš, a zachvěj se (unde veneris, et erubesce; ubi sis, et ingemisce; quo vadas, et contremisce).

Předně, když jsi byl ve cti, nesrozuměl jsi, a proto byls přirovnán k živočichům nerozumným a jim podobným ses stal. (Ž 48. 13, 21) Rozpomeň se na svůj **původ**, a zardi se, že jsi přirovnán k dobytčatům bez rozumu. Pamatuj na svůj konec, a zachvěj se, abys také za nimi neodešel. Zardi se, že místo společenství andělů se stalo tvým údělem společenství živočichů, nejen co do potřeb tělesných, nýbrž žádostmi srdce. Se zvířaty se dělíš o pokrm země, protože se ti kdysi hnusil chléb andělů, chléb nebe.

Či se nestydíš hlavu nosit vzhůru, a srdce vzhůru nemít? Tělem stát přímo, a srdcem se plazit po zemi? Či neznamená po zemi se plazit, když v tělesných věcech zalíbení máš, po tělesných věcech toužíš, tělesných věcí vyhledáváš? Byl jsi stvořen k obrazu a podobenství Božímu, pozbyl jsi však tohoto podobenství a živočichům podobným ses stal. Postaven (v ráji) na místo vysoké nesrozuměl jsi, že jsi prach; teď jsa zabořen do prachu země (Ž 68) nezapomínej, že jsi obraz Boží. Buď pamětliv své vznešenosti, a styď se za takové snížení. Nezapomínej na bývalou krásu svou, abys tím více se styděl za svou nynější ohavnost. Byl jsi kdysi slávou a ctí korunován, postaven nad dílem rukou Božích. (Ž 8) Byl jsi obyvatel ráje, spoluobčan andělů, domácí Hospodina zástupů. Odtamtud jsi se sám uvrhl do těchto vnitřních temnot, a odtud jednou budeš vyvržen do temnoty zevnější, nedáš-li na sebe pozor.

Hle, odkud jsi přišel. Chceš vědět, **kam** jsi přišel? Na místo soužení, neboť život tvůj peklu se přiblížil. (Ž 87. 4) Co jest zde jiného leč dřina a trápení ducha? (Kaz 1. 17) Ale s tebou to jest jako s chlapcem, který se v žaláři narodil a v žaláři vyrostl; protože nikdy neviděl světlo, nechápe zármutek a žalost matky, když ji vidí v slzách; ona však ví, proč pláče, a vzpomínka na doby bývalé, na vlast a svobodu, jest jí přehořká. Tobě se zdá být velkým dobrem to, co jest menším zlem, a kvůli velkým okovům, jimž jsi navykl, menší pouta pokládáš za klid. Čímkoli jednu útrapu hojíš, tím druhou útrapu začínáš.

Slyšel jsi o svém začátku, vidíš prostředek; jaký bude **konec?** O něm se praví, že nikdy nezhřešíš, budeš-li ho pamětliv. Smrt, soud, peklo . . . Člověče, nemáš-li studu, který mají duše vznešené, necítíš-li bolesti, kterou cítí lidé tělesní, aspoň si uchovej bázeň, kterou mají i dobytčata. Naložíme na osla, dřeme jej mnohými pracemi, a nedbá toho, protože jest osel. Ale kdybys ho chtěl vehnat do ohně, svrhnout do propasti, brání se jak může, protože život miluje a smrti se bojí

(a ty se nebojíš pekelného ohně ani pekelné propasti!)... Sladké pouto těla a duše bude roztrženo přehořkou rozlukou... Proto se praví, že bázeň jest počátek moudrosti; nikoli stud, nikoli bolest, protože to ani ono nemá takové účinnosti, jde-li o to, bys odporoval hříchu. (Bern. De div. 12.)

Had (= ďábel) po zemi leze, do výše nemůže. Chceš-li tedy být uchráněn jeho útoků, pozvedni srdce vzhůru, ve výšinách myšlenkami prodlévej, vzhůru se vznášej, a nedosáhne tě; pouze k těm má přístup, kteří po zemi lezou. (Chrys.)

Duše, byť hříchy obtížena, v neřesti zapletena, ve svůdných osidlech chycena, ve vyhnanství zajata, v těle žalářována, k pozemské hroudě přikována, starostmi sklíčena, bolestmi zkrušena, bludy na scestí zavedena, cizinka v zemi nepřátel, s mrtvými poskvrněna, počtena s těmi, kteří jsou v podsvětí: třebaže v takovém odsouzení, v tak zoufalém stavu, přece může sama v sobě postřehnout, nejen jak by nadějí v odpuštění a milosrdenství mohla okřát, ale též, jak by mohla se odvážit pomýšlet na zasnoubení s Králem andělů... (Bern. Cant. 83.)

17. KATASTROFA.

Pozoruj a viz, že hořké jest a zlé opustit Hospodina Boha svého. (Jer. 219)

A) Vina.

Jsme v katolickém chrámě. Právě dokonána přesvatá tajemství, shromáždění se chystají k rozchodu; ale než opustí dům Boží, ještě pokleknou k modlitbě. Napřed poslední pozdrav nejbl. Panně, pak prosba k Otci světel za církev, a nakonec ještě jedna modlitba: „Sv. Michaeli archanděle, braň nás v boji, proti zlobě a úkladům ďáblovým budiž nám ochranou... ty, kníže nebeského vojska, svrhni satana do propasti pekelné." A všechen lid odpovídá: „Amen, staň se."

Hledíme k obrazu tohoto vůdce nebeských legií... vznešená rytířská postava, v jedné ruce meč, v druhé štít s jeho heslem: „Mi ka el" — kdo jako Bůh? Jako bychom slyšeli ozvěnu svého prvního rozjímání. Kdo jest Bůh? Kdo jest jako Bůh? Kdo se může rovnat Bohu? Kdo si může troufat pozvednout ruku proti Bohu? A přece se kdosi opovážil... ten, jenž se svíjí u nohou archandělových.

Jak dosáhl Michael své velikosti? Byla jednak svobodným darem nejvyššího, kromě toho však i odměnou a výsledkem jeho spolupůsobení s milostí Boží. Když stál před rozhodnutím, chce-li Tvůrci sloužit či nic, přivinul se k němu vší energií, jíž jest andělská přirozenost schopna, a úkonem lásky se navždy spojil s Bohem. Vůdce andělských chórů — jeho jméno vyslovuje církev denně v modlitbách, jeho sochy zdobí chrámy, jeho obrazy stavíme na oltáře, k jeho cti jest sloužena mše svatá, a on sám nevýslovně blažen v patření na tvář Boží.

Této velikosti a cti se mělo dostat jinému andělu... andělu, jenž stál kdysi výše než on, obdařen vyššími dary a většími milostmi, Bohu podobnější a bližší svými dokonalostmi a krásou, jak přirozenou, tak nadpřirozenou, andělu, jenž byl mezi ostatními druhy tím, čím jest jitřenka mezi hvězdami — proto se mu dostalo i toho jména: jitřenka, hvězda jitřní, Lucifer. Chceš vědět, kdo to byl? Chceš ho vidět? Pohlédni k nohám

Michaelovým. Ten zloduch, ten netvor, to je on, Lucifer...

Je-li možná? Ten vyvrhel tvorstva že byl kdysi krásnější než Michael? Ovšemže... podle svorného náhledu bohoslovců (třebaže to není dogma) byl on nejvyšší z andělů, kníže nebeských vojů. Snad si dáš i otázku: „Kolikráte mne napadlo, proč Bůh takovou ohavu stvořil? Ďábla, takového zlotřilce?..." Bůh ďábla nestvořil, z jeho rukou vyšli jen andělé. Odkud se tedy vzal? Hřích učinil ďábla z anděla. Hřích... „Kolika hříchů asi bylo třeba, aby z anděla učinily satana? Jaké doby asi bylo zapotřebí, aby dokonána ta proměna, aby všecka ta krása andělská se zvrhla v ohavnost ďábelskou?" Kolik hříchů? Jeden jediný! Jak dlouhá doba? Jediný okamžik!

Dosud jsme sledovali člověka na cestě k cíli. Teď ho budeme pozorovat na cestě, jež vede od cíle pryč... budeme vidět, kam to přivede, když se od svého cíle odvrátí, Boha opustí, podrobenost mu odepře, jeho vůli přestoupí. Co vlastně znamená přestoupit poznanou vůli Boží? Odepřít mu povinnou podrobenost a poslušnost? Dopustit se hříchu!

Veškeru zlobu a hrůzu hříchu nepochopíme v těle smrtelném nikdy. Ale poněkud ji pochopit můžeme... když si všimneme, jaké následky hřích pro tvora má. Pozorujme jeden jediný hřích... první, jenž byl kdy spáchán, hřích andělů... jak byl spáchán a co způsobil.

Na počátku Tvůrce pokynul, a tisíce andělů se objevilo kolem něho, jako kdyby celá nebeská báň naráz zářila miliony hvězd... všechny krásné, milé, zářivé, jedna nad druhou třpytnější... ani dvě, jež by si byly docela rovny. Nepřehledné zástupy andělů, a ani dva z nich nejsou sobě veskrze rovni, tak jako na zemi nenajdeš dva kvítky nebo dvě tváře docela stejné. Každý anděl má krásu svou, sobě vlastní... Tolik milostí měl Tvůrce ve svých pokladech, že každému z těch milionů duchů mohl dát zvláštní dary, každému jiné, každému velké a vzácné.

Andělé... tvorové jako já. Jejich cíl — týž, jako můj: sloužit Tvůrci a tak si zasloužit věčnou blaženost. Aby mohli svůj úkol plnit a cíle dosáhnout, vyzbrojil je Bůh vším, co k tomu bylo nutno: byli tvorové obdaření rozumem — znali tedy svou povinnost a věděli, k čemu jsou stvořeni, poznávali Boha i jeho práva vůči nim.

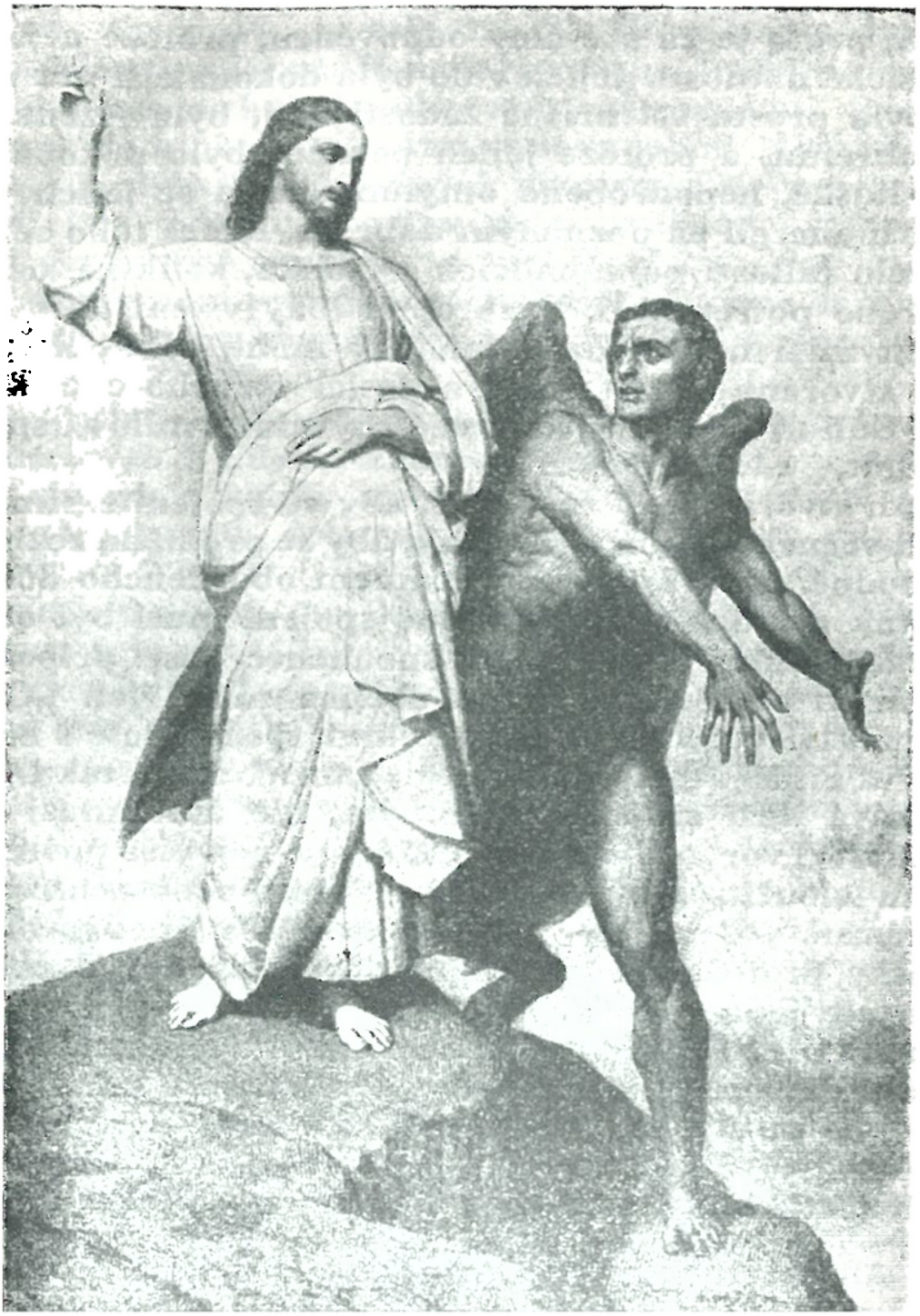

Byli tvorové svobodní — kde není svoboda vůle, tam nemůže být řeči o zásluze ani hříchu. Svobodná vůle — velká přednost tvora, ale zároveň důvod jeho odpovědnosti; proto je za své činy odpověden, protože nejedná z fysické nutnosti. Jejich vůle byla dokonalejší než naše — byla prosta vší hříšné žádostivosti, byla řízena jen k dobrému, a protože jejich poznání bylo dokonalejší než lidské, nepodrobeno omylům, nesla se jejich vůle s větší energií za poznaným dobrem. Krom toho se jim dostalo milostí pomáhajících — tolika, kolik ke konání dobrého potřebovali. Vyzbrojeni tedy všemi dary přirozenými i nadpřirozenými, aby mohli plnit, k čemu byli stvořeni (sloužit Bohu) **a dosíci věčného cíle, který jim Bůh určil**[1]**). Jen jedna věc zbývala: s milostí spolupůsobit.**

Bůh stvořil tvory rozumné, aby ve spojení s ním dosáhli věčného blaha, chce však, aby se pro něho rozhodli svobodně. Tak jest tvora rozumem obdařeného důstojné, tak vymáhá věc sama: ono spojení musí být oboustranně dobrovolné. Jako snoubenec jest připraven s náručí otevřenou, ale snoubenka musí říci: „Chci“ (manželství vynucené není manželství, spojení duše s Bohem nazývá Písmo i mystická theologie zasnoubením), **tak i Bůh: očekává duši srdcem otevřeným, ale duše musí říci: „Chci.“ Tvor má sice nejsvětější a nejvyšší povinnost Bohu sloužit, ale Bůh nechce podrobenost otrockou** („soumara“, Bernard), **nýbrž poslušnost dobrovolnou, z lásky, protože jen taková jest svobodná, etická, záslužná a tedy jediná s to, aby uschopnila tvora spojení s Tvůrcem. „Položil Bůh před tebe oheň a vodu: k čemu chceš, vztáhni ruku svou. Před člověkem život a smrt, dobro i zlo; co se mu bude líbit, bude mu dáno.** (Sir 15. 17 n) **Zvol si tedy život...“** (Dt 30. 19) **Sebeurčení svobodné bytosti, veliká vznešenost, a nemenší odpovědnost...**

---

[1]) Abychom předešli nedorozumění, u věřících dosti častému, upozorňujeme: andělé byli stvořeni sice ve svatosti, v milosti posvěcující, ale neměli patření na tvář Boží. Jinými slovy: nebyli ještě v nebi, jak se namnoze myslívá. Nebe, patření na tvář Boží, věčnou blaženost, si měli a musili zasloužit stejně jako my; proto byli podrobeni zkoušce! „Démoni chtěli být bez zásluh blaženi, bez služby Boží odpočívat (v Bohu spočinout), bez omezení vlastní vůli hovět.“ (Bonav.)

Někteří z andělů, strženi příkladem svého knížete, milost odmítli —[2])

„Chcete mi dobrovolně sloužit?“

„Non serviam“... nebudu sloužit, nepodrobím se. Tak zvolá nejvyšší anděl, a zástupy jeho druhů s ním... a tu chvíli tisíce hvězd padá s nebe, zčernalé jak uhel... smeteni do hlubiny, a z dáli slyšet zvolání Michaelovo: „Kdo jako Bůh?“ V pekelných plamenech — pro jediný hřích! Pro jedinou provinu proti „věčnému zákonu“, proti svatosvaté (sacrosancta) **vůli Boží... „Teď v deskách nebes není památky těch, kteří nedávno tam trůnili, jich jména vymazána z knihy života pro jejich vzpouru...“** (Milton.)

Ty, vrchole dokonalosti, plný moudrosti a dokonalý v kráse své! V Edenu, zahradě Boží, jsi byl... byl jsi jako cherub s křídly rozpjatými, na hoře svaté Boží jsem tě postavil, dokonalých mravů jsi byl ode dne

---

[2]) Rozhodnout se pro Boha nebo proti němu... V katechismu máme pro to výraz: „Bůh podrobil anděly zkoušce.“ Tato „zkouška“ byla opravdu pro tvora krisí, krisí rozhodnou. V čem tato „zkouška“ andělů záležela, nám Bůh nezjevil; theologové se domnívají, že andělům bylo zjeveno tajemství vtělení Syna Božího, avšak ne plně. Ze slov pokušitelových: „Jsi-li Syn Boží...“ (Lk 4), jest zřejmo, že jest bezradný a na rozpacích vůči záhadné osobě toho, jejž Otec u Jordánu prohlásil za svého milého Syna. (Viz 1 Kor 2. 8) Jejich zkouška záležela v omezení jejich povýšenosti nad člověkem. Bylo jim dáno na srozuměnou: „Tvá vznešenost jest pouhá milost tobě od Tvůrce svobodně daná. Neměl jsi a nemáš na ni pražádného práva, nemáš na ni většího práva než člověk, třebaže svou přirozeností jest hluboko pod tebou. V tomto směru jste si docela rovni, a já mohu svou milost dát svobodně komu chci. Či oko tvé nešlechetné jest, že já dobrý jsem? (Mt 20. 15) Dostanete tedy bratry, přirozeností nižší než jste vy, budete je musit milovat, a z jejich řad vám vyvolím krále a královnu.“ Tvrdí-li se tedy, že hřích andělů byl pýcha, je to pravda, a tvrdí-li se, že se prohřešili závistí, není to nepravda. „První z andělů záviděl člověku a volil raději být proměněn v ďábla, než by hleděl na člověka takto vyznamenaného.“ (Petr Chrys.)

Hřích andělů se tudíž zanítil na největším a nejsvětějším tajemství Boží lásky, na vtělení Syna Božího. Zarytá nenávist

stvoření svého, až nepravost byla shledána na tobě. Prohřešil ses, i svrhl jsem tě s hory Boží a vyhladil tebe, ó cherube ochránce, z prostřed kamenů ohnivých (= drahokamů). **Pozdvihlo se srdce tvé pro krásu tvou, ztratil jsi moudrost v nádheře své, pročež na zemi srazil jsem tebe... obrátím tě v popel na zemi před očima všech, kteří hleděli na tebe. Všichni, kdož tebe znali, ztrnou nad tebou: stal jsi se ničím a nebude tě na věky.** (Ez 28.) **Peklo se zděsilo příchodu tvého... Všichni se chápají slova a dí: „Také tys raněn jako my a nám podobným ses stal? Do pekla svržena pýcha tvá, hnilobou je ti ustláno, a přikrývkou tobě jsou červi.“ Kterak jsi padla s nebes, zářící jitřenko** (= Lucifere)! **Řekl jsi srdci svému: „Na nebe vystoupím, nad hvězdy Boha silného postavím sobě trůn, vystoupím nad výsost oblaků a podoben budu Nejvyššímu.“ Avšak do pekla uvržen jsi, do jeho nejzazších hlubin...** (Is 14.)

Nebudu sloužit... Padlý anděl se provinil proti první exerciční pravdě, popřel svým činem první a základní pravdu všeho mravního řádu. „Nebudu sloužit, nechci být podroben“ — co to znamená jiného než:

Boha, jenž tak ustanovil — Krista, předurčeného krále všehomíra — jeho vyvolené Matky — všeho omilostněného lidstva. Cíl hříchu byla tedy v jistém smyslu bohovražda... zničit Krista! Bezedné a hrůzné mysterium iniquitatis, bezedná propast zloby. Když toto tajemství bylo v čase vykonáno, tu židé, od proroků na ně připravovaní a tolika zázraky Kristovými o něm přesvědčení, s nevysvětlitelnou zlobou, nevěrou a zatvrzelostí se proti němu vzepřeli. „Nechceme, aby tento kraloval nad námi“ (Lk 19. 14) — nevědomky opakovali slova Luciferova, přidružili se k němu a provedli skutkem to, co zamýšlel a nemohl on... dali se užít za nástroj bohovraždy. „Vy z otce ďábla jste.“ (Jan 8. 44) Třetí v trojlístku jest moderní nevěra; nevěří v božství Kristovo, a protože nemůže zničit jeho, vrhá se se vší zuřivostí, jíž jest nenávist a fanatismus schopen, na jeho dílo. Proč nechává nevěra ostatní náboženství na pokoji? Bez vlivu satana, nepřítele pravdy, Boha a Krista, jest věc nevysvětlitelná. Tajemství vtělení bylo tedy kamenem úrazu padlým andělům, židům i moderní nevěře. Mysterium iniquitatis podle slov apoštola národů (2 Sol 2. 7) neustále v člověčenstvu působí, aby zničena byla milost. Boj temna proti světlu... (Podle Scheebena.)

„Chci být svým pánem, chci být nezávislý, svrchovaný“? Podoben budu Nejvyššímu...

Andělé... Bůh jim vložil do rukou jejich sebeurčení, „Rozhodněte se...“ Oni však zneužili Boží lásky i toho, co jim dala, své krásy a svobody. Vyvinuli se z náruče Otce, a přirozeně padli tak hluboko, jak hluboko tvor padnout může — daleko od Boha, kde Bůh nevládne.[3]) V nádherné katedrále Matky Boží v badenském Frýburce jest nad severním portálem obraz. Uprostřed na stolci trůní vládce Hospodin. Po jeho pravici anděl světla, Bůh mu žehná, jeho oko spočívá na něm plno lásky a velebnosti. Po levici netvor, okřídlený satan s opičí tváří, pokouší se postavit svůj stolec tam, kde trůní Hospodin. Aniž by na vzbouřence pohleděl, bez jakéhokoli rozčilení velebně a klidně činí odmítavý pohyb levicí, a ďábel padá bezmocně dolů.

B) Následky viny.

Tak dopadla ona revoluce proti Tvůrci. Bůh nám zjevil, co stihlo nevěrné anděly a jak musí pykat za svůj hřích... k naší výstraze!

„Padlý cherube!“... (Milton.) Co bídy, nízkosti, neštěstí v tom jediném slově!

„Já v nebes věnci stkvěl se jako krásná hvězda, jež vlastním omámená třpytem zapomněla, že jenom hvězdou jest, a přezářiti chtěla svým leskem samo slunce...“ (Calderon.)

Ztráta nadpřirozených darů, ztráta svatosti.. Čím krásnější byli dříve, tím ohavnější jsou teď. Zbaveni i nadpřirozeného osvícení sv. víry (lumen fidei).

Přirozené dary podrželi, ale jaká změna! Rozum — zůstal bystrý, jak byl, ale obmýšlí jen zlo... přemýšlí a vymýšlí, jak by komu uškodil. Je docela v područí zvrácené zlotřilé vůle, a ta ho zneužívá jen ke zlému. Kdo sobě zlý, komu dobrý? (Sir 14. 5) Zločinec — tím horší a tím nebezpečnější, čím většími vědomostmi vyzbrojen a čím bystřejší.

Vůle... Na ní zkáza patrna nejvíce. Utvrzen ve zlém... Co krásy ve slově „utvrzen v dobrém“! Platí o vyvolených v nebi — proto nemohou hřešit,

[3]) Totiž láskou, nýbrž jen trestající spravedlností.

nemohou Boha urazit, nemohou o něho přijít. Krása Neposkvrněné Panny, jež jediná byla utvrzena v dobrém již za svého pozemského putování! Padlý anděl utvrzen ve zlém... „T é slávy nikdy nedojde (Bůh), bych j á kdy před ním sklonil hrdou šíj..." (Milton.) Proto nemožný návrat, proto věčně odloučen od zdroje všeho dobra, na věky od něho odloučen. V Římě lze číst na kterémsi hrobě: „Non flectar, nepodvolím se." Jsou to poslední slova toho, jenž tam pohřben — nekajícího kněze! Vzpomeňme bájných oblud, o nichž jsme čítali ve školních lavicích; vše otrávily, čehokoli se dotkly a kudy šly, ba i jejich dech byl otravný. Tak padlý anděl; cokoli od něho pochází, vše jest otráveno, vše zkázonosné: každá myšlenka a představa, každé slovo, každý skutek. Nic na něm pěkného, veskrze zvrhlý, neschopen lítosti, neschopen lásky, neschopen pravdy („otec lži") a vůbec žádného ušlechtilého afektu nebo hnutí (vděčnosti, soucitu...).

V z d o r, a jaký! Milton líčí v Ztraceném ráji hrůznými barvami tuto zarytost vůči Bohu, nejvyššímu dobru:

„Ač v boji podleh jsem, vše není ztraceno!
Mně vůle zbyla — ta se nepoddá!
S ní nenávist — ta ve mně neumře!
A mužnost, která nikdy necouvne
aniž podrobí se kdy...
Věz: konat dobré není úděl náš;
jen ve zlu, ve zlu jenom máme slast,
neb zlo jest opak toho, co chce on! (Bůh.)
On hledí ze zla dobro vyvodit:
buď snahou naší překážet mu v tom
a dobro nutit, zlu by sloužilo;
tak podaří se často nám ho urazit
a zmařit plány jeho nejlepší!
Buď slastí nám, když jeho miláček (člověk!)
k nám bude svržen, a zde proklínat
když bude věčně strašný úděl svůj..."

Zvrhlost padlého anděla jest nepopsatelná. Vzpírá se a n e c h c e uznat dobro, svatost, spravedlnost, pravdu. Z nenávisti proti Bohu prohlašuje dobro za zlo, zlo za dobro, a to jen proto, že se Bohu nelíbí, že je zakazuje a trestá... pravdu za lež a lež za pravdu, protože tak může Bohu „uškodit", odvést mu duše. Vášeň zaslepuje člověka — o ďáblu možno v jistém smyslu říci, že ho

zaslepuje zloba. Jeho výroky při exorcismech! Sv. svátosti nazývá kejkle, a přec ví, že jsou pramenem milosti. Řeholní sliby nazývá „tři špatná slova", a přec ví, že vedou k dokonalosti. Jak nazval Neposkvrněnou Pannu, nebudu opakovat, a přec ví, že jest nejčistší Panna, jeho vítězná odpůrkyně a Královna nebes. „Neb ve mně všecko nenávist jen jest." (Cald.)

Utvrzen ve zlém, v pýše, nenávisti Boha, a ta ho ovládá tak, že se z ní nemůže vyzout. Cokoli koná, vše ze zlého úmyslu, aby uškodil Bohu (poškodil jeho zevnější čest a slávu) nebo lidem, aby ukojil své sebezbožnění. Nenávist Boha se mu stala druhou přirozeností. Vědomí, že jest navždy zavržen, a trest, jenž na něm vší tíhou spočívá („applicatio poenae optima"), stupňuje toto nepřátelství vůči Tvůrci na míru nejvyšší. Ze všech sil pokračuje ve svém boji proti Bohu a Pomazanému jeho (Ž 2), jakož i proti jeho království. Chce zřídit říši svou (viz rozjímání o dvou korouhvích), pročež se spojil se svými padlými druhy. Není to však společenství lásky; synagoga nenávisti to jest, podobná sboru lupičů, sjednocenému pod vedením nejzlotřilejšího — kdyby to komu z nich přineslo užitek, byl by on první, jenž by svého náčelníka zradil nebo zabil. Padlí andělé vědí, že v boji proti Bohu nezvítězí, ale bojují přece, ze všech sil — z nenávisti a zloby, jako dravec vztekle kouše do drátů klece, třebaže svou bezmocnost poznal již nastokrát a snad i nejeden zub si vylomil na nezdolné překážce.

„Ha, jaký pád! Ve zvíře proměněn,
jenž Nejvyššímu chtěl jsem roven být!
Leč jaké nízkosti a potupy
má pomstychtivost by se děsila?
Byť sebevýše ctižádost má cílila,
dřív nebo později k podlé nízkosti
se musí jako otrok zahodit,
a pomsta, zprvu sladká, ztrestá se
pak sama — budiž však! Když nemohu
nic proti Nejvyššímu pořídit,
nechť toho stihne závist má,
jenž jeho obraz z prachu stvořený . . ." (Milton.)

Satan — Bohu uškodit nemůže, anděly svést taktéž nemůže, proto jest člověk putující vezdejším životem jediný, jejž napadá a u něhož má vyhlídky, že pořídí. Na člověka soustředí všechnu svou nenávist a snahu jej

zničit. Svůdce, „žalobce“ bratří před Hospodinem (Zj 12. 10) — viz 1. a 2. kap. knihy Jobovy![4]) „Nepřítel přirozenosti lidské“ — tak jej s oblibou nazývá sv. Ignác v exerciční knížce. „Kdys anděl, teď satan, Boha nepřítel i člověka.“ (Milton.) Nenávist člověka byla podnětem jeho hříchu, pádu a zavržení. Vyvolením Krista a jeho panenské Matky dostal člověk přednost před ním, povoláním k milosti a k nebeské oslavě mu byl učiněn roven: to bylo příčinou jeho závisti, a ta závist trvá nezmenšeně dál. Pronásleduje člověka k vůli Kristu; chce ho zničit, protože jest povolán do nebe, aby tam zaujal jeho místo a vyplnil mezery v andělských řadách (Aug., Bern.), svádí jej, aby ho o věčnou blaženost připravil. Učinit ho společníkem svého hříchu nebo aspoň svého neštěstí — buď jej vést k pyšné vzpouře proti Tvůrci[5]) nebo snížit ho pod zvíře. Zde nejhlubší vysvětlení systematického pronásledování církve a kříže, zde vysvětlení pohanských orgií a ohavností moderní hyperkulturní

---

[4]) Netřeba snad podotýkat, že i tyto obraty jsou básnická figura. Úvod knihy Jobovy byl předlohou Goethovi k prologu Fausta. Povšimnutí hodné jsou verše:

„Ten člověk jistě o mnoho by lepším byl,
bys nebyl nebes světlo vlil do jeho žil.
On rozumem je zove, a užívá ho jen,
by zvířečtěj si vedl a hůře den co den.“

(Bestiis bestialior homo ratione vigens et secundum rationem non vivens. Bern.)

[5]) Čím více darů se tvoru od Boha dostalo, tím svobodnější byla láska, jež ho jimi obdařila, tím větší má být i radost z nich a vděčnost za ně (dary Boží mají být první — nikoli největší a hlavní — motiv naší lásky k němu), tím větší však i závislost na dárci — a právě tato závislost se stává podnětem a východiskem vzpoury, chce-li tvor těch darů užívat podle vůle své, nikoli v povinné závislosti na Bohu . . . chce-li být v tom užívání naprosto nezávislý a svobodný, „jako Bůh“. (Gn 3. 5) Čím více a čím větší dary, tím větší nevděk a zloba, jestliže se od Boha pyšně odvrátíme. Největší dary, jež nám Boží láska svobodně udělila, jsou nadpřirozené: povýšení do řádu milosti, přijetí za dítky, povolání k patření na tvář Boží. Vědomí závislosti: „Vše, co jsem, jsem skrze Boha, jsem jeho láskou, jeho darem, jeho milostí.“ Právě na tom se zanítil hřích andělů. (Str. 347 pozn.)

civilisace. „Libuje si v blátě, jenž se zřítil s nebe.“ (Petr Chrys.) Vášně samy by sotva přivedly člověka tak hluboko, aby utloukal v sobě, co jest jeho nejkrásnější ozdobou, a aby tak zběsile bojoval proti pravdě. Měli být našimi anděly strážnými, jsou nyní našimi nejhoršími pokušiteli. Měli nás v lásce vést k Bohu po cestě spásy, snaží se z nenávisti přivést nás na cestu zkázy. „Ó původce ty zla, jež ve světě před vzpourou tvojí bylo neznámo!“ (Milton.)

Autor Ztraceného ráje líčí s mistrnou psychologií, co vzbuzuje v padlém andělu pohled na blaho jiných:

„Má dvojice ta (prarodiče!) v blahu plynouti,
má v ráji dlíti v stálé rozkoši,
a já být v peklo věčně zavržen,
kde není lásky, není radosti,
kde touha nikdy neukojená,
kde v mukách ani stínu úlevy?...
Čím větší blaho tam, tím hroznější
jest trýzeň, která mučí padlé zde!
Mně dobro jesti jedem! Ani v nebesích
bych dlíti nechtěl, kdybych nemohl
tam páchat zlé! Svou trýzeň nezmenším,
v to nedoufám; jen v ničení má klid
mé srdce, prosté všeho soucitu,
když bídným, jak jsem já, též učinit
i jiného mi možno...“

Protože člověk stržen ke vzpouře proti Tvůrci od padlého anděla, nutno prohlásit hřích Luciferův za počátek všeho zla... kolem jeho činu se kupí a z něho pochází všechno neštěstí jako ze svého principu a zdroje. Podle vůle Boží nebylo by v tvorstvu rozumném ani fysického zla (boj s přírodou, bolest, strádání, nemoc, smrt), kdyby nebylo hříchu... ten řetěz sahá až do prvopočátku tvorstva, ke hříchu Luciferovu. Od té doby působí ve světě „moc zla, moc Zlého“... proti Bohu a jeho řádu. Všecko zlo fysické i mravní, jak v lidstvu, tak v říši andělů, se zrodilo z činu satanova...

Řecká báje praví, že z hlavy nejvyššího boha se zrodila moudrost; analogicky líčí Milton, jak z hlavy Luciferovy se zrodil hřích, a hřích pak zplodil smrt a všecko zlo. Satan spatří u pekelné brány dvě obludy, tak hrůzné a děsivé, že by se jich zhrozil každý, jen jeho vyjímaje.

Ne sice s bázní, ale s nevýslovným, nepřekonatelným odporem na ně hledí.

„Kdo jsi a odkud jsi, ty potvoro?“
„Tys zapomněl už na mne? Zdám se ti
teď obludou, já, která zdála se ti
kdysi tolik krásnou?...
Když proti Vládci nebes vzepřel ses
a ruku svou jsi pozdvih k odboji,
z tvé hlavy vyskočila bohyně
ve zbroji plné; nebes legie
se zděsily a před mnou prchaly,
mne hříchem nazvaly...“

Ukazuje na háďata, která se rozlézají z jejího lůna... nepravosti, plod prvního hříchu; ukazuje na společnici, druhou obludu:

„Z mých beder vyšla vražednice ta,
a já jsem vzkřikla: ‚Smrt —‘ A vzápětí
i peklo chvělo se při hrozném slově tom...“

Hřích, vrátný pekelné brány, uzavírá věčné společenství se satanem, jenž slibuje, že svede člověka:

„Smrt s úšklebkem, jenž kosti pronikal,
vše vyslechla; vždyť nyní kynulo
jejímu jícnu sousto vybrané...“

Hřích otvírá bránu:

„A brána pekelná se rozlétla,
že v nejhlubších se Ereb (peklo) základech
sám zachvěl; hřích ji otevřel,
však zavřít zas, to v jeho nebylo
již moci; otevřel, a dokořán
tu zela brána, do propasti vchod...“

Moc padlých andělů jest však navždy z l o m e n a — na štěstí nám, sic by natropili zkázu nedozírnou! Mohou jen tolik, kolik jim Tvůrce dovolí nebo dopustí. Jejich zlomyslnost nemůže provést vše, co by chtěli a co obmýšlejí; nesvedou a nezničí každou duši, neuškodí každému člověku, jak by rádi, nepoškodí ani církev, a to jest pramen nových muk; jest jim jako zločinci, spoutanému svěrací kazajkou — rád by všechny postřílel, a jest bezmocný — zmítá sebou a soptí ve své malomoci... „Ó, já bych otráviti chtěl celičký oceán...“ (Schil., Loupežníci.)

Nadto pekelné p l a m e n y, strašné, věčné... rozdmýchané uraženou spravedlností a spravedlivým hně-

vem Nejvyššího. Hrozné jest upadnout v ruce Boha živého. Plameny, odkud není vysvobození,[6]) kde není naděje. Byli za starověku křesťanského mužové (Origenes a j.), **kteří soudili, že jednou i padlým andělům vzejde jitřenka blahé naděje. Apokatastase... jednou prý všichni budou přijati na milost a peklo přestane. Není tomu tak, mýlili se, sv. víra mluví jinak, a my musíme sklonit hlavu a říci: „Credo, věřím..."**

„Viděl jsem satana jako blesk padati s nebe..." (Lk 10. 18) **Padá-li s nebe blesk, uškodí jen jednomu, děsí všechny.** (Seneka.) **Pán andělů... uškodil** (přímo a bezprostředně) **jenom jim, děsí však všecky nás — když se zahledíme sami na sebe a na své hříchy, když se srovnáme s nimi a uvážíme, jaký trest jsme za své viny zasloužili my. Trestání jednoho zkrotí desátého; hříšníka od zlého odstraší, dobrého v dobrém utvrdí. Viděli, jak padlé duchy soudím, a pevnější byl jejich beztak pevný duch.** (Milton.) **Není hloupý, kdo se stane chytrý cizí škodou.** (Podle Rollentagena.) **Podobně Phaedrus: „Opatrným jsou na prospěch pohromy jiných.[7])**

---

[6]) Proč jest peklo věčné, a proč věčné být musí, o tom viz podrobně v rozjímání o pekle. K tomu připojujeme: Každý hřích (tedy i andělů) má své kořeny v pýše, z níž pochází neposlušnost. (Viz Sir. 10. 14) Pýcha jest (v jistém smyslu) jediný neodpustitelný hřích. Proč? Podmínka odpuštění jest pokora — sklonit se před Bohem, uznat, že jsem chybil — a k tomu se pyšný neodhodlá. Döllinger by se byl rád vrátil do církve, ale..., „Co by tomu svět řekl, že prof. dr Döllinger odvolal?" Kdyby on, popěrač papežské neomylnosti, prohlásil o sobě, že se mýlil! Hus: „Co by tomu v Čechách, především moji posluchači v betlemské kapli, řekli, kdybych doznal, že jsem se mýlil!" Pýcha odděluje člověka od Boha; zůstane-li pýcha zatvrzelá, nepohnutá, nemůže nic na světě toto rozdvojení odstranit — tvor trvá v nekajícnosti a jest navždy od Boha odloučen. Hřích (a tedy oddělení od Boha) trvá, dokud není ucpáno zřídlo, odkud pramení: sebeláska a pýcha. Uraženou pýchu nepřesvědčí nic, ani rozumové důvody, jimž jest nepřístupná, ani pokoření a porážka, jíž se ještě více vzmáhá její zuřivost, jako vítězstvím její odvaha.

[7]) „Cizí škodou lehko být chytrý" (přísloví) — mnohý však nezmoudří ani tím! Kdo ani hřměním Božích soudů se nedá zburcovat, toho lethargie je smrtelná.

C) Andělé a já.

Zamysleme se jen... Vše, o čem jsme právě uvažovali, stihlo anděly pro jediný hřích. Co je tedy hřích, když jediný má takové následky, když jediný je tak od Boha trestán!

Jejich hřích trval okamžik — byla to hříšná myšlenka. Nemohli přec jinak hřešit než myšlenkou! A za ten jediný okamžik, za jedinou myšlenku celou věčnost v plamenech, bez konce...

Byl to ovšem hřích těžký. Nepředstavujme si, že to bylo přenáhlení — o tom nemožno u anděla mluvit. Provinili se proti první pravdě exerciční, proti základní pravdě, na níž stojí a o niž se opírá veškeren mravní řád. Prohřešili se proti Bohu, proti svému nejvyššímu a poslednímu cíli; jejich hřích byl skutečně odboj proti Tvůrci, proti suverénu, proti nejvyššímu Pánu. Učinili tak vědomě a svobodně — věděli dobře, co činí. Tedy každým způsobem těžký hřích, bez omluvy — ale přece jen jediný hřích, jediná myšlenka, jediný okamžik! Že snad netušili, co je čeká? Nezáleží na tom. Věděli, co činí, a musí nést následky svého činu. Bůh jim nedopřál času k pokání... nebyl povinen jim ho dát, a ve své moudrosti uznal za lepší jim ho nedat. Bůh není nespravedlivý.

Do věčných plamenů pro jediný hřích... Tato zdánlivá nesrovnatelnost mezi vinou a trestem nás mate a děsí; nechápeme ji plně, ale Bůh to zjevil, víra tak učí, věřím, credo...

Jediný hřích, jediný okamžik... jediná hříšná myšlenka stačila, aby všecku krásu andělskou proměnila na věky v ohavnost ďábelskou, a aby jej navždy přikovala k plamenům pekelným. Nám jest nepochopitelný tento zdánlivý nepoměr mezi skutkem a následkem, mezi vinou a trestem. Ale jsou věci, jež nelze měřit podle hodinek. Stačí jediný revoluční výkřik, jediné škrtnutí pérem na velezrádné listině, a pykáš za to hlavou. Kolik okamžiků jest třeba, aby byla zaviněna v dolech katastrofa? Stačí jen odstrčit příklop kahanu, vzápětí se ozve hromový výbuch, a jest po všem... sta zničených životů, zohavených těl. Srážka vlaků... všichni klidně sedí, čtou, baví se, vtom znenadání strašný otřes, za ním vzápětí druhý, a vše jest hotovo...

A nyní se zahleď sám na sebe a rci: „Když se toho dostalo andělu, co mohu za své viny čekat já, jenž jsem slepen z hlíny země?“

Já mám tentýž cíl jako oni, já také vůli Boží znal, já také věděl, co ode mne Bůh žádá, co mi přikazuje a co zakazuje, věděl jsem, že to neb ono dělat nemám, milost mi též nescházela ... jakou já budu mít výmluvu?

Andělé se dopustili jediného hříchu, já tolika! Kolikrát jsem já prohlásil: „Nebudu sloužit“! Neřekl jsem to snad slovem, ale v každém hříchu vězel tento odboj proti poznané vůli Boží.

Andělé hřešili jen myšlenkou, já myšlením, slovem, skutkem ...

Oni se provinili proti první exerciční pravdě, já proti všem třem, neposlušností Boha, špatným užíváním tvorů, zanedbáváním spásy své duše ...

Oni hřešili každý za sebe, mně však nestačily hříchy moje vlastní, já i na cizích bral podíl ...

Oni jen okamžik dleli ve hříchu, já celé dny, týdny, měsíce, snad léta ...

Oni neviděli ještě Boha trestajícího, já ano! ...

Jim nedal Pán času k pokání, mně ho dal, a jak jsem ho použil? A jestliže jsem skutečně pokání konal, jak dlouho jsem v dobrém vytrval? Jak brzo se vrátil na cestu hříchu?

Počítej, odvažuj, srovnávej ...

Sv. František Borgiáš se často zahleděl na obraz satana a říkával: „Tys jenom jednou hřešil, a už jsi tam. Já tolikráte hřešil, a jsem ještě zde ...“ Oč trestuhodnější jsem v jistém smyslu já! A kdybych přišel mezi ně, mezi padlé anděly, a kdyby viděli celý můj život, co by mi asi řekli? „Tys utečenec z pekla, tys tu měl už dávno být!“ A co bych mohl odpovědět nebo namítnout? Nic ... mlčet bych musil ... A proč tam ještě nejsem? To je tajemství Boží lásky a milosrdenství ... Nechápu velikost a množství božské slitovnosti vůči mně, když se srovnávám s tím, jak naložil Všemohoucí s padlými anděly.

Zavržení andělů staň se napravením člověka: neboť k jeho nápravě psáno jest. „Nechať mi napomáhá k dobru i satanovo zlo, a ruce své nechať v krvi hříšníka umyji.“ (Ž 57. 11.) Tážeš se, jak ... Poslyš, zajisté i já toto čta a obraceje oči na sebe a bedlivě se zpytuje, nacházím, že

i já jsem tímto morem nakažen, jenž se na andělích Bohu tak protivil, a pln děsu a hrůzy pravím sám k sobě: „Když tak naloženo bylo s andělem, co stane se se mnou, jenž jsem prach a popel? Onen zpyšněl na nebi, já na smetišti: kdo by nepokládal za daleko snesitelnější pýchu u bohatce než u žebráka? Běda mně: když tak přísně ztrestán onen mocný kníže za to, že pozvedlo se srdce jeho, a nepomohla mu polehčující okolnost, že s mocnými spřízněna jest pýcha, jak denní zkušenost učí: jaká pokuta bude vymáhána ode mne, jenž jsem byl ubožák a přitom pyšný?“ (Bern. In Ct. 54.)

Na konec rozjímání obrací sv. Ignác náš zrak k sv. kříži. „Uvažuji, jak Kristus, Pán náš, jsa mým Tvůrcem, šel tak daleko (ve své lásce ke mně), že člověkem se stal ... a za mé hříchy umřel. Přitom si dám otázku ... co jsem vykonal pro Krista, co pro něho konat budu a konat mám ...“

Na Golgotě u paty kříže nechává světec exercitanta ...

*

Ez 28. Is 14. Násl. III. 14.
Ve šlép. N. 328. 329.

18. ZTRACENÝ RÁJ.

Kteréhokoli dne bys s něho jedl,
smrtí umřeš. (Gn 2. 17)

A) Strom vědění dobrého a zlého.

„O prvních lidí vině, o smrti,
již spolu se vší bídou vneslo v svět
kdys plodu zakázané požití,
o ztrátě ráje, nebe chci teď pět...“ (Milton.)

„Jiskra revoluce, zanícená v řadách andělů jejich vůdcem, přeskočila s nebe na zem,“ čtu v kterési exerciční příručce. Sv. Ignác však nemá v úmyslu líčit, jak se hřích šířil dál a dál, jako soustředěné vlny na hladině. Cíl tohoto rozjímání je docela jiný. „Hřešil anděl... Nic zlého neučinil, nic nespáchal (neprovinil se hříšným skutkem), pouze pyšné myšlenky se dopustil, a v okamžiku, v mihnutí oka, neodvolatelně do propasti svržen jest, protože v pravdě nestál.“ (Bern., Adv. I.) Tak vypadal soud Boží nad hřešícím andělem. Ale co člověk? Jest vzhledem k němu ve výhodě? Snad netřeba mu děsit se podobného soudu! Na tyto otázky odpovídají další rozjímání. Nelze nám odejít klidně od plamenů, do nichž jsme právě nahlédli a v nichž jsme viděli Lucifera a společníky jeho hříchu. Co stihlo padlého anděla, stihne každého, kdo jako on odepře Tvůrci povinnou podrobenost.

Hřích Adamův... hřích člověka, našeho praotce... jeho provina se všemi následky, pod jejichž tíhou sténal a sténá každý jeho syn, a jež bude na sobě zakoušet každý z ženy narozený, až k poslednímu, jenž bude obývat toto údolí slz a bolů.

„Všemohoucí Bůh stvořil člověka bez hříchu (rozuměj: v milosti) s vůlí svobodnou, a postavil ho do ráje, chtěje, aby setrval ve svatosti a spravedlnosti. Člověk špatně užívaje (zneuživ) svobody vůle, zhřešil, padl a stal se masou zavržení s veškerým lidským pokolením.“ Tak krátce a jasně vyjadřuje koncil v Chiersy (proti Gottschalkovi) učení sv. víry. První člověk podobně jako anděl vyzbrojen vším, aby dosáhl jistě cíle. Ruka Boží nebyla skoupá (Is 59. 1), bohatě vylila na něho své dary... milosti přirozené i mimopřirozené. Podobně jako anděl byl

i on podroben zkoušce. „S prostředního stromu ať nejíš . . .“ (Gn 2. 17); zároveň připojena sankce: „Kteréhokoli dne bys s něho jedl, smrtí umřeš.“

Svobodně, nikoli nutně (jako na př. desatero), dal Bůh člověku toto přikázání (praeceptum positivum, nikoli naturale). Nemusil mu je dát, mohl mu dát i jiné — jedině na něm záviselo, zdali a jaké positivní (svobodně volené) přikázání mu dá. Proč mu dal právě toto? Protože chtěl . . . Známe již tuto odpověď. (Str. 127). Tím příkazem uplatňuje Tvůrce svá suverénní práva na člověka — stojí vůči němu jako svrchovaný zákonodárce a pán. „Proč mám toto přikázání zachovávat?“ „Protože jsi tvor . . . povinen Tvůrci naprostou poslušností . . .“ Být poslušen Tvůrce není však pouhý zákon positivní, je to nejvyšší zákon přirozený, zákon, od něhož není dispense. V něm pak tkví a má kořeny povinnost, velící zachovávat kterékoli svobodně volené přikázání tvoru od Tvůrce dané, byť šlo o zrnko máku — zakáže-li mi Bůh, nesmím ho okusit, sice se dopouštím vzpoury. Bylo i docela přiměřeno, že Bůh dal člověku příkaz bez udání důvodů. „Protože chci . . .“ Člověk by si nebyl vědom, že má pána, kdyby mu nebyl dán nějaký rozkaz. (Aug.)

Přikázání omezovalo svobodu člověka v užívání tvorů. Připomínalo mu tedy naši druhou exerciční pravdu: „Užívat tvorů potud, pokud . . .“ (Str. 247) Pokud Bůh dovoluje nebo káže! Strom rajský byl tudíž reservát. Příkaz člověku daný byl přiměřen jeho přirozenosti. Složen z duše a těla měl vnitřním úkonem poslušnosti a vnějším aktem zdržení se zakázaného ovoce osvědčit svou plnou, bezvýhradnou a zároveň dobrovolnou poddanost autoritě Tvůrce. Skutkem měl osvědčit: „Ano, uznávám tě za svého suveréna, za pána mé vůle i mých činů, mého myšlení i mého jednání, mého nitra i mých zevnějších skutků.“ Přikázání bylo spravedlivé — Bůh měl právo mu je dát, a podle známé právní zásady „kdo svého práva užívá, nečiní nikomu bezpráví.“ Bylo snadné — bylať vůle člověka nakloněna k dobrému! Zavazovalo pod těžkým hříchem — utrhnout ovoce jest sice maličkost, ale učinit tak proti výslovnému rozkazu Nejvyššího není maličkost! „Zdrž se . . .“ Proč dal Tvůrce právě takové přikázání? Aby člověk nemyslil, že jest

„nevinnost", nezdrží-li se věci, kterou mu zákon Páně zapovídá.

Trojí zkouška vězela v tomto jediném přikázání; zkouška vůle — měla odpírat pokušení k neposlušnosti; zkouška rozumu — měl odpírat pokušení k nevěře ve slovo Hospodinovo, případně i pokušení k nezřízenému vědění; zkouška smyslnosti — měla odpírat pokušení k zakázanému požívání. „Zdržuj se . . ." (Str. 272) Trojím ohněm pokušení měl člověk projít, a toto pokušení přišlo — zevně, protože nemohlo vzniknout uvnitř, v duši, kde byl naprostý soulad a žádná nezřízenost.[1])

„Nedotýkej se ho . . ." „Čeho? Tohoto stromu? Co záleží na tom stromě? Je-li dobrý, proč bych se ho nesměl dotknout? Je-li zlý, co dělá v ráji?" „Rozhodně jest proto v ráji, že jest dobrý, ale nechci, aby ses ho dotýkal." „Proč se ho nesmím dotknout?" „Protože chci, abys mne poslouchal, ne mně odporoval. Strom jest dobrý, ale nechci, abys na něj sáhl; proč? Protože já jsem Pán a ty služebník. To jest jediný důvod (haec tota causa est)." Je-li to maličkost, proč se vzpíráš být služebníkem? Co je ti více na prospěch, leč být podroben Pánu? A kterak budeš podroben Pánu, nebudeš-li podroben zákonu? Nemohl Pán dokonaleji ukázat, co znamená být (Boha) poslušen, leč tím, že zakázal věc, jež sama sebou nebyla zlá. Jen poslušnost vede k odměně, jen neposlušnost přivádí trest. Dotkneš-li se tedy stromu, stane se snad zlým, takže proto budeš musit umřít? Nikoliv, ale neposlušnost, a to ona samojediná, na tě přivedla smrt, protože zakázaného ses dotkl. Těšilo tě přestoupit zákon; chtěl jsi užít své moci, abys neměl nad sebou pána a byl jako Bůh. (Aug. In Ps 70.) První a největší neřest: chtít užít své moci (nezávisle na Bohu) — k vlastní zkáze! (Týž.) Žádného tvora pád není božským úradkem vynucen; každému jest volno se (od Boha) odvrátit, tak ale,

---

[1]) Tři základní typy filosofie, odcizené Bohu: pantheismus, zbožňuje člověka samého, jeho vůli, neuznávající nad sebou suverénního pána; racionalismus, zbožňuje rozum člověka, prohlašuje jej za nejvyšší a svrchovanou normu všeho poznání a rozhodčího o pravdě i nepravdě; tato autonomie rozumu činí důsledně autonomní i vůli; materialismus zbožňuje požívavost. Tato trojí forma všeho hříchu, vší lži a všeho zla na zemi, má svůj typus v pokušení prvního člověka.

že neodvrátit se jest zásluhou: a to, co bez přispění Ducha Božího státi se nemohlo (uvarovat se hříchu!), k zásluze přičítá se tomu, jehož vůlí se mohlo nestát. (An.)

Průběh pádu jest psychologicky jemně rozveden a podán.[2]) Zlý duch, duch pýchy a nenávisti, lstně jako had se blíží člověku. Nesmí vzít na sebe podobu holubice, aby člověk mohl hned tušit úklady. „P r o č přikázal vám Bůh, abyste nejedli se všeho stromoví rajského? ... Nejste dostatečně inteligentní, abyste mohli sami myslit a usuzovat, poznat a posoudit, co vám prospívá a co ne? Není nedůstojné věřit věc, kterou sami v podstatě nechápete? Nikoli věřit, vám sluší v ě d ě t! Uznat jenom ten řád pravdy a dobra, jejž můžete sami vytvořit nebo který alespoň dodatečně schválíte, na nějž váš rozum přitiskne sám pečeť svého královského placetum." Jako bychom slyšeli Kantovu filosofii. (Str. 30 n.) „Nejste s v o b o d n i? Což je nutno podřizovat se cizímu vedení?" Satan, nepřítel lidské přirozenosti, se tváří, jako by byl starostlivým přítelem člověka a jako by co nejlépe smýšlel s tím, jejž sváděl. Ale — kdo sám sobě zlý, komu bude dobrý? (Sir 14. 5)

Ze všech mohutností lidské přirozenosti nejušlechtilejší bez odporu jest t o u h a p o v ě d ě n í. Ale čím vyšší schopnost, tím možnější a tím i osudnější její zneužití, tím snadněji přivede na scestí a strhne do propasti. Toho se chopil pokušitel, aby člověka srazil s výše, na niž ho Tvůrce postavil: „Budete jako bohové, vědouce dobré i zlé."

Druhá nejvyšší přednost člověka, jíž se vyznačuje nad němou tvář, jest s v o b o d a v ů l e. „Tys do j i s t é m í r y svým pánem a zároveň i tvůrcem své blaženosti i dokonalosti. Nejsi jako příroda vůkol tebe, jejímž podstatným zákonem jest nesamostatnost a nezbytnost." Jenže člověk nesmí svých schopností, buďtež si sebeušlechtilejší a dokonalejší, užívat neodvisle, nýbrž jen podle normy vymezené a předepsané od Tvůrce, od něhož je má. Tvoru svobodnému jest vždy blízké pokušení užívat schopností a darů mu udělených nezávisle. Dítě ... „Já to také dovedu!" Nač vlastně svobodu mám, nemohu-li jí užívat, jak se mi líbí? Když se

---

[2]) Zevrubnou analysu pokušení i pádu viz v díle Maria I. kap. 5.

osamostatním, pochodím lépe. „Nikdo to se mnou nemyslí tak dobře, jako já sám.“ Jsi tím absolutně jist? A můžeš též říci: „Nikdo tomu tak nerozumí jako já... já vím nejlépe, co vede k cíli“...?

Svobodná vůle jest výsada, božské vznešenosti podobná. Nechtíc člověka o tuto důstojnost připravit, rozhodla se Boží moudrost, že ponechá člověka v tom, co sám si zvolí, aby, okusiv zlo, po němž zatoužil, zkušeností zmoudřel a poznal, co a zač vyměnil, a jsa znova roznícen touhou složit břímě nepravostí a zmatků, zatoužil vrátit se k dřívějšímu štěstí. Tak jedná otec s nemocným synem, jemuž praví: „Toto nesmíš jíst.“ Nedá-li si syn říci, nechá ho dělat, co chce, a on pak z následků pozná svůj nerozum i moudrou radu otcovu, a dá se léčit. Podobně nejlepší otec lidské přirozenosti; věděl předobře, co jest člověku nebezpečno, a proto ho napomenul, aby se nebezpečných věcí nedotýkal. Když se však člověk dal přemoci žádostí po nižších věcech, nepostrádal Bůh léku, jímž by ho k dřívějšímu zdraví zase přivedl. (Řeh. Nys. De mortuis.)

To vše satan věděl. Andělská inteligence, pádem nezničená, jím jenom převrácená a k zlému obrácená, vytušila dobře, jak vše navléci, aby se pokus zdařil. „Budete jako bohové, otevrou se oči vaše, a zde v tomto zakázaném ovoci se skrývá toto tajemství.“ Jakou démonickou mocí působí na člověka ctižádost a vládychtivost! Je-li cesta k povýšení možná jen zločinem, bude se toho domáhat zločinem (Bona) — a jde přece jen o to, aby se vyšinul o nějaký stupeň nad bližního. Jakou přitažlivost bude na něho mít asi myšlenka: „Budete jako bohové“, jestliže se jí poddá! Ubrání se fantasie jejímu magickému vlivu?

Všimněme si, že ani po prvé ani po druhé nesvádí satan přímo k hříchu. Napřed jen otázka — na pohled nevinná: „Proč přikázal...“ Satan se tu jeví jako horlitel pro právo a spravedlnost. „Proč omezuje Bůh vaši autonomii?“ Co neštěstí a zkázy tato fráze již zavinila! „Nač toto omezování svobody?“ Pak další krok — vymýtit ze srdce bázeň Boží: „Nikoli, naprosto nezemřete.. nikterak nezemřete...“ Tak zní přesný překlad hebraismu. Konečně dráždí fantasii: „Budete vědět dobré i zlé,“ a klíček k těmto tajemným pokladům visí zde! Na dosah ruky! A neprozíravá Eva?

„Dobro nepoznané vlastně není mé;
je mám-li nevědomky, k ničemu
mi není. Než — co zakázal mi Bůh?
Mně zakazuje moudrou, dobrou být;
leč taký zákaz nevíže...
Had, který požil[3]), nezávidí nám,
ba milerád nám dobro podává,
jež zkusil sám; jest vpravdě přítel náš,
tak nezištný, prost podvodu a lsti —
Nuž, co se bát? Zde roste pro vše lék!
Dík tobě, zkušenosti, vůdkyně
ty nejlepší! Já nejít za tebou,
tak nevědomou nadál zůstanu.
Ty otevřeš mi cestu k moudrosti
a zjednáš přístup k dobru skrytému..." (Milton.)

Historie prvního pokušení a prvního pádu, historie každého pádu ...

Stvořený duch pokládá zvráceně za velikost to, co jest ve skutečnosti slabost: odepřít Bohu poslušnost. Svou slabou lucernu pokládá za dostatečnou, aby mu svítila na cestu k pravé dokonalosti; myslí, že se obejde bez Božího slunce, a proto se k němu obrací zády. Analysujme kterýkoli hřích, a každý vede k jednomu společnému pramenu, k pýše, buď k pýše rozumu (na př. nevěra) nebo k pýše vůle (k neposlušnosti — ta jest vlastně podstatou každého hříchu). U padlého člověka přistupuje ještě pýcha těla, které nechce být podrobeno duchu. Tedy emancipace v každém případě. „Neuposlechnu, co kážeš... neuznávám, co pravíš..." Konečné rozhodnutí závisí vždy na vůli; ta jest tedy hlavní vinník, a to vždycky. Vrcholu pýchy dostupuje tvor, praví-li otevřeně: „Roven budu Nejvyššímu!" Eva nevědomky opakuje slovo padlého anděla: „Budeme jako bohové..." Tedy sesadit vládce Hospodina s trůnu! Není větší pýchy a nevděku, nežli žít proti vůli toho, od něhož jsme život obdrželi. (Sulp. Sev.)

„Nikoli, smrtí nezemřete... Nevěř, dokud se sama nepřesvědčíš... nevěř, co nemůžeš pochopit!" Místo co by se držela slova Hospodinova, podrobuje Eva jeho obsah nedovolené a opovážlivé kritice. Místo co by satana odbyla poukazem na autoritu Tvůrce („On sám

[3]) Podle básnické invence autorovy.

dobře ví, proč tak přikázal — jeho se otaž"), improvisuje odpověď. Začíná o slovech hadových vážně přemýšlet... „Budete jako bohové..." Nemá-li přece jen pravdu?... Není to průběh každého pokušení proti víře? Hoch čte knihu a první myšlenka, která mu přijde: „Nemá snad autor přece pravdu?" První krok odpadu od Boha jest učiněn, vnitřní hřích je spáchán a vnější v ráji bezprostředně následoval. Zahledí se na ovoce, a zdá se jí, že by bylo chutné k jídlu... již se v ní probouzí nepoznaná dosud smyslnost, a po skutku se probudí docela. Vydává se sama vládě smyslného požitku.

„A chtivě jedla, nevědouc, že požívá a jí svou smrt..." (Milton.) „Dala také muži svému a on jedl též..." „Měls Evu milovat, a ne jí sloužit! Což byla ona Bůh tvůj, žes ji poslechl?" (Tamtéž.)

V několika okamžicích dílo zkázy dokonáno. Ale jaké následky, jaká zkáza stihla vinníky! Kolik tisíciletí uplynulo od chvíle, kdy praotec neposlušně, proti zákazu Hospodinovu, vztáhl ruku po zapověděném ovoci — a ještě dnes, po tisíciletích, trestá Bůh jeho hřích na nás, kteří nevyzpytatelným tajemstvím jsme zapleteni do oné viny, spáchané pod rajským stromem.

„Had... neopatrného zahradníka přemluvil, aby nezralé plody trhal (protože teprve v nebi mohl a měl být podle vůle Boží připuštěn k dokonalému poznání Boha). Tím se stalo, že ovoce, jež zralé utrženo by mu bylo k životu a spáse, zvráceným řádem času se mu stalo smrtonosným.[4]) Oziáš, nešťastník, po kněžství nedovoleně toužil, a království ztratil. Adam o zisku uvažoval, a dvojnásobnou škodu utrpěl... (Efrém, De Paradiso Eden 12.) Ďábel mu namluvil, že ovoce zapověděné jest klíčem spravedlnosti, zatím co spravedlivý mstitel zločinů se chystal jí očím bezbožných uzavřít." (ib. 3.) Jaká záměna! Z ráje do pekel sestoupil, z anděla zvířetem se stal, od Boha k ďáblu přešel. Prokletí hodná záměna, slávu v ubohost, život ve smrt, mír v bojování ustavičným otroctvím proměnit! Zlořečený sestup, z bohatství k chudobě, ze svobody k otroctví, z pokoje k lopocení sestoupit! (Bern. De div. 42.) „Tam jeho (ráje) místo bylo — není již; ne doba, nýbrž hřích je přetvořil." (Milton.) Bůh nepotře-

---

[4]) „Mezitím však milosrdný Bůh chystal lék našemu neštěstí..."

buje našich služeb, ale my potřebujeme jeho přikázání. Hřešíce... pohrdáme nejen jeho přikázáními, nýbrž i jeho zásliby. (Sulpitius Severus.)

B) A otevřely se oči jejich...

Jenže docela jinak, než čekali... Sladký jest hřích, ale hořká jest smrt. (Augustin.) Lotrovství se nepozná, až jest vykonáno. (Shakesp.)

„Budete jako bohové..." Chtěl být jako Bůh, a stal se ubohým smyslným člověkem. Chtěl být nezávislý na Bohu, a stal se otrokem země, hmoty, smyslnosti, tělesných pudů, nad nimiž měl vládnout. „Poznáš a zakusíš, jak je to zlé opustit Hospodina Boha svého" (Jer 2. 19); poznal a zakusil, jak železné, tvrdé, nedůstojné jho na něho vložila smyslnost. Stydí se za svůj stav — stud však byl záchranou, že neklesl docela do otroctví hmoty. (III. díl kap. 11.) Je-li stud udušen, pak zotročení a zezvířečtění člověka jest dokonáno; kultura nahoty byla a jest v dějinách vždy zjev provázející nejhlubší úpadek mravnosti a lidské důstojnosti, poslední zjev zvrhlé civilisace, jež jest odsouzena k zániku jako rakovinou rozežraný organismus nebo prohnilý strom.

Ve čtverém nadpřirozeném přátelském svazku člověk blaženě žil, a ten čtverý svazek hříchem přeťal:

a) S Tvůrcem žil jako dítko s otcem v jeho domě, a tento synovský poměr nadobro zničen. Zavržen od Otce, vyhnán z domu (z ráje), stal se mu cizím, ba nepřítelem, „a z trestu" za to propadl nejkrutějšímu tyranu: satanu, svému svůdci, svému domnělému příteli — člověk, jenž byl povolán ke společenství andělů! Spravedlivý jest soud Božího trestu, aby syna, jenž se z područí Otce vymanil, jiný svým otrokem učinil. (Bern.) Vydán vlivu a působení satana, jenž mu škodí na těle, na duši, na majetku, ztěžuje mu dosažení cíle, nutí ho, aby sloužil jeho úmyslům proti Bohu, a člověk to činí, někdy rád, někdy nerad, ale vždycky jako jeho otrok. Co by svedl satan bez člověka ve svém odboji proti Bohu? Kdo se mu propůjčil za nástroj zavraždění Mesiáše? Kdo jest mu nástrojem v pronásledování církve? Člověk, pro jehož spásu Mesiáš přišel a k jehož dobru církev založil! Kdo zastává zájmy satanovy ve školách,

v parlamentech, v diplomacii, v politice malé i velké, vnitřní i mezinárodní? Kdo jest průkopník jeho zájmů živým slovem i literou? Na člověka omilostněného působil Duch sv., na hříšného působí duch temna a lži. Všechny následky, jež na sebe Adam uvalil, se stávají v rukou satanových strašným nástrojem k zhoubě člověka. Tělesná žádostivost... nevím, zda bez ďábelského vlivu se dají uspokojivě vysvětlit ohavnosti páchané od starého pohanství (zvláště při uctívání jistých bohů) i od moderních pohanů („kult člověka").

V područí satana, pod žezlem pána, jemuž se sám poddal opustiv Boha, jemuž nezbytně propadl, nechtěje být podroben Bohu. Z náručí Otce pod tvrdé jho svého největšího nepřítele. Nikdy mi tato pravda není tak blízká, jako když v adventě se modlím kněžské hodinky... neustálé toužení po osvobození a po Osvoboditeli. „Aj, přijde Král vznešený s mocí velikou, aby spasil národy... Pošli, Pane, toho, jehož poslati jsi slíbil..." Člověku se nevedlo blaze pod vládou pána, do jehož služeb vstoupil a z nichž bez pomoci Osvoboditele vystoupit nemůže!

b) Druhý přátelský svazek: soulad těla a ducha, bratrské společenství obou. Tělo stvořeno pro duši, a v bratrském soužití s ní pro ni pracovalo. Tento vpravdě „manželský" svazek byl hříchem rozlomen, harmonie zničena, jednota natržena — a tato natržená jednota jest předzvěstí úplného roztržení obou, t. j. smrti. Zárodky smrti, smrtelnou nemoc vložil hřích do lidské přirozenosti, a tato nemoc pracuje pomalu, ale jistě, o zlomení sil a trvalém rozloučení. Slabost ducha vůči tělu při přemáhání tělesných pokušení jest předzvěst slabosti, až jednou ve smrti bude tělo hříchu uplatňovat své nároky na úplnou rozluku, a dosáhne jí — proti vůli duše, s níž celá desítiletí v „manželském svazku" žilo!

Komonstvem posvěcující milosti byly totiž t. zv. dary mimopřirozené. Bůh je dal člověku svobodně z nadbytku své lásky do vínku, doplnil a okrášlil jimi jeho nadpřirozenou výzbroj. Tyto dary byly nebeskou ochranou, jíž byl člověk chráněn před škodlivými vlivy trojího druhu: před vlivem ďábla, jenž byl nad ním — světa, jenž byl mimo něj — vášní, jež byly v něm. Tato „neporušenost" (integritas) byla zlaté pouto, jež především vázalo tělesnost, že se nemohla probudit ani svádět. Všechny tyto mimopřirozené milosti byly k to-

mu, aby se nedal zlákat k nezřízené lásce k tvorům: tělesnou vášní k smyslnosti a lahodám tělesným, žádostí očí k lásce statků pozemských. Vůle byla takto prosta náklonnosti k zlému a tělo chráněno křehkostí, jimž lidská přirozenost nezbytně propadá: nemocí, bolestí, smrtí. Hříchem bylo ono zlaté pouto rozlomeno, a všechny náruživosti dotud spoutané se vyrojily jako dravci z klece, když prolomena mříž. Vůle rázem zhroucena, a místo co by se nesla vzhůru k Tvůrci, jest shrbena k zemi a plazí se po ní.

Člověk dal hříchem přednost tvoru před Tvůrcem, a následek je, že se tento hřích zvěčnil a vtiskl v duši jeho potomků v bezuzdné náklonnosti k tvorům, jeho lásky nehodným. I když ospravedlněný se k Bohu svou vůlí docela přivine, nemůže tento smutný stav změnit. Žádostivost trvá dál jako truchlivý následek hříchu. Apoštol národů, nádoba vyvolená, doznává, že třikráte Pána prosil, aby byl zbaven ostnu těla, a dostal odpověď: „Má milost ti dostačí." Jediná bytost byla toho ostnu na zemi prosta — ta, jež byla bez viny Adamovy počatá. I znovuzrozená duše dává často a často přednost tvorům před Tvůrcem, v hříšné lásce objímá místo Boha je, věci, které jsou hluboko pod ní... vstupuje v duševní kontakt s nimi, bere a vnímá do sebe jejich ohavnost, a tak poskvrňuje sama sebe. Skvrna na duši pak trvá tak dlouho, dokud vůle nezřízenou náklonností lpí na nedůstojném předmětu své touhy nebo lásky. Člověk se zavěšuje na předměty nízké, hodné, by jimi pohrdal... Co kdo miluje, tomu podobným se stává. „A otevřely se ihned oči obou — totiž zdroje vší žádostivosti." (Alb. Vel.)

Neklesl-li člověk pod úroveň zvířete, chápe duch tuto nevázanost a bezuzdnost tělesného pudu jako potupu pro sebe. Proto se rdí i pro cizí nečistotu, nerci-li pro svou. Tělo se směje, napadne-li ducha vzdorovat jeho choutkám, a vymáhá bezohledně, aby ke všem jeho požadavkům řekl amen. Zkáza, jíž člověk propadl, nakazila všechny schopnosti duše i těla; poměr mezi jednotlivými součástkami lidské přirozenosti (mezi tělem a duchem) se stal podstatně jiný. V pudu pohlavním je tato porušenost nejvíce patrna. Přirozenost jako taková se takřka koncentruje v plození a jím se udržuje (přirozenost „člověka" jakožto rodu, nikoli jednotlivce); proto právě tímto instinktem se prozrazuje elementární síla

porušené přirozenosti, cestou plození se porušenost přenáší a stává dědičnou — a člověk se stal synem nečistoty. Při nejmenším podnětu tato žádostivost vzplane plamenem a proniká celou bytost porušeného syna Adamova.

Rozpor mezi tělem a duchem, boj ve vlastní domácnosti padlého člověka[5]), boj trvající až k vydechnutí. Napřed duch svedl tělo, a nyní tělo svádí ducha (corrupit, corrumpit; Alb. Vel.) Kolik duší zahynulo v tomto nerovném boji! Kolik jich navždy ztraceno pro božského milovníka duší! Co těžkých chvil, bezesných nocí, krvácejících srdcí zavinilo toto rozdvojení! Kdyby zpovědnice směly mluvit...! Každý rozumí okamžitě dospělé dívce, když řekne: „Byla jsem šťastná, dokud jsem nepoznala bolest..." Dokud nezakusila první bolest.

Tomu všemu se říká vláda smrti. Jaký kontrast k životodárnému působení Ducha sv.! On, dárce a udržovatel života, v padlém člověku vše spěje k rozvratu, zániku, smrti. Hříchem se oddělil od božského života, a nezbytně propadl smrti — jak duše, tak těla.

Smrt těla... Co slz už vyloudila z očí vyhnaných synů a dcer Eviných! Kdo by spočítal všechny slzy, jimiž zkropeny rovy jediného hřbitova... Kdo by byl s to pojmout a pochopit všechny bolesti tělesné, jež kdy skličovaly umírající, bolesti duševní, jež rozdíraly srdce těm, kdož u jejich lože stáli! Apoštol národů volá vítězně: „Ó smrti, kde jest osten tvůj?" Vtělená Láska, která za nás umřela, ulomila na Golgotě smrti osten — a přece jej cítíme doposud, my, vykoupení, jak ti, kteří odcházejí, tak ti, kteří tu opuštěni zůstávají. V ztraceném ráji spatřil Adam smrt ve vidění — první prolitou krev, zděsí se:

---

[5]) V latině hříčka: spiritus (duch, duše, mužského rodu) et caro (tělo, ženského rodu). „Zvrácená domácnost, kde muž poslouchá a žena vládne." (Bern., před ním již Aug.) Zachovej řád: ty (podroben) Bohu, tělo tobě; ty většímu, menší tobě. Služ ty tomu, který tě stvořil, aby tobě sloužilo, co stvořeno bylo pro tebe. Pohrdáš-li však slovem „ty Bohu", nedosáhneš nikdy druhého: „Tělo tobě." Nebyls poslušen Pána, a teď jsi obtěžován od vlastního sluhy. Co ničemnějšího než chtít, aby tebe poslušen byl nižší, a nechtít poslouchat většího? (Aug.) Poslušnost (rozkazů Božích) jest u rozumného tvora takřka strážkyní všech ctností. (Týž.)

„Ó hrůzo! To je tedy ona smrt?
Ó běda! Je-li pouhá myšlenka
na smrt tak děsivá, jak bude nám
as děsné jednou smrt tu okusit!“

Bůh přece štípil ráj rozkoše... kdo jej proměnil v údolí slzavé, ve velkou nemocnici, v rozsáhlé pohřebiště, v Babylon, místo nepravosti a močál neřesti? Hřích, jediný hřích, hřích našeho praotce.

Slzy... bolest se stala údělem potomkům Adamovým, na něž nevyzpytatelným tajemstvím přešel praotcův hřích se všemi následky.

„Co budu plodit nyní, po hříchu,
jest kletba, plozená vždy dál a dál.
Kdys požehnané slovo: ‚Množte se‘,
mi zní teď jako smrt; neb nemohu
lež kletbu množit, kletbu svolávat
na bídnou hlavu svou. Vždyť proklínat
můj skutek budou všichni, kterým život dám:
‚Ó kletba tobě, hříšný Adame!‘
Ó jaký úděl, jaké dědictví
vám, dítky mé, váš otec zanechá!“ (Milton.)

c) Třetí přátelský svazek: s bližním. O tom mluví pěkně sv. Bernard a po jeho příkladě bohoslovci. Muž ženu jako sebe miloval, a ta láska šla tak daleko, že překročila meze dovoleného, a z nezřízené lásky k ní se dal od ní svést, aby se stal účastníkem jejího hříchu. Sotva zhřešil, bylo jinak, a před Hospodinem svaluje vinu na ni. „Žena, kterou jsi mi dal.“ Jak se utvářel po hříchu vzájemný poměr mezi mužem a ženou? Jak mezi člověkem a jeho bližním? Ať mluví dějiny místo mne! Homo homini lupus — člověk člověku dravcem. Krutosti ve válkách, osud zajatců, despotismus vládců, truchlivý úděl těch nejnešťastnějších ze všech, otroků, sirotků a dětí pohozených, které byly „zachráněny“, t. j. sebrány, zachráněny před smrtí a uchovány k věcem, vůči nimž smrt byla dobrodiním: to vše je dokladem toho, o čem mluvím.

Zdálo by se snad, že si odporuji, že tvrdím opak toho, co v předešlém odstavci. Tam o tom, že člověk miluje tvora více než Tvůrce, zde o tom, že bližního nenávidí... Kdyby ta láska člověka k člověku byla čistá! Ale tu náklonnost nelze nazvat láskou. Člověk nemiloval bližního v Bohu a pro Boha; lnul k němu jen tehdy, proto a

potud, pokud ho mohl použít za prostředek ukojení svých nezřízených vášní, miloval v něm tedy sebe, ta „láska“ byla tedy zarytý egoismus. Nevidět to dodnes na člověku smyslném?

Manželská láska, manželské soužití —

Nutno souhlasit s autorem eposu již několikráte citovaného — až na jedno místo[6]) — když líčí manželskou lásku prvního páru co nejideálněji, a oba prarodiče krásné duchem i tělem... mužnou krásu Adamovu, okouzlující krásu jeho společnice. Ničím nerušená svornost, ani stínem nízké tělesnosti nezkažená čistá, vroucí a něžná láska. Jaká změna po spáchaném hříchu! Poeticky líčí, jak se vzájemně zahrnují výčitkami, jak svaluje vinu druh na druha, a kterak Adam prorockým duchem předpovídá:

„Bych nebyl hřešil, byl bych zamezil
vše zlo, jež z manželského spojení
kdy muži vzejde. Buď, že nenajde
choť stejně smýšlející jako on,
a volba osudným mu bude omylem;
tu, kterou chce, jen zřídka dostane,
buď zvráceně že volí horšího,
neb chce-li ho, že zbrání rodiče.
A jiný zas svůj shlédne ideál
až příliš pozdě, když už navždycky
jest sloučen s nehodnou...“

A to jest jedna z malých „drobností“, které pošly z hříchu Adamova. Drobnost — a přec, co moře slz, co krvácejících srdcí kryje tento náhrobní kámen o dvou slovech: „Nešťastné manželství!“ Prchavá krása, kterou ničí léta, nestálá věrnost, kterou ohrožuje tělesnost, vzácná svornost, kterou znemožňuje sobectví a svéhlavost, atd. A tam, kde přece láska a svornost bydlí? Tam oběti, starosti, rány osudu —

Jedna z „drobností“! —

---

[6]) V díle puritánského protestanta jest přemnoho míst, která katolický bohoslovec musí červeně zatrhnout jako velmi hrubé chyby proti křesťanské věrouce, byť i „básnické volnosti“ ponechána svoboda co největší. Oč vznešenější by byl tento epos, kdyby autora byla inspirovala katolická pravda jako autora Božské komedie!

Z drobností, u kterých se nemůžeme zdržovat, o kterých se nemůžeme šířit, kterých jest legie —

d) Čtvrtý přátelský svazek: s přírodou. Podle vůle Nejvyššího byla člověku poddána. Hříchem se chtěl vymanit z područí autority svého jediného a suverénního Pána, a příroda z trestu za to zbavena podrobenosti, jíž byla podrobena jemu, přestala za pána uznávat jeho. Člověk se o emancipaci pokusil, příroda emancipaci svou provedla. Zklame-li nevděčná země naději svého vzdělavatele, napodobí jen jeho nevděčnost vůči Tvůrci. (Theodoret.) „V potu tváře své . . .“ Přírody zneužil ke hříchu, její pomocí se pokusil smést se šíje jho poslušnosti (požitím ovoce zapovězeného), příroda se stala v rukou Hospodinových nástrojem trestu. Památky dochované z dob předhistorických jsou dokladem tohoto boje a zápolení s přírodou. V potu tváře, krok za krokem, s nadlidskou námahou si musil vydobývat zpět svá práva a vládu, bojovat o každou píď země. Doby, kdy si musil podrobit divokého tura, než se dal od člověka zapřáhnout k pluhu, kdy s medvědem zápolil o místo a pobyt v jeskyni — tu a tam uchované známky svědčí po tisíciletích o tragediích z předpotopních dob — památky, jak neblaze někdy ten boj pro krále přírody skončil! Zápolit musil s pralesy o kus země, a ta mu nevydávala zdarma a ochotně své plody jako v ráji. Dnes si prý člověk přírodu podrobil — je to pravda? Jak často se ty podrobené síly vymknou jeho otěžím! Motory, auta, aeroplány . . .

Člověk se chtěl emancipovat z područí „věčného zákona“ (III. kap. 7.), a pokus o emancipaci se nezdařil, stejně jako když v řádě fysickém se Ikaros pokusil o emancipaci od zákona tíže. Věčný zákon i jeho závaznost trvá dál, ale člověku padlému se stal tížícím jhem a příčinou trestu, místo co by mu byl zdrojem oblažující svatosti a vůdcem k výšinám. Člověk chtěl být autonomní, nezávislý jako Bůh, a stal se bytostí z tohoto světa, veskrze pozemským, hmotařským. „Nechci, aby Bůh vládl nade mnou“, a za to jej tyranisují věci tohoto světa. Svými půvaby na něho působí, ve své rozmanitosti a proměnlivosti jím sem a tam smýkají, a on se stává nestálým a proměnlivým jako ony. Pravdou mu je jen to, co může vidět a hmatat, dobrým jen to, co mu zjedná smyslnou rozkoš. Trní a bodláčí mu rodí nejen země, kterou

vzdělává, nýbrž i duše. Vymanil se ošetřující ruce nebeského zahradníka, a propadl kletbě zdivočení. Plevelem zarostlo pole jak jeho nadpřirozených darů, tak jeho přirozených schopností. Naše nepravosti mění bohové v nástroje našeho trestu. (Lear u Shak.)

e) I v duši samé vznikl nesoulad. Její přirozené schopnosti, rozum a vůle... Rozum mu měl být vůdcem, svítit mu na životní pouti. Hříchem se zatemnil. „Budete jako bohové, vědouce dobré i zlé." Budete vědět všecko, nic vám nebude tajno... Vševědoucnost, jaké lákadlo, jaké vyhlídky! A teď?... Čím kdo hřešil, tím bývá trestán... V Calderonově hře El pintos (Malíř) praví Moudrost: „Kolik mám teď pochybností o tom, co mi bylo známo!" Nevinnost: „Ó, jak mnoho znám a vím teď, nač jsem dřív ni nevzpomněla!" Pouze vůle si svědčí: „Vše se mění, já jen nikdy! Já jsem vůlí, jak jsem byla! (Ale viz dole f!) Milost praví člověku: „Kde jsi krásu doufal uzřít, mrtvola se na tě šklebí..." Pravý opak toho, co pokušitel sliboval! „Budete vidoucí a vědoucí..."

To jest první trest, kterému jsme vinou Adamovou propadli, totiž nevědomost, pro kterou nevidíme ani kde jsme, ani kam jdeme, ani kam jít nebo odkud prchati máme. Kdo by běžel k peklu, kdyby je měl na očích? Kdo by ze všech sil nespěchal k Pánu, kdyby jeho krásu měl na zřeteli anebo aspoň slabounce zakoušel její slasti? Trojí jest oko: nazírání (na Boha), a to jest vinou Adamovou docela oslepeno; rozumu, a to jest hříchem poraněno (lippus... hledí na všecko křivě); těla, a to jest otevřeno lahodám žádostivosti. (Alb. Vel.)

Ve Faustovi líčí výmarský novopohan velmi zdařile zkázu a scestí, kam bylo lidstvo Adamovým hříchem přivedeno, aniž sám jeví chuť ty bludné cesty opustit — jestiť na nich zkažené přirozenosti tak blaze! Náboženství se zvrhá v pověru a modloslužebnost, věda v blud, umění v nechutné zvrácení všeho vkusu, svaté nadšení pro vznešenou ideu věčné Pravdy ve fanatismus pro nízké a bludné ideje svoje (bludaři... jak na poli věroučném, tak vědeckém, Luther stejně jako Haeckel), ba ani apoštolát věřících není této děděné porušenosti ušetřen; kolik takových, kteří jej už za dob Pavlových činili bídným nástrojem své ctižádosti (Fil 1. 18), lišíce se od Napoleonů a jemu podobných pouze volbou prostředků, o to nižší

než neznabozi, oč nedůstojnější jest snižovat Krista, jemuž máme sami sloužit, za služebníka svého slavomanu! Jeden se chce stát evropskou slovutností neb aspoň dosíci populárnosti okázalým hlásáním zásad bezbožeckých, druhý hlásáním slova Kristova. Neměl i Luther Krista na rtech stále, když na chvilku ustal od obscénních „jadrností"? A přec zřejmo, že mu nešlo o Krista, nýbrž o sebe! Kamkoli pohlédneme, všude zkáza, všude porušení, „ve hradbách Tróje i mimo ně", u bezvěrců i u nás. V úvodě uvedeného dramatu žaluje satan na člověka, že užívá rozumu jen k tomu, aby se stal zvířečtějším než kterékoli zvíře..." (Str. 352).

Jak jeho rozum zatemněn! S trapným pocitem odkládám knihu, bludnou od první stránky až do poslední. Tísnivý pohled na knihovnu, naplněnou samými díly toho druhu, kniha vedle knihy.

Filosofické oddělení v bibliotéce... Čtu jméno za jménem... jména lidí, kteří ztrávili celý život tím, že hledali pravdu bez Boha a mimo Boha, tedy na bludných cestách, na polích, kde tento poklad najít nemožno. Co tu ztracené a nadarmo vyplýtvané energie! K tomu přistupuje okolnost, že mnozí si byli marnosti své práce dobře vědomi. Na čele mají napsáno memento mori. „Nohy těch, kteří pochovali tvého předchůdce, stojí přede dveřmi, aby odnesly i tebe..." (Sk 5. 9) Co kniha, to hrob. „Pořád se učí, a nikdy k poznání pravdy přijít nemohou" (2 Tim 3. 7) — protože pomocnou ruku Boží, světlo víry a vedení Božího zjevení odmítají, chtějíce mít vůdcem pouze světélko vlastního rozumu, tak slabě a nejistě kmitající.)

Oddělení historie dogmat... Kolik bludařů, kteří celý život vynaložili k obhajování svých bludů! Co práce nejen zbytečné, nýbrž přímo zhoubné pro ně i pro jiné!

---

[4]) Schopenhauerův výrok jest příliš známý. Ale co divu, že mnohý přírodovědec pohrdá filosofií. Dovede-li on „vypočítat všechny druhy opic, vycpávat ptáky a pracovat ve zkumavce", dopracuje se aspoň positivních výsledků. Ale pustit se do bludiště, do něhož zašla bezbožecká filosofie, prodírat se celý život křovím bludů a nakonec doznat, že se ničeho reelního nedopracoval... k čemupak ztráta tato? Ztráta energie a času? Lidé, kteří se raději vzdají rozumného myšlení, než by se vzdali svých bludů.

Kolik nocí probděli nad těmi listy, jež nyní práchnivějí v knihovnách, jež dnes nikdo nečte a na nichž lpí krev těch, kteří se jimi dali před staletími otrávit!

Další oddělení: vědy přírodní... darwinismus... Tvoří celou literaturu, a dnes už opuštěn i od svých přátel. „Jak možno nazvat člověka znalcem, kdyžtě nezná takřka nic o svých vlastních věcech? Nezná to, co před očima má, a o budoucím rokuje; nezná to, co má v rukou, a o vzdálených (neznámých) diskutuje; nezná to, oč denně klopýtá, a uvažuje o tom, co nad ním jest; neví, co zítra ho stihne, a o věcech věčných soudí a bádá..." (Ondř. Krét.)

Mythologie, srovnávací věda náboženská... týž tísnivý pocit. Národové tak vzdělaní, na takové výši kultury, čemu věřili! Komu stavěli Egypťané nádherné chrámy s dlouhými alejemi sfing! Apis, jeho balsamované zdechliny, Adonis, Kybele, Astarta, Afrodita a jejich kult! Lidské oběti... Proč rok co rok musilo tisíce dívek obětovat svůj mladý život, na němž lpěly stejně jako každý jiný!

f) V ů l e... Zeslabená, nakloněná k zlému, v područí tělesných náruživostí... o tom již byla řeč. Potupného zohavení (obrazu Božího ve mně) příčinou stal se sladký plod, život ve smrt proměniv a neporušenost porušením zastřev. Odtamtud pramení nespočitatelný zástup neřestí a voj hříchů, příčiny nemocí, předčasná smrt, smrtonosné vášně, nedobrovolná pokušení, obtíže všeho druhu a vůbec vše, čím jest ubohý život lidský odevšad obléhán... (Ondř. Krét.) Poněvadž člověk se nechtěl varovat hříchu, když mohl, byl ztrestán tím, že se ho vystříhat nemůže, když by chtěl. (Aug.) Hřích ze slabosti spáchaný pochází jednak z bázně, která nás nedůstojně ponižuje, jednak z lásky (náklonnosti), která nás nedůstojně rozněcuje. (Bonav.) Nedoufej, kdo dračí seješ zuby, radostnou že budeš sklízet žeň. (Schil.)

g) Konečně z t r á t a s v a t o s t i, posvěcující milosti a všech nadpřirozených darů. Katechismus praví prostě: „Zbaven posvěcující milosti..." a my si to představujeme, jako by řekl: „Zbaven roucha, a teď jest bez něho." Věc se má docela jinak. Kdo jest zbaven roucha, zůstává docela tím, čím byl. Milost jest více než roucho, jež zevně na člověku lpí, jest kořen nadpřirozeného života duše, a člověk jej v sobě f y s i c k y zničil.

Jako sebevrah není s to, aby si zase vlil zničený život, byť v posledních okamžicích sebevíce svého činu litoval, a jako jeho mrtvé tělo není schopno životních funkcí, tak hříšník není schopen ani jediného skutku, jenž by byl záslužný pro nebe. Cokoli koná, jest mrtvo, t. j. ne sice hříšno, jak učil Bajus a po něm Jansenisté (před ním do jisté míry Hus), nýbrž bez ceny pro věčnost. Princip vyššího božského nadpřirozeného života a zdraví zničen, nenapravitelně zničen. Otrava krve... stačí jediné vdechnutí otravných plynů, a zdraví zničeno pro celý život. Člověk sice žije, ale jak! Živoření, ne život, a při tom každou chvíli nemocen, stále obtíže, o nichž zdravý nemá zdání, a uzavře-li sňatek, budou i děti pykat za to, co se stalo, nezdravota v jeho těle dlící přejde i na ně. Trvalý zhoršený nenapravitelný stav, a ten potrvá tak dlouho, jak dlouho potrvá lidská přirozenost: u jednotlivce do smrti, u celého pokolení až do skonání světa. Jaký to tedy jed vnikl do lidské přirozenosti, když jeho účinky potrvají ne několik generací, nýbrž budou se jevit po tisíciletích stejně jako dnes a jako na prahu historie odpadlého člověka![5])

Čím výše člověk stál, tím hlubší jeho pád. Kdyby ho byl Tvůrce ponechal v řádě přirozeném (status naturae purae), neozdobil svatostí a nepovolal k věčnému spojení s Bohem, nebyl by měl hřích daleko takové následky, jaké má teď. Ztráta milosti, ztráta nebeského dědictví, ztráta důstojnosti dítka Božího. Být žebrákem je smutný úděl, ale když se žebrákem stane král (Gelimer), je to tisícerонásobně bolestné. Být otrokem je těžký úděl, ale když poslední farao viděl, jak jeho dcera prodána do otroctví koná práce, jichž se kdysi štítila, krvácelo mu srdce při pouhém pohledu. Jaký jest rozdíl mezi mrtvým kamenem

[5]) Jediný hřích... rozčeřil klidnou hladinu oceánu, nejzazší vlny se lámou o břeh věčnosti. Slzavé údolí, očistec, peklo... Tím, že se člověk dal svést, dostal boj temna se světlem viditelnou podobu. Právem se všechno zlo ve světě uvádí ve vztah k satanu, nikoli jako k tvůrčímu principu, jak učí falešný dualismus, nýbrž jako k příčině — on hřích a s ním všechno zlo zavinil, on je i udržuje a podněcuje. Svět, jak jej nazýval Pán, t j. hříšný, Bohu odcizený svět, jest pravý kontrast k světu, jak jej pojal ve svých úradcích a plánech Stvořitel, bez vlády žádostivosti, ďábla a hříchu.

a mrtvým člověkem? Slepou sochou a oslepeným člověkem? Tak asi si můžeme poněkud naznačit rozdíl, jaký by byl mezi člověkem, jenž svatostí obdařen nikdy nebyl, a mezi Adamem, jenž ji měl a o ni přišel.

Člověk mohl být dokonale šťasten, ale jen darem Tvůrce — pokusil se o štěstí mimo Boha... Nenajít nic tam, kde doufal najít vše, odhodit lehkomyslně velké dary v naději, že dosáhne lepších, a při tom oněch pozbýt a těchto nedostat... Viz zoufalství nerozumného děvčete, jež se dalo svést od dobrodruha a opustilo rodiče v bláhové důvěře, že u něho lépe pochodí a že on to s ní lépe myslí než ti, kteří ji zrodili a vychovali! Svedená lichotivými slovy... Svět slibuje mnoho a dá málo. Hřích (ďábel) slibuje vše a nedá nic, ba obere tě o vše, co jsi měl.

Jak asi bylo Adamovi a jeho družce, když opouštěli ráj! Když viděli a na sobě zakoušeli, oč se připravili! Za kým šli a koho opustili! Exerciční knížka praví: „Uvažovat, jak trávili celý život v mnohých strastech a pokání..." Kolik let žili! Jak těžké a dlouhé pokání! A přec by jim ani to nebylo nic pomohlo, kdyby Bůh ve své neskonalé lásce nebyl slíbil Vykupitele. Jen z ohledu na jeho zásluhy, na jeho vykupitelskou smrt, na oběť kříže bylo jejich pokání přijato a vinníkům odpuštěno. „Uvažovat, jaká zkáza zachvátila veškeré pokolení lidské, a jak mnoho lidí propadlo peklu..." k vůli jedinému Adamovu hříchu! Zase jsme stanuli na okraji pekelné propasti. Zavrženci... otaž se kteréhokoli: „Proč tu jsi?" „Protože jsem se dopustil hříchu." „Proč jsi se ho dopustil?" „Protože mne k tomu vedla vášeň, zlé chutnalo mi více než dobré." „A proč ti více lahodilo zlé?" „Protože moje vůle od narození nakloněna kc zlému." „A proč byla tvá vůle tak zvrácená?" „To zavinil Adam svým hříchem... svým jediným nerozvážným činem." Kdyby nebyla Adama porušila hniloba hříchu, nebyl by zplodil syny zavržení. (Alb. Vel.) To je kletba zlého činu, že jen zlé vždy stále plodí. (Schiller.)

Ó, cos to učinil, nešťastný Adame! Když jsi zhřešil, nepadls ty sám, s tebou jsme padli i my, kteří z tebe se zrodili. Co je nám platno, že jest nám zaslíben nesmrtelnosti věk, kdyžtě my po příkladě tvém smrtonosné skutky pácháme? Že slíbena nám naděje věčná, kdyžtě my veskrze zlí jsme se oddali marnosti? A co

platno nám, že pro nás připraveny jsou příbytky blaha a bezpečnosti, když jsme tropili zlé? Nebo že velebnost Nejvyššího chrániti bude ty, kteří jsou čistého srdce, kdyžtě my chodili po cestách nejhorších? Co platno, že ukázán bude ráj, jehož ovoce bez porušení trvá a v němž jest bezpečnost úplná, my však do něho nevstoupíme, protože jsme na místech hříchu trvali? Co platno nám, že nad hvězdy zářiti budou ti, kteří čistotou se stkvěli, kdyžtě tváře naše jsou nad noc černější?... (4 Esdr 7. 48—55)

Dopustím-li se hříchu, přestoupím-li Boží přikázání, prolomím-li hráz zákona Božího — třeba jen „pro svou osobu" — mohu já vědět, kam mne divý proud průlomem zanese? A nenatropí-li i jiných škod? Mohu vědět, kde všude budou jeho vlny rozsévat zkázu a smrt, a kdy se zastaví? Zdali se vůbec kdy zastaví? Mnoho staletí tomu. Kdesi daleko odtud, za mořem, byl spáchán hřích. Jeden mezi miliardami hříchů — jistě že zmizí jako kámen v oceánu těch hříchů — — Jiné zmizely, tento nezmizel — spáchán za mimořádných okolností, že analisté pokládali za záhodno uchovat paměť na něj věkům budoucím — poetům se zdál být „zajímavým námětem" k literním produktům. — Tušili vinníci, že

---

Sv. Efrém v exhortách k mnichům (Sermones paraenetici ad monachos Aegypti) má několik velmi poeticky zpracovaných dialogů mezi pokušitelem, svádějícím mnichy nejrozmanitějšími úskoky, a mezi neprozíravým mnichem. „Jenom od nich (spolubratří) odejdi, místa se ti nebude nedostávat. Koho kdy opustil Pán, aby opustil i tebe?" Sváděný se dá ošálit a pod záminkou vyšší dokonalosti odchází na poušť. „Zbaven jsem obtíží společného života" (klášterního)... Po čase vidí, co provedl. „Ničemná neposlušnost Adama z ráje a mne z mého kláštera vyhnala..." Pokušitel: „Což si myslíš, že jen ti budou spaseni, kteří žijí v klášteře nebo na poušti? Vrať se do světa!"... (S. 23.) Jinde jest pokoušený rozumnější. Satan mu namlouvá: „Hle, den co den tě pokušení trýzní a mučí; jak dlouho poneseš trpělivě tyto obtíže? Abys byl toho zápolení zbaven, dostačí jen jednou vášni vyhovět, a máš navždy klid." „Ó démone, hořká je tvoje sladkost, tvé pokyny jsou hluboké propasti zla, a dary tvé plny jsou smrti. Vím, dám-li se od tebe přemoci, ty, jásaje nad mou zkázou, s radostnou zvěstí poletíš k otci svému satanu..." (S. 35.)

po dlouhých staletích, v zemi daleké, jim ani podle jména známé, v národě, jenž tehdy teprve začínal svou historii, se budou studující jinoši vyznávat ve sv. zpovědi z těžkých hříchů, zaviněných „básnickým“ zpracováním oné ohavnosti?

Rozjímání končíme opět pohledem k sv. kříži. Živ jsem já, že nechci smrti hříšníka, ale aby se obrátil a živ byl. (Ez 18. 23) Co první Adam zkazil, druhý napravil... „Co Eva ztratila, Panna navrátila...“ Vinou jednoho člověka jsme byli ztraceni, zásluhou druhého zachráněni, ale máme povinnost touž jako Adam: vykoupení se nám zdarma bez našich zásluh dostalo, avšak nedostane se nám zdarma nebe. Vykupitelská oběť Kristova nás uvedla do téže situace, v jaké byl Adam před hříchem; nebyly nám sice vráceny všechny dary, o něž nás onen připravil, ale jsme zase přijati na milost a za dítky Nejvyššího, a náš osud vložen nyní do rukou našich: i my se musíme dobrovolně rozhodnout pro Boha... jemu sloužit, chceme-li duši spasit. Budeme-li zavrženi, pak se to stane vinou n a š í. „Nevyptávej se na množství těch, kteří zahynou. Neboť i jim se dostalo svobody (jako Adamovi), a pohrdli sami Nejvyšším jako on, zákonem jeho opovrhli a cesty jeho opustili... a řekli v srdci svém, že není Boha, ač věděli, že zahynou... Neboť nechtěl Bůh, aby člověk zahynul, oni však poskvrnili jméno toho, který je stvořil, a nevděčni byli k tomu, který jim život připravil...“ (4 Esdr 8.)

*

Gn 3. Kapitoly soudů Božích: potopa, Sodoma, Absolon; 4 Kr 17, Jer 8 a 9, Dan 3, Pláč.

Ve šlép. N. 332, 335—338, 341.

19. VINA A TREST.

Neskrývej oheň v klíně svém, aby nespálil roucho tvé. (Afraates.)

Zajděme v myšlenkách o devatenáct století zpět, do hlavního města židovského. Jsou právě velikonoce r. 782 od založení Říma. První den svátků, časná hodina ranní. Předešlého večera každá rodina slavila večeři, nejposvátnější v celém roce každému Izraelitovi. Dlouho do noci seděli u velikonočního beránka; nebylo by tedy divu, kdybychom časně zrána našli jerusalemské ulice prázdné. Ale nával poutníků byl takový, že již v nejranějších hodinách nejednoho potkáváme, a zatím, co se město probírá ze spánku, jest v ulicích stále hlučněji a živěji. Jenže letos sváteční nálada jaksi stísněná, jakoby černým závojem přehozena.

Tu nás upoutá jakýs vzdálený povyk. Hluk a nesouvislé hlasy křičících rostou, konečně zočíme průvod. Členové velerady, t. j. saducejští příslušníci velekněžské rodiny, farizejští zákoníci (učitelé zákona, „rabíni", mohli bychom je přirovnat i ke kazatelům — mužové znající Písmo, zatím co kněží, „synové Aronovi", bývali v tomto směru nevzdělaní) **a zástupcové lidu** („starší", na způsob našich členů městské rady nebo poslanců) **vášnivě spolu rokují a kohosi vedou. Průvod vyšel z paláce velekněze a ubírá se úzkými, křivolakými ulicemi sionskými k paláci Herodovu** (Heroda Ukrutného), **v němž právě dlí římský vladař. — Vždycky přicházíval na tyto svátky z přímořského sídelního města Cesareje do Jerusalema, aby bděl nad pořádkem, a při té příležitosti odbavil sumárně několik hrdelních procesů, s nimiž se zúmyslně sečkalo až k jeho příchodu. Tedy podle všeho k soudnímu řízení! V řadách zvědavců, kteří se k průvodu připojili, jest patrno značné pohnutí a od úst k ústům se nesou šeptem slova: „Ježíš Nazaretský." Toto jméno působilo magickou silou — letí městem jak elektrická jiskra...**

Ale všimněme si onoho mladého muže, jenž jako zloděj, nechtěje být viděn, se plíží zpovzdálí za průvodem. Oči široce rozevřené, obličej vyjevený, ve tváři se zračí zděšení a smrtelná hrůza... jako kořist, kterou ďábel honí a jež se mu marně snaží vymknout... Kdo je to? Víme všichni... známe nešťastného apoštola Kristova.

Kolikrát se bral v posledních dnech těmito ulicemi židovského velkoměsta! Ve středu ráno do velekněžského paláce... spekuloval na mimořádný výdělek, nabídl jim k jistému účelu své služby, smluvil mzdu. Včera večer a konečně celou noc na dnešek byl stále na nohou, před šesti hodinami vhodil do měšce u pasu získaných třicet stříbrných, teď mohl být kliden. Kliden?... Ani na okamžik! Sotva svůj čin dokonal, nastala reakce. Ďábel, jenž mu dříve oči zavíral, začal mu nyní malovat jeho skutek nejpříšernějšími barvami. Fantasie několik dnů zaměstnaná jen onou záležitostí teď obrátila, výčitky svědomí ho bičovaly, stříbrňáky ho pálily, jejich zvuk v měšci mu byl hroznou trýzní a mukou. Oka nezamhouřil po celou noc. Co se stalo se zrazeným a prodaným Mistrem? Nemá pokoje, nemá nikde stání, bloudí osamělými ulicemi — jaká to noc! Konečně se dočkal jitra. S úzkostlivým napětím se plíží nablízku Kaifášova domu. Konečně zočí průvod, a uprostřed — Pán v okovech! K vladaři! To může mít jen jeden účel: vymoci si rozsudek smrti! Předvídal, že to tak dopadne? Byl nenadálým obratem překvapen? Ve vleku vášně nemyslí člověk na nic, zvláště ne na to, k jakým koncům to může přivést. Otevře oči, když už je pozdě... Chtěl dopomoci sobě k několika stříbrňákům a veleradě k tajnému zajetí Ježíše, v něhož věřit a jehož milovat dávno přestal, ale o jehož nevině byl přesvědčen. Co s ním budou dělat, bylo mu lhostejno. Teď však mu nelze lhostejně hledět na vlastní dílo. Nevinný má být popraven — jeho vinou!

Jako Orestes furiemi zmítaný zběsile se žene za průvodem k Pilátovu paláci. Tam venku na nádvoří čekají kněží a starší lidu na vladaře, do jehož domu byl spoutaný Mistr odveden — čekají, až vyjde, aby vymáhali odsouzení toho, jejž vlastní učedník vydal v jejich ruce. „Zhřešil jsem, zradiv krev spravedlivou“ — vydav na smrt nevinného, jehož krev má být nyní bezdůvodně prolita,“ křičí na ně jako šílenec. Synedristé pohlédnou lhostejně na Iškariota. „Co nám do toho? To je tvá věc, nech nás na pokoji a nevyrušuj.“ Pohrdání jest mzda, kterou zrádce klidí. Vykonal svou službu, jest zaplacen, může jít. Se zrádcem nikdo neuzavře trvalý spolek nebo dokonce přátelství, a nejméně se zrádcem Kristovým, s odpadlíkem. Myslil-li, že dojde cti u ochránců Zákona, pak se přepočítal. Za své stříbrné si vydělal jen

provaz a „pole krve“ (Sk 1. 18), na němž byl první pohřben;[1]) ti, kteří si ho té noci koupili, budou rádi, že skončí. Aspoň bude navždy zticha a nikdo se nedoví, jak ta cháska jednala a jak zákeřně, pomocí zrady, v noční tmě Ježíše do rukou dostala. Mám rád zradu, ale nenávidím zrádce. (César u Plutarcha; podobně Cald.) Vražda se může někdy králům líbit, vrah nikdy. (Schiller.)

Doufal nešťastný, že svým doznáním přiměje nepřátele Kristovy, aby zrušili svůj rozsudek a celou záležitost anulovali? Podle zvykového práva židovského by jeho svědectví dostačilo, aby pře se znovu projednala.[2]) Ale zda na to zarytí nepřátelé Kristovi přistoupí? Tvrdá odpověď kněží a starších uhasila v něm poslední jiskřičku naděje. Pádí přes celý Sion, po mostě spojujícím město s horou chrámovou (nad údolím Tyropaeon) na Moria, přímo do svatyně. Pryč s těmi stříbrňáky, za něž prodal krev spravedlivou a jež mu z chrámové pokladny byly vyplaceny! Co zle nabyto, zle se rozkutálí... Myslil nešťastník, když se zbaví mzdy krve, že se sebe svalí i vinu neb se aspoň zbaví trýzně svědomí? Divoce, nevěda co činí, vrazí do posvátných místností chrámových. Tam někteří členové velerady zaměstnáni přípravami k ranní oběti... Chopí stříbrňáky, mrští jimi na zem k nohám těch, od nichž je před málo hodinami dostal, a zatím, co se kutálejí po dlažbě na všechny strany, žene se zběsile ven, pádí po svahu chrámové hory, přes Ofel, jerusalemské předměstí... jen pryč, ven z hradeb, kde na něj vše padalo, kde ho svědomí zrovna rdousilo. Ten člověk měl v duši opravdu peklo.

Za městem úplný klid všude. Jarní slunko mile hřeje na dozrávající úrodu, hluk velkoměsta jest za jeho zády,

---

[1]) Sk 1. 18 (řecký text): „Vydělal si za mzdu hříchu kus pole...“ Konec zrádcův připadal tak strašný i židům, že se každý vyhýbal i jeho příbytku, jako by to bylo sídlo démonů (ib 20). „Pole krve“ nazvali sami onen kus půdy, a tím na věčné časy stigmatisován zrádce.

[2]) „Řekne-li kdo mezi tím, co se ubírá průvod na popraviště, že má něco k ospravedlnění odsouzence, vsedne ihned jezdec na koně, zastaví průvod, a soud začne znova.“ Talmud. Srov. Dn 13, 26. Velerada však nedbala práva ani spravedlnosti. Kterýsi znalec židovského a římského práva napočítal 37 právních chyb v řízení proti Ježíšovi.

sem sotva doléhá. Zastavil se snad? Pohlédl zpět? Vidí Sion, zdi Herodova paláce, kde se právě koná soud a vynáší ortel nad... apoštol nechce ani vyslovit jméno toho, jejž zradil. Zděšen, snad obrací hlavu na druhou stranu, a tam na východě města vidí jarní zelení pokrytou horu oliv, a zase příšerná představa... co se tam stalo této noci! A to vše jeho dílo, jeho vina... Myšlenka: „To jest mé dílo" ho může o rozum připravit. Obrací se snad v opačnou stranu, pádí k pustému údolí zvanému Ennom (Hinnom, Gehenna) na jižní straně města... Údolí od Jeremiáše prokleté (kap. 19); tam králové i poddaní obětovali vlastní děti krutému fenickému bohu... proto bylo předmětem odporu a postrachu každému židu. Tam vyhazována všechna nečistota, tam ohromné pohřebiště, nesčetné náhrobní kameny, před velikonocemi bíle natřené, („hrobové obílení") pokrývají zemi. Při pohledu na ty hroby se ho zmocní myšlenka. Zde prostředek, jak uniknout peklu svého svědomí! Rozhlédne se snad, na osamělém „poli hrnčířově" zvedá nevysoký fíkovník k nebi větve. K němu pádí, strhne s tuniky pás, jímž je přepásán, upevní na jedné větvi a — —

Ostatní víme. Zlý podnik vede k zlému cíli. (Sofokl.)

Tak skončil jeden ze dvanácti, apoštol Kristův, vyvolený od něho samého k velikým věcem, vyvolený, aby byl sloupem církve, apoštol vychovávaný ve škole Kristově, apoštol, jenž jeho jménem konal zázraky, jemuž v nebi připraven trůn mezi dvanácti. Kdyby místo k Ennomu byl obrátil zrak i krok v opačnou stranu! Kdyby byl spěchal ke Golgotě, a u paty kříže v hloubi zkroušené a doufající duše byl opětoval slova, jež řekl k žalobcům a soudcům Ježíšovým!... Kdyby byl „plakal hořce" jako jeho druh, jenž téže noci hluboce zranil srdce Ježíšovo! Ale hříšník hledí vždy jen na sebe: napřed vidí jen své domnělé štěstí, a jest hotov pro ně obětovat vše: Boha, rodinu, duši... víru, práva bližního, vlastní spásu... A po hříchu? Cítí zase jen své neštěstí, své zklamání, svou rozervanost, a ta ho žene v zoufalství. Před hříchem nehleděl k Bohu, svému Tvůrci a zákonodárci, jenž volal: „Není ti dovoleno..." A po hříchu právě tak: nehledí k Bohu, jedinému lékaři duší... k tomu, jejž urazil, jenž však jest hotov kajícího přivinout ve své náručí.

Kolikrát jsem již s milostí Boží začal advent a modlil se slova na první straně misálu, introit prvního dne církevního roku: „K tobě pozvedám duši svou . . .“ Kolikrát jsem s církví prožíval, jak vánoční radost o Devítníku přehozena černým závojem a proměněna v úzkosti smrtelné, kdy místo Betlema se na scéně objevila zahrada Getsemanská: „Obklopily mne bolesti smrti . . .“ (introit Septuagesimy), kolikrát jsem o Popeleční středě nad věřícími vyslovil a nad sebou uslyšel slova: „Pomni, že prach jsi a v prach se navrátíš“, kolikrát již na poslední neděli církevního roku četl evangelium o konci světa a příchodu Páně, kolikrát evangelium o soudu a pekle . . . ale nikdy žádný liturgický text mnou tak nezachvěl a dosud nezachvěje jako jedna modlitba na Zelený čtvrtek. Oltář ozdoben květy a upraven, pokud smutek svatopostní doby dovoluje, co nejkrásněji, fialová rouška oltářní nahrazena bílou, kněz v bílých paramentech . . . Ale od začátku nejsv. oběti každý cítí, že jakýsi smutek vane ze svátostné hostiny, nejinak než při onom svatém stolu, jejž slaví Pán na rozloučenou. Zesmutněl při něm, jak sdělují evangelisté, a pravil se vší truchlivostí, jíž jeho božské milující Srdce bylo schopno: „Jeden z vás mne zradí.“ Apoštolé byli ohromeni, a do hloubi duše se zachvěje katolický kněz, když se při zelenočtvrteční mši sv. modlí po prvé v životě: „Bože, od něhož Jidáš své viny trest a lotr odměnu svého vyznání dostal, uděl nám milost slitování svého, a jako těm dvěma Ježíš Kristus, Pán náš, v utrpení svém různou podle jejich zásluh odplatu vyměřil, tak nechať i nám stará poblouzení promine a milost svého vzkříšení udělí.“ Jaké to srovnání! Apoštol Kristův a zločinec! A jaký obou konec! Zavržený Juda a svatý Dismas!

Kdo se domníváš o sobě, že stojíš, hleď, abys nepadl. (1 Kor 10. 12) Dej pozor na sebe, abys nebyl i ty pokoušen. (Gal 6. 1) Pán neučil nás nadarmo modlitbě: „A neuvoď nás v pokušení.“ Nikde nelíčí nám Písmo hřích v jeho vzniku, vývinu a následcích jako u Jidáše (vyjma jen Gn 3). Co v hříchu hledal, a co v něm našel!

Co vlastně zavinilo strašnou katastrofu apoštolovu? Prohřešil se proti pravdám, o nichž jsme ve fundamentu rozjímali.

a) Odvrátil se od Boha, od Krista — napřed smýšlením, což bylo rozhodující — pak i skutkem;

opustil Pána a jeho svatou společnost. Co však znamená odvrátit se od Boha, ne-li odvrátit se od cíle, pro nějž jsme stvořeni, opustit cestu k cíli, a nakonec se cíle minout? Tělem dlel ve sboru apoštolském, srdcem byl Kristu cizí — obraz věřících, kteří podle jména jsou katoličtí křesťané, tedy vyznavači Kristovi — tělem jsou v církvi, ale duchem, smýšlením a životem Kristovi nejsou.

b) Hledal ve tvorech své štěstí. Měl rád peníze, byl podle všeho dobrý finančník jako většina jeho souvěrců (proto mu svěřena společná kasa), láska k penězům ovládla jeho srdce, učinil z nich idol, modlu... Byly mu tak milé, že jim dal přednost před Tvůrcem — špatné užívání tvorů!

c) Nezřízenou náklonností k nim přilnul, dal se jí ovládat a nakonec ovládnout docela. Vzpomínáš na slova Ignácova, jimiž vyjadřuje cíl exercií? „Nedat se ovládnout žádnou nezřízenou náklonností..." Zde máš doklad, kam může člověka jediná nepotlačovaná a neovládaná vášeň přivést. U Jidáše to byla žádost očí... jediná! Byť byla na pohled sebenevinnější, jediná dostačí, aby tě zahubila. Smyslnost... dítě odcizuje rodičům po haléři, aby si opatřilo sladkosti, z haléřů se stávají korunky, a nakonec bez nejmenších výčitek svědomí ukradne matce prsten — věc, jíž by se bylo dříve hrozilo jako pekla. Závist, neřest Kainova... Ctižádost... V malířské italské škole jakýsi žák nesnesl, aby ho kdo předčil, a když jednou při rozdílení odměn dostal první odměnu spolužák (Michelangelo), vrhl se na něj a byl by ho málem zabil. Nečistota... Po prvé není dívce volno; ví, že učinila cosi, co není docela v pořádku, když bez vědomí rodičů si vyhledala příležitost k tajné schůzce, a marně se hledí utišit: „Vždyť se nic zlého nestalo." Ale sladký jed zachutnal, jde pomaličku dál, krůček za krůčkem, a nakonec zabředne tak daleko, že by se byla dříve děsila pouhé myšlenky na to. David, muž podle srdce Hospodinova... jednu nedokonalost měl: jako všichni židé byl smyslný, a této vášni hověl do krajnosti — tak daleko, pokud bez hříchu bylo možno. Ale kdo si nedovede nikdy odepřít nic dovoleného, kdo hoví všem choutkám a tužbám, pokud nejsou přímo pod těžkým hříchem zakázány, kdo tedy jde až na samé meze dovoleného a nedovoleného, ten jest jako člověk,

jenž v horách chodívá po samém okraji propasti, a u toho můžeš s jistotou skoro stoprocentní tvrdit, že dříve nebo později do ní spadne. Kdo nebezpečí miluje, ten v něm zahyne (Sir 3. 27); u Davida stačila jediná nestřežená chvíle, jediný pohled. Smyslnost, již nikdy nepotlačoval a jíž nikdy nic neodepřel, se v něm probudila, a hřích byl spáchán. Ďábel je rybář, obyčejně však jen shnilé ryby uloví. (Abr. a S. Cl.)

Co potřeboval Jidáš k tomu, aby se stal světcem? Druhým Janem? Mohl by si kdo přát více, byť mu bylo dovoleno vyslovit nejsmělejší přání? Vyvolen od Krista samého, nevetřel se tedy bez povolání do svatého stavu. Před vyvolením apoštolů dlel Pán celou noc na modlitbách a radil se s Otcem (Lk 6. 12), doporoučel mu asi svou církev, její pastýře, prosil za apoštoly, a byl „vyslyšen pro svou důstojnost." (Žd 5. 7) „Zdaž jsem vás dvanácte nevyvolil?" (Jan 6. 71) — vás, protože jsem viděl, že jste schopni svatého úřadu na vás vloženého. Či bude kdo tvrdit, že Pán vyvolil zúmyslně za apoštola člověka bez povolání, neschopného k velkému dílu? Či že mu odepřel milostí, bez nichž by nebyl mohl vznešený úkol na něj vložený vyplnit?

Byl tedy na počátku své apoštolské dráhy čistý jako Jan, miloval Pána jako Petr, byl oddán svému Mistru jako ostatních jedenácte, čisté úmysly ho vedly ke Kristu, jinak by ho nebyl božský Spasitel k následování připustil (Lk 9. 58); s věřícím srdcem jako Jakub uposlechl jeho slov: „Pojď za mnou!" (Mt 4. 19) Že špatnou pověst neměl, patrno i z toho, že do poslední chvíle apoštolové netušili, kdo z nich by mohl být zrádcem. Dlít v bezprostřední blízkosti Spasitelově, být vychováván ve škole božského Srdce Páně, slýchat denně slova věčné Pravdy, mít na očích vzor vší dokonalosti, stýkat se denně s tím, jenž jest hlubinou všech ctností... Co tedy Jidáše zkazilo? Kořen a příčinu všeho zla měl sám v sobě. Hamižnost... Sotva se té nectnosti naučil v apoštolském sboru. Přinesl si ji (aspoň v začátcích) do školy Kristovy, jako jeho druzí zase jiné nedokonalosti, nemalé nedokonalosti. Kolikrát jim musil Pán vytýkat nezřízenou ctižádost! Kolikrát se přeli o to, kdo bude větší v království Kristově! Ale na napomenutí božského Mistra se snažili vždycky jakž takž ze svých nedokonalostí vybřednout a v rozhodné chvíli se drželi pevně

jeho pomocné ruky. Ne tak Iškariot. Lhostejně nechal tu nepatrnou vášeň v sobě růst. Netečný k slovům Páně, když káral farizeje pro lakotu, když v podobenství o bohatci ukazoval nesmyslnost a nerozum hromadění statků pozemských, když pravil: „Běda vám, bohatci, kteří veškeré své potěšení v bohatství máte . . .“ (Lk 6. 24)

Byť tvá nezřízenost byla nepatrná jako jiskřička, byť bys byl svatý jako Alois, čistý jako Gertruda, ve ctnostech osvědčený jako Jan Bosko: nepotlačuješ-li svou nezřízenost, vznikne z ní požár, a tomu padnou za oběť všechny ctnosti, všechny zásluhy, všechna předsevzetí, celý život v milosti ztrávený, tvá nesmrtelná duše sama. „Nikde není úplné bezpečnosti, bratří, ani na nebi, ani v ráji, mnohem méně ve světě. Na nebi padl anděl před očima Božíma, v ráji vypadl Adam z místa blaženosti, ve světě Jidáš ve škole Spasitelově.“ (Bern.) Jediný chybný krok dostačí k pádu. (Kotzebue, maje snad na mysli sebe.)

Sledujeme-li vnitřní proces Jidášova pádu, jest n e z ř í z e n á n á k l o n n o s t (passio indomita) začátek a pramen všeho zla. Druhý krok do propasti: trvá v b l í z k é p ř í l e ž i t o s t i k e h ř í c h u. Apoštolé mu svěřili společnou pokladnu; viděl, že ten úřad se mu stává podnětem malých krádeží, ale zůstal v příležitosti. Místo, co by přistoupil k božskému Mistru, v soukromí mu odhalil své nitro a požádal ho, by ho nenápadně zprostil jeho úřadu, trvá v něm. Proč? Protože příležitost m i l o v a l, byl v ní rád, miloval předmět své vášně, nechtěl se od peněz odtrhnout. Což neslyšel vážné slovo Páně: „Pohoršuje-li tě oko tvé pravé . . . ruka tvá . . . noha tvá . . . pryč s ní, než abys k vůli ní propadl pekelnému ohni?“ Byl první z těch, kteří toto slovo Páně slyšeli a nedbali ho, a proto zavrženi. Kdesi dlel student o prázdninách u strýce; ten mu svěřil klíče pokladny, aby mu tam spočítal peníze a podal výkaz. Celý den hoch sám pracoval v pokoji, večer odevzdal klíče a řekl: „Tu je máš a já ti tam již nepůjdu; já cítím, že bych se tam stal zlodějem.“ Duše, jíž jde vážně o to, aby se hříchu uchránila!

Třetí krok ke zkáze: z t r á t a n a d p ř i r o z e n é h o p o j í m á n í, ztráta živé víry. Kde jest neutlumená vášeň, tam nemůže nadlouho obstát nadpřirozené nazírání na život. „Co mi to prospěje pro věčnost . . . co platno, kdybych celý svět získal a na duši při tom škodu trpěl . . “

To jsou otázky, jež si dá jedině ten, kdo to myslí se svou spásou doopravdy, nikoli člověk, jenž hoví a beztrestně hovět chce své náruživosti. Takový nerad myslí na Boha, na přítomnost Boží („Bůh mne vidí, Bůh nade mnou", to nechce slyšet ani zloděj, ani nečistý), na odpovědnost, na věčnost, na soud. Takovému těžko mluvit o lásce sv. Panny, o lásce Kristově, o kříži, o oběti... Takovým myšlenkám se vyhýbá, protože by ho v jeho klidu jen rušily, jak pěkně připomíná Ignác v regulích o rozeznávání duchů. Možná, že dříve tak smýšlel, ale nechá-li v srdci bujet vášeň, třeba jedinou, vzmůže se jako plevel, celé pole nadpřirozeného nazírání zaroste docela, a z člověka kdysi po dokonalosti toužícího se stane světák. Boha a věčnosti nikdy nevzpomene, jeho myšlenky krouží jen kolem předmětu jeho vášně. Tak se ponenáhlu vymaní z vedení Ducha sv., Duch sv. svou milostí jeho duši opouští víc a víc, až ho propustí ze své výchovy docela, a v srdci se ujme žezla vášeň. Co mu zbylo, jest jen mrtvá víra; stal se mrtvým údem v církvi Kristově, odumřelá větev... nadpřirozená míza vyššího života přestala v jeho žilách kolovat.

Mrtvá víra... jinými slovy „praktická nevěra", a od ní k formální nebývá daleko. Kdy se Jidáš smýšlením odcizil Pánu docela? Božský Spasitel naznačil sám ten okamžik, kdy proces odpadu v duši nešťastného apoštola dokonán. Při záslibu Eucharistie (Jan 6) odešli mnozí z učedníků od Pána. Nepřijali věřícím srdcem jeho slov, opustili toho, v něhož přestali věřit. S nimi přestal věřit i Jidáš. Pán se ptá apoštolů: „Chcete i vy odejít?" Petr jménem ostatních odpovídá: „Ke komu bychom šli? Ty máš slova života věčného." Chce tím říci: „Ač nerozumíme tvým slovům, zůstaneme ti věrni, protože jsme poznali a uvěřili, že tys Kristus, Syn Boží." Na toto vyznání Petrovo odpovídá Pán: „Zdaž jsem vás dvanácte nevyvolil? A jeden z vás jest ďábel" (převrácený ib 70). Nevěra prvního padlého učedníka Kristova se zanítila na tomto tajemství lásky! Srovnejme jej s hříchem andělů! Lidové rčení, že odpad každého kněze začíná u oltáře, vyslovuje hlubokou pravdu a svědčí o jemné psychologii kněžského hříchu.

Pátý krok: Z nevěry plyne neúcta a nevážnost ke Kristu. U kněze, jenž jest Pánu duchem cizí a má k odpadu jediný krok, patrna tato nevážnost v tom,

jak si počíná při nejsv. oběti. Oltářní roucha nečistá, paramenta roztrhaná, ba neděsí se ani v těžkém hříchu přistoupit k svatým tajemstvím... kolikrát jsme toho byli svědky ve smutných popřevratových letech! Jidáš dal svou neúctu, řekl bych svou antipatii k Mistru najevo při pomazání v Bethanii. (Mar 14. 5)

Šestý a sedmý krok, zaslepenost a zatvrzelost, jež se nedá oblomit ani výstrahou Páně při poslední večeři, ani jeho laskavým slovem v zahradě, jsou hříchy proti Duchu svatému. Tím připraveno vše k tomu, aby mohl ďábel užít Jidáše za nástroj k provedení svého plánu.

V Bethanii přišel Jidáš snad po prvé na myšlenku vydat Krista veleradě. V sobotu před Květnou nedělí... věřící poznání, vroucí láska a oddanost čisté duše, sebeobětující a holdující láska nezkaženého srdce... Krom účasti Bolestné Matky nedostalo se Vykupiteli krásnějšího porozumění toho, co pro naši spásu se chystal na sebe vzít, než tento vnitřní a vnější akt klanění, holdu a lásky, jež se zde jemu zcela darovala... a vůči tomu Jidáš se svými třiceti stříbrňáky! Čistá, nezkažená Marie a Jidáš, jaký to kontrast! Marie se chce dát Pánu úplně a se vším, co má, a tento lituje, že přišel o příležitost uzmout podle svého zvyku něco z ceny prodaného nardu. Tehdy snad ho napadlo, aby se nějak odškodnil za ušlý zisk. Vydat ho veleradě! Ti by mu dobře zaplatili!

Bylo to pokušení, a to pokušení ďábelské. Satan užil k tomu jeho nezkrocené žádosti očí. Že Jidáš pokušení hned neodmítl, že mu otevřel dveře dokořán, to nás nikterak nepřekvapuje, máme-li na mysli jeho vnitřní stav. Spíš by nás překvapilo, kdyby se byl pokušení opřel a od něho odvrátil. Když dojde někdo tak daleko jako on, není divu, že jest vůči těžkému pokušení bezmocný. Pokušení a svolení bylo dílo jediného okamžiku, a teď jen spekuloval, jak svůj záměr provést. Zradit Božského Mistra, vydat ho nepřátelům, kteří žízní po jeho krvi! Před rokem by se byl snad zděsil pouhé myšlenky na to — dnes?

Tam vedou často malé nevěrnosti! Napřed lehké hříchy, nepatrné poklesky... těmi se připravuje ponenáhlu půda k těžkým hříchům, a když v rozhodné chvíli nepřítel vší mocí udeří na srdce, neobstojí, a zpuchřelé hradby povolí při prvním nárazu.

V úterý Pán naposled ve chrámě mluvil; tam osmkráte vyslovil „běda“ pokrytcům, farizeům, kteří sami do nebe nejdou a jiným brání. Nikdy tak přísně nemluvil, nikdy tak nemilosrdně nestrhl masku s jejich pokrytecké zbožnosti, nikdy neodhalil před lidem jejich pravou podobu. Buď téhož dne večer nebo ve středu ráno se sešli k mimořádné poradě. Co dělat, aby ho dostali co nejdříve do rukou a odklidili? Ale pokud možno nenápadně... Co viděli na Květnou neděli, plnilo je odůvodněnými obavami, že by veřejné zatčení a odpravení Ježíšovo mohlo snadno vést ke vzbouření. Tolik poutníků v Jerusalemě, a on má všechny ty zástupy v moci! Nedělní hosana nevymizelo kněžím ani zákoníkům z paměti!

A téhož dne se ubírá do velekněžského paláce jeden z Kristových apoštolů. Po včerejších řečech Páně na Olivetské hoře! Za jeho zády! Za zády toho, o němž z vlastní zkušenosti věděl, že zpytuje ledví a srdce. Jak je tomu dávno, co se jich zeptal, o čem hovořili na cestě? Tělem vzdálen, duchem mezi nimi! Ale vášeň zaslepuje. Záminku, aby se od Pána vzdálil, nemusil hledat. Vždyť byl ekonom malé společnosti, a jeho úřad ho asi častěji nutkal, aby odešel obstarat leccos, čeho bylo třeba, zvláště když byl nablízku města. Odchází tedy ve středu ráno z Bethanie do Jerusalema, a nikomu nebyl jeho odchod nápadný. Rychlým krokem se bere k západu po cestě, na níž před třemi dny kladl roucha a volal s ostatními hosana, sláva synu Davidovu. Za necelou hodinu byl u cíle; přešel horu Olivovou, překročil Cedron, branou betlemskou vstoupil do hradeb, a na jižní části Sionu zaměřil k výstavné budově... Žádá, aby byl vpuštěn, jest mu vyhověno, třebaže přítomní kněží a zákoníci jsou neobyčejně překvapeni, když vrátná ohlašuje: „Učedník Ježíše Nazaretského.“ Co tu chce? Co ho sem vede?

Napětí... za několik okamžiků vstoupí. „Co mi dáte, když vám ho zradím?“ Ani nejmenuje osobu... vždyť všichni vědí, o koho jde, kdo zaměstnává mysl všech. Jaká scéna! Apoštol, a nestydí se ani trochu; a kněží? „Zaradovali se,“ praví evangelista. Nestydí se ani oni. Jaká cháska! Bez studu, bez svědomí, přijímají ochotně nabízenou, třebaže přece jen poněkud podezřelou službu. Co řekl o Kotzebuovi v. Woltmann, platí i zde: „Žije ze hříchů svých současníků, a ti zase se těší z jeho zbásně-

ných (t. j. básnicky zpracovaných) neřestí.“ Hlavní zisk má však kdosi třetí —

Třicet stříbrňáků... byla to potupa pro Pána. Tolik se platilo za usmrceného otroka. Málo přes 500 K, ale lakomec se spokojí eventuelně i s málem. Sokrata chtěli jeho přátelé vykoupit za třicet min, t. j. 1500 stříbrňáků (siklů), zde učedník prodává Mistra za cenu nicotnou... po čtyřiceti letech při vyvrácení Jerusalema budou prodávat římští vítězové třicet židů za jeden stříbrný...

Za hodinu byl Jidáš zase zpět. Čin provedls, nad kterým spláče ctnost! (Shak.) Klidně vchází do domu, jako by se nic nestalo, klidně přichází Pánu na oči... děsíme se, do jaké propasti nízkosti může vést jediná nekrocená vášeň. Celý den a celý zítřek myslí jen na své stříbrňáky. Poslední večeře, přesvatá chvíle... Pán označuje zrádce, zprvu jen zdaleka, neurčitě, takže krom vinníka nikdo nemohl jeho slovům rozumět („Jste čisti, ale ne všichni“), pak ale určitěji. „Jeden z vás mne zradí!...“ Apoštolé zděšeni, v úžase tkví jejich oči na božském Mistru. Zrazen — od jednoho ze svých — je to možné? Nechtějí tomu ani věřit, a Jidáš, pokrytec, žasne a diví se s ostatními. Jeden zrádce mezi námi! Tak se dovedl přetvařovat! Ale tato situace nejistoty se nemohla táhnout do nekonečna, a když má zrádce tolik smělosti a táže se jako jiní: „Jsem já to, Mistře?“ dostává od Pána odpověď. „Jsem já to?...“ To jest skutečné pokoušení Pána Boha, pokoušení Vševědoucího..., ale vášeň zaslepuje, a na slova Kristova: „Co činíš, učiň rychle,“ opouští sál.. Když vášeň ovládne srdce, pak jest vše marné. Ďábel ho vede a vleče, kam chce, a člověk se z jeho tenat vyprostit takřka nemůže. Rozlámej železné okovy, které jsi sám napřed nepříteli dal, aby tě jimi spoutal! Principiis obsta, v začátcích udusit vášeň, sic může být jednou pozdě! Zatím co Jan spočívá blažen na Srdci Páně, zatím co apoštolé šťastni ve společnosti nebeského Mistra po svém prvním svatém přijímání, ubírá se Jidáš černou nocí k synedriu, k veleradě.

Celý Jerusalem spí, luna v úplňku rozlévá své bledé klidné světlo na celé okolí, jen na Sionu v budovách velekněze jest neobyčejně hlučno a živo, nezvyklý ruch v tak pozdní hodinu. Synedristé běhají sem a tam, služebníci přicházejí a odcházejí, připravují lucerny, pochodně, provazy, vojáci chrámové kohorty (setniny)

narychlo v noci povolaní se chápou zbraní a chystají se k pochodu; vůdce dostává pokyn, aby ve všem dbal pokynů člověka, jenž řídí všechny tyto přípravné práce a staví se v čelo výpravy. Pohlédne na něho, a poznává ho; viděl ho před málo dny ve chrámě, v hloučku několika učedníků, obklopujících mladičkého rabbi z Nazareta.

Přejděme několik hodin — — — Pán v zahradě, u dveří, s jedenácti... nevýslovná truchlivost se zmocní nás, když toto slovo čteme, hluboká truchlivost asi plnila duši evangelisty, když toto slovo psal. S jedenácti.. kdepak je dvanáctý?... Do zahrady vrazí tlupa vojáků a kněžských služebníků se svými pány, několika kněžími a farizeji, a v jejich čele, jejich vůdcem... nechceme ani domyslit. Apoštol Kristův je vede, on otvírá branku zahrady, jež tu chvíli jest posvátnější než naše svatostánky — chovalať vpravdě Nejsvětějšího. Co se tam stalo, víme. Bez Jidáše by se tehdy nebyli Pána zmocnili. A Jidáš? Nevnímavý pro poslední laskavé slovo božského Mistra, přihlíží klidně, jak se vrhla smečka dravých vlků na Beránka Božího, jak do něho bušili, jej spoutali, jako zločince vlekli dolů do cedronského údolí, a cestou nám již známou na Sion. Slyší jejich kletby a rouhání proti Nejsvětějšímu, sleduje je až do Annášova domu. Tam zmizel jeho zraku, teď si spokojeně oddechl; teď ho mají, teď ať mu zaplatí, co s ním smluvili. Teď dostal svých třicet stříbrných, a zatím, co si jimi pohrává, stojí neposkvrněný Beránek uprostřed nepřátel, a stádce Kristovo rozptýleno.

Přejděme zase několik hodin — — Pátek odpoledne... Na pahorku za městskou branou na severozápadní straně visí na kříži tělo Spasitelovo, oběť za naše hříchy.. tutéž dobu na jihu města, v údolí Hinnom, na osamělém stromě se houpá bezduché tělo jeho apoštola, oběť vlastní vášně. Jidáš si svým skutkem nevydělal nic... kdo vydělal, to byl ďábel. Za třicet siklů Jidášovu duši, zmaření díla Kristova (jak se zdálo), bohovraždu a všechny ty hříchy, co jich spáchali Annáš, Kaifáš, velerada, Herodes, Pilát, vojáci, luza a všechna ta cháska, to za těch několik stříbrňáků stálo. „Jak se smluvíš s ďáblem o svou duši, kterou jsi mu o posledním Velkém pátku za jednoho prodal kapouna?“ On (hříšník) co ďáblovo jest, dá ďáblu. (Shak.) —

Přejděme teď dva tisíce let. Božský Spasitel v nebeské slávě, jedenáct apoštolů s ním, a Jidáš? Jediný člověk, o němž s jistotou víme, že jest zavržen. Už dva tisíce let tam, a to jest sotva začátek! Celou věčnost tam s padlými anděly apoštol Kristův! Proč tam jest? Pro své hříchy. Nemá jich příliš mnoho, svědomí ho nemusí obviňovat, že žil dlouhá léta v hříchu. Byl asi o něco mladší než Božský Mistr, tedy asi kolem třiceti let... a z těch prožil skoro všecka čistě; teprve poslední rok se poddal své nezřízené vášni. Jeden ze dvanácti, opakují všichni evangelisté s pocitem nevýslovného bolu a smutku. Jeden ze dvanácti, a Pán ho neušetřil. Ve hříchu zemřel, ve hříchu přišel na věčnost, ve hříchu byl od věčného soudce dopaden („V čem vás zastihnu, z toho vás budu soudit"; agraphon), **ve hříchu a pro hřích byl odsouzen a zavržen. Mysterium iniquitatis, nevyzpytatelná zloba hříchu...**

Jer 16. 18. 36. 39. 4 Kr 17, 7 nn.
Žalm 49.
Ve šlép. N. 324—346.

ČTENÍ KE KAPITOLE 19.

Slyšte slovo Hospodinovo, knížata Sodomská, ušima pozoruj výstrahu Boha našeho, lide Gomorský. K čemu jest mi množství obětí vašich, dí Hospodin? Syt jsem zápalných obětí skopců a tuku dobytčat, krve býků, beránků a kozlů nejsem žádostiv. Že přicházíte, abyste se ukazovali přede mnou — kdož toho od vás žádá, abyste chodili po síních mých? Nepřinášejte již bezcenné oběti; zápaly vaše v ohavnosti mám, odporná jsou mi shromáždění vaše. Slavností vašich nenávidí duše má, jsou mi břemenem a znechutily se mi. Protož, když spínáte ruce, zavírám oči před vámi, a budete-li se modlit sebevíc, nevyslyším vás, poněvadž ruce vaše jsou plné krve. Umyjte se, očisťte se, odvrzte své skutky zlé od očí mých! Přestaňte činit zlé, učte se konat dobré! Hledejte právo, pozdvihněte utlačeného, pomozte k spravedlnosti sirotku, zastaňte se vdovy! A potom přijďte a vytýkejte mi, praví Hospodin: budou-li hříchové vaši jako červec dvakrát barvený, nad sníh zběleny budou; budou-li rudé jako šarlat, jako vlna bílé budou. Jak se nevěstkou stalo město věrné, kde kdysi právo vládlo! Spravedlnost přebývala v něm, nyní však vražedníci; knížata tvá jsou vzpurná a společníci zlodějů, každý v nich miluje dary a dychtí po úplatcích; sirotku k spravedlnosti nedopomáhají, a pře vdovy před ně nepřichází. (Is 1.)

Jdi a volej, aby slyšel celý Jerusalem, a rci: Toto praví Hospodin: Rozpomněl jsem se na tě, maje milosrdenství s mladostí tvou. Jakou shledali u mne nepravost otcové vaši, že mne opustili a za nicotnými modlami běžíce sami nicotnými se stali? Neptali se: „Kde jest Hospodin, který nás vyvedl ze země Egyptské, kterýž nás vodil po poušti, po zemi pusté, roklemi a stepí, po zemi vyprahlé a stínu smrti?“ ... Zdali změnil který národ bohy své, třebaže bohové nejsou? Lid pak můj zaměnil za modlu bezmocnou mne, Hospodina, svou chloubu. Užasněte, nebesa, nad tím, a zděste se velmi, praví Hospodin. Nebo dvojí nepravost spáchal lid můj: mne opustili, pramen vod živých, a vykopali sobě cisterny, cisterny děravé, jež vody podržet nemohou. A nyní, co běžíš do Egypta, abys pil vodu z Nilu (bahnitou)? Co běžíš do Assyrie, abys pil vodu z Eufratu (t. j. sloužil bohům egyptským a asyrským)? Žalovat bude na tebe zloba tvá, a odpad tvůj sám obviní tebe. Poznej tedy a viz, že zlé a hořké jest opustit Hospodina, Boha svého, a nemít bázně mé, praví Hospodin Bůh zástupů. Odedávna rozlámal jsi jho mé, zpřetrhal pouta má, a řekl jsi:

„Nebudu sloužit.“ Po každém pahrbku vysokém a pod každým stromem zeleným jsi se propůjčovala jako nevěstka (ty, duše, klanějíc se bohům cizím). Já jsem tě pěstil jak vinný kmen výborný; i kterakž jsi se mi docela zvrhla, vinice nezdárná? Nebo by ses i sanytrem umyla a mnoho mýdla na sebe vypotřebovala, přece patrna jest nepravost tvá před obličejem mým, praví vládce Hospodin. Jsi jako divoká oslice, zvyklá na poušti, kteráž podle chtivosti hltá vítr, když se jí příležitost naskytne. Díliť kdo: „Zdržuj nohu svou,“ tu říkáš: „Nikterak, nikoli, toho neučiním, neboť jsem si zamilovala cizí a za nimi běhati budu.“ Říkají dřevu: „Otec můj jsi“, a kamen: „Ty jsi mne zplodil.“ Ke mně se však obracejí zády a ne tváří; ale v dobách zkoušek volají: „Vstaň a pomoziž nám.“ I kdež jsou bohové tvoji, kterých jsi sobě nadělal? Nechť vstanou a vysvobodí tě v čas zkrušení tvého! Neboť podle počtu měst tvých bylo bohů tvých, ó Judo! Co vaditi se budete se mnou, kdyžtě všichni jste odstoupili ode mne, dí Hospodin? Zdali zapomene panna ozdoby své a nevěsta náprsní tkanice své? Lid pak můj zapomněl na mne po dny nesčíslné. (Jer 2.)

Říká se pořekadlem: „Propustil-li by muž ženu svou, a ona odejdouc od něho, vdala by se za jiného muže, zdali se k ní ještě kdy vrátí? Zdaliž není docela poskvrněná?“ Tys však smilnila s milovníky mnohými; avšak navrátiž se ke mně, dí Hospodin. Pozdvihni očí svých k vysokým horám, a pohleď, kdes necizoložila! Podle cest jsi sedávala jako lupič na poušti, a poskvrnila jsi zemi smilstvím a nešlechetností svou. Drzost nevěstky osvojila jsi sobě, odnaučila ses veškerému studu. Ale alespoň od nynějška volej ke mně: „Otec můj jsi ty, vůdce mladosti mé! Zdaliž hněvat se budeš na věky a hněv chovat budeš až do konce?“ Aj, mluvila a páchala jsi zlé, jak jsi jen mohla. Tedy řekl mi Hospodin: Tys viděl, co činila vzpurná dcera Izraelská. Chodívala na každou horu vysokou a pod každé dřevo zelené, a tam smilnila. I řekl jsem, když ty všecky věci ona páchala: „Navrať se ke mně,“ avšak nenavrátila se. A viděla to zpronevěřilá sestra její, dcera Judská, že jsem ji zavrhl a dal jí lístek rozloučení;[1]) ale nebála se a hřešila i ona. Jdi a volej k půlnoci, a rci: „Navrať se, vzpurná dcero Izraelská, dí Hospodin; neodvrátím tváře své od vás, neboť jsem milostiv, praví Hospodin, a nebudu se

[1]) Naráží na vyvrácení říše Izraelské r. 722 (721) z trestu za její modloslužbu.

hněvat ustavičně. Jen poznej nepravost svou, že jsi porušila věrnost Hospodinu Bohu svému, a běhala sem i tam cestami svými k bohům cizím pod každé dřevo zelené, a hlasu mého jste neposlouchali, dí Hospodin. Navraťte se, synové vzpurní, praví Pán, a já vás přijmu, byť to byl jediný každého města a dva z jednoho kmene, a uvedu vás na Sion." Řekl jsem: „Kterak bych mohl tebe za syna přijmout a dát tobě zemi toužebnou, slavné dědictví pohanských, leč že bys mne vzýval říkaje: ‚Otče můj', a šel bez ustání za mnou?" Ale jako když žena věrolomně opustí manžela svého, tak jste vy opustili mne, dome Izraelský, praví Hospodin. Navraťte se, synové vzpurní, a uzdravím odvrácení vaše. Rcete: „Aj, tu jsme, přicházíme k tobě, neboť tys Hospodin, Bůh náš. Ležíme v hanbě své a přikrývá nás pohanění naše, že jsme hřešili proti Hospodinu, Bohu svému, my i otcové naši, od dětinství svého až do tohoto dne, a neposlouchali jsme hlasu Hospodina Boha svého." (Jer 3.)

Hrozné, strašné věci dějí se v zemi: proroci mluví lež, kněží jim k tomu tleskají, a můj lid to má rád. Jaký konec je tedy stihne? (Jer 5. 30) Vaše viny (všechno neštěstí) zavinily, vaše hříchy zadržely (vzdálily) od vás všechno požehnání. (Ib 25) Kradete, vraždíte, smilníte, křivě přísaháte, obětujete Bálovi, a pak přicházíte a předstupujete před tvář mou v tomto domě, jenž nese jméno mé (= svatyni). Což jest peleší lotrovskou dům tento, jenž nese jméno moje? (7. 8 nn.)

„Proč vyřkl Hospodin proti nám všecko zlé veliké toto? Jaká jest nepravost naše aneb jaký hřích náš, jímž jsme hřešili proti Hospodinu Bohu svému?" Řekneš jim tedy: „Protože opustili mne otcové vaši, dí Hospodin, a za bohy cizími chodili, jim sloužili a jim se klaněli, mne pak opustili a zákona mého nezachovávali. Vy pak mnohem hůře jste činili než otcové vaši; nebo aj, vy jdete každý za zvrhlým a zlým srdcem svým, nedbajíce hlasu mého. Pročež vyženu vás ze země této do země, neznámé vám ani otcům vašim, a sloužiti tam budete bohům cizím dnem i nocí, a nenajdete upokojení ve službě jejich." (Jer 16.)

Slovo, které se stalo k Jeremiášovi od Hospodina: „Vstaň a odeber se do domu hrnčířova, a tam uslyšíš slova má." I odebral jsem se do domu hrnčířova, a aj, on pracoval na hrnčířském kruhu. Zkazila-li se v jeho ruce nádoba, kterouž on právě z hlíny dělal, udělal z ní nádobu jinou, jakž za dobré uznal. I stalo se slovo Hospodinovo ke mně řkoucí: „Zdaliž

jako hrnčíř tento (činí s nádobou), nemohu naložiti s vámi, dome Izraelský, dí Hospodin? Aj, jako hlína v rukou hrnčíře, tak jste vy v ruce mé, dome Izraelský. Budete-li konat, co jest zlé před očima mýma, neposlouchajíce hlasu mého, budu litovat toho, že jsem zamýšlel vám dobro prokázat." Proto rci lidu judskému a obyvatelům Jerusalema: „Takto mluví Pán: Hle, chystám pohromu na vás; obraťte se tedy každý s cesty své zlé, napravte mravy i skutky své." Oni však řekli: „Dej nám pokoj, budeme i nadále chodit po cestách svých . . ." Nicotnostem (t. j. modlám, které jsou nic) přinášejí zápal, a tyto nechají je klopýtat (a padat) na cestách jejich . . . (Jer 18.)

Stalo se pak léta čtvrtého Joakima, syna Joziášova, krále judského, stalo se slovo toto k Jeremiášovi od Hospodina, řkoucí: „Vezmi sobě knihu a zapiš do ní všecka slova, která jsem mluvil tobě proti Izraeli a proti Judovi, zdali snad, uslyše dům judský o všem tom zlém, kteréž já myslím učiniti jim, nenavrátí se každý s cesty své zlé, a odpustím jim já nepravost a hřích jejich." Protož zavolal Jeremiáš Barucha, syna Neriášova, i sepsal Baruch do knihy z úst Jeremiášových všecka slova Hospodinova, kteráž mluvil jemu. Potom vešli ke králi na síň a oznámili králi všecka ta slova. I poslal král Judu, aby vzal tu knihu. On pak vzal ji z pokoje Elisama kancléře, a četl ji Juda u přítomnosti krále a všech knížat stojících před králem. Jakmile však přečetl Juda tři neb čtyři listy, rozřezal ji král a vrhl na oheň, který byl na ohništi, až shořel celý svazek. (Jer 36.)

Hřích nechce být zjevný, protože jest ohavný; skrývá se, protože jest ohyzdný. Kdyby nebyl tak ohavný, nesnažil by se skrývat. Každý, kdo hřeší, vyhledává tmu, aby jeho ohavnost nepřišla na světlo. Hřích se stydí sám před sebou, a proto se štítí světla, aby nebylo vidět jeho ohyzdnou tvář. Oko se od temnoty odvrací, a právě proto ji hřích vyhledává, v níž se plíží a před světlem utíká; v přítmí se potuluje, a bojí se i nejmenšího šelestu. Kdo páchá hřích, bojí se vlastního hlasu a děsí se vlastních kročejů. Zloděj nemluví hlasitě, nečistý se ani neozve; zaslechnou-li hlas, zblednou a zůstanou ztrnulí jako kámen stát. Už řeč o hříchu působí jim úzkosti, aby snad nebyli prozrazeni. Když pouhé docela skryté páchání hříchu tolik nepokoje působí, jakou hanbu přinese, až bude odkryt a prozrazen! Když už zde hřích tolik strachu nahání, jakou bázeň pocítí hříšník, až stane před věčným Soudcem! Zloděj a nečistý se hanbou propadá, když jediný člověk ho při skutku přistihne; jaké bude jejich zahanbení, až budou stát tam, a

nebe i země na ně bude hledět! Ani jediná myšlenka nezůstane skryta; nebude ani jediného pohledu, jenž by se tam neobjevil a nepřišel před soud. Každé slovo v hříšné vášni zašeptané bude zjevno věčnému Soudci, a on povolá nebe i zemi, aby zasedly nad ním k soudu. (Efrém.)

Mocný Hospodin zástupů volal vás onoho dne k pláči a kvílení, abyste se oděli žínicí a smutkem. Ale aj, veselí a jásání, zabíjení telat a skopců, hodování a pití: „Jezme, pijme, zítra umřeme." Proto praví Hospodin: „Vpravdě nebude vám odpuštěna nepravost tato, ale zemřete! Aj, Hospodin srazí tě mocně, sbalí tě jako klubko, odhodí tě jako míč do země širé a dlouhé a tam dokonáš." (Is 22)

Aj, Hospodin učiní zemi liduprázdnou a pustou a rozptýlí obyvatelstvo její. A povede se jak lidu, tak kněžím, jak služebníkům, tak pánům, jak děvečkám, tak paním, jak kupujícím, tak prodávajícím, jak půjčujícímu, tak tomu, kdo si vypůjčuje, jak věřitelům, tak dlužníkům. Skrz naskrz bude země zpustošena a o všecko oloupena, neboť Hospodin mluvil slova tato. Kvílí a vadne země, neboť přestoupili její obyvatelé zákony, zvrátili právo a porušili odvěkou úmluvu. Proto kletba sžírá zemi, obyvatelstvo její pyká za svoje hříchy. Plno nářku jest vinobraní, chřadne vinný kmen, vzdychají všichni, kteří se veselili. Přestala radost bubnů, utichl křik veselících se, umlkla líbezná citera, už nepijí vína při veselých písních; minulo všecko veselí, odtáhla rozkoš země. (Is 24)

20. NA BLUDNÝCH CESTÁCH.

Nepachtěte se za smrtí bludnými cestami svého života, a nepřivolávejte zkázu dílem rukou svých!
(Md 1. 12)

A) Hřích před tribunálem mého svědomí.

Zemdlen tímto smutným rozjímáním, nech světa a všeho, co jest mimo tebe, a jak Augustin učinil, sestup do vlastního nitra, do komnaty svého srdce. Věnuj teď aspoň krátkou chvilenku zaměstnání, jež by mělo být předním a hlavním, a bývá obyčejně odstrčeným a posledním . . ., věnuj se teď sám sobě. Otevři album svých vzpomínek, knihu svého života, a listuj v ní. Co ti asi vypravují její stránky? Vykazují utěšenější pohled než listy, které jsme právě pročítali? Takové ohavnosti ve své knize sice nenajdeš, ne však proto, že tvá ctnost byla větší, nýbrž že na ně nestačily tvé síly, tak jako žebrák není s to, aby probil celé miliony anebo aby udělal krach jako nějaký bankéř. Na tom však nesejde, že tvůj život není zatížen tolika nepravostmi jako svět Bohu odcizený. Jde jen o zjištění, zda si ty svůj životní úkol, t. j. Bohu sloužit, plnil vždy stoprocentně, smím-li tohoto obchodního výrazu použít, či zda si musíš doznat: „I já jsem Boha urážel, a snad jsem v malém dosáhl takového rekordu jako svět ve velkém, i můj život byl skoro stoprocentně Bohu odcizen.“ Hojnější jsou hříchy mé nad písek na břehu mořském . . . (Modlitba krále Manassa.)

Bůh mne stvořil a obklopil mne bytostmi, které mne milovaly a o mne pečovaly, poněvadž jsem o sebe nemohl pečovat já. Bělostná jako sněženka vyšla má duše z křestního pramene. Prostinká, bez vůně nabytých ctností, ale čistá a krásná, oděná bělostným rouchem nevinnosti a posvěcující milosti. Jak dlouho zůstala čistá? Uchoval jsem si dodnes křestní nevinnost? Jinými slovy: nikdy jsem se nedopustil těžkého hříchu? Možná, že jsem brzo zabloudil do prachu ulice, sotva se uvolnilo pouto, jež můj rozum vázalo, sotva jsem začal poznávat dobré a zlé, sotva se ve mně probudilo sebevědomí a nastala i povinnost konat dobré a varovat se zlého, a já počal

být za své činy odpověden. Jak vypadaly mé první samostatné kroky na cestě životem? Vedly mne k Bohu, mému cíli, či jsem od Boha se vzdaloval, sotva jsem první krok učinil?

Závist, snad první neřest, která se u dítěte projevuje... malé neposlušnosti, jednal jsem podle své hlavy a prosadil svou, když mi to bylo trpěno... hněv, když se nestalo podle mého... nepoddajnost, neústupnost, nesnášenlivost, hašteřivost, vzdorovitost... Nemusila si nade mnou nejednou matka povzdychnout: „Co z toho dítěte bude?" Pomstychtivost... někdy snad udeřil skříň, o kterou jsem se uhodil, bratříčka, jenž mi nebyl po vůli, někdy se pomstil alespoň pláčem, zlostným bezmocným pláčem... možná, že i zkazil ze msty nebo ze závisti hračku jinému... Později jsem se naučil i lhát, abych si pomohl k tomu neb onomu, abych se vyhnul práci neb trestu, snad také abych někomu křivou žalobou ublížil, když jsem mu nemohl ublížit pěstí... Pohodlí, nedbalost, neupřímnost, podvod ve škole nebo při hře... co prohnanosti tajil v sobě jediný takový falešný tah, vypočítaný na obelstění druha! Zlomyslnost vůči slabším, surovost vůči starším, přetvářka...

Modlitba... jestliže rodiče toho dbali, pak jsem samozřejmě nezapomněl — nezapomněl, protože jsem zapomenout nesměl. Ale kolikráte jsem si na Boha vzpomněl sám? Spíše jsem se naučil nepěkným řečem, ať od domácích nebo od cizích. Nerozuměl jsem oněm nadávkám a kletbám, ale líbilo se mi a imponovalo mi surové zaklení, jako by bylo projevem mužnosti. Z rozpustilosti jsem tropil snad věci ještě horší, a že jsem se větších ohavností uchránil, nebylo ze ctnosti, nýbrž protože jsem hůře hřešit nedovedl a větších hříchů neznal. Co jsem však dokázal, to jsem prováděl. Byl jsem dítě, měl jsem povinnosti dítěte, a více ode mne můj Stvořitel nežádal. Plnil jsem svědomitě ty dětské povinnosti? Doma, ve škole, venku...? Augustin žaluje sám na sebe: „Jedna a jedna jsou dvě, dvě a dvě jsou čtyři, to mi byla protivná písnička. Raději číst pohádky a báje..."

Tak vypadal stav mé duše, když přišla první svatá zpověď. Tu jsem po prvé v životě pocítil, jak ohavný jest hřích, když jsem jej musil sám na sebe povědět. Zachvělo to mým nitrem, rozhodl jsem se, že nyní budu hodnější,

ale brzo jsem setřásl se sebe všechen dojem a kráčel starou cestou, vyšlapanou cestou nepravosti a hříchu. Tak vypadají prvotiny mého života, jitro mého života... Takový hošíček, a již tak veliký hříšník!

„Mrtva byla mladost moje," praví Augustin... pominulo a zmizelo mé dětství, a já vstoupil do jinošských (dívčích) let. Nepřinesl jsem si srdce ctnostné a svaté, ale aspoň nezkažené. Avšak teď teprve to začalo. Teď rozumím, proč oněm dětským hříchům se říká nevinnost. Nikoli, že by nevinností skutečně byly, ale že u přirovnání k tomu, co následovalo, jsou maličkosti. Jinošská léta... doba, kdy se na Pána Boha docela zapomíná, a to se ještě pokládá za cosi velikého a mimořádného, když jinoch nebo dívka v kritických letech „jenom" na Boha zapomene... to platí dnes za ctnost, za mimořádnou ctnost, za velkou ctnost. Jako by jaro života byla nezadatelným právem ďáblova sezona, nejinak než masopustní, jak v kterémsi popěvku jeden náš básník nepokrytě prohlašuje. Nejvzácnější věc, kterou kdo má, nejdrahocennější, a zároveň jediná, s níž podle nejmoudřejšího zařízení Tvůrce mohu naprosto svobodně disponovat, jest moje srdce. Což divu, že tolik nápadníků po něm vztahovalo ruce — kterému z nich jsem je dal? Pán mne zval: „Synu můj, dcero má, dej mi srdce své." (Př 23. 26) Ale byl tu ještě svět, byla tu vášeň, a ti všichni natahovali ruku... Nejchytřeji to navleče ďábel, a obyčejně nejlépe pochodí. „Víš co, uděláme kompromis. Mladá léta, nejkrásnější léta, květ svého života dáš mně. Co potom na dně zbude, kvasnice života, stará léta, dočkáš-li se jich vůbec, vysloužilé, od světa vyssáté srdce můžeš pak dát Bohu." Jako by pro něho byly jen odpadky! A kolik jich přistoupí na tento kompromis! Kritická léta, nebezpečná léta, u jinocha klackovská, u děvčete žabí léta, v obojím případě bláznivá léta. Jak vzácný ten, kdo tuto horečku neprodělal! Za šťastného pokládán, kdo se z ní co nejrychleji vybere. Jinoch — jako by hrubost a neposlušnost byla projevem mravní dospělosti a síly. Dívka — touha líbit se jiným. A zatím lilie v památníku usychá, vadne a hnije...

Lilie... nemusíš se snad právě na tento kvítek v albu svého života zahledět s pocity nejtruchlivějšími? Není tento pohled jako pohrobní vzpomínka na zašlou krásu, zmizelé štěstí? Kdo otrhal ty bělostné lístky a pokálel je

blátem? Hříšná četba? Či myšlenky? Či snad daleko horší věci? Kde je ten černý den, kde ona temná noc, kdy jsi do hrobu položil svou nevinnost, svou panickou či panenskou čistotu? „Ó by zahynul ten den... kéž by se obrátil v temnotu, kéž by jej zachvátily tmy a stín smrti... kéž by nikdy nebyl spatřil jitřní záře ani východu slunce..." (Job 3.)

Po lístku lísteček opadal,
stvol zbyl jen z bělostné lilie,
zmizel květ, ptáče už nezpívá,
a jenom vichřice zasténá.
Ó květe bělostný, lilie,
jak jsi se rozpadl ve prach a troud!
Jedině rosné ty krůpěje
na tobě nechtějí, nechtějí schnout! (Sládek.)

Jak málo chuti má mládež uvěřit tomu, že bude jednou s odporem vzpomínat na věci, jež se jí zdají smavé jak májové jitro, bez nichž, soudí, by nemohla být živa. Jak krátké doby jest někdy zapotřebí, aby vystřízlivěla z tohoto sebeklamu! Začátek hříchu jest sladký jak med, ale konec trpčejší nad pelyněk. (Př 5. 3 n.) Což musí každý na vlastním těle zakusit škodu, zkázu a kletbu hříchu? Není ani jednoho, jenž by se dal poučit cizí škodou? Zkušeností tisíciletou? Jak málokdo rád slyší o hříších, jež kdysi páchával tak rád! (Shak.; doslova: které přec rád páchá.) Neměj nikdy tužeb po věcech, které by musily být skryty záclonou neb zdí. (Mark Aurel; což vyznavač Kristův není s to, aby podporován milostí se vyšinul k výši nazírání tohoto pohanského stoika?)

Kritická léta... Nedbá slov rodičů, pohrdá radou starších, úctu nemá k nikomu a k ničemu, a Tvůrce? Co si dělá z jeho zákona! S té strany mu nehrozí bič! Ale neohrožený hrdina bývá namnoze velký zbabělec. Lidské ohledy... „Co by tomu řekli kamarádi?" Kdyby dal najevo své náboženské přesvědčení! Snad by se mu dostalo výsměchu, a toho se bojí více než smrti. To jest nejen zbabělost, to jest nehorázná hloupost. Kolik jinochů a dívek v těchto kritických letech pozbylo se ctností andělskou i víry! Proč? S t u d i e m? Těch bychom napočítali velmi málo. Obyčejně začne „studovat" jisté filosofy, když se v srdci už dávno s vírou rozešel, a teď jen hledá, jak svědomí uchlácholit a kde najít „vědecký podklad" a zdůvodnění svého kroku. Š p a t n o u č e t-

bou? Těch už jest víc, zvláště v řadách jinochů. Nepřestným životem? Těch jest nejvíc, jak jinochů, tak dívek. Z hlouposti, protože pokládá nevěru za projev vyspělosti a nechce zůstat pozadu za jinými, kteří vypadají tím učeněji, čím méně věří? Ani ti nejsou příliš vzácní... Studentky!

„K Bohu jsem se obrátil zády a kráčel po cestách křivolakých, a šel pomalu, ale jistě k peklu. Co by se bylo se mnou stalo, kdybych byl tehdy umřel? Tak ve hříších zahynula moje mladost..." (Aug.) „Mladost, moja mladost, jak jsem tě utratil! Jako kdyby kámen do voděnky hodil...! Ještě se ten kámen ve vodě obrátí, ale moja mladost nikdy se nevrátí." Mladý štěp, shnilý štěp, zlomený štěp... jak truchlivý pohled pro nebeského zahradníka! Jak bolestná vzpomínka pro tebe! Mirabeau vzpomíná svého mládí, a srdce se mu svírá žalem, hořkým žalem. „Mohl jsem být pořádný muž, pořádný občan, pořádný křesťan," lká tento muž bez víry na smrtelném loži. A jestliže jsi ty to nedopracoval tak daleko, jestliže tebe Pán zachytil v oné kritické době, jestliže jsi své mládí neznesvětil? Pak poklekni a děkuj...

Dospělá léta — jiné starosti, jiná pokušení, jiné hříchy. Podzim života... Po krásném jaře a létě pěkný a úrodný podzim. Květy na jaře nebyly pouze k ozdobě. Pohled na ně sice oko blaží, ale strom nemůže stále kvést, čekáme od něho něco více než rychle pomíjející krásu květů. Jestliže však květy pomrzly nebo shnily?... Po takovém jaře klasy polohluché, na větvích stromů jenom listí, které již žloutne a co nevidět opadá. Jaký užitek ten strom přinesl? Žádný, nadarmo zabíral zemi, nadarmo se mu sadař věnoval. Zmařený život... zmařená léta, probitá léta, a ta se nikdy nenavrátí, všecko navždy ztraceno, nenahraditelně ztraceno. Budu tak stát nad hrobem snad i já? Jako neužitečná pláň? „Kéž bych mohl svůj život znova začít... opakovat od začátku,... jinak by teď vypadal!" Pozdní lítost, planá tužba, přesmutná bilance na konci života. Bohužel dosti častá, až příliš častá! Kolik já znal duší, jež takto mluvily! Mladých nadějných duší, jež si nedaly říci, a po letech? Přede mnou leží jejich dopisy; pohřební písně nad ztraceným mládím, ztracenou nevinností, ztraceným životem... ztraceným pro nebe, pro věčnost, a také pro tento svět. „Nic dobrého jsem nevykonal pro bližního

ani pro sebe!" S jakými pocity očekávají chvíli, kdy je věčný Soudce povolá! Stojí tu jako ocún na posečené louce, jenž jako strašák vystrkuje hlavu z nízké trávy; žádný kalich, žádný list, jenž by chránil květ, zimu a smrt zvěstuje tato čarodějnice mezi květinami... obraz vyžilé duše, kterou svět do krajnosti vyssál a pak odhodil.

Album mého života... Jaký květ budu moci položit na poslední stranu? Palmu, symbol vítězství nad tělem, světem a ďáblem? Či spíše kopřivy a bodláčí, protože jiného se na poli mého srdce neurodilo? Jak mi bude, až můj božský Učitel vezme toto album do rukou a začne listovat? Jak je žáčkovi, když předloží učiteli úlohu, kterou ledabyle slátal? Kolik chyb zatrhne můj nebeský Učitel v mé životní úloze? Či ji snad přeškrtne jedinou čarou odshora dolů? Vrátí mi...?

Lidský život má být umělecké dílo. (Shaftesbury, str. 324.) Umělecké dílo, o němž jsem mohl tím déle pracovat, čím déle mne Tvůrce na živu nechal. Hřích toto dílo zohavil a znetvořil. Ať jsou mu vlastní hříchy trestem; co navařil, ať vyjí, a ať mu to jde k duhu! (Cerv.) Když do hříchu se zcela vžijeme, tu dostaví se trest, a Bůh pak zakalí nám úsudek, že v pýše své my do zkázy se ženeme. (Shak.) Jsme v krvi (v zločinech) už tak daleko, hřích na hřích že již nastupuje v patách (Shak.); leč tolik jest mi jasno, že zlé cesty nás nikdy k spáse nevedou ni k štěstí. (Týž.) Euripides ví, že „špatných lidí činy jsou prosty všeho požehnání," a jeho anglický kolega právě uvedený jest jist, že „všecko k bídným spěje koncům, kde k takovým se musí činům mlčet..." Při myšlence na konec praví u něho dívka: „Za žádného prince celého světa nemám chuti putovat do pekla." Drsněji Calderon: „Zaplať nyní, ničemníku, životem svým svoji pitku!"

B) Hřích před tribunálem světa.

Co soudí o hříchu svět? Známe jeho názor na hřích. „Maličkost, nevinnost..." Odkud ta shovívavost? Snad z lásky k chybujícím? Ze soucitu s lidskou křehkostí? Ba nikoli. To proto, že kdyby svět o hříchu soudil, jak by měl, musil by vyřknout ortel sám nad sebou. V jiných věcech je přísný a bezohledný do krajnosti! Etiketa...

tu vyměřen každý krok, každý pohyb ruky. Zastává se hříšníka, aby obhájil sebe. Jedno ještě horší jest než hřešit: za ctnost prohlašovat hřích a krášlit. (Geibel.)

Žel, zdvořilost že hříchu zastěrou! Má pokrytectví halit skutek zlý... Kdo za čin nad noc temnější se nestydí, přec činí vše, by svět ho neviděl; hřích plodí hřích, a vražda rozkoším tak blízká jest jak plamenu jest dým. (Shak.)

Hřích je tedy maličkost, nevinnost... Proč tedy jde do tmy? Proč nechce mít svědků? Což nestydí se v noc se ukrýti, kde jenom zlí se plíží v temnotách?... Pak ani peklo není temné dost, by tebe podezření chránilo... (Shak.) Nežalovali by pro urážku na cti každého, kdo by na ně takovou „maličkost" a „nevinnost" prozradil? Není-li hřích ohavnost, proč se tak rozčilovat, řekne-li se o nich: „Zloděj, cizoložník, podvodník, lhář, opilec..." Proč jisté aféry mají jméno špinavá aféra? Jsou věci, o kterých jest hůře mluvit než je páchat. (Cald.) Já neslyšel jsem nikdy doposud, že odvážnému zločinci kdy drzost chyběla, by popřel čin, jak k zločinu dřív drzost musil mít. (Shak.)

Svět rád zamhouří oči, pochodí-li sám dobře. Angličané pokládají jisté lidi za velikány (na př. Cliveho, jenž jim dopomohl k panství nad Indií), v očích Španěla jest na př. Pizarro velký muž, protože jim zjednal v Peru nové území, bohatství a moc. Ale má právo na čestný název hrdiny ten, kdo se dovede rvát a jemuž se nikdo neubrání, je-li při tom násilník, krutý, věrolomný, přepadá-li jako lupič bezprávně slabšího nebo bezbranného? Řekl to dopadený pirát Alexandru Vel. „Protože já ‚pracuji' klackem, přepadám a olupuji jednotlivce, sluji loupežník a lotr. Ty však, poněvadž to děláš s velkým vojskem a loďstvem, přepadáš a o svobodu olupuješ celé národy, sluješ dobyvatel a hrdina." Jsou jisté hříchy, které jsou na zemi privilegované. (Shak.) Příslušník cizího národa dovede nestranněji soudit o těchto a podobných lotrovstvích! Netaž se Francouze na to, jaký velikán byl Richelieu, netaž se Švéda na jeho generály z třicetileté války, Itala na Garibaldiho, husity na šlechetnost Žižkovu. Tito lidé byli snad geniové ve válečnictví a státnictví, ale v mravním směru?...

Svět odpustí Napoleonovi pět milionů vojínů, kteří jeho vinou vykrváceli na evropských bojištích, ba jej

i zahrnují obdivem, ale zákeřná vražda vévody Enghienského? Jeden z obdivovatelů tohoto císaře, Lamartine, píše o tom: „V Paříži se zdvihá nad hrobem Napoleonovým nádherný náhrobek, ale vedle jeho náhrobku se vznáší stín mladého muže, jejž proti všemu právu vyrval v noci z náručí jeho drahých a za svitu lucerny dal sprovodit ze světa před palácem jeho předků. S chladnou zvědavostí prohlížíme bojiště slavkovské, wagramské, lipské, kde k vůli němu padlo na tisíce vojáků, pak ale si dáme ukázat v hradebním příkopě vincenneském místo u rohu zdi, kopřivami porostlé. „Zde je to," řekne polohlasitě průvodčí, a my zdrceni hledíme a opouštíme to místo s nevýslovnou soustrastí k oběti a s neuhasitelným záštím k vrahu. A nechybějí-li vládcům lichotníci, kteří dovedou jejich svědomí uchlácholit, nechať vědí, že dějiny je budou soudit. Vrahu patří okamžik, jeho oběti však náleží věčnost." Savary, jeden z nejhorších pomocníků Napoleonových, vyzval po popravě katy, aby si rozebrali vévodovy věci (hodinky atd.), nikdo se jich ani netkl. Saulaincourt, jenž celou akci vedl, třebaže se sám zajetí a vraždy vévody nezúčastnil, cítil své bídáctví. Rémusatovi pravil: „Vy mnou pohrdáte, a já sám jsem nešťastný, konsul mne připravil o čest, jsem zničen," a dal se do pláče. Stejně odpověděl Napoleonovi, když mu nabízel odškodnění, peníze, úřady — vše odmítl, a přec to byl člověk bezcharakterní. Nemohl nikdy odpustit svému císařskému spoluvinníku, že ho svedl ke skutku tak bídáckému — tak se hnusil hřích i tomuto podlému člověku. R. 1813 zachránil císaři život, když před ním vybuchl granát; vyslovili mu za to uznání, ale on odpověděl: „Nevěřil bych, že jest Bůh na nebi, kdyby tento člověk umřel na trůně." Tak soudí o hříchu sám bídný a hříšný svět. Což teprve mužové charakteru? Chateaubriand, ctitel Napoleonův, byl od něho právě jmenován vyslancem ve švýcarském Wallisu; při tom možnost cestovat po Alpách a po celé Italii — jaké vyhlídky, jaká radost pro povahu, jak byl on! Už mu psali, že se na něho těší, 20. března (1803) se šel rozloučit do paláce s konsulem — týž ho ujistil, že mu dá první velké vyslanectví, jež se uvolní; 21. března slyšel od prodavače novin o vraždě vévodově, okamžitě se posadil a napsal konsulovi list — vzdal se úřadu. Tím ho označil za zločince, a k tomu bylo třeba charakteru tak pevného, jako

byl on. Napoleona samého tížil jeho černý skutek celý život; snažil se jak mohl umýt si před světem ruce, jenže zapomněl, že těžko mouřenína obílit. Vyslanci Massiasovi pravil: „Vy jste měl zamezit Enghienovy pletichy.“ „Sire, jsem již příliš stár na to, abych se teď naučil lhát.“ Vše k bídným spěje koncům, kde k takovým se musí činům mlčet. (Shak.) Kdo v supím hnízdě najda koroptev hned neuhodne, kterak zhynula, byť vůkol s nezkrveným zobákem sup poletoval?... (Týž.) Ten nikdy ctnostným nazvati se nedá, kdo s hříchem vědomě kdy spolky hledá. (Týž.)

I svět musí někdy odsoudit hřích, musí nad ním vyřknout nejkrutější ortel. Člověk nemůže v sobě docela zapřít a utlouci svou přirozenost, a byť se vůle kroutila sebe víc a hleděla se vymknout, rozum se znásilnit nedá a volá: „Bídáctví, nízkost...“ Nejedna neřest našla opěvovatele. Nečistota odedávna, krutosti a bezpráví páchané od dobyvatelů právě tak, vzpoura padlých andělů byla opěvována častokrát, u nás našel i Nero svého pěvce; ale jsou hříchy, jež se nikdo nepokusil odít gloriolou krásy neb hrdinství. Zrada... dá někdo svému dítěti jméno Jidáš nebo Efialtes? Jistá jména šíří tak „morový puch“ (Albán Stolz), že i největšímu neznabohovi se z nich dělá nevolno. Věrolomnost, jež některým „mužům dějin“ pomohla sice k cíli, ale jejich jména na věky stigmatisovala... Příroda sama chtěla ohavnost některých neřestí takřka ztělesnit — živočichové nazývaní zvířaty „nečistými“, na př. jeden druh paviánů.[1])

Jen duši může člověk poskvrnit, a ohyzdným jen zlé se může zvát; ctnost krása jest, však neřest zkrášlená jest prázdná truhla, ďáblem natřená. (Shak.)

Jak se zhyzdíš jednou vadou, nesmyješ ji žádnou vodou — leda slzami lítosti. Praví-li hříšník: „Tu skvrnu kdyby voda smyla, pak stačily by proudy slz,“ nutno mu říci: „Plynou-li jen z přirozených zdrojů, z mučivého svědomí, pak ovšem nesmyjí ani nejmenší vinu. Co platno, že tělesná schránka je čistá, když nečistý ten, kdo ji obývá? (Tvůj duch; Aug.) Protože mnoho je zlých, nestydí se nikdo za zlý čin, tak jako v lázních, kde jsou

---

[1]) Celou tuto stať (od str. 405) Hitlerova censura (pražská „kulturní rada“) škrtla; proč? Každé proč má svoje proto, není-li pravda?

všichni svlečeni, se nikdo neostýchá se svléci. (Aug.) Není takové zlo (tak ohavné) padnout s nebe na zem, jako zlé jest, stane-li se úd Kristův údem pekelného netvora. (Scorti; Aug.)

Hřích jest ohyzdný... Hříšník nejen se odchyluje od nejsvětější, nejmoudřejší a nejdokonalejší vůle Boží, nýbrž jedná přímo proti ní. Jak dopadne výtvor žáka, jenž se odchyluje od svého mistrovského vzoru? Jenž postupuje dokonce proti němu? Čím více odstoupí od krásy nějaké Murillovy Madony, tím ohavnější obraz na plátně ztělesní... tím křivější jest čára, čím více se od pravítka odchýlí, tím horší zpěv nebo hudba, čím více se vzdaluje své „normy", směrnice, kterou jí vykazují noty.

Člověk se vzdálil Boha, pramene světla, a stal se nevědomým; odstoupil od zdroje čistoty, a stal se nečistým; odchýlil se od zřídla spravedlnosti, a stal se hříšným; vzdálil se pramene bohatství, a propadl chudobě; odstoupil od zdroje života, a propadl smrti; odchýlil se od zřídla štěstí, a stal se ubohým a bídným... (Bonav.) Rozpomeň se, duše, zač jsi prodala svou krásu, zač odhodila svou čest...

Ohavnost hříchu... zvláště na některých ji lze takřka rukama hmatat. Sparťané opíjeli Heloty, aby pohled na ně odstrašil jinochy od této neřesti. V Paříži filmují opilce, dopadeného od policie na boulevardech, a když vystřízliví, ukáží mu na plátně, jak vypadal a co prováděl... žádný prý nesnese pohledu sám na sebe.

Což nečistota? Proč přese všecko deklamování filosofů a romanopisců se tento hřích štítí světla? Proč i oni musí s ním do tmy, byť zesurověli sebe víc a utloukli v sobě všechnu jemnost? Nečistý, zloděj a pisatel anonymních listů vyhledávají tmu.

Zloděj... Vím sice, že malí zloději jsou věšeni a velcí jsou svobodni, ale to na věci nemění zhola nic. Když dopaden, když sběh lidu, když četníkem veden, když na něj prstem ukazují...

Podrývání lásky, donášení... proč přirovnává lidové pořekadlo tyto lidi prašivé ovci?

Pomluvy, klevety, lež... Lež, o níž napsal Mark Twain humoresku, kde ji nazývá desátou musou, čtvrtou gracií, nejvěrnější přítelkou a nejspolehlivější pomocnicí člověka, lež, s níž se setkáváme každým krokem,

s níž se pracuje napořád, a přece zůstane vždy těžkou urážkou nazvat někoho lhářem.

Udavač, zrádce... „O zesnulých jen dobře," praví známé rčení; ale zdá se, že se zrádcem se činí výjimka...

Zlomyslnost, závist, jež Leonardovi da Vinci zničila překrásný obraz, dítěti milou hračku, chudé sousedce vdově otrávila drůbež a ořezala květy na jabloni... Každý prostředek jí dobrý... Závist cizích zničila misie T. J. v Číně, závist vlastních zmařila práci P. Desmeta u Indiánů, závist vraždí „rivala"...

Sobectví... Egoista by zapálil bližnímu dům, aby si mohl uvařit vejce (Baco Verulamský)... Lichvář, jenž rodině vezme kravku živitelku nebo jim prodá dům...

Ohavnost hříchu... na několika příkladech jsme si ji ukázali. Nevzpomínáme sami, jakým odporem nás někdy naplnilo, co jsme slyšeli v historické hodině, co četli v novinách, co slyšeli od očitých svědků? S jakým odporem jsme se odvrátili od toho, jehož jsme si snad dotud vážili! Nyní hledíme na sebe — v zrcadle, jež nám exercicie před oči stavějí a v němž vidíme vlastní tvář, bez klamu a falše.

Oloupil jsi někoho? On ztratil zámožnost, tys ztratil nevinnost. Vzal jsi mu peníze, zdali i víru? Poškodil jsi jeho dobré jméno: zdaž i jeho svědomí? (Aug.) Zákeřnictví — nikoli dýkou, nýbrž perem!

Dobré jméno, které trvá padesát let, jest často jediným špatným činem navždy zneuctěno. (Saadi, perský básník. † 1291, 107letý)

„Kolikrátkoli chci uzdravit Izraele, objeví se Efraimův hřích a ukáže se zloba jeho. (Os 7. 1.) Ale běda jim, jestliže je opustím! (9. 12.) Čím více jich bylo, tím více se prohřešovali proti mně... Když už ty, Izraeli, provozuješ modloslužbu, alespoň Juda se neměl provinit! (4, 7. 15). Můj lid je nakloněn k tomu, aby se odvracel ode mne. Volá-li ho kdo vzhůru, nezvedne se ani jediný." (11. 7.)

Slyš slovo Hospodinovo! Toto praví Hospodin Bůh tvůj: „(Dcero Izraelská), tys dcera matky své a sestra sester svých. Sestra tvá větší byla Samař, jež bydlila po tvé levici, sestra tvá menší byla Sodoma, bydlící po tvé pravici. Ale o nic méně nešlechetností jsi nepáchala než ony, ba daleko větší nepravosti nad ně jsi tropila. Nečinila Sodoma, sestra tvá, ani dcery její, jako jsi či-

nila ty a dcery tvé. Ejhle, to byla vina Sodomy, sestry tvé: pýcha, nadbytek jídla, blahobyt; proto zpyšněla ona i dcery její a činily ohavnosti přede mnou. I vyhladil jsem je, jak jsi viděla. Samař pak ani polovinu hříchů tvých nenahřešila, ale tys je převýšila nešlechetnostmi svými a ospravedlnila jsi sestry své všemi ohavnostmi svými, jež jsi páchala. Překonala jsi sestry své hříchy svými, nešlechetněji činíc než ony, neboť spravedlivější se jeví býti než ty. Proto zahanbena buď a nesiž hanbu svou...“ (Ez 16.)

A což kdyby byl někdo již v lůně matčině vyvolen jako Jakub? Nebo v lůně mateřském posvěcen jako Jeremiáš? Nebo (ještě před narozením) **synem nazýván od Hospodina jako Šalomoun? Nebo vyvolen dříve než počat jako Josiáš? Přes to přese všecko může být v počtu zavržených, nebude-li kráčet podle zákona Hospodinova.** (Afr.)

Hřích nepoznat jest štěstí, poznat nebezpečí, přemoci ctnost. (Petr Chrys.) **Ďábel mistr zlého, každému zlý, svým horší, sobě nejhorší.** (Týž.)

*

Is 1. Jer 2. 3. Žalmy kající (6. 31. 37. 50. 101. 129. 142.) Modlitba Manassova. Násl. Krista III. 8. 52. 55. Ve šlép. N 309—316., krom toho 282.—286.

21. CONFITEOR...

(Duchovní čtení ke kap. 20.)

A) Z vyznání sv. Augustina.

Pane a Bože můj, jakou bídu jsem tehdy zakusil! Poslali mne do školy, abych se naučil znát písmena, jichž užitku jsem já ubohý nechápal, a když jsem byl k učení netečný, stíhal mne trest. Již tehdy jako chlapec začal jsem se k tobě modlit, můj pomocníku a mé útočiště. Já maličký jsem tě vzýval s nemalou vroucností, abych nedostal ve škole bití, a když jsi mne nevyslyšel, což mi bylo jen na prospěch, smáli se dospělí, ano, i rodiče, mým ranám, jež byly pro mne velikou a těžkou mukou. Vždyť paměť a vlohy mi nescházely, udělil jsi mi jich dost pro onen věk. Ale záliba v hraní to byla, pro niž mne trestali ti, kteří nebyli o nic lepší. Jenže, když si hrají s malichernostmi dospělí, říká se tomu zaměstnání, a když si hrají děti, což je pro ně skutečným zaměstnáním, jsou za to od dospělých trestány, a nikdo nemá s nimi soucitu. Nejinak jednal můj učitel, od něhož jsem dostával bití; když byl od svého druha překonán v nějakém malicherném sporu, zlostí a závistí se mučil více než já, když jsem byl od svého soupeře poražen ve hře míčem.

Tehdy celý náš dům až na jediného otce byl věřící. Rád bych však věděl, Bože můj, byla-li to tvá vůle, že můj křest byl odložen? Byla tím uvolněna uzda hříchu k mému prospěchu či zkáze? Proč tedy ještě dnes lze slýchat s různých stran: „Nech ho, ať dělá, co chce, jest ještě mlád, musí se vybouřit.“ Ale když jde o tělesné zdraví, neřekneme: „Nechme tu ránu, ať se zhorší ještě víc, než ji začneme léčit.“ Oč lépe by bývalo pro mne, kdybych se byl ze svých mladických poblouznění uzdravil hned tehdy a matčinou pečlivostí byl tak veden, aby spása mé duše byla zajištěna tvou ochranou. Avšak kolik a jak mocných vln pokušení se na mne asi po mém dětství přivalí, tušila moje matka již tenkráte.

Ve škole mi vštěpovali v paměť bludné cesty Aeneovy, a já zapomínaje svých vlastních bludných cest, oplakával jsem smrt Didony, která se zavraždila z nešťastné lásky, a neuronil jsem ani slzy nad smrtí svou, který

jsem odumíral tobě, Bože a živote můj. Neboť co jest ubožejšího nad ubožáka, který sám s sebou soucitu nemaje, lká nad smrtí Didoninou, kterou si způsobila z lásky k Aeneovi, a nelká nad smrtí svou, kterou si způsobil nedostatkem lásky k tobě? Neboť já opustil jsem tebe a spěchal za nejnižšími tvory tvými, a pln jsa pozemskosti, jen po pozemských věcech se sháněl.

Co zkázy máš na svědomí, špatná četbo! Jak dlouho ještě budeš uchvacovat syny Eviny do širého bezedného moře, kde není záchrany pro ty, kteří se tam jednou dostanou! A přece, pekelný proude, synové lidští jsou ti vydáváni na pospas, a ještě se za to platí, aby se mohli těmto ohavnostem naučit. A já ubožák jsem si v těchto věcech liboval, a proto mne nazývali nadějným jinochem.

Jako hoch jsem všelicos ze spižírny tajně brával, jednak z mlsnosti, jednak abych měl co pro hochy, kteří si se mnou hráli a za svou hru si dávali platit. I při hře jsem se dopouštěl podvodů, abych si zajistil vítězství. Ale proč jsem si podobné věci nechtěl dát líbit od jiných a na ně se osopil, kdykoli jsem je dopadl při tom, co jiným sám jsem dělával? Když jsem však byl dopaden při podvodu já, raději jsem zuřil než bych byl ustoupil. To je tedy ta dětská nevinnost? Není, ó Pane, není. Ale celkem jsou to tytéž náklonnosti, jež přecházejí na věk pozdější, ať se na počátku jedná o míč a o ořechy, později o zlato a statky.

Připomínám si smyslnou zkaženost své duše, ne že bych ji miloval, nýbrž abych miloval tebe, Bože můj. Vzplanul jsem totiž ve svém jinošském věku touhou nasytit se radostmi pekla a oddal jsem se smyslné lásce, a snaže se líbiti lidem, propadal jsem hnilobě před očima tvýma. Nezachovával jsem jasnou stezku přátelství, jež spojuje srdce se srdcem, nýbrž otrávené výpary vystupovaly z bahna tělesné žádostivosti a zahalovaly i zatemňovaly mé srdce tak, že nerozeznávalo jasného světla lásky od černé temnoty vášně. Obé ve mně smíšeno, divoce vřelo a kvasilo, a strhlo mé slabé mládí na scestí smyslnosti, a pohroužilo do víru ohavností. Hněv tvůj rozpálil se na mne, a já toho nevěděl. Byl jsem ohlušen řinčením řetězů své tělesnosti z trestu za pýchu mé duše, vzdaloval jsem se od tebe, a tys mne nechal; hořel jsem v náruživosti své, a tys mlčel. Ó radosti má, kterou tak pozdě jsem poznal! Já ubožák opustiv tebe přestou-

pil jsem všechny dovolené meze zákonů tvých. Neušel jsem ovšem tvému trestu, neboť kdo z lidí by mu mohl ujíti? Vždyť jsi mi byl neustále nablízku, milosrdně mne trestaje a všecky mé nedovolené rozkoše jsi zkrápěl nejtrpčí hořkostí, abys mě přinutil hledat čisté radosti. Kde jsem byl a jak daleko jsem bloudil od radosti domu tvého v onom roce 16. věku svého, když se vlády nade mnou zmocnila smyslnost, a já podal obě ruce této zběsilé vášni, dovolené nízkostí lidskou, ale zakázané zákony tvými? Moji příbuzní nedbali, aby mne zachránili padajícího v záhubu. Jedinou jejich starostí bylo, abych přinesl domů výborná vysvědčení. Otec nedbal, zda vyrůstám v bázni tvé anebo jsem-li čistý; jen když jsem vzděláním vynikal, vlastně však jsem tobě unikal, Bože můj, jenž jsi jediný, pravý a dobrý vzdělavatel pole svého, půdy srdce mého.

Matka se však již bála křivolakých cest, po jakých kráčejí ti, kteří volí od tebe se odvrátit, spíše než k tobě se obrátit. A já si troufám říci, že ty, Bože můj, jsi mlčel, když jsem se ubíral daleko od tebe? Ty žes tehdy ke mně mlčel? Čípak byla tedy ona slova matčina, ne-li tvoje, jež jsi mi skrze ni do svědomí hřímal? Jenže nic z toho nevniklo do srdce, abych se podle toho řídil. S nejlepší vůlí a s velikou starostlivostí mne prosila a napomínala, abych se nedopouštěl hříchu. To však se mi zdálo být jen ženským napomínáním, jehož poslechnout jsem pokládal za hanbu. Ale ta napomínání byla tvá, a já toho nevěděl a myslil jsem, že ty mlčíš a jen ona mluví, skrze niž jsi ty ke mně nemlčel. Já pak, pohrdaje jí, pohrdal jsem tebou, já, syn služebnice tvé a služebník tvůj. Ale nevěděl jsem to a vrhal jsem se v záhubu s takovou zaslepeností, že jsem se styděl mezi svými druhy, že nejsem jako oni, když se chlubili svými neřestmi. Tím více se honosili, čím větší ohavnosti tropili, a mne vábilo, abych jednal jak oni nejen z hříšné rozkoše, nýbrž i z touhy po chvále. Co jest jedině hodno hany leč nepravost! Já pak nechtěje být v pohaně, vždy neřestnějším jsem se stával, a když jsem neměl čím se jim vyrovnat, vymýšlel jsem na sebe nepravosti, jichž jsem ani nespáchal, aby se nezdálo, že jsem v těch věcech pozadu — abych nebyl ve větším opovržení, protože jsem byl nevinnější, a ve větším pohrdání, protože jsem byl čistší. S takovými druhy jsem se proháněl po ulicích Babylona!

Tvůj zákon, Pane, jistě trestá krádež — zákon vepsaný v srdce lidská, jehož ani zloba lidí nemůže zničit. Já však jsem chtěl krást a skutečně kradl, nejsa nucen ani potřebou ani nouzí, nýbrž jen z touhy po nepravosti. Nablízku naší vinice byla hrušeň obalená ovocem, nebylo však ani pěkné, ani chutné. Tyto hrušky setřást a odnést jsme odešli my, mladí rozpustilci, v pozdní hodině noční, do níž jsme podle svého zlozvyku protáhli hru. Odvlekli jsme jich veliké množství, a něco málo jich okusivše, hodili jsme je vepřům, jen abychom z rozpustilosti páchali věci nedovolené. Viz mé srdce, Bože můj, viz mé srdce, nad nímž jsi se slitoval, když tápalo v hlubinách propasti. Nechať ti poví, co tam hledalo: chtěl jsem být ničemný stůj co stůj. Byla to ohavnost, a já ji miloval. Co jsem tehdy já, bídník, miloval na tobě, hanebný noční čine, v 16. roce svého života? Nebyl jsi přece pěkný, protože jsi byl krádeží. Pěkné byly ony hrušky, jež jsme ukradli, ale po nich má ubohá duše nedychtila, neboť jsem měl doma hojnost lepších. Otrhal jsem je jenom proto, abych kradl. Neboť natrhané jsem zahodil, a jediné, na čem jsem si pochutnával, byl hřích. A přišla-li některá z nich do mých úst, chutnou mi ji učinil zase jen hřích. Co jsem já bídný miloval na tobě, ty černý skutku v temnotách noci spáchaný? A teď, Pane a Bože můj, se ptám, co se mi vlastně na oné krádeži líbilo? Nebylo na ní přece žádné půvabnosti. Každý hřích má v sobě klamnou krásu, kterou vábí a svádí. Pýcha napodobuje vznešenost, ty pak jsi jediný nade všecky vznešený Bůh. Ctižádost baží po poctách a slávě, ty jsi nade všecko hoden veškeré cti, jediný a slavný na věky. Krutost mocných chce vzbuzovat bázeň, koho však se máme bát, ne-li tebe, jediného Boha? Nečistota vábí svou sladkostí, není však větší a čistší sladkosti nad lásku tvou. Nezřízená zvědavost napodobuje touhu po vědění, a ty všecko dokonale znáš. Marnotratnost bere na sebe stín štědrosti, ale nejštědřejší dárce všeho dobra jsi ty. Závist zápasí o přednost, co však vyššího tebe? Hněv dychtí po pomstě, nad tebe kdo však spravedlivěji trestá!

Tak hřeší duše, když se odvrací od tebe a hledá mimo tebe to, co čisté nenajde nikde, leč když se vrátí k tobě. Zvráceně tě napodobují všichni, kteří tebe se vzdalují a proti tobě se vyvyšují. Ale i tak napodobíce tebe

svědčí, že jsi Tvůrce veškerenstva. V čem jsem tedy napodobil tebe já při oné krádeži? Byla to záliba jednat proti zákonu tvému (alespoň domněle a klamně, protože jsem nemohl skutečně a mocí), abych tak nepravou svobodu napodobil, beztrestně konaje to, co zakazuješ, a chtěje tak neuvědoměle napodobit všemohoucnost tvou. Hle, otrok, jenž utíkaje před Pánem, žene se za stínem! Jak se mi mohlo líbit, co nebylo dovoleno činit — jedině proto, že to bylo zakázáno?

Čím se odplatím Hospodinu, že mohu na tyto věci vzpomínat beze všeho znepokojení duše své? Chci tě milovat, Pane, vzdávat ti díky a oslavovat jméno tvé, protože jsi mi odpustil zločinné skutky mé. Čeho jsem nebyl schopen já, který jsem takovou věc páchal? A který člověk, pamětliv jsa své slabosti, osmělí se svou čistotu a nevinnost přičítat vlastním silám svým, jako by méně potřeboval milosrdenství tvého? Ten, kdo následoval tvého hlasu a vystříhal se toho, co já zde o sobě vypravuji a vyznávám, ať se mi nevysmívá, že jsem k svému uzdravení potřeboval lékaře, jehož milosti má on co děkovat, že eonemocněl, či spíše, že méně onemocněl. A proto má tebe milovat právě tolik, ano ještě více, když vidí, že ten, který mne z tak hluboké mdloby hříchu probudil, jeho této mdloby milostivě uchránil. Jaký prospěch jsem kdy měl z věcí, na které nyní vzpomínaje se stydím, zvláště v oné krádeži, v níž jsem miloval jen hřích a nic jiného!

Toužil jsem milovat a být milován, a znečistil jsem zřídlo přátelství kalem žádostivosti, a ač jsem byl tak ohavný a bezectný, chtěl jsem platit za jemného a vzdělaného. Konečně jsem se vrhl i do lásky, kterou jsem si přál být spoután. Dobrotivý Bože, jak hojnou žlučí mi dobrotivost tvá tyto rozkoše zkropila! Ano, byl jsem milován a zapletl jsem se do pout požívavosti, dávaje se pln radosti svázat okovy plnými útrap, abych byl mrskán metlami žárlivosti, podezřívání a strachu.

Uchvacovala mne také divadelní představení, plná obrazů mé vlastní bídy, jež dodávala látku plamenům mé vášně. Takový byl můj život. Byl to vůbec život, můj Bože? Ale zdaleka se vznášela nade mnou věrně slitovnost tvá. Opouštěje tebe, pustil jsem se za hříšnou zvědavostí, jež mne přivedla do propastí plných šalby, a ve všem tom neustával jsi mne trestat. Stíhal jsi mne

těžkými tresty, ale nebyly nic u přirovnání k mé vině, ó nezměrná slitovnosti má, Bože můj. Miloval jsem cesty své a nikoli tvé, zamiloval jsem si falešnou svobodu.

Studia mne začala tehdy vábit, v 19. roce života, a dychtil jsem vyznamenat se v nich, abych hověl lidské ješitnosti. Již v řečnické škole jsem byl mezi prvními a pyšně se z toho těšil, nadouvaje se hrdostí. Přišel jsem tenkrát na jistou knihu, a ta změnila mou náklonnost, dala mým přáním a tužbám docela jiný směr a obrátila mé modlitby k tobě. Všechna marná naděje se mi rázem zprotivila, a s neuvěřitelným zápalem srdce jsem vzplanul po nesmrtelné moudrosti, takže jsem se začal zvedat, abych se obrátil k tobě. Opět a opět jsem četl tuto knihu, jež mne uchvacovala nikoli výmluvností, nýbrž obsahem. Jak jsem hořel, Bože můj, jak jsem hořel touhou povznésti se z prachu země k tobě, a nevěděl jsem, co se mnou obmýšlíš. Byl jsem mocně unesen a dojat oním spisem; jenom okolnost, že jsem v něm nenašel jména Kristova, tlumila mé nadšení. Neboť toto jméno, jméno Spasitele mého, Syna tvého, mé dětské srdce ssálo již s mlékem mateřským a hluboce vštípené podrželo. A cokoli bylo bez tohoto jména, byť to bylo sebeučenější a vybroušenější, nemohlo mne nikdy úplně zaujmout. Proto jsem se rozhodl obrátit svou pozornost k Písmu sv.; ale moje pýcha zošklivila si jeho prostotu, a můj ostrovtip nevnikl v jeho hlubiny. Tvůj Syn, Pane, zajisté pravil: „Děkuji tobě, Otče, že jsi ty věci ukryl před moudrými a zjevil je maličkým.“ Já však jsem pokládal za nehodné být maličkým, a naplněn pýchou, zdál jsem se sám sobě být velikým.

Tak jsem upadl mezi lidi plné šílené pýchy, lidi smyslné a mnohomluvné, jejichž řeči byly jen osidlem ďáblovým. Bez ustání volali: „Pravda, pravda“, bez ustání mi mluvili o pravdě, a přece pravdy v nich nebylo, nýbrž jen lhali o tobě. Mně, hladovícímu po tobě, byly podávány místo tebe jen mlsky, slunce a měsíc — krásná díla tvá, ne však ty, nýbrž jen tvá díla, a to ještě nikoli nejpřednější: neboť duchové jsou vznešenější díla tvoje než tato tělesa, třebaže jasně na nebi září.

Myslil jsem též, že bych byl velmi nešťasten bez smyslné lásky, a na lék tvého milosrdenství k uzdravení této nemoci jsem nikterak nemyslil, protože jsem ho nikdy nezkusil. Alipius mne od toho zrazoval, já mu od-

poroval, uváděje příklady těch, kteří v manželství pěstovali moudrost a sloužili Bohu. Já byl ovšem jejich duševní velikosti velice vzdálen, a spoután touto tělesnou chorobou, vlekl jsem ve smrtonosném opojení své okovy, a obávaje se, že by mohly být rozvázány, odmítal jsem laskavá slova a pomocnou ruku, která se rány mé dotkla. Kromě toho mými ústy mluvil k Alipiovi svůdný had, jenž mým jazykem mu uchystal na cestě sladká osidla, aby se v nich zapletly a uvázly nohy čistého jinocha. Mluvil jsem tolik, že on sám začal po té věci toužit, spíše ze zvědavosti než ze smyslnosti. Jeho duch, prostý těch okovů, žasl nad mým otroctvím, a ten údiv probudil v něm touhu okusit této vášně, aby ji poznal z vlastní zkušenosti. Snad by byl i upadl do téhož otroctví, jemuž se tolik divil, poněvadž chtěl učinit úmluvu se smrtí: a kdo miluje nebezpečí, zahyne v něm. Žádný z nás necenil povinnosti, jež dodávají manželství jakési důstojnosti, totiž spravovat domácnost a vychovávat dítky. Já vpravdě u veliké míře a velmi divoce jsem byl hnán návykem, nasytit nenasytnou vášeň, která mne ovládala; jeho pak do týchž pout táhla zvědavost. Takoví jsme byli, ó svrchovaný Králi, až ty, neopouštěje nás, kteříž jsme pouhý prach a popel, smiloval jsi se nad námi ubohými a nám na pomoc přišel podivuhodnými a skrytými cestami své prozřetelnosti.

B) Neznámého autora.

Slyš, ó Bože nejdobrotivější, vyznání moje, a nalož se mnou podle nevystihlého milosrdenství svého. Jak nesčetné a mnohé jsou nedokonalosti moje! Když jsem dnes ráno vstal, neplatila první myšlenka moje tobě, nýbrž na věci malicherné jsem myslil. Květinky pozdvihnou ráno hlavinku k vycházejícímu slunku, a já jsem neobrátil duši svou k svému Tvůrci. Mé první slovo dnes neplatilo tobě. Toužím, aby má poslední slova byla Ježíš a Maria, ale nedbám, aby byla první každého dne. Než jsem k modlitbě poklekl, co nezřízených hnutí se hnalo mým srdcem! Při oblékání marnivost, při vzpomínce na práci nechuť nebo ješitnost, ba hnula se ve mně i smyslnost, na pokrm jsem myslil a na osobu stvořenou místo tebe, dobro nestvořené.

Takto připraven či vlastně nepřipraven k modlitbě jsem poklekl. Ale jaká modlitba! Místo co bych s tebou rozmlouval, v myšlenkách semo tamo jsem těkal, na sta jich přicházelo a odcházelo, a jiných celé zástupy s sebou přivádělo. Ústa se modlila, duše však bloudila, a když vědomí velebnosti tvé srdce mé neustále k modlitbě opět volalo, udržet se nedalo, jako úhoř se mi vysmeklo a opět kdesi se toulalo. Sám sebe při modlitbě neslyším, a chci, abys mne slyšel ty, a divím se potom, když mne nevyslyšíš. Přistoupím-li pak k sv. přijímání, se zahanbením doznati musím: „Ty nejsi, Pane, první host, který jsi toho rána do srdce zavítal; kolika jiným jsem již před tebou dveře mysli své otvíral!"

Konečně jsem ku práci přikročil. Ale neučinil jsem kříž, nevzpomněl tebe, jak jsi v nazaretském domku se svou Neposkvrněnou Matičkou nebo pěstounem pracoval, práce a obtíže celého dne jsem ti neobětoval, a tím o mnohé zásluhy se připravil, že jsem dobrý úmysl nevzbudil! Místo na tebe na věci marné jsem myslíval, nejčastěji sám sebou v myšlenkách se obíral. Srdce čisté stvoř ve mně, Pane, protože marné myšlenky je bez ustání zaměstnávají, nízké poskvrňují, hořké jím zmítají. Často se stává, že nějaká křivda se mi stane, a pak myšlenky nedají pokoje, dlouho jsem vzrušen, hořkostí naplněn, v myšlenkách pořád k tomu se vracím, a často při vzpomínce více jsem roztrpčen než při skutku samotném. Kolikrát na sebe se hněvám, že jsem urážku ještě větší urážkou nesplatil, a tak v srdci hřeším, i když navenek mlčím, křivdy větší si maluji než ve skutečnosti byly, přemítám, kde by se příležitost k odplatě naskytla. Nic se v srdci mém neděje leč hádky, které sám si skládám, trpká slova pronáším a přijímám a celé hodiny planými myšlenkami se zabývám.

Avšak ještě z horších věcí mne obviňuje mé svědomí. Na oči jsem pozor nedával, a ty nezřízenou volností se mi staly příčinou neštěstí, totiž pokušení a hříchu, a nečistými myšlenkami a žádostmi zaplavily mou duši. Nestyděl jsem se před tebou, Pane, v myšlenkách rozbírat věci, o kterých mluvit nebo na které se podívat bych se před každým člověkem styděl. Co špatností vězí ve mně, když jsem byl s to po takových věcech zatoužit! Mohu říci tobě, Pane, jako farizej onen: „Děkuji tobě,

že nejsem nečistý jako jiní lidé?" Kdyby se byla naskytla příležitost, kdybych byl v jiných poměrech žil a jinak byl vychován, nebyl bych snad tisíckrát horší než lidé, nad které by se moje pýcha ráda vynášela? A ti, kteří stojí hluboko pode mnou, nesloužili by tobě daleko lépe, kdyby byli na místě mém?

Také závist mi svědomí vytýká. Křivým okem jsem bližní své pozoroval a sobě namlouval, že každému lépe se vede než mně. Nehleděl jsem na ty, kteří ani tolik nemají co já, protože pak bych tobě za dary tvé vděčen být musil. Já jen na ty se díval, o kterých se mi zdálo, že se mají lépe, a se svým osudem nespokojen na něj jsem reptal a nepovážil, že bys ty z trestu za to na mne hodně veliký kříž mohl poslat, abych se tak naučil být spokojen se svým údělem. Jiným dobrého jsem nepřál, závist se mým vlastním mučidlem stala, a při tom všem jsem se s ní tajil a tak sám sobě svědectví dával, že jest nízká a ohavná. K závisti se i žárlivost družila. Když tvůj apoštol uvězněn byl a slyšel, že jiní ho teď chtějí svou horlivostí zastínit, pravil: „Co na tom, jen když jest jméno Kristovo hlásáno." Já docela jinak jsem smýšlel a jednal. Když někdo v práci dovednější u bližních oblíbenější se stával, když jsi ty jemu více žehnal a on větší úspěchy míval, neradoval jsem se z toho, že se více dobrého pro tebe a pro duše koná, nýbrž proto se rmoutil a tajně si přával, aby se mu práce zhatila.

Avšak nejen závistí, i marnivostí jsem se provinil. Jako marnivé děvče před zrcadlem svou domnělou krásou se kochá, tak já neustále na své přednosti myslíval, kterých jsem buďto vůbec neměl anebo které byly darem tvým. Ba jako marnivé děvče i na věcech zevnějších a malicherných jsem si zakládal, které mne ani lepším a dokonalejším, ani rozumnějším učinit nemohou. Nepozoroval jsem, jak jsem často býval ve svém obcování bližnímu protivný, a zatím co oni musili snášet velké slabosti moje, nechtěl jsem já snášet malé křehkosti jejich, a kdyby mne byl někdo na to upozornil a pravdu do očí řekl, nebyl bych tomu věřil a jistě za urážku to pokládal. Tak má samolibost čím dále tím více se vzmáhala, cizí chyby jsem viděl a svých jsem neviděl, a co jsem na jiných káral, toho sám se dopouštěl. A to vše proto, že pravé poznání sebe samého mi scházelo a že se mi pokory nedostávalo.

Což teprv, kdybych o své nezřízené sebelásce před tebou, Pane a Bože můj, se začal zpytovat! Tu bych objevil provinění a chyb bez počtu, jež jsem nikdy ani za hřích nepokládal. Jako všelijaká havěť v lesním křoví ukrytá, o které ani tušení nemá, kdo tudy snad denně chodívá, a která se vyrojí v celých hejnech na všechny strany, když přijdou honci se světly a bubny: tak je to s mojí sebeláskou. Jak málo bych našel toho, co jsem vykonal z čisté lásky a pro tebe, jak mnoho, co jsem dělal jen pro sebe. Při svém jednání jsem se neptával co tomu řekneš ty, nýbrž zdali je to po chuti mně, a chytře jsem se dovedl vyhnout pracem, které mi byly nepříjemné, nedbaje, že mohly přispět k slávě tvé a dobru bližního. Pro tebe i ve spolcích jsem pracoval, ale když nešlo vše podle mého anebo když jsem já nemohl klidit uznání a čest, nechal jsem všeho a tím ukázal, že výše mi stálo moje já než čest a sláva tvá, a zapomínal jsem, že apoštol bez pokory ani tobě se nelíbí a od tebe požehnání čekat nemůže. Nejvíce se jevila má sebeláska, když mne kdo na chyby upozornil. Místo co bych je uznal a se napravil, v hloubi duše jsem roztrpčen býval. Když jsem ve svaté zpovědi přísnější slovo slyšel, mrzel jsem se nebo jsem i odešel, a tak má sebeláska ani na místě svatém otevřenou pravdu slyšeti nechtěla. A takový jsa, chtěl bych platit za dokonalého před tváří tvou, Pane a Bože můj? I dobré skutky mé bývaly sebeláskou nakaženy. Do chrámu tvého rád jsem chodíval, ale ne, abych tobě sloužil, nýbrž protože mne to těšilo. Nevím, zda bych tam tak horlivě spěchal, kdyby to pro mne bylo spojeno s obětí. Vždyť vidím, jak nerad konám, co mne nějakou oběť stojí, ať jde o odpuštění křivdy nebo o přerušení nezřízeného přátelství.

A to jsem já, který u lidí za zbožného platím a který se za takového sám pokládám — snad proto, že jsem nikoho nezabil, nikdy nekradl, já, který bych byl bezmála řekl: „Děkuji tobě, že nejsem jako jiní lidé.“ Jsou věci, které nejsou těžký hřích a které mne přece zahanbují, že bych je na sebe veřejně povědět nikterak nechtěl. U stolu, s jakou chtivostí jsem se na pokrm vrhl, jiné zkrátil, nejlepší pro sebe vybíral! Co sebelásky, sobectví, smyslnosti, bezohlednosti, snad i nezpůsobnosti! A když jsem se někdy ovládal, bylo to spíše z ohledu na slušnost nebo na hosta, než z lásky ke ctnosti.

Málem bych na hříchy jazyka zapomněl. Když jsem mluvíval, neomezil jsem se na věci nezbytné, nýbrž o zbytečných jsem přečasto hovoříval, povídavost mi pomalu zachutnala a svedla k utrhačnosti, utrhačnost pak přivedla k pomluvám, a tak jsem lží ústa svá poskvrnil a jazyk můj více zla natropil, než všechny ostatní údy dohromady. Často přidávám, ne podle pravdy, nýbrž podle své náklonnosti chválím nebo haním; kolikrát mluvím, tolikrát přeháním; co špatného o bližním lživá pověst roznášela, tomu jsem hned věřil, jako bych to na vlastní oči byl viděl. Na koho jsem nevražil, u toho všecko ve zlé vykládal, vlásku dobrého na něm nenechal, křivého podezření nesčetněkráte se dopustil. Kopí z těla se vytáhnout dá, ale drsné slovo mé z poraněných srdcí se vytáhnout nedalo. Mnohdy jediné slovo mé více zla způsobilo než maličký oheň, který celý les zapálí, a když jsem viděl, jak má řeč bližního hluboce bodla, potěšení jsem z toho míval, místo co bych před tebou poklekl a nízkého skutku svého litoval.

Tak bych mohl celý den a celý život procházet, neustále a všude bych jen o samý hřích a o samou nedokonalost klopýtal — nedokonalosti, jež svět sice zhola za nic nepokládá, které se však protiví svatým očím tvým a kterých se pečlivě varovali vyvolení tvoji. Jak daleko mám k tomu, abych byl vpravdě dokonalý, podoben svatým tvým!

Nakonec vyznávám, Pane: často jsem k svatým svátostem přistupoval, ale tytéž hříchy od jedné sv. zpovědi ke druhé vlekl, polepšení sliboval a slibu nedostál, ba k dřívějším hříchům nové nepravosti přidával. Přitom jsem jen na povrchu zůstával, z několika vnějších chyb se vyznával a nikdy do hloubky svého nitra nesestoupil tak, jako dnes. Že jsem při zvonění a při jídle se nemodlil a podobné věci, které vůbec hřích nejsou, jsem vyznával a důležitějších si ani nepovšiml, jako jsou provinění proti lásce bratrské, abys i mně jako farizeům říci mohl: „Dáváte desátky z kmínu, a opustili jste při tom zákon Boží.“ Všechny své chyby milosrdenství tvému, Pane, vyznávám a nic ti neskrývám. Vím však, kdyby mne jiný tak obžaloval jako já teď sám sebe, že by toho pýcha má snésti nemohla.

Jak málo je těch či snad lépe nikoho není, jenž mne dokonale zná! Můj nejdůvěrnější přítel ... jak málo ví

o mé minulosti! Jak málo nahlédl do tajů mého srdce! Snad každý má o mně lepší mínění, než jaký ve skutečnosti jsem. První, kdo mne pokládá za lepšího nežli jsem, jest můj zpovědník. Přiklekám k jeho zpovědnici snad týden co týden, vyznávám se mu zevrubně ze všech poklesků, není ho tajno nejskrytější hnutí mého srdce, zná můj celý život, netajím před ním žádnou myšlenku. Ale když své viny vyznávám, mluvím upřímně, a upřímnost je ctnost, a on si všimne spíše mé ctnosti než mých hříchů. Vyznání vin jest úkon pokory, a jeho upoutá spíše pokora, než aby ho odpuzovaly viny... pokora, jež jest tím schopnější upoutat na sebe jeho pozornost, čím řidčeji se s ní jinde ve světě shledává. Čím těžší hříchy, tím větší sebezápor a oběť, již svátostné vyznání ukládá, a oběť stejně jako sebezápor, přinesený z lásky ke Kristu Spasiteli, je cosi tak krásného, že oblévá milým leskem celou svatou zpověď. Rozumím, Pane, že i tvému zástupci platí tvé slovo, že má větší radost nad kajícím hříšníkem než nad devadesáti devíti spravedlivými. Čím upřímnější vyznání, tím patrnější lítost, a lítost, pramenící z lásky k tobě, spáso a vykoupení věřících, jest cosi tak svatého, že ho zaujme a dojme více než cokoli jiného... pro radost nad ní takřka ani si nevšimne mých provinění. Ale kdyby mne pozoroval mimo svatou zpověď, jak lehkomyslně hřeším, jak málo jsem pevný ve svých předsevzetích, jak svévolně běžím do příležitosti, jíž jsem se ve sv. zpovědi odřekl, jak snadno klesám a jeho rad málo dbám, kdyby viděl mou nesnášenlivost, pozoroval můj vzdor, všiml si mé neúslužnosti a neochoty, slyšel má nelaskavá, pichlavá, drsná a snad i sprostá nebo posuzovačná slova, jak by asi změnil své mínění o mně! Zdaž by mne neprohlásil za protivného člověka?

Poslední odstavec jest důkazem, že článek pochází od autora kněžského stavu. Každý, kdo měl se zpovědnicí co dělat, ví, že mluví ryzí pravdu. Ti, kteří po dlouhém váhání a snad lidským sebezapřením se odhodlají k životní sv. zpovědi, s úzkostí smrtelnou vstupují do zpovědnice, a tam vidí, že vše jde hladce; nevědí obyčejně proč... Zde mají odpověď! Pomníme-li nadto ještě, že i kněz jest si vědom vlastní hříšnosti („Pohleď sám na sebe a uvaž, kdo jsi ty sám, abys snad i ty nebyl pokoušen," Gal 6. 1), že ví, jak těžký jest boj s po-

kušením, že snad nikde nenajde pravou pokoru krom zpovědnice, že kající hříšník jest vůči nekajícím zatvrzelcům andělem, chápeme vše, co řečeno. Jen jeden druh lidí zpovědníka odpuzuje: ti, kteří své hříchy omlouvají, na jiné svalují, a místo co by na sebe žalovali, se očišťují a vychvalují jako farizej v podobenství. O těchto hrobech obílených nemá rozhodně lepší mínění než jací jsou, protože místo upřímnosti, pokory a lítosti píchá do očí jejich neupřímnost, nepokora a snaha činit se dokonalejšími. Přísný dovede být zpovědník leda jen k svůdcům, a chladný k těm, když nedbají jeho rad. — Celá tato stať neznámého autora poněkud upravena.

*

Co chce (lid můj) v mém domě, kdyžtě páchá mnoho nepravostí? Myslíš, že sliby a požívání obětního masa odejme od tebe nepravost tvou, abys mohl zas jásat? (Jer 11. 15)

I když hříchové naši svědčí proti nám: Pane, buď nám milostiv pro jméno své! Nesčetná jsou provinění naše, jimiž jsme hřešili proti tobě; naděje Israelova, budiž nám zachráncem za doby tísně! Ty přece dlíš uprostřed nás, Hospodine, jménem tvým nazváni jsme, nezavrhuj nás! (Jer 11. 7 nn.) Uznáváme, Pane, nepravost svou i viny otců našich; vpravdě, hřešili jsme tobě, ale nezamítej nás pro (svaté) jméno své! Buď pamětliv úmluvy své s námi a neračiž ji zrušit! (14. 20 n.)

22. NAVŽDY ZTRACENÝ CÍL.

Nebojte se hrozeb Písma sv.: Ducha sv. dává **spasitelné** výstrahy (Afraates).

A) Zákon a jeho sankce.

Dante ve své alegorické pouti přichází v třetím zpěvu Inferna k pekelné bráně. Dokořán otevřena — na rozdíl od očistcové, která zamčena, střežena andělem, jenž jen kajícímu a očištěnému ji otvírá. Nad pekelným portálem čte poutník světoznámý nápis:

„Giustizia mosse il mio alto Fattore,
fecemi la divina potestate,
la somma Sapienza ed il primo amore...
Lasciate ogni speranza voi ch'entrate!"[1])

Pro Danta byla tato brána východisko jeho očistné pouti, hříšníku jest koncem a cílem jeho bludných cest. Na věky ztracený cíl... konečná štace cesty zkázy, na věky zmařená existence .... v nejvlastnějším smyslu zmařená. Nadarmo žil, nedosáhl cíle, pro nějž byl stvořen, nedosáhl — svou vinou.

Lessius, jeden z největších bohoslovců T. J., počítá učení sv. víry o pekle ke čtyřem tajemstvím, jež jsou lidskému rozumu nejnepochopitelnější a nejtěžší. Nepopírám, ba souhlasím se svým profesorem filosofie, jenž mínil, že v jistém smyslu jest těžší uvěřit v tento článek víry než v tajemství nejsv. Trojice. Pročpak asi? Důvod jest samozřejmý. Proti jiným dogmatům se staví pýcha omezeného lidského rozumu, proti tomuto i náruživosti zkaženého lidského srdce, veškerá přirozenost hříšného člověka. Jsme tedy zase u našeho ceterum autem... Se vším by se lidstvo Bohu odcizené smířilo, na všechny články sv. víry by konečně přistoupilo, jen kdyby dvě věci církev škrtla: šestý paragraf dekalogu

---

[1]) Jen spravedlnost hnula mého Tvůrce,
mne učinila Boží všemohoucnost
a moudrost nejvyšší i první láska...
Vší naděje se vzdejte, kdož sem jdete!

Aby tvor, k obrazu Božímu stvořený, z neznalosti pravdy se neřítil do propasti věčné smrti, ukázal Bůh ve svém **milosrdenství** lidstvu věčné tresty, aby je tak před záhubou zachránil. (Lev Vel.)

a učení o věčném zavržení. Ale podle slov nebeského Učitele ani čárka ze Zákona nesmí být zrušena, pročež nezbývá, leč vypovědět boj.[2])

Může být pro věřícího křesťana nějaká pochybnost, zda existuje ono smutné místo hrozných soudů Božích? Otevři jen evangelia, čti slova Páně! Asi 26krát mluví o věčných trestech, asi 15krát o věčném ohni. „Kdo by řekl bratru svému ‚blázne', hoden bude pekelného ohně" (Mt 5. 22); koukol bude v den žně vybrán, svázán a vržen do peci ohnivé (Mt 13. 42), větev suchá bude uťata a vržena na oheň (Jan 15. 1), právě tak strom neúrodný (Mt 7. 19), bohatec v podobenství naříká: „Mučím se v tomto plamenu" (Lk 16. 24), u Marka v 9. kap. třikráte za sebou opakuje Pán slova o „ohni, který nehasne, a o červu, který neumírá." Asi sedmkrát čteme poznámku o temnotách zevnitřních a o žaláři, kde bude pláč a skřípění zubů, farizeům hrozí Pán, že neuniknou pekelnému soudu. (Mt 23. 33) Ostatní výroky Písma jak S. tak N. Z. pomineme — předchůdce i miláček Páně (tento ve Zjevení), apoštol národů i kníže apoštolů spolu s Judou, tedy skoro všichni autoři knih N. Z. mluví ve svých listech o věčném pekle.

Augustin mluví hluboce o svatém a nedotknutelném věčném zákoně, jehož předpisy nemůže změnit ani Bůh (III. díl). Může tedy trpět a mlčky přihlížet k tomu, když člověk tento zákon ruší a tím podkopává základy, na nichž stojí budova veškeré lidské společnosti? Trpěl by stavitel, aby mu někdo podkopával základy budovy, kterou postavil? Bude stát mlčet, jedná-li kdo proti zákonům, na nichž závisí jeho trvání, s nimiž stojí a padá všechen řád? Zákony na ochranu státu... Kdekdo nahlédne, že jsou nejen přiměřené, nýbrž nutné, a že jejich zachování musí být chráněno nebo vynuceno trestem. Mravní řád jest pro celé lidstvo daleko nutnější než zákony pro stát! Neskonale více

---

[2]) Je tajemstvím — tedy rozum sám na sebe odkázaný nemůže na ně přijít, tak jako na př. může poznat existenci Tvůrce. Když nám ale Bůh toto tajemství zjevil, může rozum poznat a dokázat: a) že neodporuje žádné rozumové pravdě, b) ba naopak že jest s nimi v naprostém souhlasu. Jinými slovy: rozum od Boha o existenci pekla poučený může poznat **přiměřenost** věčných trestů.

závisí na jeho zachovávání, větší dobra jsou ohrožována jeho přestupováním! Nejvyššímu Zákonodárci musí záležet na tom, aby tento mravní řád byl zachováván do posledního písmene. Málo platny ploty, přes které se leze.

Vzpírá-li se kdo a nechce tento mravní řád zachovávat? Pak nutno Bohu přiznat právo, aby si jeho zachování vynutil... Jak? Trestem! Žádný zákon se neobejde bez sankce, bez trestu pro přestupníky, sic by byl ilusorní a všechna autorita s ním. Trestání jednoho zkrotí desátého. Jsi-li trestán, dávej vinu svému hříchu, nikoli Soudci... Lepší jest zármutek zlé trpícího než veselost zlé činícího. (Aug.)

Otec dá rozkaz, a nemá moci vynutit si, aby byl splněn.. stát nemá moci, aby přiměl po dobrém nebo po zlém kohokoli k zachovávání zákonů... Pak je po něm i po všem veta, zákony jsou jen na papíře, a ve skutečnosti jest anarchie. „Za oněch dnů nebylo krále v Izraeli, ale každý dělal co se mu líbilo" (Sd 21. 25), a podle toho to vypadalo. Ve Spartě jakýsi cizinec chválil dobrotivost svého vládce; každému zločinci prý odpustí. „Jak ho můžete nazývat dobrým, když netrestá zlých?" Jistě není chvála pro vládce, řekne-li se o něm, že zločinů netrestá. Sv. Ludvík nejednoho vraha odsoudil na smrt. Jednou se přimlouvali za jistého šlechtice. „Nejde to, je to už třetí vražda, jíž se dopustil." „Pardon", ozval se dvorní blázen, „ten člověk zavraždil jen jednoho." „Jak to?" „Ty dva ráčila zavraždit Vaše královská Milost. Kdybyste mu byl hned po první vraždě srazil hlavu, byli by ti dva zůstali na živu." Sv. František Borgiáš jako místodržitel katalonský stejně jako náš milý Otec vlasti neměli ohledů, šlo-li o zločince. Proč? Z lásky... z lásky k spravedlnosti, k vlasti a národu.

Nech zločince bez trestu, a odpykají to nevinní. Kdo vraha šetří, vraždu vykonává. (Shakespeare.) Dej pozor, abys, šetře zlých, nezahubil dobrých. (Memmius ve své řeči u Sallustia.) Nic nečiní hřích tak drzým jako mírnost. (Shak.) Kde je trest smrti zrušen, tam se vrazi chápou díla. (Franc. přísl.) Tvé odpouštění nedej hříchům bujet! Úd shnilý pryč! Pak zdrávo je, co zbude! Když šetříš ho, pak celé tělo shnije. (Shak.) Ó, kéž by ti byli srazili hlavu, když jsi po prvé projevil svou vzpurnost! Nebyl bys zavraždil mého syna! (Týž, Jindř. VI.) Vše prominout,

meč nikdy netasit, to zkazí celou zem i všecek lid. (Abr. a S. Cl.) **Kdo jednoho zlého šetří, všem dobrým škodí.** (Ign.)

Král jako Ludvík XVI., byť byl sebectnostnější, jest slabý vládce a nehodí se na trůn; neměl tolik rozhodnosti, aby krotil zbujníky. Kolika hrůz by byl tento panovník ušetřil svou zemi, kdyby byl pevnou rukou pařížskou luzu hned na počátku zkrotil? Kdyby byl v osudný den 10. srpna 1792 s ozbrojenou mocí vytáhl proti sroceným davům, nebylo by došlo k zářijovému vraždění (2.—4. září 1792) **ani k hrůzovládě celého následujícího roku. Když 5. října 1795 došlo k opětnému srocení, rozprášil Napoleon** (tehdy důstojník) **davy několika šrapnely v devadesáti minutách. „Kdybych je byl nechal, měli bychom zase občanské boje a krveprolévání." Veřejné blaho jest cennější než život několika darebů! Za Karla IV. „mohlo dítě se zlatou korunou na hlavě projít celou zemí", protože byla očištěna ode všech loupežných rytířů. Garcia Moreno prohlásil při nastoupení presidentského úřadu: „Svobodu všem, jen darebákům nikoli." Francie r. 1789, jinde 130 let potom prováděli pravý opak, a kam dospěl ten i onen stát, není neznámo. Trest... nemá-li jiného významu, jest alespoň výstrahou: „Viz, co čeká i tebe, budeš-li jednat podobně."** [3]) **Každý zaplať svoji pitku!** (Něm. přísl.: „Jeder zahle seine Zeche.")

Kdo často v myšlenkách do pekla sestupuje za živa, nepřijde tam tak snadno po smrti, protože taková (častá) **úvaha zdržuje od hříchu.** (Tom. Aq.) **Snad se zamyslí dům Judův nad vším zlem, jímž zamýšlím je stihnout, takže se každý obrátí od cesty své zlé a já jim odpustím vinu i hřích.** (Jer 36. 3.) **Přijde čas, kdy budou plakat nad svým smíchem, kdož se nyní smějí našim řečem.** (Ambrož.) **Zločin jste seli, zhoubu jste žali, o v o c e l ž i** (bludu!) **nyní požíváte** (Os 10. 13); **následky svého odpadu a svých neřestí musíš nyní sám nést...** (Ez 16. 58)

---

[3]) Trest jest dvojího druhu: medicinální, jenž má za účel napravit chybujícího, a vindikativní, jehož hlavním neb i výlučným cílem jest napravit porušený mravní řád. Tresty, jimiž Bůh stíhá hřešícího na zemi, jsou především medicinální. Na věčnosti však nemůže být již o polepšení hříšníka řeči. Filosofů, kteří uznávají jen tresty mediciální a pod tou záminkou popírají peklo, se jen otáži, zda popravení vraha jest také trest medicinální a kdy se popravený polepší?

Teď snad chápeme smysl Dantových slov na pekelné bráně: „Postavila mne Boží spravedlnost, moudrost a l á s k a.“ Boží láska že stvořila peklo? Ano, láska, a to nejen láska k jeho vlastní neskonalé spravedlnosti a mravnímu řádu, nýbrž láska k n á m, k slabým, aby nebyli bezprávně utiskováni, vykořisťováni, vražděni. „Není spravedlnosti na zemi“, slyšíme často naříkat. Boží prozřetelnost jako by spala a neviděla slzy pronásledovaných a zdeptaných, z jejichž mozolů jiní bohatnou. Shledáváš správným a v souhlasu s Boží láskou, aby byl trestán, kdo ti způsobil bezpráví; nahlížíš, že jest v pořádku, aby odpykal svůj trest na věčnosti, když zde unikl lidské i božské spravedlnosti; na stejné zúčtování musíš být připraven i ty, jednáš-li podobně!

Za dob Segneriových se říkalo: „Ještě jsem neviděl nikoho pro nečistotu na šibenici.“ Ovšem! Stát odsuzuje jen ty hříchy, které ruší veřejný řád. Tajné hříchy před jeho tribunál nepřijdou a také tam nepatří, jelikož veřejný řád ve státě neruší. Ruší však m r a v n í řád, a ten platí ne pro jednoho člověka ani pro jediný stát, nýbrž pro všecko lidstvo a pro každého člověka, byť žil sám a sám někde na poušti. Nesesmilníš... každý hřích, ať se ho kdo dopustí jakkoli, jest kapka jedu do studnice, z níž prýští lidský život, každý ohrožuje trvání lidské společnosti, a proto musí být volán před tribunál nejvyššího věčného Soudce. „Já nemám v úmyslu ohrožovat trvání lidského pokolení...“ Penězokaz nemá také nikterak v úmyslu finančně ohrožovat stát a jeho existenci, ale de facto ji ohrožuje!

Srovnejme opět s mravním řádem řád fysický. Každé jeho porušení se mstí a vytrestá samo, a rušitele stíhá pokuta. Podkopej zeď, a padne na tebe; kdo jinému jámu kopá... (Př 7. 16); vymkni si úd, a působí ti bolest; zkus zatarasit řeku zdí, zalévej přespříliš strom nebo ho nech bez vláhy... Právě tím se řád fysický drží, že rušitele stíhá zlo. Kdyby zlomenina nepůsobila bolesti, kdo by jí dbal! Kdo by hledal léku! Kdyby vykácení lesů zůstalo bez následků... Contra quod quis assurgit, ab eo detrimentum patitur.

O mravním řádě platí totéž. Čím kdo hřešil... (Md 11. 17); co nechceš, aby tobě jiní činili... Tomáš Münzer, původce selského povstání, v mukách křičí... „Tebe to bolí, není-li pravda? Ale to, cos ty jiným dělal, je také

bolelo!" Stejně mluvil k Husovi jeho přítel, připomínaje mu, že ti, které pobili jeho stoupenci, byli též lidé z masa a krve a také bolest cítili. Neuslyší táž slova z úst věčného Soudce nějaký Cromwell, Mazzini a jim podobní? Nejvyšší Slitovník má lásku k obětem jejich ukrutnosti!

Jak to vypadá tam, kde mizí víra a spolu s ní vědomí věčné odpovědnosti a trestu za hřích! Světské zákony nezamezí všecko zlo. Jsou-li zločinci chytří, t. j. prohnaní, dovedou-li se skrýt nebo uniknout... Dokladem jest nejosvícenější stát pod sluncem, země Washingtonova, Franklinova a Wilsonova, jež krom nejvyššího stupně pokročilosti se může vykázat i největším počtem zločinců.... nevypátraných zločinců! Touha po odplatě jest však lidskému srdci vrozena. Všimni si dítěte, jež žaluje, že ten komusi ublížil. Rci mu, aby se nepletlo do věcí, jež se ho netýkají, a nevím, bude-li uspokojeno. Žalovalo ze msty? Vždyť nejde o ně, nýbrž o jiného! Ale má jakési vědomí, že zlé musí být trestáno, a zamlčet případ, jehož bylo svědkem, pokládá přímo za spoluvinu. I lotr by se domáhal, aby byl trestán svědek, jenž na něho falešně svědčil, žalářník, který ho týral, soudce, jenž ho proti právu odsoudil. Skoro ve všech náboženstvích najdeš učení o posmrtné odplatě, jak u národů kulturních, tak u divochů. Misionář, působící u hluboce pokleslého kmene orang-utanů kdesi v Zadní Indii, vypravuje, že podle jejich náboženství musí každý po smrti přes most, pod nímž jest ohromná nádoba vřelé vody; kdo páchal zlé, padne do ní. Jednou mluví se stařenou a dobírá si ji, jak se jí v té horké vodě povede. „Nemluv tak, vždyť jsem nikdy nikomu neublížila, proč bych tam padla?" „Což u vás nejsou zlí lidé?" „Jsou, ale ti nevěří, že tam pod mostem ten hrnec je..." Jako u nás! Tu bychom se mohli zamyslit: není náboženství, byť sebe nedokonalejší, přece jen lepší než zřejmá nevěra? V Římě byly mravy o mnoho lepší, dokud věřili ve své zbájené bohy, než když se spisy Euhemera z Mesiny začala šířit zvláště mezi mládeží nevěra.

B) Nešťasten a zlý — svou vinou!

Věčné zavržení není trest, jímž Bůh svobodně stíhá provinilce. Nikoli — peklo jest nezbytný následek hříchu, jako smrt nutný a přirozený následek

otravy. Zavrženec jest nešťasten — svou vinou! Nešťastný a zlý. — Co znamená být utvrzen ve zlém, jsme viděli na padlých andělích (str. 349). Neschopen jediného dobrého úkonu — nenávidět Boha, nenávidět Ježíše a Marii, nenávidět vyvolené v nebi, nenávidět i spoluzavržence v pekle — nemůže leč jen nenávidět a hřešit, a to jest mu zdrojem nevýslovné trýzně.

Bresciani líčí ve Veronském židu s mistrnou psychologií duševní stav Babetty, oné zákeřnice ve službách Mladé Italie, když byla dopadena a vsazena do Castel dell'Ovo v Neapoli v mořském zálivu. Podotýká na konci díla, že ona sama se komusi svěřila s tím, co tam v duši zakoušela, takže jeho líčení není fikce. Hledí zamřižovaným oknem na záliv, na klidné moře, kam spěchají zdaleka široka. Pohled na zalesněné hory, květnaté pobřeží, na rybky, jež si dole ve vlnách hrály, na ptáky, poletující vzduchem, vůně oranžových květů, jež pronikala až do její kobky, to vše zvyšovalo trýzeň jejího zajetí, takže mnohdy zavřela oči. Pýcha a zuřivost lomcovala jejím nitrem, v malomocném vzteku by nejraději rozlámala závory, prolomila žalář... nadarmo! Vidí, jak do přístavu vjíždějí lodi všemožných vlajek, pozoruje rybářské bárky, sleduje svobodné pohyby člunů, a to rozmnožuje její záští. „Já se nemohu hnout!" Mává jim šátkem, ale ti si jí ani nevšimli, ona pak nevěděla, že dole pod její věží stojí stráž. Největší muky zakoušela v neděli a ve svátky, kdy na sta člunů vyplulo na moře, k Vesuvu. Na protějším břehu vidět připravené stoly, tam veselo, hra, zpěv... tam děvčátka vesele žertují se sourozenci... z toho všeho štěstí ssála jenom jed, závist jejich pokoje se proměnila v divou nenávist těch, kteří se mohli nerušeně oddávat čisté radosti. Byla by je do moře naházela. Volala v srdci na nebe, aby se zamračilo, aby bouře řvala, aby moře zuřilo, blesky šlehaly, hrom duněl, aby oheň všechny čluny spálil, proklínala Boha i lidi. Na jaře přiletěly dvě vlaštovky, na římse nad jejím oknem si vyrobily hnízdečko, vidí, jak si hrají, volně poletují, houpají se... po čase mají mladé, a pohled na vše jí dává jen tím více pociťovat ztrátu svobody. Když v noci netopýr vletěl oknem do její temné kobky, děsila se, a fantasie jí malovala před očima duchy těch, které úkladně povraždila. Hlas vrabce jí připomínal poslední vzdechy zavražděných, výčitky svědomí ji bičovaly bez

nstání. S děsem očekávala den, s hrůzou noc. Jednou výr či sova se posadila na okraj jejího okna, s očima jako uhlíky... tehdy by byla děsem omdlela nebo se zbláznila.

Nelíčí toto vypravování věrně pocity zavržence? Odkud včelka ssaje med, odtamtud had jenom jed... co jest pro vyvolené pramenem neskonalého blaha, to pro zavržence příčinou trýzně. Vzpomínka na nebeskou vlast, jež mohla být také jeho, vzpomínka na Boha, na vyvolené, na Vykupitele, na jeho svatý kříž a předrahou krev, na Neposkvrněnou Pannu, Matku milosrdenství, to jen zvyšuje jejich muka. Vzpomínka na svátosti, na eucharistického Krista, na církev, jejímž členem byl a v níž povolán k pravé víře, takže mu bylo snadno duši spasit...

Bresciani srovnává s ní jiného vězně, Silvio Pellico. Kolik let ztrávil v žaláři milánském, v olověných komorách benátských a v kasematech Špilberku! Ale ve všem tom utrpení jeho čistá duše nepodlehla, podržela svou velikost... Rozdíl mezi peklem a očistcem! Muky tu, muky tam, ale jaký rozdíl! Zde láska k Bohu a naděje, tam nenávist a zoufalství... zde trpí duše čisté, tam hříšné.

Führich zobrazuje kdesi zavržence, jak přikován musí věčně hledět do zrcadla — na svou ohyzdnou tvář! Duše poznává sama sebe, bezprostředně — poznává a vidí svou ohavnost, vidí ji stále. Není bez hluboké psychologie, co jsme čítali v kterési pohádce: zlá princezna potrestána tím, že její sličná tvář se stala ohyzdnou příšerou — při pohledu na sebe omdlévala, měla odpor sama k sobě — a nemohla umřít! Vidět svou zaviněnou ohavnost — zaviněnou hříchem! Vidět se takovým, jakým se sám učinil! Být utvrzen ve zlém... Hříchem se člověk Boha vědomě a dobrovolně zříká. Dokud je duše v těle, je vždy možnost návratu. Hříšník může své smýšlení změnit, své rozhodnutí odvolat, může vykonat vše, co Bůh (k smíru vždy ochotný) jako podmínku smíření předpisuje. Jedním slovem: kající hříšník může ztraceného přátelství s Tvůrcem zase nabýt... dokud není z tohoto života odvolán! Skleněnou tyč v ohni zkřivenou mohu zase narovnat — dokud je v ohni! Ale jakmile je z něho vyňata, nenarovnám ji nikdy, spíše ji zlomím.[4])

---

[4]) Proč tomu tak je, nelze rozvádět. Zavrženec je utvrzen ve zlém, a změna smýšlení je pak naprosto vyloučena. Zda metafysicky, z přirozenosti věci samé, zda fysicky, protože

Tak hříšník. Ale přistoupí-li Bůh na jeho rozhodnutí? Přijme-li je (akceptuje)? Jinými slovy: povolá-li ho ve stavu hříchu na věčnost — dříve, než člověk své smýšlení změnil, tedy od Boha odvráceného, s ním znepřáteleného? Doba vezdejšího putování jest skutečně pouť (status viae), cesta k cíli. Smrtí jest poutník u cíle, k němuž se ubíral: buď u Boha nebo Boha vzdálen — a v tom stavu zůstane na věky. Vystoupíš-li jednou z vlaku, jsi u cíle, který jsi si sám zvolil, a nemožno vstoupit ještě jednou do vozu, je-li už pryč.

Kam strom padne, tam zůstane ležet. (Kaz 11. 3) „Protože tys zavrhl Hospodina, zavrhl Hospodin tebe," praví Samuel Saulovi (1 Kr 15. 23) Nechtěl požehnání, a vzdálilo se od něho; chtěl kletbu, a dostalo se mu jí. (Ž 108)

C) Vzdáleni Boha, o něhož nestáli.

Dante, z politických důvodů vypověděný z vlasti, umírá v Ravenně. Sotva však zavřel oči, otevřeli je Florentští. Teď teprve viděli, o koho se připravili. Co se naprosili, aby jim bylo vydáno tělo jejich největšího syna! Marně... dostali vždy odpověď jedinou: „Nestáli jste o něho za živa, nedostanete ho po smrti." Co mohli namítat? Co může namítat hříšník, dostane-li se mu od věčného Soudce odpovědi podobné? „Nestál jsi o Boha ani o nebe za živa, nedostane se ti ho po smrti." Napřed jsi opustil, pak jsi ztratil. (Aug.)

Ztráta Boha, největší muka zavržených... „Já necítím, že by ztráta Boha mohla být tak mučivá..." Ani já toho necítím, ale je tato věc věcí citu, či spíše rozumové úvahy? Karbaník také „necítí", když u karet sedí, jak těžké následky bude pro něho mít, dává-li statek v sázku... krátkou rozkoš při hře tu chvíli pokládá za větší blaho než zajištěnou budoucnost. Ale jaké procitnutí! Dá-li se kdo omámit vášní!

Dá-li se! „Necítím", ale co praví rozum? V Bohu měl hledat a najít úplné štěstí; pro něho byl stvořen a k němu se nese všecka jeho přirozenost, asi tak, jako magnetická

Bůh nedá milosti k obrácení, na tom nezáleží. Jisto jest, že první podmínku obrácení, totiž vzbuzení lítosti, zavrženec splniti nemůže, a proto nemožný pro něho návrat k Bohu.

střelka směřuje k pólu. Můžeš ji sice od pólu odvrátit: polož jí po stranách železné předměty, a přikloní se k nim. Ale odstraň je, a okamžitě se vrací do své přirozené polohy. Tak i člověk: dokud jeho smrtelné tělo jest obklopeno tvory, kteří lahodí, lákají a svádějí, může se od Tvůrce odvrátit k nim. Jakmile se však duše z těla vyvine a jest vybavena ze všeho vlivu pozemských nicotností, nese se neuvěřitelnou silou k tomu, u něhož jedině může najít ukojení své nezničitelné touhy po štěstí, a v tom okamžiku slyší: „Pryč ode mne, zlořečená." V duši nastane nepopsatelný hlad a žízeň po jediném nejvyšším blahu, po Tvůrci, a k němu nesmí! Nesmí, protože k němu jít nechtěla. Od sebe jej odmítla, a proto odmítnuta od něho. Touha po štěstí, a ta touha zůstane věčně neukojena... pramen nesnesitelných muk. Jak hrozný jest tělesný hlad nebo žízeň! Čeho jest člověk z hladu schopen! Leckde v posledních letech, pokud některé zaručené zprávy byly od očitých svědků za hranice přeneseny! Báje o Tantalovi vyjadřuje svým způsobem tuto neukojenou a věčně neukojitelnou touhu po věčném štěstí.

Duševní hlad, duševní rozervanost... Vezmi do rukou kterékoli číslo denních novin a zpytuj: kolik lidí sáhlo k sebevražedné zbrani pro tělesnou bolest (pro nezhojitelnou nemoc), a kolik pro vnitřní rozháranost! Jestliže jsi ty sám někdy pozbyl nebo se musil zříci milované bytosti, jak ti při tom bylo? Musil-lis přetrhat svazky a vytrhat ze srdce náklonnost, ať dovolenou, ať nedovolenou, co jsi cítil? Matka Karla V. Joana („Šílená") přišla při smrti manžela o rozum, Ferdinand VI. neapolský od smrti manželky propadl zádumčivosti, nikoho k sobě nepřipustil, nosil župan ve dne v noci, spal na židli, a poddaní nevěděli, je-li jejich král vůbec živ. Pedro Přísný portugalský si vášnivě zamiloval dvorní dámu své manželky, kterou přivedla s sebou z Kastilie, Ignez de Castro, a po brzké smrti královny ji pojal za choť. Někteří šlechtici poštvali proti ní Pedrova otce a úkladně ji sprovodili se světa. Princ byl bolestí všecek bez sebe. Napřed vznikla válka mezi ním a otcem; válečný lomoz pominul a utichl, ale žalost princova nepominula. Ztráta milované Ignez ho učinila zádumčivým po celý život; mnohdy sám dělal kata a bičem donucoval obžalované k doznání. Běda knězi, jenž životem

dával pohoršení, úředníku, jenž se dal podplatit, šlechtici, jenž utiskoval poddané! Bez milosti propadl smrti. A přece tento král nebyl od přirozenosti krutý ani melancholický. Camoens se musí vzdát své lásky (Kateřiny de Atayde); opouští tedy dvůr, Lisabon i vlast, odchází do Indie, chce zapomenout v lomozu zbraní a ve zpěvu mus... ale zžírán touhou po milované bytosti vrací se domů... zpráva o její smrti podlomila jeho síly nadobro. Proč nejeden jemu podobný pokládá život za bezcenný a smrt za vysvobození z vnitřní nesnesitelné trýzně?

Společnost bez Boha... co znamená toto krátké slovo! Další pramen pekelných muk! Před vypuknutím revoluce si také tak zvané lepší kruhy v Paříži malovaly vzdušné zámky, jak krásné to prý bude, až zmizí z celé Francie „pověra a bude vládnout jedině náboženství rozumu." (Viz III. díl, kap. 12.) Jediný obrázek z oné doby: Matka Desmoulinsova píše Robespierrovi: „Krvežíznivá šelmo, vzpomeň si, že jsi byl kmotrem dcerušce svého přítele, vzpomeň, jak jsi u nás večery trávíval, děvčátko na kolenou houpával... nestačí ti krev, kterou jsi prolil, že se chceš nasytit i krví svého přítele?" Ale mluv s člověkem, jemuž neplatí žádné právo, ani božské, ani lidské! Všichni jeho bývalí přátelé musili pod guillotinu, do posledního, a co platno Desmoulinsovi jeho soptění, že sedl Robespierrovi na lep? Přátelství bez Boha — společnost, země, stát bez Boha...

Žel, že se nikdo z dějin ničemu nenaučí. Alja Rachmanová sděluje ve svém Deníku, co jí psal kterýsi akademik při politickém převratě: „Nikdy nezapomenu toho rozkošného dne. Táhli jsme městem za zpěvu a hudby, kol dokola nám lid jásal vstříc a zasypával nás květy, fialkami a sněženkami. Jednu kytičku jsem zvedl a uschoval si na památku dvě fialky, jednu pro mne a jednu pro tebe. Nechať nám tyto kvítky zůstanou trvalou památkou na dny, kdy konečně náš národ se stal svobodným a šťastným. Jaké štěstí smět tyto nádherné dny spolu prožít! Rovnost, svoboda, bratrství se nyní stalo pro všecky skutečností!" Svoboda a bratrství bez Boha... Jaké zklamání přineslo i jemu! Za čtyři měsíce po hrozných útrapách jen tak tak že unikl popravě, a po dalších osmi měsících ho sprovodili se světa s neslýchanou krutostí.

Co řečeno, vysvětluje dostatečně, že hříšník p r á v e m B o h a z t r á c í. To jest první a největší trest v pekle, z t r á t a B o h a. Ale je tím už také vysvětleno věčné trvání pekla? Bylo již řečeno, že hříchem se člověk z ř í k á B o h a. Bůh jeho rozhodnutí p ř i j a l — tak jako když se princ zříká dědictví nebo trůnu, na nějž má právo. Je-li jeho abdikace přijata, n a b ý v á právní p l a t n o s t i, a kdyby byl věčně živ, bude na věky zbaven práva na trůn nebo na dědictví. Hříšník se zřekl nároku na nebeské dědictví, jeho duše jest věčně živa — co z obojího plyne? Na věky vyloučen z nebeské vlasti! Někteří soudili, že Tvůrce odejme existenci oněm nešťastným, že se všichni vrátí v původní nic... není tomu tak, zjevení učí, že nekonečné moudrosti Boží by se příčilo odnímat existenci nesmrtelným duším, jež jednou „stvořil, aby byly." (Md 1. 14.), a sám prohlašuje, že neničí nic z věcí, jež učinil. (Md 11. 25.) Tvrdit dokonce, že Bůh jen na oko hrozí věčnými tresty, aby odvrátil hříšníka od cesty nepravé, znamená udělat ve smyslu bezbožců z pekla strašidlo, nehledě k tomu, že se to příčí božské pravdomluvnosti a věrnosti. Duše žije věčně, věčně nese následky svého rozhodnutí. „Položil Bůh před tebe oheň a vodu: k čemu chceš, vztáhni ruku svou." (Sir 15. 18.) Jako není příčinou řezání nebo pálení lékař, nýbrž nemoc, tak nelze co příčinu trestu viniti Boha, nýbrž velikost hříchu. (Basil.)

Co činí peklo peklem, jest okolnost, že trvá v ě č n ě — věc, kterou náš omezený rozum nepochopí dokonale nikdy, protože nejsme s to pochopit dokonale zlobu hříchu... mysterium iniquitatis. Poněkud však jest nám dáno vniknout i do tohoto tajemství Božích soudů a Božské trestající spravedlnosti. Krátká zmínka byla již učiněna na str. 425. Jest opět třeba upozornit, abychom nepojímali toto učení sv. víry příliš dětinsky, t. j. abychom nebrali na ně lidské měřítko. Způsob, jakým se někdy tato věc vysvětluje a rozvádí v ascetických knihách, vede namnoze k takovému pojetí. „Hříšník stojí před soudem Božím, jeho celý život zkoumán (při tom někdy se rozvádí toto vyšetřování příliš obšírně), a pak nad ním vyřčen rozsudek, a to neodvolatelně..." Jako by záviselo na věčném Soudci, jaký rozsudek pachatele nepravosti stihne, a nikoli na něm samém. „Soudce vševědoucí, jemuž nic není tajno, před nímž nemožno

se skrýti, jemuž neunikneš a nic nezapřeš..." V poetickém zpracování, na př. v sekvenci Dies irae lze podobných obratů užít, ale přesně dogmaticky nutno vyjadřovat se tak, jak svrchu rozvedeno.

Věčný trest... nechápeme plně, ale tolik víme, že vášeň (zvláště tělesná) jest někdy tak mocná, že jen vzpomínka na věčný trest je s to, aby zdržela ruku od zapověděného ovoce. Světice jako Terezie (nemluví o této vášni) doznává, že zakusila chvíle, kdy jen vzpomínka na peklo ji uchránila těžkého hříchu. „Synu můj, pamatuj na poslední věci své, a nikdy nezhřešíš." (Sir 7. 40) Nadto jsou věci, jež nikdo není s to vynutit, ani stát se vším svým soudním aparátem. Ničema podvodem přivede celou rodinu na mizinu, a co může dělat soud? I kdyby bylo nad slunce jasnější, že má před sebou zloděje... vykáže se podepsanou směnkou nebo dlužním úpisem, a ten, jenž mu sedl na lep, od něhož podpis vylákal, musí platit. Jiný si zase pomůže křivou přísahou, aby uchvátil cizí majetek. Ale je tu ještě někdo, jenž ho může přinutit: „Vrať, co ti nepatří." Ve sv. zpovědi může tisíckrát opakovat: „Já to u soudu vyhrál." „Budiž, podle lidské spravedlnosti jsi vyhrál, ale statek není tvůj, navrať, co ti nepatří, sice ti nemohu rozhřešení dát, a pak si to spravíš s věčným Soudcem."

Arthofer, duchovní správce zemské věznice u Štýru (Horní Rakousy), sděluje nejeden zajímavý rys ze života vězňů.

Na Nový rok na př. žebroní ze všech cel: „Prosím pěkně, darujte mi..." Jaký novoroční dar asi chtějí? Jakou žádost bys čekal? Nevím, zda bys uhodl. Všecko to prosí za kalendář! Nestačí jim shánět, každý ho ve své cele zavěsí na čestné místo, a začnou škrtat den za dnem, až všech 365 přeškrtáno, a na Silvestra nové žebronění: „Prosím pěkně, kalendář..." „Už deset let jsem tu, ještě dlouhých deset let... zdalipak ještě jednou uzřím svou matku? Ušetřil jsem si 30 šilinků, dejte je, prosím, nějakému chudému dítku, ať se modlí, aby mi čas rychleji ubíhal..." Chceš se situací tohoto vězně srovnávat zavržence? Co by jim pomohl kalendář! Vědomí, že nikdy nebude konce, je plní hrozným zoufalstvím. Pošli k nim anděla míru, aby jim zvěstoval, že ještě tisíc let muk, ještě milion let, a pak konec, a po celém pekle se budou ozývat písně díků, pomine rázem

zoufalství i kletby. Ale žádná naděje, nikdy tam nepřijde tento anděl míru...

Není naděje... v koho by mohli naději skládat? V satana? Ten sám žádné nemá! Ve svůdce? Proklíná svedenou jak ona jeho. Ve Vykupitele? Ten se jim změnil v neúprosného soudce. „Volal jsem, a odpírali jste, vztahoval jsem ruku svou, a nedbali jste. Opovrhli jste radou mou a napomínání mého jste nedbali. Proto i já se záhubě vaší smáti budu... až pohroma na vás znenadání přikvačí a záhuba vaše jako bouře se přižene, až přijde na vás trápení a soužení. Tehdy volati budou ke mně, a já jich nevyslyším; zrána mne hledati budou, a nenaleznou mne, protože nenáviděli kázně a bázně Hospodinovy nepřijali, aniž uposlechli rady mé, ale pohrdli vším domlouváním mým. Proto pojídat budou ovoce cest svých a skutky svými budou nasyceni." (Př 1. 24-31) Není naděje... Na Wartburce byl r. 1322 falckrabě Bedřich Pokojný přítomen alegorické hře. Předmětem bylo evangelní podobenství o deseti pannách. Přišlo se ke scéně, kde nerozumné panny musí zůstat venku; klepou na dveře... „Neznám vás." Maria Panna se za ně přimlouvá, ale nadarmo.... Tento moment, že ani přímluva Matky milosrdenství nemůže zachránit zavržené, působil na falckraběte tak, že z toho byl duševně nemocen. My ovšem víme, že se sv. Panna za zavržence nepřimlouvá — ví dobře, že vše jest marné. Pominula žeň, skončilo léto. (Jer 8. 20) Lidé, jimž v tomto věku Bůh nabízí život a oni ho nechtějí přijmout, budou v pekle hledat smrt a nebudou ji moci naleznout. (Aug.)

D) Žalář, červ, plameny...

Žalář pekelný, ztráta vší svobody... Hříšník se provinil tím, že svobody zneužíval. Tvůrce mu dal svobodnou vůli, aby se pro něho svobodně rozhodl a svobodně mu sloužil. Hříšník nechtěl, a proto trestán tím, že jest veškeré svobody nadobro zbaven. Žalář... už to slovo samo naplňuje hrůzou — i kdyby neznamenalo nic víc než ztrátu volnosti, byť tvé vězení vypadalo jako Abderrhamanovy sály nebo versaillský palác. Kuřátko, jež není ani den staré — jak se brání křidélky, nožkama, hlavou, jak křičí, když je svíráš v ruce, že se nemůže hnout! Jak zobe ptáče v kleci do drátu... jen

pryč, pryč z toho vězení! I v zlaté kleci těžko je slavíku, zdravěji je mu v zeleném lesíku... Je-li zajetí tak těžké němé tváři, čím jest teprve bytostem svobodným, rozumem obdařeným! Duše, stvořená k svobodě, připravila si dvojí žalář — jednak v ohavném těle, a spolu s ním v propasti pekelné.

Mezi Australií a Novou Kaledonií jest ostrov Norfolkův. V okruhu 600 km nevidět nic leč blankytnou oblohu a moře; osaměle vystupuje ostrov z vln Tichého oceánu, který je tam opravdu tichý, docela bez bouří... jako ztracený ráj vypadá ten ostrůvek. Tam bývali z Anglie deportováni nejhorší zločinci. Ti pak občas losovali, a na koho los padl, musil před očima ostatních zavraždit buď některého spoluvězně nebo dozorce, aby pak ostatní jako svědci musili přes moře do Sydneye a tak aspoň nakrátko zakusili změnu pobytu... tak hrozný byl pro ně žalář na ostrově, jejž turista vyhlásí za pohádkový![5])

Beugnot líčí revoluční žalář (1794): „Neznám nic hroznějšího než procitnutí v žaláři. Nejhorší sen není tak hrozný jako strašná skutečnost. Probudím se, a přál bych si dále spát. Okamžik probuzení pronikl vždy mou duši hrozným zoufalstvím, a mnohdy jsem byl v pokušení užít prostředků, abych usnul navždy. Smrt byla vysvobozením, mnozí však musili dlouho čekat, než na ně došlo. Nejhůře na tom byli v tomto pekle nemocní.“ Týž píše, že někteří přímo hleděli vyprovokovat žalářníky, aby byli co nejdříve vyvedeni na popravu. Procitnutí, zvláště když ve spánku snil, že jest doma u svých drahých, jak píše Desmoulins... po takovém snu bylo procitnutí ještě horší.

Žaláře bývalých dob! Bastila, jež byla letohrádkem u přirovnání s londýnským Towerem, kde tolik věrných Kristových v mukách vyznávalo víru v něho, nebo se žaláři Pombalovými. Tower a jiné anglické žaláře — tak hrozné, že v nich mnohdy uvěznění o rozum přišli, nemluvě o hrozných útrapách tělesných (vlhko a zima, hlad, mlhy, déšť, jenž vnikal až dovnitř... kardinál Fisher

---

[5]) První katolický misionář Ullathorn tam přibyl r. 1835 s lodí, jež přivážela pro třináct z nich rozsudek smrti; vypravuje, že klekli a děkovali Bohu za vykoupení, a ostatní plakali, že jim není dopřáno téhož štěstí.

jest jeden z mnohých, jenž tam byl zlomen tělesně i duševně a jemuž smrt byla vysvobozením, nemluvě o mučidlech).

Ale i kdyby toho nebylo... ztráta svobody, spojená se ztrátou drahých bytostí... De Latude píše 25. ledna 1760 markýze Pompadourové, od níž byl uvržen do Bastily, poněvadž vystupoval proti jejímu neřestnému životu: „Dnes ve čtyři hodiny trpím už sto tisíc hodin v tomto žaláři. Mějte přec slitování s ubohým." Po dvou letech jí psal: „Už čtrnáct roků zde trpím; budiž to vše pochováno v krvi Spasitelově. Ale madame, buďte ženou, mějte srdce a dejte se pohnout slzami mými a mé opuštěné ztrápené matky!" Marné vše; dokud byla Pompadourová naživu, nedostal se odtamtud. Zavrženec neopustí svůj žalář, dokud bude Bůh na nebi. Onen měl alespoň útěchu, že je nevinen; ale zavrženec? Onoho tam odsoudila krutost nečisté, panovačné ženské, zavrženec však odsouzen nekonečně dobrotivým a milosrdným Kristem — svou vinou![6])

Svou vinou... výčitky svědomí — to je ten červ, jenž neumírá, o němž se zmínil Pán, když varoval před věčným zavržením. Víš, kdy jest nejtěžší potěšit sklíčeného? Ve dvou případech. Když si musí doznat, že své neštěstí si zavinil sám svou vinou, že měl svůj osud ve vlastních rukou a nedbal rady, odmítal zatvrzele nebo zaslepeně dobře míněnou radu. Teď je pozdě!... Měl jsem kolikráte co dělat s lidmi, kteří si musili vyčítat, že sami zmařili své životní štěstí svou tvrdošíjností. „Teď se nedá již nic dělat! Věc nemožno napravit!" A to jest druhý případ, kdy nelze sklíčeného potěšit: když jeho čin jest nenapravitelný. Na zemi sice zbývá ještě jedna útěcha: „Jednou bude mít všecko konec... vytrvej několik let, a vše pomine, vše budeš mít za se-

---

[6]) Arthofer vypravuje, že vězni ho nejednou prosili: „Buďte tak dobrý, řekněte žalářníkovi, ať nechrastí pořád klíči, když jde po chodbě. To neustálé chrastění nás může o rozum připravit. Vždyť my víme, že jsme zavřeni, nač nám to stále připomínat!" — Co znamená pojem „pekelný žalář" pro ducha (anděla) nebo duši lidskou, nemožno zde theologicky vysvětlovat. Velmi důmyslně, přiměřeně modernímu pojetí hmoty řeší tuto záhadu Gutberlet v eschatologii Heinrichovy dogmatiky. Viz též Scheeben — Atzberger, Dogm., IV. § 411,66. Slovo sv. Tomáše Aq. „alligatus esse materiae" vyjde na totéž.

bou.“ Ale v pekle? Nikdy nebude konce, nikdy vysvobození... věčné peklo, věčné zavržení, věčné muky... To jest příčina naprosté beznadějnosti a zoufalství. V těle smrtelném jest zoufalství vždycky nerozumné a nemístné, tam jest však docela oprávněné. Kdybych směl jít mezi ně a je potěšit, k trpělivosti povzbudit, jak je mohu těšit nebo povzbuzovat? Vědomí, že peklo jest věčné, udusí a zničí všecku trpělivost v zárodku; tam nelze být odevzdán do vůle Boží, tam věčné zoufalství beze vší důvěry a naděje. Není bolestnější výčitky svědomí nad tu, že nemožno nic napravit. (Dickens.) Jak rádi by teď na onom světě snášeli chudobu a lopotnou dřinu! Nemožno... (Vergil, Aen. VI. „Fas obstat.“)

Arthofer vypravuje, že navštívil jednou uvězněného mladého inteligentního muže. Hleděl zamyšlen na fotografii na stěně. Mladá sličná světačka. „Hledím na ni, abych si připomenul svůj nerozum. Manželku jsem měl hodnou, měla mne ráda, já se však zadíval do této, nedbal proseb matky, slz ženy a dítek, běžel jsem, kam mne vášeň vlekla. Omámen vášní... tato zde však žila nad své poměry, kvůli ní jsem sáhl do pokladny, abych jí mohl dát vše, co si přála. Teď jsem za to v žaláři. Nedávno jsem jí psal a ona odpověděla: ‚Vaše psaníčko jsem hodila do kamen. Pro zloděje a podvodníka jsem příliš dobrá. Vy jste tam, kam patříte, a já tam, kde mi je lépe než u vás‘...“ Čiň ďáblu dobře... svede tě, učiní tě nešťastným, a pak tě ponechá osudu. Opustil jsi ty, kteří tě vpravdě milovali, Boha, Ježíše, Marii, a šel za tím, jenž zosnoval tvé neštěstí. Vášeň byla mu při tom nejlepší pomocnicí. Seymourová zpívá královskému svůdci Jindřichu VIII:

„V pekle samém oba dva
radovat se budem dál:
vy, že já se budu mučit,
já, že vy tam se mnou jste.“ (Cald.)

Jest před tebou sad krásných Hesperidek, v něm zlaté plody, po nich sáhnout však jest nebezpečno velmi... Kdož okusili, jsou jako padlí v Kupidových bojích; jich mrtvé líce k ústupu ti radí... (Shak.; Kupido = bůh tělesné vášně.)

Poslední věc, o níž nutno se zmínit. „Odejděte ode mne, zlořečení, do ohně věčného.“ P l a m e n y p e k e l n é, poena afflictiva (p. sensus)... pro tuto věc nemá

nevěra nic leč úsměv.[7]) Pochopitelno; rozumovými důkazy toto učení vyvrátit nemůže, proto nezbývá leč pomoci si posměchem a alespoň tak si dodat odvahy a setřást se sebe bázeň. Když dokonce vidí, že není sám, nýbrž že jich je víc, kteří křičí spolu s nim, pak se tím spíše ukolébá ve svém přesvědčení. Blázen praví v srdci svém: „Není Boha, není věčnosti, není pekla." Kterési americké noviny daly jednou hlasovat svým čtenářům, zda jest peklo. Jak asi výsledek dopadl, dovtípí se každý. Závisí-li jen na nás, zda peklo má být či nic... Budou zavržení méně trpět, protože budou s mnohými? (Aug. sup.) Nepopírejme peklo, abychom mu jednou nepropadli! (Chrysostom.)

Jak jest našemu rozumu možno nahlédnout přiměřenost prvního trestu, totiž ztráty Boha, tak nahlédne i přiměřenost tohoto druhého. Rci sám, jaký rozsudek bys vynesl ty nad jistými lidmi, kdyby Tvůrce jejich soud vložil tobě do rukou, avšak s podmínkou, že jim spravedlivě odplatíš podle zásluhy? Nero, hledící s potěšením na „hořící pochodně", Domicián, pasoucí se na mukách umírajících, Alžběta anglická, jež na tisíce věrných Kristových nechala umřít ve strašných žalářích nebo na popravišti, kde po neslýchaných mukách byli za živa rozpáráni, k rozkazu „panenské" královny někdy hodně pomalu, aby co nejdéle nelidské bolesti cítili... (Babington a jeho druzi)... Jindřich VI. Stauf, jenž na Sicilii dával nevinné mučit, oslepovat, posazovat na rozžhavené stolice nebo korunovat žhavými obručemi, nabodávat, pozvolna péci, za živa pohřbívat... Ludvík XI., jehož palác obklopen šibenicemi a nářky mučených... Ezzelin, který ubožáky mučil v žalářích tak, že křik nešťastných pronikal i nejsilnější zdi a byl slyšen do nejodlehlejších koutů Paduy... pekelné kolony revoluční, které ve Vendée řádily hůř než Apačové nebo Mongolové za Tamerlana... neslýchané bestiality jiných... co pro tyto a jim podobné jiného leč pekelné plameny? „Nechať vstoupí před obličej tvůj lkání zmu-

---

[7]) Jak mohou plameny působit i na ducha, viz Gutberlet l. c., Atzberger l. c. Zde se omezíme na výrok 4. Esdr 9. 13: „Ty se nevyptávej zvědavě, jak budou bezbožníci mučeni, nýbrž zpytuj, jak dojdou spásy spravedliví." Podobný výrok Hugona a S. V. viz v kap. 14.

čených, odplať mučitelům našim sedmeronásobně do lůna jejich." (Viz Ž 78.) Hospodin Odplatitel by se provinil proti své nekonečné spravedlnosti, kdyby se neřídil zásadou: „Oko za oko, zub za zub." Kněží, kteří pohoršujícím životem vyhnali z ovčince Kristova tolik jeho oveček, zakladatelé sekt, kteří tisíce nesmrtelných duší připravili o nebe, literáti a profesoři, kteří zástupy jinochů a dívek připravili o víru a o Boha...

Slyšte, kdož vzdáleni jste, co jsem učinil, a poznejte, kdož jste blízcí, sílu mou; zděsí se na Sionu hříšníci, a hrůza bezbožníky pojala. Kdo z vás bude moci bydlit s ohněm sžírajícím? A kdo z vás bydliti může v plamenech věčných? (Is 33. 13 n.)

Mnoho-li je třeba, aby kdo propadl věčné zkáze? Jediný těžký hřích dostačí. Jediný hřích tě připraví o Boží milost a přátelství, odloučí tě od něho, zbavuje tě nároku na nebe. Předstoupil jsi před Soudce bez roucha svatebního... Jediný hřích, a k tomu, aby ses hříchu dopustil, stačí jediná nepřemáhaná, neovládaná, nekrocená vášeň. Kain, Jidáš... jediný pohled dostačil, aby Davida učinil cizoložcem a vrahem, jediný pohled zavinil zkázu Jindřicha VIII. a celé Anglie. Jediný hřích, jediná nezřízenost... Jak měl pravdu sv. Ignác, když hned na počátku exercicií připomínal: „Cílem duchovních cvičení jest vyzout se z nezřízených náklonností a nedat se jimi ovládat." Bůh člověka stvořil, aby byl na věky šťasten, a co ho může o toto štěstí připravit? Kterákoli neovládaná vášeň... ty jsou tedy nepřítelkami našeho štěstí a příčinou všeho neštěstí.

„Vedle kina visel ohromný plakát. Poloodhalená ženská žene se vášnivě k jinochovi, otvírá mu náruč a zve ho. Na jeho tváři je patrno, že neodolá vášnivému plamenu, jenž jí sálá z očí. Nápis filmu byl: ‚Jenom dvě minuty'. Plno hochů a děvčat hledí na obraz, večer na sta očí se dívá na bílé plátno. Po několika dnech přiveden do věznice jinoch z vážené rodiny, dobře vychovaný, studovaný. ‚Šel jsem z kina domů, vášeň rozdrážděna oním filmem, tu potkám v odlehlé ulici děvče neslušně oděné, náruživost rázem vzplanula. „Jenom dvě minuty" mi projelo hlavou, a hřích byl spáchán. Jsem zničený člověk. O místo jsem přišel, nové nedostanu... ubozí rodiče, jimž jsem způsobil takový zármutek a hanbu.' Krátké minuty hříchu, neblahé minuty hříchu.."

Po čase stál duchovní správce u úmrtního lože jednoho vězně. Poslední slova, jež několikráte opakoval, byla: „Jenom dvě minuty...“ (Arthofer.) Jenom dvě minuty, jen jeden těžký hřích, jen jednou laškovat s pokušením, jen jeden večer, jen jednou se vydat v nebezpečí, jen jednou do blízké příležitosti... Nečistý oheň mocně v nás hárá: nač ještě přikládat dříví? (Ambr.)

Hoří vášeň, zdržuje b á z e ň... Když se nedáš roznítit ohněm nebes (t. j. svatou láskou k Bohu), boj se alespoň ohně pekel a konej dobré aspoň ze strachu před trestem, když nejsi ještě tak dokonalý, abys je konal z lásky k ctnosti. (Aug.) Kdo se nedá napravit laskavým slovem, ten musí být napraven neúprosným bičem. (Týž.) Tato slova učitele milosti vyjadřují totéž co exerciční knížka. Jaký jest cíl tohoto rozjímání? Být výstrahou! Necítí-li některý úd bolesti, je to znamení, že jest mrtev. Podaří-li se lékaři vrátit údu životní cit, takže začne bolet, raduje se z této bolesti jak lékař, tak nemocný. Podobně mrtvá jest duše, když, slyšíc o pekle a soudě, nic necítí. Jestliže však léčivá řeč dovede duši tak zkrušit a naplnit hrůzou před tím, co ji čeká, dobrodiní jí prokazuje a k životu vrací...“ (Řeh. Nys.) To jest cílem cesty očistné, nic jiného!

Milujícím Boha vše napomáhá k dobru (Ř 8. 28), i satan, hřích a pekelné plameny. Vzpomínka na ně mocně zdržuje ruku od zapověděného ovoce, když ve slabé chvíli již podléhá těžkému pokušení; zdržuje — a zachrání duši v kritickém okamžiku, ať jde o cizí hrušku u desetiletého dítěte nebo o muky pro víru v Krista u mučedníka, jak pěkně praví Aug.

K vyhojení kterékoli nemoci hříchu stačí toto prosté slovo: Peklo... Kdybychom tuto písničku svým nezřízeným choutkám stále zpívali, brzo bychom vší nepravosti nechali. (Chrys.) Čeho nedosáhnou důvody rozumové, to mnohdy převýborně dokáže bázeň před pokutou. (Theodoret.)

Jako páry vystupují z neúrodné plochy oceánu, kde žito neroste, vínu se nedaří a jabloň nepřináší plodů, a tvoří mraky, které ve zúrodňujícím dešti padají na hory a údolí, tak i z nedozírného moře ohně, muk a kletby se zvedá božské milosrdenství, aby vylilo proudy milostí na duše živých. Myšlenka na peklo by nás neměla nikdy opustit, sic by se mohla do duše vplížit do-

myšlivost o nás samých a přivést nás na konec tam... (F. W. Faber.) Jak dlouho bychom vytrvali ve službě Boží, kdybychom byli jisti, že není pekla? Byli bychom nechali hříchu a hříšného života bez vzpomínky na peklo? (Týž.) Pokořující vědomí! Ale Boží láska tak spěje na pomoc naší slabosti. Jak slabý je člověk, když je zapotřebí takové podpory! Bázeň... Nicméně je to bázeň spasitelná, nikoli otrocká, a ta je ctností, nikoli chybou.

Spasitelná bázeň nečiní nic jiného, leč že toho, jenž Boha se bojí, činí i ochotným (k zachovávání přikázání), a nejen ochotným, nýbrž i moudrým (ut quem fecerit timentem, faciat et volentem, nec solum volentem, sed etiam sapientem). Co vpravdě tak oblažujícího jak tato bázeň (bohabojnost), jež jest roditelka a vychovatelka moudrosti? Skrze ni jest rozptýlena temnota, jež rozum tížila, takže nyní vůle, dříve převrácená a spoutaná, stává se přímá a svobodná... (Anon. De voc. Gent.) Není-li vzkříšení, nebude ani soud; odstraníš-li soud, bude spolu i bázeň Boží z duše vyhoštěna. Kde však bázeň lidi na uzdě nedrží ani k plnění povinností jich nenutká, tam spolu s hříchem ďábel výská. (Řeh. Nys.) Něco jiného jest báti se, že jsi hřešil, něco jiného báti se, abys nezhřešil. V prvním případě je strach z trestu, v druhém péče o odměnu. (Anon.)

Dathan a Abiron svým trestem se nestali lepšími (Num 16.), ale učinili opatrnějšími a prozřetelnějšími ostatní. Podobně i farao, se vším svým vojskem v moři potopený; když se stal nádobou vhodnou k zahynutí, moudrý vládce duší se rozhodl učinit ho výstražným příkladem, aby svým neštěstím se stal užitečným aspoň jiným, když už pro svou přílišnou zlobu se nezhojitelným stal sám. Shovívavostí a odkládáním trestu zvětšoval Bůh jeho zlobu, avšak ani tak ho nevydal smrti přímo, dokud sám se nepotopil. (Basil.) Beatrice vytýká Dantovi přísně jeho poklesky (Purg. 30) a končí: „Tak hluboko klesl, že všechny prostředky k jeho záchraně se ukázaly nedostatečnými, a zbýval už jen jediný a poslední: ukázat mu ‚le perdute genti' (lid zavržených)." Autor sám opouští kraje věčné kletby a líčí, co při tom cítil:

„...a jako ten,
jenž udýchán se dostal z moře na břeh,
se ohlíží na nebezpečné vody
a na ně hledí, tak já..."

„Nehorletež o smrt (nesvolávejte na sebe smrt) pobloudilým životem vaším aniž uvozujte na sebe zahynutí skutky rukou svých: neboť Bůh smrti neučinil, aniž má radost ze záhuby živých. Stvořilť vše, aby (věčně živo) bylo, a zdravé učinil všeliké tvorstvo okruhu zemského; není v nich samých kořen (zdroj) záhuby, aniž kraluje peklo na zemi. Spravedlnost zajisté jest ustavičná a nesmrtelná (nespravedlnost však znamená zjednati si smrt). Ale bezbožníci rukama i řečmi ji přivolávají, a majíce ji za přítelku, hynou, a smlouvu s ní uzavírají: pročež hodni jsou, aby jejich údělem se stala." (Md 1. 12 nn.)

Hodni jsou . . . a andělé na nebi, lidé na zemi i zavržení v podsvětí musí doznat: „Spravedlivý jsi, Pane, ve všech dílech svých . . ."

„. . . nikdo z těch, kdož bydlí
tam v kraji kouře, nemůže mne pohnout
ni k soucitu, ni k lásce, zákon jakož velí,
jenž vešel v platnost, sotva schránu těla
má duše opustila . . ." (Purg 1.)

Když jest ničemník bičován, hloupý, vida to, moudřejším se stane. (Jeron.) Cizí rána staniž se naší opatrností. (Týž.) Jejich nepravost budiž nám školou, jejich muky prstem, ukazujícím pravou cestu: „Pryč odtud, s místa věčné kletby . . . zpět k Bohu . . . spěchej k ranám Kristovým, jedinému bezpečnému útočišti . . ." Přemnozí zbloudili na cestě k cíli, ať z nevědomosti, ať z pýchy; ale to nám nemá být podnětem, abychom zbloudili i my! Pád jiných nás nemá s pravé cesty odvrátit, nýbrž povzbuzovat k větší ostražitosti. (Avila.)

Prchej neochvějnou vírou a dobrými mravy, prchej od onoho místa muk. (Aug.) Povinnost mne nutká, bratře, abych ti ohlásil, že se nad tebou vznáší meč Hospodinův, meč hrozný, meč ohnivý, meč, jenž nikoli tělo, nýbrž duši do pekelných plamenů smete. Propustil tě ze svého vedení anděl strážný a chopil se tě satanáš. Zdaž ještě žiješ, ubohý? A jak by mohl být živ, jejž vrah zadávil? Zdaž se ještě k Bohu modlíš? Jak by se mohl na modlitbách obracet k Bohu ten, jenž ďáblu se poddal? Kam se poděl tvůj začátek, kdysi tak slibný? Kde tvá horlivost, tvá kajícnost, tvé vroucí modlitby, kde nebeské obcování? Vše pominulo, vše zmizelo. Vrať se, synu, vrať se, dříve než tě rozetne meč věčné smrti . . . (Theodor Studita, epist. 1. II. ep. 105.) Snáší-li člověk tolik, aby

dosáhl věcí, pro něž na věky zahyne, co by měl snést, aby na věky nezahynul? (Aug.)

„Kdo jsem já, že smím se přivinouti k tobě, trpící Pane a Spasiteli můj? Spoléhám však na neskonalé milosrdenství tvé, a nemám-li svatost a čistotu Matky tvé, abych se směl postavit podle kříže tvého, mám zato hříšnost lotrovu, abych s ním po boku tvém ukřižován býti směl. Více toužím (jak se přísluší hříšnému) v tomto životě vystoupit s tebou spolu s lotrem na kříž (pokání), než s Petrem, Jakubem a Janem vystoupit na horu proměnění tvého . . ." (Bonav. Stim. am. 15.)

Zahleď se na ukřižovaného Spasitele, pohleď na jeho hlavu k tobě nakloněnou, na srdce tobě otevřené, na ruce k tobě rozpjaté, na tělo, jež se za tebe obětovalo nebeskému Otci: pohleď na krůpěje nejdražší krve, jak jedna za druhou kane z nesčetných ran, a jedinká z nich jest dražší než poklady celého světa. Pohleď na celé tělo tolika ranami poseté a tak zmučené — pro tebe. Slyš, jak volá k tobě: „Hle, co vše trpím pro tebe; k tobě volám, jenž pro tebe umírám. Viz, zda jest bolest jako bolest tato, kterou jsem mučen pro tebe, a třebaže veliká jest bolest vnější, daleko více mne mučí bolest vnitřní, kdyžtě vidím, jak jsi za vše tak nevděčný." (Dion. Kart.)

Viděli jsme mnohé, kteří s počátku takřka až k nebi vystoupili a mezi hvězdy položili hnízdo své, pak ale až do propasti pekelné padli a ve zlu se zatvrdila duše jejich. Viděli jsme hvězdy padati s nebe, a jiné, kteří v prachu země leželi, pomocí ruky tvé podivuhodně povstat. Viděli jsme takové, kteří mezi dítkami Božími uprostřed drahokamů kráčeli, že jako bláto se rozplynuli: světlo se zatmělo, a ze tmy vyšlo světlo . . . (Aug. supp.) Hoc quotidie agitur . . . („Denně jsme toho svědky"; Řeh. Vel.)

Kolik duší zlobou pekla
zmírá denně v hříších svých,
pro které kdys darmo tekla
drahá krev z ran Kristových. . . .

Končíme podobenstvím o pannách nemoudrých, poeticky zpracovaným od Jul. Zeyera.

„My neblahé, ach, co jsme učinily,
že zdřímly jsme a že jsme zaspaly!
Ó, jaká úzkost svírá duši nám!

Ó, žel, ó, žel, ach, proč jsme nebděly!
Je pozdě, pozdě! Běda, žel...
Slyš, Pane, prosbu naši v slávě své,
slyš naše lkání, naše úpění,
měj slitování s duší ztracenou.
Ó, pusť nás, Pane, pusť nás v síně své!
Ach, z propasti své bídy voláme:
ó, běda nám, ó, žel, že spaly jsme!"
„Amen, pravím vám, vy ztracené,
já neznám vás! Kde světla vaše jsou?
Kdo světla mého pozbyl, propad tmě
a navždy vzdálen nebe zůstane.
Amen, amen, pravím, neznám vás."
Ó Pane, prosím ve své úzkosti,
ó Pane, živ mé lampy plamen ty!
Neb srdce lidské, jak ty nešťastnice,
jest pošetilé, třtina bez vlády,
jest duše lidská temná bez tebe
a slepě tápá věčným soumrakem;
jí kotvou budiž ty!...
Kéž světlo tvoje neuhasne v ní,
ať nezdřímne a tupě nezaspí
kdys příchod tvůj, ó duší snoubenče,
ó Spasiteli, Kriste Ježíši!
Amen, amen, amen.

*

Md 5. — Násl. K. I. 24. Bohumila I. 15. 17.
Ve šlép. N. 333, 334, 339—340. Dies irae (tamtéž, 942).

Hrůza při východu (z těla), bolest při přechodu (do věčnosti), zahanbení při příchodu (před tvář věčného Soudce). Jakou hrůzu budeš zakoušet, duše má, až opustíš všechno, co je ti teď tak příjemné, nač se tak ráda díváš, k čemu tvé srdce tak přilnulo, a až samotná vstoupíš do kraje docela neznámého? Kdo ti přijde na pomoc v ten den tak velké bídy? Kdo tě bude chránit před řvoucími šelmami, přichystanými, aby tě zadávily (démony)? Kdo tě bude těšit? Kdo ti bude vůdcem? Ohněm budeme musit projít, a ten oheň zkusí, jaké jsou skutky každého z nás. Tam naše zlato se ukáže struskou, tam se objeví všechna nečistota, tam věčná Pravda nás bude soudit z času, který zde maříme, čeho zde nedbáme, co skrýváme, před čím oči zavíráme; to vše tam mstitel plamen stráví ve velkých mukách. Kéž by někdo dnes dal mým očím prameny slz, aby pálící oheň nenašel na mně nic, co by kající slza nebyla smyla! A až vyjdeme z onoho ohně, mnoho-li dobrého bude ještě na nás nalezeno? Co budeme moci nabídnout nekonečné Velebnosti? Jaké zahanbení, až se tam poznáme tak chudými a vlažnými po tolika milostech, až tak nedokonalí a tak prázdní staneme před tváří Boží! Adam prchal, aby se skryl před tváří Hospodina po jediném hříchu; co učiníme my po tolika nepravostech, po tolika neřestech? Proč nevynaložíme trochu práce teď, aby se očistilo oko našeho srdce a abychom jasným zrakem v záři věčného slunce viděli a poznali sebe? (Bern., De div. 28, s malými obměnami.)

Padl anděl v nebi před tváří Boží, padl Adam v ráji v místě rozkoše, padl Jidáš na zemi ve škole Spasitele. To pravím, aby si nikdo nelichotil: „Místo toto svaté jest," protože ne místo lidi, nýbrž lidé místo posvěcují.[1]) Jsou mezi námi tři druhy lidí: ti, kteří nikdy nezačali, nýbrž ve svých nectnostech trvali a trvají; kteří dobře začali, ale hned toho nechali; kteří upadají ponenáhlu. (Bern. De div. 30.)

Marně budeš (duše) volat k horám: „Padněte na nás," a k pahorkům: „Přikryjte nás." (Lk 23. 30) Zjevná budeš musit stát před stolcem Kristovým, abys slyšela hlas Soudce, ježto jsi povrhla hlasem rádce. Hle, Pán mluví: „Čiňte pokání," a mnozí nechtějí slyšet, zacpávají si uši a praví: „Tvrdá jest řeč tato." Ne tak, bezbožní, ne tak budete moci neslyšet

---

[1]) Má na mysli klášter a chce říci: „Nemyslete tudíž, že vy v klášteře jste před pádem bezpečni."

(Ž 1. 4), až zazní přísné jeho slovo a řeč zlá: „Odejděte, zlořečení, do ohně věčného.“ Cítím-li dnes něco hořkosti v jeho hlase, není beze vší sladkosti, protože i když se hněvá, jest milosrdenství pamětliv (Hab 3. 2), a sám jeho hněv ne odjinud, leč z milosrdenství pochází. Vždyť on ty, jež miluje, kárá a trestá (Zj 3), a bičuje každého, koho za syna přijímá; prutem navštěvuje nepravosti jeho (Ž 88) a bičíkem hříchy jeho, ale milosrdenství své neodnímá od něho (ib.), protože srdce moudrého je tam, kde jest smutek (t. j. pokání), srdce bláznů však tam, kde jest radost (rozpustilost, Kaz 7. 5), ale smutek oněch se obrátí v radost, a místo radosti těchto zaujme lkání. (Bern. De div. 5.)

Bázeň před soudem (trestem) vede k dobrému, nikoli ke zlému. Nestačilo jen k dobru vybízet: třeba se dobro doporučuje (člověku) samo sebou, neudrží se samo sebou, neboť nepřítel je může vyvrátit (etsi commendabile per semetipsum non tamen et conservabile, quia expugnabile per adversarium), leč že by je chránila nějaká bázeň, jež by ke konání dobra přiměla i nechtějící. Ostatně, kdyžtě tolik lákadel zlého dobro ohrožuje, kdo by plnil svědomitě to, čím by směl beztrestně opovrhnout? Kdo by si chránil to, co by směl bez nebezpečí ztratit? Čteš: „Široká jest cesta zlého a daleko více lidí po ní jde . . .“ Zdaž by po ní k jistému pádu nespěli všichni, kdyžtě by nebylo čeho na ní se bát? Děsíme se strašných hrozeb Stvořitelových, a stěží se zla vystříháme; jak by bylo, kdyby vůbec nehrozil? Tuto (Boží) spravedlnost nazveš zlou, jež zlu nepřeje? Popřeš, že jest dobrá, kdyžtě dobra dbá? Jaký by měl vlastně Bůh podle tvého přání být? Takový by se ti hodil, pod jehož vládou by hřích se veselil, jemuž by ďábel se vysmíval; takového Boha bys pokládal za dobrého, jenž by člověka spíše zlým učinil, a to tím, že by ho nechal bezstarostně hřešit? Kdo jest původcem dobra, ne-li ten, jenž je i vymáhá? (Quis boni auctor, nisi qui et exactor?) A kdo jest zla vzdálen, ne-li ten, jenž jest i jeho nepřítel? A kdo nepřítel, ne-li ten, jenž proti němu bojuje? A kdo bojuje, ne-li ten, jenž trestá? (Mali extraneus - inimicus - expugnator - punitor.) Spravedlnost ukazuje Boha dokonalého: laskavostí jest otec, kázní jest pán; jako otec hoden oddané lásky, jako pán vymáhá nezbytně bázeň. Trest jest dobrý a spravedlivý, poněvadž dobré hájí a provinění potírá, a proto jest Boha hoden. Anebo dokaž, že jest (trest za hřích) nespravedlivý! Zlým (hříšníkům) toliko jest zlý . . . . Omluvte (obhajte) zločiny, abyste mohli zavrhnout soudy Boží! Nekárejte soudce, nýbrž

dokažte, že jest špatným soudcem ... Dobrá je tedy i přísnost, protože spravedlivá ... spravedlnost ji vymáhá ... Obviňuj lékaře, (ne že řeže a pálí, nýbrž) že špatně řeže, nerozumně operuje, bez příčiny pálí. A jestliže si všímáš, jak trestá, všimni si též, že i odpouští ... Nikdo nemluví proti zákonu, leč jenom ten, komu se nelíbí Bohu sloužit. Zákon však není břímě, nýbrž dobrodiní ... (Tert. Adv. Marcionem II. 13 nn.)

Jak strašnou bolestí bylo mé srdce rozedráno! Mé oko všude vidělo jen smrt, pobyt v rodném městě byl mi pravou mukou a otcovský dům nevýslovným utrpením. Všechny věci, jež mi připomínaly ztraceného přítele, působily mi bez něho bezměrné muky. Mé oči všude jenom jeho hledaly, a on se jim neobjevoval. Nenáviděl jsem každou věc, kde nebyl on, protože žádná mi nemohla říci: „Za chvíli přijde." Nedoufal jsem, že ožije, a také jsem za to neprosil, nýbrž trápil se jen a naříkal, a byl nešťastný, že jsem ztratil veškerou svou radost.

Puklé a krvácející srdce bylo mně i sobě samému na obtíž. Nenalézal jsem místa, kde by našlo klidu: ani v půvabných hájích, ani ve hře a zpěvu, ani v nákladných hostinách, ani v tělesných požitcích, ba ani v knihách a básních klidu nenacházelo. Všeho se mé srdce hrozilo, i samého světla, a vše, co nebyl on, bylo mi protivné a odporné. Kamkoli jsem se snažil uložit svou duši k odpočinku, všude se ztrácela v prázdnotě a opět se na mne řítila, takže jsem se stal sám sobě místem neštěstí, kde jsem nemohl ani zůstat, ani je opustit. (Z Vyznání sv. Aug.; bolest nad ztrátou milované bytosti ... čím bude jednou ztráta Boha, nejvyššího dobra!)

Byl jsem zachvácen metlou tělesné nemoci a šel jsem rovnou k peklu, nesa s sebou všechny hříchy, jež jsem spáchal proti tobě, proti sobě a proti jiným, hříchy mnohé a těžké. Žádný z nich jsi mi dotud neodpustil v Kristu Ježíši, v něhož jsem tehdy ještě nevěřil, a jak zdánlivá se mi zdála být smrt jeho těla, tak zdánlivý byl život mé duše, která tomu všemu nevěřila. Čím více rostla horečka, tím více rostla jistota mé záhuby. Kam bych byl přišel, kdybych byl tehdy zemřel, ne-li do ohně muk, plně zasloužených mými skutky, docela podle spravedlivého řádu tvého? Matka to nevěděla, a přece i vzdálená se za mne modlila, a ty všudypřítomný, vyslyšel jsi ji tam, kde byla ona, a slitoval jsi se nade mnou tam, kde jsem byl já, že jsem znovu nabyl zdraví těla, zůstávaje nemocen svým bohaprázdným srdcem. Sobě samému k hanbě jsem rostl a pošetile jsem se smál tvým lékům, jenžto jsi nedopustil, abych v takovém stavu zemřel dvojí smrtí. Kdyby tou ranou

bylo zraněno srdce mé matky, nikdy by se bylo neuzdravilo; a kam by byly odešly tak její četné modlitby, které bez ustání k tobě vysílala? Dvakrát denně ráno a večer chodila vytrvale do tvého chrámu, ne pro babské klepy a klevety, jak jiné činívají, nýbrž aby slyšela tebe ve tvých kázáních a ty ji v jejích modlitbách. A ty bys byl pohrdl jejími slzami a bez přispění je odmítl, slzy, kterými tě neprosila ani za zlato, ani za stříbro, nýbrž za spásu svého syna? Ty, jenž jsi ji učinil tak láskyplnou? Nikdy, Pane, nikdy. Byl jsi jí nablízku a vyslyšel jsi ji, a vytrhls mne z oné nemoci a uzdravil jsi syna služebnice své na těle, abys měl komu dát pozdější lepší a trvalejší uzdravení. (Tamtéž.)

Vysvoboď mne, Pane, od věčné smrti v onen den hrůzy a pomsty, kdy chvěti se budou nebesa i země, až přijdeš soudit živoucí i mrtvé. Chvěti se budou andělé i archandělé, a bezbožní kam se podějí? Co však já bídný, co budu moci učinit neb říci, když nic dobrého před věčného Soudce nebudu moci přinésti? Stěží spravedlivý bude zachráněn, a já ubohý, kam se poději? Ježíši, světlo neskonalé, z temnoty hrůzy vysvoboď mne, abych nepadl v plameny zasloužené, až přijdeš soudit živoucí i mrtvé.

Budou naříkati všechna pokolení země, až hlas Soudce ozve se s nebe: „Otevřte se, vy hroby temné, všichni mrtví vstaňte a spěchejte ke mně!“

Až Syn Boží, Syn panenské Matičky, přijde soudit dobré i zlé a svět celičký, řekne spravedlivým po své pravici: „Přistupte, synové milení, vaši práci teď Soudce odmění.“ Ó šťastný hlas, ó šťastné slíbení! Ó blahý dárce, blahá odměna!

Pak řekne stojícím po jeho levici: „Já neznám vás, vy bídní hříšníci; vás sláva světa podvedla, pryč ode mne teď, jděte do pekla se satanem a jeho anděly, jehož za vůdce jste mívali!“ Ó, jaká bolest, jaké zděšení! Jaký nářek, jaké zoufání!

Král věčný již k soudu přichází, den hrozný nám pomalu nadchází, kam já bídný, kam se poději, ne-li k Marii, mé jediné naději, jejíž mocná přímluva mne zachrání? Ó Jezu Králi, vyslyš nás, na přímluvu své Matky spasiž nás, až přijdeš soudit živoucí i mrtvé.

Ó Bože, všech věcí Stvořiteli, který jsi mne z hlíny země vytvořil, ó Synu Boží, lidstva Spasiteli, kterýs mne svou krví vykoupil a jenž mé tělo ze smrti k životu v den soudu přivedeš, třebaže teď v hrobě zpráchniví: vyslyš, Pane, vyslyš prosby mé, neodsuzuj dítko Matky své, až přijdeš soudit živoucí i mrtvé. (Liturgie.)

23. MEMENTO MORI.

Ó smrti, dobrý jest soud tvůj! (Sir 41. 3)

Bromiard vypravuje o jinochovi... ovládán vášní, povolil své nezřízené náklonnosti tak daleko, že se neostýchal dívku za hřích přímo požádat. Odvětila mu, že bude ke všemu ochotna, avšak s jednou podmínkou: napřed ať zajde k nějakému umírajícímu a vytrvá u jeho lože, až dokoná. K čemu by se vášeň neodhodlala! Učinil, co dívčina žádala; jenže od zesnulého se neodebral k ní... pohled na umírajícího jej přivedl na jiné, velmi vážné myšlenky... Nejsou vzácné případy, že odpadlý kněz se obrátil u smrtelného lože, k němuž byl povolán.

Známá jest událost ze života sv. Filipa Nerského. Jinoch po matuře září radostí a líčí světci své plány. Filip, „veselý svatý", ho poslouchá, a když je hotov, ptá se lakonicky: „A co potom?" Náš jinoch pokračuje — s nadšením a zápalem, jejž najdeme jen u mladé duše, maluje nejkrásnější budoucnost. „Potom, až budu hotov s universitou, otevru si advokátní kancelář... budu mít klienty, jméno... vyhlédnu si družku..." Světec poslouchá klidně, nepřerušuje ho, nic nenamítá, jen opakuje vždy svou otázku: „A co potom?" A když po několikáté svou otázku opětoval, tu se přestala mladému maturantovi řeč se rtů linout. „Potom?..." Co má odpovědět, když na poslední jeho slova o pensi a užívání ovoce svého životního díla dostává tutéž otázku? „Co potom..." Cosi jako rakev a hrob, a ten tichý oceán za hrobem...[1])

Myšlenka na smrt jest jako chlor. Vlož jakoukoli látku do roztoku chloru, červenou, modrou, zelenou, růžovou, odbarví se docela a zbude šedivý hadřík. Nech na smrtelném loži defilovat před svým zrakem všechna svá někdejší přání, tužby a plány, jak na ně budeš hledět? Smrt... Jako když vítr zavane do květu a roznese lístky do všech úhlů světa, a zbude jen holý stvol. Co se Castelnau, generál Ludvíka XIII., natoužil po tom, aby se stal maršálkem... v odměnu za velké služby, jež svému

[1]) Podle líčení Albána Stolze.

vládci prokázal! Ale svět neodměňuje tak štědře jako nebe ty, kteří pro něj pracují a v jeho službách se stravují. Generálova tužba zůstala nesplněná, až konečně stáří a nemoc mu připomněla: „Chystej se na cestu dalekou." Král se dovídá, že jest na smrt nemocen, chce mu udělat radost a posílá mu maršálskou hůl, šest hodin před smrtí. „Co je mi teď platná maršálská hůl, když umírám?" A hodil na zem věc, po níž tak dychtil.

Kolik hrobů, tolik zrcadel. V jednom pochována krása, v druhém bohatství, v třetím mladost, ve čtvrtém sláva neb nenasytná ctižádostivost. „Pohleď na hrob a viz v něm cestu svou." (Jer 2. 23, LXX.) To jest nejkratší cesta k poznání světské marnosti: hrob, prach, smrt... Meditatio mortis philosophia optima, myslit neustále na smrt jest nejlepší moudrost. „Neb na smrt vzpomínat jest do zrcadla zřít a spasné naučení z toho sobě vzít, že život dech, a důvěra v něj blud." (Shak.) Ne sebe, jen jiné pokládá každý za smrtelné. (Young.) Není člověka tak zlomených sil a tak sešlého stáří, aby se nedomníval, že bude ještě aspoň jeden rok živ. (Jer.) Starci sami sobě lichotivě lžou (že jsou ještě mladí!) a tak rádi sami sebe klamou, jako by tím mohli i osud oklamat. Umírají... ne jako by z života odcházeli, nýbrž jako by je z života násilím vlekl. (Sen.)

U Calderona praví Smrt:

„Jsem všech věcí konec, které bytují,
jsem závisti a hříchu temný plod,
plod jedu, který světu vstřikl starý had,
mně dveře ve svět otevřel kdys Kain..."

Alegorická postava Myšlenky s ní hovoří:

„Mám z tebe bázeň, strach, mám hrůzu, děs..."
„Co bázeň jest? Co strach? Co děs? Co hrůza jest?
Nic nerozumím z věcí těch, já neznám jich..."

Pro smrt neexistuje dispens z Říma. (Molière.) Hoffmannswaldau si sestavil nápis na náhrobek:

„Byl jsem alchymista, přemítal jsem dnem i nocí,
jak uniknout smrti noci;
leč co jsem neustále hledal, najít se nedávalo,
a co jsem nehledal, samo se dostavilo."

Lakomý Acheron (řeka v podsvětí) nepustí svou kořist. (Racine.) Cynicky řekl Barère v konventě r. 1794: „Pouze mrtví se nevracejí . . ."

Tak zvaný tanec smrti (Totentanz, viz Ve škole K. 132) v lubecké katedrále má 24 obrazů, mužů i žen, představitelů různých povolání, stavů a věků; každého vede smrt k „tanci", pod každým obrazem dvě strofy, oslovení smrti a odpověď osloveného. Uvádíme několik ukázek.

Papež přichází první na řadu:

„Pojď, starý otče, pojď, už čekám dlouho na tě,
pojď z Vatikánu sem v ty v rakev sbité latě.
Zde nemůžeš se honosit své trojkoruny třpytem,
teď musíš, otče, spokojen být s chatrnějším bytem."

„Což nedbá smrt naprosto nic mé klatby mocných blesků,
ni světla, vody svěcené, mé velikosti lesku?
Mně samo nebe dalo moc zde vázat, rozvazovat,
a nyní bledý smrti stín si nedá rozkazovat!"

Ke kardinálovi jest ještě méně zdvořilá:

„Dej nyní světu dobrou noc a pohřbi tužbu svoji,
tvůj konec tu, a volá tě již k nespočetných voji.
Já nevím, jaký úděl as teď onde postihne tě,
to vím, žes mnoho dobrého už dostal v tomto světě."[2])

„Řím klobouk červený mi dal, ten nesl čest a zlato,
já bezstarostně budoval si na zemi ráj za to;
má tužba byla zasednout na Petrův stolec jednou,
teď v rakev musím ulehnout; ó, jak ty tužby blednou!"

Císaři smrt také příliš nelichotí:

„Sem, velký říší vládce, sem, dej sbohem říši, světu,
a věz, že já tě nyní zvu již k poslednímu letu.
Mé staré právo platí víc než žezlo, meč a bully;
kdo mně chce jaký zákon psát, ten čmárá samé nuly."

---

[2]) Narážka na slova Abrahamova k zavrženému bohatci. (Lk 16. 25)

„Což nemá ani před bohy u smrti respekt místa?
Ni vládců není koruna před její kosou jista?
Když nelze jinak, musím již, ó tvrdé slovo, jíti,
a z suché ruky propustku ze státní služby vzíti."

Opat je na tom zle:

„Slyš, opate, už volá zvon tě do klášterní kobky,
teď ale hbitě se mnou pojď do připravené hrobky.
Však neboj se, že budeš sám, vždyť tvoje oko spatří
tam konvent nesčetný, jenž má už statisíce bratří."

„Jen stoupat byla tužba má, jít stále ze cti ke cti,
jak nenadále změnilo se pozemské mé štěstí!
Já za pyšnými tituly se dnem i nocí honil,
a teď mne nutí rychlá smrt, bych před ní hlavu sklonil."

Biskup lká:

„Sic beztrestný jsem mohl být, však nikdy nesmrtelný . . ."

Králi praví kostlivec:

„Jen pomni slova pravého, jež složil moudrý Sirach:
‚Kdo králem dnes, ten zítra bled, na černých leží márách.'
Pak nebudou tě mocným zvát, vždyť nebudeš mít moci
ni hrstku červů odehnat tam v hrobu temné noci."

„Což nemá ani před králi smrt úctu nebo strachy?
Pak věru jejich vláda jest jak královská hra v šachy.
Já jih i sever ovládal, teď propadl jsem katu;
smrt zprava, zleva drží mne — jak ubráním se matu!"

Kanovníku má smrt exhortu tohoto znění:

„U dómu měl jsi dům, však na čas jen, ne věčně;
teď na můj pokyn musíš ven, aj, s tělem, s duší spěšně . . ."
„Ó lidé, nebudujte si zde domy příliš jisté,
vždyť doma budete až tam, zde jste jen pouzí hosté . . ."

Byl jsi někdy těžce nemocen? Snad přišla nemoc znenadání . . . není spolehnutí na to naše křehké zdraví!

Kdybys nebyl tehdy krisi přestál, jak by to bylo vše skončilo? O tom netřeba mluvit. Temné vyzvánění, kněží v černých paramentech, hluboký zpěv Libera, De profundis, Requiem... katafalk, kadidlo, svíce... Tak by to bylo skončilo.

Stařec si povzdychne: „Mé dny jsou sečteny, mne volá Pán, já nesmím říci: Ne..." (Shak.) Jen stařec?...

Poznat, zlem nejmenším že smrt je z všeho zlého. (Cam.) Myslíš? Vizme tedy, co jest smrt, která se nám zdá být nejznámější věcí (Cic.) a která jest vskutku všední, praobvyklý zjev. Navštivme v tomto rozjímání nějakého zesnulého.[3]) Zajděme v myšlenkách do nějakého paláce, kde člověk jako my dokonal právě smrtelný zápas. U brány zazvoníme, vrátný otevře, ale není hovorný jako jindy, nevítá, jak činívá, jen mlčky ukáže, kam máme jít... Jdeme po mramorovém schodišti... není tu dnes shon a chvat jako jindy, neslyšet hovor, ledaže tu a tam jeden druhému něco šeptem nebo polohlasitě sdělí a jde dál... Ani pohledy lokajů nás dnes zvědavě nezpytují jako jindy, když vešel neznámý. Všude chmurné ticho, všude mlčení. Okna i dveře pootevřené, komnaty a sály prázdné, stěny pokryté černým suknem, schody, mramorová dlažba i parkety černými koberci, tajemná bázeň nás obchází...

Vstoupíme do předsíně přijímacího salonu. Co tu bývalo vždy řečí, smíchu a bavení! Dnes nic, jen několik lokajů zde, jeden přechází po místnosti, druhý sedí, žádnému není do řeči. Teď se otevrou dveře, vstoupí paní, ale jak je dnes ustrojena! Žádný šperk, žádná výstřednost, všecka černá jako sestra v klášteře. Rty nepohrává úsměv, tvář pobledlá, oči od pláče červené, zamlklá...

Ptám se: který misionář tu byl a z veselého zámku udělal klášter, z rozpustilého karnevalu Velký pátek? Před týdnem tu byla ještě veselá společnost, tančilo se a hrálo se, samý žert, samá zábava, a dnes? Který kazatel by to dokázal? Ovšemže tu byl kazatel, ale takový, kterého nemohl vrátný u brány odbýt ani lokajové vyvést, jemuž se nemohl domácí pán zapřít. Neočekávaná nemoc, nenadálý konec, a nyní káže pán sám na katafalku svýma zakalenýma očima, ztuhlýma rukama...

---

[3]) Leonard a Portu Mauritio, kázání o smrti.

káže „memento mori“, pamatuj na smrt... tu fui, ego eris... co jsi ty, byl jsem kdysi i já, a co jsem nyní já, budeš jednou ty. Neraduj se ze smrti nepřítele, věda, že všichni zemřeme, a nechceme být na potěšení jiným. (Sir 8. 8) Mnohý zdráv si lehne, a ráno sebou nehne. (Cerv.)

Což kdybychom byli přítomni jeho smrtelnému zápasu? Jeho nemoci a jeho konci? Albán Stolz vypravuje, jak jel dostavníkem celou noc. Dědinu míjí za dědinou, všude ticho, živá bytost se neozvala, leda že pes tu a tam za plotem zaštěkal, občas slyšet bít hodiny na kostelní věži. Úplná tma v těch spících vesničkách. Někde však přece okénkem kmitalo světélko; proč asi? Podle všeho těžce nemocný... a Stolz se oddal rozjímání. Snad na chvilku nemocný usnul, ale každý měl u lůžka asistenci — jinou hříšník, jinou zbožný křesťan. Smrt hříšníků je nejhorší. (Ž 33) Sv. Bonaventura líčí tu jejich asistenci.[4])

a) Po levici zločiny... Za živa snad nikdy řádně svědomí nezpytoval, teď definují spáchané hříchy před jeho zrakem. Jako příšery tu stojí — a výmluvy, jimiž dříve svědomí ohlušoval? „Mládí se musí vybouřit, jiní nejsou lepší, maličkost...“ Pán oslovuje kohosi ve Zjevení sv. Jana: „Nenalézám skutků tvých plných před Hospodinem.“ (Zj 3. 2) Tvůj život nevykazuje plody, leda tu a tam nějaké zákrsky, tu a tam se krčí ve větvích nějaký prázdný ořech. Dětmar, první pražský biskup, hořce naříkal na smrtelném loži, že nebyl dost horlivý. Což osloví-li mne Pán: „Nenalézám žádných skutků tvých?“ Holý strom, bez listí, bez plodů, jako umrlec spíná holé větve k nebi, jako by rukama nad hlavou lomil. Suchý strom, nač zabíral zemi? Duše bez nadpřirozeného života, bez zásluh... odkládané pokání, zestaralé vášně, úrodné semeniště hříchů. A nejhůř, řekne-li věčný Soudce: „Nalézám skutky tvé zlé před tváří mou.“ Vinice, která místo hroznů rodila jedovatý plevel! Nikoli zakopaná, nýbrž probitá hřivna! Zamyslím se vždy a oči utkví na slovech svaté knihy, když listuji v knihách Královských a čtu o tak mnohém vládci izraelském: „Vládl tolik a tolik let, a činil, co bylo zlé před očima

---

[4]) A sinistris scelera, a dextris daemonia; ante mortis jaculum, retro mundus pellens; supra ira Judicis, infra inferni specus.

Hospodinovýma..." Kým by nezachvělo, když takové svědectví jim vydává sám Duch svatý! Cesta hříšníků kameny jest dlážděná (= pohodlná), ale její konec peklo, muky a tma. (Sir 1. 11) Jak se vše mění v poslední chvíli — i naše názory! Hřích jest jako stín. Dokud slunko vysoko na obloze, mají největší předměty malý stín — nejtěžší zločiny duši neznepokojují, zdají se být ničím. Ale až se slunce tvého života nachýlí k západu! Pak i drobné věci vrhají dlouhé stíny, i malé hříchy působí nepokoj!

„Zestaralý ve hříších svých, teď přicházejí na tebe nepravosti tvé, jež jsi páchal dříve..." (Dn 13. 52) Seli vítr, budou žít bouři. Ale což není možno obrátit se v poslední hodině? Není možno duši v poslední chvíli zachránit? Jest možno, ale vzácná výjimka. Asi jako když lékař stojí nad zanedbaným, neošetřeným, přechozeným zánětem. „Nu, pokusíme se o operaci, může se zdařit, ale..." Jen slyš: „Ale" — Toto „ale" nevěstí nic dobrého! Jaký život, taková smrt...

Smrt a hřích — dvojí strašné zlo, jsou-li oba pospolu; ne tak, jsou-li odděleni. — Hřích bez smrti — dá se napravit a odčinit pokáním; smrt bez hříchu — nejen není zlo, jest dokonce dobro, jest přechodem do lepšího života. Ale smrt a hřích spolu, smrt ve hříchu — nejstrašnější zlo, jaké může smrtelníka stihnout. Smrtí se stává hřích věčným, neodpustitelným; hříchem se stává smrt věčnou, beznadějnou. „Vy ve hříších svých zemřete..." (Jan 8. 21) V celém Písmě nelze najít strašnějšího ortele nad tento výrok vševědoucího a vševidoucího, neomylného Soudce. Děti se strašáků bojí, ohně se nebojí; tak i my smrti se bojíme, hříchu se nebojíme. (Chrys.)

Od nenadálé smrti, od nešťastné smrti, od věčné smrti vysvoboď nás, Pane...

b) Po pravici démoni... Satan na něho uplatňuje své právní nároky. „Řídil se duchem mým, nikoli Duchem svatým; poslouchal hlas můj, nikoli hlas anděla strážného; patřil mně v životě, patří mi ve smrti, bude mi patřit po celou věčnost." Co může hříšník namítat? A zase otázka: „Což nelze se vyprostit ze spárů pekelného draka v poslední hodině?" Lze, ale asi jako když řeknu, že lze se vyprostit ze zubů aligátora nebo z drápů tygra... jak často? —

Z dramat Shakespearových málokteré působí tak drtivě jako Richard III. Námět vzat z posledních let

války mezi růží bílou a červenou. Nejohavnější postava ze všech, kteří tehdy o trůn bojovali, Richard, poslední Plantagenet (York), **vévoda Gloucesterský, odklízí jednoho příbuzného za druhým, odpravuje šlechtice, vraždí napořád, aby se trůnu zmocnil a na něm se udržel. Kdesi praví cynicky, že se bude tvářit, jako by vše dělal z horlivosti o zákon Boží — katolický Shakespeare tím paroduje protestantské reformátory-ukrutníky, především Alžbětu a její pomocníky. „Tak své bídné skryji zločiny v sešlé hadry z Písma kradené; budu při tom dělat svatého, třebas ďábel ve mně bude skryt...“ Šlo všechno podle přání, ale... on sám už si všiml: „Kudy kráčím, feny štěkají...“ Peklo se hlásí k své kořisti! Nejúchvatněji působí v předposledním aktu líčení jeho poslední noci, předvečer bitvy u Bosworthu. Richard myslí, že jest bezpečen, není nikoho, kdo by ho soudil a odsoudil... ale je tím vše vyhráno? Lidskému soudu unikl, ale což věčný Soudce? Král ulehne ve stanu, a teď to začne. Oběti jeho nenasytné vládychtivosti přicházejí jedna za druhou... duchové těch, které sprovodil se světa, vznášejí se nad jeho ložem, defilují před ním, spáchané zločiny jako příšery jeden za druhým ho zvou k soudu. Kralevic Eduard, poslední Lancaster, první, jenž padl jeho krvavým mečem, objevuje se první... „Znáš mne? Zdaž se na Tewksbury rozpomínáš, jak jsi v květu mládí zabil mne?“ Zmizí, a vystoupí jeho otec Jindřich VI. „Pomni na mne, pomni na Tower...“** (Tower, londýnská Bastila, kde nesčetní nepohodlní byli od Richarda tajně odklizeni.) **Za ním Jiří Clarence, Richardův bratr: „Pomni na mne, v dešti kulek na mne pamatuj!“ Pak tři šlechtici, sir Rivers, Grey, Vaughan: „Poznáváš nás? Na Pomfret si vzpomeň, kdes nás zavraždil!“ Vzápětí Hastingsův duch: „Zlosyne krvavý, se svými zločiny teď vstaň, v krvavé bitvě zítra zhyň!“ Pak dva princové, jeho synovci, synové jeho bratra a předchůdce na trůně Eduarda IV., jež o korunu připravil. „Měj na mysli své synovce, jež v Toweru jsi zavraždil; jak olovem tvou hruď my zítra ztížíme...“ Pak jeho vlastní manželka Anna: „Tvá choť, jež neměla ni chvilky spánku s tebou klidného, teď spánek tobě mění v nepokoj, jen umři, umři v zoufalství...“ Sotva zmizí, další duch, Buckingham: „Já první tobě k trůnu pomohl a pad poslední tvým zuřením; jen zhyň a zahyň zoufale!“**

Jako by konce neměla ta řada jeho obětí, řada žalobců před věčným Soudcem! „Jak se budu omlouvati, kdepak přímluvce hledati, když i ctnostným jest se báti!“ Přímluvce... Ještě jedna scéna v témže dramatě působí drtivě. Richard se uchází o ruku princezny Alžběty, prosí za zprostředkování její matku, a dostává odpověď: „Pošli k ní vrahy, kteří z tvého rozkazu zabili její dva bratry, pošli je se šátkem namočeným v krvi těch dvou princů, vzkaž jí, že jest napojen krví jejích kvetoucích bratrů, žádej ji, aby si jím slzy osušila; a jestliže to nevzbudí její lásky, pošli jí zápis svých pěkných činů, rci jí, žes oba strýce i tetu zavraždil...“ „Těch strun minulosti už se nedotkni!“ „Těch strun se budu dotýkat...“ Hříšník, jenž nechce o své minulosti ani slyšet, ba na ni ani vzpomenout... Marné! Zapomínáš-li na svůj hřích, budeš se na něj musit rozpomenout jednou i proti své vůli. (Chrysostom.) Tak děsná smrt, tak děsný prozrazuje život. (Shak.)

Kdepak přímluvce hledati... Nebude anděl strážný nucen mluvit jako matka oné princezny? „Pošli věčnému Soudci zápis svých pěkných činů, pošli mu lístek osvědčení, žes církev opustil a víru zradil, pošli mu šátek, jímž si slzy utírala dívka, již jsi podvedl a jíž jsi život zlomil.“ Protože ortel nad zlými nebývá vynesen ihned, páchají beze vší bázně zlé; vím však, že bude dobře bojícím se Boha, nebude však blaze bezbožnému. (Kaz 8. 11 nn.) „Knihy budou otevřeny, v nichž jsou viny obsaženy... objeví se vše, co tajné, na všechno se pomsta zvedne...“

Démoni... Jak dovede satan naplnit v poslední chvíli zoufalstvím toho, jenž se v životě na milosrdenství Boží opovážlivě spoléhal a s jeho spravedlností si zahrával! Nedostane se mu v rozhodné hodině milosrdenství, jež v životě odmítal. Čím kdo hřeší, tím bývá trestán. (Md 11. 17) A ještě jednou se vraťme k uvedenému dramatu. Buckingham před popravou doznává: „Ten Vševidoucí, s nímž jsem laškoval, mou křivou prosbu vrátil v hlavu mou, dal vskutku, zač jsem prosil v žertu: tak nutí on i meče zlosynů, by obrátily hrot v svých pánů hruď.“ Sliboval svatosvatě Eduardu IV., že bude věrným ochráncem jeho synů, a spolčen s Richardem, je připravil o trůn. „Den Dušiček ať padne na mne, tvé dítky kdybych oklamal...“ A byl popraven od Richarda

2. listopadu 1483. Hříšník — zřekl se Boha, ať slovem, ať skutkem... kdo se však zřekne Boha, propadá satanu. Buď nebe, nebo peklo...

c) Před ním smrt s kosou... Smrt... Nechtěl na ni vážně myslit za dnů zdraví, a nyní jí musí hledět zblízka do tváře. Ví dobře, že teď pod její kosou padne hlava jeho. Konec je s tebou, konec je tu... Kdož nosívali hlavu hodně vysoko, při pohledu na smrt zkrotnou velice a stávají se pokornými nade všechny jiné. (Chrys.) Že Petr v žaláři klidně spal v noci před dnem, kdy ho chtěl Herodes Agrippa popravit, tomu se nedivíme; čisté svědomí se smrti neděsí. Ale že Saul nebo Holofernes se mohli v kritické chvíli klidně položit ke spánku, to je s podivem, a ještě více, že věřící křesťan v těžkém hříchu jde na lože, vstupuje do auta, do vlaku, nevěda, zda z něho živ a zdráv vystoupí. Pán přijde jako zloděj, ne že by chtěl krást, ale aby nás ostražitými učinil. (Chrys.) St. Pierre, město na Martinique, francouzském ostrově v Malých Antillách, rozložené na úpatí sopky Mont Pelée, jež pokládána za dávno vyhaslou, město rozpustilé, jak vídáváme všude tam, kde příroda sype sama lidem své dary do klína. Osmého máje 1902 ráno... Tramvaje rozvážejí úřednictvo do kanceláří, dělníky do továren a žactvo do škol, v ulicích obvyklý hon a shon velkoměsta; vtom se objeví nad sopkou obláček — mrak žhavých plynů, vzápětí strašný výbuch, ostrov se zachvěl v základech, oblak elementární silou se přihnal ve mžiku na město a v několika vteřinách zadušeni všichni, 40.000 lidí, jen dva se zachránili. Město vypadalo, jako by ohromným válcem někdo všechny stavby srovnal se zemí, a ze zřícenin čněla jenom věž radnice, na níž hodiny ukazovaly chvíli katastrofy: půl deváté... Nedlíme i my nad vulkánem, který může vybuchnout, když se toho nejméně nadějeme? Či počítáš, že se ti smrt ohlásí nemocí? Může, ale nemusí! Blízko je čas, kdy ustane vláda milosti a nastane vláda neúprosné spravedlnosti. (Afraates.)

d) Za ním svět, jenž ho opouští... Jako v lázních na konci sezony. Dříve se hosty jen hemžilo, všude samý smích, samé laškování a bujné zábavy, a teď? Všude pusto! Veselí druzi se rozjeli a nechali tě samotného. Všude se smýčí, všude přípravy k odchodu. Snad slyšíš někde zatloukat hřeb... jako by jej tobě do rakve za-

tloukali! Kde v restauraci dříve plno a všeho nadbytek, tam jsi sám a stěží co dostaneš. Co s jedním hostem! Procházíš se parkem, podzimní vítr vane větvemi, listy již pomalu opadávají, a co ti připomínají ty žluté vadnoucí listy?

„...přižloutlé listí smutnou píseň pěje.
Známátě to píseň, pokaždé v jeseni
listové na dubě šepcí ji znova,
ale málokdo porozumí slova,
a kdo rozumí, do smíchu mu není..."

Je po sezoně... „Acta est fabula." (Je po komedii — poslední slova císaře Augusta... slova, jimiž tehdy herec ohlašoval publiku konec kusu.) Čím sladší byly tyto chvilkové rozkoše, tím větší činí pohromu. (Theodoret.) Bděte, nevíte dne ani hodiny... Pomine rozkoš, která se nevrátí, a zůstane hrůza, jež nikdy se nezkrátí. (Bern.) Buď si vědom, že blízko jsi smrti, že uprostřed samých osidel kráčíš... (Sir 9. 20) Ó smrti, jak hořká jest vzpomínka na tebe člověku, jenž požívá pokoje při statcích svých, muži bezstarostnému, jehož cesty jsou ve všem šťastny, tomu, jenž jest ještě s to dobře jíst... (Sir 41. 1 n)

Všecko přemáhá láska, všeho dosáhne zlato, všecičko končí smrtí, vše zhltne a pohltí čas. (Špaň. přísl.) Smrt, která tak blízká, čas, který tak kvapí! Tak bolestné loučení! „Sladký živote! Krásná navyklosti bytí a působení! S tebou se mám rozloučit!" (Egmont u Goetha.) Podobně mluvil Mazarin. V některých krajích říkají, že křepelka volá večer uplynulý den: „Vrať se zpět!" Volat zpět ztracený život!... „Já nejsem více nežli stín, a ty též! Já s každou čítám hodinou, zda ty též?" Tak oslovuje nápis mimojdoucího na kterýchsi slunečních hodinách. „Smrt čeká každého, čekej ty ji! Z těchto hodin jest jedna jistě tvá!" (Nápis na věžních hodinách ve V.) Jako vodu ve vodních hodinách nevyčerpává poslední krůpěj, nýbrž všecky, které před ní vytekly, tak ani naše poslední hodina nepůsobí smrt, nýbrž ji dokončuje... Život posledního dne končí, ale každým dnem hyne. (Sen.) Podobně nápis na slunečních hodinách: „Vulnerant omnes, ultima necat..." „Ultima forsan!" (Možná, že poslední!)...

Cito mors ruit... (Lat. přísl.) Stat sua cuique dies. (Vergil.) Omnes eadem cogimur. (Všichni musíme touž cestou; Horác.) Ultima latet. (Sluneční hodiny.) Mors

ultima linea rerum. (Horác.) Smrt jest klid ode všech prací i ode všech běd. (Cicero.) „Vzkáže-li neb napíše-li někomu sultán: ‚Pošli mi svou hlavu!‘, musí tak učinit bez otálení, ať stár, ať mlád; tak i smrt...“ (P. Veselý.) Není vzácností, že věřící brávají i jméno smrti nadarmo. „Když se lidem něco nedaří, prosí Boha, aby na ně poslal smrt; když však onemocní, běží k lékaři, slibují dary a peníze... Smrt praví: Tu jsem, kterou jsi před krátkem od Pána žádal! Proč tedy přede mnou prcháš? Shledávám, že jsi falešník, bídného života milovník!...“ (Aug.) Trpět se bojíte, odejít (z života) nechcete, co s vámi udělám? (Cypr.)

Na dvoře Ludvíka XI. nesmělo být slovo smrt vůbec vysloveno. A jak se děsil tento monarcha, když kostlivec na něj sahal! „Hle, jak běží smrti v náruč, kteří z cesty jít jí chtějí...“ (Cald.) „K bujného teď krále stolu nezvaný host sám se pozvu; mezi stolovníky všemi nepozná mne jistě nikdo...“ (Cald., La cena de Baltasar.) Ludvík však nezvaného hosta poznal! A jak dobře! Jaká scéna! A pak opuštěn ode všech, jen bosý mnich zůstal u jeho lože... sv. František de Paula! Jest přece jen hrozná věc zemřít, když nejsi připraven. (Shak.) Nejsou na tvůj odchod připraveni ani tvoji? Ti se brzo vpraví do „nevyhnutelného“.

Všichni, kdož tě milují, zapomenou na tebe, aniž tě navštíví, až tě raním ranou nepřítele... (Jer 30. 14) Svět se chce bavit... Jaká zábava s umírajícím? U mrtvého? Jiné teď svět obletuje, jiným se koří, jiní jsou obklopováni ctiteli, a jednou je stihne stejný osud jako tebe. Mrtvého přítel jenom až k hrobu. (Ondř. Krét.) Hledíš, jaký tvůj bližní má konec, a na svůj nečekáš? Víš přece, víš, že brzo i ty za ním půjdeš. (Týž.) Zajdi si na hřbitov, za město, postav se k hrobům a jako oknem do nich nahlížej... naskytne se ti podívaná obtížná, která tě pramálo potěší. (Týž.) Latinské distichon: „Post hominem vermis, post vermem foetor et horror; sic in non hominem vertitur omnis homo.“ Truchlivá, ale působivá učitelka... „Měj díky, že mne učíš, jak v křehkosti se vlastní možno poznat.“ (Shak.)

Kterási assyrská báseň líčí příchod bohyně tělesné lásky Ištary (Astarty) do podsvětí, do „země, z níž není návratu, do domu, z něhož již nevyjde ten, kdo do něho vkročí, po cestě, po níž jít znamená nenavrátit se...“

Ištar zaklepe na „bránu bez návratu“, a žádá strážce, aby jí otevřel. Otevře, ale sejme jí korunu s hlavy; na její otázku odpovídá, že tak káží zákony podsvětí... U druhé brány jí sejme náušnice, u třetí zlatý náhrdelník, u čtvrté šperk na prsou, u páté drahokamy vykládaný pás, u šesté náramky, u sedmé i nádherné roucho...

Opustit vše... Jak truchlivé pomyšlení pro člověka bez víry v lepší budoucí život! Tomu nezbývá, leč držet se zuby nehty tohoto pomíjejícího světa jak tonoucí stébla. V assyrském eposu dává bohyně radu hrdinovi básně: „Život, který hledáš, nenalezneš; když bohové lidi stvořili, ustanovili pro ně smrt. Proto vesel se ve dne v noci, den co den slav svátek.“ Jaká beznadějnost! Nemenší vane z egyptských veršů:

„Nikdo se nevrací z onoho světa,
aby nám pověděl, jak se tam mají,
aby nám vyprávěl, čeho tam třeba,
aby v nás uklidnil ztrápené srdce,
nežli se dostanem, kam šli již oni.
Běž za svou rozkoší, dokud jsi na světě,
za svojím srdcem jdi a buď vždy veselý!
Zemi jen věnuj se, nemuč své srdce,
dokud tě nestihne onen den žalu.
Osiris neslyší volání jejich,
žalozpěv nikoho nezprostí hrobu...“

Svět volá: „Nemohu.“ (Deficio.) Ty, Pane, voláš: „Pomohu.“ (Reficio.) Moje zvrácená ubohost však spíše jde za upadajícím než za pozdvihujícím. (Aug. sup.) My ubozí, jejichž život jest vyhnanství, cesta samé nebezpečenství, a konec nejistý. (Týž; miseri, quorum vita in exsilio, via in periculo, finis in dubio.)

Přemnozí nechtějí v životě myslit na smrt, a v smrti na život... na vlastní, zmizelý, probitý, pro nebe nevyužitkovaný život. Poněkud frivolní výrok, že „vesele žít a pak dobře umřít znamená ďáblu výpočty zkřížit“, přehlíží, že ďábel se dá málokdy ošidit; leda v pohádkách, pro radost dětem. Smrt není hořká (sama v sobě), nýbrž bezbožníku. (Ambr.; bohužel, i duše svaté cítí při té násilné rozluce, že smrt je trest.) Boháč (lnoucí k zemi) usne, a otevře oči; je totiž nucen vidět to, co nechtěl vidět (praevidere), dokud byl živ. (Řeh. Vel.) Nenadálou smrtí trestává Bůh ty, kteří za živa nemají strachu před pek-

lem ani lásky k nebi. (Arnob. ml.) Nenadálou... Nepopřávaje jim času, aby vyrovnali nevyrovnané účty a narychlo „zalepili“ veliké schodky, ohromná pasiva.

e) Nad ním Soudce, rozhněván...

První okamžiky na věčnosti... Duše bude vidět sama sebe... Jest před bitvou tří císařů (u Slavkova); hustá mlha pokrývá celý kraj, jen podle dusotu koní a lomozu děl soudí spojenci, že nepřítel jest nablízku. Najednou se mlha rozptýlí, a v záři vycházejícího slunce vidí zděšení v bezprostřední blízkosti toho, jehož jen nejasně tušili, a hlavně pušek i děl obrácených proti sobě. Na věčnosti... rozptýlí se mlha vášní a tělesnosti, a duše, jež snad nikdy v životě se nesnažila, aby se poznala, teď se uvidí v pravé podobě, ozářena svatostí nebo poskvrněna hříchy.

U rakví světců cítí všichni přítomní: „Zbytečno modlit se za něho, modleme se raději k němu.“ Zdaž budou podobné pocity plnit srdce těch, kteří budou stát u mé rakve? Vysloví někdo podobná slova? Ani největší pochlebník ne! Nebudou o mně zle mluvit, budou mne vzpomínat s křesťanskou láskou, ale modlit se budou za mne a budou si všichni vědomi: „Má našich proseb hodně zapotřebí.“

A zatím co podle našeho zvyku otevrou okna, bude tvá duše stát před věčným Soudcem. Netřeba konat dalekou cestu: kde duši vydechneš, tam bude souzena. Bůh všudypřítomný, kam tedy třeba jít? Před Soudcem... na tu chvíli přestává všecko, na tu chvíli i přímluva Matky milosrdenství suspendována, teď jsi jen ty a tvůj soudce, a dokud ta záležitost nebude mezi vámi vyřízena, ustává všechna pomoc a přímluva. Kdo na nebi nebo na zemi by ti mohl pomoci, když i přímluva Mariina je suspendována?... Lze vážnost této chvíle vyjádřit slovem, jež by duší zachvělo více než toto?...

Soud bude vykonán v okamžiku. Duši se dostane tolik světla, aby poznala svůj mravní stav, své zásluhy i viny — uvědoměna, že Kristus ji soudí (Ježíš ovšem není podle své lidské přirozenosti všudypřítomný) — jest uvědoměna o rozsudku („slyší...“) — nutně uzná, že jest spravedlivý — rozsudek okamžitě vykonán. „Zaplať, cos povinen.. nevyjdeš odtud, dokud nezaplatíš do posledního haléře.. z každého slova zbytečného budeš skládat počet...“ Což teprve ze slov, myšlenek a skutků, jež byly přímo zlé?

Docela jinou asistenci má u svého úmrtního lože věřící křesťan, jenž podle své víry byl živ. Krásná jest v očích Páně smrt svatých jeho. (Ž 115.) I on cítí, že smrt je trest, první trest, jejž božská spravedlnost ustanovila pro hřešícího člověka. I on cítí osten smrti, ale neděsí ho minulost, nemusí ho děsit ani budoucnost.

„V náručí Boží, odkud jsme vyšli,
večer se všichni sejdeme zas:
kdo by se děsil, kdo by se třás?
Z oteckých rukou, z otcova domu
byli jsme na mžik posláni v svět,
kdo by se obával vrátit se zpět?
Po trapné pouti navždy zas domů,
nikdy, už nikdy v tu chladnou dál,
v náručí Boží kdo by se bál?“ (Sládek.)

Jaká společnost obklopuje jeho lože?

a) Po pravici anděl strážný... jeho přítel, jeho pomocník v boji, jeho průvodce a společník vezdejší poutí. Vedl ho životem, provází ho i na jeho cestě poslední.

b) Po levici zásluhy... I věřící křesťan se musí modlit: „Si iniquitates... budeš-li na nepravosti hledět, Pane, Pane, kdo obstojí? (Ž 129.) Poblouzení mladosti mé, Pane, nevzpomínej.“ (Ž 24.) I věřící křesťan ví, že musí umírat jako kajícník, to však nezmenšuje nikterak jeho naději. Blahoslavení milosrdní, neboť milosrdenství dojdou. Po krásném dnu pěkný západ, po zbožném životě svatá smrt. Poslední čin sv. Basila: obrátil lékaře, jenž ho ošetřoval, s napětím posledních sil se odebral do chrámu, pokřtil jej a vydechl duši. „Deo gratias, Bohu díky.“ Kdesi advokát ukazuje příteli v ložnici řadu věnečků, zavěšených na stěně. „Když někomu zadarmo pomohu, vyžádám si od něho takový věneček z polních kvítků, a přeji si, aby mi jimi vycpali podušku, na níž budu v rakvi spočívat.“

Vše bude zlikvidováno, veškeren starý dočasný „systém“: pozemská krása, sláva, bohatství, moc — i učenost, na níž si někdy zakládají ti, kteří pohrdli světem i jeho marnostmi. Zaveden bude nový trvalý „systém“, a jediná valuta bude platit: zásluhy. — Podle nich rozděleno a každému přiděleno — tentokráte ne prozatím, nýbrž trvale: krása (těla i duše), moudrost

(t. j. poznání Boha), blaženost. — „Vystavěl dům ze slonoviny...“ Takový náhrobní nápis dává Písmo sv. bezbožnému Achabovi! (3 Kr 22. 39) To obsah jeho života! Na náhrobek hrdinů křesťanské charity patří jiný nápis — verš z knihy Jobovy: „Požehnání hynoucího sestupovalo na mne (29. 13), nuznému jsem býval otcem (v. 16), zachraňoval jsem volajícího chuďasa a sirotka, jenž neměl pomocníka.“ (v. 12.) Tu esto nostrum gaudium, qui es futurus praemium. (Aug. sup.)

c) Za ním život v bázni Boží ztrávený. Jak docela jinak než bezbožec hledí bohabojný vstříc své poslední hodině! Jak umírali v revoluci Desmoulins, Danton, Hébert, vůbec všichni mužové krve, když došlo i na ně! Jak umíraly bytosti čisté! Karmelitky v Compiègne, vedeny na popraviště, pějí cestou Salve Regina, pokračují ve svém zpěvu i před guillotinou, hlava padá za hlavou, a zpěv umlká teprve, když padla poslední. Jsme-li synové mučedníků, chceme-li se jejich společníky stát, nehrozme se smrti. Ani pohané neoplakávali smrt synů, když za vlast padli. (Chrysostom.)

Třebaže smrt jest katem mocných a vznešených stejně jako nízkých a ubohých, jest krom toho i vlídným sudím a rozhodčím vší lidské bídy i vší nespravedlnosti. Věřící, oduševnělý živou vírou a nadějí, může říci: „Má radost je teď smrt... to slovo zlé, jež dříve mne tak hrozně děsilo, když přál jsem sobě v světě věčně žít...“ (Shak. Jindř. VI., II.)

Srovnej dva výroky; jeden pochází od pohanského filosofa, druhý od křesťanského myslitele. „Jsi všestranně zaměstnán, život spěje, smrt se zatím přiblíží, a volky nevolky se jí musíš věnovat („nastanou ti prázdniny“). Zemřeš... S tou podmínkou jsi na svět přišel, že zase odejdeš. Nebudeš první ani poslední. Mnozí šli před tebou, všichni půjdou za tebou. Než jsem zestaral, dbal jsem, abych dobře žil; ve stáří pečuji, abych dobře umřel. Jindy se k myšlence na smrt mísí naděje, nemá však co doufat, koho stáří přivádí k smrti.“ (Sen.) Proti smrti velmoci není žádné pomoci, contra vim mortis, non est medicamentum in hortis... Slyš nyní jiného muže: „Jsi osadník (nájemce), nikoli majetník domu; pronajat ti byl dům, nikoli darován. Byť bys i nechtěl, postěhuješ se; s tou podmínkou jsi jej přijal...“ Tak mluví Pán u sv. Aug., slovy skoro stejnými jako římský

filosof; ale připojuje, co stoik pohan nemá: „Až budu chtít a až ti řeknu: „Stěhuj se“, buď připraven. Vyženu tě z pohostinky, ale dám ti trvalé bydlení; osadníkem jsi na zemi, občanem budeš v nebesích... Smrti se bojíš ty, jenžto k životu spěješ? Jsi-li dobrý, dobře touto cestou běžíš, a pak ti bude smrt branou, která tě k životu přivede, ne která ti život odejme.“ Svatá naděje...

K čemu slzy, nářky, lkání před pohřbem a po něm, venku i doma? Co činíš, člověče? Zesnulý odevzdává do rukou Tvůrce, co mu bylo od něho svěřeno, a ty se chceš soudit s tím, jenž svěřené požaduje? Prosebně pravíš: „Dej mu odpočinutí, Pane“, a Pána potupami zahrnuješ?.. Když se sluší děkovat, nerouhejme se dobrodinci a nestíhejme bezprávím toho, jenž povolal k sobě našeho drahého. Náš odchod není přechod od lepšího k horšímu, nýbrž od porušení k neporušitelnosti, ačli jsme ovšem ctnostně žili... Nechať odejde v míru, kam ho Tvůrce volá, ať nastoupí cestu, kterou dosavad nešel, z které se nikdy nevrátí a kterou nastoupit musíme všichni, jedni teď, jiní brzo po nich... (Ondř. Krét., S. 21.) Proč tak velice toužíme po tomto životě, my, kteří čím déle žijeme, tím více hřešíme? Čím náš život delší, tím vina hroznější, denně roste náš účet, menší se náš kapitál... (Bern. supp.)

d) Před nimi vyhlídka ve šťastnou budoucnost, ve shledání s Ježíšem a Marií. Mexičtí mučedníci, jejichž vítězného boje jsme byli všichni svědky, umírali se slovy: „Ať žije Kristus Král... buď pochválena Maria Panna Guadalupeská.“ Jak krásná jsou poslední slova světců! Jak krásná poslední slova zbožných věřících! Otvírám sbírku svých příkladů. Tu biskup, jehož poslední slovo: „Králi, kterému všechno žije, pojďte, klanějme se jemu.“ Tu kněz, jenž zemřel náhle při mariánském kázání a jehož poslední slovo platilo Marii, tu politický pracovník, jenž vydechl duši při slovech: „Jehožto království nebude konce.“ Dívka zpívá celou noc před smrtí koledy k Jezulátku, ctihodná Marie z Oignys tři dny zpívá Magnifikat a skončí chvalozpěvem Simeonovým: „Nyní propouštíš, Pane...“ Jan Zlatoústý: „Buď Bohu ve všem sláva“, a konečně Beda Ctihodný umírá na klekátku se slovy: „Sláva Otci i Synu i Duchu svatému...“ Dante svým obvyklým hluboce theologickým a vysoce poetickým způsobem líčí přechod

zachráněných duší do lepšího života: anděl přiváží duše na loďce; vystoupí a pějí žalm 113: „Když vycházel Izrael z Egypta, dům Jakubův z národa cizího...“ Justus etsi mortem non cavet, tamen non pavet. (Bernard.)

Lze někdy slyšet výrok o „majestátu smrti“, a to i z úst bezvěrce. Co znamená toto slovo? Rozklad? Ten odpuzuje! Či že smrtí všemu konec? To skličuje! Anebo spíše že se smrtí otvírají brány věčnosti? Ano, cítíme to všichni — stojíce u rakve jsme si vědomi, že stojíme před tajemným portálem vyššího života... „Nejsme jako pohané...“ Řekové si představovali podsvětí jako místo hrůzy a tmy, kam nevnikne paprsek; byť za živa nepáchali zlé, žijí tam zemřelí bez radosti, pohybují se jako stíny — sami bohové se podsvětí děsili, a v Odyssei XI. čteme: „Raději být na světě chasníkem nebo žebrákem než tam králem.“ Jak docela jinak mluví svatá víra! Co útěchy vlévá do ztrápených srdcí nauka její!

e) Nad nimi tvář Soudce, ne však rozhněvaného, nýbrž, jak praví modlitba církve: „L a s k a v á t v á ř věčného Soudce nechť se ti ukáže...“ Sv. Anselm praví: „Čeho se děsit? Na kom závisí náš věčný osud? Zdaž ne na rozhodnutí toho, jenž jest naším bratrem, a na přímluvě naší Matky?...“ Sv. Hilarion umírá a povzbuzuje sám sebe: „Sedmdesát let jsi Pánu sloužil a smrti se bojíš?“ Pohled a vzpomínka na Ježíše naplňuje důvěrou, nikoli bázní. „Putuj, ó duše křesťanská“, modlí se církev u lože umírajícího, a Pán ji zve: „Pojď...“ Pán se modlil: „Přichází kníže tohoto světa, a na mně nemá ničeho.“ (Jan 14. 30.) Nám bude dosti, budeme-li smět říci: „Na mně jen máloco nalezne.“ (Basil.) Pravdu má velký učitel církevní; ale naděje, druhá božská ctnost, sílí duši Kristu věrnou a oddanou. „Třebaže z křehkosti pochybil, přec víru v tebe nezapřel...“ modlí se církev nad rakví svých zesnulých synů.

„Uvažuj stále a stále, bedlivě pozoruj a přemítej, že smrti se nemůžeš vyhnout, že hodinu smrti nemůžeš vyzkoumat, že čas tobě od Boha vyměřený nemůžeš pozměnit. V životě lidském není nic tak jisté jako smrt, nic tak nejisté jako hodina smrti. Smrt nemá slitování s chudobou, nemá ohledu na bohatství, nešetří mládí, nehledí na krásu. Na starce čeká přede dveřmi, na jinocha čeká u cesty. Život náš podobá se loďce: ať spíme, ať bdíme, neustále nás nese smrti vstříc. Ó lidský živote,

jak jsi krátký a jak klameš! Když utíkáš, nic nejsi, když tě pozoruji, stínem jsi; když se velkým činíš, kouř jenom jsi. Přetvařuješ se a slibuješ některým, že budeš dlouhý, abys je oklamal. Jiným se děláš krátkým, abys je malomyslností naplnil." (Bernard.)

Ó vládcové, korunou zdobení, pamatujte na smrt, jež koruny vám na hlavu vstavené sejme a sama nad vámi vládnouti bude. Ó pyšní, vznešení a všichni vysoce postavení! Pamatujte na smrt, jež odnese veškerou pýchu (slávu) a v popel ji promění. Bohatí, pamatujte na smrt: až na vás přijde, nebudete užívat svých pokladů. Kdožkoli v tento svět důvěřujete, pohrdnete jím z duše, protože v něm jste poutníci a cizinci... Smrt nezná nesmělosti, jde-li o krále diadémem korunovaného, nezná ostychu, jde-li o mocné, nedbá osoby vznešených a nepřijímá úplatků od bohatých: nepohrdá chudými a neodvrací se od těch, kteří nic nemají. Nemá respektu před těmi, kdož nádherný život vedli, nerozlišuje mezi dobrými a zlými, necení výše starců než hošíků, nemá ve vyšší úctě pány než otroky. Proto synové pokoje poklady své předesílají tam, kde není bázně, ani molů, ani zlodějů... Smrt odnese i lakomce, kteří nikdy neřeknou: „Už dosti nám", a s větší dychtivostí se chystá na ně, než s jakou oni touží po bohatství. (Afraates, Demonstratio 22.) —

„Já, Efrém, umírám... dny moje jsou sečteny, doba žití mého uplynula, jako když svíce dohořívá. Běda mně, vbrzku budu stát před soudnou stolicí Syna Božího. Pojďte sem, přátelé moji, oči mi zatlačte, neboť s lože, na které vstoupil, Efrém již nesestoupí. Jistěže odejdu, a již mne nebude.

Nepochovávejte mne ve chrámě nebo pod oltářem: neslušíť se, aby hříšník na místě svatém byl pochován. Nepochovávejte mne mezi mučedníky, neboť hříšník jsem a poslední ze všech věřících; pro hříchy své nejsem hoden, blízko jejich kostí být položen. Na hřbitově mezi kajícníky mne položte, aby Syn Boží při svém příchodu (k soudu) i na mne jako na ně dštil rosu smilování svého. Neoslavujte mne po smrti chvalami, jenžto budu od Boha souzen a kárán. Jak byste mohli nazývat blaženým toho, jenž bude na soudě zahanben? Kdyby někdo všechny skutky mého života znal, jsem jist, že by po mé rakvi blátem a kamením házel.

Díky vám, bratří, za vše, co jste mi prokázali dobrého. Odměnu chystá vám Učitel náš, jenž slíbil, že nenechá bez odměny ani číši vody studené, třebaže hříšník jsem já, jemuž jste dobré prokazovali. Provázejte mne na cestu modlitbami, žalmy a obětmi, a buďte mne pamětlivi, až mne nebude.

Nikdy nevyšla kletba z úst mých. Osvědčuji vám, přátelům svým: v celém životě nikoho jsem nepomluvil, s nikým se do hádky nepustil, jen s nevěřícími spory neustálé jsem míval. Víte, že hlídač se na vlka obořit musí, vidí-li ho do ovčince se vkrádat, nechce-li být od pána trestán. Skrze toho, jenž na Sinai zákon nám dal, osvědčuji vám: od jednoty s církví nikdy jsem se neodloučil, vždy jsem věřil v Boha trojjediného, Otce, Syna a Ducha svatého... Spíše lze démony poučit než bludaře přesvědčit. Démoni zajisté vyznávali: „Tys, Pane, Syn Boha živého." Nevěřící a bludaři však denně tvrdošíjně popírají a nevěří, že Kristus je Syn Boží.

Všechno plyne, všechno pomíjí. I kamenné chrámy se rozpadnou, ale chrám těla našeho zase ožije a vstane k soudu, k odměně nebo trestu. Aj, přiblížila se poslední hodina, pohotově jest anděl, který mne odvede. Prosím tě, Pane Ježíši Kriste, nejinak než jako přítel přítele prosí, pro milosrdenství své nepostav mne po své levici v den příchodu svého. Sbohem, země, žijte v pokoji a štěstí vy, kteří tu zůstanete, prosím Pána, aby dal pokoj církvi a konec pronásledováním, která bezbožníci ode dávna zanítili. Buď vítán, anděle, vůdce můj, jenž co nevidět duši mou odvedeš tam, kde bude s jinými očekávat hodinu společného vzkříšení." (Testam. s. Ehpraem. Řeč umírajícího sv. Efréma k přítomným bratřím.)

*

Čtení: Kazatel, různé stati. — Is 38.
Násled. I. 23. Bohumila I. 13. 14.
Ve šlép. N. 52, 878—886.

*

Slyšeli jste, jakého množství zlého se odříkáme několika málo slovy, a toto odřeknutí a krásné vyznání bude vymáháno (zkoumáno) onoho dne u každého křesťana. Psáno je totiž: „Ze slov svých budeš ospravedlněn, a ze slov svých budeš souzen." A opět praví Pán: „Z vlastních úst tvých tě soudím, služebníče ničemný." Jest zřejmo, bratří nejmilejší, že naše slova v onu chvíli nás buďto odsoudí, anebo ospravedlní. (Efrém.)

Viz, jak bude tehdy, při třetím příchodu Páně, trestána ona nevěstka a děvka, totiž tvá fantasie, v níž bylo tolik cizoložstev spácháno. Paměť bude tak otevřena a odemčena, že vychrlí ze všech svých skrýší netušené množství hříchů, velikých a ohavných. (Bonav. In Dom. IV. Adv. 5. 6.)

Co nechceš, hříšníče, vidět nyní, aby ses dal pohnout k pokání, uvidíš tam, abys zakusil zahanbení. Co skrýváš nyní v úkrytu svědomí, to vše tam se vyrojí před tváří všech, až budou otevřeny či spíše vylomeny závory tvého svědomí... Zdaž bude moci nepravost obhájit svou při před oním hrozným tribunálem? Nikterak, protože věčný zákon bude proti ní, zákon svědomí bude proti ní, zákon psaný bude proti ní, úpis satanův bude proti ní, a všechno tvorstvo bude svědčit proti ní. (Tamtéž.)

Ty, spravedlivý Soudce, jako peníze v měšci zapečetil jsi hříchy mé, pozoroval jsi všechny cesty mé a spočítal veškeré kroky mé. Stále jsi mlčel, nepromluvil, shovíval. Ale jednou promluvíš,... vím, že nebudeš vždy mlčet... Tolika tisícům lidí budou odhaleny všechny nepravosti mé, tolika zástupům andělů budou zřejmé zločiny mé, nejen rukou, nýbrž i jazykem a myšlením spáchané. Pane, nemám co bych řekl, nenapadá mne, co bych odpověděl... (Anselm.)

Spravedlivý však, byť i před časem smrtí zachvácen byl, v pokoji bude, neboť stáří ctihodné není dlouhověkost aniž počtem roků měřeno bývá, ale šedinami jest člověku moudrost, a věk starý — život neposkvrněný. Protože se zalíbil Bohu, stal se miláčkem jeho, a ježto živ byl mezi hříšníky, byl přenesen. Vytržen byl, aby zloba nezměnila smýšlení jeho neb aby lest nesvedla duše jeho. Neboť kouzlo nicotnosti zatemňuje to, co jest šlechetné, a vír zlé žádostivosti převrací šlechetnou mysl. Došed v krátku vrcholu (svatosti), vyplnil časy mnohé. Líbilať se Bohu duše jeho, proto rychle jej vyvedl zprostřed nepravostí. Lidé pak, vidouce to, nesrozuměli tomu, ani nechtěli myslit na to, že se dostává milosti Boží a milosrdenství svatým jeho, a že má na zřeteli své vyvolené. Mrtvý spravedlivý odsuzuje živé bezbožníky, a mladost rychle zdokonalená dlouhý život nespravedlivých. Vidí totiž konec moudrého a nechápou, co s ním Bůh zamýšlel a proč jej Pán bezpečně umístil. Vidí ho a mají pro něho pohrdání, ale jim Pán se posmívá. I upadnou potom beze cti (v hrob) a pohanou mezi mrtvými budou na věky; neboť srazí je střemhlav, že ani nehlesnou, otřese jimi v základech, bude po nich docela veta, v bolestech budou, a památka jejich zahyne. (Md 4.)

24. MISERERE MEI, DEUS . . . (Žalm 50)

Běžeti bude za milci svými a nestihne jich, hledati je bude a nenalezne jich; i řekne: „Vrátím se k prvnímu manželu svému, neboť lépe mi bylo tehdy než teď." (Os 2. 7)

Leť si dál, kam štěstí tvoje táhne tebe teď;
nestačí ti srdce moje, hledej jiné, leť!
Svět je velký, svět je širý, dost jich najdeš, vím,
což ti dnes ten otec sirý, jenž ti býval vším!
Leť si dál, kam štěstí tvoje vábí tebe teď,
hrdličko, ty duše moje, leť si dále, leť!
Ale až se mraky sklenou tam, kde teď je jas,
s perutí svou unavenou vrať se k otci zas.

(Sládek.)

Jak bychom slyšeli otce marnotratného syna . . . jako by těmi slovy se s nezdárným a přece milovaným loučil — a zároveň prorokoval. „Však ty zakusíš, poznáš — a zatoužíš!" Zatoužil — po smutné zkušenosti, jak to v uvedených verších řečeno.

Po Otci zatouží každá hříšná duše, která s námi v exerciciích šla až sem. Bůh, zdroj věčného blaha, pro něž jsem byl stvořen a jež jsem lehkomyslně opustil, hledaje domnělé štěstí na cestách křivolakých, zakázaných. Kam ty cesty vedou, jsem slyšel. Konec jejich jest zahynutí, a já k němu spěji! Vyvinul jsem se z náručí Otce a padnu do rukou neúprosnému Soudci; co si počnu? Jak andělská melodie zazní do duše slovo: „Vrať se ke mně zas . . ." Bůh jest ochoten změniti výrok, jsi-li i ty ochoten napravit vinu (Amb.); **uvidí-li tebe změněného, najdeš ty změněného i jeho, a jehož jsi se co soudce strachoval, za přítele mít budeš.** (Bern.)

Zatoužit po Otci . . . Ne však planou, nýbrž účinnou touhou, touhou, která je spojena se snahou a vede k činu. „Vstanu a půjdu k otci . . ." Navraťte se k tomu, od něhož daleko jste odstoupili, synové izraelští. (Is 31. 6) **Odkládat léčení znamená prodlužovat chorobu.** (Řeh. Nys.) **Vstaň, slzy nad hřích prolévej, ať nemusíš jednou v pekle vzdychat a lkát nadarmo.** (Efrém.) **Neodkládej! Odklad rodí váhavost!** (Chrys.) **Odložíš-li**

dnes, budeš zítra váhat ještě víc, a přidáš-li zítřek, ještě více vzroste váhání. (Týž.) Neodkládej svůj lék! (Aug.) Ochotně se dáváme zranit, liknavě se dáváme léčit. (Bern.) V hříchu nejhorší jest ve hříchu trvat, a v pádu nejhorší zůstat v něm ležet. (Chrys.) Den se již nachýlil a večer náš se přiblížil, a my myslíme, že jest ještě ranní hodina. (Efr.) Kde pozdní pokání, tam vzdáleno spasení, ale pak sami jsme strůjci svého nebezpečí; neprchá spása před námi, nýbrž my před spásou. (Ambr.)

Vzchopit se a doznat: „Otče, hřešil jsem..." Tvůj hřích ať v tobě nalezne soudce, nikoli zastánce. (Aug.) Není tak zlé hřešit jako po hříchu na Boha svalovat vinu (nejapnými výmluvami; Chrys.). Nic tak nepodněcuje Boží hněv jako obhajoba nepravosti. (Petr Dam.) Lépe jest mít ránu, kterou nutno léčit, než aby bez rány uvnitř se rozlézala smrt. (Ambr.) Světec chce říci: „Lépe jest, aby sis byl vědom zjevného hříchu, protože pro něj budeš hledat lék, než aby ses ukolébal v domnělé spravedlnosti a nepozoroval uvnitř hnilobu, přivádějící ponenáhlu smrt." Tedy „felix culpa!" Ale bít se v prsa a tytéž hříchy nanovo páchat znamená hříchy dláždit. (Aug.) Jaký nerozum milovat rány a odmítat léky. (Dion. Kart.) Jen tam přikládá lékař léky na ránu, kde jest naděje v záchranu. (Ambr.) Nicméně nepopírám, že vymáhá jistou dávku srdnatosti předstoupit před lékaře a říci: „Můžeš řezat a pálit, jen když mi život zachráníš..." Více bolí rána, když jest léčena, než kdyby léčena nebyla; ale proto víc bolí, aby napotom nikdy již nebolela. (Aug.) Zde ať nás pálí kárání, aby tam nás nepálily pekelné plameny. (Chrys.)

Třebaže se pravda očím přímo vtírá, člověk miluje a hájí blud. Nechce být kárán a čestnější se mu zdá být ve skutcích zle začatých svéhlavost, než kajícnost. Rozum chce, aby se úsudek řídil podle toho, co je správné: vášeň chce, aby to platilo za správné, co je jí milé. Třebaže marnost (hříšná) nás podnítila k jednání, trváme v něm, aby se nezdálo, že pochybeně jsme začali; a co při tom nejhoršího, zatvrzelejšími nás činí nepravost, držíme se jí a zvětšujeme ji, jako by důkazem spravedlnosti našeho jednání bylo, když nepovolíme. Trváme ve zlém, nechceme k dobrému zpět, hříchem hojíme hřích. (Seneka; mluví o hněvu, ale platí to o každé nepravosti.) „Záletnice, jež má od záletných klid, která nebude teď na prá-

ci nic mít, pokání chce konat, v sebe jít..." Tak píše Rückert. Bičuje tím neupřímné pokání jistých lidí nebo cynicky zevšeobecňuje? Třebaže na pokání není nikdy pozdě, dokud duše v těle („Pozdě jdete, však jdete přec! Schiller), jest jisto, že pozdní pokání nepatřívá vždycky k nejupřímnějším. Poenitentia sera raro vera... Konat pokání — a napravit, co se napravit dá! „Musím pomáhat... Tam musím pomáhat, kde jsem se nejvíce prohřešil." (Španělská romance.) Tak jednal po svém obrácení španělský rytíř Ignác z Loyoly, ale k tomu třeba, aby se hříšný obrátil dříve, než bude nad jeho hlavou kosu si brousit kostlivec. Obrácení na smrtelném loži... Když zestaralého hříšníka posedne pekelný strach jako Ludvíka XV., když chce honem, honem vskočit do vlaku, který mu takřka ujíždí... Jak vysoce cenívala církev takové obrácení, patrno z toho, že za křesťanského starověku takto „obrácené" trestávala irregularitou, t. j. v případě uzdravení byli neschopni církevních úřadů.

Alexander Veliký prý odsoudil na smrt básníka, jenž mu svou tragedií vyloudil slzy, a král se pak za tento projev slabosti styděl. Nevím, zda to slabostí skutečně bylo. Ale nesměl-li biskup Soissonský na oči Ludvíku XV., protože ho v těžké nemoci u Met pohnul k lítosti a uzdravený cizoložce se pak též styděl za tento nával „slabosti"? Nic neusychá rychleji než slza (Cicero) — slza zármutku, a bohužel i slza pravé a spasitelné lítosti! Nedostává se nám pevnosti, vytrvalosti, dáme se opět přemoci vášní, a pokus o sebeosvobození pokládáme za projev slabosti. Bůh soudí jinak. „Uložil jsi slzy mé v knize účtů svých.." (Ž 55. 9. hebr. text.) Hřích zrodil bolest, bolest strávila hřích. (Chrys.) V očích Božích nás nečiní ani památka dobrého skutku tak slavnými (milými) jako kající vzpomínka na spáchaný hřích. (Týž.)

L í t o s t... V protestantském systému nemá místa a je tudíž zbytečná, neznabozi pustého života ji pokládají jako král bídák za slabost. „Lítost? Nikoli! Lítost je stud, a Bůh nechce, aby se tvor před svým Tvůrcem styděl," vykládá Bernardi v Don Juanu[1]). Pokládá lítost za dětskou ostýchavost? Pak má pravdu; jenže křesťanská lí-

[1]) Týž autor si tropí posměch ze zardění; ať mu odpoví Hebbel! „Cudnost jest vnitřní mez hříchu; kde se člověk rdí, tam začíná jeho lepší já."

tost jest něco docela jiného! Goethe nemluví o nic lépe. „K ničemu není lítost, tvoří novou vinu.“ Tedy slabost nebo snad bezcharakternost a nedůslednost — nedůslednost ve zlém! Tak smýšlí satan, ve zlém navždy utvrzený. Vrahové Clarencovi (Shak. Rich. III) odpovídají: „Mít lítost? Ne. To babské, zbabělé.“ „A nelitovat podlé, ďábelské.“ Ničeho nelitovat jest začátek veškeré moudrosti. (Börne, pokřtěný žid.) Nevím, zda by tito všichni tak mluvili, kdyby jejich kluk je urazil nebo kdokoli jiný jim ublížil a nejevil ani stopy lítosti, nerci-li ochoty, aby vinu odčinil. Ne trest, nýbrž zločin jest hanbou, praví Herder, a soudí správně, zvláště má-li na zřeteli trest dobrovolný za vinu převzatý. Každá nepravost, ať velká, ať malá, musí být nezbytně pokutována, buď od tebe pokáním nebo od Boha trestáním. (Aug.)

Lítost... poznání, uznání a doznání viny či pochybení[2]), provázené rozhodným a pevným úkonem vůle: odpor k hříchu, odvrat od něho a pevné rozhodnutí napotom kráčet a vytrvat na cestě dobra a ctnosti. Tedy návrat ze tmy k světlu, od zlého k dobrému, od hříchu k ctnosti a k Bohu. A je-li třeba za spáchanou vinu podstoupit pokutu, ochotně ji na sebe vzít. To že jest slabost?

Marketa Kortonská, nedovedoucí se vymanit z tenat svůdce a sladkého hříchu — to byla slabost. Ale ponížení, jež pak na sebe dobrovolně vzala a jemuž se mohla docela dobře vyhnout — to nebyl projev slabé vůle! Lítost byla u ní a jest u každého kajícníka „přehodnocení“ (a to pravé) veškerého života, touha po svobodě ducha, po novém životě, člověka důstojném. Vizme marnotratného syna: nesedí nečinně, neoddává se tupě „osudu“, jejž nemožno odvrátit, nýbrž láme železné okovy, jež duši držely pode jhem hanebnosti a poutaly ji k minulosti. Vymaní se z nedůstojného područí náruživosti, vzchopí se, naváže na to, co zbylo, znovu nabytá vláda ducha nad tělem a smyslností ho uschopní, aby s cesty pohodlné a široké, po níž dotud kráčel a kterou nyní poznal jako falešnou, se navrátil na cestu pravou, třebaže úzkou a trnitou; zatouží po lepším životě, člověka důstojném, po spojení s Bohem, jehož jest vzdálen a jenž jest hotov přijmout ho na milost. To jest křesťanská lítost!

---

[2]) Epikur: „Poznání chyby jest začátek nápravy.“

Praví-li Feuchtersleben, že „změnit se nemůže nikdo, polepšit se může každý," nemá nikterak pravdu; nemůže změnit to, co se stalo, uznávám, ale sebe, svůj život, svůj charakter že by nemohl změnit? Jen o lehkomyslném, zatvrzelci a pokrytci platí slovo Suetonovo: „Liška mění jen kožich, nikoli mravy." (Vulpes pilum mutat, non mores.) Těžká rána ovšem žádá rychlou, přísnou kuru (Shak.), léčbu někdy těžkou a bolestnou. Těžce člověk mnohdy platí malý pochybený krok. (Goethe.) Snadno zranit, těžko léčit. (Něm. přísl.) „Když zakalily duši tvoji rez vášní nebo viny tíž, jen velkou prací v tuhém boji ji ozáříš a očistíš." (Klášterský.)

K tak těžké práci nás může povzbudit jedině n a d ě j e — naděje, že možno vinu odčinit a odpuštění dosáhnout. Tedy naděje v Boží milosrdenství a v jeho pomocnou milost. „Jest zatracena." „To jistě jest, jen ačli ďábel jejím soudcem jest..." (Shak.) To hlavní opora hříšníkovy naděje! Že jeho soudcem bude kdosi jiný! Nikoli nepřítel lidského pokolení, jak ho nazývá sv. Ignác; ten, který pro hříšné cedil krev, nás bude soudit. „Zoufalství bych propadl, nemít možnost pokání, jež k nebesům až proniká a hříšným milost naklání a každou vinu odčiní." (Shak.) Slova, která Calderon klade v ústa Davidovi (týkají se Absolona), platí i o nebeském Otci: „Otec jsem, však přitom vládce; zlosyn jest, však přece syn; soucit žádá jeho pohled, pokutu ždá jeho čin."[3]) Hluboká psychologie, jde-li o člověka, hluboká theo-

---

[3]) Dante praví s hlubokou psychologií: „Člověk musil sám potřebovat odpuštění, aby se naučil odpouštět jiným." Budhistickomoderněracionalistická nauka o sebevykoupení, odezíraje od toho, že se pokouší o věc nemožnou, pěstuje v člověku pýchu a zamezuje pravé sebepoznání. Křesťanská nauka o hříchu a odpuštění jest zdrojem pokory, a pravá pokora zdrojem správného poznání sebe; nadto nás učí soucitu a milosrdenství s chybujícími. „Milosrdní buďte, vy, kterým se milosrdenství dostalo." Chybit jest lidské, odpouštět božské. (Pope.) Náramně mělce zní docela opačný úsudek Schopenhauerův: „Odpustit a zapomenout znamená učiněnou drahocennou zkušenost vyhodit oknem." Naprosté nepochopení křesťanského učení o odpouštění! Odpustí-li ubohá svedená dívčina vrahu svého mládí, znamená to, že má znova slepě sednout jinému ničemníku na lep?

logie, jde-li o Boha. Jako otec odpouští, jako král a soudce ukládá trest, ale nezavrhuje.

Kde není naděje v odpuštění a v možnost nápravy, tam není lítost možná. Buď propadne hříšník zoufalství, jak patrno na antických tragediích, nebo se vrhne ve vír rozkoší. Nemůže-li minulost napravit, nemůže-li se vyhnout osudu, je-ž na sebe hříchy uvalil, co jiného mu zbývá, leč zoufat nebo se oddat lhostejnosti a apatii? Obojího jest křesťanství tak daleko, že zoufalství prohlašuje za hřích proti Duchu sv., stejně jako diametrální opak, opovážlivé spoléhání na milosrdenství Boží. Slyšme slova Písma: „Nenásleduj v síle své žádosti srdce svého, a neříkej: ‚Kdo mne může zkrušit pro skutky mé?‘ Bůh totiž jistojistě trestati bude. Neříkej: ‚Hřešil jsem, a co smutného mne za to postihlo?‘ Nejvyšší jest shovívavý odplatitel. Pro hřích odpuštěný nebuď bez bázně, nehromaď hřích na hřích a neříkej: ‚Slitovnost Páně veliká jest, smiluje se nad množstvím hříchů mých.‘ Neboť jak milosrdenství, tak i hněv znenadání přichází od něho, a na bezbožných spočine hněv jeho. Neprodlévej, obrať se k Pánu, aniž s tím den ode dne odkládej . . .“ (Sir 5. 2—8) Bůh není náhliv, ale pamětliv.

Nehorázná neřest jest, milosrdenství Boží činit kuplířkou ďáblovou (opovážlivým spoléháním . . . zneužívat ho a činit je podnětem bezstarostného páchání hříchů), a zatím co tě jeho milosrdenství mělo přivést k Bohu, přátelit se tím více se satanem. Milosrdnou slitovnost, kterou Bůh učinil asylem hříšníkům, tys učinil brlohem ďáblovým, kde ďáblu ke cti slavnosti se pořádají. (Pavel de Palacio.) Neboj se být od Boha bičován, nýbrž vyděděn. (Aug.) Kdo se nyní nebojí spravedlivého, nebude moci později nalézti milosrdného. (Řeh. Vel.) Duše, jak dlouho jsi zápolila s mým milosrdenstvím? Neustálými nepravostmi tvými jest takřka vysíleno a upouští od svého záměru (přijmout tě na milost; Chrys.) Kdo není bičován v čase s lidmi, bude bičován na věky s démony. (Petr Bless.) P. Fab. Veselý T. J. praví svým drastickým způsobem: „Milosrdenství Boží jest matkou jedné potvorné dcery, totiž opovážlivého spoléhání.“ (Správně: podnětem, nikoli matkou.)

Almužnami vykupuj hříchy své (Dn 4. 24), avšak nevykoupíš nepravosti své almužnami, jestliže života svého nezměníš; almužna není k tomu, aby sis Boha

koupil, nýbrž abys ho k milosrdenství pohnul... Nikomu nepřikázal, aby bezbožně činil, aniž dal komu dovolení, aby beztrestně hřešil. (Sir 15. 21; Aug.) Mnozí se těší z odpuštění vin; docela správně, chtějí-li se napravit — bláznivě, chtějí-li ve hříších setrvat. (Amb.) Neostýchejme se utíkat; slavný to útěk, prchat před tváří hříchu; takový útěk jest záchrana nevinnosti, cesta ctnosti, zajištění zbožnosti. (Týž.) Nebuď bez starosti, nehřeš směleji proto, že jsi od mnohých slyšel, že Bůh hříšných nezavrhuje. (Afr.) Dosti jsme se ďáblu nasloužili: zbytek života, jenž nám jest popřán, věnujme Bohu. (Efr.) Vší silou třeba oplakávat, že jsme tak dlouho pod faraonovou mocí sloužili, blátem a cihlami se obírajíce. (Petr Dam.) Po ztroskotání nezkoušej znova nebezpečí plavby. (Jeronym.) Jdeš v noci na lůžko a zveš s sebou na noc hřích? (Efrém.) Všechnu stopu zla musíš ze srdce odstranit; zůstane-li v tobě byť jen trochu popela, přivábí dravce a plazy. (Týž.)

Je-li kdo nenávisti hoden, jakým právem vymáhá lásku? Kdo trestu propadl, jak se může opovážit oslavu žádat? Dráždí soudce, kdo nesnaže se provinu odčinit, chce být odměnou poctěn. Králi se posmívá odsouzenec, jenž chce být odměněn věncem, jehož nezasloužil, a k hněvu popouzí otce hloupý syn, jenž uraziv ho těžce, osobuje si právo na dědictví, nekonav pražádného pokání. (Aug. supp.) Ďábel má radost nad jediným spravedlivým, jenž pokání zanechal. (Týž.)

Svému lidu vytýkal Hospodin líčenou zbožnost. „Lid tento ctí mne ústy, ale srdce jeho daleko jest ode mne." (Is 29. 13) Tentýž prorok vytýká jménem Nejvyššího lidu i jeho falešné pokání — bezcenné, protože neprovázené skutky ctnosti. „Mne sice každý den hledají a znáti cesty mé chtějí, jako by byli národ, jenž spravedlnost činí a soudu Boha svého neopouští, ... a říkají: ‚Proč se postíme, a ty na to nepatříš? Skličujeme duše své, a ty o tom vědět nechceš?' Aj, v den postu svého zvůli svou provozujete a k robotám všechny dlužníky své přísně dohánite. K svárům a různicím se postíte a přitom bijete pěstí nemilosrdně. Zdaliž v takovém postě mohu mít zalíbení? Aby člověk jako třtina svěsil hlavu svou? To-li nazveš postem a dnem milým Hospodinu? Toto jest půst, v němž zalíbení mám: Rozvaž svazky bezbožnosti, uvězněné propusť na svobodu, odpusť jim dluh jejich a všeliké jho

rozlom. Lámej lačnému chléb svůj a chudé uveď do domu svého. Uvidíš-li nuzného, přioděj ho, a bližním svým nepohrdej. Tehdy volati budeš, a Hospodin tě vyslyší, zavoláš a řekne: ‚Tu jsem.‘ Dáš-li lačnému ze statku svého a duši ztrápenou nasytíš, vzejde v temnotách světlo tvé a mrákota tvá bude jako poledne. I dá tobě pokoj Hospodin, jasnou září naplněna bude duše tvá a budeš jako zahrada hojně svlažovaná a jako pramen vod, jehož vlny nevysychají.“ (Is 58) Od znalosti (scientia) pokání jsou tak vzdáleni jako od původce veškeré znalosti... (Odkládají), chtějí Bohu ukrásti čas, nechtějí pokání a chtějí odpuštění hříchů. To je tak jako vztahovat ruku po zboží a nechtít zaplatit cenu, protože Bůh jen za pokání slíbil odpuštění. A jako kupec bedlivě zkoumá minci, tak i Bůh zevrubně přezkouší naše pokání... (Tert.)

„Konejte h o d n é ovoce pokání,“ volal předchůdce Spasitelův. (Mt 3. 8.) Vyhýbat se příležitosti, chopit se prostředků, jež nám svatá víra podává, a pak milovat a doufat. Jen blázen by nechtěl z vyhnanství domů (k Otci) se vrátit aneb míru dát přednost před válkou. (Theod. Stud.) Lepší jest a méně bolestné být vlahou (slzami lítosti!) nežli ohněm čištěn. (Guerricus.) Pokání se nevyhnete, nýbrž jen proměníte (dobrovolné v nedobrovolné), neboť bez trestu zlé zůstat nemůže. (Bern.) Běda nám, jsou-li dny naše dokonány a očista dokonána není! (Guer.) Zbloudit, to dovedou mnozí; napravit se, to činí málokteří. (Ambr.) Jenže člověk dovede zlé spíš (srdcem) si zhnusit a jím opovrhovat než (skutkem) je opustit a od něho se odtrhnout. (Lev Vel.) Ale nezastavíš-li zlé, když v tobě se rodí, vzroste v nebetyčnou výši. (Philo.)

Avšak nejen pokání svobodně zvolené — nést v duchu kajícnosti i obtíže a kříže, jež na nás Bůh sesílá; pojímat je jako metly, jimiž nás bičuje za naše proviny, a zároveň jako příležitost, abychom je odčinili... v očistci je pokání těžší! Kde trest vede ke vzdoru, tam jest hříšník zatvrzelý z pýchy, a toho neobrátí ani peklo. Jen čtěme proroky (str. 295 nn), zvláště Jeremiáše! Čím větší bída, tím nepoddajnější vzdor... Jestliže Bůh ve své shovívavosti váhá a čeká, vidí v tom bezbožník důkaz, že není Boha; stihne-li ho po čase pohroma, začne pochybovat o Boží prozřetelnosti a snad i o jeho spravedlnosti. A přec i tyto metly jsou projevem Boží slitovné lásky... žene

nás jimi do svého náručí. Hluboké slovo: „Buďto pokání, nebo peklo.“ (Segneri.) Já trestám ty, které miluji (Zj 3. 19), aby nebyli na pospas plamenům věčným! Plodíme býlí, jsouce šetřeni těžkých větrů; kdo nás kárá, ten nás přeorává. (Shak.)

Cílem pokání jest spojení s Bohem. I kdyby komu svědomí nevytýkalo viny, je tu tělo, tělesnost se hlásí k svému právu („žádá proti duchu“, Gal 5. 17), a jen sebezáporem možno ji odkázat do příslušných mezí a držet na uzdě. Což teprve tam, kde jest hřích? Kde jde o to, s cesty zkázy se zase navrátit na cestu spásy? Nabýt ztraceného spojení s Bohem? Tu jest především třeba odtrhnout se od tvorů, k nimž se duše, opustivši Boha, „ve smrtonosné sladkosti přivinula“. (Aug.) Je dost lidí, kteří tak dalece došli v sebepoznání, aby doznali a uznali, že chybili, ale schází jim mravní síla, aby se změnili. Zapleteni do sítě vášní nemohou se odhodlat, aby ji násilím rozťali; leda chabé pokusy ji bezbolestně rozplést, jako Augustin. Nestačí, abys ustal konat zlé, tím ještě zlé není odčiněno ani z duše vymýceno! Jsou nemoci, jež ustanou samy sebou, když přestaneš ty (pít, kouřit...); jiné však vymáhají positivní léčení, užívání léků, protijedů, operace... Cizí voda (křestní) obmyla ty, které cizí vina (Adamova) poskvrnila; teď však, vlastní vinou jsa poskvrněn, nebudeš obmyt jinak, leč vlastní vodou (slzami pokání; Bern.).

Co se svaté zpovědi týče, o jejích účincích (požehnání pro jednotlivce i pro celou společnost) viz III. kap. 13. Zde jen podotýkáme, že jest nezbytnou podmínkou návratu k Bohu — podmínkou od věčného Soudce ustanovenou, a součástkou pokání. Mnohdy vymáhá větší statečnost vyznání viny, než bylo třeba k jejímu vyvarování. (Řeh. Vel.) Krom toho — svátostné vyznání jest něco docela jiného než cynická konfese jistých literátů! Viz člověka, jenž se smíchem veřejně vypravuje v hospodě, co tropí neb tropil... a jaké sebezapření ho stojí, když kleče ve zpovědnici, má jedinému totéž na sebe povědět zkroušeným srdcem, s pokorou a lítostí! Proč? Protože mluví k zástupci Božímu, byť byl sám hříšný jako on, byť ho byl třeba i v oné hospodě poslouchal — mluví k Bohu, jejž urazil, od něhož prosí odpuštění, od něhož se mu ho i dostane — s jednou podmínkou: že pokorně prosí. Ale s pokorou jde ruku v ruce i nezlomná důvěra.

„Ten, jenž nám milost synovství křtem svatým udělil, milost odpuštění že by nám odepřel? Jenž nás velikými věcmi obdaroval, v malých že by se laskavým neukázal? Jenž mrtvým vzkříšení dává, nemocným uzdravení že by nedal? Jenž nás za dítky přijal, že by kajícího syna odehnal? Ze služebníků nás dítkami učinil, a zbloudilého syna že by se neujal? Nesouhlasím s tebou, bludaři; mám pramen, a nepotřebuji tvého vyschlého koryta: mám Krista, a proto ti vytýkám tvou nepravost (že totiž chceš nás hříšné připravit o tak velké dobrodiní, t. pokání). Za nás umřel, a že by se za nás u Otce nepřimluvil? Za nás byl ukřižován, a že by odmítl nad námi se smilovat? Když nás tak miloval, že by lačnějícími pohrdal, maje zdroj milosrdenství? Věc všecko pomyšlení převyšující učinil, a nepatrnou by neudělil? Když jsme bezbožní byli, nezavrhl nás, a když kajícně od hříchu se odvracíme, nepřijal by nás? Hřešící k sobě volá a zve, a od obrácených se odvrátí? Nad provinilci se slitoval, a prosícím by zdroj slitovnosti uzavřel?“ (Efrém, De poenit.)

Hugo a S. V. praví rigoristovi, omezujícímu rozsah Božího milosrdenství: „Nestanov zákon, jenž by tobě samému nikterak neprospěl; hříšníče, miluj milosrdenství!“ Ubožák, jenž zanechav soudce, nadarmo u kata přízně se domáhá. (Petr Chrys.) Lékař jásá, když nemocný unikl nebezpečí. Bůh jest bohat, a jeho bohatství potřebuje jen nuzného, aby mu ze svých pokladů udělil. Otec více cenil zchudlého syna než probité peníze, jež marnotratně prohýřil. Nezavrhuje tě, nevytýká ti statky, jež jsi zle utratil, neboť má sám poklady nepřeberné. Pojďte tedy, dříve než přijde onen hrozný den, a vrhněme se v oceán slitovnosti Boží. (Efrém.)

Kolikráte jsem hřešil, a pekelný drak byl hotov mne pohltit! Ale ty, Pane a Bože můj, jsi mne bránil. Když jsem bezbožně jednal proti tobě, když jsem přikázání tvá přestupoval, byl připraven, aby mne strhl do pekel, ale tys bránil. Já tě urážel (offendebam), a tys mne hájil (defendebas); já se tebe nebál, a tys mne střehl; já šel od tebe a svému nepříteli do moci se odevzdával, a tys ho odstrašoval, aby mne neuchvátil... A já ubohý o tom nevěděl. Sestoupil jsem až k branám pekla, a tys mne držel, abych tam nevešel; byl jsem blízek bráně smrti, a tys nedovolil, aby mne pohltila. Kolikráte jsi mne před smrtí zachránil, v nemocech, v nebezpečích mno-

hých na moři, na zemi... ze všech nebezpečí jsi mne vysvobodil, vždy nade mnou bděl... Věděl jsi, Pane, kdyby mne byla tehdy smrt zachvátila, bylo by peklo mou duši pohltilo. Avšak tvé milosrdenství a tvá milost mne předešla, vyrvaly mne ze smrti těla i ze smrti duše... a já, slepý, to nevěděl, až jsi ty mne osvítil... Hle, já jeden z největších hříšníků, které jsi spasil, abych byl dokladem nejdobrotivější laskavosti tvé. Oslavuji tě (vyznávám se tobě) pro veliká dobrodiní tvá, poněvadž jsi mne z hlubin pekelných vyrval jednou, dvakrát, třikrát, stokrát, tisíckrát... Já stále k peklu spěl, a tys mne stále odváděl zpět; spravedlivě bys mne byl tisíckrát mohl zavrhnout, kdybys byl chtěl. Nechtěl jsi, protože miluješ duše a odpouštíš lidem hříchy, když pokání konají, Pane a Bože můj... Tobě nechť tedy (od nynějška) náleží vše, co moje jest, sebe celého ti zcela odevzdávám: celá má duše, celé tělo, celý život můj nechť žije tobě, poněvadž tys mne celého vysvobodil, abych ti celičký náležel..." (Aug. supp. Solil. 18.)

Autor Audifilie (str. 89 n) přirovnává milosrdenství Boží k slunci: „Sděluje své paprsky štědře všem, kteří je chtějí přijmout, a sdílí se všem, kteří nekladou v cestu překážek. Najde-li trhlinu nebo skulinu sebemenší, vniká skrze ni a prozáří celý pokoj (t. j. duši)... Bůh má na zřeteli naše dobro, i když mu zapomeneme sloužit; volá nás, když od něho prcháme, obejme nás, když se vrátíme, a je poslední, jenž nám přátelství vypoví..."

Dante na své alegorické pouti přichází k očistci. Na samém kraji jest ostrůvek, na němž roste bylina, symbol pokory — pokora jest základ a první podmínka očisty duše, odpuštění hříchu a smíru s Tvůrcem. Žádná jiná bylinka tam neroste a růst nemůže. Kdykoli jeho průvodce, autor Aeneidy, jednu utrhl, okamžitě vyrostla na jejím místě jiná — kolikrátkoli uděluje Bůh milost a odpuštění, nikdy se nemenší nebeské poklady, a tak dlouho bude v této svátosti krev Kristova obmývat duše potřebné očištění, až poslední kněz před příchodem Páně naposled zvedne ruku, aby nad posledním kajícníkem na samém prahu nového života vyřkl slova: „Pán náš, Ježíš Kristus, nechať tě rozhřeší, a já jeho autoritou tě rozhřešuji od tvých hříchů ve jménu Otce, i Syna i Ducha sv. Amen."

Čtení: Ez 18, Jer 3. Násl. K. I. 21. Bohumila I. 5—8.

25. ZE TMY K SVĚTLU, Z OTROCTVÍ K SVOBODĚ!

I tvorstvu dána naděje, že bude vysvobozeno z otroctví porušitelnosti k svobodě slávy synů Božích. (Ř 8. 21)

Jsme-li ochotni uvažovat, odkud jsme přišli a kam jsme voláni, doznáme, že se nám nedostává sil, abychom sdostatek Bohu díky vzdali. Synové Izraelovi jsme, kteří jsme faraonovi v Egyptě robotovali a přetvrdým jhem pyšného krále sevřeni byli. Avšak hle, Bůh otců našich, Bůh požehnaný na věky, vyvedl nás z Egypta, t. j. z temnoty starého života, z okovů nelítostného tyranství, a do země zaslíbené nás uvedl. Do této zaslíbené země jsme vešli, když jsme smetli se šíje (hřích a) **veškerou pozemskou tužbu, s pevnou nadějí v blaženou věčnost, nadějí držíce už to, co jednou Boží milostí ve skutečnosti míti budeme.**

Ale poněvadž jsme do této země vedeni milostí Boží vstoupili, nesmíme se oddávat zahálce, poddávat se lhostejnosti a lenosti, hovět spánku nebo neopatrné bezpečnosti. Jest nutno, abychom neustále bděli a na stráži se zbraní v ruce stáli a rázně proti divým nepřátelům bojovali. Bojem nutno dosíci míru, prací docházíme klidu; bez boje není vítězství, bez vítězství není koruny. Vnitřní (domácí) **nepřátele máme, a nechceme-li spolu s nimi zahynout, jsme nuceni s nimi neúnavně a bez jakéhokoli příměří zápolit. Od těchto našich nepřátel, proti nimž stále v šiku stojíme, nedělí nás náspy a valy, nestojí mezi námi hradby a cimbuří, netekou hluboké řeky, nechrání nás před jejich útokem srázné hřebeny hor. Jsou neustále s námi, protože v úkrytu naší mysli dlí, totiž sedm hlavních neřestí, z jichž semene rakovina ostatních neřestí pochází. O nich praví Hospodin: „Porubáš je nadobro, neuzavřeš s nimi úmluvy aniž se slituješ nad nimi . . .“** (Dt 7.)

Slyšeli jste, že Bůh všemohoucí vydal tyto nepřátele v ruce naše. Proč tedy nedůstojnou liknavostí hyneme? Proč se tedy nechápeme vítězství nám s nebe zaručeného? Proč nekonáme, co na nás jest? Bůh sám bojuje a nás k vítězství zve; sám sílu nepřátel podlomí a nám ví-

těžství připíše. Chce, abychom jeho silou zvítězili, aby mohl korunovat vítěze. Naše síly nechať nepodlomí nedůvěra, kdyžtě nás k statečnému jednání pobízí moc shůry; nechať nás neděsí naše lidská slabost, kdyžtě nás k boji posiluje autorita božského rozkazu. „Řekneš-li v srdci svém: ‚Hojnější jsou nepřátelé tito než já, kterak je přemohu?‘ Neboj se, ale pomni, co učinil Hospodin Bůh tvůj faraonovi...“ Proč bychom se oddávali nedůvěře pro svou slabost, kdyžtě Bůh jest vázán slibem vítězství, on, vůdce a původce boje?

Rozněťme tedy mysl láskou k boji... Nejít do boje neslavno jest, jíti, avšak liknavě si počínat, k smrti nebezpečno jest. Lépe by zajisté bylo cestu pravdy vůbec nepoznat než po poznání zpět se navrátit. Někteří po svém obrácení a po prvních pokusech v šiku Kristově propadají zvlažnělým duchem takové změkčilosti, že se nikterak nesnaží pracovat o duchovním pokroku, třebaže se zdá, že nic zlého netropí. Chrání se sice věcí nedovolených, ale dovolených lahod do krajnosti užívají. K svatému voji Kristovu se přihlásili, ale co duchovní boj jest, zhola nevědí... a proto při první dobře mířené ráně nepřítele se zhroutí.

Kdo v šiku Kristově tělesných rozkoší vyhledává, namáhá se ze suchého dřeva šťávu ssáti... Co platno, že už dávno do svatého voje (bojovníků Kristových... po prvních exerciciích!) vstoupil, když po dlouhých letech ještě za začátečníky bídně pokulhává? Ruka vycvičená k boji snadno dosáhne triumfu... Radují se andělé, vidouce, že lidská přirozenost, bojujíc sama proti sobě, činí se schopnou jejich společenství, o něž přišla, a spěje k pravému míru, jehož pozbyla, když (vášním) neodporujíc, sama sobě (svým tužbám) zle přivolila...

Co by bylo prospělo lidu, kdyby byl pouze egyptské pole (= otroctví hříchu) opustil, kdyby nebyl podstoupil vítězný boj s nepřáteli (v zemi zaslíbené), aby mohl tuto nejlepší zemi ve vlastnictví obdržet? Jaký prospěch, kdyby byl sice jhu faraonovu (= satanovu, hříchu — v exerciční sv. zpovědi!) unikl, ale sám mečům Kananejských (vášním!) vlastní nedbalostí a vlažností podlehl? Blaze vojínu, jenž má takového průvodce v boji a vůdce šiku, jenž ochotnému dodává srdnatosti, bojujícím uděluje vítězství, vítěze odměňuje korunou slávy, jenž sám jest síla bojujících, ochrana vytrvajících, věčná odměna vítě-

zících, Ježíš Kristus, Bůh požehnaný na věky. (Petr Dam., S. 74 de spir. cert.; celá tato stať.)

Není člověka, jenž by nebyl raněn nebo udeřen v boji (s mocnostmi temnoty). Avšak pro každou bolest jest lék, jen když rozumný lékař o něm ví. Těm pak, kteří v tomto boji (se satanem) jsou poraněni, lékem jest pokání, jímž se jejich rány neomylně zhojí. Ó vy lékaři, učedníci nebeského Lékaře našeho! Chopte se tohoto léku a hojte jím rány nemocných! Uzdraví-li lékař vojína raněného v boji, bývá od krále ctí zahrnut. Pokání nutno co lék na ránu přiložit, když raněný pocítil velikou bolest duše. Raněný neváhá se svěřit moudrému lékaři; když se uzdraví, nezavrhne ho jeho král, ale znova k svému voji ho přičte. Uzdravený však si dej pozor, aby nebyl znova zraněn na zhojené části, protože potom jest ošetření těžší, uzdravení zdlouhavější...

Ó vy všichni, kteří jste zbroj Kristovu oblekli! Vojenské kázni se naučte, abyste nebyli poraženi. Prohnaný jest nepřítel náš, ale jeho zbraně jsou našich daleko slabší... Kainovu oběť Bůh nepřijal, ale nabídl mu pokání, on je však odmítl, a proto propadl kletbě... Vy pak, kteří máte klíče nebeských bran, nepokládejte toho, jenž do hříchu klesl, za nepřítele, nýbrž ujměte se ho jako bratra; budete-li se ho totiž stranit, satan ho usmrtí... (Afraates, Demonstratio VII. De poen.)

Nejúchvatnější kazatel pokání v křesťanském starověku byl sv. Efrém. Viz alespoň jeho modlitby Ve šlép. N.

Mezi Calderonovými Autos sacramentales (Duchovní hry k oslavě nejsv. Svátosti) jest beze sporu hra Los encantos de la culpa (Mámení hříchu, Kouzla hříchu) jedna z nejlepších. Odysseus, alegorie poutníka slzavým údolím, provázen svým služebnictvem, pěti smysly, a svým rádcem, rozumem, zaplete se v tenata čarokrásné víly, alegorie hříchu, a jejích komorných, alegorií neřestí. Rozum spolu s pokáním jej vysvobodí ze zkázonosných sítí. Vybrané části uvádíme jako doplněk stati o obrácení a pokání.

Odysseus: „Smyslové, mí služebníci, dvořané a bojovníci ve státě, jenž člověk sluje — rozume, můj rádce mocný, jenž mou loďku pevně řídíš, vítr zlý když v plachty duje: nechme moře, pojďme k souši! Nesuďte však, že pouť naše skončí břehem, k němuž spějem; pouť můj úděl ustavičný na vlnách i pevné zemi."

Kde přistát? Čit chce do Tyru, kde jsou jemná roucha z hedvábí a lnu, Sluch radí Indii, kde překrásný zpěv, Čich jest váben vůní drahých mastí v Sábě, Oko souhlasí s citem, v Tyru jestiť i zlato a diamanty! Chuť lákají egyptské hostiny, Rozum praví: „Zaslepené lidské smysly! Svým se tužbám poddáváte bez rozmyslu; každý chce jen to, co hoví jeho choutkám!“ Navrhuje Thebskou poušť, jít mezi poustevníky.

Odysseus: „Že tak divně můžeš mluvit, vždy jen odříkání radit mojim smyslům! Měj přece zřetel také k jejich lidské stránce! Ta chce též mít potěšení po bídách a lopocení, jež jest jejich denní úděl!“

Rozum: „Ty též, jejich pán a vládce, mluvíš pro ně? Pomni přece, jak jsi právě k vůli smyslům tonul v bouři, plný obav! Nedbáš nebe, které z hrůzy vln tě zachránilo v přístav?“

Chuť k Odysseovi: „Kdyžtě odpověď ti chybí, odpovím mu místo tebe. Rozume ty přemoudřelý! Třebas stejného jsme věku, šedivá už je tvá hlava neustálým přemítáním. Ještě nikdys nepostřehl, na nebe že člověk myslí, jenom když jest v nebezpečí, když ho dlouhá nemoc mučí, nepřítele zlost když hrozí, když svých statků všechněch pozbyl nebo po nich marně touží? Že však nebe s očí pustí, sotva bída pominula aneb má-li, po čem baží?“ Odysseus: „Moje chuť má zcela pravdu; smysly, běžte jenom za ní! S rozumem se nezdržujte! Zbadat zemi tuto spějte!“

Všichni odcházejí. Odysseus opuštěn smysly i Rozumem usíná. Rozum se po čase vrátí a sděluje mu, že smysly přišly k paláci. Z něho vyšla sličná paní, kněžna zámku, provázená dámami... zosobnění neřesti! „Komorné té sličné kněžny jmenují se Nečistota, Pomlouvačnost, Lichocení, Závist, Nestřídmost a Pýcha. Svěřila jim péči o nás, zpola prosíc, zpola kážíc. Ve svůj střed nás ihned vzaly, vítaly a objímaly. Smysly tvé, tak svůdnou krásou znenadání obklopeny, nedbaly, že Rozum bdělý stojí stranou; bez váhání s vílami se spřátelily. Závist na Zrak upře oko, Smilstvo s Citem začne hráti, Pomluvačnost, k dobru slepá, za špatným jen povždy pídíc, jme se Sluch tvůj přemlouvati; Lichocení bratří s Čichem, Nestřídmost se druží k Chuti. Pýcha myslí, že já chtivě okusím hned její víno, záludného jedu plné; pýcha totiž odjakživa sama úskalím jest pro mne. Dnes však marně...“

Rozum líčí dále, jak se u vybrané tabule smysly proměnily ve zvířata. Závistivý Zrak v pardála, pomluvačný Sluch v chameleona, Chuť ve vepře atd. — O d y s s e u s je chce z omámení vysvobodit: „Směle v boj se za ně pustím, zvítězím, když budeš se mnou!“ — R o z u m: „Chceš-li, bych šel k boji s tebou, trojí vykonati musíš: k nebi lkát, by odpustilo, žes tak špatnou dal jim radu, podnítiv je k zlému činu; vyznat upřímně svou vinu, nakonec pak vzbudit lítost.“

Na nebi se objeví duha, symbol míru, a na ní Iris, alegorie pokání, poselkyně Nejvyššího, přináší kajícníku pozdrav pokoje. Rozum vysvětluje, že jen lítost je s to znova postavit stržený most, spojující člověka s Bohem. Iris podává Odysseovi kytici, zkropenou krví Beránka Božího, symbol kajícnosti a odpuštění, vydobytého nám krví Spasitelovou, kterážto přebývá pod svátostnými způsobami na oltáři... tím se stává kytice i symbolem Eucharistie, která uchovává člověku ovoce pokání a chrání ho před opětovným pádem. Odysseus ji přijímá, ale zraní se trny. Rozum: „Co se stalo?“ „Její trny do krve mne poranily.“ „O pokání květech platí odjakživa, že jsou drsné; jejich vůni zkusíš později.“ „Ach, jak krušné! Přec však musím svobodu si vybojovat.“ „Netřeba ti hříchu hledat; sám tě najde, dřív než milo.“

Postava Hříchu se blíží, omámí Odyssea lahodnými řečmi, Rozkoš mu podává pohár. Rozum: „Divý oheň v něm se tají! Běda tobě, okusíš-li!“ „Díky tobě! Výstraha tvá v pravém okamžiku přišla.“ Odysseus se dotkne poháru kyticí, z něho vyšlehne plamen, Rozkoš prozrazena prchá; alegorie h ř í c h u, z jejíchž sítí se smysly vybraly, praví: „Smysly tvé jsou zas v tvé moci! Má moc trvá jen tak dlouho, dokud člověk lehkovážně nad nimi stráž zanedbává. Vždycky jesti v jeho moci každou chvíli o ně přijít, každou chvíli zas jim vládnout.“ — R o z u m: „Neváhej už! Rychle pospěš nyní ke mně, na mou loďku!“ S m y s l y: „Proč tak brzo? Proč tak kvapně?“ — R o z u m: „Pojď, člověče! Načpak váháš?“ — O d y s s e u s: „Pojďme, ale ne tak spěšně!“ — R o z u m: „Násilím tě vezmu na loď!“ — O d y s s e u s: „Ne tak zhurta! Jenom radit můžeš mi, však nikdy nutit!“ Posílá ho pryč. „Na chvilku ho odesílám, bych se mohl pohřížiti v čarovný zrak této víly bez bázně, že pokárá mne...“ Alegorie h ř í c h u: „Volně teď s ním mohu mluvit, když se

jeho kárce vzdálil... Pojď a vstup do mého zámku! Rozkoš najde u mne každý, kdo jen po rozkoši touží."

Odysseus poslouchá pozorně dlouhou řeč; mezitím kytice v jeho rukou vadne a opadává. Nakonec podléhá, Hřích jásá: „Můj je, můj! Nechť zazní hudba, palác otevřiž své brány, neboť vzácný host se blíží!" — Sluch: „Nežli vstoupíš v tyto síně, vyčkej, až se Rozum vrátí, by ti řekl, kam se ženeš." — Odysseus: „Načpak? Nevkročil bych nikdy v tento pohádkový zámek, kdyby Rozum znal, co chystám." — Chuť: „Správně! Bez něho tam vstupme! Co by nám byl také platen v paláci ten mravokárce!" — Objeví se Rozum: „Člověče, stůj! Zadrž! Počkej! Prchej od vábného kouzla! Netušíš, co nebezpečí na tě uvnitř zrádně číhá! Kdybych já stál po tvém boku, nebyl bys podlehl svodům!" — Iris (Pokání) praví Rozumu: „Dám ti radu; vytrhnout ho kouzlu hříchu zdaří se ti, jenom lsti když použiješ. Zbraní lomozem ho zastraš! Smrt ať chrastí svojí kosou!" — Odysseus: „Tolik čarovného kouzla ovívá ta blahá místa, že by slunce omámilo. Rádo sstoupilo by s nebe, pohovět si v této kráse!" — Zpěv: „Hledí-li jí v oči, blud svůj za své štěstí pokládají." — Odysseus: „Každý smysl má svou děvku." — Zpěv: „Chceš-li v nerušeném blahu prožít jaro svého žití, vypuď z mysli obraz smrti; na vezdejší život mysli!" — Rozum a Pokání za scénou: „Pomni na smrt!" — Hřích: „Kdo tak drze dovolil si rušit nás tu v našem blahu? Nedbej, pane, jejich hlasu! Nech, ať odnese jej vánek!" — Odysseus: „Běda, v blahých radovánkách zmocnil se mne děs a hrůza, smutek naplnil mi srdce, že vše rozkoš je tak krátká!" — Zpěv: „Na vezdejší život mysli!" — Rozum: „Ó člověče, na smrt pomni!" — Odysseus: „Jak tu stojím rozervaný mezi tímto štěstím dneška, mezi zítřka temnou clonou! Toto vidím, tam však kráčím. Toto láká, ono hrozí! Komu z obou dáti přednost? Užívání?" — „Život! Život!" — „Přemítání?" — „Pomni na smrt! Lež co lstná ti podává, v tom nelze najít pravé blaho!" — Hřích: „Pějte! Pějte!" — „Život! Život!" — Rozum: „Zvířte bubny!" – „Pomni na smrt!" — Hřích: „Smrt je věru těžký úděl!" — Rozum: „K pravému však vede štěstí!" — Hřích: „Napřed užít! Rozkoš blaží!" — Rozum: „Jest jen pustý sen a klamný!" — „Smrt dá hořkost místo blaha!" — „Věz, že na každého

čeká!" — „Navždy vypusť toto z mysli! V mé jsi moci svými smysly!" —

Tak trvá dlouho vnitřní boj Odyssea, zapleteného všemi smysly v osidla hříchu. Konečně vítězí milost. Hřích: „Co chceš získat? Jdi kamkoli, všude budu tobě v patách kouzly svými..." Iris přináší stůl, na němž chléb andělů. Eucharistie, hostina smíru, uvede v niveč všecka kouzla a čáry hříchu; zámek se propadá do země, a Odysseus nastupuje mužně další pouť k nebeské vlasti.

Is 58, Jer. 3, Ez 18.
Násl. K. I. 25.
Bohumila I. 20. 21.

Slzy kajícníků jsou rozkoš andělů. (Bern.) Nedostatek vody činí nejen vyprahlým, nýbrž i špinavým; srdce, neznající slz lítosti, stává se nejen zatvrzelým, nýbrž i nečistým. (Týž.) Ale pokání má své meze (vyprší čas! Hermas). Dveře pokání jsou otevřeny; pospěš, hříšníče, pospěš, dokud se nezavrou. (Efr.) V den soudu se zavře brána království lkajícím, která se nyní denně otvírá kajícímu. (Řeh. Vel.)

26. JERUSALEME, JERUSALEME, OBRAŤ SE (NAVRAŤ SE) K HOSPODINU BOHU SVÉMU!

(Z velkopáteční liturgie.)

Jdete pozdě, přec však jdete. (Schiller.)
Alespoň od nynějška volejte mně:
„Otče můj, příteli od mladosti mé!"
(Jer 3. 4. Vulg.)

A) Z Vyznání svatého Augustina.

Bože můj, chci vzpomínat a velebit milosrdenství, které jsi mi prokázal. Nechať jsou láskou k tobě proniknuty všechny kosti mé a zvolají: „Hospodine, kdo podoben tobě? Rozvázal jsi okovy mé, tobě chci obětovat oběť díků." Budu vypravovat, jak jsi je rozvázal, a všichni, kdož věří v tebe, nechť řeknou: „Veleben budiž Hospodin na nebi i na zemi, veliké a podivuhodné jest jméno jeho." V srdci mi utkvěla veškerá slova tvá; byl jsem již přesvědčen o věčném životě tvém, třebaže jsem jej viděl jen jako zrcadlem v záhadě. V mém pozemském životě však ještě všecko se viklalo, a mé srdce musilo být vyčištěno od starého kvasu. Cesta, která vede k tobě, se mi líbila, ale kráčet po jejích úzkých zátočinách vůle má nechtěla. Dřívější můj život ve světě se mi zprotivil a stal se mi břemenem, protože mne již nerozněcovala žádostivost po lidské cti a penězích jako dříve. Ty věci pozbyly již pro mne všeho půvabu při vzpomínce na sladkost tvou. Dosud však mne poutala smyslná láska, a já byl příliš sláb a dával přednost volnějšímu způsobu života. Nalezl jsem již drahocennou perlu, měl jsem prodat vše, co jsem měl, a koupit ji, ale otálel jsem.

Odebral jsem se tedy k Simpliciánovi, duchovnímu otci biskupa Ambrože, abych se s ním poradil o svých trampotách. Chtěl jsem, aby mi v mém ubohém stavu poradil vhodný způsob, jak kráčet po cestách tvých. Viděl jsem totiž tolik věřících v církvi tvé, ale ten kráčel cestou tou, onen onou. On pak vypravoval mi o Viktorinovi, s nímž v Římě žil v důvěrném přátelství; čítával Písmo sv., studoval všechny křesťanské knihy co nejbedlivěji, přicházíval k Simpliciánovi a říkával mu tajně a důvěrně: „Věz, že jsem křesťanem." Ale on mu

odpovídal: „Nebudu tě pokládat za křesťana, dokud tě neuvidím v chrámě Kristově.“ A Viktorin s nevolí říkal: „Tedy kostelní zdi u vás dělají křesťany?“ Bál se totiž, že urazí své přátele, pyšné modloslužebníky, soudě, že by s výše jejich babylonského důstojenství se na něho sesypalo těžké nepřátelství. A když četbou nabyl síly a bál se, že bude od Krista zapřen před svatými anděly, bude-li se sám bát vyznat ho před lidmi, přišel jednou znenadání k Simpliciánovi a řekl mu: „Pojďme do kostela, chci se stát křesťanem.“ Brzo k podivu celého Říma a k radosti církve se dal zapsat mezi katechumeny; když se konečně přiblížila hodina vyznání víry, všichni, kteří ho znali — a kdo ho tam neznal? — volali: „Viktorin, Viktorin“, s radostí a láskou si ho podávajíce z náruče do náruče.

Když mi to vše Simplician o Viktorinovi vypravoval, zahořel jsem touhou následovat ho. Když pak připojil i to, že císař Julián zakázal křesťanům ve školách vyučovat a Viktorin raději volil opustit plané mluvení ve škole než svaté Slovo tvé, zdál se mi spíše šťastným než statečným, protože měl teď možnost oddat se jedině tobě.

I já jsem po tom toužil, ale byl jsem spoután, nikoli okovy cizími, nýbrž vlastní železnou vůlí svou. Mou vůli měl v moci nepřítel a ukoval z ní řetěz, kterým mne spoutal. Z převrácené vůle povstává náruživost, a když se náruživosti hoví, povstává zvyk, a když se zvyku neodporuje, stává se nutností a druhou přirozeností. Těmito takřka spojenými články, které jsem řetězem nazval, svírala mne tvrdá poroba. Avšak nová vůle, jež ve mně klíčila, abych velkodušně tobě sloužil, nebyla ještě tak mocná, aby přemohla vůli první, dlouhým časem tak zmohutnělou. A tak dvě vůle, jedna stará, druhá nová, jedna tělesná, druhá duchovní, vespolek zápolily, a jejich zápolení mou duši rozdíralo.

Tak jsem poznal z vlastní zkušenosti význam slov, že tělo žádá proti duchu, duch proti tělu. Ale mou vlastní vinou zvyk proti mně zmohutněl tak, že jsem dospěl tam, kam jsem nemínil. Dosud připoután k blátu otálel jsem vstoupit do služeb tvých, podoben člověku, který se chce probudit, ale přemožen dřímotou opět do spaní upadá. A třebaže jest lépe bdít než spát, přece takový člověk váhá střásti ospalost a schválně si zdřímne, ačkoli

už je čas vstávat. Tak bylo se mnou: byl jsem jist, že jest lépe úplně se oddat svaté lásce tvé než povolovat náruživosti, ale toto rozhodnutí se mi jen líbilo a nezvítězilo, kdežto vášeň mi lahodila a mne poutala, a já neměl, co bych ti odpověděl, když jsi na mne volal: „Probuď se, jenž dřímeš, a zasvitne ti Kristus." Se všech stran jsi mi dokazoval pravdu svých slov, a já přemožen pravdou neměl jsem jiné odpovědi leč váhavá, ospalá slova: „Brzo, brzo, počkej chvilenku." Ale to „brzo, brzo" nebylo brzo[1]), a „počkej chvilenku" trvalo dlouho. Ubohý já člověk, kdo mne vysvobodí z těla smrti této, ne-li milost tvá skrze Pána našeho Ježíše Krista?

Kteréhosi dne navštívil mne a Alipia jakýsi Ponticián, náš krajan rodem z Afriky. Vypravoval nám, jak jednou v Trevíru, kde byl v císařské službě, si vyšel s třemi přáteli kteréhos odpoledne na procházku za město, an císař byl právě v cirku. Kráčeli dva a dva, jeden s ním, ti dva spolu, a rozdělili se. Ti druzí dva přišli náhodou do jakési chaloupky, kde bydlili poustevníci. Tam našli knihu, jež líčila život sv. poustevníka Antonína. Jeden z nich začíná číst, a při četbě se rozhodl, že se takovému životu též zasvětí, opustí světskou službu a sloužit bude jedině tobě. Oba byli císařští správci. Čtoucí pohlédne na přítele a praví: „Prosím tě, pověz mi, kam vlastně chceme dospěti se vší svou námahou? Co hledáme? Proč sloužíme? Můžeme mít v paláci nějakou větší naději, než že se staneme císařovými přáteli? A i v tom, jak jest vše nejisté a plné nebezpečí! A potom, kdy se nám to poštěstí? Chci-li však být přítelem Božím, mohu se jím státi hned." Po chvíli dodal: „Již jsem se odřekl té naší naděje a rozhodl se sloužit Bohu, a začnu zde a hned. Nechceš-li mne následovat, alespoň nezabraňuj." Ale druhý mu odvětil, že zůstane jeho společníkem v tak vznešené službě. Zatím Ponticián a jeho druh už je hledali, přišli k nim a řekli: „Pojďte už, už je pozdě." Ale ti sdělili své rozhodnutí a řekli: „Nechcete-li se k nám přidat, nebuďte nám aspoň na překážku." Oni pak, nemajíce tolik hrdinnosti, aby se přidružili k nim, plakali sami nad sebou, doporučili se jejich modlitbám, a vlekouce

[1]) V originále nenapodobitelná hříčka, na něž jest Augustin tak bohatý: „Modo, modo, sine paululum; sed modo modo non habebant modum, et sine paululum in longius ibat."

srdce po zemi, vrátili se do paláce. Druzí však, upírajíce srdce k nebi, zůstali v chaloupce.

Tak vypravoval Ponticián. Ty však, Pane, za jeho řeči postavil jsi mi před oči zrcadlo, abych konečně uzřel, jak jsem ohyzdný, převrácený a poskvrněný. A spatřiv se, zhrozil jsem se a nevěděl, kam utéci před sebou samým. Když jsem chtěl oči zavřít, abych se neviděl, tys mi je při jeho vypravování otevřel, abych zřetelně viděl svou nepravost a ji nenáviděl. Já ji sice znal dobře, ale zastíral ji, konejšil sám sebe, a zapomínal. Nyní však, čím více jsem miloval ty, o jejichž spasitelném zápalu jsem slyšel, tím více jsem si protivil sebe, porovnávaje se s nimi. Já bídný, již na počátku svého mládí jsem tě prosil za čistotu, řka: „Dej mi čistotu a zdrželivost, ale ne hned." Obával jsem se totiž, abys mne příliš rychle nevyslyšel a hned neuzdravil od choroby mé tělesné žádostivosti, kterou jsem chtěl spíše nasytit než udusit. I vydal jsem se na cesty bludu, nejsa nikterak přesvědčen o jeho pravdivosti, ale dávaje mu přednost před ostatními naukami. Sobě pak jsem namlouval, že odkládám jen proto, že se mi nic jistého nenaskytuje, podle čeho bych zařídil svůj život. Konečně však přišel den, kdy jsem byl odhalen sám před sebou, a svědomí volalo ke mně plno nevole: „Kde je tvá řeč? Nyní máš přece plnou jistotu, a břímě hříchů ještě vlečeš s sebou!" Studem jsem byl polit při vypravování Ponticiánově, a zůstav o samotě, co vše jsem mluvil sám proti sobě! Jak jsem svou duši bičoval, násilím ji nutil, aby se konečně vzmužila a následovala tebe! Ale vzpouzela se, všemožné si hleděla namluvit, nemohla však netečnost svou omluvit, neboť všechny její námitky byly vyvráceny a překonány, takže zůstala němá a plná bázně. Jako smrti se hrozila, že bude musit dát sbohem hříšnému návyku, kterým chřadla a hynula.

V tom lítém boji vlastního nitra obracím se prudce k Alipiovi a pravím: „Neslyšel jsi? Povstávají neučení a uchvacují království nebeské, a my se svou učeností vězíme v těle a krvi." Ve svém prudkém pohnutí odtrhl jsem se od něho. Při našem obydlí byla zahrádka; tam mne hnalo mé rozbouřené nitro, kde nikdo nerušil můj vnitřní boj. Alipius v patách za mnou, jeho přítomnost však mé samoty nerušila. Usedli jsme co nejdále od domu. Mým nitrem zmítala nevole, že nechci uzavřít smlou-

vu s tebou, po které přece volaly všechny kosti mé. Abych v tu smlouvu vešel, nebylo třeba leč chtít, ale chtít rozhodně a statečně, nikoli sem a tam kolísající, polomrtvou vůlí. Ale tak tomu je, když člověk chce jen napolo, a proto poroučí také jen napolo. Slabost ducha to jest, jenž povznášen rukou pravdy jen napolo se pozdvihuje a pod tíhou zvyku zase povoluje.

Tak jsem se trápil a mučil, zmítaje a obraceje se ve svých okovech, abych je úplně setřásl, ač mne již jen málo poutaly; ale poutaly přece. V mém nitru jsi na mne, Pane, doléhal přísným milosrdenstvím svým, mrskaje mne výčitkami strachu a hanby, abych opět nepovolil a nezůstal na půl cestě a neupadl zase do starého otroctví. Neboť sám ve svém nitru jsem říkal: „Vzhůru, teď se rozhodni, teď ještě." Již jsem se k tomu kroku chystal, ale stál jsem na kraji a oddychoval. Učinil jsem druhý pokus, byl jsem téměř u cíle a již již se ho chápal, již již jsem ho dosáhl, a přece jsem ještě u něho nebyl, jelikož jsem dosud kolísal mezi životem a smrtí, a více ve mně zmohla navyklá neřest než nenavyklá ctnost. Čím více se přibližoval rozhodný okamžik, tím více hrůzy mi naháněl. Nevrhl mne sice zpět ani neodvrátil, ale držel mne na vahách.

Zdržovaly mne pošetilé nicotnosti a nicotné marnosti, mé dávné přítelkyně, totiž mé náruživosti, a tahajíce mne za šaty, našeptávaly mi: „Chceš tedy od nás odejít? Už nebudeme nikdy od této chvíle pospolu? Od nynějška už nikdy nebude dovoleno to neb ono?" A při slovech „to a ono", jaké obrazy mi předváděly, můj Bože! Jaké ohavnosti mi našeptávaly, jaké neřesti! Ale slyšel jsem jejich hlas mnohem méně než napolo, neboť už se neopovážily jít mi nenuceně vstříc, nýbrž jen jako za mými zády šeptaly a mne odcházejícího pokradmu za šaty tahaly, abych se ještě obrátil. Přece však mě trochu na cestě zdržovaly, a já váhal docela se od nich odtrhnout, je setřást a přeskočit tam, kam jsem byl volán, neboť převládající návyk mi šeptal do ucha: „Myslíš, že to bez nich vydržíš?"

Ale říkal mi to už jen zmírajícím hlasem. Neboť na oné straně, kam jsem se obracel, objevila se mi čistá velebnost zdrželivosti, přívětivě mi kynouc, abych konečně přišel a neváhal. Tam bylo tolik jinochů a panen, tam mládež každého věku, a zdrželivost jako by

se mi vysmívala: „Ty bys nedokázal, co dokázali tito a tyto? Vrhni se do náručí Božího pln důvěry, on ti dá síly a uzdraví tě.“ Zardíval jsem se nesmírným studem, že jsem dosud poslouchal našeptávání těch nicotností a pln nerozhodnosti váhal. A ona opětně jakoby šeptala: „Zacpi si uši proti našeptávání těchto tvých nečistých údů, které se plazí v prachu země.“ Takový boj zuřil v mém nitru, a já vzlykal v žalostném nářku: „Jak dlouho ještě? Jak dlouho ještě? Zítra, a zase zítra? Proč ne teď? Proč ne ještě této chvíle konec mé ohavnosti?“ Tak jsem mluvil a lkal v přehořké lítosti srdce. A aj, ze sousedního domu slyším hlas jako hocha nebo dívky, zpívající: „Vezmi a čti, vezmi a čti.“ Užasl jsem, a osušiv slzy vstal jsem, nevysvětluje si to jinak, leč že Boží rozkaz mi nařizuje otevřít Písmo a číst místo, na které právě připadnu. Vrátil jsem se k Alipiovi, u něhož jsem nechal knihu apoštola, otevřel jsem a četl: „Hodina jest, abychom ze sna povstali. Ne v hodování a opilství, ne v smilstvu a v nečistotě, ne ve sváru a závisti; nýbrž svlecte člověka starého a oblecte se v Pána Ježíše Krista.“ Nechtěl jsem dále číst a nebylo toho třeba, neboť s dočtením posledních těchto slov vzešlo světlo jistoty v mém srdci a rozptýlilo všecky mé pochybnosti.

(Použito Kuncířova překladu.)

*

B) Znovu nabytý ráj.

Já, který lkal jsem, kterak ztracen ráj byl kdysi prvních lidí provinou, teď pěji, jak byl synům Adama zas vrácen jediného věrností, jejž druhým Adamem zve kniha knih, jenž zmařil prohnaného ďábla lest a nový ráj nám z pouště učinil.

Ó Duchu svatý, jenž jsi vedl v poušť od jordánského břehu vítěze, by třikrát zkoušen třikrát zvítězil a Synem Božím sebe prokázal: mne nadchni, o díle ať vznešeném teď pěji důstojně — o díle tom, jež světem neslaveno, nectěno, ač žádné není hodno také oslavy!

Již slyšet heroldovo volání a pozoun, který od vod Jordánu hřmí v šíř i dál: „Ó, čiňte pokání! Jest nablízku již nebes království!“ Lid k Jordánu se hrnul přijmout

křest a obmýt duši od skvrn hyzdících.[1]) S ním neznám přišel i Syn Mariin... (Milton, Paradise Regained.)

Návrat... Již předešlou kapitolu jsme tak mohli nadepsat. Návrat k Otci... K tomu však, aby se marnotratný syn navrátil k Bohu, jehož nevděčně a bláhově opustil, je třeba dvojího; se strany Tvůrce jeho povzbuzující milosti (gratia praeveniens et excitans), se strany hříšného ochota. V předešlé kapitole jsme uvažovali o druhém momentu, a o tom se hlavně lidu káže, poněvadž jde o to, abychom se pohnuli k činu. „Nahlédni přec, v jaké bídě jsi, a rci: Vstanu, půjdu k Otci..." První moment má však v díle nápravy a obrácení převahu. Bůh musí napřed vyjít hříšníku vstříc — svou milostí! Osvítit rozum, aby svou bídu poznal, povzbudit vůli, aby se z ní vymanit chtěla. A řekne-li vůle: „Chci" — ani pak nemůže milost ponechat hříšníka sobě samému; musí ho neustále podporovat a provázet až do posledního okamžiku, kdy jest ospravedlnění dokonáno (gratia concomitans et adiuvans). Jest analogie mezi omilostněním veškerého lidstva (vykoupení) a omilostněním jednotlivce (ospravedlněním).

Lidstvo samo nemohlo se vlastní mocí vrátit k stromu života do ráje, který hříchem praotcovým ztratilo... Vykupitel musil přijít k němu. U jordánského břehu byl zasvěcen kajícím obřadem Janovým a hlasem Otcovým svému vykupitelskému poslání. A když lidstvo vykoupeno? Jednotlivec? Ani on by nebyl s to ztracené milosti nabýt nebo znova nabýt, kdyby napřed milost nezaklepala na jeho dveře. Scéna u Damašku jest toho nejvýmluvnějším všech časů dokladem. Pán sám napřed osvítil a oslovil farizea z Tarsu, a pak teprve takto osvícený se poddává ochotně milosti. „Milostí Boží jsem, co jsem, a milost jeho nebyla ve mně marna." (1 Kor 10. 15.) Protějškem k jeho obrácení jest obrácení velkého

---

[1]) Křest Janův neuděloval odpuštění hříchů (ex opere operato). Básnická licence nebo neznalost protestantského autora! — Citát uvedený v záhlaví zní v hebrejském originále jinak; totéž platí i o stránce 395. „Tys smilnila s milovníky mnohými, a chceš se zase navrátit ke mně? Teď ovšem (když ti je zle... hlad!) ke mně voláš: ‚Otče můj! Příteli mé mladosti jsi ty! Což se budeš na věky hněvat?' Tak jsi mluvila — a přitom páchala zlé! Toho jsi byla schopna!"

učitele církevního z Tagasty, pozdějšího biskupa hipponského.

„Viz, Otče, prvotiny milosti,
jež v srdce člověka je tebou zaseta,
viz kajícnosti slzy...
Ten výkvět, který právě vypučel
ze zkroušenosti srdce, jesti vonnější
než vůně všechněch stromů edenu..." (Milton.)

Ze tmy k světlu... ze smrti k životu, ze smrti hříchu k životu milosti. Duchovním vzkříšením lze nazvat tento obrat, k němuž směřovala očistná cesta exercicií.. rozhodná chvíle, protože na ní závisí veškeren úspěch duchovních cvičení jakož i možnost dalšího postupu, přechod do cesty osvětné a vzestup k zenitu, možnost práce o vlastní dokonalosti, dosažitelné ve škole Srdce Kristova. F. Weber líčí překrásně v Dreizehnlinden duchovní vzkříšení pohanského jinocha po překonané krisi těžkých bojů a vnitřního zápolení.

,,V choru klášterního chrámu jasně plály bílé svíce;
jasněj plála, žhavěj vřela obětavá lidská srdce.
Na oltáři čerstvé květy závodily se svic světly,
v srdcích modlících se mnichů čistěj, světěj růže kvetly.
Elmar klečel před oltářem v bílém rouchu obrození,
skloněn, s okem přimhouřeným, ponořený v blahé snění.
V obličeji klid a blaho, jemná červeň v jeho tváři,
jak by ze srdce mu sálal svatý plamen mocnou září.
Jarní slunko vklouzlo ve chrám, paprsků svých milým svitem,
ovíjelo jeho čelo takřka svatozáře třpytem.
Dobojoval; opatova ruka obmyla jej právě
svatou vodou, zřídlo žití skanulo po jeho hlavě.
Opat, převor, oba starci klečí po jeho teď boku,
rty jich vysílají k nebi slova žehnání a díků.
Vpravo, vlevo ve svých štolách klečí na modlitbách mniši,
mnohý vzpomněl vlastních bojů, rozjímají, a jsou tiši.
Dlouhé ticho! Oknem kynou jako vločky květy máje,
s blaženého kadeřemi slunko mile sobě hraje.
Konečně se opat zvedl: „Buď nám vítán! Přeblažení,
z lásky k Bohu kříž kdož nesli, neboť dojdou potěšení.
Přišels hledat pravdu, pokoj, ne snad čest a zemské štěstí;
pokoj našels; upřímného milost Boží neopustí.

Našels spásu přemýšlením? Ved tě jiný skrze hloží?
Prosil za tě? Všecko dobré, hlavní však jest milost Boží.
Bohu děkuj! Vzhůru zírej s důvěrou a v každém času;
blažen, kdo má čisté srdce! Boha uzří v nebes jasu."
Elmar pravil: „Nový život vzešel plavci znenadání,
bouří zmítán veplul v přístav, když byl blízek ztroskotání.
Mám co díkem, mám co smírem odčiňovat z mého žití.
Celý život Pánu sloužit! Toť mé pevné rozhodnutí!"

Opat:

„Sloužit? Dobře! Bohu sloužit musí mnich i dvořan krále.
Kam jsi volán? Milost, jež tě vedla, povede tě dále . . ."

Mnichové pak zanotují píseň Media vita in morte sumus, ve středověku neobyčejně oblíbenou a všeobecně známou, jako by chtěli utvrdit v duši šťastného neofyty jeho rozhodnutí sloužit výhradně Bohu a nespouštět věčnost s mysli.

„Jak stín mráčku na lučině míjí, míjí lidský život.
Chvějte se! Uprostřed žití zchvátí vás smrt znenadání.
Šíp za šípem metá z toulce v naše řady bez ustání,
bez hlášení, beze hluku smrt, ten krutý lovec bledý.
Bledý lovec . . . Vše, co dýchá, vládce, žebrák, boháč, chudý,
mladí, staří, silní, slabí, všecko jeho kořist jesti.
Jak roh zazní, všichni musí nastoupit, ať chtí neb nechtí,
ať si pláčí neb se smějí, ať se modlí nebo klejí.
Chvějte se! Uprostřed žití smrt vás nenadále zchvátí;
jak stín mráčku na lučině lidský život míjí, míjí . . ."

A protože málo dnů nám zbývá, chopit se rázně práce a provádět svá exerciční předsevzetí důsledně. K Bohu, za Kristem, abychom dosáhli plnosti ctností Kristových!

27. „JÁ JSEM SVĚTLO SVĚTA...“ (Jn 8. 12)

Když jsi sdostatek vyhověl požadavku: „Poznej sám sebe“, jest ještě třeba, abys poznal Krista. (Avila.)

„Teď do lepších vod zaměř, loďko milá,
k veselejší plavbě napni plachty svoje...“
(Dante Purgat. 1. 1.)

Těmito slovy nastupuje básník svou pouť očistcem, když prošed všemi kruhy pekelnými zase spatřil hvězdy. Jeho cesta peklem byla cesta očistná. Jejím cílem bylo vzbudit v duši spasitelnou bázeň a odvrátit ji od hříchu, aby očištěná se mohla povznést k hvězdám a k nebi. I v exerciciích zašla duše do krajů, kde věčná kletba a věčné zavržení, a skončí tuto pouť sv. zpovědí. Teď očištěna ode vší viny a hříchu jest schopna, aby „k nebesům se orla vzletem“ mohla vznést. Nastupuje cestu osvětnou; velký cíl exercicií, dosáhnout plnosti ctností Kristových, teď posunut před oči do bezprostřední blízkosti, když napřed odstraněno vše, co jeho dosažení by bylo na překážku. (Removens prohibens: hřích a nezřízená vášeň.)

Tedy k nebi... Ale kterou cestou? Ve šlépějích Kristových! K osobě Kristově obrací se teď náš zrak, abychom poznali velikost a velebnost jeho osoby, zamilovali si jeho nejsvětější Srdce, jež jest hlubina všech ctností a v němž přebývá všechna plnost božství, a abychom se nadchli k následování Krista. Tak mnoho se o Kristu mluví, snad se k němu i modlíme, a tak málo ho známe. Trochu lépe poznat vznešenou osobu Kristovu, to jest cíl dalších úvah. Sledovat Krista v jeho životě, slyšet jeho slova, pozorovat jeho skutky. Cílem všech našich prací budiž nalézti Krista. (Bonaventura.)

Mile mne překvapilo, když jsem mezi pramálo rysy vnitřního života svého křestního patrona nám dochovanými objevil typickou lásku ke Kristu — to, čemu svatý Pavel říká „charitas Christi“, němečtí mystikové „Christusliebe“. Ne, že by byl jediný; u všech světců ji objevíme, bez výjimky, třebaže u každého jinak. Jinak se projevuje u světce z Assisi, jinak u Gertrudy, jinak u Terezičky, jinak u Alfonse, u Klaudia Colombiéra... Světcové Golgoty, jesliček, Eucharistie, Srdce Páně, království Kristova, skrytí, apoštolští... Což u svatého Ignáce?

Tento „originál mezi světci“, je-li přípustno tak říci, že by se nevyznačoval charakteristickou, typickou láskou k našemu vtělenému Pánu a Králi? Čteme-li stanovy, které napsal svému řádu, nenajdeme v nich traktát, ba ani krátké pojednání o nekonečné, nestvořené velebnosti Tvůrce, a přec nás tento duch ovane z každého řádku. Podobně láska Ježíšova... V exerciční knížce sotva najdeš přímé vyzvání: „Miluj Ježíše“, tak jako nečteš: „Varuj se hříchu!“ Ale jako nám portretoval světec hřích takovými barvami, že jsme se sami bezděky rozhodli: „Pryč od hříchu, navždy výhost hříchu,“ tak nám portretuje milého Spasitele, že duše sama zahoří láskou k němu a navždy se k němu přivine. Vznešená postava Kristova se vynoří zrakům očištěné duše a zaujme ji cele, takže se mu oddá v bezvýhradné lásce a sebeodevzdání, nechtějíc sobě ponechat zhola nic ze svého já...

„Tajemstvím vtěleného Slova nám vzešlo nové světlo tvého poznání, abychom vididitelně Boha poznávajíce, k lásce neviditelných statků byli uchváceni...“

A) Chrám Boží Moudrosti.

Nevím, je-li každému inteligentu známo, co toto slovo znamená. Chrám Boží Moudrosti... zasvěcený vtělené Moudrosti věčného Otce, tedy jednorozenému Synu Božímu, Otci veskrze rovnému, z Panny narozenému... Podle našeho způsobu vyjadřování chrám sv. Salvatora. Synu věčného Otce a plodu panenského lůna byl tedy zasvěcen nejkrásnější a nejnádhernější chrám celého křesťanstva, chrám, kde celé stovky kleriků bez ustání pěly chvály Boží, v jehož prostorách se rozléhal zpěv nejkrásnějšího mariánského hymnu (akathistos, na poděkování záchrany říše před Avary), s jehož kazatelny pronášeli své nadšené mariánské panegyriky svatí patriarchové Germán a Tarasius, před jehož oltářem se modlili i naši slovanští apoštolé ze Soluně. „Šalomoune, tebe jsem překonal,“ pravil prý při pohledu na dokončenou stavbu její budovatel Justinián, původem Slovan.

Kdo vykoná delší exercicie, aspoň desetidenní, ten může oslovit světce z Lyoly: „Ignáci, ty můžeš říci právem nejednomu velkému bohoslovci: Tebe jsem překonal...“ Studujeme theologické traktáty o Kristu, vnikáme do pochopení velkého tajemství vtělení, slyšíme mnoho o dvou přirozenostech v jedné osobě, o hyposta-

tické unii, o milostech, udělených lidské přirozenosti Syna Mariina, ale zamilovat si ho, nadchnout se pro něho, učinit ho začátkem a koncem, alfa a omega veškerého svého smýšlení, jednání a života, docela se mu oddat a být jeho, to nebývá ovocem theologických traktátů, to dáno exerciciím, ty se mohou honosit, že docela prostými prostředky dosáhnou toho, čeho nedosáhne učenost, byť šlo i o vědu svatou.

Ignaciánské exercicie jsou v pravém slova smyslu kristocentrické. V triduu, kde nutno věnovat zřetel hlavně cestě očistné, takže cestě osvětné zbude jen málo rozjímání, sotva tři nebo čtyři, není to tak patrno. Jasněji to vynikne v pětidenních exerciciích, které jsem laikům už několikráte dával a které zůstavily vždy hluboký dojem. Kristus, středisko všeho vnitřního života křesťana...

Vrhněme ještě jeden pohled na pravdy, o nichž jsme rozjímali! První exerciční pravda: „Člověk je stvořen pro Boha, stvořen, aby spasil svou duši, to jeho životní cíl, nejvyšší a jediný..." Pravda, je tomu tak, ale tohoto cíle nelze prakticky dojít jinak než skrze Krista. V tomto řádě spásy, který Tvůrce de facto zvolil, nás vede k Bohu jedině vtělený Spasitel; on je tedy jediné „východisko a základ" (principium et fundamentum, titul prvních tří exercičních pravd, viz I. díl kap. 4—6) vší spásy, jak dí apoštol milosti: „Nikdo nemůže položit žádný jiný základ kromě toho, který jest položen (od Tvůrce), totiž Ježíš Kristus." (1 Kor 3. 11) Kristus jediná cesta k Bohu. „Kdo skrze Krista nepůjde, cesty do nebe nenajde, neboť cesty není nižádné k spasení, leč jen Kristus sám." (Staročeská rorátní píseň.) Nikdo nemůže k Otci leč skrze mne, osvědčuje Pán (Jn 14. 6) Tak může mluvit jedině ten, jenž byl samým Otcem poslán a pověřen vést k němu všecek lidský rod, a to exklusivně. Otec nepřijme nikoho, kdo k němu není přiveden a jemu „představen" jeho vtěleným Synem. Tak v nevyzpytatelných úradcích své odvěké moudrosti ustanovil, a kdo má práva se ho tázat: „Proč jsi tak učinil?" (Str. 127.) „Nikdo nemůže k Otci leč skrze mne..." Tak nemohl a nemůže mluvit žádný smrtelný člověk, ba ani anděl, ani nejsv. Panna; ona, naše prostřednice u Ježíše, vede nás na jeho nejsv. Srdce, vede nás k Ježíšovi, a Ježíš nás vede k Otci. Tím méně mohl kdy takto mluvit někdo, kdo se vydával za proroka nebes, byť s ním i provozovali modlo-

službu větší než s „mužem Božím“ z Wittenberka. „Nikdo nemůže k Otci, nemůže dosíci cíle, pro který je stvořen, leč skrze mne.“ Ne jako když řeknu: „Čím lépe vniknu do poznání osobnosti a charakteru Kristova, tím lépe poznávám Boha, jako tím lépe chápu středověkou mystiku, čím lépe pochopím světce z Clairveaux (Bernarda).“ Nikoli, Kristus jest cesta jediná, závazná; nelze říci: „Čím blíže Kristu, tím blíže Bohu,“ nepojímáme-li toto slovo ve významu: „Jsem-li mimo Krista, jsem mimo Boha; nemám-li Krista, nemám Boha; nejdu-li skrze Krista, nedojdu Boha, svého cíle.“ Dosavadní exerciční pravdy měly poslání podobné předchůdci Páně; věčné pravdy, o nichž jsme rozjímali, měly úkolem připravit nás k „druhému křtu“, k pokání, a pak nás očištěné odeslat k Beránku Božímu, připravit nás k jeho přijetí a jemu upravit cestu do očištěné duše, v jejíž majetnictví před očistou se uvázat nemohl.

Jako Nathanaela Filip, tak exercicie každého z nás vedou ke Kristu, a každý, kdo se poddá jejich vlivu a nezkaleným zrakem se zadívá na portrét Kristův, jimi vykreslený, zvolá jako Nathanael: „Rabbi, ty jsi Syn Boží, tys ten král Izraelský“ (Mesiáš, Jn 1. 50), anebo jako slepec, uzdravený o slavnosti stánků: „Věřím, Pane...“ (Jn 9. 35) Ježíš jest pravý Bůh, jest i pravý člověk; v exercicíích se obíráme jeho člověčenstvím, sledujeme ho, jak žil, co mluvil a jak jednal, hledíme k němu jako k výkvětu panenského lůna Mariina, jako k nejkrásnějšímu plodu, vyrostlému na stromě lidského pokolení; ale přitom jsme si vědomi, že v něm přebývá všecka plnost božství, a čím více tato plnost v něm ukrytá proniká navenek, tím větší naše štěstí a bezvýhradná oddanost, naše láska a naše ochotná pohotovost ho následovat. Čím lépe ho poznáváme a chápeme, tím vroucněji a přesvědčivěji voláme: „Pane, tys vpravdě Syn Boží.“ Nezapomínáme přitom nikterak, že řekl apoštolům a v jejich osobě i nám: „Pravím pak vám, přátelům svým... (Lk 12. 4), nazývám vás přáteli...“ (Jn 15. 15), víme, že Lazara nazval přítelem (Jn 11. 11), a to vše jen stupňuje naši vroucí oddanost a lásku k němu... jako k suverénnímu králi, jako k dobrotivému otci, třebaže se nazval naším bratrem (Mt 12. 15; 28. 10), k neomylnému učiteli, k nerozlučnému druhu... „Nám zrozen

dal se za druha, byl v smrti cenou výkupnou, jest na oltáři pokrmem a v nebi blahou odměnou." (Liturgie.) Vším nám jest Kristus...

Upněme napřed zrak k zákmitům božství, které, ač v něm skryto, stále a stále prozařuje jeho lidskou schránou jak světlo, skryté v křišťálové lampě. Kristus, pravý Bůh... Toť základ všeho, to i východisko našeho rozjímání. Mluvil jako Bůh, jednal jako Bůh, žil a dokonal jako Bůh.

B) Ze Srdce jeho se řinou zdroje vod živých na ty, kdož v něho věří. (Jn 7. 38)

Kristus mluvil jako Bůh... Slyš očité svědky, kteří ho provázeli nerozlučně skoro po celou dobu jeho veřejného působení a v evangeliích nám vykreslili jeho pravou podobu. Uvažujme o slovech Kristových. Jedna věc jest jista: Kdo tak mluvil jako on, buď jest vpravdě Bůh, anebo —. Může člověk, jenž jest si vědom, že jest pouhý člověk a má zdravý rozum, mluvit, jak mluvil Kristus? Hegel prohlašuje na universitní katedře r. 1826: „Já jsem pravda a učím pravdě!" Hromový smích, rozléhající se universitním sálem, byl odpovědí na jeho slovo. Jeho vlastní posluchači mu dali na srozuměnou: „Tento výrok jest řeč blázna."

Kristus praví: „Já jsem cesta, pravda a život." (Jan 14. 6) Může smrtelný člověk říci: „Já jsem život? Já jsem pramen života? Já mám život sám od sebe?" Kdo dává život broučku v trávě a orlu v oblacích? Kdo otvírá štědrou ruku svou a naplňuje veškeré živočišstvo požehnáním? (Ž 144. 16) „Per quem nec ales esurit" pěje církev ve vánočním hymnu. Já jsem život... tak nemůže mluvit ani vůdce andělských vojů, ba ani Neposkvrněná Panna, která nám život zrodila. „Kdo věří ve mne, má život věčný, a já jej vzkřísím v den poslední" (viz Jan 6. 40) — židé pochopili dobře, co ta slova znamenají! Viděli před sebou jen „syna Josefova", jehož „matku znali", a nepronikli k skrytému božství, jež dva dny předtím osvědčil rozmnožením chlebů.

Já jsem cesta... Cesta vedoucí k životu, rozumí se k věčnému životu. Tím slovem se prohlašuje Kristus za princip a normu morality, za toho, v němž tkví onen „věčný zákon" (III. kap. 7.), za nejvyššího zákonodárce,

za normu mravního života. I to může o sobě říci jedině Bůh, nikdy však tvor. „Kdo mne následuje, nechodí ve tmách“ (Jan 8. 12), nebloudí a nemůže zbloudit, jedná svatě a dokonale... tedy Kristus je nejen princip morality, nýbrž vzor absolutní svatosti a dokonalosti. „Následuj mne“ (Mt 8. 22; 19. 21; Mar 2. 14)... Tak může mluvit jen ten, kdo jest si vědom, že jest svatost sama, že ho nikdo nedostihne, že se mu nikdo nevyrovná... že naprosto nezbloudí a nepochybí, kdo za ním půjde, t. j., kdo se bude jeho příkladu držet... ten, jenž jest nepřekonatelný vzor všemu lidstvu pro všechny věky. Docela jinak mluví jeho apoštol. „Buďte následovníky mými, jako já jsem následovníkem Kristovým.“ (1 Kor 4. 16) Každý Kristův čin jest poučením nám. (Christi omnis actio Christiani est instructio; Albert Vel.) Kristus jest nejzřetelnější zjevení a všeobecná norma mravního zákona, pro všechny závazná, takže není dovoleno jednati jinak než jednal Kristus, žít jinak než žil Kristus, trpět jinak než trpěl Kristus, umírat jinak než umíral Kristus. (Bonav.)

Já jsem pravda... Před Pilátem osvědčuje: „Já k tomu jsem se narodil, a proto jsem přišel na svět, abych hlásal pravdu (uč 1 pravdě). Každý, kdo jest z pravdy, slyší hlas můj“ (Jan 18. 37) „Já jsem světlo světa (Jan 8. 12; 9 15; 12. 46), kdo mne následuje, má světlo života.“ (18 12) Tímto výrokem se prohlašuje Pán za normu pravdy, jinými slovy za naprosto neomylného. Tak nemůže mluvit nikdy ten, kdo je si vědom, že je pouhý tvor, nevyjímaje ani Stolici Moudrosti; to jest výrok věčné, neomylné Pravdy, u níž jediné vyloučen naprosto jakýkoli blud. Ten, jenž oslovil protivníky: „Kdo z vás mne může obvinit z hříchu?“ mohl se jich též otázat: „Kdo z vás mne může usvědčit z bludu?“

Chceš jít k cíli bezpečně a jistě, bez obavy, že bys pochybil? Já jsem cesta. Nechceš propadnout bludu? Já jsem pravda. Nechceš propadnout smrti? Já jsem život. Trvaje u Otce, já, pravda a život, oblékl jsem lidské tělo, abych se ti stal cestou. Drsná byla cesta (k nebesům), ale já ti ji učinil snadnou... Zdá se ti být tvrdá? Ale je to cesta bezpečná; jiná je snad rozkošná, ale plná lupičů. Bezpečně můžeš kráčet touto cestou, ale boj se nástrah mimo cestu. Nepřítel se neopováží strojit ti úklady na této cestě, ale neustává na tě číhat mimo

cestu. Mnozí lidé, čím více běží, tím více bloudí, protože se od této cesty (Krista) odchylují. (Aug.) Touto cestou kráčeli světci. „Když však mučedníci přešli, nebyl most za nimi stržen... a když oni sdostatek čerpali, nebyl tím pramen vysušen. Apoštolé slyšeli první, ale ne samotni. Nemůžeme se jako oni (Krista) tázat, ale můžeme ho jako oni slyšet." (Aug.)

Z každého slova Kristova vane nadzemská moudrost. Tu přichází mládenec, anima candida, s otázkou: „Co mám dělat, abych života věčného dosáhl...?" Tam zákoník, zvědavý, jakou odpověď dostane na otázku, zaměstnávající tehdejší rabínské školy, které ze všech přikázání jest hlavní; onde zarytí nepřátelé, jimž nejde o poučení, nýbrž o to, aby ho v řeči polapili, a pak zase apoštolé s prosbou: „Vysvětli nám toto podobenství... pověz nám znamení tvého příchodu..." Pán učí, a tu kdosi ho žádá, aby ho porovnal s bratrem, člověk hlavu plnou světáckých zájmů, a jindy opět žena, Samaritánka, poznává v něm vyšší bytost a hned se vytasí se záhadou, která jí i jejím krajanům leží na srdci... Každému nebeský Učitel odpovídá, nikomu odpovědi neodepře, vyjma jediný případ (odezíráme-li od scén jeho utrpení), kdy nehodní žalují na hříšnici, nejsouce ani o vlas lepší než ona.

Nad jeho moudrostí žasnou i nepřátelé — nemohouce jeho učení vyvrátit, pokrčí aspoň rameny: „Odkud tato znalost Písem? Vždyť nemá rabínských škol!" (Jan 7. 15) Nejinak v Nazaretě: „Odkud tato moudrost v něm a síla jeho slov? Což neznáme tohoto syna tesařova, jenž celý život mezi námi prožil? Odkud se to vše v něm bere?" (Viz Mt 13. 54, 56) Z řečí Páně patrno, že neprodělal žádnou krisi, žádný „vývoj", jak lze skoro u všech velkých duchů sledovat. Je si vždy věren, na počátku svého působení mluví a smýšlí stejně jako na konci, a dává odpověď vždy tak určitou, jako hoch, tázaný po násobilce.

Moudrost Božského Spasitele se stupňuje v neomylnost, jak již řečeno. Vznešená jistota... nezkoumá pravdu, on ji přímo vidí, a o předmětech nejvyšších mluví, jako by je měl před očima, beze všeho uvažování, u vědomí, že omyl nebo nevědomost v jeho duši místa nemá. Někdy se sice táže, ale každý vycítí ihned: to jest otázka učitele, jenž zkouší žáka...

Božský učitel netrpí vedle sebe jiného učitele, protože on jediný jest zosobněná pravda. „Jediný jest učitel váš, Kristus“ (Mt 23. 8); on jest pramen a dárce veškerého poznání, nadpřirozeného poznání a nadpřirozeného života, jenž jest jím podmíněn. Přišla (vtělená) Moudrost Otce, nebe hřmí, žáby (= lidská, falešná moudrost) nechť zmlknou. (Aug.) Žádná obava před omylem, nikdy se neradí, nikdy neuvažuje, nikdy nepřemýšlí, nikdy se neopravuje, nikdy neodvolává, nikdy nedává odpověď vyhýbavou, nikdy není otázkou překvapen, a to jest věc, která jest nemožná člověku, to není lidské, to jest božské. Na otázky svých učedníků — někdy naivní, někdy zvědavé — odpovídá, na ony s jemnou výtkou, tyto odmítá, ale nepraví: „Já nevím.“[1]) Jeho odpověď zní: „Po tom vám nic není.“ (Sk 1. 7: „Není vaší věcí znáti dobu a čas, jejž si vyhradil Otec.“) Otázky nepřátel, tak ošemetné a prohnané, že každý, kdo je po prvé čte nebo slyší, si mimoděk řekne: „Z této léčky nemožno uniknout.“ Zvědavě čeká odpověď, a jest překvapen právě tak, jak tehdy nepřátelé, když ji slyší: nejen určitá, nýbrž pronikající až na dno duše těch, kteří se táží; dostává se jim odpovědi, jakou v tu chvíli mohla dát jen božská Moudrost.

Dva tisíce let jest každičké slovo Kristovo pitváno; usvědčil ho už někdo z bludu? Nemohou říci: „Zde jest omyl...“ Jen jedno mohou říci, jedinké slovo: „Nevěřím...“ Jediná cesta, po které mohou uniknout božskému světlu věčné Moudrosti a Pravdy, jest zavřít před ním zúmyslně oči. Jsou navlas rovni těm, kteří odmítají milost Kristovu; nemohouce říci: „Nemůžeme“, musí říci: „Nechceme“. Zeslabíte svým „nevěřím“ přesvědčivost slova Páně? Nepřesvědčí-li vás, přesvědčí jiné, a nechcete-li z jeho životnosti těžit vy, těží a budou věčně těžit miliony jiných!

Neomylnost přechází ve vševědoucnost. Když apoštolé jí byli po prvé svědky (druhý den po seznámení s Ježíšem), volali s úžasem: „Rabbi, tys Syn Boží.“ Samaritánka zapomene na vše, nechá džbán u studny a spěchá do města: „Pojďte honem se podívat na člověka, jenž mi pověděl celou mou minulost, není to snad Mesiáš?“

---

[1]) Mar 13. 32 znamená „scientia communicabili“, totiž: „Otec mi nedal práva, abych vám sdělil ten den.“

On, chudý poutník, jenž unaven ji prosil o trochu vody! Zachea oslovuje jménem, právě když jde mimo strom, v jehož koruně se publikán skryl, aby neviděn uzřel Ježíše.

Vševědoucnost, stejně jako všemohoucnost, projev a důkaz božství — jen farizeové zůstali zatvrzelí vůči obojímu, jak vůči zázrakům, tak ve chvíli, kdy četl jejich myšlenky a tím způsobem je volal k víře. Ale kolikrát se přesvědčili sami, že skutečně zpytuje ledví a srdce, že vidí, čte i odhaluje jejich nejtajnější myšlenky a úmysly! „Kdyby tento byl prorok, věděl by..." Tak si jen pomyslil jeho hostitel, a Pán, odpovídaje mu na jeho myšlenku, praví: „Šimone, rád bych ti něco řekl..." Proti své vůli mu vydávají svědectví. Proč při scéně s ženou cizoložnou se ztrácejí jeden za druhým? „Kdo z vás jest bez hříchu, hoď na ni první kamenem..." Každému jinému by odpověděli: „To jsem já..." Ale jemu? Nestrhl už nejednou masku s jejich pokrytecké svatosti a neodhalil před lidem obílený hrob jejich nitra? Dva dny před svou vykupitelskou smrtí večer v samotě Olivetské hory, tázán od učedníků na den svého příchodu, odpovídá jim a mluví o posledním soudu jako ten, pro něhož budoucnost nemá tajemství, jemuž věčnost jest knihou otevřenou, který jest pán času i věčnosti, života i smrti.

Božská moudrost, věčná pravda, neomylná, vševědoucí... nedovolává se nikdy žádné autority, leda Starého Zákona, jehož autorem byl on sám. O prorocích mluví vždy s úctou — tak se patřilo těm, skrze něž mluvil jeho Otec, ale přesto prohlašuje, že přišel je zdokonalit — toto právo si může osobit jedině ten, jenž je posílal a skrze ně mluvil! Z jeho řečí patrno, že stojí nad Zákonem. „Toto praví Hospodin" jest obvyklé rčení proroků. „Já však pravím vám..." slyšíme z úst Kristových. (Viz kap. 29.) V těchto slovech patrno suverénní právo na naši bezvýhradnou víru.

Jak hluboce mluví Kristus k učitelům zákona v Jerusalemě! Dovede se však snížit i k chápavosti prostého venkovana. Vůči nevěře mluví někdy tajemně, „nesvěřuje se jim" (Jan 2. 24), k lidem dobré vůle tak, aby pochopili i nejvznešenější pravdy, a přitom vždy „prakticky", jsa nedostižným vzorem kazatelů. Jak dovede vypravovat a líčit! Jaké mistrovství, jaká názornost!

Nikdy abstraktně, vždy konkrétně, a pravdy sebehlubší odívá vždy v přiměřené roucho: obrazy, podobenství... a to z toho, co bylo právě při ruce. Na jezeře: „Podobno jest království nebeské síti, vržené do moře..." Na protějším svahu vidí fellaha osívat své políčko, a snad na něho i ukáže: „Vyšel rozsevač..." Sedí s učedníky pod stromem, v jehož větvích šveholí ptáci: „Pohlédněte na ptactvo nebeské..." A my, kteří jeho slova čteme, zrovna vidíme toho rozsevače, rybáře, ptáčky nad hlavou. Srovnejme s ním největšího dramatika Anglie! Dějiště jeho dramat z velké části královské nebo šlechtické dvory, tedy společnost jeho posluchačům cizí, vzdálená... Král Jan, král Jindřich IV., V., VI., Hamlet, Pohádka zimní noci atd. atd. Byl to snad duch času? Anebo zvyk, jako dodnes při dětském loutkovém divadle? Řeči Kristovy byly duch a život!

Jak asi vnikla jeho svatá slova do duší přítomných! Stačí mu několik slov, aby vykouzlil nejkrásnější scény. Srovnejme na př. katechesi z nauky primokomunikantů: „K svátosti pokání jest třeba pěti věcí: zpytování svědomí...", a srovnejme ji s podobenstvím o marnotratném synu! Je tam totéž, ale jaký rozdíl! Nebo podobenství o milosrdném Samaritánu na otázku zákoníkovu — místo filosofického výkladu o rovnosti všech lidí („protože všichni mají tutéž přirozenost" atd.). Jak dovede charakterisovat i lidské vášně! Nikdy však jich nezesměšňuje — dali se při některém jeho slově přítomní do smíchu? Všechna jeho slova mají signaturu velebnosti, mluví (i jedná) vždy a všude majestátně, důstojně, když jest oslavován, i když jest tupen. Jednat velebně, když je kdo uražen... kdo to dokáže! Zde obyčejně povolíme, jednáme buď nízce nebo směšně, nebo slabě, málokdy důstojně.

Ve slovech Kristových nenajdeme nic banálního, všedního, ale také nic strojeného, afektovaného. Božská prostota, přiměřená tomu, jenž jediným „staň se" stvořil vesmír. „Budiž světlo", a bylo světlo. Beze vší okázalosti — tak jednat a mluvit může jedině Všemohoucí. Žádné slovo Kristovo jalové, a když užije slovní hříčky, jak krásná a hluboká! „Mrtví ať pochovávají své mrtvé." (Lk 9. 60) Podobenství... tento způsob učení byl tehdy obvyklý. Čti však podobenství rabínů v talmudu a srovnávej je s podobenstvími nebeského Učitele!

Celá staletí ještě nevyčerpala plně jejich obsah. Překrásná podobenství má též sv. Efrém, ale jak daleko stojí za svým božským vzorem!

Božský původ slov Kristových jest patrný ještě v jiné věci. Nejen že jej dosvědčuje nebeská moudrost, nejen že se zračí ve vševědoucnosti a nadzemské kráse: v ě č n é t r v á n í jeho slova, beze změny stejně působivé... „Čas, velký ničitel a borec, čas, jenž vše hlodá... Odolá slovo Kristovo tomuto nepříteli a zhoubci, jemuž dosud neodolalo nic? Čas levicí boří a pravicí staví, ale stavět může jen na troskách toho, co napřed zbořil. Je stále mladý, a vše jím stárne; svou mladost nedovede sdělit věcem, jež tvoří, leda na okamžik, a ještě méně jest s to sdělit jim svou nesmrtelnost. Co je dnes novinkou, bude zítra včerejším, brzo předloňským, konečně bývalým, zastaralým, starodávným. Dovede-li kdo svou myšlenku odít v novou formu, přizpůsobit ji času a učinit ji poněkud zajímavou, může být jist, že svět za ním poběží. Proč? Řekl něco, co ještě řečeno nebylo, nebo spíše nač se docela zapomnělo. Proč běžíme za každou novotou? Jsme stvořeni pro věčnost; věci tohoto světa nás nasytit nemohou, ale cokoli má ráz novoty, upoutá duši a vzbuzuje v ní jakýsi pocit klidu, chvilkového nasycení. Za jedno nekonečné dobro má jakousi náhradu ve střídání mnohých omezených dober. Ale sotva některého pozemského dobra okusíme, jsme jím nabaženi a hledáme jiné... Jako by nekonečného Boha mohlo nahradit nekonečné množství tvorů, které střídáme jednoho za druhým!“ (Lacordaire.)

Ale slovo Kristovo? Kolika staletími již prošlo, dojmu novosti v jistém smyslu pozbylo už dávno, a přece nestárne! Věčně staré, věčně nové... Zdaž pozbylo něco na své moci a síle? Asi jako slunko, na něž jsme už dávno „zvyklí“ a jež denně okřeje nemocného, udržuje při životě zdravého, bez něhož nelze se obejít, za něž není náhrady, jež čekáme a vyhlížíme denně jako nového, milého hosta. Kristus, květ v lůně Panny, plod života ve světě, lékem na kříži, chlebem ve Svátosti, životem duši, blažeností vyvolených v nebesích. (Albert Vel.)

Já jsem s v ě t l o s v ě t a — krásný symbol nestárnoucí krásy jeho učení, oživující moci, síly jeho slov, jejich naprosté pravdy beze stínu omylu, nevědomosti, nesrozumitelnosti — pravda je duši tím, čím světlo oku:

milá, líbezná, toužebná. Kdosi přirovnal nauku Kristovu ke stanu rusalčinu v pohádce: přinesli ho do zámku, vešel se do jedné komnaty; dali jej na dvůr, naplnil dvůr a pojal všechny rytíře, postavili jej na pole, a našla v něm místa dost celá armáda. Nemohli bychom slova nebeského Učitele přirovnat spíše k slunci? Jako pravda vůbec, tak zvláště učení Kristovo: nevyčerpatelný zdroj, a každý bere pro sebe, co potřebuje. Svítí všem — naplní světnici, naplní svět. — Ó světlo, které viděl Tobiáš, když zavřenýma očima (slepý) učil syna cestě života! (Toh 4; Aug. sup.)

O kterémsi Raffaelově obraze se praví, že jest tak čerstvý, jako by ho včera maloval. O nauce Kristově nutno říci, že jest věčně nová, vždy plná života a síly. „Studnice vod živých . . .“ Ale nač si stěžoval Hospodin u Jeremiáše, to platí i o dnešním lidstvu: „Studnici živé pramenité vody opouštějí a kopají sobě cisterny děravé, prázdné — nebo pijí kalnou vodu falešné vědy.“ Karavana, která mine oasu Fajumskou a pak zhyne; najdeme jen řadu vyschlých kostí kolem cisterny, k níž se dovlekli a která byla prázdná.

Nazvali jsme učení Ježíšovo sluncem. Dobrodiním slunce je živ kdekdo, i ten, kdo ho nevidí, kdo se k němu snad zády obrací. Kdesi stavěli pro slepce dům. „Jsou slepí, nač potřebují okna?“ napadlo kterési chytré hlavě. Jak to dopadlo, o tom netřeba se šířit. Prolomili tedy dodatečně okna, ubožáci okřáli rázem, třebaže slunce neviděli. (Stalo se v Massachusett, U. S. A.)

Autor Ben Hura mluví o krutostech starých dob, a pak podotýká: „Dnes i zločinci se dostane trochu lidskosti a ohledu, a za to děkujeme tobě, Synu Marie Panny.“ Ale tehdejší doba o takových věcech neměla ani zdání. Před více lety byl v P. pohřeb jakéhosi židovského mecenáše, a rabín řekl nad jeho rakví: „Tys byl ideální muž, jaký má vyznavač Mojžíšův být, tys nečinil rozdílu a nehleděl na osobu, všem jsi prokazoval dobrodiní.“ Jeden účastník se mne pak tázal: „Jaký je tedy rozdíl mezi náboženstvím jejich a naším? Co máme víc než oni?“ Já jenom podotkl: „Otaž se rabína, odkud vzal tu svou zásadu?“ Z talmudu jistě ne! Tam najde jiné zásady! „Oloupit gojima je dovoleno, poněvadž psáno jest: Pohltíš všecky národy, které ti dá Hospodin. Padne-li gojim do jámy, nech ho, nepomáhej, je hřích

zachránit gojima, když je v nebezpečenství života. Neprokazuj gojimovi laskavost ani slitovnost, i nejlepšího mezi gojimy zabij!" Rabíni o tom dnes neradi slyší a ještě méně rádi mluví. Uznávám, že se všichni židé těmi zásadami neřídí, ale ještě jednou se táži: „Odkud vzali své lidumilné zásady?" Z evangelia! A odkud Kristus? Nikoli od rabínů, nikoli od pohanských filosofů. Těmto byl každý cizinec barbarem. Jak rázem se Grakchus připravil o všechny sympatie Římanů, když chtěl pomoci i Italům! Ujmout se však otroků, válečných zajatců, nenapadlo ani jeho.

Moderní egoismus... S větším opovržením než autor světoznámého „Odi profanum vulgus" mluví o chudých zbožňovatel nadčlověka: „Život jest zřídlo rozkoše, ale od doby, co luza z něho pije, jsou všechny studny otráveny. Známka veliké hlouposti jest, že dělnická otázka vůbec existuje. Našim dělníkům se vede příliš dobře. Otroctví jest podstatná součást kultury. Mně se hnusí to stádo prasat..." Tak psal v době, kdy náměstek Kristův se dělnickými encyklikami ujímal nejchudších, a dělník? Nenáviděl církev, o níž mu namluvili, že jest jeho utlačovatelkou, a neviděl své pravé nepřátele, odvracel se od Krista a horoval pro Darwina — nepováživ, že uvedený Nietzscheův citát není nic jiného než darvinistický „boj o život", aplikovaný, na člověka — místo „silní jedinci" se řekne „nadčlověk", a ten má právo „slabé jedince" požírat — chudobné vyssát ve svůj prospěch.

A tam, kde se chudých „ujímají"? Čti autobiografii konvertity Viléma Camelli, bývalého socialisty, jemuž skutečně šlo o dobro chudiny. Proč po 13 letech opustil stranu, kde tak horlivě působil? „Vůdcům nešlo o prospěch chudých, nýbrž o prospěch vlastní. Chudý lid jim byl jen žebříčkem, po němž by vystoupili hezky vysoko..."

Což moderní pohanská humanita? Přihlédněme trochu blíže! Co řečeno před chvílí o „moderní" židovské humanitě, platí i o ní. Co mají tito lidé Boha vzdálení dobrého, to pochází od Krista, to je dědictví z evangelií, které zavrhli — to jim zbylo z otcovského domu (z církve), jejž opustili. Pytlačí svým srpem v cizí žni! (Bern.) Ale nejsou namnoze tito moderní „dobrodějové" horší farizeů? Těmto vytýkal Pán, že dávají almužnu okázale, aby klidili chválu. Co by řekl dnes Pán těm,

kteří za svou „almužnu“ chtějí smyslnou rozkoš? „Dobročinné“ bály atd.!

Vtělená láska žádá od svých věrných, aby prokazovali dobré z čisté lásky („Ať neví tvá levice...“), a to každému bez rozdílu. „Kdo jest můj bližní?“ táže se zákoník. Pán odpovídá věčně krásným podobenstvím o milosrdném Samaritánu, a pak se ptá: „Koho z těch tří mužů pokládáš za bližního onoho ubožáka?“ Rabín nechtěl říci „Samaritána“, odpovídá oklikou: „Toho, jenž mu prokázal milosrdenství.“ „Dobře, a ty se uč od toho Samaritána, jednej jako on.“

Kolikráte již bystré hlavy „opravovaly“ nebo „zdokonalovaly“ nauku Kristovu! Není tak těžké za stolem „zlepšovat“ a „doplňovat“ slovo nebeského Mistra — za jistých předpokladů: že panu filosofovi nic nechybí, že ho nic nebolí, a že pracuje pouze p e r e m. Ale nelze nepřisvědčit Lacordairovi, že pravost a cenu nauky nemožno nikdy určitě posoudit, dokud není převedena v praxi. Její ideje se opírají o důkazy na pohled nerozborné a pevnější nad skálu. Největší filosof není s to evidentně vyvrátit a usvědčit z bludu. Pracovat pouhými pojmy bývá velmi snadné! Jak často se oddávalo lidstvo ilusi, že z té neb oné nauky mu kyne blaho a pozemský ráj! Ve Francii před r. 1789, komunismus v tomto a minulém století... Jakmile však pojmy dostanou život a vstoupí na půdu skutečnosti — tím, že se někdo pokusí založit na jejich základě nový řád — tu se rázem ukáží jejich slabiny nebo nesprávnost, a co nebylo jasno, když se pracovalo jen s pojmy, ozřejmí okamžitě, jakmile se dostane k slovu skutečnost: hrůzovláda, jako na př. na západě Evropy r. 1793. Skutečnost jest zkušební kámen: na něm poznáme neomylně, zda ideje jsou správné. Architekt buduje věž, a ona se zhroutí; inženýr postaví hráz, a dravý proud ji prolomí při povodni; generál vypracuje strategický plán, na pohled bezvadný, ale nepřítel mu jej zkříží nadobro; teď teprve se objeví chyba, již ani oni, ani kdo jiný neodkryl dříve, nebo okolnosti, jež nepojali do matematické formule (svážná půda, vlhkost...). Před habešskou válkou anglický odborný znalec habešského terénu ve svém memorandu vládě osvědčoval, že při nejmenším bude boj trvat čtyři roky.. zapomněl na letadla, jež tehdy za jeho pobytu tam ještě nebyla!

Kristus svou nauku nevyzkoušel předem, vystoupil s hotovým učením a prohlásil, že zakládá společnost světovou. Založil ji, každému člověku dal nárok na občanské právo v ní, rozšířila se nad očekávání rychle po všem světě, svou činnost prováděla na nesčetném množství duchů, míst, za nejrozmanitějších a naprosto nepředvídaných okolností... Byla-li dílem lidským, byl úpadek neodvratný a rychlý, jak prozíravý Gamaliel správně předvídal a předpověděl.

Nepředvídané okolnosti, nahodilosti, jichž ani největší genius nemůže předvídat a pojmout do svých bystrozrakých kombinací a jež buď rázem zvrátí jeho plány, co nejlépe vypočtené, nebo do nich vloží zárodek úbytě a smrti. Stačí otevřít dějiny — jsou plny dokladů; kolikrát lidská moudrost a vychytralost ztroskotala o skalisko, jehož nic neprozrazovalo oku sebepronikavějšímu![2]) Kolik takových nahodilostí měl proti sobě Kristus po dvě tisíciletí! Na jak slabé nitce visely (na pohled) osudy stolce Petrova, stále obklopeného nepřáteli! A přec trvá stále.

Stojím na kazatelně, ve svatyni někdy hrstka věřících, někdy hlava na hlavě, inteligence i prostý lid, všichni pozorně poslouchají, a já vím, že každý z nich stejně jako já jest hotov položit život za každé mé slovo... prostě z toho důvodu, že „moje učení není mé, nýbrž toho, který mne poslal", jehož jménem a jehož autoritou mluvím. Vidím mezi přítomnými kohosi, jenž mne nemá v lásce, stojí v koutě, zpola zakryt pilířem, na mne nepohlédne, ale pozoruji, že i on sleduje se zájmem mou řeč, a za to, co pravím, jest hotov umřít stejně jako všichni ostatní. Mluvím o Matce božského zakladatele naší církve, a věřící jako na povel začnou: „Zdrávas, Maria, anděl Páně s nebe poselství spásy všemu světu nese...", jako by touto písní připojili amen k mým slovům a ukázali nebi i zemi, že s nimi souhlasí do posledního písmene. Kolik si již odtud odneslo vroucí lásku

---

[2]) Je třeba uvádět doklady? Výsledek války o dědictví španělské — rozhodnutí přišlo se strany, odkud se toho nejméně nadáli jak spojenci, tak Francouzi. Bitva u Waterloo, plány Napoleona III., kulturní boj po r. 1870... konec vlády Přemysla II., zánik „armady", anglický protestantismus a O'Connell atd.

k sv. Panně, lásku, jež jim byla po celý život strážným andělem? Kolik srdcí vzníceno dnes? Jindy mluvím o pokání, o vyznání vin... a sotva domluvím, zástupy věřících obklopují zpovědnice... Ať dokáže třeba „král filosofů“ s vynaložením vší své učenosti a výmluvnosti, aby mu jeho služebník nebo žák vyznal všecky své i nejtajnější viny! Ke katolickému knězi spěchá kdekdo, vzdělanec i dělník, dítě, dívka i muž... Slyším pak někde mluvit řečníka... kolik týdnů vynaložil přípravě na svou řeč? A čeho dosáhne? Někdy chvilkového nadšení, jež vyprchá dříve než se vrátí domů, někdy snad i rozeštve masy jako Desmoulins, ale vytvořit z přítomných nové stvoření? Z pochybovačů učinit věřící, z hříšníků svaté, ze zoufalých klidné a odevzdané? Dočkal se již některý filosof, aby někdo — byť jediný — z jeho žáků neb ctitelů za jeho slova cedil krev? Xenofon píše obhajobu svého učitele, mluví o něm s pietou co největší — ale cedit krev za jeho nauku?

Který velký muž tohoto světa vlil zarmouceným pravou a trvalou útěchu? Kristus vlévá po dvacet staletí milionům do zmučených srdcí balzám... Sokrates se marně namáhal obrátit a přetvořit Alcibiada, jediného ze svých žáků; učení Kristovo obrátilo a přetvořilo celé národy.

A ještě na onu kazatelnu. Už léta s ní učím a mluvím... jak dlouho ještě? Ví Pán Bůh sám... Vím, že pominu, ale budou tu jiní, a po staletích budou s této kazatelny hlásat totéž učení, tytéž pravdy... a zmizí-li tato s povrchu země? Budou jiní hlásat Krista s jiných kazatelen, a těch bude na tisíce. Mé kosti už dávno zpráchnivějí, mé jméno zapadne v moře zapomenutí, ale slovo, jež dnes s kazatelny mluvím?... Budou jiné doby, jiné mravy, jiný kroj a snad i jiná řeč, ale slovo Kristovo nepomine. To jest, co dodává slovům katolického kněze onu unkci, již marně hledáme jinde... vědomí, že mluví a pracuje ve službách věčné, nepomíjející pravdy Kristovy, za niž jsou milionové hotovi podstoupit smrt.

Umírá král — s jakými asi pocity? Syn, následník trůnu, stojí vedle jeho lože. — Snad bude za málo let revolucí svržen s trůnu, snad jeho vnukem nebo pravnukem dynastie vymře, nad jeho hrobem rozštípnou rodový erb a vhodí jej za rakví. — Kněz? Hlasatel slova Kristova? Ten prostý, v očích světa nic neznamenající

kněz si může říci, co nemůže vyslovit nejmocnější král: „Naše dynastie jest nesmrtelná —.“ Znal jsem kněze, jenž při mši sv. při čtení evangelia nemohl pohnutím dál, když celý chrám, povstav — z úcty k slovu Kristovu — zpíval jako jedním hrdlem slova mariánské písně: „Oblohy i země krása zhyne, slovo Syna tvého nepomine —.“

Kristus, věčná pravda, učitel lidstva, božský učitel... Protože jest učitel od Boha poslaný a sám Bůh, žádá i víru jako Bůh. Věříte v Boha, i ve mne věřte (Jan 14. 1)... kdo uvěří, bude spasen, kdo neuvěří v má slova, bude zavržen (Mar 16. 16)... Běda tobě, Korozain, běda tobě, Betsaido! Tyru a Sidonu bude lehčeji v den soudu nežli vám... A ty, Kafarnaum, až k nebi vyvýšené, až do pekla strženo budeš... Zemi Sodomských lehčeji bude v den soudný než tobě.“ (Mt 11. 21 nn.) Kletba, vyřčená nebeským učitelem nad městy, jež nepřijala jeho slova a neuvěřila v něho — mohl by se člověk osmělit mluvit podobně?

Žádá víru jako Bůh, a marné všechny vytáčky. „Vždyť my si jeho osoby a jeho slov také vážíme,“ tak slyšet z nepřátelského tábora. Ano, ale napřed ho zbavili glorioly božství a tím ho postavili na roveň lidským učitelům a filosofům. Pak mohou ovšem jeho slova kritisovat, pitvat, vybrat si z nich, co se jim líbí, a zavrhnout, s čím nesouhlasí.

Vypisuji z první knihy, jež mi do rukou padla: „Ježíš byl hlava nadmíru jasná... byl velkým vychovatelem lidstva... já dosud pokládám Ježíše za nejvyššího učitele náboženství... byl veliký a silný myslitel... je vzorem a učitelem zbožnosti...“ Prostoduchý věřící, neznající lsti, dal by se snadno zmásti takovými a podobnými frázemi, netuše, že jest v nich jed, a snad by se zděsil, kdybych mu řekl: „Co věta, to blud.“ Proč? Protože všechny tyto chvály směřují k tomu, aby Kristus byl zbaven božské svatozáře. „Velký člověk, velký myslitel, bystrá hlava... všechno vám uznáme, jen jednu věc ne: že byl Bůh, vtělený Syn Boží a věčná Pravda.“ Nemluvil podobně nevěřící Strauss a Renan? Nemluvil před lety podobně v X. jeden profesor, o němž bylo známo, že má Ježíše stále v ústech, na jehož přednášky mnohý jinoch s vírou v srdci přišel a jež po roce bez víry

opouštěl?[3]) **Kdo nevěří v božství Kristovo, není křesťan, sesazuje ho s trůnu a zařazuje mezi filosofy, badatele, geniální lidi** (strana 58?), **činí ho jedním** (nebo třebas i prvním) **z mnohých. „Dosud nad něho nikdo nevynikl," a my vyčteme mezi řádky: „Co není, může ještě být." Kristus, největší otázka světa** (Sedulius, viz Maria II., kap. 11.)... **Zákon lidský do třiceti let rozhodne všechny sporné otázky. Kristus však již půl tisíce** (dnes: dva tisíce) **let jest světu nerozřešeným problémem pro své božství.** (Petr Chrys.)

Kolikráte čteme u sv. Jana: „Kdo věří ve mne, má život věčný!" (3. 15, 46; 5. 24; 6. 35, 40. 47; 7. 38; 8. 24; 11. 25 n; 12. 44) **Slova má jsou duch a život.** (6. 64) **Tak může mluvit jedině ten, jehož dechem mrtví oživují** (výrok sv. Anežky, viz i Jan 5. 21), **nikdy ne člověk, prach a popel, hříčka omylů a bludů.**

Kristus žádá též naději jako Bůh, žádá i lásku jako Bůh. Naději... slibuje a odměňuje jako Bůh. Na této zemi neslibuje nic, ale nesčetněkráte slíbil svým věrným život věčný. (Mt 19. 28 nn. Mar 9. 40, Jan 10. 28; 14. 2 n) **Kdokoli opustí otce nebo matku k vůli němu, kdokoli podá jednomu z maličkých těchto číši vody studené z lásky k němu, nepřijde o odměnu. „Jdu napřed, abych vám připravil místo, vezmu vás k sobě..."**

Pozemský dobyvatel... co může svým lidem slíbit? Dává jim nejistou vyhlídku na kořist, a dobude-li jí, dost možná, že se o ni rozdělí s těmi, kteří nepadli dříve než ji uzřeli, jak učinil César a Pizarro — ale rozumí se, že přitom sami nepochodí zle. Vojáci bojovali pro ně, pomáhali jim... tím, co dostali, byla jen podle práva zaplacena jejich práce. Že tak lneme k tvorům (kap. 10—13), **jest doklad naší chudoby: my ne-**

---

[3]) Jest nerozumno a nedůstojno dovolávat se „svědectví" **takových** lidí, a to dokonce v apologetickém koutku. „Svědectví" lidí, kteří „svědčí" **proti** Kristu. — Doklad podobné neprozíravosti jest na př. recense díla „Život našeho Pána" od K. D., již bylo lze před lety číst v kterémsi katolickém časopise. „Touto knihou jest česká literatura pro mládež obohacena o skutečný klenot" — kniha autora, jenž v božství Kristovo nevěří, jenž ho líčí jako pouhého člověka, mlčením pomíjí všechny zázraky, při líčení poslední večeře se ani nezmíní o nejsv. Svátosti...

můžeme jen dávat, my chceme a musíme též přijímat, ať dovoleně nebo nedovoleně, ať dary vzácné a pravé, ceny nehynoucí (poučení, vzdělání, povzbuzení k dobrému, ať slovem, ať příkladem, výchovu, útěchu, slovem jakoukoli pomoc na strmé cestě k cíli), nebo věci nízké, dobra falešná a plytká (smyslní, jeden od druhého . . .). Tím více k tomu neb onomu tvoru lneme, čím více si od něho slibujeme, čekáme, doufáme, čím více nám může dát; čekáme-li nebo přijímáme-li od něho to neb ono způsobem nezřízeným, jest i naše láska k němu nezřízená. Ale v každém případě je tento zjev nám samým vysvědčením vlastní naší chudoby.

Kristus? Kristus jest soběstačný — věc, kterou jsme prohlásili za výhradní vlastnost a privilegium Tvůrce. Vidí toužebnost zástupů po slově Božím, vidí, že „jsou jako ovce, ležící na zemi a nemající pastýře," praví: „Líto mi zástupu," ale neprosí apoštoly, aby mu byli pomocníky, nýbrž vyzývá je: „Proste Pána žní, aby poslal dělníky na žeň svou." Přišel, aby založil království Boží, ale svým prvním pomocníkům praví: „Ne vy jste vyvolili mne, ale já jsem vyvolil vás . . . (Jan 15. 16) Jest milost vám ode mne prokázaná, že jsem vás vyvolil k práci na vinici Boží, a když se vyčerpáte v práci o spáse duší a o rozšíření království Božího na zemi, rcete: Služebníci neužiteční jsme." (Lk 17. 10)

Kdyby se celý svět obrátil a ctil ze všech sil pravého Boha, jemu tím nic nepřidá, veškeren zisk a prospěch by měl svět sám. Jen Ježíš se mohl modlit: „Já jsem tě oslavil na zemi, a nyní mne oslav ty slávou, kterou jsem měl u tebe, než svět byl stvořen" (Jan 17. 5) a na niž mám právo. Když světci, vybídnuti Královnou nebes, zakládali řády k vykupování zajatých, nahlédne každý, že ta věc byla projevem nevýslovné lásky jejího mateřského srdce, lásky k ubohým, kteří hynuli bez pomoci. Rozesílá-li Ježíš učedníky do všeho světa, aby mu získali všechny národy, jest to taktéž projev čisté lásky k ztraceným synům Adamovým, nikoli zvýšení jeho bohatství, vlády, blaha . . .

Kristus nepotřebuje nikoho; nepotřebuje nás ani naší pomoci, nečeká od naší práce pro sebe nic, Kristus nepřijímá, on jenom dává — tak může jednat jen pramen všeho dobra, absolutní majetník a dárce všech nadpřirozených statků. Člověk i při nejzištnějším přá-

telství přijímá — ne-li víc, aspoň ušlechtilou radost... Světci, kteří dosáhli nejvyššího stupně dokonalosti a jimž stačil samojediný Bůh, kteří svým bližním jenom dávali, jak se při povrchním pohledu zdá, musili též přijímat... Kristus nechce od nás nic, leč jen lásku, ale tu zase žádá a vymáhá jako Bůh. „Kdo miluje otce nebo matku více nežli mne, není mne hoden" (Mt 10. 37) — kdo to může ode mne žádat? Nikdo na světě, byť mi tisíckrát život zachránil. Kristus dává pokoj jako Bůh (Jan 14. 27; 16. 33; Lk 7. 50; 8. 48) a odpouští jako Bůh — nikoli jako katolický kněz, jenž praví při sv. zpovědi: „Jménem a autoritou Pána našeho Ježíše Krista tě rozhřešuji..." Kristus odpouští mocí svou. Praví-li farizeové při scéně s ochrnulým (Mar 2. 5) a ženou hříšnicí (Lk 7. 50): „Kdo může odpouštěti hříchy, ne-li toliko Bůh?" jsou docela v právu, ale chybují v tom, že přese všecky důkazy božského poslání nechtějí Krista za vyslance nebes uznat.

Za Syna Božího se i prohlašuje, někdy přímo, někdy nepřímo. Když židé popírají jeho mesiášskou důstojnost, prohlašuje Pán: „Dříve než byl Abraham učiněn, já jsem." (8. 58) Farizeové porozuměli docela dobře jeho slovům — ne jako moderní, t. zv. kritičtí vykladači Písma, kteří text kroutí a sebe vykrucují, jen aby dokázali, že Kristus Bůh není a za Boha se nikdy nepokládal ani neprohlašoval. Pravím: židé vycítili dobře narážku na slova Ex 3. 14: „Já jsem, který jsem;" proto se chápou kamení a chtějí ho ztrestat za to, že se činí rovným Bohu. Když pak Pán při téže slavnosti stánků prohlašuje: „Kdo z vás mne bude viniti z hříchu?" (Jan 8. 46), dává tím na srozuměnou, nejenom že hříchu neučinil, což by platilo i o nejčistší Panně a andělích, nýbrž že hříchu se dopustit nikterak nemůže, a to pro svou přirozenost, s osobou božskou spojenou, jinými slovy: protože jest Bůh.

Je si vědom: „Já a Otec jedno jsme." Káže pokání, ale nestaví se na týž stupeň s posluchači. Učedníci ho prosí: „Pane, nauč nás, jak se máme modliti," a on odpovídá: „Takto se budete (vy) modlit: Odpusť nám naše viny..." Sám se tak nemodlí, ba ani v hodinu smrti se nemodlí za sebe obvyklou modlitbu umírajícího Izraelity, nýbrž za jiné. Žádá a ukládá, abychom plnili Zákon k vůli němu, abychom z ohledu na

něho milovali bližního, dobře činili nepřátelům, obětovali život. Může pouhý člověk říci: „Blahoslavení, když budete pronásledováni pro jméno mé?“ Může nadto dodat: „Radujte se, čeká vás za to odměna hojná v nebesích?“ Může člověk říci: „Kdokoli mne zapře před lidmi, toho zapřu já před anděly v nebi?“

C) **Slova má duch jsou a život.** (Jn 6. 64)

Jako Bůh Kristus mluvil, a božskou mocí jeho slovo i působilo. Jak docela jinak lidé! Nauky filosofů... Jak soudí o jejich výsledcích jejich vlastní ctitelé? Aspoň jeden doklad. „Rousseau volal: ‚Zpět k přírodě!‘ Nenajdeme sice tento výrok doslova v jeho spisech, co do smyslu jistě. Návrat k přírodě, to není robinsonáda, ani knajpiáda, ani výlet, nýbrž nové umění pojímat svět čistě esteticky... Tehdejší doba byla již přesycena násilným bombastem baroka, svět slyšel volání tohoto apoštola, ale jeho hlas se vrátil jako směšné echo, haha... ‚Zpět k přírodě,‘ dobře, paruky se tedy přefrisují na ovčácký účes, místo obvyklých hraček se postaví na stůl nebo na zeď ovečky neb laňky, zřídí se romantické poustevny (se vším pohodlím, jako na př. v Trianonu, kde bylo vidět kameny uměle omšené, poražené kmeny přes cestu, střechy, činící dojem, že jsou na spadnutí), **vymyslí se nové hry v zelené přírodě** (ovčák, ovčačka, ovečky... šlechtičny vodily na hedvábné stužce beránky pěkně umyté, v Trianonu byla mlékárna, kde sama královna se šlechtičnami na mramorových stolech tloukla máslo...), **zástupy putují do nové Mekky Evropy, do západních Alp, jež Rousseau prohlásil za ráj. Za měsíčních nocí v nadšení blouzní kolem Bosquet de Julie nebo se zamilují do malebných skal, líbají se jako ovčáci a pastýřky, a přitom ohrnují napudrovaný nos, když šlápnou do bláta... Tak přijalo lidstvo toto excelsior velkého filosofa lidstva. Nová Heloisa byla hltána, po celá desítiletí byla tato kniha v módě, a když se lidstvo do únavy nablouznilo a malichernostmi přesytilo, byl Rousseau zapomenut.“** (Trenck: Bergwelt — Wunderwelt.)

Slovo Kristovo a slova filosofů... Antické systémy už dávno dřímou věčný sen. Tu a tam se stane, že „originelní“ filosof vzkřísí některý pochovaný systém a obleče jej, možno-li, do munduru podle nejnovějšího

střihu. Pyrrhonův skepticismus byl vzkříšen v 16. stol. od Montaigna, Demokritův atomismus byl oživen Hobbesem ve stol. 17. a materialisty ve stol. 18. a 19., novoplatonický agnosticismus přiveden na světlo od moderních positivistů atd. Nenasytný jícen Janusa, boha času, pohlcuje jednoho filosofa za druhým i s jejich systémy, jako vlk lidi v pohádce o Červené Karkulce, až se najde nějaký bodrý myslivec, rozpáře Janusovi útroby a přivede dávno pohlcené na světlo... Na jak dlouho? Janus jest nesmrtelný! Vaše vzkříšené Karkulky i s jejich babičkami či vnučkami pohltí po čase zas!

Nové systémy? Otevřme kteroukoli knihu dějin filosofie. Dočteme se v ní, že Descartes ovlivnil neobyčejně veškerou novověkou filosofii, že deistická filosofie encyklopedistů měla pronikavý vliv na veškerou francouzskou inteligenci doby předrevoluční, že Kant „zapůsobil" na všecky filosofy 19. stol. atd. Ale najděte mi „čistokrevného" descartovce nebo spinozistu! Lidi, kteří ještě dnes „vyznávají" jejich učení celé, beze změny! Vždyť ani mezi jejich současníky nenajdete lidí, kteří by byli jejich životní názor přejali do posledního písmene. Zde profesor, který četl kdesi několik pěkných výroků Kantových a jako pravý nadšenec pro svého „mistra" stále je před studenty opakuje, aniž přečetl jedinou Kantovu knihu; onde veršovec opěvá neúnavně deklamovánky osvícenských filosofů o pravém lidství a toleranci, aniž se zamyslil, jaké ovoce tato jejich humanita a snášelivost v revoluci přinesla. A vážní autoři? Převezmou od Kanta tvrzení, že existence Boží se nedá dokázat, od Hegela nauku o všemohoucnosti státu, od Spinozy popření svobody vůle, od Fichta, že právo jest na morálce docela nezávislé atd. Tedy „haeretici", t. j. „vybíraví" v pravém slova smyslu! Vyberou si, co se jim líbí, zamlouvá, hodí... A lidský filosof si to musí dát líbit, nemůže protestovat, nesmí. — Mám přec právo vybrat si v tomto krámu klobouk, v onom kabát, v třetím svrchník, a „skombinovat" si z těchto „složek" šat, jaký se mi líbí nebo hodí; rozumí se, že zase jen do času...,

Kolik mi najdete filosofů, o kterých by se dalo říci, že měli vyznavače celého svého systému? Výjimečně! Na př. Nietzsche, a to z důvodů snadno vysvětlitelných; za prvé proto, že byl filosofem darvinismu, který byl právě v módě, a za druhé, že byl hlasatelem bezohled-

ného krajního egoismu, ku kterémuž „náboženství“ se leckdo rád bezvýhradně přihlásí. Kristus? Jeho slovo žije už dvě tisíciletí, jeho náboženství jest přijímáno od jeho vyznavačů bez výhrady do posledního jota. Popřete, můžete-li, že jeho slovo jest skutečně živé, oživující a působivé! Popřete, že tisícové se snaží podle něho upravit svůj život do posledních důsledků! Najděte mi k tomu protějšek ve vašich řadách!

Dnes se pracuje statistikou; řeč číslic jest prý nejvýmluvnější. Budiž; dovolte mi tedy otázku: proč různé příručky dějin filosofie nepracují také číslicemi? Proč neuvedou, kolik vyznavačů na světě má v přítomné době Locke, Hume, Rousseau, Leibnitz, Hartmann, Schleiermacher, Feuerbach...? Protože by ty cifry byly hubenější než faraonovy krávy. My se nerozpakujeme uvést, kolik vyznavačů má slovo Kristovo, vy však byste pochodili hůře než sektáři. Můžeme-li se my honosit, že katolických křesťanů jest na zeměkouli přes čtvrt miliardy, obnáší počet nestoriánů 0.00025%, počet monofysitů necelé 0.002%, Quakerů 0.0005%, Irvingiánů 0.0002%, Mennonitů 0.001% našeho voje. Naházet všecky tyto sekty a sektičky do jednoho pytle s vignetou „protestantismus“ je stejně nepřípustné jako dát pod společnou vignetu „pohané“ fetišisty, šintoisty, taoisty, konfuciány, mohamedány atd. Ale tyto úlomky procenta jsou ještě obrovské číslice u porovnání s počtem „vyznavačů“ toho kterého filosofického systému. A byť se i našlo vyznavačů nadbytek, byli by pouzí vyznavači, nikoli plnitelé slova, vyjma následovníky Nietzschovy z důvodů nahoře udaných. Jejich slovo jest dávno mrtvé, u velmi mnohých byl mrtvě narozeným dítětem. Slovo Kristovo ž i j e! Nadto i o ž i v u j e a p ů s o b í!

Lidé tropívají mnoho povyku pro nic — čím více křiku, tím méně vlny. (Něm. přísl.) Při volbách... Co tu rámusu, agitací, a jaký mnohdy výsledek? Kristus netropil žádný povyk. Jeho slova jsou slova tvůrčí. Jako na počátku stvořil Bůh jediným slovem svět, tak dostačilo jediné slovo Kristovo, aby vytvořil díla ještě podivuhodnější než stvoření vesmíru. Všimněme si alespoň několika takových tvůrčích slov Kristových.

„T y s s k á l a, a n a t é s k á l e v z d ě l á m c í r k e v s v o u, a b r á n y p e k e l n é j í n e p ř e m o h o u.“ (Mt 16. 18) Jediné slovo, jím založena církev...

Dnes? Přese všecka pronásledování, přese všecky bludy a falešnou vědu, přese všecku brutálnost státní moci a prohnanost diplomacie, přese všecky špatné pastýře a Jidáše ve vlastním táboře církev je tu. Jaké krise už prodělala! Kolikrát podle lidského zdání již stála na pokraji záhuby, a přece ji brány pekelné nepřemohly! Srovnejme s tímto slovem Kristovým slovo některého muže, platícího za velikána, třeba slovo Voltairovo: „To by bylo pěkné, aby učený svět nerozbil, co dvanáct rybářů postavilo." A nerozbil! Třebaže mu všecky prostředky byly k disposici. „Za sto let bude církev patřit minulosti." Uplynulo sto let, uplynulo již přes stopadesát let, a církev je tu.

„Jdouce do celého světa, učte všecky národy, křtíce je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého." (Mt 28. 19) Toto slovo vzbudilo na tisíce misionářů a věrozvěstů, štípilo na světě kříž, naplnilo celou zemi hlasateli jména Kristova. Křížem vyzbrojil Kristus své vojíny, křížem, jenž byl židům pohoršením a pohanům bláznovstvím; měli mu podrobit svět a v jeho ovčinci shromáždit všecky národy. Co Kristus řekl, to se skutečně stalo, a dnes korouhev kříže vlaje nad celým světem. Srovnejme zase se slovem Páně slovo některého vládce, na př. slovo Ludvíka XIV., jímž posílal do Španěl svého vnuka Filipa V. roku 1700: „Jdi, synu, už neexistují Pyreneje." Ale války, které musil vést, a mír, který musil po třinácti letech uzavřít, jej přesvědčil, že Pyreneje tu zůstaly. Disponoval statisícovou, až po zuby vyzbrojenou armádou, a neposunul jižní hranice své říše ani o jedinou píď.

„Komu odpustíte hříchy, odpouštějí se jim." (Jan 20. 23) Na toto slovo Kristovo milionové obléhají do roka zpovědnice. Jinověrci se zhrozí, když po prvé slyší, že katoličtí křesťané musí na sebe vyznávat i nejtajnější myšlenky — zhrozí se, poněvadž nemají tušení, že tato svátost pokoje jest pramen útěchy a blaha. Milionové spěchají rok co rok dobrovolně k tomuto soudnímu tribunálu, aby tam dobrovolně, beze všeho nucení sami na sebe žalovali a proti sobě svědčili. Srovnejme s tribunálem Kristovým tribunál státní soudní moci. Co dokáže stát se všemi paragrafy a celým soudním aparátem? Napřed musí delikventa chytit, ač-li se chytit dá, pak vyšetřování, jež mnohdy nemá konce, a potom?

Nedokáží-li mu nic, musí ho pustit, dokáží-li mu co, zavřou ho, ale v tom i v onom případě nemohou vinníka očistit. Ve svaté zpovědi zástupce Kristův vinníka skutečně očišťuje, nikoli (podle bludu Lutherova) pouze prohlašuje za ospravedlněného.

„Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj." (Mt 19. 6) Hlasitě odporovali farizeové, námitku si dovolili i učedníci. („Když je to tak, pak jest lépe se neženit," ib 10.) Co bude asi namítat zkažený, rozkošnictví oddaný, nečistotě propadlý svět? Zdálo-li se něco nemožného, pak to byla tato věc: odstranit rozluku a provést nerozlučitelnost manželskou. Co bylo nemožno lidem, dokázal Kristus, a co nezmohly zákony Augustovy, provedlo slovo Kristovo: obnovu manželství a rodinného života. Celým středověkem se vine neustálý boj papežů s mocnými tohoto světa o tento zákon Kristův. Kolik králů exkomunikováno, protože se nechtěli podrobit! Co se naprosil a nasliboval Inocenci III. Filip August! I křížovou výpravu sliboval, ale papež odpovídá, že cení výše živý duch náboženství Kristova než jeho hrob ve Svaté zemi. Ruší-li dnes národové svévolně tento zákon Kristův, píší sami na zeď svůj ortel: mane, thekel, phares — ortel neodvratné smrti.

„Toto jest tělo mé... Nebudete-li jísti těla Syna člověka, nebudete mít v sobě života ..." My jsme na slova Kristova příliš zvyklí, proto se nad nimi ani nepozastavíme. Táži se však: Může toto slovo vyslovit smrtelný člověk, předpokládaje, že má zdravý rozum? „To čiňte na mou památku!" praví Pán několik hodin před svou vykupitelskou smrtí. Jak zachovává církev tento testament svého Mistra? Co nejdražšího příroda dává, to bere křesťanská pieta, aby postavila eucharistickému Králi stánek co nejvznešenější, a tisícové věřících se tísní den co den u svátostného stolu Kristova. Bez ustání každou hodinu stoupá k nebesům vůně oběti Kristovy. U nás, v afrických misiích, v říši vycházejícího slunce a v říši středu, stejně jako v bývalé říši čtyř stran světa (Peru), na Korálových ostrovech Oceanie, v zemích věčného ledu... Tak zachovávají věrní Kristovi jeho testament. Srovnejme s ním zase na př. testament Ludvíka XIV.! Sotvaže král zavřel oči, sešel se sněm a v prvním sezení jeho testament zvrátil. Kterýsi vážný historik trpce podotýká, že závěť posledního

žebráka jest více respektována a má více pevnosti než poslední vůle tohoto nejmocnějšího krále.

„Proč se na tuto ženu horšíte? Amen, pravím vám, kdekoli bude toto evangelium hlásáno po všem světě, bude i na její památku zvěstováno, co učinila.“ Rok co rok slýcháme při pašijích tento výrok Páně, a jako při ostatních, tak ani při něm se nezamyslíme. Potulný židovský rabbi, jakých byly tehdy celé desítky, přijde do městečka, kde jeho ctitelé k jeho poctě vystrojí malou soukromou hostinu v soukromém domě, za účasti nemnoha známých, oddaná čistá duše, puzená jednak láskou k milujícímu a nade všecko milovanému Mistru, jednak vděčností za to, že jí vrátil ztraceného bratra, složí mu hold, kterým vyznává jeho božství, vše před několika páry očí, a tento „rabbi“ nejen že její hold přijímá, nadto i praví, že o jejím skutku se bude mluvit po všem světě od pokolení do pokolení... Augustus se neostýchal přijímat za živa božské pocty, nic nenamítal, když na př. Herodes k jeho cti stavěl chrámy, jeho nástupci prohlašováni za bohy za živa a zařaďováni do seznamu bohů při obvyklé apotheose po smrti, někteří křesťanští vládcové si dali pálit zápal, jako by byli polobozi, a kdo o těch apotheosách mluví? Kdo o korunovacích, jakou viděla na př. Paříž r. 1804? Prohlašujte si evangelia za dílo druhého století, tím ještě nejste zbaveni úkolu vysvětlit, jak mohli tenkráte jejich autoři vyslovit větu, která nezbytně musila každému soudnému člověku připadat bláznovstvím, kdyžtě krev vyznavačů Kristových tekla potokem a když se světská moc kojila nadějí, na pohled oprávněnou, že vyplení nadobro tuto nepatrnou „židovskou sektu“, za kterou ještě Kelsos křesťanství pokládal. A slovo Kristovo se vyplnilo! Plní se den co den! Před našimi i vašimi zraky! Není sic ojedinělé, že různé maličkosti, události zcela irrelevantní, hned důstojnější, hned méně důstojné, z života velkých mužů si dodnes vypravuje celý svět. Stačí vzpomenout Sokrata, Césara a jiných. Pero jejich biografů je zvěčnilo... Ale rcete mi, o které z nich Sokrates nebo César předpověděl, že bude po celém světě až do konce věků vypravována?

Své řeči zakončil Pán tři dny před svým skonáním: „Nebe a země pominou, ale slova má nepominou.“ (Mt 24. 35) Nadutost bezbožeckých

filosofů jsme již při nejedné příležitosti poznali, ale tento výrok Kristův neučinil nikdo z nich, tolik rozumu mají všichni. Jeden z nich učinil o nich jiný výrok (jenž se vyplnil i na něm): „O každém filosofovi a jeho systému platí slova Petrova k Safíře: Nohy těch, kteří pochovali tvého muže (rozuměj předchůdce), stojí přede dveřmi, aby pochovali i tebe.“ Fridrich II., bezvěrec sice, ale muž, jemuž rozhledu upříti nemůže nikdo, ani nepřítel, smál se kdysi Voltairovi, že papež za několik dní hodí do starého železa, co „páni filosofi“ s námahou za dvacet let vybudovali.

Ale nejen že o svých slovech praví, že nepominou. Pán jde ještě dál: „Bude-li kdo zachovávat slovo mé, neuzří smrti na věky.“ (Jn 8. 51) Vůči tomuto zářivému slunci božské pravdy se nevěra farizeů sráží v černý bouřný mrak, který pokryje veškerou oblohu a zastře jejich zraku zář božského slunka. Ale opět se táži vás, věřících, tak příliš zvyklých na slova Páně: „Kdo si mohl kdy troufat pronést podobný výrok?“ Dejme tomu, že by některý filosof à la Schopenhauer nebo Nietzsche byl v duši přesvědčen, že jeho slovo přečká věky, kdyžtě prý „nikdo neodhalil závoj pravdy jako oni,“ dejme tomu, že by i měl odvahu opakovat slovo Páně, v předešlém odstavci uvedené; ale tento výrok opakovat? „Kdo slovo mé bude zachovávat, neumře na věky...“ Synu Marie Panny, tak jsi mohl mluvit jen ty, protožes zároveň pravý Syn Boží, a my s vírou přijímáme toto tvé slovo, kterým by pouhý smrtelník, kdyby je po tobě o sobě opakoval, sám sobě vtiskl signaturu pomatence.

Po svém zmrtvýchvstání konečně se Pán loučí se svými věrnými: „Dána jest mi veškerá moc na nebi i na zemi... Aj, já jsem s vámi po všecky dny až do skonání světa...“ Opět výrok, který se po tobě, božský Učiteli, Kníže veškerenstva a Otče budoucího věku, neodváží a nemůže odvážit opakovat nikdo a nikdy.

D) Otec budoucího věku. (Is 9. 5)

„Bděte, neboť v hodinu, v kterou se nenadějete, Syn člověka přijde...“ Opět slovo božské, které může vyslovit jedině Bůh. V lidové řeči nanejvýš lze slyšet, že si zesnulá matka přišla pro dítko, zřídka, že zesnulý manžel pro manželku. V lidové řeči... Ale v plném slova smys-

lu? Jen nebe může koho odvolat se stanoviska, které mu v životě totéž nebe přidělilo. I v lidových povídkách a bájích.... Anděl smrti, vyslanec Tvůrce a suveréna vesmíru...

Praví-li tedy Pán, mluvě o našem odchodu se světa, že si pro nás přijde, a to pro všecky bez rozdílu a bez výjimky, stojí opětně před naším zrakem ozářen gloriolou božství. Jen dárce života může pokynout, abychom skončili svůj životní úkol, jen pán života a smrti může říci: „Pojď..." Jen on může s námi zavést zúčtování, jen on může mluvit o odměně za svědomitě vyplněný životní úkol.

Pán však mluvil ještě srozumitelněji. Několik týdnů před svou vykupitelskou smrtí, stoje nad hrobem jednoho z těch, které nejněžnější láskou miloval (Jn 11. 5), praví jeho sestře: „Já jsem vzkříšení a život; kdo věří ve mne, neumře na věky." (Ib 25 n) Marta chápe docela dobře, co znamená toto slovo božského Mistra, a vyznává víru svou: „Věřím, Pane, že tys Mesiáš, Syn Boží..." (Ib 27) A Pán její vyznání přijímá, jako přijal vyznání nebo božský hold jiných. Kdo z těchto slov Páně nevyčte, že je může vyslovit jedině Bůh, ten není vůbec schopen, aby rozeznal tvora a Tvůrce.

Větší jest prohlásit se dárce života, poněvadž, jak trefně podotýká při jiné příležitosti sv. Augustin, větší jest dát život tomu, kdo neexistoval, než vrátit ztracený život tomu, kdo už byl. Nicméně v očích všech platí vzkříšení mrtvého za větší než oživení nejsoucího, protože vidíme denně tisíce bytostí se rodit, ale neviděno a neslýcháno, aby zemřelý se k životu vrátil. Postavme se tedy na toto všední stanovisko pojímání! Joram, král Samaře, praví syrskému Naamannovi: „Cožpak jsem já Bůh, abych mohl umrtvit a oživit, že tvůj král tě posílá ke mně, abych tě uzdravil od malomocenství?" (4 Kr 5. 7) Kolikráte prohlásil Kristus, že vzkřísí všecky, kdož umřeli — k životu ty, kteří ve slovo jeho věří, k soudu ty, kteří nevěří.

Čtěme kapitolu 5. a 6. sv. Jana! „Jako Otec mrtvé křísí a oživuje, tak oživuje i Syn, koho chce. Aniž Otec koho soudí, nýbrž odevzdal všechen soud Synu, aby všichni ctili Syna, jako ctí Otce. Kdo mé slovo slyší (a s věřícím srdcem přijímá), má život věčný a nepřijde na soud, nýbrž přešel již ze smrti do života.

Přijde hodina, kdy mrtví uslyší hlas Syna Božího, a kteří ho uslyší, oživnou. I půjdou ti, kdož dobré konali, na vzkříšení života, ti pak, kteří páchali zlé, na vzkříšení soudu. Vy však nechcete jít ke mně, abyste měli život... To jest vůle toho, který mne poslal, aby každý, kdo vidí Syna a v něho věří, měl život věčný, a já jej vzkřísím v poslední den. Kdo věří ve mne, má život věčný. Já jsem chléb živý; jenž sestoupil s nebe; kdo z něho bude jíst, živ bude na věky..." Připojme k tomu ještě několik slov z rozmluvy s Nikodémem: „Tak Bůh miloval svět, že Syna svého jednorozeného vydal, aby nezahynul nikdo, kdo v něho (Syna) věří, nýbrž měl život věčný. Neboť neposlal Bůh Syna na svět proto, aby soudil, nýbrž aby byl svět spasen skrze něho. Kdo v něho věří, nebude souzen, kdo však nevěří, již jest odsouzen, protože nevěří ve jméno jednorozeného Syna Božího." (Jn 3. 16 nn)

Známá slova, není-liž pravda? Ale projděme jednou tyto výroky Páně pozorně, slovo od slova, uvažujme, rozjímejme, a pak si řekněme sami: „Mohl či může takto mluvit pouhý člověk?" Co by za to dal kterýkoli filosof, kdyby zástupové uznali, že jeho slovo jest pravdivé! Což teprve, kdyby doznali, že jeho slovo jest pravda! Ale říci, že jeho slovo jest život? Že oživuje mrtvé? A dokonce, že každý, kdož jeho slovo přijímá, má věčný život? Kdo může takto mluvit?

Připojme k tomu líčení posledního soudu u synoptiků. „Uzří Syna člověka přicházet v oblacích s mocí a velebností velikou (Lk 21. 27); ve slávě Otce s anděly svými, a tehdáž odplatí každému podle skutků jeho. (Mt 16. 27) I shromážděni budou před ním všichni národové. Tu řekne král k těm, kteří budou po jeho pravici..." (Mt 25. 32 nn) Prohlašuje-li se Kristus za krále všech lidí a všech věků, za věčného soudce všechněch synů Adamových, kteří kdy na zemi byli, jsou nebo budou, platí zase, co jsme již pravili: „Kdo takto mluví, jest buďto Bůh, nebo..."

Zbývají nám ještě výroky, kterými se Pán prohlašuje přímo za Syna Božího. Některé byly již uvedeny. (Jn 3. 18; 5. 25; tam výslovně: „Syn Boží.") Pomíjíme nesčetné výroky, kde se Pán prohlašuje za „Syna věčného Otce", jemu veskrze rovného, od něho na svět poslaného atd. Vyznání Petrovo jest známé. (Mt 16. 16:

„Tys Mesiáš, Syn Boha živého.“) Jsme si však plně vědomi dosahu oné scény? Pán neodmítá jeho hold, jak by byl pod těžkým hříchem každý tvor zavázán (Sk 12. 23, Herodes Agrippa I.), nýbrž přijímá jej a blahoslaví „syna Jonášova“ pro jeho vyznání. Stejně přijímá hold klanění a vyznání Marty v Bethanii (Jn 11. 27), které čte církev při zádušní mši svaté nad rakví zesnulého, i vyznání Nathanaelovo (Jn 1. 50); vyznání učedníků v Kafarnaum ústy Petrovými (Jn 6. 69) se druží k nim, a uzdravený slepec na slova Kristova (Jn 9. 38) padá před ním k zemi a praví: „Věřím, Pane.“ Alexander Veliký se dal od egyptských kněží prohlásit za syna boha Amona — co měli dělat? Nezbývalo, než se podrobit. Když se brzo potom nepohodl s vojskem, dali mu vlastní vojáci na srozuměnou, že může jít do boje se svým otcem Amonem a že se obejde bez nich... Viděl, že v očích vlastních vojínů se učinil bláznem a směšným...

Uzavřeme tuto stať ještě jedním nepřímým sebeosvědčením Páně. Jednou byl tázán od zákoníků: „Je dovoleno propustit manželku z jakéhokoli (tedy i nicotného) důvodu?“ (Mt 19. 3) V Jerusalemě byly dvě rabínské školy, Hillelova, laxnější, která učila, že k rozluce dostačí sebemenší důvod, kdežto Šammaiova, přísnější, vymáhala závažnější příčinu. Tazatelé jsou zvědavi, ke které z obou škol se asi Pán přidá. Znajíce čistotu jeho nauky, soudili skoro najisto, že beze vší pochyby k přísnější; pocházeli tudíž pravděpodobně ze školy Šammaiovy, a byli hotovi s povděkem kvitovat výrok váženého rabbi, učiněný v jejich prospěch. Leč odpověď Páně dopadla docela jinak, než čekali. Zaraženi nenadálou odpovědí, namítají téměř nesměle: „Ale Mojžíš přec dovolil...“ „Já však odvolávám a ruším tento zákon Mojžíšův...“ V našich očích nemá toto slovo Páně té drtivé moci, kterou nezbytně mělo v očích židovských posluchačů. Mojžíš, svrchovaná autorita ve věcech jejich náboženství, ověřený vyslanec Jehovy... Změnit nebo dokonce zrušit některý jeho zákon si nesměla dovolit ani velerada, tím méně rabbi! To právo měl jedině ten, jehož zmocněncem a delegátem Mojžíš byl, tedy pouze Jehova. A nyní tak činí rabbi z Nazareta... Každému bylo zřejmo, více než nám, že se tím prohlašuje za toho, jenž kdysi Mojžíšovi zákon dal a jenž samojediný jej může zase změnit, odvolat, zrušit, nahradit jiným...

Takové jest sebeosvědčení Syna Božího. I dnešní nevěra se vůči tomuto jasu zatvrzuje zarytě v temný mrak, jako kdysi farizejská. (Str. 508) Napřed hledá vytáčky... Nikdy prý se Kristus v evangeliích neprohlásil zřejmě za Syna Božího. Když však nemohou zavřít oči vůči výrokům, které jim uvádíme, zavrou je vůči jejich světlu, a nemohouce popřít, pohrdají. „Nevěříme..." Známe již tuto vaši odpověď! (Str. 507) „Nevěříme... Odvracíme se od světla... Zavíráme před ním oči..." Tím více je otvíráme věčné pravdě my, aby v nás rozvinula oživující moc a působnost. Působí i lidské slovo na srdce jako jarní slunko? Plodně, životně? Poeti jsou sice nevyčerpatelní ve chválách „jediné myšlenky, která po věky nítí a hřímá," ale kolik takových „myšlenek" bylo kdy od pouhých smrtelníků proneseno? Fráze — jako raketa, prskavka, která na sebe upozorní tisícihlavý zástup, a za málo vteřin už ty tisíceré hlavy hledí jinam, za jinou raketou. Byla sic někdy vyřčena slova, která měla působnost okamžitou, strašnou, jako výbuch kotle nebo dynamitu, jako jiskra, vmetená v střelný prach. Fráze demagogů, vržené v lid. Siéyès se táže: „Co je třetí stav?" A tím dává bezprostřední podnět k revoluci. „Pryč od Říma..." Stopy výbuchu vidět někdy i po letech... Zhoubné následky jediné paličské fráze trvají mnohdy celá staletí, zachvátí snad celou Evropu (Lutherova fráze „papeženci"), jako nevyplenitelný morový bacil, boří, ničí, podvrací... protože takovou frázi přijal za svou a učinil nástrojem svých plánů nesmrtelný kníže temna a lži. Ale táži se po oživujícím slovu, po životní síle slova, trvající celé věky, po tvůrčím, budujícím slově; takové vyšlo jedině z úst věčné, vtělené Pravdy...

Čtení: Evangelia — vhodně vybrané kapitoly (Jn 1., 8. 12 nn., 12. 37 nn.)
Násled. K. I. 1.

28. KDO JAKO KRISTUS?

Jsou věci, kde průměrnost je nesnesitelná. (La Bruyère.)
Průměrného básníka nezachrání před zahynutím ani bohové, ani nakladatel. (Horác.)

Vše, co doposud řečeno, jest jen několik zákmitů božského světla, jež prozařovalo Srdcem Ježíšovým. Což kdyby se kdo pokoušel zbadat vnitřní život Kristův?... Zkoumatel velebnosti oslepne jejím leskem (Př 25. 27)**... Jen několik slov o tom.**

O kom lze říci, že jeho vnitřní život dosáhl oné mety, za niž nemožno dál, kde stvořený duch nabyl plnosti mravní zralosti? O tom, jenž žije v Bohu a z Boha, v Bohu zakotven a zakořeněn, v Boha takřka ponořen, ode všeho stvořeného — u porovnání s Tvůrcem nicotného — docela odpoután, takže nezbývá již nic, leč aby toto spojení s Bohem bylo doplněno, dokonáno a vyvrcholeno patřením na tvář Nejvyššího ve světle slávy. Kolik světců tohoto stupně dosáhlo? A jakou cestou? Cestu známe... Askese, neúnavná, dlouholetá či lépe celoživotní urputná práce o vymýcení všech nezřízeností a sebelásky, modlitba a sebezápor...

Kristus touto cestou nešel. Co my pracně hledáme, to on měl! Žil ve světle, po němž náš duch touží, nepotřeboval askese ani žebře vnitřní sebranosti, aby se mohl ponořit v Boha. Dlel stále ve výšinách, k nimž my pracně putujeme, viděl Otce, a to všude a stále. Co bojů a hrdinské práce stálo sv. Marketu Alacoque, než vytrhla ze srdce nezřízenou lásku k družce, aby patřila jedině Bohu a byla „mrtva světu", co Aloise, než dokázal jedinou hodinu beze vší roztržitosti modlitbě věnovat. Kristus? „Dlel celou noc na modlitbách", praví evangelia několikráte, ale více nesdělují. Kristus nemíval při tom svědků (kromě zápasu v Getsemanské zahradě), **nikomu nepověděl, co se při tom v jeho duši dálo, a kdyby byl pověděl, nikdo by nebyl porozuměl. Obyčejný věřící není s to pochopit mystické stavy omilostněných duší; jak by bylo možno proniknout onu duši, v níž přebývala všechna plnost božství** (Kol 2. 9)**! Jako kdyby ses pokoušel zbadat jeho tajemný život ve svatostánku...**

Kristus, nevyčerpatelná náplň moudrosti (kap. 27) a zároveň nedostižný vzor svatosti (kap. 33). Někdy lze slýchat: „Ten se pokládá za neomylného" — o lidech, kteří stojí urputně na svém mínění a nesnesou odporu. Ale že by se skutečně v srdci za neomylné měli? Slyšeli jsme výroky nejnadutějších filosofů, a přec ani ve své autokritice nešli dál, nežli že řekli, že se přiblížili pravdě jako žádný smrtelník před nimi (str. 79, 80); žádný nebyl tak naivní, nebo chceš-li, domýšlivý, aby si přisuzoval neomylnost. Podobně lze slýchat, tentokráte lidi, vydávající svědectví samy sobě: „Já nehřeším..." Míníš těžké zločiny? Budiž, mohu ti věřit, ale pak se máš rozumně vyjadřovat. Míníš kdekterý hřích, kdejakou nedokonalost a chybu? Pak vskutku nevím, mám-li mluvit o nedostatku sebepoznání či o dětinské naivnosti nebo o nehorázné domýšlivosti. Či myslíš, že jistá přísloví, jistě všeobecné platnosti, se týkají všech, vyjímaje jen tebe? „Žádný člověk bez chyby..." Pelagiáni učili, že jest člověku možno vlastním přičiněním se uchránit každičkého hříchu, ale pokud vím, žádný neuváděl za doklad sebe, jen starozákonních a novozákonních spravedlivých se dovolávali.

V přísných klášteřích se konává tak zvané kapitulum. Každý se musí vyznat z přestupků veřejných a z nedokonalostí všem známých, ať se jich dopustil překročením řeholních pravidel nebo jakkoli jinak. Někde je odevzdají představenému písemně, a jejich doznání jest pak přečteno. Kterási roztržitá sestra zapomněla, a představená pak četla: „Sestra X. nemá žádných nedokonalostí a chyb..." Přesto, že situace tak vážná, neubránila se komunita úsměvu, a zapomnětlivá byla tímto veřejným uznáním pramálo potěšena. Beze vší nedokonalosti byly jen dvě bytosti na naší ubohé zemi. „Maria jen a Syn její veškeré jsou viny prosti; Maria Synovou milostí, vlastní mocí Syn Mariin." (Podle Calderona.)

„Prospíval věkem, moudrostí a milostí u Boha i u lidí." (Luk. 2. 52) Tak mu svědčí evangelista, a my vycítíme: „Ježíš ukrýval své božství..." Zatím co smrtelní Adamovi synové musí ze všech sil hledět, aby se v nich co nejvíce rozvinuly všecky latentní sklony k dobrému, k svatosti a ctnosti, musil Kristus zamezovat, aby zář jeho božství v něm skrytá se neprojevovala víc, než bylo přiměřeno jeho věku a situaci.

V předešlé kapitole jsme slyšeli: „Mluvil jako Bůh . . .“ Nyní pravíme: „Žil jako Bůh, bez nejmenšího projevu sebeslabší mravní nedokonalosti . . . A zároveň jednal jako Bůh . . .“ Od svatosti a bezhříšnosti přecházíme k viditelným projevům jeho božství.

Kristus jednal jako Bůh. Jeho první příchod do Jerusalema — nadzemská moc, autorita a velebnost se objevily hned při jeho prvním veřejném vystoupení. Kristus ukázal, že jest pán chrámu, pán nadpřirozeného řádu a soudce všech, i vůdců lidu.

Sedí u studnice Jakubovy, dá se do hovoru se Samaritánkou a ukáže jí, že jest pán a znatel lidských srdcí, jemuž není nic tajno ani v minulosti, ani v budoucnosti, ani v hlubinách lidské duše — a zároveň se osvědčuje lékařem nemocných srdcí.

Vrací se do Galileje, po krátkém působení v Kafarnaum vede jeho první cesta do Nazareta, a tam v synagoze mluví k těm, kteří ho od dětství znali. Nazaretští? Chtějí zázrak, a dostali zázrak, jaký zasloužili. Vyvedli Pána za město, aby jej tam s vrcholu hory svrhli do propasti, Kristus se dá vyvést až tam, a pak se obrátí, kráčí jejich středem a ukazuje jim, že jest pánem nad rozpoutanými lidskými vášněmi, pán duchů v jejich nejdivějším vzbouření.

Vrací se do Kafarnaum, a v tomto městečku, středisku jeho působnosti, vyšlo „velké světlo v Galilei“, tam uzdravuje nemocné a tím osvědčuje, že jest pánem nad lidskou bídou a nemocemi. Vymítá démony a tím se osvědčuje pánem knížete temnot a jeho podzemské říše.[4]) Odpouští ochrnulému hříchy a ukazuje, že jest pán a dárce milosti, odpuštění a smíru, tedy pravý Bůh. Při zázračném rybolovu ukazuje jak apoštolům, tak všem ostatním, že jest pán moře a všeho, co obsahuje, a tedy Tvůrce veškerenstva.[5])

---

[4]) Staří Otcové, za jejichž dob byla posedlost častá, dovolávají se jako důkazu pro božský původ křesťanství toho, že ve jménu Kristově křesťané poroučejí démonům. „Kdekoli jest proneseno jméno Kristovo, prchá každý démon. Kdyby byl Kristus mrtev, nevyháněl by démony . . . zlí duchové neposlouchají mrtvého!“ (Tert.)

[5]) Pán byl pravděpodobně hostem v domě Petrově. Asi dva roky bylo Kafarnaum východisko jeho činnosti. Odtam-

Uzdravuje v sobotu nemocného, a tento zázrak, jemuž podobných vykonal několik, jest projevem, že Syn člověka jest pánem soboty, pánem Zákona, tedy Zákonodárce sám, jenž může zrušit zákon, který dal.

Volbou apoštolů se osvědčuje pánem nadpřirozeného řádu, a svou řečí horskou, v níž autenticky vykládá a doplňuje Zákon, se opětně osvědčuje nejvyšším Zákonodárcem a učitelem vší pravdy.

Vzkříšení mládence v Naimu bylo důkazem, že jest pánem života a smrti. Utišení bouře na moři ukázalo učedníkům pána rozkacených živlů, a událostí v Gergese bylo zjevno, že jest pánem lidského majetku, jejž dává a odnímá, komu a jak chce, a nikdo nemá práva se ho ptát, proč tak činí.

Rozmnožením chlebů ukázal, že jest pán věčného života a sám chléb nesmrtelnosti, jak v sobotu potom osvědčoval v synagoze kafarnaumské, když navazuje na tento zázrak, slíbil Eucharistii, pravou ambrosii Nového Zákona.

Událostí se ženou kananejskou poučil učedníky, že jest pánem a zároveň i přítelem a milovníkem opovržených (v očích židů) **pohanů, jen když opravdovou vírou k němu lnou; v jeho království nebude rozdílu mezi pohanem a mezi židem.**

„Aj, služebník můj, kterého přijmu, vyvolený můj, v němž zalíbila sobě duše má. Ducha svého mu dám, soud nad národy on vynášet bude. Nebude křičet ani se vyvyšovat, aniž slyšán bude hlas jeho venku: třtiny na-

---

tud vychází a zase se vrací, odtamtud vnáší světlo do stínu smrti. Obchází galilejská městečka a vesničky, a zase se vrací do „města svého". Jaký byl obsah jeho prvního kázání v Galilei? „Čas se naplnil, království Boží je tu, konejte pokání a věřte evangeliu." (Mar 1. 15.) Neodkazoval na vzdálenou budoucnost. Ohlašoval nový věk, milostivé léto. V jeho osobě se vyplnila všecka zaslíbení i všecky předpovědi prorocké. Způsob jeho učení byl podobný jiným rabínům: průpovědi, podobenství..., ale jaký obsah! V Kafarnaum vystoupil po prvé v sobotu. Jako orthodoxní Izraelita jde do synagogy a tam, buďto byl vyzván jako host, aby k lidu mluvil, nebo sám za dovolení požádal. Všichni žasnou... Jeho slova jsou duch a život, nikoli puntičkářství, na jaké byli u svých učitelů zvyklí! Viz kap. 29.

lomené nedolomí a knotu doutnajícího neuhasí, ale soud podle pravdy vynášet bude. Nebude neochotný ani tvrdý, dokud soudu na zemi nevykoná, a učení jeho ostrovy (t. j. pohané) očekávati budou. Tak praví Bůh silný, Hospodin, jenž stvořil nebesa a zemi i to, což z ní pochází. Já Hospodin povolal jsem tě k spravedlnosti a ujal jsem tě za ruku svou. Protož chrániti tě budu a dám tě ve smlouvu lidu a za světlo národům, abys otvíral oči slepých a vyvedl ze žaláře vězně, z vězení ty, kteří sedí ve tmách." (Is 42.)

Scéna u Cesareje Filipovy přinesla apoštolům nové světlo poznání — Král a jeho věčné království, kteréhož brány pekelné nepřemohou, stojí velebně před jejich zrakem. Několikerá předpověď utrpení, která teď následuje, má být apoštolům důkazem jeho vševědoucnosti a zároveň je připravit na těžkou chvíli. Kristus jde na smrt dobrovolně, jest pán budoucnosti, a jeho poslední cesta do Jerusalema je triumfální vjezd . . . Vykupitel se bere na smrt jako král.

Kristus dokonal jako Bůh. My musíme na smrt volky nevolky, Pán šel dobrovolně. My nejdeme, kdy bychom chtěli, ba ani nevíme, kdy to bude — Kristus šel, kdy chtěl a jak to napřed předpověděl. My nejdeme, jak bychom chtěli — Kristus šel, jak chtěl, a zmátl i úmysly velerady, která ho chtěla odklidit tajně po svátcích. Při jeho smrti celá příroda zalkala, poznala svého pána, a třetího dne, v ono památné nedělní jitro, anděl s nebes jako hračku odstrčil kámen, jako pavučinu přetrhl pečeť a posílá ženy s radostným Alleluja k apoštolům.

A konečně my pomineme — Kristus nepominul. Žije dál v paměti lidstva. Slyš slova nejpyšnějšího monarchy . . . na Sv. Heleně osvědčuje: „Já a mně podobní v dějinách, César, Alexander, Cyrus, jsme byli velcí v boření a ničení. Kristus byl velký ve stavění a oživování. My jsme lidé, on jest Bůh — my dobývali svět, on dobýval srdce. Kristus si staví kult vlastní rukou, nikoli z kamene, nýbrž z lidí. Žasneme nad tím, čeho dobyl Alexander Vel., ale v Kristu vidíme dobyvatele, jenž pro sebe zaujímá ne jeden národ, nýbrž veškeré lidstvo, a jak? Zázrakem, jenž veškeré zázraky převyšuje. Ježíš chce lásku, tedy to, čeho na světě lze nejtíže dosíci, čeho si marně přeje otec od dítka, žena od muže, bratr

od bratra. Jedním slovem, Kristus chce srdce, žádá je pro sebe, vymáhá je, a okamžitě se mu daří, co chce. Z toho soudím na jeho božství. Alexander, César, Hannibal, Ludvík XIV. ztroskotali na tomto požadavku i se svým geniem. Dobývali svět, a nemohli dosíci toho, aby měli jediného přítele. Láska se nedá vynutit. Velký Ludvík XIV. neměl jediného přítele ani ve své rodině. Já jsem dovedl nadchnout tisíce, že pro mne umírali, ale vždy bylo k tomu třeba mé přítomnosti, mého pohledu a slova; měl jsem dar fascinovat, ale kouzlo, abych lásku k sobě v srdcích vojínů zvěčnil, to nemám. Kde jsou teď moji přátelé? To jest osud velkých lidí: zapomene se na ně! Ludvík XIV. zavřel oči, a dvořané na něho dělali vtipy... věděli: ‚Jest mrtev, nemůže nám nic udělat!' Takový jest osud velkých mužů, a takový bude i osud můj. Umírám předčasně, a má mrtvola bude odevzdána zemi. Jaká propast mezi mou bídou a mezi věčnou vládou Kristovou, jehož jméno jest po celém světě hlásáno, jenž jest milován, jemuž se klanějí, a jenž stále žije! Působení velkých mužů jako byl Zoroaster, Konfutse a jiní, bylo omezeno jen na jejich pozemský život. Kristus zde na světě si nesliboval nic, vše očekával od smrti, a to, co čekal, se navlas vyplnilo!" Toto poslední slovo bych opravil a řekl bych: „Vše očekával od svého vítězství nad smrtí." Dcerušku generála Bertranda, jediného, jenž z jeho bývalých přátel ho provázel do zajetí, vyučoval katechismu. Když nevěřící Bertrand na to jednou s pohrdáním hleděl, promluvil k němu právě uvedená slova a dodal: „Jestliže to neuznáváte, pak lituji, že jsem vás udělal generálem." Tak mluvil muž, jehož pýcha sahala až k nebi a jemuž vlastní zkušenost otevřela oči.

Kristus žije, Kristus vítězí, Kristus kraluje. Kristus ž i j e... jeho jméno žije, není zkamenělinou jako jména všech velkých a mocných minulých dob. Jeho učení žije, nikoli jako nauky filosofů, jež jsou položeny do hrobu spolu s nimi a mnohdy dříve než oni, pro něž se dnes nikdo nenadchne a kterých nikdo nikdy nenásledoval, ani přívrženci systému, ba ani autoři sami — učení Kristovo však jest dodnes duch a život (Jan 6. 64), jeho živoucí slovo žije v srdcích věřících, a zkušenost dvou tisíc let jest nám zárukou, že bude věčně žít.

Kristus vítězí... kde jsou jeho nepřátelé? Jaký byl výsledek všeho boje proti němu? Z židovského Jerusalema, jenž pronásledoval jeho, nezůstal kámen na kameni; pohanský Řím, jenž pronásledoval jeho církev, zanechal věkům budoucím po sobě několik trosek na foru, a moderní pronásledovatelé? Ať bojují perem jako Christemoque (posměvač Kristův, pseudonym Voltairův) **nebo železem jako v Mexiku Calles, anebo všemi zbraněmi, které mají k disposici, jako Führer, všichni proti své vůli dříve nebo později musí být světu dokladem, že Kristus vítězí.**[6])

Kristus kraluje... Jeho emblém, svatý kříž, se stkví dnes na čele prostých i vládců, v tomto znamení přemohl smrt. Prapor kříže vlaje nad celým světem. Jeho království není omezeno místem, dobou, národností — žádný král nečítá tolik poddaných, co říše Kristova. Jeho armáda — který král se může pochlubit milionovou armádou, jež by byla ochotna za něho procedit krev jako mučedníci pro Krista? Pro který prapor teklo tolik šlechetné krve jako pro korouhev kříže? Kristus, Král srdcí — kolika srdcí a jakých srdcí! Kolik srdcí pohrdlo navždy světem a jeho radostmi, aby se zasvětila Kristu, kolik srdcí v tom našlo radost a obralo si za životní úkol hlásat jméno Kristovo národům za mořem, kolik vznešených srdcí pokládá za čest a milost, že se smějí hlásit ke Kristu a vyznávat jeho jméno! Jeho slova jsou poslušni milionové. Od onoho velikonočního jitra, kdy anděl vyslovil po prvé památné „Vstalť jest!" jsou dějiny ustavičným triumfem Kristovým. Nikoli hrob, který mu připravili nepřátelé, nýbrž trůn, jejž mu přichystal Otec, jest místem, odkud řídí osudy svého království a chrání své dílo i své věrné.

---

[6]) Écrasez l'infâme! — Tento výrok Voltairův se překládá: „Zničte hanebnici", t. j. církev. Ale slovo infâme může znamenat též mužský rod — bídník nemyslil církev, nýbrž jejího zakladatele! Tak patrno z jednoho dopisu d'Alembertova. „Tato blasfemie nepřekročila práh století, v němž se zrodila." (Lacord.) R. 69 shořela národní svatyně Říma, chrám Jupiterův na Kapitolu, a tím „zpečetěn zánik římské říše". (Tacit; zánik pohanstva!) R. 70 zhynula v plamenech národní svatyně na Sionu — tím zpečetěn zánik židovstva. Nový král se ujímá vlády —

„Nevěříte-li mým slovům, věřte mým skutkům.“ (Jan 10. 38.) Mým skutkům — divům, zázrakům, jež konal tehdy před tváří židů. A co zbylo nám? Pozdějším věkům nedal Kristus důkazy a viditelné projevy své božské moci, aby mohl říci: „Mým skutkům věřte“? Dal, ponechal — jeho dílo to jest, jež pro věky budoucí jest důkazem jeho božství. Dílo Kristovo — obnova světa, jeho církev a její působení. Před Kristem modloslužba a ohavná pověra, po Kristu víra, svatá, člověka důstojná, zušlechťující a posvěcující veškeré lidstvo. Před Kristem nemravnost, bezohlednost, člověk člověku vlkem; po Kristu v zahradě církve záhony lilií, křesťanská charita, obětující se za bližního, ať přítele, ať nepřítele. Před Kristem znehodnocení člověka, snížení ženy a dívky, hniloba rodiny, otroctví; po Kristu povznesení jak ženy, tak dívky i dítěte, uzdravení rodiny a bratrství všech. K tomu že se propracovalo lidstvo vlastní silou? Dovolávám se svědectví dějin. U všech národů lze pozorovat, že čistota mravů nezadržitelně klesá a upadá, zvláště co manželství se týče. Indie, mesopotámské říše i říše na Nilu, říše Cyrova, Hellas, Roma... Kdo vlil do žil lidstva nový život? Či může mrtvola sama sebe oživit?

Čím více se nevěřící Synu Božímu vysmívají, tím větší důkazy svého božství podává. Židé... činí na mne dojem člověka, jenž vidí zemi sluncem osvětlenou, a slunce popírá. Co zbývá ještě učinit Mesiáši, jehož čekají? Aby pohany povolal? Již jsou povoláni. Aby Zákon naplnil? I to se již stalo. Aby přemohl bezbožnost modloslužby? Jest již přemožena a vyhlazena. Aby smrt zničil? Jest již zničena. Uzříte život svůj viset před očima vašima, a neuvěříte. (Dt 28. 66, podle At.) A pohané? Jejich filosofové napsali celé svazky a jimi nemálo lidí alespoň ze sousedních zemí se jim podařilo pohnout, že přijali jejich nauku o nesmrtelnosti duše. Kristus však prostou a lidovou řečí, neuživ za pomocníky mužů výmluvných, nesčetné lidi po celém světě přiměl, aby pohrdnouce smrtí, nesmrtelné statky sobě oblíbili, a věcmi pomíjejícími opovrhnouce, jen věčná dobra si zamilovali. Kdo a jak veliký je tedy onen Kristus, který jak jménem, tak přítomností svou všecko zastiňuje a vyhlazuje, sám nade všechny silnější jest a veškerý okrsek země naukou svou naplňuje? Ať nám na to dají odpověď pohané,

kteří se tak nezkrotně smějí! Nemají jiného důkazu leč posměch a výsměch. Jejich filosofů nápady něco platily, dokud byli na živu; kdekoli však se pronese jméno Kristovo (ještě dnes, po jeho odchodu se světa), odtamtud každý démon prchá... Kdo převrácené mravy lidí napravil tak, že z nečistých se stali milovníci čistoty, vražedníci meče odhazovali, z bázlivých hrdinové se stali? Kdo způsobil, že barbarští národové, odloživše zuřivost, oblíbili si mír, ne-li víra Kristova a znamení kříže? Kdo jiný tak lidi o nesmrtelnosti přesvědčil, jako Kristův kříž? Kdo na světě po smrti nebo třeba i za svého života učil ustavičnému panenství, a ne spíše, že tato ctnost je nad lidské síly? Dříve si nikdo netroufal cestovat po zemi nebo po moři, leč mečem ozbrojen; meč jim byl tehdy za hůl. Když však přijali nauku Kristovu, ruce místo k vraždám k modlibě spínají. To jest důkaz božství Kristova nikoli nejmenší, že se totiž od něho polodivoši naučili, čemu se od svých model naučit nemohli, totiž víře a lásce, a nebojují teď proti nikomu, leč proti démonům a ďáblu. Jestliže toto a zjevy podobné jsou dílo čistě lidské, nechať nám ukáže a dokáže kdokoliv, že nějaký člověk v dobách minulých totéž učinil. Poznat Kristovo božství z jeho díla je totéž, jako poznat Boha Stvořitele z viditelného světa. (Atan. Or. c. Gentes.)

Hlad ho skličoval, ale sám tisíce lidí nasytil. Na kříži žíznil, ale volal: „Žízní-li kdo, nechť přijde ke mně a pije." Byl unaven, ale unavených a zemdlených jest odpočinkem. Daň zaplatil, ale penízem z ryby. Modlí se, a slyší modlitby jiných. Sám slzí, a jiným slzy s očí stírá. Ptá se, kde jest Lazar položen, ale Lazara ze smrti k životu volá. Jest prodán za cenu nicotnou, a sám svět za cenu velikou vykoupil. Umírá, a život uděluje. Jest pohřben, ale z hrobu vstává. Sestupuje do předpeklí, ale duše s sebou do nebes vede. (Řeh. Naz. De Theol. s. 3; podobně Aug. De cat. rud.)

K tomu přistupuje ještě svědectví mučedníků.

Kdykoli v Dantově Commedia přijde na konci verše slovo Kristus (Cristo), nikdy je básník nerýmuje s jiným slovem; v obou tercinách přichází třikráte za sebou Cristo, Cristo, Cristo. Hluboce věřící umělec tím chtěl dát najevo, že Kristu se v dokonalosti a velikosti žádný tvor nevyrovná, nevyjímaje Královnu andělů, a že tudíž ho nemůže k nikomu přirovnávat.

„Toto dítko, z Panny zrozené, bude největší otázkou světa," praví Sedulius, parafrazuje slova Simeonova, vyslovená nad božským dítkem. O kom se tolik mluví a píše jako o Ježíšovi z Nazaretu? Kdo jest předmětem tolika vroucích rozjímání, tolika diskusí a tolika bojů? Kdo je tak milován jako Kristus? Kdo je tak nenáviděn jako Kristus? Ale od koho nenáviděn? Stačí vyslovit jména Jidáš, Annáš, Kaifáš, Herodes, Nero, Voltaire, Calles... K vůli komu jest rozděleno lidstvo na dva tábory? Ke komu hledí zraky všech, buďto v lásce nebo v nenávisti? Všichni mu vydávají svědectví, dobří i zlí, svou oddaností i svým záštím, že on jest největší otázkou světa. Když píšeš datum, a kolikrátkoli je píšeš, ať jsi věřící nebo nevěřící, vyznáváš, že před tolika lety spatřil světlo světa ten, který jest ustavičnou otázkou všech.

Kristus, Král srdcí, jemu patří všecka srdce velká, vzácná a šlechetná, jemu patří všecky doby, minulost, přítomnost i budoucnost, čas i věčnost, nebe i země. Kristus zaměstnává mysl i srdce všech, jest otázka stará, a přece stále nová. Otázka minulosti, otázka dne, otázka budoucnosti. Jako paprsky monstrance k sv. hostii, tak hledí k němu oči všech, kol něho se všecko točí, Kristus má poslední rozhodující slovo u přátel i nepřátel. Ve školách, v parlamentech, ve veřejném životě... Tato věc nese jméno Kristovo, proto pryč s ní, proto boj proti ní! Ale v tom boji, který trvá již dva tisíce let a potrvá do skonání světa, Kristus vítězí, Kristus triumfuje, Kristus včera a dnes, Kristus potrvá na věky.

* * *

Čtení: evangelia. Násl. K. II. 7. 8.

29. Ó EMANUELI, ZÁKONODÁRCE NÁŠ!

(Adventní liturgie.)

Mistře, víme, že jsi od Boha přišel co učitel. (Jan 3. 2)
Všecko je temné, nehledáme-li rozřešení u Krista. (Omnia obscura nisi solvantur per Christum; podle Bonav.)

A) Božský lékař; litera a duch.

Bylo to asi r. 854 př. Kr., sto třicet let před vyvrácením říše Izraelské. Lid, oddaný modloslužbě — marně volali a napomínali proroci. Nesčetné modly, znesvěcující celou zemi, svolávaly trest a pomstu Hospodinovu. Nedaleko Samaře, hlavního města Izraelské říše, lze pozorovat toho roku skupinu mužů — poselstvo, jak se zdá. Zamyšleně se ubírají k jihu, nesouce dary. Kampak asi? Tu jako by ze země vystoupil, objeví se před nimi muž v plášti z velbloudí srsti, kožený pás kolem beder, a volá k nim: „Jděte, vraťte se ke králi, který vás poslal, a rcete mu: Toto praví Hospodin: ‚Zdaž není Boha v Izraeli, že posíláš se tázat Beelzebuba,[1]) boha akkaronského? Proto s lože, na které jsi se položil, nesestoupíš, ale smrtí umřeš.“ A poslové se vracejí do Samaře a vyřizují králi Ochoziášovi, co mu vzkázal Eliáš Thesbitský. Písmo dodává: „A umřel Ochoziáš podle řeči Hospodinovy.“ (4 Kr 1) **Za několik desítiletí potom vyvrácena i celá říše — z téhož důvodu a pro týž přečin: „Zamilovala jsem si bohy cizí a za nimi choditi budu“** (Jer 2. 25), **od nich čekali spásu, jen ne od svého pravého Boha.**

Lidstvo dnes . . . nejinak než onen král. Až do omrzení lze slyšet a číst: „Dnešní společnost je nemocná.“ Ale i dnes by mohl vystoupit Eliáš a oslovit je: „Což není Boha v Izraeli, že posíláš do Akkaronu ptát se Beelzebuba, mrtvé modly? Proto smrtí umřeš.“ Kde hledá dnešní společnost lékaře a lék! U mastičkářů, věštců . . .

---

[1]) „Bál much“, ochránce proti mouchám; Lk 11. 15 paral. má řecký text Beelzebub, což znamená „Bál, pán nebes“; v ústech židů pak znamenalo toto slovo potupnou přezdívku pro pohanského boha (zebel = stercus).

filosofové, kteří ohledávají její tepnu a tváří se, že by se pokusili ji zhojit... u všech možných se hledá lék, jenom ne u Krista, jediného spolehlivého lékaře. Proto lidstvo umře, musí umřít. „Hledáte spásu (zdraví)... tam, kde není (u bohů), žádáte od těch, kteří ji dát nemohou, pominuvše toho, v jehož moci jest; nadto brojíte i proti těm, kteří dovedou prosit i vyprosit." (Tertulián.) Nemocný nehledá lékaře výmluvného, nýbrž hojícího. (Seneka.) O moderní filosofii však platí slovo: „Tu ale všecka její moudrost selže: než přijde s lékem, umře pacient." (Shak.) V Troilovi praví Agamenon k Ulyxovi: „Zjištěn tedy neduh, jeho podstatu se podařilo objevit; udej nyní lék a způsob, jak ho vyhojit!" A i kdyby byli s to... nesvedli by nic, protože jim chybí láska! „Jděte, ukažte se kněžím... (Lk 17. 14) Kněz pak, uzřev zraněného, pominul jej..." (Lk 10. 31)

Všechno máme v Kristu, vším nám jest Kristus. Chceš-li své rány léčit, jest lékařem, jsi-li vysílen, jest pramenem, tíží-li tě nepravost, jest on naše spravedlnost, potřebuješ-li pomoci, jest naše síla, bojíš-li se smrti, jest on náš život, toužíš-li po nebi, jest on cesta k němu, prcháš-li před temnotou, jest on světlo. (Ambr.) V něm jste ve všem zbohatli, ve všem slově a ve všem poznání. (1 Kor 1. 5)

„Já proto jsem přišel na svět, abych svědectví vydal pravdě. Každý, kdo miluje pravdu, slyší hlas můj." (Jan 18. 37) Pilát, skeptik, jako většina tehdejší římské inteligence, nedoufal v možnost najít pravdu. Pokrčí rameny: „Co jest pravda?..." Chtěl snad tím slovem setřást dojem, jejž na něj obžalovaný rabbi učinil?

Bylo to posledního dne jeho blahodárného působení. Pán odpověděl na úskočné otázky protivníků, zástupy žasly, nepřátelé skřípěli zuby nad jeho božskou moudrostí. Zákoník jeden, lepší než jeho kolegové, měl též otázku, která dávno zaměstnávala židovské školy, o níž se nemohli shodnout a na niž nikdo nedovedl odpovědět. „Rabbi, které jest největší přikázání v Zákoně?" Pán bez rozmýšlení a bez váhání mu odpovídá: „Milovati budeš..." Zákoník se nemůže ubránit údivu. Nejsa zaslepen záštím jako ostatní, má na rtech slova uznání: „Máš pravdu, Pane! Ne to, co naše školy říkají, ne zápaly, modlitbičky, umývání a podobné malichernosti." (Mt 22. 36 nn.)

Co by byl říkal, kdyby před necelými dvěma roky byl přítomen kázání Kristovu na hoře blahoslavenství! Na konci řeči horské podotýká evangelista: „Převelmi divili se zástupové, neboť učil je jako moc maje, ne jako jejich zákoníci.“ My, věřící, kteří jsme od dětství napájeni svatou naukou evangelia Kristova, jsme na slova Božského Učitele příliš zvyklí. Abychom plně pochopili jejich vznešenost, musili bychom napřed studovat učenost tehdejších zákoníků, to, o čem před žáky mluvili a co rozbírali, studium nudné a nechutné, ale velmi instruktivní. Na př. svěcení soboty. Třicet devět prací bylo zakázáno; napsat dvě písmena byl prý hřích, a to těžký, byť to kdo i ze zapomenutí učinil; ale do písku mohl každý napsat písmen kolik chtěl. Udělat nebo rozvázat uzel na pasu bylo dovoleno, ne však na provaze. Chytří žáci moudrých učitelů si dovedli snadno pomoci: přivázali vědro na okov pasem, ne provazem. (Když bylo třeba, svázali více pasů v jeden.) Mišna*) má obšírný traktát o tom, smí-li žid sníst vejce, které slepice snesla v sobotu. Krejčí nesměl nést jehlu, písař pero, inkoustu jen tolik, co stačilo pro dvě písmena atd. „Kdo by v sobotu zabil mouchu, bylo by tak, jako kdyby jindy zabil velblouda.“ Z jednoho statku do druhého bylo dovoleno přenést jídla tolik, co obnášel jeden fík, mléka jeden hlt. Důvtipní žáci zbožných zákoníků si pomohli i zde: ohradili provázkem několik sousedství a řekli: „Teď je to jediné území, tam můžeme nosit, mnoho-li chceme.“ Placení desátků... Podle Zákona nemusil žid odevzdat chrámu desátek v naturaliích, mohl zaplatit jeho cenu, zvýšenou o pětinu. V Zákoně stojí „s v ů j desátek“, a chytří rabíni vykládali: „Dáš-li peníze za desátek synovi s rozkazem, aby jej odevzdal, není povinen tak učinit, protože to není j e h o desátek — může si peníze nechat nebo je dát darem, komu chce — třeba tobě!“

Anebo umývání. Pro den předpisovali 24 legální umývání. Pro ranní umývání bylo 26 předpisů, jiné pro

*) Mišna jest výklad zákona Mojžíšova (předpisů postních, očišťovacích, manželských, právních, obětních, desátků atd.); nynější úprava pochází z konce 2. stol. po K. Rabínům nestačila brzo ani mišna a pořizovali k ní další výklady (gemara). Obojí spolu, mišna a gemara, tvoří talmud (palestinský ze 4. stol., ohromný babylonský z 5. stol.).

nádoby hliněné, jiné pro měděné, kamené, dřevěné... Byly zevrubně rozbírány otázky, zda má nebo smí být voda pramenitá či z rybníka, zda tekoucí či stojatá, stačí-li rozpuštěný sníh, má-li se lít na ruce, či mají-li se ponořit (ale voda při tom nesměla vytéci!), jak hluboko musily být ruce ponořeny, zda prsty vzhůru či dolů atd. Dvě školy měly urputný spor, má-li se na konci oběda napřed zamést sál a pak umýt ruce, či naopak. Jiný „problém": žid vstoupí do voňavkářského krámu, nic nekoupí, ale burnus mu nasákne vůní — dopustil se tím hříchu proti VII. přikázání? Někdy se probíraly otázky přímo hnusné.

Tak vypadala nauka zákoníků, a přitom učili lid, jak mohou obcházet přísahu a jak se mohou vyhnout nejsvětějším povinnostem. Proto chápeme slova Kristova: „Běda vám, farizeové, zákoníci, pokrytci, protože jste vymyslili spoustu předpisů lidských a rušíte zákon Boží. Tvrdíte, že dospělý syn smí dát kněžím to, co je povinen dát rodičům, a přitom může je nechat umřít hlady." (Mar 7. 11.) A nadto nade všecko talmud učí: „Abraham sedí u brány pekelné a nedovolí, aby některý obřezaný žid sestoupil do pekla." Tedy netřeba dobrých skutků! Talmudisté byli tudíž důstojní předchůdci Lutherovi.

Ze spisů rabínů (především z talmudu) si můžeme učinit jasnou představu o židovských učitelích. Jsou tam vypsány nauky a popsány skutky rabínů, jako byl Šammai, Gamaliel, Hillel starší i mladší, Akkiba, Jehuda, Saddok... Všecka jejich učenost samá titěrnost, malicherné hádky a spory o slovo nebo o písmenko. A teď si představ, že těmto slovíčkářům řekl Kristus: „Litera zabíjí, duch oživuje... Ne to, co vchází do úst, poskvrňuje člověka.." Div se, že se pohoršovali nad tímto výrokem právě tak, jako když si před jídlem neumyl ruce.

Byl překrásný jarní měsíc, konec máje nebo počátek června. Na břehu pohádkového jezera Genezaretského, jež zvláště na jaře bylo čarokrásné, vidíme Pána obklopeného zástupy. Nevíme, kterému z pahorků, jež v polokruhu obklopují Kafarnaum a jeho požehnanou rovinu, se dostalo vyznamenání a cti, že na něm náš nebeský Zákonodárce prohlásil slavně kodex svého království. Řeč horská jest vpravdě třetí deska Zákona, připojená k prvním dvěma, jež promulgoval neviděný

Hospodin za blesku a hřímání na kouřící hoře... tuto třetí prohlašuje viditelný v lidské podobě, mile a vlídně v májové kráse palestinské flory, na hoře plné svěží zeleně, jako by i tato zevnější okolnost měla naznačit rozdíl mezi tvrdým jhem Zákona a sladkým jhem Kristovým.

Smýšlení a duch toho kterého člověka se jeví nejlépe v jeho programu, ačli jest upřímný. V této řeči horské, nejdelší v evangeliu (krom Jana 13—17), se zračí duch Kristův jako málokde jinde v jeho kázáních. Jeho božské Srdce celé jest v ní ztělesněno se vším svým smýšlením, veškerá hlubina jeho dokonalosti a svatosti se v ní zrcadlí. Kolikrátkoli ji čteme, nikdy nás neomrzí, a vždy odkládáme evangelium s přesvědčením: „Taková vznešenost a hloubka nauky může pocházet jedině od toho, jenž jest svatost sama."

Hned na začátku: „Amen, pravím vám, nebude-li spravedlnost (t. j. dokonalost) vaše větší než farizeů a zákoníků, nevejdete do království nebeského"... nemůžete se zvát mými učedníky. Jak vypadala ta jejich „spravedlnost"! K dosažení nebe Mesiáše nepotřebovali; ráj si mohl každý vydobýt, jak učili, vlastními silami, Mesiáš byl nutný jen k dosažení politických cílů, na něž sami nestačili. Zákon... jeho 248 příkazů a 365 zákazů jim dostačilo plně. Co nebylo zakázáno, to bylo dovoleno, a co nebylo přikázáno, k tomu nebyl nikdo zavázán. A teď ještě přišli rabíni a dovedností vpravdě advokátskou hleděli tyto předpisy oklestit a z nich se vytočit, případně vinníka z nich vyprostit, jak se dalo. To nebyly etické předpisy mravního zákona, nikoli, to bylo jen 613 paragrafů trestního zákoníka, a veškerá moudrost zákoníků záležela v tom, že dokazovali a ukazovali, kdy který paragraf váže a kdy neváže, jak jej lze „s dobrým svědomím" obejít a jak se vyhnout trestu. Přitom se drželi litery — duch Zákona jim byl cizí.

B) „Nepřišel jsem Zákon zrušit, nýbrž zdokonalit."

Docela jinak soudí, hlásá a učí božský Mistr a nebeský Zákonodárce. Hned na počátku mluví otevřeně, aby všem bylo jasno, na čem jsou a co od nich žádá; žádné okliky, žádný nesrozumitelný nebo temný výrok, jejž by si mohl každý vyložit jak by chtěl, a za nějž by se

mohl skrýt každý se svou naukou po způsobu sektářů, aby nachytali co nejvíce prostých, neprozíravých duší. Mnoho slibují, málo žádají, vášním lichotí... tak staří sektáři, tak betlemský wiklefista, tak wittenberský revolucionář. Gnose slibovala bohorovné vědění, protestantismus uvolnil tělesné vášně.

Nic takového Kristus. „Nemyslete, že jsem přišel Zákon zrušit; nikoli zrušit, nýbrž naplnit (zdokonalit)." Naplnit... svým životem, smrtí, zmrtvýchvstáním naplnit, co psal Zákon a proroci. Mesiáš přišel, aby „všecko novým učinil." (Is 43. 19; Zj 21. 5) Každá nová epocha světových dějin začíná převratem všeho starého. Teprve na troskách bývalého stavějí, ať jde o nové ideje nebo nové říše, nové systémy a metody nebo nové chrámy a bohy. Ne tak božský obnovitel světa. Nikoli převrat, nikoli zrušení Zákona, nýbrž jeho vyplnění do posledního písmene. Naplnění a zdokonalení — v čem jej přišel zdokonalit?

Především v lásce bliženské. „Slyšeli jste,[2]) že řečeno bylo starým: Nezabiješ! Pakli by kdo zabil, hoden bude soudu. Víte též, jak vaši učitelé toto přikázání Hospodinovo vykládají. Jim dostačí, když nikoho nepřipravíte o život; ba ještě i to omezují a hlásají: ‚Kdo by zabil žida, vinen jest vraždou, kdo by však zabil pohana nebo Samaritána, nepropadá trestu.' Já však pravím vám, já, nový zákonodárce, Syn toho, jenž vám na Sinai dal desatero, jemuž jsem já roven a tedy jediný oprávněn jeho zákon vysvětlit, a to autenticky vysvětlit, zdokonalit, doplnit. Já pravím vám: Nejen, že každé zabití jest hřích, ale každý, kdo se hněvá na bratra svého, na bližního svého, buďsi on žid nebo pohan nebo Samaritán, dopouští se hříchu." Jak asi hleděly zástupy na božského Učitele při těchto slovech, jimž podobných neslyšely! „Kdo se hněvá..." Kdysi Pán řekl: „Ne co vchází do úst, nýbrž co z úst vychází, poskvrňuje člověka." Tázán od apoštolů, vysvětluje jim: „Protože ze srdce vycházejí vraždy, nepřátelství, zlodějství, nečistota..." Nyní jako by podával komentář k tomu svému

[2]) Pán nepraví: „Četli jste," rčení obyčejně užívá, když mluví o Písmu svatém — neobrací se proti Zákonu, nýbrž proti tradicionelnímu rabínskému výkladu Zákona. Slova: „Pak-li by kdo zabil..." nestojí nikde v Písmě!

výroku. Kristus sleduje hřích až k nejskrytějšímu kořenu, do hlubin srdce, odkud vyvěrá, kde každý hřích má svůj pramen a svou dílnu. „Kdo se hněvá . . .“ protože hněv vede k hříšným skutkům, z hněvu povstává nenávist, z nenávisti vražda; aby se tedy kdo uvaroval vraždy, kterou přímo zakazuje páté přikázání, musí potlačit již první hnutí hněvu v srdci.

Věcné pokračování této stati jest perikopa 5. 38—48. „Slyšeli jste, že řečeno bylo: Oko za oko, zub za zub.“ Právo odvety — věc tedy každému samozřejmá, jakožto prastará právní zásada. Najdeme ji vyslovenou v zákoníku Hammurabiho (kolem r. 2000 před Kr.), v zákonech dvanácti desek starého Říma i v zákoně Mojžíšově (Num 24. 19 nn), nehledě k různým lidovým příslovím.[3])

Zásada vnuknutá člověku nejen smyslem pro právo, nýbrž i sebeláskou. Člověku nekulturnímu je uzdou, aby se chránil bezpráví; poškozenému jest zároveň směrnicí, jak daleko smí jít. Mstu pokládá svět za známku moci a síly; pomstít se, zničit protivníka, prohlašoval pohanský starověk za vrchol mužnosti, nenávist nepřítele za první ctnost, vraždu tyrana za hrdinský čin. Pomněme Achilla a jeho odpovědi Hektorovi! Podle Platona, jednoho z nejšlechetnějších, vymáhá důstojnost občana, aby nezapomněl na odvetu, na smrt zraněný Filip Macedonský se dá podepřít synem, probodne svého vraha a doprovází poslední čin svého života slovy: „Jsem šťasten, že jsem se pomstil.“ Egyptský bůh Osiris se táže: „Co jest na světě nejkrásnějšího?“ Horus mu odpovídá: „Pomstít se za učiněné bezpráví.“ Touha po pomstě za utrpěnou křivdu patří k nejmocnějším pudům; jak těžko se proti němu ubrání i věřící! Jak často mu podléháme, i když se nemstíme přímo! „Tys byl neochoten ke mně, tys nechtěl posloužit mně, teď zase já . . .“ Pán však dává svým věrným zásadu docela jinou, dotud neslýchanou. Nežli zlé odplácet zlým, raději trpět a snášet příkoří — třeba ještě větší. „Já však pravím vám, abyste neodpírali zlému . . .“ Zásada, k jejímuž pocho-

[3]) Na př. německé přísloví praví drsně: „Šlehneš-li ty mého žida, šlehnu já tvého žida.“ V talmudu táž zásada, ale pozdější rabíni se poněkud mírní — beze vší pochyby vlivem zásad křesťanského náboženství, jež z duše nenáviděli a jehož blahodárnému vlivu se přec neubránili!

pení je třeba světla shůry, k jejímuž provádění síly s nebe. Obojí dává svým věrným Kristus.

„Slyšeli jste, že řečeno bylo: Milovati budeš bližního svého, a v nenávisti budeš mít nepřítele svého.“ Skoro doslova najdeme tento výrok v talmudu. Tak tedy vykládali rabíni Zákon! Za bližního byl pokládán pouze Izraelita, třebaže znění Zákona bylo jiné. (Num 19. 33 n.) Pohany a Samaritány žid nejen pohrdal, ty on z duše nenáviděl. Těm ublížit se za hřích vůbec nepokládalo. O tom, co slovo „bližní“ znamená, byly mezi nimi spory (Lk 10. 29), a Pán vysvětluje zákoníku podobenstvím o milosrdném Samaritánu, jak mají toto slovo pojímat jeho učedníci. Ale i zde mluví srozumitelně a jasně: „Milujte i nepřátele své, dobře čiňte i těm, kteří vás nenávidí, modlete se za ty, kteří vám protivenství činí, abyste byli (hodní) synové Otce vašeho, jenž jest v nebesích. Když milujete ty, kteří milují vás, co velkého děláte? Zdaž i publikáni toho nečiní? A jestliže pozdravujete jenom bratry své, co na tom velikého? Zdaž i pohané tak nejednají?“ Přirozená láska není nic špatného, ale zdaž v ní nevězí značná dávka sebelásky? Miluješ někoho, protože má jisté vztahy k tobě; nadpřirozená láska miluje člověka pro vztahy, jež má k Bohu, a protože Bůh miluje lidi všecky, vztahuje se tato láska na každého bez výjimky, i na ty, kteří ti ublížili, kteří však jsou stejně jako ty dítky Nejvyššího, kteří — byť byli ve hříchu — mohou s ním být na věky spojeni . . ., jen ti jsou vyloučeni z jeho lásky (a tudíž i z lásky naší), v jejichž obrácení již doufat nemožno — padlí andělé a jejich společníci.

„Milujte nepřátele své . . .“ Kdo vyslovil podobné slovo před Kristem? Kdo byl první, jenž tak sám jednal, ne-li Kristus? Po jeho příkladě jeho věrní pokládají za věc cti, aby následovali svého Mistra.[4])

Za druhé vysvětluje, doplňuje a zdokonaluje Pán Zákon ve věcech svaté čistoty. „Slyšeli jste, že řečeno bylo starým: Nezcizoložíš.“ A zase tu byli rabíni

[4]) Člověk „nevykoupený“ (tělesný) se diví přikázání blíženské lásky, jak onen pohan v Quo vadis: „V Římě je tolik lidí s křivými lopatkami, kulhavých, jednookých . . ., a ty všechny bych měl milovat? Nevzdělané, zamazané a nehezké Arménky, otrokyně . . .?“

se svými výklady, kdy propadá vinník trestu a kdy nikoli, kdy nutno ho odsoudit a kdy osvobodit, jedním slovem, kdy skutek nečistý dovolen není a kdy jest, a přitom těšili sebe i své, že za Mesiáše nebudou ženy zakázány, t. j. že bude v tomto směru komunismus.[5]) Krom toho provinilá žena propadla trestu vždy, zatím co muž unikl obyčejně bez pohromy. (Jan 8.) A tyto lidi oslovuje nyní Pán, obrací se především k mužům a prohlašuje: „Já však pravím vám: kdo pohlédne žádostivě na ženu bližního svého, již se s ní dopustil hříchu v srdci." Pán sleduje zase tento hřích až k prvnímu počátku do hlubin srdce, zakazuje i hříšnou myšlenku a žádost, protože hřích začíná jí. Nikoli omývání a očišťování, o němž psali farizeové celé folianty, nýbrž vnitřní čistotu Pán žádá. Po čase jim řekne: „Vy se umýváte před jídlem i po jídle, ale ve vašem srdci to vypadá jak na smetišti."

Kdo by žádostivě pohlédl... Požadavek, jehož smyslný člověk nechápe, jejž nečistý pokládá za nemožný. Pán však žádá v této věci naprostý sebezápor, byť bys musil obětovat věc, na níž nejvíce lpíš: „Jestliže oko tvé pravé tě pohoršuje, vylup je a vrz od sebe..." Co dražší než oko? A kdyby to musilo být, raději postrádat je, než přijít tam, kde „oheň nehasne a červ neumírá." Vylup je, utni ji...Ty sám na sobě musíš provést operaci a odtrhnout se násilím od osoby nebo věci, která ti jest nebezpečná. Kolik slzí teklo, co hořkosti se usadilo u rodinného krbu, kolik životů zlomeno, kolik dívek na sebe vložilo sebevražednou ruku, kolikrát se otevřelo peklo, kolik kořistí pohltilo, protože ti všichni nechtěli rozumět a nedbali tohoto vážného slova Páně. Fontagesová, osmnáctiletá milostnice Ludvíka XIV., odpovídá paní Maintenonové na její dobře míněnou radu: „Což jest možno nechat krále?" Brzo potom stojí královský hříšník nad její mrtvolou — zemřela bez kněze.

Třetí věc, v níž Pán doplňuje Zákon. „Slyšeli jste, že řečeno bylo starým: Nebudeš křivě přísahat." Židé přísahali při každé maličkosti. Ani David to nebral s přísahou tak přísně. Rabíni měli opět celou stupnici,

---

[5]) Tertullián praví o prvních křesťanech: „Všecko jest nám společné, **kromě manželek** — zde u nás společenství přestává, kde je ostatní pěstují."

kdy křivá přísaha jest hříchem a kdy ne. V talmudu se můžeš dočíst: „Přísahá-li žid pohanu nebo Samaritánovi, přísahá-li skrze cizího boha, není vůbec k ničemu vázán.“ Ba ani svým vlastním souvěrcům nemusili podle rabínů vždy splnit danou přísahu. Kdo přísahal při nebi a zemi, skrze chrám nebo oltář a podobně, nebyl ničím povinen; byl však vázán, když přísahal pouze při nebi, při zlatě chrámovém nebo obětním daru na oltáři (Mt 23. 16 nn). Co tedy zbylo z celého VIII. přikázání? Všechny tyto výklady a vytáčky zmátl a odmítl nebeský Zákonodárce rázem. „Vaše řeč budiž ano, ano, ne, ne!“ Vy byste vůbec neměli přísahat! Přísaha má totiž důvod jedině v tom, že se nelze spolehnout na prosté slovo bližního, a to by nemělo v království Kristově být! Ale bohužel, přísaha bude vždy na světě nutná, protože člověk má lež takřka v krvi; ve všech okolnostech života jest lež prvním a posledním útočištěm, od dítěte, chce-li se vyhnout trestu, až k světovým podvodům, od „společenské“ („zdvořilostní“) lži až k diplomacii, hrající hazardně o osudy národů. „Vaše řeč budiž . . .“ Jen mužný charakter opovrhuje lží, jsa hotov hlásit se za všech okolností k svému činu a vzít na sebe jeho odpovědnost i následky. Takový mravní hrdina nečiní se závislým na lidech a jejich úsudku, jde nebojácně životem, protože jeho jediná opora jest Bůh. To nedokáže zbabělý — vždyť lží lze tak snadno uniknout každé nepříjemnosti, malé i velké! To ví žáček ve školní lavici, to ví nesvědomitý podvodník a zrádce, ať jde o dívčí život nebo o podpis na směnce.

„N e s u ď t e, abyste nebyli souzeni . . . Kterou mírou vy budete měřit, bude odměřeno i vám . . . Vytáhni napřed trám z vlastního oka, ty, jenž vytahuješ třísku z oka bližního . . .“ Tedy nejen křivou přísahu, nejen lež, nýbrž i křivé podezření a posuzování Pán zakazuje. Vševědoucí Zákonodárce vniká zase až do hlubin srdce... Tříska v cizím oku, trám ve vlastním . . . Pán mluví rozhodně, s nevolí — doklad, jak se mu právě toto jednání protiví — jemu, jenž i o slabostech lidských synů mluvíval šetrně a s láskou. „Pokrytče . . .“ Nelaskavé, bezohledné kritisování, a to pod rouškou horlivosti o čest a slávu Boží, o Zákon Hospodinův! „Kdyby ti šlo doopravdy o dobrou věc, začal bys napřed sám s sebou, a tvé reformní snahy by našly přeúrodnou půdu, kde by

se dalo mnoho plevele vytrhávat . . ." Jen ten, kdo usilovnou prací o vlastní dokonalosti přemohl své nezřízenosti, je s to bližního správně a s láskou posoudit a hojit. Ano, hojit a léčit s láskou chyby bližního, nikoli si osobovati podíl na soudcovské moci Vševědoucího. Lidé, kteří neznají sebe, protože se nikdy o opravdové sebepoznání nepokusili, všímají si nemocí cizích, ne aby je s láskou ošetřili, nýbrž aby se na nich s ďábelským, škodolibým uspokojením pásli — jako mouchy, vyhledávající rány a hnilobu.

„Království mé není s tohoto světa" (Jan 18. 36). A také zásady Kristovy jsou jiné než zásady tohoto světa. Diametrální rozdíl a kontrast mezi tím, co se nazývá názory, mravy a zvyky tohoto světa, a mezi duchem Kristovým není nikde tak markantně vyznačen jako zde. Jak znějí a vypadají ty zákony, které má a podle nichž se řídí svět! Známe je, ty zákony tohoto světa. Už po tisíciletí ovládají lidstvo a odpovídají věrně tomu, jenž jest knížetem tohoto světa a skrze ně dovede ošálit a omámit kdekoho. Proti zákonům jeho staví Kristus zákon svůj.

Satan volá: „Svět se všemi svými poklady je k tomu, abys ho užíval. Při té honbě za požitky nedbej cizí bídy, nepotlačuj žádnou choutku, zchlaď svůj hněv na každém, kdo by se ti postavil v cestu. Máš-li moc, užij jí proti tomu, kdo by ti překážel." Rceme jedním slovem: Prohlášena neúprosná a bezohledná vláda a princip egoismu. Proti němu prohlašuje Kristus základní zákon evangelia: „Zapři sám sebe!" Není jediného přikázání v celé morálce, jež by svými kořeny nesahalo do tohoto základního zákona. Vtělená Láska však nemluví dnes tak stroze a drsně, jak tento zákon na první pohled vypadá; rozvádí jej mile a krásně v osmi blahoslavenstvích, zve vlídně a laskavě, předkládá odměnu, aby se jeho věrní nebáli obtíží.

C) Magna charta pravé blaženosti.

1. Blahoslavení chudí.

Zásada knížete temna: „Hledej a hromaď poklady, za ně si můžeš zjednat pohodlný život!" Proti tomu Kristus: „Blahoslavení chudí, neboť vaše jest království nebeské." Nic si z toho nedělejte, jste-li chudí,

naopak, blaze vám, nedal-li vám svět zde na zemi nic, budeť vám za to dáno věčné království se všemi poklady — ačli nereptáte, nelnete srdcem k pozemským statkům a nehoníte se za nimi.

Co světla a útěchy vneslo toto slovo do chaosu lidské bídy a bludu! Koho z přítomných netížila chudoba? Nejen u pohanů, i u židů byla pokládána za neštěstí? Viz Př 30. 8! Což teprv rabínské spisy! Chudí, pariové tehdejšího světa... a teď slyší od Krista, že tím více jim dá nebe, čím méně jim dal svět. Kdyby toto slovo Páně byli slyšeli otroci římské veleříše, ubožáci, kteří neměli nic, leč zoufalství v srdci! Jak nazírali na chudobu nejlepší z pohanů! Aristoteles praví: „Bojím se všeho zla, na př. ztráty cti, chudoby, nemoci, smrti..." Plato (leg. 11) míní: „V každém státě by měl být zákon tohoto znění: V tomto státě nesmí být chudého; takoví lidé buďtež vykázáni z města, jakož i z fora a ze země, takže by v celém státě nebylo ani jediného takového zvířete." Kam duch církve Kristovy nevnikl nebo odkud byl vypuzen, vládne tento pohanský názor dodnes. Japonští bonzové učili, že chudí a ženy nebudou spaseni; jaký div, že jim připadalo tak divným učení evangelia, hlásané sv. Františkem Xaverským! Lazarista Huc se před sto lety setkal se stejnými náhledy u čínských mandarinů. Toto pohanské pojímání chudoby nám vysvětluje všeobecnou honbu za mamonem a pozemskými statky; třída oddělena od třídy, a vyjma několik lepších duchů, kteří za cíl lidského života prohlašovali slávu („nesmrtelnost"), viděl a hledal kdekdo cíl a štěstí lidského života ve věcech pozemských. Lze se pak divit, že bylo tolik nespokojenosti a závisti v srdci těch, kdož byli proti své vůli beznadějně chudí? Že se neštítili ani zločinů, aby smetli se šíje tíživé jho nedobrovolné chudoby, k níž byli „osudem" odsouzeni? Což dnešní kapitalismus a pauperismus?

Chudoba sama není nikterak ctností. Jen chudobě s odevzdaností snášené platí záslib Páně: „Vy pak, kteří jste z lásky ke mně opustili vše a v dobrovolné chudobě žijete, následujíce mne v životě i ve smrti, budete vládnout (správněji místo soudit) dvanácti kmenům izraelským (Mt 19, 28), budete mít nárok na zvláštní místo v mém království." Z tohoto záslibu nejsou vyloučeni, kteří jsouce obdařeni pozemskými statky, srdcem k nim

nezřízeně nelnou. Mluví-li Pán o blahoslavenství, tedy o pravém štěstí, má beze sporu na zřeteli všecky Adamovy syny; štěstí od něho podávané musí být dosažitelné všem, v našem případě tudíž ne pouze těm, kdož jsou skutečně chudí, stejně jako v šestém blahoslavenství ne pouze těm, kteří jsou povoláni k ustavičné čistotě. Proto připojuje sv. Matouš slova: „Chudí duchem..." Nelnout k pozemským statkům! Nepostřehneme vztah k rozjímání o užívání věcí stvořených? Chudoba duchem jest správné užívání statků tohoto světa, vyjádřené jinými slovy. Proto je tato chudoba duchem rozumná a k spáse nezbytná, jak jsme si v kap. 8. pověděli, ukazujíc Tvůrce jako svrchovaného majetníka všeho a zároveň jako cíl našeho života a veškerého našeho konání. Vztah, do něhož nás uvedla sv. víra („ve kterém nás umístilo naše křesťanské privilegium," P. Henry Coleridge T. J.), vztah k Bohu jakožto k otci, jednak předpokládá, jednak vymáhá, jednak působí odpoutání od věcí tohoto světa. Jsme-li dítky nebeského Otce, přivtělené pro zásluhy Kristovy k jeho rodině, jest zřejmo, že jsme na zemi cizinci, poutníci, nemající zde stálého bydliště; pak ale nelneme k pozemským statkům o nic více než cizinec k světnici, která mu jest na 24 hodin přidělena za bydliště. Chudoba duchem rodí skoro všecky ctnosti, které tvoří komonstvo našeho synovského vztahu k Tvůrci. S kterou nekontrolovanou vášní, s kterou nepřemáhanou nezřízeností by mohla chudoba duchem obstát? Není právě žádostivost pozemských statků pramenem závisti, tvrdosti srdce, nepřátelství, nespravedlnosti, krádeže, loupeže, vůbec kdejaké neřesti a kdejakého zločinu? Ne nadarmo počítá katechismus žádost očí (lakotu) k sedmi hlavním hříchům! Proto lze do jisté míry nazvat chudobu duchem zhoubou neřestí a matkou ctností. A naopak, kde „nadbytek všech věcí, tam obyčejně i nadbytek nepravostí."

V kapitole 27. jsme mluvili o jistých „tvůrčích" slovech vtělené Pravdy. Tvůrčí moc a obrodnou sílu mají i její zákony, ačli jich dbáno. Chudí duchem... Doby, které se daly naplnit křesťanským duchem chudoby, byly doby, rodící velkolepá díla charity a architektoniky, doby katedrál a universit. Florencie na př.! Tamější milionáři žili prostě; statky, které jim dobrota Tvůrce propůjčila, vynakládali k oslavě Boží a k dobru bliž-

ního. Portinari, otec Dantovy Beatrice, postavil ze svého jmění nemocnici, cechy a bratrstva stavěly dómy, na které nestačil jednotlivec. Duch chudoby kultivoval Evropu, posel ji asvly všeho druhu, školami, kláštery, jedinými tehdy útulky vzdělanosti, věd a umění. Duch chudoby zprošťuje nezřízené sebelásky, čímž uschopňuje k vznešeným aspiracím a podnikům. Vznešeným... Dnes? Nemluvte mi o vznešených aspiracích! O velkých, nadlidských, titánských, ano, ale o vznešených? O obětavých podnicích, budiž, jenže i ty oběti jsou z velké části ve službách sebelásky, a tím pro nadpřirozený cíl bezcenné. Nemusí být každý badatel a objevitel odměněn? Ne-li jinak, aspoň patentem. „Jen ty smíš lovit dolary na udici, kterou jsi vynalezl..." Svatá kniha mluví jinak! „Ne sobě samému jsem pracoval, nýbrž pro všecky, kdož hledají pravdu." (Sir 24. 47)

Slova nebeského Učitele mají však ještě hlubší smysl, jak naznačuje dodatek, připojený od sv. Matouše: „Blahoslavení chudí duchem..." Vy všichni, ať zámožní nebo nuzní, kteří si před Bohem připadáte jako chudí, potřební jeho milosti, kteří v pravé pokoře, znajíce nedostatečnost člověka, jen od Boha vše očekáváte a sobě vyprošujete, čeho je k spáse zapotřebí..." Blahoslavený, kdo je si toho vědom a u vědomí své „chudoby" klepe na dveře nebeského Hospodáře a prosí; takovým „chudým" se dostane, zač žádají: „Jejich jest království nebeské" se vším bohatstvím milostí a darů. Kdo si své „chudoby" vědom není, kdo se pokládá za bohatého a tudíž neprosí, toho propustí Pán s prázdnou. (Viz Magnifikat; srov. Zj 3. 17 nn.)

Co jest pokora? Uznat (ve světle víry!) pravdu vzhledem k sobě samým; pravdu našeho původu, našeho vztahu k Tvůrci, naší moci (t. j. bezmocnosti), naší přirozenosti (slabé, křehké, k zlému nakloněné, plné nedostatků), našeho jednání („ze svého nemáme leč hřích")... Co jest chudoba duchem? Uznat pravdu vzhledem k tomu, co nazýváme svým: „Cokoli máš, od Boha jsi přijal..." Tedy naše zevnější statky, náš vztah k nim, jich užívání atd. První pravda (pokora) jest základem pravdy druhé (chudoby duchem); jinými slovy: jen když pochopíme plně pravdu vzhledem k sobě samým, jsme schopni správného ocenění statků zevnějších. První pravda nám praví: „Ze sebe nejsme nic, Bůh jest náš svrchovaný pán,

Bůh zdroj všeho." Druhá pravda nám hlásá: „Ze sebe nemáme nic, Bůh jest všeho stvořeného jediný majetník a dárce." Pokora v nás potlačuje všecko přepjaté mínění, které bychom mohli mít vzhledem k sobě, k tomu, co jsme nebo čím se zdáme být nebo čím bychom snad mohli být; chudoba duchem vyhošťuje ze srdce všecko přepjaté domnění, které bychom mohli mít vzhledem k svým věcem, případně vzhledem k věcem mimo nás, abychom si totiž nezakládali na tom, co máme nebo co se zdáme mít, nebo co bychom snad mohli mít, a krom toho nás učí nést chudobu v duchu víry.

„Jejich jest království nebeské..." V každém blahoslavenství jest slíbena odměna kompensací za oběti, které kdo přinese pro Boha nebo pro ctnost, o níž jest právě řeč. Protože nadto Pán mluví o pravém štěstí („blažení..."), jest zřejmo, že touto odměnou nemůže být jiného leč Bůh, pro něhož jsme stvořeni; pokaždé však jest pojat s jiného hlediska — jednou jako plnost všeho, po druhé jako zdroj vší radosti atd. První a poslední blahoslavenství má odměnu stejnou, království nebeské. Proč? Poněvadž chudoba nemá na světě nic, a pronásledování pro spravedlnost nám může každým okamžikem vše, co máme, odnít, Tvůrce nenechá žádného tvora bez domova, a poněvadž chudí i pronásledovaní zde v cizině domova nemají, zaručuje jim domov v nebeské vlasti. Už na zemi nemají jiného leč Boha... Smíme si dovolit přirovnání? Chromý, mající celé skladiště sta a tisíce holí, drahých, vzácných... Stačila by mu jedna! Zato jiný „nemá nic jiného" leč zdravé nohy... Je známkou naší tělesnosti a bídy, že jsme na vezdejší statky odkázáni; čím méně jich potřebujeme, tím lépe pro nás. Andělé a svatí v nebeském království nemají také „nic jiného" leč Boha! Ale nezáleží právě v tom jejich bohatství? Místo hole, opory pro chromého, zdraví! Místo pomíjejících bezcenných tret, Boha, obsah všeho dobra! Abraham opouští svou zemi i příbuzné a slyší od Hospodina záslib: „Já budu převelikou odměnou tvou." (Gn 15. 1) Království obsahuje pojem bohatství, pročež slíbeno chudým; obsahuje i pojem moci, a proto slíbeno pronásledovaným, těm, kteří jsou na pohled bezmocni v rukou nepřátel. Nepomíjející poklady nebes slíbeny těm, kdož opustí poklady země, zžírané molem a rzí. Toto a šesté blahoslavenství nás

proměňuje v anděly..., z tělesné pozemské bytosti, kterou tělo tíží a táhne dolů, k hmotnému světu, činí nás bytostí duchovní, nadzemskou, ne-li ještě docela prostou všech tělesných potřeb, aspoň vymaněnou z nezřízeného vlivu žádostí těla i světa.

2. Blahoslavení tiší.

První blahoslavenství jest základem ostatních. Chudoba duchem, spojená s pokorou, vede k tichosti; jasné vědomí nicotnosti pozemských statků a pravé velikosti Tvůrce vede ke lkání nad vlastní bídou a nad zaslepeností těch, kteří si na zemi upravují trvalé bydliště; odpoutávání od věcí stvořených vede k žízni po věčných a pravých dobrech; správné užívání statků vezdejších vede k milosrdenství; očista srdce ode vší nezřízené žádostivosti disponuje k přijetí věčného světla a k spojení s Bohem; kdo nemá zájmu na pozemských statcích, je snadno pokojný, musí však být připraven na pronásledování, protože svět vycítí: „Tento jest mi cizí, není z mých lidí, hlásí se ke korouhvi jiného krále, vyznává jeho jméno a řídí se jeho zásadami.“ A o tom není nejmenší pochyby.

Přecházíme k další zásadě světa: „Uplatni svou moc proti každému, kdo by ti odporoval. Jen bezohledný má vyhlídku, že se udrží a uplatní. Kam by došel, kdo by k učiněnému bezpráví mlčel!“ Poznáváš morálku Nietzschova nadčlověčenství? Proti tomu Kristus: „Blahoslavení tiší, neboť oni zemí vládnouti budou.“ Tichostí, jež neoplácí zlé zlým, jež se nedomáhá svých cílů násilím, revolucí, bezohledností... Nejsou však právě takoví ve světě odstrkováni, utiskováni, znásilňováni? Pán to ví. Proto slibuje svým učedníkům, že vše bude jednou bohatě vynahrazeno: země, zaslíbená země, rajská vlast bude jednou jejich údělem; tam nebude ani třeba, ani možno násilím se domáhat svých práv, tam se plně rozvinou a uplatní jejich schopnosti, jichž rozvití na zemi znemožňovala zásada boje o život, zásada Kristu tak cizí.

Rozumí se, že ctnost, o níž Pán mluví, není přirozená tichost a vlídnost, vrozená, vyplývající z apatické letory nebo dokonce z bázně před konflikty, a která jen proto raději ustoupí. Ježto pohnutkou jejího jednání není

Bůh, nemá kořeny ve víře, není nadpřirozená ani záslužná. Nevyrostla a neuzrála ve cvičišti sebekázně, nebyla nabyta a získána sebeovládáním; prozradí se někdy tím, že neobstojí ve zkoušce. Projevujeme ji toliko vzhledem k některým osobám, nikoli vůči všem; pouze za jistých okolností, ne všude a vždycky; někdy jest dokonce zakuklenou zbabělostí, která potřebuje jenom najít slabšího, aby ukázala svou pravou tvář, totiž bezpříkladnou surovost.

Jaká jest souvislost s prvním blahoslavenstvím? Chudý duchem přemohl nezřízenou lásku k statkům pozemským; nyní jest na něm, aby přemohl i projevy nezřízené sebelásky, výbuchy v hněvu, pomstychtivosti, netrpělivosti, pýchy, závisti, řevnivosti, neústupnosti, hašteřivosti, tvrdošíjnosti... Tato ctnost může jít tak daleko, že se raději vzdá svých práv, než aby se jich domáhala hádkou a sporem, ačli nejde o práva nezadatelná, kterých se podle vůle Boží vzdát nesmí nikdo. Není právě po této stránce zřejmý rozdíl mezi duchem světa a duchem Kristovým? Duch tohoto světa... Pod záminkou klidu a pokoje se vzdají rodiče nezadatelného a neprodejného práva křesťanské výchovy dítek, posílajíce je z lidských ohledů do beznáboženské školy, dívka si dá vnutit bezbožeckého nápadníka, manželka upustí na přání mužovo od přijímání sv. svátostí, ode mše sv., od pátečního postu... O těch všech nutno říci, ne že se vzdávají práv svých; prodávají svatá práva Tvůrce, práva, která má na jejich službu, na duše jejich dítek; že nikoli? Jen viz, s jakým křikem a povykem zuby nehty někdy hájí a brání nicotná práva svoje! Žena, která k vůli mužovi se „vzdá" víry i nebe, nechce se vzdát besedy, nového klobouku, bálu...

„Zemí vládnouti budou..." Řecký text: „Obdrží zemi v dědičný úděl." Motiv, který se bez ustání opakuje v překrásném žalmu prozřetelnosti 36: „Raduj se v Pánu, a tvého ti srdce vyplní tužby... Pánu svěř osud svůj a důvěřuj v něho, všecko on zajisté spraví, vyvede nevinnost tvou jako světlo, dá tvému právu jak poledne zářit. Kdožkoli doufají v Pána, zemí vládnouti budou... Tiší, ti dědičně obdrží zemi... Kterým Pán žehná, ti zemí vládnouti budou... Varuj se zlého a konej dobré, bydliti budeš na věky v zemi... Spravedliví ujmou se země a věčně v ní bydliti budou.... Proto čekej jen

Pána, po jeho cestě vždy kráčej, a on tě povýší, abys ji obdržel v úděl..." S touto myšlenkou se neustále proplétá druhá, že bezbožní ze země budou vypleněni. Ze země živých... „Tys naděje má a úděl můj v zemi živých." (Ž 141. 6; srov. Ž 26. 13.)

Odměna každého blahoslavenství jest oxymoron; tak i v tomto, a v něm obzvláště. Zamysleme se nad obrazem, jehož Pán užívá. „Zemí vládnouti budou..."[6]) Kdo chce dobýt země a v její vlastnictví se uvázat, ten se musí chopit jiných cest než tichosti! Zbraně, meče, bodáků... jen bezohledným válečníkům a výbojcům patří země, jak nepokrytě prohlásil katechismus Hitlerovy mládeže. Ujímají zemi ve vlastnictví, a jak málo z ní mají! Srovnejme jen některého výbojce, na př. Césara nebo Alexandra, s tichým světcem z Assisi! Ti jen hromadili nenasytně území na území jako lakomec zlato, a měli z nich zrovna tolik, co lakotný ze svých dukátů. Sv. František? Jemu byla celá země vlastnictvím a domovem! Radostně užíval jejích pokladů a ze všech se těšil, ať šlo o květiny nebo o sluneční paprsek, a samou radostí si přitom zpíval, dokonale šťasten uvnitř i zevně. Jest rozdíl mezi vlastnictvím a vlastnictvím. Idiot může být vlastníkem nějaké zděděné knihovny nebo obrazárny, a každý ví, že ty poklady mu jsou uzamčeny; nejinak bezbožcům kniha a obrazárna přírody! Nikde neplatí jako zde slovo sv. Pavla: „Nic nemajíce, a všemi věcmi vládnouce." (2 Kor 6. 10) Obdržet zemi v dědičný úděl (possidere) a zmocnit se země (occupare, obsadit) je dvojí! Někdo může země dobýt, a přec nedovede užít („profitovat") jejích pokladů a krásy! Může dobýt pozemské hroudy, zdí a hradeb měst, a nedobyl srdcí!

Božský Učitel měl při svém zaslíbení na mysli samozřejmě zemi živých, tedy naši věčnou vlast. Nicméně obraz, jehož užil, jest směrnicí korouhevníkům jeho kříže. Dobývat srdce láskou a tichostí! „Tomu, kdo zvítězí, dám moc nad národy, jakož i já jsem ji od Otce dostal..." (Zj 2. 26 n.) Ukřižovaný zvítězil tichostí, evangelium přemohlo svět taktéž tichostí, věrozvěsti jen „láskou vždy získali Kristu národ celý," a chce-li

---

[6]) Mites possidebunt terram quam terunt, terram quam gerunt (tělo, utišení nezřízených vášní), terram quam quaerunt. (Bern. Sien.)

církev „vládnouti zemi“, srdcím všech vykoupených, dobude jich jen tichostí. Kdekoli jistí lidé sáhli k meči, tam nebylo jejich dílo požehnané. Sasové, od Karla Vel. obrácení násilím, odpadli do posledního k luterství, ba jejich země se stala zdrojem bludařství — odtamtud vytáhli, aby Kristu a evangeliu odcizili a vyrvali, možnoli, celou Evropu! Učedníku Ježíšovu není dovoleno následovati světa, jehož hlavním pomocníkem ve všem a vždy bylo a jest pěstní právo, jak ve velkém, v nespravedlivých válkách, tak v malém, v každodenních sporech a rozepřích.

3. Blahoslavení lkající.

Jednu zásadu světa za druhou odmítá Pán — všechny musí být navždy vyhoštěny z jeho království. „Korunujme se růžemi, dříve než zvadnou.“ (Md 2. 8.) Po žádosti očí, po pýše života přichází na řadu žádost těla: rozkošnictví a poživačnost. Zdaž si ji může každý dovolit? Těch několik miláčků štěstěny, několik tisíc privilegovaných mezi miliony těch, kteří jedí chléb hořkosti? Kolik krvácejících srdcí asi bylo mezi přítomnými! Těm platí slovo Páně: „Blahoslavení lkající a trpící, jejichž údělem jest kříž, neboť oni potěšeni budou,“ oni dosáhnou pravé, nepomíjející radosti. Zde na zemi není každá radost pravá: „Nepokládejte za šťastné ty, kteří se veselí a tančí se světem a kterým Lucifer k tomu hraje! Lépe pro vás, abyste trpěli, protože v blahobytu se snadno zapomíná na cíl, pro nějž jste stvořeni. Čím méně radosti vám chystá svět, tím více spoléhejte na útěchu mou.“ Kdo z přítomných nezakusil nikdy, co znamená kratičké a přece tak trpké slovo bolest, utrpení? Svět je nechává; pomoci jim nemůže aniž chce. Nespočinulo snad tu chvíli oko nebeského Učitele s výrazem nevýslovné lásky na těch, které kříž nejvíce tížil? Avšak jako při prvním blahoslavenství, tak i zde jde slovo Páně ještě dál.

Faleš světa se jeví hlavně v tom, že za cíl člověka jest prohlašován vezdejší život (das Diesseits, str. 18). To jest velká lež, na které jest zbudována všecka filosofie i všecek praktický život synů tohoto světa. Viz 1 Kor 15. 32! Kniha Moudrosti vystihuje trefně v druhé kapitole všecku ubohost nazírání na život, nepojatý s hlediska

víry, tedy ubobost filosofie bezbožeckého lidstva. Velká snaha světa jest zapomenout na svou bídu, skrývat ji sobě samým, nevěřit v ni; uvede-li mu ji někdo v paměť, odmítají ho... chtějí vyhostit nenáviděnou pravdu, jejíž svědectví přec sami v sobě a na sobě jako Kainovo znamení nesou. A co ti, kteří nezavírají očí před skutečností? Nemajíce víry obracejí se s hrozící zaťatou pěstí k „Osudu" nebo k „Přírodě" a nazývají oba nejkrutějšími mučiteli vlastních dítek. Stuart Mill na př. praví o „Přírodě": „Její vynalézavou krutost nepředstihl ani Domicián, má horší noyády než Garrier."

Lkání věřícího učedníka vtělené Pravdy není zuření proti „Osudu", není zoufalost ani apatie vůči „Nevyhnutelnému", není neplodné naříkání budhisty, není nenávist misantropa ani neužitečná sebetrýzeň indického fakira. Věřící jest si vědom, že stav, ve kterém žijeme, jest docela odlišný od stavu, v němž jsme podle vůle Tvůrce měli být. Čím více se v nás rozvíjí správné pojetí Boha a cti jemu povinné, jeho svatosti, dobroty a lásky, s čím větším porozuměním hledíme na život svůj i na svět mimo nás, tím více musíme lkát. Tolik pohnutek k tomu v nás i vůkol nás! Lkáme nad hříchy svými, lkáme nad světem, jenž jest hříchů pln. V království Božím, v této zemi vpravdě svaté, tichým zaslíbené, nebude bezpráví, nebude hříchu, jejž by kdo oplakával. Ale zde dole... Kolik podnětů denně ke lkání, hledí-li duše Boha milující a sama o dokonalost se snažící na pustý život synů Adamových! Tolika hříchy Bůh denně urážen, bližní pohoršován a vykořisťován! Božský Učitel nám ukázal příkladem, nad čím mají jeho učedníci lkát. Milosrdenstvím byl hnut při pohledu na plačící vdovu naimskou a na hluchoněmého (Mar 7. 34), zaplakal nad hrobem Lazarovým a nad nevěřícím městem o Květné neděli, a smutná až k smrti byla jeho duše v Getsemanské zahradě.

Průvodčím pravého lkání jest soucit, účinný soucit. Nebyl celý život božského Spasitele nepřetržitým řetězem dobročinění těm, nad kterými a pro které lkal? Krom toho jest lkání křesťana nad hříchy vlastními i cizími úkonem lásky a zároveň smíru; není neplodné, jest vždy provázeno modlitbou, pokáním, a v daných okolnostech i snahou odvrátit bližního od hříchu a tím i od věčné zkázy. Toto blahoslavenství naplnilo svět

misionáři; pohled na hmotnou i mravní bídu vyhnaných dětí Eviných pohnul Jana Boska a jiné velké zakladatele řádů k jejich nesmrtelným podnikům, ať šlo o záchranu opuštěné mládeže nebo o vysvobození zajatých, ohrožených v saracenském otroctví ztrátou víry a nebe, ať o záchranu věřících po stránce náboženské zanedbaných a zvlažnělých, k nimž své duchovní syny vysílal světec z Assisi a milý Alfons Liguori, nebo ohrožovaných bludem, k nimž své pionýry posílal světec z Loyoly.

Jsou-li učedníci Ježíšovi tiší a lkající, neznamená to nikterak, že jsou životu cizí a jeho ušlechtilým radostem nepřístupni. Žádné dílo Boží ani jeho ovoce neodmítáme, ale ovládáme se, abychom ho nadmíru nebo špatně neužívali; nejsme jako fakirové, vyhnanci života (kteří se životu a světlu uzamykají; Tert.). Komu jsou křesťané neužitečni? Špatným domům, najatým zákeřníkům, věštcům. (Týž.) Nízká dobra pro ně pozbyla všeho půvabu a přitažlivosti, proto touží po dobrech vyšších. Lkáme nad tím, že jsme vyhnanci z ráje, lkáme nad utrpením Kristovým, které jsme my svými hříchy zavinili; jak by bylo možno takto lkát a přitom hovět smyslnosti! Pravou kajícností jsouc provázeno, vzdaluje nás toto „lkání" bídného světa a chrání před jeho hříšnými radostmi, vlévá touhu po pravém pokoji a po vlasti, kde setře Bůh všelikou slzu s našich očí. (Zj 21. 4) Proto slibuje Pán: „Potěšeni budou..." tam, kde nebude již pláče ani kvílení. V řeči na rozloučenou pravil svým věrným totéž: „Zatím co svět se bude smát, výskat a radovat, budete vy lkát, ale váš zármutek se obrátí ve věčnou radost." Božský lékař nepraví: „Není léku proti zlům vezdejšího života," nepraví: „Zapomeňte, zavřete oči, pomozte si, jak můžete;" vyzývá nás, abychom všemu zlu hleděli ve světle víry klidně v tvář. Neslibuje, že odstraní se světa všechen kříž; praví jen: „Potěšeni budou..." Transformující síla a vliv jeho milosti, která všecko soužení dovede proměnit v pramen radosti! Nevymýtí z našeho života utrpení, ale posvětí je, a nouzi bližních, nutkající k soucitu, učiní semeništěm velkých skutků lásky a milosrdenství. Nadto bída vezdejšího života, pojatá ve světle víry, rozněcuje v nás touhu po nadpřirozených statcích, jak ti dosvědčí všichni tiší, světu neznámí trpitelé. Jejich radost, navštíví-li je eucharistický Král, jejich touha nebe.

4. Blahoslavení, kteří lačnějí po spravedlnosti.

Na to navazuje další slovo Páně. „Blahoslavení, kteří lačnějí a žízní po spravedlnosti, neboť oni nasyceni budou.“ Co znamená slovo spravedlnost? Jako jinde v Písmě, tak i zde celé komonstvo ctností. „Dává Bohu čest jako Tvůrci, lásku jakožto Vykupiteli, bázeň jakožto Soudci; sobě samému čistotu srdce, kázeň těla, stráž nad jazykem; bližnímu poslušnost, je-li naším představeným, svornost, je-li nám roven, dobročinnost, je-li nám podřízen.“ To vše jest samozřejmé, „spravedlivé“, a jednotlivé požadavky této „spravedlnosti“ si rozvede hravě každý čtenář sám. „Hlad po spravedlnosti“ vyhostí ze srdce vlažnost a hledí ze všeho těžit. Žádná sv. zpověď bez polepšení, žádné kázání bez poučení, žádné sv. přijímání bez roznícení lásky, žádné vnitřní vnuknutí bez ozvěny, žádná příležitost k dobrému nepoužitá a opomenutá. Není hodiny, není situace, kde bychom nebyli obklopeni příležitostmi ke konání ctnosti. Není nic, co by nám mohlo přijít v cestu, duchovního nebo hmotného, dobrého nebo špatného, co by nebylo lze proměnit ve zlato pro nebeské poklady. Není kdy zpytovat jiné, protože máme dosti práce sami s sebou, máme vyšší starosti, než abychom se bezdůvodně a malicherně „starali“ o bližního.

Kterou zásadu světa odmítá Pán tímto blahoslavenstvím? Tentokráte nutno říci, že usměrňuje... nikoli zásady, nýbrž činnost. Není svět plný neúnavné činnosti? Bez dechu a bez oddechu, jako kola a kladiva v jeho továrnách, stále v práci, pořád v permanenci. Dnes jistě nelze „světu“ vytýkat lenost. Ale jaká činnost! Neustále produkce, v přádelnách i v tiskárnách, v železárnách i v atelierech, stále zaměstnán v dílnách i v laboratořích. Všude nadprodukce, jak bot, šatů, plnicích per a psacích strojů, nožů a léků, tak i revuí, novin a knih, škol, přednášek a rozmanitých „projevů“. K tomu připoj neúnavnou honbu za objevy, rozkošemi a ctí. Ale čím je to vše vůči tomu, co se děje v srdci? Tam to stále vře, tam stíhá tužba tužbu, ambice ambici, tam neustále oblétání předmětu své záliby nebo nenávisti a své vášně, ať mravně indiferentního, ať hříšného, ať ziskuchtivého, ať zlomyslného, ať hanebného. Jako by srdce musilo umřít hlady, kdyby nebylo bez ustání syceno, ať zalí-

bením a touhou, ať odporem nebo nelibostí, závistí, pomstychtivostí. Neúnavné pachtění za vytčeným sobě cílem, ať má podobu takovou nebo onakou, ať je rozumný nebo fantastický, pravý nebo pochybený, dobrý nebo špatný a zlý.

Což nedal Tvůrce lidskému srdci předmět, kterým by se mohlo beze vší úhony, čestně a člověka důstojně zaměstnávat? Dal! Dal nám předmět našeho snažení hodný, kandidáta nebes důstojný, předmět, který nás činí vznešenými a jenž nás povznáší. V prvních kapitolách tohoto dílka jsme se nad ním zamyslili. Po něm má duše lačnět a žíznit, a božský Učitel prohlašuje za blažené, kteří po něm lačnějí a ze všech sil se i přičiňují, aby ho dosáhli; jalové toužení a vzdychání se Pánu protiví.

Velká idea, vznešený cíl, vědomí velké a svaté povinnosti (rodina, vlast, nesmrtelné duše . . .) je s to učinit z větroplacha muže a charakter. Z pustého Tita učinila císařská koruna vladaře, zvaného radostí a rozkoší lidského pokolení, ze světáckého dvořana a poddajného nástroje králova Tomáše Becketa učinila mitra světce a mučedníka, z lehkomyslného kardinála Annibale della Genga učinila tiara horlivého papeže Lva XII. Vznešená idea i v přirozeném řádě udusí a absorbuje každou jinou tužbu a žádost, utlumí nezřízené vášně, rozvíjí všecky ušlechtilé sklony, dodává rozumu a vůli vzlet, hlas svědomí (odpovědnost!) uplatní svá práva jako nikdy, vůle se stává podnikavou, energickou, neoblomnou, velká idea učiní z tebe vpravdě jiného člověka. Připomíná nám bojácnou slepici, která se stává neohroženým hrdinou, vrhajícím se i na dravce, jakmile jí „svěřena" ochrana malé drobotiny. Vědomí odpovědnosti . . . Což teprve idea n a d p ř i r o z e n á. „Aby ve všem byl oslavován Bůh." (1 Pt 4. 11; heslo řádu sv. Benedikta.) „K větší cti a slávě Boží." (Lev Vel.; heslo sv. Ignáce L.) „Všecko obnovit v Kristu." (Ef 1. 10; heslo Pia X.) „Jen duše mi dej, Pane, ostatní ponechej sobě." (Gn 14. 21; heslo sv. Františka Xav.) „Snažte se, aby se obraz Kristův zračil ve vaší duši (Gal 4. 19), abyste dosáhli plnosti ctností Kristových." (Ef 4. 13) Známé nám již výroky . . . Jediná taková idea dostačí, aby z nás učinila světce, rytíře Kristovy, z bázlivých hrdiny a orly z vrabců. Toto blahoslavenství naplnilo kláštery světci jako byl Bernard,

církev reformátory jako byl Řehoř VII. („Miloval jsem spravedlnost a nenáviděl jsem nepravost...“), vymýtilo z duší i z ovčince Kristova neřesti, usměrnilo počínání a snahu synů pozemské hroudy vzhůru, k statkům nehynoucím..., počínání a snahu těch, kteří měli dost světla, aby porozuměli, a dost ušlechtilosti a pevnosti, aby podle poznané pravdy jednali.

Nasyceni budou... Dosáhnou toho, po čem lačněli! „Lačnějící naplnil dobrem, domýšlivé propustil s prázdnou,“ pěje královská pěvkyně v Magnifikatu. „Tomu, kdo zvítězí, dám jísti se stromu života, který jest v ráji Boha mého (Zj 2. 7), mannu skrytou (2. 17), budu večeřet s ním a on se mnou.“ (3. 20)... Bůh bude věčným chlebem a plným nasycením těch, kteří po něm lačněli v této neúrodné poušti vezdejšího života. Zde pak se jim dostane toho, co k věčnému požívání Boha disponuje a uschopňuje: všech darů Ducha sv., Boží lásky spolu s posvěcující milostí, nadto i rozkoše při svátostné eucharistické hostině, po které duže žádostivá Boha toužebně lační den co den.

5. Blahoslavení milosrdní.

První čtyři blahoslavenství nás vedou od stupně k stupni. „Odložil jsem touhu po statcích pozemských, urovnal své chování k bližnímu, oplakal své viny, a nyní začínám lačněti po spravedlnosti.“ Svět volá: „Neměj ohled na nikoho, pamatuj výhradně na sebe.“ Pán učí: „Blažení milosrdní, neboť oni milosrdenství dojdou“ — onoho milosrdenství, na něž jsme všichni do jednoho odkázáni. Farizeové, sami ve svých očích „bohati“ (str. 554), nejen že neprosili, ti v pyšném sebevědomí dokonce „chudými“ pohrdali a s tvrdou bezcitností se od nich odvraceli. Ale nejen jim, každému bez rozdílu platí slovo Páně: „Jakou mírou měříte vy, takovou bude odměřeno i vám... Vy, kteří jste na milosrdenství Otcovo odkázáni a kteří za ně budete prosit, buďte nyní sami milosrdni k svým bratřím.“ Zde prohlášen zákon křesťanské charity: „Mějte srdce pro bídu bližních, tak jako já pro bídu vaši.“ Co jest fráze „boj o život“, aplikovaná na člověka, ne-li moderní „vědecké“ odůvodnění starého pohanského egoismu? Darwinovi „silnější

jedinci", kteří jediní mají právo na život (viz Md 2. 11!), anebo nadčlověk, obé jest výkvět a ovoce této pekelné zásady: „Neměj na nikoho ohled." Co bylo odpornější tomu, jehož Srdce všude rozsévalo lásku a štěstí, od něhož nikdo neodešel nevyslyšen, jenž zapomínal sebe, aby pomáhal jiným!

Milosrdenství, ctnost Srdce Ježíšova (Mt 9. 13)... Jakou moc má tato ctnost nad srdcem nebeského Otce! Hříšník, nad jehož hlavou se již vznáší neodvratný trest, jest vyzýván, aby skutky milosrdenství odčinil své viny a tak odvrátil od sebe zaslouženou pokutu (Dn 4. 24, napomenutí prorokovo Nabuchodonosorovi!), a propadl-li právem kletbě, jen modlitba chudého ji může zadržet. (Sir 29. 15; srov. Př 14. 21, 31; 16. 6; 19. 17; 21. 13; 22. 9 atd.) Jako by hříšník v nepravostech zastaralý nebyl schopen jiné ctnosti než této! Jako by milosrdenství naše bylo klíčem k pokladům milosrdenství Božího! (Tob 4. 11; 12. 8 n; Sir 3. 33; 12. 3; Sk 9. 36; 10. 4) Kterou ctností se připodobňujeme nebeskému Otci tolik jako touto? „Milosrdní buďte, jako Otec váš milosrdný jest." (Lk 6. 36) Zdaž bez Boží slitovnosti nehyneme tělesně i duševně, časně i věčně? Toto blahoslavenství navazuje na třetí, jsouc téměř jeho doplňkem a důsledkem. Slzy lkajících jsou takřka setba a vláha, skutky tělesného i duchovního milosrdenství jsou plody. Kdo odpoutal srdce od statků pozemských (chudý duchem!), kdo je tichý srdcem, kdo žalostní nad bídou, kterou vůkol sebe vidí, ten dovede být milosrdným. Co jiného jest milosrdenství, ne-li účinný soucit s bídou bližního, ať tělesnou, kterou v církvi Kristově hojí statisíce Milosrdných sester, ať duševní, kterou léčí armáda misionářů a jiných služebníků oltáře? Velcí mužové, jmenovaní již jednou, musili by býti jmenováni znova. Tato ctnost se proplétá s horlivostí o čest Boží, a výslednicí obou jest apoštolská horlivost. Sebeláska činí úzkoprsým a ničí všecko milosrdenství neb alespoň je brzdí. Přát někomu dobro, které máme my (nebýt závistiv a žárliv), vymáhá větší mortifikaci či přemáhání sebelásky, než přát někomu, aby byl zbaven zla! Proto jest Bohu milejší než zápalné oběti. (Os 6. 6) „Dej bližnímu své srdce láskou, soustrastí, přejícností; svůj jazyk poučením, útěchou, modlitbou; svou ruku pomocí, službou, ochranou." (Bern. Sien.)

Milosrdenství byla první ctnost, kterou pohanský svět od mladičké církve Kristovy odkoukal a napodobil. I nepřátelé, kteří prohlašují víru za blud, zbožnost za pověru a přepjatost, modlitbu a rozjímání za lenost a mrhání časem, lásku ke kříži a odříkání za hloupost, čistotu za boj proti přirozenosti, mají pro projevy křesťanského milosrdenství slova uznání a obdivu, jak patrno na př. na výroku Voltairově o sestrách sv. Vincence. Teprve Nietzsche, filosof darwinismu, prohlásil tuto ctnost Srdce Ježíšova za nemorálnost. Přesto jest a zůstane velkým zákonem království Kristova. Ovzduší, které vytvořila církev, bylo atmosféra milosrdenství; každý útok na víru a každý úbytek víry byl v zápětí provázen úbytkem slitovnosti. Zdaž s roztržkou víry v Evropě, s protestantismem, nešel ruku v ruce úpadek milosrdenství? Zdaž nad tím nevzdychá na konci svého „blahodárného" působení sám Luther? Neželí bývalých lepších dob? Hromadné rušení klášterů mělo za následek vzrůst pauperismu, zvláště v Anglii; vládcové, kterým na srdci tolik ležela očista církve od „hříšného" bohatství a její návrat k apoštolské chudobě, probili nakradené statky s nevěstkami; sám bezvěrec Fridrich II. jim tak svědčí. Nikoli církev, chudí byli oloupeni o chléb!

Moderní lidumilství je namnoze karikatura humanity, posledního zbytku dědictví, které si marnotratný syn odnesl z otcovského domu. Neznaboh nedá ubohé hladovějící dívce peníz, nepropůjčí-li mu za to své tělo, nedá na pohořelé ani haléře, leda při dobročinném bálu, kde se devadesátkráte více propije, probije a protančí, než pohořelí dostanou. Moderní filosofie vidí velké milosrdenství v tom, že se „neužiteční" lidé, prý břemena lidské společnosti, prostě zabíjejí, a to v měřítku daleko větším než u nekulturních divochů nejnižšího stupně. Pomatení, nevyléčitelně nemocní, staří, „nadbytečné" dítky... Stává se skutkem, co Sienkiewicz vypravuje jako povedenou anekdotu neotesaného bohéma, při níž tehdy počestné matrony málem padaly do mdlob: „Budeme zavádět čínské zvyky; tam zabíjejí rodiče blbé děti, u nás budou děti zabíjet blbé rodiče..." Viz jen moderní teorie o populaci, rase, euthanasii! Zavrhli nauku o stvoření světa, o bratrství všech lidí, o otcovské lásce Tvůrce, a pak bylo nevyhnutelným následkem a logickým důsledkem vyhoštění ctnosti Srdce Ježíšova

ze světa. Místo ní vzrůst sebelásky, tvrdost srdce, hovění vášním. Hříšný život a nevěra není nikterak vhodnou půdou pro milosrdenství. Koncentračními tábory dalo moderní bezvěří samo nesmazatelné a velmi výmluvné vysvědčení svému lidumilství a humanitě.

Odměna? „Milosrdenství dojdou..." Tedy trojí odměna: odpuštění hříchů, zvláštní milosti v tomto životě, nebeská vlast. Komu jest ochráncem jeho vlastní milosrdenství, ten nechať jest jist odpuštěním a o prominutí svých vin ať nepochybuje. (Petr Chrys.) Neznám případu, že by špatně zemřel, kdo konal skutky milosrdenství. (Jeron.) Setbou budoucí žně jsou skutky milosrdenství. (Aug.) Strážcem mých pokladů jsi ty, Pane; co jsi dal (mýma rukama chudým) na zemi, sám chráníš na nebi. (Týž.) Soud bez milosrdenství tomu, jenž neprokazoval milosrdenství. (Jk 2. 13) Žaltář jest poset podobnými výroky jako uvedený Jakubův. Viz Ž. 40.!

6. Blahoslavení čistého srdce.

„Hověj tělesným žádostem..." Další zásada světa... Jako andělská hudba zní v uších starých i moderních pohanů, kteří netouží nikterak být jako Bůh (Gn 3. 5), zato raději jako zvířátko. (Ž 48. 13, Joel 1. 17.) „Všeho se zříkáme, tvého přátelství i lásky, práva na dědictví, občanského práva v tvém království, lidské důstojnosti, nesmrtelnosti, jenom za jedno tě prosíme: nech nás hřešit..." (Strana 50, kap. 1.) „Blahoslavení čistého srdce, neboť oni Boha viděti budou..." Nejkrásnější a nejvyšší zaslíbení. Vidět Boha, dosíci věčného spojení s tím, pro něhož jsme stvořeni, dojíti cíle — to vše předpokládá jako nezbytnou podmínku čistotu srdce.[7]) Být jako andělé v nebi, kteří hledí na tvář trojjediného Boha, odvěké a podstatné svatosti. (Mt 22. 30; 18. 10)

Jako u jiných blahoslavenství, jde i při tomto o věčnou odměnu. Ale jako tam, nebrání se nám zde rozšířit záslib Páně nebo vyvodit z něho důsledky. Viděti Boha...

---

[7]) Někteří se odchylují od našeho výkladu a tvrdí, že slovo „čisté srdce" znamená na tomto místě srdce upřímné (simplicitas), otevřené, vzdálené vší přetvářky, politiky, diplomacie. Tak na př. Lauck ve svém komentáři k evang. sv. Matouše, drže se sv. Aug.

Jest dvojí neb trojí vidění Boha (visio Dei): přirozené, ve světle rozumu, a nadpřirozené, jednak ve světle víry na zemi, jednak ve světle slávy v nebesích. Přirozené... Vidět moc a moudrost Tvůrce v přírodě, jeho prozřetelnost v dějinách lidstva i v životě jednotlivce... Že k tomu všemu jest nezbytným předpokladem čistota srdce, učí denní zkušenost. Oko zkalené prachem nevidí jasně nebo vůbec, srdce zčeřené neb zaslepené vášní je taktéž málo schopno nebo i neschopno „vidět Boha", byť se skutky a dílem své moci a moudrosti našemu zraku sebevíce vtíral, lze-li tak říci.

Nadpřirozené „vidění Boha" na zemi je na tom právě tak. Mužové, kteří vnikli v poznání Boha nejhlouběji, vynikali andělskou čistotou. (Tomáš Aq. a vůbec všichni velcí učitelé církve.) O mystickém vlitém poznání Boha u světců a světic zvláště omilostněných nemluvím, a poukazuji na všední život. Habitus víry vlité na křtu sv. dítkám... Jak vnímají jejich dětská srdéčka každé slovo matčino i katechetovo o Pánu Bohu, o Ježíškovi! Řekneš snad: „Dětská prostota..." Myslíš? Jenom to a nic víc? Nuže, promluv s misionářem, který ve svém povolání ztrávil celou generaci! Jde-li o konversi, jde vše celkem hravě u duše čisté; doposud se mi však nepodařilo přesvědčit o pravdách sv. víry jinověrce, oddaného náruživostem. Takový se „obrátí" leda k vůli sňatku neb jiné časné výhodě, zůstávaje v srdci neznabohem, jakým byl. A nejen to. „Vidění Boha" se jeví i v tom, že duše chápe, cení, váží si, miluje dobra nadpřirozená, pro která vášeň nemá porozumění. Čistá dívka a nečistý kněz... Ona touží po tom, aby mohla své srdce zasnoubit Snoubenci andělských duší, jako hrdlička si buduje stánek u oltáře eucharistického Ježíše (Ž 83), májový oltář Královny srdcí jest jí edenem, zahradou rozkoše. Nečistý kněz se domáhá tělesných rozkoší a zaprodá se tělem i duší tomu, kdo mu k nim dopomůže; ať liberální vláda, ať bohatá milostnice, ať kdokoli jiný. Historie všeobecného odpadu Evropy po r. 1517 nám to dosvědčuje, a my sami po r. 1918 jsme to viděli hezky zblízka a hodně často.

Proto ignaciánské exercicie po předběžných úvahách o Tvůrci, užívání tvorů a spasení duše přejdou k očistě srdce jak od hříchu (ve sv. zpovědi), tak ode vší nezřízené náklonnosti a vášně (trvalou ctností kajícnosti... blaho-

slavení lkající!). Tuto očistu duše vymáhají bezpodmínečně, než dovolí exercitantovi ponořit se do hlubokých a povznášejících rozjímání cesty osvětné. Každý stupeň očisty odstraňuje některou příčinu nepokoje, ať zaslepenosti rozumu, ať slabosti vůle nebo tvrdosti srdce (lpění na statcích pozemských, chudí duchem... pýcha a hněv, tiší... nedostatek blíženské lásky, milosrdní...). U člověka neukázněného a neponořeného v Boha jest zevnější činnost příčinou rozptylování; nejen že nedisponuje k spojení s Bohem, ta je přímo zamezuje, živíc jen sebelásku. I když jde na pohled o věci svaté! Lidé, mající Krista neustále v ústech, a každý vycítí, že Kristus jest jim jen bídným nástrojem k ukojení jejich nízkých cílů, ctižádosti a lidské slávy. Jsou až příliš daleci mentality středověkého rytířskébo řádu: „Ne nám, Pane, ne nám, nýbrž jménu svému dej slávu." (Ž 113. 9) Vytýká jim to apoštol národů ve stol. 1. (Fil 2. 21) stejně jako autor Božské komedie ve stol. 14.

Čistota srdce se stupňuje od posvěcující milosti, k spáse nevyhnutelně nutné, až k čistotě andělů. Každý hřích zeslabuje schopnost duše viděti Boha, protože každý živí sebelásku, ať se projevuje pýchou nebo smyslností; sebeláskou však se duše od Boha odvrací a v „křivce" sklání k svému já..., místo vzletu vzhůru pád k zemi. Kde není čistého srdce, tam nemá přitažlivosti ani Bůh, Ježíš, Maria a styk s nimi, ani pravdy sv. víry, krása církve, dokonalost svatých. Jen čisté srdce, prosté všeho nepokoje a vší nezřízenosti, jest schopno zabývat se nejvznešenějším předmětem, kterým se lze zaměstnávat a obírat se jím s radostí; duše čistá ráda rozjímá o pravdách sv. víry, chápe je, modlitba a přijímání sv. svátostí jest jí rozkoší, Maria příčinou její radosti, a neustálé trvání v přítomnosti Boží jejím živlem. Proto sv. Ignác v exerciciích klade takový důkaz na očistu srdce. „Cílem exercicií jest vyzout se z nezřízených náklonností, nedat se ovládat nezřízenými náklonnostmi..."

Čtěme svatou knihu knih, především žalmy! Svatopisec téměř každým veršem prozrazuje, že „vidí Boha" všude, v přírodě, v podivuhodném řízení svého lidu, v proroctvích a záslibech, v jeho svatém zákoně, v jeho svatých, všude. Což teprve nejsv. Srdce Ježíšovo a nejčistší Srdce Marie Panny! Náš božský Učitel a vzor...

Cokoli konal, konal jen pro Otce, a to s jistotou a důvěrou, které není rovné, bez jakékoli úzkostlivosti, bez bojácné nebo rozpačité skrupulosity; ta vidí v Bohu tvrdého chlebodárce nebo pedantského dozorce, jenž nás činí odpovědnými za každý poklesek, pídí jestřábím zrakem po kdejaké chybičce, kontroluje s notesem v ruce všecky naše práce, snahy a námahy, každé slovo a každé hnutí srdce. Skrupulanství, zvrácená forma sebelásky... nechce se zcela odevzdat milosrdenství a prozřetelnosti nebeského Otce!

7. Blahoslavení pokojní.

Při duchovní obnově vysvětluji jednou prefaci svátku Krista Krále. „Království pravdy, života, svatosti, milosti, spravedlnosti, lásky a pokoje." Táži se pak, který atribut se jim nejvíce líbí, a od většiny jsem slyšel: „Království pokoje." A já tušil, proč asi právě tento. Kristus, Kníže pokoje (Is 9. 5), dárce pokoje (Jn 14. 27), hlasatel pokoje (Lk 10. 5), odměna těch, kteří jsou pokoje plni: „Blahoslavení p o k o j n í, neboť oni synové Boží slouti budou..." Je toto blahoslavenství pouhou obměnou druhého? („Tiší," str. 556.) Zdálo by se, ale není tomu tak. „Tiší" — kteří se snaží s bližním v pokoji žít; „pokojní" — kteří pokoj rozsévají a spolu s ním i všechno ovoce pokoje. Milosrdní — mírní cizí bídu a žal; pokojní nadto ještě přinášejí blaho a prokazují dobré.

Kdo očistil srdce od hříchu i nezřízených vášní, od nedokonalostí a pozůstatku hříchu, jest uschopněn Boha vidět, a toto „vidění Boha" jest mu zdrojem vnitřního míru i bezpečí. A teprve potom, nikdy ne dříve, jest mu možno být prostředníkem a andělem (= vyslancem) míru mezi bližními. Kulturní národové pokoj milují a váží si ho jako vzácného dobra — ne-li z jiného důvodu, aspoň proto, že bez něho kultura těžko zkvétá... inter arma silent Musae; kdo by pochyboval, že patří k největším přirozeným statkům! I ti, kteří vyprovokují války a napadnou slabšího souseda, předstírají, že jim jde jen o trvalé zajištění míru; o trvalý řád, o „novou Evropu", šťastnou a blaženou, jak jsme mohli do omrzení „milovníka míru" přes půl d sítiletí slyšet. Útočná válka je dnes vlivem nauky Knížete pokoje pokládána za barbarství, takže její původce ji musí nějak maskovat.

A přec tolik bojů! Proč? Co zaviňuje neklid, nepokoj a svár? Mezi dětmi v rodině, mezi partajemi v domě, mezi členy komunity, mezi sousedy, mezi politickými stranami, mezi národy? Co jest příčinou? Kdykoli někdo přehání! Vyšší přepíná svou autoritu a moc, rovný nebo nižší své požadavky. V dětské jizbě se věc „vyrovná" modřinou, na chodbě hádkou, v „lepší společnosti" soubojem, u hráčů vraždou, v továrně stávkou, na mezinárodním foru vojnou, ve vnitrostátním životě revolucí. Despotismus (Ludvík XIV., papež Urban VI., původce západního rozkolu 1378) jest velký rušitel pokoje „shora", utrhačnost „zdola", egoismus (hrabivost, ctižádost atd.) „nahoře" i „dole".

Kdokoli se snaží vyrovnávat rozdíly a urovnávat vztahy, ať „soukromoprávní", ať mezinárodní, a uklidní rozčeřenou hladinu privátního i veřejného života, je tvůrce pokoje. Tím vždycky byla a jest církev! Pomněme jejího vlivu na společnost! Potírání barbarství všeho druhu, tortury (Mikuláš I. r. 866), krutosti (krvina... právo asylu!), soubojů, válek, otroctví, utiskování poddaných, treuga Dei, vykupování zajatých... Sotva kde se stavěly církvi lidské vášně v cestu divěji než zde! Zvláště šlo-li o smír mezi národy nebo o ochranu práv poddaných! Ještě dnes se brojí proti bulle In caena Domini, ponejvíce od těch, kteří ji vůbec nečetli; jak by nebyli proti ní zuřili despotové, kterým rok co rok připomínala: „Až sem a ne dál!" A nestalo se ještě nikdy, že si papež znepřátelil oba soupeře, které chtěl smířit? Nacionalismus, vášeň kanonisovaná v očích tolika národů a lidí, jíž odepřít klanění jest prohlašováno za zradu vlasti, shromažďuje pod svou vlajku kdekteré nepřátele pokoje, následovníky toho, který jest otec rozbrojů od počátku. Nacismus alespoň „doma", když ne před tváří Evropy, upřímně doznal, že jeho programem není pokoj, nýbrž boj proti všem, a co znamená okřídlená kdysi fráze: „Tábor jest naším programem," ne-li boj proti kříži Kristovu?

Církev, město pokoje („City of peace", P. Coleridge) a zároveň město j e d n o t y... Pouhý rozkol je těžkým hříchem! Schisma... Věří a vyznává všecka dogmata, navlas tutéž víru jako církev, a přec spěje k zavržení, poněvadž trhá jednotu a tím i pokoj. Pouhé oddělení! Jak krásně o tom píší sv. Augustin a Optat Milevský v dílech proti Donatovi! Optatova apologie jest pře-

krásný hymnus pokoje a jednoty v Kristu. Vpravdě, každý pravý služebník církve a oltáře Kristova jest prostředníkem míru; prostředkujeť pokoj mezi člověkem a Bohem, mezi člověkem a jeho vlastním svědomím, mezi člověkem a jeho bližním. Ale jen duše proniknutá nejčistšími úmysly pro čest o slávu Boží jest schopna oddat se tak vznešenému povolání, duše zcela nezištná, zapomínající sebe. Proto nebral truchlivý západní rozkol 14. a 15. století konce, poněvadž papežové i protipapežové, zvláště pověstný Petr de Luna (avignonský Benedikt XIII.), byli daleci této nezištnosti, prosté vší nezřízené sebelásky, nechtějící obecnému pokoji křesťanstva obětovat vlastní zájmy a ambice.

Bůh jest neustále činný; dílo, které koná, jest dílo míru. „Já obmýšlím (o vás a pro vás) záměry pokoje, nikoli trestu, praví Hospodin." (Jer 29. 11) Tato slova opakuje církev s hlubokým porozuměním neděli co neděli v introitu na sklonku liturgického roku, jako by byla závěrečnou bilancí všeho, co Bůh pro člověka vykonal, od pádu Adamova až do konečného sjednocení všech věrných Kristových v církvi vítězné, od adventu až ke svátku Všech svatých, ve Starém Zákoně, v církvi, vtělením, vykoupením, sesláním Utěšitele, skrze proroky, Krista, Marii, církev... Bůh jest věčný pokoj, jako jest věčná láska a věčné světlo. Pomněme jen jednoty v nejsv. Trojici! Pravzor a zdroj všeho míru, jednoty a řádu! Vzájemné poznání, láska a spojení božských osob! „Jenž s Otcem žiješ a kraluješ v jednotě Ducha sv...." Tři rozdílné osoby, a přece má každá všecku plnost božství, každá jest Bůh, jeden jest Bůh... V této jednotě záleží nestvořený věčný mír.

Vesmír... Každý jednotlivý tvor jest odleskem božské moci, moudrosti, krásy, dobroty a lásky; veškerenstvo všeho tvorstva jest odleskem božské jednoty, harmonie a míru. Řád ve vesmíru! Zákon pokoje drží veškerý kosmos pohromadě. Rovnováha v rozmanitosti... v jak nepřehledné rozmanitosti! Vymanit se z této jednoty znamená pro každý článek zkázu. Můžeš-li jediným pohledem přehlédnout velkou část přírody (horstvo, moře, hvězdnou oblohu, krajinu s vrcholu hory...), cítíš, jak se ti do duše snáší věčný mír Boží, mír rozlitý po veškerém tvorstvu. Avšak i lidské dílo, má-li obstát, musí být zbudováno na řádu a jednotě.

„Osamostatni“ ve stroji nějakou součást, vyřaď ji z jednoty s ostatními, vnes do hudby „samostatný“ tón, a je chaos, zmatek, zkáza.

Nepřehlížejí apologeté víry tento moment? „V tvorstvu se zračí všemohoucnost Boha Otce, moudrost Boha Syna, dobrotivost Ducha svatého“ — a zapomínají neb aspoň nezdůrazňují: „A jednota celé svatosvaté Trojice.“ Nejčastěji se píše o Boží moci a moudrosti, patrné ve vesmíru, méně často o jeho dobrotě, a nejméně často o tom, že soulad a mír v kosmu je též odleskem božské jednoty a jejího svatého pokoje.

Daleko vznešenější oslava než soulad vesmíru, řízený zákony fysickými, by byla pro Boha harmonie bytostí obdařených rozumem a svobodnou vůlí, stvořených k jeho obrazu a podobenství, bytostí, které by se daly dobrovolně řídit zákony mravními, svobodně je zachovávaly, a tak jsouce spojeny s Tvůrcem sponou poslušnosti a lásky, žily v míru s ním i mezi sebou, kterýžto mír by jim byl zřídlem nevýslovného věčného blaha a dokonalosti. Pyšný anděl byl první, jenž se vymanil z jednoty s Bohem; „padlý“ anděl, vypadlý z řádu, z lásky Boží, ze souladu tvorstva . . ., a jeho návodem i člověk. A ovoce? „Není pokoje bezbožným, praví Hospodin.“ (Is 48. 22) Historie lidstva před příchodem Páně je toho dokladem.

Bůh, původce a milovník pokoje, dárce pokoje . . . Po druhé se jím osvědčil v tajemství v t ě l e n í. Syn Boží přišel na svět, aby pokoj obnovil; skutečně přinesl lidstvu mír — mír, a s Bohem smír. Proto prostředníci a andělé pokoje jsou mu podobni: „Synové Boží slouti budou . . .“ Svět pravého pokoje nemá, pročež ho nemůže ani dát. Při poslední večeři rozvádí Pán tuto myšlenku obšírněji a žádá od svých věrných, aby se láskou a jednotou osvědčovali vždy a všude hodnými učedníky toho, jejž prorok nazval Knížetem pokoje. (Is 9. 6) Při rozeslání prvních misionářů kříže výslovně jim přikázal, aby se všude objevili co apoštolé (= poslové) míru: „Do kteréhokoli domu vejdete, rcete především: Pokoj domu tomuto.“ (Mt 10. 12; Lk 10. 5.) Apoštol národů řadí pokoj mezi plody Ducha sv. (Gal 5. 22), a církev pozdravuje narozeného Mesiáše první antifonou prvních vánočních nešpor: „Král pokoje jest zveleben, po jehož tváři touží veškerá země.“

Zdálo by se, že tímto blahoslavenstvím jest zakončen řetěz podivuhodných zásad dokonalosti, který Božský Učitel tkal a které jsou s to proměnit a obrodit veškeru společnost. Jako korunu všeho nám staví Pán před oči nejpožehnanější dílo, dílo pokoje, vyvolené a drahé dílo Tvůrce i jeho vtěleného Syna, svěřené těm, kteří dřívějšími blahoslavenstvími byli uschopněni, aby se stali vhodnými nástroji ve vykonávání tohoto velkého, věčného úradku Božího, úradku pokoje a ne pomsty, úradku spásy, nikoli soudu. Jsou téměř oficielními pokračovateli poslání, pro které Syn Boží se v panenském lůně stal člověkem, totiž, aby zbloudilého Adama učinil zase dítkem Nejvyššího. Dílo pokoje mezi nebem a zemí není jako mír po válce, která napřed vše naplní troskami a mrtvými a kdekoho vyčerpá, mír, který jest mnohdy jen zevnější a k němuž docházívá, protože ta či ona strana již nemůže dál. Pokoj Boží je pravý, vnitřní, trvalý, všeobecný, věčný; bylť přece zjednán cenou velikou, předrahou krví Kristovou, moc nepřítele naší spásy jest zlomena nadobro a navždy, nikoli zčásti, zdánlivě, dočasně. Proto oslovil zmrtvýchvstalý Spasitel učedníky: „Pokoj vám . . .“

Půjde však šíření pokoje Kristova skrze jeho delegáty klidně a úspěšně? Ve světě bez víry, kde vládnou vášně a jejž ve svých spárech drží satan, odvěký nepřítel míru? Kristus a svět, jaký to kontrast! Jak pochodí tedy učedníci věčné Pravdy s těmito zásadami ve světě, v němž je Pán nechá, v němž budou žít, pracovat, působit? Tento svět se vrhl jako frenetický na lékaře, který ho přišel uzdravit (Aug.), a přibil ho na kříž. Učinilo však kalvarské drama konec boji mezi dobrem a zlem? Svět se o velikonoční neděli probudil stejný, jaký šel na Bílou sobotu spat, a jako zuřil proti dárci pokoje, tak bude soptit i proti jeho hlasatelům. Ti, kteří „synové Boží slouti budou“ jako Pán, musí kráčet v jeho šlépějích. Proto koruna trnová korunuje řadu blahoslavenství: „Blažení, kteří protivenství trpí pro spravedlnost . . .“

Božský učitel je si dobře vědom: svět se k hlasatelům jeho pokoje znát nebude — naopak, pro tyto zásady, jež budou hlásat slovem i životem, bude v nich vidět své úhlavní nepřátele. „Nemyslete, že jsem přinesl na svět mír; nikoli pokoj, nýbrž meč.“ (Lk 12. 51) Rozdvojení . . . Za málo desítiletí po nanebevstoupení Páně, sotva

začala korouhev kříže mile vlát tuto a onde, byli vyznavači Ježíšovi od pohanů nenáviděni a obviňováni. Z čeho? Z „nenávisti pokolení lidského!“ Nenáviděli prý z duše člověčenstvo — snad tím osvědčovali svou nenávist, že se ujímali ubožáků, jež pohanský svět odkopl a po nichž šlapal? Protože pán domu viděl v otroku bratra (epišt. sv. Pavla k Filomenovi!), a dával mu svobodu? Protože milosrdenství prokazovali příteli i nepříteli, věřícímu i nevěřícímu? Protože sbírali pohozené dítky a umírající gladiátory, kteří byvše v cirku těžce raněni, byli háky vyvlečeni ven a ponecháni osudu? Ne proto — ale pro jejich zásady! (Viz str. 267. kapit. 13.) Protože zakazovali hřích, prohlašovali za nedovolené, po čem pohan celou duší toužil, čemu hověl, v čem viděl cíl života a vrchol štěstí. I dnes proto nenáviděn hlasatel čistoty, jenž ve jménu Kristově volá: „Není ti dovoleno...“ Kolik takových nemilých hlasatelů svatosti manželské zaplatilo jako Jan Křtitel životem, že se nebáli říci mocným tohoto světa: „Nesmíš — Kristus zakazuje...“ Dalecí toho, aby se zúčastnili bezohledné hříšné honby dětí tohoto světa za domnělým pozemským blahem, nejen se varují cest jejich jako nečistoty (Md 2. 16), nejen žijí uprostřed světa docela jinak než oni (v. 15), nejen nepřistoupí na jejich nabídku: „Přidej se k nám, společný budiž měšec všech nás“ ((Př 1. 14), nadto jim i vytýkají jejich hříchy, jak slovem (Md 2. 12), tak pouhým svým zjevem (v. 14 nn), a přitom prohlašují, že mají pravou znalost Boha. Nazýváte křesťany nepřáteli lidského rodu spíše než lidského bludu. (Tert.) Být čist mezi bezbožníky za zločin se pokládá; kdokoli zlých nenásleduje, narazí u nich (uráží je..., páše v jejich očích zlé! Cyprián).

8. Blahoslavení pronásledovaní pro spravedlnost.

To všecko Pán ví, nezapírá, netají svým učedníkům. Zjevně jim to praví a je na to připravuje v posledním blahoslavenství.[8]) „Blahoslavení, kteří protivenství trpí pro spravedlnost, neboť jejich jest krá-

[8]) Jako chudoba (str. 552), tak ani utrpení samo sebou záslužné není, nýbrž jen utrpení snášené pro Krista a z lásky k Bohu. Nikoli muky, nýbrž důvod, proč je snáší, činí mučedníka. (Aug.: „Non poena, sed causa facit martyrem.“)

lovství nebeské. Blaze vám, když vám budou zlořečit a vás pronásledovat a mluvit proti vám všecko zlé o vás, lhouce, k vůli mně. Radujte se a plesejte, neboť odměna vaše hojná jest v nebesích." K vůli mně... Každé pronásledování a každý ústrk věrných Kristových pochází z nenávisti Boha a Krista, jeho zákona, jeho nauky, jeho církve..., protože o n to přikazuje, o n tak učí, protože j e h o je ta církev. Tím se liší toto protivenství pro spravedlnost od tyranství, které týrá z krutosti a egoismu, nikoli z nenávisti Boha (in odium fidei). Pomlouvání a tupení klášterů, vyhánění řeholníků, omezování nebo znemožňování náboženské výchovy, řádění bezbožeckého tisku, odstraňování křížů z veřejného života, rozbíjení soch a obrazů, ničení klášterních knihoven, slovem všecko od krvavého martyria až k věci nejnepatrnější, ke konfesionelním hřbitovům a ke kněžskému kolárku. Za živa nás vylučují ze své společnosti, po smrti nás nutí mezi sebe — pro co jiného, ne-li proto, že církev si přeje, aby její členové odpočívali v posvěcené zemi a tvořili rodinu jako za živa? Každý veřejný posluha, každý hospodský zaměstnanec smí nosit nějaký odznak své „hodnosti", byť jen čepici se svou „firmou", jen katolický kněz se nesmí v kolárku objevit. Pronásledována i nejmenší a zcela bezvýznamná věc, nese-li pečeť božského původu a příslušenství ke Kristu. Pronásledování se objeví vždy jako temný stín a přízrak za kročeji hlasatelů evangelia pokoje, nenávist a z ní pocházející pronásledování je takřka malta, která drží pohromadě stavení nepřátel kříže Kristova.

Persekuce patří k největším protivenstvím na zemi. Předně proto, že pochází od lidí; proto má vždy ráz rafinovanosti a zloby, která tolik ztěžuje věřícímu modlit se ze srdce slova Otčenáše: „Buď vůle tvá jako v nebi tak i na zemi." Zdánlivý úspěch nepřátel církve, dlouhá doba, mlčení nebes, žádný „zákrok" shora, to vše svádí snadno k pochybování, k nedůvěře, k nedostatku odevzdanosti. Pominula konečně bouře více méně divá? Ani pak nemívá věřící útěchu, aby viděl zřejmý zásah ruky Nejvyššího; na pohled šlo vše přirozenou cestou, ponenáhlu, vše jest ovocem urputné obrany a houževnaté práce rytířů Kristových, jak patrno na př. na zdolání luterského nebezpečí nebo kulturního boje. A zasáhne-li Pán přece? Doba katakomb... Líté šelmy, zúmyslně

vyhladovělé, uléhají k nohám mučedníků jako beránci, nebo se vrhají na ty, kteří je štvali, mučidl a sama od sebe se lámou v kusy, oheň jest svědkům Kristovým („martyres") jarním vánkem, modly se řítí na pouhé jich slovo, a přece sleduje lidská zloba urputně svůj cíl až ke konci, nehnuta očividnými zázraky. Je to druh pekelného sportu, v kterém si libují jak mocnosti temnoty, tak ti, kdož se dali do jejich služeb. Pronásledují nás ve jménu zákona, ve jménu vlastenectví, ve jménu společenského dobra, ve jménu osvěty, někdy i ve jménu náboženství... Neznaboh Pombal, který dal upálit Malagridu, misionáře T. J., zasloužilého o vlast i církev, prý pro rouhání a kacířství! Zkušenost ukazuje, jak bídně hynou mnohdy ti, kteří proti kříži Kristovu běsnili, a přec ani to neodstraší následovníky. Zfanatisovaní ve službách satana... Bůh však nepřekročuje nikterak meze svých práv, žádá-li, abychom raději snášeli muky a smrt, než bychom ho urazili, byť jediným dobrovolným lehkým hříchem.

Stojíme-li pevně ve víře v Krista a nepovolujeme-li v důvěře a v naději v něho, jest každé protivenství lekcí, že zde na zemi jsme poutníci, že svět jest zvláště nám údolím slz, že musíme hledět povznést se výš, nad nicotné předměty světských nadějí a náklonností. „Jejich jest království nebeské..." Kdo zvítězí, tomu dám, aby seděl se mnou na trůně mém, jako i já jsem zvítězil a sedím s Otcem svým na trůně jeho... (Zj 3. 21)

Ještě vícekráte bude Pán svým věrným mluvit o pronásledování, které je čeká pro jméno jeho (Mt 10. 17; 23. 34), naposled při poslední večeři: „Ze škol vyženou vás, ano, přijde chvíle, že každý, kdo vás zabije, bude se domnívat, že tím prokazuje službu Bohu." (Jan 16. 2; Žižka! Jeho poslední slova!) Nezachvěli se apoštolé při těchto slovech? Tato řeč jest na takové výši dokonalosti, že nás závrať pojímá. Svatost tak vznešená, sebezápor tak nadlidský, že lidská přirozenost se neubrání pocitu bázně a mimoděk couvá před takovými požadavky. Pán pozoruje, jaký dojem učinila na apoštoly jeho slova, ale neopravuje se, nezmirňuje svých požadavků. „Ano, je tomu tak, blaženi, když vás budou pomlouvat a vám protivenství činit." Aby apoštolové musili doznat, že tomu tak je, aby nebylo vytáčky, aby bylo nad slunce jasnější, jak oprávněná jsou slova Kristova, dodává

překvapujícím obratem: „Vždyť tak činívali otcové jejich i prorokům, kteří byli před vámi!“

To byl ovšem důkaz tak jasný a pádný, že se nedalo nic namítat a nebylo možno vyhnout se jeho síle. Což nevědí, jak se vedlo Jeremiášovi? Mrskán, žalařován, do jámy uvržen, týrán hladem, neustále se strojily úklady jeho životu. Amos viní z modloslužby izraelský lid (za Jeroboama II.), vyzývá jej k pokání a hrozí trestem od Hospodina, a modloslužebný kněz bethelský Amasiáš mu radí: „Proroku, ujdi, radím ti, utec do říše Judské a tam jez chléb svůj a prorokuj.“ (7. 12.) Nakonec skutečně prorok vypuzen... Isaiáš rozřezán pilou, Eliáš nebyl životem jist a jen tak tak že kolikrát unikl smrti. Eliseus měl již katany na prahu domu, jenom vylomit dveře... Čím se provinili všichni tito? Hlásali slovo Hospodinovo, to byl jejich veliký přečin! Že to myslil se svým lidem dobře jak Hospodin, tak jeho proroci, ukázalo se později. Ale lid si počínal jako děcko, jemuž otec bere nůž a jemuž zakazuje jít k ohni.

Tato slova Kristova naráz vnášejí světlo do zmatené duše apoštolů. Aby účinek jeho slov byl ještě trvalejší, přidává Pán hned další důvod, ještě pádnější než první, a obratem, jenž překvapuje ještě více než dřívější, dodává: „Běda vám, kdyby vás chválili a milovali. Tak činívali falešným prorokům otcové jejich.“ (Lk 6 26.) Nová záplava světla... Kdo by nebyl radostně překvapen? Okamžitě se vynořily v mysli apoštolů scény Starého Zákona... Falešní proroci, kteří mluvili, jak bylo králům vhod a jak se lidu zamlouvalo, sedávali s králi za stolem, zatím co proroci Hospodinovi byli mrskáni. Jedna z těchto scén (2 Par 18): Judský král Josafat se ptá Achaba, modloslužebného krále izraelského: „Což není tu žádného proroka Hospodinova, abychom se ho zeptali?“ „Jest tu Micheáš, syn Jemlův, skrze něhož by ses mohl poradit s Hospodinem, ale já ho nenávidím, protože mi nikdy nic dobrého neprorokuje.“ Zavolali ho, a posel prorokovi radí: „Čtyři sta proroků mluví tak a tak, budiž tedy řeč tvá jako řeč jejich.“ Micheáš však řekl králi: „Viděl jsem Hospodina, sedícího na trůně..., i postavil se duch zlý před něho a pravil: Vyjdu a budu duchem lživým v ústech všech proroků Achabových.“ Pobyt v žaláři o hladu a žízni mu vyneslo toto proroctví. „Dokavadž se nenavrátím

z boje v pokoji", přikazuje Achab, a táhne proti králi syrskému — a nenavrátil se. „Mluvte, co se nám líbí, prorokujte bludy." (Is. 30. 10.) „Nic horšího pro vás, než kdybyste se světu líbili. Není učedník nad mistra. Když hospodáře nazývali Belzebubem, jak budou asi přezdívat jeho domácím?..." (Mt 10. 25.)

Apoštol národů si toho byl dobře vědom. „Kdybych se lidem líbil, služebníkem Kristovým bych nebyl." (Gal 1. 10.) „Kdož chtějí zbožně žít v Kristu Ježíši, pronásledování budou zakoušet," připomíná svému žáku, efeskému biskupovi Timoteovi (2 Tim 3. 12). Vznešenost apoštolského povolání nepřímo naznačena těmito slovy, jak apoštolovými, tak Spasitelovými. Nelze jinak. Duch Kristův není duch tohoto světa, a dvěma pánům nelze najednou sloužit. Buďto budu milovat Krista, a pak budu nenáviděn od světa, anebo naváži přátelství se světem, a pak nejsem Kristův.[9])

Na konci řeči horské zase mile překvapující obrat. Nebeský Mistr předvídá, že zkažená přirozenost bude protestovat a přijme spíše slova apoštolů satanových, tvářících se, jako by byli naši přátelé. „Tvrdá jest řeč tato, kdo ji může snést! Ke mně pojďte, mou radu slyšte, užívejte..." Proto praví Pán: „Pilně se varujte falešných proroků, kteří k vám přicházejí v rouše beránčím, ale uvnitř jsou vlci hltaví." I tato slova Páně připomíná a rozvádí apoštol národů v uvedeném listě k svému učedníkovi. „Přijde čas, že zdravého učení nesnesou, ale podle svých vlastních žádostí nashromáždí si učitelů a odvrátí sluch od pravdy a k bájím se obrátí." (4. 3 n.) V rouše beránčím... Nenarážel Pán na farizeje, kteří napodobujíce učedníky Jeremiášovy, nosili dlouhý šat z ovčí vlny? Vlci, rvoucí nesmrtelné duše — jak je poznat?

---

[9]) Fuldský opat Eigil postavil r. 823 na pahorku blízko svého kláštera symbolický památník, kapličku ke cti sv. Michala. Kryptu držel jediný sloup, z něhož se na všecky strany rozbíhaly oblouky. Stavba měla půdorys osmiúhelníka, osm sloupů neslo klenbu, která jako svorníkem uzavřena a držena jediným velkým kamenem. „My všichni jsme jediným tělem Kristovým; on sám nás spojuje v jedno — osmi blahoslavenstvími, jimi nás vede k společnému cíli." Někteří církevní spisovatelé v nich vyčetli a z nich vyvodili souhrn vší křesťanské dokonalosti.

„Po ovoci poznáte strom." Všimněte si, jak vypadá jejich život, a ze skutků můžete posoudit jakost učení (argumentum a praxi ad theoriam, samozřejmý i prostému lidu) **a kvalitu jeho hlasatelů. Pozorujte, jaké ovoce jejich učení přináší v životě jednotlivců, rodin, národů. Sekty, jež se kdy vynořily. . ., stačí si všimnout, jak vypadali v mravním ohledu zakladatelé, jací kněží k nim odpadli a jak ta neb ona sekta skončila.**

(Tato kapitola podle Grimma a Coleridge „Life of our Life", 22 svazků života Páně.)

Čtení: Mt 5—7.

30. JÁ JSEM CESTA... (Jn 14. 16)

Nenazývejte sobě nikoho na zemi vůdcem; váš jediný vůdce jest Kristus. (Mt 23. 10)

Vysvětluji v exerciciích slovo Páně: „Já jsem cesta, pravda a život“ (Jn 14. 6), slovo řečené Tomášovi ve svaté chvíli, když byl Pán po prvé slavil nekrvavou oběť Nové Úmluvy a dal apoštolům i nám sám sebe v tajemství oltářním jako věčný památník své vykupitelské lásky. Vysvětluji a rozvádím, co řečeno na str. 502, a pak se táži: „Které z těchto tří slov lze nahradit slovem vůdce?“ Na chvilku se zamyslí, a pak odpovídají určitě: „Slovo cesta.“ A já vysvětluji dále: „Víte, jaká modloslužba byla se slovem vůdce u nás provozována v smutném šestiletí naší národní poroby. Když mi censura škrtla, napsal-li jsem, že milníky u cesty jsou nám vůdci, že turista v horách potřebuje vůdce, že Indiáni spěchali za svými vůdci, že každé stádo slonů má vůdce, a to vždy nejsilnějšího, ať samce nebo samici, pravím, když to škrtli, pomyslil jsem si: „Jste blázni.“ Ale když jsem viděl, že i v písni k Jezulátku škrtli slovo: „Tys náš vůdce, my tvůj voj,“ tu jsem již nemohl mluvit o bláznovství; to byla blasfemie, to bude jednou i snaha Antikristova, srazit Krista s trůnu a posadit se na něj sám. „Naším jediným vůdcem jest Führer...“ To znamená: „Naším neomylným vůdcem... Když se ho držíme, když ho následujeme, nemůžeme zbloudit, nemůžeme chybit, jdeme cestou správnou, pravou, jistou, on jediný je s to vésti nás bezpečně k pravému cíli, na jeho slově ani na jeho jednání nelze objevit, ba ani tušit stín nedokonalosti nebo pochybení...“ Může tak o sobě mluvit člověk smrtelný, podrobený omylům a chybám? „Já jsem cesta, já jsem vůdce par excellence, já jsem jediná a to docela neomylná norma všeho vašeho jednání“ — to může o sobě říci jedině Bůh, tak jako jedině Bůh může o sobě říci: „Já jsem váš jediný Učitel, učitel par excellence, neomylný, jistý, já jsem pravda sama.“[1])

---

[1]) Srovnej s řečeným rozhlasový projev: „Vůdce všecko ví, Vůdce všecko zná, Vůdce zná i budoucnost...“ Tak daleko nešlo a nejde žádné modlářství; ani fetišisté o svých modlách, ani Řekové o svých bozích netvrdili, že znají i budoucnost.

V předešlé kapitole jsme slyšeli slova božského Učitele. Pamatuji se, jak jsem kdysi bez dechu sledoval výklad k horské řeči Páně u Grimma a Coleridge, jejích výtečných komentátorů. Jak asi sledovali živé slovo samého nebeského Mistra zástupové kol něho se tísnící? Kolik hodin asi jeho kázání trvalo? Zapomněli na všecko, na domov, na pokrm, na odpočinek, jako při rozmnožení chlebů na východním břehu Genezaretského jezera asi za rok potom. Fascinováni jeho slovy bez dechu vnímají svaté pravdy. „Chudým se zvěstuje evangelium," udává Isaiáš jako vlastnost Pomazaného Páně (61. 1, viz Lk 7 22) „Učil je jako moc maje, ne jako zákoníci," uzavírá horskou řeč Matouš (7. 29), vyjadřuje tak dojem, jejž slovo vtělené Pravdy učinilo na tisícehlavý zástup. Původ pramenů a řek jest moře, zřídlo ctností a vědění jest Kristus. (Bonav.) Veškeré naše úvahy nás odkazují ke Kristu (Týž), poněvadž cokoli temné, nelze rozřešit leč skrze Krista. (Týž, s malou obměnou.) Samozvaných lékařů a učitelů, kteří se nabízejí, že uzdraví nebo dají světlo lidstvu, chřadnoucímu a ve tmách se potácejícímu, jest bez počtu; ale ptáme-li se po účincích? Kde jich vidět?

Tím více lne duše věřící k božskému Učiteli, Lékaři a Vůdci. Majestátní řeč Zákonodárce jest patrna v každém jeho slově — Zákonodárce, jenž ve stručné formě prohlašuje své zákony, závazné pro všecky bez výjimky. Jeho řeč připadá zástupům jako z jiného kraje, duch z cizích luhů z ní vane, nikoli duch tohoto světa. Závěr celého kázání jest pečeť Kristových slov: označuje je jako slova božská. „Ne posluchači pouze, nýbrž plnitelé Zákona jsou spravedliví před Bohem." (Ř 2. 13., Jak 1. 22.) Tak nemůže mluvit člověk; filosof nemůže nikoho zavazovat k bezvýhradné víře ve svou nauku, a ještě méně k jejímu zachování, a to dokonce slovy Kristovými: „Kdo má slova nezachová, jest prost vší moudrosti a svatosti, spěje neodvratné záhubě vstříc." A ještě méně se může osmělit lidský učitel prohlásit závaznost svého učení pro veškeré lidstvo, od pólu k pólu, od moře k moři.

Ale zde kámen úrazu. Kristus zakončil svou mravoučnou řeč, nad jejíž božskou krásou a nad netušenou dokonalostí jejích mravních předpisů žasli zástupové tehdy, žasne lidský rozum dodnes, neúprosným požadavkem: „P l n i t má slova . . ." Božský lékař našel nemocného v temnotách a v hnilobě vášně, a chtěl ho

po obojí stránce uzdravit. A nemocný? Světlo poučení by byl ochoten — třebaže váhavě — přijmout. Ale operaci?... „Učitele přijmeme, avšak lékaře nechceme. Co komu do toho, že se nám líbí v nemoci zůstat?" Ne lékaře našich neduhů, ne soudce našich činů, ne zákonodárce... Proti tomu se lidská smyslnost vzpírá. „Na to já nepřistoupím." Ale jak mohu takto mluvit, je-li Kristus Bůh? Zde jest jediné východisko: popřít, že byl od Boha poslán. Boha musím být bezpodmínečně poslušen, člověk mne k víře ve svá slova a k zachování své nauky zavazovat nemůže. Dobře, víme tedy, co dělat. A prohlásí ho za jednoho z mnohých (strana 517, kap. 27). **Zoroaster, Budha, Sokrates, Plato, Aristoteles, Konfuce, Averroes, Descartes..., a do této řady vsunou i jméno božského Učitele. Vignetu, kterou dnes nalepí na všecko, kde si nevědí rady, přilepí i na vznešenou postavu jeho; vývoj... Jeho učení vzniklo vývojem, pojalo v sebe židovské i helenistické prvky.**[1])

---

[1]) Ivan Bureš píše v Antické kultuře (viz str. 28. nn); „Vítězství křesťanské se opíralo o svaté knihy, zjevené prý přímo Bohem, což na lehkověrné a pověrčivé mysli všeho tehdejšího lidstva více působilo než formální obřadnictví tehdejšího pohanstva." Což jest učený pán tak nevědomý, že neví, jak musilo slunko křesťanských pravd zápasit, než si proklestilo cestu mračny prachu a mlh a zazářilo všemu světu? Jak dlouho se ještě držely pohanské zvyky! O „lehkověrnosti tehdejšího lidstva" by se dočetl v Aktech mučedníků, uveřejňovaných od Bollandistů! Zjevné zázraky mučených vyznavačů Kristových vysvětlovali „přirozeně", tedy „vědecky", tím, že je připisovali na vrub magii! Dodává sice: „Křesťanství bylo ovšem pronásledováno římskými císaři často před svým vítězstvím, ježto zamítalo ve své fanatické nesnášelivosti všecky ostatní bohy kromě svého (tedy křesťanský Bůh jest jeden z mnohých, stejně cenný!) a ježto pohrdalo, ovšem dokud nezvítězilo i politicky, vším světským, pohrdalo státním zřízením, uměním, vědou." Co tedy výrok Páně: „Dávejte, co jest císařovo, císaři."? Co výrok sv. Pavla o poslušnosti vůči světské vrchnosti? (Ř 13. Tit 3. 1) — Umění... Což obrazy v katakombách? Věda... Zavrhovali křesťané školy? Zapovídali svým příslušníkům vzdělání? Nečteme na př., že 13letá Anežka cestou ze školy byla spatřena synem prefektovým? Nebyl Justin, Cyprián, Origenes vzdělán ve všech

Ale ptám se: u koho najdeme zásady, které hlásal Kristus? U kterého rabína a u kterého filosofa? Všeobecné bratrství, láska k nepřátelům — v království Kristově zbořeny hradby, dělící jednotlivé národnosti;

---

oborech tehdejší učenosti? Vybírám pouze muže z dob katakomb! Nejnesmyslnější jest výklad, že křesťanství vyrostlo přirozeně z pozdní dekadentní půdy antiky a že jest poslední výtvor antiky vůbec. Nevíte-li, co jest vývoj, zajděte si do biologické laboratoře! Napřed naprostá jednota, pak malé krůčky vpřed, ale podoba a příbuzenství se nezapře nikdy! Vejce, zárodek, kuřátko, slepice — a zase vejce! Símě, klíček, rostlina, květ, plod — a zase símě! Vývoj lidské řeči, kultury a pod.... Staročeština, z ní se vyvinula novočeština, a její „matka" automaticky jí vyklidila pole! Jaké nepřátelství mezi nimi? Antika, tato „matka" křesťanství, divě své dítko pronásledovala — a od prvopočátku jí bylo dítko veskrze nepodobné! Čistota náboženství Kristova z nečisté, nemravné, veskrze perversní antiky! Kontrast víry, kontrast morálky! Co vznikne přirozeným vývojem, není hned od počátku naprostý kontrast toho, z čeho vyrostlo! Jablko nepadne daleko od stromu! Již Tertulián (zemřel asi r. 240) ve své Obhajobě křesťanství odpovídá na tyto názory, a dodává: „Pravda křesťanská touží jedině po tom, aby nebyla odsouzena od nevědomců. Nevědomost není omluvou jejich nepravosti, nýbrž přitěžující okolností. Co ohavnějšího než nenávidět věc, kterou neznám, byť i byla nenávisti hodná? Jak omluví (neznalec) svou nenávist? Lidská zvědavost (jinde tak agilní) jen ve věcech naší pravdy jest líná; rádi trvají ve své nevědomosti a soudí o křesťanství jako slepý o barvách." Jeho vrstevník Origenes (zemřel r. 254) uvádí tvrzení filosofa Kelsa: „O těch věcech psali řečtí filosofové lépe a krásněji (než bible), nepřipojovali však hrozby neb sliby od Boha..." A při tom křesťanskou nauku neznal! Jen slyšel „něco zvonit". „Protože naše svaté knihy nečetl, dává si na své otázky **naším** jménem falešné odpovědi..." Bez předchozí průpravy by ses neodvážil Terentiána se dotknout, nemaje učitele; ale na svaté knihy bez učitele se vrháš... Alespoň tolik benevolence, co věnujeme autorům profánním, na př. Vergiliovi, věnujme i těm, skrze něž mluvil Duch sv.!... Kdo by si dal temné knihy Aristotelovy vykládat od jeho nepřítele? Ubožáci..., kteří chtějí (bibli) odsoudit dříve než se naučit (jejímu správnému porozumění; Aug.).

láska k chudobě, ne však ostentativní à la Diogenes, spojená s pýchou a pohrdáním bližních, nýbrž provázena pokorou a charitou, vzdálena vší misantropie; pohrdání světem a tím, co svět miluje, ne však pohrdání lidstvem; čistota srdce atd. atd. Kdo vyslovil tyto zásady před Kristem? Kdyby byli rabíni poznali, že Kristus jest kost z jejich kostí, proč ten urputný boj proti němu a jeho učení? Kdyby helenismus byl zdrojem jeho zákona, jak si vysvětlíme několik set let trvající urputný boj pohanstva proti křesťanství? Kristus povznesen nade všechen úzkoprsý nacionalismus, a jsa v naprostém odporu se židovskými představami, lišil se naprosto od toho, co jeho okolí pokládalo za dokonalé, obdivuhodné, pravé.

Nebylo by tak těžko uznat tyto vývody, kdyby nezřízený život nekalil zrak. „Třebaže se pravda do očí vtírá, milují a chrání blud (trvají v . . .); nechtějí se napravit a pokládají za čestnější tvrdošíjně setrvat v tom, co špatně začali, nežli se obrátit.“ (Seneka.) Ti lidé bloudí v tom, že se domnívají, že j i m jejich blud neuškodí, a přece každý hřích více škodí pachateli než svedenému. (Aug.; magis facienti quam patienti obest omne peccatum.)

Setřást se šíje jho zákona Kristova, zbavit se závaznosti, kterou jeho slovo ukládá a vymáhá. Ale jak? Nelze jinak, leč že se buďto existence[2]) aneb pravomoc (božství!) nebeského Zákonodárce prostě popře, nebo alespoň se jeho život a dílo „vysvětlí“. Již rabíni „vysvětlovali“ zázraky Kristovy (v talmudu, jehož některé části pocházejí z 2. století): „Ukradl ve chrámě nevyslovitelné jméno Jehovy a jeho pomocí rozkazoval přírodě.“ Tito nepopírali tedy zázraků v evangeliu zvěčněných, nýbrž je „vysvětlovali“. Pohané jako Kelsos, Porfyrius a jiní prohlašovali Pána za kouzelníka. Harnack sám nevěděl, že Julián Odpadlík měl jeho filosofii a „výklad“ křesťanství již v 5. století: „Ježíš a Pavel nemohli nikterak předvídat, jaké moci galilejčíci jednou dosáhnou. Ani Pavel, ani Matouš, ani Lukáš, ani Marek se neodvážili

---

[2]) Viz posl. odstavce této kapit. Vědecké důkazy pro existenci Kristovu nemožno probírat. Jest věcí exegese, aby dokázala pravost (autentičnost) a věrohodnost evangelií jakožto historických (nikoli inspirovaných) pramenů, odezírajíc přitom od inspirace.

říci, že Ježíš jest Bůh. Teprve když v Řecku a v Italii velké množství lidu ho za Boha uznalo, prohlásil Jan, že Kristus jest Bůh." Ale týž Julián praví, že za Tiberia a Klaudia jen několik služek a nevzdělaných otroků přijalo křesťanství — v nedůslednost a kontradikce se zaplétala nevěra tehdy stejně jako dnes.

Kolik nepřátel si podalo vždy ruce k společné akci proti Kristu! Pýcha rozumu i vůle, t. j. falešná filosofie a světská moc, pak smyslnost, nečistota, sebeláska, egoismus, pozemské světské smýšlení..., ti všichni viděli vždycky v Kristu svého úhlavního nepřítele. Nebyli však sami — měli vždy k rukám zástupy lidí, hotových k boji proti pravdě, nepřítelce svých pánů, od nichž byli placeni. Lež, náruživost, všecka nízkost tohoto světa bojovaly proti Kristu všemožně, a jejich všechno úsilí směřovalo a směřuje k jedinému cíli — dokázat tuto jedinou thesi: „Ejhle, člověk." Konečně přišli na to, prohlásit evangelia za báje a Krista za mythus, jako by vzdáleností dlouhých staletí svědectví dějin mohlo zpráchnivět jak kosti na hřbitově! Autor Emila praví: „Je-li Kristus postava zbájená, pak je vynálezce podivuhodnější než jeho vynález." Förster podotýká: „Kdo nevycítí, že duchovní moc, jež milionům pomohla z neurčitosti a zmatenosti k určitosti, z mlhy k síle charakteru, z bledé ideje k činu, z rozptýlení k sebranosti, kdo necítí, že taková moc nemůže pocházet z mlhovin mythu, že vymáhá nejreelnější osobnost, tomu chybí orgán k pochopení pravého života." Čím odpykati největší z všech hříchů? Bůh s námi šel, a my to nevěděli! (Vrchl.)

Dovoláváme-li se jako důkazů božství Kristova jeho zázraků a proroctví, myslí protivníci, že si hravě pomohou frází: „Evangelia jsou báje." Budiž tedy; ale jak nám vysvětlíte zjev, že Kristus byl a jest tak milován? Tento ojedinělý zjev v dějinách vymáhá také jakési vysvětlení! Jde-li o mučedníky, pomůžete si zase povznesenou frází: „Fanatismus..." O tom by se dalo mluvit! Já se však omezím jen na skromnou otázku: „Byli fanatiky též mužové jako Pavel, Augustin, oba Ignácové, František z Assisi, Bernard, nebo docela moderní Jan Bosko? Studujte jejich spisy i jejich životní dílo!" Co dýše z každého řádku? Co bylo hybnou silou jejich velkolepých podniků světového významu? „Láska Kristova nás nutká." (2 Kor 5. 14)

Kristus je mythus... Prohlašte si, libo-li, Napoleona za mythus, ale tím nejste nikterak dispensováni od povinnosti vysvětlit bitvu u pyramid nebo u Slavkova, tažení na Moskvu, svatbu s Marií Louisou atd. Prohlašte si Chelčického za mythus, ale pak hleďte sami, jak vysvětlíte vznik českobratrské jednoty. Rozhodně nebudete mít snadnější práci než ti, kdož historičnost jeho osoby a autentičnost jeho spisů uznávají. Prohlašujte si tedy Krista za mythus a báji, ale vězte, že jste se tím nezbavili povinnosti vysvětlit vznik křesťanství. Vytvořilo ono tuto báji, či mythus vytvořil je? Anebo se vytvořily vzájemně? Dcera zrodila matku, ze které se pak sama narodila!

Jisto jest, že před vladařením Pilátovým v Judsku (r. 26—36) nebylo ani po křesťanství, ani po nějakém „Kristově mythu" vůbec stopy. Jisto jest, že r. 31 nebo 32 se objevil na světovém jevišti apoštol Pavel, kterého doposud, pokud vím, neprohlásil za mythus ještě nikdo. Nuže, tento muž železné energie, vzdělaný jak v tradicích svého náboženství, tak v helenistické filosofii, se zamiloval do „mythu", který vznikl asi dva roky před událostí u Damašku? Dva roky, poněkud krátká doba pro vznik nějakého mythu! Prohlašujte si Krista i evangelia za mythus, když vás to těší, ale vysvětlete mi Pavla! Vysvětlete mi nebo mi uveďte analogický případ z dějin, že nějaká mátoha či mlžina (český výraz pro váš mythus!) překonala překážky, jichž dříve nikdo nepřemohl, rozřešila záhady, jichž dříve nikdo nerozřešil, vykonala geniální dílo světového významu a zajistila mu tisícileté trvání, jak vidíme na Kristu. Že obrodila lidstvo a dala zemi docela novou tvářnost! Jen jediný analogický doklad!

Od doby, co Haeckel prohlásil, že se člověk vyvinul z opice, opice z prabuňky a prabuňka někde z bláta, myslí někteří lidé, kdykoli jsou bezradní, že si hravě pomohou z úzkých frází: „To se vyvinulo, to jest vývojem..." Jako by tím byli dispensováni od povinnosti ukázat a dokázat, kdy a kde a především j a k to neb ono vzniklo („se vyvinulo")! Vzpomínám svého profesora filosofie. Při jedné disputaci bezradný disputant chvíli přemýšlel, a pak řekl: „To můžeme pominout." (Transeat praemissa maior.) Ale chudák dopadl! „Dokaž, že tuto větu možno pominout!"

Vím, znechutilo se již prohlašovat Krista za mythus; jen evangelia se vesele prohlašují za báji nadále. Vždyť máme neustálý „pokrok“! Bídné „důkazy“, kterých se drží jako klíště, hodí okamžitě do starého haraburdí, jakmile někdo se vytasí s poněkud lepšími. Dnes je v módě tvrdit, že Kristus dal ideový podklad, který ostatně prý nebyl originelní, nýbrž převzatý z helenismu, a Pavel dal organisaci. Na jedné stránce tvrdí, že ideový podklad křesťanství vzat z helenismu, a na druhé, že křesťanství zasypalo zdravé studny helenistické filosofie. (Str. 78 n.) Ale takovými „maličkostmi“ se nezdržují. Důkaz je důkaz! Tedy z helenismu. Kdy? Snad v nazaretské dílně nebo v nazaretské synagoze? Nesvědčí Kristu jeho krajané, že celý život trávil u nich, a nesvědčí mu zákoníci, že neměl škol? Ještě důležitější otázka, k t e r é ideje Kristus z helenismu přejal! Neodpovědí na ten ani na onen dotaz, a pokračují: „Kristus a Pavel byla dvojice, která má pro založení křesťanství týž význam jako Luther a Melanchton pro založení protestantismu.“ Ještě jste zapomněli říci, kteří vládci podali ihned Kristu obě ruce a mají pro vznik křesťanství týž význam, jako německá knížata, která za Lutherem běžela a Luthera držela! Dvojice... Stačí jen nahlédnout do listů sv. Pavla a uvidíte, pokládal-li apoštol národů Krista za druha a společníka, či za Boha, za nesmrtelného Krále věčnosti, Soudce živých i mrtvých, od kterého očekával korunu.

Lacordaire má o tomto předmětě pěkné pojednání, jež v krátkosti projdeme. „Mythus jest možný jen tam, kde není písma. Nejvzdálenější bod, kde historie může objevit mythus, jest založení Říma, protože tehdy ještě písmo nepřevzalo stráž nad římskou historií. Jen tam, kde jest pouhá tradice, jest možný mythus; jakmile se však písmo zmocní dějin, jest forma na mythy rozbita. Kde vládne písmo, jest vypravování zkamenělé, fakta zůstávají nedotknutelná, tisíc let proti nim nezmůže víc než jeden rok. Stal se César nebo Karel Veliký mythem, protože už dávno zmizeli v minulosti? Strauss praví, že mythus jest základem všech známých náboženství. Odpovídáme: ‚Všech starověkých náboženství kromě židovského.‘ Židé měli písmo... Pozdější náboženství, byť nepravá, nabyla historické pevnosti, protože tu již bylo písmo; Mohamedovo na př. není mythus a korán

není sbírka mythů, což ostatně nikdo netvrdí. Počátky křesťanství byly veřejné, před forem židovským i pohanským, neztrácejí se v mrtvých vodách tradice trvající dlouhá staletí. Idea mesiášská nebyla mythus, byla to idea určitá."

Rozumnější něco sleví a řeknou, že Kristus jest osoba skutečně existující, ale od evangelistů zidealisovaná. Proč neřeknou též: „Svatým Pavlem zidealisovaná"? (III. k. 15.) Apoštol národů se obrátil za rok, nejpozději za dva roky po nanebevstoupení Páně — krátká doba ke zidealisování! U Luthera šel sice tento proces velmi rapidně; za 30 let po jeho smrti už viděli jeho lidé v tomto muži, Bakchovi a Venuši oddaném, ideál ctností. Ale chci-li někoho zidealisovat, musím mít na očích vzor anebo několik vzorů, abych aspoň jako eklektik z každého, co nejkrásnějšího v něm, vybral a na svůj ideál shrnul. Zidealisuj, nemáš-li ideu! A měj ideu, nemáš-li odkud ji vzít! A kdo Krista zidealisoval? Apoštolé, jichž ideálem až do příchodu Ducha sv. byl národní Mesiáš? Pavel, jenž byl před náhlým obrácením farizej tělem a duší? Římské pohanstvo, které by tímto „ideálem" na své vášně a neřesti upletlo bič? Němec si nevytvoří národní ideál takový, jenž by Čechy miloval, jejich spravedlivé požadavky respektoval a k lásce k nim nabádal — a neřesti oddané lidstvo si nevytvořilo a nevytvoří ideál mravní čistoty, jakým byl Kristus.

*

Čtení: Mt 5—7, Lk 12.
Násl. K. I. 3.

31. TEDY KRÁL JSI TY?

Králem jest Syn tvůj ... maličký jest, protože sám chtěl, ale přijde chvíle, kdy diadémy se před ním skláněti budou (Efrém; slova králů k nejsv. Panně.)

A) Náš Král a jeho království.

Stáli kdysi proti sobě dva mužové. Jeden sedí na stolci, oblečen v togu a obklopen služebníky; hrdý výraz tváře a každé gesto prozrazuje vládce. Druhý stojí před ním, důstojně sice, ale přece z celého zjevu dýše skromnost a pokora. Oko vladařovo na něm pronikavě spočine, jako by chtěl zbadat hlubiny jeho duše, a pak se ho ptá: „Tedy král jsi ty?" Prostý rabbi na to odpovídá: „Ano, jak pravíš, já j s e m král; já k tomu jsem se narodil, a proto jsem přišel na svět, abych svědectví vydal pravdě. Každý, kdo touží po pravdě, slyší hlas můj." A pohan se nesměje, jest zřejmě dojat slovy toho prostého muže, příslušníka národa, jímž pyšný Říman z té duše pohrdal; ale nepřijal pozvání věčné Pravdy ani neporozuměl jeho slovům: „Já jsem král." Něco přes 30 let předtím přišli jiní pohané do téhož paláce, kde residuje nyní on, a ti lépe porozuměli a pochopili. „Kde jest novorozený král židovský? Přišli jsme poklonit se jemu." Jako králi mu přinesli i dary. Pilát neporozuměl, ale na kříž přece napsal táž slova, kterými označili Pána králové z východu: „Ježíš Nazaretský, Král židovský." Svého krále tedy židé ukřižovali, a nápis na kříži hlásá všem věkům a všemu lidstvu, co prorok mnoho staletí předtím předpověděl: „Se dřeva kříže se ujme Bůh vlády nad národy." (Ž 95. 10 LXX.) **Zdaž proto malý, poněvadž pro tebe pokorný?** (Řehoř Nazianzký.)

Království Boží, království nebeské, království Mesiášovo ... Od pradávna slíbené, od pohanů matně, od vyvoleného národa určitě očekávané jakožto nový řád, v němž bude vše změněno ..., v dokonalejší, vyšší, duchovnější změněny vztahy člověka k Bohu i k bližnímu, k životu přítomnému i budoucímu, vztahy, jejichž nedokonalost všechny tížila, ale jíž odpomoci nedovedl nikdo. Nový řád, v němž suverenita Hospodinova bude znovuzřízena, a to nade vším lidstvem, kdy lidé podro-

beni zákonu Nejvyššího, zákonu spravedlnosti a svatosti, budou požívat pokoje a štěstí dokonalého, žijíce nadto i ve vzájemné shodě a míru. Obnova ztraceného ráje, návrat zlatého věku. Žádný prorok nedovedl líčit toto království mesiášské ve vší jeho vznešenosti a kráse, se všemi jeho půvaby a dobry, jako evangelista Starého Zákona, jehož poetickému vzletu se neubrání duše ani dnes po více než 25 staletích. Čtěme jen kapitoly 2, 7, 9, 11, 40—66 jeho knihy! Ale z každého řádku vane též slabounký nádech melancholie: „Vy šťastní, přešťastní, kterým bude dáno, po čem jsme marně toužili my!"

Vstaň, osvěť se, Jerusaleme, neboť přišlo světlo tvé, a velebnost Páně nad tebou vzešla. Neboť hle, temnoty pokrývají zemi a mrákota národy, nad tebou však září Hospodin. Národové (pohanští) hrnou se ke světlu tvému. Pozdvihni očí svých vůkol a viz: všichni se shromáždili a přicházejí k tobě..., záplava velbloudů pokrývá tebe... (Is 60) Tak připravuje prorok sedm století předem město Boží na příchod jeho Krále, a když konečně poslední z proroků volá: „Království Boží je tu" (Mt 3. 2), hrne se všechen lid k němu, k Jordánu. —

Řím vzdychá pod tyranskou vládou Tiberiovou, a všichni hledí s nejrůžovějšími nadějemi ke Kaligulovi. Konečně se dočkali — jako když se ukáží červánky po temné noci. Co od mnohoslibného jinocha očekávali! Ale nešťastný propadl těžké nemoci a opustil lože zpola pomatený, zpola ukrutník. — Co se natěšila celá Francie, jak bude blaze, až odstoupí král bídák (le Misérable) a nastoupí le Désiré, Vytoužený. — Ale nešťastný Ludvík XVI. byl slaboch, a třebaže měl vůli nejlepší, nebyl s to, aby dal lidu, co potřeboval a co si od něho sliboval. —

Nebylo však zklamáno lidstvo, jež očekávalo Zaslíbeného. — Přišel, jejž Písma věstila, a založil království pokoje. „Zkují meče své v radlice a kopí svá v srpy, válčit už nebudou (Is 2. 4) a pokoje nebude konce." (9. 7) Přijde zaslíbený Král, aby všichni „měli život, a to (věčný život aby) v hojnosti měli." (Jan 10. 10)

Přišel Ježíš a slavně prohlašoval založení tohoto království — to byla „radostná zvěst" (evangelium), kterou přinášel všem. „Dnes se vyplnilo toto slovo před vámi" (Lk 4. 21), pravil Nazaretským, navazuje na proroctví Isaiášovo 42. 7. Království duchovní a viditelné zároveň, ale především d u c h o v n í, mravní, nikoli

z tohoto světa. Přes padesátkráte najdeme toto slovo u Matouše, skoro čtyřicetkráte mluví o království Božím Lukáš. Ale židé doby Kristovy byli již příliš materialističtí, ponořeni v časné, než aby chápali. Jejich představy o království Mesiášově: setřást jho Říma, to byl jejich ideál, a netušili, že jediné okovy, jež nutno rozlámat, jsou okovy hříchu, jimiž bylo lidstvo spoutané, že jedině hřích ruinuje svět a vkládá žezlo vlády nad člověčenstvem do rukou jeho odvěkému nepříteli, a místo Hospodina činí králem Adamova pokolení satana. A Pilát? Jak pojme on, pohan, slovo Kristovo, když dědicové zaslíbení si představovali Mesiášovo království nikoli duchovně, nýbrž jako politickou moc? Přirozené, že Říman nechápal, jak někdo, mluvě o království, může mít na mysli království jiné, než opírající se o moc meče a oštěpu. —

„Já jsem král, ale království mé není z tohoto světa . . .“ Jedna z mnohých známek, jimiž se království Kristovo liší od pozemských říší, je ta, že musí být přijato dobrovolně, z nejvnitřnějšího přesvědčení. Nikdo není do něho vehnán a žezlu Kristovu podroben násilím. Kristus jen zval . . . Jeho zjev i jeho slovo davy okouzlovalo, každá zmínka o království rozdmýchala mocně staré naděje a budila nevyrovnatelný enthusiasmus. Ale Kristus byl dalek toho, působit na masy v běžném slova smyslu. Neustále zdůrazňoval (i vůči apoštolům, kteří v tom ohledu nebyli lepší svých krajanů!), že jeho vláda bude čistě duchovní, jeho království nebude založeno s povykem (Lk 17. 20), neupoutá na sebe leskem zevnější moci a zevnějšími úspěchy oči světa, nýbrž bude podobno zrnu hořčičnému, klíčícímu semenu, kvasu . . . Zástupy s napětím očekávají chvíli, kdy konečně přikročí k nějaké velkolepé mohutné akci,[1]) která by na sebe obrátila pozornost všech, a Ježíš nic. Obdiv a úžas, jejž vyvolal svou netušenou a nikdy neslýchanou naukou, stupňoval se ve vzrušení a nadšení, když vykonal první zázraky — vzrušení daleko větší, než jaké způsobil svým vystoupením Jan. V zástupech se vše za ním valí, vši-

[1]) V židovské literatuře 2. a 1. stol. před Kr. čteme: „Svatý, Veliký (Mesiáš) vyjde ze svého sídla, přijde se Sinaie, objeví se obklopen svým vojem . . .“ (Kniha Henochova, citovaná i od apoštola Judy v jeho listě.)

chni jsou žádostivi slyšet slova spásy, ale ještě více je táhla k Divotvorci vlastní bída..., hmotná bída, nikoli mravní. „Pane, dej, ať vidím, ať slyším... Pane, chceš-li, můžeš mne uzdravit... Pane, můj služebník zle se trápí..., má dcera právě skonala, ale pojď, vlož na ni ruku..." Kolik nám popisují evangelia scén, podobných události v domě Šimonově, Lk 7? Žena hříšnice..., ojedinělá scéna, kde vyhledává Krista duše, sténající pode jhem hříchu a očima víry vidoucí v Pánu nebeského lékaře vší mravní bídy.

Nicméně Pán uzdravoval a u č i l dál... Uzdravoval veškeren neduh, aby si tak razil cestu k srdcím a konečně dosáhl, po čem toužil: aby bezvýhradnou vírou přijali jeho učení. Dosáhne toho? „Evangelia se čtou jako drama, jako tragedie. Ježíš stoupá k vrcholu své oblíbenosti, sám tká nitky (svého osudu), napřed neviděně a nezřejmě, ale vždy zřejměji a zřejměji, nitky, jež nakonec přivodí jeho pád."[2]) (Lauck.) Kolikráte se mu naskytla, ba dokonce sama podávala příležitost, aby jedním rázem masy na sebe strhl (rozmnožení chlebů! Květná neděle!), a Pán jí nepoužil, nechopil se jí, ba jednal právě naopak, než jak by radil vypočítavý lidský rozum — k úžasu vlastních učedníků! Nejednal, jak radila lidská moudrost, odmítl, co mu chvilkový a přechodný enthusiasmus nadšených zástupů takřka podával a vnucoval.

Už ve školních lavicích nám bylo nejednou záhadou, proč Pán jednal právě tak a ne jinak. Katecheta nám to

---

[2]) Tato slova nutno brát cum grano salis: mezi „tragickou chybou" hrdiny dramatu a obratem v působení Kristově — nemluvě o božském cíli, pro nějž na svět přišel — jest rozdíl ten, že on, vševědoucí znatel lidského srdce, věděl, jak jeho poslání skončí, a nadto, jsa všemohoucí, sám upravil cestu, po níž podle odvěkých úradků Otce chtěl jít. Mohl se chopit věci „diplomatičtěji", kdyby byl chtěl a kdyby mu bylo na oblibě lidu záleželo. On však chtěl být neomezeným **králem** srdcí, nikoli **hříčka** jejich chvilkových nálad, závisící zcela na proměnlivém vánku jejich přízně a obliby. „Tragická chyba" nebyla v něm, nýbrž v lidu: on hlásal pravdu, pro niž nebyl lid zralý tehdy, jako pro ni není zralý dnes. Lid, s počátku se k němu přivinuvší (k svému vlastnímu dobru!), se od něho odvrací, nechtěje jeho slovo bezpodmínečnou a živou vírou přijmout, a tím zahubí nikoli jeho, nýbrž sebe.

nevysvětlil, poněvadž bychom tomu nebyli rozuměli, a my si myslili: „Já bych to byl tehdy udělal takto —“ Při rozmnožení chlebů... Konečně lid poznal svého Mesiáše! Konečně prolomena ledová vrstva! Chtějí ho provolat králem — a on rozpouští zástup! Sami apoštolé nechápou, proč se nechopil tak příznivé příležitosti. Rozkáže jim, aby se přeplavili na druhý břeh, a sám odejde v ústraní, kde tráví skoro celou noc na modlitbách. Ale ještě není vše ztraceno, za dva dny ho najdou zástupové v synagoze kafarnaumské a ženou se k němu: „Rabbi, to jsme rádi, že jsme tě našli!“ Nadšení ještě vřelé, tedy kout železo, dokud je žhavé! Pán však místo toho: „Ano, hledáte mne, ale proč — nevede vás ke mně víra, nýbrž časné pohnutky. Chleby předevčírem[3])... Já vám chci dát vyšší chléb!“ A začíná svou eucharistickou katechesi. A lid? Ti, kteří předevčírem byli pro něho nadšeni, dávají mu dnes hrubou odpověď, obracejí se k němu zády a jdou — i někteří z učedníků. Pravím: ve školních lavicích nás snad napadlo: „Tím si Pán vlastně všecko pokazil.“ Dospělý by řekl: „To nebylo diplomatické.“ Ano, to nebylo diplomatické, to bylo velebné, to bylo božské, a Pán, neomámen předevčírem nadšením, nesklíčen dnes lhostejností, tvrdostí a nevěrou, obrací se k apoštolům: „Chcete i vy odejít?“ Král srdcí... v pravém slova smyslu..., absolutně nezávislý na žádném z nich, neprosí, neuzavírá smlouvu nebo společenství nebo dokonce kompromis, nevysvětluje, neomlouvá se... Král, jenž nepotřebuje nikoho, a nechtějí-li u něho vytrvat, nechtějí-li se k němu sami přivinout svazky bezvýhradné víry v každé jeho slovo, byť jim připadalo sebetajemnější, a pouty nejoddanější lásky: jsou svobodni, mohou odejít. Ovšem, jaký konec pro ně? To předobře vycítil a svou odpovědí projevil Petr; a když Pán po roce dal, co tehdy (v Kafarnaum) zasliboval, připomněl jim znova: „Ne vy jste vyvolili mne, nýbrž já jsem vyvolil vás.“ Tak může mluvit jen absolutně svobodný dárce vší milosti.

---

[3]) To by byl Mesiáš podle jejich gusta! „Brotmessias“ (Klug), zjedná jim turecký ráj na zemi, bude je krmit, budou bez práce blaze živi. Proto ho chtěli provolat za krále, ale takovým králem Pán být nechtěl; oni pak zase nestáli o dárce duchovních statků.

Tak to bývá v životě mužů vpravdě velikých: nadšení ovládne masy, ale když poznají, že to není „jejichž muž", když nejedná, jak tisíce malých duchů by si přálo, a nedá jim, co od něho čekají, nebo dokonce žádá, aby spolu s ním přinesli oběti pro dobrou věc, nadšení rychle vychladne a někdy se změní i v nenávist.[4]) Kristus toho nedbá, chodí po vlasti dále, učí, uzdravuje, koná zázraky, jak mu byl Otec uložil. Ale jinak jde jeho život obvyklou cestou, a on sám žije jako obyčejný rabbi, z chudých nejchudší. Nevypadá to nikterak, jako by měla začít nová epocha v dějinách lidstva — jenom malá episoda v dějinách nepatrného, politicky bezvýznamného národa, ba snad ještě méně než to!

Pánu záleželo na tom, aby především jeho učedníci měli jasný pojem o království Božím. Proto ona podobenství v 13. kapitole Matoušova evangelia. „Království Boží není z tohoto světa, proto není podrobeno zákonům, podle nichž se ve světě vše děje . . ., poroste a zmohutní ponenáhlu, za samých obtíží a překážek, a právě tím projeví svůj božský původ a svou božskou životní sílu. Musí růst a vyrůst samo ze sebe vlastní silou; nikoli cizí pomocí, jak vidět u dobyvatelů, nikoli divoce, nýbrž

---

[4]) Demagogové vědí předobře, za jaký konec nutno věci se chopit, aby se trvale udrželi! Velký řečník kazatelny Notre Dame v Paříži praví velmi případně: „Co jest politika? Zmocnit se v daném okamžiku duchů, sjednotit mínění a zvláště usměrnit zájmy všech, vycítit předem, co lid chce, byť lidu samému to nebylo ještě jasno, vystoupit s použitím a využitím situace a okolností jako jeho zástupce a mluvčí, jako exponent a tlumočník jeho požadavků (strhnout dav), dovést loďku v proud, jenž nás unáší s davem nějakých dvacet let, pět let, rok, několik měsíců . . ." Před sto lety tak řekl Lacordaire. V mysli se vynoří postavy jako byl kard. Richelieu, Napoleon III., Garibaldi, Führer. „Nauka Kristova byla s to, aby mu získala populárnost, výtečnou to pomoc pro revoluce . . ., ale když ho chtějí učinit králem, láme ve vlastních rukou zbraň, v níž by tuctoví velikáni byli viděli dar nebes . . . K tomu, aby bylo ve světě něco velikého založeno, není jiných prostředků leč násilí, politiky, obratnosti, filosofie, vědy, oblíbenosti . . . Ježíš nepoužil ani jednoho z nich, a přec mu nikdy ani na okamžik nechyběla naprostá sebedůvěra a sebejistota . . ." (Týž.)

nenápadně; musí každého člověka a veškerú společnost proniknout svým duchem, jako kvas proniká nenápadně těsto.“[5]) **Podobenství o člověku nepříteli, jenž nasel koukole na poli nebeského Hospodáře, pohoršení do království Mesiášova, upozorňuje: zlo a hřích nebude z království Božího docela vymýcen, jak si židé slibovali.** („Všechen hřích zmizí a lidé budou zase požívat se stromu života jako v ráji.“ Testament dvanácti patriarchů, synů Jakubových, kniha židovského původu z I. stol.) **Toho se dočkáme teprve v nebeské vlasti. Satan, jejž Pán sám označuje co člověka nepřítele v podobenství, bude ve svém zhoubném díle pokračovat bez ustání, hřích jest jeho nejstrašnější zbraň, jím** (a jen jím) **bude s to odcizovat duše Kristu a urvat je pro království své. Hříchem bude bojovat proti Hospodinu a proti Pomazanému jeho** (Mesiášovi, Ž 2), **s překážkami bude zápolit království Kristovo až do konce věků. Proto nedivno, že výsledek působení věrozvěstů bude někdy tak nepatrný, leč jejich Mistru, dobrému Pastýři, se nevedlo lépe — podobenství o rozsevači! Ale bude slovo Boží vždycky beze všeho užitku? Nebude! Mnohé símě přinese užitek tím větší, s čím větším nepochopením se potkalo u jiných. Občanem Kristovým nejsi svým narozením, nýbrž staneš se jím svým přičiněním.** (Fiunt, non nascuntur Christiani. Tert.) **A toto království nebeské, s počátku tak nepatrné a skryté, na pohled tak bezcenné, jest největší poklad. Každý ho může získat, avšak s jednou podmínkou: musí pro ně obětovat vše a podřídit mu jakýkoliv jiný zájem. V podobenství o perle a o pokladu jest naznačen tento neocenitelný dar nebes** (povolání k pravé víře) **a zároveň povinnost naše zjednat si ho stůj co stůj. „Pro-**

---

[5]) Toto podobenství velmi hluboce osvětluje charakter království Mesiášova. Jako kvas neodnímá těstu žádnou jeho vlastnost (barvu atd.), nýbrž jen dodává mu novou dokonalost, tak ani milost Boží neničí v člověku, co dobrého mu přirozenost dala; jenom ho povyšuje a zdokonaluje, proniká napřed jeho smýšlení, a skrze ně změní celý život. Kvas působí bez přetržení, dokud celé těsto nezkyše; milost Boží jest v duši neustále činná, dokud starý člověk není docela proměněn v Krista. Zdaž křesťanství neproniklo a nezušlechtilo všechny poměry sociálního života, a to způsobem, jemuž v dějinách podobného marně hledáme?

dá vše, co má, a koupí tu perlu . . ., to pole, kde jest onen poklad skryt." To jsou zhruba obrysy, jimiž sám Mesiáš načrtl podstatu, povahu a cíl svého království.[6])

Evangelia nás vedou několikráte s Kristem na různé pahorky a pokaždé nám ho přitom představují jako krále. Po prvé Lk 4. „Pojal ho satan na horu vysokou velmi a ukázal mu všechna království a slávu jejich, a pravil mu: Mně patří všecka tato sláva a moc, a komu chci, tomu ji dám. Budeš-li se mi tudíž klanět, bude všecko tvé." Lhal, jsa lhářem od počátku, ale jak mnozí mu věří a jemu se klanějí, aby dosáhli slávy a rozkoší, jež lživě slibuje! A ovoce? Místo království okovy! Evě též sliboval: „Budete jako bohové . . ." Velikost sliboval, a do propasti bídy uvrhl. Pán však odpovídá svůdci: „Odejdi, satane", odejdi, protože j á jsem král! Evangelista dodává: „A aj, andělé přistoupili a sloužili mu" (Mt 4. 11) jako svému králi. (Str. 119.)

Druhý pahorek za půl třetího roku potom. Tábor . . . tam Starý Zákon u nohou Krista Krále, a Otec ho prohlašuje za nejvyššího vládce a zákonodárce všech. „Jeho poslouchejte."

Třetí pahorek, šest měsíců potom . . . Golgota . . . a nápis na kříži hlásá: „Král židovský."

Konečně čtvrtý pahorek, za šest týdnů potom, Hora Olivetská . . . Pán stojí na vrcholku, přes který byl před málo týdny veden v triumfu do Jerusalema, jako král pozdravován a provoláván za syna Davidova: „Hosanna, sláva, ať žije syn Davidův, král Izraelský." Dnes tu stojí jen s několika věrnými jako král se svým štábem, dává jim poslední rozkazy, rozesílá je, aby mu dobyli všechen svět. Hledí k městu, jež leží před jeho očima v záři poledního slunce překrásného májového dne; dnes však ne-

---

[6]) **Liturgie** oslavuje Krista jako **krále.** V adventě jest **očekáván** jako král. V nesčetných variantech se opakuje myšlenka: „Aj, přijde Král s mocí velikou a osvobodí všechny národy." O vánocích jest **pozdraven** jako král, nikoli od svých, nýbrž od cizinců z daleké Persie neb Arabie — prvotiny pohanů, kteří budou tvořit jeho komonstvo. O velikonocích se sám **prohlašuje** před vladařem, zástupcem římské vlády, za krále, ale podotýká hned, že království jeho není z tohoto světa. Konečně v den nanebevstoupení se **ujímá** vlády nade vším tvorstvem.

prolévá nad ním slzy, hledí přes ně... Na západě a jihozápadě se rýsují na obzoru řetězy Judských hor... Pán hledí přes ně k moři, za něž brzo ponesou apoštolé jeho jméno..., obrací se snad k východu, k Jordánu, za nímž se táhne do neznáma nezbadaná poušť — ani ta nebude překážkou jeho věrozvěstům. Kam oko dosáhne, na sever, na jih, východ i západ, vše spojí pod svým žezlem. „Budete mi svědky (řecky martyres) v Jerusalemě a ve všem Judsku a v Samařsku, a až do posledních končin země."

Krátce předtím jim v Galileji řekl: „Dána jest mi veškerá moc na nebi i na zemi, a vy nyní jděte a učte všechny národy a vtiskujte jim křtem nesmazatelně moje jméno, přivtělte je neodvolatelně do mého království. Dána jest mi veškerá moc na nebi i na zemi.., přísluší mi, patří mi všechna moc..." Balboa se proklestil se svými 190 druhy a 600 Indiány s neslýchanými útrapami neproniknutelným pralesem, až mu domorodci dne 25. září 1513 ukázali asi v deset hodin dopoledne blízký vrch. „S něho uzříš moře." Balboa vystoupil sám nahoru, a jaký rozhled se otevřel jeho zraku! Kolem dokola prales, rukou lidskou nedotčený, a za ním řeky, zelené savany a zase lesy, a konečně v dáli neznámý oceán. Přemožen dojmem padá na kolena, rozevírá náruč ohromnému moři. „Když Hannibal ukazoval se hřebenu Alp svým válečníkům rozkošné nivy slunné Italie, nemohl být opojen větší radostí než tento španělský vůdce." Sestoupil k svým druhům. „Přátelé, zde cíl vašich tužeb, odměna vašich námah. Již leží před vámi to slíbené moře a všechny říše, jež pojímá. Vám patří jeho poklady i sláva, že jste tyto dosud nikdy nepoznané země podrobili žezlu svého krále." Otvíral se jim nový svět, jméno kastilského krále (Ferdinanda Katol.) ryli do kůry okolních stromů, za čtyři dny stáli na břehu Tichého oceánu. Balboa v plné zbroji, meč v jedné a prapor v druhé ruce, vstoupil po kolena do moře, zatkl vlajku do písčitého dna a jménem svého krále anektoval španělské koruně všechny ostrovy a země, jež tento oceán pojímá. Vánek pohrával hladinou a vlnky si pohrávaly tiše na břehu, jako by se usmívaly povídání tohoto dobyvatele..., za málo hodin silnější příliv smetl španělskou vlajku a odplavil ji..., nikdy se nestali Španělé pány zemí tohoto objeveného oceánu.

O jiném králi dobyvateli čteme, že na svých výpravách přišel s vojíny až k moři. Zde tedy konec? Vládce afektovaně zakončil svou výpravu. Pustil se s koněm do moře, příboj ho však žene zpět. „Vojáci, vy jste mi svědky, že jen moře mne zadrželo!“ S jásotem vracejí se zpět. Moře však nebude překážkou hlasatelům jména Kristova. Pán není nucen říci: „Jen moře vás zastaví na vaší vítězné dráze.“ I za moře ponesou jméno Kristovo, stejně jako přes nebetyčné hory..., před žádnou přehradou nebudou musit ustoupit.

„Dána jest mi všeliká moc na nebi i na zemi.“ Jaká karikatura jsou vůči tomu slova pekelného lháře! „Toto všecko ti dám...“ Veškerá moc na nebi i na zemi... Byli mužové, kteří se oddávají ilusím, že by se jim podařilo zmocnit se vlády — ne sice na celé zemi, tolik rozumu měl i největší fantasta, aby nahlédl nesmyslnost podobné touhy. Ale aspoň v celé Evropě... Napoleon... Leč i jeho vyhojila bledá skutečnost ze všech ilusí. Vjíždí do Moskvy, prochází se komnatami Kremlu, hledí z oken carského paláce do dáli... Konečně u cíle svých tužeb! Jen to mu ještě scházelo, ruská veleříše, a teď je v jejím srdci, teď pánem světa... Za několik týdnů nestačil utíkat, a za málo měsíců mu nepatřila ani stopa země v celé Evropě. Na mrazivých pláních Ruska ztuhla v led jeho výbojnost, nejinak než největšího dobyvatele starověku, jehož výbojům meze učinil Pendžab a jehož nezdolná síla se rozbila o Himalaje.

„Jděte do celého světa...“ Komu to Pán praví? Těm dvanácti rybářům? Ti že mu podmaní celý svět? Výsledek ukáže... „Já jsem s vámi až do skonání světa.“ Tak mluvil, tak domluvil Kristus Král, a zmizel apoštolům s očí. „Vstoupil na nebesa...“ Tato událost byla znázorněním, že pomíjí viditelná přítomnost Páně na zemi. „Posadil se po pravici Boží“ — podle tehdejšího způsobu mluvení „stal se spoluvládcem Otce,“ dokonav dílo, pro které na svět přišel, uvázal se nyní ve vládu, na niž měl právo od svého vtělení, ale jíž se nechtěl ujmout dříve, dokud si ji nezaslouží svým utrpením a smrtí..., dokud neodejde se země jako vítěz nad tím, jehož vládu podvodem a lstí v ráji nabytou zlomit bylo jeho posláním. Nyní ať jdou na frontu apoštolé! Oni nechť se nyní chopí díla a začnou pracovat o rozšíření království Kristova, jak jim byl uložil a k čemu je vyvolil. Čteme

o některých králích, že v přestrojení chodili mezi lid, aby poznali osobně jeho tužby a strasti, jeho potřeby a nouzi. Syn Boží, Pán nebes i země, přišel mezi nás v podobě služebníka, aby takřka osobně sám zakusil hořkost našeho vyhnanství (viz Žid 5. 8) a zařídil, čeho v jeho království třeba.[7])

A jak zařídil! Tato hojnost milostí, jež nyní svlažuje veškeren svět, dříve takovou hojností neproudila. (Anon.) K rozšíření křesťanství připravila prozřetelnost Boží Římskou říši, aby národové, majíce být povoláni k jednotě těla Kristova, byli napřed spojeni právy jednoho vladařství..., ačkoli milost křesťanská se nespokojila s tím, aby měla tytéž meze co Řím, a žezlu kříže Kristova již podrobila mnohé národy, kterých zbraněmi Řím nepodrobil. (Týž.)

B) Náš Král a jeho poddaní.

Království Kristovo nemá mezí, mys Finisterrae v jeho říši neexistuje. Čína si dává jméno říše středu, Japonsko se zve zemí vycházejícího slunce, Korea zemí ranního ticha, říše Inků se zvala zemí čtyř úhlů světa. Tento poslední název přísluší království Kristovu. Ale moc Krista Krále jde nejen do dáli a šíře — i do hloubky, do hlubin naší duše — až tam sahá jeho moc, jeho jediného...

Kristus jest králem našeho rozumu, naší vůle, našeho srdce. Našeho r o z u m u — žádaje, aby se mu podrobil v í r o u — nikoli nerozumnou nebo slepou, ale bezvýhradnou, když dal nepopiratelný důkaz, že jest věčná Pravda, jež nemůže klamat aniž se mýlit. Naší vůle — žádaje, aby se podrobila jeho z á k o n ů m a plnila navlas každé přikázání, byť šlo o hnutí očního víčka. Našeho srdce — žádaje l á s k u, takovou lásku, jakou nikdo jiný žádat nemůže a nesmí. (Mt 10, 37.)

Král, vymáhající víru našeho rozumu... César, Karel Veliký, Inocenc III..., mužové, jejichž existence jest zaručena nejen literami historických pramenů, nýbrž mocným zasažením do běhu světa, ti všichni zmizeli ve vánici duchů, defilujících před očima hle-

---

[7]) Konkrétní forma království Kristova jest církev — o tom podrobně III. kap. 25.

dícíma do minulých staletí. Měli své dny, zazářili jako meteor, způsobili někdy i ve světě rozruch, a odstoupili..., postoupili své místo jiným, předpovídajíce jim, že jednou přijde i jejich chvíle, jak řekl umírající Filip II. svému synu a nástupci Filipu III. Znamená mnoho, najde-li se po jedné generaci ještě žák, jenž svého učitele s pietou vzpomíná... jako poslední mohykán, poslední člen mohutného snad kdysi kmene! Lidská srdce jsou vůči nim už dávno lhostejná..., netečnější než mramorový kámen, kryjící kosti lidí, kteří kdysi ovládali duchovní život Evropy, jak pěkně Lacordaire praví. My, kteří jsme na této planetě jen čtyři nebo pět desetiletí, víme to sami. Kdo byl za našich studijních let modlou „vzdělaného" světa? Ten, jehož mám na mysli, byl ještě živ, co jsem tyto řádky pro první vydání psal; živ — a zapomenut!

Kristus ovládá dějiny dodnes. Milionové jsou hotovi pro něho cedit krev a cedí ji v každém pokolení, jsou ochotni pro něho „do žaláře i na smrt jít" (Lk 22. 33), a není dne, jenž by se mohl honosit, že slunce nevyšlo nad nějakou žalářní kobkou, věznicí vyznavače Kristova. Byl by dnes někdo hotov položit život za nauku Sokratovu, Husovu, Lutherovu? Kolik lidí položilo za ně život v minulosti? Kolik za Krista?... Jsou však i miliony těch, kteří se bouří proti Králi všech králů (Zj 19. 16), bezmocně sice, ale bouří se, divě, zuřivě, a tento boj není uměle vyvoláván, ten plyne samoděk z nejvnitřnějších hlubin duše. Racionalismus, bezbožecká filosofie starého i moderního pohanstva... Kristus rozžal světlo, jež usvědčilo z nicotnosti a bludu blikající svítilny jejich moudrosti, a to že by mu odpustili? Kristus, jenž chce, abychom myslili jeho myšlenkou, abychom se vzdali svého mínění, bludného sice, ale na něž jsme hrdi, protože jest naše, abychom přijali jeho pravdu... to je tajemství odporu bezbožecké filosofie proti němu! Sestoupit s trůnu, jejž pyšně zaujali, postoupit své místo jemu, a sami se posadit k nohám svého Učitele, „dotazovat se ho" jako učitelé Zákona v chrámě dvanáctiletého syna Mariina — k tomu že by se lidská pýcha odhodlala? Proto boj proti němu — a čeho tím dosáhnou? Dříve nebo později budou s trůnu svrženi přece — vlastními žáky a ctiteli! Ti pochovají jejich nauku, vyvrátí jejich ideje, popřou jejich názory, na něž snad kdysi sami přísahali.

„Žák se klaní myšlence učitelově až do dne své plnoletosti, do dne, kdy jeho myšlenka jest dostatečně zralá, aby sama mohla být učitelem a borcem moudrosti svého předchůdce.“ (Lacordaire.) Přijmout slovo Kristovo, a dostává se nám podíl na jeho nepomíjejícnosti — a na jeho neomylnosti!

Zákony naší vůli... Věčný zákon (III. kap. 7.), jímž není nikdo jiný leč Bůh sám, jeho nekonečná svatost. A Ježíš jako člověk? Jest ztělesnění onoho věčného zákona, tedy absolutně dokonalý a bezvadný vzor, jemuž každý syn Adamův bez výjimky se musí přizpůsobit, jejž musí následovat. Každé odchýlení se od něho znamená ve směru poznání blud, ve směru mravním nedokonalost, nezřízenost, převrácenost, hřích.

Jako náš král má Kristus právo dát nám i zákony positivní, svobodně volené. „Pokřtěn budiž každý z vás...“ Že ustanovil tolik svátostí, tyto svátosti, takové svátosti, takový způsob očištění a posvěcení duše, takové zřízení církve atd.: to vše záviselo na něm, na jeho svobodné vůli, a každý vykoupený jest povinen se bez námitek a bez odporu podrobit. Důsledek této trojí vlády Kristovy jest soud, jejž koná nad každým bezprostředně po skončení jeho životní pouti. A což všeobecný soud, vykonaný nad veškerým pokolením lidským, jakmile skončí jeho dějiny a naplní se doba lidstvu od Boha vymezená? Tento soud jest důsledek vlády, kterou má Kristus, král veškeré společnosti lidské — král, jenž má právo ukládat zákony všemu lidstvu, závazné pro člověka, pokud jest animal sociale, zákony, jimiž se musí bez výjimky a bez protestu řídit veškerá společnost ve směru jak mravním, tak sociálním. Nedbat zákonů Krista Krále — pro jednotlivce má to truchlivé následky, ne-li zde, jistě na věčnosti, pro národy však přesmutné a zhoubné následky už zde.

Království nebeské a jeho král... Království dlouho připravované, od proroků spolu s králem Emanuelem („S námi Bůh“, Is 7. 14) předpověděné, v plnosti času uskutečněné, Marii nejdříve zvěstované a v jejím chvalozpěvu, prvním novozákonním hymnu, opěvované a ve své podstatě, velikosti, věčném trvání nastíněné, od Předchůdce na scénu uvedené, Ježíšem založené... Království, do něhož povoláni všichni, království, jež má Otce i Královnu, jehož hlavou jest Kristus, zastou-

pený na zemi místokrálem, jehož nejvyšším zákonem jest láska, jehož ochranou a účinným lékem před nákazou jest sebezápor, jež není ze světa, ale ve světě, jež dostalo od svého Učitele a Krále směrnice, jak ve světě žít (Bůh a císař) ... Království, jež má své Nejsvětější, jež má záruku věčného trvání, jež místo hradeb a meče má nepřemožitelnější zbraně a valy ... Království, proti němuž se stále bojuje a jež stále vítězí, stále se šíří, jehož rozvoj zastavit není s to žádná stvořená moc, nevyjímaje peklo se vší zuřivostí a vztekem. „Nero byl první, jenž pronásledoval křesťany; pro nás jest však chloubou a ctí, že takovým člověkem začíná voj našich pronásledovatelů." (Tert.)

Zakladatel kongregace Assumpcionistů (mužské i ženské větve) J. d'Alzon, generální vikář biskupa Nîmeského († 1880), ozdobil nový řád jménem nanebevzaté Panny, a v čele řádových konstitucí napsal jakožto první reguli: „Cíl našeho sdružení jest příchod království Kristova — napřed v nás, pak v bližním. Proto jsme si zvolili za heslo slova modlitby Páně: Přijď království tvé." Jaká hloubka v těchto několika slovech! Pracovat o rozšíření království Kristova (tedy nejvznešenější zaměstnání, jaké se dá na zemi myslit), a to pod auspiciemi Královny Matky! (Viz I. díl úvod.) Pod její ochranou, za její pomoci, s jejím přispěním! Členové pracovali a pracují charitou, duchovní správou, výchovou mládeže, tiskem, všemi osvědčenými starobylými i moderními prostředky!

C) Ve službách Krále králů.

I já jsem členem království Kristova, i já mám povinnost pracovat o rozšíření tohoto království. Ať mám ve společnosti postavení jakékoli, tuto povinnost mám společnou se všemi, kteří se ke Kristu hlásí. Získávat nové členy Kristu. Kolik jich získám? Nevím, ale nade vši pochybu jisto jest, že o jednoho světce mohu jeho říši rozmnožit, a to jsem já sám. „Království Boží ve vás jest." Dát ve své osobě Kristu světce, to jest větší dílo, než kdybych získal zástupy jiných. Neznáme případy, že někteří nebo některé obcházejí zemi a moře, aby získali jediného proselytu (Mt 23. 15), a přitom jsou daleci toho, aby sami podle zákona Kristova žili? Nezkusili jsme i v posledních letech, že lidé na schůzích pro Krista

nadšeně mluvili, náboženství se zastávali, nerozlučitelnost manželskou hájili, a sami?... Placené námezdné vojíny, žoldnéře v pravém smyslu, Kristus ve svém království nechce — ty, kteří mluví pro něho, protože jsou za to placeni, a mluvili i pracovali by s nemenší horlivostí pro satana, kdyby za to byli lépe placeni. Anebo jiné, kteří sice za to placeni nejsou, ale jako by za to žádali od Pána provisi: „Já pracuji pro tebe, a za to od tebe žádám dispens od toho neb onoho přikázání — něco za něco."

Nikoli; napřed ve své osobě dát Pánu světce. Jaká hrdost, kdyby mi bylo popřáno vychovat pro církev nějakého světce, jako Alfons Rodriguez Petra Klavera, Ludmila Václava, Blanka Ludvíka! Nuže, možnost máš — pracuj na vinici svého srdce! Tím roste království Kristovo do hloubky a síly, a to znamená více, než když roste do šířky, t. j. když přibývá počtem členů. Známý jest výrok Herodotův, že Xerxes měl v armádě mnoho lidí, ale málo mužů. Ať naší vinou neřekne nikdo totéž o království Kristově! „Mnoho lidí, ale málo rytířů, málo charakterů, málo apoštolů, málo světců, málo těch, kteří by měli skutečně právo na čestný název miles Christi, vojín Kristův." Dát ve své osobě Pánu nikoli člověka tuctového, dát mu světce. Soudíš snad, že není valné naděje, že bychom my dva, ty a já, obohatili církev o nového světce? Snažme se tedy aspoň oba dva, abychom vypěstili milostí Boží v sobě charaktery, muže dokonalé aspoň podle míry, které se nám dostalo.

Naskytne-li se pak možnost vykonat něco pro Krista mimo nás, ve světě, chopme se jí ochotně, užijme jí jako vzácné příležitosti nám samým Králem naším poskytnuté, bychom splatili aspoň poněkud svůj dluh, povinnost lásky..., ale s jednou podmínkou: ne ze sebelásky, nýbrž z čisté lásky k našemu Králi a generalissimovi. Oddanost ke Kristu nechť jest jediná pohnutka, jediná hybná síla, jediné, co nás oduševňuje.

Chceš vidět takového pracovníka, nadšeného pro svého vůdce? Vzpomeň templářů a jejich hesla: „Non nobis, Domine..., ne nám, Pane, ne nám, nýbrž jménu tvému dej slávu." Pomni Ignáce a jeho hesla: „Všechno k větší cti a slávě Boží." Pohleď na Pavla, v jehož epištolách čteš na každém řádku Krista a zase Krista..., jiného hesla nezná než Krista, a v nejrozmanitějších

obměnách opakuje stále touž myšlenku: „Aby všecko a ve všem byl Kristus.“ (Kol 3. 11.) Viz jeho druha v apoštolátě, jehož slovo si obral za heslo řád sv. Benedikta: „Aby ve všem byl oslavován Bůh“ (skrze Ježíše Krista, 1 Pt 4. 11; str. 96). Nepozoruješ, že se zde stýká do jisté míry první krok cesty osvětné s první pravdou exerciční? Aby ve všem byl oslavován Bůh..., vše k jeho cti a slávě... Rozdíl je ten, že nyní přidáváme: „K jeho větší cti a slávě“, že nyní nemluvíme o povinnosti spravedlnosti, nýbrž o tributu lásky. Sloužit Kristu z lásky, jak pěkně rozvádí Faber ve své knížce All for Jesus, sloužit mu zadarmo, sloužit mu beze všeho ohledu na svou osobu. Získám-li tím něco pro sebe či nic, co na tom? Nežádám nic leč vědomí, že jsem pro Ježíše vykonal něco z lásky. To bylo cílem světců. Jeden prosí: „Pane, být docela neznám a v pohrdání ve světě k vůli tobě.“ Druhý, tázán od Pána, co by si přál za své práce, odpovídá: „Nic, leč jedině tebe.“ To byla srdce veliká a vznešená! Měli vznešené cíle; čím vznešenější cíl, tím větší duch. Není však cíle vyššího než pracovat o rozšíření království Kristova. To byl cíl, pro nějž pracoval a jemuž celý svůj svatý život věnoval vtělený Syn Boží, náš pravý Bůh.

Jak by to stálo se zájmy Kristovými a jeho královstvím, kdyby každý z těch, kdož se ke Kristu hlásí, byl svědomitě pamětliv slov právě řečených! Kdyby naším programem byl vždy a ve všem Kristus, nikoli naše nepatrné, ubohé, sobecké já! Kdybychom svou práci pro Krista nepojímali jako milost, kterou my prokazujeme jemu, nýbrž tím, čím vskutku jest, totiž milostí, již on prokazuje nám! Milost, že naše nabídnuté služby vůbec ráčí přijmout, nám dovoluje a nás dokonce povolává, abychom pro něho pracovat směli! Tak pojímali své práce velcí světci, tak misionáři, kteří si jako velkou milost od Pána vyprošovali, aby směli jeho svatým zájmům věnovat vše, co měli, všechen čas a všechny síly, aby mu směli zasvětit všechny schopnosti, celý život i svou mučednickou smrt. (Bl. Karel Spinula dlouhá léta prosil za milost martyria.)

Překrásná a hluboká, jako obvykle, jsou slova Augustinova. V díle O městě Božím rozvažuje o onom nebeském přeslavném městě, naší to pravé vlasti, k jejímuž občanství jsme povoláni a pro niž máme vynaložit

všechny své síly. Srovnává rytíře Kristovy s vojíny světa, práce těchto a práce oněch, obětavost jedněch a zištnost nebo nezištnost druhých, a praví: „Jestliže Furius Kamillus nevděčné vlasti, kterou od krutých Véjů osvobodil a která ho potom do vyhnanství poslala, přece zas na pomoc přispěl, když ji Gallové přepadli: jak se může vynášet, jako by vykonal něco zvlášť velkého ten, jenž snad v království Kristově křivdu utrpěl, a proto přec nepřešel do tábora jejích nepřátel, ani od víry neodpadl, nýbrž ji proti bludům nepřátel hájil? (Döllinger nebo Passaglia pro domnělé bezpráví!) Zvláště když Furius Kamillus jen pozemské slávy své vlasti dosíci mohl a jiné vlasti krom oné pozemské neměl, my však v království Kristově můžeme dosáhnout života věčného? Jestliže Scaevola ruku do plamene vložil, aby své vlasti od nepřátel ohrožené mír zjednal, kdo by si mohl zakládat jako na něčem převelikém, když pro nebeské království ne snad jedinou ruku, nýbrž celé tělo v pronásledování plamenům vydal? Jestliže Kurtius se do propasti vrhl, aby vlasti posloužil, jak může tvrdit, že pro věčnou vlast v nebesích něco převelkého vykonal, kdo za víru život položil? Jestliže oba Deciové dobrovolně se smrti zasvětili, aby tím římskou armádu zachránili, kterak se mohou honosit svatí mučedníci, jako by byli něco podivuhodného vykonali, když cedili krev, aby dosáhli oné vlasti, kde jest pravé a věčné štěstí? Když milovali bratry své, pro něž krev cedili, i nepřátele, od nichž jejich krev byla prolita? Když Pulvillus zasvěcoval chrám Jupiterovi, přinesl mu kdosi falešnou zprávu, že jeho syn zemřel, aby tou zvěstí zkrušen od svěcení ustal a spolukonsulovi tu čest ponechal. On však, nedbaje toho, rozkázal, aby syna nepohřbeného pohodili, protože touha po cti v něm zvítězila nad zármutkem pro smrt synovu. Jak se může tedy chlubit, že něco hrdinského vykonal ten, jenž poslechl slov Páně: „Následuj mne a nech, ať mrtví pochovávají své mrtvé“? Jak se může vynášet, kdo pro věrnost Kristu na kříži slíbenou trpí to, co Regulus vytrpěl pro čestné slovo nepřátelům dané? Jak se může křesťan vychloubat dobrovolnou chudobou, jež ho jistěji tímto putováním k nebeské vlasti vede, když slyší, že Cincinnatus, od pluhu k vládě povolaný, po přemožení nepřátel velké slávy dosáhl a přece chud nadále zůstal? Anebo jak se může honosit křesťan, že se nedal žádnými

sliby a lákadly tohoto světa svést, aby se zřekl své věčné vlasti, když slyší, že Fabricius se nedal zlákat dary a sliby krále Pyrrha, aby zradil římskou říši, nýbrž zůstal chudý, jako byl dříve? Tyto a jiné příklady poučují nás, abychom se styděli sami před sebou, nedovedeme-li pro nebeskou vlast ani tolik vykonat, co oni vykonali pro svou vlast pozemskou, a abychom si sami na sobě nezakládali, pakli tolik, co oni, nebo snad i více vykonáme."

Jak jsme vzdáleni ideálu, jejž nám zde velký učitel církevní před oči staví, a to jako povinnost vojína Kristova, ne jako heroismus nebo jen radu! Procházejme dějiny... Kdy to vypadalo v církvi nejsmutněji? Do kterých dob spadají události, jichž nepřátelé zneužívají jako zbraní proti víře a církvi? Zdaž to nebyly ony doby, kdy se nedbalo, aby ve všem byl oslavován Kristus? Kdy nikoli on, nýbrž vlastní já bylo heslem a střediskem všeho myšlení a jednání, kdy nebyl Kristus jejich programem, kdy ne jemu, nýbrž svým výhodám sloužili? Kdo zavinil východní rozkol? Cařihradští patriarchové, kteří nehledali Krista, nýbrž sebe. Kdo zavinil západní schisma? Proč Benedikt XIII. stojí tvrdošíjně na svém a nechce se vzdát, když papež i druhý protipapež resignovali? Na ostrůvku Peňiskole si v pravém smyslu hraje na papeže a dává se tak titulovat od několika dvořanů, nemaje jediného věřícího v církvi..., pastýř bez stáda! Hledal sebe, nikoli Krista a dobro jeho království — muž, jenž před svým zvolením osvědčoval, že kdyby o něho šlo, odložil by papežskou hodnost jako tento klobouk! Proto kardinálové (avignonští) kardinála Petra Lunu zvolili; jenže výsledek... Kdo má na svědomí staletí smutně proslulá úpadkem klášterů? Kdo nejsmutnější století 16.? Biskupové, kněží, kteří nehledali Krista, hledali jen sebe, hověli pohodlí, hromadili mamon, propadali nečistotě...[8]) Procházejme dějiny krok za krokem až k založení nejnovější sekty, a vždy najdeme vinníka téhož: nezřízenou sebelásku, hledající sebe a ne Krista. Poslední sekta: „Ať padne církev, ať zahyne

[8]) Ne sice všichni, jak nepřátelé rádi zevšeobecňují, ale bylo jich ve střední Evropě dost — nikoli u nás za dob betlemského kazatele, jak se všeobecně tvrdí..., ti raději pro Krista umírali, než by byli odpadli k husitským pověrám.

duší na tisíce, jen když my ukojíme svou nízkou náruživost..." Co praví apoštol? (1 Kor 13. 5) Láska nehledá privátních výhod, získaných pohromou a zničeným životním štěstím bližních... Jenže sebeláska nechce rozumět heslu apoštola: „Aby ve všem byl oslavován Kristus." Když se konečně v truchlivých dobách Pán smiloval nad Evropou, jemu odcizenou bludy falešných pastýřů a samozvaných reformátorů, koho poslal, aby odpomohl tehdejší morální bídě a zastavil příval odpadů? Muže naplněné duchem Pavlovým, a ti obrodili velkou část Evropy, ti napravili nedozírné škody, které způsobila sebeláska, pokud se ovšem napravit daly.[9])

Což naše vlastní duše? Jest docela prosta této morové nákazy, nezřízené sebelásky? Kdo z nás jest jí prost? Rci: „Já, Pane," a dokázal jsi, že se neznáš — že nemáš tušení, co se doma děje, jak onen král v pohádce. Blaze tomu, kdo může s dobrým svědomím říci, že proti ní doopravdy b o j u j e. O tom možno doufat, že pro Krista a jeho svatou věc s jeho pomocí a milostí něco vykoná.

Oběť, zkušební kámen lásky... Nikdy se neukáže, jak jest naše láska k drahému Vykupiteli slabá a nedokonalá, jak mnoho sobectví v nás vězí, jak jsme jeho milujícího Srdce vzdáleni a jemu cizí, jako když od nás žádá oběť. Obrázek z truchlivého roku 1914. Učitelka, u dětí neobyčejně oblíbená, obdařená vzácným vychovatelským talentem, nadějná pracovnice pro svatou věc Kristovu, jediná věřící v celém sboru, a děti běží za ní a s ní ke Kristu, přese všechnu námahu učitelů. Nemohli si sice dovolit to, co dnes, ale dovolovali si dost. Ale naše milá učitelka se zamilovala, a to tehdy znamenalo, že se musí vzdát učitelství. „Pohleď, jak ti Pán žehná, co dobrého

---

[9]) Kdyby křesťané přikázání Boží, z nichž hlavní jest přikázání lásky, dokonale zachovávali, byl by úžas světa tak veliký, že by se všecek poddal naší víře... Jest mnoho lidí v církvi, kteří nejsou pro nevěřící prostředkem k poznání a uctívání pravého Boha, nýbrž podnětem, že se od něho ještě více vzdalují a ve své zaslepenosti trvají. Jsou totiž přesvědčeni, že nemůže být pravý Bůh a Pán, jenž má tak špatné služebníky. (Avila.) Mé jméno jest k vůli vám v pohrdání u nevěřících. (Is 52. 5.) Místo co byste shromažďovali, co jest rozptýlené, rozptylujete, co jest shromážděné. (Viz Lk 11. 23; týž.)

konáš a ještě s pomocí Boží vykonat můžeš pro dětské duše..., kdož ví, kdo přijde místo tebe, snad člověk bez víry..., duchovní správce stařec, zlomený a bez kusu energie, vzdej se z lásky ke Kristu své lásky k člověku, přines Pánu tu oběť..." Vyslechla, odešla a za zády zpovědníka komusi s nepopsatelným nádechem nepěkného egoismu a skoro výsměchu pravila: „A proč bych měla oběť přinést právě já? Proč ne jiní? Proč zrovna já?..." Byla tedy svatba, přišlo i dítko, a tu najednou mobilisace... Přinést dobrovolně oběť pro Krista nechtěla, a teď ji železné nutnosti přinést musila.

Svaté Srdce Ježíšovo! Tys nalezenec na zemi! Vyděděnec na světě! Ty přijdeš vždy až na druhém, ne-li na posledním místě! „Tys lidi milovalo, nežli tě poznali, za ně ses v oběť dalo, nežli tě vzývali..." Nejsou-li k tvé lásce docela tupí a lhostejní, rádi tvou lásku a obětavost kvitují, dovedou ti za ni i poděkovat, dovedou i pěknými veršíky ji velebit a zvěčňovat, ale tobě ji splácet? Tobě se stejným odvděčit? Přesvaté Srdce Ježíšovo! Žádej od svých vykoupených cokoli, jen oběť od nich nežádej! Sic budeš jako žebrák obcházet a klepat na dveře jejich srdcí, a všude budeš odbyt..., čeká tě týž osud jako v Betlemě: do chléva budeš odkázán..., tam ti popřejí místa, a to jen proto, že nebylo jiného nápadníka, jenž by o ně stál nebo o ně se ucházel. Dcerku chromou do kláštera, říkali naši předkové. Tobě zbytky, o něž nikdo na světě nestojí. Hospodinu na oltář dobytče, které se k ničemu nehodí, vytýkal svým souvěrcům Malachiáš. Tobě staré kosti, vysloužilé srdce, jehož napřed svět užil a do krajnosti vyssál, a pak odhodil... Ale jaro života? Květ života? Kdo ti ho na světě dá...[10])

---

[10]) Podobno jest „království Boží hospodáři, jenž vyšel na úsvitě, aby najal dělníků na vinici svou..." (Mt 20. 1.) Zase zdůrazňuje, že nás svobodně vyvolil, a my nemůžeme činit nic jiného, leč děkovat, jeho hlasu bez otálení poslechnout, a seč síly stačí, pracovat. Jednoho volá v tu hodinu, jiného v onu hodinu, proč? To jest tajemství jeho prozřetelnosti. Někoho v dětství, jiného v pokročilém věku, třetího snad nad samým hrobem..., nás volá v těchto exerciciích. „Neprav: Počkám až na hodinu jedenáctou... V hodinu šestou jsi volán: poslechni a jdi. Nebeský hospodář ti slibuje mzdu, i když přijdeš v hodinu devátou, ale volá-li tě v hodinu šestou, nevíš,

Zde jsem se dal poněkud uchvátit pesimismem — při pohledu na tak smutné zjevy v našich řadách. Není divu, ale hned se opravuji a pravím: „Jsou, Pane, a nevymřely ještě duše vznešené, které ti s radostí obětují květ života, které jsou hotovy k jakékoli oběti pro tebe. Ještě v této kapitole a zvláště v příští si jich všimneme. Napřed jen malou poznámku — neuvažovali jsme dosud, jak možno nám, tvým věrným, pro tebe pracovat. Slovem — naskytne-li se příležitost a je-li ti dáno. Mluviti stříbro, mlčeti zlato, ale „slovo včas promluvené jest jablko zlaté na míse stříbrné." (Př 25. 11) Příkladem — a to jest každému možno. Sotva kdo tuší, jaké kouzlo má v sobě příklad dobrý, co zla způsobil a působí příklad špatný. Jinde jest o tom řeč. (Maria II. 245 nn.) Skutky lásky — nezapomínáme na tento způsob apoštolátu? Neomezujeme se na své měsíční nebo roční příspěvky, myslíce, že tím vyhověno více než dostatečně povinnosti blíženské lásky? Staří křesťané rozuměli přikázání lásky lépe než my; nezískávali právě tím duše Kristu? Skutky blíženské lásky, nikoli slovy! Apoštol Jakub pěkně o tom mluví. „Ty mi svou víru osvědčuješ slovy, já ti ji ukáži skutky, a ty hřmí beze slov mocněji než sebe nadšenější řeč." A ještě jeden způsob, jak pracovat o rozšíření království Kristova: modlitbou; viz o tom Ve šlépějích N. str. 74.

Být vojínem Kristovým, rytířem Kristovým, být celý bojovník, celý muž — polovičatost se protiví Bohu, jest na posměch lidem a nevede k ničemu. Pius X. prohlásil, že nevzdělaní katolíci nám škodí víc než sami nepřátelé. Jeho slovo by se dalo pozměnit: „Špatní katolíci poškozují věc Kristovu daleko víc než zjevní nepřátelé" — prostě z důvodu, na nějž poukazuje již Pavel: „Kvůli vám jest jméno Kristovo v pohrdání u nepřátel, kvůli vám se ukazuje na církev Kristovu prstem..." Nechť o nás

---

zda se hodiny sedmé dožiješ. Neodkládej. Mzda jest jistá, den jest nejistý. Měj se na pozoru, aby ses odkládáním nepřipravil o mzdu, kterou máš nyní jistou jeho záslibem. Žádného v podobenství nezval dvakráte. Hleď, abys na vinici nezahálel, jenžto jsi zahálel, dokud tě nenajal. Ten, jenž tě našel zahálet v hodinu volání, nechce tě najít zahálet v hodinu výplaty. Neptá se, jak dlouho jsi pracoval, nýbrž jak horlivě, a zda jsi vytrval." (Aug.)

neplatí slovo Páně k farizeům: „Běda vám, kteří pravíte: ‚Kdybychom byli žili za dnů otců našich, nebyli bychom účastníci jejich v krvi proroků‘ (Mt 23. 30), a přec nejste o nic lepší!“ Ať neposuzujeme a neodsuzujeme pohoršení, jež v minulosti tolik zkázy způsobilo, nejsouce sami dokonalejší a stejně nevidomí jako jiní, majíce se za apoštoly Kristovy, jsouce plni sebelásky.

„Nebudete-li jako maličcí...“, řekl kdosi, jenž tomu rozuměl a srdce lidské veskrze znal. Vezměme si příklad z maličkých! La Croisade, křižáctvo... V Bordeaux založilo 28 dívek 12—14letých r. 1915 toto sdružení na způsob eucharistické ligy. Od začátku války nosily do urny k nohám Srdce Páně své oběti: mince stříbrné, měděné, tabulky čokolády, celé, polovinu, čtvrtinu..., vždyť rozumíme..., podle toho, jak vysoko dovedl vystoupit barometr jejich sebezáporu. Téhož roku přišel mezi ně P. Bessières T. J. a navrhl „mobilisaci“, totiž organisaci s určitým cílem: spása umírajících, křesťanská obnova vlasti, misie atd. R. 1922 bylo křižáků a křižaček ve Francii 100.000, tolikéž v Belgii, v Mexiku 40.000. Zvolili si název křižáci, protože cílem jejich sdružení jest válečné tažení proti knížeti temna za vítězství věci Kristovy. Jejich prapor jest modrobílý (barvy mariánské), uprostřed kříž, v něm kalich s hostií, na druhé straně Srdce Páně.

První léta Croisady byly doby heroické. Slyšme několik příkladů: Tříleté děvčátko u stolu, přijde desert... „Já chci přinést Ježíškovi oběť.“ Koluje po druhé, pohlédne na něj... „Já chci vytrvat.“ Čtyřletá dostane k vánocům krabici cukrovinek... Má? Nemá? Otevře ji, pak ji zavře a odevzdá matce, snad pro sirotky. Čtyřletý hošík se musí podrobit bolestné operaci, všichni čekají, že bude křičet, hoch nic, jen několik slz se objeví. „Z lásky k Ježíškovi.“ (Tyto i následující příklady jsou vyňaty z knihy P. Bessièra, jenž uvádí též jména, místa a datum.) Oběti spolu s modlitbou a častým sv. přijímáním jsou „zbraně křižáků v boji proti satanu“. Dívka prosí rodiče, aby se s ní modlili každý den večer; otec socialista ji hrubě odbyl. „Já vám dám každému jeden frank, jestliže se se mnou dnes pomodlíte.“ Se smíchem na to přistoupili, vědouce, že nemá ani sou, a děvčátko skutečně vyňalo dva franky; kde a jak je ušetřilo, nikdo nevěděl. Volky nevolky musili splnit dané slovo, ale společná

modlitba se jim zalíbila tak, že pak ji konali denně i bez franku.[1])

Takto nesčetné rodiny byly obnoveny skrze malé křižáky a křižačky v duchu Kristově. V osadách, kde dříve sotva o velikonocích přistoupilo několik stařen k sv. svátostem, začaly děti pravidelně s prvým pátkem, a po nich ponenáhlu i dospělí. Někde vyprošují kněžská povolání, jinde se modlí za umírající nebo za obrácení hříšníků, kdesi se rozdělily na pět apoštolských skupin, každá se modlí a obětuje všecka sebezapření za své misie (eskymácké, africké, malajské, Indii, Čínu) a píší jednou za čtvrt roku misionářům svého „revíru", posílají dárky a ušetřené peníze. Dívka z rodiny bez víry poznala ve škole křižáctvo a od té doby plnila svědomitě náboženské povinnosti. V pátek se vzpírá požívat maso a je za to krutě bita. Katecheta jí vysvětluje: „Dokud nejsi samostatná, můžeš jíst, co na stůl přijde." „Ale Ježíšek byl za nás také bit a ještě více než já." Tři pátky po sobě se to opakovalo, pak ji nechali, a konečně matka začala chodit na mši sv. s ní. Kdesi poslala děvčátka do sirotčince všechny dárky, jež k vánocům dostala, hračky i sladkosti. V jednom asylu získala malá slepá 23 dětí, a ty všechny obětují své nemoci a bolesti na úmysly Croisady.

Jít k sv. přijímání třeba v zimě 5 km daleko není u maličkých vzácností. Jejich heslo jest: „Oběť za oběť", stát se obětí za obětovaného Ježíše („hostia pro hostia"). Na Madagaskaru 150 černošských dívek se připojilo ke sdružení a společně obětmi a modlitbami vyprošují návrat Boha do (francouzských) škol a rodin. Osmiletá dívka, jež chodí denně ke stolu Páně, si jednou netroufá, poněvadž toho dne nepřinesla žádnou oběť (stalo se v Mexiku). Vyzváni, aby sdělili do ústředí, koho by chtěli mít patronem — dívka devítiletá napsala: „Za patrona Croisady volím sv. archanděla Michaela, protože on jest generál nebeských vojů a protože vyhrál největší bitvu světa proti Luciferovi a démonům; je tedy zavázán bojovat za duše — s námi a se strážnými anděly hříšníků a

[1]) Soudíš, že naše české děti by nebylo lze dovést na tento stupeň nadprůměrné ctnosti? Viz řadu milých příkladů v modlitební knize Dětský ráj (Brána ráje), vydané sestrami sv. Karla Bor. ve Frýdlantě n. O.

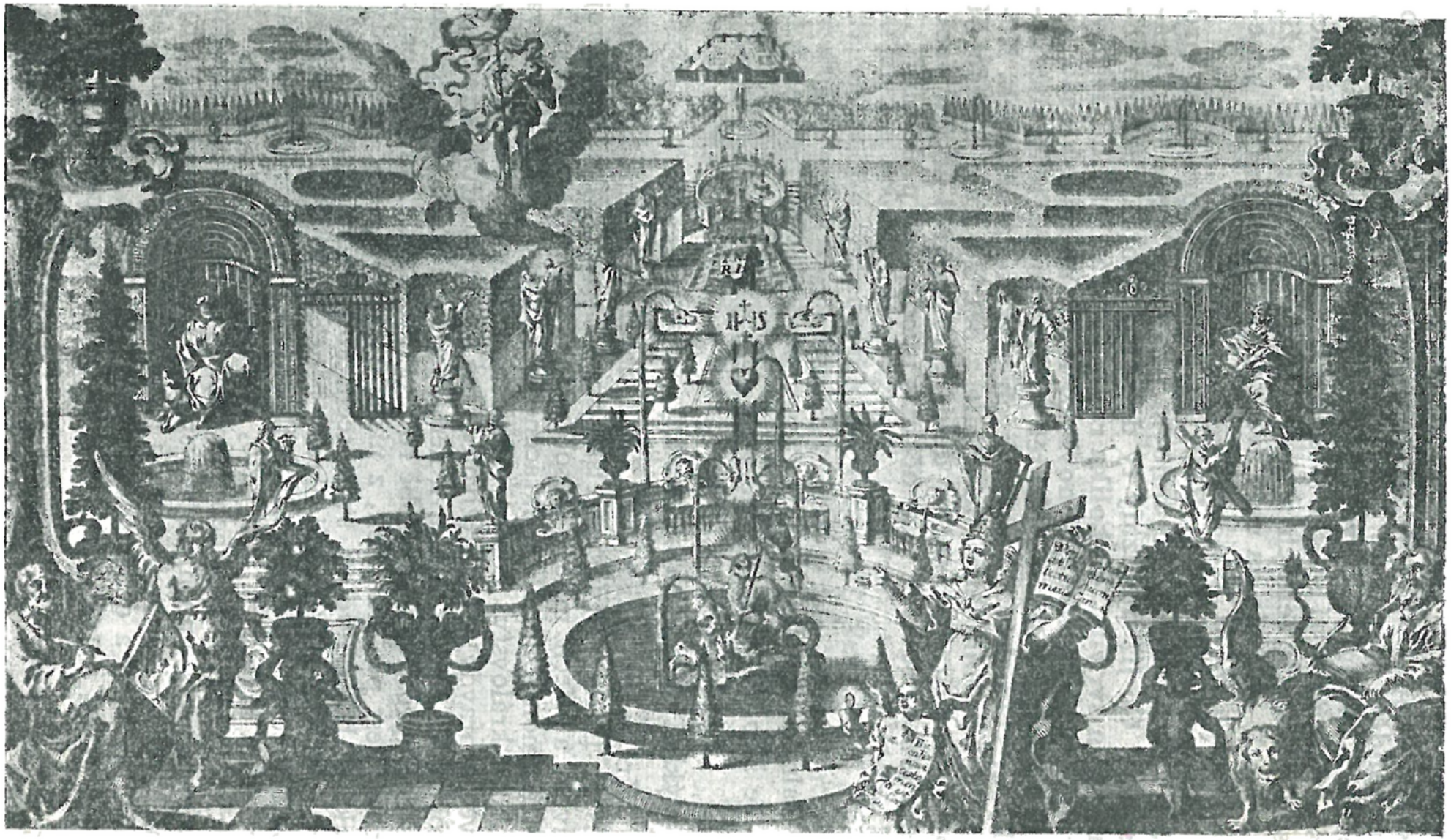

se všemi ostatními anděly. Kromě toho volím svatého archanděla Michaela proto, že ostatní světci, kteří by přišli v úvahu, jako svatý Ludvík nebo panna Orleánská, jsou francouzští světci. Mne to ovšem těší, ale křižáci jsou ve všech zemích a sv. Michael jest ze země Boží, on půjde do boje za celý svět; proto ho volím za generalissima všech křižáků.“

Jak pochopili ti maličcí, co znamená pracovat pro Krista a pro jeho věc, bojovat pro něho a pro jeho království! Co již dokázaly ty děti! Kolik otců vráceno rodinám a sv. víře, do kolika rodin se vrátil duch Kristův, kolik osad vpravdě obnoveno, kolik upadlých osad by dnes nikdo nepoznal! Viděl jsem fotografie francouzských, vlámských a mexických křižáků a křižaček. Nevinnost a bojovnost jim sálala z očí, že staří křižáci jí nemohli mít víc než tyto děvušky. A my? S jakým pocitem jsme pročítali těch několik uvedených příkladů? . . .

*

Žalm 2. 71. Is 60. 61.
Ve šlép. N. 608, 735.

Výklad obrazu na straně 613.

„Království Kristovo“. Střed obrazu zaujímá kříž s nápisem INRI — vykupitelská smrt Syna Božího jest zdroj života a všech milostí působivých v království Mesiášově. Ježíš (monogram IHS, zkrácené řecké slovo Jesus) jest hlava tohoto království Božího, ohnisko, z něhož všecky paprsky světla (pravdy) a tepla (životodárné lásky) vyzařují, středisko, kol něhož se vše kupí a k němuž vše směřuje. Jeho pět ran (srdce uprostřed kříže, obě ruce na ramenou a nohy naspodu kříže) jest pět studánek, z nichž prýští prameny živé vody, tekoucí hlavně ve sv. svátostech. Pod křížem Beránek Boží, vítěz nad smrtí (umrlčí hlava!) a peklem (had!). Do nádrže, odkud čerpají věřící vody milosti, chrlí vodu i had — Pán ve svém království nutí i zlo, aby spolupůsobilo k dobru věřících. Andílek s kalichem připomíná, že mše sv. jest ustavičné tajemné zpřítomnění obětní smrti Kristovy. Postava s tiarou na hlavě a s holubicí na prsou jest symbol církve, zplnomocněné hlasatelky a ochránkyně pravdy od Krista lidstvu přinesené, jakož i strážkyně a rozdavatelky pokladu milostí Kris-

tových. Ve čtyřech rozích vidíš čtyři evangelisty; ostatní postavy jsou apoštolé (Jan a Matouš jsou tedy dvakráte) — dole od leva napravo Jan, Petr, Pavel, Ondřej — ostatní nahoře; všimni si „nevěřícího" Tomáše, vkládajícího prst v Srdce Kristovo! Vodotrysky jsou symboly sv. svátostí a darů Ducha svatého. Viz Krista, přicházejícího v oblacích soudit živé i mrtvé! Nahoře uprostřed nebeský Jerusalem ze Zjevení sv. Jana s 12 branami.

Obrázek vzat z Biblia pauperum, vydané kněžími T. J. před zrušením řádu.

Království Kristovo . . . Pochopí-li kdo jeho ideu a srdcem věřícím ji pojme, stane se bezděky apoštolem, přihlásí se okamžitě bez pobízení ke korouhvi Kristově. Proto má rozjímání o Kristu Králi v ignaciánských exerciciích takový význam a takový vliv na duše. Ono jest, které tvoří bojovníky a rytíře Kristovy. Řekl-li P. Roothan, generál řádu T. J., že tím, co jesuité jsou, apoštoly a pionýry Kristovými, je učinily exercicie, má na zřeteli především toto rozjímání. Netřeba leč přivést k němu věřící vnímavé srdce, trochu velkodušnosti, trochu lásky ke Kristu a pochopit —

„Kriste Králi, zařaď i mne do svého voje!"

32. KRÁL SRDCÍ.

Tomu mé srdce patří, jemuž andělé slouží, jehož kráse se slunce i luna diví, jehož Matka pannou jest, jehož Otec ženy nepoznal. (Sv. Anežka.)

A) Srdce milované.

P. Koch O. Cap. vypravuje o horské vesničce, kterou dobře znal. Před dávnými lety tam žil velmi horlivý farář, všichni ho měli rádi, a po dlouhém působení zemřel. Denně bylo na jeho hrobě vidět někoho klečet a modlit se..., kdokoli šel do kostela, zastavil se u rovu toho, jehož všichni rádi vzpomínali, jenž všechny učil, vedl ke stolu Páně, dospělým ruce před oltářem vázal. Léta plynula, otcové a zvláště matky o něm vypravovali dětem: „K němu jsme chodili do školy..." A děti nosily pilně kytice a věnce na hrob kněze, jehož si rodiče tak vážili a jemuž uchovali tak vroucí vzpomínku. Ale ti, kteří při jeho skonání byli mladí, stáli již nad hrobem, a konečně odešli i oni a nebylo nikoho, kdo by se na něho pamatoval. Věnce na rovu byly vždy vzácnější, až se již na něm objevily jenom v den Dušiček..., to stařenky poučovaly vnoučata: „K tomu velebnému pánu chodívala maminka (nebo babička) **moje do školy a měla ho ráda..." Z piety k své zesnulé matce ozdobila hrob toho neznámého kněze... Konečně zmizely věnce a kytice nadobro, ani na Dušičky tam nehořela svíčička, rov byl travou docela zarostlý a na kříži neznatelný nápis, nikoho nebylo vidět na hrobě klečet, a jen nejstarší lidé říkali: „To prý byl velmi horlivý kněz, všichni ho měli rádi..."**

Všichni ho měli rádi..., ale nikdo neřekl: „Všichni ho m a j í rádi." V mysli se vynoří některé postavy z dějin: Karel IV., Dagmar, Kornelia..., sympatie k nim máme ještě dnes, ale kdo o nich řekne: „Jsou milováni"? Staletími se však ubírá postava, o níž musí říci každý, přítel i nepřítel: „Všichni ho m a j í rádi, ode všech j e s t nadšeně milován...," totiž ode všech, od těch, kteří se k němu znají, jeho jméno vyznávají. Ježíš Kristus, Král srdcí...

Jaký rozdíl mezi ním a králi země! Králové ovládají říše, Ježíš srdce. Králové mečem, Ježíš křížem. Čti dě-

jiny! Jsou vyplněny neustálými válkami, většinou z hamižnosti, nenasytnosti, ctižádosti. Vítězové dosáhli cíle násilím, lstí, podvodem, věrolomností, zradou... národové se jim podrobili, protože se jim podrobit musili, ale třebaže to neřekli, jistě smýšleli jako Bretoňci. Tito prosili Ludvíka XIV. zu úlevu nesnesitelných daní; král je odbyl a na konec se cynicky ptá: „Co můžete dělat?" „Podrobit se, Sire, ale nenávidět."

Král srdcí... Vzpomeňme tklivé scény u hrobu Lazarova. Marta, slyšíc, že Pán přichází, zapomene smutku nad smrtí milovaného mladičkého bratra a spěje v náruč božskému hostu. „Pane, kdybys byl přítomen, bratr by nebyl zemřel; ale i tak vím, že Bůh ti dá, začkoli ho požádáš." „Já jsem vzkříšení a život," odpovídá Pán, a na jeho otázku osvědčuje Marta: „Ovšemže, věřím neochvějně, že tys Mesiáš, Syn živého Boha, jenž jsi přišel na tento svět." Tak mluví k chudičkému rabbi, jenž neměl kde by hlavy sklonil, o němž věděla, že mu vůdcové národa v nedalekém Jerusalemě ukládají o život a že vyloučením ze synagogy, největším trestem, který mohl pravověrného Izraelitu stihnout, pohroženo všem, kdož se k němu budou za učedníky hlásit, ví to, a nedbá toho; a když sděluje plačící sestře: „Rabbi je tu a volá tě," zapomíná i ona vší truchlivosti a běží vstříc tomu, kterého milovala veškerým žárem, jehož jest nezkažená duše schopna. Tak vítají nebeského hosta ty, které před málo dny mu vzkázaly: „Pane, ten, jehož miluješ, jest nemocen." Jehož miluješ... a jehož srdce ti docela patří!

Jak vítězí Kristus? Jak dobývá srdce? Láskou! „Dříve miloval nás." (1 Jan 4. 10) „Tys nás milovalo, než jsme tě poznali, za nás ses v oběť dalo, než jsme tě vzývali" pějeme o milujícím Srdci Ježíšově. Pouty dobroty táhl jsem je k sobě, vazbami lásky... (Os 11. 4) Láskou odvěkou miloval jsem tebe, pročež přitáhl jsem tě k sobě, smilovav se nad tebou. (Jer 31. 3) Někdejší znak „Tábora", na nějž jsou jistí hrdi: kalich a po stranách palcát a meč — ten symbol mluví více než mnoho slov. Erb církve Kristovy: kříž a na něm vtělená láska za nás umírající a rozpínající ruce v šíř i v dál, aby přivinula kdekoho do svého náručí. Tábor - té ironie osudu! Byl první, jenž do erbu přijal jako zvláštní projev Zikmundovy přízně dvojhlavého orla — za několik měsíců po Lipanech!

Že by byli milováni od svých vyznavačů a následovníků ti, s nimiž se provozuje okázalá reklama? Lidé, jež jiní vyzdvihli na svou žerď, jejichž jména napsali na svůj štít, jejichž podobu si dali do znaku? Víme a vidíme to všichni: dokud se jich dá užít co beranů proti kříži, hlásají jejich jména hlučně do světa. Nelze-li jich k tomu užít, nikdo jich nevzpomene. Hus, Giordano Bruno, nebo i mužové jinak šlechetní, jako byl Galileo Galilei, jehož by asi málo těšilo vědomí, že se ho užívá za zbraň k boji proti církvi, jíž byl ze srdce oddán... Miluje však někdo tyto lidi?

Montalembert, žádán od své dcery za dovolení, aby směla vstoupit do kláštera, píše do svého deníku: „Ježíš přišel do mého domu, aby si ode mne vyžádal dceru. Ježíš jest vpravdě dobyvatel srdcí. Kdo je tento bezpříkladně milovaný, jenž před 1800 lety zemřel na dřevě potupy a jenž tak mocně k sobě táhne mládí, krásu, lásku? Je to člověk? Nikoli... Jen Bůh může dosíci takových triumfů. Tento Ježíš, jehož božství jest denně uráženo a hanobeno, dokazuje denně své božství znova a znova zázraky odříkání a lásky duší, zcela se oddávajících jemu a pro něho..."

Gedeon francouzských katolíků vidí v tomto zjevu nepochybný důkaz božství Kristova, a kdokoli jest přístupen i jiným důkazům než jsou matematické formule nebo mikroskop, bude zajedno s ním. Ale co budhistické „kláštery"? Ani bych se o nich nezmínil, kdyby mi nebyly docela vážně uvedeny jako protějšek nebo blíženec klášterů našich. Mají budhisté i dívčí kláštery? Domy, kde dívky z nejvznešenějších rodin přinášejí Budhovi v oběť mládí, krásu, bohatství, radosti rodinného života, jistou vyhlídku na „nejkrásnější" život v pohodlí a rozkoších všeho druhu? V Anglii bývaly doby, že šlechtic stěží našel nevěstu svému stavu přiměřenou, protože skoro všecky šlechtické dívky spěchaly do tichých cel rozjímavých klášterů, aby se zasvětily Králi a snoubenci duší životem modlitby a odříkání. Kolik Přemyslovèn jednalo podobně v naší vlasti! Kolik dívek z nejvznešenějších rodů je následovalo! Protestantský švédský král navštěvuje Marii Louisu, dceru Ludvíka XV., v jejím karmelitském klášteříku, vidí okenní tabule zpola zalepené papírem, slaměné lůžko, hrubou židli a stolek... „Zde bydlí francouzská princezna?" „Ano", odpovídá

užaslému a osvědčuje, že nemá naprosto touhy vrátit se do mramorových sálů a hedvábných šatů versailleského paláce.

Nahlédneme-li do činných nebo apoštolských klášterů dnešní doby, najdeme i dnes u nejednoho lůžka nemocného žebráka ošetřovatelku nebo uprostřed dětí z nejchudších rodin učitelku, o které nevědí tyto ani onen, že v prostém řeholním rouše vězí kněžna nebo hraběnka, vzdělaná ve všech moderních řečích, že mu slouží ruce, které kdysi byly zvyklé jen na klavír a vyšívání, a že by byla nyní sama obsluhována zástupem komorných, kdyby nebyla své mladistvé srdce zasvětila Králi a dobyvateli srdcí. A mužské budhistické kláštery? Zaopatřovací ústavy! Či bude kdo vážně tvrdit, že jsou semeniště věd a umění a zároveň asyly charity jako kdysi Montecassino, Clugny, Clairveaux, Prémontré, Sv. Havel, Reichenau, Einsiedeln, Fulda, Chartres, maurinské domy? Vím, že i naše kláštery bývaly zaopatřovacími ústavy šlechtických synků — ale jen za doby úpadku, a Pán se postaral sám, aby vzaly za své.

Protestantský král (Gustav III.) v cele jmenované francouzské princezny nechápal, že Ježíš může být tak milován. Ovšem, Wiklef, Luther, Knox, Kalvín a jak se všichni zakladatelé sekt jmenovali, neroznítili ani v jediném srdci oheň čisté enthusiastické lásky. Váženi a obdivováni od svých, snad; ale milováni? Nikdy! Kdo by byl hotov položit život za Luthera! Pouhé vyslovení této věty působí komicky. Za učení, které od toho neb onoho přijali, které s a m i schválili a za pravé pokládali, položil nejeden život, uznávám; ale za zakladatele své sekty? Zato náš král srdcí se může honosit legiemi mučedníků, kteří cedili krev pro něho, obětovali život nejen pro jeho slovo, umírali i pro jeho o s o b u. Stačí vzpomenout svatých mučednic, panen, které nebyly nuceny odpadnout od víry, pouze se od nich žádalo, aby daly srdce lidskému snoubenci. Sv. Anežka odpovídá: „Jiný milovník tebe předešel. Kdo první přišel, ten srdce obdržel. Nemohu jiného si zamilovat a opustit toho, s nímž mne láska navždy spojila, jehož matka pannou jest, jehož otec ženy nepoznal, jemuž andělé slouží, jehož kráse slunce a měsíc se diví, jehož dech mrtvé oživuje, jehož dotek nemocné uzdravuje. Jeho když miluji, svatá jsem, jeho když obejmu, čistá jsem, jemu

když snoubím se, pannou jsem." S tímto ideálem čistoty Kristu zasvěcené by někteří rádi srovnávali protestantské diakonissy, nepříliš dávno zavedenou instituci „sester", dobře placených ošetřovatelek, které se smějí vdát a vdávají se, jakmile se jim naskytne příležitost! Služby si na čas koupit může i člověk, trvalou lásku srdcí si zajistit dovede jen Kristus.

Montalembert mohl hravě svou úvahu rozšířit a tázat se, má-li kdo též misionáře jako Ježíš. „Má! Protestantismus! A kolik!" Asi jako děcko, které má „také perly na zlatém řetízku!" Jako některé německé pivovary, které se státním schválením vaří „plzeňské pivo" a přilepí na láhev hrdou etiketu! Za prvé, proč neřeknou, že Luther má misionáře? Neměl jich, nemá jich a nebude mít na věky. Za druhé, protestantismus je má, tak jako má učitele, obuvníky, hokynáře... Ten z toho a onen z onoho důvodu zvolí misionářské „povolání", u nich obyčejně velmi dobře placené a tudíž výnosné; mnohý svého povolání nechá, jakmile si za mořem něco našetří nebo nabude pozemků... Z misionáře se stává kolonista, abych užil trefného výroku Fridricha II. Výjimky ovšem jsou, nepopírám, ale jen výjimky. Misionáři Kristovi? Ti zasvěcují jemu a jeho svaté věci celý život, život plný útrap a odříkání, život v chudobě, prosíce za almužnu ne pro sebe, nýbrž pro chudičkou misii. Jakou kariéru mohli udělat! Láska Kristova je přiměla k doživotnímu strádání.

Protestantští misionáři jdou jen tam, kde netřeba se bát o život. Buďto na místa, kde katoličtí věrozvěsti dlouholetou prací půdu připravili, snad i mučednickou krví zkropili, a domorodce již obrátili... Protestanté tedy neobracejí, nýbrž odvracejí a odvádějí katolickým misionářům ty, které získali oni! Anebo si vyhledají mírumilovné kmeny, a pak zfanatisují domorodce tak, že ti, kteří před přijetím protestantismu byli k jiným náboženstvím tolerantní, stanou se zarytými nepřáteli katolíků a pronásledují je na smrt. Tak se stalo na př. na Havaji. Suroví lidojedi v Oceanii utloukli nejednoho katolického misionáře, ale mučit je pro víru a mukami je chtít přimět k odpadu, tomu se naučili teprve od kazatelů protestantské svobody svědomí v 19. stol. Na Havaji skoro k smrti umučeny r. 1839 dvě domorodé katolické ženy od protestantských domorodců.

Kristus... Nekoupil si království za cizí krev, nemá pozemské říše, nemá ministrů, nemá armády po zuby ozbrojené, nemá ani kus země, ale za to má lásku všech svých. Vládcové? Několik jednotlivců, přátel, kteří jim lásku osvědčují či spíše lžou, a ostatní? Víme..., je na to paragraf, proto každý mlčí. Ale milovat je? Lásku má jedině Kristus. On jediný má milionovou říši srdcí, on jediný armádu hrdinů. Nejšlechetnější srdce patřila a patří jemu. Mučedníci jsou mučeni a zabíjeni, křesťané se menší počtem, rostou příkladem. (Ambr.) Čím více nás (jako klasy) stínáte, tím četnějšími se stáváme: krev křesťanů jest semenem. (Tak zní správně výrok Tertulliánův.)

Kristus nedával dary, aby získal, jako Richelieu a Ludvík XIV., naopak, hlásal odříkání, a přece byl od celých zástupů vyhledáván, obklopován, milován. Nesliboval kořist jako César a Alexander, naopak, osvědčoval, že sám nemá, kde by hlavy sklonil, že tedy nic pozemského si od něho nemohou slibovat ti, kteří za ním chtějí jít, a přece se ho pevně drželi. Nelichotil velkým a malým tohoto světa jako Hus, nevycházel vstříc vášním jako Mohamed a Luther, naopak, žádal oběti od těch, kdož by ho chtěli následovat, nezastíral učedníkům truchlivou budoucnost, která je čeká, zůstanou-li jeho, a přece byl následován a milován. I dnes volá: „Chce-li kdo za mnou přijít, zapírej každodenně sám sebe, vezmi na sebe svůj kříž a následuj mne" (Lk 9. 23), v chudobě, čistotě, zřeknutí se své vlastní vůle, a přece nesčetní za ním dobrovolně jdou, nespouštějí se ho, následují ho a milují ho láskou pravou, čistou, hlubokou, trvalou, nezištnou, enthusiastickou.

I pouhý člověk dovede tu a tam nadchnout pro svou věc nebo pro svou osobu jednotlivce nebo masy, že běží za ním, ale k tomu je nezbytna jeho přítomnost, slovo, pohled, jak doznal Napoleon. (Str. 535) Grakchus se vzdálil jen na málo měsíců z Říma, a když se vrátil, našel situaci nadobro změněnou; ti, kteří pro něho před krátkým časem horovali, byli teď chladní, a on vycítil trik svých nepřátel: dobře počítali s nestálostí lidského srdce. Kristus? Celá staletí nás od něho dělí, ale to nikterak nevadí; láska dnešních jeho vyznavačů jest stejně nadšená jako láska těch, kteří s ním obcovali, ba zdá se nám, že ta láska spíše roste a se vzmáhá.

Král srdcí... Naše přísloví: „Pověz mi, s kým obcuješ, a já ti povím, jaký jsi.“ Pozměňme poněkud toto slovo a rceme: „Pověz mi, koho miluješ, koho jsi učinil králem neb královnou svého srdce, a já ti povím, jaký jsi.“ Ideál..., i svět se honosí svými ideály..., ale jaké ideály! Sami si je vyrobí a postaví na oltář, a jako židé pod Sinajem volají: „Izraeli, to jsou bohové tvoji, kteří tě vyvedli ze země otroctví!“ Léta to u nás trvalo — masy padaly na tvář a klaněly se jako tam teleti. Dětem o nich mluvili v čítankách „ve vzletných básničkách a článcích“ (S. Čech, Hanuman), aby se naučily jejich jména s patřičným respektem vyslovovat, ale že by si je kdo trvale zamiloval? Takové vyrobené ideály, které se rozplynou samy jak ranní mlha, které z vyššího rozkazu se mládeži vnucují, ty že by byly s to pozvednout upadající svět, obrodit zchátralé lidstvo a povznášet k výšinám? Asi jako papírový obraz by byl s to, aby vdechl komu život! Dovede-li se konečně kdo vyzout z předsudků, pak dovede ocenit ty velké vychvalované a až do nebe vynášené muže. Francouz smutně proslulého státníka kardinála krále Ludvíka XIII., Španěl své některé konkvistadory, Ital Garibaldiho nebo Mazziniho a Čech jisté lidi z 15. stol. Jací charakterové byli Cook, Goethe a jiní slavní mužové! Kdyby žáček věděl, že velebený učenec, protestant Baco Verulamský, byl úplatný člověk, mučil a odsuzoval nevinné...

Král srdcí... Černoch o něm po prvé slyší a zamiluje si ho. Indián, jenž do včerejška měl jedinou tužbu, totiž aby po celou věčnost jen honil nebo seděl na koni mezi předky, ověšen skalpy nepřátel, modlí se dnes k němu ve svém wigwamu a přeje si jedině s ním být na věky spojen. Dítko se zadívá na nemluvňátko v jesličkách a nemá větší lásky nad ně, nebo pozoruje Ježíška v nazaretském domku ve světničce spolu s panenskou Matičkou, a snaží se být hodné jako on — z lásky k němu...

Velký duch budí sympatie, jeho jméno naráz zní v ústech školáků i v ústech učenců, ale nehledě k tomu, že to vše jest chvilkové, jest možno každému takového genia následovat? I dítku? V čem? Bytost, již lze následovat vždy, všude, již může následovat každý, bez rozdílu věku, stavu, pohlaví, povahy, jest jen jediná, odezíráme-li od té, jež byla jeho nejdokonalejší kopií. Nejopovrženější otrok a král na trůně, světec i hříšník,

biskup i poustevník stejně jako otec rodiny, dívka i muž, všichni bez rozdílu. Kristus se nemění, nestárne, nepřežil se, není zastaralý, není a nebude nikdy předstižen, jak doznal i Strauss na poslední straně posledního svazku svého díla proti Kristu. Ano, můžeme jít ještě dále a říci: velké muže, genie, není vůbec možno následovat — Krista jest možno následovat, nikdy však dostihnout. Být mu podoben, nikdy však roven. Jako křivá hyperbola se své asymptotě stále blíží, ale nikdy jí nedostihne, tak i největší světec se může Kristu jen blížit, ale vyrovnat se mu nemůže nikdy, byť celou věčnost o tom pracoval. Ani světce nelze ve všem následovat. Dívka nemůže si bráti za vzor Řehoře VII. nebo Augustina, kněz ne Františku nebo královnu Marketu. Jen Krista můžeme následovat všichni a ve všem. Ba ještě víc: Krista jsme povinni následovat, on jest náš závazný ideál a vzor, a jednou budeme souzeni z toho, zdali a jak jsme ho následovali, a podle toho bude i vyměřena odměna nebo trest, podle toho nám bude určeno místo v nebeském Sioně.

Bramínka, která se zdaleka vyhýbala příslušníkům nižší kasty a chránila se jich dotknout, aby se neposkvrnila, pokleká nyní ke stolu Páně doprostřed pariů a v misijním asylu ošetřuje ve volné chvíli ty nejopovrženější. Zámožná čínská dívka v květu života, s vyhlídkou na „nejkrásnější“ (podle úsudku světa) budoucnost, do včerejška nekatolička, z lásky ke Kristu zasvěcuje celý svůj život malomocným. Kanibal na Fidži rozbíjí svůj oštěp, protože se „Kristu nelíbí“, aby zabíjel, a jeho soused propouští všechny ženy až na jednu, kdyžtě Kristus „to tak chce mít“.

B) Srdce královské.

Král srdcí, protože nejdokonalejší ze všech srdcí lidských. Jen několik rysů... Jest známka velikého a vznešeného srdce, když je kdo zneuznán a přece plní svou povinnost. Ježíš? Hned o jeho příchodu na svět praví evangelista: „Do vlastního přišel, a svoji ho nepřijali.“ Přišel k těm, které miloval, a přinášel jim spásu, přinášel lásku, přišel zvěstovat odpuštění, přišel s nebes jak anděl míru, a svoji ho nepřijali, nepoznali, zůstali lhostejni. Přesto přese všecko plní neúnavně

svou povinnost, bez ustání ho vidíme na honbě za dušemi. Jest unaven a chce si oddechnout, přeplaví se do zátiší za Genezaretské jezero, ale když vidí, že jdou za ním, sestupuje k nim, třebaže sám znaven, a věnuje se jim celičký den — zželelo se mu jich, když viděl, že jsou jako ovce, nemající pastýře. „Líto mi zástupu..." Zase slovo, do něhož jakoby vložil všechen láskyplný soucit svého milujícího a se obětujícího Srdce. A přece ví, že tíž, kterým dnes věnuje všechen čas a síly, za dva dny se k němu budou tak tvrdě chovat, ale nedbá toho a nemyslí na to, plní úkol, jejž mu Otec dal. Zneuznán... ve městech, jež vyznamenal nejvíce svou milostí, svou přítomností, svými zázraky, jimž nejvíce dobrého prokázal, Kafarnaum, městečko „jeho", Korozain, Bethsaida, omilostněná města... Pán ví dobře, jak smutně se bude s nimi po čase loučit, ale jako vojín na stráži nebo kapitán na lodi vytrvá a plní, co mu Otec uložil, nezkrátí své působení ani o minutu, stojí věrně na svém místě, až ho Otec odvolá.

Zneuznán... Nešťastného Ludvíka XVI. nejvíce skličovalo vědomí, že jest nenáviděn od národa, jejž miloval a za jehož blaho by byl život položil. Vykřičen za tyrana.. Nejinak božský Spasitel. „Jest dobrý..." „Nikoli, je svůdce." On, jenž se strávil ve službách lásky! Být zneuznán a přece se nezpronevěřit ani na vteřinu své povinnosti, to jest velikost, pravá velikost, božská velikost. Jak snadno, ba skoro nepochybně se o nás pokouší uražená pýcha, nedojdou-li naše snahy a práce uznání! Valdštýn... Nehnul ani brvou, když ho císař propustil ze služeb, ale když potom byli v úzkých, jak jim dal cítit svou pýchu!

Kristus odmítnut, a přece milosrdný. V Gergese (Mt 8) ho prosí, aby odtamtud odešel, a Pán bez trpkosti vsedl na loďku a přeplavil se na západní břeh jezera. Ještě nepřišla jejich hodina, ještě nebyli zralí ti pohané tam pro mesiášské milosti. Po jeho nanebevstoupení přijdou apoštolé i k nim, a pak přijmou učení toho, jehož přítomnosti si nyní nepřejí. Odmítnut v jednom samaritánském městečku... Poznávají na svaté společnosti, že to jsou jerusalemští poutníci, a odpírají jim pohostinství, jež jest na východě obvyklé jako polní tráva (Lk 9), a dva bratři ve sboru apoštolském, jež nazval Pán divochy, přistupují k němu a nabízejí se mu:

„Pane, dovolíš-li, svoláme na ně oheň s nebes.“ Božský Spasitel velebně na to: „Nevíte, čího ducha jste.“ Jeden z obou mluvíval po letech jinak. Nikoli oheň s nebe na nepřátele, nýbrž: „Miláčkové, milujte se vespolek.“ Jeho první epištola prodchnuta tímto duchem Krista milujícího a odpouštějícího, některé její partie možno nazvat písní lásky.

Nikdo neposloužil světu lépe než Kristus; vše, co činil, konal z lásky k lidstvu a pro blaho lidstva. A co svět? Pán pro něj umíral, svět ho usmrcoval, a božský Trpitel se za něj modlil!

Odmítnut..., ba dokonce nenáviděn, a přece milosrdný. „Otče, odpusť jim...“ Každé dítko zná tuto modlitbu umírajícího Spasitele, ale málokterý věřící ví, že byla vyslyšena, že po jeho nanebevstoupení i jistá část farizeů a kněží uvěřila, jak se dočítáme ve Skutcích apoštolských. Ani od těch se neodvrátilo jeho Srdce, kteří byli původci jeho utrpení a smrti. My pak máme nejméně práva žasnout nad touto nezaslouženou slitovností, jíž se jim dostalo. Kolikráte se jí dostalo i nám, stejně nehodným! Kolikráte jsme se od něho odvrátili i my, a přece opět a opět na milost přijati!

Zkoušen, a přece ne malomyslný, přece do vůle Otcovy odevzdán. Gethsemani... Förster praví o jeho modlitbě v jeskyni: „Tak může jednat a se modlit jedině Bůh; žádný romanopisec by nebyl s to vymyslit a vykreslit podobný charakter.“ Ve zkouškách... V letech 1914—18 jsem to nejednou pozoroval. Malomyslnost, netrpělivost, ba vzdor... „Od nynějška se slova nepomodlím, o kostel ani nezavadím...“ Když ztratili někoho ze svých drahých, ba někteří, když Pán Bůh na komando nechtěl udělat válce konec. Vím, nepopírám, byla to těžká metla, ale nezasloužili jsme ji? Kdesi bylo hotové vzbouření, když jim to s kazatelny bylo řečeno. Roku 1937 jsem napsal: „Když pozoruji, jak lidé žijí, jak hroznými hříchy jest Pán urážen, jaké ohavnosti tropí, jen aby hověli vášni, říkám si, že na tyto zločiny není jiné metly než zase válka. A pak budou zase pokrytecky lomit rukama, jak se může Pán Bůh na takové hrůzy dívat.“ Ještě nikdy jsem však neslyšel povzdech: „Jak se může nejvýš svatý Bůh na takové neřesti dívat..., na zabíjení tolika nenarozených dívat...“ Ale to mimochodem. Jisto jest, že při takových všeobec-

ných metlách stíhá pohroma všechny, i nevinné, a o tom právě mluvím, to jest skutečně zkouška — a jak málokdo v ní obstojí! Vzácná ctnost, která v ohni zkoušky nepovolí, jak vidíme na Jobovi, Tobiášovi a zvláště na našem Králi srdcí. Vždyť zkouška nás může stihnout, i když kolem nás všecko v klidu, jen my zasaženi ranou. Jan Chrysostom se vrací z vyhnanství do Cařihradu, lid rázem naplní chrám, a biskupovy kroky míří nejdříve tam. Co řekne svému milému stádci, jež se těší z jeho návratu? „Buď jméno Páně pochváleno... Ta slova jsem řekl, když jsem odcházel, ta opakuji dnes, když se zase vracím." Ani slova roztrpčenosti vůči strůjcům svého osudu! Tomáš Morus píše ze žaláře dceři Marketě: „Není člověka, jemuž bych k vůli svému osudu přál něco zlého." Vojín v zákopech dostává zprávu, že jeho syn padl; ani slovem si nepovzdychl, jen poklekl a modlil se za něho, a přítomný protestant se táže, jaká je to víra, jež dovede tak sílit!

Zrazen, a přece šlechetný... Zrada jest cosi tak nízkého, tak podlého, že je velmi těžko přitom udržet rovnováhu a nedat se strhnout k nízkosti. Rakousko, zrazeno roku 1915 Italií, se jí pomstilo tím, že veřejně prozradilo diplomatická tajemství — věci, jež jí nebyly příliš ke cti, a ve všedním životě bývá na denním pořádku, že člověk hledí zrádce kompromitovat co nejvíce, způsobit mu hanbu co největší. Jidáš! Ještě v zahradě... Pán ho neodstrčí od sebe s odporem, jak by snad každý učinil, nýbrž ho oslovuje, a jak! Jaká vznešenost v jeho slovech! Nepřímo mu i odpuštění nabízí. „Judo, je nízké, co činíš, ale chceš-li, přijď a řekni: ‚Chybil jsem', a bude vše zapomenuto, vše zase urovnáno!"

Tupen, a přece vznešený. O tom více v příští kapitole.

Opuštěn, a přece ne roztrpčen; zapomenut, a přece pln dobroty a lásky. „Bíti budou pastýře, a rozprchnou se ovce stáda..." Koho by nezaujala velikost Kristova, čte-li jeho slova: „Jestliže tedy hledáte mne, nechte těchto, ať odejdou." Přemoženi únavou nedbali napomenutí Mistrova: „Bděte, modlete se, ať nepodlehnete pokušení." Chvíle pokušení je našla slabé, nepřipravené, nezbývá, leč je svěřit ochraně Otce; nejsou ještě tak zoceleni, aby obstáli v těžké chvíli. „Tu učedníci, opustivše ho, uprchli," rozutíkali se, ne-

přišla ještě hodina, aby dovedli hrdinně vytrvat po boku božského Mistra.

Pak nazítří... Kde jsou ti, které ještě před třemi dny v chrámě uzdravil? Kde ti, kteří před pěti dny mu volali hosana? Kde ti, kteří se za ním valili? Přece však nevzpomíná toho s hořkostí, ani slovem se o tom nezmiňuje po svém zmrtvýchvstání, nepřipomíná učedníkům, co slibovali a jak slibu dostáli, nevytýká jim jejich slabost, ani Petrovi jeho pád. Zjevuje se jim několikráte, jako by se bylo nic nestalo; jen jim vysvětluje, proč trpěl, zasvěcuje je do významu svého kříže, poučuje je o svém království, a sám vyhledává ty, kteří se od něho rozutíkali.

Křivdami zasypán, a přec ani slova tvrdého. Euklides se dovídá o komsi: „Přísahal, že tě stůj co stůj zabije." Filosof na to odpovídá: „A já přísahám, že ho stůj co stůj usmířím." Učinil tak z lásky? Či z jiného motivu? Nevím. Jen tolik vím, že Kristus již na kříži, tedy ve chvíli, kdy jeho nepřátelé dosáhli, co chtěli („co přísahali"), totiž že ho odklidí děj se co děj, nejen slova trpkého nepromluvil, ale za ně se modlil. Získal svou tichostí tyto zaryté nepřátele? Když ne je, získal alespoň zločince, jenž po jeho boku pykal za své nepravosti, a tento lupič dává svými slovy nejkrásnější svědectví Kristu: „Tys světec... Tak jako ty může jednat a trpět jedině Bůh."

Tíhou utrpení sklíčen, křížem až k zemi poražen, a přece nezlomen. Klesá a zase vstává, vytrvá až na Golgotu, jak mu byl Otec uložil. Jest si sice vědom, že by postačilo požádat, a Otec mu pošle dvanácte legií andělů, ale neprosí za ně, vytrvává, dokavadž nedokoná dílo, pro něž na svět přišel.

To je Srdce veliké, vznešené, královské. „Hleďme na vůdce a dokonatele víry, jenž místo předložené radosti zvolil si kříž. Považte, kdo je ten, jenž takové křivdy od hříšníků snášel, abyste nepovolovali, umdlévajíce na mysli. Ještě jste neodpírali až do krve proti hříchu bojujíce..." (Žd 12. 2 nn.) Ludvík XVI. píše v testamentě: „Umírám ve společenství se svatou církví římskou; prosím za odpuštění ty, kterým jsem ublížil, odpouštím nepřátelům, Bohu poroučím své drahé, dětem kladu na srdce povinnosti k Bohu a poslušnost vůči matce, lásku vzájemnou k sobě, a svého syna, stane-li se králem, žádám, aby se nemstil na původcích mého

neštěstí.“ Třebaže tento muž byl v politice jako vládce slaboch a bojácný, jako křesťan osvědčil královské smýšlení. Odkud se tomu naučil? Hleděl na vůdce a dokonatele víry.

Jak snadné jest zamilovat si duše vznešené! Vít de Fontgalland... Proč se stal tento dvanáctiletý hošík naráz miláčkem všech věřících srdcí? Čti jeho životopis, a pochopíš. Julie Meinekeová, mladičká konvertitka, o níž teprve za půl století po její smrti svět zvěděl, když byla uveřejněna její korespondence s Albánem Stolzem, a stala se taktéž miláčkem všech. Tak působí na nás srdce krásné, ctnostné, čisté. Čím více Kristus? Abychom ho milovali veškerým žárem, jehož jest naše srdce schopno, netřeba jiného, leč ho poznat, ale důkladně. Rozjímat jeho život, studovat jeho ctnosti, jeho krásu, a naše srdce vzplane. Vzplanulo srdce těch, kteří stojí mimo církev — čím více se toho lze nadít od věřícího křesťana! Král srdcí — nejen proto, že jeho srdce jest nejdokonalejší ze všech srdcí, která kdy v lidských prsou bila; především proto, že na něm jako na nedostižném vzoru se vzdělávali a vzdělávají tisícové srdcí, že vpravdě vládne všem šlechetným lidským srdcím. Diogen se posmíval rhetorům, že učí dobře mluvit, ne však dobře žít; hudebníkům, že dovedou uvést v soulad své nástroje, ne však své mravy; gramatikům, že vidí a opravují chyby spisovatelů, ne však své vlastní. Jest 20. stol. v tom ohledu na tom lépe než klasický starověk? Jediný Kristus může říci bez omezení a bez výhrady: „Učte se ode mne.“ Králi a středisko všech srdcí...

Kristus vpravdě v l á d n e všem srdcím. „Kristus kraluje, třebaže na něho plvají.“ (Förster.) Naráží tím na korunu trnovou a nápis na kříži. Lze však říci i o jeho dnešních nepřátelích: kraluje, třebaže na něho plvají, třebaže volají: „Nechceme, aby tento kraloval nad námi.“ Kraluje a bude kralovat přese všechen odpor nepřátel.

Pročpak se pohané bouří
a národové plány nadarmo kují?
Povstali králové země, a knížata sešli se v jedno
proti Hospodinu a proti Pomazanému jeho.
„Rozlámejme okovy jejich
a odvrhněme od sebe jho jejich.“

„Já však jsem učiněn od něho Králem
na Sioně, na svaté hoře jeho.
Zvěstuji rozkaz jeho, praviltě Hospodin ke mně:
‚Syn můj jsi ty, já dnes zplodil jsem tebe.
Požádej ode mne, a dám tobě národy v dědictví,
a končiny země ve tvoje vlastnictví.
Budeš je ovládat železným žezlem,
zdrtíš je tak jako nádobu z hlíny‘...“ (Žalm 2.)

C) Srdce milující.

Vládne srdcím, ale ne proto, že jim jeho vláda byla vnucena a že ji přijmout musili. Jemu se poddávají dobrovolně všecka šlechetná srdce, a jen ti, kteří se vzpírají jeho sladkému jhu a brojí proti němu jako Herodes, jen o těch platí: „Marné tobě proti ostnu se zpěčovati...„kdo na ten kámen padne, rozrazí se, a na koho padne, rozdrtí ho.“ Vládne, protože fascinuje... Víš, co znamená toto slovo? Tajemná moc, tajemné kouzlo, jemuž nemožno se ubránit. Byli mužové, kteří měli ten dar. Kazatelé jako Bernard, k jehož kázáním spěchali z alpských salaší do údolí, když slyšeli, že se ubírá přes Alpy. Ambrož, k němuž spěchali až z Afriky. Berthold Řezenský, jenž musil kázat venku, protože žádný kostel by nebyl pojal ty tisíce. Byli vládci a vojevůdci, kteří dovedli své lidi fascinovat. Při odhalení pomníku Radeckého u příležitosti 50. výročí jeho smrti r. 1898 obdrželo přípravné komité na 300 dopisů od jeho bývalých bojovníků, tedy veteránů při nejmenším 80letých! Chvějící se stařeckou rukou psali, se slzami vzpomínaly „tatíčka Radeckého jeho děti“, a litovali, že nemohou být slavnosti přítomni. Učitelé měli někdy též tento dar, ano, najdou se bytosti, jež dovedly fascinovat svým pouhým zjevem (Jan Berchmans...).

Kristus dovedl vpravdě okouzlovat srdce. „Večer se blížil, zástupy se kolem něho tísnily. Moře se jim stavělo v cestu, a přece se tlačily“ (Ambrož); málem by se byli ušlapali, a Pán nevidí vyhnutí, leč se posadit na loďku a tak učit. Kristus, magnet srdcí... „Vidíte, že nic nepořídíme? Všecko to za ním běží!“ (Jan 12. 19.) Tak tehdy, tak i dnes. Marné všechno úsilí — ať si odhlasují zákony, ať odkřesťaní školy, ať je třeba pronásledování, ať kulturní boj: vše marné, vše půjde za Kristem, i kdy-

by potoky krve tekly jako kdysi. Kristus kraluje... odstraníte kříže ze škol, ale nevyrvete lásku ke kříži ze srdcí; vyhladíte jméno Kristovo z veřejného života, ale nevymýtíte z duší lásku k němu. Čím to? Vysvětli mi ten zjev! Vysvětli tajemství jeho osoby! Kristus kraluje a jest milován. Chce, abychom šli k sv. zpovědi, a jdeme, byť nám to bylo někdy sebetěžší. Chce, abychom odpouštěli nepřátelům, a činíme tak, byť se naše přirozenost vzpírala sebevíc. Chce, abychom se zřekli toho, co nás nejvíce vábí, naše srdce se dostane mezi dvojí lásku, lásku hříšnou k světu a jeho rozkošem, a lásku svatou ke Kristu..., která z obou zvítězí? Ve slabých srdcích ovšem láska nedůstojná, ale v srdcích velkých láska nebeská. Spočítej všecky misionáře a sestry, kteří dali přednost Kristu před světem se všemi jeho radostmi nejen nedovolenými, nýbrž i dovolenými! Ale ti by se snad dali spočítat; nikdo však nespočte srdce, jež vybojují tento boj ve skrytu, mnohokráte denně, boj, v němž nedostane přednost Barabáš, nýbrž Kristus. Tak nebyl, není a nebude nikdo milován, takový vliv na srdce lidská neměl nikdo a mít nikdo nebude.

Nevěra se tomu někdy diví, někdy žasne neb se horší. Nietzsche: „Když slyším v neděli bručení zvonů, táži se sám sebe: Je to možné? To vše že platí židovi, před dvěma tisíci lety ukřižovanému, jenž tvrdil o sobě, že je Syn Boží?“ Ano, to platí jemu — Králi srdcí! A diví-li se nevěřící filosof tomuto „bručení zvonů“, našel by věci, jimž by se bylo více co divit — oběti z lásky k němu po dva tisíce let přinášené vzbuzují větší podiv a úžas! A kdyby si dal otázku: „Kdypak lidstvo z toho ‚omámení‘ vstane“, odpovíme mu: „Nikdy — protože to není omámení, nýbrž nejreelnější realita“ — a náš filosof by na to přišel, kdyby chtěl důsledně myslit a d o m y s l i t. Týž s překvapením konstatuje, že Wagner, „zvaný Vítězný“, se „zhroutil“ před křížem Kristovým, t. j. že našel cestu k víře v Krista — a neví, že takových vítězství slaví Král srdcí bez počtu den co den. A vzdychá-li jiný, trochu jemnější než on, po antice, kdy „jen krásné bylo svaté“ (Schiller), musíme mu povědět: jaké náboženství, takoví svatí — smyslné náboženství, smyslná krása, smyslný (t. j. ohavný) kult. — Ten „krásný svět bohů... musil zmizet, aby j e d i n ý byl obohacen.“ — Ano! Jako „krásné“ (vpravdě krásné, nikoli domně-

le krásné jako špinaví bohové Řecka) ledové květy na oknech pokoje, kde několik sedí u kamen a tisícové venku křehnou, musí zmizet, aby přišlo slunko a vykouzlilo pravé květy a oblažilo všecky, hrstku vyvolených štěstěny i zástupy hladových: tak nutně zmizela falešná krása antiky, jež nebyla víc než lesklým pozlátkem hniloby. „Jen krásné bylo svaté" — a protože ta „krása" byla pomíjející více než rozmary dubnového počasí, střídal každý bez konce krále neb královny svého srdce, až konečně přišel ten, jenž jest Krása sama, Krása pravá a proto svatá, a stal se na věky Králem srdcí všech toužících po pravé nehynoucí kráse.

Na jižní Moravě v X. působil dlouhá léta velmi vážený a milovaný duchovní správce. Svou závěť zakončil apostrofou své drahé farnosti: „Žij blaze, má vroucně milovaná osado, vinu tě na své srdce: žij blaze a modli se za mne." Tato slova vyryli na jeho náhrobek — matky vodily dítky na jeho hrob a modlily se za něho. — Poslední slova závěti našeho Krále: „Nechť jsou všichni spojeni se mnou a vespolek, oni ve mně, já v nich a všichni spolu v jedno . . ." (Jan 17.) Dva tisíce let nás vodí církev ke hrobu našeho Pána a Vládce, k jeho svatému kříži. „Zde dokonalo Srdce, které nás milovalo láskou nejvyšší."

*

Calderon v eucharistické hře El Pinto líčí vstup vtěleného Slova do řady tvorů. Mezi ním a světem se rozpřede rozhovor; svět se táže:

„. . . Tvé jméno?" „Člověk!" „Cože, člověk? Vždyť přec svět, hříchu stráž a pevný hrad, nemá ani tušení, že se k němu přidružit hodláš ty, jsa bez hříchu." „Ovšem, vždyť jsem nepřišel, abych s hříchem spolek měl." „Nicméně já neznám tě." „Jan ti jednou poví to." (Jn 1.) „Rci však, kterou branou vstoupils? Jsouť přec všecky uzamčeny!" „Branou lásky všel jsem v svět . . ."

Branou lásky . . . Tak Bůh miloval svět, že Syna svého jednorozeného vydal, aby nezahynul nikdo, kdo věří v něho, ale měl život věčný. (Jn 3. 16.) V předešlých statích vyvstala před zrakem exercitanta velebnost a vznešenost osoby Kristovy, a to ve světle tak jasném a mocném, jako nikdy předtím. Takovou září a jasem dovede postavu našeho Krále a Vůdce ozářit jen duchovní samota. Jedním rysem, neméně důležitým a pod-

statným, nutno však ještě doplnit náš obraz; láska Ježíšova k nám...

Nejednou jsme měli příležitost o jeho lásce se zmínit a o ní rozjímat, ale jen mimochodem. Očista duše, provedená v exerciciích tak zvanou cestou očistnou, uvolnila nám zase cestu k nebi, zatarasenou hříchem; při tom jsme několikráte slyšeli jméno Spasitelovo a uvědomili si, že on to byl, který nám cestu k Bohu a věčnému štěstí opět otevřel. Jak? Svým láskyplným utrpením! Obětí kříže, kterou přinesl nebeskému Otci za nás! Už přitom klíčila v duši láska, a to láska vděčnosti. „Miloval mne a vydal sám sebe za mne." (Gl 2. 20) Píseň k Srdci Páně pěje: „Tys nás milovalo, než jsme tě poznali, za nás ses v oběť dalo, než jsme tě vzývali." Rozjímání cesty osvětné o Kristu Králi rozněcovalo a roznítilo v srdci exercitanta lásku zalíbení. „Krásný nade všecky syny lidské..." (Ž 44.)

Jen několik ještě slov o lásce přesvatého Srdce Ježíšova k nám. Nemohu se ubránit dojmu, že někteří věřící na ni málo myslí aneb že si ji málo uvědomí. Ubohý černý otrok v Kentuckém státě U.S.A., v minulém století od surového, „civilisovaného" bělocha k smrti umrskaný, protože nechtěl potupit Krista, stále volal: „Ne, to nejít, to nesmět udělat, Kristus pro mne umřít..." Nechápal lépe než my Kristovu lásku?

Možná, že nejeden čtenář těchto řádků pojímá vykupitelské dílo Kristovo značně pochybeně. „Když dal všem, jaký div, že zahrnul v počet obdařených i mne? Kdybych byl já sám jediný, pro něhož by byl umřel, to by bylo co jiného!" Několik obrazů nám osvětlí pochybenost tohoto nazírání. Za dob starokřesťanských bylo na denním pořádku, že pohané, obrácení k pravdě Kristově, dávali svobodu všem svým otrokům. Co bylo větším dobrodiním, propustit na svobodu jediného, nebo celé tisíce, všecky, do jednoho? Nejen ty, kteří pro svého pána něco vykonali, nýbrž i posledního, který neměl ani nejmenší zásluhy! Ty... Nejsi poslední ze všech? Či se snad můžeš honosit, že Pán předvídal, že pro něho vykonáš dílo větší než Xaver, Liguori, Bosko? Nebo viz „provoz" slunka v přírodě. Dá ti světla i tepla, mnoho-li ho pojmeš; vší tvé úrodě, co jí máš, dopomůže k zralosti; vyhojí i tvé nemoci, jsi-li jakými sklíčen a jsou-li jeho paprsky vyhojitelny... Co ještě ti má neb

může dát? Co bylo v jeho moci, čehos byl schopen, vše ti dalo. Že se dostalo i jinému? Jsi tím snad ty zkrácen? Miloval mne... Nikdo nemá větší lásky, než aby život položil za přátele své... (Jn 15. 13.) Nebudu vás již nazývat služebníky (doslovný překlad: otroky), nýbrž přáteli. (ib 15.) Lazar, náš přítel, spí (Jn 11. 11.). Miloval pak Ježíš Martu i sestru její a Lazara. (ib 5)... Miluje každého z nás, za každého cedil drahocennou krev, každého vykoupil, každého učinil dítkem věčného Otce a občanem svého království. Že nemiloval hříšného Zachea? Proč se k němu sám pozval, ne-li jedině proto, aby mohl říci: „Dnes spasení se dostalo domu tomuto!" Že neměl lásky k spoluukřižovanému zločinci? Jediné slovo vyznání, a milující Srdce Spasitelovo ho přijímá mezi anděly! Což podobenství o ovci ztracené? O marnotratném synu? Cokoli mluvil, vše mu diktovala láska k Otci a k nám; cokoli konal, všecko jest utkáno láskou, od jeho příchodu na svět „branou lásky", jak praví Calderon, až k jeho sebeobětování na oltáři kříže. Zmařil sám sebe, vzav na sebe podobu služebníka, z lásky ke každému z nás; stal se chudým, aby zbohatl každý z nás; jeho slova, jeho svátosti, jeho svátostný stůl, to vše přístupno každému z nás...

Všimněme si eucharistického tajemství! Klíčem jeho pochopení jest záslib božského Učitele Jn 6. „To jest vůle toho, jenž mne poslal, abych neztratil nic z toho, co mi dal, nýbrž vzkřísil je v poslední den..., aby každý, kdož věří v Syna, měl život věčný." (v. 39 n) Naše věčné spojení s trojjediným Bohem, tedy naše věčná blaženost, je tudíž cílem všeho působení Kristova; přípravou k němu a takřka jeho započetím jest spojení s Ježíšem v Eucharistii, a nezbytným předpokladem obojího jest víra v jeho slovo. Před několika desítiletími učinila „malý" rozruch v U.S.A. mladá, bohatá lady, která se zadívala do řeznického učně a chtěla ho učinit „šťastným", a když to nešlo po dobrém, přiměla ho k tomu po zlém. Pozdější gentleman tohoto „spojení" pak nikterak nelitoval, třebaže k němu došlo způsobem až příliš bizarním. Z lásky k němu..., především z čiré sebelásky! Naše věčné spojení s Bohem, pramen našeho věčného blaha? Z pouhé lásky k nám! A vtělený Syn Boží se chopil všech prostředků, aby ho bylo dosaženo! Trestem věčného zavržení nutká nepod-

dajné, aby vírou přijali jeho slovo, podmínku věčného života, aby zachovávali jeho zákon, což je druhá podmínka spásy, a konečně, aby spojení s ním utvrzovali častou účastí na eucharistické hostině. Jako rodiče, milující dítě rozumnou láskou, láskou blahovůle, která má na zřeteli jen jeho štěstí, chápou se kdekterých, někdy i tvrdých prostředků, aby zamezili kousky, znamenající zkázu jeho životního blaha, tak i Srdce Ježíšovo. Miluje nás láskou blahovůle, kterou my mu můžeme jen v nevlastním smyslu splácet, a hledí zajistit naše věčné štěstí všemi prostředky. Káže nám, abychom přijali světlo jeho pravdy, ne z marnivosti a ješitnosti jako staří i moderní sofisté, nýbrž z lásky k nám. Svým služebníkům dává rozkaz, aby po celém světě hlásali evangelium „na odpuštění hříchů", a ukládá jim, aby, seč mohou, zajišťovali věčný život všech vykoupených.

Správný úsudek o lásce rodičů si utvořit není schopen lehkomyslný mladík; ten pokládá za přítele toho, kdo ho v jeho lehkomyslnosti podporuje. S láskou Ježíšovou je tomu nejinak! Kdyby vyslyšel každou naši malichernou prosbu a hověl našemu pohodlí, viděli bychom v tom velký projev lásky. Leč Pán soudí jinak. Čím více zásluh, čím těžší oběti, tím větší naše věčná odměna. Proto nechává chudé na světě, abychom měli my i oni příležitost k rozmnožování zásluh, my dobročiněním, oni jednak odevzdaností a trpělivostí, jednak vděčností k nám, a jenom náš nedostatek živé víry, ať nedím naše omezenost, zaviňuje, že si za pomíjející, nám na čas propůjčené hřivny, nekoupíme včas nebe. Proto posílá Pán kříže a jiné příležitosti k obětem. Svatí to dobře chápali, a my bychom měli aspoň nahlédnout, že různé zkoušky nejsou vždy trestem a ještě méně projevem nelásky, kdyžtě právě největším svým přátelům je náš Ježíš ve vyšší míře posílal, nevyjímaje jeho panenskou Matku, o které snad nikdo nebude pochybovat, zda ji ze srdce miloval.

Láska Ježíšova ke mně... Pro mne přišel na svět, pro mne třiatřicet let pracoval, pro mne trpěl a umřel, pro mne založil církev a obdařil ji neslýchanými pravomocemi a výsadami (neomylností, mocí odpouštět hříchy...), pro mne ustanovil svaté svátosti, pro mne se zamkl do svatostánku, povolal mne k pravé víře, volá k věčnému životu. Co více měl pro mne učinit a neučinil mi?...

33. NÁSLEDUJ MNE!

Kdo mne následuje,
nechodí ve tmách. (Jan 8. 12)

A) Vůdce a vzor.

Už přes rok Pán působí, obchází městečka a rozsévá símě věčných pravd. Některé padlo na půdu úrodnou, do vnímavého srdce, většina padla na skálu nebo mezi trní. Jest parné letní odpoledne; božský Učitel skoro celý den ztrávil v synagoze, a lid se tísnil tak, že musili nemocného před nebeského lékaře spustit střechou. Konečně večer unaven opouští dům a prochází se na břehu Genezaretského jezera, aby si poněkud oddechl. Tu shlédne sedět v celní budce, jakémsi primitivním kiosku, člověka; na první pohled poznává publikána, výběrčího cla. Jakou pověst tato třída lidí u židů měla, jest nám sdostatek známo. Publikán, vyděrač, zloděj...

Bylo tomu „vyděrači" blaze ve hříchu? V řemesle, jímž se nekale obohacoval? Či se v jeho duši tajila jiskra vyššího vzletu? Nevím. — Pán se na něho však zahleděl a vyzval ho: „Následuj mne..." A publikán vstává a jde za Kristem, jde do školy Kristovy, a v této škole se stal světcem.

V exerciciích poklekáme sami k nohám božského Spasitele a prosíme ho, jako jiný lichvář učinil: „Buď milostiv mně hříšnému..." A Pán s očima nevýslovné lásky a milosrdenství pohlíží na nás a oslovuje nás: „Myslíš to doopravdy se svým vyznáním, lítostí a předsevzetím? Jsi opravdu ochoten zanechat bludných cest a začít nový život? Ano? Pak pojď a následuj mne!"

Poslední rozjímání cesty očistné vyzněla v refrén: „Zpět k tobě, Bože náš..., pryč se skutky temnoty (Ř 13. 12)**, odějme se ve zbroj světla..., noc hříchu a pobloužení pominula, nyní jako ve dne ve světle choďme, po cestách spravedlnosti." V prvním rozjímání jsme slyšeli: „Člověk jest stvořen, aby spočinul v Bohu." Snaha připodobnit se Tvůrci jest tvoru rozumnému vrozena, byť si toho nebyl ani jasně vědom. Anděl zatoužil zvráceným způsobem po tomto připodobnění: „Podoben budu** (chci býti roven) **Nejvyššímu."** (Is 14. 14) **K témuž svedl i člověka: „Budete jako bohové."** (Gn 3. 5) **Nebylo**

hříšné, že toužili být Tvůrci podobni, ale že po tom toužili a o to se pokoušeli způsobem zvráceným, cestou, kterou toho cíle dosíci nemohli, cestou revoluce a emancipace z nadvlády svého suverénního Pána. Všechna náboženství se snaží rozřešit tento problém, ale všechna s nezdarem, začínaje budhismem, jenž vidí toto spojení s Bohem v nirvaně, nebo pantheismem, jenž mluví o emanaci z prabytosti, až k modlářům, kteří vidí spojení s božstvem uskutečněno požíváním masa obětí, jako by se tím posadili s bohy za společný stůl. Jediné křesťanství řeší tento úkol uspokojivě, správně, dokonale. Nikoli být Bohu roven, což jest nemožno, nikoli s ním splynout, což jest neuskutečnitelno, nikoli pouhé vnější spojení, jež vlastně spojením není. Ve vtěleném Synu Božím spojeno lidstvo v jednom representantu své přirozenosti (čeledi) s Tvůrcem v jednotě osoby, v jeho Neposkvrněné Matce spojeno s Bohem nejúžeji, jak stvořené osobě možno, a konečně ostatním poskytnuta možnost být s Bohem spojen vnitřním poutem milosti, skrze niž Duch sv. přebývá v omilostněné duši a jež přejde ve spojení ještě těsnější, trvalé, na věky, před jakoukoli ztrátou chráněné v nebeské vlasti; zárukou pak nám jest spojení s Kristem v Eucharistii.

Dokud však dlíme v těle smrtelném, není naše spojení s Bohem (nám na křtu sv. udělené) zabezpečeno. Můžeme ho pozbýt, a již jsme uvažovali, jak. Každým těžkým hříchem... Shlédl-li Tvůrce na naši bídu a vyslyšel-li milostivě naše prosby, vzal-li hříšné zase na milost, jest to projev jeho svobodné, nezasloužené lásky a milosrdenství. V exerciční zpovědi jsme se zase vrátili do otcovského náručí, jež jsme nerozumně opustili. Ale co dělat, abychom aspoň teď vytrvali a znovu nabyté milosti nepozbyli? Ta myšlenka se nám vtírá na konci cesty očistné. Čeho k tomu potřebujeme? Živoucího vzoru ctnosti! Vzoru, jenž člověku scházel v době Zákona, jehož se mu dostalo teprve v době milosti. Mnozí věděli, kam nutno jít, nevěděli, kudy nutno jít; milovali vznešený cíl, ale neznali pokornou cestu. (Aug.)

Slyšme napřed Cicerona, jenž jménem všech pohanů praví: „Nemáme viditelný a dobře vykreslený obraz spravedlnosti a ctnosti. To, co máme, jsou stíny, jichž nenásledujeme. Mám, před kým bych prchal, ne-

mám, koho bych následoval." Jeho slova nechť poslechnou ti, kteří místo Krista dávají mládeži (zvláště studující) za vzor a ideál dokonalého života Sokrata. Tento muž (bez odporu jeden z nejlepších) dovedl snést řadu mravních pravidel a vytvořit z nich systém, jejž potom jeho žáci napsali, ale koho jimi obrátil? Ani ty, s nimiž v téže ulici bydlil, jak pravil Rousseau, tím méně celý svět. Autor Emila měl pravdu. Sokrates a Kristus, jaký rozdíl! Athénský filosof stojí vůči svým krajanům bez nenávisti, ale též bez lásky. Když vyzván, aby sám určil, čeho by byl hoden za svou „podvratnou" činnost, odpovídá — hrdě či pyšně? Slovo modlitby za nepřátele s jeho rtů neslyšet, a posledním přáním (obětovat Aeskulapovi kohouta) zapřel sám sebe a své učení.

Vzor, vůdce . . ., slova, při kterých myslíme na leccos. Vzorek bez ceny, známá obchodní fráze, kterou by bylo lze docela dobře jako vignetu přilepit na jisté ideály mravní velikosti stejně jako na poštovní balíček. Placený vůdce po Paříži, nad kterého inteligencí a vzděláním možná vynikají všichni členové čety, kterou po městě provází, a které ukazuje, kde stávala Bastilla a kde „pracovala" guillotina, v letech 1792—94 stále v permanenci. Ale vzor mravní dokonalosti, vzor par excellence? Vůdce, vedoucí k mravní dokonalosti, slovem i příkladem, taktéž vůdce par excellence? Nepochybuji ani dost málo, že bylo dílem pekla, když název Vůdce byl v letech 1934 a násl. antonomastice Κατ'ἐξοχήν přidělen jistému člověku.

„Nenazývejte se vůdci, jediný jest vůdce váš, Kristus." Tak pravil Pán. (Mt 23. 10) Nezakázal nám jako pražská censura nazývat někoho vůdcem po Benátkách nebo duchovním vůdcem; zakázal nám to, co bylo pozadím onoho výlučného osobování si tohoto názvu. Jediným neomylným vůdcem k mravní dokonalosti a velikosti, vůdcem, v jehož šlépějích kráčejí všichni, kterým přísluší vznešený název duchovního vůdce (viz 1 Kor 4. 16; 11. 1), jest neomylný Učitel božské pravdy a veskrze svatý vzor ctnosti, jenž jsa pravý Bůh, stal se člověkem, aby ve viditelné podobě se nám přiblížil a v sobě dal ideál vší mravní krásy. Vůdce a vzor . . .

Vzor mravní dokonalosti . . . Učitelů a mravokárců, kteří učili a sami nekonali, měla antika nadbytek. O předpisy a směrnice nebylo tudíž nouze, žel, že právě zde

platí až příliš mnoho známé úsloví o šedé teorii. Vzpomínám na jakýsi kurs kdysi před 40 lety, kde odborná učitelka jednou či dvěma přednáškami učila přítomné slečny, jak mají plést, šít, háčkovat, paličkovat, a neukázala jim zhola nic, nemajíc ani jehly a nitě, tím méně šicí stroj. Že dámy odešly stejně moudré jak přišly, o tom bude sotva kdo pochybovat. Nedivíme se tudíž Senekovi, čteme-li u něho: „Zvol si muže vysoké mravní ceny, měj ho vždy na mysli a jednej tak, jako by tě viděl." Plutarch dává podobnou radu: „Není lepšího prostředku k pokroku ve ctnosti, než stavět si před oči velké muže přítomnosti nebo minulosti a říci si: Co by dělal v tomto případě Plato, co by teď řekl Lykurg nebo Agesilaos?" Zoufalý pokus o živoucí a životní vzor! Tato rada byla děcko mrtvě narozené, a my spíše její plytkost vycítíme než slovy vypovíme. Kolik lidí ji asi následovalo? Zkus a rci: „Představ si vždy Husa, jednej vždy tak, jako by tě viděl, taž se sám sebe, jak by si na tvém místě počínal..." Zvyklí na podobné plytké fráze nedali by se do smíchu, ale každý ví, že nejblouznivější ctitelé těchto mužů by vyslechli, a šli; a kdyby přec někdo měl tolik odvahy, že by docela doopravdy opakoval výrok, jejž čteme u Ovidia: „Me duce carpe viam... Ubírej se životní poutí v mých šlépějích," nevím, nad čím bychom se pozastavili víc, nad jeho neznalostí sebe či nad prázdnotou jeho slova, či nad nebetyčnou domýšlivostí. Livius sděluje jako chválu o Ciceronovi, že své nemalé chyby vyvážil ctnostmi.

Jak docela jinak, jde-li o Krista! Dával-li si sv. Vincenc Paulánský vždy otázku: „Jak by teď jednal Kristus?" neusměje se tomu ani lhostejný; každý vycítí, že toto slovo v sobě tají netušenou hloubku. A řekl-li Kristus: „Učte se ode mne, následuj mne...", umlkne i pochybovač, ať už si vykládá tato slova jak chce. Umlkne, protože ví, že život Kristův, vykreslený v evangeliích, jest konkrétní plastický obraz nejvyšší mravní dokonalosti. Evangelia neobsahují snůšku mravních předpisů, jejich autoři nemluví o dobru, o abstraktním dobru jako filosofové v etice; vykreslili nám portrét toho, jenž sám dobrým a dokonalým byl, a tím přivedli lidstvo k dokonalosti a ctnosti.

Nejvyšší stupeň, jehož dosáhla antická dokonalost: nedat se svést ke zlému a plnit svědomitě svou povinnost.

Kristus jde dál! Tvrdit, že křesťanství jest vítězství „ženských“ ctností nad ideály antické mužnosti, může leda ten, kdo se nikdy nepokoušel tyto „ženské“ ctnosti si osvojit. Vlídnost nějakého sv. Františka Saleského, získaná dvacetiletým bojem proti vrozené prchlivosti, pochází z vítězství nad nejurputnějším nepřítelem a jest doklad nedostižné síly, již dovede vlít příklad a milost Kristova a jíž se nedostávalo na př. velkému dobyvateli a podmaniteli Persie; za Himalaje do Pandžabu proniknout dovedl, výbuchy hněvu potlačit nedovedl. Něžnost Kristova... Lacordaire ji nazývá „panickou, bez poskvrny panickou“, a praví: „Duším obdařeným něžností je těžko udržet tento dar v mezích cudnosti, takže by bylo skoro litovat, že se komu toho daru dostalo...“ A dodává: „Vznešené zásady rozumu a něžnost srdce ještě nestačí, aby vytvořily v ů l i, schopnou velkých rozhodnutí; vůle je svět sám pro sebe, kde slabost jest až příliš často u vesla..., povaha Kristova se vyznačuje naprostou sebejistotou...“ Proto může říci bez výhrady: „Následuj mne.“

„To jest život věčný, aby poznali tebe a toho, jehož jsi poslal, Ježíše Krista“ (Jan 17, 3), praví Pán ve velekněžské modlitbě, jež jest ouvertura jeho obětní smrti. Krista poznat a následovat... Prokazovat úctu a nenásledovat není leč lživě pochlebovat: pravé uctívání záleží v následování. (Alb. Vel.) Není nesnadné kráse se obdivovat; ale to, co jest obdivuhodné, dokonale znát a následovat), to jest nadmíru těžké a nesnadné. (Basil.) Kristu se připodobnit znamená připodobnit se Tvůrci, v čemž, jak řečeno (str. 173 n), záleží veškerá dokonalost tvora. Poznání a následování Krista jest v tomto řádě spásy, jejž Bůh vyvolil a ustanovil, nezbytně nutné. Nadarmo se nazýváme křesťany, nejsme-li následovníci Kristovi. (Lev Vel.) Bez poznání Krista není pravého poznání Boha, bez následování Krista není věčného života. Připodobni se Kristu mravy, a budeš mu připodobněn i v slávě (Řeh. Vel.) Smýšlíme-li o sobě vysoce, račmež následovat toho, který jest nazýván Synem Božím; smýšlíme-li o sobě pokorně, osmělujme se následovat rybáře a publikány, kteří ho následovali. (Aug.)

Mluvíme o poznání Krista... Jaké poznání?

Nikoli abstraktní a teoretické, jaké může mít každý filosof víře odcizený, nikoli suché, jaké může mít i ne-

věrec, nikoli povrchní, jaké má mnohý křesťan; poznat Krista srdcem, možno-li tak říci, t. j. dát se veskrze proniknout jeho duchem. Poznání, jež dovede srdce roznítit horoucí láskou k tomuto nadzemskému ideálu mravní krásy a ctnosti... Praktické poznání, jež nezbytně rodí lásku, jež mne nadchne svatým nadšením... Studovat Ježíše s rukama sepjatýma, na kolenou, v modlitbách..., být vášnivě zvědav ve všem, co se Krista týká, pozorovat ho ve všech situacích jeho života, v jeslích, v nazaretském domku za blahých chvil, jež tam prožil se svou Neposkvrněnou Matkou, ve veřejném životě uprostřed přátel a nepřátel, obklopeného zástupy jako misionáře, o samotě na modlitbách s Otcem, v radosti, v utrpení, ve smrti... pozorovat, jak mluvil, jak jednal..., a co pravím, pozorovat: rozjímat každé jeho slovo a jeho skutek, a říci si: „Čiň podle příkladu." (Ex 25. 40) „Jak by teď jednal Kristus?" Jest třeba něčeho více k tomu, abychom dosáhli dokonalosti?

Na otázku, v čem záleží dokonalost, se dávají různé odpovědi. Bez obavy, že bychom pochybili, můžeme říci: „V následování Krista." Disce ejus formam imitari..., následuj jeho vnitřní život, snaž se ze všech sil mu být podoben, a jsi na jisté cestě k dokonalosti. Cesta nejjistější, nejrychlejší, cesta jediná a nezbytná, cesta krásná a milá, cesta vedoucí k Bohu, k nebi, k věčnému životu. Konfutse praví: „Člověk má k moudrosti (moudrému jednání) tři cesty: vlastní přemýšlení, a ta jest nejvznešenější; napodobení, a ta jest nejsnadnější; vlastní zkušenost, a ta jest nejtrpčí." Připojil bych k slovům velkého filosofa: „První cesta, jím nazvaná nejvznešenější, jest zároveň nejošemetnější, protože člověk, který se vydá na hledání pravé moudrosti bez vůdce, dávaje se vést jedině svým rozumem, snadno zbloudí a octne se na scestí nebo v bludišti; třetí cesta jest pracná, pozdní, a ani ta není veskrze jistá; druhá jest nejjistější, jde-li o následování Krista. Podstata křesťanské dokonalosti jest vyjádřena tímto jediným kratičkým slovem."

Známe všichni milou knížku, jež má tento na pohled prostinký název. Imitatio Christi, Následování Krista, doslova „Napodobení Krista". Protestant Leibnitz o ní pravil: „Jedna z nejvýtečnějších knih, co jich kdy bylo napsáno; blažený, kdo podle jejího obsahu žije a neomezuje se na to, že se jí obdivuje." Krom Písma sv., misálu

a kněžských hodinek není knihy tak rozšířené a tak často znova a znova vydávané.

Napodobení Krista... Tušíme však, že toto slovo chová v sobě tajemství a umění stát se světcem? Následování, napodobení Krista, to bylo životním zaměstnáním a úkolem světců. Všechna jejich práce o vlastní dokonalosti se dá vyjádřit tímto kratičkým slovem. Regule, jež psali svatí zakladatelé řádů, jsou souhrn praktických pravidel, napomáhajících k následování Krista, zvláště v odříkání se své vlastní vůle. Jiné pohnout k následování Krista bylo jedinou snahou láskou zaníceného apoštola: „Nemám pokoje, dokavadž obraz Kristův se nezračí ve vaší duši.“ (Gal 4. 19.) A což slovo téhož apoštola, jímž jsme vyjádřili poslední cíl exercicií? „Abyste dosáhli plnosti ctností Kristových...“ Co jiného znamenají než připodobnit se Kristu? Všechna práce a snaha o vlastním zdokonalení záleží podle téhož apoštola v tom, abychom svlékli starého, hříšného člověka, a oblékli Krista.

Božské Srdce Kristovo, pravzor, archetyp vší svatosti... Viz umělce, jenž v beztvárné hmotě chce ztělesnit ideu... V londýnském Toweru ukazovávali v jedné kobce ve zdi vytesaný kříž. Jak se tam dostal? Kterýsi šlechtic, odsouzen k doživotnímu žaláři, zoufá, zuří, nepřítel ho pokouší k nejhoršímu, k východisku, jehož se dnes přemnozí v podobné situaci chopí — přemnozí, kdož nemají víru! Konečně se uklidní, vyžádá si kladivo a dláto a dá se do práce. Mnoho měsíců pracuje — o čem? V kamenné zdi se ponenáhlu objevují obrysy lidské postavy, jak se zdá, s rozpjatýma rukama... Pracuje dál a dál, až konečně obraz Ukřižovaného hledí na něho se zdi, pln vznešené odevzdanosti do vůle Otcovy. Duch sv., nebeský umělec, ztělesnil v Srdci Páně ideu vší dokonalosti a krásy, kterou trojjediný Bůh od věčnosti pojal, a na nás jest, abychom ji reprodukovali v sobě. V sobě... Těžký, tvrdý, nepoddajný materiál! Práce ne jednoho dne, ba ani několika měsíců jako v onom anglickém žaláři, toť práce dlouhých let, celého života... „Byť bys byl jako slunce stár, nedomyslíš se konců,“ praví básník o vesmíru. Větším, neskonale větším právem mohu říci já: „Byť bys byl starší než slunce, nedopracuješ se konce,“ totiž, že bys dosáhl plnosti ctností Kristových. Ale blížit se tomu ideálu, snažit se seč síly stačí jemu se přiblížit...

B) Škola božského Srdce Páně.

Cestu spásy bychom mohli nadepsat: „Tvá duše a tvůj Tvůrce.“ Cestu zkázy: „Tvá duše a tvůj svůdce.“ Cestu osvětnou: „Tvá duše a tvůj vůdce, tvá duše a Kristus.“[2]) „Učte se ode mne...“ Mluvívá se o škole božského Srdce Páně, ale uvědomíme si, čím se v té škole můžeme stát? Sokrates potkává v kterési athénské ulici jinocha. Zalíbil se mu, zastaví ho a ptá se: „Kde lze koupit to neb ono?“ Jinoch ochotně dává žádanou odpověď. „A kde se vychovávají řádní mužové?“ Na to odpovědi neměl. „Pojď tedy se mnou, chceš-li jím být, a nauč se tomu,“ a nadějný Athéňan s radostí šel — Xenofon, známý hrdina z tažení deseti tisíců a pozdější obhájce svého učitele. Touha řecké mládeže po moudrosti! Když se někde objevil filosof zvučnějšího jména, jaký byl k němu shon se všech stran! Jak draze si dali sofisté svou falešnou moudrost zaplatit! Jaké oběti přinášeli žáci moudrosti chtiví! Kleanthes, zvaný nosič vody, pracoval celou noc u kteréhosi zahradníka, aby mohl ve dne za vydělaný peníz poslouchat přednášky Zenonovy! Diogen se nehnul od Antisthena, i když na něho vzal hůl. S jakou svědomitostí zachovávali zásady svých učitelů! Pythagoras..., poslední důkaz jeho žáků: „αὐτὸς ἔφα, on sám to řekl.“ Jaké nadšení pro tohoto muže, když přišel do Krotony, a když, zkusivše jeho radu, poznali, že jejich život rodinný i veřejný nabyl docela jiného vzhledu!

Náš božský učitel... Pravda a moudrost sama, naprosto neomylný a vševědoucí, nikdy nemusil na otázku učedníků odpovědět jako Sokrates Alkibiadovi. Láska sama... Nikdo s námi tak dobře nesmýšlí jako on; ví, co nám na prospěch a co na škodu, čeho nám třeba, co naše křehkost dokáže a snese. Pravý Bůh, a nám přece viditelný i přístupný, jako by byl jedním z nás — a skutečně jest jedním z nás, nám veskrze podoben kromě hříchu. Přitom v něm přebývá všechna plnost božství, v něm jsou skryty všechny poklady moudrosti a vědomosti. Nadto ještě, který lidský učitel kdy mohl vlít svým žákům světlo a sílu, aby pochopili jeho slova?

---

[2]) Zevrubné vysvětlení těchto termínů viz v I. díle, kde pojednáváme podrobně o logice, psychologii a technice ignaciánských exercicií.

Škola božského Srdce Páně... Vznešená nade vše pomyšlení svým učitelem, učením, cílem. Nepodceňujeme vliv Sokratův, víme, že mu nešlo o to, aby naplnil svou kapsu penězi a hlavu svých žáků planým věděním, nýbrž aby je učinil šlechetnými. Proto takové nadšení pro něho, proto tak dlouho trval jeho vliv. Trvá však ustavičně? Kolik světců vychoval? Mohl dát svým žákům zásady, do jisté míry i příklad (ne docela bezvadný!), ale milost jim vlít nemohl.

Ve škole Srdce Páně se vychovávají a vzdělávají duše dokonalé, ve šlépějích Kristových se rodí světci. Když Leonardo da Vinci a Michelangelo podali své návrhy pro výzdobu florentské radnice, mistři celé Italie tam putovali, aby oba náčrtky studovali, básníci je opěvovali... Kam máme putovat my, jde-li nám o studium dokonalosti? Všechny duše šlechetné, jež se strávily ve službách blíženské lásky, jako Vincenc Paulánský, Bosko, Xaver, Klaver, všechny duše velké, jež se stkvěly nebeskou moudrostí jako Augustin nebo Tomáš, všechny duše andělské, které zářily křišťálovou čistotou jako tři svatí jinoši T. J. nebo čtyři mystické světice z Helfty (Ve šlép. N. 950), všichni bez výjimky ti povědí, že za všechno děkují Srdci Páně, že v jeho škole se vzdělali, od něho se naučili velkodušnosti, pochopení pro věci veliké a svaté, od něho si vyprosili i sílu, aby dokázali, co dokázat chtěli. „Leben, lieben, leiden" jako Kristus...

Zabloudit nechceš? Kristus je cesta. Nechceš se klamat? Kristus jest pravda. Zemříti nechceš? Kristus jest život. Tvrdou zdá se ti cesta? Jest ale bezpečná; jiná snad oplývá lahodami, ale plná jest lotrů. Kráčej bez obavy po této cestě, boj se však úkladů mimo cestu. Nepřítel se neopováží úklady strojit na cestě, ale mimo cestu osidla klade béz ustání. Mnozí čím více běží, tím více bloudí, protože od (pravé) cesty se vzdalují. Nedbám toho, kudy jdu (že úzká jest cesta), všímám si, kam cesta vede. (Aug.) „Velmi drsná byla cesta (k nebi), ale já sám ji učinil snadnou tím, že jsem přede všemi sám první po ní šel." (Týž.) Tak mluví náš vzor. Filosofové? „Snadněji dám dvaceti naučení, jak dobře jednat, než abych byl jedním z těch dvaceti a vlastní naukou se řídil." (Shakesp.; viz str. 18. pozn.) Překrásné mravní předpisy lze leckde najít, u Epikura, stoiků, manichejců, platoniků; ale vzor? (Aug.)

Ideální není na světě zhola nic. Světci měli své křehkosti, regule, k nimž si vyprošovali zakladatelé řádů osvícení shůry, nejsou prosté nedokonalosti... církev jest řízena Duchem sv., ale co v ní není božského původu, může být zdokonaleno, i andělé by mohli být dokonalejší. Jediná bytost stvořená, u níž vyloučena jakákoli možnost mravního zdokonalení, jest lidská přirozenost Kristova. Srdce Ježíšovo, král a centrum všech srdcí... K němu jako k slunci a náplni vší dokonalosti a svatosti mají všichni hledět, z něho jako z nepřeberného zdroje čerpat, a jen to jest na zemi eticky dokonalé, co jest napodobení Srdce Ježíšova.

Učte se ode mne... Žádný filosof, žádný jejich systém, žádná věda, žádná kniha tě nenaučí svatě žít, žádné studium nenahradí školu B. Srdce Páně, ani spisy a nauky světců. Studuj Augustina, Basila, všechny Řehoře, Anselma, Alberta Vel., Tomáše Akvinského, nikdy neučiníš takové pokroky ve ctnosti jako studiem Srdce Páně. Evangelia, kodex Srdce Ježíšova, v něm se zrovna zrcadlí ctnosti jeho přesvatého Srdce. Nerozum opouštět slunce a spokojit se s bludičkou nebo lucernou.

Objevení Kristovo znamená rozhraní světových dějin. Od filosofů přijímáme nějaké slovo, od kterého však veškerou jeho nauku? A jejich osoba? Ta nám přitom může být a skutečně jest docela lhostejná. Zda se sám řídil svými zásadami, zda byl muž charakter či nic, to na věci zhola nic nemění. Zde platí výrok Tomáše Kempenského: „Nehleď na to, k d o to praví, nýbrž na to, c o ti praví," sic by jeho slovo pozbylo vší síly. U Krista jest tomu docela jinak: „Pohleďte na mne a učte se ode mne, následujte mne, pojďte za mnou." Schopenhauer mohl klidně prohlásit: „Nesmíte srovnávat můj prostopášný život s mou vznešenou morálkou." Však ho nikdo nesrovnával, protože se nikdo podle ní neřídil!

U Krista naše láska směřuje k o s o b ě, jak při pravé lásce jinak ani nejde, a stěžejní význam školy Božského Srdce Páně záleží v n á s l e d o v á n í. Chceme-li vědět, jak co dělat, hledíme na něho, na jeho osobu, nikoli na jeho slova. Protivníci sv. víry ovšem se snaží nám namluvit opak. „Na jeho osobě nesejde, všechno záleží na jeho učení." I oni mnohdy slovo Kristovo znají a čtou, namnoze si i evangelia váží, asi jako nečistý Herodes slov uvězněného Křtitele. Nemají však osobu Kristovu,

nenásledují ho, nevěří v něho, není králem jejich srdcí, a proto jsou slova Páně pro ně bez života; jsou jako indický fakir, jenž ve své temné kobce chválí slunko, o němž ví a jehož nevidí, jehož účinků nezakouší. Homér nebo Horác se čte ještě po tisíciletích, ale i o nich platí: jsou to jejich slova, jejich verše, k vůli nimž se o ně lidstvo zajímá; na osobě u nich valně nezáleží, a doví-li se konečně student, jak vypadal soukromý život Horácův, Ovidiův, Césarův, jest snad nemile překvapen, ale to mu nikterak nevadí, aby jejich díla nečetl se zájmem nadále; a nejinak, přidrží-li se názoru, že Homér neexistoval.

Kristus bez omylu, a právě tak bez hříchu, bez nedokonalosti. Jako jest naprostá pravda a nedostižná moudrost, tak jest svatost sama a dokonalost bez nejmenšího stínu. „Kdo z vás mne bude viniti z hříchu?" Kristus největší mravní div; jen šílenec jako Nietzsche nebo náš básník pohan mluví jinak. Prvního odsoudili i jeho ctitelé, druhého naše inteligence svého času se zájmem četla. A přec autor Zarathustry vydal sám nevědomky svědectví Kristu. „Než se svěříš některému mysliteli, taž se, zda jest c e l ý m člověkem v utrpení a toužení, či pouhá klapající myslící a počítající mašina." Tím odsoudil sám sebe; jak si počínal v utrpení na konci života! A zároveň ukázal, že nepoznal Krista, jehož boj v Getsemanské zahradě prohlašuje za důkaz „zlomené vůle". Na konci života, sklíčen těžkou duševní chorobou, soudil a mluvil jinak o tom, jejž dříve snižoval a tupil.

Velcí mužové . . . Divíme se jim, a když o nich slyšíme nebo jejich díla čteme, hledíme k nim s úctou skoro posvátnou. Vidíme v nich ideál a toužíme snad s nimi se seznámit; vidět jednou v životě takový živý ideál — jaké štěstí! Kéž by se mi ho někdy dostalo! Který studující jinoch by toho nebyl na sobě zakusil? A který nedoznal také hlubokého zklamání, když se mu jeho tužba splnila? „Nechceš-li o svůj ideál přijít, nepřibližuj se k němu — pozírej naň jenom zdáli!" Seznámím se s ním, nad jehož knihami jsem se skláněl s hlubokou úctou, a poznám, že jest člověk jako každý jiný, s chybami, křehkostmi, nedokonalostmi, a že nejlepší je ten, jenž jich má nejméně. Vzpomeňme Voltaira! I korunované hlavy (ruská carevna, pruský král) byly pro něho nadšeny — dokud ho nepoznaly zblízka! Bezvěrec jako on mu pravil:

„Za své spisy zasloužíte pomník, za své chování kriminál."

Ale všimněme si těch, kteří se doopravdy snaží po dosažení svatosti. Především světců — platí snad i o nich, co právě řečeno o ideálech a zklamání? Chce-li kdo poznat charaktery skutečně velké a vznešené, nechať studuje životopisy svatých. Ale kdo by myslil, že na nich jest bez omezení vše ideální, sotva by správně soudil. Velký papež a světec Řehoř VII. byl strohé povahy, „drsný jak severní vítr", sv. Alois, stále ponořený v Boha, nebyl pokládán od druhů za milého společníka při zotavení (pravý opak sv. Jana Berchmansa!), sv. Ignác skoro zaráží svou přísností (diametrální kontrast sv. Františka Saleského!) ... Nelze to nazvat hříchem, ba ani slabostí; ale ideálnější by bylo ... Což teprv ti, kteří kanonisováni nejsou?

Jedině o božském Vykupiteli a jeho panenské Matce platí beze všeho omezení: „Čím dokonaleji je kdo poznává, tím více si jich váží a je miluje." Lidé? Lze často slýchat o manželích, že lásky přibývá a že si jeden druhého čím dále více váží? Což přátelé, kteří se dobře znají? Právě proto, že se dobře znají ...

Bezprostředním a ustavičným stykem objevují slabosti druh na druhu, jichž nepostřehli, dokud se jen zdálky a zřídkakdy viděli. Molièrův výrok svědčí o dobré znalosti lidí: „Má-li tě nějaký člověk vést jako zářící vzor, hleď jen na jeho dobré stránky a těch se drž!" Ale jak nevidět stíny! Ledaže bych zůstal opodál. Jde-li však o Krista? Jeho si málo vážím, když ho pozoruji zdaleka, a roznítím se láskou k němu, když ho vidím zblízka. Nevěsta — před sňatkem ji blouznivě miluješ, po sňatku se ti protiví. Čím to? Protože pojatá za choť se neukáže takovou, jak si ji před sňatkem tvoje fantasie představovala. Bůh (rci: Kristus) však nezevšední, jsa nám přítomen, jest milován i nepřítomný: ať duše sebevíce nadsazuje, vždycky velmi hluboko pod skutečností jest obraz (představa), který si o něm vytvořila, a nezbytně daleko více v něm objeví zevrubnější poznání, než co si o něm představovalo nejsmělejší pomyšlení. (Aug., In s. Scr. s. 21.) Kristus jest jediný zjev, jemuž neubylo záře a světla v onom pekle lží, muk a frašek, kterému se říká život. (Zeyer.)

Pozorujme Pána v některých situacích — jak jednal on, jak bychom byli asi jednali my, a jak by asi byl jednal každý jiný člověk! Jeho srdce jest přístupno všem čistě lidským dojmům. Dovede se rozradostnit (Lk 10. 21 nn paral), ale v Duchu svatém — ne z úspěchů svých, nýbrž ze štěstí duší světem odmítnutých a povržených — tehdy, když 70 učedníků po návratu z misie plno radosti vypravuje jeden přes druhého: „Pane, my jsme v tvém jménu i zázraky konali!" Pán pln božského klidu a velebnosti vyslechne, co mu referují, a praví: „Ne z toho se radujte, že se vám démoni poddávají, nýbrž z toho, že jména vaše jsou zapsána v nebesích." A pak ona slova překypující něžností: „Velebím tebe, Otče, Pane nebes i země, že jsi skryl tyto věci před lidmi zakládajícími si na své svěstké moudrosti, a zjevil jsi se prostinkým. Ano, Otče, tak se líbilo tobě... Pojďte ke mně všichni, kteří se dřete a obtíženi jste, a já vás občerstvím. Vezměte na sebe jho mé a učte se ode mne, neboť jsem tichý a pokorný srdcem, a najdete odpočinek duším svým. Jho mé zajisté jest sladké a břímě moje jest lehké." Zjevil jsi je prostinkým... Janovi na otázku, je-li on očekávaný Mesiáš, vzkazuje: „Povězte mu, co jste viděli: chudým se zvěstuje evangelium." Jaký rozdíl mezi ním a pyšnými farizeji! Ti se prostému lidu vyhýbají, jím pohrdají, ba zakazovali sobě rovným jakýkoli styk s nimi, kupovat, prodávat, pohostinství prokazovat nebo přijímat, a zvláště Zákon vykládat „nečistým uším venkovského lidu". Proto se lid za Pánem valil.

Rozradostnil se, ale ne až k jásání; zkormoutil se, ale ne až k bědování — vždy vzdálen vší neumírněnosti. Zaplakal nad hrobem Lazarovým, vida zármuteh a slzy sester i přítomných, a ještě trpčeji nad nevěřícím městem, když na ně hleděl s vrcholu Olivové hory uprostřed nepřehledného zástupu — tento nad pomyšlení dojemný výjev nám dává nahlédnout hodně hluboko do jeho sv. Srdce: n a k o h o myslí, ovíván ovacemi se všech stran! Nikoli na sebe, na duše myslí, pro něž přišel, jimž přinášel lásku, za něž šel na smrt, a které „nepoznaly času navštívení svého".

Lacordaire praví asi toto: „Francie jest slavná, jest bohatá, a přece není šťastná; co jí tedy schází?" A odpovídá: „Láska jí schází, proto nemůže být šťastná." Láska schází nejen oné zemi, ale celému světu, a proto je svět

jako vyprahlá poušť. Odkud té lásky načerpat? Ze srdce Páně! Jedině tam jest její zdroj! Vzpomínáme snad na povídku z dětských let. Chaloupka strýčka Toma... Na onu dívku, jež jenom lásku dávala... Jak se odrážel tento utěšený obraz od smutných zjevů onoho temného prostředí, kde vládla jen tvrdost, sobectví, egoismus, krutost, bezohlednost! Srdce jí krvácelo soucitem nad utrpením ubohých otroků, kolem nichž ostatní šli docela lhostejně, a myslila zamyšlená na nebohé, když jiní se smáli. Dívka, jež dýchala lásku Kristovu...

Srdce Ježíšovo, hlubina ctností... Sebeláska, s níž těžce bojuje i světec — u Ježíše ani stopy po ní. Nepřišel, aby se mu sloužilo, nýbrž aby sám sloužil (Mt 20. 28), nehledal nikdy slávu svou, nýbrž slávu toho, který ho poslal (Jan 8. 50), a přec měl na ni právo — on, jenž nemusil pokládat za svatokrádež být roven Bohu (Fil 2). Dobrovolně se té slávy vzdává, „zmařil sám sebe" (ib), hledá slávu Otce s obětí vlastní cti i života. Zapomíná sebe, nedbá sebe, obětuje sebe — tato ctnost byla takřka jeho nejmilejší ctností, a proto si nevšímá lidských ohledů. „Víš, že se farizeové pohoršovali nad tvou řečí?" „Nechte je, jsou to slepí vůdcové slepých..."

Čest a sláva Otce. — Jak docela jinak jedná než my, jimžto mimoděk, proti naší vůli, i když doopravdy o své dokonalosti pracujeme, se vlastní já vtírá do myšlenek, úmyslů, řečí, skutků. — Chopíme se díla, a než se nadějeme, sebeláska je tu, a my objevíme toto ukryté já, když se toho nejméně nadějeme, jako hrdina v pohádce skřítka ve své mošně. „Teď to mám — teď chápu, proč jsem měl vždycky nehodu, ať jsem podnikl cokoli..."

Jest chválen od ženy v zástupu (Lk 11. 27), neodmítá její chválu, ale obrací její zrak vzhůru, k tomu, jenž jest pramen veškeré velikosti: „Blahoslavení, kteří slyší slovo Boží a zachovávají je" — zároveň pokyn, aby se řídila podle slov toho, jejž neohroženě přede všemi vyznává. Jindy hmotařsky smýšlející posluchač se dovolává jeho autority a žádá ho za rozhodčího v dědické při — věc, s níž se často obracívali k rabínům, kteří byli u lidu ve cti a vážnosti — a Pán s nevolí se od něho odvrací a s tím větší něžností se věnuje toužícím po slově spásy. Jest chválen od farizeů (Mt 22. 16), a dává pokrytcům odpověď, jakou zaslouží. Jest pokoušen, a víme, jak pokaždé pokušiteli odpověděl. Zatím co Eva se dala

se satanem do hovoru, odvolává se Pán jedině na autoritu Nejvyššího: „Psáno jest...“, nic víc. Jest tupen a haněn, posmívají se mu, a Pán toho málo dbá; jde svou cestou, kterou mu Otec určil. Jen o to mu jde, aby s ním byl Otec spokojen, ne co lidé o něm soudí nebo mluví. Vmetou mu ve tvář největší urážku a potupu („Tys posedlý zlým duchem,“ Jan 8. 48), a Pán odpovídá rozhodně, ale ne vášnivě..., uchová si velebnost tam, kde jí člověk nejspíše pozbude.

Jistý zkušební kámen... Velikost a vznešenost ducha se ukáže nejjistěji, když je kdo uražen. Urážka jako kámen, vržený do hlubin duše: zvíří je, a na povrch vyplave, co na dně se tají, buď bahno, nebo čistý zdroj. Sv. Filip Nerský užíval této metody, aby vyzkoušel „svaté“ lidi. Urážku splatit urážkou, nadávku nadávkou, není známkou vznešeného ducha. Mordentem repetere, hnát se za tím, kdo tě udeřil, dovede i pes. (Bona.) Chce-li kdo koho vyprovokovat, sáhne obyčejně k urážkám. Kolikráte chtěli Pána takto strhnout k rozvášněnému slovu, k nedůstojnému projevu! Jenže Pán má v moci sám sebe, každé své hnutí i každé slovo, nedá se nikdy strhnout ke skutku nízkému nebo k slovu méně důstojnému. Jaká velebnost z každého slova zmučeného a tupeného Ježíše! Malesherbes těší a povzbuzuje v žaláři své drahé: „Mlčme a vzpomeňme na našeho krále, jak trpěl.“ Mínil Ludvíka XVI. Větším právem nutno křesťanu opakovat slova tohoto obhájce odsouzeného krále! Srdce Ježíšovo, potupami nasycené, a přece krásné...

Jeho srdce dovedlo i toužit, ale nepředbíhá, žádný spěch, žádná ukvapenost a nedočkavost. „Křtem mám být křtěn, a kterak jsem soužen, dokud se nevykoná!“ (Lk 12. 50) Na poslední cestě k svatému městu zabrán sám v sebe, v myšlenky na svou vykupitelskou smrt, zrychluje krok, že se učedníci diví, a poslední večeři začíná slovy: „S toužebností přál jsem si jísti s vámi tohoto beránka, prve než bych trpěl“, ale ani o hodinu dříve, než Otec ustanovil.

Nebyl ze světa — to cítili ti, kteří se s ním stýkali, to cítíme my, když evangelia čteme. Nešel se světem, ale neodmítal ho pyšně od sebe; nepřátelil se se světem, ale neodlučoval se od něho v kající uzavřenosti jako poustevník nebo v domýšlivé odloučenosti jako Diogen; byl povznesen nad svět, ale nepohrdal jím; nestál o lidskou

přízeň, ale nebyl bezcitný, bolestně se ho dotýká nevděčnost uzdravených.

Každým krokem klopýtá o lidskou bídu, nevyhýbá se jí, má soucit s ní, ale ne planý. Přivedou mu hluchoněmého, a povzdychne nad ním; spatří matku vdovu, kráčející za rakví jediného syna, a milosrdenstvím hnut jsa, zastaví průvod. „Neplač..." Vidí ubožáka v podloubí Bethesdy, slepého žebráka u chrámové brány, a neprošen, jako v Naimu se jich ujímá.

Ještě více však ho dojímá mravní bída, hřích. — Jak nekonečně vysoko stojí on, svatost sama, nad hříšným pokolením! Přece však s nevýslovným soucitem se sklání tento nebeský lékař k nemocným — má pro nedostatky a slabosti hříšných synů Adamových jen slova soustrasti, útěchy, odpuštění, nikoli posměch a pohrdání jako pyšní misantropové pohanského Řecka. Těmto, z ubohých nejubožejším, platí jeho kázání, jeho podobenství, jeho slova i práce, jim jeho srdce vždy otevřeno. Některé volá jako Matouše a Zachea, jiné přijímá jako ženu hříšnici a kajícího lotra, jedny vyhledává jako Samaritánku, druhé hájí jako publikány, těm laskavě domlouvá jako ženě cizoložné nebo člověku v Bethesdě uzdravenému, s oněmi se posadí za stůl, aby je získal — kvůli nim dostala tvrdost a nemilosrdnost farizeů nejednou přísnou lekci. „Jděte a naučte se, co znamená: milosrdenství chci a ne oběti." (Mt 9, 13; 12, 7) „Nikoli zdraví, nýbrž nemocní potřebují lékaře." (Lk 5. 31) Kvůli nim přišel na svět — aby hledal a spasil, což zahynulo, ne aby je soudil. Všichni spěchají k němu s důvěrou, nikdo si však nedovolí sebemenší důvěrnost, ani jeho nerozdílní průvodci; každý vycítil, že božská velebnost oblévá celou jeho bytost..., ani jediný doklad, že by pozapomněli na uctivost, povinnou nebeskému Mistru.

Avšak ani tam, kde horlivost domu Božího ho strávila, nedá se unést a uchvátit vášní. Jest rozhorlen, ale má se v moci; ani stopy po nějakém fanatismu, stejně jako ani stín slabosti nebo lidských ohledů. Dovede promluvit přísně, rozhorleně — vzpomeňme jeho poslední řeči ve chrámě, Mt 23. Poslední den jeho milostného a požehnaného působení mesiášského v Izraeli... Pán tu stojí v záři a lesku své nadzemské velikosti a božské velebnosti, jako vítěz nad nepřáteli, v majestátě svého nebeského poslání. Umlčeni všichni, jejich zloba odkryta, ale

neučiněna neškodnou, spolu s nevěrou trvá dál. Pán hledí na zástup, jenž se tísní kolem něho a lpí na jeho rtech..., ubohý lid! Pro koho se rozhodne, pro něho, nebo půjde za svými slepými vůdci, aby zahynul s nimi? Pán ví dobře, a jeho milující Srdce při tom pomyšlení krvácí, a svou bolest jakož i svůj hněv nad ničemnými svůdci lidu projeví ve své poslední řeči chrámové. „Běda vám, farizeové, zákoníci, pokrytci...“ Osmeronásobné běda se rozléhá nádvořím chrámovým, a jeho ozvěna se nese přes údolí Tyropaeon s chrámové hory na Sion, a přes Ofel dolů... To jest řeč soudce nad těmi, kteří se provinili hříchem nejtěžším, hříchem proti Duchu svatému, a my vycítíme, že mu nejde o osobu jeho, nýbrž o ubohé svedené duše, o čest a slávu Otce, která tím hříchem poškozena. Poznané pravdě odpírat, bližnímu přístup k milosti znemožňovat, spasitelnému napomínání zatvrzele se protivit, v nekajícnosti do konce setrvat... Ale ani při tom nemožno Pána vinit, že překročil míru, že se nepamatoval, že se přenáhlil. Vždycky si počíná důstojně, velebně...

Božská velebnost jest neméně patrna, když stojí před svými soudci. Na pokrytecké otázky Annášovy dává odpověď, že z trapné scény nevidí nikdo východiska, ledaže jeho surový služebník, chtěje situaci záchránit a svému chlebodárci se zavděčit službou bez pobízení prokázanou, udeří Pána v tvář s banální frází: „Víš, s kým hovoříš?“ A na odpověď Ježíšovu je situace ještě trapnější. Před Herodem stačilo jediné slovo jeho božské moudrosti, aby ho získal, a při všem posměchu, jejž si Herodes s dvořany z Pána tropí, vycítí každý: marně hledí cizoložník touto komedií zakrýt svou porážku a snížit majestát toho, jenž odmítá pobavit ho několika eskamotérskými kousky. Pilát dává najevo nepopiratelné sympatie vůči němu, jediné dovedné slovo bylo by zachránilo Ježíšovi život, ale Pán, odpověděv, co bylo nutno, mlčí i před ním.

C) My ve škole Ježíšově.

Najdeme-li na Kristu něco ohyzdného, přestaňme ho milovat! (Aug.) Skláníme se v prach před velebností Spasitelovou. A při tom se ještě vroucněji vineme k jeho božskému Srdci! S poznáním roste láska...

Ale nezapomínejme své povinnosti! „Jak málo těch, Pane Ježíši, kteří za tebou chtějí jít, třebaže všichni (věřící) žádají si k tobě přijít... Všichni chtějí být jednou s tebou, ale nechtějí kráčeti za tebou: touží s tebou kralovat, ne však s tebou se obětovat. Mezi ně patřil onen, jenž řekl: ‚Kéž zemru smrtí spravedlivých, a skonání mé kéž podobné jest skonání jejich' (Num 23. 10, Balaam): přál si jako spravedliví zemřít, ale nechtěl jak oni žít." (Bern. Cant. 21.) Nikdo nemůže přeplout moře tohoto života, leč nesen jsa křížem Kristovým. (Augustin.)

Neseni křížem a vedeni příkladem Ježíšovým... Ale jak již nadhozeno, ve škole Božského Srdce Páně se nevyrábí továrenské zboží. Co tím chceme říci? Za prvé, že každý, kdo tuto školu s prospěchem absolvuje, odchází jako nadprůměrná kvalita — budiž nám tento obchodní termín prominut — a za druhé, že v této škole jest respektována osobní individualita každého tak, jako v žádné škole. Respektuje ji sám božský Učitel, dbát jí máme i my, kteří se v té škole vzděláváme, dbát jí mají i ti, kteří nás jménem a na místě Ježíšově v ní vzdělávají. To jsou především ignaciánské exercicie. Co jich samých se týče, vyhovují této své povinnosti plně; zbývá jen, aby ji splnil i ten, kdo exercicie dává. Jak velmi toho dbal zakladatel a původce duchovních cvičení, zřejmo z toho, že za jeho dob se dávaly vždy separátně jednotlivcům, nikoli komunitám; zřejmo i z obsáhlých pokynů a předpisů, které byly jako direktivy dány exercitátorům. Directorium, vydané 33 let po smrti sv. Ignáce, obsahující nejstarší řádovou tradici exerciční, tedy beze sporu myšlenky a pokyny Ignácovy, upravené a rozšířené nabytými zkušenostmi. Jít ve šlépějích našeho božského vzoru..., všichni, ale ne všichni týmž způsobem a touže cestou.

Roku 1938 vydal pallotin Nailis dílko Svatost všedního dne, s povděkem přijaté Piem XI. Cílem spisku jest jednak ukázat a dokázat, že cesta k pravé křesťanské dokonalosti jsou ony pěšinky, kterými se ubírá náš všední život, jednak dát návod, jak jí po těchto pěšinkách dosíci.[1]) Jinými slovy, že drobné práce všedního dne

---

[1]) O naturalismu (v nejširším slova smyslu), popírajícím nadpřirozený řád, praví: „Der Entgöttlichung folgt immer die Entmenschung. Wenn im Menschen nichts Göttlich-

jsou cesta k svatosti, cesta každému možná..., cesta obvyklá, poněvadž mimořádnými cestami vedl Pán jen některé světce..., cesta bezpečná, protože prostá úskalí, na kterých by se některé ctnosti snadno ztroskotaly, na př. pokora u duší nepravě mimořádně dokonalých, a to jsme my, kteří vlastně teprv začínáme. Kdo by přitom nevzpomněl exercičních rozjímání o skrytém životě Páně! On sám i jeho panenská Matka kráčeli touto cestou, světu nenápadnou, očím domýšlivé a tudíž falešné zbožnosti nevzhlednou..., on jí kráčel celá tři desetiletí, tedy velkou část svého života, Neposkvrněná Panna celý svůj pozemský život.

S naším thematem jest spřízněný návod, jak po „pěšinkách všedního života" dokonalosti dosíci. „Kdyby svatost záležela v pouhém poznání Boha a ve vznešené idei, kterou si o něm učiníme, pak by nejučenější lidé (na př. doktoři theologie) **byli i nadmíru svatí; ale tomu tak nebývá..." Nevzpomínal přitom svatého faráře z Arsu, Terezičky, bratří laiků, kterým se dostalo cti oltáře, a celých záhonů skrytých květinek? Spojení s Bohem, první podmínka dokonalosti... Být Bohem proniknut... Dnešní doba šablonovité továrenské velkovýroby tvoří i šablonovitého člověka, jak na straně 324 pověděno. „Massenmenschen..." Svéráznost, osobitost je dnes nepříliš hojný zjev. Všecky tendence směřují k „zešablonování". Už výchova; viz mládež v ústavech! Nosí stejnokroj podle jednoho střihu, a podle jednoho střihu se utvářejí i duše. Pravím „utvářejí", nikoli**

Übernatürliches ist, dann wird er bald eine seelenlose Maschine." Měl říci: „Zum Tiere degradiert," napřed prakticky a fakticky, pak i v teorii; napřed jako zvířátko žije, pak i „vědecky" dokazuje, že se člověk od zvířete neliší. A protože extrema se tangunt, protivy jsou spřízněné, jelikož každé odbočení od střední cesty pravdy, ať příliš napravo nebo příliš nalevo, znamená zabočit v říši bludu a lži, dojde za chvilku autor k resultátu: „Člověk od Boha odpoutaný buduje si říši přání a svět snů, kam se utíká, když život s ním příliš drsně zachází. V tomto svém vysněném světě, kde se svým nepatrným já stojí vždy v centru, hledá a nalézá náhražku. Ve svých snech buduje svému malému (a milému!) já modlářský chrám." (Götzentempel.) Ježíš nás z prachu země povznáší — k sobě, a skrze sebe k Otci, k trojjedinému Bohu.

„vychovávají“, poněvadž tuto proceduru těžko nazvat výchovou. Že podle společného vzoru — skutečně „vzoru“, vzorného písma — jsou vzděláváni v krasopisném umění, jest pochopitelné. Ale ponenáhlu dospívají, odchylují se od vzoru víc a víc, osvojí si mimoděk každý svůj charakteristický rukopis. Zdaližpak se podobným směrem vyvíjí i duše? Osobitě a svérázně? Ne vždycky!

Pak přijde život, a tam teprv uniformita. Jak docela jinak tomu bývalo za dob víry ve středověku! Tehdy promováni k akademickým hodnostem úspěšnými veřejnými disputacemi, kde měl každý volnost názorů i slova ve všech směrech, ne jako dnes, kdy musí každý „nadřít“ a při zkoušce odříkat, co profesor při přednáškách nadiktuje. A potom? Zvol si zaměstnání jaké chceš, je ti předepsána „maršruta“, od které se nesmíš odchýlit. Profesorovi, který se musí doslova držet schválené učebnice, i předsedovi soudního senátu, který musí jednat a mluvit podle úředního „šimla“. Odborník právník si stěžuje, že stilisace zákonů ve středověku byla svérázná podle povahy lidu, přitom i humorná, ne suchá jako dnes. Týž uvádí případ, že pana radu by byl bezmála „trefil šlág“, když jeho podřízený vyhotovil obsílku k soudnímu řízení ve verších a ne podle „šimla“.

Jak ujít nebezpečí, o kterém jednáme? Výchovou ve škole Srdce Ježíšova! Jeho srdce vzor, v nejušlechtilejším slova smyslu! Vzor — na rozdíl od vzoru, o němž právě byla řeč, takový, že se od něho neodchýlí, nemusí, nemůže a nesmí odchýlit, kdo touží po svérázné dokonalosti a ctnosti. Božský Učitel a Mistr zve k následování všecky bez rozdílu, ale ne všecky stejným způsobem; volá všecky k napodobení, ale ne k šablonovitému kopírování. Pro každého má zvláštní výzvu a zvláštní poselství. Zná každého z nás osobně a vychovává ve své škole každého individuelně; pro každého má něco zvláštního, každému chce něco jiného odpovědět a něco jiného dát, tak jako každého do jiných okolností postavil a každému jiný úkol přidělil. Namítáš, že mnohým úkol týž? Budiž, ale každému v jiné situaci! Máš-li to na zřeteli, pak se ti jeví rozmanitost tak pestrá, že si musíš říci: „Jako nejsou ve světě dvě tváře navlas stejné, jako nenajdu dva lidi, kteří by měli docela stejný hlas, takže bych po delším styku s nimi nerozeznal naráz podle zabarvení, kdo z 500 chovanců dole v zahradě volá nebo

si přeříkává lekci, tak nelze najít ani dvě životní situace sobě veskrze rovné — ani v klášteřích, kde by se zdálo, že jest naprostá uniformita všech. V záhonech Mariiných nenajdu ani dva kvítky docela stejné, to se může zdát jen povrchnímu pozorovateli, který je nadto jen zdaleka pozoruje. Náš Král nečiní provolání k masám a davům; v ignaciánských exceciích poznáš nejlépe a vycítíš, že mluví k tobě separátně, jen k tobě, že má pro tebe poselství určité, zvláštní, jen tobě platící, „osobní", že ti připravil poslání, o němž musíš říci: „Jen pro mne." Zdá se nám bezmála, že se tu opakuje zázrak, o němž se dočítáme v životě velkého apoštola Indie. Mluvil k velkému shromáždění, a každý slyšel, co od něho slyšet chtěl, a to ve své mateřštině. Ať skutečnost, ať legenda, ale v exerciciích se to děje. Zástupce Kristův mluví, lhostejný posluchač by řekl: „Docela všeobecně" — pozorný účastník vyciťuje: „Toto pro mne..., v tom a v tom smyslu a významu..." Po promluvě reflexe, každý potichu pro sebe před svatostánkem, a každému v nitru sděluje Pán něco jiného. „Od tebe žádám toto, a to v tom a tom smyslu, tebe se týká toto, toto ti ukazuje cestu tam a tam, takovou a takovou, na ní tě chci mít..." V záhonech Mariiných... Z téže půdy, z týchž látek lilie, růže, fialky, imortelky, chudobky, prvosenky...

Místo mnoha slov něco z mé praxe. Dívky, studentky, družky... Před čtvrt stoletím konaly u mne své první exercicie, a všecky se při rozjímání o Kristu Králi nadchly: „I my chceme v životě pracovat o rozšíření království Kristova." To bylo tehdy. Dnes, po letech? Ta profesorkou, ona v klášteře, třetí v úřadě, čtvrtá vdaná, pátá na lůžku bolesti... Ani dvě nejdůvěrnější družky stejného temperamentu, stejného vzdělání, oduševněné týmiž ideály, nešly touže cestou. Měly i společné duchovní vedení, podle společného vzoru, svatých Srdcí Ježíšova a Mariina, ale ne podle téže šablony.

V kapli exercičního domu... Ohlašuji: „Zazpíváme si píseň: Světlo chcem nésti v svět," a malá apoštolka v první lavici jako by se elektrického drátu dotkla. „V tomto rozjímání upřeme zrak k božskému dítku," a vidím, jak se tvář její sousedky vyjasní. Před mariánským rozjímáním se beze slova rozhlédnu a postřehnu na dvou tvářích úsměv; věděly, co teď přijde na řadu, a já věděl, co rozezvučí nejvíce struny jejich srdce. Po eucha-

ristickém rozjímání ponořeny všecky v Boha, ale zvláště jedna jako by pro ni neexistoval svět. Chci ve volné chvíli s jednou mluvit a jdu bez otálení do kaple, vím, že ji najdu s jinými před svatostánkem, zatím co její přítelku musím hledat v nejzazším koutku zahrady, kde se docela samotná věnuje Bohu a sobě. Táži se, kterou pobožnost by nyní chtěly mít, a vím skoro určitě, kterou navrhne ta, a kterou ona. Na konec exercicií volná hodinka rozhovoru; vím, jak to dopadne; jedna vytáhne všecka stavidla své výmluvnosti, aby apoštolovala pro . ., zatím co její společnice se uchýlí do samoty, nechtíc být rušena, aniž sebe hovorem rozptylovat.

A teď z jejich korespondence. Aspoň jeden dopis, rozumí se, že zkrácený, ale jinak skoro doslovný.

„Vzpomínám vašeho kroužku, vzpomínám lásky, s kterou mne vzaly mezi sebe. Tážete se mne, co jsem na jednotlivých postřehla. Co mne nejvíce zaujalo, je to, že mají tolik Mariiny liliové čistoty; to jest u nich nejnápadnější. Krom toho, u A. stálá, čistá mariánská radost, u B. mariánská jemnost a dobrota, u C. mariánská tichost, u D. mariánská něžnost, u E. mariánská obětavost, u F. mariánská odevzdanost a trpělivost. Chtěla bych být malým divem Mariiny skrytosti, tichosti, pokory, důvěry; chci patřit úplně Bohu. Myslím, že srdce, které učinilo Ježíše střediskem svých zájmů, tužeb a snah, musí nutně vyúčtovat s polovičatostí. Chci brát všecko až do nejkrajnějších důsledků, bez ústupků, i za cenu ztrát; nebudu odměřovat a odvažovat oběti. Modlete se za mne, abych nikdy neřekla Ježíšovi: „Ne —“, abych mu nikdy neodepřela oběť, kterou by ode mne žádal. Je to tak krásné, být čistá z lásky k Ježíšovi a Marii, být ve všem Ježíše poslušna, přijímat všecko s odevzdaností, s radostí a ochotou z jeho rukou, být jeho malou obětí. Chci být neznáma světu a přitom láskou rozněcovat všecky, které mi Ježíš pošle, láskou k němu a k Marii. Láska Boží všude sálati z nás bude . . . Královně lilií všecky chcem v náruč vést . . . Královno lilií, přiviň nás k sobě!“

Takové květinky vyrůstají v záhonech Mariiných, taková předsevzetí se rodí při rozjímání o Kristu, králi srdcí a vzoru všech ctností. Kristus, alfa a omega veškeré dokonalosti, Kristus zdroj svatého nadšení — a zároveň svatého klidu, když unaveni prací pro něho neb ži-

votem skláníme hlavu k odpočinku, abychom buďto zítra začali nanovo, nebo vyklidili pole jiným, snad schopnějším než jsme my.

Corneille stojí na vrcholu slávy (1646)... Tu vychází na obzoru nová hvězda, Racine... Čím více zářila tato, tím více se kalila hvězda jeho — osud, jejž zakusil nejeden velký muž! Odchází do ústraní a v Rouenu hledá útěchu v překládání knih Následování Krista a Chval svaté Panny. Leverrier, unaven bádáním ve hvězdných světech, uzavírá se světu a na svůj pracovní stolek staví krucifix. — V ukřižované Lásce hledal jeho duch oddech, klid a mír, jehož mu nezjednala sláva ani studium...

*

K obrazu na str. 669.

Vzat z jesuitské Biblia pauperum, a hodí se co ilustrace k následující kapitole. Stavba babylonské věže, tedy práce ve službách satanových. Všimni si jeho rozsáhlého království (domy...), viz dýmající pece a horečné úsilí jeho lidí, nepřátel kříže. Postavit věž, jejíž vrchol by sahal do nebes..., útok na trůn Nejvyššího. Bláhové počínání... Pravím „bláhové", nikoli svatokrádežné. Jeden za druhým stoupá po ochozu věže výš a výš... „Kdy dosáhneme cíle?" Jen se těšte, jen doufejte! Holubice nahoře, pokojný symbol vševidoucího a všemohoucího Boha... Dostačí jediné slovo, jediné zavanutí vánku, a Všemohoucí odvane vás i vaši stavbu, vás rozptýlí a stavbu buďto smete, nebo ponechá jako doklad vaší bezmocnosti budoucím pokolením — — —

34. DVOJÍ KOROUHEV.

Dvojí láska založila dvojí město. (Aug.)

A) Prapor satanův.

Klidně začaly exercicie: „Člověk je stvořen, aby Bohu sloužil, a tak spasil svou duši.“ Plnit vůli Boží... Bůh člověku svou vůli zjevil, a člověk nepotřeboval, leč touto cestou svědomitě jít, a byl by neomylně došel cíle. Na Boha nezapomínat, na věčnost pamatovat, věcí stvořených užívat tak, aby mu byly v dosažení velikého cíle nápomocny..., jedním slovem žít jako tvor, jenž si je vědom, že má nesmrtelnou duši, stvořenou k něčemu vyššímu, než aby se stala otrokyní těla. Zdálo se, že exercicie jsou jako hluboký velebný veletok, jenž klidně nese loďku našeho života vpřed. Tu znenadání byla hladina bouřlivě rozčeřena, objevily se peřeje, víry, a my se ocitli neočekávaně nad vodopádem, jenž hrozil strhnout naši loďku neodolatelně do hlubin.

Kdo vnesl do klidu exercicií tento nesouzvuk? Výkřik Luciferův: „Nebudu sloužit, podoben budu Nejvyššímu,“ a v zápětí za ním podobné zvolání prvního člověka: „Budu jako Bůh.“ Tedy hřích — a ten dal exercicíím úplně jiný směr.

Dvojí obraz nám stavějí exercicie před oči: hřích a z k á z u, kterou způsobil — Ježíše, vtěleného Syna Božího, Vykupitele lidského pokolení, a s p á s u, kterou přinesl. Kajícího hříšníka vedou exercicie na božské milující a milosrdné Srdce Ježíšovo.

Napřed věrný a živý obraz světa, jejž si hříchem podmanil, ovládá a vede Lucifer. Jeho snahou jest pomstít se Bohu, který jej svrhl s nebes. Jak se mu pomstít? Tím, že mu odvede jiné... Nedosti mu na tom, že učinil nešťastným sebe: do svého pádu strhne a nadobro zničí i člověka, jenž podle ustanovení Nejvyššího měl vyplnit mezery vzniklé jeho odpadem v řadách andělů. Překrásně a hluboce praví Augustin (De Civ. Dei 28): „Vytvořila (založila) tudíž dvojí láska dvojí město: hořejší slavné město Boží láska k Bohu, vedoucí k pohrdání sebou. Dolejší město Luciferovo nezřízená láska k sobě, vedoucí k pohrdnutí Bohem.“ Jinde praví týž světec: „Jedno město, jehož cílem jest pokoj věčný, a to slove (nebeský)

Vyjdu a budu duchem lživým v ústech všech proroků jeho.
II. Par 18.21.
ZDRAVÁ SMYSLNOST · RASISMUS NACISMUS
NOVÁ EVROPA
TÁBOR
BIJTE ZABIJTE VE JMÉNU OSVĚTY A TOLERANCE
ROZLUKA SE ŠKOL NÁBOŽENSTVÍ
VOLNÁ LÁSKA
PRYČ OD ŘÍMA SVOBODA POKROK
VŠEMOHOUCNOST STATU
RENAN
STRAUSS
TEMNO
KANT
NIETZSCHE
HÄCKEL
VOLTAIRE
VOLNÁ MYŠLENKA

Jerusalem (Zj 14. 1; 22. 2 nn); druhé, jehož potěšením jest falešný pokoj časný, a to slove Babylon (Zj 14. 8; 17. 5; 18. 2.) Jerusalem zbudovala láska Boží, Babylon zbudovala láska světa (amor saeculi). Taž se sám sebe, co miluješ, a poznáš, kterého města jsi občan . . ." Jaká tvá láska, taký jsi ty!

Základ ke království Božímu („k městu Božímu") položil Hospodin, stvořiv anděly; za jeho občany povolal kromě nich i lidi; za jeho krále od věčnosti předurčil vtěleného svého jednorozeného Syna; jeho cílem byla sláva Tvůrce a blaženost tvorů povolaných k podílu na božském životě, ačli se poslušně podrobí zákonu Nejvyššího. Lucifer se vzbouřil, odtrhl se od Boha, a proto navždy vyloučen z města Božího spolu s druhy své vzpoury. Jejich srdce se mělo nést v pokoře vzhůru k Bohu, obrátilo se však v pýše dolů k sobě. Pokorný najde nahoře Boha, pyšný najde sebe, avšak dole, k své vlastní škodě. Pokora tvora povznáší, pýcha jej odvrací od Boha, zdroje vší pravé velikosti, a tudíž snižuje. Lucifer nezřízenou sebeláskou snížil sám sebe do bezedné hlubiny nízkosti. Neudržel si čelné místo v městě Božím, založil si tedy město s v é, a jest jeho knížetem — v náhradu za to, oč přišel . . ., on, jenž se nechtěl sklonit před předurčeným Králem města Božího ani před jeho Matkou, svou Královnou. „Simia Dei", o p i č í s e p o B o h u. (Tert.) „Podoben budu Nejvyššímu", tehdy, dnes, vždycky . . . Stát se mu podobným, avšak zvráceným způsobem, nikoli podle slov Písma: „Svatí buďte jako já svatý jsem, Hospodin," nýbrž napodobuje velebnost Tvůrce jako opice skutky člověka, snaže se provést své heslo: „Nad hvězdy povýším svůj trůn."

Prvními občany jeho království byli druhové jeho vzpoury. Ale ti mu nedostačí. Daemonum operatio hominis est eversio (Tert.) Chce, aby jeho říše rostla — roste sice, ale jen z odpadků . . ., vyřazených z království Kristova. Upadlý řád Německých rytířů . . . Papež radil, aby se reformovali a vrátili k původní horlivosti a čistotě mravů. Luther jim radí, aby opustili řád a oženili se. Velmistr Albrecht Braniborský (Hohenzollern) volí druhé, vezme s sebou i ohromné statky řádu, zakládá pod ochranou Polska svoje vévodství (1525) a převede celou zemi do Lutherova tábora, jako nejeden jemu podobný . . ., on, jenž se kdysi zavázal svatou přísahou bojovat

s celým řádem pod vlajkou Kristovou a pohany uvádět do jeho ovčince!

Simia Dei . . . Město Boží, město světla, života a spásy — město Luciferovo, město temna, smrti a zkázy. Odlesk a přípravka na město Boží jest církev bojující, mimo niž není spásy. I Lucifer má na zemi sekci („filiálku") svého města, „přípravku" na své smutné království, své lidi, své spolky. Bůh dal svému městu (církvi) zákony, obřady, svátosti, v nichž jest milost vázána na viditelný symbol. Lucifer jedná podobně: kouzla, magie, čáry, pověry.[1]) Bůh jest uctíván modlitbou a obětí, Lucifer se dává uctívat podobně — ovšem že obětmi a obřady takového druhu, jenž činí peklu čest (vzpomeňme orgií spojených s pohanskou modloslužbou, lidských obětí atd.). Bůh mluvil skrze anděly a proroky, Lucifer v nesčetných věštírnách oznamoval věci skryté a odhaloval zraku zvědavců budoucnost — jak velkou úlohu při tom hrál podvod, jest dokladem nejen věštírna delfská, nýbrž i chrámy egyptské Isidy, které v císařském Římě se udržely velmi dlouho, ještě za dob, kdy křesťanství už nastoupilo svůj vítězný pochod dějinami lidstva. Lidé spěchali do věštíren stejně horlivě jako dnes k vykladačkám karet, věštkyním, astrologům a do spiristických seancí, třebaže dnes hledí ďábel z „diplomatických důvodů" zůstat nepoznán. „Já neexistuji," prohlásí skrze nějaké medium, a chór jeho lidí, kteří pro něho pracují, mu věří na slovo.

Město Boží má svou svatou knihu, posvátné knihy nesmějí tedy scházet ani v městě Luciferově. Věřící v tisících spěchají rok co rok na poutní místa, aby tam ctili Boha ve svatých jeho, tisíceré poutníky shromažďuje na jistých místech i kníže podsvětí. Věrní Kristovi mají své symboly, podle nichž se všude poznají (znamení kříže, hesla — buďto slova nebeského Učitele nebo slova církve), tajná znamení a symboly dává svým občanům i on, a s nimi i hesla — buď tajné průpovědi jen pro zasvěcence, nebo fráze, jimiž mnohdy ovládá veřejné mí-

[1]) Proč otec lži při čarách a kouzlech neukáže svou věrolomnost a nenechá své ctitele na holičkách? Protože by se tím o ně připravil! Z „diplomatických" důvodů neukáže svou pravou tvář, naopak, „simia Dei" zde napodobí věrnost toho, po němž se opičí.

nění mocí nepochopitelnou. Místo medailí, obrazů a relikvií dává svým lidem talismany a amulety, místo žehnání zaříkání, místo exorcismů maleficia. Vidí, jakou duchovní moc představují v církvi řehole, ztělesnění zásady „zapři sám sebe..., křížem přemůžete svět"; zavedl tedy ve svém městě tajné společnosti, jež místo svatými sliby zavazují své členy na doživotí hrozivými přísahami, a běda, kdo by se jim zpronevěřil! Město Boží má svou scientia arcani[2]), satan má také mysteria, o nichž stydno mluvit. Má své misionáře, věrozvěsty, apoštoly, kteří pro něho pracují až do těch hrdel, horečně, do úmoru. Vyskytne-li se nový objev nebo vynález, jsou tu jeho lidé hned, jsou první, kteří ho chtějí využít ve prospěch svého temného vládce. Žel, má i své mučedníky, hotové za lež obětovat jmění, svobodu i život.

Tak založil Lucifer proti království Božímu království své: proti království pokoje říši rozvratu, proti království spravedlnosti a řádu říši vzpoury a revoluce, proti království světla říši temna, a hledí v něm shromáždit pod svým žezlem všechny — v tom se opičí po Kristu a napodobí jeho manifest: „Jděte do celého světa a učte všechny národy, křtěte je ve jménu trojjediného Boha, spojte je v jedno pod mým žezlem, uveďte všechny do mého ovčince." Úmysl Luciferův jest vyjádřen slovy pyšných stavitelů babylonské věže: „Pojďte, proslavme jméno své a vystavmež věž, jež by až do nebes sahala." Pýcha je kořen všeho ďábelského počínání, pýcha je duch jeho království — pýcha, stupňující se až k nenávisti Boha, a tímto duchem hledí vyzbrojiti své lidi: nenávist Boha, Krista, církve... „Nelitujme obětí ani námah, bohatou nám bude odměnou, že jsme učinili něco navzdor Bohu, na škodu církvi, království Kristovu, jehož blaho a zdar mu tak na srdci leželo, jež jako zřítelnici oka miloval, jež jest Kristus sám dále na zemi žijící a působící."

Vše, co tito lidé činí, dýše touto nenávistí Pána a Pomazaného jeho (Ž 2), a ve své zaslepenosti se dají du-

---

[2]) Tak nazývány za křesťanského starověku ty články víry, do nichž nesměli jinověrci (ba ani katechumeni) být zasvěceni, o nichž se nesmělo v knihách psát (Eucharistie...), podle slov Páně: „Nedávejte svatého psům ani neházejte perly před vepře."

chem temna vésti tak daleko, že nevěří v toho, proti němuž bojují, že popírají toho, jehož chtějí zničit. Satan ovšem ví, že by se marně pokoušel zničit království Kristovo nebo vyhladit ze země památku jména Kristova. Jeho lidé si namlouvali, že se jim to dříve nebo později podaří — k potěše svého šéfa, otce lži; ví, že by jich ve svých službách neudržel, kdyby je nekojil touto truchlivou nadějí.

Tedy dva póly proti sobě: město Boží a město Luciferovo, ovčinec Beránka Božího a doupě lva řvoucího... Beránek Boží, jenž svým ovečkám dává za pokrm vlastní tělo — lev řvoucí, jenž obchází, hledaje, koho by zadávil (1 Pt 5. 9), a kdo v rozhodné chvíli bude nalezen mimo ovčinec, toho rekviruje bez milosti Lucifer pro sebe, pro město své, a nedá si ujít ani jednoho. Každý z vykoupených stojí před neúprosnou alternativou: buď anebo.. Každému jest volno vzdálit se z města prvního, pak ale nezbytně propadá druhému.

A to jsme my, kteří jsme v nebezpečí, že budeme pohlceni. Nebeskému městu Lucifer uškodit nemůže, aniž odtamtud doufat přírůstek. Ale vynaložit všechny síly, aby rostlo co nejméně, aby se tím více vzmáhalo město jeho, navalit do cesty k městu Božímu balvanů nám, o jejichž příslušenství není ještě definitivně rozhodnuto, kteří jsme sice povoláni, ale ještě ne vyvoleni, to může učinit a to činí. O nás vedou obě města boj, nám strojí satan úklady, proti nám se obrátila jeho zlost (Zj 12. 12). Ví, že málo času má (ib.), proto si musí „pospíšit". O kolik duší oloupí město Boží, o tolik zvětší říši svou.

Ba, vzdech pražský biskup, v šachovnici světa
s jedné strany Bůh a s druhé satan hraje,
zlých tu voj se s dobrým u zápase střetá,
mnohou duši křehkou nebi odnímaje;
ale víra blahá v Písmě kotví svatém,
že král světla skácí temna trůn kdys matem.[3])

[3]) Tato slova našeho básníka, ve víře tak vlažného, nevystihují přesně stav věci. Hráči šachové partie jsou rovnocenni, mají stejný voj a stejnou moc..., satan je tvor, jeho moc omezená, nezmůže více, než mu Tvůrce dovolí. V jednom však má autor Dagmary pravdu: jen **křehkou** duši se podaří ďáblu urvat; kdo nechce, kdo pevně bojuje a statečně odpírá,

Jakým způsobem se snaží Lucifer vylákat duši z města Božího, z ráje rozkoše do města bídy a záhuby? Navlas tak, jak prvního člověka z ráje: obrátil jeho pozornost k ovoci zapověděnému, pak mu radil, aby neposlechl Boha, a konečně jej naplnil svým duchem, duchem pýchy: „Budete jako bohové." Po těchto třech stupních přivede každou duši ke zkáze.

První krok: podává, co lichotí vášni. Tedy emancipace těla z područí ducha — tím to začíná. Hovět vášni... „Máš právo užívat života," dělat si, co chceš, nikdo nemá práva tvou svobodu omezovat. Jak elektrická jiskra působí toto slovo na mladé duše, v celých zástupech se ženou pod jeho prapor. „Pán můj jsi ty a já služebník tvůj, ty můj učitel a já tvůj žák." Vždyť je to tak příjemné slyšet: „Nikoli, smrtí nezemřete," zvláště když zapověděné ovoce tak vábně vypadá a tak svůdně láká. Kdo nám brání? Zákon Boží! Nic víc než to? Zákaz Boží? Toho můžeme být tak snadno zbaveni! Netřeba leč opustit město Boží a přeběhnout do tábora satanova. Nikdo nás nedrží, nikdo nám nebude činit násilí, stačí jen chtít — a v městě Luciferově jsme volní jak ptáci! K čemu boj (s vášní)? Vždyť jsi člověk z masa a krve, nikoli z kamene, a zdaž není svět k tomu, abys ho užíval? „Oni ze světa jsou a protož o světě mluví, a svět jich (rád) poslouchá." (1 Jn 4. 5)

Kdo by se nedal na tyto zásady chytit! Čti moderní literaturu, románovou, filosofickou, pedagogickou, hygienickou..., není plna těchto zásad? Neprovádějí se pod auspiciemi států ve skutečnosti? Koedukace, rozluka manželská, volná láska, společné výlety, společné lázně i sport... „Panem et circenses, najíst se a bavit se"..., toto volání se rozléhalo ulicemi upadlého Říma, tento duch ovládá lidstvo vždy, kdykoli se odcizuje víře v Krista. Ne bez příčiny nazýván satan duchem nečistým. Ctnost andělská jest z jeho města vyloučena naprosto.

---

toho neporazí a do svého města nedostane, byť se s celým peklem proti němu spojil. Věřící se bojí knížete temna jen pokud od něho hrozí nebezpečí duševní zkázy, a vyzbrojuje se proti němu modlitbou a důvěrou v Boha. Pověra nedbá duševní zkázy, bojí se fysických úkladů satanových, a proti nim se chrání nikoli prostředky mravními, nýbrž mechanickými, jimž připisuje magickou sílu.

Babel, Ninive, Tyrus, Sidon, Řím byla v pravém smyslu města jeho.

Emancipace těla... Pohrdá se autoritou Boží ve věcech mravů, satan škrtá druhou desku desatera, a tak připraví své, aby škrtli i první desku, aby pohrdli autoritou Boží i ve věcech víry. Druhý krok: emancipace rozumu, racionalismus. Napřed přivedl Lucifer své lidi k tomu, aby prohlásili: „Nebudu sloužit, neposlechnu, pro mne neplatí ‚nesesmilníš'..." Teď je vede k tomu, aby prohlásili s bezbožníky Starého Zákona: „Není Boha." (Ž 13. 1)

Satanova snaha jest, aby se Bohu nesloužilo (str. 182), aby byla vždy někde na zemi vzpoura duchů proti němu, ať má tvářnost jakoukoli. Člověk však odepře Bohu povinnou službu jen tehdy, když v ní vidí tížící, svírající jho. Smést je se šíje mu připadá osvobozujícím činem (str. 50, 71 n). Každý hřích jest odpad od Boha, zbožnění sebe („Selbstsucht", Klug). Svému já přináší člověk v zápalnou oběť někdy své spolutvory, někdy sám sebe — svému smyslnému já své lepší já — a tyto oběti spaluje v zžírajícím ohni vášně..., nenese-li se jeho duše v čistém žáru lásky k Tvůrci, snaží se strhnout do doutnajícího kouře své tělesnosti tvory. A poněvadž toto vykořisťování tvorů se děje proti výslovnému zákazu Nejvyššího, popírá tím člověk v principu (skutkem) kážící vůli Boží, tedy suverénní práva Tvůrce. (Kap. 6.) V tom záleží podstata (III. kap. 7) a zloba hříchu. Jenže hřích zjednává pouze chvilkové štěstí, kdežto každá rozkoš „chce být věčná" (Nietzsche); co věčné kromě Boha?

Satan vede své lidi opatrně, pomalu, krok za krokem. Vlažností a lhostejností ve víře to začne, pohrdáním a tupením víry to končí. Neváží si milosti povolání k pravé víře, pohrdá vírou, pohrdá přátelstvím Božím a nestojí o ně. Z počátku si jakousi víru v Boha uchová, jen k církvi se obrátí zády. Ale v jakého Boha vlastně věří? V deistického? V pantheistického? V neznámého? „V jakéhosi..." V takového, jakého si sám vyrobil, jenž by ho nechal na pokoji, vůči němuž nemá pražádných povinností a závazků, jejž ztotožňuje s jakousi přírodní silou. Jaký to bůh! „Podle římského zákona nesměl být žádný bůh od císaře prohlášen leč se schválením senátu. Nebude-li se „bůh" člověku líbit, nebude bohem. Člověk bude tedy musit být „bohu" milostiv." (Tert.)

Tedy nevěra, jež jest předposlední stadium tohoto vývoje..., nevěra, jež přejde v nenávist Boha, a to jest dovršená pýcha, hřích satanův. Nenávidět Boha, v něhož nevěří — jak je to možno? Rci raději: „Jehož popírá", nikoli: „V něhož nevěří."

Satan je dobrý psycholog, ví dobře, jak začít. Neřekne hned: „Pryč od Boha..., odhoď víru." Kořen všeho zla jest žádostivost. Co pohnulo Gustava Vasu († 1560), že svou zemi (Švédsko) připravil o víru Kristovu? Církevní statky! Co bylo příčinou bojů o investituru? Proč byl Řehoř VII. skoro osamocen? Co vehnalo biskupy a preláty do proticírkevního tábora? Oč se rozbila smlouva v Sutri (za Jindřicha V.)? Co bylo příčinou nelidskostí, jichž se dopouštěli křesťané na Indiánech, jak konkvistadoři, tak jejich nástupci? Co příčinou nesčetných krutostí a věrolomností, jež zmařily všechno úsilí misionářů? Proč sami křesťanští Španělé misionáře pronásledovali a z Ameriky vyháněli? (Viz Charlevoix, L'histoire de Paraguay.) I Kolumbus, muž jinak ctnostný a šlechetný, kdesi píše: „Zlato, zlato..., za ně si i nebe koupíme." Aby získali laciné pracovní síly, t. j. aby domorodce mohli ujařmit v otroctví, pracovali katoličtí Španělé proti misionářům. Protestantští kolonisté ve Venezuele byli ještě horší! Co vykonali pro zlato Angličané! Stačí vyslovit jména Indie, Tasmanie, Australie. Co kalvínští Holanďané! Tak neslavně se zapsali do dějin Japonska, že i pohanští Japonci pohrdali „ďábly od západu, kteří pro výdělek dají po sobě šlapat a sami šlapou po symbolu své víry" (po kříži). Co zlého a co pohoršení způsobila v církvi touha a honba po prebendách a výnosných obročích!

Při tom všem jde satanu o to, aby zůstal nepoznán on i jeho náhončí. Jak jen možno, zastírají tvář, nevytasí se hned se svými úmysly, s tím, co chtějí a co zamýšlejí. Dovedou se maskovat a mluví, jak se jim právě hodí. Nová sekta nám může být dokladem. V Praze a velkoměstech, kde lovila mezi odcizenými sv. víře, mluvila nepokrytě. Na venkově, kde šlo o to, jak ošálit a získat věřící, nic netušící lid, sloužili „mši", zpívali při ní mariánské písně, ba i zpověď prozatím podrželi, třebaže nemohli udělit platné rozhřešení.

K úskoku sáhne satan vždy, kdykoli pracuje „v malém"; pracuje-li „ve velkém", mezi „svými", netřeba

mu se maskovat. Úskoky, léčky... Vzpomeňme prvního utkání našeho Krále s nepřítelem! Trojí pokoušení Páně! Přichází napřed s věcí na pohled docela nevinnou, ba i Písma se dovolává — důstojný předchůdce bludařů, od dob Tertulliánových až k reformátorům 16. stol.; hned to zkouší „zdola" (žádost těla), hned zase „shora" (pýcha), a nakonec, nic nepořídiv svými lstně ukrytými léčkami, sahá bez obalu k prostředku, jenž málokdy selhal. Vykouzlil před očima Spasitelovýma obraz plný svůdnosti a krásy..., líčené krásy! Obraz světa, jenž svou nicotnost dovede nevyrovnatelně maskovat falešným pozlátkem nádhery a moci. „To vše může být tvé, ačli se mi budeš klanět..." Tam tedy satan směřuje! Posadit se na trůn Nejvyššího! Sobě věren zůstane vždy. (Kap. 17.) „Jen vezmi, ale z mých rukou... Poznáš, že můj duch a mé zásady jsou i duch a zásady světa... Tak nejjistěji dobudeš všeho, buď tedy diplomat!" Bludaři... byli a jsou veskrze diplomati! Získávají davy, ale ne podle předpisu Kristova, nýbrž podle receptu satanova, a při tom často přesvědčeni, že Bohu slouží.

Kníže temna se neomezuje jen na takovouto „drobnou práci", na boj o jednotlivé duše. Pracuje ve velkém stejně usilovně jako v malém. Mobilisuje své bojovníky... do měst, městeček, vesniček, samot; ba i do pousteven a do svatyň vniká jeho manifest; zalarmovat kdekoho! Nikdo není opominut. Své sídlo má sice ve středisku kulturního a politického života („Bydlíš tam, kde je sídlo satanovo", Zj 2. 13), tam má své lidi v parlamentech, a ti pro něho pracují, ať to chtějí doznat či nic. Dostane-li do rukou zákonodárství, pak jediným zákonem zajištěna celá řada vítězství: jediný zákon zavře sta katolických škol, připraví o náboženskou výchovu desetitisíce dětí, vypoví ze země tisíce řeholníků a řeholnic, v nemocnicích pak umírají tisícové bez svatých svátostí. Neviděli jsme to v Piemontě po roce 1860 (Ratazzi, Cavour), ve Francii po r. 1903, v Portugalsku po r. 1908, v republikánském Španělsku a Mexiku v době přítomné? Učebnice psané v jeho duchu ohrožují víru tisíců a tisíců studujících jinochů a dívek. Za Alžběty anglické míval jediný zákon za následek tisíce odpadů. Kulturní boj za ministra Falka jest převelmi výmluvným dokladem, jak vychytrale je sestaven válečný plán satanův. Ze svého sídla rozvětvuje svou působnost skrze

své apoštoly jako síť po celé zemi. Na miliony duší uvázne v jeho sítích, a málokdo se z nich vyprostí.

Boj o parlamenty, o zákonodárné sbory... Pak boj o školu — napřed o universitu, kde profesor v jeho službách připraví tisíce o víru, a ti pak se rozcházejí a pokračují v jeho díle, roznášejí dračí símě po zemi. Lékaři, kteří pod záminkou hygieny provádějí, co zákon Boží zakazuje..., právníci a soudci, kteří neznabohům ponechávají volnou ruku, když porážejí kříže a znásilňují svědomí..., profesoři, kteří pracují na nesčetných školách, dostanou studenty věřící a propouštějí generaci nevěreckou, vychovávají učitele bez víry, a ti nesou nákazu a jed do dětských srdcí, a tak vniká zkáza do nejzapadlejší vesničky, do poslední jednotřídky někde v horách daleko vzdálené a takřka odříznuté od „kulturního světa", t. j. od prohnilé civilisace velkoměsta.

Za bezbožeckými učiteli jde nevěrecký tisk — noviny, taktéž práce „ve velkém". Tak pohodlné to dříve satan neměl. Jako šéf, jenž sedí za stolem ve své kanceláři a odtamtud řídí celý závod telefonem, adjutantem, sekretářem, a není ho tajno žádné hnutí v celé továrně: tak Lucifer, duch temna a lži, sedí kdesi v redakci a diktuje, a druhého dne se jeho jed rozlije v tisícerých exemplářích do kraje, pošta jej dopraví do nejopuštěnější samoty, kam noha cizince nezabloudí celý dlouhý rok... novinami jest Lucifer ve spojení s nejosamělejší chyškou v lesích. Vynálezu knihtiskařství nevyužitkoval nikdo jako on. Den co den tisíce knih jdou z ruky do ruky... špatná kniha horší než strychnin: ten otravuje tělo, ona duši, tento jediného, kniha? Kolik jich otráví, než roztrhaná vhozena do kamen! A když roztrhána, opatří se nová. Taková tiskovina jest jako nezmar, a poněvadž Gutenbergovým vynálezem se knihy staly laciné, přestaly být výhradním privilegiem zámožných tříd, na nejširší vrstvy může jimi satan uplatnit svůj vliv.

Nechápe se i nejmodernějšího vynálezu, aby své bludy vysílal po elektrických vlnách do dálky tisíců km, aby kdejaká anténa zachytila „jeho vlnu", v palácích velmožů i v chatách žebráků? Co dokáže jediná řeč! Hitlerova v září 1938!

Volby, schůze... Zase nepřehlédnuta ani jediná vesnička, pokouší se o každého, kdo má v ruce vo-

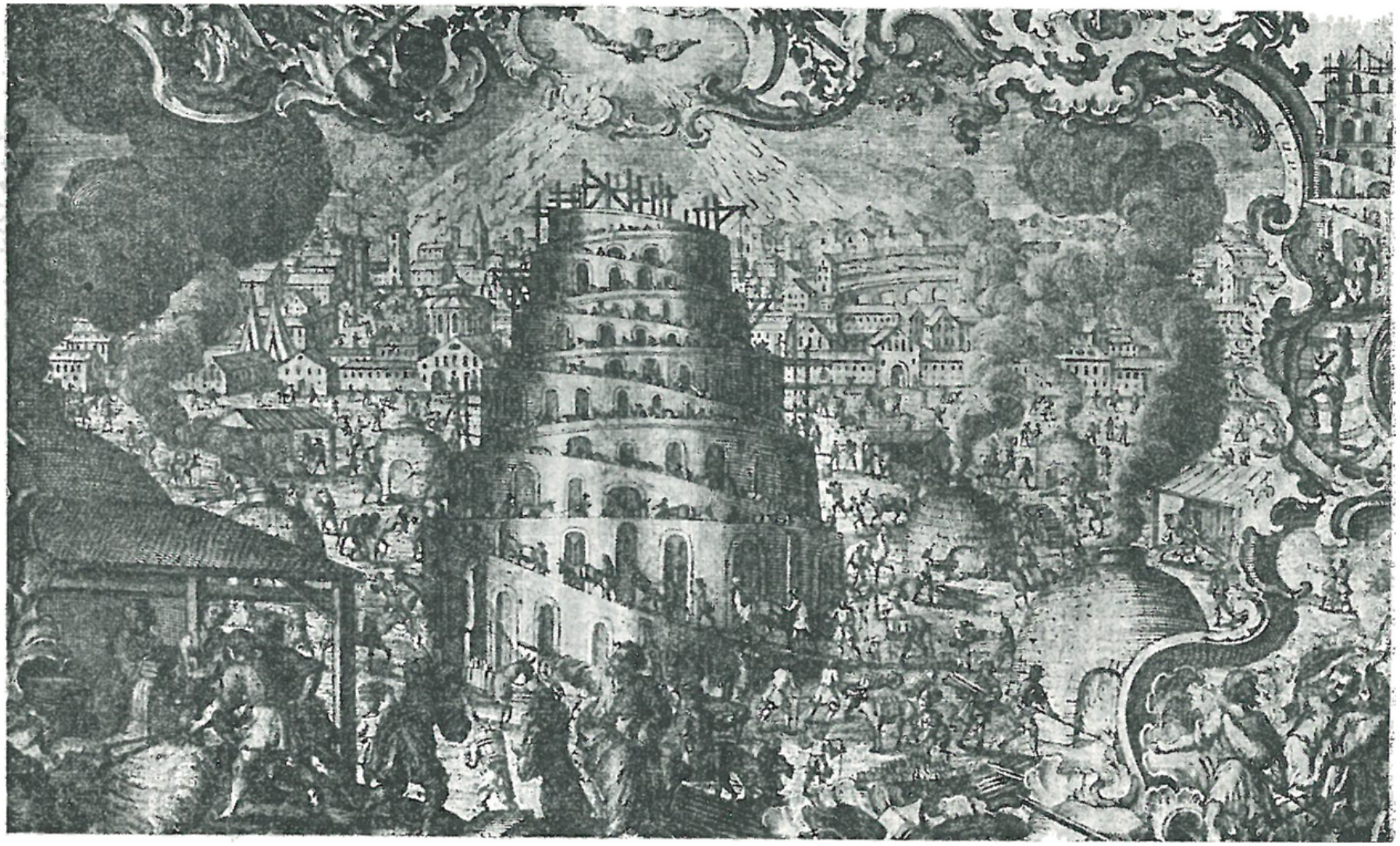

lební lístek. Tak rozvětvená jest jeho agitace, žádný agitátor není tak neúnavný jako on..., vždyť agituje pro sebe!

Zednářské lóže, tajné spolky... Tam se kují plány a umlouvá tažení proti církvi, proti kříži. Francie a Italie ve stol. 18. a 19.! Veronský žid od Brescianiho podává úchvatný obraz! Nebylo v tajných schůzích těchto lidí na př. ustanoveno, že katolický president Garcia Moreno musí umřít, protože podporoval a šířil náboženství v zemi? Že tím zničeno blaho a rozkvět republiky, k němuž tento muž své vlasti pomocí náboženství dopomohl, bylo jim věcí vedlejší. Hlavní bylo, že protináboženské zákony zase začaly svou kampaň. Což jiné země? Bolivar, jehož jméno zvěčněno pojmenováním jihoamerického státu a jenž řádil i ve Venezuele, Jaurrès se svými následovníky až po Callesa v Mexiku atd. atd.

Od této rozsáhlé práce ve velkém sestupme zase k drobné práci: boj o radnici, o rodinu... Kterýsi zednář dal svým lidem radu: „Chcete-li mít ve svém díle úspěch, snažte se především rozvrátit rodinu, a pak odkřesťanění půjde samo. Odcizit rodině otce, vodit ho do klubů, kde ho čeká ztráta víry i majetku, a tím podrýt blahobyt rodiny.“ Rada vpravdě ďábelská... Dnes i strážkyně domácího krbu jest rodině odcizována, kdo bude maličkým chránit ducha Kristova?

Církev prohlašuje za hřích pohazování a vraždění dítek, on utlouká v srdcích matek všechnu úctu a ohled ke klíčícímu životu. Pán prohlásil manželství za svátost, satan si vzal za cíl rozvrat a snížení manželství. Chápe se i věcí na pohled nevinných. Církev nechce, aby mrtví byli spalováni, hned si vezme tuto věc do svého programu on. Tolik svatokrádeží, kolik vítězství (tropaea; Tert. o Římanech).

Tak asi vypadá válečný plán Luciferův, samá lest a samá léčka; kdo by nevěděl, že ve válce má mnohdy lest větší úspěch než statečnost, a že útočník se nikdy neptá, na čí straně jest právo? „Uprostřed léček kráčíme (Sir 9. 20), dejte tedy pozor, abyste opatrně kráčeli (Ef 5. 15) a buďte opatrní jako hadové“ (Mt 10. 16). Jak nebezpečný je svět! Sv. Felix Valois, Alfons Liguori a jiní poznali a zakusili sami na sobě, jak kluzká ta cesta; proto se vzdali právnické dráhy, kterou s tolika nadějemi nastoupili. Pravím to ne proto, abys i ty po jejich

příkladě opustil svět, ale abys byl tím opatrnější ve světě, do něhož tě Tvůrce postavil a v němž tvé povolání tě drží. S milostí Boží jest každému možno uniknout všem nástrahám nepřítele, jen když má dosti pokory. Ano, pokory je třeba, pokory, jež se poslušně podrobuje zákonu a vůli Nejvyššího, a jen ona jest nám ochranou a záchranou, abychom se nezapletli v osidla satanova. Jako děti jsme v bajce čítali o neposlušném kozlátku, jež svou umíněnost zaplatilo životem. Jinoch, dívka každý věřící... „Divoká se bouře blíží, boj se zdvíhá se všech stran, proti církvi, proti kříži zuří pekelných vztek bran..."

Co všechno zalarmovaly pekelné mocnosti k tomu boji! Tisk, živé slovo, spolky charitativní i politické organisace, vědy přírodní, historii, filosofii, umění (divadlo, kino, sochy, obrazy), poesie, kterou kape jemně jed do duše, pracuje monumentálními díly i letáky, neštítí se podvodů, čeká na každou politickou krisi, aby jí využitkoval ve svůj prospěch.

B) Korouhev Kristova.

Z tábora Luciferova pohlédněme do tábora Kristova. Jak to vypadá pod praporem našeho generalissima? Satan má své apoštoly, a Kristus, že by jich neměl? Jistě že je má, na tisíce jich má; patřím k nim i já? Kristus mne zve do svého hrdinného voje, pod svůj vítězný prapor, a já bych se měl stydět za to, že mi dáno pod ním stát a pod ním bojovat? Bojovat boje svaté, ne k ujařmení a zotročení jiných, nýbrž k tomu, aby jim vzešla svoboda a světlo. Kralovat chce syn Boží i Antikrist: tento, aby pobíjel, onen, aby spasil. Dva králové o vládu zápolí: kníže hříchu nad hříšnými, kníže spravedlnosti nad spravedlivými. (Origenes). Ale budovu, kterou se namáhal postavit ďábel, ráčil strhnouti Kristus. (Viktor z Vity.) Zmate plány výbojce — ale žádá k tomu naši spolupráci!

Sv. Ignác, píše rozjímání o dvou korouhvích, beze vší pochyby má na mysli scénu z evangelia: Pán rozesílá apoštoly (Lk 9) a učedníky (Lk 10) na misijní cestu. Upravíme-li ji přiměřeně k svému účelu, předobře se scéna hodí za látku druhé části rozjímání: korouhev Kristova. Spojíme obojí rozeslání v jedno a při-

pojíme i pokyny uvedené od sv. Matouše (k. 10) při rozeslání apoštolů — pokyny, jež se sice týkají jejich misionářského povolání, ale byly jim od Pána dány při jiné příležitosti.

Obojí rozeslání se stalo v Galilei; první před velikonocemi r. 29, tedy asi rok před vykupitelskou smrtí Páně, druhé před slavností stánků o půl roku později, asi koncem září. Předtím vystupují u Lukáše na scénu tři nerozhodní jinoši; dva se Pánu nabízejí k následování, jednoho vybídl sám Pán — a oni? Chtějí a nechtějí! Božský Spasitel jim krátce odpověděl na jejich námitky, a nyní vyvoleným 70 učedníkům[4]) ukazuje jasně a zřejmě, které jsou požadavky jeho následování: život chudoby, odříkání a mužné práce. Tolik nezoraných lánů před ním! Otec lži nelení a nasévá všude koukole, učedníci vtělené věčné Pravdy budou nečinní? Ať se chopí rádla, ať pracují na téže líše s Mistrem, ať vyorávají brázdu a připravují půdu k přijetí semene slova Božího! „Zželelo se mu jich (zástupu), neboť byli uštvaní a vysílení jako ovce bez pastýře." (Mt 9. 36, řecký text.) Opuštěné ovce, které si musí samy hledat cestu i potravu, a únavou zmořené leží na zemi, jedna tu, druhá tam — výstižný a smutný obraz duší, které v honu a shonu všedního života nemají nikoho, kdo by jim ukázal cestu k životu...

Mnohému dobrá vůle neschází, ale „kterak uvěří, nebude-li jim slovo Boží kázáno? A jak je možno, aby jim bylo hlásáno, není-li kazatele?" (Ř 10. 14) „Žeň mnohá, ale dělníků málo." (Mt 10) Kolikrát byla od oné chvíle tato slova Páně opakována od jeho misionářů! Začínaje apoštolem národů (1 Kor 16, 9: „Otevřena jest mi brána veliká a mocná") až do posledního dopisu ze zámořské misie, jejž jsem četl: „Kdyby nás tu bylo desetkrát tolik, měli bychom všichni dost co dělat." A doma tolik lidí, kteří skutečně nemají co dělat, lidí „bez zaměstnání" — proč nenabídnou božskému rybáři duší své síly? Co peněz leží ladem a hnije v pokladnách tolika zámožných bezdětných věřících — co dobrého by se dalo vykonat v misiích jen za malý zlomek těch mrtvých pokladů! Školy, sirotčince, kterých tam zapotřebí jak soli, kterými by se dalo zachránit tolik duší!

---

[4]) Vulgata má 72, řecký text 70.

Nebeský Učitel obklopen hloučkem svých pomocníků... Scéna směšně ubohá, máme-li před sebou pouhého člověka, filosofa, scéna božsky krásná a úchvatná, je-li Ježíš vpravdě Král — Král srdcí a Pán viditelného i neviditelného tvorstva, vládce a ředitel vesmíru, soudce a rozhodčí nad naším osudem, maje moc podvrátit vládu satana, vládu pýchy a smyslnosti. Náš generalissimus, obklopen štábem svých důstojníků... Učedníci mají „vytáhnout" — voj Kristův, vyzbrojený jeho plnomocemi — plnomocemi nebes, pramenícími z jeho přesvatého Srdce, zdroje vší božské moci a síly.

Orientálec načrtne svou myšlenku jediným tahem, krátkým a určitým, který se dotkne duše jistě a mocně a vtiskne se v ni nesmazatelně. Tak i slova Páně. Napřed vymezil pole jejich působnosti — dnes skutečně „omezil", ale po zmrtvýchvstání jim odevzdá neomezeně ke zorání celý svět: „Jdouce do celého světa, učte všecky národy..., budete mi svědky až do končin země..." I jim platí: nenechte nepovšimnutou ani jedinou duši, nezapomeňte na nikoho, všem neste zvěst spásy. Jako satan má všechny v evidenci, aby je zahubil, tak Srdce Páně myslí na všechny, aby je zachránil.

Pak program. — Věcně týž, který hlásal Jan: „Přiblížilo se království nebeské, konejte pokání..." Doslova přeložit originál je dosti těžko. Lze jej vyjádřit asi takto: „Obraťte", t. j. změňte své smýšlení, své jednání, přestaňte být učedníky a vyznavači Hospodinovi jen podle jména, „slíbené království mesiášské už je tu..." (Mt 2. 3) Brána království nebeského, od hříchu Adamova zavřená, se vám otevřela; kdo však chce do ní vejít, nemůže jít cestou, po které se dosavad lidstvo bralo. Do „města Božího" (království Kristova) nevedou cesty, jimiž se ubírá svět. „Království Boží není jídlo a pití" (Ř 14. 17), k němu nevede tělo a jeho žádosti, nýbrž cesta právě opačná. Proto „obraťte!"[5]) Adam sestoupil na pole falešné svobody, a zahubil sám sebe. (Petr Dam.)

Sv. Bernard nazývá v jednom listě vojínem Kristovým i jinocha, jenž trávil život v klášterní odloučenosti. Bojištěm mu byla vlastní duše, nepřítelem týž, který věrozvěstům — a šlo též o duši, třebaže jedinou. Nemysleme, že bojovníky Kristovými jsou jen ti, kteří odcházejí

[5]) Cesta očistná v exerciciích!

„na frontu“, aby před tváří světa „bojovali boje Páně“ — jsou i skryté boje, o kterých svět neví![6])

Kdo porazil nepřítele ve svém domácím stadionu, na zápasišti vlastní duše, a své srdce jeho nadvládě vyrval, může pokročit dál — pokusit se, aby i jiné vyprostil z jeho řetězů, a to jest druhá část programu Kristova. Zachraňovat i bližní — pokud nám možno! Tomu se cele věnoval náš Pán a náš Král, zvláště poslední tři léta svého pozemského života. Kázal, aby získával duše; konal zázraky, aby dosáhl víry a tak dobýval duše; vybízel k pokání, aby očistil a zachránil duše; stýkal se s hříšníky a stoloval s nimi, aby je odvrátil od hříchu a tak spasil jejich duše; plakal nad Jerusalemem — při pomyšlení na nesmrtelné duše, jichž tolik a jež se zachránit dát nechtějí; přísný k farizeům, protože odvraceli duše od cesty spásy. Zachraňovat duše, to bylo povoláním nebeského misionáře — povolání, jež zvolil pro sebe Kristus, bylo beze vší pochyby nejvznešenější, jaké se dá myslit, povolání hodné, aby pro ně bilo srdce nejsvětější a nejšlechetnější, aby se mu věnoval, zasvětil a obětoval život nejdrahocennější, jaký kdy byl! Věci malicherné by Syn Boží život nezasvětil!

Životní úloha, životní program Kristův. — Jak ubohé vůči němu životní programy lidí! Na pohled imposantní, epochální, ve skutečnosti malicherné, protože pominou lidé, pomine i jejich dílo. A vykonají-li přec něco trvalého? Jeden „zasvěcuje“ celý život rozluštění klínového písma, druhý vynalezení vzducholodi, třetí objevení severní točny, čtvrtý rozšíření „životního prostoru“ (prý) svému lidu... Mnohým stavějí „vděční potomci“ památníky, protože se strávili neb i zahynuli „ve službách vědy“ nebo „lidstva“. — Kolik jich jest u porovnání s vojem mučedníků Kristových, kteří položili život za program jeho! Umírali „na frontě“... Sluší se, aby

---

[6]) S unkcí jen jemu vlastní o tom mluví sv. Efrém ve svých promluvách k mnichům (Paraeneses ad monachos). Často ve formě rozhovorů: satan pokouší, klade vychytralé léčky, mnich odpovídá — někdy správně, někdy neblaze. — „Hle, den co den zakoušíš obtíže, osten těla svého. Jak dlouho budeš snášet tento boj? Jen jednou povol vášni, a pak budeš mít pokoj. Vždyť to jest jen lehký hřích a trvá chvilku, a ty přec můžeš zase pokáním vše napravit...“

„vojín Kristův umíral stoje", uprostřed práce a boje jako jeho vůdce a Král, nikoli „na odpočinku", co pensista. Povolání Kristovo má být i povoláním jeho apoštolů —

Pak způsob, jak mají království Boží hlásat: v lásce a nezištně. Jsou to ovšem pokyny především pro kazatele (apoštoly), ale jejich život má být příkladem věřícím — proto můžeme z dalších slov našeho Pána a Krále vyvodit i důsledky pro sebe: proti válečnému plánu Luciferovu válečný plán Kristův.

Nezištně — „darmo jste dostali, darmo dávejte." Další poučení o životě chudoby („neberte s sebou peněz ani dvojího šatu...") jest rozvinutí této zásady. Proti satanovu: „Vštěpujte lidem žádostivost statků pozemských," opakuje Pán, co jsme již dříve z jeho úst slyšeli: „Blahoslavení chudí..." Takové chce mít náš Král apoštoly: podle svého Srdce, proniknuté jeho duchem, plné lásky a svatého zápalu.

Velké duše brzo pochopily... P. Umbricht T. J. vypravuje o indické vesničce Amondu u Bombaye, že při sčítání lidu r. 1910 se všichni obyvatelé dali zapsat co katoličtí křesťané. Kdo byl více překvapen než misionáři! Vždyť do té vesničky ještě nevstoupila noha katolického věrozvěsta! Pátrali, a přišli na to: hošík z misijní štace v Karamsadu dělal doma apoštola. Velká duše má velký cíl, vznešený cíl — s malým cílem se spokojí jen malá duše. Velký čin však není ten, jenž do očí bije, nýbrž jenž na věky trvá. Ženevské „mírové" konference — ve chvíli, kdy jsem tyto řádky psal, a dnes! Více než ona „Společnost národů" vykonal kněz, jenž dal v koutku kostela hříšnému rozhřešení. Zachránil nesmrtelnou duši — dílo větší než založení světové říše, protože trvá věčně. Velké duše... Pod korouhví Kristovou jim nekyne pražádná vyhlídka na časný zisk, a přece tolik jich šlo a jde za svým generalissimem, žádný neopouští jeho prapor, žádný se nestane zrádcem svého vznešeného povolání, leč jen duše hrabivé, smyslné, prodejné...

Vojín Kristův. — Dostává od svého Pána a Krále meč — ne aby usmrcoval, nýbrž aby bránil, aby vysvobozoval z osidel knížete tohoto světa, aby bojoval proti mocnostem temnoty a nepříteli pokolení lidského. Meč, ne aby jím naprázdno mával, na táborech lidu, v novinách — nýbrž aby ho užíval k boji a statečně jím vládl. („Slovo

Boží jest jako meč dvojsečný", viz Žd 4. 12.) Rány se nesmí bojovník Kristův bát; zlatá jablka nebudou ani jemu sama do klínu padat, a na oběti musí být připraven. Jako dítě v horečce bije matku, která mu podává lék a je ošetřuje, tak budou nás pronásledovat a bít ti, kterým poneseme lásku Kristovu...

Tak zní válečný manifest našeho generalissima. Celá řeč božského Spasitele jest proniknuta duchem sebezápor u — to jejich zbroj! Pán žádá, aby docela žili svému vznešenému povolání. Kteří jste oblekli zbroj Kristovu, vyučte se ve válečné kázni! (Afraates.) Prostředky, jimiž je vyzbrojuje, není mnohomluvení a přemlouvání — umění, v němž se vyzná svět, nedůstojné však misionářů Kristových — nýbrž nadpřirozená moc a síla, jíž se učedníkům Ježíšovým nikdy nebude nedostávat. Království Kristovo nebylo založeno lidskými prostředky, nebude jimi ani udržováno nebo rozšiřováno. (Slova sv. Ignáce.) Nadpřirozenými prostředky založeno, nadpřirozenými prostředky udržováno a šířeno, nadpřirozenou božskou mocí a silou budou i vyzbrojeni vojíni Kristovi, průkopníci jeho ideí. „Království mé není z tohoto světa" — toto slovo Páně vysvětluje vše. Jeho království není odtud, tedy i zákony, zásady, duch jeho království není duch tohoto světa, jest mu veskrze opačný. (Slova téhož světce.) „Kdyby z tohoto světa bylo království moje, měl bych zástup ozbrojenců, a ti by mne s mečem v rukou bránili, abych nepadl nepřátelům do rukou. Já však vítězím zbraněmi, jež v očích světa jsou slabostí, pošetilostí, bláznovstvím." (Srov. Jan 18. 36)

Ty zbraně odevzdává svým věrným: pokoru, chudobu, sebezápor, důvěru v Boha. „Posílám vás jako ovce mezi vlky" — aby vás hravě zadávili? Nikoli, ale aby tím více vynikla nadpřirozená moc Boží. „Když já vás mezi vlky posílám, nemáte se čeho bát." Ludvík XIV. praví svému vyslanci: „Mluvte směle, za vámi stojí sto tisíc bodáků." Pán praví věrozvěstům: „Jděte směle mezi vlky, za vámi stojím já" — a to jest nezvratná opora důvěry. „Budete pronásledováni — snad proto, že já, nepředvídaje toho, vás chatrně vyzbrojené poslal do světa? Do zkaženého světa, jenž pronásleduje všechny průkopníky a hlasatele pravdy, a tedy i vás? Nikoli — předpovídám vám už nyní: pro jméno mé budete pronásledo-

váni. Není učedník nad mistra: můj úděl bude i údělem vaším, a za důvod nepřátelství dostačí už ta okolnost, že jste m o j i. Svět nedovede cenit duchovní statky, jež jim přinášíte, pohrdá jimi, odmítá je, ba vidí v nich překážku beztrestnému a bezstarostnému hovění svým choutkám a náruživostem — ale mně se vedlo nejinak! Nejste ze světa, n e s m í t e být ze světa, nesmíte se s ním přátelit, nesmíte být jeho ducha a jeho smýšlení — a právě to jest důvod, proč vás svět nenávidí.[7]) Ale důvěřujte: svět nenáviděl i mne, a přece jsem já přemohl svět — ne mečem, nýbrž bláznovstvím kříže, v něm se však tajila božská moc. Nuže, já, jenž jsem přemohl svět, posílám vás do světa mezi vlky — proto důvěřujte . . ." „Nežli jsem přišel, bylo vám tvrdé přijít do sporu s podvodným světem, pohrdat tím, co ve světě kvete, a milovat to, čím svět pohrdá; ale když se celý svět obrátil proti mně, ukázal se nejen slabým, protože se našel někdo, kdo jej přemohl, nýbrž i příklad, který jsem vám dal, a síla, kterou jsem vám zasloužil, může i vám k vítězství dopomoci." (Avila.)

Tedy n a d p ř i r o z e n ý m p o j e t í m jejich úkolu a úřadu je chce Pán naplnit. Nadpřirozené nazírání — to jest kořen všeho. Když se jím dá učedník Kristův naplnit a proniknout, netřeba, aby se bál úskoků satanových: ty se o ně rozbíjejí jak příboj o skálu. Lucifer má a může mít úspěch jen tam, kde nadpřirozené pojímání chybí — kde jest srdce naplněno světem, jeho zásadami a jeho duchem. Kdo však při všem hledí k cíli, pro nějž je stvořen a k němuž je povolán, kdo vše pojímá nadpřirozeně ve světle exercičních pravd, kdo si při všem dovede říci: „K vyšším věcem jsem zrozen," ten jest jako skála v příboji svodů i žádostivosti tohoto světa. Že nadpřirozené pojímání — myslit a pracovat pro věčnost, vše vztahovat k věčnosti, vše pojímat a o c e n i t jedině ve vztahu k věčnosti — jest světu bláznovstvím, o tom není pochyby. „Bláznovství kříže . . ."

Lucifer „pracuje" prohnaností — jinak by nedosáhl cíle! Toho prostředku se chopil, když mu šlo o svedení prvního člověka, toho se chápe i dnes, jím opatřuje i své

---

[7]) Kdybych se chtěl líbit lidem, služebníkem Kristovým bych nebyl. (Gal 1, 10.) Vojíne, ty, opatřen mou zbrojí, přeješ nepříteli! (Cyr. Alex.)

lidi. „Jen lžete, jen pomlouvejte, však z toho něco přece uvízne“ — ba někdy mnoho! (Voltaire.) Srovnejme s touto řečí slova věčné Pravdy — a jejich božská velebnost vynikne tím více! Démonická nenávist a apoštolská láska...

Teď pochopíme dokonaleji slova sv. Ignáce, jimiž označil toto rozjímání: „Dvě korouhve... Jedna Kristova, nejvyššího vůdce a pána našeho, druhá Lucifera, úhlavního nepřítele naší lidské přirozenosti.“ O něco dále pak mluví o něm jako o náčelníku lupičské bandy, jenž rozesílá své lidi, aby „zapletli lidi do léček (osidel) a vhodili na ně okovy“, zatím co Kristus „klade apoštolům na srdce, aby byli všem n á p o m o c n i...“

Jak krásně řečeno! „Všem nápomocni“.— Jako milost Boží nečiní násilí, nýbrž jen napomáhá tomu, kdo jest dobré vůle (proto „milost pomáhající“), tak i apoštol Kristův nemůže jiného dělat, leč pomáhat — a má to dělat z lásky k Pánu a z lásky k duším, nezištně, ze všech sil. Všem, zvláště svedeným a ujařmeným, být nápomocni, i za cenu oběti, aby se vyprostili ze jha nepřítele. Dopomáhat k svobodě dítek Božích, jejíhož blahého ovoce sami zakoušíme. Jako car osvoboditel.— Jenže to, co on v přirozeném řádě vykonal pro balkánské Slovany z politiky, koná apoštol Kristův v řádě nadpřirozeném z lásky, a to pro každého, buďsi on Scytha nebo Řek.

Bojovat boje Páně — boje za pravdu, za nejsvětější statky člověčenstva, za zájmy Kristovy! Tuhý boj, ale vznešený boj. — „Vzhůru! Zbrojte se k boji! Skujte své radlice v meče! V oštěpy vinařské nože! Bázlivý řekni: Hrdinou budu!“ (Joel 3. 9; srov. Is 2. 2, str. 591.) Bojovník Kristův nerozsévá slzy a zkázu. „Viz na horách — nohy toho, jenž přináší radost, zvěstuje spásu! Teď jásej, Judo! Nepůjde nadále Belial po půdě tvoji!“ (Nah 1. 15) A jak bude vybojován tento boj? Týž prorok končí své řeči pohřební písní na Ninive, obraz Luciferových bojů proti lidem Božím: „Spí tvoji pastýři (vládcové)! Tví vojíni dřímou! Tvůj voj jest rozptýlen po horách! Nikdo ho nesvolá! Není zhojení pro tvoji ránu! Není, kdo uzdraví pohromu tvou! Rukama tleská, kdo o tobě slyší, neboť koho jsi zlobou svou nestíhal stále a stále?“ Tak skončí jednou jistojistě boj obou korouhví: padne korouhev satanova, pyšný zlomený kříž, a nad celým světem bude vítězně vlát korouhev Kristova, korouhev kříže...

Zvítězit však nemožno bez Kristovy zbroje. Zapři sám sebe... Žádný vojín nejde na vojnu se ženou; kdo chce jít za Kristem, nechať vše opustí. (Eleutherius Tornacensis.) Špatný vojín, jenž vzdychaje za králem kráčí... Těší-li nás boj, chopme se zbroje Kristovy! (Petr Chrys.) Vojíne Kristův, zapomeň na odpočinek. Žádný vojín nestaví dům ani nekupčí... Jdeš za vítězným králem a nikdy přemožen nebudeš, ani kdybys umřel, ba tehdy největšího vítězství dosáhneš. Země tě za občana nepřijala, ale nebe tě mezi své občany vřadí. (Basil.) Nejít do boje neslavné jest, jít a zbabělým při tom být, jisté nebezpečí smrti. (Petr Dam.) Bůh nemiluje srdce váhavé a kolísavé. (Bern.) Ve voji Kristově útěkem se o vítězství připravit můžeš, smrtí o ně připraven být nemůžeš. O bezpečné vítězství a boje s Kristem a pro Krista, kde ani zraněn, ani povalen, ani pošlapán, ani tisíckráte zabit, ani vítězství zbaven být nemůžeš, jenom když neprchneš! Tak domlouvá týž světec příteli, jenž odhodil zbroj Kristovu a stal se desertérem, opustiv prapor Kristův. Proč tak učinil? Protože mu bylo těžko snášet břímě dne i horka. Nevytrval pod korouhví kříže — k vlastní záhubě a škodě!

Mnoho proroků falešných vyšlo na svět... Vy z Boha jste a zvítězili jste nad nimi, neboť větší je ten, kterýž jest ve vás, nežli ten, kterýž ve světě jest... Kdo Boha zná, poslouchá nás; kdo není z Boha, ten nás neposlouchá. Podle toho rozeznáte ducha pravdy a ducha bludu... (1 Jn 4. 1 nn.) Nenávidí-li vás svět, vězte, že mne prve než vás v nenávisti měl... (Jn 15. 18) Kolikráte se skláněly nad těmito slovy božského mistra hlavy jeho služebníků, když deprimováni neúspěchy v pracích pro jeho svatou věc a nezdarem v boji proti mocnostem temnoty hledali útěchu u nohou svého Krále! „Nejsem skutečně jako zvon znějící a měď zvučící? Nenamáhám se nadarmo?“ A co tak zamyšlen sedí nad svatou knihou, doléhá do jeho světničky potlesk a nadšené volání — Snad vyjde, a vidí tisícihlavý tábor lidu, zatím co on měl pod kazatelnou jen hrstku věřících. Slyší bombastickou řeč, v níž řečník sebevědomě[8]) předpovídá

[8]) Co jsem tyto řádky psal, referovaly naše noviny: „Na Staroměstském náměstí měl Frank řeč před nepřehlednými davy:... Kde jednou zapuštěna vlajka nacistického kříže,

věčné trvání své politické strany, jako Napoleon kdysi věčné trvání své dynastie, a kněz vzpomíná... Kdysi proti kříži vytáhl do boje sebevědomě půlměsíc, a měl zdar. Postupoval od úspěchu k úspěchu, chrám za chrámem proměňován v mešitu, území za územím kříži odnímáno, a kde vlálo nad hlavami věřících znamení Kristovo, tam vztyčeno znamení „prorokovo", a kde jednou půlměsíc vztyčen, tam bude věčně vládnout. Kdy asi podlehne kříž docela? Jak brzo bude vztyčen půlměsíc na chrámě sv. Petra, jak jeden „služebník Allahův" (Mohamed IV.) prorokoval? Hrůza před půlměsícem, jež tehdy děsila srdce všech, zvěčněna v rituálu: průvody, litanie, modlitby za odvrácení tureckého nebezpečí. Dnes? Nechystal zlomený kříž satanův svatému kříži Kristovu totéž, co kdysi půlměsíc? A výsledek? Vítězství kříže, třebaže ne rázem, jakoby zázrakem. Pán nechtě', aby kříž se zmocnil všech posic jedním útokem, jak se stalo za Josuy a Gedeona. Podle jeho vůle se musí světlo propracovat pomalu a pracně dobývat posici za posicí. Pán neřekl: „Posílám vás jako vlky mezi zajíce."

Vrhnout se v náručí božského přítele! Pryč od satana, jenž dovede vábit úlisně jako vodník v pohádce a pak stáhne do hlubin. Lépe jest uvalit na sebe ďáblovo nepřátelství než získat si jeho mír. (Lev Vel.) I kdyby rozum neviděl docela jasně a domníval se, že by snad přece nepochodil zle, byť šlo o jedinký případ — nevěř! Jedovaté jest vše a plné podvodu, co podává. „Jako byl kdysi Herodův tajný podněcovatel, tak jest nyní jeho neúnavný napodobitel. Mučí se bolestí, vida, že jest všude opouštěn a pravý Král na všech místech ctěn. Přestalo pronásledování, ale on neodložil nenávist, nýbrž pozměnil dovednost, aby si srdce věřících lichotivě podrobil. Rozněcuje žádostivostí ty, které nemůže trápit mučidly... To jest ovoce jeho lsti, že se mu slouží všemožnými nepravostmi, kdyžtě není již uctíván obětmi dobytčat a pálením kadidla. Náš pokoj má tedy svá nebezpečí! Ďábel ví, u koho má užít žádostivosti (statků), koho lákat nestřídmostí, koho dráždit vnadami tělesnosti, komu

---

tam bude věčně hrdě vlát, tam ji žádná moc nevyvrátí..." To bylo asi r. 1941, a naše noviny k tomuto projevu tleskaly — k projevu bez obalu protičesky zahrocenému. Za čtyři léta potom?

vlíti jed závisti; ví, koho by měl ve zmatek uvést zármutkem, koho podvést falešnou radostí, koho ztížiti strachem, koho svést obdivem. Všech zkoumá zvyky, zpytuje starosti, vyšetřuje sklony, a tam hledí uškodit, kde koho vidí horlivěji něčím se zaměstnávat." (Lev Vel. In Epiph. VI., In Nat. Dni VII.)

Co učinit? Svému božskému příteli jedině a bezvýhradně se svěřme. Nedávejme nikomu přednost před Kristem, jako on nedal ničemu přednost před námi. (Cyprián.) Nezavede nás v scestí ten, jenž chce jediné naši spásu.

Že snad trpké jsou věci, jež ukládá? Z toho můžeme poznat, že nelže, nelichotí, nepodvádí, jak musí pekelný podvodník činit: ten by ovšem nedosáhl ničeho, kdyby nepodával sladkosti. Ne tak Kristus: trpké jest mnohdy to, co od nás žádá, ale vede k blaženému cíli. Hořké jest, co ukládá, ale napřed veškeru hořkost odříkání a utrpení vzal na sebe sám, aby dodal zmužilosti nám. Pryč tedy od věcí, jež jsou irritamenta malorum..., jež rozněcují oheň hříšných vášní! Naším heslem budiž Kristův kříž... Kříž trpký a těžký, ale vede k světlu, k štěstí, k vítězství, k životu. Opustíme exercicie, a nedejme se svést hned při první příležitosti, nedejme se zaplést do vychytralých léček pekelného lháře. Vytrvat věrně při našem generalissimovi — kde Kristus, tam ráj. (Chrys.)

Končíme několika verši — dětskou písní k Jezulátku — dokladem, že nerozhoduje věk ani síla, jde-li o to, aby se kdo postavil pod korouhev Kristovu...

Ježíš, jméno věčné spásy, napsali jsme na svůj štít,
jméno plné slávy, krásy, jež svým heslem chceme mít.
Jméno tvoje, Jezulátko, v srdci radost rozlije:
ty jsi náš, a my jsme tvoje Ježíškova legie.
Tvými chcem být bojovníky, chcem ti získat celý svět,
stráží tvou jsou naše šiky, jdeme vpřed a nikdy zpět!
Každý z nás tvou víru, Pane, vyzná vždy a neskryje:
za tvou církví vždycky stane Ježíšova legie.
Za ni chcem vždy bojovati, kříž tvůj bude naše zbroj,
na tvůj prapor přísahati, tys náš vůdce, my tvůj voj!
Každý bude apoštolem, jenž tvé símě rozsije —
svět ať zuří divě kolem, my jsme tvoje legie!

Jako protějšek k této písni uvádíme báseň, složenou 16letou trpitelkou Terezií Dalberg:

„Bei meines Königs Fahne, da halt ich treue Wacht,
ich halte Wacht im Kampfe, bei Sturm und finstrer Nacht.
Ich halte Wacht und singe ein mutig Kampfeslied,
bei dessen Wunderklängen des Königs Feind entflieht.
Das Kreuz ist meine Fahne und König ist mein Gott,
beim Kreuze halt ich Wache in Treue bis zum Tod.
Mein Lied heisst Sursum corda; o wundervolles Wort!
Es trägt die schwache Seele vom Erdenstaube fort.
Und drohen finstre Mächte und droht der Hölle Wut:
ich steh bei meiner Fahne mit unerschrocknem Mut.
Will mich der Tod bezwingen, mich schreckt nicht seine Macht,
im Himmel oben halte ich ewge Fahnenwacht!"

Násl. III. 54. 55. Bohum. I. 18.

K obrazu na str. 659.

Falešná věda, bojující pod korouhví satana —

Korouhev Luciferova — vražedné kopí, zabodnuté do země — kam zatknuta, tam bují bodláčí, nikoli růže neb lilie anebo klas. — Hospodský věnec a čepice korouhev korunují — symbol hrubé smyslnosti. Fábory popsané běžnými bombastickými nebo paličskými frázemi dne. O monogramu, viz 87[2].

Profesor na katedře — pracuje ve službách satana. Jeho vzezření i akce prozrazují bombastického táborového mluvku. Kdo z něho mluví, prozrazuje vedle něho umístěný verš Písma sv.: slova satanova, jenž chce oklamat israelského krále, bezbožného Achaba, ústy jeho falešných proroků. Týž duch, otec lži, klame dnes nesčetné, mládež i dospělé, ústy representantů falešné, Bohu odcizené a proti Kristu bojující vědy.

Posluchači — jejich mravní i vědecká úroveň patrna na první pohled: mělké povahy, nedovedoucí samostatně myslit, tleskají a volají k jeho frázím „bravo" — dvěma vpravo jest milejší sklenice a dýmka než všecka „věda" — sedící uprostřed s perem v ruce a s kalamářem před sebou bude jednou plnit revue tím, co od svého profesora pochytil, a bezděky prozrazuje, odkud jeho mistr načerpal svou moudrost: starší i novější filosofové, pamfletáři, pornografové. — Co znamená Ma—? Snad Macchiavelli, jehož kniha se stala evangeliem novověkých státníků — hájí zásadu: „Státu účel posvěcuje prostředky." (Walsingham, Cavour, Richelieu, Hitler . . .)

Oni dva v pozadí ukazují, jaké ovoce bezbožecká věda lidstvu přinese: jeden si brousí vražedný nůž, druhý už jde, sekeru a pochodeň v ruce, aby zabíjel, pálil, štval — aby vrhl bombu revoluce a anarchie v lid . . .

35. KRÁLOVSKÁ CESTA SVATÉHO KŘÍŽE.

Kristus místo předložené sobě radosti
zvolil si kříž. (Žd 12. 2.)

Velikonoční neděle r. 1924 skýtala v Lovani zvláštní podívanou. Po odpoledních službách Božích naplnily davy jedno náměstí..., tam, kde bylo státní vězení. Všichni poklekli, modlili se růženec, a než se rozešli, položila družička před zavřenou bránu žaláře kytici bílých růží. Co se stalo? Několik Vlámů, podobných našim národním buditelům před stopadesáti lety, bylo pro své národnostní snahy uvězněno. V den, kdy všechno křesťanstvo plesalo nad zmrtvýchvstalým Vítězem, chtěli jim ukázat jejich druhové v práci i v utrpení, že na ně nezapomněli a že jejich potupu pokládají za slávu a hrdinství..., utrpení a oběti, jež musili podstoupit z lásky k mateřštině a národu.

„Nám pak jest se honosit v kříži Pána našeho Ježíše Krista, v němž jest spása, život a vzkříšení naše." (Gal 6. 14) Tak se modlí církev v introitu zelenočtvrteční mše sv., hledíc na dřevo potupy, jež v očích věřících jest vítěznou trofejí. V hymnech a písních oslavujeme svatý kříž, symbol života a vítězství, záruku vzkříšení, náš erb a naši korouhev; věnčíme jej a zasypáváme květy, když při závěrečné misijní pobožnosti jest nesen v průvodě a pak štípen před portálem chrámovým. Ale nezapomínáme přitom, že kříž je též symbol o b ě t i, že pod hřejícími paprsky slunce nevyrostl, neroste a nikdy nevyroste strom, jenž by byl svlažován tak drahocennou vláhou jako on.

„Kříži věrný, nestkvěje se nad tebe strom vzácnější, nerodí se v žádném lese list, květ, plody krásnější: svatý strome, který neseš břímě světa nejdražší." (Venant. Fort.) Strom, jenž ve svých větvích objímal spásu světa, v jehož větvích zavěšen plod panenského lůna, jenž zaléván krůpějemi révy, vypučelé působením Ducha sv. z panenské země, nezkropené potem ani nezryté rádlem.

Vzpomínka z dětských let... Nevím, zda jsme kdy byli v kostele tak do hloubi své dětské duše dojati jako na první Květnou neděli, jež nám utkvěla v paměti. Zpěvníčky v rukou, čekáme, kterou píseň varhany zač-

nou. Ty však po krátkém preludiu zmlkly. „Umučení Pána našeho Ježíše Krista podle sepsání svatého Matouše . . .“ Ani jsme nedýchali, poslouchali a poslouchali, čím dále tím hlubší soustrast s božským Trpitelem kanula do duše . . . Jak docela jinak než v hodině biblické dějepravy! Zdálo se mi tehdy, že i „velebný pán“ u oltáře jest přehluboce dojat; soudil jsem tak alespoň z jeho nadmíru vážných pohybů, z pašijí, jež jsem pokládal za tiché rozjímání, i z tváře, kdykoli se k lidu obrátil. Jak se mi příčilo, když cestou z chrámu jsem slyšel rokovat, kdo asi zpíval děvečku, kdo Petra . . .! Vycítil jsem, že těm lidem byl Kristus a jeho utrpení věcí vedlejší, že šli do kostela jako na divadlo.

Soustrast s trpícím Srdcem Ježíšovým . . . Liturgie posledních dvou týdnů doby svatopostní se obírá hlavně vnitřním utrpením Srdce Kristova, jeho smýšlením, odevzdaností do vůle Otce; ne že by vnější utrpení ignorovala, nýbrž aby nás naplnila vroucí soustrastí, abychom spolu s Ježíšem smýšleli, spolu s ním cítili, jeho životem žili. Božský Spasitel prošel a zakusil na sobě v oné zelenočtvrteční noci a na Velký pátek všechny bolesti, které jest snášet vyhnaným synům Adamovým na jejich životní pouti. Zakusil, aby nám byl posilou, příkladem, útěchou, abychom pro každý kříž a pro každou bolest našli lék.

Getsemanská zahrada, boj sebelásky s odevzdaností do vůle Boží . . . U Pána nelze mluvit o nezřízené sebelásce, zde nutno říci: nižší část jeho čistě lidské přirozenosti se vzpírala, nechtěla se podrobit bez odporu a hravě vůli Otce, cítila plně hořkost kalicha, který mu Otec podával. U nás sebeláska se vzpírá každému kříži, jejž na naše bedra klade buď milosrdná ruka Otce nebo trestající rámě věčného Soudce. Jako u Pána, tak u světců, tak i u nás nedokonalých jest úvodem utrpení Getsemanská zahrada. Rozum osvícený vírou pobádá vůli: „Podrob se . . .“ Sebeláska se brání . . . Kdo zvítězí? Pohleď na svůj vzor, upři oči na Ježíše!

Zelenočtvrteční žalmy temných hodinek nám dopřávají nahlédnout do hlubin Srdce Kristova, odhalují nám, co cítilo a jak smýšlelo, jak mu tehdy bylo. „Vysvoboď mne, Bože, neboť vody dosáhly až k duši mé. Pohřížen jsem v hlubokosti bezedné do prohlubně vod, jejichž proud mne uchvacuje. Unaven jsem voláním,

vyschlo hrdlo mé, zemdlely oči moje touhou po tobě, svém Bohu. Více než vlasů na hlavě mé je těch, kteří mne nenávidí bez příčiny; mnoho je těch, kteří stíhají mne, kteří nespravedlivě nevraží na mne. Čeho jsem se nedopustil, za to mám nyní pykat. Pro tebe snáším pohanu, cizím stal jsem se bratřím svým, neznámý synům mateře své. Proto, že horlivost pro dům tvůj strávila mne, potupy hanějících tebe padají na mne. Čekal jsem, zda by kdo měl soustrast nade mnou, a nebylo nikoho: zda by mne kdo potěšil, a nenašel jsem. Místo pokrmu dali mi žluč, a v žízni mé napájeli mne octem . . ." (Ž 68) Mluvili nepřátelé moji proti mně, a ti, kteří mi o život ukládají, radili se spolu, říkajíce: „Opustil ho Bůh, hoňte ho a chopte se ho, neboť není nikoho, kdo by ho vysvobodil. Bože, nevzdaluj se ode mne. Bože můj, přispěj mi na pomoc . . ." (Ž 70) Svědkové lživí povstávají proti mně a věci nepravé svědčí proti mně; zlým za dobré se mi odplácejí, života mého mne zbaviti chtíce. Vidíš to, Hospodine, neodmlčuj se, Pane, nevzdaluj se ode mne. Procitni a povstaň k soudu mému, Bože a Pane můj, k obhájení pře mé. Suď mne podle spravedlnosti své, Hospodine, Bože můj, ať se neradují nade mnou . . . (Ž 34) Srdce mé zděsilo se ve mně a úzkost smrtelná připadla na mne. Bázeň a strach popadl mne, a hrůza přikvačila na mne. Kéž bych měl křídla jako holubice, odlétl bych a poodpočinul si, daleko bych odletěl a na poušti bych přebýval. Rychle bych prchal na místo spásy své, před prudkou vichřicí a bouří . . . (Ž 54)

Tak lká prorok se Spasitelem, jako by se byl ve vidění přidružil k němu ve smrtelném zápase v temné noci, ztrávené pod korunami oliv na svahu hory, obráceném proti chrámu jerusalemskému, proti městu, kde se právě horečně radí jeho nepřátelé, jak se zmocnit Ježíše, kde se již chystají vyrazit na něho. Ale jako anděl poslaný s nebe posiloval a těšil trpícího Krista, pravděpodobně tím, že mu ukázal, jaké ovoce a požehnání přinese jeho vykupitelská smrt, tak i prorok předpovídá na konci žalmu vítězství těžce zkoušeného Mesiáše. Skrze kříž v nebeskou říš . . . (Viz Ž 68. 31—37; 70, 19—24; 34, 26 až 28.) Poslední útěcha ve smrtelné úzkosti: „Otec to tak chce . . ." „Uvrz na Hospodina břímě své, a on se o tě postará; na věky nedopustí, aby spravedlivý podlehl . . ." (Ž 54. 23)

Vzor a příklad nám... Když jsme ve školních lavicích po prvé slyšeli, jak se Pán v zahradě modlil, mimoděk jsme pocítili: „Tak bych se já modlit nedovedl," a krásná slova katechety se nás málo dotkla. Děti... Odpustíme jim. Ale nyní, osmahlí mužové, kteří jsme prošli ohněm života a zkoušek, jsme na tom lépe? Někdo odpoví: „Snad." Jiný mi řekne: „Jistě." Ale kdo z nás jest dokonalý — alespoň do té míry, že by dovedl Pána následovat v jeho odevzdanosti a modlit se bez výhrady jako on? I velcí světci měli někdy své getsemanské chvíle! Což teprv my! V životech svatých, zvláště ve sbírkách, kde každému dnu věnována jedna nebo dvě strany s životopisem světce, čteme na př. o sv. Joaně Františce de Chantal: „Ze srdce odpustila vrahu svého manžela..., tomu, jenž zničil její životní štěstí." A my si pomyslíme: „Byla to světice, té to šlo lehce," a nemáme tušení, jak těžký a dlouhý boj prodělala, než konečně síla příkladu Kristova jí pomohla k vítězství. Proto chtěl mít Pán svědky svého zápasu, a my při všem si musíme vždy opakovat slovo apoštolovo: „Ke krvavému potu u tebe ještě nedošlo!" (Žd 12. 4.)

Spící apoštolé, druhé zastavení bolestné cesty Kristovy, bolestné jeho milujícímu a tu chvíli v utrpení pohříženému srdci. „Šimone, spíš? Jediné hodiny nemohli jste bdít se mou, vy, kteří jste se zapřísahali, že život položíte za mne? Či Jidáše nevidíte, jak nespí, ale jest čile při práci, aby do rukou židů mne vydal?" (Liturgie.) Vzpomínka na vlažné kněze... Spí, zatím co zrádci jsou hbití, nezahálejí, pracují horlivě... O čem pracují! K čemu směřuje jejich práce a píle! Kolikráte jsme zakusili i my tuto bolest srdce Páně! Ti, kteří nás milují, v těžké chvíli spí, zatím co nespí, kdož usilují o naši zkázu. Co zbývá, leč uchýlit se do zahrady a hledat útěchu u Srdce Ježíšova, jež zakusilo bolest ještě větší: „Bíti budou pastýře, a rozprchnou se ovce stáda" (Mt 26. 31), a on zanechán v rukou nepřátel. Opuštěn od svých, nevyjímaje ani Petra, a to trvá po celou dobu jeho utrpení, a na kříži opuštěn i od Otce.

Apoštolé, vybraní bojovníci Kristovi, opouštějí své stanoviště, vojíni v nebezpečí prchají, opouštějí svou korouhev, nechávají ji v rukou nepřátel... Obraz bojácných kněží. (Zj 2. 14 n.) Jejich jednání bychom snad nejspíše omluvili, a přece, co zkázy zavinila jejich nestateč-

nost, kolik duší tím zahynulo, jak mnohé vítězství nepřátel tím umožněno! (Zj 2. 20) Nemístná bázeň, lidské ohledy, zbabělost těch, kteří přísahali a slibovali, že vytrvají až do konce při svém Pánu a Vůdci! Nedostatek lásky ke Kristu, nezřízená sebeláska, jež raději obětuje Krista a jeho zájmy než sebe. Při nějakém převratě běží za nepřáteli Páně, bohužel ne jako Petr ze starostlivosti o božského Mistra, nýbrž ze starostlivosti o sebe, vyjednává s nimi, nadbíhá jim, a klame sebe i jiné, když prohlašuje, že chce zachránit Krista. V letech 1789—1793... Lépe utéci než podávat ruku nepřátelům království Kristova! Co může Pán čekat od věřících, když pastýři nemají dostatek pevnosti, zásadnosti a síly! V pronásledování... Bolestné Srdci Kristovu, ale to vše jen začátek bolestí.

Zrada Jidášova... „Můj vlastní učedník židy na mne svolal..." Vůdce všech špatných kněží, co jich kdy bylo a bude, kněží, kteří se zpronevěří svým nejsvětějším slibům a přísaze věrnosti. Kdyby šlo jen o chvilkové zapomenutí, jak vidíme na pádu Petrově! Zapomenout se, buď ze slabosti nebo z opovážlivého spoléhání na sebe a své síly, z nedostatku bdělosti nebo pokory... Zapomněl ses i ty? Pak dostačí jediný pohled Mistrův, aby ses vzpamatoval a vyšel ven a plakal hořce. Ale apoštol zrádce... Nejbolestnější kříže, které nám způsobí naši vlastní lidé, a to ne z přenáhlení, nýbrž ze zloby..., srdce krvácí přitom více a bolestněji, než když nám ublíží cizí. „Kdyby nějaký nepřítel mi klnul, snesl bych to ovšem, a kdyby ten, jenž mne nenávidí, pozdvihl se proti mně, ukryl bych se před ním. Ale ty, společník můj, důvěrník a domácí můj, jenžto jsi za stolem sedával se mnou a do domu Božího chodili jsme spolu!... Libější nad olej jsou slova jeho, a přece jsou jako střely..." (Ž 54. 22)

Pak vydán na milost a nemilost nepřátelům. Jeho Srdce vpravdě jako dýkou proniknuto zlobou těch, kteří ho chtějí zničit a jen zničit stůj co stůj — aby byl útěchou nám, když se nám srdce svírá pro zlobu těch, kterým jsme neublížili v ničem, a kteří nás chtějí zadávit. Křivé žaloby, křivá svědectví, která se na hlavu souzeného Spasitele sypou se všech stran... Kolik nevinných úpělo v žaláři, kolik nevinných obžalováno, odsouzeno, popraveno! Kolik těch, kteří byli

v právu, se práva nedovolali, jak často se po právu šlapalo a šlape, jak daleka skutečnosti slova, že pravda vítězí! Pán to zakusil na sobě, aby byl útěchou trpícím, když je opustí právo a spravedlnost, aby se nezhroutili pod tímto křížem, jenž patří jistě k největším.

Potupy, urážky od soudců i od jejich pacholků, v soudní síni a na dvoře... Pán zakouší, jak bolestné jest hrubé porušování blíženské lásky, jak mučivý výsměch, zvláště když jde o věci nám nejsvětější, o náboženství a víru. Herodes, cizoložník... Nejčistší stojí před nečistým, svatost sama před mravní špínou. Nečistý, nemá smyslu pro právo a spravedlnost, je mu jedno, ať si židé žalují co chtějí, ať jest obžalovaný v právu nebo není: tělesnost v něm utloukla všechen vzlet, nepřístupný jakémukoliv vznešenějšímu pocitu nebo hnutí, jde mu jen o zábavu, chce, aby Pán pro pobavení před ním udělal nějaké kejkle. Co v Pánu viděl? Čím mu nebeský Učitel byl? Proto sestoupil s nebe, aby před kamarilou nečistého vraha jordánského kazatele dělal kejklíře! Řekneme snad: „Nebyl zlý, neublížil Kristu, neodsoudil ho proti právu" — ale jemným duším jest mukou a trýzní pouhá společnost nečistých...

Pilát... Velerada, jež před málo hodinami odsoudila Pána na smrt, protože se prý rouhal a Synem Božím činil, farizeové, kteří předešlého úterý z něho nevymámili výrok proti autoritě státní, když se ho ptali na peníz daně, starší lidu, kteří v uplynulé noci marně hledali svědectví proti němu, prohlašují před vladařem: „Tohoto jsme přistihli, že pobuřuje lid, brání dávat císaři daň, prohlašuje se za Krále Mesiáše." Co slovo, to lež, drzá lež... Proč obžalovali Pána z velezrady a ne z „rouhání"? Tušili, že Pilát by sotva potvrdil rozsudek smrti, vyslovený pro urážku náboženství, v něž nevěřil a jímž pohrdal. Krom toho záleželo jim na tom, aby Pán byl odsouzen od římského vladaře a ne od nich, aby všechna nenávist přívrženců Ježíšových se obrátila proti němu a ne proti nim. Mimo to, bude-li odsouzen od římských úřadů, bude rozsudek vykonán pod ochranou římských bodáků a zabráněno rozbroji. A pak, velerada by mohla odsoudit jen ke kamenování, vladař bude nucen odsoudit k potupné a bolestné smrti kříže.

Ale právě příliš veliká opatrnost se někdy prozradí sama, a tak tomu bylo i zde. Za jiných okolností by byl

snad vladař prostě jejich rozsudek beze všeho vyšetřování a procesu potvrdil. Ale když vidí a slyší, že židé vlastního krajana mu vydávají proto, že se dopustil velezrady vůči Římu, jejž sami z duše nenáviděli, že brání platit daně, nad kteroužto povinnost jim nebylo protivnější a odpornější, že bouří lid proti Římu, jehož jho by rádi smetli ještě tu chvíli: začíná se o obžalovaného zajímat... Tuší, že za vším cosi vězí, a chce přijít věci na kloub. Dosáhli tedy pravého opaku, než zamýšleli: sympatie Pilátovy se obrátily k obžalovanému, sotva že s ním několik slov promluvil, a jim nastala svízelná práce: dokázat svou obžalobu. Přeskakují s jednoho na druhé, hned ze zrady a buřičství, hned zase z rouhání ho viní, hned žádají bez okolků a bez důkazů jeho smrt, zjednávají svým slovům důraz pomocí poštvané luzy... Ulice musí promluvit, když není jiných prostředků.

A Pilát? Proč nám byl vždy nejsympatičtější ze všech soudců Kristových? Protože jsme v něm poznali nevědomky sebe. Lidské ohledy, lidská bázeň, polovičatost, diplomacie, politika. Nepřijít o přízeň císaře, nerozhněvat si židy, a zachránit Ježíše... Nasytit vlky a zachovat beránka. Proto ony diplomatické triky, proto ony ústupky a kompromisy, proto se dostal na cestu křivolakou, že neměl odvahy jít cestou přímou, a kam křivolaká cesta vede, poznal brzo sám. Chce zachránit Krista, ale více mu jde o to, aby zachránil sebe. Tolik mravní pevnosti, aby dovedl obětovat výhody své, než aby porušil spravedlnost a právo, pohan neměl... a nemáme jí mnohdy ani my. Neublížil Pánu ze zloby, nýbrž z vypočítavosti. Aby kryl sebe, obětuje jeho, a myslí, že umytím rukou se očistí nadobro od krve nevinně prolité, zvláště když všechnu odpovědnost převzali žalobci. „Krev jeho na nás..." Zdaž svaté Srdce Ježíšovo tu chvíli nevyslalo k nebi modlitbu jako na oltáři kříže? „Otče, nevědí, co mluví..." Kdyby byl někdo z nich tu chvíli ve vidění zřel, jak bude po 40 letech vypadat místo, na němž stál! Titus, římské legie, obležený Jerusalem, nesčetné kříže kolem města, hromady mrtvol v městě, potoky krve, stékající po úbočí chrámové hory, matka, jež usmrtila vlastní dítko, aby ukojila hlad...

Obžalován z velezrady, aby byl útěchou nesčetným mučedníkům, které pod toutéž záminkou povedou

na smrt. Jak těžká právě tato zkouška! Co síly třeba, aby se nezaviklali a nezakolísali! Zrádce... Neslyšíme toto volání i dnes? A to dosti často!... Nebylo i u nás slyšet po r. 1918 ozvěnu tohoto volání, jež se rozléhalo ulicemi pařížskými po r. 1789, v Holandsku a v jistých německých knížectvích po zavedení „státního náboženství", na ulicích a v soudních síních jakož i na popravištích Londýna po celá desetiletí a skoro staletí od r. 1534, v Nagasaki, v Pekingu, po Annamu, Korei, Siamu?...

Jednání před vladařem, od chvíle, kdy mu Pán vydán, až do vynesení rozsudku, zaujímá největší část utrpení Spasitelova. Nejtrapnější scény patří sem. Boj zásady se sebeláskou, s vášní, polovičatostí, nerozhodní vyznavači jména Kristova — co bolestí mu způsobí, co škod zaviní v jeho církvi, a výsledek? Takový, jaký nutno předvídat: kapitulace na celé čáře. Druhá ze tří dvojic. (I. díl, k. 11. B.) A přitom ještě to, že svědomí uchlácholeno: „Dělal jsem, co jsem mohl, okolnosti byly silnější než má dobrá vůle..." Umyjeme si ruce a myslíme, že tím vše spraveno...

Jak bolestné bylo Pánu toto zápolení Pilátovo s veleradou a luzou, boj vědomí a smyslu pro spravedlnost se zbabělostí a pozemskými ohledy, pocítíme nejlépe, když sami zakusíme, co tehdy Pán. Jsme v právu, do cesty nám přijde někdo, jenž jest o našem právu přesvědčen, jeví k nám i sympatie, a my v něm vidíme zachránce, anděla, jejž nám v naší tísni samo nebe posílá. Držíme se jeho ruky se vší nadějí, jíž jest tonoucí srdce schopno, a nakonec? Pustí nás v okamžiku, kdy z vod našeho utrpení se vynoří nevítaná tvář: oběť... Tu chvíli nás odstrčí, prchá a ponechá nás osudu... Jedná, jak bychom dost možná jednali i my na jeho místě, jak jsme si snad již sami počínali, když šlo o věc Kristovu.

Pilát odesílá Pána k Herodovi, chce se zbavit nemilé aféry... Chce-li někdy Pán zkoušet naši věrnost, málo platné utíkat, abychom se zkoušce a rozhodnému slovu vyhnuli. Nechceme nepokrytě přiznat barvu, nechceme prohlásit určitě a jasně, jsme-li pro něho či proti němu, chceme uniknout oběti. Málo platné, za chvilku nám Herodes pošle Pána zpět. Dojde-li pak k tomu, že uvažujeme, pro koho se máme rozhodnout, zda pro Krista či pro Barabáše, jest věc již rozhodnuta, t. j. ztracena: již jsme se ke Kristu obrátili zády.

B a r a b á š, jeden z nejtrapnějších a pro Pána nejvíce pokořujících výjevů. „Koho chcete, abych vám propustil, Barabáše, vraha a lotra, či Ježíše Mesiáše — vašeho krále?“ Jaká to volba! Pilát, muž kompromisů, místo co by se postavil na stanovisko práva, vyjednává s lůzou... Jaké vyjednávání! Křesťanské umění zobrazuje tuto scénu tak, že Pilát, zástupce světské moci, staví oba muže vedle sebe: Nejsvětějšího a zločince, vtělenou svatost a zosobněnou nepravost. „Vyberte si...“ Světská moc... Albrecht Braniborský: „Půjdu za Kristem nebo za Lutherem?“ Jindřich VIII.: „Krista nebo Venuši?“ Nehodní sluhové oltáře, spíše otroci veřejného mínění a robové vlády... Pařížský arcibiskup Gobel po r. 1789: „Z vůle národa (tehdy běžná fráze!) jsem svůj úřad (biskupský!) kdysi přijal, do rukou národa jej nyní skládám...“ Na jak dlouho zachránil tímto nedůstojným pochlebováním a politikou svůj život? Co klidil? Při této své řeči v parlamentě potlesk, brzo potom opovržení. My sami... kolikráte jsme byli svědky kompromisu, jejž uzavíralo naše svědomí s vášní, místo co by se postavilo na stanovisko práva, místo co by mu bylo jedinou směrodatnou normou otázka: „Co žádá a co káže Bůh?“ Jak urážející pro Krista takové „vyjednávání“, a konec? Ztráta víry i duše — začneme-li vyjednávat, jest jisto, že nakonec zvítězí vášeň. Pilát chce hodit psu kůstku, mysle, že jej upokojí; my učiníme vášni nějakou koncesi, myslíce, že dá pokoj. Jaký sebeklam!

Lid, nespolehlivý, nevděčný, vznětlivý... Kdo umí dovedně se chopit jeho skrytých tužeb, kdo dovedně strhne jeho sympatie, ať frázemi, ať jinými prskavkami, ten ho má. Stačí jeden nebo dva křiklouni, a veřejné mínění jest hotovo, masy zpracovány... „Když jsem lidu kázal přesvaté učení, lid se za mnou valil, hledaje spasení. Nyní, ejhle, přišla již ta doba, kdy mne na kříž žádat bude jeho zloba...“

Ohlédáš se snad po těch, jež Pán ještě minulého úterka v chrámě uzdravil — poslední zázraky, jež v těle smrtelném vykonal? Marně je hledáš. Skryli se? Byli v zástupu a mlčeli? Volali snad s ostatními? Kdož ví, ale Pán o nich věděl...

V o j á c i, ubližovali Pánu jednak z nevědomosti, jednak ze surovosti. Pro surovce jest vždy vítáno, dostane-li se mu do rukou bezbranný, ať zvířátko, ať člověk.

Cosi ďábelského v tom, mít potěšení z cizí bolesti, pásti se s rozkoší na mukách, jež působím jinému, ne proto, že mi ublížil, nýbrž proto, že ho mám v moci a že se nemůže bránit. A nevědomost? Jak docela jinak by mnozí soudili a jednali, kdyby znali stav věcí! Otec s plačícím dítkem ve vlaku, celé oddělení se horší, že je ruší v zábavě. „Ale ať už jednou přestane ten nezvedenec, zaveďte ho k matce, ať nám dá pokoj!" „Jeho matka jest v posledním voze, vezeme ji v rakvi k poslednímu odpočinku..." Jak docela jinýma očima hleděla nyní společnost na plačící dítko! Kdekdo hleděl maličké potěšit a rozradostnit.

Jest právě Svatý týden, týden lásky..., lásky Boží k nám, lásky Kristovy — a lásky naší! Svaté závodění... „Tys pro mne, já pro tebe..." Ne-li víc, aspoň více pokání než jindy, více modlitby, více vděčnosti; ustáváme od obvyklých prací, byť i naléhavých, a věnujeme se tobě, trávíme ty dny u tebe a s tebou před uzavřenou Velebnou svátostí v „Getsemanské zahradě" nebo před zahalenou monstrancí v Božím hrobě. Právě skončily temné hodinky, celý klášter se rozchází, aby každý v tichu svého pokojíka pokračoval v rozjímání. Srdce oplývá láskou, vděčností a soucitem... V kněžských hodinkách nemluví církev o Ježíšovi, Ježíš mluví sám k Otci, nahlas, abychom ho slyšeli jak oni tři v zelenočtvrteční noci. Spolu s Ježíšem prožíváme celé jeho utrpení, především jeho vnitřní utrpení, vše, co jeho vykupitelské a milující srdce prodělalo a cítilo. Hledíme takřka do jeho přesvatého Srdce, do něhož nám on sám v hodinkách dovoluje nahlédnout. Hluboký soucit, a z něho vyvěrající láska k tomu, který nás miloval a pro nás se obětoval.

I tyto hluboce truchlivé temné hodinky lze nazvat oslavou Kristovou; oslavou jest mu náš dík, naše láska i naše soustrast. Jak jest trpící Spasitel oslavován! Po celém světě, od pólu k pólu, ode všech kněží, týmiž slovy, po celé věky... Tytéž hodinky se modlil a z nich čerpal látku k rozjímání o lásce Kristově apoštol Milána (sv. Karel), apoštol Říma (sv. Filip Neri), světec z Assisi, apoštol Indů a Japonců (Xaver), apoštol černochů (Petr Klaver), apoštol malomocných v Oceanii (P. Damian Deveuster), mučedníci krvácející v Anglii, v revolučních žalářích francouzských, v mučírnách Calleso-

vých i Hitlerových, v pustinách severní i jižní Ameriky, v maurských robotárnách... Nás už tu nebude, mne ani tebe, a tato oslava trpícího Vykupitele se ponese k nebi stále a stále, celá staletí...[1])

Podle lidové báje otvírají se skryté poklady, když se na Velký pátek v kostele zpívají pašije. Jako mnohá báje, má i tato hlubší jádro, než se na první pohled zdá. Skryté poklady, o nichž nemá nikdo tušení...; nadpřirozené poklady milostí, očisty duše, vnitřního tříbení, lásky k Bohu, zásluh pro nebe... Klíč k těmto pokladům jest každá zkouška a každé utrpení, jež neseme spolu s Kristem. K jakým pokladům však nám otevírá přístup samo utrpení Ježíšovo!

---

[1]) Vzpomněl jsem přitom heresiarchů, zakladatelů náboženských společností. Dvou si všimněme; jednoho, jenž za své bludné přesvědčení podstoupil smrt, druhého, jenž smrti chytře unikl; první podlehl, a jeho nejnadšenější ctitelé mohou nanejvýš říci, že zvítězila jeho idea — na několik desítiletí! V jediné zemi! Druhý zvítězil, ale pomocí světského ramene! Taktéž jen na omezeném území! Oba oslavováni; ale ty oslavy jsou za prvé rázu čistě provinčního, nejsou, nebyly a nikdy nebudou světové; za druhé čiší z nich reklama — až příliš nápadně! Kdopak pocítí při Husových slavnostech soucit, vděčnost, lásku? Nanejvýš obdiv, který se snaží rozdmýchat objednaní řečníci, pořádané ohňostroje, obligátní rýpání do církve — čím větší nenávist proti ní, tím větší úspěch a potlesk! Je tomu snad lépe nebo jinak při oslavách Lutherových? Obešly se už někdy bez štvaní proti „Římu"? Zdaž církev ve Svatý týden promluví v liturgii jediné slovo nenávisti o těch, kteří Pána na kříž přivedli? Lká nad jejich zaslepeností slovy Pláče Jeremiášova, a nakonec jako by jménem Ukřižovaného k nim rozpjala náruč, volajíc: „Jerusaleme, Jerusaleme, navrať se k Hospodinu Bohu svému!" Nahlédni alespoň v tento den svůj, co tobě ke spáse! Vždyť i pro tvou spásu krvácel a umíral! A za třetí, čtouc pašije podle sepsání všech evangelistů, napomíná nás: „Rozjímej o každičkém slově svého Vykupitele, aby sis vykreslil v srdci jeho portrét co nejvěrnější!" Lutherovi ctitelé? Zamlčují, skrývají a tají seč mohou to, co mluvil a psal, a mají proč! Kdyby prosté stařeny, o jakých na př. mluví Smiles, jeho věci znaly a četly, nehleděly by na jeho obraz s takovou úctou jako my na obraz Kristův!

Vítězství a triumf kříže Kristova. — Jiné nauky vidí ve vítězství, jehož h r a v ě a takřka bez jediné pohromy dosáhly, svou sankci a své potvrzení. Ježíš volí kříž a ukazuje, že vítězství jeho učení bude musit být těžce vydobyto, draze zaplaceno. — Bludařům se podařilo domnělými důkazy rozum slabých přesvědčit, násilím vůli slabých přinutit, ale získali tím i jich srdce? Někdy, a jen do jisté míry. Kristus získal napřed srdce — a to svým svatým křížem.

Kříž Kristův . . . Některé země jej mají ve znaku, země, dnes více méně Kristu odcizené, s pietou ctí, co ctili jejich otcové. Červený kříž . . . Nevědouce nebo snad i proti své vůli jej v dobách krveprolévání připínají i státy Krista vzdálené těm, kteří na se vzali úkol milosrdného Samaritána, chtějíce hojit, kde jiní zabíjejí.

Znak Portugalska, jenž vlál nad jejich hlavou a zdobil jejich pečeti, školy, paláce, parlament, i když celá země vyhlásila válečné tažení proti kříži . . . V červeném poli vidíš kol dokola sedm zlatých věží, uprostřed bílý štít, a v něm pět modrých štítků, sestavených v podobě kříže; v každém pět zlatých dukátů v podobě ondřejského kříže, pět zlatých hřebů . . . pět ran Vykupitelových! 5 × 5 . . . + 5 štítků = 30, 30 stříbrných . . . Sedm bran ve zlatých věžích — neznamenají snad sedm svátostí, jimiž čerpáme milosti z oběti kříže, z obětovaného Srdce Ježíšova? „Vážiti budete vody v radosti ze studnic Spasitelových.“ (Is 12).

Čtení: Pašije podle sv. Matouše.
Násled. K. II. 11. Křížová cesta. (Ve šlép. N. 211.)

36. VELKÝ PROBLÉM — PROBLÉM NAD PROBLÉMY...

1. Jeho řešení bez Boha.

Samet a hedvábí nepomohou mi nést
mé trápení! (Přísl.)

Tuto stať by bylo lze opatřit známým nám nadpisem: „Dva tábory.“ (Viz str. 17; Za pravdou K. kap. 6. 7. 11.) **Od trpícího Spasitele obracíme zrak k jeho souženým učedníkům. Trpěla hlava, trpí i údové. Jenom jeho údové? Všichni zrozenci z ženy trpěli a trpí! Věřící i nevěřící! Dobří i zlí! Bezduchou frází jest otřelé slovo: „Dobrým se vede zle, zlým dobře.“ Všem zlým? Do jednoho? Žádného zlého nikdy nesklíčila a nikdy neskličuje nemoc, ztráta otce, manželky, dítka, moci, trůnu, majetku? Žádného zlého nikdy nestihla pražádná pohroma? Všichni zlí jsou plně spokojeni a šťastni? Nevěřící a nečistý Heine vzdychá s obvyklou frivolností ve své „Matratzengruft“, ve které ležel osm let: „Na výstavě bych dostal velkou zlatou medaili za bolesti a bídu.“**

Hovořili jsme o záhadě, odkud jest zlo (Za pravdou K. kap. 11), **a slyšeli jsme odpověď obou táborů, věřících i bezbožců. Zde nejde o to, abychom zjistili příčinu zla; naše thema jest: „Kde hledat lék proti bolesti?“ Hledají jej svorně oba tábory; samozřejmě, že každý jinde, jinak a jiný. Ale v tom jsou zajedno, že jej hledají, protože bolest všichni bez výjimky trpce cítí. Sporadicky už o tom byla tu a tam zmínka. Nyní se naskýtá příležitost rozhovořit se o věci obšírněji — a táboru bezvěrců dát do štítu nápis: „Lékaři mi převýteční zkoumají tep bez ustání; bolest nemám v žádné ruce, bolem krvácí mi srdce!“** (Marocká národní píseň.)

Začněme s antikou. Tu přednost před moderním pohanstvím má, že tento problém se snažila řešit vážně a že opravdově hledala lék, zatím co některé moderní fráze činí dojem šibeničního humoru — při věci tak hluboce vážné pramálo místného. Aristoteles se spokojil s poznámkou, že mudřec nehledá rozkoš, spokojí se, když najde bezbolestnost. Zdaž jí však dosáhne? Ovid radí: „Radost nechť ducha nečiní bujným, smutek ne-

chať ho nezlomí.“ Ale sám? Nebyl až příliš „bujný“ ve štěstí, a nezhroutil se v neštěstí? Nejsou toho důkazem jeho elegie, psané na břehu Černého moře, kam ho z kulturního Říma mezi barbary vyhnala jeho přílišná básnická „bujnost“? Jak tam zkrotla jeho domýšlivost a pýcha! Kdo by v elegiích poznal autora verše: „Jsem větší, než aby mi osud uškodit mohl!“ Tedy povznesen nad osud, nedostupný jeho ranám! Zapomněl nadobro na slovo Solonovo, řečené Kroesovi! Ukvapí se, kdo někoho neb sebe před smrtí blahoslaví... Horác sic napomíná: „Hleď, abys v trampotách uchoval klidnou mysl. Je to převelmi tvrdé, avšak trpělivostí se stane snazším, čeho nelze změnit.“ Pravda, ale odkud trpělivosti nabrat? Zdaž by jí měl on sám víc, kdyby ho byl stihl osud autora neblahých veršů Ars amatoria? Nezhroutil se pod ranou osudu při smrti milované dcery i filosof Cicero, takže přítel Servius mu musil v listě učinit jemnou výtku? „Nenásleduj špatných lékařů, kteří znají léky pro nemoci cizí, a nedovedou léčit sebe. Viděli jsme tě, jak ušlechtile si počínáš ve štěstí; ukaž nám, že dovedeš mužně snášet i neštěstí!“ Mohl i dodat: „Slyšeli jsme tvá slova, když jsi v Tuskulu tak pěkně o mužnosti v bolestech filosofoval; doplň je nyní i pěkným příkladem, a sám na sobě nám ukaž, jak nutno pohromu snášet!“

Sofokles praví drsně: „Blázne! V neštěstí ti vzdor nic nepomůže! Uč se nebýt v neštěstí pln vzdoru!“ Jistěže, má pravdu, a doznávám milerád, že najdeme i u pohanů dosti těch, kteří při ráně osudu neskřípěli zuby. Ale svatou odevzdanost do Prozřetelnosti všecko řídící bychom u nich marně hledali. Typický jest výrok Penelopin v Odyssei 23: „Bohové na nás seslali neštěstí, poněvadž viděli, že jsme od mládí ve svornosti žili.“ Tedy závist bohů, známá myšlenka antických filosofů i poetů! (Prsten Polykratův!) Jak docela jinak zní výrok archandělův k Tobiášovi, vyřčený skoro tutéž dobu, kdy Homér svůj epos psal! „Protožes byl Bohu milý, bylo třeba, aby utrpení tě tříbilo, a nyní poslal mne Pán, abych tě uzdravil.“

Seneka má dlouhou úvahu o tom, jak by si měl „mudřec“ v neštěstí počínat. „Uchyl se k filosofii! Ta tě uchrání ve svém náručí! V její svatyni budeš bezpečný neb aspoň bezpečnější. Filosofie sedí u kormidla a řídí

plavbu peřejemi. Ať nás neúprosným zákonem svírá osud, ať pochází vše od Boha, vládce vesmíru, ať zmítá lidským životem náhoda, chránit nás musí filosofie." Jinde: „Není času dost k snášení neštěstí, až přijde? Nač ztrácet přítomnost pro obavu z budoucnosti? Seznáš, že to, čeho se bojíš, buď není velké, nebo netrvá dlouho. Co horšího tě může stihnout, budeš-li odsouzen, než že tě pošlou do vyhnanství nebo uvrhnou do žaláře? Zdaližpak se musil někdo kdy něčeho strašnějšího bát nežli smrti anebo muk? Je-li bolest lehká, lze ji snést, je-li nesnesitelná, netrvá dlouho. Cožpak teprve nyní víš, že ti hrozí smrt, vyhnanství a bolest? K tomu všemu jsi se narodil! Nikdo není tak dětinský, aby měl strach z Kerbera (aby věřil v báje o podsvětí). Smrt nás buď nadobro zničí, anebo nás zbaví těla. I když nám rozum radí, abychom život skončili, nemáme k sebevraždě přikročit nerozvážně a ukvapeně. Muž statečný a moudrý nemá z života utíkat, nýbrž odejít. Mužové šlechetní a velkého ducha páchají sebevraždu, protože životem pohrdají; líní a malomyslní, protože jim jest břemenem. Podnět k znechucení života nám někdy skýtá sama filosofie; řekneme si totiž: ‚K čemupak to všecko? Zase se probudím, zase usnu, budu mít hlad, bude mi zima nebo horko . . .' " (List 24.) „Nutno, abys zemřel vzpřímen a nepřemožen. Co prospěje, vyvázneš-li na několik dnů nebo let? Nutnosti uniknout nelze, ale lze ji překonat. Síla nechť prolomí cestu . . ., tu sílu ti dá filosofie! Utec se k ní, chceš-li být v bezpečí." (List 37.) Týž filosof prohlašuje za zženštilé slovo: „Pokud člověk žije, vždy může doufat" (Když je ti nejhůř, doufej nejvíc; Chrys.), a dodává: „Každý ví, že jednou musí zemřít; když však smrt je tu, couvá a chvěje se. Ale pomni, že v témže okamžiku, kdy ty se rozpakuješ zemřít, odcházejí se světa nejrozmanitějším způsobem tisícové lidí a živočichů . . ."

Stoik, chladný stoik mluví z těchto řádků. Má pravdu? Odezíráme-li od toho, jak smýšlí o sebevraždě a o všemohoucí lékařce filosofii, lze snad říci, že ano. Připojme i to, že sám svou filosofií se řídil. Ale potěší a posílí jeho filosofování někoho v utrpení? Soudím, že nanejvýš k jednomu ho přivede, aby se totiž odhodlal vzít poslední universální lék, který Stoa radí každému, komu se život stal nesnesitelným. Neomaleně, ale prav-

divě praví Pavel Gerhard (naroz. 1676): „Poeti a veršotepci stkvějí se v své svatozáři, čtem je rádi, dokud se nám všecko podle přání daří; v křížích, v strastech, v bouři kruté sílí jenom Písmo svaté."

Srovnejme citovaného římského stoika s jeho současníkem, s apoštolem kříže, sv. Pavlem! Z jeho listů by se dala uvít celá kytice výroků o tom, jak nésti kříž v duchu svaté odevzdanosti a naděje. „Hleďme na Ježíše, původce a dokonatele víry, jenž místo předložené radosti zvolil si kříž. (Žd 12. 2) Vyjděme tedy k němu za hradby, potupný kříž jeho s ním nesouce. (13. 3) Jsemť jist, že utrpení tohoto věku se nikterak nevyrovná budoucí slávě, která se na nás zjeví. (Ř 8. 18) Jako se na nás hojně rozlévá utrpení Kristovo, tak se na nás skrze Krista řine hojně i útěcha." (2 Kor 1. 5) Příklad Kristův a naděje ve věčnou korunu...

Vraťme se ještě jednou k Senekovi. Pravý stoik... Pokládá sebevraždu, tento zbabělý útěk ze života, za projev mužnosti. Napřed dí: „Život bez rány osudu jest mrtvé moře; nemít nic, na čem bys mohl osvědčit svou duševní pevnost!" (List 48.) A pak najednou doznává, že ta pevnost má své meze! „Jakmile začne být osud podezřelý (těžký!), filosof bedlivě rozvažuje, zda by se neměl života vzdát. Nic nezmůže osud proti tomu, kdo dovede umřít. Však už se najde, kdo by tě usmrtil! Závidíš svému katu či snad ho šetříš? Jako si vybírám loď k plavbě a dům k obydlí, tak si mohu vybrat i smrt. V životě máme hledět, bychom vyhověli jiným, v smrti toliko sobě. Nejlepší smrt je ta, která ti vyhovuje; jenom dbej, abys co nejrychleji osudu unikl. Někteří filosofové tvrdí, že nemáme práva sáhnout si na život. Kteří tak mluví, nepozorují, že si tak sami zatarasí cestu k svobodě. Jediné, co nelze životu vytýkat, jest, že nikoho nedrží. Líbí se ti? Zůstaň na živu! Nelíbí se ti? Můžeš odejít, odkud jsi přišel." (List 70.) Odkud jsi přišel... To pohanský filosof nevěděl! Jak zřejmo, ani o nesmrtelnosti duše nebyl stoprocentně přesvědčen, stejně jako o existenci Vládce vesmíru. Mráz, břitký, chladný, tvrdý jako sebevrahova dýka, čiší z jeho slov; ani zákmit hřející naděje v lepší život, v nadzemskou vlast, v otcovský dům...

Přejděme k autorům pozdějších dob. Pokud se pokoušejí o přirozený lék, vede se jim jako Horácovi

a ostatním. Snad mají pravdu, ale komu vlijí jejich morální úvahy do zmučeného srdce byť jedinou krůpěj balzámu? V Shakespearových dramatech jest často řeč o utrpení — zřejmo, že ta květinka roste i v královských palácích, nejen pod okny chudiny. „Nelkej nad tím, čeho nelze změnit, zkus však, zda se změnit dá, nad čím srdce lká... Chytla-li tě „láska", pak ti nezbývá, leč pomoci si z jejích pout, jak jen se dá... Směj se vlastní bídě, ta to mívá ráda... Třebaže jest smrt tak velmi chudá, přec jí končí všecka lidská bída... Pro osudu rány, kterým uhnout nelze, naříkat, bláhové je stejně, jako jim se smát..." Goethe svým neomaleným způsobem: „Svět není dělán z kaše; tvrdá sousta nutno spolknout — buďto strávíš je, aneb se musíš zalknout." Laskavěji mluví k trpícímu věřícímu Calderon: „Viz, zda čas se neosvědčí moudrým lékařem, jenž zhojí žalost zraněného srdce blahodárným zapomněním." V témže dramatě (Amon): „Pro které zlo není léku?" „Vzal jsem nejlepší." „A který?" „Tiše odevzdat se strasti." „To však neznamená léčit! To jen množí zlého sílu!" A výsledek? „V rozzuřené zoufalosti hromadil jsem na hřích hříchy, bolest k bolům, bídu k bídě, chybu k chybě, muku k mukám, oheň k ohni..."

Tajená žalost jest jako ucpaná kamna; na popel stráví srdce, ve kterém hárá. (Shak.) Streckfuss dává sice správnou radu: „Čemu nelze ujít, to d ů s t o j n ě nést." Ale najděte mi někoho, kdo neopřen o kříž Kristův nesl utrpení důstojně! Mnoho jich sotva najdete. Nad jednáním propuštěného „velkého kancléře" (Bismarcka) žasl sám Vilém II., když četl jeho podrážděné články proti „novému kursu", plné netajené uražené ctižádosti, závisti a jiných nectností, muže málo důstojných. „Nikdy bych nebyl řekl, že by tento muž mohl být tak malicherný a tak se zahodit."

Cizímu pomáhat neštěstí snášet, k tomu má každý síly dost, t. j. jde-li o jiné, má každý dobrou radu pohotově. „I když přirozenost nutká k hlasitému lkání, učí rozum bolest tiše nést." (Shak.) Ale postihne-li pohroma nás! Nahoře jsme slyšeli, co psal Ciceronovi přítel. Bona mluví podobně: „Slyšel jsem tě, jak jsi jiné v zármutku těšil; teď bych tě rád slyšel, kterak těšíš sebe!"

Není pochyby... Na všecky uvedené a jim podobné pěkné průpovídky najdeme přiléhavou odpověď u cito-

vaného anglického dramatika. „Slovo zůstane slovem; já nikdy neslyšel, že srdce zraněné lze slovem uzdravit.“ Vévoda Gaunt praví k synu Jindřichovi (Richard II. 1. 3): „I sebetěžší bolest nemá moci nad tím, kdo na lehkou ji bere váhu.“ Syn: „Zdaž můžeš v rukou držet oheň tím, že na mrazivý Kavkaz vzpomínáš? Či může někdo ovládnouti hlad, když hostinu si skvělou představí?“ Jinde praví týž autor: „Vždy radí, těší, hojí lidé cizí bol, jejž sami necítí; když ale chytne je, pak v zuřivost se mění útěcha, jež právě žalosti lék dávala, jež ránu srdce vzduchem hojila a pěkným slovem úzkost smrtelnou, chtíc hebkou nitkou spoutat zoufalost. Jest pěkným zvykem trpělivost chválit, když chuďas klesá tíhou starostí; leč taká moudrost jesti bezmocná, když sama neštěstím je stižena. Vždyť dodnes nenašel se filosof, jenž trpělivě bolest zubů snes, byť předtím božskou řečí rozprávěl a bolesti se smál, tak jak by byla nic...“ (Mnoho povyku 5. 1) Jinde čteme u téhož: „Ty průpovídky všecky jsoutě dvojsmyslné, jsou všecky medu stejně jako žluči plné.“ Při velké bolesti působí slova jak mouchy na rány (J. Rosny, nevěřící francouzský romanopisec) — vyjma slovo jediné, o Kristu, o jeho kříži a o jeho Bolestné Matce!

Jest vskutku trapné číst, co doporučují krvácejícím srdcím lidé Boha vzdálení: „Znám bylinku, ta kdes na poli stojí, ta každou žalost jistojistě zhojí; ó, chceš ji znáti? Láska jméno její!“ Smyslná, erotická láska... Shakespeare soudí jinak: „V domě slz se neusmívá ani Venuše.“ Schiller jednou míní, že „velké duše trpí tiše“, podruhé radí: „Jen nebuď truchliv, v životě když změní se ti štěstí; měsíce přec musí napřed ubýt, aby mohl růsti.“ A po třetí opěvá „podivuhodný Bakchův dar, balzám srdcím zraněným.“ Ale což je tato medicina tak drahá a vzácná, že by si ji milionáři, jako byl baron Heis a Nath. Rothschild, nemohli opatřit? Za několik haléřů ji prodávají v každé krčmě! A proč Schiller sám tohoto božského léku neužil? Proč jinde zoufale lká? „Ach, jenom najít jaký východ ze života vězení, kde tísní chladná mlha nás, jak byl bych blažený!“ Jinde veršuje: „Zbabělá jest věru duše, jež se časem zhojit dá...“ Kdyby byl upřímně svědomí zpytoval, neobjevil by ve vlastní minulosti mnoho žalostí, které pominuly „časem“, ledaže by tím mínil dlouhá léta. Pak ovšem, čas

všecko hojí, ale my hledáme lék, který by sílil, držel a hojil teď! Jaká útěcha i pro caparta běžný žert: „Než se oženíš, to přejde."

Rob. Prutz († 1872), politický básník, tulák, nemohl pochopit, že „eine Welt, so gottbeseelt, so voller Wonne um und um, zu ihres Glaubens Symbolum sich einen Galgen hat erwählt, ein Marterholz voll Blut und Pein," a přeje si, aby mu na hrob nedávali kříž, nýbrž růži; ta prý bude „symbol, v nějž bude věřit nové lidstvo." Jeho vlastní potulný život viní jeho slova z frázovitosti... Svět není plný „Wonne um und um"! A ono „nové lidstvo"? Netřeba být prorokem, aby mu každý řekl, že slzy potekou, dokud jediný pár lidských očí na zemi bude, a že poslední krvácející srdce z tohoto slzavého údolí zmizí, až klesne v hrob poslední syn rajského vyhnance.

Bürger sebevědomě hlásá: „Vzdoruj bolesti a smrti, a žádný olympský bůh nebude svobodnější tebe!" A zase opakuji: „Lékaři, proč ses neuzdravil sám? Když vášnivá náklonnost k mladší sestře tvé manželky, do které ses při své svatbě zadíval, ti drásala srdce!" I Rückert přispěchá s radou: „Stihne-li tě osud ranou, dělej jako míč: mocněji čím do něj biješ, tím on skáče výš!" Balt. Gracian vážněji: „Zůstaň tak docela pánem sebe a tak velkým, abys ani v největším štěstí, ani v největším neštěstí si nezadal před lidmi tím, že by ses rozhorlil." Všecko papírová moudrost... Co pomohou vzletné výroky? „To ať snáší, komu se líbí!" (Mozartův Don Juan.) Smýšlení světa vyjadřuje věrně Bodestedt: „Přicházíš-li veselit nás, budeš vždycky mile vítán; jsi-li ale, brachu, smuten, doma raději sám zůstaň!"

Cynicky mluví německé přísloví: „Esel dulden stumm, allzugut ist dumm." Goethe neřekl sám o sobě, co jiným (viz nahoře); pomohl si tím, že vylil moře svých vzdechů a žalů na papír ve Wertherovi, a nechybělo mnoho, že by byl sáhl k témuž prostředku jako hrdina jeho povídky, ve kterém portretoval sám sebe. Schopenhauer v bolestné nemoci také vzdychal, a divícímu se lékaři řekl, že „zde přestává všecka filosofie". I Nietzsche zakusil sám na sobě, že v bolesti zkrachují všecky deklamovánky o nadčlověku, a nikterak neodmítal od lože matku, která mu prokazovala služby milosrdné sestry — on, který pro milosrdenství, ctnost drahou Srdci

Páně, měl za dnů zdraví jen krajní opovržení a cynický posměch. A což Heine? Jeho známé verše: „Já to všecko přece snesl, ale neptejte se, jak . . .“ (Viz str. 695.) Lenau v básni Vánoce se táže: „Co tvé ráně dalo balzám? Kde tvá žalost našla klidu?“ A nepohlédl k jesličkám! „Útěcha přebývá v nebesích; na zemi my dlíme, kde bydlí starost jen a kříž a strasti.“ (Shak.) Proč tedy nehledíme k nebi? Proč tisícové do roka sahají k „léku“, který radila Stoa? „Ten nemá v lásce jed, kdo jedu potřebuje.“ (Shak.) Potřebuje? Dnes, kdy nám svítí světlo Kristovo?

„Plakat nesluší se králi, leč nyní neplakat, to není možno otci,“ praví Agamenon v Schillerově Ifigenii. U Sofokla sice osvědčuje Oidipos: „Trpět tíž mne naučil můj trpký osud, žití dlouhá doba a mysl šlechetná.“ Jenže Oidipos jest báje, a my víme, že slzy mnohdy mluví a prozradí, co ústa zamlčují. „V tiché půlnoci, kdy bolest jen a láska bdí . . .“ (Herder.)

Že proti hořkosti života hledali léku i ve vědě a umění, jest dokladem Američan Emerson, jenž docela vážně radí trpícím jako balzám pro jejich rány návštěvy koncertů, divadel, museí, obrazáren. Nepozná na první pohled i negramotný, že „lékaři“ jeho sorty jakživi sami nezakusili nemoci, kterou takto po způsobu felčarů u jiných „léčí“, jako by šlo o pokusné králíky? Učeně mu odpovíme slovy Feuchterslebenovými: „Umění nemůže zkormoucené těšit; předpokládáť duše bez bolu.“ Totéž platí o vědě. Dělej co dělej, ve chvíli utrpení musí badatel, umělec, filosof i básník uvolnit pole a předat Ukřižovanému ty, kteří se v době klidu tísnili kolem nich. Proč vede Goethe nešťastnou, zlomenou Markétku k oltáři Matky Bolestné? Proč ji neposlal do obrazárny, na koncert, do tančírny, třebas i do kina, kdyby byli tehdy jaké měli? Jen pro básnický efekt?

Pro toho, kdo s oním životem „zúčtoval“ (Diesseitsmensch, kap. 1.) a jej nadobro „vyřadil“, jest utrpení problém nerozřešitelný, připadá mu nespravedlivým a protismyslným. Co platno, volá-li encyklopedista Lamettrie a volají-li celé voje s ním a po něm: „Smyslná rozkoš jest cílem života, náboženství, které ji potírá, jest nepřítelem člověka, stát bezbožců jest nejšťastnější . . .“ Odstranili jste tím z tohoto „státu“ všecko utrpení? Jest ta vaše rozkoš bohyní, k níž má každý bez výjimky přístup a která nasype každému plný klín?

Cituji z Marie II. 368: „Problém utrpení. — Někteří novopohanští („moderní") filosofové mu jdou prostě z cesty, jiní doznávají, ať zakrytě či otevřeně, že si s ním nevědí rady, třetí skupina o něm učeně mluví, ale když setřeš s jejich frází vědecký nátěr, poznáš řeč tureckého fatalisty, jehož jediná odpověď zní: ‚Kismet — osud, jemuž nemožno se vyhnout.' Čtvrtá skupina se v utrpení Bohu přímo rouhá, jehož jindy snad popírá (Goethe, Sandová a jiní) . . . Když nás v těžké chvíli nechá na holičkách svět se vším, co má, všecka věda a všecka filosofie, pak teprve vidíme, že všecko je nicotné mrtvé pozlátko, a že jen náboženství jest plno životní síly, jen nebeský lékař je s to uzdravit a zachránit zoufalou duši . . ."

2. Řešení s Bohem.

Popatřme na vůdce našeho . . .! (Žd 12.1)

A) Velcí učedníci kříže.

Po Adamově pádu není bez trní ni jedna růže. (Ambr.) Záhada utrpení a zla . . . (III. díl kap. 11.) Boží moudrost a prozřetelnost pojala ji do svého plánu jakožto léčivý prostředek i jako trest. V původním plánu jí nebylo; kdyby nebyl Adam zranil a otrávil strom lidského pokolení, bylo by jinak.

Utrpení — cesta Boží k duši. (Bern.) Ale každé utrpení jest zároveň zatěžkávací zkouška naší ctnosti — zkouška, ve které přemnohý neobstojí, poněvadž jeho ctnost jest příliš nepevná a vratká. Nemůže-li ďábel někoho porazit, tísní ho trampotami, aby zatemnil jeho mysl a pak mohl nasít, co by chtěl: „Od doby, co jsem začal konat dobré, zažil jsem nejhorší dny; budu tedy zase tropit zlé, aby se blahé dny vrátily." (Efr.) Ale i když nás utrpení nepřivede tak daleko, jisto jest, že k Bohu vede jen vzácné duše; průměrná ctnost obyčejně povolí — nemáť odevzdanosti, nemá trpělivosti, opomíjí dobré. Statečný a rytířský Černý princ, známá nám postava z anglických dějin (u Crécy stál nad padlým Janem Lucemburským), se stal ve 40. roce bolestnou nemocí ukrutníkem, 15letou Ludvinu vedla bolestná nemoc k vrcholu svatosti. Pohanská Hellas byla náhledu, že trpět jest umění . . .‚Bylo by lze podotknout, že se mu v athénských školách ani od sofistů, ani od básníků, ani od výtvarných umělců nikdo

nenaučil, že si je však osvojí a v něm dosáhne mistrovství duše sebeprostší, má-li Boha. Duše bez Boha? Převelmi zřídka v tomto „umění“ vynikne, ledaže by jí Tvůrce, v kterého nevěří, dal tak šťastnou povahu jako Periklovi. Fridrich II. Hohenzollern, Napoleon, Bismarck, k těmto mužným charakterům nepatřili!

Srovnejme tato dvě místa ze sv. Otců. Jan Zlatoústý (De poen. s. 4): „Proč nás Pán soužením skličuje? Abychom k němu pilněji spěchali, prosíce ho za pomoc. Proto bolesti, proto nedostatek, proto hlad, abychom si touto nouzí uvědomili svou závislost na něm a časnými trampotami dosáhli dědictví věčného života. Když jsme byli nedávno postiženi hladem, morem, krupobitím, zdaž nebyl náš chrám příliš malý pro množství shromážděných? Tehdy jsme velmi rozumně smýšleli (magna nobis inerat philosophia); sotvaže však Pán onu pohromu odehnal, vrátili jsme se k dřívějším mravům (prostopášnostem!) . . .“[1]) Basil (Hom. 8) vytýká v době hladu věřícím, že jejich hříchy jsou příčinou té metly, ale místo co by tím více Pána prosili, zatvrzují se a vzdorují, málokdo do chrámu přijde, a ti, kteří tam jsou, zívají a čekají na konec, aby se vyhrnuli ven, jako by je ze žaláře propouštěl. Ano, utrpení jest jako oheň — bláto v něm ztvrdne docela, kadidlo se mění ve vonný dým a stoupá k oblakům . . .

Utrpení malé duše ubíjí, velké tříbí. Zlý beze vší pochyby se utrpením stává ještě horším. „Zatvrzelá zloba se stává nenapravitelnou lékem, který ji měl vyhojit.“ (Ignotus.) Srdce nepoddajné, které nebylo lze pohnout dobrodiním, nechť se naučí Boha milovat v utrpení. (Rich. a S. V.) Bohužel, již ve Starém Zákoně si stěžuje Hospodin: „Poslal jsem hlad na všecka města vaše a nedostatek chleba na všecka místa vaše; vy jste se však přesto neobrátili ke mně.“ (Am 4. 6) „Bil jsi je, a nežalostnili; potřel jsi je, leč oni se vzpírali přijmouti kázeň; nad kámen zatvrdili čelo své, a nechtěli se obrátit.“ (Jer 5. 3; viz 2. 30.) Lze na ně aplikovat slovo Hippokratovo: „Co neuzdraví lék, vyhojí nůž; co nevyhojí nůž,

---

[1]) Nemohl by tak oslovit i nyní mnohý český kazatel své ovečky? „Za dnů, kdy gestapo nás plnilo hrůzou, kdy se nad námi vznášely hrůzy koncentráků, popravišť a bombardování, byl chrám plný; a teď? Když zase volně dýcháme? . . .“

vyléčí oheň; co ani oheň nevyléčí, jest nevyléčitelné." Nelze popřít, že bolest jest veliká učitelka lidstva, velká páka, kterou nás prozřetelnost odvádí s bludných cest. Záleží jen na tom, jaký materiál v nás tříbící ruka Prozřetelnosti najde. „Utrpení jest oheň. Objevilo v tobě zlato? Pak odstraní strusku. Ukázal ses plevou? Promění tě v popel." (Aug.) Přišlo utrpení, a bude ti, čím budeš chtít — buďto cvikem pro věčnou korunu, nebo zavržením. (Týž.) Když jsme trestáni, buď pykáme za spáchané hříchy, nebo dostáváme příležitost k zásluhám. (Chrys.) Ochotně převzít kříže znamená zahubit hříšné žádosti, odvrátit se od marnosti, zříci se všeho bludu. (Lev V.) Bohu děkuj za bezpráví, třebaže nejsi vděčen těm, kteří ti je způsobili. (Řeh. Naz.) Bůh bije tělo, aby zachránil duši. (Chrys.) V rukou věčného Otce jest každé časné utrpení výchovným prostředkem, trpkým, ale účinným; rozbíjí bez milosti naši domýšlivost, domnělou soběstačnost, nezřízenou sebelásku, nezřízené lnutí k věcem pozemským, ať k osobám, ať k čemukoli.

Odezíráme-li od bombastických frází veršovců nebo nesmyslných návrhů filosofů jako uvedeného Emersona, a přihlédneme-li k opravdovým výrokům vážných myslitelů, nelze popřít, že i ony nás nechají celkem chladnými, zatím co výroky světců povznášejí a sílí. Čím to? Protože filosofové filosofují o utrpení u stolu, jako na př. Seneka; světci však trpěli sami, a lék, který hojil rány jejich, podávají z lásky a s láskou svým trpícím bližním. „Co je tak účinným lékem pro rány svědomí jako v ustavičném rozjímání pohlížet na rány Kristovy?" (Bern.) Zlo se ti zdá nesnesitelným, protože ti netane na mysli, co pro tebe trpěl Kristus. (Aug.; skoro doslova stejně Efrém.) Jsi nemocen; nepředpisuj lékaři, jaký lék ti má vybrat. Kristus, nebeský lékař ... Co miluje lékař v nemocných, ne-li zdraví, které jim chce vrátit? Beznadějně nemocen je ten, kdo lékaře nepříčetně bije. (Aug.)

Světci, kteří vědí, kde jedině prýští trpícím zdroj síly a klidu, neprohlašují jako veršovci nahoře uvedení naději za zženštilost. Nevím, najdou-li i tito ve svých řadách muže tak železné energie, jako byl „Pavel z Tarsu." Nuže, tento železný charakter povzbuzuje sebe i věřící nadějí ve věčnou korunu a ve věčné spojení s Kristem! Přikvačí-li společná pohroma, co je s to

držet celý národ, ne-li naděje v lepší doby? Zhasne-li poslední jiskřička naděje, zhroutí se nadobro. Proto tak přísné tresty, kdyby ve válce vojín „pochyboval o vítězství“ a činil takto malomyslnými jiné, bera jim naději. Miláček Páně jménem svého Mistra těší pronásledované vyznavače Kristovy, že protivenství bude jen kratičce trvat. (Zj 2. 10) „Proto, žes Kristovým, musíš zde na zemi něco více trpět než jiní . . ., jak předpověděl Pán i jeho apoštol. (Luk 6. 22; 21. 12. 17; 2 Tim 3. 12) Proto jsi se stal křesťanem, abys zkvétal v tomto věku? Slíbil-li ti Kristus štěstí v tomto životě, reptej proti Kristu, vidíš-li, že bezbožec zkvétá. Neslibuj si, co ti neslibuje evangelium. Písmo ti v tomto věku neslibuje leč utrpení, tíseň a úzkosti.“ (Aug.) Podobně čteme v aktech sv. Perpetuy, v žaláři pokřtěné. Vnitřním vnuknutím Ducha sv. osvíceny, poznaly svaté mučednice, že nemají „od vody očekávat jiného leč sílu k boji o vítězný věnec.“

„Kříž vede ke kříži — ačli není duše zatvrzelá! „Bolest, člověka přítelka . . .“ V nemoci, o samotě, opuštěn od rozpustilého světa . . . duše má klid, vzácný klid k tomu, aby se zamyslila sama nad sebou, nad svým cílem, nad minulostí . . . Lepší stránka se dostane k slovu a káže tomu, kdo v lomozu světa a hučení strojů nebyl schopen vnímat tichý hlas vlastního nitra. Řekl-li Bismarck r. 1869, že trpící lidstvo hledá horlivěji oporu církve (Anlehnung an die Kirche) než člověčenstvo pozemsky uspokojené, vyjádřil řečí státníka prostou pravdu našich lidových přísloví. Prorokoval-li sv. Bernard svému bratru Gerardovi, světáku, že zarostlou cestičku k jeho klášteru najde, až mu protivenství otevře oči, nebylo k tomu třeba prorockého charismatu. Utrpení vede k sv. kříži. Právníka a soudce Jana Kapistrána přivedla na cestu pokání do řádu sv. Františka a učinila apoštolem bludařů trojí bolestná ztráta nevěsty, jmění a svobody. Do velehradského exercičního domu přišly dvě dívky, neznajíce se. Jednu přejelo auto, druhá sklouzla v pokoji, obě prodělaly v nemocnici dlouhé, bolestné léčení, obě zanechaly hříchu, kterému byly oddány, a přišly do duchovní samoty, aby se utvrdily ve svatém předsevzetí, učiněném na lůžku bolesti. Když dobrý pastýř své ovečky bičuje, má na zřeteli jejich dobro; proto se sv. Bernard „více bál zubů vlka než metly pastýře . . .“ Vlk chce dávit a zadávit! Nicméně i jeho

úklady dopomáhají vyvoleným k dobru, jak zjevno na Jobovi, jen když zůstávají pevně zakotveni v důvěře v Prozřetelnost a otcovskou lásku toho, jenž dopouští, ale neopouští.

P r o č vede utrpení k Bohu? Jak řečeno, rozbíjí naši domnělou soběstačnost; tu se nám hroutí naše velkorysé plány a naděje, tam stojíme bezmocni vůči nějaké vis maior, ať jde o živelní pohromu nebo válku s jejími následky, kterým nelze uniknout, dělej co dělej, onde jsme bezmocni vzhledem k lidské zlobě, která nás na př. připraví o dobré jméno, o existenci, zničí naše rodinné štěstí — a k tomu stačí jediná kulka útočníka, jediné slovo udavače... V těch všech případech selže lidská opora nadobro! Božský trpitel, hledající útěchu u apoštolů, a našel je pohroužené v dřímotu! U spících přátel hledal úlevu! Nezbylo mu než se od nich vrátit do náruče Otcovy. Tak se vede i nám; v utrpení nezbývá leč sáhnout k jediné opoře, pevné a jisté, která neselže nikdy.

Pravíš: „Kdyby Bůh na lidstvo hleděl, mohl by onen v neřesti zkvétat a já nevinný strádat?" Každá nemoc najde v Písmech lék. Jsi-li tedy tak nemocen, že toto si v srdci říkáš, slyš Písmo... (Aug.) Světec pak uvádí žalm 36, kde svatopisec, Duchem sv. inspirovaný, řeší tuto prastarou a věčně novou záhadu. (Viz jej Ve šlép. N. 97.) „Ví Bůh, kteří jsou jeho. Pod rukou takového umělce nemůže zhynout zrnko zlata v hromadě plev. Hříšníka učinil bičem, aby tě jako metlou vychovával; metlu hodí do ohně, a synovi odevzdá dědictví. Užívá hříšníka, aby tě zkoušel, jako užil satana, aby zkoušel Joba, nebo Jidáše, aby vydal (k naší spáse) Krista. Kdo chce zabít, nedbá, jak tě přitom drásá; kdo chce zhojit, dává pozor, jak učinit řez." Tedy vědomí, že dobrotivý Otec na nebi o nás ví a nás vychovává, byť se i naše tělesnost vzpírala!

A nadto nade všecko příklad toho, jenž trpěl pro nás spolu se svou panenskou Matkou, sedmerým mečem zraněnou! „Však i výše na kříž zaleť, koruna kde Páně zkvétá; na tom trní dosti léku pro hořkosti všeho světa."

B) „Následujme šlépějí jeho...!" (1 Pt 2. 21)

Uvedené verše Vlad. Šťastného nás vedou k další stati.

Theologie kříže... K ř í ž, jediné jisté rozřešení všech problémů lidstva, na neposledním místě i velkého

problému utrpení. Všecky ostatní pokusy o spolehlivý lék proti bolesti se zhatily — a zhatí! Neúčinnou se projeví i narkosa (vír vášní!), v které odedávna doufali najít účinný prostředek proti výčitkám svědomí a jiným bolestem rozrývajícím duši. Uspat, zapomenout... Leda na chvíli! Z té narkosy se vybrali nad očekávání brzo všichni, kdo se k ní jako k poslednímu útočišti uchýlili. Neustálé hledání léku... Jako alchymisté pídili po způsobu, jak by se k drahocennému kovu laciněji dostali, a pohořeli nadobro; pravé zlato se nahradit a vyrobit nedá! Tak tito chemikové lidských duší by rádi vynalezli „lacinější lék" proti žalosti. Tedy ne kříž Kristův a z něho prýštící trpělivost, odevzdanost, naději; tyto jsou jim léky „drahé", protože stojí přemáhání, či snad „sprosté", dobré pro prostý lid, anebo „zastaralé", neúčinné? Buď jak buď, ale pochodili jako alchymisté. Společné mají s nimi i to, že útraty za jejich pokusy nesli a nesou ti, kteří se jim slepě svěřili. Rozzuřený monarcha, vida konečně, že sedl na lep podvodníku, se mu nejednou hrozně pomstil; často oběšeni na pozlacené šibenici, v hávu ze samého pozlátka. Krvácející srdce, nepochodivše u jednoho, jdou k druhému, k třetímu..., až konečně se buďto svěří poslednímu „radikálnímu" felčarovi ze stoické školy, anebo se vrhnou v objetí kříže.

Svatý Kristův kříž že jest pouhá iluse? Iluse je s to, aby dvě tisíciletí vlévala milionům nadlidskou sílu? U mučedníků jste si pomohli otřelou frází o fanatismu. Nuže, chcete mluvit o fanatismu, jde-li o tiché trpitele a trpitelky, spoutané po léta na lůžko bolesti, nebo o srdce, krvácející tiše z ran, které zasazoval osud jednu za druhou?

Cituji opětně z Marie II. 369: „Kolik zoufalých zachránila Matka Sedmibolestná! Odkud tato tajemná moc její bytosti? Moc, jež působí měrou neztenčenou již devatenáct staletí! Že to jest iluse? Autosugesce? Nuže, dejte v y svým lidem podobný prostředek, který by lépe působil než vaše neúčinné léky! Jest přece ve vaší moci! Nebo mi najděte něco podobného v jiných náboženstvích! Staří měli sice zbájené vzory některých ctností, jež d o č a s n ě působily. Ale pro utrpení neměli ani léku, ani ú č i n n é h o vzoru, který by tajemnou mocí sílil k a ž d é h o trpícího, buďsi on kdokoli.

Srovnejme jen, jak nesli svůj úděl ubozí otroci v antickém Římě, a jak jej nesli černí otroci v Americe, obrácení od sv. Petra Klavera! Utrpení bez Boha... Madame Rolandová doznává sama na sebe, že při matčině smrti byla blízká zoufalství; čtrnáct dní se potácela mezi životem a smrtí, a byla by se žalem zalkla. Helena Mostová mluví o sobě podobně: ‚V oněch nocích jsem zakusila muky vskutku pekelné, protože jsem trpěla bez Boha...!' Kolik trpících potkává Pán na své cestě bolestné, a každý nachází posilu i útěchu v pohledu na Matku Sedmibolestnou!"

Revue Hoffnung I. 109 vypravuje o paní, která třicet let upoutána na lůžko. Smutné jubileum! Nad ložem obraz Spasitele trním korunovaného, pod ním nápis: „Chceš mne následovat?" Táž revue (I. 77) sděluje, že ke knězi přivedli zoufalou paní, sténající pod několikerým neštěstím. „Nejsme s to ji uklidnit, zkuste to, ale o Bohu ani slova!" Těžká podmínka! Zmírni bolesti nemocného, ale léku ani kapku! „Zkusím to, ale s Bohem!" V Bohu našla ubohá uklidnění. V Bohu, v Kristu, u Matky Bolestné... Co by mohly zdi svatyně svatohostýnské vypravovat, kdyby byly viděly a slyšely, kdyby mohly mluvit! Zvláště v truchlivých letech 1914—18, 1939—45!

Čtu-li asketické pojednání o utrpení, o tom, jaký prospěch přináší a jaké požehnání zjednává našemu duchovnímu životu, jsem velmi skeptický a řídím se zásadou F. W. Fabera; zůstanu totiž k takovému pojednání docela lhostejný, nepochází-li z péra světce. I o lásce k utrpení a kříži lze psát v lenošce u sklenice plzeňského s cigárou v ústech! Petr Arretino je toho dokladem! Já však chci nyní povědět pouze to, čeho jsem byl očitým svědkem, událost prostinká, ale plná krásy a povzbuzení.

Jde o dvě nemocné dívčiny, jedna v té a druhá v oné vesničce, daleko od dráhy, daleko od kostela. Oba obrazy spojuji v jeden, aby spád vypravování byl rychlejší; některé rysy obrazu pocházejí od té, jiné od oné.

Počátky jejich utrpení sahají do dětských let. Když potom dospívající dívčině hrozilo nebezpečí, že bude musit se vmísit do prachu a dýmu, prosila sv. Pannu, aby jí chránila „lilii", a Neposkvrněná ji zachránila — jednou provždy... náhlým, těžkým zánětem. Na smrt vysílená jest poslána na zotavenou. Ale svět je dnes bíd-

níků plný, a když byla jednou o samotě, chtěli lidé této ráže využít situace k provedení svých černých plánů. Slabounká se ubránila, odnesla to jen několika modřinami, a opustila okamžitě místo, kde byla její lilie ohrožena. Cestou se snesl sychravý podzimní déšť, promoklá na nádraží, v chladném vlaku, na přestupné stanici... Ulehla, a již nevstala. Teď začala její křížová cesta. Záněty jeden za druhým, záchvaty, větší a menší operace, všecky při vědomí, celý katalog nemocí, bolesti v celém těle ve dne v noci. Nejtěžší jí bylo, že jsouc zvyklá dennímu sv. přijímání, musila nyní postrádat andělského chleba celé týdny a měsíce. Že by byla k bolestem docela bez citu? „Zase mne čeká operace, a já se toho tolik bojím! Prosím o modlitbu, ale jak bude Ježíšek chtít..."

Uvádím zlomkovitě leccos z vypravování a dopisů. „Minulý svátek Panny Marie byla tak šťastná; mimo nadání přišla vznešená návštěva, svátostný host. Zapomněla skoro na těžké bolesti, které ji toho dne mimořádně svíraly..." „Když je mi nejhůř, když se lékař u mého lůžka tváří nejvážněji a v očích maminčiných se lesknou slzy, jsem nejklidnější a čekám, že Ježíšek zavolá: ‚Pojď...' Nechápu, jak možno lpěti na tomto strastiplném životě a netoužit po lepší vlasti. Prchavé radosti světa! Nikdy jsem o ně nestála..." Jednou jakási návštěva ji „těšila", že by si na jejím místě vzala život. Není tedy ani třeba číst Seneku, aby někdo na ten nápad přišel!

Začátkem máje: „Měsíc Královny nebes! A nadto přišel dnes ke mně opět eucharistický Ježíš! Má duše je zaplavena takovým blahem, neskonalým blahem a radostí! Jsem tolik, tolik šťastna láskou Ježíškovou a mateřskou láskou i něhou Neposkvrněné Panny. Je mi tak blaze u ní, v jejím objetí, tak blaze, že ani necítím bolesti a obtíže nemoci. Srdce mi dnes bušilo štěstím..." Po čase píše v noci, nemohouc bolestmi spát: „Zalétám srdcem k svatostánku. Všude klid, všecko spí a já myslím na milovaného Ježíše, jsouc tak šťastna neskonale blahým vědomím, že Božské Srdce ve svatostánku, Srdce milující láskou nekonečnou, neustále na mne s láskou myslí a láskou bije dnem i nocí. Jak dovede vzpomínka na nejsv. Pannu zaplašit smutek, zaplavit sladkostí a útěchou srdce, vykouzlit úsměv blaha i ve chvílích utrpe-

ní! Můj obrázek Hvězdy mořské... Kolikrát jsem k němu upírala zrak, když těžké mraky bolesti všecko zastřely stínem! Jen moje Hvězda mi v temné noci bolu vlévá sílu k boji a hluboký mír v duši, křísíc dechem své lásky svou květinku. Své modlitby konám v duchu v jejím objetí, na jejím přesvatém Srdci. Chci žít životem lásky a prosím ji, aby chránila mé srdce, aby bylo čisté jak liliový květ. Tělesně trpím mnoho, ale duši zaplavuje nevýslovné blaho a štěstí z vědomí blízkosti Neposkvrněné... Miluji nejčistší Pannu, Královnu srdcí, miluji ji veškerým žárem svého srdce, tolik, že se to povědět ani napsati nedá, ale srdce, které stejně láskou bije a týž ideál miluje, pochopí. Jakou rozkoší naplňuje vzpomínka na Neposkvrněnou! Jakou slastí se srdce chvěje, když o ní píši! O vroucně milované Královně našich srdcí! Duše se ani nasytit nemůže pohledu na nevýslovnou nebeskou krásu, svatost a vznešenost Matky Boží. Maria, Královna čistých srdcí... Včera jsem četla trochu v Marii, a jedno místo mne zvláště zaujalo: ‚Patřit docela královskému Synu, dát mu lásku pevnou jako démant, ohnivou jako rubín, věrnou až za hrob...‘ Raději chci všechno na světě ztratit, všechno, a vzdala bych se bez váhání všeho, co by mne mohlo odvést od Ježíše a Marie a jejich lásky..."

Obě dívčiny jsou dalším poučením, kterak se může lože trpícího stát praktickou školou ctností, jak nemocnému, tak okolostojícím. Ona dvě lůžka u oken venkovské světničky nám ukazují, že utrpení může být zdrojem posvěcení, a to mnohonásobného.

Především zřídlem posvěcení sebe. To jest zřejmo z celého vypravování. Přijímá-li věřící své utrpení, ať jakéhokoli druhu, odevzdaně, čím těžší kříž a čím déle tíží, tím více se mysl odpoutává ode všeho pozemského a časného, tím více lne jen k nebeským a věčným dobrům. „Mé srdce se obírá jen Ježíšem a Marií; celé dlouhé hodiny, které trávím opuštěna na lůžku, žije jen láskou, žárem vroucí svaté lásky k nim, toužíc vroucně, aby smělo již věčně bez konce dlít u ní, u naší milované Královny, a patřit na její nadzemskou krásu. Blaží mne vědomí, že máme (moje družka a já) jednu lásku, tentýž ideál, tu, která svou čistotou a krásou okouzlila samého Syna Božího. Nevyměnila bych svou lásku za radosti celého světa. Všecko ráda trpím pro Ježíše a z lás-

ky k němu; jen za jedno ho prosím, aby chránil mou lilii a uchoval všecku lásku mého srdce nerozdělenou pro sebe. Jako on nechci na zemi jiného leč korunu trnovou; teprve v nebi, děkujíc jeho nekonečnému milosrdenství, chci z jeho rukou přijmout nevadnoucí korunu slávy...“[2]) Z úst trpící dívky zní a působí tato slova přec jen trochu jinak než z péra autora, který je píše v lenošce po dobré večeři! Bolestná nemoc se takto stává neustálou modlitbou a nepřetržitým stykem s Tvůrcem, jest duši zdrojem zušlechtění, křížová cesta, Golgota a srdce zmučeného Spasitele jest útulkem, kam trpící duše zalétá „jako holubice do skalní rozsedliny“. (Bern., narážeje na Pís 2. 14)

Za druhé, utrpení se může stát zdrojem posvěcení i jiným, především domácím. Věnuje-li se sestra, jak jsem měl příležitost vidět, s krajní obětavostí milované nemocné, neopouští-li ji žádnou volnou chvilku, ve dne v noci, takže v pravém smyslu nemá kdy na námluvy nebo na rozpustilé zábavy, kterým se děvčata jejího věku a stavu nemírně oddávají, povzbuzuje-li ji andělská trpělivost drahé nemocné k nezištné krajní obětavosti, spěchá-li denně k eucharistickému Ježíši prosit za tu, která ho nemůže navštívit sama, shromažďuje nejen zásluhy, vypěstí tím ze sebe charakter vzácný jako rubín, aniž si toho jest vědoma. Láska se stává pohnutkou i jejího všeho jednání, láska blíženská — a láska ke Kristu! „Cokoli jste jednomu z maličkých těchto učinili, mně jste učinili.“ (Mt 25. 40)

Zřídlo posvěcení se za třetí nezastaví u lůžka trpitelů; jako pramen ve vidění Ezechielově (kap. 47) razí si cestu z její světničky ven, daleko do pouště tohoto světa. Družky, vychované ignaciánskými exerciciemi, věděly dobře, v čem záleží pravá láska. Účinný soucit, skutky lásky... Bylo to za dob našeho ujařmení, tedy

---

[2]) Jiná trpitelka, Anička Zelíková z N., která se stává ponenáhlu miláčkem našeho věřícího lidu, praví čtyři dny před smrtí: „Můj život jest už jen samá láska; není chvíle, kdy bych nespočívala na paténě lásky...“ Místo „bolesti“ nebo utrpení praví „lásky“... Táž 17letá dívčina se usmívala ještě dvanáct hodin před smrtí, v horečce 40° a při velkém utrpení, zatím co u stoika jest vrchol hrdinství, nehne-li v bolestech brvou — tedy tvrdost Irokéza, nikoli šťastný úsměv!

v době všeobecného nedostatku. První návštěva, která ji vyhledala, postřehla, že drahá nemocná nemůže ve venkovské lékárně dostat léků, kterých nezbytně potřebuje. Neuplynulo půl týdne, a několik balíčků z nejrůznějších konců Moravy a Čech zahrnulo dívčinu vším potřebným. Některé z dárkyň byly nezámožné, ale co na tom..., láska se osvědčuje ne tam, kde jest nadbytek... Od té chvíle blažily trpící družku obětiplnými návštěvami a zásilkami, které každou chvíli dostala a které svědčily, že pravá, účinná láska jest vynalézavá i krajně obětavá, kdyžtě ve válečném nedostatku mnohdy opatřila, co bylo na pohled zhola nedosažitelné. Bylo to opravdové, šlechetné závodění v lásce, třebaže nemocná se bránila vší mocí tak velkým obětem, chtějíc raději snášet bolest, než od jiných vymáhat odříkání. Láska družek byla vynalézavá i v malém; jenom jí způsobit kdejaké potěšení. Kolik drobných radostí za celý rok! Co radost, to úleva — oč těžší by byl úděl malé trpitelky, nebýt této obětavosti družek! Zač musila všem vděčit, od kytičky venkovské dívky až k zámožné akademičce, která dobrovolně pomáhá několik týdnů v hospodářství její ovdovělé a též nemocné matce! Bylo to vzájemné dávání a braní, jak svědčí na př. list jedné družky, která třebaže přetížena prací v úřadě, se uvolnila na jednu noc a půl dne: „Sešla jsem se mimo nadání u jejího lůžka s N. N. Bděly jsme s ní a přátelským rozhovorem, střídajícím se s modlitbou, jsme proměnily jednu z jejích mnohých smutných, bezesných nocí v hodiny oddechu, ošetřujíce ji, když bylo třeba. Jen změněné rysy tváře nám občas prozrazovaly, že se zas dostavily kruté bolesti. Vzpomínaly jsme na exercicie, na svaté pravdy, které tam zapadaly do našich srdcí, na dojmy, které tam plnily naši duši. Pán Ježíš byl jistě tu noc mezi námi; řekl přec, že tam, kde jsou dva nebo tři shromážděni ve jménu jeho, jest i on uprostřed nich. Unavena jsem se vracela, odnášejíc si do vlastních trampot moře krásy, celé kytice povzbuzujících slov a příkladů..." Jedna povzbuzovala druhou! Nezušlechťuje taková návštěva trpícího víc než dostaveníčko nebo návštěva kina, musea, koncertu?

Denně umírá na tisíce lidí, sta a sta jich hledí na prahu věčnosti zpět na život plný trampot, zkoušek, bídy a křížů; mohou při vzpomínce na tak truchlivou

minulost hledět s důvěrou do budoucnosti a radostně upírat zrak k věčnému Soudci? Mohli by, kdyby neustálou nespokojeností a neodevzdaností, netrpělivostí, reptáním a proklínáním nebyli vše „prohráli". Jen utrpení, snášené ve spojení se zmučeným Spasitelem a jeho Bolestnou Matkou, jest valuta na věčnosti platná; kdo nespojil své kříže s nimi, přináší k branám věčnosti neokolkované a tudíž bezcenné papíry, byť byl osmdesát let živ a jeho život nepřetržitý řetěz zkoušek! Neučinil své utrpení zdrojem zásluh a sebeposvěcení!

Že není každé utrpení takovým zdrojem posvěcení a požehnání? Protože ho k tomu neužijeme, jako nevyužitkujeme ani jiných zdrojů! Není přetékajícím pramenem posvěcení a milostí svatostánek? Není jím nejsv. oběť Nového Zákona? Není jím úcta k Neposkvrněné? Není jím svatá kniha knih? Což svaté svátosti? Řeholní stav? Tisíce řeholníků, tisíce sester... Je na všech pozorovat, že jejich svatý stav jim dopomohl k nadprůměrné svatosti? My necháváme všecky tyto hojné zdroje téci nadarmo, nečerpáme z nich, a přec k tomu netřeba, leč dobré vůle! Což teprv utrpení, tento pramen, bohatý sice, ale k jehož pokladům se dostaneme jen nadlidskými obětmi! Proto tisíce a tisíce trpících, a tak málo sebeposvěcování! Nicméně ten, jenž dává téci jiným zdrojům posvěcení, neucpává ani tento, a jako z oněch čerpá jen úlomek milionových měst, tak i z tohoto jen nemnoho velkých duší. Ale čerpají, ovšem s jednou podmínkou...

C) Bez kříže a s křížem.

Pán neucpává tento zdroj... i z toho důvodu, aby osvědčil a celému světu ukázal moc svého svatého kříže. Utrpení bez Krista, utrpení s Kristem... Otvírám Smilesovu knihu Charakter. Přečteme si několik jeho výroků o utrpení. „Škola obtíží probouzí síly ducha, které by bez ní zůstaly ve spánku; jako zatmění prozrazuje někdy komety, tak náhlé neštěstí stavívá na světlo hrdiny... Zdá se, že duch má někdy zapotřebí ostré a náhlé rány protivenství, aby vydal božskou jiskru světla, podobně jako ocel, křesaná o křemen. Jsou povahy, které vykvétají a uzrávají uprostřed utrpení, které by vadly a usýchaly, kdyby byly obklopeny

vzduchem blahobytu a pohodlí. Kdyby nebylo obtíží, nebylo by zapotřebí úsilí, a kdyby nebylo pokušení, nebylo by kázně a sebevlády, pramálo zásluhy ve ctnostech..." Co podotknout k těmto slovům věřícího protestanta? Jen to, co pravil již sv. Augustin a Bernard: „Nechutná mi, netěší mne, nenadchne mne, protože tam nečtu jméno Ježíš..." Či necítíme, jak chladnými nás nechávají tyto výroky světoznámého autora? Což teprve trpícího! Jen svatý kříž, jen Kristus zmučený, trpící, na kříž rozpjatý a s láskou se k loži bolesti sklánějící je s to, aby oživil pusté kraje smrti, mrazem utrpení nadobro ztuhlé, aby zaplašil stíny zoufalství, aby osvěžil zraněná a krvácející srdce. Týž autor upozorňuje, že utrpení učinilo světoznámého básníka z Byrona, jenž bez utrpení by se asi stal londýnským hejskem. Ale jaká trudnomyslnost vane z veršů tohoto muže, nemajícího Krista! Goethe hledal útěchu a mír duše ve Spinozově Ethice; jeho výrok (str. 55) však viní z nepravdy jeho slova, že ji tam prý skutečně našel. A tak ukazují i tito trpící „velikáni", byť i bezděky, všem trpícím cestu k Ukřižovanému, jehož křížek v rukou trpící dívčiny k nám mluvil stejně výmluvně jako jejich zoufalé vzdechy nebo prázdné fráze. „Útěchou nám, svatý kříži, v boji, ve vší bídě buď..."

Utrpení, těžká škola, trpká kura, ale účinná kura, ačli z ní pomocí revolveru neuprchneme jako nezbedník ze školní učebny, a nejsme-li při ní apatičtí jako žáček při profesorově výkladu. K tomu jest věru třeba zatvrzelosti ďábelské, nepřivede-li ani utrpení na Srdce Kristovo a do náručí Božího! Právě dostávám zprávu: „Profesor M. z V. nedávno v koncentračním táboře zemřel, vzdálen své rodiny. Byl největším štváčem na našem ústavě, bez přestání brojil proti víře a proti kněžím. Poslední měsíce života zkusil strašně. Jeho poslední přání, vrátit se do církve, nemohlo být splněno, poněvadž nebylo po ruce katolického kněze. Toužil mít u sebe někoho z těch, kterým dříve nemohl ani na jméno přijít. Nyní se vrátila alespoň jeho rodina do církve, jak si výslovně před smrtí přál..."

Zdrojem útěchy a síly je trpícímu jedině Ukřižovaný a Bolestná Matka. „Avšak příklad athénského hrdiny, který mužně přijal pohár bolehlavu, byl též nejednomu vzorem a posilou v těžké chvíli..." Nepopírám; jenom

se táži, kolika... K Sokratovi hleděl ve smrti tu a tam někdo, dokud střed dějin i života nezaujala Golgota, a snad už nikdo od chvíle, kdy o prvním Velkém pátku byl za Jerusalemem vztyčen Kristův svatý kříž.

Přirovnání „syna Sofroniskova k synu Mariinu" odmítá co nejrozhodněji sám Rousseau, odmítáme tím spíše my. Dejme tomu, že by byl Sokrates mluvil jako 90letý Eleazar, známý z knih Makabejských: „Chci statečně podstoupit smrt; tím dám jinochům mužný příklad, jak se sluší za svaté zákony Boží čestně umírat." (2 Mk 6. 27 n.) Může být, že řecký filosof smýšlel podobně; hrdinný příklad dát dovedl, ale nadchnout kdekoho k následování? To v jeho moci nebylo. Příklad trpícího a umírajícího Spasitele? Odkud jeho tajemná účinnost? Předně proto, že Kristus byl více než slabý, smrtelný člověk; proto za druhé s příkladem nám daným spojuje a do duše vlévá i radostnou odhodlanost, abychom ho následovat chtěli, a sílu, abychom ho následovat mohli. Za třetí již ta okolnost, že vzal na sebe kříž z lásky k nám, ho činí naším a nám blízkým, kdežto Sokrates zůstává každému vzdáleným a cizím. Za čtvrté, Kristus žije, sleduje zápolení svých věrných, ví o nás, jest více než filosof, který kdysi žil a kterého už není, jehož kosti už dávno zpráchnivěly. Za páté, Božský Spasitel nám skýtá příklad a lék pro každou bolest a každý žal, protože všeho napřed okusil sám. Mučí tě bolesti tělesné? Zahleď se na jeho čelo trním korunované, na ruce hřeby probodené, na tělo ve větvích kříže rozpjaté. Skličuje tě nevděk? Vzpomeň na to, že v rozhodné chvíli byl i on opuštěn od těch, kterým dobře činil. Klesáš pod tíhou urážek? Modli se invokaci litanie: „Srdce Ježíšovo, potupami nasycené, smiluj se nad námi!" Zranily tě pomluvy, křivá obvinění, nevinné odsouzení? Co z toho všeho nezakusil Kristus? Svírá se ti úzkostmi srdce? Jemu v zahradě úzkost smrtelná vynutila pot krvavý, takže anděl s nebe musil přijít a sílit ho. Byly snad tvé modlitby nevyslyšeny? Slyš slova středověkého rytmu: „A čeho já se dopustil, že krve pot mne zrosil? Já modlil se, leč odepřel mi Otec, zač jsem prosil. Já jeho vůli vyplnil, a kalich, jejž mi připravil, jsem na dno píti musil..." Krvácí ti srdce, když opouštíš ty své drahé neb oni tebe? Slova prostinké svatopostní písně ti praví: „Jaké to loučení Ježíše s Marií..."

Trpící a ukřižovaný Spasitel hojí každý neduh, má lék pro každou bolest, jest lékařem, těšitelem a posilou ne jednomu pouze. Co sděluji v rozvedeném příkladě o oné dívčině, není ojedinělé. Po dva tisíce let miliony a miliony krvácejících srdcí hledají a nalézají u paty kříže, co jim nemůžete dát vy. Tvrdíte-li, že to vše jest jen autosugesce, že všecku tuto heroickou statečnost a blahou útěchu působí v duši vzpomínka na mythologickou postavu kohosi, kterého mylné domnění pokládá za Syna Božího, tvrďte si to a věřte si tomu; jsem však jist, že váš náhled se pranic neliší od filosofování: „Dostačilo by, aby veškerý elektrický pohon Prahy byl udržen v činnosti, kdyby dráty místo do skutečné elektrárny vedly do prázdné pouště a kdyby jimi procházel pouze domnělý proud." Víme to dobře; vypoví-li službu elektřina a nedá-li v saloně nádherný lustr světla, zajdeme do kuchyně a sáhneme k povrženým sirkám, k odhozené svíčce, nechceme-li zůstat potmě; ta „povržená" svíce nezklame nikdy. Jenže každé přirovnání kulhá. Svíce u přirovnání k lustru slabounce svítí a zůstane vždy jen „výpomocným orgánem"; svatá víra a kříž Kristův, obé v nevážnosti u tolika vznešených i nízkých, svítí a hřeje mocně a jsou vůdci i oporou na cestě, která podle vás vede „do neznáma".

Hleďme na vůdce a dokonatele víry... V Learovi praví jinoch: „Když vznešenější vidím v stejném žalu stát, pak netroufám si nad svou bídou lkát. Je těžké, trpí-li kdo samoten a vidí vůkol radost, štěstí jen. Jak snesitelný je mi teď můj kříž, když vidím, jakou král můj nese tíž! Co mne píchá, jeho zraňuje!" Jistěže; takový příklad, jaký měl na očích onen jinoch ve zbájeném dramatě, může i ve skutečnosti dodávat síly, jak patrno na př. na Malesherbesovi, kterého v revolučním žaláři sílila vzpomínka na příklad Ludvíka XVI. (Str. 649) Ale příklad, který by vléval sílu a útěchu milionům po celá tisíciletí? K tomu by dostačil příklad pouhého člověka? K tomu třeba, dovolen-li ten fysikální výraz, nevyčerpatelné latentní energie, a tu pojme jedině Srdce božské, nikoli rychle vysýchající zdroj srdce lidského. Nepopírám, že Sokrates dovedl trpět mužně a důstojně, pokud člověku možno, Perikles a jiní právě tak, ale táži se ještě jednou: „Byli s to, aby svým příkladem vlili energii k stejnému hrdinství přehlednému voji trpících?"

Ant. Koch vypravuje o žaláři nejmenovaného italského hradu. Do zdi vydlabáno třikráte slovo pazienza (trpělivost). Tahy prvního prozrazují divou zuřivost duše, vzpírající se vší silou proti nezlomnému osudu. Pod slovem datum... Druhé slovo, zase s datem, o několik let později; jeho tahy již klidnější. To třetí vydlabáno po řadě let, krásné tahy, projev duše docela odevzdané do vůle Nejvyššího. Kdo strádal v onom vězení? Nikdo neví. Jak patrno z dat, jistě celý život. Snad oběť pomsty, snad nenávisti... Co ubohý asi zakusil, co prodělal! Odkud čerpal sílu? Věřící Ital, beze vší pochyby ve svatém kříži a v srdci Matky Spasitelovy!

Věřící není nikterak utrpení prost aniž nadán necitelností. Stíhán stejně, snad ještě více než lidé bez víry, jak jsme od hipponského učitele církve nahoře již slyšeli. Více než jiní... Protože jest Kristův! O jeden důvod víc, aby si ho satan vyžádal a tříbil jako pšenici (Lk 22. 31), a aby svět, který ostatní pouze ignoruje aneb jen nepřímo tísní, jej tísnil a pronásledoval zúmyslně. I o věřícím platí slovo téhož světce: „Kdo by chtěl obtíže a nesnáze? Ty kážeš, abychom je snášeli, ne abychom je milovali." Milovat je dokázali pouze mimořádně omilostněné duše, jako byla Terezie Avilská nebo Magdalena de Pazzi. V čem tedy rozdíl mezi věřícím a bezbožcem? Srovnej uvedené výroky světců s výroky bezvěrců! V těchto místo nadzemské odevzdanosti a naděje šibeniční nálada, cynismus, někdy i blasfemie, v nejlepším případě tupá resignace. „Nuž tedy, člověk snáší, co nemůže změnit!" (Ig. Brüll.) Ó bozi, kdo smí říci: „Nic horšího mne nemůže již potkat nad to, co mne dosud stihlo?" (Shak., Lear.) Anebo lhostejně: „Fantasie hledí na bolest konvexním zrcadlem, stoicismus konkávním" (Jan Paul) — a dodejme: „Pravdu nemá ten ni onen!" O léku ani nemluvě...

Nevím, působí-li na každého návštěvníka chrámu sv. Jakuba v Brusselu jako na mne obraz na epištolní straně hlavního oltáře. Pokud mi utkvěl v paměti, stojí v dáli, uprostřed vlnobití, zářivý kříž. K němu vede biskup průvod věřících všech stavů a všeho věku, k němu ukazuje Milosrdná sestra, sklánějící se nad ložem nemocného, k němu obrací kněz oči zoufalce, zmítajícího se v těžkých vnitřních bojích. Na obraze nápis: „Pojďte ke mně všichni, kteří se lopotíte a obtíženi jste..." Onen chrám

byl za revoluce chrámem „Rozumu"; nezdá se valně, že by tehdy „Rozum" byl měl moc těšit sklíčené; bylo by totiž dosti těžko vysvětlit, proč tomuto „lékaři" za málo měsíců dali výpověď a uvedli do svatyně jiného, od pradávna osvědčeného. Chrám Rozumu, chrám boha, který pracuje někdy matematickými formulemi, někdy filosofickými prskavkami... Toto jest má vyšší moudrost (sublimior philosophia), znát Ježíše, a to ukřižovaného. (Bern.)

Nejvyšší, co může svět poskytnout, jest zapomenutí. Zakusil to sám na sobě před svým obrácením sv. Augustin. Odejít... Pryč s míst, kde každý strom a každý krok mu připomíná zmizelé štěstí! Tedy rozptýlit se... cestováním, studiem, novou společností, a tak zapomenout. Ale podaří se to pokaždé? Někdy, a to ještě jen u jistých povah. Ale vždycky? U každého? Vždyť ani abstraktní pravdy sv. víry nemají té moci, odezíráme-li od vysoké školy svatého kříže!

Rozpomeň se na to, co řečeno v kapitolách o užívání tvorů. „Potud — pokud... musíš — nesmíš... snášej — zdržuj se..." Není pochyby, že pravdy tam rozváděné přesvědčí rozum každého, kdo jest dobré vůle. Ale zdaž roznítí srdce a pohnou vůli? Sv. Ignác znal lidské srdce, proto věnuje v exerciciích značné místo rozjímání o trpícím Kristu. Jeho příklad pohne, aby srdce se roznítilo a vůle se odhodlala konat, co tam rozum uznal a k čemu se tam slabá vůle váhala odhodlat. Když pohroma za pohromou stíhala družinu Jana Boska, s takovou námahou založenou a hned v začátcích ohrožovanou, stojí zakladatel nepohnutě, jako dub v bouři. Jeho důvěrník Michal Rua jest sklíčen. „Ty mlsný", praví mu světec..., ty bys chtěl, aby nás Pán sytil jen samými bonbonky! Ideál života jistým lidem: jen žádná práce, žádná obtíž, žádný boj... Stává se tu a tam, že někdo skutečně takto životem proklouzne — jeden kazatel řekl neomaleně „životem se prošvindluje" — ale Písmo praví: „Kdo nezakusil pokušení, co ví?" (Sir 34. 9.) Jiný charakterisoval duše toho druhu též trochu neomaleně, ale originelně: „Bonbonkové charaktery — chrání se sice hříchu, ale chtějí konsumovat všechny bonbonky, co jich Pán Bůh stvořil" — t. j. co není zakázáno, toho užít dosyta. Tak nevypadá mužný charakter! Kristův

kříž nás učí něčemu jinému! Školou silné vůle v dobách klidu, a ve chvíli utrpení nadto i pramen vší útěchy.

Förster přirovnává lidský život ke kříži. Stojící rameno, od země k nebi — naše tužby, přání, plány, štěstí . . ., a příční rameno jako by vše „škrtlo". — Člověk ve všem, co mu zkříží jeho plány nebo tužby, vidí ďábla nebo nepřízeň osudu — Kristus viděl ve všem vůli Otce. Člověk hledí v trpké chvíli jen dolů — na ty, kteří mu bolest způsobili, a ztrácí se v bezmocné nenávisti. Kristus nás učí pohlížet vzhůru, k hvězdám, odkud pochází zdroj veškeré útěchy, jak ve svém neštěstí pravil Ludvík XVI. manželce. A dejme si sami otázku: kdo jest větší dobroděj lidstva — objevitel nebo vynálezce elektřiny, žárovky, parního stroje, radia atd. atd., nebo těšitel sklíčených srdcí? Z kříže Kristova a ze srdce jeho Matky sedmibolestné kane balzám útěchy do zmučených srdcí již po 20 století . . .

*

Pašije podle sv. Lukáše.
Násl. II. 12. III. 56. Ve šlép. N. 663.
Pobožnost křížové cesty. (Ve šlép. N. 878.)

ČTENÍ KE KAPITOLE 35—36.

A)

Aj, služebník můj . . . Zohaven bude obličej jeho nade všecky muže, a tvářnost jeho nad syny lidské. On očistí národy mnohé, před ním zavrou králové ústa svá, neboť uzří, co jim nebylo (nikdy) vypravováno, a o čem (nikdy) neslýchali, budou pozorovat. Kdo uvěří tomu, co od nás uslyší? A moc ramene Božího komu zjevena bude? Vyšel totiž jako výhonek před ním a jako kořen ze žíznivé země.[1]) Nemá podoby ani krásy; pohlédli jsme na něj, a neměl vzhledu; proto pohrdli jsme jím jako opovrženým a nejposlednějším ze všech lidí, mužem bolestí a zakoušejícím utrpení: takřka zastřeny byly líce jeho a potupou pokryty, pročež nic jsme si ho nevážili. Avšak neduhy **naše** vzal tento na sebe, a co my měli trpět, on snášel: my pak měli jsme ho za malomocného, od Boha zbitého a pokořeného. On však raněn byl pro **naše** nepravosti, a pro naše zločiny byl potřen. Trest pro naši spásu dolehl na něho, a jizvami jeho uzdraveni jsme. My všichni jako ovce jsme zbloudili, každý na cestu svou (nepravou, t. j. hříchu) se uchýlil: i složil na něho Hospodin nepravost všech nás. Obětován byl, protože sám chtěl, a neotevřel úst svých, jako ovečka k zabití vedená, a jako beránek, jenž před tím, kdo ho stříhá, oněmí, tak neotevřel úst svých. Z tísně, když odsouzen byl, smrt ho vyrvala. Kdo dbá toho, aby se ujal jeho věci? Ze země žijících vytržen byl, bil jsem ho pro zločin lidu svého. Budou ho chtít pohřbít s bezbožníky, ale u bohatého bude hrob jeho, poněvadž nepravosti neučinil, aniž shledána byla lest v ústech jeho. Hospodinu zalíbilo se zdeptati jej utrpením, bude-li chtít dát v oběť smírnou svůj život. I bude viděti potomstvo[2]) po dlouhé věky, úradek Hospodinův on konati bude.

Z ovoce toho, co vytrpěl, těšiti se bude, nasycen bude radostí z toho, co zakusil. Spravedlivý služebník můj ospravedlní mnohé, neboť on hříchy jejich na sebe vezme. Proto v úděl dám mu zástupy, a kořist mocných (= knížat temnoty, t. j. nesmrtelné duše) bude mu patřit: za to, že vydal na smrt život svůj a s bezbožnými počten jest, že hříchy mnohých on nesl a za přestupníky se modlil. (Is 52. a 53.)

---

[1]) Mesiáš, syn královského rodu Davidova, podobného kdysi mohutnému stromu, narodí se v chudobě — ze stromu zbyl „výhonek", vypučelý z „neplodné země".

[2]) Věřící! Vyznavače svého jména!

B)

Shlédni, Hospodine, Otče svatý, se svatyně své a se vznešeného příbytku svého v nebesích, a viz tuto svatou oběť, kterou ti přináší Velekněz náš, svatý služebník tvůj, Kristus Pán, za hříchy bratří svých, a slituj se nad množstvím nepravostí našich. Hle, hlas bratra našeho Ježíše volá k tobě s kříže. Kdo pní, Hospodine, kdo pní na svatém kříži tomto? Viz, Pane, a poznej roucho[3]) pravého syna tvého Josefa: lítá šelma zadávila Syna tvého a ve zlobě pošlapala roucho jeho, všecku krásu jeho krůpějemi krve zkropila. To jest ono roucho, jež nevinný služebník tvůj v rukou nečisté Egypťanky zanechal[4]), zvoliv raději, aby zbaven tělesného roucha do žaláře smrti sestoupil, než aby pro všechnu slávu světa byl poslušen hlasu svůdce: „Toto všechno ti dám, padneš-li a budeš-li se mi klanět." A nyní, Hospodine a Otče náš, vím, že Syn tvůj živ jest[5]) a vládne v celé zemi Egyptské[6]) a na všech místech vévodství tvého: ze žaláře smrti a pekla vyveden k účasti na vládě tvé, a ozdoben korunou nesmrtelnosti, změnil šat těla svého a zastkvěl se jasem nesmrtelnosti, a tys ho se slávou přijal. Pohleď, Hospodine na tvář Pomazaného svého (Ž 83), jenž se stal poslušným tebe až k smrti (Fil 2); hleď neustále na svaté rány jeho, abys byl pamětliv, jaké dostiučinění jsi od něho obdržel za hříchy naše. Kéž bys zavěsil, Pane, na váze hříchy naše, jimiž jsme hněv tvůj zasloužili, a utrpení, jež pro nás na sebe vzal nevinný Syn tvůj (Job 6): jistě větším se ukáže a hodnějším utrpení jeho, abys pro ně vylil na nás milosrdenství své, než nepravost naše, abys pro ni ve hněvu zadržel slitovnost svou.

Čím se odplatím tobě, Pane Ježíši, čím se odplatím já, ubohý člověk, prach a bídná hlína? Sluší se, abych tě miloval celým srdcem a celou duší a kráčel ve šlépějích tvých, jenžto jsi pro mne umříti ráčil. Skláním se přede všemi nástroji svatého utrpení tvého, jimž jsi mi spásu vydobýti ráčil. Skláním se, Kriste, před královským praporem tvého

---

[3]) Světec nazývá tělo Kristovo rouchem, jímž se odělo jeho neviditelné božství.

[4]) Narážka na manželku Putifarovu.

[5]) Domněle mrtvý Josef byl živ a spoluvládce faraonův — skutečně zemřelý Kristus ožil a sedí po pravici Otce.

[6]) Egypt znamená zde „celou říši, podrobenou žezlu nebeského Otce", tedy celý vesmír.

vítězného kříže, hluboce uctívám a velebím tvůj trnový diadém, tvé hřeby svatou krví zrůžovělé, kopí ve velesvatyni tvého nejsvětějšího Srdce posvěcené, tvé rány, tvou krev, tvou smrt, tvůj pohřeb, tvé slavné a vítězné zmrtvýchvstání. Dech života mi vane odevšad, a ten dech nechať vzkřísí, Pane, duši mou ze smrti hříchu, chrání ji před úklady ďábelskými a posílí mne, aby jho přikázání tvých se mi stalo sladkým, a aby ramenům duše mé bylo lehkým břímě kříže, jež za tebou nésti mi kážeš. Slyš, Pane, hlas můj, skloň nad služebníkem svým sladký onen kříž, který je stromem života věřícím v tebe. Vlož na ramena má božský svůj kříž, jehož šíře jest láska, jehož délka jest věčnost, jehož výška všemohoucnost, jehož hlubina moudrost nevyzpytatelná. Přibij na ten kříž svůj ruce mé i nohy mé, a připodobni služebníka svého docela svatému utrpení svému.

Podej, Pane, ústům mým houbu octem nasycenou, abych okusil jeho hořkost... Dej, Pane, abych pochopil a viděl, že tento svět, plný květů, jest prázdný jako houba, že všechna jeho žádostivost jest trpčí nad ocet: tak nechť mi tento babylonský kalich zhořkne, nesvádí jalovým květem, neopojí klamnou sladkostí, jak činí těm, kteří tmu za světlo a světlo za tmu pokládají, kterým hořkost sladkostí a sladkost hořkostí býti se zdá. Své smrti, Pane, mne připodobni a učiň, abych zemřel tělem, živ pak byl duchem spravedlnosti. (Bern. Medit. in Pass. Dni.)

Trpící Spasitel, nemající vzhledu... Nevzhlednost Kristova tebe vzhledným učinila; kdyby se nebyl chtěl stát v umučení svém nevzhledným, nebyl bys ty nikdy dosáhl vzhledu, jehož jsi v ráji pozbyl. Pněl na kříži nevzhledný, ale nevzhlednost jeho naší krásou se stala. (Aug.)

„Nenechme Krista mezi lotry"...

Při vzpomínce na utrpení Kristovo prchá poražen ďábel, když svádí k pýše; vidím Krista na kříži poníženého, jak se stal pohanou chátry. „Jdi svou cestou, pokušiteli, jenž svádíš k zlomyslnosti; viz Krista, jak se za nepřátele modlí." Když pokouší k lenosti, pohlédni na Krista hřeby přibitého a rci: „I já chci pnít na kříži pokání." Pokouší-li k lakotě, vzpomeň, že na kříži byl Kristus všeho zbaven; jestliže k nestřídmosti, pomni hořkého nápoje... Kdybychom chtěli na to myslit, prchl by ďábel. To jsou naše zbraně, utrpení a kříž Kristův. (Bonav., In f. VI. Parasc. s. 1.)

Neprchejte, bratří nejmilejší, neprchejte (s Golgoty), nenechávejte Ukřižovaného samotna uprostřed zločinců. Vraťte se,

prosím vás, pojďme a umřeme spolu s ním (Jan 11. 16). Všichni uprchli, pouze Královna naše, Matka jeho, zůstala s ním. Pojďme s Janem a přidružme se ke Královně naší a stůjme vedle kříže spolu s ní. Věřím pevně, že jako Janovi řekne Pán i nám: „Hle, matka vaše," jí řekne: „Hle, synové tvoji." Držme se pevně Matky, abychom s Matkou dosáhli i Syna; nemožno totiž dosíci jednoho bez druhého. Vystupme s nimi na palmu (Pís 7. 8 . . . kříž!) a trhejme plody její (ib.), neboť spolu se Synem visí na ní srdce přesvaté Panny. Nikdo se nevymlouvej, buďsi on kdokoli, protože není nikoho, kdo by nenašel přelahodný plod a hojné nasycení na stromě tomto. Jsi-li hříšník, rozjímej o onom přehořkém utrpení, abys od hříchu se odvrátil; jsi-li začátečník a kajícník, rozjímej o utrpení onom, abys měl příklad kajícnosti; jsi-li dokonalý, rozjímej o onom utrpení, abys měl vroucí soustrast s Kristem a jeho Matkou, docela se trpícímu Spasiteli připodobnil a žasl nad láskou a blahovůlí Boha vůči nám . . . (Bonav., Stim. am. 1. 15.)

37. ALLELUJA.

Otče, já jsem tě oslavil na zemi: dílo jsem vykonal, které jsi mi dal, abych je činil: nyní oslav mne ty, Otče . . .
(Jan 17. 4 n.)

Vesel se, nebes Královno, plesej světů všech koruno: tělo, jež nahé viselo, v rouchu se slávy zastkvělo; rány jeho jsou zhojeny, stkví se jak drahé kameny, tvář ubledlá a zsinalá jako blesk slunce vydala, alleluja, alleluja, alleluja.

Sotva co dovede vyjádřit tak mocně a pronikavě přechod z velkopáteční bolesti k velikonoční radosti, z ponížení kříže ke slávě a triumfu zmrtvýchvstání, jako tento prostinký pozdrav, jímž velikonočního rána blahopřejeme Matce vzkříšeného Vítěze. Vítězství, triumf, radost, sláva, to jsou dojmy, charakterisující den, jejž liturgie nazývá svátkem všech svátků. „Triumf kříže vítězného všemu světu vypravuj," pěla církev v době svatopostní. Skrze kříž k světlu blíž, v nebeskou říš . . . Kristus poslušen Otce až k smrti kříže, pročež Otec povýšil ho a dal mu jméno, jež jest nade všecko jméno.

Kolikrát jsme v exerciciích slyšeli slovo oběť, sebezápor . . . Je tedy křesťanství nepřítelem vší radosti? Vylučují se navzájem zbožnost a radost? Nikoli, jen hříšné, zkázonosné radosti nepřítelem jest náboženství Kristovo. Nemocné dítko . . . Leží v bolestech, a rodiče mu přidají ještě novou trpkost, hořký lék . . . „Vždyť já za to nemohu, že jsem nemocno . . ." Ovšemže, my to víme, že za to nemůžeš, ale lék není cíl, jest pouze prostředek k cíli, prostředek k uzdravení, cesta k tomu, abys bylo nemoci zbaveno! Podobně porušená lidská přirozenost: jest nemocná, nikoli vinou naší, náš praotec to zavinil, a té porušené tělesné přirozenosti podává nebeský lékař lék — aby tě uzdravil, ne aby tě mučil. „Zapři sám sebe, a budeš uzdraven." Aby nám ten lék nebyl tak trpký, okusil ho plnou mírou napřed náš lékař sám . ., trpěl, a touto cestou vešel do své slávy. „Kristus trpěl za vás, vám zanechávaje příklad, abyste následovali šlépějí jeho (1 Pt 2. 21); trpíme-li s ním, budeme s ním i oslaveni." (Ř 8. 17) Co nepravost židů připravila za nástroj trestu, z toho moc Vykupitele učinila nám cestu k slávě. (Lev Vel.)

Skoro třetinu knihy jsme vyplnili rozjímáním o Kristu. Exercicie nás uvedly do školy Srdce Páně. Kristus, náš učitel (kap. 27. 28), náš zákonodárce (kap. 29. 30), náš král (kap. 31.), náš vůdce a vzor (kap. 32. 33); nezapomeňme, že jest i náš Vykupitel a o b l a ž i t e l! Bylo by jednostranné a tudíž pochybené vidět v Kristu jenom učitele nebo jenom zákonodárce, jenom krále aneb jenom vzor. To vše v něm může vidět a do jisté míry uznat i ten, kdo mu jest docela cizí. Vykupitele v něm vidět může jen duše věřící. Vykupitele, dárce nebes, dárce věčného života! Jak blahé vědomí srdci Krista milujícímu, že máme všecko, všecičko v Kristu! Pavla uváděla tato myšlenka skoro do vytržení, nás naplňuje netušenou radostí a blahem.

Skrze kříž v nebes říš — jak my, tak i Kristus. K rozjímání velkopátečnímu se řadí a v zápětí za ním jde velkonoční alleluja — po utrpení Kristově jeho oslava.

Ale zvláštní věc: první přípravy k jeho triumfu konají nepřátelé sami. Svými pikly bezděky přispívají a proti své vůli napomáhají k tomu, aby vítězství nenáviděného Krista bylo tím slavnější a velkolepější. V pátek k večeru se vrátili s Kalvarie, běželi do chrámu, aby tam slavili velikou noc, t. j. aby děkovali Hospodinu za vysvobození z egyptského otroctví, a aby prosili, by se konečně smiloval a poslal Osvoboditele, slíbeného Mesiáše, jenž by z daleko horšího otroctví, ze služebnosti satana, vysvobodil ne jediný národ, nýbrž veškeré lidstvo. Krví velikonočních beránků kropili oltář, zatím co Golgota byla zkropena krví pravého beránka Božího. Rádi by teď zůstali klidni. Vždyť jejich zášť ukojena, zbavili se nenáviděného odpůrce, jenž před lidem nemilosrdně strhával masku s jejich pokrytecké svatosti, nemusí se bát jeho výtek ani jeho vlivu na lid. Jejich postavení a autorita na nějakou dobu zviklaná teď zase utvrzena, mají opět volnou cestu k nasycení své lakoty, ctižádosti, rozkošnictví — rádi by byli klidni. Ale co ta roztržená opona chrámová před jejich očima? Co otevřené hroby? Co ona temnota a zemětřesení, jejichž dojmu se lid neubránil? Neviděli je, jak bijíce se v prsa, opouštěli Kalvarii? Neslyšeli setníka volat: „Jistě Syn Boží byl tento?“ A aby míra všeho dovršena, jeden člen jejich sboru požádal vladaře, aby směl odsouzenému vypravit čestný pohřeb, a Pilát dovolil! Ten, jehož zbavili cti dříve, než

ho dostali na kříž, teď čestně pochován — to znamenalo u židů mnoho, daleko více, než my podle svých zvyků můžeme posoudit! Čestně pochován, dokonce od jednoho jejich kolegy! Od muže, jenž požíval všeobecné vážnosti! Nebyl tak Ježíš přede vším lidem rehabilitován? Neznamenalo to veřejně odsoudit jejich skutek jakožto justiční vraždu a prohlásit Ježíše za nevinně usmrceného? Co dělat? Jít k vladaři a požádat ho, aby dovolení odvolal? Věděli dobře, že by se se zlou potázali.

Chápeme, že jim nebylo volno. Noc s pátku na sobotu byla jistě neklidná. Jen najít nějaký způsob, aby setřeli dojmy těch událostí, aby z mysli lidu vyplenili poslední zbytky sympatie pro Ježíše. Zloba jest vynalézavá, vynalézavá byla i zášť velerady. Ve chvílích všeobecného vzrušení vzpomněli si nepřátelé, nač nepamatovali ani apoštolé. Sešli se „časně zrána" (Acta Pilati), v sobotu, třebaže schůze o svátcích konat bylo zakázáno — to jejich útlému svědomí dnes nevadí; chvíli se radí, a už zase spěchá deputace k Pilátovi a prosí za audienci. Matouš nepraví „v sobotu", jak u Izraelitů bylo zvykem, nýbrž „druhého dne po pátku", dávaje na srozuměnou, že mojžíšská bohoslužba i se sobotou přestala, a že místo ní nastupuje nový den Páně.

„Pane, rozpomněli jsme se . . ." Mluví dnes hezky uctivě a pokorně, ne tak pánovitě a vyzývavě jako včera při procesu. Zášť dovede být i servilní a otrocká, když je třeba. A zvláště oni, kteří mají proč se strachovat, že jich Pilát bude mít konečně dost a že jim ukáže dveře.

„Ten svůdce . . ." Hledí těmi slovy snad i u vladaře smazat nepopsatelný dojem, jejž na něho Pán učinil? Je to jemný protest, že mu dovolil čestný pohřeb? Je to jen projev zarputilé nenávisti a pohrdání? Možná, že všecko dohromady. Ani nejmenují toho, o něhož jde. Vždyť každý ví, kdo zaměstnává tyto dny mysli všech!

„Jeho učedníci prohlásí, že vstal z mrtvých, a bude poslední blud horší prvního." Jako by chtěli říci: „Ten neuvědomělý lid, to bezhlavé stádo uvěří všemu, co mu kdo namluví . . ." Včera jim ten lid byl dobrý, aby jeho pomocí vynutili rozsudek, dnes mají pro něj hluboké opovržení. Tak jednají politikové vždycky: vox populi vox dei, když je to v jejich prospěch; když se však mínění lidu obrátí proti nim, pak se chopí Horácova známého „odi profanum vulgus . . ." Nebylo pochyby: situace se

stávala povážlivou, sympatie lidu se zase obracejí k Ježíšovi, nálada se mění...

V jedné věci jim však nutno dát za pravdu: „Poslední blud bude horší prvního..." Rozhlásí-li se mezi lidem, že Ježíš vstal z mrtvých, jsme ztraceni, po naší vážnosti veta, a k čemu bude vše, čeho jsme dosáhli? J e d n o h o umlčet jsme dokázali, jeho ústa jsou teď v tichu hrobové jeskyně zavřena, ale jak umlčíme veřejné mínění? „Vstal z mrtvých...", to slovo bude působit jako kouzlo, a pak z a n í m, ne za námi, poběží všechen lid... Byli si tedy dobře vědomi, co by znamenal pro ně a co pro věc Kristovu tento „druhý blud", t. j. víra v jeho vzkříšení.

Pilát se netváří, jako by na něho exposé synedristů a uváděné motivy učinily hluboký dojem. Má jich zrovna dost, a ostatně: což se bojí ještě mrtvého? Což ani ukřižovaný Ježíš jim nedá pokoje? Pořád na něho myslí, pořád se jím obírají — to jest poněkud podezřelá starostlivost o mrtvého! Nejinak než bezvěrci dnešních dnů, jde-li o Boha. Proto jim dal krátkou odpověď, odbyl je, jak se odbývá dotěrný prosebník. „Máte stráž..." Řecký text lze přeložiti též takto: „Ale mějte si stráž" a hlídejte si ke čtyřem úhlům světa. Vezměte si stráž a běžte... Pro mne, hlídejte si a postavte si stráž, kam chcete. Vladař mínil římskou (pohanskou) stráž chrámovou, jež pod velením chiliarcha dlela v Antonii a ve dne mívala stanoviště v chrámovém nádvoří, aby bděla nad pořádkem. O velkonocích měla službu denně. Svou odpovědí svoluje Pilát, aby jí užili i mimo chrám — jsou to vojáci, kteří se též zúčastnili nočního zajetí Kristova. Synedristé jdou a s plnomocí vladaře nařizují, čeho třeba. Hrob bude hlídán čtyřmi četami vojínů ve dne, tolika též v noci — čtyři skupiny po čtyřech vojácích, každá četa bude tedy u hrobu asi tři hodiny.

Členové velerady jdou zapečetit hrob; přes hrobový kámen natažen provaz, jeho konce připevněny ke skále voskem, do něhož vtisknuta úřední pečeť. Tato akce byla také silným rýpnutím pro Josefa Arimatejského, jenž se odvážil zasadit se veřejně o Ježíše. Pilátovo dovolení umožnilo jim vstup do soukromé zahrady. Majetník z toho ovšem velkou radost neměl, a zahradník byl asi též roztrpčen, vida napřed synedristy a pak dokonce římské vojáky, jak nešetrně si v jeho království

počínají. Dnes nejsou farizeové úzkostliví, že jest sobota, svědomí jim nevytýká znesvěcení svátečního dne, jak vytýkali Ježíšovi, když v sobotu uzdravil někdy nemocného. Nehlodá jejich svědomí, že podnikli delší cestu, než bylo ve svátek dovoleno, že konají služebnou práci, odvalujíce kámen, zkoumajíce, zda jest v hrobě vše v pořádku, zapečeťujíce hrob; ba ani se v nich nehnulo svědomí, že se znečistili (legálně), když vstoupili do pohanského domu Pilátova nebo do hrobu. Tak světili velký svátek farizeové, zákoníci, vykladači Zákona!

Pohled na hrob nevyvolal v nich dojmy právě nejpříjemnější. Vůně myrhy, bílá prostěradla, skalní hrobka.. tak nevypadá hrob zločince! A oni? Stávají se bezděkým nástrojem Božích záměrů; nenávist ve své zaslepenosti narazí na sebe, aby sloužila pravdě proti své vůli.

To vše se stalo v sobotu dopoledne nebo ráno. Když byli se vším hotovi, šli uspokojeni domů... Neuplyne ani 24 hodin, a budou všecku tuto svou pečlivou starostlivost i cestu posílat na horoucí skálu.

Byl „veliký den sobotní", praví Jan. (19. 31) Večeře beránka byla 14. Nisanu, tím večerem začínal první den sváteční, 15. Nisan, den velkých slavností chrámových. Když padl 15. Nisan na pátek, jako v roce smrti Páně, posunovaly se slavnosti o jeden den, (jak patrno z talmudu), aby nenásledovaly za sebou dva sváteční dny (první den velikonoc, 15. Nisan, a hned za ním sobota) — takový dvojsvátek by byl pro židy neobyčejně obtížný pro přísné sváteční předpisy. Ostatní dny velikonočního týdne nezavazovaly k zachovávání sobotního klidu. Byla tedy večeře beránka slavena v pátek 15. Nisanu. Pán však spolu s Galilejskými se držel podle starého zvyku přesně kalendáře, a velerada asi proti tomuto zvyku nic nenamítala. Bylo jim samým milejší, když se množství obětovaných beránků rozdělilo na dva dny. Pouze Jerusalemští a Judští překládali slavnost na následující den. Tím si vysvětlíme některé neshody v evangeliích, na př., že velerada požívá beránka o den později než Spasitel. (Jan 18. 28)

Den po smrti Páně se tedy sešel lid do chrámu, aby byl přítomen pokojné oběti velikonoční (chagiga), spojené s veselím a hodováním. Že toho roku byla nálada velmi stísněná, jest na bíle dni. Pohled roztrženou oponou chrámovou do svatyně, pohled na ohromné dveře chrá-

mové, jež se včera samy otevřely[1]), to vše vzbuzovalo neb obnovovalo temné předtuchy. Oběti Zákonem předepsané byly sic vykonány, ale lid spěchal co nejrychleji do svých příbytků; nikomu nebylo dnes v chrámě volno.

Večer téhož dne byl do chrámu přinesen snopek ječmene, prvotiny úrody toho roku, a to z t. zv. zahrady Abrahamovy, ležící v nejhlubším a tudíž nejteplejším údolí Jordánu. Seřaděn průvod všech duchovních i světských davů, v čele kráčel býk s pozlacenými rohy, nesa na hlavě svazek olivových ratolestí. Toto procesí bylo tak slavné, že jednou sám král Herodes Agrippa II. nesl do chrámu v košíku posvátný snopek. Za střídavých zpěvů žalmu 30. a Dt 26 stoupal průvod na chrámovou horu, kněz postavil koš se snopkem na oltář — tím byla zahájena žeň, trvající sedm týdnů a končící letnicemi. Obětováním prvotin skončena slavnost dne, kněz pozdě večer propustil lid.

Nazítří — v roce smrti Páně tedy v neděli — bylo zrní ze snopku pruty vymláceno (dopoledne po ranní oběti), **rozemleto, mouka třináckráte přesívána, desetina efy** (asi čtyři litry) **smíšena s olejem a kadidlem, upravena za obětní chléb, jenž na oltáři spálen jakožto oběť prvotin posvěcených Hospodinu. Po této oběti se již směli poutníci z Jerusalema rozcházet; že letos mnozí neměli stání v městě Božím, městě svatém, jež nazval Pán vrahem proroků, dosvědčují učedníci emauzští.**

---

[1]) Evangelia o tom zmínky nečiní; dočítáme se toho u židovského historika Josefa Flavia. Týž uvádí toto a ještě jiná znamení jako předzvěst zkázy Jerusalema a chrámu, zamlčuje však, že se to stalo **40 let před zbořením města,** jež padá do r. 70. Z talmudu se dovídáme o této významné a důležité časové okolnosti. Která opona byla roztržena, v tom není mezi exegety souhlasu. Buď opona svatyně — pak viděl lid z nádvoří Izraelitů otevřenými dveřmi roztrženou oponu a vnitřek svatyně, kam jeho oko nikdy nepadlo; nebo to byla opona mezi svatyní a velesvatyní — pak jen úřadující kněz viděl, co se uvnitř stalo. — Talmud, náboženská kniha pozdějšího židovstva ohromného rozsahu, obsahuje krom nechutných výkladů (na př. o očišťování), pověr, kasuistiky (jež vykládá Boží zákon a přikázání v naprostém rozporu s duchem Písma sv.) i nejeden cenný historický pokyn, a tak přispívá k poznání zvyků, života a škol pozdního židovstva. (Pán skonal 7. dubna 30.)

Kromě popsaných dvou slavností trávil každý Izraelita tyto dva svaté dny doma. Jak asi slavili svátky věrní Kristovi! Nikdy v životě jim neukládalo sobotní přikázání tak velkou oběť jako tentokrát. Golgota byla příliš vzdálena — přes tisíc kroků, a tak dalekou cestu v sobotu konat zakazoval Izraelitovi Zákon. Dleli tělem doma, duchem v hrobové jeskyni u milovaného Mistra. Jak pomalu jim asi plynuly dlouhé hodiny! Teprve k večeru byly na chvíli otevřeny krámy, po celý den zavřené — na nebi se ukázala první hvězda, minula sobota, den klidu, začal následující den. Tohoto pozdního soumraku použily průvodkyně božského Spasitele, ženy vesměs z Galileje, aby nakoupily mastí k pomazání těla Kristova; na Kalvarii v pátek nebylo na řádné balzamování kdy, proto nezbývalo, leč prokázat Pánu tuto poslední službu lásky dodatečně. V sobotu večer taktéž nebylo již kdy, ale smluvily se, že se vydají na cestu zítra časně zrána. Žalost a touha sotva jim daly spát, a před svítáním („za tmy", Jan 20. 1) byly již na cestě.

Kolik jich bylo? Lukáš jmenuje tři a dodává: „A ostatní", tedy alespoň pět, ale možná že více. S patrným důrazem jsou pojmenovány: Marie Kleofášova, příbuzná sv. Panny, Marie Magdalská, Saloma, matka Jana evangelisty, a Joana... O panenské Matce Spasitelově ani zmínky, ona jediná uchovala v srdci pevnou víru v Krista. Ostatní? Jejich láska byla mocná, silnější než smrt, ale víra byla slabá a usnula v hodinu zkoušky. Ženy jdou ke hrobu, ne aby jej navštívily — k tomu měly včera času dost; jiný účel je tam vede. Bylo „po sobotě, když svítalo na neděli." Láska a touha pohání jejich kroky.

„Kdo nám odvalí kámen hrobový?" Stačíme na to samy? Tak prohodila jedna z nich. Vážil asi 10 q a nadto se v jakémsi žlabu pohyboval vzhůru, vpravo i vlevo. Ostatní neodpovídají. Když je duše přeplněna dojmy, zvláště bolestí, není nikomu do řeči. „Kdo odvalí..." Však je to také napadlo! Ale co, nějak se to podaří, hlavní věc, aby byly co nejdřív u cíle. Nemají tedy ani tušení, že se ke hrobu nesmí, že tělesná schránka milovaného Mistra jest hlídána stráží, jež odežene každého, kdo by se pokoušel k hrobu se přiblížit.

Starý židovský zvyk, nějakou dobu po smrti svých drahých chodit na jejich hrob a tam naříkat a plakat (Jan 11. 31), trvá na východě dodnes. Poutník, kráčející

z Jerusalema k cypřišovým hájům, kde ve stínů smutečních stromů odpočívají zesnulí města, spatří snad vždy na náhrobcích sedět ženy, zahalené dlouhým závojem — je to jediná procházka jerusalemských žen. I naše poutnice spěchají k tomu, jehož jim smrt odňala. Láska a vděčnost, jež je doposud držela v blízkosti jejich dobrodince, nevychladla ani po jeho skonání. Oč přišly! Čím jsou mu povinny! Láska mocnější než smrt... Jak je to dávno, co Saloma prosila Pána, aby jejím oběma synům dal přední místa ve svém království! A teď je po všem! Tak doznali nepokrytě učedníci emauzští, tak smýšlí i ona. Láska však toho nedbá. Jak docela jiný zjev jsou tyto milující duše, než kramářské smýšlení apoštola zrádce, jenž se rozhodl opustit Krista, když viděl, že se zklamal a že si časných výhod od Krista slibovat nemůže!

U hrobu sedí na zemi čtyři vojáci. Je to poslední noční četa, co nevidět bude vystřídána první denní četou. Sedí bezpochyby kolem ohně (Lk 22. 56), jenž ze železného koše (na způsob přenosných kamínek) šlehá temně ven a ponenáhlu bledne v záři červánků, barvících již oblohu na druhé straně Jerusalema za horou Olivetskou. Hovorem si asi krátí dlouhou chvíli. Zatím spějí učednice Páně k Josefově zahradě. Nežli však k ní dospěly, stalo se tam, co nikdo nečekal a co učinilo ono nedělní velikonoční jitro slavným pro všechny věky.

„Jak z noci svítal třetí den, byl kámen s hrobu odvalen. Hle, ženy zbožné k hrobu jdou, a slyší zprávu andělskou: „Aj, vstalť jest nyní Kristus Pán, jenž z čisté Panny nám byl dán, vstalť jest náš milý Spasitel, vstalť jest svých věrných Těšitel. Alleluja, alleluja, alleluja."

Velebně zní zpráva evangelistova. (Mt 28, 1 nn.)

„A aj, zemětřesení stalo se veliké: anděl Páně sestoupil totiž s nebe, a přistoupiv, odvalil kámen a posadil se na něj. Byl pak pohled jeho jako blesk a roucho jeho jako sníh. Z bázně před ním se však zděsili strážní a (omdlevše) stali se jak mrtví. Odpověděv pak anděl, pravil ženám: „Vy se nebojte; vím zajisté, že hledáte Ježíše, jenž byl ukřižován — není ho tuto! Vstal totiž, jak byl pověděl. Přistupte a vizte místo, kde byl Pán uložen — a rychle jděte povědět jeho učedníkům, že vstal, a aj, odchází před vámi do Galileje: tam ho uzříte. Aj, předem to zvěstuji vám."

Zemětřesení... V Písmě vždy znamení nebo předzvěst příchodu Božího nebo jeho vyslance, symbol Boží moci, velebnosti, trestající spravedlnosti a Božího soudu. Jako při smrti Spasitelově, tak i při jeho vzkříšení hlásá příroda jeho moc. „Rozlámal veřeje pekla a pouta smrti i hříchu."

Anděl... Andělé byli činní ve službách proroctví a přípravy, objevují se i při vyplnění: anděl zvěstoval početí a narození Kristovo, andělé mu sloužili na poušti, anděl ho posiloval ve smrtelné úzkosti, anděl zvěstuje nyní i jeho vítězství a triumf, andělé se objeví při jeho nanebevstoupení a ohlásí jeho druhý příchod, a až přijde soudit živé i mrtvé, půjdou andělé před jeho tváří.

„Byl pak pohled jeho jako blesk..." Symbol trestající spravedlnosti Boží a pomsty nad nepřáteli. „Roucho jeho jako sníh...", velebnost a svatost Nejvyššího, od něhož poslán. Obloha zbarvena prvními zákmity červánků, s Moria, hory chrámové, slyšet zvuk stříbrných trubek, hlásajících Jerusalemu, že chrám právě otevřen.

„Odvalil kámen hrobový..." Ignoruje vše, co vykonáno na ochranu hrobu: jako pavučinu zmate a přetrhne pečeť, jako hračku odstrčí kámen a posadí se na něm... Posice soudce a herolda..., on první poučí ty, kteří přijdou, o zmrtvýchvstání Páně, on první svědek a hlasatel vzkříšeného Vítěze.[2])

Cíl, který jednotliví evangelisté sledují, měl i vliv na uspořádání látky a na pojednání o tomto tajemství. Matouš chce vyvrátit lež mezi židy rozšířenou ještě za dnů, kdy psal své evangelium, určené věřícím, obráceným ze židovstva. Proto on jediný se zmiňuje o stráži hrobové, osvědčuje, že nikoli učedníci, kteří prý tělo Páně ukradli, nýbrž učednice šly ke hrobu; leč i ony našly hrob prázdný. Krom toho se zmiňuje o zjevení Páně v Galilei, protože celé jeho evangelium líčí hlavně galilejskou činnost Spasitelovu. Marek jen referuje o zmrtvýchvstání; svědci: Magdalena, učedníci

---

[2]) O aktu zmrtvýchvstání evangelisté nic nereferují, protože ho nikdo neviděl. Pán vyšel ze zavřeného hrobu, prošel hrobovým kamenem jako kdysi zavřeným panenským lůnem a jako večer zavřenými dveřmi do shromáždění apoštolů. Vojáci Pána neviděli; vzkříšený se zjevil jen „svědkům od Boha předurčeným." (Sk 10. 41)

emauzští a věřící v Galilei. Lukáš chce utvrdit věřící (obrácené z pohanstva) ve víře v toto základní tajemství a fundamentální dogma, jakož i zamítnout všechny pochybnosti; proto uvádí více zjevení: učedníkům emauzským, Petrovi, všem apoštolům večer, Pán vyzývá učedníky, aby se dotkli jeho těla a přesvědčili se, že „duch nemá masa a kostí", pojedl před nimi, zjevení v den nanebevstoupení. Mariánský evangelista uvádí i místa ze S. Zákona, by doložil své vývody splněnými předpověďmi. (Srov. 1 Kor 15. 5 nn) Janův referát jest apologie zmrtvýchvstání proti starým i moderním námitkám, že apoštolé a věřící vůbec byli lehkověrní: Magdalena, cesta Janova a Petrova k hrobu, nevěřící Tomáš, dvojí zjevení apoštolům ve večeřadle, konečně zjevení u Genezaretského jezera.

Anděl u hrobu jest pěkný zjev Boží moci, jež sleduje své záměry a cíle, matouc všecky překážky, které lidská bezmocnost jí chce v cestu navalit, i všechen odpor, jímž zaslepená pýcha chce zmařit Boží dílo. Jako divoši, kteří proti vichřici nebo bouři neznají jiného prostředku leč střílet proti nim z bouchaček nebo křikem zahnat blížící se orkán! Lidská bezmocnost... Není moudrosti, není chytrosti, není rady proti Hospodinu...

Velebnost anděla se jeví i v jeho chování k strážným. Naprosté ignorování, jak jich samých, tak jejich poslání. Trestat je? Nebylo důvodu, byliť jen nástrojem v rukou velerady. Jejich povinností bylo po tři dny hlídat hrob a zabránit, aby se živá duše k hrobu nepřiblížila. Svůj úkol vykonali svědomitě, jsou nejspolehlivější a nejjistější svědci, že se nikdo hrobu nedotkl. Hlídali až do nedělního rána, jak si velerada vyžádala a jak jim uloženo; teď vidí hrob otevřený, v něm pouze prostěradla, a na kamenu sedící majestátní postava vyslance Božího, jehož zjev je oslňuje a nahání bázeň i hrůzu. Co by tu ještě dělali? Mohou jít a povědět veleradě, co viděli. Nějaký vzkaz jim dávat pro Kristovy nepřátele? To by bylo anděla nedůstojné; proto si jich vůbec nevšímá. Poděšeni padli napřed k zemi, pak se sebrali a uprchli. Že byli zděšením ohromeni, že si nebyli vědomi, co činí, patrno z toho, že opouštějí své stanoviště, nejsouce odvoláni... Římský voják, který by se dal raději rozsekat, než by opustil své místo! Nehledě k tomu, že tím propadli trestu smrti!

Odešli asi do kasáren v Antiochii, pevnosti, jež zabírala cíp chrámového prostranství. Neměli tedy ke kněžím daleko, a někteří z nich se k nim pochopitelně odebrali ihned, aby jim úředně referovali, co se stalo a proč od hrobu odešli. Věděli, že bude lépe, když učiní sami oznámení dříve, než se bude záležitost vyšetřovat; pak by to s nimi mohlo dopadnout všelijak. Jak hromová rána působila zpráva vojáků na nepřátele Kristovy, nic netušící. V prvním okamžiku byli sotva mocni slova, pak ale odkvapili, volají Annáše, Kaifáše, brzo celá velerada pohromadě — jen pokud možno nenápadně, aby masy poutníků v nádvoří nic nepozorovaly! V soudní síni Gazith v chrámových místnostech se pravděpodobně k této důvěrné poradě sešli. Co dělat? Jít k hrobu? Být takto sami svědky zmrtvýchvstání Spasitele? Na výpovědi vojáků se mohou spolehnout! Ti jistě referovali věrně, už ve vlastním zájmu! Proto teď raději od hrobu dál! Co tedy? Uvěřit? „Kdyby někdo z mrtvých vstal, neuvěří." (Lk 16. 31) Teď se toto slovo Páně na nich vyplnilo, nyní již podruhé. (Jan k. 11.) Radí se, a vidí, že není vyhnutí: musí sáhnout k prostředku osvědčenému zkušeností tisíciletou. Z pokladny chrámové, odkud dostal mzdu za svou službu apoštol zrádce, dostává odměnu za objednanou lež i vojín, hrobový strážce. (Aug.) „Rcete, že jste spali..." Zoufalé východisko! Vojáci se z počátku beze vší pochyby zdráhali — římský voják vzít na sebe hanbu, že na stráži usnul! A bude jim kdo věřit? Čtvrtá noční četa, jež se v kasárnách vyspala do tří hodin dost a dost..., oni, kteří mnohé noci probděli docela! Neslýcháno, aby římský voják na stráži usnul! Krom toho byli čtyři; kdyby jeden začal klímat, ostatní ho přivedou k vědomí. Nesměli se položit, jen sedět směli na tvrdé zemi, neopřeni..., a ti všichni naráz tak tvrdě usnuli, že nevěděli, co se kolem děje?... Vlastně věděli! „Učedníci přišli a ukradli ho." Viděli zavřenýma očima! Z dvojího důvodu se vojáci zdráhali; za prvé, budou svou zjevnou lží každému na posměch, a za druhé, vladař takovým žertům sotva bude chtít rozumět.[3])

[3]) Co se prvního důvodu týče, spravily to peníze, jenže, jak výslovně evangelista praví, vojákům musili dát víc než zrádci..., draze musili zaplatit objednanou lež; za ty tisíce, jež dostali, se konečně vojáci odhodlali mluvit, jak jim bylo

„Co se vladaře týče, s ním to spravíme sami. Upokojíme ho..." Řecký termín znamená: „Penězi jej uklidníme..." Tomu vojáci dobře rozuměli, úplatnost římských vladařů byla světoznámá, ač Pilát patřil k lepším, kteří měli jakýsi smysl pro právo. Ale židé tušili dobře, že nebude mít chuti vrtat do nemilé aféry, jíž už při přelíčení se chtěl zbavit, nehledě k tomu, že jim za svou páteční porážku ze srdce přál, že jsou v kaši. Nevzpomněl si snad na to, co mu manželka vzkázala, i na slova židů: „Synem Božím se činil?"

Všude se blud sám v léčky zaplétá a proti své vůli pravdě slouží. Bylo třeba podepřít víru ve smrt a zmrtvýchvstání Páně, a ta víra byla podepřena přičiněním nepřátel. Viz, jak proti své vůli pravdě ze všech sil slouží: sami šli k vladaři, sami žádali za stráž, sami zapečetili: tak sami vše udělali, jako by si byli chtěli sami ústa zašít... (Chrys.)

Saduceové měli při celé té akci malou satisfakci. Oni, popěrači vzkříšení, pohlížejí, jak jejich odpůrci farizeové dnes penězi platí výrok, jímž zapírají vlastní nauku. Herodes si podal ruce s Pilátem, farizeové se saducey; politické frakce, které se navzájem potýkají a potírají na nůž, si podají ruce, jde-li o akci proti Kristu a jeho církvi.

Není moudrosti, není opatrnosti, není rady proti Pánu (Př 21. 30), smlouva vaše s peklem neobstojí (Is 28. 18), marné jest vám proti ostnu se zpěčovati. (Sk 9. 5) Koli-

---

nařízeno, a být na posměch všemu lidu. Na posměch? „I rozšířila se ta zpráva u židů až do dnešního dne." Věřil jim kdo? Čím to, že velerada, dříve tak příliš opatrná, teď nechala celou věc „usnout" a nevolala učedníky Ježíšovy k odpovídání? Procedura u hrobu nešla docela potichu; k odvalení kamene a k odnesení těla bylo třeba více lidí. Ale přesto přese všecko židé, t. j. lid, potlačil v sobě všechno hnutí zdravého rozumu i hlas svědomí, a proti svému přesvědčení věří tomu, co jejich vůdcové poroučejí. K tomu bylo třeba vpravdě znásilnit rozum, aby takového co věřili..., hřích proti Duchu svatému u velerady, která poznané pravdě zúmyslně odpírá, zaslepenost nevěřícího města, jež jest ve vleku svých vůdců. Kdyby nebyl Duch sv. toto lživé tkanivo roztrhl, byl by Ježíš pod touto a pod tisícerými jinými vylhanostmi už dávno pochován, a to navždy.

kráte jásali nepřátelé, že se konečně zavřel navždy hrob nad Kristem a nad jeho vírou! Od chvíle, kdy dal Dioklecián razit pamětní peníz „na věčnou památku, že vyhladil křesťanství", až do slova Voltairova, že „za dvacet let může jít Pánbíček spat a že za sto let bude církev patřit minulosti", byl svět bezpočtukráte svědkem, jak se zklamaně tvářili tito a jim podobní samozvaní proroci. „Viz snahu moderního pohanstva, pohřbít Krista, jeho církev a jeho nauku. Rádi by ho donesli ke hrobu jako jeho nepřátelé tehdy, a ještě raději by navždy zapečetili jeho hrob. ‚Kříž ze škol, ven s náboženstvím z veřejného života, pryč s Kristem z rodin.' Kolikrát vítězí nevěra nebo blud, tolikrát nesou ke hrobu Krista. Ale co platno zapečetit hrob na věčné časy? Po čase vstává Kristus z mrtvých. U nás nesli církev ke hrobu spojenými silami husité a protestanté, a Kristus vstal. Nedávno nesli ji ke hrobu v Mexiku, a i tam Pán vstal. A kdyby snad celá zchátralá Evropa jej ke hrobu nesla, kdo odvalí kámen hrobový? Snad národové dalekého východu, kdož ví. Nevyzpytatelné jsou cesty Páně, Kristus vládne, Kristus kraluje, Kristus vítězí." (Ve šlép. N. 679.) A s jakou kuráží se chystal nést Krista ke hrobu nacismus, jak si již mnuli nad jistým úspěchem ruce, pamatujeme se převelmi dobře.

Mezitím ženy vstoupily do zahrady, již prázdné, a nikým nezdržovány zaměřily přímo k hrobce. Nemají tušení, že krátkou chvíli předtím od ní prchala stráž. Snad přemítají ještě, kdo jim odvalí kámen, a vidí hrob otevřený! Nahlédnou dovnitř, snad vstoupí do předsíně (odtamtud vidět do hrobové komory, kde ve výklenku, vytesaném ve zdi, leželo tělo Páně), a spatří jen prostěradla — schrána milovaného Mistra pryč! Magdalena, rychlejší a energičtější nad ostatní, pochopí ihned situaci, a nestarajíc se o společnice, běží zpět do města k Petrovi a Janovi — proč právě k těm? Snad že ostatní byli po Jerusalemě rozptýleni. Najde je a zvěstuje neočekávanou novinu. „Vzali tělo Páně, a nevíme, kam je položili." Nebyla tedy u hrobu samotná! Co ji přivedlo na myšlenku, že tělo Páně ukradeno? Vojáci v divém úprku asi nešetřili valně trávníku, a stopy nasvědčovaly tomu, že se tu dálo cosi násilného.

Ostatní učednice zatím stojí a rokují — vpravdě psychologický obraz ženské duše! Po chvíli vstoupí zase do

komory, chtějí se ještě jednou přesvědčit, jako by vlastním očím věřit nechtěly, zkoumají bedlivěji, a tu uzří dva anděly, jednoho po své pravici, druhého po své levici... Jeden tedy seděl tam, kde hlava Páně ve výklenku ležela, a druhý u nohou. Úžas zmocní se našich poutnic, poznávají, že mají před sebou nebeské bytosti, a plny bázně a zmatku sklánějí hlavu (až k zemi, Lk; ‚jak to činíval Izraelita vůči božskému zjevení', viz Tob 12. 16), **a stojí jako přikované. Vlídné oslovení jednoho anděla plaší poněkud bázeň. „Vy se nemáte čeho bát... Vím, koho hledáte a proč jste přišly... Vstalť jest, není ho tuto. Se srdcem láskyplným přijímá toto osvědčení a projev vaší lásky, ale vašich služeb a vašeho daru nemůže přijmout, protože ho nepotřebuje. Hledáte živého mezi mrtvými! Přistupte, pohlédněte na místo, kde Pán ležel, a teď běžte a povězte apoštolům, co jste zvěděly. Rozpomeňte se přece na jeho předpověď, co vám pověděl, když ještě v Galilei působil. Tam ho také uzříte... Spolehněte se na má slova." První diskurs o vzkříšení Páně! Pastýřům zvěstoval anděl příchod Mesiášův do slzavého údolí, ženám ohlašoval vítězství, jímž své životní dílo dokonal.[4])**

Zmínka o Galilei byla jak sluneční paprsek do zachmuřeného dne. V mysli se jim vybavily vzpomínky a obrazy z Kristova působení v drahé oblasti, kde ho poznaly, kde ho provázely, kde slyšely z jeho úst slova spásy, kde obklopován nesčetnými zástupy konal zázraky, kde uzdravil i je... Vzpomínka na ony blahé chvíle jim otevřela oči: působení Mesiáše přec nemůže skončit smrtí a vzít za své v temnotě hrobu! To si uvědomily teprve nyní, u prázdného hrobu, z něhož právě vstal dárce života a z něhož vzešel život všem, které smrti zaprodal praotec.

---

[4]) Zprávy evangelistů nejsou úplné; jeden sděluje to, druhý ono, a pro exegesi jest nemalý problém srovnat jejich zprávy tak, abychom dosáhli celistvého obrazu. Ze všech řešení se zdá být pravdě nejpodobnější a nejbližší toto: Buď spěly k hrobu ve dvou skupinách — napřed Marie Magdalena s Marií Kleofášovou, a o něco později za nimi ostatní — nebo šly pohromadě, ale pak se rozdělily, snad tak, že Magdalena, spatřivši prázdný hrob, nechala u něho společnice stát a běžela sama k Petrovi a Janovi povědět, co se stalo. „**Nevíme,** kam ho dali."

V Galilei se Ježíš zjeví svým věrným „oficielně“.[5]) Viz Mt 28. 16 nn, 1 Kor 15. 6. Tam položil základ k budově církve, tam vyvolil apoštoly, aby byli sloupy jeho církve, odtamtud je rozeslal na první misijní cestu, tam vyvolil i sedmdesáte učedníků, tam slíbil Petrovi klíče svého království, tam mu je v málo dnech odevzdá, tam na hoře promulgoval zákoník a zásady svého království, tam nyní svou církev upevní, tam teď předchází apoštoly, tam očekává své věrné. Jerusalem, vražedník proroků, přestává být městem Božím, městem svatým.

Kolik dojmů se vystřídalo za krátkou chvíli v duši učednic Páně! Jazyk jako by byl svázán, a sotva anděl domluvil (a zmizel), **opouštějí hrob. Skoro instinktivně spěchají se svými nádobami balzámu a nardu do města — cestou, po níž přišly. Jejich návrat se podobal útěku, slova nebyly schopny. Neohlédl se za nimi snad nejeden ranní chodec, jehož potkaly? Nebylo mu jejich vzrušení nápadné? Ony však mlčí — nikomu ani slova! Běžely tak až do svých příbytků? Či snad se vzpamatovaly, dříve než do hradeb vstoupily? Buď jak buď: když první dojmy pominuly, začaly asi rokovat, co dělat. Zvolnily krok a váhají — máme vyřídit učedníkům andělskou zvěst, či nemáme? Konečně si dodaly odvahy a šly... Apoštolky apoštolů! Dostalo se jim čestného úkolu zvěstovat apoštolům evangelium zmrtvýchvstání — v odměnu za svou lásku k Pánu. Kdysi byla žena apoštolkou satana, poselkyní lži, a muž ji poslechl. Teď jsou ženy poselkyně pravdy, a nikdo jim nechce uvěřit.** (Aug.)

Šťastné ženy! Čemu se máme více divit, vaší statečnosti, která vás v pátek přivedla až k samému kříži Kristovu, zatím co mužové se z bázně rozutíkali až na

---

[5]) Všecka zjevení vzkříšeného Spasitele v Jerusalemě mají ráz soukromých zjevení, jak zjevení sv. Panně, o němž evangelia se ani slovem nezmiňují (viz Maria II. str. 386 n), tak i ostatní; Magdaleně, Petrovi, učedníkům emauzským, a konečně dvojí zjevení sboru apoštolskému. Tato všechna mají účelem vymýtit ze srdcí nevěru i nedůvěřivost a utvrdit je ve víře, krom toho i naplnit je útěchou, jíž v tyto smutné dny tolik potřebovali. Jediné vpravdě „oficielní“ zjevení vší obci křesťanské (celému kroužku věrných Kristových) se stalo v Galilei, 1 Kor 15. 6, Mat 28. (V. 17. čte Beza: „A již nepochybovali.“)

jediného, jehož vidíme stát vedle Matky sedmibolestné, vaší mužnosti, která vás nyní vede ke hrobu, třebaže víte, že nenávist a snad i pronásledování velerady bude následek této vaší ranní cesty — či máme se divit vaší věrnosti, sahající až za hrob, jíž nemohla přetrhat všechna zuřivost nepřátel Kristových — či vaší lásce, z níž tato statečnost a věrnost prýštila a jež se nebojí ničeho, ani pronásledování, ani smrti? Jak zahanbující pro muže, že se dali v oddanosti k nebeskému Mistru předstihnout od žen! Proto ženy uznány za hodny, aby se jim dostalo před ostatními radostné zvěsti velikonočního alleluja. Jejich srdce dlelo neustále u nebeského Mistra, jejich jména vepsána navždy do jeho Srdce, jejich věrnost, oddanost, statečnost a láska jim pojistila úctu všeho křesťanstva a všech věků. Kdekoli po světě jest evangelium hlásáno, hlásá se i na jejich čest a památku, co pro Krista vykonaly.

Další události nutno seřadit asi takto: Magdalena odkvapila od hrobu první, spěla do města, aby vyhledala Petra a Jana. Věc se samozřejmě nestala v několika minutách, cesta do večeřadla trvala asi čtvrt hodiny, ačli tam oba byli; možná dost, že je musila po městě hledat . . ., zpráva Janova nevypadá na to, že by je byla našla spolu s ostatními apoštoly pospolu! Mezitím byly ostatní ženy u hrobu omilostněny andělským zjevením, po němž odešly i ony. Cestou nepotkaly oba apoštoly, kteří po zvěsti Magdalenině spěchali ke hrobu; patrno tedy, že oba šli, když už Saloma se společnicemi byly ve městě. Andělé již v jeskyni nebyli, apoštolům se nezjevili, ti viděli jen prázdný hrob a v něm prostěradla. Jan 20. 6 n. Magdalena šla za nimi, v zahradě je snad dohonila, a když odešli, zůstala u hrobu, plačíc. Znovu vstoupila do jeskyně, jež kryla tělesnou schránku drahého Mistra, a tu byla i ona omilostněna zjevením andělským, ale na otázku andělovu: „Proč pláčeš?" dala stručnou odpověď a zase opustila hrob — její láska a hoře bylo tak mocné, že ani nedbala nebeského zjevení, tím méně byla jím přivedena v úžas, jako před malou hodinkou její společnice. Vyšla z hrobové jeskyně, a tu byla oblažena zjevením zmrtvýchvstalého Spasitele — ona první (odezíráme-li od sv. Panny). Toto zjevení pokládám za totožné se zjevením, o němž mluví Matouš 28. 9: „Když pak šly (ženy) zvěstovat jeho učedníkům, aj, Ježíš potkal se s nimi řka: ‚Pokoj vám.' A ony, přistoupivše, chopily se jeho nohou a klaněly se jemu. Tu dí jim

Ježíš: ‚Zvěstujte bratřím mým, ať jdou do Galileje‘ . . .“ Srov. Jan 20. 17 k Magdaleně: „Nedotýkej se mne, ale jdi k bratřím mým . . .“ Že se ženám Pán nezjevil, když se od hrobu vracely, jest nade vši pochybnost jisto ze slov učedníků emauzských, kteří téhož dne odpoledne řekli k Spasiteli: „Poděsily (zmátly) nás některé ženy z našeho kroužku, jež byly před svítáním u hrobu, a nenalezše těla jeho, přišly (k nám), pravíce, že se jim zjevili andělé, tvrdící, že jest živ . . .“ Z těchto slov je jasno, že ženy viděly jen **anděly,** nikoli Ježíše, a jen ze slov anděla věděly, že Ježíš vstal z mrtvých. Způsob vyjadřování Matoušova nás nemůže překvapit, uvážíme-li, že často mluví sumárně: „Učedníci“ horšili se na Marii Bethanskou (26. 8), třebaže to byl jediný Jidáš (Jan 12. 4). „Lotři“ se Pánu rouhali (27. 44), ač to byl jen jeden (Lk 23. 39). Tak i zde praví, že se Pán zjevil ženám, ač jde jen o jedinou. Jisto jest, že slova: „Nebojte se, Ježíše hledáte, ukřižovaného, vstalť jest, není ho tuto,“ nemluvil anděl ke všem ženám, t. j., že Magdalena při tom už u hrobu nebyla, sic by nemohla říci apoštolům: „Odnesli Pána, a nevíme, kam ho položili.“ Jisto je též, že neběžela s ostatními zvěstovat učedníkům andělskou zvěst, pročež nemohl Pán potkat cestou ji spolu s Marií Kleofášovou, jak by se na první pohled dalo ze zprávy Matoušovy soudit. Tato „druhá Marie“ se ubírala sice s Magdalenou ke hrobu, ale nevracela se spolu s ní, nýbrž s ostatními. Tyto zvěstovaly učedníkům, co viděly a slyšely, Magdalena mezitím, nevědouc o andělském zjevení, jehož se jejím společnicím dostalo, zůstala u hrobu, a když se jí Pán zjevil, šla radostnou událost povědět zase jen dvěma apoštolům, které předtím volala ke hrobu, Petrovi a Janovi. O tom však učedníci emauzští ještě nevěděli; z toho lze soudit, že zjevení Magdaleně se stalo ne časně zrána, nýbrž dopoledne, takže ona zvěst se ještě nerozšířila v celém kroužku věrných Kristových. Petrovi se Pán zjevil před polednem (jistě ne před zprávou Magdaleny!) nebo odpoledne. Emauzští opouštějí město kol druhé hodiny, a nevědí zhola nic o nějakém zjevení Páně.

*

A což učedníci Páně? Neobjevíme u nich ani stopy zmužilosti ve smutných dnech svaté tragedie golgotské? Právě ti, kteří si netroufali hlásit se k Pánu, když ho obklopovali a jemu vstříc jásali zástupové, osvědčili bezpříkladné hrdinství, když ode všech opuštěn, jako zločinec dokonal. Josef z Ramathaim, městečka asi dvě

hodiny od Jerusalema, muž „vznešený, bohatý a ctnostný“, předstoupil zmužile před vladaře (Mar 15. 43; řecký text: „Dodal si zmužilosti a předstoupil . . .“) a požádal ho za tělo Ježíšovo. Hlásí se před celým Jerusalemem, městem nevěřícím, za učedníka toho, kterého velerada odsoudila jako rušitele Zákona. Památka rabína, jenž byl odsouzen na smrt třeba jen jako rušitel školských tradic — nerci-li jako rušitel zákona Mojžíšova, židům svatého a nedotknutelného jako nám evangelia — byla navždy pohřbena spolu s ním a vyhoštěna i ze srdcí jeho někdejších ctitelů. A nyní dokonce člen velerady se osmělí . . . A nedosti na tom, přidruží se k němu ještě jeden . . ., stařec, vážený učitel Zákona, taktéž člen velerady . . . Muž, jehož jméno se stalo typickým k označení zbabělých, ukázal se hrdinou, když na kříži dokonal ten, jehož si před lety troufal jen pokradmo za pozdního soumraku navštívit. Strom života, na Golgotě vztyčený, již pučí a přináší první plody. Kříž prolomil všecku bázeň, láska zvítězila konečně i u nich nade všemi ohledy, třebaže i jejich víra byla až příliš slabá . . . Nebyli snad i oni v hloučku věřících, jimž se dostalo konečného osvícení a neohroženosti od poslaného Utěšitele v den letnic? . . .

Přesto vše byla nálada učedníků nevýslovně teskná. V tísnivých hradbách na ně vše takřka padalo, div se nezalkli, a sotvaže bylo možno, opouštějí město. (Str. 730.) O dvou se zmiňuje mariánský evangelista. Odcházejí truchlivě, asi tak, jak bychom odcházeli z exercicií, kdybychom slyšeli jen o oběti, sebezáporu, utrpení, a ne o tom, co jest koruna všeho, totiž o vzkříšení, oslavě, nebi. Byli bychom jako poutníci, vedení strmou, kamenitou cestou a nepoučení od průvodce o cíli cesty. Cesta sic trnitá a lopotná, ale cíl oblažující.

Do Emaus měli 11 km; jestliže šli horskou cestou přes Neftoa, mohli být po 2 a půlhodinovém stoupání doma. Tesklivé myšlenky plní jejich srdce i mysl. Rozmlouvají o n ě m . . . Nemohou v hlavě srovnat, jak jest možné, že ten, jejž samo nebe nesčetnými zázraky potvrdilo za vyslance Nejvyššího, skončil na potupném dřevě kříže (šibenice!) a podlehl nepřátelům; jeho dílo zmařeno, a nebe nemělo tolik moci, aby uvedlo v niveč plány a záměry jeho bídných nenávistníků! A přece všechen lid od něho, Mesiáše, vyslance Hospodinova, očekával obnovení

království Davidova! Bylo by nerozumno oddávat se ještě jakým ilusím, ale jest vskutku již všecko dokonale vysvětleno? Navždy vyřízeno?... Špatně se vyjímala jejich sklíčená srdce ve velikonoční radosti a plesu, jehož ozvěna se z chrámu nesla dál a zaplavila srdce posledního věřícího Izraelity.

Tu se k nim znenadání připojí cizinec. Podle řeckého termínu krajan z židovské diaspory; zavítal tudíž z ciziny, z pohanského moře mezi své, aby spolu s nimi slavil svátky beránka. Dohonil je, pozdravili se, zdvořilost vymáhala, aby ho neodmítli, ale... Odmlčeli se snad před neznámým? Jejich řeč se brala důvěrným tónem; pochopitelno tedy, že neměli chuti před neznámým v rozhovoru pokračovat. Společník se jich táže, srdečná otázka asi zaplašila obavy a učinila je sdílnějšími. „O čem pak jste právě tak zarmouceně rozprávěli?" Řecký text praví: „Tu se smutně odmlčeli..." Konečně Kleofáš odpovídá s podivem: „Cožpak jsi ty jediný ze všech poutníků, jenž jsi byl v Jerusalemě a nevíš, co se v těchto dnech stalo?" Vždyť o tom mluví celé město!... Na další otázku Páně vysvětluje: „O Ježíši Nazaretském, jenž byl prorok mocný skutkem i slovem před Bohem a před světem, jak ho vydali..." Ani stopy zášti neb nenávisti proti nepřátelům v jejich slovech; jen smutek, hluboký smutek a beznadějnost. „My však jsme doufali, že bude Vykupitelem Izraele..." Vykupitelem, Osvoboditelem, tedy zase politický Mesiáš! Ne a ne se vymanit z těchto předsudků a pozemských snů a ideálů! „My jsme doufali..." Tedy již nedoufáte? To-li výsledek všeho, čemu jste se naučili ve škole svého božského Mistra, jehož jste tak dlouho poslouchali? To výsledek vší jeho práce a učení? Zapomněli jste vše, čemu vás učil, zatím co lotr v něm na kříži poznal svého Spasitele! Lotr vás předstihl, lotr předešel: co jste ztratili vy, když byl Ježíš ukřižován, to našel on, když vedle něho pněl. Svatý kříž se mu stal školou, kříž stal se katedrou, se které Ježíš učil. „Doufali jsme, že vysvobodí..." Jako byste chtěli říci: „Zmýlili jsme se v té naději." Přestali jsme doufat, že on jest král izraelský, zatím co lotr pravil: „Rozpomeň se na mne, až přijdeš do svého království..." (Aug.)

„Dnes už je to třetí den, a ještě žádná změna situace. Vrchol všeho však jest, že ráno několik žen, patřících k našemu hloučku, poděsily nás („poplašily" celý náš krou-

žek). Byly totiž před svítáním u hrobu a našly hrob prázdný. Přišly pak k nám a vykládaly, že prý se jim zjevili andělé, tvrdíce, že žije. Někteří z našich se šli ihned přesvědčit (Petr a Jan), a skutečně nalezli hrob prázdný, jak ženy pravily; ale po Ježíšovi ani stopy, a po andělích teprv ne..." Skoro se usmějeme tomuto skeptickému orientálci, jenž na ženské vypravování pramálo dá. Hrob sice je prázdný, o tom se přesvědčili učedníci, ale to ostatní, co ženy vypravovaly? Věř tomu, kdo můžeš! Anděl posílá ženy, aby pokleslou mysl učedníků Kristových vzpružily radostnou zvěstí, a tito praví: „Poděsily nás..." Přinesly neuvěřitelnou zvěst, takže celá tato aféra nebude mít konce a povleče se dál...

Srovnejme tyto učedníky s učednicemi! Ženy spěchají ke hrobu, k místu, jež chová tělesnou schránu vroucně milovaného Mistra, tito prchají pryč z města, kde na kříži zhynula jejich naděje. Ženy byly též ve víře slabé, ale žádné ani nepřipadla myšlenka: „Teď je po všem..." Láska nemyslí na sebe! Učedníci se obírají myšlenkou jedinou: „Teď všemu konec... Naše naděje zklamané." Nelze nevidět značnou dávku sebelásky... Ženy myslí na Ježíše, učedníci myslí v první řadě na sebe...

Pán musí především vzkřísit jejich mrtvá srdce, oživit jejich víru a naději. Napřed se jim dostalo výtky, zasloužené výtky. Kolikráte předpověděl Pán jak své utrpení a smrt, tak své vzkříšení a oslavu! Kolikráte připomínal, že se musí vyplnit vše, co předpověděla Písma! Musí znovu vysvětlovat, znova poučovat. Předvádí jejich zraku obraz mesiášského života a díla, jež zvláště Isaiáš tak živými barvami líčil, znova jim uvádí na mysl, co proroci pověděli o jeho utrpení i oslavě. „Zdaž nemusil Mesiáš toto vše trpět a tak vejít do slávy své?" Skrze kříž v nebeskou říš, to bylo thema rozpravy božského Spasitele. Rozumí se, že dnes, kdy vše již dokonáno, může mluvit daleko jasněji a určitěji, než mluvil kdy jindy. Jako zvadlé květinky pozvedají korunky, když vyprahlá louka svlažena rosou, tak pokleslá naděje učedníků; všechna tesklivost mizela jako zima a led mizí pod hřejícími paprsky jarního slunka, spokojenost a klid se vracel do prázdných srdcí. A když nakonec nabízejí neznámému pohostinství, dá se jim poznat. „Zůstaň s námi, neb se připozdívá a den se již nachýlil..." Pán zůstal, a při lámání chleba se otevřely jejich oči...

38. KORUNA.

Milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce svého a ze vší mysli své, celou duší svou a veškerou silou svou.
(Mt 22. 37)

Tak zněla odpověď božského Učitele na otázku zákoníka po největším přikázání v Zákoně. Milovati toho, jenž miloval nás... Již na počátku exercicií prokmitala láska Boží. „Člověk je stvořen, aby Bohu sloužil, a tak dosáhl věčného blaha..., jest povolán, aby měl podíl na nekonečném blahu, jímž od věčnosti sám v sobě oplývá trojjediný Bůh, Tvůrce a dárce všeho dobra." Vnímavá duše postřehla: „Ten, jenž člověka dobrovolně povolal k tomuto cíli a svobodně mu dal toto určení, nemohl tak učinit z jiného důvodu, leč z nekonečné lásky..., jen láska sama mohla povýšit a povolat tvora k cíli tak neskonale vznešenému a blaženému." Ale tehdy byla naše mysl upjata k jiným pravdám a jen jimi zaměstnána: plnit vůli Boží, správně užívat věcí stvořených. Jestliže se přece stala zmínka o milování Boha, stalo se tak jen mimochodem: povzbuzovali jsme se k lásce Boží jen z ohledu na sebe — poněvadž jsme totiž poznali, že to jest jediná cesta k našemu pravému, věčnému štěstí. Hleděli jsme tudíž na ni v zeleném světle naděje: abys tak spasil svou duši... Bez lásky Boží není leč jen peklo a věčné zavržení.

V další řadě rozjímání, o hříchu a jeho následcích, zase se ozýval chvalozpěv Boží lásky, ale opět jen v jemných tónech, jen na konci rozjímání, jen aby duše nepropadla zoufalství. Každá meditace skončila pohledem k Ukřižovanému, jehož lásce jsme měli co děkovat, že nás nestihl osud padlých andělů, a nám bylo, jako když po skončených obřadech velkopátečních opouštíme Boží hrob, v hluboké zkroušenosti, s posledním pohledem na nápis kolem kříže nahoře: „Tak Bůh miloval svět..." To vše pro tebe!

Harfa Boží lásky se rozezvučela mohutněji ve druhé části: Kristus, náš Král, náš vzor, náš Učitel, Kristus, dobrý Pastýř... A pak ještě více: Kristus na kříži... „Hle, jak jsem tě miloval... Co více měl jsem učinit pro tebe a neučinil jsem? Nikdo nemá větší lásky, leč aby

položil život za své přátele . . . když byl miloval své, kteří ve světě byli, projevil jim lásku mírou nejvyšší . . .“

Teď konec exercicií . . . Jak asi zakončí sv. Ignác tento kurs duchovního života? Rozjímáním o lásce, velepísní lásky. Bylo by však pochybené pokládat toto rozjímání za pěkné finale, šťastně volený závěr duchovních cvičení. Nikoli, jest více než ozdoba, doplněk, koruna; jest výkvět, jenž vykvétá přirozeně z celých exercicií, jest jejich plným plodem.

Člověk nemůže být bez Boha. Nevěří-li nebo nemá-li Boha jediného, pravého, vytvoří si bůžky falešné. Komu jest pravý, věčný, skutečný Bůh příliš vznešený, vyrobí si modly, jež jsou jeho vlastní ubohosti a nízkosti přiměřenější, bližší, pohodlnější. Tolik bůžků máš a tolika oltář v srdci stavíš, kolik tvorů nezřízeně miluješ, ať jsi to ty sám nebo kdokoli a cokoli jiného. (Viz kap. 1. a 9.) Dodejme ještě, že ani bez lásky nemůže člověk existovat, a je-li neschopen lásky vznešené, svaté a čisté, dá svému srdci mláto náklonnosti nečisté, ale něco mu dát musí, prázdné je nechat nemůže. Podle toho, co ctíš, čemu se klaníš, co miluješ, poznávám tvou velikost nebo nízkost. Takový jsi ty, jaká je tvá láska; jak miluješ, tak i žiješ.

Touha po lásce jest do srdce lidského vložena. Co jest peklo, ne-li ustavičná a nikdy neukojená žízeň po lásce? Žízeň, která stále mučí? Oheň svaté lásky Boží jest jako slunce: buď hřeje a přináší život, nebo jako saharská výheň všechno zžírá, ničí, mučí. Láska Boží jest podle skotistické sentence pramen blaženosti nebešťanů, jest blaho samého Boha trojjediného, věčné blaho; definitivní vyloučení od této lásky tvoří podstatu věčného zavržení.

Láska Boží, láska k Bohu . . . Nepokládáme za zbytečné připomenout, že láska záleží především ve skutcích, nikoli ve slovech. Víra bez skutků jest mrtvá, láska bez skutků jest planá. Ale o lásce efektivní, jevící se životem, jednaly exercicie sdostatek — v části osvětné (poněkud i na cestě očistné). Následování Krista . . . „Miluje-li mne kdo, přikázání moje zachovává . . .“ V posledním exercičním rozjímání se jedná o lásce afektivní, o vroucnosti lásky, kterou má planout srdce věřící . . ., o aktuelní (nikoli habituelní) lásce. Exercicie ji v nás roznítily, a na nás jest, abychom ji

v sobě udrželi — modlitbou, studiem' životem podle víry.

Které důvody nás nutkají k lásce? Vše, co vidíme, co nás obklopuje, volá k nám: „Miluj toho, který to vše učinil." Raymundus Lullus, slavný theolog, vypletl se z osidel tělesné lásky, a pak každý kvítek, každý lístek u cesty mu volal do duše: „Miluj . . ." Kamkoli pohlédneme, všude stopy Boží dokonalosti, Boží moci a moudrosti, ale především Boží lásky.

Ničím se nedá srdce získat tak jako prokázaným dobrodiním. Jak klíčí v srdci dítěte láska k matce? Vidí, poznává, zakouší: „Maminka mne má ráda." Tato láska roste, čím více chápe dobrodiní a oběti, jichž se mu od matky dostává, a dítě jest si předobře vědomo: lásku nutno splácet láskou.

Dobrodiní, jichž se tvoru dostává od Tvůrce! Plaveme na moři Božích dobrodiní, vznášíme se na oceáně božských milostí, toneme v záplavě Boží dobroty a lásky, jsme zasypáváni jeho dary, zahrnováni projevy jeho přízně. Nastupme nyní cestu po moři dobrodiní, jež láska Boha, našeho Tvůrce, bez ustání na nás dští!

Stvoření . . . Proč mne Bůh stvořil? Z lásky. K čemu mne stvořil? „Tvůrce tobě život dal, bys jej vroucně miloval, a tou svatou Boží láskou blaženým se stal", praví misijní píseň. Život sám, ten pozemský život, nad jehož trudností tak často lkáme, jak jest milý a sladký! Jak neradi se s ním loučíme! Vzpomeňme starce z bajky, jenž volal smrt!

Z lásky mne Bůh stvořil, a co darů mi dal do vínku! Darů těla i duše! Zrak, sluch, zdravé ruce i nohy . . . Oč smutnější by můj život byl, kdyby mi jen jeden z nich scházel! Že je některým lidem odepřel? Aby si byli ostatní vědomi, že není povinen nám je dát, že jsou svobodným darem, na nějž práva nemáme. „Jeho jsou to dary, cokoli mám, jeho jsou milosti, to vyznávám . . ." Rozum, svobodná vůle . . . Co mne činí člověkem? Co mne povznáší nad němou tvář? Co mne činí obrazem Božím?

První milost, jíž se mi od Tvůrce dostalo (stvoření), jest vlastně již celá hlubina nesčetných darů. Mosaika: zdaleka jednolitý obraz, a zblízka? Z kolika drobných kaménků sestává, a každý z nich sám o sobě jest vzácný a drahocenný. Tak tato první přirozená milost, jíž se

dostalo každému z nás, mně stejně jako tobě, jenž tyto řádky čteš.

K tomu přistupuje další dobrodiní: zachovávání. Tím, že mne Bůh stvořil a dal život, nebylo již vše hotovo. (Str. 125.) Kdyby mne jeho všemohoucí ruka nedržela, kdyby mne při životě nezachovával, vrátil bych se v původní nic, z něhož jsem povstal. Nemohl jsem si život dát, nemohu si ho ani udržet. Neměl jsem práva na první, nemám ani práva na druhé. Tedy zase svobodný dar Tvůrce. Na zachovávání vidím ještě jasněji, že můj život jest nepřetržitý řetěz milostí. Každý další okamžik jest nové dobrodiní. Bůh zachovává mne, můj život, i dary, jež mi při stvoření dal. Jak jsou křehké! Jak snadno se polámou! Každou chvíli jsem svědkem, jak tu ten, tam onen přišel o zrak, o sluch, jeden úrazem, druhý nemocí... Zdraví samo — jak křehké! Jak sladké! Člověk si ho dovede vážit teprve když o ně přijde. Zdaž děkuji denně Pánu za to, že mi tyto dary dosud ponechal a ponechává? Napadne mne vůbec za to děkovat?

Přečtěme si žalm 103. nebo 144. „Oči všech doufají v tebe, Hospodine, a ty jim dáváš pokrm v čas příhodný: otvíráš ruku svou a naplňuješ všechno živočišstvo požehnáním; odvrátíš tvář svou, a všecičko hyne..." Bohatý stůl připravil Pán všemu tvorstvu. Není i člověk hostem nebeského Hospodáře? Není miláčkem a předmětem zvláštní otcovské péče Tvůrce nebes i země? Zdá se, jako by všechno tvorstvo bylo na zemi jen k tomu, aby člověku sloužilo. (Str. 205.) Co na tom divného, pováží-me-li, že i andělé jsou od Boha určeni k naší službě? (Bern.)

Spravedlnost vymáhá, aby Pánu sloužily ruce, které mi dal, vděčnost žádá, abych jeho službě zasvětil vše, co mi dal, především však láska mne nutká, abych láskou oplácel lásku. Z čisté lásky mi Bůh vše dal neb půjčil. Pro sebe nepotřeboval hvězd, aby mu na nebi svítily, jemu nebylo třeba, aby ptactvo mu pělo chválu, on sám se netěší pohledem na květnatou louku. Roku 1914 to bylo, krátce před vypuknutím evropského ohně. Kdosi nespokojen s osudem láteřil na svůj život. Napomínám ho, ale vše marné, láteří dál. Že mír sám byl nevýslovný dar, za nějž bylo třeba Pánu denně děkovat, to mu připadalo jako výsměch. Jak docela jinou písničku zpíval za týden, když mobilisace volala! Poznal, že věc, jež mu byla docela samozřejmou, se „nerozuměla sama sebou".

Sledujme dál příval Božích darů. Od milostí přirozených přejdeme teď k nadpřirozeným. Tu se nám zdá, že řečiště již nestačí, že příval vystoupí ze břehů. Vidění Ezechielovo: vidí pramen, vytékající z chrámu východní branou a stékající po úbočí chrámovém. Přebrodí jej dole hravě, voda mu sahá sotva po kotníky. Sleduje jej dále, přebrodí po druhé, voda sahá po kolena, pak po třetí, voda sahá již po kyčle, pak po prsa, po krk, přebrodit vodu není možno, z praménka se stal mohutný proud, teče k východu, k Mrtvému moři, a kamkoli jeho vody přijdou, ožije poušť; po obou březích stromoví, jehož listy neopadávají... Pěkný obraz Božích darů a milostí!

Nadpřirozené milosti... Nejmenší z nich jest cennější než všechny dary přirozené. Vypočítej je, můžeš-li! Povýšení do nadpřirozeného řádu, ze služebníka se člověk stal dítkem Božím..., milost, na niž neměli práva ani andělé, ba ani Matka Boží! Byli theologové, kteří myslili, že by se dal myslit tvor, který by na takové povýšení právo měl (substantia intrinsecus supernaturalis); mýlili se! Jen lidská přirozenost vtěleného Syna Božího může přijít v úvahu, nikdo jiný.

Vykoupení, první a největší milost nadpřirozeného řádu, jde-li o padlého člověka. Co by nám bylo prospělo, že nás Bůh stvořil, kdyby nás nebyl vykoupil? Co platny všechny dary přirozené těla i duše, kdyby po skončené krátké pouti čekalo člověka věčné zavržení? A přece by si nemohl člověk na Boha stěžovat; sám se od něho odvrátil, sám si nebe zavřel, sám se vrhl do propasti, z níž vlastní silou si pomoci nemohl. Nekonečná láska Boží! Nenechala člověka v bídě, do níž se uvrhl; hledala ho, našla ho, zachránila ho a přivedla zpět, odkud vypadl. Jakou cestou? Známe tu cestu. Stačí pohlédnout na Nazaret, Betlem, Golgotu...

Vtělení... Jediné slovo, a co obsahuje! Zmařil sám sebe — kdo? Ten, jenž byl roven Bohu, tedy sám Bůh, vzal na sebe podobu služebníka a stal se Otce poslušen až k smrti, a to k smrti kříže... Stvoření ho stálo jediné slovo, jediné fiat, staň se. Ale vykoupení? Zde pro mne Bůh v pravém smyslu pracoval. Napřed přes tři desetiletí života, plného odříkání, oběti, práce, chudoby, strádání; pak tři léta bez oddechu obchází palestinská městečka „všude dobře čině" (slova Petrova, Sk 10.

38), a přitom neměl, kde by hlavy sklonil. Co potup při tom musil vyslechnout od nepřátel..., vše pro mne a z lásky ke mně! Konečně poslední tři dny přebolestného utrpení a přehořké smrti. Pro mne... Z pouhé lásky... Čím se odvděčím Pánu za všecko, co mi prokázal? „Což tedy díme k tomu? Kterýž ani vlastního Syna neušetřil, ale za nás všechny ho vydal, kterak by nám tedy spolu s ním i ostatních věcí nedal? Kdo bude žalovat na vyvolené Boží? Sám Bůh je ospravedlňuje, kdož je tedy odsoudí? Kristus je tu: zemřel, a nadto i z mrtvých vstal, a po pravici Boží se jich zastává. Kdo nás odloučí od lásky Kristovy? Zdaž utrpení nebo úzkosti anebo protivenství (pronásledování)? Zdaž hlad nebo bída, nebezpečenství nebo meč? Je totiž psáno: ‚Pro tebe jsme pobíjeni den co den, za ovce k zabití určené jsme pokládáni.' Ale ve všem tom udatně vítězíme skrze toho, jenž nás miloval. Jist jsem zajisté, že ani smrt, ani život, ani andělé,[1]) ani andělská knížatstva nebo mocnosti, ani věci přítomné, ani budoucí, ani vysokost, ani hlubokost, aniž kterékoli jiné stvoření nebude moci nás odloučit od lásky Boží, která jest v Kristu Ježíši, Pánu našem." (Ř 8.)

Po těchto milostech všeobecných, jichž se dostalo celému ztracenému lidskému pokolení, přejdu teď k milostem zvláštním, osobním, jichž se dostalo výhradně mně. Povolání k pravé víře. Co by mi prospělo, že Ježíš pro mne trpěl a umřel, kdybych já nebyl poznal pravou víru? Co mi platná studnice milostí, kdybych k ní neměl přístupu? Co platno, že pro mne založil církev a ji vyzbrojil všemi prostředky spásy, kdyby nebylo pro mne cesty do této archy Noemovy, jež jediná může zachránit před potopou? Povolání k pravé víře, největší osobní milost mně od Pána daná..., všechny poklady nebes jsou mi dány skrze ni k disposici: sv. svátosti, abych v nich duši očišťoval a posvěcoval, přímluvná modlitba církve, slovo pravdy Kristovy, právo na nebeské dědictví, na pomoc a nadpřirozené statky církve.

Jak snadná jest nám, věřícím, cesta k životu! Ti, kteří jsou mimo církev... Nezavrhujeme všecky do pekla, ale kdo by neviděl, že jim jest cesta k nebi daleko

---

[1]) Rozumí tím apoštol snad padlé anděly? Pak by bylo lze přeložit: „Ani peklo, ani pekelné mocnosti nemohou nás odloučit od lásky Kristovy..."

ztížena — už tím, že nemají sv. svátosti! Jediná svátost křtu... Kdyby byl Hospodin Adamovi vinu docela prominul a ponechal jej v ráji, dav mu možnost druhé zkoušky: „Po druhé ať se zapověděného stromu nedotkneš, sice budeš ztracen neodvolatelně!" „Jaká milost," zvolal by každý z nás. Nuže, nedostalo se nám jí ve sv. k ř t u? Docela anulována vina, jež na nás přešla s praotce. Kdyby nám byl Pán řekl: „Vrátil jsem ti ztracenou milost, ale teď si ji chraň; přijdeš-li o ni teď, nebudeš moci svalovat vinu na Adama," nebyla by to milost nevystihlá, nezasloužená, převeliká? A přece, kolik z nás by bylo spaseno, kdyby nám nebyl Pán dal více než tuto jedinou svátost! S v. z p o v ě ď... Nebýt jí, bylo by nebe zpola prázdné. Kolik vykoupených si zachovalo křestní nevinnost? Jakou cenu má jedna sv. zpověď, na př. poslední, kterou jsme vykonali! Jen nejdražší krví Kristovou mohla nám být zjednána! Kde as by bylo naše místo na věčnosti bez této svátosti!

Že nám Pán dal možnost a čas k p o k á n í, je další milost, velká, neocenitelná milost, jejíž cenu sotva chápeme. Kolik je těch, jimž se této milosti nedostalo! Životy svatých kajícníků mne vždy vábily, na nich jest Boží láska a milosrdenství zvláště patrno, a my, čtouce je, jsme si vědomi: na milosrdenství Nejvyššího jsme odkázáni právě tak a ještě více než oni. Marie Stuartovna si dala v noci před popravou předčítat životy kajícníků, jimž Pán odpustil. Což další sv. svátosti! E u c h a r i s t i e, sv. přijímání, mše sv., jak drahocenná! Jaký zdroj požehnání a milostí! Všechna o s v í c e n í D u c h a s v., všechny m i l o s t i p o m á h a j í c í, s v á t o s t n i n y, svěcení, žehnání církve, vše jest mi dáno k disposici.

Konečně milosti mně vlastní, o nichž vím jedině já, snad ani ne já, jen Bůh, jenž mi je dal, sv. Panna, jež mi je vyprosila, anděl strážný, jenž byl jich svědkem. Kolikrát nás asi nebeský strážce zachránil v nebezpečí, o němž jsme neměli a nemáme ani tušení! Před kolika pokušeními, v nichž bychom byli nepochybně klesli! Co pomáhajících milostí nám vyprosila nebeská Matka! Dovíme se o nich, až nám Pán odhalí roušku zastírající našemu pozemskému zraku tajemné cesty jeho prozřetelnosti.

Milosrdenství Páně na věky opěvovati budu... (Ž 88. 2) Tak mne zahrnul dary svými Pán, že jiného břemene

necítím. Sedm chlebů, jež rozmnožil na poušti, sedm milosrdenství Páně znamená: mnohých hříchů nás ochránil, čekal na naše pokání, obrátil naše srdce k pokání, odpustil, uchránil před opětovným pádem, dal milost získávat zásluhy, dal naději v odměnu. Kdož by neviděl, kdyžtě jsem do mnohých hříchů upadl, že bych byl i do jiných mnohých klesl, kdyby mne dobrota Všemohoucího nebyla držela? Kdyby mne Pán nebyl chránil, málem do všeho hříchu by byla upadla duše má. (Ž 118. 87) Já hřešil, a tys mlčel; já se nezdržoval zločinů, a ty ses zdržoval trestu; prodlužoval jsem po mnohý čas nepravost svou, a ty, Pane, jsi prodlužoval shovívavost svou. Ale co by mi bylo prospělo shovívání, kdyby nebylo následovalo pokání? Vrcholem všeho by bylo zavržení... (Bern. Dom. 6. p. Pent.)

Tvůrce nám neodepřel nic, dal nám vše, co měl, dává nám i sebe v nejsv. Svátosti. Odepru mu tedy já, co ode mne žádá? Velké duše se Pánu obětovaly a věnovaly bez výhrady, docela — někteří proto, že ztratili, co měli ve světě nejmilejšího (Alfons Rodriguez nebo Anna z Kříže, dříve hraběnka de Feria, ovdovělá ve 24. roce), jiní proto, že poznali svět a jeho faleš (Petr Gonzales), někteří, aby konali pokání za dřívější hříchy (Kamil, Norbert), jiní, aby spasili duši (Maria Louisa, dcera Ludvíka XV.), většina však z lásky: František z Assisi, Alois, Terezička, Stanislav Kostka, Anežka Přemyslovna...

Sv. Ignác končí toto rozjímání a celé exercicie překrásným sebeobětováním: „Vezmi a přijmi, Pane, veškeru svobodu mou, mou paměť, můj rozum, mou vůli, vše, co jest mé a co mám. Mně jsi to vše dal, tobě zase vše vracím, nalož se vším podle svaté vůle své." Sloužit Bohu... Tím jsme exercicie začali, tím je i končíme. Jenže na počátku jsme slyšeli: „Sloužit mu, protože to jest nutné, spravedlivé, čestné, spasitelné." Nyní slyšíme: „Sloužit mu z lásky." Smýšlet jako sv. František Xaverský: Bohu sloužit, i kdyby nám za to nesliboval odměnu, chránit se hříchu, i kdyby nám nehrozil trestem. „Milovati tebe nenutká mne nebe, které jsi mi slíbil, od hříchu mne neodstrašuje peklo, kterým mi hrozíš: pohled na sv. kříž a vzpomínka na lásku tvou mne nutká, abych láskou ji splácel. I kdyby pekla nebylo, přec bych se tě bál, a kdyby nebe nebylo, přece bych tě miloval."

Jestliže duše v dokonalosti prospívající přijde tak daleko, že více miluje Boha než se bojí pekla, takže kdyby jí Bůh řekl: „Užívej na věky tělesných rozkoší a hřeš, jak můžeš, nebudeš proto svržena do pekla, pouze se mnou nebudeš," a ona by se zhrozila a vůbec nehřešila, by neurazila toho, jehož tak miluje... (Aug.) — Viz díl III. kap. 7 B.

To jest smýšlení vpravdě vznešené, veliké, královské, a k tomu nás vedou exercicie: konat dobré z čisté lásky k Bohu, jenž jest nejvyšší osobní dobro, nikoli prázdný pojem dobra, jest dobro nekonečné, svatost, dokonalost a láska sama, moudrost neskonalá, a tím sám v sobě jedině nejvyšší absolutní měřítko a norma veškeré dokonalosti, a tudíž všeho dobra. Když se podle této normy řídím, jednám vždy dokonale. Duše, která se vyšine k této výši a jedná nikoli z ohledu na věčnou odměnu, nýbrž z čisté lásky k Bohu, v duchu, jenž proniká uvedenou modlitbu sv. Františka Xaverského, miluje Boha nikoli láskou toužící, jakožto pramen svého štěstí, miluje ho láskou blahovolnou (amor benevolentiae), podobnou lásce matky k dítku, která se za ně obětuje, nečekajíc nižádnou odplatu. Tím přicházíme k nejušlechtilejší pohnutce všeho lidského konání: z čisté, nezištné lásky k Bohu, nejvyššímu dobru.

Jako pohnutky naší lásky k němu jsme dosud uváděli dary, jimiž nás zahrnul a zahrnuje. Tuto lásku bychom mohli nazvat láskou vděčnosti (amor gratitudinis). Vděčnost však není úplnou (adekvátní) pohnutkou naší lásky, spíše podnětem (occasio), na němž se má zanítit oheň čisté lásky. Sv. Ignác připojuje další stupeň: milovat Boha pro jeho dokonalosti (amor complacentiae). K poznání a náležitému ocenění jeho dokonalostí vede nejlépe úvaha o dobrodiní, jež nám prokázal, tak jako dítě přijde k poznání a plnému pochopení šlechetného srdce rodičů úvahou o obětech a dobrodiních, jichž se mu od nich dostalo. Jsme zase u ní, u lásky vděčnosti; ona jest vpravdě cesta nebo žebřík, po němž se vyšine duše k nezištné lásce.

Zakončeme toto rozjímání překrásnou statí F. W. Fabera o sedmeré lásce k Bohu.

Láska Boha k lidem, Nekonečného k nepatrným, překonává všechnu naši představivost. Tuto lásku máme

opětovat, ale jak? Jsme tak zapleteni v pouta hmoty, že naše láska stojí hluboko pod láskou andělů, jak mírou, tak způsobem. Andělé v době zkoušky (než bylo o jejich osudu rozhodnuto) neměli pražádného vztahu k hmotě, a proto poslední z nich milovali Boha láskou tak čistou a vroucí, že se k ní největší světci sotva vyšinou. Pokud lze rozeznávat různé druhy lásky, lze mluvit o sedmeré lásce...

Láska blahovolná (amor benevolentiae)... Jí vynikali obyčejně světci. Lidé, jimž se nedostává vroucí lásky k Bohu, jí nerozumějí, připadá jim spíše jako poetická nálada. Láska blahovolná jest plodem svaté pokory, příliš hluboké, než aby se dala slovy vyjádřit. V pravém a plném smyslu je tato láska vzhledem k Bohu nemožná; nemůžemeť mu dát něco, čeho ještě nemá, ba ani mu nemůžeme přát nějakou novou dokonalost, sic bychom ukázali, že nevíme, co jest a co znamená nekonečně dokonalý Bůh. Můžeme mu však blahopřát k dokonalostem, jež má, k blahu, jež sám v sobě zakouší, těšit a radovat se z jeho nekonečného štěstí. Můžeme se snažit, aby rostla a neustále se vzmáhala jeho sláva na zemi (akcidentelní), a to jest jediné, co mu skutečně dát můžeme: pečovat o to, aby byl Bůh naším životem oslaven, aby byl oslaven i životem našich bližních, svých tvorů. Apoštolská horlivost jest ovocem této lásky, kterou Duch sv. v našich srdcích rozhojňuje darem nábožnosti.

Láska zalíbení (amor complacentiae) jest docela jiného druhu. Nemyslí na to, jak by zvětšila jeho slávu; prostě se těší z Boha, jaký jest; nechce a nežádá nic víc, než on jest. Odpovídá jinému temperamentu, jí vynikají spíše duše rozjímavé než apoštolské. S hlubokou rozkoší a klidem takřka na Boha nazírá, plesá nad jeho dokonalostmi ve svatém spojení s ním, uchvácena svatými myšlenkami. „Kdo jest jako Bůh náš, jenž na nebesích přebývá?“ (Ž 112. 5) Toto slovo prorokovo vyjadřuje, co duše cítí. Zakouší takřka předzvěst nebeské slasti (contemplatio veritatis, podle sv. Tomáše podstata věčné blaženosti), a jest šťastna ve své lásce. Druhý dar Ducha sv., dar rozumu, jde ruku v ruce s tímto způsobem lásky..., dar, jenž uschopňuje duši k pravému poznání Boha a věcí božských.

Láska zvaná amor aestimationis se vzdává tak vysokého vzletu; hledí i na tvory, což jsme při pře-

dešlých způsobech lásky nepostřehli. Myslí na tvory, ale jen proto, aby poznala jejich nicotnost, a tím více si vážila a c e n i l a Boha, nejvyšší dobro. Srovnává Boha s pozemskými věcmi, jako by je zavěsila na vážkách, usvědčila je z nepravdy a zamítla jejich marnost. Činí si z tvorů žebř, po němž spěje k poznání a lásce Tvůrce. Mizivá nicotnost tvorů je této lásce vždy zřejmější, stává se jí oporou, po níž se vznese vzhůru. Povznese se nad všechen klam a mam, pozemská pouta jí nezdržují v jejím letu k nebi, odpoutání (détachement, Losschälung, str. 272) od tvorů jest vlastnost, jíž se tato láska vyznačuje. Podobá se orlu, jenž se vznáší vysoko k slunci a nechává zemi hluboko pod sebou. Tak se stává, že dovede Boha správně ocenit. Začala srovnáváním, a poznala, že s Bohem se nedá srovnati nic, a že každé přirovnání jest pošetilé, protože Bůh jest nekonečný, věčný, svatost sama. Co jest tvor, srovnán s Bohem? Vůči věčnému světlu jest tmou, vzhledem k věčné moudrosti nevědomostí, u porovnání s nekonečnou dokonalostí bezcenný, nehoden být králem našeho srdce. Tato láska dává Bohu ve světě místo, jež mu přísluší a jež mu většina lidí nedává. Co jiného jest všechno praktické náboženství, leč dát Bohu v našem srdci a našem životě ono místo, jež mu patří? Všecka bída světa záleží v tom, že práva Nejvyššího nejsou uznávána. Tím se stává celá země smutnou, nehostinnou pouští. Milujícímu srdci a klidnému duchu se stává zmatený svět obtíží, nejsa v jistém smyslu nic jiného leč anarchií. Slova i věci postrádají pravého významu: tma jest pokládána a vyhlašována za světlo, lež za pravdu, zlé za dobro, vše jest na nepravém místě a působí kolem nás zmatek, svět se dře do krve, aby zjednal jakýsi řád, a přece by náprava byla tak snadná: dát, co jest Božího, Bohu. Sebezápor, nenávist hříchu, čistota srdce jest ovocem této lásky, a další dar Ducha sv., dar v ě d ě n í (umění), jest jejím zdrojem.

Láska s o u c i t n á (amor compassionis) pozoruje bezpráví, jehož se Bohu dostává — hříchem urážený a tupený Bůh jest jejím předmětem. Vidí, jak jsou jeho zájmy zanedbávány a pošlapávány, a činí je zájmy svými. Jest zvláštním způsobem pečliva o jeho čest, její oči pozorují, čeho si obyčejný člověk ani nevšimne. Vidí Boha všude, jako by jeho všudypřítomnost se jí stala viditelnou, bdí, kde jiní spí, jest láskou h o r u j í c í, takže se

mnozí nad ní jako nad přemrštěnou pohoršují. Co jest v očích světa jedno zaklení! Co jeden hřích! Co znamená ztráta jedné duše! Jí však jest hřích hořkým utrpením. Není na hříšníka rozhořčená, ale lká nad jeho hříchem, jímž jest Bůh urážen a jeho zájmy zkráceny. Jest jí bolestno hledět na jednání a konání světa, v němž nemůže vidět leč zaslepenost a více nebo méně vědomé neb nevědomé urážení Boha. „Odpusť jim, neboť nevědí, co činí." Duch této lásky je duch smíru, jenž proniká pobožnost k B. Srdci Páně, a zčásti i pobožnost k Matce sedmibolestné. Odprošovat zanedbávané, potupené, urážené Srdce Ježíšovo, jež lidi tolik milovalo a za svou lásku klidí jen nevděk a urážky, litovat a dostiučinit za hříchy vlastní a pak i za hříchy těch, kteří na pokání ani nemyslí. Sedmý dar Ducha sv., dar bázně Boží, a nadpřirozené pojímání všeho jest výkvětem této lásky, jež prodělává svůj očistec takřka na zemi a o níž platí slova Páně: „Blahoslavení lkající, neboť oni potěšeni budou." Nejkrásnější všech noviciátů pro nebeskou vlast!

Láska vděčnosti (amor gratitudinis) se odchyluje od předešlých způsobů tím, že ony vynikaly naprostou nezištností, tato spolu s následující myslí více na sebe. Láska vděčnosti, svrchu rozvedená, proniká misál a brevíř, vůbec modlitby církve; duch žalmů jest duchem jejím. („Milosrdenství Boží věčně opěvovati budu", Ž 88. 2.) Uchovává všechna dobrodiní Boží ve svém srdci, žasne nad nekonečnou láskou Boží k nám a nad tím, co tato láska pro nás vykonala a obětovala; ohavnost hříchu jest jí tím zřejmější, čím jasněji chápe tuto překypující božskou dobrotivost k člověku. Vděčný člověk jest vždy kajícník a zároveň pokorný: vidí, co za všechny milosti a dary Bohu doposud dal a co mu vůbec může dát: dohromady nic. Netrvá však jen u pocitu vděčnosti — tato ho nutká k projevům, k práci. Čím se odvděčím Pánu za všechno, co mi prokázal? Dar rady mi poví a ukáže, co mohu za daných okolností vykonat pro toho, jenž mne miloval.

Účinná vděčnost, svědomité zachovávání přikázání („Milujete-li mne, přikázání moje zachovávejte"), hrdinná námaha v práci o vlastní dokonalosti, radostná vytrvalost, věrnost ve službě Boží: tím se vyznačuje tato láska. Stále hledá, jak by se Pánu odvděčila, a když se příležitost nenaskytne, tvoří si ji sama — ne aby si zavázala

Boha k díkům neb aby si zajistila vyšší místo v nebi; jde jí jen o to, aby splácela svůj nekonečný dluh... splátkami v malých dávkách a nedostatečnými za nekonečné a nesčetné dary Boží. Tedy i tato láska dovede být překypující a nezištnou, ač se to na první pohled nezdá. I ona získává Bohu duše — z vděčnosti! Její život jest nepřetržité Tedeum...

Láska t o u h y (amor desiderii, concupiscentiae), podstata křesťanské naděje... Svatí, hříšníci, dokonalí i nedokonalí, staří i mladí, nevinnost i kajícnost, všichni se shledají a musí shledat ve svatyni této lásky, nevyjímaje ani anděly. Pro Boha jest tvor rozumný stvořen (první exerciční pravda!), po Bohu musí každý i toužit, ačli ho chce vskutku dosíci. Tato touha zachraňuje a ospravedlňuje hříšníka, korunuje a oslavuje světce. Úcta a zvláštní pobožnost k Velebné svátosti z ní vykvétá, a ona sama se stává hybnou silou všeho našeho konání. „Co mi to prospěje pro věčnost? K vyšším věcem jsem zrozen, nikoli, abych se stal otrokem těla." Nebe, věčnost..., na zemi jsem jenom poutníkem, Bůh jest jediné dobro, hodné naší touhy. „Okuste a vizte, jak sladký jest Pán." Tuto lásku musí mít každý, kdo chce být spasen, byť se obrátil na smrtelném loži, a naopak: byť byl kdo sebedokonalejší, nemaje této lásky, výlučně by zadal své srdce tvoru, jest ztracen. Touha však nesmí zůstat planá, plané toužení mi nezjedná dosažení předmětu mé lásky; touha musí přejít v čin, jenž se nehrozí překážek, a darem s t a t e č n o s t i mne uschopňuje Duch sv., abych je mužně přemáhal a tak dosáhl koruny vítězného boje — koruny, kteráž nic není jiného leč sám Bůh, oblažitel svých věrných. Tato láska jest jediná, jež může být plně upokojena...

Láskou touhy jsou proniknuty listy apoštola národů: „Toužím být rozdvojen a býti s Kristem." (Fil 1. 23; viz 2 Tim 4. 8 atd.) Po Otci toužil i náš božský Mistr (Jan 14. 28), po něm zmíraly duše světců. Vizme na př. list, poslaný Římanům od antiošského biskupa Ignáce (+ 108). Spoutaný vlečen do Říma, a cestou předesílá list, v němž zpravuje římské křesťany o svém brzkém příchodu a prosí je, aby nezamezili jeho mučednickou smrt (apelací k Trajánovi nebo podobně).

„Bojím se vaší lásky, aby mi neuškodila. Vám je sice snadno učinit, cokoli byste chtěli, mně však nesnadno

dosíci Boha, nebudete-li vy mně milostivi. Nenaskytne se mi již nikdy taková příležitost Boha dosíci, ani vy se nebudete moci o lepší dílo zasloužit (dopomohouce mi k mučednické smrti tím, že se zdržíte jakékoli akce k mému osvobození). Nemůžete mi poskytnout většího dobrodiní, leč abych byl obětován Bohu, dokud jest oltář připraven. Dobré jest zapadnout světu a vyjít v Bohu (k novému životu). Nikomu jste nikdy nezáviděli: vyproste mi sílu těla i ducha, abych nejen mluvil, nýbrž i chtěl, abych byl křesťanem (t. j. Kristovým) nejen zván, nýbrž i osvědčen. Pak teprve budu moci být křesťanem nazýván a pak budu vpravdě věřícím, až mne již svět neuvidí. Neboť nic není (dokonale) dobré, co jest na světě. Křesťanství není dílo přemlouvání, nýbrž velikosti, když jest u světa v nenávisti.

Píši všem obcím křesťanským, že rád za Pána umru, jenom když vy mou smrt nezamezíte. Zapřísahám vás, abyste mi neprokazovali nemístnou blahovůli. Nechte, ať se stanu pokrmem dravců, skrze něž lze dosíci Boha. Božská pšenice jsem já, zuby dravců musím být rozdrcen, abych byl nalezen čistým chlebem Kristovým. Krista za mne proste, abych těmito nástroji se stal obětí Boží. Budu-li trpět, stanu se služebníkem Kristovým, a v něm k pravé svobodě vstanu. Nyní, jsa spoután, učím se po ničem netoužit. Kéž bych již byl ve spárech dravců mně připravených! Kéž by se na mne rychle vrhli a rychle mne zadávili — ne snad, jak se již stalo, že se neodvážili některých (mučedníků) se dotknout. Kdyby se však vzpírali a nechtěli ani na mne se vrhnout, násilím je k tomu přinutím. Nyní začínám být učedníkem Kristovým. Žádná viditelná věc, aniž co z toho, co očím přístupno jest, nechť ducha mého nejme, abych jen Krista došel. Oheň a kříž a smečky šelem, těla rozdrásání, rozdrcení kostí, polámání údů, zbití celého těla, nejkrutější mučidla ďáblova ať mne stihnou, jenom když Krista dojdu.

Nic mi neprospějí rozkoše světa ani království světa. Lépe mi v Kristu Ježíši umřít, než vládnout okrsku země. Toho hledám, jenž pro nás zemřel, po tom toužím, jenž pro nás z mrtvých vstal. Nevydejte mne světu (nezadržujte mne na světě), mne, toužícího náležet Bohu! Dovolte mi, abych byl následovníkem utrpení mého Pána. Kníže tohoto věku mne chce uchvátit a vůli mou Bohu odda-

nou porušit. Nikdo z vás nebudiž jeho pomocníkem. Láska má byla ukřižována, a ve mně nehárá oheň lásky pozemské, nýbrž hlas mne zve: „Pojď k Otci.“ Nechci již být po způsobu lidí smrtelných živ (toužím po lepším životě) **...“**

Láska klanění (amor adorationis, latriae) **jest dítko nebes, reflex všech ostatních způsobů lásky, hlavně však výslednice třetí a šesté. Láska Mariina ... Klidnější než láska blahovůle, hlubší než láska zalíbení, pasivnější než soucitná, bližší nazírání než láska vděčnosti, jest Boha plná a blíží se mu tak, že takřka jest přípravkou na nazírání v nebesích, a nejvyšší ze všech sedmi darů Ducha sv., dar moudrosti, jest jejím průvodcem, dávaje duši křídla, jimiž se povznáší nad kouř země a vzlétá ke hvězdám.**

*

Násl. III. 5. 22. Bohum. V. 13. 14. 1 Kor 13.

39. K JEŽÍŠOVI — SKRZE MARII!

Dráhu žití čistou, cestu uprav jistou
v blaha věčná místa, dej nám uzřít
Krista! (Liturgie)

A) Věž Davidova.

Ovocem exercicií má být rozhodnutí: „Za Kristem, ke Kristu...“ Anebo slovy apoštola národů: „Dosíci plnosti ctností Kristových... Nedat si pokoje, dokud se obraz Kristův nezračí v naší duši...“ Programem našeho života nebude ani Sviačka, představitelka odboje proti Bohu, ani Tábor, representant odboje proti církvi; naším programem jest Kristus, aby podle slov apoštolových byl od nás ve všem oslavován Bůh skrze Ježíše Krista. (1 Pt 4. 11.) **Čím byl a jest vtělený Syn Boží všemu Adamovu potomstvu? Slyš z jeho vlastních úst: „Já jsem světlo světa** — (Jn 8. 12), **já jsem pravda** (14. 6), **cesta k Otci** (ib.), **dárce a zdroj nadpřirozeného života** (ib.), **spása světa** (3. 17) **a tudíž prostředník i dárce odpuštění** (viz Lk 5. 20; 7. 48; Mt 26. 28), **jediný jest učitel a vůdce váš, Kristus** (Mt 23. 8. 10.) **Slova Spasitelova doplňují jeho apoštolé, zvláště sv. Pavel a sv. Jan: „Kristus náš smír, dárce vší milosti, Kristus naše všecko.“ Ani spása novověkého pohanstva** („moderního člověka“) **není možná jinak, leč skrze Krista; všechny dlouholeté pokusy o jeho uzdravení jsou toho důkazem.**

Snaha satanova odjakživa byla, jest a bude odvádět lidstvo od Boha, tedy od cíle, pro který je stvořeno. Co je to jiného, ne-li připravit je o život a o věčné štěstí? Toť odvěká snaha pekla. Jak prováděl otec lži a kníže temna svůj záměr? Všelijak; šlo-li o věřící, hleděl především ucpat pramen milosti, a začal bludným učením reformátorů: „Obejdeme se bez církve, abychom platili za pravé křesťany,“ za pravé vyznavače Kristovy. „Pryč s papežem a papeženci“ byl šlágr německého 16. stol. Kdo se však pustí na nakloněnou rovinu, nezastaví se uprostřed; i blud podléhá zákonu tíže a setrvačnosti! Vlastní tíhou klesá v propast, setrvá-li na nastoupené dráze, byť z počátku neměl ani tušení, kam jeho cesta vede a dovede. Vyprostiv se z vlivu a dosahu Slunce

spravedlnosti, k němuž jej poutala pravda, jest neodolatelně unášen centrifugální silou dál a dál; třebaže mu na počátku jeho bludné dráhy, vedoucí do temnot neznáma, slunce ještě září mocí na pohled neztenčenou, přece ponenáhlu, snad až po dlouhých desítiletích, jeho zář a teplo slábne, a kolikráte až po jednom nebo dvou staletích se ukáže všemu světu, že se z vlivu slunka skutečně vymanil. Zčernalý meteor, bez života, bloudící vesmírem... I blud má svou logiku, a nevyvodí-li důsledky jeho zakladatel, vyvodí je buď jeho žáci nebo se dostaví samy cestou faktů. „Obejdeme se bez církve, abychom byli praví vyznavači Kristovi..." Po dvou staletích učiněn další krok: „Obejdeme se bez Krista, bez křesťanství, bez zjeveného náboženství, abychom byli praví adoratoři Boha." Tak deisté a jejich patriarcha Voltaire spolu s d'Alembertem a jinými. „Pryč s pověrou" byl šlágr francouzského 18. stol. Ještě jedno století, a učiněn poslední krok: „Obejdeme se bez Boha, abychom byli pravými filosofy." Tak atheismus. „Pryč s Bohem," šlágr nacistického 20. stol. Protestantismus byl průkopníkem těchto zásad; vedl od křesťanství skrze deismus k atheismu a k oživení mrtvoly starogermánského pohanství. „Neuznáváme žádného jiného prostředníka mezi lidstvem a Bohem krom jediného Krista." Tak psal ještě císař Vilém I. Piu IX. v kulturním boji. Reformátoři neměli nikterak v úmyslu Krista odstranit. Jen čtěme jejich listy a spisy! Měli Krista v ústech bez ustání, jako ti, o kterých Spasitel řekl, že ho pořád oslovují: „Pane, Pane", jsouce přesto království Božího docela vzdáleni. „Kristus, Kristus", a přece o něho přišli. Jak je to možné? Opustili církev, kterou Kristus založil, aby byla naší vůdkyní k němu; proto místo ke Kristu šli od Krista. Volej si z celých plic: „Mont Blanc" — nedáš-li se vést, skončí tvá bludná pouť na dně nějaké rokle a ne na vrcholu alpské Bílé hory.

Zajímavý jest přitom jeden zjev. Sotvaže se reformátoři odvrátili od církve, odvrátili se téměř instinktivně i od úcty mariánské, od Matky Ježíšovy. Stejně veliká byla u nich nenávist církve jako nenávist Matky Boží. Luther osvědčoval, že žádný katolický svátek se mu tak z duše neprotiví, jako svátek Božího těla a Neposkvrněného Početí. Eucharistie, nejmocnější prostředek a

nástroj našeho posvěcení, Neposkvrněná, nejkrásnější výkvět milosti Ducha posvětitele... Jak pojímat učení o Eucharistii a nejsv. oběti, byl „poučen" podle vlastního doznání od satana, stejně jako jeho kolega Zwingli (i on sám doznává, koho měl po této stránce za učitele!) — žel, že každého „poučil" jinak a že se pro toto „poučení" a učení nenáviděli a bili více než s katolíky. Kdo ho „poučil" o Neposkvrněné? Zdá se, že zde nebylo třeba, aby k němu přišel učitel z pekla; to šlo automaticky samo.

Jak to souvisí? Docela prostě a zřejmě. Maria je totiž cesta ke Kristu, stejně jako církev, byť nás k němu vedla způsobem jiným. Zamítne-li kdo jakoukoli cestu k Spasiteli, musí zavrhnout důsledně jak církev, tak Marii; potom však dříve nebo později pozbude Krista, a pak neomylně i Boha a všeho náboženství. Skrze Marii k Ježíšovi, skrze Ježíše k Otci! Pryč od Marie znamená tedy pryč od Ježíše, a pryč od Krista jest pryč od Boha.

Ale i mnozí věřící, zvláště inteligenti, mají naprosto nedostatečné a inadekvátní pochopení dosahu a významu úcty mariánské. Ne že by ji zavrhovali; viz jen, jak rádi spěchají na májovou pobožnost, nikterak se nebráníce jejímu neodolatelnému, čarovnému kouzlu. Znají však jen zevnější stránku mariánského kultu a při ní trvají, a pak nedivno, že mu přikládají pouze význam estetický, dekorativní, nanejvýš ještě pedagogický, nahlížejíce jako protestant Foerster, že jinoch a dívka jest úctou mariánskou chráněna před močálem tělesné neřesti; jiní jdou ještě o krok dále, uznávají i jeho význam sociální, jako týž jmenovaný protestantský pedagog (povznesení ženy, obnova rodiny...). Že však učení o Matce Boží jest podstatná součást a fundamentální dogma křesťanství, základní článek víry Kristovy, kotva křesťanského náboženství, že s tímto dogmatem křesťanství stojí a padá, že se toto v něm otáčí jako dveře ve veřejích, toho je si sotva kdo vědom. A přec nejsou tato slova řečnickým obratem ani hyperbolou. Neprohlásil třetí ekumenický koncil v Efesu r. 431 božské mateřství Marie Panny za ohnisko a centrum veškerého křesťanství? „Zamítne-li kdo dogma o Matce Boží (ortu ex sacra Virgine repudiato), padá docela víra v Krista." (Tota crux Christi evanescit.) Řehoř

Nazianský, zvaný od východanů bohoslovcem par excellence (Thologos) jako od západní církve sv. Tomáš Aq., mluví podobně: „Kdo neuznává svatou Boží Rodičku, jest od Boha (a deitate) docela vzdálen.“ Jiný učitel církevní nazývá Matku Boží „nodus mysteriorum Christi“, ohniskem všech tajemství křesťanských.

Není pochyby, je tomu tak. Vnikněme jen poněkud hlouběji v pochopení důstojnosti, poslání a místa, které zaujímá Matka Boží v plánu stvoření, jakož i v pochopení jejího významu pro vykoupené lidstvo! Bez Marie by nebylo lidstvo navázalo styky s Tvůrcem, přerušené v ráji, bez sv. Panny by nebyl Vykupitel přišel, bez ní nebylo pro zbloudilého a zavrženého člověka návratu k Bohu. Proč? Protože Bůh to tak chtěl... On, který člověka na počátku svatého a dokonalého sám stvořil, nechtěl ho znetvořeného na konci věků bez Marie přetvořit (formare — deformatum reformare, přesný překlad: „obnovit“). Pamatuji se na výrok, kdysi v mé přítomnosti učiněný: „Úcta mariánská jest jedině k tomu, aby nás vedla k Ježíšovi.“ Milerád uznávám, a připomínám zároveň naši druhou exerciční pravdu o užívání věcí stvořených. Nenahlédli jsme, že každá věc stvořená má pro nás jen potud cenu, pokud nás vede nebo přivésti může k Bohu, našemu cíli? Tím cennější, čím jistěji a bezpečněji k Bohu vede! Je-li tedy Maria cestou k Bohu par excellence, je to nejlepší doporučení její úcty; neníť nejmenší závady nebo nebezpečí, že bychom učinili byť jediný krok „mimo cestu“, jí se držíce.

Již jednou jsme užili za obraz k objasnění hlubokých pravd sv. víry spektrální analysy. (Str. 138) Užijme ho ještě jednou! Prisma — rozkládá bílý oslňující paprsek sluneční v duhové spektrum; jím vidíme a poznáváme netušené krásy v paprsku skryté, našemu prostému oku nepřístupné a neviditelné. Maria, prisma Ducha svatého, kterým našemu ubohému lidskému oku rozložena nejsvětější Trojice ve tři osoby, smíme-li si toto přirovnání dovolit. Druhá božská osoba, jako první a třetí lidskému oku neviditelná a nepřístupná, oděla se v Marii lidskou přirozeností, a tak se nám stala viditelnou; byli jsme uschopněni poznat v lidském těle skrytou plnost božství, Boží Moudrost osobně k nám mluvila, Bůh sám se nám stal příkladem lidských ctností. Jedna ze tří božských osob „vystoupila“ z odvěkého společenství

obou, neopouštějíc té ni oné, jak praví poeticky sv. Tomáš Aq. v eucharistickém hymnu, a přišla skrze Marii ve viditelném těle k nám. To vše tím, že Maria se stala Matkou Boží.

Dogma božského mateřství uzavírá tudíž v sobě jako v jádře dogma vtělení, a toto zase v sobě dogma nejsv. Trojice. Matka Boží je tedy branou a zároveň obranou celého křesťanství, tvrzí křesťanského náboženství, klíčem a ochranou sv. víry. Mariologii lze dát název Thermopyly učení Kristova. Dokud vyznávám víru v Matku Boží, vyznávám i víru ve vtělení odvěkého Slova, a pochopím-li správně učení o Matce Boží, chápu jasně i nauku o vtělení. „Věřím v Matku Boží...", to znamená, že věřím i v Syna věčného Otce, z Marie Panny působením Ducha sv. počatého a narozeného... Bohorodička, to slovo bylo kdysi válečným heslem pravověřícího křesťanstva proti bludům, štítem pravé víry proti šípům pekla.

Říká se, že úcta mariánská z křesťanství vyplývá. Je to pravda, ale správněji by bylo říci, že křesťanství se o ni opírá a že tato úcta jest jeho palladiem. Hájí-li církev úctu mariánskou, hájí tím víru v Krista. Ochrana sv. víry... Nepravíme „základ" — tím jest jedině Kristus, nikoli jeho Matka. Jenže bez ní by nebylo jeho, a hledá-li kdo zdroj nejdražší krve, kterou jsme byli vykoupeni, musí s Golgoty pohlédnout k Nazaretu. V panenském Mariině lůně začalo dílo spásy — na její svobodné svolení! Přítomnost Matky Boží pod křížem připomíná všem: „Zde ovečka, která vám obětního Beránka zrodila; ona vám zjednala život spolu s ním, oba jsou vaši duchovní rodiče..., od nich se vám dostalo lepšího života, než ke kterému vás zrodila s Adamem Eva." Je-li cílem exercicií svléci starého Adama a obléci Krista, přemoci v sobě hřích i vládu hříchu a začít žít novým životem, pak jest zřejmo, proč má v exercičních rozjímáních čestné a důležité místo i rozjímání mariánské, rekapitulace všech exercičních pravd, podávajíc návod, jak si uchovat ovoce duchovní samoty.

Než budeme pokračovat, dovolíme si malé odbočení; od největšího důstojenství a milosti Mariiny se obrátíme k jiné její výsadě, k Neposkvrněnému Početí. Že dogma jejího božskébo mateřství bylo ochranou víry, uvědomovali si staří křesťané dokonaleji než my; právě tehdy bu-

jely bludy, které zasahovaly přímo do učení sv. víry o trojjediném Bohu a o vtělení, tedy články, k nimž vedl přístup jen skrze dogma „Matka Boží". Přestala dnes sv. Panna být věží Davidovou, chránící nepříteli přístup k neporušenosti víry? Nikterak! Jenom ten rozdíl, že jiná doba, jiní nepřátelé, jiné bludy, jiná nebezpečí. V nejrůznějších odstínech se popírá svoboda vůle, nutnost Vykupitele i zjeveného náboženství a milosti, původ člověka od jediného páru, fakt stvoření, suverénní práva nejvyššího Zákonodárce atd. Člověk, vyvinutý ze zvířete, jest prý od přirozenosti dobrý, a aby jím zůstal, nepotřebuje cizí (rozuměj „Boží") pomoci, t. j. ani milosti, ani Vykupitele; ve svém jednání jest prý naprosto svobodný, neomezen cizím (rozuměj zase „Božím") zákonem — a přitom jedním dechem se svoboda vůle popírá! Chce-li „moderní člověk" nějaké náboženství mít, dostačí prý mu t. zv. přirozené, nazvané laickou morálkou; popírá se nadpřirozený řád a věčnost, existence i nesmrtelnost duše, oprávněnost církve jako jediné učitelky a vychovatelky lidstva atd. Co bude dnes heslem pravověrnosti v této strakatině, v této zmatené směsici nejrozmanitějších, sobě odporujících bludů, o kterých byla řeč již v kap. 1—8? (Viz i Za pravdou K.) Zase Maria — tentokráte dogma jejího Neposkvrněného Početí! Obšírněji o tom viz Maria I.

Rok 1854 nevynalezl nové dogma; slavně jen prohlásil, co bylo v církvi od pradávna hlásáno a vyznáváno. Prohlášení samo bylo slavným osvědčením učitelského úřadu církve a zároveň projevem její životní síly. Jak byla namnoze pojímána! Jako kostlivec, bídná středověká mumie, živořící z milosti a blahosklonnosti „tolerantních" nebo zpátečnických vlád, mumie, která brzo nezbytně dokoná marasmem. „Papežský stát vezme co nevidět za své" — to bylo tehdy očividné; ale pak bude prý jen otázkou doby, kdy za ním bude do hrobu uložena i církev i její katechismus. A tu najednou tato „mumie" vztyčí uprostřed osvíceného světa korouhev, na ní obraz Vítězné Panny, Neposkvrněné, u jejích nohou had, původce všech bludů! Nevěra rozuměla dobře tomuto symbolu!

Ale na věci by konečně pramálo záleželo, kdyby... Ano, kdyby... Kdyby bylo lze přes 8. prosinec 1854 přejít k „dennímu pořádku"! Církvi se upírá poslání být učitelkou národů, zatím co kdekdo, povolaný i nepovo-

laný, si osobuje právo „učit“ všechno lidstvo. Nuže, tato odmítaná učitelka promluvila, a její slovo se setkalo s radostným ohlasem milionů a milionů srdcí, prostých i vzdělaných, čímž ukázáno a dokázáno, že církev učitelkou národů skutečně jest! Slovo, vyslovené papežem památného 8. XII. 1854 ve svatopetrské basilice, se neslo světovou ozvěnou dál a dál, přes Appeniny, Alpy, Pyreneje, přes Urál a přes oceány, přes rovník na druhou hemisféru, až do krajů věčného sněhu a ledu. Papež čte v Římě bulu, a táž bula čtena ve všech chrámech a kaplích celé Evropy, čtena v zemi Kolumbově i v černé Africe, čtena, vysvětlována Maorům na Novém Zélandě, bývalým kanibalům v Polynesii i Eskymákům na Aljašce; čtou ji svým diecésanům biskupové v katedrálách, faráři svým ovečkám ve svých kostelích, misionáři neofytům pod širým nebem tropických krajů i v ledových boudách arktických a antarktických krajů, ve sterých jazycích a nářečích; do nejzazších koutů země zasáhl hlas církve, a všude ho dbáno, všude jím roznícena víra, a ta vzplála mocným plamenen; neutuchající oslavy Neposkvrněné byly odpovědí na slovo papežovo[1]). Milionové ukázali a osvědčili, že se dávají od církve učit, začínaje korunovanými hlavami a universitními profesory a konče žebráky a negramotnými negry na Kongu, zatím co filosofové, pyšní a nadutí, mají sotva několik tisíců těch, kteří je čtou, několik stovek těch, kteří je poslouchají, a stěží několik desítek těch, kteří jim jakž takž věří, a i tato hrstka, která dnes za nimi jde, zítra od nich odejde. Co vám platno v potu tváře se namáhat a dokazovat, že není Boha, není duše, není věčnosti, co platno obléci pokryteckou škrabošku a dělat „pověře“ ústupky a vyhlašovat: „My si také Krista vážíme, vidíme v něm velkého člověka . . . Ne César, nýbrž Ježíš . . .“ Při pohledu na světové oslavy Panny bez poskvrny počaté jste si musili doznat: „Tyto miliony jsou pro nás ztracené.“ Skřípěli jste zuby jako onen had, svíjející se u nohou vítězné Panny, ale korouhev Neposkvrněné, vlající vítězoslavně nad vašimi hlavami, jste do prachu nestrhli! „Raduj se, Maria Panno, všecky bludy ty samojediná jsi potřela po veškeré zemi.“[2])

---

[1]) Srovnej s tím nějaký projev v rozhlasu!
[2]) Další viz v uvedené kapitole Marie.

B) Blahá zvěst z pravěku.

Při rozjímání o hříchu Adamově jsme stáli nad troskami díla Stvořitelova. Jako výbuch sopky zničí širý kraj, tak jediný hřích zničil Boží dílo a zhatil, jak se zdálo, nadobro Boží plány. „A zalkala tu celá příroda, že všecko, všecko navždy ztraceno.“ (Milton.) Byl plán Tvůrce skutečně zmařen? Nebyl! Pouze jiného „usměrnění“ se mu dostalo. „Jak vysoko se klenou nebesa nad zemí, tak povýšeny jsou záměry moje nad záměry vašimi a myšlení mé nad myšlením vaším. Neboť jako déšť nebo sníh padá s nebe a nevrací se tam, dokavadž nenapojí zemi a neučiní ji plodnou i úrodnou, aby vydala símě sejícímu a chléb požívajícímu, tak jest i s mým slovem, které vychází z úst mých; nevrátí se ke mně prázdné, dokavadž nevykoná, co jsem chtěl, a nevyplní, k čemu jsem je poslal.“ (Is 55. 9 nn) I o satanu platí slovo Augustinovo, řečené o veleradě: „Vere defecerunt scrutantes scrutationes... Vpravdě zhatily se jim chytře promyšlené a navléknuté záměry...“ Čím vychytraleji se jim zdály být nastražené, tím žalostněji byly zmateny.

Na cestě očistné (kap. 18) rozjímáme o hříchu prarodičů jen s praktického hlediska, uloženého nám cílem a stavbou duchovního cvičení. Rozjímání mariánské nás vede na stanovisko docela jiné; tu pojímáme tento hřích i jeho nápravu „spekulativně“, theologicky, a to z toho důvodu, že theologie pádu a nápravy vrhá netušený jas na důstojenství nejsv. Panny, stavíc její vznešenost a krásu jakož i její místo v plánu vykoupení a tudíž i v království Kristově do nejjasnějšího světla. P á d do hříchu a v y k o u p e n í, ztráta milosti a omilostnění, obé patří k sobě, odpovídajíc jedno druhému jako dvě misky na vážkách. Ty dvě jsou události par excellence, ovlivňují život veškerého člověčenstva jako žádná jiná, majíce rozhodující váhu a význam pro časný i věčný osud každičkého syna Evina. I je můžeme přirovnat k dvojím veřejím; v nich se otáčí historie všech, kdož obývají toto vyhnanství, jak jednotlivců, tak národů i veškeré společnosti. Z tohoto u n i v e r s á l n í h o v ý z n a m u obou u d á l o s t í plyne takřka automaticky (přesně vyjádřeno „logicky“), že u n i v e r s á l n í v ý z n a m pro všecko lidstvo mají i o s o b y, v obou událostech zúčastněné, a to jsou dva páry — muž a žena, kteří pád zavinili,

muž a žena, kteří pád napravili. Adam a Eva, Ježíš a Maria...

Žena... V obou událostech má význam podstatný, a třebaže muži pouze přidružena a podřízena, zasahuje rozhodujícím vlivem do obou dějů. O jedné platí slovo Písma: „Od ženy měl počátek hřích, a skrze ni všichni umíráme.“ (Sir 25. 33) O druhé platí slovo Bernardovo: „Od ženy měla počátek spása, a skrze ni všichni žijeme.“ Z Panny pramen vytryskl sladkosti, a ten v lidstvu jed staré hořkosti zase zhojil, jejž skrz ruku ďábel kdys Evinu, podav ke rtům praotci v Edenu, nás otrávil...

Že na zkáze měla podíl žena, že byla příčinou pádu muže, zdá se být náhodné. Ale byť to i byla čirá náhoda, nutno se zamyslit, proč má žena i na nápravě činnou účast? Na to nelze dát jinou odpověď, než kterou dal v úchvatně krásném a hlubokém hymnu starokřesťanský básník: „Takový řád naší spásy Prozřetelnost žádala, by lest úskočného vraha moudrostí se zklamala, aby odtud vzešla spása, odkud zkáza povstala.“ (Venantius Fortunatus.)

Moudrost Nejvyššího, která neomylně sleduje a dosahuje svých cílů, pořádajíc přesto vše mile a líbezně, vymáhala, aby „tkanivo v ráji zmatené bylo týmž způsobem rozuzleno, kterým bylo zauzleno“ (sv. Irenej), aby návrat odpadlého člověka k Bohu se bral krok za krokem touže cestou, kterou šlo odvrácení. Ani anděl nechybí v díle nápravy, protože nechyběl v díle zkázy.

Podnět k odpadu vzešel od anděla — od padlého anděla. Ten svedl ženu, ta zase muže, a muž svým skutkem dílo zkázy zpečetil — o osudu lidstva rozhodl čin jeho. Hospodin se proto táže napřed největšího vinníka, jemuž přikázání sám bezprostředně dal; po jeho dětinské výmluvě se obrací k udané svůdkyni, a když tato jako přistižený školák jen pokrčila rameny, jako by šlo o věc samozřejmě nezaviněnou a tudíž omluvitelnou („Had mne podvedl a jedla jsem“), obrací se Pán k původci všeho zla. Neobyčejně velebně začíná 14. verš třetí kapitoly Genese: „Protože jsi tak učinil, zlořečený budeš mezi všemi živočichy země...“ A potom proto – evangelium, „první blahá zvěst“, zvěst útěchy padlému člověku, blahá zvěst rajská. Doslovný překlad z hebrejského originálu: „A nepřátelství (důraz!) položím mezi tebe a ženu, mezi semeno tvé a semeno její; ono (símě

ženy!) ti rozdrtí hlavu, a ty mu poraníš (rozdrtíš) patu." Nepřátelství místo přátelství, které s odvěkým nepřítelem Boha i lidského rodu uzavřela v ráji neprozíravá žena, pokládajíc ho za přátelského rádce, jenž s ní dobře myslí... Zaslíbená žena bude tedy pannou nejmoudřejší, a to proto, že bude zároveň i nejposlušnější. Začátek moudrosti jest bázeň Boží (Sir 1. 16)..., bohabojnost, jevící se zachováváním Božích přikázání do posledního písmene... Naše první exerciční pravda! Hřích jest největší nemoudrost, začátkem hříchu jest pýcha, začátkem pýchy jest odpad od Boha. (Sir 10. 14 n.) Panna nejposlušnější, proto i Panna nejmoudřejší, jelikož ve všem poddána nekonečně svaté, dokonalé a moudré vůli Boží; tedy vždy spojena s Bohem, každým slovem, každou myšlenkou, každým skutkem, každým dechem, a následkem toho veskrze svatá, čistá, dokonalá, neposkvrněná, protože v naprostém nepřátelství se vším, co jest nepřátelské Bohu, s nepravostí a hříchem. Bůh, věčná Pravda... Kdo je s to být s ním tak sjednocen, že v něm a z něho žije jako zaslíbená žena, toho život jest odlesk věčné Pravdy bez jakéhokoli mravního pochybení.

„Položím... Já sám vzbudím tobě vítěznou odpůrkyni..." Tím zaručuje Hospodin, že ji vyzbrojí dokonale vším, čeho bude třeba k tomu, aby zápas pro ni dopadl vítězně, aby porážky ducha temnoty a lži bylo dosaženo neomylně. Jako jest pekelného plaza nepřítelem Bůh, svatost a pravda sama, tak bude jeho nepřítelkou i zaslíbená žena.

A výsledek boje? „Ona potře hlavu tvou..." (Latinský text.) Machinace satanovy padnou na jeho hlavu. On skrze ženu svedl muže a skrze muže ujařmil veškeren lidský rod; skrze ženu bude i poražen, a skrze výkvět jejího panenského lůna bude z jeho jařma vysvobozeno celé pokolení hříšného Adama. Pravíme „panenského" lůna — to naznačuje slovo „semeno ženy"; tohoto výrazu se v Písmě neužívá nikdy, krom jediného případu, když totiž jde o matku Krále-Mesiáše a Osvoboditele.

„Nepřátelství položím... Ona potře..." Dekret osvobození... Po prvé zde o ní v Písmě řeč; sám Hospodin vykresluje na temném pozadí její světlou postavu a píše její jméno spolu se jménem Osvoboditele v záhlaví

lidských dějin na první stránku knihy všech knih. Zde dostává Maria svůj životní úkol a poslání — být všemu lidstvu prostřednicí spásy, odpuštění a smíru, být spolu s Vykupitelem obnovitelkou zaprodaného lidstva (reparatrix et restauratrix), být pomocnicí Osvoboditele ve velkém díle nápravy, být služebnicí velikého tajemství (magni ministra mysterii). Tak uvádí Marii sám Tvůrce v svět; sám Všemohoucí ohlašuje, jaké místo bude v lidstvu zaujímat a čím vyhnaným synům Eviným bude. Jejím úkolem a posláním bude uvést člověka do ztracených sídel (reducere ad perditas sedes) a obnovit v něm zašlou, ztracenou, zmrhanou krásu (ut depravata per peccatum in me imago ad pristinum rediret decorem).

Maria druhá Eva... Toto přirovnání připadá leckomu příliš prosaickým, ba nechybí hlasů, že prý jest dokonce nevhodné. Svatí Otcové soudili jinak! Jim byla tato paralela zlatým dolem, z něhož brali vždy nové náměty k oslavám sv. Panny a k vyjádření jejího poslání.

Milton ve Ztraceném ráji má názory, s nimiž věřící souhlasit nemůže (str. 371), ale jeden rys, který my docela skoro přehlížíme, zdůrazňuje právem, totiž, že Eva byla tělem i duší překrásná a že pro její obojí krásu k ní Adam zahořel ohnivou láskou, vida v ní svůj vlastní obraz, tedy odlesk vlastní krásy. Maria... V ní viděl Kristus obraz svůj, odlesk své božské neskonalé krásy! Duchem sv. vytvořena, nejdokonalejší kopie Srdce Ježíšova... Proto byla nad pomyšlení milována, jak od vtěleného Syna věčného Otce, tak i od toho, z něhož od věčnosti zplozen, i od toho, jenž z něho vychází.

Důležitější pro naši úvahu jest jiná stránka paralely, dotčená již universálnost, termínem „druhá Eva" vyjádřená. Eva, hebrejsky Chavah, „živá", matka všech živých. Dávaje jí toto jméno, měl Adam na mysli přirozený život lidstva. Maria, matka všech vykoupených, všech vzkříšených k novému životu, životu milosti a svatosti, matka všech, žijících životem nadpřirozeným, tedy matka nadpřirozeného řádu... Přirozený život všeho lidského rodu nesla ve svém lůně Eva, nadpřirozený život všech Adamových synů a dcer ve své lůno pojala a světu vydala Maria. Studujme hlubokou theologii apoštola národů, týkající se tohoto nadpřirozeného života, života v Kristu, s Kristem, života, který nám Kristus zasloužil a jehož se nám křtem sv. dostalo, života, jenž

jest výron života božského, a pak rceme: „Maria, matka všech živých... Maria, druhá matka všeho živoucího, ne toho, co žije tělesným životem, matka a prostřednice božského života v nás..."

Prostřednice božského života v nás... Skrze svatou Pannu vklíněn vtělený Syn Boží na strom lidského pokolení. Jenže tato božská ratolest nežije ze stromu, naopak, strom žije z ní! Z ní se rozlévá nový život a nová míza do celého odumřelého stromu (viz Is 11. 1); není větévky, není lístečku, není květu, není plodu, který by nečerpal život z božské ratolesti, vklíněné na kmen — skrze Marii! Je-li Ježíš náš oživitel a náš bratr, naše vzkříšení a náš život, čím je nám ta, která nám ho zrodila a v něm i skrze něho všecka nadpřirozená dobra zjednala?

Tím jest v jádře pověděno o Marii vše, co vznešeného o ní řečeno být může. K vznešenějšímu úkolu Tvůrce lidskou ani andělskou bytost povolat nemohl. Cokoli o sv. Panně proroci praví, nedostihuje ani zdaleka této blahé zvěsti pravěku; cokoli o ní Písmo psalo, dostává světlo z této předpovědi, vyslovené samým Hospodinem, doplňujíc pouze její obraz, Tvůrcem v ráji načrtnutý, a obohacujíc jej novými rysy. Teprve evangelia, blahá zvěst nové doby, líčící uskutečnění této obnovy, jsou plným vysvětlením prazjevení rajského. Ne před pádem prvního člověka; až když padl, bylo jasno, čím bude v království Božím vyvolená Panna — správně řečeno „od věčnosti předurčená Panna". Prostřednice lidstva, Pomocnice Vykupitele, druhá Eva, matka vykoupených.. To vše dodává jejímu úřadu ráz universálnosti, o který se v nadpřirozeném řádě sdílí jedině s Vykupitelem lidstva; universálnost, kterou svým postavením jakožto prarodiče lidského rodu měli v řádě přirozeném pouze Adam a Eva, kterou by byli měli a podle vůle Boží mít měli i v řadě nadpřirozeném, kdyby nebyli hřešili, odkazujíce potomkům všecko bohatství nadpřirozených darů, jichž se jim od Stvořitele dostalo.

V ráji v mlhavé dáli se rýsoval zrakům padlého člověka milý obraz vítězné Panny; v jejím náručí zřel dítko, plod jejího panenského života, který se mu stane stromem života a vzkřísí ho ze smrti k novému žití. První slovo o Marii; není však sama..., již v první předpovědi, v první blahé zvěsti jest spojena s Mesiášem-

Osvoboditelem a Vykupitelem, a s ním bude spojena vždy, v předpovědích proroků i v uskutečnění. Nikdy sama, nikdy od Vykupitele oddělena...

Předpovědi starozákonních věštců spolu s předobrazy, pokračování rajské zvěsti... Jen jednoho si všimneme. Jako červená nit se jimi vine dvojí myšlenka; v každé předpovědi a v mnohých předobrazech jest Zaslíbená oblita milým jasem těšitelky sklíčených, a nadto hned jasněji a zřetelněji, hned méně jasně a určitě z nich září záslib vítězství. Isaiáš těší zkormoucený lid a ubezpečuje jej, že spojení protivníci nezvítězí nad lidem Hospodinovým, a co mu bude znamením ochrany Nejvyššího? Panna, která počne a porodí Syna! Micheáš těší rozptýlený lid předpovědí budoucího sjednocení všech, k němuž dojde, až Zaslíbená dá světu Knížete, jehož východové jsou od věčnosti. Hořící keř Mojžíšův, předobraz panenské Matky, byl Mojžíšovi znamením ve chvíli, kdy Hospodin ho posílal, aby vítězně vyvedl lid z otroctví faraonova. Zázračné rouno bylo Gedeonovi znamením, že dobude vítězství nad nepřáteli lidu Božího. Prorok za prorokem, předobraz za předobrazem kreslí obraz Vítězné Panny a vlévají naději ve chvíli, kdy byli všichni blízci zoufalství. „Důvěřujte, přijde jistě ta, která sejme s vaší šíje kletbu Evinu..." Rodičko Kristova, lidstva jsi obnova, Maria, zdrávas! Živote věřících, Matko všech žijících, naděje lkajících, Maria, zdrávas...!

Úchvatně krásnou poesií rozvádějí tyto myšlenky liturgické zpěvy starověké a zvláště středověké. Jedna sekvence ke cti Neposkvrněného Početí vítá vycházející jitřenku, zvěst brzkého východu slunce spravedlnosti.

Raší kořen krále Jesse — slíbený květ světu nese
Evy synům žádoucí;
září nám už hvězda moře — brána nebes, konec hoře,
stánek Páně přeskvoucí.
Plesá nyní nebes dvorstvo — plesá spolu všecko tvorstvo,
jitřenka že vyšla již;
plodem svatým Evy slzy — druhá Eva sestře brzy,
staré kletby sejme tíž.
Skrze neposlušnou Evu — stali jsme se dítky hněvu,
hadovi když věřila.
Maria, květ čisté krásy — zavrženým cesta spásy
tím, že spásu zrodila.

V ráji člověk co kdys ztratil — dnešní svátek zas mu vrátil,
doba kletby končí se;
milost vládne, peklo žasne — v jedné nade všecky krásné
Boží moc jak zračí se.
Panno svatá, Panno čistá — Adamovy viny prostá,
dej, ať se ti odevzdám;
na srdce se tvoje vinu – veď mne k Světlu, veď mne k Synu,
přiveď, Panno, ke hvězdám!

C) Vyvolení.

Universálnost úřadu či poslání Matky Vykupitelovy nám bude dalšími úvahami objasněna ještě více. V předešlých řádcích jsme vyřkli slovo „vyvolená Panna". Učinili jsme vlastně metathesi, začali druhým odstavcem. (Str. 768.) Třemi slovy lze vyjádřit obsah velikosti Mariiny: Vyvolení, přivolení, provedení.

V y v o l e n í . . . Vznešenost Mariinu i hloubku plánu Božího vystihuje lépe slovo „p ř e d u r č e n í"; od věčnosti předurčená, nikoli teprve v čase vyvolená. Tak dogmatická bula Ineffabilis Deus (8. prosince 1854) hned na začátku, opírajíc se o slova Písma a dovolávajíc se svědectví starozákonních knih. „Hospodin stvořil mne na počátku cest svých se zřetelem na dílo své (s ohledem na dílo své; tak řecký text; hebr. a lat. text: „V pravěku, jakožto první ze všeho díla svého," Př. 8. 22).

Držíme-li se hluboké sentence Duns Skota, „učitele mariánského", že by se byl totiž Syn Boží vtělil a člověkem stal, i kdyby nebyl člověk hřešil a tudíž Vykupitele nepotřeboval, jest nutno plán stvoření pojímati takto: trojjediný Bůh, sám v sobě od věčnosti nekonečně blažený, jsa láska sama, rozhodl se svobodně od věčnosti, že svého blaha učiní účastnými i jiné bytosti, že stvoří svět, aby bytostem, obdařeným rozumovým poznáním, svobodnou vůlí a nesmrtelností, zjevil svou moc, dobrotu a lásku, trojí to odlesk Boha trojjediného. A nejen to; neomezil se na pouhé přirozené zjevení svých dokonalostí krásou viditelného světa; chtěje svou lásku zjevit způsobem daleko dokonalejším, rozhodl se, že tvory, nesmrtelností a rozumem obdařené, člověka i anděla, povýší do řádu nadpřirozeného, že je oba učiní svými dítkami a připustí k věčnému blaženému patření na svou tvář. Věčná oslava, neustálý dík a chvála jako moci,

moudrosti a lásce od těchto tvorů vzdávaná bude ovocem tohoto povýšení. Jenže všecka chvála od tvorů jemu vzdávaná bude nedokonalá. Spokojí se s ní? Mohl tak učinit; nicméně ve věčných úradcích své moudrosti se svobodně rozhodl, že si pořídí oslavu, která by ho byla důstojná, tedy nekonečnou, čímž zjeví svou moc, moudrost a dobrotivost způsobem ještě vznešenějším. Jak si ji pořídí? Tím, že jedna ze tří božských osob vstoupí do řady bytostí stvořených, stane se sama tvorem, a to člověkem, který, jsa složen z těla a duše, má ve vesmíru centrální postavení (mikrokosmos) — spojujeť v sobě neviditelnou říši andělů i viditelnou říši hmoty, a je tak schopen být zástupcem a představitelem veškerého tvorstva. Za tohoto předpokladu — vtělení jedné božské osoby — bude samozřejmě vtělený Bohočlověk přirozeným všeobecným prostředníkem mezi Bohem a člověčenstvem (mediator natus) a zároveň pánem všeho tvorstva, jakož i králem všech tvorů, obdařených nesmrtelností a rozumem.

Bude-li jedna božská osoba vklíněna na strom lidského pokolení, a my víme, že to byla druhá, neobejde se bez lidské matky; skrze matku se Syn Boží stane synem člověka. Protože podle hluboké Skotovy sentence, které se drží i učitel církve sv. Albert Vel. a Ambrosius Catharinus z řádu sv. Dominika, Suarez a jiní velcí bohoslovci T. J., učitel církve sv. František Saleský, Scheeben (veskrze žák sv. Tomáše Aq.) a jiní, bylo vtělení Syna Božího předurčeno bezpodmínečně, byla mu od věčnosti bezpodmínečně připravena i matka, a ta bude v království Božím, ve velké rodině nebeského Otce, královnou matkou.

To byl odvěký plán Tvůrce. Přišla chvíle od něho určená, kdy přikročil k jeho provedení. „Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi . . .“ (Gn 1. 1) Stvořil anděly i hmotu zároveň. Do hmoty vložil zákony, aby, působíce v ní, vytvořily vesmír, jak jej v mysli od věčnosti pojal, a aby po milionech let připravily obydlí člověku. Anděly podrobil ihned zkoušce. (Str. 347.) Jak dopadla, víme . . .

Kolik miliard let uplynulo od oné chvíle, než byla země upravena za vhodný domov člověku? Nejvyšší nám toho nezjevil, a věda toho nikdy nezbádá. Ta chvíle konečně přišla. Bůh štípil ráj rozkoše, postavil do něho prvního člověka, a i jej podrobil zkoušce. Vzpurný služeb-

ník, od nebeského Otce vyděděný, připravil o věčné dědictví i své syny. Pekelný kníže jásal. Ten, jenž měl vyplnit řady andělů, prořidlé odpadem jeho druhů, padl též, a v něm vyděděni všichni.

Zde navazuje druhá část naší kapitoly. (Str. 768.) Nejmoudřejší Bůh volil raději dopustit zlo, než je vůbec zamezit, aby ze zla vyvodil dobro a tak zjevil v lesku ještě krásnějším bohatství své moudrosti a lásky. Přepočítal se svůdce... Není moudrosti, není prozíravosti, není rady proti Hospodinu. (Př. 21. 30) Syn věčného Otce přijde přece, s rozdílem, že jeho poslání bude rozšířeno o nový úkol; bude nejen králem, bude i Vykupitelem; přijde nejen zjednat slávu Otci, přijde, aby zasloužil i smír padlému člověku; jeho cesta bude křížová, nikoli růžová. Ale jeho význam pro lidstvo bude „universálnější", a na této „rozšířené universálnosti" bude mít podíl i jeho předurčená matka.

D) Přivolení.

Uplynuly tisíce let. „Z bídy do bídy se potácela a do propasti neštěstí se střemhlav řítila veškerého lidstva masa zavržená..." (Aug.) Teprve když byla nouze nejvyšší, přispěchala Boží láska svou pomocí. Od věčnosti vyvolená a v ráji zaslíbená vítězná Panna byla v plnosti časů upravena samým Duchem sv. za důstojný stánek vtělenému Synu Božímu. Jediná uchráněna všeobecné pohromy, všecko lidstvo zachvacujícího přívalu dědičné viny; archa Noemova, nezachvácená všeobecnou potopou — z ohledu na spravedlivého, jejž v sobě chovala, předobraz Neposkvrněné, vyvoleného stánku jediného „Spravedlivého".

Druhý akt božského dramatu... Opona, která před tisíciletími spadla po vyřčeném trojím ortelu Hospodinově ve chvíli, kdy se za vinníky zavřela rajská brána, se nyní opět zdvíhá... V Nazaretě, ve světničce, k níž budou brzo zírat oči všech vyhnaných a na milost přijatých synů Adamových. Nazaret jest nyní jevištěm, na němž spočívá zrak Nejvyššího a k němuž hledí oči spravedlivých v předpeklí i oči nebeských zástupů. Osud všeho lidstva, vložený kdys v ruku Evinu a Adamovu, vložen nyní v ruce vyvolené Panny. „Res in suo deformes ordine exspectabant mundi sub cardine relevari tuo iuvamine..."

Scéna v ráji, scéna v nazaretském domku... Bez ustání, stále a stále se touto dvojí scénou svatí Otcové obírají, stále se k ní vracejí, a zatím co učitelům církevním skýtá její nevyčerpatelná hloubka nepřebernou látku k bohoslovným úvahám o věčných úradcích Božích, které nemohou být v dosažení svých cílů zaskočeny (frustrari), rozvádějí jiní v řečích a zpěvech nejkrásnějšími poetickými obraty analogii mezi první a druhou scénou, opěvujíce nevystihlé bohatství moudrosti a milosti Nejvyššího. Anděl, žena a muž... V ráji anděl temna vyjednává s ženou, chtěje ji podvést a spolu s ní vykopat hrob, do kterého by oba strhli Adama, veškeren lidský rod... (Efrém.) V Nazaretě anděl světla vyjednává s pannou, aby pozvedla z ponížení a pádu svou neblahou pramatku i Adama, t. j. veškeré jejich potomstvo..., a to skrze Osvoboditele, jemuž dát život jest v její moci. Padlý anděl sliboval falešnou velikost: „Budete jako bohové..." Gabriel přinášel velikost pravou: „Staneš se Matkou Boží." Nemoudrá Eva zapochybovala o slovech Hospodinových, neposlechla jeho výslovného rozkazu, zatoužila v hříšné pýše po věci tvoru nemožné..., vložit si na hlavu diadém božské svrchovanosti. To vše napravila vyvolená Panna svou vírou, poslušností a pokorou, svým „amen", staň se, fiat; a jako výsledkem skutku Evina byla zkáza, tak následkem svolení Mariina byla spása, spása veškerého rodu lidského, ne pouze její, ani toho neb onoho jednotlivce. To činí Marii druhou Evou, novou Evou, pravou a skutečnou „matkou všech živých" (vykoupených), to jí zajišťuje nanovo v plánu Božím a v království mesiášském místo jedinečné, všeobecné, universální, jako matce v rodině nebo slunku v přírodě. „Není, kdo by byl prost (kdo by nezakoušel) jejího blahodárného a životodárného vlivu." (Bern.) Eva, vlastně matka mrtvých. „Omnium fuistis peremptores... prius quam parentes." „Dříve jste nás zhubili, než jste nás zrodili." Matkou živých se stala teprve Maria, a stala se jí svým svobodným přivolením.

„Staniž mi se podle slova tvého..." Staň se, fiat, amen... Toto amen rozhodlo, jím zpečetěna porážka satanova, zajištěno vzkříšení padlého člověka, dán a zaručen návrat k životu; cherubín s plamenným mečem odstupuje od rajské brány, prvotná kletba se mění v požehnání, nebe se opětně sklání k zemi, Bůh a lidstvo zase

sblíženi. Na žádném synu ani dceři Evině nezáleželo nikdy tolik, co na Mariině amen. Svatí Otcové srovnávají její „staň se“ s tvůrčím fiat trojjediného Boha na počátku časů. Jeho fiat dalo existenci viditelnému světu a přirozenému řádu: „Fiat lux, budiž světlo...“ Mariino fiat dalo život vtělenému Synu Božímu a obnovilo nadpřirozený řád v lidstvu.

„Zdrávas, dlouho vyčkávaná, v nížto naděj lidstvu dána
života a spasení;
svojím ‚Staň se‘ otevřelas bránu nebes, proměnilas
v domov smutné vězení...“

Nepředpojatí historikové, ať se hlásí ke kterémukoli vyznání nebo třeba i k bezvěří, tvrdí souhlasně, že jedinou světovou událostí par excellence jest narození Kristovo. Kol této události se otáčejí světové dějiny, ta jim dala nový ráz a směr, ta dělí historii ve dvě epochy docela odlišné, v dobu před Kristem a v dobu po Kristu. Tak mluví historik, a nemůže mluvit jinak. Věřící theolog pozmění jejich výrok v ten smysl, že světovou událostí, o které jest řeč, jest početí Kristovo; nikoli Betlem — Nazaret nám dal toho, jenž obnovil tvářnost země. Mariino fiat uvedlo vtělenou Pravdu v svět, její přivolení dalo lidstvu Vykupitele a dárce života. Prostřednice spásy, pomocnice Vykupitele...

Tyto dva termíny rozlišují dvojí účast sv. Panny na vykoupení lidstva. První má na zřeteli její činnou účast při vtělení Syna Božího, které trojjediný Bůh učinil závislým na jejím přivolení ve chvíli andělského zvěstování. Druhý výraz se týká její pozdější činnosti v díle spásy, kdy přidružena a podřízena Obnoviteli lidského rodu, vykvetlému na její fiat z jejího lůna, pracovala spolu s ním o podvrácení panství a vlády knížete temna, o čemž bude řeč v další části. Její prostřednická („spoluvykupitelská“) činnost vrcholí v jejím „staň se“; tehdy skutečně záviselo na ní, chce-li se novou matkou živých stát; když však jednou svým „amen“ uvedla zaslíbeného Vítěze v svět, nebylo již v její moci zastavit dílo, které začato.[3]) Mimochodem podotýkáme,

[3]) Třebaže podle učení Otců a učitelů církevních jest nade vši pochybnost jisto, že anděl byl k vyvolené Panně poslán, aby si od ní vyžádal souhlas, jedná s ní přec způsobem, který byl suverénní moci Tvůrce nad tvorem jedině přiměřený.

že vtělení věčného Slova bylo jeho zasnoubením s lidskou přirozeností, a jako při každém zásnubu jest nutný oboustranný souhlas, tak bylo zapotřebí, aby lidstvo promluvilo své „ano" ve chvíli, kdy Syn Boží se snoubil s člověčenstvím.[4]) Kdo bude při tomto přesvatém úkonu lidský rod zastupovat? Kdo vysloví jeho jménem „ano"? Známe ji, vyvolenou zástupkyni lidstva, v jejímž lůně zásnub vykonán, a která tím vstoupila v pokreven-

---

„Nalezla jsi milost u Boha..." Třebaže Bůh tvora jen zve a volá, jest každé takové povolání, ať spasitelným vnuknutím a vnitřním osvícením, ať jiným jakýmkoli způsobem, vždycky velkou nezaslouženou milostí, byť i Pán zval k oběti, na př. misionáře, kterého ráčí jeho prozřetelnost užít za nástroj k záchraně a posvěcení jiných. „Počneš v životě a porodíš Syna..." To jest vůle Nejvyššího, která neomylně dosahuje svých cílů, to milost tobě od něho daná. Či bych měl říci „nabízená"? Žádné lidské pero, nevyjímaje Homéra, by nebylo s to tuto scénu vylíčit tak božsky vznešeně, jak ji vymaloval štětec „malíře Matky Boží", mariánského evangelisty. Kdykoli se lidé pokoušeli k ní něco přičinit nebo pozměnit slova andělova aneb rajskou přípověď Hospodinovu, vždycky obé skreslili nedůstojnými lidskostmi. (Apokryfy, řeč sv. Germána, vidění Marie Agredo atd.) Nabízení se strany jedné, zdráhání se strany druhé, pak zase domlouvání, a konečně po dlouhém vyjednávání souhlas..., všecko věci, které se nesluší tvoru vůči Tvůrci, aniž jsou důstojny majestátu suverénního Pána nebes i země.

[4]) Při zasnoubení jsou obě strany svobodny; dojde-li však k sňatku, nemožno své „ano" odvolat, snoubenka patří neodvolatelně snoubenci. Proto lidská rodina, skrze Marii zasnoubená Kristu, se dopouští felonie, zříká-li se toho, komu navždy oddána. Toto nedovedou mnozí pochopit. „Já jsem nebyl tázán, já svolení nedal, jakým právem vymáhá ode mne Kristus věrnost?" Ale chápou docela dobře, že celý národ jest vázán a musí nést všecky výhody i nevýhody a břemena mírové neb obchodní smlouvy, kterou jeho jménem uzavře a podepíše zplnomocněnec, že celá rodina (nezletilé děti!) nabývá nebo pozbývá občanských práv a povinností, které na sebe vzal nebo jichž se zřekl otec. Lužice, Kladsko..., doklad, že takové závazky nebo břemena trvají celá staletí a přecházejí s generace na generaci vinou neb zásluhou dávno zesnulých!

ský svazek s druhou božskou osobou, a skrze ni v příbuzenský svazek s ostatními osobami svatosvaté Trojice. Nad toto závratné povýšení nedá se vyššího myslit, zde nezbývá, leč sklonit se před omilostněnou Pannou v prach.

Je-li věčné vyvolení nejsv. Panny důvodem naší úcty k ní, jest její přivolení důvodem a podkladem naší lásky a vděčnosti k ní, a provedení díla spásy (viz dole) důvodem naší důvěry k ní. Příčina naší radosti, Matka krásného milování a svaté naděje...

Oslavujme Pannu svatou — Evy, hanou nedotknutou,
Matku s květem panenství,
jedinou na širé zemi! — Jediná jest mezi všemi,
v nížto s plodem květ se stkví!

V jejím lůně božství dlelo — na pomoc kdy lidstvu spělo,
tím dán spásy počátek;
záchranou jest doufajícím — nadějí už zoufajícím,
lidské bídě nese lék.

Pod jhem Zákona kdož lkali — mysl k Panně upírali,
z očí kanul slzí zdroj;
v strastech, mukách, bědování – v hříchu, bídách, žalování,
zajatých k ní volal voj.

Ty, jenž v bídě, nouzi strádáš — pomoci kdo sobě žádáš,
v kříži, v strastech, v žalosti,
věz, že Zaslíbená v ráji — spásu zrodila nám v stáji,
spěchej k Matce milosti!

E) Provedení.

Z řečeného jest zřejmo, že vyvolená a omilostněná vítězná Panna nemůže zůstat cizí a bez zájmu vzhledem k velkému dílu svého božského Syna, jeho viditelnému království na zemi. Bylať činně účastna při jeho založení, byla si jasně vědoma svého vyvolení a poslání, jež mělo cílem obnovu lidstva — zahloubejme se jen v její chvalozpěv, studujme Magnifikat! — a nyní bude netečná k dílu, které pomáhala budovat krví svého srdce? K dílu, které vyrostlo z půdy zkropené a svlažené drahocennou krví jejího Zrozence i hořkými slzami jejích očí? Tak drahocenné vláhy bylo zapotřebí, aby úhor vydal plody — mezi nimi i pšeničný klas a vinnou révu,

jimižto jsme syceni při svátostné hostině, obětní to hostině, kteráž jest denním zpřítomňováním oběti kříže.

Dílo, o kterém mluvíme, království Kristovo na zemi, jsou všichni vykoupení, vzkříšení k nadpřirozenému životu; jejich otcem jest trojjediný Bůh, jejich matkou jest ona, pravá Matka všech živých a k věčnému životu povolaných. Království Kristovo, jeho rozmach, blaho a vzrůst... Chápeme prosbu církve, aby „řady věřících jak zásluhami, tak počtem rostly a se množily"; ale komu leží tato věc na srdci víc než Královně a spoluvládkyni tohoto království? Čemu jinému by věnovala větší sympatie, sluší-li tak říci, ne-li těm, kdož tvoří armádu jejího Syna i její dvůr a komonstvo? Má-li každá královna-matka zájem na blahu, bojích, vítězstvích, úspěších a neúspěších rytířů a poddaných svého syna — jsouť přec i poddanými jejími — čím více nutno tak soudit o Královně „vznešeného města Božího" (Aug.) a matce království Kristova? Není náhodné, že vykoupení takřka instinktivně upírali v těžkých chvílích vždycky zrak k ní, vítězné Panně. K ní se utíkali, ji o pomoc vzývali, nikoli archanděla Michaela, třebaže jest patronem církve, ani sv. Josefa, druhého patrona království Kristova; vždy jen k Marii spěchali, ke Královně-matce.

Universálnost, typická vlastnost poslání Mariina, je typickou vlastností i naší úcty k ní. Projděme jen invokace Loretánské litanie! „Uzdravení nemocných, útočiště hříšníků, těšitelko sklíčených, pomocnice křesťanů..." Takovou litanii nemůžeme složit k poctě žádného světce, byť sebevíce nad jiné omilostněného. Nahlédněme i do liturgických knih, sledujme svátky sv. Panny. Královna srdcí, Královna pokoje, Královna víry, Matka krásného milování, Matka ustavičné pomoci, Matka dobré rady, Matka božské milosti, Matka milosrdenství, Matka svaté útěchy, Matka božského pastýře, Matka Boží prozřetelnosti, Prostřednice všech milostí, Panna Maria Vítězná... Tolik památníků nezřídí zbožnost a vděčnost věřícího lidu nikdy nižádnému členu nebeského dvorstva, protože nikdy žádný z nich nebude tak universálním pomocníkem v kterýchkoli záležitostech soukromého i společného života křesťanstva. Zdá-li se tu a tam, že některý světec sype hojněji růže na zemi, je to jen přechodné. Bůh ho chtěl ve svých nevyzpytatelných úradcích oslavit, a když

cíle dosaženo, ustává déšť růží. (Sv. Filomena!) Ale ze zdroje, pramenícího ze srdce Matky Vykupitelovy, se řinou a budou řinout přívaly milosti na vyprahlou zemi bez ustání. Prostřednice všech milostí, rozdavatelka pokladů, nám jejím božským Synem zasloužených. Dispensatrix gratiarum...

Tážeš se po důvodech? První odpověď, nám již známá a nám na podobné otázky tolikrát již daná, zní: „Protože Bůh tak chtěl." (Str. 127.) Nicméně, Pán nejednal bez závažných důvodů. Scheeben nazývá Matku Boží „die zweite Verdienende, die einzige Mitverdienende" (naší spásy a všech milostí), pročež i jediná „Mitverteilende". Jako měla účast na zjednání spásy, tak má podle vůle Boží i činný podíl na aplikaci ovoce spásy, na udílení milostí. To jest důvod, proč jí Pán svěřil klíče nebeských pokladů. Její místo v království Kristově jest obdobné postavení, které měla na př. Isabella Kastilská ve sjednoceném Španělsku. Ferdinandu Aragonskému dala nejen ve své osobě průvodkyni na životní pouti a moudrou rádkyni, přinesla nadto s sebou i území svého otce Jana II., spolu s manželem dobyla Granady, poslední maurské provincie na poloostrově, její podporou podnikl Kolumbus cestu za oceán, čímž vším položila spolu s Ferdinandem základ k velmocenskému postavení Španělska. Proto byla víc než jiné královny, byla vpravdě a právem spoluvládkyní. Slovo takové královny v říši, takové matky v rodině, prosí-li za dítko, má ne pouze větší váhu než slovo bratra, který se snad za bratra přimlouvá; ten tak činí toliko jeho jménem, neopíraje se přitom o žádný právní nárok (titulus iuris), apeluje jedině na dobrotu a slitovnost otcovu. Matka neb spoluvládkyně však právní nárok má! Tato analogie nám sdostatek osvětlí, proč přímluva a prostřednictví Matky Boží je docela jiného rázu než přímluva ostatních světců.

Po Kristu a s Kristem (jemu podřízená!) všeobecná prostřednice milostí... „Bůh nám dal skrze Marii Ježíše Krista, Spasitele a dárce všech milostí. Dav nám skrze Marii toho, jenž jest původ a pramen všech milostí, rozhodl se, že skrze Marii nám bude dávat milosti všecky." Tak soudí Bossuet, půl tisíce let před ním mluví podobně sv. Bernard, tvůrce známého výrazu: „Všecko skrze Marii", a Gerson († 1429) praví:

„Bůh ustanovil, že jejíma rukama udělí, cokoli lidskému pokolení dá.“ Skrze Marii nám dal Vykupitele sebe — jaký div, že skrze ni nám dává i své dary? Sotva se vtělil, ukázal nám, kdo bude klíčnicí jeho pokladů. Tajemství Navštívení, ozvěna tajemství Zvěstování, dozvuky Mariina fiat... První nadpřirozenou milost udělil vtělený Spasitel svému předchůdci — jak? Prostřednictvím Mariiným! A když po letech i první milost přirozenou udělil v Káni zázračně na její přímluvu, ukázal, že její všemocná přímluva bude tím klíčem, kterým nám bude ona otvírat nebeskou pokladnici. Orodovnice naše... Tuto víru vyjádřili křesťané katakomb obrazy orantek. Prosící postava, stojící mezi knížaty apoštolskými...

Universálnost přímluvy a prostřednictví Matky Boží... Vztahuje se na všecky vykoupené, na všecky milosti, nikoli jen na tu neb onu, jak tomu jest u světců, na všecky doby Úcta světců jest krom toho pozůstavena každému na vůli, úcta k matce velké rodiny Kristovy, ke Královně Matce, k Matce Vykupitelově, jest pro všecky vykoupené závazná — pro všecky Ježíšovy bratry, kteří jsou ipso facto i jejími dítkami...

Přitom třeba varovat se mělkého náhledu, jako by se poslání Marie Prostřednice docela vyčerpávalo jejím orodováním, jako by tudíž její úkol v království Kristově záležel jedině v tom, aby nám u Syna vyprošovala, co potřebujeme. Bohužel, namnoze se tak její postavení pojímá — v kázáních, v náboženských knihách, v nazírání věřících. Všeobecné útočiště těch, kteří něco od Boha chtějí...! Úřad prostřednice spásy a milostí má širší, daleko širší působnost, zasahuje daleko hlouběji do nadpřirozeného života vykoupených a do celého organismu církve. Připomínám jen vzor ctností, povzbuzující k následování, o němž bude brzo řeč — tím že by se úřad prostřednice spásy uplatňoval jen mimochodem a podružně?

Zde si však všimneme jiné velmi důležité složky či stránky poslání Mariina. Kromě činné účasti, o níž jsme jednali, má sv. Panna v království Božím ještě vliv jiný, který by se dal do jisté míry přirovnat k působnosti sv. svátostí ex opere operato (mocí samotného svátostného úkonu), vliv, který v míře daleko větší než Marii Panně přísluší božskému Spasiteli. Laik by

snad užil raději profánního výrazu „samočinně“ nebo „automaticky“. Božský život, do lidstva vlitý, a tudíž i Kristus, pramen tohoto života, jakož i jeho přesvatá Matka, působí v lidském pokolení, hříchem Adamovým otráveném, jako účinný lék v nemocném těle, jako čerstvý vzduch, spojený se světlem a hřejivými slunečními paprsky ve vlhké místnosti, plné plísně, jako vláha na vyprahlém úhoru. Ať nemocný chce nebo nechce, lék do nemocného organismu jednou vpravený nebo dokonce vočkovaný působí („samočinně“), zdolává nemoc i její zárodky, vlévá odolnost, vede k uzdravení, byť i nemocný „protestoval“. Tak Kristus v lidstvu. Sotva přišel, začala působit jeho slova, která podle jeho vlastního výroku jsou duch a život. Poukazuje se na to, že i u pohanů z a jeho dob se začínají jevit první stopy lidumilství, dříve neznámého — přehlíží se, že se tak stalo teprve p o jeho příchodu, teprve když se jeho učení začalo šířit! (Viz str. 566.)

Jakousi analogii k našemu předmětu skýtá případ, který jsem sám zažil. Církevní ústav v X... Chovanky naprosto vlažné... Tu přijde do ústavu dívčina, docela jiného rázu než ostatní. Nadšená ctitelka Srdce Páně, při čemž její život byl v plném souhlasu s tím, co uctívala a milovala. Obrázek Srdce Páně na stolku a v každé knize, medaile Srdce Páně na šíji, první pátek měsíce nikdy bez sv. přijímání, soška Srdce Páně v kapli i zahradě, dotud opuštěná, nyní vždy ozdobená kvítím... Z počátku si andělské dívčiny žádná nevšímala, ponenáhlu však jako soustředěné kruhy se začala úcta k Srdci Páně šířit. Napřed její sousedky, pak ostatní spolužačky, pak i jiné ročníky... Samozřejmě bylo i dosti těch, které zůstaly lhostejné. Když konečně na půdu takto připravenou padlo při exerciciích i živé slovo, vzplála láska k Srdci Páně v srdcích všech živým plamenem. Že tato pobožnost nebyla bez vlivu na veškeren život v ústavě, netřeba podotýkat. „Obnovena tvářnost země.“ — Dívčina nepovzbuzovala slovem nikoho, jen její příklad působil — jako kvas ve známém podobenství Spasitelově; živoucí zjev dokázal, co nedokázala mrtvá litera v mravoučných knihách ani mravoučné přednášky v učebnách...

Není tomu podobně s nejsv. Pannou? Třebaže analogie není stoprocentní, může přec dopomoci k jasnějšímu

pochopení toho, co rozvádíme. Bytost jako ona, Neposkvrněná, postavena do lidské rodiny... Vliv, síla, moc a působnost jejího zjevu byla neodolatelná, šíříc se ponenáhlu jako soustředěné kruhy na hladině, až dosáhla i nejvzdálenějších na této rozlehlé zemi. Dívka, manželka, matka přetvořena silou zjevu panenské Matky Vykupitelovy. Povznesení ženy i dívky, v rodině i mimo rodinu, byl první účinek zjevu Mariina. Co nedokázaly zákony Augustovy ani mravní deklamace filosofů, dokázal její zjev.

Čím bylo po této stránce neporušené mateřství Mariino ve starověku, tím jest dnes její Neposkvrněné Početí. Protijedem a lékem současných neduhů a epidemií, zvláště nečistoty a požívavosti. Proto jest úcta k tomuto tajemství obzvláště časová. Nečistota... Nenamlouvejme si, že středověk, doba víry, byl této neřesti prost! Historik nám označí epochy a kraje, kdy zchátralost laiků a kněží ohledně této ctnosti byla přímo neuvěřitelná. Jenže tehdy si byli vědomi, že to, co páchají, jest hřích, kdežto dnes se tato neřest omlouvá, hájí, prohlašuje za právo každého, zdrželivost jest označována za nenormálnost, rafinovanost v ukájení nemá mezí, a veršotepci, pošilhávající po antické znemravnělé Helladě a Římu, vzdychají jako Schiller: „Za žádnou radost tehdy nestyděl se bůh..." Jaké radosti! Proti této hnilobě existuje jediný lék, úcta k Neposkvrněné. Rozněťte ji v srdcích mládeže, shromážděné u májového oltáře, učiňte Marii královnou jejich srdcí, a obnovíte i dnes tvářnost země!

40. KRÁLOVNO NAŠICH SRDCÍ, PŘIVIŇ NÁS K SOBĚ!

Není tomu tak dávno, co dívka, zesnulá v jednom francouzském Karmelu, rázem a jakoby jedním útokem dobyla srdce všech. Žlutí synové říše středu a říše vycházejícího slunce, rudí potomci mocných kulturních Azteků a Inků i nekulturních Huronů, pokud přijali křest, si zamilovali prostinkou květinku z Lisieux, stejně jako bílí Evropané, černí obyvatelé rovníkové Afriky neb hnědí domorodci v Oceanii, stejně jako věřící v USA. Miláček všech — ale sotva kdo ji nazve královnou srdcí. Tohoto jedinečného názvu, stejně vznešeného a krásného jako čestného a láskyplného, se dostalo jediné z Eviných dcer, aniž se ho kdy jiné dostane.

Které? O tom netřeba se šířit. Každé dítko ti poví, čí medailon si zavěšuje čistá dívčina s nevýslovnou něhou a láskou kol šíje, dívčina, která si nezavěsí na šíji ani obraz rodné matky a která by se za poklady celého světa nedala pohnout, aby nosila na šíji třeba zlatou medaili jistých národních (prý) velikánů. Každé dítko ti poví, čí obraz krom znamení spásy najdeš v každé věřící rodině, čí oltář krom eucharistického jest v našich chrámech nejvíce obléhán, čí písně náš lid nejčastěji zpívá, na která poutní místa nejraději spěchá, která pobožnost v roce jest mu ze všech nejmilejší, odezíráme-li od koled, kterými jsou ovívány jesličky. Královna májová, Královna srdcí... Nikoli jediného pouze, nikoli několika ojedinělých; královna srdcí všech... Universálnímu poslání Marie nejsvětější odpovídá, jak už řečeno, všeobecnost jejího kultu.

V minulém století se vytasil Draper s „vysvětlením" vzniku úcty mariánské. Cyril Alexandrijský, nadšený zastánce božského mateřství, popíraného „rozšafným" (prý) Nestoriem, potřeboval prý jak pro sebe, tak pro své lidi náhradu za bohyně, jejichž uctívání od nepaměti v Egyptě provozované přešlo tamním lidem v krev a za které musila být dána v křesťanství náhrada, měl-li být tamní lid nové víře zachován. Učený pán nevěděl, že dávno před jmenovaným světcem skládal ke cti panenské Matky nadšené hymny v Syrii sv. Efrém, asketa prvního řádu, kazatel pokání a posledního soudu, takže

se divíme, jak se mohla jeho lyra, zvyklá jen vážným a chmurným tónům, rozezvučet melodiemi tak úchvatně milými a líbeznými, něžnými a dýšícími vroucí láskou. Což jeho současník, milánský biskup sv. Ambrož? Což sv. Justin, obhájce víry v druhém století? Což Origenes o nemnoho desítiletí mladší než Justin?

Jiné „vysvětlení" úcty mariánské podal u nás před lety protestant Kálal. Taktněji vyjádřeno, než on učinil, zní: „Katoličtí kněží, vázaní slibem ustavičné čistoty, odškodnili se (prý) za lásku erotickou tím, že ji proměnili v platonickou." Vy, voje věřících dívek, milující a uctívající nejsv. Pannu veškerým žárem a enthusiasmem, jakého jest nezkažené dívčí srdce schopno, povstaňte a buďte odpovědí muži, jenž pro nadzemskou lásku a pro nadzemské ideály nemá porozumění ani zbla! Zaveďte ho k májovým oltářům a ukažte mu zástupy dívek, hledících ve svatém zanícení na obraz Neposkvrněné a zasvěcujících tam navždy svá srdce, aby se jich nikdy nemohl špinavou rukou dotknout cynický svět, oddaný kultu Venušinu!

Co jsme řekli o Kristu, platí v neztenčené míře i o jeho panenské Matce. Vysvětlujte si její osobu i úctu mariánskou jak chcete, řekněte si, že Maria jest mythus, prohlašujte ji za tesařovu ženu z Nazareta, kterou pozdější věky zidealisovaly[1]): dokud nám nepodáte doklad z dějin, že nějaký mythus nebo zidealisovaná řemeslnická žena měla takový vliv jako Maria na mravní a sociální život generací dvou tisíců let, a to po celé zemi, u kulturních i nekulturních národů, nejste nikterak zbaveni povinnosti vysvětlit nám věcně a logicky, čím to, že právě tato žena takový vliv měla a má, vliv stejně mocný a stejně působivý, dnes jako za dob Efrémových a Ambrožových, u nás jako v pohádkové Andalusii i nehostinné říši ranního ticha (Korei), na srdce andělských dívek jako byla Terezička, i na srdce nedávno obrácených kanibalů fidžijských nebo válečných a nadmíru surových rudochů v amazonských pralesích, patagon-

---

[1]) Když je to jednou „chytne", pak nevědí, kdy přestat. Kristus mythus, Maria mythus, Mojžíš mythus, všecko je mythus. Mojžíš . . . Páni nechápou, že mátoha je sotva s to sjednotit zotročený lid, dát mu pevnou organisaci, vyzbrojit jej národním sebevědomím a nadchnout pro velkou ideu.

ských pampách a severoamerických savanách a prériích — rudochů, kteří přec bílé muže ze srdce nenáviděli a nenávidí! Nejste s to vysvětlit, odkud váš „mythus“ měl takovou moc, že proměnil římské bahnisko v zahradu lilií, že mladistvé duše rázem vzplály láskou a nadšením k andělské ctnosti a k touze po andělském životě, že v celých zástupech opouštěly širokou cestu rozkoše a nastoupily s radostnou horlivostí trnitou cestu ctnosti. A byť byste si chtěli z úzkých pomoci frází o chvilkovém vzplanutí, narážíte v témže okamžení na druhou překážku, nepřekonatelnější než Antihimalajské pohoří — čím to, že toto „vzplanutí“ nepominulo, že trvá stále v nezeslabené síle, že zjev Mariin drží nad hladinou a povznáší nad prach země duše v letech nejnebezpečnějších, kdy svody těla a světa jsou nejmocnější a jejich lahody nejsvůdnější. Všeobecně platný zákon dostatečného důvodu platí i zde! Mythus bude lze uznat za dostatečný důvod, až namalované slunce vysuší vlhký sklep, vykouzlí květy a vyléčí chorobu. Nechcete-li celou věc odbýt pohrdavým („povzneseným“) úsměchem, pak vám nezbývá leč pokrčit rameny a říci: „Ignoramus et ignorabimus.“ Nejen vědy přírodní, i sféra mravních a sociálních zjevů má své záhady a svoje „ignorabimus“ pro ty, kteří řeší všecko bez Boha, bez světla víry!

Obere-li si někdo za ideál postavu zbájenou, řekne se o něm, že se oddává blouznění (Schwärmerei), jako se na př. Schiller prozradil v bozích Řecka. Blouznění, které jak známo a zřejmo nevede nikdy k reálním hodnotám a kterému propadá ten neb onen — bylo by zle, kdyby mu propadaly celé generace! Naprostá nečinnost, neaktivita, neplodné, nezdravé snění, to vše by bylo jedním (ne jediným!) z truchlivých následků takové epidemie. Marii milují a pro ni horují milionové, a z nich přemnozí vynikají neobyčejnou aktivitou ve všech oborech lidského snažení a práce! Několik jmen, která hned uvedeme, jsou toho důkazem. Tu není snění, tu jest tajemná síla a moc, pocházející ze zdroje vám neznámého, poněvadž zúmyslně neviděného! Maria, od milionů milovaná —

Královna srdcí... Čeho třeba k tomu, aby měl kdo právo na tento vznešený název? Musí být m i l o v á n, enthusiasticky a v š e o b e c n ě milován, a musí být n á s l e d o v á n. Co se prvního a druhého týče, jest věc

u nejsvětější Panny samozřejmá. Láska vděčnosti a láska zalíbení...

Mám rozvádět povinnost lásky vděčnosti? Kdo pozorně pročetl dosavadní naše vývody, zvláště třetí část kapitoly, nahlédne, že ta, která zjednala lidstvu spásu, si tím i pojistila nárok na neomezenou vděčnost všech lidí a všech věků. Opět se nám vrací rys universálnosti. Vděčnost a láska všech... „Vším dobrým jsme byli od Tvůrce skrze ni zahrnuti..." (Srov. Tob 12. 3)

A což láska zalíbení? Jinde jsem se zmínil o tom, co jest polarisace světla (Maria I. 12) a navázal na to krátkou úvahu: „Vložil-li Tvůrce tolik okouzlující a netušené krásy do jediného zrnka soli nebo křemene, co krásy asi shrnul v tu, kterou vyvolil za Matku a živoucí stánek svému Synu! Světákovi jest ovšem skryta, nevěrec jest pro ni slepý, vlažný věřící má o ní sotva tušení; jen v nadpřirozeném světle sv. víry jest nám zjevna, tak jako krása v krystalku kamene se nám objeví jen v polarisovaném světle." Krása, skrytá v hlubinách nejsvětější Trojice, se zrcadlí v Neposkvrněné, pokud se ve stvořené osobě zrcadlit může.

Nadpřirozená krása nejsv. Panny... Především bez poskvrny dědičné viny počatá a plná milosti, což nelze říci o nikom. Čistá vyšla z rukou Tvůrce i naše pramáteř, milosti plná však nebyla. Za druhé utvrzená v milosti, utvrzená v dobrém, takže o Boha a o svatost duše přijít nemohla, aniž jí hrozilo nebezpečí, že by jeho lásky těžkým hříchem kdy pozbyla. Čeho se nedostalo ani andělům, ani našim prarodičům, co jest teprve údělem vyvolených v nebi, toho se dostalo Neposkvrněné už v tomto životě. Za třetí docela bezhříšná, ani lehkým hříchem nedotčená, což nemožno říci o žádném světci, byť byl sebevíce omilostněn; tuto jedinečnou výsadu vyhradil Pán jedině té, z nížto se narodil. Za čtvrté nepřístupná pokušení, nezkalená ani dechem tělesnosti a žádostivosti, nezčeřená vášní, veskrze krásná, veskrze dokonalá, čistá a svatá, zářící vzor všech ctností, nedostižný ideál mravní krásy...

Tím již přecházíme k dalšímu. Následování... Zrcadlo spravedlnosti, t. j. vší dokonalosti, po božském Srdci Ježíšově nejdokonalejší vzor a ideál svatosti i ctnosti. Dívce nadto ještě hlásá její zjev, co ji zavazuje k další

vděčnosti k Vykupiteli a k větší lásce k ní. Skrze ni pozvedl Pán ženu z ponížení, v němž tisíciletí strádala, a vložil jí na hlavu pošlapané lilie, které v Marii nabyly opět někdejší bývalé okouzlující krásy a oslňující čistoty.

Poslední poznámka vede k úvaze o požehnání úcty mariánské. O tom by se dal napsat dlouhý odstavec. Požehnání jak pro jednotlivce, tak pro všecky vykoupené, tedy opět universálního rázu. Jinde jsem se rozepsal o sociálním významu úcty k Matce Boží a svaté Panně panen. (Maria, ve všech dílech.) Rytíři v pravém toho slova smyslu v řadách jinochů, lilie v zahradách dívčích, andělské matky u rodinných krbů, nezlomná mravní síla, zušlechtěná něžnou láskou v srdcích mužů, kříže odevzdaně nesené při pohledu na Matku Bolestnou, život zjasněný a zkrášlený milým zjevem Příčiny naší radosti..., toť zhruba načrtnuté ovoce úcty k nejsv. Panně. „Vším dobrem jsme skrze ni zahrnuti..." Jaký div, že jest vpravdě Královnou srdcí, Královnou ušlechtilých srdcí, ať čistých nebo kajících, ale vždy věřících a po vyšších cílech toužících.

Královna, protože nadto prosta trojí kletby, tížící vyhnané syny Eviny, kletby hříchu, tělesné žádostivosti a smrti; proto Neposkvrněná, proto matka panenská a neporušená, proto Nanebevzatá, proto třikrát podivuhodná, jakožto dcera věčného Otce, Matka jeho jednorozeného Syna, vtělené Boží Moudrosti, snoubenka svatého Ducha. Královna srdcí, protože milující a tudíž i milovaná, protože láskyhodná a proto i láskou zahrnovaná. Dítky na klíně matek, dívky v rozpuku mládí, jinoši na prahu života, mužové v boji života, učenci, badatelé, umělci, generálové, diplomati, státníci, korunované hlavy, papežové, ty všechny najdeme v katalogu ctitelů Mariiných, ti všichni tvoří rodinu mariánskou a závodí vespolek v lásce i v úctě k ní.

Rodina mariánská... Jen několik jmen, především pro ty, kdož soudí, že zbožnost jest známka slabého, bojácného ducha a že úcta k sv. Panně jest přiměřená jen ženám a dívkám. Viz mariánské rytířské řády! V boji za práva církve a křesťanství, za víru a za spolubratry v Kristu, si počínali jako lvi; nezdá se tedy, že by je zbožnost a úcta mariánská byla učinila změkčilými! Řád Hvězdy (Étoile), založený králem Janem, měl na praporu obraz sv. Panny, členové se modlili denně

růženec a přísahali, že raději padnou, než by uprchli z boje. Protestantský brunšvický vévoda Kristian nosil na přilbě rukavici Alžběty, ženy Zimního krále, a na první prapor dal vyšít své heslo: „Všecko pro ni.“ Tilly, do jehož moci r. 1623 padl, prohodil: „To jsou lidé, kteří pro Matku Boží mají jen opovržení, její obraz vyhazují z chrámů i příbytků a její jméno netrpí na žádném praporu.“ Tilly patřil též k „růžencovým generálům“ jako Eugen Savojský a Radecký; nebyl nikdy poražen kromě neblahé bitvy u Breitenfeldu, kde neštěstí zavinila neposlušnost jeho podřízeného Pappenheima.

Silvio Piccolomini, známý humanistickým jménem Eneáš Silvius, pozdější papež Pius II., snad nejlepší diplomat své doby, jehož jméno jest úzce spjato i s českými dějinami, jemuž nemohou odepřít uznání ani protestantští historikové, muž zprvu světák jako všichni tehdejší humanisté, později kajícník, snažící se být světcem... Vroucí úcta k nejsv. Panně ho přivedla na pravou cestu, úcta, která nebyla nikterak na újmu jeho diplomatickému bystrozraku a energické podnikavosti! Docela jiné ráže než on byl mnich Hildebrand, pozdější Řehoř VII., nikoli diplomat, zato však skutečný světec po celý život, v jehož slabém těle dlel tak silný duch, že energií své vůle lámal odpor všech mocných tohoto světa, kteří si podali ruce k společnému tažení proti němu a svobodě církve — a jak uctíval on nejsv. Pannu!

Přejděme k nejnovější době! Windthorst, který byl německým katolíkům v kulturním boji tím, čím O'Connell irským katolíkům v době anglického útisku, svou úctou k sv. Panně známý všem, dobrým i zlým. O „růžencovém papeži“ Lvu XIII. a o velkých bohoslovcích nemluvím; jen o sv. Bernardu budiž učiněna zmínka, o muži, který dovedněji držel v rukou otěže politického života Evropy, než nadutý osvícenský „kočí evropské politiky“ za Josefa II. Delší řadu kněží, biskupů i laiků, velikánů ducha i energické podnikavosti a přitom vroucích ctitelů mariánských, jsem uvedl jinde. (Maria I.) Tedy nejen ohnivé mládeži, i těmto osmahlým, rozvážným bojovníkům Kristovým byla Neposkvrněná královnou srdce.

Světla vědy... Především theologie a filosofie, Augustin, Tomáš, Bonaventura, Suarez... Ale to se

může zdát pochopitelným, že theolog miluje a uctívá matku svého božského Mistra. Přejděme k jiným oborům vědy! Baronius, obhájce víry . . ., celé sbory protestantských učenců nemohly zdolat ani první svazek jeho monumentálních církevních dějin — dílo, o kterém tento žák sv. Filipa Neri pracoval sám a sám, bez jediného pomocníka! Avšak i on byl kněz, pročež pomíjíme všecky badatele z řad duchovních a uvedeme jen několik laiků. Volta, jenž každou sobotu zaněcoval lampu před obrazem sv. Panny, Ampère, jenž se denně modlíval na kolenou růženec, Barrande, jenž svá díla rád odevzdával veřejnosti ve svátky sv. Panny, Récamier, jenž před každou operací vzýval Královnu růžencovou.

U m ě l c i . . . Mistři tónů, Haydn, Gluck, Dvořák, kteří skoro nikdy nedali růženec z rukou . . . Mistři štětce, z nichž není jediného, který by nezvěčnil na plátně postavu Královny věřících srdcí . . . Mistři, ovládající metrum a rým, kteří sotva kdy se vznesli na perutích svatého nadšení do tak nadzemských výšin, jako když opěvovali krásu svého nejčistšího ideálu, okouzlující samy anděly . . .

K o r u n o v a n é h l a v y . . . Odezírám od těch, kteří pilně putovali k milostným obrazům Královny nebes a podle víry Kristovy nežili. Uvádím pomlouvaného Ferdinanda II., jenž kromě své manželky jiné ženy nepoznal a byl hotov raději pozbýt trůnu, než zradit své svědomí a své zásady — věc, kterou by mu každý historik přičítal „k dobru", kdyby byl měl „svědomí" husitské neb luterské.

Jen několik jmen jsme uvedli, ale ta hrstka dostačí, aby bylo zřejmo, jak rozsáhlá jest rodina mariánská, obsahujíc zástupce každého stavu, každého věku, obojího pohlaví. Maria, Královna srdcí . . . Kdo kdy zavítal na některé větší poutní místo mariánské a pozoroval vroucnost, která oduševňovala každého z oněch tisíců, přišlých se všech stran, neubrání se přesvědčení, že Maria jest vpravdě Královna srdcí, byť jinak o její úctě smýšlel jakkoli.

Svrchu byla učiněna zmínka o sociálním významu a požehnání úcty mariánské. V exerciciích jest důležitější úvaha o požehnání, které přináší j e d n o t l i v c ů m. Ideál mravní krásy (kap 27. 28), vzor ctností . . . Není cílem exercicií dosíci plnosti ctností Kristových? (Str. 499.) Ne-

musí nám tedy nanejvýš záležet na tom, abychom našli pravou a spolehlivou cestu k Srdci Ježíšovu? Kdo nás k němu povede a přivede? Jeho nejsv. Matka! Kudy a jak? Především svým příkladem. Zamysleme se nad tím!

Mládež se zapomene nebo se dostane na scestí, když se poddá vášni, dospělý, když není pamětliv své povinnosti. Kdyby tato kniha byla určena výhradně pro mládež, rozepsal bych se nyní o kráse vyvolené Panny, o tom, že Neposkvrněná jest ideál, který mohou vpravdě milovat, aby neutonuli v přívalech vášně, že jim jest pomocnicí v bojích a zároveň pramen nejušlechtilejších radostí. Poněvadž však tato příručka jest určena hlavně dospělým, všimneme si, zdali a jak jim může být nejsv. Panna vzorem svědomitého plnění povinností, kdyžtě jsme živé a praktické (ve skutek uváděné) vědomí povinnosti označili jakožto ochranu, aby muž nezabočil na scestí.

Po vtěleném Synu Božím není a nemůže nám být nikdo takovým příkladem jako nejsv. Panna. Oslavovala a oslavila Tvůrce — jak? Tím, že plnila do posledního jota svou povinnost, jí Tvůrcem uloženou, a to ve všech situacích života. Panna Bohu zasvěcená a slibem ustavičné čistoty navždy vázaná svoluje k zasnoubení, protože v tom vidí zřejmou vůli Boží. Na slovo andělovo odpovídá „ano", bez otálení a bez výhrady, protože pouhé přání Nejvyššího jí bylo zákonem, svatým a nedotknutelným. Když bylo nutno opustit vlast, dát sbohem Ježíšovi, s krvácejícím srdcem být na Golgotě přítomna oběti Vykupitelově, zůstat na zemi po jeho odchodu, neváhá, nenamítá, podrobuje se vůli Páně tak, jak se jí podrobila v Nazaretě. „Aj, služebnice Páně..."

Což její zbožnost? Studujme její chvalozpěv! Magnifikat... Vzor uvědomělé zbožnosti, hluboké zbožnosti, mužné zbožnosti... Oněch 33 stran, které jsem o něm napsal (Maria II.), jest kratičký komentář, který sotva dostačí, aby poněkud načrtl krásu a osvítil nepřebernou hlubinu této kratičké děkovné modlitby, bez ustání od věřících opakované, neúnavně od velkých bohoslovců studované. Což její pouti do Jerusalema? Muž pokládá za dostatečně omluvené zanedbání služeb Božích, když „fouká" vítr. Co by mu asi řekl katolický

Indián nebo Albánec? Zbožnost, prý „ženská“ vlastnost. R ci, kdo jeví více zženštilosti a změkčilosti, žena, která i v závějích spěchá do domu Božího, či muž, kterému stačí několik kapek, aby zůstal za pecí? Kde více zbabělosti, žena, která nedbajíc posměchu, veřejně se znamená znamením spásy, či muž, který ze strachu před nemastnými poznámkami holobrádků se stydí ke Kristu se veřejně hlásit?

Což ostatní ctnosti nejsv. Panny? Statečnost Matky Bolestné, její mužná trpělivost, moudrost, kterou se stkví Panna nejmoudřejší, moudrost patrná jak v rozmluvě s andělem, tak v jejím chvalozpěvu, svědčícím, jak hluboce pronikla v poznání a pochopení odvěkých úradků Nejvyššího... Která z těchto ctností by nebyla pravou okrasou muže? Několik kvítků z věnce Mariiných ctností, a ty samy dostačí, aby v našem srdci roznítily lásku zalíbení k Matce Ježíšově.

Matka Ježíšova, Matka Spasitelova... Milý jest pohled na mladičkou matku s dítkem v náručí, okouzlující jest pohled na dívku s nachem panenství v tváři; jaké myšlenky a city vzbuzuje pohled na matku panenskou? Na bytost, která obojí krásu v sobě pojí? Jediná taková dlela na naší chudičké zemi; „neměla podobné před sebou, nebude podobné po ní...“ (Sedulius.) K tomu přistupuje vědomí, k d o je to dítko, které chová v náručí. Balkánští národové, nadšení pro cara osvoboditele, nevěnovali zřetele jeho matce. Pochopitelně... Nemělať v úmyslu zrodit jim osvoboditele, když dítku život dávala, ba neměla ani tušení, čím její syn jednou bude. Maria věděla, koho světu dává! Dala ho vyhnancům svobodně, s láskou a s radostí, a nyní k němu vede nás, zbloudilé Eviny syny. Na Srdce Ježíšovo nás přivést, a v jeho milosti nás udržet!

V exercičním domě v X. končí duchovní cvičení studující mládeže. Jeden účastník přechází vážně po chodbách; nevidět, že by se v jeho oku zračila svatá radost a nebeský mír jako v tvářích jeho druhů. Zapleten v osidla neřesti, rád by se vypletl, ale pozbyl vší sebedůvěry. Rozezvuč ve svém srdci struny vroucí lásky k Neposkvrněné Panně. Proč posledním akordem na exerciční harfě bylo rozjímání mariánské? Proč ti daly exercicie na rozloučenou jako by na památku obrázek přesvaté Panny? Protože vroucí úcta k ní jest ochranou všeho

bohatství, kterého jsi tu nabyl, zárukou vytrvání, zajištěním, že všecka tvá předsevzetí budou a zůstanou účinná. Pomocí Mariinou uskutečníš snadno rozhodnutí „pryč od hříchu“, skrze Marii přijdeš na Srdce Ježíšovo, a skrze Ježíše přijdeš k Otci, k cíli, pro který jsi stvořen, jak jsi hned na počátku slyšel. Dvojí lék, Eucharistie a Neposkvrněná. — Chop se obojího nadšeně, vší vroucností srdce, ne liknavě, ne mrtvě, a pak přijď po roce, rci, že se neosvědčil, a já budu kapitulovat na celé čáře, doznám potom, že ignaciánské exercicie bojují se zpuchřelými zbraněmi, že moc i kouzlo úcty mariánské, působivé již po dvacet staletí, pozbylo nadobro vší účinnosti a síly...

„Královno srdcí, přiviň nás k sobě...“ Rci, kdo je ta, která jest po dvě tisíciletí neztenčenou měrou milována, která milionům byla záchrannou kotvou v bouřích mládí a cestou k nadzemským výšinám, které se miliony srdcí zasvětilo a denně zasvěcuje v roznícení nejčistší lásky a nejvroucnějšího nadšení, z jejíhož zjevu kane bez ustání do sklíčených duší balzám nebeské útěchy a do slabých srdcí nadlidská síla, přemáhající vítězně každý útok i nástrahu nepřítele a chránící uprostřed ohnivých střel, kterým za oběť padají tisícové po tvé levici a desetitisícové po tvé pravici? (Ž 90) Takovou sílu a moc, takové kouzlo a tajemný vliv že by byla s to vykonávat na duše prostá izraelská řemeslnická žena, která před dávnými časy na východě v opovržené provincii římské veleříše žila? To že byla pouhá žena, jedna z našich sester a dcer hříšné Evy? Jen bytost oblitá sluncem božství, jak nám její obraz načrtl její duchovní syn (Zj 12. 1), jen bytost, která chovala v lůně tělem přioděné božství, povýšená nad tento sublunární svět do světla nepřístupného, nepřestávajíc přitom být naší sestrou podle těla, jen ona mohla být Duchem svatým učiněna ideálem vší krásy a Královnou srdcí..., Duchem sv., který se na ni snesl, ji zastínil a naplnil, který ji živoucím stánkem Boží moudrosti a svatosti učinil.

U vědomí toho mohla vyvolená a omilostněná Panna, přehlížejíc všecka staletí až do konce věků, prorockým duchem zvolat: „Blahoslaviti mne budou všecka pokolení.“ Přijde doba, kdy podle předpovědi Slepého mládence zapráská vozka na Karlově mostě bičem a zvolá: „Zde kdysi stávala Praha“; přijde den, kdy v obšírných učebnicích dějepisu bude stát jen nepatrná poznámka:

„V první polovině 20. stol. zmítala evropskými zeměmi dvojí válka"; přijde chvíle, kdy v historických atlasech budou zaneseny Indie, Kanada a Australie jako někdejší državy anglické, kdy o Napoleonovi, Hitlerovi a jiných jim podobných nezví student více než se dovídá dnes o Ramsesovi II. nebo Assurbanipalovi, ale Maria bude stejně enthusiasticky milována jako dnes. A až my dva, ty spolu se mnou, nastoupíme cestu všeho těla, nebude náš odchod „skokem do tmy". — Vím, komu jsem uvěřil. Budeme jisti, že věčně bude znít chvála té, kterou jsme i my milovali, jíž i naše srdce patřila, a kterou jsme tolikráte v životě pozdravili slovy jejího chvalozpěvu: „Blahoslaviti mne budou všecka pokolení . . ."

Závěr.

Ó hvězdo zářivá ty mého žití,
nám na rozchodnou žehnej láskou svou!
Náš pozdrav poslední teď račiž přijmout,
my tebe nechcem nikdy zapomenout,
nás obdař i ty svojí vzpomínkou!

My, kteří prožili zde chvíle míru,
tvou lásku nikdy zrádně nezklamem!
I venku, v bohaprázdném světa víru,
svou lásku tobě věrně zachováme
a tebe, Máti, vděčně vzpomenem.

Leč při odchodu žal mi srdce svírá,
když pomním sebe i všech ostatních,
a teskná starost se mi v duši vtírá;
já bojím se — ač nevím proč, ó Máti milá —
o duši jejich i o duši svou.

Vždy říká se, že svět je květným sadem,
jenž prý však skrývá mnohou zmiji zlou,
že v sladkém plodu jed a smrt se skrývá,
že v moři světa plno tesů bývá —
ó, proč tam jenom jsou!

Za trochu zlata, za nejistou slávu
tak mnozí Boha, víru zapírají,
své duše nedbají ni věčné spásy,
tvé lásce srdce svoje zavírají —
ó, proč jen tací jsou!

Za rozkošemi světa jen se honí,
jen tělu hovějí ti bohaprázdní,
jen oni zaviňují tvoje žaly,
a slz, jež oči tvoje prolévaly,
jsou jenom oni příčinou!

Jen žal ti působí ti pobloudilí —
zdaž budu hluch též já pro slzy tvé?
Ó, nikdy! Nechci plodů jedovatých,
těch nikdy nedotknou se ruce moje,
já nezarmoutím nikdy srdce tvé!

Ve víru toho nečistého světa
mé duši, Máti, nedej utonout!
Já nechci, abys pro mne slzy lila;
jen vzpomeň na mne i ty, Máti milá,
já nezarmoutím nikdy srdce tvé!

Já vždycky půjdu jenom za tvým hlasem,
jen láskou chci vždy splácet lásku tvou!
Já lásky jiné neznám a znát nechci —
zdaž za to oblažíš mne láskou svou,
zdaž tvé si oči na mne vzpomenou?

Ó nejblažší vzpomínko mého žití!
Až těžké zápasy mi nastanou,
až v mrákotách se zkalí obzor můj,
pak chci se sílit tvojí vzpomínkou,
jen, Máti, i ty na mne pamatuj!

Mé myšlenky jen tobě budou patřit,
a každý úder srdce, každý vzdech;
až naposled ret zašeptá tvé jméno,
až duše moje z těla odletí,
jsem tvůj i v smrti chladném objetí.

Až nastane mi vážná ona chvíle,
kdy duše má se k nebi povznese,
pak přiviň mne na srdce svoje milé
po strastné pouti tímto údolím,
ať jsem pak věčně, Máti, dítkem tvým!

(Podle P. Colomy T. J.)

REJSTŘÍK

(Z autorů uvádíme jen ty, z nichž vzaty delší citáty nebo o nichž zevrubněji pojednáno.)

Abraham a S. Clara 222.
Adam a S. V. 165.
Afraates 470, 484—6.
Ambrož 271, 542.
Anselm 472.
Antika 28, 68, 583[1], 695.
Antikrist 87[2], 671.
Antropocentrický názor 18, 31.
Apoštolování 565, 610, 675.
Arthofer 436, 440, 442.
Askese 277.
Atanáš 271, 539.
Augustin 16, 31, 106, 165, 184, 218, 230, 237, 244, 249, 281, 361, 411, 449, 483, 491, 643.
Autonomie člověka 31, 665.
Autorita Boží 157.
Avila 90, 91, 238, 274, 483.

Basil 300, 444.
Bázeň Boží 443, 449.
Bernard 141, 292, 295, 339, 341, 448, 470, 723, 752.
Bible v. Písmo sv.
Blahoslavenství osmero 551.
Bludařstvo 693[1], 767.
Boj proti Kristu 665, 680, druha proti druhu 571.
Bonaventura 104[6], 203, 302, 446, 472, 723.
Bresciani 74, 430.
Bůh:
a člověk 125, 126.
a modly 18, 229.
a štěstí člověka 99, 432.
autorita B. 157.
bez Boha 18, 38, 48, 67, 432.
cílem člověka 96, 159.
láskyhodný 181.
láskyplný 99.
moudrost 196.
pokoj 572.
poznání B. 154, 185.
prozřetelnost 153.
suverén 126, 148, 152, 155, 164.
svoboden v udílení milosti 156, 192.
Tvůrce 94, 124, 126, 145.
velikost 145.
všemohoucnost 150.
vůle B. 125, 137.

Calderon 453, 486.
Calles 33.
Censura 202[7]
Cíl člověka, v. Člověk.
Cíl tvorstva v. Tvor
Církev (město Boží) 522, 571, 658.
Církevní rok 323.
Comte 18, 24.
Concursus 125.
Conservatio 125, 748.

Čech Svatopluk 279[4], 663.
Čistota 548, 567.
Člověk:
a bližní 370.
a Bůh 125, 126, 161, 366, 652[1].

a věci stvořené 205, 207, 223, 230, 236, 244, 252, 262, 270, 301[1].
a příroda 372.
bezmocnost 128.
cíl 17, 37, 99, 160, 334.
co je člověk? 114.
důstojenství 35[17], 101, 174.
omezenost 128.
pád 204, 253, 373.
povinnosti 130, 163.
povznesení? 27, 33.
„práva" čl. 23.
sebezbožnění 18, 118, 135.
soběstačnost 18, 130.
soulad těla a ducha 252, 277, 367, 373.
stav neporušenosti 366.
„stavovské ctnosti" 130.
tvor 124.
velekněz tvorstva 311.
velikost 161, 174, 303, 306.

Dante 216, 424, 483, 539.
Darvin 117.
Demokracie? 24.
Dionysius Kartus 446.
Dobro 106, 205.
Dokonalost mravní 652.
Duns Scotus 200, 302[2], 774.
Duše 303.
bez Boha 54, 59.
nesmrtelná 302, 320.
obraz Boží 308, 312.
spása 317, 326.
Dva tábory 17, 87, 658.

Efrém 231, 255, 365, 398, 470, 482.
Egocentrický názor 18, 31.
Egoismus 51, 119, 227, 241, 512.
Emancipace nezřízená 49, 367, 372, 664.
Empirismus 124.
Esdráš 378.
Etika v. morálka.
Eucharistie 132[11], 288, 633.
Exercicie 11, 249, 255, 501, 568, 652, 658.
Ezechiel 231, 306[1], 348, 410, 749.

Faber 124, 200, 444, 753.
Fichte 78.
Filip Neri 452.
Filosofie bezbožecká 77, 521.
Förster 59[6], 69, 586.
František Ass. 198, 329[3].
Xaverský 752.

Goethe 352[4], 373, 701.

Haeckel 19[5], 80.
Hartmann 80.
Hegel 78.
Heine 60, 702.
Hrabivost 52, 217, 281.
Hřích
Adamův 359.
andělů 344.
Jidášův 380.
ohavnost hříchu 405.
vlastní hříchy 399, 457.
zbožnění hříchu 74
Hugo a S. Victore 197[4], 230, 305, 338.
Humanita 565,
falešná 512, 566.
Humboldt Al. 37, 80.

Charita 564.
Chrysolog v. Petr Zlatořečný
Chrysostom v. Jan Zlatoústý.
Chudoba 551.

Ideál 589, 622.
Ignác Antioš. 757;
z Loyoly 752, v. Exerc.
Indiference 208, 249.
Isaiáš 63, 111, 348, 394, 479, 721.

Jan Zlatoústý 336, 340, 704.
Jeremiáš 298, 395.
Ježíš v. Kristus.
Jidášův hřích 380.
problém 151.
Job 140, 169.

Kristus:
a Antikrist 87[2], 671.
a nevěra moderní 516, 586.
bezhříšnost 533, 645.
Bůh 504, 516, 519, 526.
cesta 502, 504, 581.
dílo 538.
ideál 500, 623, 645.
král 537, 590.
král srdcí 617.
láska Kristova 632, 650.
láska ke Kristu 500, 532, 536, 618, 629.
moc 534, 599.
moudrost 506.
mythus 587.
následování 623, 640, 652.
nauka 513, 584.
neomylnost 506.
nepomíjejícnost 525, 535.
pán všeho 533, 599.
pravda 505.
sebevědomí mesiášské 505, 530.
slovo Kristovo 509, 514, 520.
soběstačný 518.
soudce 528.
světlo 510.
Srdce Páně (škola . . .) 642.
učitel 508, 543, 643.
utrpení 625, 684, 715.
velebnost 593, 649.
vševědoucnost 507.
vůdce 502, 581, 637, 671, 717.
vzor 500, 532, 636, 717.
zákonodárce 529, 545.
zázraky 585.
zmrtvýchvstání 726.
Kainité 72.
Kajícnost 474, 480, 559.
Kant 30, 77, 118.
Kateřina Janovská 278.
Kazatel (kniha) 291.
Kleutgen 215.
Korouhev Kristova 671.
satanova 658.
Království Kristovo 590, 595, 673.
Křesťanství 22[7], 33, 197, 539, 583[1].
Kříž 683, 708; viz 88.
Kultura 40.

Lacordaire 510, 588, 602.
Lakota v. Hrabivost.
Láska k Bohu 106, 745, 752.
k bližnímu 546.
ke Kristu v. Kristus.
Leonard a P. M. 456.
Lev Vel. 681.
Lhostejnost 316, 322.
Libera 451.
Lítost 475.

Maria:
a bludařstvo767.
a Kristus 772, 780.
a království Kristovo 780.
a povznesení ženy 785.
a vykoupení lidstva 765, 769, 778.
druhá Eva 769, 771.

královna srdcí 788.
Matka Bolestná 708, 715.
Matka útěchy 287, 710.
Matka vykoupených 775.
následování 789.
Neposkvrněné Početí 765.
prostřednice 763, 772, 782.
protoevangelium 770.
rodina mariánská (velcí ctitelé M.) 790.
úcta mariánská 656, 763, 786, 790.
universální význam 768, 781.
vítězná odpůrkyně satana 770.
vyvolená od věčnosti 774.
vzor ctností 793.
zvěstování 777.
Marnost, Malichernost 236.
Massillon 332.
Materialismus 42, 116.
Milosrdenství Boží 478.
k bližnímu 564, 713.
Milosti přirozené 747.
nadpřirozené 156, 192, 749.
Milton 350, 351, 354, 364, 370, 496; — 73[3].
Misionáři 620, 672.
Mládí 401, 411.
Modloslužba (moderní) a její modly 18, 88, 204, 215.
Morálka bez Boha 48.
s Bohem 102.
Moudrosti kniha 112, 170, 445, 472.
Mravní řád 425, 428.
Mravnost v. Morálka.

Náboženství 165.
Nacismus 33, 70, 88, 202[7].
Naděje 477.
Nadpřirozený řád 103, 324.
pojetí 190[1], 211, 387, 676.
statky 323.
Napoleon 406, 535.
Návrat k přírodě 520.
Nebe 468, 555.
Nenávist Boha a církve 34[16], 74.
Nepromluvíš křivého svědectví 549.
Nevěra 33, 54, 59, 332, 666.
Nietzsche 18, 48, 59, 80, 119, 512, 630, 645.
Nirvana 64.

Oběť 608, 619, 713.
Obrácení 473, 497.
Obraz, výklad 614, 657, 682.
Odevzdanost do vůle B. 136.
Ondřej Krétský 291, 375, 468.
Ozanam 183.

Pantheismus 124.
Pavel (ep. k Řím.) 750.
Peklo 267, 336, 424.
Pesimismus 53, 66.
Petr Kanisius 294.
Zlatořečený 101.
Písmo sv. 296.
Pohanství v. Antika.
Pohlavní život 30, 46, 99.
Pohrdání světem 283.
Pokání 480, 750.
Pokoj 570.
Politika 44.
Pomíjejícnost 235, 461.
Pokora 554.
Positivismus 124.
Poslušnost (Boha) 130, 192, 360.
Poznání Boha 144, 154, 185.
sebe 114, 184.
Prapor Kristův 671.

Práva člověka 23.
Pravda: hledání 185, 562.
Kristova v. Kristus.
v. Nepromluvíš kř. svěd.
Proroci 295.
falešní 578.
Pronásledování pro Krista 575, 583[1].
Protestantismus 106, 620, 762.
Prozřetelnost 153.
Příležitost 263, 387.
Příroda, její krása 198, 204.
Přísloví Šalom. 437.
Pýcha života 52, 228, 355[6].

Rabíni 543; v. Talmud.
Rachmanová 434.
Rasismus 21, 46.
Reinhold Jiří 83.
Reymond M. 19[5].
Rozluka 524.
Rousseau 520, 637.

Řád viz nadpřir.; Stav raj.
Řeč horská 551.
Řehoř Naz. 312, 539.
Nys. 103, 312, 563.
Vel. 263, 294.

Saduceové 93, 736.
Satan 182, 660.
satanismus 71.
hřích 344.
korouhev 658.
opičí se po Bohu 661.
Sebeláska nezříz. 207, 608.
Sebeposvěcení 604.
Sebepoznání 114.
Sebezápor 244, 272, 676.
Sebezbožnění v. Člověk.
Seneka 13, 467, 474, 696.
Shakespeare 221, 231, 699, 700.
Scheeben 348.
Schelling 79.
Schiller 64, 700.
Schopenhauer 63, 79.
Sirach 111, 298, 478.
Skotus v. Duns S.
Sládek 466, 473.
Služba Boží 135, 171, 752.
Smiles 223.
Smrt 369, 452.
Soběstačnost v. Kristus, Člověk.
Sokrates 637, 642.
Soud 465, 469.
Spása duše 176; viz Duše.
Spinoza 81.
Společnost bez Boha 432.
Stát 28.
Stav rajské neporušenosti 366.
Stráž u hrobu Páně 732, 734.
Stolz Albán 105, 457.
Strauss 41, 79.
Stuart Mill 277.
Stud 366.
Stvoření 121, 138, 146, 747.
Sulpitius Severus 246.
Svědomí 399, 439, 459.
Svoboda pravá a nepravá 259, 362.

Škola Srdce Páně v. Kristus.
Štěstí 16, 54—66, 176, 187.

Talmud 511, 543, 730[1].
Tanec smrti 454.
Tělesnost v. Pohlavní život, Vášeň.
Tělo — soulad s duchem v. Člověk.
Terezie Avilská 307.

Tertulián 72[2], 244, 261[8], 449, 584.
Theocentrický názor 96.
Theodor Studita 445.
Theodoret 71[1].
Tichost 556.
Tomáš Aq. 99, 215.
z Villanovy 199.
Touha po Bohu 433, 757.
Trojice nejsv. 165.
Tvor:
a Tvůrce 124, 151.
cíl tvorstva 122, 159, 189, 191, 205, 301[1].
krása tvorstva 198.
tvorové cesta k Tvůrci 122, 195.
věci stvořené 189, 206, 207, 279.
viz Užívání.

Uctivost k Bohu 136.
Umění 39.
Utrpení:
a antika 695.
a nevěra moderní 699.
lékem 715
úděl člověka 559.
útěcha 708.
vede k Bohu 706.
zdroj posvěcení 711.
zkouška ctnosti 703.
viz Kristus, Pronásledování.
Užívání tvorů 210, 216, 243[9], 244, 247, 269, 279.

Vášeň nezřízená 45, 49, 99, 213, 224, 233, 251, 256, 272, 664.
viz Stav rajský.
Vděčnost 753, 756.
Věda 38, 201.
Víra 186, 750.
Vojín Kristův 610, 675.
Voltaire 237[6].
Vtělení 573, 749, 777.
Vůle Boží 134, 137.
Vykoupení 749, 780.
Vyznání 417; viz Aug.

Walter v. d. Vogelw. 9, 274.
Weber Fr. 42, 498.

Zachování 125, 748.
Zákon mravní 164.
Zednáři 73.
Země, cíl člověka 18, 44.
Zeyer 446.
Zjevení sv. Jana 87.
Zlo 695.
Zmrtvýchvstání Páně 725.
Zoufalství nevěry 54, 65.
Zpytování svěd. 239, 417.

Žádost očí 52, 100, 217.
těla v. Vášeň.
Žádostivost trojí 253.
Žalm 2.: 628; 8.: 313; viz 685.
Život 17, 324, 325.
za hrobem 93.

OBSAH

Úvod 9

1. **S Bohem či bez Boha? Bez Boha!** 15
A) Společné východisko: „Za štěstím . . .“ 15. — B) Do bludiště! 18. — C) Povznesli jsme člověka! 27. — D) Dál do bludiště! Zmatek nad zmatek. 36.

2. **Po ovoci poznáte je!** 48
A) Emancipace těla. 48. — B) Negace života, radosti, štěstí. 52. — C) Důsledky. 59. — D) Jejich poslední slovo. 64. — E) Ještě jednou: „Bez Boha.“ 67.

3. **Ve službách satana** 71
A) Nevěra? 71. — B) Nikoli nevěra — nenávist Boha! 74.

Vložka ke kapitole 1—3. 77

Krátká reflexe a duchovní čtení ke kapitole 1—3. . 82

4. **Regem cui omnia vivunt venite adoremus** . . . 97
A) S Bohem! 92. — B) I zde důsledky. 102.

Čtení ke kapitole 4. 110

5. **Noverim me!** 114
A) Co je člověk? 114. — B) Důsledky 126. — C) Stavovské ctnosti tvora. 129.

Čtení ke kapitole 5. 140

6. **Noverim te!** 144
A) Bůh — původ všeho! 145. — B) Bůh — cíl všeho stvořeného. 159.

7. **Vere dignum est** 171

Z vyznání sv. Augustina 184

8. **Hospodařte s nimi!** 189
A) Cíl všeho stvořeného mimo mne. 189. — B) Tvorové — cesta k Tvůrci. 195. — C) Ve službách člověka. 205.

9. **Nebudeš mít bohů jiných kromě mne!** 215
A) První modla: Zlaté tele. 217. — B) Druhá modla: Moloch. 224. — C) Třetí modla: Vlastní já. 227.

10. **Porušitelné tělo táhne ducha k zemi** 233

11. **Despotismus** 240

12. **Kompas na moři života** 247
A) Bezpečná regule. 247. — B) Uprostřed osidel kráčíme. 251. — C) Otroctví či svoboda? 256. — D) Drobné koncese nepříteli. 261.

13. **Sustine, abstine!** 269
A) Dura lex, sed lex. 269. — B) Co tobě do světa? 279.
Čtení ke kapitole 12—13. 291
14. **K obrazu a podobenství svému** 301
A) Mám duši, jedinou, nesmrtelnou . . . 301. — B) „Tvá duše jest krásnější . . .“ 305.
15. **Co platno člověku** 315
16. **Massillonova úvaha** 332
Čtení ke kapitole 16. 339
17. **Katastrofa** 342
A) Vina. 342. — B) Následky viny. 349.
18. **Ztracený ráj** 359
A) Strom vědění dobrého a zlého. 359. — B) A otevřely se oči jejich . . . 366.
19. **Vina a trest** 380
Čtení ke kapitole 19. 394
20. **Na bludných cestách** 399
A) Hřích před tribunálem mého svědomí. 399. — B) Hřích před tribunálem světa. 404.
21. **Confiteor** 411
A) Z vyznání sv. Augustina. 411. — B) Neznámého autora. 417.
22. **Navždy ztracený cíl** 424
A) Zákon a jeho sankce. 424. — B) Nešťasten a zlý — svou vinou! 429. — C) Vzdáleni Boha, o něhož nestáli. 432. — D) Žalář, červ, plameny . . . 437.
Čtení ke kapitole 22. 448
23. **Memento mori** 452
24. **Miserere mei, Deus** 473
25. **Ze tmy k světlu, z otroctví k svobodě** 484
26. **Jerusaleme, Jerusaleme, obrať se k Hospodinu, Bohu svému** 491
A) Z vyzn. sv. Aug. 491. — B) Znovu nabytý ráj. 496.
27. **„Já jsem světlo světa . . .“** 500
A) Chrám Boží Moudrosti. 531 — B) Ze Srdce jeho se řinou zdroje vod živých na ty, kdož v něho věří. 504. — C) Slova má duch jsou a život. 520. — D) Otec budoucího věku. 526.
28. **Kdo jako Kristus?** 531
29. **Ó Emanueli, zákonodárce náš!** 541
A) Božský lékař; litera a duch. 541. — B) „Nepřišel jsem Zákon zrušit, nýbrž zdokonalit.“ 545. — C) Magna charta pravé blaženosti. 551.

30. **Já jsem cesta** 581
31. **Tedy král jsi ty?** 590
A) Náš Král a jeho království. 590. — B) Náš Král a jeho poddaní. 600. — C) Ve službách Krále králů. 603.
32. **Král srdcí** 616
A) Srdce milované. 616. — B) Srdce královské. 623. — C) Srdce milující, 629.
33. **Následuj mne!** 635
A) Vůdce a vzor. 635. — B) Škola božského Srdce Páně. 642. — C) My ve škole Ježíšově. 651.
34. **Dvojí korouhev** 658
A) Prapor satanův. 658. — B) Korouhev Kristova. 671.
35. **Královská cesta sv. kříže** 683
36. **Velký problém — problém nad problémy** . . . 695
1. Jeho řešení bez Boha 695
2. Řešení s Bohem 703
A) Velcí učedníci kříže. 703. — B) „Následujme šlépějí jeho . . .“ 707. — C) Bez kříže a s křížem. 714.
37. **Alleluja!** 725
38. **Koruna** 745
39. **K Ježíšovi — skrze Marii** 760
A) Věž Davidova. 760. — B) Blahá zvěst z pravěku. 768. — C) Vyvolení. 774. — D) Přivolení. 776. — E) Provedení. 780.
40. **Královno našich srdcí, přiviň nás k sobě!** . . . 786
Závěr 796
Rejstřík 798

Autor jest v pravém smyslu bombardován dotazy, proč nevydává nová vydání svých rozebraných spisů a proč nepokračuje v dalším vydávání.

Co tyto řádky píšeme, jest situace tato: Ministerstvo informací dalo povolení k vydání těchto knih:

V červenci 1945: Ve šlépějích Neposkvrněné, 2. vydání. Kniha se tiskne.

V prosinci 1945: V záhonech Mariiných a Poutník (2. vydání). Knihy jsou skoro vytištěné.

Za pravdou Kristovou, 2. vydání, dáno do nákladu Brněnské tiskárně.

Sbírka homiletických příkladů, 2. a 3. díl, vysázeny r. 1941, vydání bylo hitlerovskými úřady zakázáno, sazba však zachována a zachráněna, ale kniha sotva vyjde; autor chystá nový seriál, Sbírku misijních příkladů; první díl už dán do řádové censury.

*

Poněvadž v některých autorových dílech jest citována kniha „Pod korouhví Kristovou" podle 1. a 2. vydání, připojujeme tuto přehlednou tabulku pro orientaci v rozšířeném 3. vydání.

1. a 2. vyd.		3. vyd.
Kapitola 1.	=	kap. 1. 2. 3
Kapitola 2.	=	kap. 4.
Kapitola 3.	=	kap. 5.
Kapitola 4.	=	kap. 6.
Kapitola 5.	=	kap. 7.
Kapitola 6.	=	kap. 8.
Kapitola 7.	=	kap. 9. 10. 11.
Kapitola 8.	=	kap. 12. 13.
Kapitola 9.	=	kap. 14.
Kapitola 10.	=	kap. 15.
Kapitola 11.	=	kap. 16.
Kapitola 12.	=	kap. 17.
Kapitola 13.	=	kap. 18.
Kapitola 14.	=	kap. 19.
Kapitola 15.	=	kap. 20.
Kapitola 16.	=	kap. 21.
Kapitola 17.	=	kap. 22.

1. a 2. vyd.		3. vyd.
Kapitola 18.	=	kap. 23.
Kapitola 19.	=	kap. 24.
Čtení ke kapitole 19.	=	kap. 25.
Kapitola 20.	=	kap. 26.
Kapitola 21.	=	kap. 27. 28.
Kapitola 22.	=	kap. 29. 30.
Kapitola 23.	=	kap. 31.
Kapitola 24.	=	kap. 32.
Kapitola 25.	=	kap. 33.
Kapitola 26.	=	kap. 34.
Kapitola 27.	=	kap. 35.
	Vložena	kap. 36.
Kapitola 28.	=	kap. 37.
Kapitola 29.	=	kap. 38.
	Vloženy	kap. 39. 40.

Některé závažnější omyly tiskové.

Strana 19, pozn.: verlacht; — **20**: Bisschen; — **24**: H_2O, H_2O_2, Mg_2, SO_4, Hg_2 SO_4, Ag_2 SO_4, H_2 SO_4; — **32**: Pascal; — **42**, 10. ř.: jiskry letí; — **43**, 6. ř.: vléci žitím břímě víry; — **46**, 28. ř.: schaue; — **55**, pozn.: befriedigenden; — **56**: Lebensgehetzter; — **60**, 5. ř.: posměvač; — **77**, 6. ř. zdola: smyslů; — **83**, 4. ř. zdola: probas; — **118** doplň: „Auch dem Büchner sind gelungen ein halb Dutzend Vorlesungen.“ — **144**: ὦν místo ω; — **359**, 4. ř.: soustředné; — **487**, 10. ř.: přec; — **498**, 8. ř. zdola: štalách (= kůrních lavicích) místo štolách; — **671**, 16. ř.: poesii; — **682**, místo Ma—: Mein Kampf, jímž Hitler zfanatisoval celé Německo k vražednému boji; viz, jaký odznak mají oba vrazi vpravo! — **780**: Evy hanou nedotknutou (čárka pryč!); — **500**, 3. ř. zdola: Alfonsa, Colombièra.

P. Konrád Kubeš: **POD KOROUHVÍ KRISTOVOU.**

Vytiskla Brněnská tiskárna v Brně. Vydalo nakladatelství Brněnské tiskárny v Brně roku 1947 v nákladu 5000 výtisků.
Vydání III. Cena vázaného výtisku 160 Kčs.